THOMAE SYDENHAM MEDICI ... LONDINENSIS ... OPERA MEDICA

Thomas Sydenham





GUILHELMI MUSGRAVE

MEDICI DOCTORIS,

Inclyti Medicorum Londinensium Collegii, & Regiæ Societatis Socii,

DISSERTATIONES DUÆ.

I. DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

Ἀγαθοῖσι δὲ Ἰητροῖσιν αἱ πλάνας ϗ ἀπορίας. *Hippoc.*

II. DE ARTHRITIDE ANOMALA, ſive INTERNA.

Καὶ τοῦτο εὖ Ὁμοιότητες εἰδέναι χρὴ, εἴτε Λύσις ἢ Νοῦσος, εἴτε Μεταπίπτει ἐς ἑτέρην Νοῦσον. *Hippoc.*

EDITIO NOVA ACCURATIOR.

THOMÆ SYDENHAM MEDICINÆ DOCTORIS.

AC PRACTICI LONDINENSIS CELEBERRIMI

OPERA MEDICA

EDITIO NOVISSIMA

VARIIS VARIORUM PRÆSTANTISSIMORUM MEDICORUM OBSERVATIONIBUS

Et plurium Constitutionum Epidemicarum recentiorum descriptione quam maxime illustrata: Imo & Mechanica tum Morborum, tum Medicamentorum a JOANNE-BAPTISTA MAZINO; necnon ANTONII COELESTINI COCCHII, & BARTHOLOMÆI BOSCHETTI Et aliorum Tractatibus Medicis rursus aucta.

CUM ELENCHIS RERUM ET INDICIBUS NECESSARIIS.

TOMUS SECUNDUS.



NEAPOLI.

TYPIS VINCENTII MANFREDII.

EXPENSIS STEPHANI MANFREDII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

MDCCLXVII.


BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ELENCHUS

PRIMÆ DISSERTATIONIS

DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

ELEN-

ELENCHUS
SECUNDÆ DISSERTATIONIS
DE ARTHRITIDE ANOMALA SIVE INTERNA:

PRÆ-

PRÆFATIO.



Uotcumque inspexi de *Arthritide* scribentes; in eo sunt ad unum omnes, & quidem elaborant, ut tantummodo morbi istius, qua *Exquisiti*, *Genuini*, *Legitimi*, suoque ordine *Primarii*, Doctrinam excolant, & disciplinam edant: ea videlicet illius notitia, quæ ex ipsa manat, vel elicitur, contenti, de *Larvata*, sive *Symptomatica Arthritide*, num quæ sit, aut qualis, aut quanta, aut quota, aut quam a se diversa, aut *Arthritida Primigeniam* quam mimice & quantum imitetur, (etiamsi hæc ad illam illustrandam exponendamque apprime conferunt) parum, vel minime soliciti.

Quid ab his hominibus studeatur, & in isto genere quousque proficiatur, non est hujus instituti, exquirere. Impræsentiarum nos, experientia duce & præside, proponimus, in iis affectionibus, quæ *Podagræ* & *Arthritidos* regularis appellatione passim insigniuntur, explicandis sanandisque, (ut, a Medico quod suscipitur negotii, luculenter id tractetur; &, ad ægrotorum commodum & sanitatem, quod amplissimum fieri possit, id demum agatur) primum, in *Arthritida Primigeniam* & *Symptomaticam* earum divisionem; tum *Symptomaticæ* in suas partes distributionem, constantissime ante omnia religiosissimeque conservari.

Quanto ille, & quam digne, risu exciperetur; qui, dum artem exercere professus sit gemmariam, omnes illos, quotcumque circumferuntur (ita vulgo nominati) *Adamantes*, tanquam *legitimos* & *veros* æstimaret; atque adeo acciperet? Annon *Artificem* potius deceret, quid *Adamanti legitimo* proprium sit, investigare; eoque posito, tanquam regula & norma, de *Pseudo Adamantibus*, & eorum a *Vero* dissimilitudine & discrepantia judicare? Nonne etiam delectaret *Falsorum* varietatem, magnam utique & multiplicem, ut a *legitimo* alii quam longissime removentur, ementiti, factitii; ut ad eum alii propius accedunt; alii *Colore* translucido æquiparant; alii *Duritie* tantum vincuntur, a *Vero Adamante* non nisi ab *Artifice* peritissimo distinguendi, diligenter expiscari?

Non minus fixum aut immobile fundamentum in experimentis habet *Arthritidos* illa in *Primigeniam* & *Symptomaticam*, & *Symptomaticæ* in suas *Species*; quam habet *Adamantis* hæc in *Legitimum* & *Falsum*, & *Falsi* in *Partes* suas, divisio distributioque.

Quanti vero intersit hæc notari, & hisce perquirendis quam egregie locetur res & salus *Arthriticorum*: ex eo constat, quod, iis prætermissis neglectisve, jure merito verendum, ne dum uni eidemque tantum morbo, nempe *Arthritidi*, videamur; revera nos, quodque est certissimum, multis, iisque longe inter se diversis, & diversa ratione impugnandis, obsistere contingat, id est, ancipiti prorsus eventu, prælium, ne in tenebris committamus.

Eum recte curaturum credunt, qui Rationalem Medicinam profitetur, quem prima Origo causæ non fefellerit: neque curari id, quod ægrum est, posse, ob eo, qui

qui quid sit, ignoret. Sed *cujus rei non est certa notitia*, quod *ejus opinio certum reperire remedium non potest. Celsus, Præf. L. I.*

Hujus quidem modi distinctionem a clarissimo *Mortono*, in *Phisiologia*, fuse jampridem docteque lucubratam esse video; &, istius opera, morbum omnino difficillimum explicari, gravissimum curari. Sed, in chronicis plerisque aliis ab *Auctoribus* celeberrimis, aut penitus omissam, aut aride nimis & jejune proditam: quam tamen, & in aliis perutilem, & quidem necessariam fore, ideoque multum desiderari, diu sum arbitratus: in *Arthritide*, quo diutius illa cæteris affectionibus, quo crudelius humanum genus acerbiusque infestavit; &, in illo, quo frequentius *Symptomatica* reperitur.

Quin quod insignissimus *Baglivius*, magnum *Italiæ* decus & ornamentum, hac in parte Ὁμοιότητος, graviter errare Medicos existimat, qui putant nonnullos morbos esse *Primarios*; ab iisdem causis productos: eandemque etiam medendi methodum exposcentes; cum, per repetitas gravissimorum Medicorum observationes, certo constiterit, eos esse *Secundarios*: a diversis causis pendere; *Specie* differre: propria habere symptomata, propriosque methodos exposcere. Et inter præcipua artis desiderata illud merito reponit, *Ut scilicet singuli quique morbi in tot* species *subdistinguntur*, *quot sunt* morbi primarii *a quibus foventur*, *aut causæ vehementes constantesque quibus producuntur*. Praxeos Medicæ *Lib. 2. Cap. IX.*

Posita ergo hac *Arthritidos* divisione, & in præsenti misso, tanquam *Postulato*, divisorum membro priori, scilicet *Arthritide Primigenia*; posterius aggredior, nempe *Symptomaticam*, hoc consilio & spe fretus, si prius copiæ debellentur hæ *Auxiliares*, hostem postea facilius depelli & evinci posse *Principalem*.

Dicam itaque *Arthritidem Symptomaticam*, & in ea *Species*, quotquot usquam mihi innotuere, comprehensas: ut illius *Ratio generalis*, & harum *Descriptiones* & *Distinctiones*; ut, a morbis suis *Primariis*, earum *Ortus & Emersiones*; ut, in *Arthritidem Primigeniam*, earum *Migrationes* & *Itinera*: in statu maxime degeneri & peregrino; ut earum *Facies* & *Proprietates*, (variæ, Jupiter, & dissimiles) ut Ὁμοιότητος *Arthriticæ* usquequaque aperiantur: *Curationes*, & *medendi Intentiones* earum singulis accommodatæ, (quoad potero,) congruentes, ut eliciantur: postremo, totum id quod dicimus, ut *Historiis*, optima fide traditis, tanquam tot *Testibus*, stabiliatur, confirmetur. Hoc *Libelli* hujus *Opus* & *Argumentum* est.

Lectorem autem illud admoneri decet; quoniam ea, quæ a *Nobis*, nullius *Sectæ* affeclis, imo *Sectam* omnem fugientibus, & *Historicam* (ea quidem una exercenda, vindicanda) *Medicinam* colentibus, sistuntur & in medium proferuntur; aut eventa habent, aut ex iis ultro nata, vel facillime ducta; ista vero eventa colligenti maximam partem præbuit *Damnonium* hocce *Orientale*; quod idcirco *Medicina* hæc (ea vero ejus pars præcipue, quæ de *Scorbutica* est *Arthritide*) quodammodo *Provincialis*, & *hujus Populi Propria* esse videatur. Utinam sane tanto & tam nobili populo par inveniatur.

DIS-

DISSERTATIO PRIMA.

DE

ARTHRITIDE SYMPTOMATICA GENERATIM.

CAPUT PRIMUM.

Art. I. T morbi recte dignoscantur, videndæ sunt, (quod docet (1) *Hippocrates*, ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων. h. e. *Quæcunque fiunt Morborum vicissitudines, & ex quibus in quos succedant*. Vertente clarissimo *Mediomatrico*, pariterque textum in hunc modum interpretante. *Morborum Successiones, vicissitudines, & exceptiones, esse inspiciendas; ut facilius de toto eorum exitu existimes*. Et, *Hæc oportere omnia ad eam, Morborum Transmutationem transferri, quæ solutionem quandam præ se fert, & Naturæ Benignitate alio Morbum ablegat*. Quibus præfatis, ex divini senis oraculis, ad gratiam, & fidem, operi nostro conciliandam, (quod, ad ea se conformari, frustra quidem, & ambitiose nimis, exoptavit,) ipsam rem aggredior, ex illoque sancto quasi fonte, nostra omnis manabit oratio.

II. Præter istam *Arthritida*, quæ causam habet continentem propriam, & peculiarem, quæ suis viribus pollet, & est ex se sufficiens; ideoque *Exquisita* audit; nec, ab affectu quovis alio, perfecto, mutuatur, sive ducit, originem; unde *Primigenia*: (quæ quidem in præsentia, postulati loco ponenda:) alia est *Arthritis*, quæ a morbo aliquo antecedente profluit: quæ alteri morbo debet ipsum id, quod nascitur, & quod existit: & (a *Primario* illo) *Derivata*, *Secundaria*, *Symptomatica* uti, (præ *Arthritide Exquisita*, (*Mendax*, *Simulata*, *Falsa*, jure merito nominetur.

III. Fusius dicam: *Arthritidis Symptomaticæ* cum *Primigenia*, si primas earum facies conferamus, & illa quæ sunt exteriora spectemus, in plerisque convenit: (par etenim ratio paroxysmorum: iidem utrinque typi, similes causæ, & principia, nec non effectus, seu reliquiæ, sive fructuosæ, sive contrariæ:) proinde generali nomine *Podagræ*, & *Arthritidos*, utrisque communi, comprehensæ, magnam partem ἀδιακρίτως sub eo delituere; morbus idem esse, judicatæ. At, a vero quantum id abhorret, iis facile innotescet, qui earum εἶδος ἢ ἦθος penitus scrutabuntur. *Arthritidis Primigeniæ*, morbus exquisitus, καὶ sui ordinis princeps, peculiarem & sui generis conjunctam habet causam; proprio utique marte agentem; per se, vel procatarcticarum stimulo, paroxysmos facientem; a nullo vero affectu alio, aut primitus acceptam,

(1) Ἐπιδημιῶν, τμῆμα τρίτον.

aut in operibus dependentem. E diverso, *Symptomatica* morbo alteri succrescens, vel materiam, (id est, causam continentem,) vel minimum materiæ in hujusce generis *Arthritida* μετωνυμικὴν, illi *Primaria*, quo (directe vel oblique) ortus ejus promovetur, refert acceptum: itaque tum morbi, unde fluxit, primarii; tum *Arthritidos*, quam æmulatur, exquisitas, de natura, tanquam hybrida, participat.

IV. *Symptomaticæ*, quas hoc terrarum tractu vigere comperimus, sunt ex rheumatismo *Arthritis*, ex chlorosi, & mensibus suppressis, ex hydrope, melancholia; scorbuto, lue venerea, asthmate, febre, dolore colico, affectibus cutaneis: perplures sane, dignæque omnes quæ in *Luciani* Drama prodeant Τραγοποδαγρικόν: quarum tamen catalogum haud dubie augebit industria posterorum.

His affecti, eos qui in *Arthritide* sunt *Exquisita*, numero videntur, (si recte calculum ponas,) exæquare; imo quidem, (mea sic est ratio,) vincere: ut *Damnonio* nostro *Arthritidos* pars dimidia, sine ulla dubitatione, sit hodie *Falsa*.

V. *Symptomaticarum* ratio generalis in eo locari reperitur, quod, cum morbi sunt ab *Arthritide Primigenia* diversi, & intervallo quodam distantes, stationes suas *Primarias* linguunt, & erga *Arthritidem* moventes, ei sensim appropinquant: simili fere modo, ac in hypothesi *Copernicana* planetæ apogæum (sive punctum illud ellipseos, quod est a sole remotissimum) deferentes, versus solem inclinant; donec hypogæum (sive punctum ejus quam proxime solem) pertigerint.

De appropinquandi modo ut rite cogitemus, non solum ex arthritidos *Primigeniæ* symptomatibus aut pluribus acceptis, aut diutius servatis, is existimandus: ne hoc, utrunque, judicium fallax, & incertum: imo potius a primario plus minusve exuto, (ut in sequentibus patebit) addiscendus. Vero enim vero *Primarii* exuviæ simul cum usurpato *Arthritidis Primigeniæ* vultu, *Symptomaticas* omnium certissime commonstrant.

Specialis harum est conditio, quod a stationibus *Primariis* quo celerius, & quo longinquius, ejusdem classis *Symptomaticæ* deflectunt, eo rarius ad eas revertuntur: hoc est, quo plura morbi *Primarii* symptomata deposuerunt, eo insolentius resumunt; eo celerius *Arthritidis* puræ symptomata usurpant; eo constantius retinent.

VI. Secum dissentiunt *Symptomaticæ*, si earum externa respicimus; quod aliæ, ἄτοκοι; aliæ partu difficili, eduntur; aliæ, a *Primigenio* ægrius; aliæ libentius, decedunt; aliæ ad parentem cito regrediuntur; aliæ vix unquam, aut ne vix quidem; aliæ sæpius; aliæ rarius, Παροξυνοντας.

Harum autem *Paroxysmos* si attenderimus, sunt illi profecto longi, breves, acerbi, mites, abnormes, idonei, continui vel intercisi, eadem plane varietate inconstantiaque, qua sunt *Arthritidos* exquisitæ paroxysmi; & reliquias sive fructus habent (sicut illi) suæ cujusque ferocitati & magnitudini, plerunque respondentes.

Partus istam diversitatem facit diversa *Primariorum* indoles, & in *Arthritidem* propensio: nam, quo cujusque *Primarii* materia virus *Arthriticum* magis refert, & materiæ *Arthritidem* facienti, quo plus favetur, eo certe vividum magis *Arthritidos* simulacrum, eo magis solidum emergit Ἐκμαλεῖον. Et e contrario.

VII. Sed, (quæ cum primis ad exponendas hasce *Symptomaticas*, conducit differentia;) Alia *improprie*, & ex vulgi tantum opinione, sic appellatur: quippe quoniam paroxysmos, ad normam *Arthriticam* formatos, & compositos, habet omnino nullos: nec materiam, ei quæ est *Arthritica*, (quantum ex utriusque signis judicare licet) ulla ex parte comparem. Hujusmodi una est, quæ rheumatismo superat, quæque *Symptomaticarum* nomine, quoties de iis verba fecerimus, a nobis ea re excluditur. Alia *magis proprie* dicta; quæ morbo alicui *Primario* manifeste & palam ἐπιγινομένη, *Primigeniæ* ritu, per se vel aliunde stimulata, & adjuta, paroxysmo, celebrat.

VIII. Illa etiam duplex est. Altera generatione, quæ dicitur *Æquivoca*, procreatur. Gravi quodam morbo laborat æger; eoque partim, vel penitus subacto, natura, sui demum juris & vegetior facta, miasma *Arthriticum* in sanguine occultum, sanguinem & quicquid intus virium est depascens: (maxime vero si pharmacis ea proritetur) ad τὰ ἔξωθεν appellit; itaque (præter spem & expectationem omnem sæpe) gignit *Arthritidem*. Huc pertinet *Arthritis* ex chlorosi, & ex hydrope; quæ quidem, accurate si dixerimus, *Secundariæ* potius, quam *Symptomaticæ*, censeantur: ut infra ostendetur.

Alte-

Altera, quæ κυριωτάτως *Symptomatica*, eandem cum *Primario* (contra quam modo dicta,) sed mutuam, & ab eo derivatam habet materiam, vel ipsam, vel aliqua ex parte alteratam, vel integram, vel cum alio quodam mistam; sed in aliam corporis regionem, quæ transvehitur; aliaque ratione (id est *Arthritica*,) quæ operatur. Nam, ei quod ineptum est eliminando, per morbos hunc vel illum, pro inepti ratione & corporis constitutione, varios, dum incumbit natura; (unde horum morborum φύσιες ab *Hippocrate* dicuntur ἰητροί,) sæpe quidem fit, vel propter eos nimis remissos, & instituto impares, vel ob materiam parum tractabilem, & δύσεικτον, quod illius pars in corpore, necdum istis molitionibus exturbata, restet. Hanc natura, prælium redintegrans, secundo aggreditur; & quoniam ausis prioribus exciderat, alia jam methodo conficere, alio morbo, scil. *Articulari* proscribere, contendit. Atque hunc in modum oritur *Arthritis Symptomatica*; cujus species sunt *Arthritis* melancholica, scorbutica, quæ lui venereæ, quæ asthmati, quæ febri, quæ dolori colico, quæ morbis cuticularibus, succedit.

IX. Hoc autem minime celandum, quod raro illa, *quæ maxime propriæ Symptomatica* est, *Primarium* sequitur nisi multorum dierum, veterem, & ab ætate quasi venerabilem, chronicum: & quod illa, serius quam *Primigenia*, nec nisi grandiores, invadit; eos scilicet, qui, cum affectu *Primario* diu conflictati, cum eodem simul inveterascunt. Id quod de altera ista *magis propria* parte, confirmari vetant experimenta; quippe quæ, robustioribus, quæ junioribus, congruere hanc, evincunt.

X. Verum, ut ultra distinguam *Symptomaticas*, earum quæ sunt ἰδιωτάται morbi primarii, (a quibus derivata sui generis materia; quæ in *Arthriticæ* modum agere conatur, hæ singulæ potiuntur,) cum valide inter se discordant, *Symptomaticas* item hasce, utcunque prima facie consimiles habeantur, specie tamen, pro ipsorum materia, pro illa primariorum diversitate, inter se differre, non est improbabile, peculiarem habent sigillatim omnes naturam; proprium ἦθος; & curationes exigunt proprietatibus suis accommodatas. Nam,

XI. In exercenda medicina, quoties occurrit *Arthritis Symptomatica*, morbi *Primarii* ratio, & modus omnino investigandus; therapia probatissima diligenter expiscanda; & ex iis, una cum *Arthritidis Primigeniæ* doctrina, studiose considerateque penititatis, eliciatur, & in quadrum redigatur, optima medendi perfectissimaque indicatio.

(1) *Neque enim credant*, (*qui Rationalem Medicinam profitentur*,) *posse eum scire, quando Morbos curare conveniat*, *qui*, *unde hi sint*, *ignoret*: Neque esse dubium, quin alia curatione opus sit, si a lue Venerea; alia, si a melancholia; alia, si a scorbuto; alia, si ab hydrope; alia, si a chlorosi, (& sic de cæteris affectibus, toto, quod dicitur, cœlo distantibus, & secundum illam differentiam diverse medicandis) *Arthritis* oriatur.

XII. Etsi vero *Symptomaticæ* ratio composita, ab utroque parente (tam eo qui genuit, quam eo qui adoptavit,) ætiologiam, therapiam, ex parte accipit; tamen non id indiscriminatim, & æquali factum est mensura; sed modo, & proportione, prorsus singulari. Nam in paroxysmo ab *Arthritide*, therapia maximopere; extra vero paroxysmum, in ejus vacatione, prophylactica quæ colatur, a morbo præcipue *Primario*, haurienda.

XIII. Quæ quidem prophylaxis, & in ea quæ est medicina vel late sumpta, cum, ad morbos, veteribus chronicis, iisque gravioribus, secundarios, & malum δυσαλθὲς (*Arthritidem*) æmulantes, evertendos, excolatur; diutius quidem, & contentius, ad menses aliquot ducenda: sæpe etiam per annos, statis temporibus, repetenda est: ut nempe morbis ita pertinacibus, inveteratis, sanatu difficillimis, curatio par & æqualis adhibeatur. Ista vero prophylaxeos diuturnitas alias longior, alias brevior, ordinanda, pro singula curationum singularum difficultate: quod in sequentibus speciatim, & pressius, exponetur.

XIV. *Arthritidis Symptomaticæ* a *Primigenia* diversitas, inque membra partitio, ab artis professoribus non satis observata, id effecit, ut æthiologia *Arthriticæ* hodieque trunca, debilis, imperfecta, perturbata, minime constet; nec cum ægrorum symptomatibus concordet. Neque enim aliter fieri potest, cum, quæ una, & simplex, æstimata

(1) *Celsi* Lib. I. Præf.

mata fuit affectio, varia prorſus eſſe deprehenditur, & multifariam compoſita.

XV. At, quod magis dolendum, & in humani generis incommodum (ut nequid gravius dicam) ceſſit immane quantum; id etiam fecit hoc Παρίραμα; ut, quæ non uno eodemque modo conſtrui, quin potius variari, & pro morborum differentiis, diſcrepantia, diverſitate, aliis aliſque indicationibus paſſim muniri, debuerat therapia, anguſta nimium manca, & delumbis, eſſe reperiatur, utpote *Arthritidis* unius *Primigeniæ* baſi, & fundamento, (nimis arcto) ſuperpoſita; cum Medici, tum ægroti, ſpem, & vota, decipiens. Infelices *Arthriticos!* & eo quoque nomine miſerandos, quod, dum adverſus morbos convulſivos; adverſus phthiſin; adverſus febres intermittentes; aliaſque quam plurimas; dum, adverſus graves & Herculeos affectus, medendi intentiones aptas, ſolertes, commodas, excogitavit ætas, in *Arthritide* ſananda, pellendaque tam parum profecit.

XVI. Prædictas *Symptomaticas* hac methodo diſcutiam; Primum nempe remotiſſimam, & ab *Arthritide Primigenia*, quam longiſſime disjunctam: deinde reliquas, eo ordine, quo ſunt, in ſua cujuſque ellipſi, minus remotæ dum ad illam denique pervenero, quæ ab *Arthritide Primigenia*, vel abeſt quam proxime, vel ipſa eſt: per totum hunc decurſum, & univerſum percurrendo *Syſtema Symptomaticum*, habito reſpectu, quoad ejus fieri poteſt ad acceſſum, & proximitatem: quæ quidem hoc tempore potiſſimum advertenda. En! opuſculi partitionem;

Arthritis

Symptomatica

Magis proprie dicta, quæ

Minus proprie dicta, quæ

Falſa ſic appellata, quæ Primigenia.

Morbis quibuſdam Cuticularibus,
Colicæ,
Febri,
Aſthmati,
Lui Venereæ,
Scorbuto,
Melancholiæ,
Hydropi,
Chloroſi,
Rheumatiſmo,

Supervenit.

In ipſis partibus tradendis, primum, morbi cujuſque *Primarii* ſtationem dicam: tum, ejus in *Arthritidem* progreſſum: deinde *Secundarii*, jam facti, & in aditu maxime propinquo ſiſtentis, diagnoſin qualemcunque: poſt, a cognatis *Secundarii*, & *Arthritide* exquiſita, illius differentiam: tum, morbi, ejuſque ſymptomatum, in primis urgentium, curationem: deinde, iſthæc illuſtrandi ergo, hiſtorias: hæc autem, non eadem ubique ἀκρίβεια, quanta tamen opus eſt, ſcriptura perſequar.

CAPUT II.

De Arthritide Rheumatismo Superveniente, Symptomatica falso appellata.

Art. I. PRiusquam ad *Veras* aggrediamur *Symptomaticas*, omnino necessarium est, *Arthritidem* ex *Rheumatismo* ortam, ita *falso* nominatam, propter ejus cum *Veris* similitudinem, & ne istam in illarum numero ponentibus, operi nostro deesse, videar, expediri; eaque re, de ipso *Rheumatismo*, mendosæ hujus *Symptomaticæ* affectu *Primario*, paucula quædam præmitti.

De *Arthritide Vaga*, quatenus *Rheumatismum* referat, & illius appellatione se occultet, alius loci est disserere: de *Rheumatismo*, quam ille *Arthritidem* imitetur, ac quasi vices rependat, hujus & temporis, & loci est.

II. *Rheumatismus* ille, cui quidem uni quantum Ego rescivi, succrescit hæc *Symptomatica*, (nam a *Scorbutico* minime unquam, nedum alio quovis *Rheumatismo*, propagatam memini) semper incipit a frigore, causa hujus affectionis evidenti fidelissima: ex qua celerrime sanguini, præcipue vero ab exercitationibus incalescenti, *Lentor* inducitur; qui, in musculis & membranis, infarciens capillaria, circuituri fluminis meatus obstruit; dolores, & interdum tumores affert. Quæ inest sanguini, pituitæ, sive seri crassioris massa, horæ paucarum aliquando *Sexagesimarum* spatio, momento temporis, fere tota *lentescit*, & (uti cera per syringem injecta,) ductus implens exiguos, impedimenta, moras, oppilationes creat, pro ipsius crassitie plus minusve pertinaces.

III. Qui fiat tanta, tamque subita γλισχρότης, (haud explicatu facile problema) professores Medicos, optima quidem ingenia fatigavit. Sunt, qui lac acescens, si admoveatur igni coagulum cito contrahere perpendentes, & lac immissum venis statim coagulari confirmantes, binis hisce positis, sibi videntur rei summam explicasse, dubiique vim in totum diluisse: at quo jure, qua ἀτέλειαι, (præfato virorum de Republica bene meritorum honore,) paucis expendam.

Primum, experimentis *Boylianis* manifesto constat, acidi præter salis marini, vel ejus æmuli, quantitatem perexiguam, atque huic coagulationi producendæ minime sufficientem, nihil natura sanguini inesse; neque de horum experimentorum fide, per *Vieussseniana*, dicam? an *Chiracciana*? quicquam (1) derogatur.

De altero argumenti membro, etsi, apud magni nominis (2) anatomicum, tanquam experientia proditum, lac immissum venis illico densari, perscribatur; tamen, quod vacillet hac in parte, non tam auctoris, quam (ex ea, qua versamur, rerum caligine) eventi fides & testimonium, ideoque dubium æstimetur, habeo dicendum. Cum enim, varias olim, *Oxonii*, injectiones, & quidem hanc ipsam lactis vaccini, quantitate satis locupleti, exercendo, sanguinem inde ne vel minimum coagulari, sive concrescere, tametsi hac illac agitatum, accurateque spectatum, deprehenderim; virum clarissimum, professorem eximium, aut animali minus sano, aut acescenti lacte, fuisse usum, haud injuria suspicatus sum.

IV. Deinde, non solum ab acido fieri in sero animali coagula, testatur id (3) *Boylei*, per *Oleum Tart. per Deliquium* illi adjunctum, perque *Spiritum vini* probe rectificatum, coagulari serum asserentis. Quinetiam, ut symbolum meum conferam, *Rheumatismo* laborantis serum, per calorem, & exinde quam citissimum frigus, (utrunque scilicet impensum,) in gelatinam admodum lentam, viscidam, firmam conciliari & cogi nobis experimento patuit. Hoc enim brevi evenit, quando hujusce rei tentandæ gratia, istiusmodi serum, cochleari contentum, & subjecta lucerna calefactum, aqua frigidissima ad cochlearis marginem immergeretur.

Ab acri vero sale alcalico, quam ab acido, *Lentorem* fieri, longe probabilius: sagacissimi enim (4) *Baynardi*, Collegæ Nobilissimi, experimento liquet, *Rheumaticorum* uri-

(1) Hac de re, qui plura voluerit, adeat clarissimi *Pitcarnii* Dissertationem Med. ultimam: ut & almi Coll. *Romanorum* Archiatrorum ad Cl. *Vieussenium* Responsionem.

(2) Vid. Cl. *Lowerum* de Corde, Cap. 2.

(3) vide *Humani Sanguinis Historiam*, Partem 3.

(4) Acta Phil. Lond. N. 215.

urina, salis alcalici ejus, quem habent sani bonaque utentes valetudine, partem quasi tricesimam, nec quidem supra, destillando elici. Unde conjicitur, salem istum acrem, pungentem, asperum, acutum, in sanguine retentum, pituita (forsan adjuvante oleo, veluti in sapæ compositione,) irretiri involvique & ad viscidum in *Rheumatismo* faciendum, ad dolores, & tumores inferendos, opere quidem maximo contribuere.

At, quod rem absolvere videatur, *Rheumatici* cujusdam ægri vena pertusa, sero *Syrupum Violaceum* instillavi; unde mixturæ, brevi temporis spatio, *Color viridis*: Et ejusmodi sero, *Sublimati solutione*, parce quidem & tantillula quantitate addita, quam citissime ad fundum se demisit concretum *Albissimum*.

Ipsi porro pelliculæ, sanguini *Rheumatico* innatanti (ut videlicet, in ea salis quid dominetur, inquirerem) *Solutionis* dictæ guttis aliquot affusis, ejus superficiem ex hinc *Albere*, cum plerisque aliis astantibus hujus experimenti testibus, notabam.

Siqua igitur hisce probationibus fides, vel a calore frigoreque vehementibus & continuis, vel a sale alcalico intus retento, vel utroque lentorem hunc oriri, verisimile est.

V. Quoties e viscido redemptus, prisca gaudet ἀσίᾳ & more naturali circumagitur sanguis, evanescit tumor, quiescit dolor, convalescit æger: contra vero, affectu male tractato, id est perseverante, viscido, nondum victo correctoque, nonnunquam oritur *Arthritis* ista, quam dico, *Symptomatica*. Nempe, cum abundat τὸ γλισχρὸν, qua viscíditate, qua acredine, vehementiores, pariter ut *Arthritis* ipsa, profert distensiones, dolores, tumores, aliosque non paucos effectus utrique huic vitio communes.

Frigidam vero *Arthritidem* æmulari gestit hic affectus, illiusque partes sustentare: Nam, neque dolor æque acerbus; nec inflammatio perinde contumax; neque declinatio similiter propera, ac in illa *Arthritide*, quam appellamus *Calidam*. Nihilominus fatendum est, quod, si *Rheumatismo Scorbutico*, aut *Venereo*, *Arthritis* ista superveniat, (posse vero supervenire, nullam recipit controversiam) ob asperum aliquid, ac stimulans, intersusum, & dolorem magis acutum, & inflammationem magis infensam esse.

VI. Autumno maxime intenduntur hi dolores; eo videlicet tempore, quod fluxionibus favet, (quanquam & aliis anni tempestates iis prorsus immunes esse, nequaquam affirmandum,) & diu, nonnunquam ad totum hyemale spatium, ubi morbus inveteravit, excurrunt; sæpe quidem intercisi, at a levissimo frigore recidivi; quod diuturno familiare *Rheumatismo*. Turgent articuli. Fractura extante, & in tumorem albidum, & tanquam Οἰ γηματώδη, cutim elevante. Unde digitorum motus semper impeditus, interdum abolitus: Huc illuc digiti torquentur: manus nonnunquam retroagitur; sicque cubitus, ut pars ejus interior jam emineat.

Cum *Arthritidis* personam qualemcunque capessivit *Rheumatismus*, raro quidem exuit; ad vitæ usque terminum plerunque perferens. Si modo sanum id, quod intus, & incolume totum est, extremam aliquando senectutem, sed digitis, sed artubus mulctatus, æger adipiscitur; *Podagram* interea, tanquam humani generis pestem & perniciem, tanquam malum, vel ipso teste experto, acerbissimum, (qua tamen genuina fortasse nunquam est affectus) increpans acerrime.

VII. Quamvis enim nonnulla *Frigidæ Arthritidos* Symptomata gloriatur hic affectus: tamen, si rem attentius perspexerimus, cum ea parum convenit. Cutis sanguini (sic, ut in *Rheumatismo* solet esse) densa, & quam in *Arthritide* multo densior, post quietem supernatans, hoc abunde arguit: confirmat id, quod gelatina, quamdiucunque commissuris immorata est, nunquam in tofos indurescit, quodque commissuris minime contenta, cum internodiis eas pari fere proportione premit; tum vero omnium maxime, quod nullo cardiacorum, utut *Actu* vel *Potentia* calidorum, abusu, vel quavis alia de causa (contra quam *Arthritis* omnis, sive *Primigenia*, sive *Symptomatica*, sive *Calida*, sive *Frigida*) in paroxysmum, qualis est *Arthritidis*, vel levissimum, evehatur unquam *Species* hæc *Adulterina*.

VIII. Ad hasce *Rheumatismi* reliquias, duras equidem & pertinaces, prævertendas valet ea, quæ morbi istius curationem habet, quæ sanguinem attenuat, medicina, ab auctoribus, illam ex instituto tradentibus, haurienda. Cui tamen unum, ut mea memoria est, ab iis prætermissum, adjiciam; nempe, quod, ad dolores *Rheumatismi* minuendos, ad sanguinem alterandum, & τὴν Γλισχρότητα devincendam, conducit,

ducit, ſupra quam quis expectaret, vomitio; ſed vehemens, ſed iterata. Quod unde efficitur, ſanguinem exagitando, concretiones inhibendo, motumque illi novum expeditioremque tum inteſtinum, tum periodicum, imprimendo; an quovis alio modo fiat, in medio relinquam.

Hoc autem gratis dictum, ne quis exiſtimet, fidenter affirmare poſſum, ſola *Infuſione Croci Metallorum* ad quatuor vices, quantitate bene magna, tot diebus continuis, ab athletico quodam & multarum virium ægro, contra *Rheumatiſmum* hauſta, unde cum εὐφορίᾳ toties evomuit; *Rheumatiſmum* gravem, & permoleſtum, me noviſſe penitus & radicitus extirpari. Cujus quidem hiſtoriæ mentionem non ideo feci, quod triſtem & ſeveram, ne dicam periculoſam, hanc curationem, vix centeſimo cuique tolerabilem, in communem indiſtincte uſum, inducere conarer, aut in animo haberem; (quæ enim hæc temeritas!) ſed tantum, ut emeticum ab hoc affectu per ſe conſiderato, non ex omni parte reſpui, ſeu vetari, ſubmonerem, imo quadantenus indicari; & quoties vires, & quæ ſunt ægri cætera conſentiunt, poſſe miniſtrari.

IX. Ad eaſdem reliquias præſentes extirpandas, requirit indicatio, quæ quidem unice attendenda, ut tollatur iſte lentor, ut craſſa, pertinax, & viſcida materia, quæ juncturas obſtruit, & in tumores cutim earum effert, cauſa videlicet conjuncta, corrigatur emendeturque, cujus gratia, e *Regno Vegetabili* depromantur *Antiſcorbutica* quæ dicuntur, ſale volatili referta, qualia ſunt *Radices Armoraciæ*, *Cepæ*, *Ari*, *Allii &c. Folia Cochleariæ*, *Naſturtii Hortenſis Indicique &c. Semina Sinapios*, *Cochleariæ &c.* Quæ quidem omnia, recte & artificioſe comparata, debitoque more data, viſcidum incidant, redundent reſolvant, perque renes demum expellant illius quicquid alienum eſt, & inidoneum.

Huc, eodem fere nomine, reſpiciunt *Spiritus* C. C. *Urinæ Fuliginis*, *Salis Armoniaci*, *& id genus alii Volatiles*, *ſive ſimplices*, *ſive oleoſi*.

Quid per *Oleum Terebinthinæ*, medicamentum mire penetrans, & *deobſtruens*, pulmonis illud ſolvit pituitam, in catarrhis pertinacibus farcturam ejus allevat: in tingendo marmore, colorum illud optimum laudatiſſimumque vehiculum eſt:) Quid, inquam, in lentore *Rheumaticorum* reducendo per illud præſtetur, quando hoc hortatur analogia, fiat pericuum. Proſit autem tum interne ſumptum, tum externe applicatum, e. g.

℞. *Ol. Tereb. gutt. iv. ad vi. vel ſi Febris Suſpicio nulla vetuerit, pluries. Conſ. Anthus* ʒj. *Syr. de Rubo Idæo q. ſ. f. Bolus, hora ſomni deglutiendus, cum Julapii Hauſtu.*

℞. *Aq. ſol. Ari, Angelicæ, Ulmaria aa* ℥v. *ſp.* Croci ʒij. *Sambuci q. ſ. cum Marg. ptt. & ſacch. f. Julapium.*

Balſamo Sulſ. Terebinthinato artus motu privati, cum frictione, bis die, ſuperillinantur; vel etiam *Vernice Terebinthinata*.

Camphoræ ſapor acris & pungens, odor aromaticus penetrantiſſimus, ignis comprehendi facilitas eximia, ſed præ cæteris quibuſcunque in auras abitio celerrima, partes ejus ſubtiliſſimas tenuiſſimaſque oſtendunt. Ideoque nunquid ægrotantibus hiſce noſtris, ad incidendum & tenuandum in eorum capillariis lentum illud viſcidumque, & quantum ab illius auxilio ſperari poſſit adjumenti, merito exquiratur. Dari poſſunt *ejus Grana v. vel vi. Oleo Amygd. dulc. ſoluta, cum* Conſ. *flor. Borag.* ʒj. *Syr.* Cort. Citreor. *q. ſ.* (*ut f. Bolus*) *cum Jul Hauſtu, hora ſomni*, quod quidem tempus exhibendi præfero, quoniam per noctem inſequentem (noctu vero, quam interdiu, in his ægrotis, ad ſuperficiem corporis ſanguinem magis efferri veriſimile eſt) una cum ſanguine ad τὸ γλισχρὸν appulſum majori cum impetu, favente flumine rapidiori, in id arietet. Quinetiam *Epithemata Camphorata* poſſunt externe partibus affectis admoveri.

X. Sin hæc e *Regno Vegetabili* fruſtra eſſe reperiantur, & operi imparia, e *Regno Minerali* conducat optime *Mercurius*; illo nempe pacto ſanguini commiſtus, & obſtructionibus advectus, ut incidendo dividendoque viſcidum illud attenuet, ſolvat, colliquet. Quare ptyaliſmum hoc in caſu levem inſtitui, diuque proferri, (modo per ægri vires, & alias res licuerit) e re futurum arbitror. Nec non ad eum finem *Mercurium* partibus iiſdem læſis, per unguenta, per emplaſtra, poſſe cum fructu ſuperponi.

At ſi iſta non ſentiat, quæ juncturis ineſt, gelatina, *Suctu* frequenti validiſſimoque, per fiſtulam ad eam rem fabricatam & orificio prius facto immiſſam, evocetur. Hoc in *Arthritide* vera laborantibus fieri, vulgare jam & pervagatum eſt: multo vero

tutius

tutius in rheumaticis posse credibile est. Hæc autem operatio non nisi recens affectis, & dum liquida est materia, promittit sanitatem. Articulos gelatina per suctionem inanitos, *Vino Ustulato* sæpius fovere, & *Emplastro* quodam (*Stomachico* puta *Magistrali*) a gangræna defendere tutarique oportebit.

Istam medendi legem, secundum morbi indolem & genium delineatam, ut in ejus initio probabilem, adduco; sed nullo quidem experimento (fatebor enim) confirmatam. De morbi historia plus satis constat; & etiam nunc in vivis sunt, qui hujus veritati fidem faciunt, & astipulantur; de medicinæ vero hujus usu, & victoria, nihil habeo, quod dicam. In affectu inveterato, cum viscidum id induruit, quod tenuetur, minus verisimile est.

Omittendũ vero non est, quod, τὴν Γλισχρότητα rheumaticorum sanguini accedentem putrefactione sola tenuari dissolvique posse opinatus, Medicus perillustris, clarissimus (1) *Floyerus*, (cujus hoc est argumentum, quod ovorum albumina, quæ quidem gelatinam hanc nostram cumprimis referunt, putrefactione liquefiunt) ad eam, his in corporibus non minus quam in tussi laborantibus, promovendam, emollientia, maturantia, colliquantia,) qualia sunt *e Rad. Glycyrrhizæ, Sarsæ, Ireos*, &c. ex *Hordeo*, *Passulis*, & *ejusmodi aliis comparata*) non sine multa probabilitate præcepit. Utrum hæc, quæ in liquando solvendoque pulmonis phlegmate, tot ab annis, tantarum virium & ἐνεργείας esse merito prædicantur, in artuum illo rheumaticorum valeant, operæ pretium esset experiri.

De *Symptomatica* falso, & ex vulgi tantum more, sic appellata, quæ habebam, effunduntur: Itaque iis, quæ ad *Veras Symptomaticas* aditum præcludere viderentur, de via dimotis expeditisque *veras* jam attento.

CAPUT III.

De Arthritide ex Chlorosi, Alba, & ex Mensium Suppressione.

ART. I. EX *Symptomaticis* ita κυρίως appelatis, illæ primum expromendæ veniunt, quæ ortu, quod dicitur, *Æquivoco* generantur: quarum e numero principarum postulat *Arthritis* a *Chlorosi* nata. Quod autem uspiam ita nascatur, quod adolescentulæ, virgineo dudum morbo languentes, necdum illo prorsus liberatæ restitutæque doleant *Arthritide*, a nonnullis idem habeatur, ac si *Lucam Bovem* (ut in proverbio est) *Locusta* pariat; id est, Ἀ' δυνάτων ἕν. Sic a morbo, hisce puellulis parum congruenti, immunes eas reddere, incolumes præstare, videatur, tum ætas prænatura, tum affectio dissimilis. Ita vero sentientibus, ut ne calculum adjiciam, indubitatæ fidei cogit experientia; nec istam ætatem, nec hanc affectionem, illas ab *Arthritide* penitus tueri comprobans.

II. Ut autem dicam, qui fieri potest, quod, ex morbo sic dispari, morbus sic dispar oriatur, advertendum est: quod *Arthritis* eas tantum modo pallidas (quantum mihi observare licuit) aggreditur, quæ miasmate hæreditario supra modum vitiatæ & imbutæ, ad istud mali naturæ inclinatione pervicaci, momento maximo, pronæ sunt, & diriguntur.

De cujus rei veritate, satis, ut opinor, ex eo liquet, tum quod illa, quæ ad *Arthritidem* inducendam more agunt usitate procatarctico, (qualia sunt crapula, satietas, Venus immoderata, lues venerea &c.) virginibus hisce imputari minime posse cogitandum est: tum etiam, quod *Arthriticæ* hujus classis stirpe sunt cum primis *Arthritica*.

III. Exinde patet, quod *Arthritidos* ex *Chlorosi* procreatio, non eo sensu capienda, quasi hanc quæ fecit, illam etiam faceret, *eadem Numero, vel Specie*, materia; sed nova ratione, agens, nova perpetrans ἀναλόγως; (quod tamen in plerisque *Symptomaticis* usu venire palam est), Nostra quidem alia res est. *Chlorosi*, sive sangui-

(1) Vide *Humorum Animalium statum præter Naturam*. Cap. xi.

guinis Μάλωσι, abituræ supervenit, & simul cum vultu colorato, cum robore, cum mensibus, ne multa, cum sanguinis Μετεωρισμῷ horum societati se immiscens, ex accidenti prosilit *Arthritis*, peculiarem habens materiam, causam propriam continentem, a *Chloroseos* illa, multum abludentem.

IV. *Symptomatica* hæc *Arthritidis* interdum *Vaga* est; Artus hinc inde subsultando peragrans; dolore pungenti, & rodente gravans; aliquando *Rheumatismi* nomine delitescit: alias, articulis inhæret, & *affixa* est.

Vaga Diagnosis incerta, & tenebricosa; uti *Arthritidis Vagæ primigeniæ*. Lucem tamen afferat, de parentum morbis, numnam illi pedibus doluere: & an ægra *Rheumatismi* causis evidentibus, præsertim frigore, paulo ante subjecta fuit, quæstio. *Fixa* vero, teneritudine juncturarum, dolore, rubore, primum molli, deinde successu temporis lapidescenti, & rosceo, se ostendit.

V. Hæc cum morbi ratio sit, in eo ponenda indicatio, singularis, & præcipua videntur; ut, a peccante materia; jam nunc *Arthritidem* moliente, per muliebria, primo quoque tempore, sanguis, expurgetur; & sic *Chlorosi*, sic *Arthritidi*, simul semelque occurratur. Omnium maxime conducet, (dummo dores annuerit familiaris, & inire nuptias permiserit) ἐν γαστρὶ ἔχειν. Quum, partu naturali, quo in uterum, tanquam in sentinam, universi corporis inquinamenta secluduntur ad inanienda, & vacuanda fœminarum corpora, nihil efficacius valentiusve, certe hippiatris illud notissimum, & multiplici comprobatum usu: nec, cur hominibus denegetur hoc consilii, video. Procul dubio laborantes isti medicinæ generi minime refragabuntur; quin medico, naturæ tam ministro, facile obtemperabunt. Medicinæ vires, & mirificos effectus confirmabunt, suarum gratia, matronæ.

VI. Sin nulla fuerit nuptiarum opportunitas, ad menses (qui hac in parte secundas vendicant) omni auxilio, omni ope, & industria promovendos adnitendum est; ea spe, & fiducia fretis, *Arthritidos* materiam, & causam continentem, per eos facile commodeque posse proturbari. Atque hunc in finem *Martiata*, sed, (ut illorum vires, & potestates, ad uterum recta collineentur,) aptissime cum *Emmenagogis* copulata, vel artificiose interposita, fructum ingentem, messem amplissimam, pollicentur.

Si menses omnino nulli sunt, ex iis concreta, & composita, ad tempus, diutinum & continens, cum exercitatione & purgatione debitis, adhibeantur. Si fluunt, sed diminute, illi, interlunii tempore, bis die, *Martem* usurpari proderit; sed illo, quamprimum menses institerint, neglecto, ea dari, quæ hos ciendo naturæ rem (qua nihil efficacius, conducibiliusve) suo ipsius more, promovebunt. *Marti* nullum aptius vehiculum, quam *Aquæ Martiatæ*, per urinam exeuntes; nec uno tantum nomine, *Pallidis* his *Arthriticis* conveniunt, coctionem integrant; sanguinem exaltant; æstuque exundanti, virus *Arthriticum* abluunt abripiuntque; tum *Arthritidi* tum *Chlorosi*, simul adversante.

Horum autem usui, & præmitti catharsin expediet, & septimo quoque die circiter interponi, ne ab aqua in corpore alicubi restante, aut ab alvi tarditate, aut a sanguine roborato, nimis evecto, exaltatoque (quod sæpissime solet accidere) sit periculum. Cujus quidem modi catharseos intercalationem, ab antiquis summo consilio præceptam, & diligenter istitutam, non sine ægrorum incommodo, & discrimine, dudum ab aliquibus omitti video.

Quæ vero reliqua generalem morbi hujus curationem respiciunt, & materiam νοσερὰν, per renes expellentia, sive ortum ejus & incrementum inhibentia complectuntur, ex *Arthritidis Primigeniæ* prophylaxi non inutiliter ducantur. Atque hæc de *Arthritide*, quam, quod *Albarum* esse reperiatur, appellamus *albam*.

VII. Alia est *Arthritis Symptomatica*, priori propter affinitatem adjungenda, quæ adultas, (ut jam dicta juniores,) quæ steriles affligit, & catameniis, aut omnino nullis, aut aliquanto parcioribus, donatas. Hac affectæ crassiori plerumque habitu sunt, viragines, sedentariæ, voce gravi, neque semper imberbes; Morbus, *Arthritidi Frigidæ* appropinquans, negligenter, & languide Παθρεοξωίω; Juncturas denique recrementis explet, motu privat.

Occlusa nempe, quam charam, quam utilem, quam amicam habuit naturam, per catamenia sanguinem expurgandi, via, materiæ vis in eo constructa & coacervata est: quæ, graves & periculosos inserendo morbos, œconomiæ crebro miscet, turbat, evertit omnia. Sin materiam natura vincit, porta

porta hac vel illa, eam expellit, nec raro in articulos trudit, Dædala rerum conservatrix.

VIII. Ista vero, non nisi corporibus *Arthritidi* perferendæ (malitia vel acquisita, vel hæreditaria,) præparatis, obtingunt; & illa potissimum ætate, quæ provectior, & ingravescens, per methodos succedaneas naturæ defectus ambit quodammodo resarcire.

Et quoties a laudabili desideratissimoque καταρδάμενα desciscens, natura *Arthritidem* molita est, raro utique gressus retro agit raro catamenia renovat; quin *Arthritidi* imposterum insistens, illius beneficio vitam quam potest longissime, quamque beatissime producit.

IX. Cum mali hujus partu allevandi spes omnis frustrata, & a catameniis obscura est, & tenuis; eam medendi legem optime posse fructuosissimeque servari judico; quæ, per *Cathartica* materiam peccantem, in sanguine congestam, & res novas affectantem; expellit. Ut autem illa ægrarum conditioni quadantenus accommodentur; primum eligantur ea, quæ sanguinem fundendo, & a sese illius partes separando, mensium movendorum expectatione Medicum accedant; (hoc autem modica dosi, potius quam magna, fieri certissimum est.) Tum, ad eundem finem, *Emmenagogis* implicentur, & fiant *Purgationes*, quæ dicuntur *Hystericæ*. Postremo, omni tantummodo mense alterno, (nec quidem amplius, ne purgatione nimis libera & frequenti, materia alio ablegata, mensium spes interrumpatur) eaque lunæ quadrante, qua præcipue sanguis ζυμοῦσθαι, & se attollere cœpit, vere & autumno, iterum sæpiusque repetantur: nec, quæ earum vires infringendo retundant, aut motum sanguinis intestinum sufflaminent, admittantur, hora somni, post purgationem, paregorica, e. g.

℞. *Calom. quinquies sub.* gr. xv. *specier. Conf. de Hiac. Conf. Rof. rubr. aa.* ℈i. *syr. de symph. qs. f. Bolus, sera nocte deglutiendus.*

℞. *Pil. de succino* ℈i., *Aloes Rosat.* ℈ß. *Assæ fœtid. Pul. Castor. scammon. aa.* gr. v. *Bals. Per. qs. f. Pil.*

Si isto ritu purgatio, in hujusmodi *Arthriticis* celebretur, de catameniis postliminio restituendis spes affulgebit aliqua, (modo ætas, & naturæ ordo consentiat) aut, si votis & expectationi non respondeant ista, capiti tamen, & partibus internis, per catharsin certissime cavebitur, ne a pleuritide lædantur; quod quidem minime spernendum, atque adeo studiose laborandum.

X. Si mensium spes fefellit omnis, neque restat ulla illius anchoræ fiducia: majori quantitate catharticum (*Aloeticum* autem esto; vel *Decoctum amarum purgans*) illoque mensis tempore, quod solebat esse eruptionis, ἀχαίρως adhibendum: Tum, ano materiam quod emittat, itaque mensium vices suppleat; tum etiam *Arthritidis* (quæ hominibus hisce auro contra, & cum vita æque, pretiosa,) spei quod indulgeat. Quæ quidem regula, tam illis commoda, tantique (si apposite observetur,) est momenti, ut nihil supra.

Hisce porro ex usu erit fonticulum aperire; aut, ne vetus exsiccetur, inspicere: Et, si quod per fluorem album, vel aliud quodvis, παρὰ λόγον, erat excrementum; ut permaneat, perduretque vel etiam in ægrarum commodum augeatur, eniti.

XI. Corollarii vice, memoria tenendum, in isto pari *Symptomaticarum* impugnando (Dii Deæque!) quantum intersit, altera purgationem non nisi levem, & raram eligit; altera, tum fortiorem, tum frequentiorem; altera eam, non nisi alterantibus, (id est, principali auxilio) viam præparantem; altera, tanquam ipsum principale; altera Chalybem desiderat, & in eo fere spem ponit omnem; altera eundem metuit, fugit, ut fatalem abhorret. Brevi dicam, altera sanguinem augeri καὶ μετεωρίζεσθαι; altera minui, & deduci, postulat. Adeo nempe contraria *Symptomaticis* hisce therapia; imo, ut fieri potest, in eodem corpore.

Historia Arthritidis Vagæ, Fixæ, ex Chlorosi, fugatæ.

VEteris *Arthritici* Filia, duodeviginti annorum, ventriculi dolore quasi colico, cum fastidio, nausea, vultu pallido, respiratione molesta, mensium defectu, aliisque symptomatibus *Chlorosin* ostendentibus, afflicta est. Post annum, materia quædam artuum commissuras, earum autem intervalla magis, occupavit; diu, misereque cruciavit. Teneritudinem, torporem inibi, doloremque peperit, acerbum; aliud ex alio. Cessavit interea ventriculi dolor: perduravit Ἀνορεξία, Δυσπνοία.

Dum ita se res habet, primo emeticum, tum

rum catharticum, meo consilio, datum est; & deinceps iteratum. Ob atroces, & fere continuos artuum dolores, sanguis detrahitur. Post quas evacuationes, ad appetitum acuendum, ad sanguinem evehendum, & menses ciendos, (quem mihi scopum hac in re palmarium proposui,) *Martis Nutriti*, ℈i ß. cum vehiculo convenienti, bis die deglutiit. Et omisi mane aquarum ferratarum, *Totonesii* in suburbiis, ℔ij. exhaustis; cum sp. vol. Oleos: (ad Διύρεσιν, & calorem augendum,) guttis circiter triginta. Hac methodo menses perplurimos, interposito subinde lenienti, observata; dolor iste rheumaticus, (sic habebatur,) & teneritudo primum mitigantur; demum in totum fere devincuntur. Viget appetitus & digestio. Aliqua sunt catamenia. Facies colorata fit & vivida. Scintillant oculi. Salus ex omni parte perfectior & integrior; nisi quod tumoribus albis, mollibus, teneris: & (ab iis) Δυσκινησίᾳ juncturæ artuum infestentur. Quæ quidem accidentia tempestate pluvia plus solito sæviere.

A *Rheumatismi* (sic perperam dicti) exitu, triennio vix elapso, tumores indurescunt, & nodi fiunt tofacei, tum numero plures, tum magnitudine conspicua; sed & diversa, & longe dissimili: alii namque granum triticeum; alii pisum; alii nucem æquantes avellanam, digitorum articulos, eorumque regiones tumefaciunt; in articulis, permanentes; sed in eorum interstitiis, evanidi, inconstantes. Erat dextri summitatis cubiti cæteris major; nuci juglandi par; initio mollis; sensim exinde lapidescens. Juxta cubitum sinistrum, tumor albus eo tempore digito cedens, in tofum abiturus. Adhæc pruriunt artus, & quidem molestissime; & emittunt pustulas. Per biennium ista *Podagræ* tulit symptomata, sed lenis, sed benignæ; neque toto hoc tempore, vel semel unquam, in paroxysmum evectæ. Ab ejus ortu, ventriculo, & iis quæ sunt intus, bene; ob illam artus aggredientem, procul dubio melius. Menses, per universum hoc biennium, mediocres.

Anno incipiente 1700. præter ista, quæ memoravi, *Arthritidos* symptomata, de ventriculi (præsertim a pastu) dolore, inflatione; aliisque Δυσπεψίας indiciis, porro quiritatur. Ut therapiam, tum ad ista præsentem, tum prophylacticam, instituere, Auctor eram (ἄνω καὶ κάτω sæpius præmissa catharsi, & primis viis uti par erat exoneratis,) ut, per quatuor menses, omni mane, sextam inter & octavam, aquarum ferrat. ℔ij. (quarum ℔ß. foliis *Theæ* alteranda) ebibat. Decima sequenti haustum infusi.

℞. Summit. Trifol. palustris. p. ii. *Aq. Pluviæ bullientis* ℔ß. *Infunde ad Amaritiem sufficientem: Colaturæ Coch.* v. *adde sp. Junip.* ℥i. *Tinct. Aurant. gutt.* x. *f. Haustus*.

Quarta pomerid. Bolum e Conf. Trifol. palustr. Flaved. Aurant. aa. ℈i. *Millep. pp.* ℈ß. *Chal. Nutriti gr.* v. *Syr. Caryop. qs. cum leni Cathartico subinde repetendo*.

Interdicta, per potum hunc Decursum, Cerevisia, Potui dabatur Ordinario Decoctum, *℞. Rad. Chinæ, Sarsæ aa* ℥i. *coq. in Aq. font. Ferratæ* ℔iv. *ad* ij. *Colaturæ adde spiritus Juniperi, cum sacchari Crystallini, qs. f. Decoctum*.

Vescebatur Ἀπέπτοις, Ἀχύμοις, *& Sanguinem temperantibus, summitatibus scil. Beccabungæ, Nasturtii Aquatici, & Hortensis. Urticæ, Rapa, Battata, Piso, Pastinaca una cum Agnina, Pullina, Vitulina, & istiusmodi aliis*.

Harum rerum observantia diligenti, sedulaque corpus ægre νεωτερίζεται. Nodorum partim minuuntur, partim evanescunt. Pruritus cessat: tolluntur pustulæ: augetur appetitus: coctio perficitur: sanguis, expulso per renes uterumque inimico, fermentationem, & Πνδυμάτωσιν acquirit naturalem; quam monstravit Ἀχροία, Ἀσαρκά. Quod auspicatissimum judicavi, recte postea fluxere catamenia; & quo rectius, eo certius fugatur, cum satellitio suo, *Arthritis*. Ut, neque pustulæ, neque pruritus; neque Tumor; neque dolor; jam, per annos perplures, ex eo tempore, reverterentur. Quod quidem indubitandum, optimæque fidei Argumentum; *Per Emmenagoga &c. posse hujusmodi Arthritidem, etiamsi Nodosam, & Hereditariam, auferri depellique*.

CAPUT IV.

De Arthritide Hydropi superveniente.

ART. I. AD alteram illam e *Symptomaticis minus propriis*, ex recensione principio dicta properamus; nempe ad *Hydropis* ἐπιγεννήματα: eoque libentius, quia crebro hoc occurrit, & uti spero, in hujusce populi commodum & tutelam explicetur.

Quod *Arthritidi* succrescat *Hydrops*, est facile perceptu, & ordini, quem in hominibus e medio tollendis, servare solet natura, maxime consentaneum est: At, e contrario, quod *Hydropi Arthritis*, etiamsi aliquando accidit, tamen, naturæ methodo quasi inversa factum, inter ejus Δυσχόντα non inique censeatur.

II. Ut de re tam utili, tam jucunda, tam explicatu digna, pro ejus dignitate, quantum potero, dicam luculenter; advertere oportebit, quod ab hepate, aut viscerum aliquo nobiliori, sive scirro, sive alia quavis indomita labe, vitiato, quicunque sit *Hydropicus*, raros, Ποδαγριᾷ, & quo nobiliori, eo rarius. Hoc enim in casu, sic in pejus ire solent omnia; sic corruere; ut, si qua olim emicuit *Arthritis*, a morbo graviori, & magis imperioso, (totas ægri vires totum hominem exercente & fatigante, (ei plerunque officiatur, tanquam majoris morbi auctoritate victæ, & paroxysmum raro unquam recte facere contingat: Verum in corpore taliter affecto corruptoque rarissime omnium exoritur, & nascitur *Arthritis*.

Sin ea fuerit *Hydropis* ratio, quod, salvis visceribus, aut parum læsis, ab una partium sanguinis ἀμετρίᾳ, & malo ejus habitu, (ad viscera contaminanda, quantumvis apto, & proclivi) ducat originem; ex eo, præsertim medicato, exoriri posse *Arthritidem*, iterum & sæpius observavi.

III. In eo sanando, sive *Anasarca*, sive *Ascites* sit, cum aquæ quod abundat jam prius emissum est, amaris & chalybeatis, tum ad corrigendum sanguinem eumque roborandum, tum mehercule in primis ad eximendam Ἀνορεξίαν *Hydropi* familiarem, ex usu medico, insistimus. Quæ quidem medicamenta in exaltando sanguine tanti sunt momenti, tantarum virium; ut, si æger nec ætate neque morbis fuerit debilitatus, idemque seminium habeat in sanguine *Arthriticum*, exulante eo & in articulamenta misso, ex *Hydrope* in *Arthritidem* persæpe recta progrediatur.

Imo quidem ita fieri potest, & aliquoties evenisse novi, ut, ubi consistant vires, & *Arthriticum* miasma in sanguine copiosum, efficax, & jam ad ἀκμὴν evectum, insit, absolutis quæ ad *Hydropa* exsiccandum opus erant, evacuationibus, & salvis naturæ viribus, sine dictorum, vel istiusmodi alterantium usurpatione, *Podagra* quidam afficiantur.

IV. Utcunque fuerit, natura (sive per se, sive medicamentis adjuta,) novos init operandi modos, novam ambitionem. Spiritus, qui in œconomia animali tuenda sustinendaque indefinenter occupati, omnem absolvunt operam, totum opus perficiunt, mala vitæ ratione dudum oppressi, & fero fere submersi. *Calybis*, cæteraque *Alterantium* vi suo tempore (hoc est, remotis impedimentis) exhibita, tandem incitati emergunt, denique Αἱμάτωσιν promovent genuinam; appetitum, & coctionem emendant; materiam e sanguine pellunt alienam; itaque eam instaurant, depurgant, & longe reddunt vegetiorem.

V. Dum in his versantur, si seminium intus latuerit *Arthriticum*, (diu vero, & silentio latuisse, sæpenumero comperimus, nec in paroxysmum evehi,) ad illud amoliendum, expellendumque iisdem hi urgentur medicamentis. Hinc in sanguine primum discordia; tum, ea paulatim gliscente, (ut in veneno, si quod demissum fuerit, eliminando,) orgasmus, supra naturæ modum, (qui lenis usque & placidus esse solet) supra tenorem ordinarium, vehemens, & cum impetu. Ad exturbandum inimicum, summis undique viribus & copiis, omni industria, contenditur. Hic labor, hoc opus. Post aliquot dierum luctam (est ubi citius) iste fugatus, & loco cedens, qua data porta viam capessit. Articuum aliquem externum petit: dolorem, aliaque profert, *Arthritici* quæ sunt paroxysmi signa Παθογνωμονικά.

VI. Bono quidem omine, in conspectum venit hujusmodi *Arthritis*. Est, quod ovans exclames, *Arthritice*!

Χαίροις, Μακάρων πολυαρητότατη.

Morbum enim vix ausim appellare. Descendens cœlo, te salutat, *Diva Arthritis*: (Feret hæc *Latinitas*!) Tum Annos elargitur, tum valetudinem, si non integram, & omnibus numeris beatam, certe desiderabilem: & medentium, & dolentium encomiis celebratam: divinam hospitem, fac, grate accipias; fac, colas.

Ita natura, priori sanguis δυσκρασίᾳ ferme obruta, *Hydropis* edit symptomata; at brachia secundo agitans, & sese colligens, aliam rerum faciem, aliam inducit symptomatum catervam, atque adeo *Arthritidem*.

VII. Ex prædictis sequitur, quam nulla hic loci necessaria, quæ adversus hanc *Arthritidem* (speciose, scilicet!) cudatur, therapia. Quorsum enim ad tollendum morbum medicina, cum ipse morbus sanat; utrique pharmaciæ armamentario præferendus; *Chimicorum*, & *Galenicorum*, copiis, universæ gentis medicinæ consilio major, viribus potentior.

Si recte rem putemus, in eo potius sudandum est, ut *Arthritis* ista non tam obtundi possit, quam ordinari & augeri; utque æger, morbo primario feliciter & prospere commutato, nutriat *Arthritidem*, foveat, tueatur, servet.

VIII. In hunc finem *e Regno Vegetabili seligantur Amara, & Antiscorbutica acriora, Radices scil. Gentianæ, Zedoariæ, Serpentariæ Virg. Contrayervæ, Ari, Armoraciæ &c. Summitates Agrimoniæ, Centaurii min. Trifolii fibrini, Cardui ben. Absynthii utriusque Salviæ tenuifol. Verbenæ, Chamædryos, Scordii, Marrubii albi, Matricariæ, Cochleariæ &c. Flores Salviæ, Chamæmeli, &c. Semina Cochleariæ, Cardui, Sinapios &c. E Regno Minerali, (quod instar omnium erit,) Ferri Præparata; præcipue Mars cum Sulphure præp. Martis, Alcohol. sive Pulvis subtilissimus, ejusque Tinctura.* Quæ quidem *Singularia*, cum eorum similibus, sunt in hisce auxiliis; & forma convenienti composita, & quantitate & methodo rectis exhibita, summo erunt præsidio, tutelæ optimæ. En! brevem curationis Scenographiam.

IX. *Sumat Æger, (Hydrope, Medicina propria, & peculiari, prius sublato,) omni mane, Canarini Simplicis, vel Rhenano, si usus fuerit, diluti, Rad. Gentianæ summit. Agrimoniæ, Centaurii min. Cort. ext. Aurant. alterati, coch.* vi. *cum Tinct. Martis gutt.* xx. *& (si videbitur) sp. vol. oleos. gutt.* xx. *Quarta pom. Bolum, e Pul. Rad. Ari C. Conf. Fol. Abs.* ℞. (*vel Flor. Salviæ*) *ana* ℈i. *Alcohol. Martis* ℈ß. *cum Syr. Carioph. qs. Hora Decumbendi, Pulv. serp. V. & Zedoariæ, (vel Contrayervæ) aa* ℈ß. *cum Syr. Abs. Simp. qs. ut f. Pilulæ Bolo, & Pilulis, superbibat Julapii Coch. quatuor, vel quinque.*

℞. *Aq. Cardui, Gent. Comp. Cin. hordeat. aa* ℥v. *Abs. Comp.* ℥i. *Marg. pp.* ℈ß. *sacch. qs. f. Julapium.*

Quibus insistat, menses binos, vel etiam ternos; cum Purgatione, Septimo, vel Decicimo, quoque die intercalanda. Eaque prout opus fuerit, exinde repetat.

Ad nauseas & ægritudines subitas, quibus ventriculi vitii, istiusmodi homines, præcipue poculis si indulgent, non minus quam a conceptione mulieres, affliguntur; quoties pernecessum erit, *Canarini Zedoaria medicati momentum: quod nempe viribus suis reficiat ventriculum, & focillet: quantitate vero nimia non exurat.*

Cerevisia Rad. Armoraciæ Summit. Trifolii fibrini, Marrubii albi, vel Salviæ tenuifol. siccat. Seminibus Cochleariæ, vel Sinapios, Infusis, alterata, in potum ordinarium, ministretur.

X. Quinetiam, licet abdominis lacus, tibiarum tumor extiterit omnino nullus; ad *Hydropa*, quasi furca, propellendum, artis erit, in corporibus ei recipiendo pronis, vere & autumno præcipue, bis terve, alvo, debitis ex intervallis, aquam detrahere; itaque ne recrudescat *Hydrops*, efficere.

Porro, ad eundem scopum oculum manumque dirigens, in eligendis, tum ad arthritida invocandam, tum ad intercalarium, hydropa propulsandum, medicamentis; cum, *Arthritidem* inferri, spes & consilium est; e re futurum arbitror, drasticum & stimulans (quo in paroxysmum sanguis citetur) leniori cuivis & mitiori, utut iterato, longe præponere. Quo circa *Tincturæ Sacræ* ℥. *ad* iii. *aut Pil. e Duobus* ℈i. *ad* ℈iß. *aut Alces rosat.* ℈iß. *Ref. jal.* gr. v. *ad hoc Negotii præferre soleo.*

Sed & de liquidis ægrum quam maxime solicitum esse conducet; abdicataque si quam antea complexus est, inutili libertate, neque plus, nec aliud bibat, quam coctioni, & nutritioni, quod sufficiat. Quantitatem potus diminutam compenset generositate.

XI. Ad-

XI. Adhæc, in ruinis farciendis quoniam occupati sumus, nec ad propositum faciens vel minutulum quodvis, ex prudentia medica, præteriri decet, e lecto mane, pro anni tempestate, quam primo urgeat æger; ut motu, ut aprici fructus, & utilitates, decerpat; & in prandium magis esuriat. Vesperi mature cubet; ut spiritibus somno alendis reparandisque sit tempus opportunum.

Quinimo, dicta medicamenta quo prosint magis tum etiam alias ob causas, apprime confert, ut æger, bis die, sub Jove, corpus exerceat, ad calorem usque vel certe, quam enixe vires ferent. Unde motus sanguinis tum intestinus, tum periodicus, intendatur; humores effœti, & emeriti amandentur; spiritus animales recreentur; appetitus ad vigorem pristinum & latratum naturalem reducatur; & œconomiæ ratio usquequaque renovetur.

Quæ quidem res a nobis eo lubentius in præceptis ponitur; quod ab *Hydrope*, seu potius ipsa morte, beneficio *Podagræ*, quos ego novi redemptos, horum pars major, laboriosis illud exercitationibus aliquatenus acceptum retulere.

XII. Ab *Hydrope Arthriticorum* quotquot dictam methodum meo hortatu ire, recteque percurrere commemini, nemo unquam misere, nemo, (quantum intelligere possum,) calamitose doluit. Deinde, quamvis alius liquidis, neque paucis, neque probatis indulgeret: alius ad *Hydropa* maxime proclivis cerneretur; nemo tamen horum, eo, jam per annos complures urgetur recidivo: Non pauce integre satis, & alacriter egere: Aliqui vero sic, *Arthritica* si demas, ut raro unquam melius. Quod quidem, notatu dignissimum, *Arthitidi* potissima ex parte deberi, agnoscendum est.

Has ob causas, nullis certe elogiis hanc *Arthritidem*, ejusque in accessu, opportunitatem, in paroxysmis, clementiam, in *Hydropicis* sublevandis, perpetuitatem, in defendedis, constantiam, optima promerentem encomia, digne me, & uti par est, prosequi posse existimavero: multiplici usu, variisque doctus experimentis, eam *Hydropicis*, præsertim senioribus, esse summam, & securissimam spem, columen, & tutelam.

Quanta vero adversus *Hydropem Arthritidis* est potentia; tantæ profecto medicinæ, quæ *Arthritidem* primo novam introducit; quæ postea tardam accessit; quæ denique segnem & languentem excitat (pace vestra liceat dixisse) vires & utilitates.

Si *Arthritidos* hujus symptomata, perpessu graviora, medicinam postulaverint, *Primigeniæ* doctrina depromi potest.

Hist. I. *De Arthritide, Hydropi probe curato, feliciter accedente.*

Nobilis quidam apud *Damnonios*, a nativitate obesus, nondum annos assecutus viginti quinque primum quieti plus solito indulsit (quod a corpulentia fuisse credebatur.) Deinde sensim, levi quavis de causa, frigus contraxit: tussi creberrime gravatus est; catarrhis subinde pene obruitur. Sub idem tempus somnolentia tristi & periculosa, paulatim obrepente, tenebatur; ut mensæ accumbens, vel cibi capiendi, vel ludi, gratia; aut rebus quoquomodo arduis implicatus brevi temporis spatio, nec absque casus periculo, nutaret. Hisce circiter diebus, pedes late accepti, & deinde venter, retento intus sero, gradatim extumebat. Pedes impressionem digiti facillime accedere. Venter (quod ipse non sine quadam admiratione sum expertus) pugnum fere dimidiatum. Hypogastrium occupavit externum aliena quædam materia, partes cuticulares tumore duro & inæquali, variato, plus minus purpureo, & postea nigricante sic obducens, ut gangrenam præ se ferre judicaretur. Porro sitis, & respirandi difficultas (ob ventris ὄγκον, & diaphragma in thoracem elatum,) impensissime urgebat. Urina interim exigua, subrubra, turbida, vultus ægri demissus, pallidus; vox humilis, tremula, languens. Ægre tulerunt familiares, virum, ortu præclarum, gentilitii nominis principem, patriæ decus, & ornamentum, ipso ætatis flore, morte tam inexpugnabili, tam immatura, surripi: Quod tamen in fatis esse putabatur, & percrebuit.

Cum pectore laboravit, & difficili spiritu, *Tinct. Sulf. gutt.* xii. *ex Syr. Balf. Coch.* i. *deglutiit, simul Julapii cum Perlati Haustu.* Quo præsentissimo remedio; spirandi spatium & anacatharsis multum & æqualiter augebantur. Contra vitium abdominis, atrox certe, terribile, *Decocto sequenti* lanea, per expertissimum Dominum *Jac. Jenkenson*, Chirurgum hujus civitatis ordinarium, immerguntur: & liquore expresso, calidissime creberrimeque imponuntur.

℞. *Summit. Abs. Rom. Menthæ*, *Cardui ben.*

ben. Abrotani ana *Mii Bacc. Lauri vulg. ſem. Fœnic. dul. Carui ana* ℥i. *Coque in Cerevisiæ fort.* ℔vi. *ad* iii. *adde postea ſp. vini vulg.* ℔i. Fotu iſto tempeſtive adhibito, venter reſtituitur.

Ad *Hydropa* tum me, aliquanto poſt, accingo. Hinc ut occurratur, quam primum tuto fieri potuit, *Pil. Rudii* ℈ß. *Reſ. jal. gr.* v. *cum Balſ. Per. qs. mane degluttit;* & ex voto quoniam pilulæ operabantur, ad vices octo vel decem, a bidui vel tridui intervallo illas repetiit; eo nempe uſque dum feri, quod erat nimium, omne deturbatum eſt. Eundem etiam in finem *Tinct. Diureticæ gutt.* xxxx. cum *Vini albi* hauſtum, bis die, purgatione liber, aſſumpſit.

℞. *Millep. ſiccat. & pul.* ʒii. *Coccinellæ Pul. & N. M. ana* ℥i. *ſp. Juniperi, & vol. Oleoſi ana* ʒi. *Miſce, & Vitro arctiſſime clauſo, igne Arenæ, per noctem, digere; Mane per Emporeticam filtram Tincturam Diureticam.*

Cereviſiam dedimus libere medicatam.

℞. *Summit. Cochlear. Mſſ. Raſ. Raditulæ, ſem. Sinapios ana* ʒii. *Coccin. N. M. ana* ℈i. *miſce & infunde in Allæ mediocris* ℔ii. *pro potu ordinario, uſus tempore colandæ, & cum ſimplici Alla temperandæ.*

Abſoluta hoc modo *Hydropis* curatione, ad ejus prophylaxin animum applicui, ea præcipiendo quæ ſequuntur.

℞. *Conſ. Flor. Salviæ, Flaved. Aurant. ana* ʒvi. *Pulv. Rad. Ari Comp.* ℥ß. *Salis Martis Riveriani* ʒii. *Syr. Garyoph. qs. f. Elect.* ʒi. *bis die, cum Hauſtu Julapii. Nonnunquam, ejus Vice, Tinct. Martis gutt.* xx. *cum eodem vehiculo. Singulis autem diebus quartis quintiſve, ad ſex vel octo vices, ne abundet ſerum, & Syrupo ſequenti Catharſis iterata eſt.*

℞. *Diagrid.* ʒvi. *Pul. Cinnam.* ʒii. *Sp. Vini* ℔ii. *Uſtulando coque ad dimidium; Colaturæ adde Sacchari Cryſtallini* ℔ß. *f. Syrupus. Doſis* ʒj.

Hiſce diligenter uſurpatis, non ita diu poſt dolores primum convexi pedis, tum vicini calcis, poſtremo, digiti majori articulum majorem mordente, afficitur. De contuſione, & ad limen neſcio quod illiſione, qui iſtiuſmodi affectorum mos eſt (initio queſtus, de *Podagra* tandem minime dubitavit. Partim evacuantibus, partim cardiacis, ad paroxyſmum effertur miaſma *Arthriticum*, quod ad eum uſque diem in obſcuro poſitum, ne hilum quidem micuit. Paucos aliquot dies duravit paroxyſmus;) ideo forſan pauciores, quod humorum ano tanta vis ejiceretur; omni hyeme, & autumno, jam per quadrienninm elapſum, ad unam circiter hebdomadam, conſtantiſſime redux. Ad tollendam Ἀγρυπνίαν, & dolorem minuendum, *Frictione* utitur, manu molli, tenerrime peracta, qua ſola quies, & ſomnus illi conciliatur.

Ab iſta medicina, vix concipi poteſt, quantum ægro eſt emolumenti: Primum: a *Catarrho* plano liberatur; tum a *Gangræna* (medius fidius) imminente; tum ab *Hydrope*, & dira ejus ſymptomatum Cohorte; tum a *Somnolentia* petinaci graviſſimaque; tum denique ad ea profliganda omnino omnia, inducitur *Arthriticis;* felici quidem omnie, auſpicio ſaluberrimo, nam a prima ejus acceſſione, *Catarrhus*, & *Somnolentia*, prorſus evanuere; *Hydrops* effugit.

Vere & autumno, in majorem cautelam, ſeptimo quoque die, ad tres vel quatuor vices, *Mannæ* ℥iii. *Aq. Alſordenſis* (*ſummit. Abſ. Rom. parum alteratæ*) ℔ii. *ſolutas, haſce per dies, ingerit.* Medicinæ vero præterea nihil.

Corpus hodie præcraſſum expedite movet: equo identidem exercet. Ab hoc affectu, uxorem iterum tertioque gravidam fecit *Arthriticus*, & quidem nunc primum, etſi jam pridem maritus. Una *Arthritide*, ſed nec ea gravi, affectus, vitæ ſpem probet tum multæ, tum incolumis: *Damnonium* vovet.

Hiſt. 2. De Arthritide, Aſciti, ejuſque Remediis auſpicato agnata.

VIr quidam ætate conſtanti, cum, ex mala vitæ ratione, ventriculus læderetur, coctio depravaretur, ſiti permoleſta inexplebilique urina pauca, & lixivia, corripitur. Quibus ſupervenit tumor primum pedis infimi, & cruris; deinde femoris, & demum abdominis; ſeroſus, & digito cedens; *Aſcites* ſcilic. exquiſitus, omnibus numeris perfectus.

Ad affectum ancipitem, & ubi primum me arceſſivit, inveteraſcentem, quin & jam diu rationalem medicinam eludentem, extirpandum; cum in primis neceſſarium erat, ut humores, in lacum confluentes, vel catharſi, vel diureſi, amandarentur; tum, ut appetitum quæ exacuant, coctionem inſtaurent, ſanguinem corroborent, ea exhi-

exhibendo, *Tumores* arcerentur; *per Vini scillit.* ℥iß. *Per extracti Eustach.* ʒß. *Res. jal.* gr. v. (*Calom.* gr. xvi. *ad* xx. *alternis vicibus adjectis*) *cum Syr. Domestici qs. ut f. Pil.* utriusque generis facta est *Purgatio*; & vespere, post utriusque vices singulas paregorici beneficio, *Quies*. Postea, quoniam vires ex ἀφορίᾳ consensere. Pil. vice, *Bolum ex Elaterii* gr. iii. *Diacrid.* ℈ß. *Conf. Viol.* ʒß. *Syrup. Rof. solut. qs.* deglutiit. *Diuretica* Chartulis seponuntur, & allæ mediocris, in potum ordinarium modica quantitate detrahendæ, totidem ampullis infunduntur.

℞. *Baccar. Junip. Milleped. siccat.* & *Pulv. Sem. Dauci Pul. N. M. ana* ʒß. *summit. Abs. R.* ℥i. *misce*.

Catharsi crebro, & donec aqua omnis educta est, diebus primum alternis, deinde tertiis, quartisve, repetita, ad alteram indicationem, ea quæ sequuntur, adhibeo.

℞. *Tinct. Myrrhæ (Liquore Nitri fixi prius solutæ; tum spiritu Vini rectificato extractæ,)* ℥ii. *Pul. Gent.* ʒii. *Macera per noctem; mane f. expressio Tinct. Stomachicæ. Dosis gutt.* xx. *cum Tinct. Martis totidem, & Vini Haustu, horis duabus medicinalibus Catharsi interpositis. Post Catharsin ut Digestivis sedulo insistamus, manc. Tinct. Martis. Hora ante prandium, Canarini, & Rhenani, paribus mensuris, Gentianæ alterat: Haustus. Quarta pom. Bolus Chalybeatus, cum Jul. Haustu.*

Quibus continenter ad menses aliquot usurpatis, & ex intermissione quadam sæpius repetitis, *Eccoprotico* nonnunquam intercalato; quinimo crebrius sub Jove exercitationibus, liquidorum item imminuta quantitate, debitoque *Sex non naturalium* usu, æger appetitu, & coctione recta de novo potitur. Vires redintegrantur, cum bono corporis habitu, cum εὐχροίᾳ καὶ πολυσαρκίᾳ.

Post *Hydropa* fugatum, en brevi *Arthritidem*, dolore, tumore, pedum articulos occupante, conspicuam. Ægrum illa jam primum adoritur: Posthæc sæpissime. Ructus sub accessum acidus, fidum usque symptoma, præcurrit, & de receptione monet.

Profecto minime dubitandum, quin *Arthriticum* in hujus ægri sanguine seminium, ante paroxysmum, ad tempus aliquod, detulisset; forsan etiam *Hydropi*, licet occulte, symbolum contulisset: Neque veri minus simile, quod a dictis alterantibus *Arthriticis* exciter: quodque ex ea recte se habente, anni posthæc ægro quam plurimi, per eosdem sanitas obveniat.

Huc etiam addam, (rei tam lætæ infaustum absit omen) quod ex frigido viri hujus temperamento, & in serum abituro, sequitur; cum demum eum vires deficient, & ingruet senectus (οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον) quamvis *Hydrope* jam per annos plures sit immunis, ne denique succumbat illi, cavendum est. Sed, ut quam potest diutissim se defendat, *Hydragogum* sæpius sumat, vitam agat temperatam, coctionem, ipsam utique salutis summam, tueatur religiose, moneo & exhortor.

Demonstrat Historia (cum præcedenti) posse *Arthritidem Hydropi* supervenire, posse istius remediis suscitari.

Hist. 3. Podagra Ascit i, per Naturæ Vires, Suborta.

DOminus D. vivido & alacri vir ingenio, summæ spirituum, ὁρμῆς neque *Venerem*, *neque Bacchum* nimio plus abhorrens, ætate media, siti immodica, urinæ exiguo, crurum & abdominis tumore, signis *Asciten* ostendentibus, afficitur. Ut affectu tam ancipiti se liberet quam celerrime, *Cathartica* & *Diuretica* præscribunt, donec humor nimius pertinaci illorum usu, exulat: itaque fauste primis diebus ægroto succurritur.

Natura onere sublevata, suique iterum arbitrii facta, aëre aprico, equitatione crebra pernicique adjuta, rebus suis serio incumbit, & quidem bonis avibus. Brevi enim *Arthritis* tum primum eluxit: Quæ semel bis statis anni temporibus recurrens, sanguine quod alienum erat expellens, eundem purum & inquinamento liberum præstabat.

Huic ego (naturæ ut succurram, & opituler) commendavi *Chalybis* & *Amarorum Compositiones*. Utraque *Xerano* mistam, menses quotannis plurimos, sed interpolatos, & secundum varias anni τροπὰς idoneos, usurpavit. Hinc avidius appetiit; perfectius coxit; rectius & commodius doluit.

Multos ille annos, gaudio & dolore variatos, ad usque senium, ætatem prolongavit; optimo sane cum eventu *Arthriticus*; *Hydrope* per *Arthritidem*, adeo posthæc immu-

immunis, ut tametsi liquidis tenuioribus plus æquo indulserat, nihil hinc tumoris, nihil *Hydropici*, suboriretur.

Convincit historia, (sublatis impedimentis,) vel ipsius naturæ viribus, *Arthritidum Hydropi* posse superaddi.

Hist. 4. De Hydrope, & per Diuresin & Abstinentiam victo: cum Arthritide, per Amara, & Chalybeata famulante.

QUidam, e regione Sancti *M.* poculis & otio nimium indulgendo, vitiata coctione, congesto Κακοχυμίας gurgite degenerumque succorum plenitudine, cum vix ætatis medium excesserat, *Hydrope* corripitur. Facies illi pallida, spiritus difficilis, sitis importuna. Urina parca & lixivia, venter intentus. Ut malo occurrat medicus (certe ingeniosissimus) & laborantem sublevet; primum, ab inutili libertate (ne quid gravius dicam) abstinere suadet, utpote morbi fontem quod exsiccet, neque potionem ultra vult, quam ut vitæ satisfaciat, neque aliam quam diureticam. *Cinerem ideo Genistæ dedit, Potui cum Abs. Rom. summit. admiscendum.* Obtemperavit æger, neque plus libra, nec quidem interdum plus selibra, nycthemeri spatio, sorbillavit, per omnem abstinentiam, quam cum congium quotidie exhausit, nihilo magis sitienter. Urinam hinc ubertim excrevit, aliquanto forsan uberius quod indies equitavit; quod quidem exercitandi genus haud parum ad Διούρησιν conferre, pervulgatum est. Seri facta supervacui expulsione, digestivorum ope cœpit de novo esurire, concoquere, nutriri. Cibus, ita modica potione solutus, ξύμωσιν καὶ μετεωρισμὸν acquirit longe perfectionem, quam immodica cum immergeretur. Brevi post dolore pedis afficitur, & genuino more ποδαγριᾷ, deindeque sæpissime. Natura, (quæ semper τὰ δέοντα ποιεῖ) *Hydrope* liberata, & suarum rerum potita, *Arthriticum* miasma, clam in sanguine detentum, amolitur; idque quoties se contumacius extollere, aut cristam illud erigere conatur.

Quando mecum, de salutis statu servando, sermonem habuit, temperantiam, ejus laudavi, morborum victricem, expultricem optimam, sanitatis obsidem fidelissimam, & illius usum, laudando, commendavi. Quo ventriculi servem ἀνεργίαν, necnon, in senium vergente ægro, labascentem sustineam; Auctor sum, *a prandio Canarini Haustum, omniumque mane Infusi amari alterantis Coch. sex cum Tinct. M. gutt.* xx. *bibat*. Hac & ejusmodi methodo, multos ille annos vitam protrahit, *Ascitico* omni tumore vacuam. Qui pedum erat exinde tumor, brevi, semper *Arthriticus*, evanuit. Uni ille *Arthritidi* & abstinentiæ debuit, quod senuerat; & præter spem humanam, quod valuerat.

CAPUT V.

De Arthritide Melancholica.

ART. I. EXpeditis *Æquivoci Ortus Symptomaticis* ad eas species, quæ sunt *Univocæ*, quæque materiam, cum affectu primario eandem, sed alio ritu operantem, alia φαινόμενα edentem, præ se ferunt, id est, ipsam operis partem potissimam, accedo.

Harum e numero, primas obtinet *Melancholica*; quippe quæ, tametsi *puram Arthritidem* eo usque æmuletur, quo ad *Symptomatica*, (Κυριωτάτως sic dictæ,) rationem & partes sustinendas opus sit; tamen ei dissimillima est, & in ellipsi sua distat *Univocarum* omnium longissime.

Ut vero rem occipiam, præter istam animi depressionem, quæ, genuinæ *Arthritides* symptomata, paroxysmos ejus pene omnes & quo majores eo major, antecedit (alibi explicanda;) alia est, *Melancholiæ* nomine insignita, quæ ad menses, ad annos, sæpe perducta, arthritidem, insultus recte & creberrime facientem, introducit.

II. *Melancholia*, quæ *Arthritidem* progignit,) de latius sumpta dicere, in præsenti ἀπροσδιονύσου) duobus pendet. Quorum prius spirituum animalium a natura debilitas & teneritudo. Revera, constitutio illorum delicata, ut perceptione homines & acumine, ut ingenio & consilio præclaros reddit; sic ærumnis, sic etiam morbis subjicit. Ex eoque factum est, quod alias levi de causa in ἀταξίαι illi gravissimas adigantur; quod alias humilitates, & depressiones patiantur afflictissimas; quod diutius inordinati *Melancholiam* ostendant non raro immedicabilem.

Ista vero illorum a natura debilitas, sæpe studiis impensioribus, otioso vitæ genere, & nimis sedentario, nonnunquam morbis,

bis, inedia, vigilia, & aliis ejusmodi sexcentis, augetur & intenditur. Atque hæc spirituum debilitas, *Melancholiæ* non inepte προηγουμένη audit.

Posterius, quicquid spiritus per se infimos (sive extra, sive iis intermissum (afficiendo, *Melancholiam* parit προκαταρτικῶς.

Hujus autem ordinis sunt humores pravi & vitiosi; vermes, aliæque res permultæ, primis viis utero, hac vel illa corporis cavitate, collectæ, animi perturbationes, & in *sex non Naturalibus* errata quam plurima.

III. Hisce natus originibus, affectus iste (sive *Melancholia* dicatur, sive *Morbus Hypochondriacus*) sive *Hystericus* aliquando *Arthritidem* imitari, & ejus ritu pedibus, manibus, ægrum privare nititur. Hoc est, inimicum id, ac alienum, quod ante, (in fistula plerunque alimentaria spiritus urgendo) *Melancholiam* peperit; natura, novas agendi methodos, nova ineunte consilia, in articulos truditur, & *Arthritida* producit *Symptomaticam*.

Esse vero hanc *Arthritida* puram puta *Symptomaticam*, ipsa *Melancholiæ* causa continente & proxima, generatam, satis (ut opinor,) eo constat, quod illa quoties exoritur, & ad gradum elevatur quantumcunque rata hæc & perpetua proportione deducitur. Qua quidem re, ad exponendam istius *Arthritidis* naturam, eamque in *Symptomaticarum* numero collocandam, nihil poterit persuadere magis, vel evincere luculentius.

IV. Interea vero temporis, non est reticendum, quod hæc *Arthritis*, præ aliis suæ tribus *Symptomaticis*, fere clementer se gerit, & junctam habet cum severitate lenitatem. Quod *Melancholicorum* sanguini, supra quam aliorum δυσμεταβλήτῳ; an eorum spiritibus segniter, & in materia separanda dimittendaque otiose se gerentibus; cuicunque demum causæ debeatur; de re sic in operto acta, tenebris sic obscurata, nullus ausim disceptare.

Si *Melancholicos* indulgere Baccho aut Veneri (quorum alterum usitatissimum, alterum minime novum) autem etiam ad *Arthritidem* hæreditario propendere, contigerit: itaque habitos ea multum infestari, crudelius extorqueri. Nihil inde propositioni nostræ derogabitur, neque ex eo vacillabit illius veritas. Cum ista morbi acrimonia causis peregrinis adventitiisque oriatur, nec sit hujus qua *Melancholici*.

V. Ex miti hujus *Symptomaticæ*, (& uti solet esse) nimis leni ingenio, factum esse censeo, quod ea qui tenentur, in antiquum statum redeuntes, *Melancholia*, cum cito recidiva, tum magnopere sævienti, creberrime conflictantur. In ea videlicet delenda perimendaque, non multum facit *Arthritis* tam ignava, tam languens, tam socors vix sublevando affectui primario, nedum auferendo, par.

Ut *Symptomaticæ* hujus diagnosis apertius intellecta planius exponatur, de conditione pristina, de morbis ægri veteribus exquirendum. Quæ per se difficulter, ex hac indagine palam & facillime dignoscatur: e. gr. si æger diu melancholia, demum arthritide, laboraverit; & hac quo magis, eo remissius illa, maxime, si hoc iterum sæpiusque comparuerit; quin *Arthritis* ista sit *Melancholiæ*, nihil (ut existimo) dubitandum.

VI. *Melancholiæ Essentialis*, sive delirii cum tristitia, metu, &c. in *Arthritidem*, migrantis, therapia, nondum usu confirmata, unicum enim morbi istius exemplum adhuc notavi, (idque imperfectum, & omne genus medicinam respuens) nobis hoc tempore prætermittenda est. *Arthritide*, Morbi *Hypochondriaci* sive *Hysterici*, sobole, cum affectorum vis abundat, ejus curatio paucis explicanda.

In hujus *Symptomaticæ* prophylaxi (nam in paroxysmo ejus, ultra quam veræ & genuinæ sanando, nihil habeo quod dicam) maxime juvabit alienum id ac inimicum, quod, in primis viis, (antequam sanguinem ingreditur,) morbi causa extat *Hypochondriaci*, sed e sanguine expulsum, & articulis suffusum, paroxysmum facit *Arthriticum* amandare, dimovere, amoliri; tum, ejus incremento, & regerminationi obstare; posteaque, depressos spiritus, medicamentis ex proposito datis, directe allevare, languentes suscitare, & erigere; itaque morbo huic universo, qua primario, qua secundario) simul semelque occurrere.

Atque hunc in finem impedimenta, siqua fuerint in coctionis Ἐργαστηρίῳ (nulla vero non esse maxime probabile est,) primo quoque tempore, per catharsin, (alteram, vel utranque) tollere, ad εὔπορα depurganda, aliud *Stomachicum* (*Pil. puta Stomach. cum G. Dec. Amarum purgans*, *vel Aquas Purgantes*) seligere; ad inimicum, in sanguine contentum, foras elimi-nan-

nandum, aquas haurire diureticas; cum iis, *Alcohol Martis*, semel bis die; deglutire: omni hebdomada, ventrem movere; menses binos, his insistere; ad annos aliquot, repetere; cavendo alvi tarditatem, ex *Marte*; febrim, & *Arthritidis* paroxysmum.

VII. Ut horum nonnulla fusius edisseram; profecto tanti est, in hoc affectu; ventrem (ut dixi) crebro movere: & ab Ἀπεψίας reliquiis immune præstare; ut, vel eo solo *Aquis præcipue purgantibus*, *Tartaro Laxanti*, & *Manna* peracto (*Arthriticum* ex *Melancholia* non unum, egregie saluti prospexisse, noverim. Tempori proturbatur id, quod illico spiritus, ventriculi & intestinorum fibras incolentes,) adoriendo, mœrorem affert *Hypochondriacum*; vel, in articulos effusum, *Podagræ* paroxysmum.

Cum primis autem prodest hujusmodi affectis antedicta *Solutio*, quod blande alvum, quod leniter, quodque certissimo subducat; iis, qua *Melancholicis*, qua *Arthriticis* (neutro enim nomine, fortiora, δραστικώτερα convenient) aptissime.

Sed nec *Aquarum Diureticorum* vim (quales sunt *Bathonienses*, *Astropenses*, *Bamptonenses*, aliæque permultæ) adversus hunc affectum, satis prædicare valeo; vel, ut decet, laudem illis deferre. Coctionem illæ conciliant, digestionem: illæ confirmant: illæ sanguinem expurgant: illæ spiritus permulcent: illæ *Melancholicis*, & *Hystericis*, solatio: illæ *Arthriticis* incolumitati.

Quibus nulla suppetit *Diureticarum* copia, usui sit *Infusum Theæ*, aqua pluvia comparatum, a ℔ß. ad j. bis die, potum. Nam per renes sanguinem, modo diu satis usurpetur, eluit; & ad *Vapores* (qui dicuntur) relevandos, ad *Hypochondriacos* flatus sopiendos, confert mirifice.

Quæ per tot sæcula *Melancholicorum* medicina fuit, e *chalybe præparata*, ea quidem, ex *Melancholia* sive *Hypochondriaca* sive *Hysterica* ποδαγρικα; potiori jure convenit: modo præmissa catharsi, artificiose selecta, & dosi & methodo rectis, adhibeatur. Spiritus enim animales incitat, exaltatque; in radios vibrat acutissimos ποδαγριῶσι tum etiam, miasma *Arthriticum*, (modo exigua dosi fuerit exhibitum) blande ad τὰ ἔξωθεν emittit: & in partes internas neu relabatur; spiritus animales neu obscuret; tenebrasque iis offendat, efficacissime operatur.

Quibus autem nec *Aquæ*, nec in forma sicca *Ferrum*, mederi poterit. Eos interdum adjuvat *decoctum Corticis*, simplex, vel (pro re nata) *Chalybeatum* roborat ventriculum ἀπεψίαν infert; & ad spiritus stabiliendos (quod *Hypochondriacis*, & *Hystericis*, lucrum pergrande,) summarum virium & momenti est. Multum valet, hac in parte, simplex; propter id, quod habet cardiaci & nervis propitii; multo vero magis armatum; medicamentum, si quod unquam, Πολύχρηστον.

Sed nec omittendum, quod aliquando cerevisia, utut defæcata, tantas ventriculo parit cruditates, in *Arthritidis* materiam postmodum abeuntes; ut, una hac objecta, & *Aqua fontana* cum vini pauxillo; vel, e *Sarsa*, *China*, &c. *Decoctio*; vel *infuso Theæ*, cum lacte vaccino, in ejus locum suffecto, ægris exinde melius successerit.

Hist. I. *De Arthritide, Melancholiæ diuturnæ succrescenti.*

CLarissimus T. erectiori vir ingenio, in Medicis ævi celeberrimis, (antecessorem, hac in urbe, compotem, & sanum, utinam æquis passibus sequi daretur;) *Melancholia* sensim obrepente, ætatis flore, exiit de potestate. In hujus morbi genium, & morem, ut diligenter inquirerem, & de eo curiæ renunciarem, prænobilis *Evershamii* magni *Angliæ* Cancellarii (cui apud nos, hujusmodi affectorum, a *Rege* cura est commissa) per literas mandato, *Dec.* 18. 1697. laborantem visitavi.

Fuit ille (liceat tanti viri memoriæ, tamque literati infortunio, paulisper immorari,) tum temporis septuagenarius: vultu constanti, & augusto: capite orbiculato, neque, si corpus spectamus, aut ingenium, magno: voce suavi, & canora: gestu corporis decoro.

Veterum doctrinam, ut erat παλαιόφιλος excusserat; ad medicinam conversus, eam de proprio ditaverat. Primus enim *Respirationis usum primarium* detexit; detectum, contra præclarum impugnantem, pertinacissime defendit; acutissime vindicavit. Nemo unquam Medicus illustrior, neu qui arti plus tribuerat.

Nonnullorum vitia, me audiente, leviter & quidem argute perstrinxit; at viros sapientia, nobilitate, virtute præcellentes

 digne

digne prosecutus est. Clarissimi *Bigodi* sagacitatem, & in diagnosticis peritiam; *Davei* lene, at solers ingenium; *Dikei* literas, & acumen admirabile; singularem *Entii*, nuper adversarii, semper amici, humanitatem & doctrinam, elegantem, variam, paratam; nobilissimi *Courtenaei* [quanti vero, & quam magnifici viri!] celsum & sublimem animum, stemmati suo, quod est regale, parem, multis laudibus efferebat. Sed omnium maxime *Cantabrigiam*, almam matrem, *Athenas* hujus regni alteras, pie grateque, Δόγοις ὑψίστοις, prædicavit. Quin & agnovit filium, mater.

Hæc cum, a quoquam proferri, aliquis audiverit; Annon, eum, animi summa rectitudine, judicio acri & perfecto, aliisque plurimis virtutibus, plane invidendis, insignitum existimaverit. Ita profecto fuit; jam alia res est. Quæ protulimus, ea præbuerunt *Lucida* [sic appellantur] intervalla; tum rara, tum brevia, densissimis nubibus, & interdum animi concitationibus [tanquam fulgore, & tonitru] discreta. Audivimus Ἀκράματα, summo dignissima Philosopho, quæ sunt iis maxime contraria, simul & semel coram dicentem. Piguit, doluit eruditionis optimæ reconditissimæque fragmenta, [tanquam *Sybillæ* folia, vento agitata,] cum astrictis, numero soluta; cum latinis, Græca; cum physicis, Ethica; cum veteribus nova; cum profanis, sacra, misceri, perturbari, confundi. Nullibi gentium tot tantarumque disciplinarum chaos. Dii vestram fidem! Quam pusilla res homo, vel literatus. Dudum ille noster temporis volumina præsentis præteritique, & in eo quæ sunt omnia, dudum ille terram, cœlum, sydera, vasta universi systemata, spatia pene infinita, animo est complexus; hodie, ne sui quidem compos.

In causis hujus affectionis, primum ponenda est, tanquam προηγημένη, ad eam a natura diathesis, quam utique perspiceret physiognomon, & animus commoveri aptus. His adjici oportebit cælibatum, sive nimiam castitatem. Tum, in procatarcticis, casu e plaustro, cranium, annis olim puerilibus, læsum: [nudato capite cicatricem aperuit.] Deinde, studia nimium flagrantia. Post, *Decoctum Coffeæ*, plus satis potum. Ad extremum, animi perturbationem, spei frustrationem.

Causæ tantarum virium evidentes, antecedentem a natura cœptam, malisque moribus adauctam irritantes, morbum pepererere, per se magnum, sed tempore qui roboratus, medicinam respuere, curationis spem excludere, cerneretur.

Quod vero ad rem nostram maxime pertinet, digitorum articulos ostentavit, tumefactos, inflammatos; *Chiragra*, multos annos, per intervalla, sed languenti, neque satis importuna, tactos. Procul omni dubio, si plus *Articulis*, capite minus ægrotasset. Fuit tamen, gravi & diuturnæ *Melancholiæ*, *Arthritidem* suboriri posse, quod abunde comprobaret.

Hist. 2. De Morione, Melancholia Hypochondriaca, & Arthritide interempto.

SUnt qui morbum *Hypochondriacum*, uti etiam *Arthritida*, sapientiæ solum professores, ingenii dotibus præcellentes, infestare, iisque, tanquam ad tanti muneris temperamentum, sortito dari confirmarunt. Eorum opinionem, ἐπὶ τὸ πολὺ probabilem, a perpetua veritate longe abhorrere, constat. Habet *Damnonia*, quod perpetuitatem perimit. Novi egomet haud ita pridem [attendite Philosophi!] *Morionem*, multos annos flatu, βορβορυγμοῖς, aliisque *Melancholiæ* sexcentis *Hypocondriacæ* symptomatibus, demum etiam [ætate propemodum affecta,] *Arthritide* conflictatum, adeoque graviter [ne de acrimonia questio sit,] ut ætate constanti diem obiret supremum, his affectionibus interemptus.

Hist. 3. De Arthritide Hypochondriaca, Purgantibus præoccupata.

VEteri quidam amicitia mihi conjunctissimus, post homines natos maxime *Melancholicus*; mali accessiones alias ab animi pathematis; alias a cibo crassiori, & δυσπέπτῳ, vel potu immoderato; hasce carnis æstu notabili, illas algore; hasce pulsu tum majori tum crebriori; illas raro & humili: utrasque spirituum mira dejectione Μικροψυχίᾳ non vulgari, ejus latu miserabili signatas, habuit. Sub ingressum senectutis, *Arthritide* tenebatur: ea, quæ

Me-

Melancholiam perturbationibus procreatam, ne semel quidem unquam excepit; alteram autem [id est, intemperantiæ sobolem] frequenter. Raro cuivis unquam mortalium fortunatius cessit dolore. Nubes illa supercilii dissipatur; spiritus se expandunt; ut materiam, in primis viis congestam, [*Hypochondriaci* causam mali continentem,] in artus ejici liqueret. Ad eam initio præcidendam, & utrumque morbum antevertendum, *Aquis purgantibus*, *Sale Cathartico*, *& Tartaro Laxanti* additis, iteranca purgavit. Usum purgationis creberrimum suadebat utilitas.

Cum, *Arthritidos* cippo forte detentum, ad diem statum iter conficere, voluit professio, partibus tumefactis, & dolentibus. Hirundines admoveri, sicque causam mali conjunctam evocari, jubeo. In re arctissima, summæque necessitatis, hoc artificii valuisse, certo certius est compertum.

Hist. 4. De Morbo Hypochondriaco, cum Arthritide agnata, Aquis Astropersibus subacto.

NObilis quidam apud *Dobunos*, affectione *Hypochondriaca*, ventriculi inflatione permolesta, cogitatione inquieta, spirituum tremore, confusione crebra, & ex illa sudore, cum repentino, tum vero abundanti & profuso, diu afflictatus, ætate provectior, *Arthritide* correptus est, quam in *Melancholicis* observari solet, sæviori, longeque immaniori; quippe paroxysmos puræ & genuinæ κατὰ λόγον, quæ profuderit.

Cum eos secuta erat singulos, primis statim diebus, animi protenus sudum & serenum, *Hypochondriaci* affectus intervallum; materiam ejus productricem, & primis viis inhærere solitam extrorsum pelli, omnino cogitandum erat.

Contra par malorum δύσφορον καὶ δύσκολον, ut duos simul liniam parietes, nihil antiquius judicavi, quam dyspepsian, quæ utriusque fundamentum erat, pro mea parte, corrigere; tum simul, alienum & factiosum id, quod *Arthritidis* causa est conjuncta, foras eliminare. Quocirca alvo, *Pil. de succino Crat.* ℈i. *Tart. Qu.* ℈ß. *Res. scam.* gr. iv. *& Aq. Astrop.* ℔ii. *hora post ingestis*,] prius subducta, iterumque septimo quoque die soluta, aquas haurit *Astropenses*, diebus otiosis, ad ℔iv. ad dies sexaginta.

Ut πάθος emendetur; dum *Martiati* aliquid præcipio, [quod ægri res volebat, non nolebant aquæ parum *Ferratæ*] spe decipior. Tanta ægro sive ἰδιοσυγκρασία, sive spirituum teneritudo, atque minerale istud digerendum nescio quæ impotentia; ut ex eo, tametsi modica quantitate sumpto, statim inciderit in diarrhæam, animi depressione, spirituum dejectione mira stipatam.

Aquas autem *Astropenses*, blandas, præcellentes, benignas, tum *Hypochondriacis*, tum *Arthriticis*, & tenerrimis plerisque omnibus convenientes, omni æstate [magnum ad beatam vitam præsidium nactus,] per annos quam plurimos repetit; earumque beneficio & tutela, senectutem [uti audio] lætam, & desiderabilem, adipiscitur.

Hist. 5. De Gonagra miti, Histerica, Chalybe &c. concitata.

PLacet, *Arthritidem* minutulam, & [uti videtur] artificiosam, memoriæ committere. Mulier lectissima, cum primis delicata, fragili constitutione, patre orta *Arthritico*, nondum ætate media, ἐν τοῖς γυναικείοις bene habens, ἀνορεξίᾳ καὶ δυσπεψίᾳ gravi diutinaque *Melancholia*, spirituum insolita *depressione* affligitur. Horum omnium causa esse videbatur materia quædam mali moris, ventriculum aggravans, & per œsophagum linguam omni mane feriens. His ut occurratur, purgato primum hac illac corpore, *Amara Chalybeata* cum levi subinde eccoprotico per menses aliquot usurpavit. Ex horum usu symptomata profliguntur ad unum omnia. Esurire, cibare, lætari, missis tristitia & metu in mare *Creticum*. Genu tantummodo alterum, debilitate, & dolore acri pungente, sed tolerabili, continenter impeditum: ut e sella assurgendo, gradus scalares, vel acclive quodvis, ascendendo, vix fit. Erecta firmo stetit talo. Mitissimus hic affectus erat, neque rubore, neque tumore insignitus, qui tamen εἶδος *Arthriticum* præ se tulit: laneis partem affectam involvi jubeo: calide vestiri: & *Melancholia* si recruduerit, cum *Amaris* iterari *Chalybeata*. Morbi istius hasce reliquias percepit; hosce fructus, quod [*Arthriticorum* more] ex paroxysmo vegetior, quod alacrior, evasit, & diu perseveravit.

Hist.



Hist. 6. De Arthritide Hysterica.

NObilis Matrona, molli & præter cæteras delicato habitu, *Hysterica*, blande nimium misericors [ut omnia fere omnium infortunia deplorans, & alieno mœrore mærens,] decies enixa, annis procedens, sine causa ulla evidenti, cœpit macrescere, & languere, potius quam ægrotare. Hoc a familiaribus in malis positum, in lethalis alicujus chronici prognosticis: At in bonum, omni spe votoque majus, aliquanto post mutatur. Dolet, tumet, rubet pedis articulus ex *Podagra*. Corpus ortu persanum, ab omni labe hæreditaria, quantum inaudiverim, immune, tot partubus, aliasque τοῖς Γυναικείοις expurgatum, taliter occupari, profecto demiratus sum. Mali vero causa tanto sufflamine major. *Arthritidem* boni esse ominis, & in ægræ commodum cessuram, existimavi. Hospitem grate, & benigne, [suo more] accipiat, hortor: calefaciat, vestiat, &c. ut in *Arthritide Primigenia*.

Paroxysmi re absoluta, ad ea, quæ tum morbum *Hystericum*, tum *Arthritida* prævertant, speciatim ad *Digestiva*, propero: *Præmisso* [*e Pil. Stomach. cum G.* ʒß. *Scam. pul.* gr. viii. *Ol. Cin. eb. gutt.* i. *El. propr. q. s.*] *Lenienti*; cui vespere, loco *Narcoticis*, ægre admodum inimici [quippe spiritus deprimere, & nimio plus pessundare, solebat,] *Bolus*, *e Pul. Cantian.* ʒß. *Conf. Anthus* ℈i. *Syr. Melissoph. q. s. sufficitur cum Jul. Haustu Hysterici deglutiendus*. Tum ad roborandos alendosque spiritus, *Decocti Corticis Martiati* haustum, horis duabus medicinalibus, in mensem usurpandum, & *Theæ infusum* [quod, ad eos permulcendos, & vapores sopiendos, ex usu diuturno, commodissimum experta est; quodque sanguinem per renes expurgare aptum,] in dies singulos, præcepi, partim medicamentis, partim *Arthritide*, blanda & perbeata, fideliter recurrente factum est; quod, per hosce dies sexagenaria, εὔχροος, καὶ ἄσαρκος conspiciatur; ex *Arthritide*, jam vetusta, melior. Unos enim pedum tumores [an arthriticos, an hydropicos? hodie moleste fert, cætera bene habens.

Hist. 7. De Arthritide Melancholica, cum ventriculi, &c. Affectione, per Arthritidem levata.

QUidam mediæ ætatis, ad *Iseæ* ostium, *Melancholicus*, ventriculi distentione, Βορβορυγμοῖς, aggravatus, flatu emisso sublevatus, appetitum pro nuper intercidi, ventriculum mane moveri, & biliosum ejicere, respirationem impediri, carnem absumi, conqueritur. Hisce postea supervenit dextri coxendicis dolor, qui ad genu brevi se transfert, ibique tumori locum facit, pallido, frigido, seroso. Ab hoc tempore ventriculo, & iis quæ intus sunt, melius, imo μικροψυχία, quam miserabilem, & degenerem, æger subjerat, ab *Arthritidis* conspectu, minuitur. Eatenus *Melancholiæ* sanatio *Arthritis*; eoque magis, quod supra quam in *Arthritide* frigida, supra quam in *Melancholicis*, solet fieri, extumescit.

Ego, naturæ famulari contentus, & rerum ejus promovendarum satagens, in *Arthritide* firmanda, medicos adhibeo conatus, quantos possum maximos. Primas ergo vias leniente subtraho; vesperi, post purgationem [quo humor extra propellatur] *Bolum*, *e pul. Cant. Ther. Androm. & Syr. Pap. Errat. cum Haustu parum Diacodiato*, *sumi præcipio*. Dein, eodem, *Pul. Rad. Ari C.* ʒß. *Alcohol Martis* ℈ß. *cum Jul. Haustus*, *bis die per mensem*, *cavendo alvum obduratam*. *Panno Wallico*, *Aqua Reg. Hung. & sp. Lavendulæ consperso*, *vestiatur pars affecta*. *Cane pejus & angue*, *vitentur repellentia*. Horum ope remediorum, æger auspicato Ποδαγριᾷ; animo nempe alacri, sanis visceribus, & ob *Podagram* tutioribus.

CAPUT VI.

De Arthritide Fixa Scorbutica.

ART. I. MElancholica proxima est *Arthritis* ea, quæ *Scorbutum* excipit, sed longo proxima intervallo; quippe *Primigeniæ* similitudinem quæ multo plenius apertiusque referat, ad eamque multo propius accedat: morbus certe, apud nos, ingenio & natura valde peculiari; quique evolvatur, & diligenter explicetur, aptissimus. Ut de illo dicam enucleate, & dilucide,

cide, de ipso *Scorbuto*, ex quo emanat, prius dicendum est.

De *Scorbuto* ea, quæ ab *Eugaleno*, aliis ejus fere affeclis, dedita opera produntur literis, vel omnino prætermittam, vel leviter tangam: & illa potius [ex scripti hujus instituto] quæ nostræ ditionis sunt, & in hac regione mali istius in *Arthritida* metamorphosin patefaciunt, studiose persequar.

II. Anni sunt haud ita multi, cum apud *Damnonios* [quod, a senioribus indigenis, iisque fide dignissimis, & in medicina diu multumque exercitatis, accepi,] *Scorbutus* sic grassabatur, ut per illos artem qui *Exomæ* [nobiles sane] Medici factitarunt, in hujus unius morbi curatione, quod præscriptis passim agitatis testatum fecerunt, non parum occuparentur; & grandiores hodie nihil æque ac *Scorbutum* crepent. At diebus hisce nostris rarius observatur hic affectus, & tantummodo *σποράδην*. Cujus quidem mutationis ratio, suo statim loco, declarabitur.

Sed nec qui nunc dierum est *Scorbutus*, illi qui vicinos *Belgas* [populares meos] imbuit, id est, genuino, & vulgari, per omnia consimilis invenitur. Cum agri *Somercetensis*, uliginosi magnam partem, & depressi, (aërem crassum & humidum trahentes incolæ maculis subnigris, ulceribus malignis, crurum dolore, respiratione difficili, lassitudine spontanea, nervorum debilitate, hydrope, gangræna, & istiusmodi aliis) *Scorbuti* exquisiti signis, creberrime divexantur: Quæ apud *Damnonium*, tractum inæqualem, siccum, optime ventilatum, aëre subtiliori puriorique gaudentem, neque stagnis inquinatum, raro visuntur.

III. Qui vero *Damnoniorum* est *Scorbutus*, in imo ventre Βραδυπεψίαν habet, præcordiorum inflationes, ructus, oris vitia quamplurima, gingivarum scil. tumores spongiosos, sanguinem vel levi suctione, vel alia quavis facili de causa emittentes, interdum etiam Ἐπούλιδα; dentes sæpenumero laxos; vacillantes, cariosos; & primores, ipsa nonnunquam adolescentia seu deciduos, seu exesos; salivam acrem, salsam, pariterque copiosam; anhelitus fœtorem, (putredinis indicium) ut rectissima morbus iste Στομακάκη audiat: In cute maculas, sæpe rubicundas, interdum flammatas; parvas identidem, & rotundas, aliquando majores; papulas item densas, scabras, asperas, irritabiles, cum margine purpureo, catervatim, in cubito præsertim orientes; quæ ad eminentiam & confractum quandoque notabilem elatæ, & demum exsiccatæ, squammulas emittunt, tenues, subalbicantes, furfuraceas; quibus decidentibus locus apparet ruber & inflammatus. His adde pruritum, isti fidum eruptioni comitem, & partium affectarum æstum, ab unguium vulnusculis impensissime urgentem: volas porro aridas, æstuantes, duras, sæpe etiam callosas, contra diapnoen occlusas, nec ullo eam labore admittentes. Quibus adjici oportebit crurum tumorem admodum insignem, maxima ex parte calidum, & acri sero exsudante prurientem.

Ita præcipue notæ sunt indicia *Scorbuti* per hosce tractus hodie serpentis, & *Arthritidi* alludentis: Neque *Scorbuticum*, nisi tali fere modo affectum, pedibus unquam hic loci dolere recolo: Ut calido unice *Scorbuto* (cujus ista signa sunt Δηλωτικὰ) hac in regione suppullulet *Arthritis*.

IV. Utrum hujus *Scorbuti*, scil. *Calidi*, sit ubique sui generis materia, sive innata, sive adventitia, quæ causæ continentis obeat negotium, & dicta pariat symptomata; sic, ut ex ea sola pendeat morbi hujus ratio Αἰτιολογία: An interdum modo hoc fiat, & in hac affectione præcipue malo alicui contagioso secundaria: sed alias ea vitiosæ sanguinis ζύμωσι [quod doctissimis quibusdam placere constat] ascribenda: Tametsi præsto sunt, momenti ponderisque haud exigui, quæ prius suadent argumenta; cum in utranque partem disputari possit, nec id agatur hoc tempore; in medio relinquam.

Audacter autem, ut opinor, affirmare possum, non ab cœli solique sive siccitate, sive humiditate, sive alia qualicunque facultate, nec ab ullo in *Sex non naturalibus* errore, suos ignes, suas flammas, *Scorbutum* hunc nostrum, proxime, & omnino omnes recipere: Verum ab alia potius causa, in obscuro posita, paucis observata, & ab alio fonte, derivare.

V. Hoc ut innotescat, advertendum est, quod, ante centenos hosce annos, [ex esu piscium, uti verisimile, nimio insulsarum,] *Damnonio* lepra quam atrocissime grassaretur, & in populum sæviret, forsan non minus, quam in *Judæa* olim, endemia.

Utrum ob eam templum illud extrueretur, quod e veterum monumentis, optima fide

fide auctor, nobilissimus *Careus*, in *Cornubia perlustrata*, tradidit, Anno Mundi 3172. a *Cunedago* ibi fuisse positum, & Apollini [medicinæ inventori & præsidi] sacratum; etsi ita esse non improbabile videatur; res est antiquitate nimio plus obscurata, quam de qua decernam, aut disceptem absolute.

Certe vero certius est, quod ante sæculum Nosocomia, quibus ab integris secluderentur corrupti, tam hac nostra *Enoxia*, quam alibi per universam usquequaque *Damnoniam*, incolarum pietate condita, extiterant quamplurima; Quæ quidem eorum frequentis tum morbi crebritatem, tum item acrimoniam, abunde monstrat.

VI. *Lepra* ista, quæ, ut class. denunciat *Careus*, circa sæculi novissime lapsi initia populum misertime lacessivit; dum ætas labitur, & dies diem docet; partim ex salis communis usu, partim etiam tabacci [quorum ille optimum, modica quantitate, receptissimumque condimentum, sanguinem tuetur, putredinem arcet: Hoc autem, vulgi delicium, sive ore masticacatum, sive tubo haustum, salivam movet, putres evocat humores,] cicurata, pertinax illud τὸ Ἄγριον adeo deposuit; ut sæculo superiori circiter medio, in *Scorbutum* degenerasse, comperiretur, antecessoribus nostris facessentem negotium.

Verum, ex quo *Damnonii* remediis prædictis *Pomaceum* addiderunt, & usitate potarunt; morbi istius vis & ferocia tam magnopere subigitur, ut hodie, quam olim, multo rarior, sicut etiam multo mitior, observatur: ita nempe contra *Scorbutum* mali moris, contra inveteratum *ferinum*, & in plerisque hæreditarium, id est, crudelem, magnum, & difficilem, egregie valuit pomorum succus.

Atque hujus fere generis & prosapiæ est, qui his temporibus in *Damnonio Scorbutus* se exercet. Hinc illæ frequentes papulæ; cutis ille pruritus intolerabilis; color ille flammeus; fervor importunus; exanthemata; lichenes; squammulæ; veteris scilicet lepræ reliquiæ; ignis nondum penitus extincti scintillulæ.

VII. Prius vero, quam de *Scorbuti* hujus in *Arthritida* migratione & excursione verba facere occepero; de ipsa *Arthritide* pauca proponere, & a se ut discedat illa, notare, necessum habeo: prius, illa *Arthritidos* in vagam & fixam distinctio recolenda, & morbo præsenti accommodanda.

Arthritis vaga scorbutica, *Westphalorum* & *Gueldrorum* morbus endemius, qui tum adolescentum, tum adultorum lumbos, dorsum, artus; vicissim occupare & multum infestare solita est; uti locum hoc in tractu talis, qualis passim ab auctoribus depingitur, quod unquam sciam, nullum acquisivit; ita nec hoc in scripto requirit ullum.

Et quamvis aliquando *Scorbutus* iste noster, *Vagam* eam *Arthritidem*, quæ nobis observetur, æmulari videatur; tamen frequentius, & quidem præcipue, *Fixam Arthritidem* imitari gestit; & quoties corpus [vel a natura, vel malis moribus, & vitæ ratione perperam ordinata] appositum, ad tempus aliquod affixit, nono vel decimo plerunque lustro, pedum [maxime] articulos invadit, dolorem infert; tumorem, cum ardore, aliisque *Podagræ* calidioris symptomatibus. Ex intervallis paroxysmos iterat, genuinæ instar; sique una demas *Scorbuti* indicia, *Genuina* existimetur.

VIII. Nec cui mirum illud existimandum, quando in utroque patet affectu [tam nempe *Scorbuto*, quam *Arthritide*,] partes, primum easdem obtinere causas remotiores, [victum, utputa, salsum, & crassum,] tum etiam Δυσπεψίαν; dein acre aliquid, aut saltem alienum in sanguine, eumque valde inquinans, & corrumpens, tum habere *Scorbutum*, tum *Arthritida*, postremo, naturam utrobique grave aliquid eliminare & expellere conari; hic, per glandulas extremitatum articulares; unde paroxysmus *Arthriticus*; illic, per salivarios, & cutis *Miliares*, unde prædicta, & cutis, & oris symptomata.

Scorbutum autem adeo [sive causas, sive materiam, sive ipsam morbi rationem, & symptomata maxime fida & constantia, spectemus,] *Arthritidi* persimilem, eam etiam ἐν τῷ Παροξύνειν æmulari & referre, ut observatu facile, sic neque intellectu difficile.

IX. Mitiores autem paroxysmos habet hæc *Arthritis*, [ut illius aliquam diagnosin expromam] quam vel exquisita & calida, vel lui secundaria, neque dolore tam acerbo conjunctos: lenitatem explet diuturnitas.

Ut vero pressius dicam, hujus *Arthritidis* omnium maxime proprium est, quod affectus primogenii non pauca symptomata constanter retineat; ita, ut ex *Scorbuto Arthriticos*, scabie, maculis, gingivarum vitiis, renitente licet medicina, & exeunte paro-

paroxysmo, adhuc infici, [tametsi minus forte, quam ante natam *Arthritidem* [aspiciamus.

Hoc autem in iis potissimum teneri arbitror, qui ex *Scorbuto* cæteri, confirmatoque Ποδαγριᾶσι; nam, a recenti & evidenti causa suscitato, & ad dicta usque symptomata evecto, qui laborant, [uti post posthæc exemplo patefiet] iis nonnunquam aliter obtingat; & durante *Arthritidis* paroxysmo *Scorbuti* lateant istius symptomata.

X. Quomodo vero *Calidum* unice *Scorbutum* [quod sumpta comprehensum est] *Arthritidi* gignendæ sufficere videatur; nec a frigido vel semel ortam memoria tenuerim; huic respondet, quod ea, calido quæ suboritur, *Arthritis* semper reperitur *Calida*, τοῦ Πατρὸς τῷ Παιδίον.

Sed nec omittendum est, quod, uti *Scorbutum*, hinc *Arthritidi* primarius, in eo potissime versatur, ut inepti aliquid per glandulas exterminet cuticulares; & *Arthritis* ei secundaria, per articulares; ita, tam huic, quam illi, obsunt repellentia: quippe quoniam humoris ad τὰ ἔξωθεν amandationem relegationemque a natura designatam, utilem profecto, curam, & vitæ cum primis necessariam, derepente interrumpunt & internarum partium mala gravissima, sæpe ipsam mortem inducunt.

XI. in paroxysmo, [quæ medendi optima *Intentio*] materia articulis impacta, blande foras elicienda; quem in finem extrinsecus imponatur tumori lene quoddam attrahens; quare videlicet *Ceratum illud viride* ex quo fiunt petasothecæ; vel *Brassicæ Folium*, fibris crassioribus purgatum, & ad mollitionem contusum. Tumori post noctem, [modo calide, quod juvat, artus involvantur laqueis] adhærere solet vapor, per invisibilia foramina emissus, & in rorem condensatus. Ab ejus usu dies aliquot producto, doloris sedatio tum fida, tum etiam tuta, subsequitur. Quæ quidem artificiosa Διαπνοή, ea forsan de causa magis liberalis, quod materia per habitum corporis sua natura pronior, & aptior sit, quæ expellatur.

Quinimo, per totum paroxysmum magnopere caveant ægroti, ne materia, protenus eliminanda, retro agatur; quod ob eorum sanguinem [quod verisimile,] vitiosum, & contagio *Scorbutico* corruptum, raro [uti liquet] his humoribus, *Arthritide* detentis, impunis error; sæpe etiam lethalis.

Sin pravo externorum usu, aliave quavis de causa, materia jam sugentem, quasi clausis foribus repelli, vel sisti obtigerit: ad fores quam primum aperiendas, eam & extra evocandam, aut in balneum pedes calidissimum immergantur, aut fotu imbuantur, aut articulo dudum affecto, vel proxime illum, applicetur epispasticum, vel cucurbitula: Et, interea temporis, ut ab interioribus extrudatur humor *Arthriticus*, cardiacum aliquid *e Pul. Cantian. Lapide Goana, theriaca Androm. Elect. ex Ovo, vel Sp. C. C. Succinat. gutt. aliquot cum idoneo vehiculo*, ægro stragulis cooperto, detur & prout opus fuerit, repetatur.

XII. extra paroxysmum, evacuantibus materia peccans e corpore κατ' Επίκρασιν amandetur; alterantibus corrigatur; digestivis illius augmentum, & regerminatio, inhibeatur. Hæc e diversis classibus selecta, in ordines, sive series, ut artis est, pro ægri constitutione, malique more, formari, pro annique tempestate variari, oportebit.

Ad domandam morbi hujus malitiam, maximopere valet *Mercurius*; cujus præparata mitiora, (id est, *Calomelas*, & *Mercurius præcipitatus albus*] causam ejus continentem impetendo aggrediuntur, & per aliud aliudve excerniculum, pro ipsius quantitate, & ægri corpore vel ad purgationem, vel ptyalismum, ad Διάῤῥοιαν vel Διαφόρησιν proclivi, eliminant exterminantque. Et tametsi hujus ea materiæ ferocia, quæ vel ptyalismo laudabili diutinoque non ex toto ubique cedat, & se se submittat; [nam post diutinum, & ex omni parte laudabilem, nonnunquam recrudescere hunc affectum in propatulo est] ex hoc remedio, alienum illud acre, morbi materiam continentem, quam maxime obtundi; sanguinem eximie purgari, *morbum* quam plurimum mitigari, constat. Quare si ætas, vires, cæteraque quæ sunt ægri, annuerint, nihilque repugnaverit, ptyalismum lenem, sed prolixum [ut tempore lenitudo expleatur] fieri suaderem.

Ubi ptyalismo, vel ægri moribus vel animo, vel τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, nihil loci superfuerit, sequentem methodum ingredior. Vere & autumno, [facta prius in plethoricis venæ sectione] proderit, *Per Calomel. sera nocte. Pil. Eustach. & Ref. Jal. mane seq. quinto, vel sexto quoque die ad tres vel quatuor vices*, vel, *per Salem Catharticum, Manna, & Tartarum lax. Aq. hordeat.* solutum,

lutum, diebus alternis tertiisque, ad sex vel octo vices, purgare: Neque Medicinam interturbet Articularis, si oriatur, Dolor; quin pertinaci potius Purgatione sæpiusque iterata vincatur.

Deinde *Antiscorbutica*, quæ dicuntur, cum *Antiarthriticis* maritata, usus erunt eximii: Sumat æger, omni mane, post dictam purgationem, *Infusi* seq. haustum.

℞. *Summit. Trifol. fibrini siccat. pug. ii. Anthos p. i. funde in Aqua font. fervefactæ qs. ad Alterationem mediocam, Colatura* ℥iii. *adde Salis Martis* gr. iii. *Tinct. Aurant. gutt.* xx. *Sp. Menthæ Haustus.*

Quarta pomerid. Pulverem, vel Pilulas deglutiat.

℞. *Pul. Fol. Theæ siccat.* ℈ß. *Salis M.* gr. iij. *Pul. N. M.* gr. v. *Sacch. albiss.* gr. xv. *f. Pul. vel cum Syr. Melissoph. Bolus*, vel

℞. *Conf. Flor. Salviæ, Æthiopis Min. ana* ℈i. *Syr. Garyoph. qs. f. Bolus.*

℞. *Cerussæ Antim.* ℈i. *cum Extr. Gent. f. Pil. vel*

℞. *Pul. Zedoar.* ℈ß. *Alchol. Martis* gr. viii. *vel* x. *cum Extr. Gent. f. Pil.*

Hisce singulis Vehiculum sit Julapii, vel Infusi, Haustus.

℞. *Aq. Ulmariæ, Fol. Ari, e Succis ana* ℥v. *Sp. Juniperi* ℥ii. *Marg. pp.* ℨß. *sacch. qs. f. Jul. vel ex Summit. Salviæ tenuifol. & aq. font. comparetur Infusum, Sacch. Dulcandum.*

Quibus *Alterantia* prædicta minus arrident, placeat prositque *Succos Herbarum Martiatos*, semel bis quotidie potare. Quod sequitur magnarum virium est, & sæpe a nobis usu probatarum.

℞. *Succi Cochleariæ partem unam, duas vel tres [pro Ægri Constitutione plus minus Calida.] Succi Limon. p.* i. *Misce, per digestionem Clarifica: Dosis Coch.* i. *cum Salis Ms* gr. iij. *Sacch. qs. ex idoneo Vehiculo, per Mensem, post debitam Evacuationem.*

Horum Usui interponatur, septimo quoque die, vel Solutio Cathartica, vel Pil. Tart. Bontii, vel Stom. cum G. ℈i. *ad* ℨß. *cum Scam. gr. aliquot &.*

Erit autem perutile, si initio æstatis, locum habeant *aq. Ferratæ Diureticæ*; quibus, ad ℔ij. omni mane, inter sextam & oct. haustis, circa decimam *Vinum* aliquod *Stomachicum*, *amaris* [si placet] *alteratum*, supponatur: persistatque æger ad hebdomadas sex, octo, vel x.

Vel, ad urinam domi movendam, itaque sanguinem a spurcitie vindicandum, valet *Infusum Theæ ad* ℔i. omni mane, potum; unde leniter, idoneo liquore, per renes, id quod alienum abluatur.

Pomaceum his hominibus sanguinem contemperat; sed periculum est, ne ab eo *Arthritis* augeatur. Si secus fuerit, [tuto enim nonnullos eo poculenti genere gaudere certissimum est] in potum ordinarium, præsertim æstate, ministretur. Hyeme *Cerevisia* si extrudi respuerit, *Rad. Oxylap. Milleped. Summit. Hed. ter. medicata esto.*

XIII. Ut ad *Symptomata* transeam, obiter hic notandum, quod *Crepitus Ossium* qui [ut alibi dicetur] *Arthritidis* hac in regione symptomata pervulgatum est, neque *Scorbuto*, [forsan ob originem & genium ejus peculiarem] neque *Arthritidi* regionis hujus *Scorbuticæ*, quoad observavi, unquam accessit.

Quæ ad oris vitia, cæteraque *Scorbuti*, quo tempore *Arthritidem* mentitur, accidentia spectant, cum non huc proprie referantur, ex Auctoribus de *Scorbuto* passim in unum depromantur.

De uno *Pedum Tumore*, eo scil. qui *Symptomaticæ* huic *Arthritidi* quodammodo proprius esse videatur, verbum superaddam.

Cum *Pedum Tumor*, tum *Scorbuto*, tum *Arthritidi* familiaris fit; quod *Arthritidis Scorbuticæ* succedat, minime mirandum. Certe senioribus, crassis & obesis, *Scorbuto* veteri in falsam *Arthritidem* mutato laborantibus, sæpe licet notare pedes & crura, non solum tumefieri; verum etiam cutis rubore, pruritu *ferino*, post digitorum vulnera quantumvis levia colore plane flammeo, nunc item fluxu dierum aliquot ichoroso, immane quantum affici, a scalpendo manus si ad tempus aliquot æger abstinuerit, [abstinere vero perdifficile est] cuticula suboritur paulo albidior, ardens tenuis, in ulcuscula rursus ex unguium sulcis confestim abitura. Qui hoc modo affliguntur, etsi paroxysmos graves, duros, immites *Arthriticos* olim perpessi sunt, articulis his diebus & minus & rarius dolent; materia scil. *Arthritica* partim in cruribus deposita, & satis stagno diluta, partim per glandulas cutis miliares ἀδήλως exsudante. Eo sæpe usque ingravescit hoc symptoma, ut aliquando rationem τοῦ ἰατηγορουμένου sustineat; ut dolorem, pruritum, Ἀγρυπνίαν creando, turbas ægris & negotium quam mole-

molestissimum facessat; ideoque medicum enixe postulet auxilium.

XIV. Requiritur indicatio, ut intolerabilis illa humorum acrimonia citissime tutissimeque mitigetur. Hoc autem optime fit evacuationibus per anum & renes factis, tum etiam per humorum alterationem; extreme vero balneo, fotu, illorum ferociam temperanti. Quorum omnium, ut & reliquorum huc pertinentium, una connexorum, quando exemplum statim subjungam, lectorem illuc (brevitatis studio) remittam. Hoc autem addo, quod in celebranda catharsi summa utique cautione, summo opus erit consilio; ne forte, ἀτέχνως instituta, humoris ille fluxus, & ad articulamenta ῥοπὴ, quæ ad istorum hominum vitam & tutelam, omnino necessaria est, in eorum incommodum, ærumnam, perniciem interpellatur.

Histor. 1. ab Arthritide Scorbutica, ulcus male tractatum: Unde Visus Abolitio, deinde abscessus, & demum Mors.

AGricola *Devoniensis*, sexaginta circiter annorum, crassus, obesus, *Scorbuto* papulis in capite & manibus insignito, plus quinquennium inquinatus, contra affectum pertinacem, & Medici, [quem consultorem habuit] doctissimi præscripta eludentem, *Evacuantibus*, *Alterantibus*, *Mercurialibus*, *Antimoniatis*; e regno *Minerali*, tum e *Vegetabili* quam plurimis a nobis instruitur. Cum circa utrumque æquinoctium, eandem medendi viam, usu diutino comprobatam, iterum ac sæpius esset emensus; & jam, more usitato, bolum *Mercurialem*, detracto prius sanguine, demisisset; multus inde sanguinis orgasmus: dejectiones haud paucæ, atque adeo copiosæ, tumor, haud ita diu post in utroque malleolo magnus, submollis cum dolore, rubore, lævore, diu persistens, plane *Arthriticus*.

Ut ægro prospiciam, quieti illum indulgere, materiæ, quam *Mediam* vocant, diæta uti; & ut a farctura & recrementis, ossium juncturas vindicem, & defendam, tumoribus *Epispastica* admoveri, laqueis eos involvi; calide vestiri jubeo. *Epispasticis* succedit *Ulcus* hic illic superficiarium, ex ichoris acrimonia molestum, sed bene coloratum, expletu facile neque periculosum. Æquo ferat illud animo exhortor, quippe quod e re futurum, & lucro ægrum majori, si non interturbet ipse, remuneraturum.

Contra ille stomachari, de neglectis rebus suis deplorare; & citissimæ curationis spe allectus, Agyrtæ nescio cui auscultare. Hic autem, protinus, medendi qua pollebat arte, omissis universalibus, carne ulcus obduxit, cicatrice texit. Hinc æger capite, facta materiæ in illud translatione, subito perculsus; visus hinc imminutio, & brevi abolitio. Congestis aliquanto post humoribus, in regione lumbari fit abscessus; ex quo imperite tractato, ulcerato, & partes vicinas (ut accepi) corrodente, diem supremum obiit misellus.

Histor. 2. Scorbuti Calidioris Soboles Arthritis.

QUidam e *T.* vir blandus, comis, generosus, a victu lauto dapsilique, dum esset juvenis, *Scorbuto* afficitur; cui, ætate progrediente, accedit *Podagra*. Numeravit annos quinquaginta, cum utroque gravatus me primum consuluit. *Hujus* paroxysmum habuit plerunque anniversarium, nisi si genio nimium indulgendo, vel alio aliquo in *Sex non Naturalibus* errato, sæpius accerseret. *Illum autem* ostendebat gingivarum tumor, & papulæ, cubitos summopere fœdantes, cum prurigine & apicibus innumeris, acutis, confertim oriundis. Materia nunc ulcuscula formavit, paulo post siccata in squamas abire solita subalbicantes; quæ ut deciderunt, locus apparuit ruber, a fricando statim flammeus.

Ut utrique malo pro virili parte occurram, tum ea, quæ materiam apte expriment peccantem, tum quæ potenter alterent, adhibeo. Principio *Calomelane* [catharsi, ne deorsum illud elabatur, prius peracta] salivam moveo: eoque quoties saliva parcior exigebat iterato, ad sex hebdomadas ptyalismum profero; Posteaque *Cinnab. & Cerussæ antimon. ad* ℈ß. *Pul. Rad. ari Comp.* ℈j. *Syr. Melissoph. qs. ut f. Bolus horis tribus medicinalibus sumendus*, impero, *cum Infusis seq. cochl.* v.

℞. *Summit. Trifol. palud. Siccat. Mi, aq. Lactis alex.* ℔ii. *Sp. Junip.* ℥iv. *misce, & ad alterationem idoneam Infunde: Colaturæ adde Tinct. aurant.* ʒii. *f. Infusum. Perstet autem menses binos, interposito septima quaque die Eccoprotico*. Efferam hanc materiam ut ultra subigam, aquas æstate sequenti *Diureticas*, hortatu nostro sesquimensem haurit,

rit, cum *Salis Martis & Nitri putrificati Præparatis*, quantitate, vehiculis, & methodo convenienti.

Hac medendi arte, morbi materia, non parum mitigata, diu sane conticet: cum vero, annis aliquot post, sævire iterum, Ὀ'γλιων, & de novo tumultus inchoare cœperat; consilio jam mutato [quoniam pedes jam tumebant, vesperi præcipue, digitum admittentes, & seniori & compotatori hydropa minitari videbantur; tumores autem aliqua ex parte *Scorbuticos* esse, tum inflammatio, tum etiam maculæ comprobarunt] *per Calom. & Pil. Eustach. ana* ℈i. *e Duobus* ℈ß. *Purgationem instituto; & deinceps, altera vel tertia quaque post die, per solutionem catharticam; sicque vicissim repeto.*

Hisce medicamentorum ordinibus, non sine aliqua formularum mutatione, vere & autumno, sæpius renovatis; addito insuper, ad alterandam in potum ordinarium cerevisiam [*e Rad. Oxylap. Summit. Trifol. palud. Sem. Bardan. Bacc. Junip. Flaved. aurant.*] *Saculo, & Martis Sale cum Conf. Trif. & repetito; Ægrum Arthritide Scorbutica* graviter oppressum [levibus subinde hujus paroxysmis, veluti ad salutis rem facientibus, ex industria provocatis] ad senectutem, & quidem lætam perduxi.

Hist. 3. Morbus Articularis, Scorbuti Alumnus, cum Vomitu Bilioso, Δυσπεψία & Volarum Ariditate.

QUinquaginta vir annorum, gracilis, tener, acri & bilioso sanguine donatus, *Scorbuto*, & ei supernata *Arthritide* diu conflictatus est, cum Ἀνορεξία nausea, ventriculi inflatione, ructu sæpe acido, vomitu frequenti & cholerico, capitis dolore, & a pastu somnolentia, cute arida, densa, nec Διαπνοῇ idonea, squamulis hic illic catervatim obsita, in manuum volis dura callosaque. Pollicis pedis sinistri majorem, dextrique brachii articulum infestare solita est *Arthritis;* sed neque tumore, neque dolore vehementi; quin levi potius, in tempus diutinum projecto, inæquali, & creberrime interciso, diuturnitate pensata levitas. Paroxysmos omnium certissime pomaceum accersivit, idque vel parce sumptum; sic, ut ex poculo communi semel iterumque siccato pes doleret. Plures ille methodos, easque probabiles, a Medicis celeb. præscriptas expertus, hanc commodissime, & idcirco sæpissime, prosecutus est.

In paroxysmo, *Brassicæ Folium* tumori impositum acre serum elicuit, dolorem mitigavit. Extra paroxysmum, ad prophylaxin, præmissa per Aqq. *Alfordenses* [alvum hæc subducunt] ter quaterve catharsi, *Bathoniensium*, omni mane ℔ii. decima seq. *Infusi amari alterantis* haustum usurpavit: quinta pom. *Bolum e Chal. Nutrito &c. deglutiit*, superbibendo julapii perlati coch. aliquot; interponendo identidem lene quoddam emolliens, & alterantium usum ad hebdomadas sex vel octo quotannis proferendo.

Hac, inquam, methodo anniversaria, ad artus, ad ventriculum, præcipue ad vomitum quod attinet, maxime levatus, a malo tam *Scorbutico*, quam *Arthritico*, graviori, se jam multos annos immunem præstitit; hodieque illam ad senectutis principia perductus, non impune negligit, usque vero mansit ista, quam modo dixi, volarum ariditas, callositas, ut opinor, usque mansura.

Hist. 4. Scorbuto suborta, & ejus Eruptionibus adjuncta. Arthritis.

DUm in hisce versor, Fullo me appellat *Exoniensis;* vir robustus, athleticus, ætate media, constitutione sanguinea. Frontem illi, tempora, atque faciem propemodum omnem fœdarunt, turpiter infecerunt pustulæ, sobrio certe & temperanti, [tanquam ebrioso] magnæ rubicundæque eum intervallo coccineo, flammeo. Æstus & pruritus erat universalis, maxime vero partium obsessarum; noctu per stragulas ingravescens. Turgebant venæ, & sanguinem plus solito ζυμοῦσθαι, & ebullire, commonstrabant.

Hæc cum acceperam, virus in sanguine *Scorbuticum* efferri, & cœlo [quamvis instabant tum temporis saturnalia mitissimo, & effervescentiæ provehendæ apto] favente proscribi, sum opinatus: neque enim alio de affectu vel somniare erat. Sanguinem mitti jubeo, deinde alvum molliri, alia deinceps suo quæque loco præcepturus. Sanguini cremor impurus, sebaceus in cyathis quiescenti, post aliquod tempus innatavit.

Ex *Ref. Julapii, Extracto Eustach. degluttiuntur Pil.* quibus inanitur alvus. A cathar-

thartico, sanguine commoto continuatoque, ægrotans Ποδαγρικῷ adeo nempe naturæ perinde erat, humorum vitiosorum Δυνάμεις καὶ Ἀκρόσηψεις, per articulos, atque per cutim, exterminare; & tam levi de causa, ad illam ab hac evacuatione, discedit illa digrediturque catharsin, quam quidem amplius destinaveram, ad ἄκαιον prorogo; ne videlicet, nimium subtrahendo, intercidatur res articularis, & prorsus abscindatur. Ad eam e diverso confirmandam augendamque lenem interdum ambulationem, cothurnos laneos, quibus in pedes humor demittatur, invitetur, impero; repellentibus interdico.

Extra paroxysmum, ad *Arthritidos* hujus puræ putæ *Scorbuticæ* prophylaxin, ut sanguis corrigatur, ea præcipio, quæ sequuntur.

℞. *Succi, e Nasturtii aquat. Summitatibus expressi Partes iv. Succi Limonum p.* 1. *per digestionem fiat clarificatio*.

℞. *Conf. Fr. Cynosbat.* ℥i. *Salis Martis Riverian.* gr. iv. *Syr. de Corall. s. qs. f. Bolus*.

℞. *Aq. Ulmariæ, Melissæ, e Succis ana* ℥iv. *Limac. Lumbr. Marg. ana* ℥ii. *Marg. pp.* ℥ß. *Sacch. qs. f. Julapium*.

Præmissa Venæ sectione, & per Vinum & Oxymel. Scillit. Vomitione; perque Salem Cathart. Manna, & Tartarum lax. Jusculo Avenaceo solutum, Purgatione: & deinde septimo quoque die repetita: sumat, diebus otiosis, horis duabus medicinalibus, Bolum cum Jul. Haustu; bisque indies Succi Clarificati coch. 1. *cum Seri Lactis, vel Posseti Haustu, idque per mensem unum alterumque, cavendo alvi Tarditatem*.

Hist. 5. *Pedum Tumor Scorbuticus Arthriticus, cum Pruritu* ferino.

DOminus E. generosus, agricola *Devoniensis*, ætatis flore *Scorbuto*, & deinceps *Arthritide*, tentabatur: illius fluxu dolores *Arthriticos* sensim mitescere, sed & eodem tempore pedes tumescere, percepit. Ingruente senectute, corpulentus & obesus. Pedem utrunque tumefactum moleste tulit. Cutis admodum distenta est, rubicunda, gravate pruriens, post levem aliquam digitorum injuriam flammea, ichorem salsum & acrem ad dies aliquot exudans: Ob pedes æquo grandiores & extensos solicitum, *Hydropis* timor cruciavit; sed de *Hydrope* tanquam instanti, aut præ foribus, (cum urinam satis copiosam, probeque coloratam excerni; neque sitim intendi; sed e contrario appetitum a tumoris initio magis latrare deprehenderim) non esse quod se tantopere afflictum haberet, pronunciavi.

Quo auxilium adhiberem medicum, in eo laboravi, ut humoris acrimoniam, indesinenter acerbam, evacuantibus alterantibusque quam celerrime reprimerem. Hunc in scopum, rebus usquequaque collineatis, conceptis hisce verbis præcepi.

℞. *Calom. quinquies sub* gr. xv. *Spec. Conf. de Hyacinth. Conf. Rос. r. ana* ℈i. *Syr. de Symph. qs. f. Bolus, sera nocte sumendus: mane seq. Pilulas e Rudii* ℨß. *Res. Jal.* gr. v. *Ol. Junip. ch. gutt.* i. *Bals. Per. qs. deglutiat, cum custodia. Quarto vel quinto quoque die, ad quinque vel sex vices, utrunque repetat diebus otiosis, horis duabus medicinalibus, Bolum e Cinnab. & Cerussæ antim. ana* ℈ß. *Cort. Citreor. Cond.* ℈i. *Syr. Garyoph. qs. Hora somni Pil. ex Æthiopis Min.* [*cum Mercurii crudi, & Flor. Sulf. ana p. æ. sine igne facti*] ℈i. *Syr. Melissoph. qs. assumat cum Jul. Haustu. Potui vero sit Infusum seq.*

℞. *Calcis vivæ* Devoniensis, [*id est, fortissimæ*] ℔ß. *solve in aq. pluviæ* ℔xxiv. *ad* xii. *coquendo evaporatis. Post Clarificationem leniter detrahe liquorem, eique adde Rad. Sarsæ, Chinæ, L. Sassafr. ras. ana* ℥iii. *Cort. ejusdem, Baccar. Junip. ana* ℥iß. *Milleped. siccat.* No. 200. Coccinell. ℨii. *Uvar. passar. exacin.* ℥vi. *Infunde clausa, Balneo arenæ, per noctem; Colaturæ adde Tinct. aurant.* ℥iß. *f. Infusum, per se, vel cum exiguo Canarini loco Cerevisiæ usurpandum. Externe vero, Desiccantibus Repellentibusque Cane pejus & angue vitatis, Fotum adhiberi jubeo*.

℞. *Summit. Malvæ, Althææ, Lauri vulg. ana* Mi. *Flor. Chamam. Sambuci ana* Mß. *coque in aq. font.* ℔iv. *ad ii; sub finem adde Lactis Vaccin.* ℔ii. *Immergantur Laneæ, Pedibus, quoties Pruritus instigaverit, applicanda. Utroque denique Brachio Fonticulus aperiatur*.

His obtemperando æger multum profecit; pruritum hunc *ferinum* mitigavit; ad diutinum tempus delevit, & quoties reverteretur, hisce præsentissimis auxiliis, perfugio, & præsidio salutis certissimo, creberrime propulsavit.

CA-

CAPUT VII.

De Arthritide Lui Venereæ Succedenti.

ART. I. QUod immoderata Venus ad *Arthritidem* inclinet, eamque crebro introducat, ab antiquo positum est, ab omni sæculo decantatum; sic, ut in ejus Προηγουμεναις haud injuria cumprimis habeatur. Similiter notandum, quod postremis his temporibus, cum isti luem (forsan ad humanus genus monendum deterrendumque) adjicere, rerum Auctori, Rectori, placuit, ab illa utique in *Arthritida*, tam facilis migratio, ut ætate nostra, quæ luis imperium longe lateque dilatavit, frequenti populo stabilivit, tyrannida confirmavit, ab affectu, quem resciverim, nullo, facilior quæquam aut usitatior.

II. Istam rem inspicienti, & ejus rationem perpendenti extra controversiam videtur. Primum, quod hoc commune cum *Arthritide* (ut taceam alios affectus) habeat *Paturſa*, nempe invictum (1) & ανεπιτηδειοντι, massam inquinans ac corrumpens sanguineam, atriusque morbi causam esse proximam & continentem: deinde, quod *Paturſæ* etiam miasma, non minus quam *Arthriticum* illud, cum extollit se & ingravescit, e sinu suo ejicere, & sanguine expellere, vim operamque det natura: Adhæc, quod virus *Venereum*, e sanguinis flumine jam expulsum, solidisque partibus inhærens, non pauca faciat Symptomata, cum *Podagra Paturſæ* communia; membranis scil. dolores; ossibus, cariem; cuti, ulcera: unde denique conjectari licet, istorum affectuum miasma simile, & alterum alteri tanquam germanum, existere. Eccui vero novum videatur, quod, in materia simili tractanda ejiciendaque, natura (quæ nihil temere, nihil oscitanter, sed norma & consilio semper agit) evacuatione utatur simili, porta eadem, id est, articulis?

Has ob causas & hujusmodi alias, quæ est hodie *Arthriticorum* pars haud exigua, ab *Lue* incipientes, ad *Arthritida* perducuntur; nec grassatorum usquam veterem, aut decrepitum quempiam, & admutilatum obtuemur *Arthriticum*, quin apud vulgus suspicio de infausta olim militia confestim oriatur.

III. Nemo autem hominum [quantum auribus, vel oculis accepi] a recenti *Lue* & nuper contracta, natam unquam *Arthritidem* detexit; neque nasci posse facile concedam: motu sanguinis non minus intestino, quam periodico, cum eo commisceri intime; corpusculorum illius varie figuratorum appulsu frequenti, mutari egregie; atque ita tanquam maturari & evehi diutius miasma *Venereum* prius oportebit, quam articulis illidi, & ad *Podagram* inducendam impingi potuerit.

Hac de causa raro grandiores, & ætate procedentes, [serius scil. quam *Primigenia*] invadit hæc *Arthritis*, id est, ex sola *Lue* derivata; juniores vix quidem; at nullo modo adolescentes, quippe quibus evehendo miasmati nondum tempus sit idoneum.

IV. Sed e diverso, nec a veteri *Paturſa*, terra, horrida, carie & ulceribus spurcata, *Arthritidem* generari vel solere, vel etiam posse, cogitandum est: Id quod minime ex istius defectu, quin potius naturæ, quæ debilitata, fracta, enervata, hosti fugando, *Arthritidi* moliendæ, impar reperiatur.

Hisce medii generis *Paturſa*, *Arthritidos* genitrix, causam habet, sanguini per minima insinatam, ac quasi municipem, potius quam hospitem, ob affectatas res novas exulantem, & præfracte & cum lucta, licet ex naturæ mandato, per articulos abeuntem.

V. *Lui Venereæ* sua natura ad *Arthritidem* inclinanti & tendenti, manus affert adjutrices, calcar addit, Empiricorum mos ille perniciosissimus, quo, in curanda gonorrhœa, puris suppressioni propere nimis insistunt hi Ardeliones; neglecta interim vel remisse facta, quæ maximopere, quæ studiosissime præmitti debuerat, purgatione. Ita enim intus hostis retentus, sanguinem integrior, & fortior subintrat, partesque primum *Paturſæ* agit principes; demum ævo labente *Arthritidos* speciem præ se fert: & ab hac istorum Περιεργιᾳ potissimum, ex *Lue* tot ubique *Arthriticos* esse, jure merito suspicemur.

VI. Illis de *Affectu Primario* præmissis, de ipsius ægri corpore jam proxime dicendum est; quod utrum *Arthritidem* [secun-

(1) Vide φυσικώτατον *Listerum*, Colleg. Doctissimum de *Lue Ven.*

cundario] adsciverit, an secus, ex illius ad eam propensione pendet quam plurimum: Quo major erga *Arthritidem* a natura corporis proclivitas, eo planius ab ea [mendaci] absorbetur.

Porro intelligendum est, quod etsi ista *Lues* in *Arthritidem* μετάβασις sæpissime fit in eodem corpore, tamen nonnunquam diversa complectatur: cum, a mariti *Lue*, *Arthritis* in uxore per concubitum accendatur, & illam iste incestet. Hujus rei, utut nova credatur, historias omnino luculentas & exceptione qualibet majores, quando plures in adversaria retulimus, unam itemque alteram huic Capiti subjicere non gravabor.

Nec quidem hanc *Arthritidem* improprie *Lui* secundariam, tametsi corpus aliud exerceat, appellari posse existimo, quandoquidem ex *Lue* [illegible] oriatur, illiusque naturam, εἶδος καὶ ἦθος, nihilo certe minus quam si in eodem corpore sit, participet. Neque magis novum aut peregrinum hoc habendum, quam quod, in gnatos aut alumnos, oculorum *Epiphora*, seu quid aliud morbi a parentis aut nutricis *Lue*, derivetur: quo quidem nihil magis in vulgus notum, aut pervagatum.

VII. Qui hac *Arthritide* conflictantur, sæpe macilenti sunt, tennes, vultu quodammodo subsidenti, & ipsius præsertim, margine, lurido; oculis retractis, quodque eorum album esse debuerat, interdum subluteo; voce fusca, & cum roncho edita: verum non naturæ, sed morborum opera. Nimirum duram hi homunciones servitutem serviere: primum *Deæ Blandeæ* obsecuti, deinde *Lue*, postremo *Arthritide*, laborantes.

VIII. Morbi hujus dolores vagi & erratici [sive præcurrentes, sive ejus accessionibus interpositi] a *Rheumatismi* doloribus eo distinguantur, quod hi posteriores a frigore tum ordiri, tum reverti, soleant; a vagæ *Arthritidos*, ut & a *Rheumatismis* istis; quod illi, origine nati *Venerea*, nocturni magis sint: deinde quod, ipsius paroxysmi hac in *Arthritide*, dolores, quam alia quavis, *cæteris paribus*, [ob acriorem causam continentem] atrociores sentiantur: Raro enim videas immanius vociferantes, quam a *Patursa* qui dolent articulis. Hoc, inquam, *cæteris paribus*, quatenus ad sanguinem, ad animales spiritus, & ea universa quibuscunque doloris sumus plus minus patibiles, respiciamus. Quinetiam (præmisso, e *Primigeniæ* doctrina, quod dolor quo vehementior, eo paroxysmus regularis brevior, eo plerunque rarior) nulla unquam *Arthritis* paroxysmos habet adeo acri dolore stipatos, tam cito reversuros, tam simul longum duraturos.

Hæ sunt hujusce affectus certæ quædam conditiones, in eo illustrando signandoque usus & momenti haud exigui: quas si fides optima deficiat, neque semper illæ morbum oculis ex voto subjiciant, quicquid in diagnosi desideratum est, ex *Lue* præcurrenti & ejus vestigiis percunctando adimplendum.

IX. Quousque se laudabiles ostentant paroxysmi, suum habent commodum, suas utilitates; quam autem primum intercidantur, aut multum illi remittuntur [ut in aliis *Arthritidos* speciebus] non hoc nihil periculi. Si intercisis hisce nulla fuerit eruptio cuticularis, nulla aurium suborta humiditas, nullum uspiam ulcus, hæmorrhagia nulla, *Congestio* nulla; sed e contrario, in muliebri sexu sistantur etiam menses, & partus omnino cesset; Diis hoc iratis accidit. Porta jam obturata omni, & occlusa fugæ via, in caput transferri solet hoc casu materia, νοσηρὰ & vel apoplexiam, vel motus convulsivos, ægro fere fatales, excitare. Cujus quidem eventi, iterum & sæpius a nobis observati, mentionem idcirco feci, quod ex eo prognosticum haud inutile, tametsi mæstum, identidem eliciatur.

X. In hujus *Symptomaticæ* paroxysmo, ad doloris impetus solito majores quodammodo sedandos, & ex aliqua parte permulcendos, hypnotica dari prodest, pro rei necessitudine [caute tamen, ne illorum abusu materia morbi nervis impingatur] dimetienda. Reliqua, quæ ad paroxysmi therapiam pertinent, ex alio fonte [*Primigenia* scilicet *Arthritide*] ducta, ad hoc negotii facillime accommodentur.

XI. Quæ vero pars curationis *Prophylaxin* habet, & in accessionum intervallis exercenda est, a *Lue Venerea* mutuatur indicationem. Nam *Antisiphyl.* [cum evacuantibus, tum alternantibus] a miasmate causa morbi conjuncta, sanguis tuendus. Heic loci *e Lignis ex antimonio*, *e Mercurio*, *comparata*, quæ quam alia quavis *arthritide*, in series ac methodos artificiose digesta, commodissime proponantur. Certe *Ma-*

Mayernus, (1) experimentis & usu longe nobilissimus, *Mercurio* [*penitissima corporis subeunte*, *instar viverræ*, *jugulum morborum petente*, *Fermenta eorum adorto*] *arthritidem veneream certo curari*, non dubitavit asserere. Si per vires liceat, & nihil adversetur, usus hic eximii *Salivatio*; quæ tametsi in *arthritide Primigenia* & ægroti & medici votis sæpe excidat, in *hac arthritide Symptomatica*, ab ipsa *Luis* ipsissima profluente causa, magnarum esse virium, virtute singulari, æstimanda est. Quæ vero *Salivæ* optima movendæ ratio, quis modus obeundus? utrum spissus ille, paucis aliquot hebdomadis sed jugi rivo, qui absolvitur; an potius rarus, sed ad tempus diutinum qui excurrit; utrum continuus, an intercisus eligendus? id, ex ægri rebus omnino decernendum est.

De tempore *Ptyalismum* instituendi maxime opportuno, ut verbum addam; æstas a nonnullis præfertur, eo forsan nomine, quod durante illa sanguis scilicet evectus huic operi paratior habeatur; tum quod a frigore minus ea tempestate periculi: contra facit spirituum languor & impotentia, æstati propria, qua ad ptyalismum inhabilis redditur ægrotans; & media profecto hyeme, qua firmiores sunt ὁρμῶντες, & longe vegetiores, quam æstate, qua fatiscunt, expeditius stadium hoc percurri constat. Ver autem ego malim, & hoc incipiens, quo æger per se ad hoc officii promptus, & tempore, ut ad salivam protrahendam, sic ad vires exinde resarciendas, diutino fortunatus.

Qui *Sputum* horret, *Calomelana* per annum exturbari patiatur. Dentur idcirco *gr.* ejus v. cum *astringentibus*, bis die, per triduum, vel quatriduum. Postea *Catharticum*, quo *Mercurius*, cum pravis ab eo subactis & devictis humoribus, expellatur. Huic autem muneri *Catharticum*, quod ventrem leniter, at certo, acuet, sanguinem minus agitet [ne videlicet *arthritidis* irritetur] imprimis seligendum: conducunt *aquæ Purgantes* cum *Manna haustæ*, post *Extracti seq.* ℨß. *ad* ℈ii. horas ante aliquot deglutitos.

℞. *Agarici*, *Hermodact. Helleb. N. Epithymi*, *Turpeti*, *Mechoac. ana partes ii. Salis Tart. p.* 1. *cum Spiritu Vini digerendo; exprimendo; tum Scammon. pul. partem unam addendo; dein evaporando*, *f. Extractum*. Repetenda vero hujusmodi purgatio, cum præmisso *Calom.* quarto vel quinto quoque die, tantisper dum materia *νοσηρὴ*, vel tota prorsus expelli, vel evacuando enervari, jure merito credatur. Sin ex ulceribus, & saliva, os affectare *Mercurium* advertas; ad eum subtrahendum, veluti frequentius, sic etiam copiosius, adhibenda *Catharsis*: Et quidem hisce *per Salivam*, *per Sedem*, excrementis, optime omnium perfectissime quæ miasma hoc eliminari posse cogitandum est.

In sanguinis crasi redimenda, & veneno [si quod intus delituerit] cicurando, nusquam quidem non oportet *Decoct. L. Sti. Sassafr. cum utriusque cortice*, forte & efficax, pro anni tempestate, per hebdomadas aliquot, ne dicam menses, affatim quotidie, post usum *Mercurii*, miscere.

Aquæ porro *Diureticæ*, quales sunt *Bathonienses*, *Bamptonenses*, [valentissimum potentissimumque sanguinis Καθάρσιν] recte diuque perpotæ, ad eluendam morbi hujus materiam non parum promittunt. Cujus quidem rei amplam & luculentam historiam, huic Capiti subjectam licet perlegere.

XII. Quinetiam posthæc, ad majorem cautelam, aut *aquæ* [si conveniat] omni æstate repetendæ, aut omni vere, & autumno per *Merc. d. & aq. Purgantes*, primum purgare corpus; deinde per *alterantia* [qualia sunt *Cin. & Cerussa antimonii*, *Æthiops Min. Panaceæ Hartmanni*] humores ejus corrigere juvabit. Imo quidem iis, qui, vel constitutione infirmiori, vel annosiores, salivam, ventrem, & urinam, moveri respuunt, *antisiphyl-* prædicta, cum *e Lignis Decocto*, summi erunt adjumenti.

Hist. 1. *De arthritide impura*, *aquis Diureticis subacta*.

FŒmina quædam e *Brigantio* integerrima, viro dissimili juncta, post annos aliquot dolores sensit, per musculos & membranas exteriores fere omnes, erraticos, rodentes. Caro inter hæc tabescit: vultus pallet: vires enervantur. Currente media ætate, [id quod auspicato incidit] sæpius enixa est. A quo desierat

(1) In *Prolegomenis* ad Tractatum de *Lue Venerea*.

rat τὸ γαςρὶ ἴχαν, *Rheumatismus* (quod dicitur) ingravescit, doloribus nocturnis, iisque peracutis stipatus : præter quos, externarum partium internodia lacessentes, per septimum & octavum ætatis lustrum & quod excurrit, artuum alii juncturarum erant pene omnium, fixi & permanentes; cum earundem tumore, rubore, ardore, cæterisque quod est paroxysmi *arthritici* Παθογνωμονικόν. Verum, in muliere sanguinis parum calidi, temperante, morboque fatigata, tumores nec in eam molem efferuntur; nec æque rubent, nec pariter dolent, nec quæ alia symptomata sunt, similiter urgent, ac in *arthritide* calida maximeque recta; imo ad *Frigidam* propius accedunt, tempus in diutinum procurrunt, & cito revertentia *arthritidem* quasi continuam, & perpetuo Παροξύνουσαν, indicant. Quo tempore mulctantur artus, viscera, & quæ intus sunt tuta omnia. Cum ad tempus, etsi pauxillum, isti liberantur, (quod utique non sine summo discrimine plus semel obtigit) illa statim afficiuntur. Tumoribus, gelatina turgidis, ætate fugiente, succedunt tofi, numero complures; granum nunc hordeaceum, nunc fabaceum æquantes, *antimonii Mercuriique Præparati* longum utebatur; at ab *aquis Diureticis* (quas, ad libram unam alteramque omni mane, plerunque per dimidium anni, aliasque in potum ordinarium perpetuo fere adhibit) omnium maxime profecit. Jam quadragenaria major, & (quod dictu necessarium) matrimonio paucis annis soluta, faciem sic satis coloratam, *Rheumatismum* (ita loqui amat humanitas) mitiorem, robur adauctum, aliaque naturæ revirescentis signa, læte gloriatur. Ob partus aliquam multos, & menses ordinate juges; ob materiam per articulos pulsam, *arthritida*, si non rectissimam, tamen utilem; ob medicinam opportune & diligenter adhibitam, vitam hæc Matrona piissima, venerabilis, etiamnum agit vitalem, actura [quantum hac in re conjicere datum est] diuturnam.

Probat historia; ex *Lue*, alio corpore existente, posse alio, per concubitum, suboriri *arthritida*; tum etiam *aquis* præsertim *Diureticis*, posse permulceri.

Hist. 2. De arthritide, Luis Sobole, a Δυσεντερίας, irritata, Febrim excitante, Caput aggressa.

PAtursa quidem adolescentia tactus [cujus perperam tractatæ, qua sanguine, qua vultu, ad senium usque passus est reliquias] vertente nono & decimo vitæ lustris, ex macie pristina corpulentus & habitior factus, Ποδαγριᾷ. Plures ille paroxysmorum vices subierat, tristes sane & calamitosos, [sed rectos & idoneos] cum, ex crapula cibo difficili & inepto avide ingesto facta, ἄνω καὶ κάτω affatim ejecit: capitis hebetudine, & vertigine, correptus: pulsu celeri : æstu universali. Quando in febres istius tempestatis [erant enim alius plane indolis affectionem istam πυρετῷ referre neutiquam valuerim, & *arthritidos* insultus cum multiformes, tum etiam [tanquam lupi in fabula] semper huic ægro, minima quavis ex causa evidenti, paratos esse recoluerim; ex ea, sed ἀνώμαλως se fundente, illam optime derivari posse, una cum ægro, & qui astabant aliis harum rerum haud ignaris, judicavi: eique fundamento firmiter innixus, hunc in modum [profecto, quam in febre *essentiali*, vel capitis morbo quovis idiopathico oporteret, longe diversum; imo in horum plerisque contrarium] curationem ordinavi.

Ut *arthritidis* materiam, capiti impactam, illinc excitem, & in artus partim expellam partim invitem, pulverem primum *e Chel. C. C. & Purp. quarta quaque hora, cum Jul. Haustu, exhibeo. Deinde Phœnigmos [e Sem. Sinapios, Summit. Rutæ, Ras. Radiculæ, Halecis fumo indurati ana part.* I. *Fermenti vet. p. iv. cum aceto vini albi, ad consistentiam Cataplasmatis] componi & applicari jubeo.* A *Pulvere* suscitantur *Spiritus*, oritur diaphoresis; a *Phœnigmo* malleolis [ea solebant, in hoc corpore, *arthritidos* stativa esse] admoto, & quoties refrixit, quoad tumor hinc inde oriatur, renovato, caput omnino sanum & incolume redditur, idque præsentissime. Tumoribus, ad majorem cautelam, [ut ne in sanguinem, quod evocatum est, relabatur] epispastica superaddi jubeo; unde ichoris *arthritici* fluxus ad dies aliquot jugis, ad aliquot annos salutaris: mitior enim aliquandiu post *arthritis*, quod affectionem hanc *arthriticam* esse ab eventu comprobavit. Cum jam ulcuscula per se exsiccarentur

tur [nec quidem antea, ne fluxum tam felicem, tam blandum, tam ex omni parte benignum beatumque quodammodo abscindere videatur] ventriculum, me hortante, movit: diebusque posthæc otiosis *Trifolii Paludosi Infusum*, *horis medicinalibus*; *Menses binos*, *bono cum fructu quotidie potavit*.

Historia confirmat *arthritidem*, *Luis Venereæ* progeniem, posse Δυσιάτοις irritari; posse caput invadere.

Hist. 3. Lui Venereæ succrescens, caput impetens, arthritis.

SUb hujus sæculi initium, fœmina quædam, ortu incolumis, piissima, lectissima, nec uno nomine spectabilis, marito jam olim patursa, nuper *arthritis*, diro morborum pari, mulctato, & miserrime cruciato, annos circiter viginti nupta, semel bis pepererat; exinde diu catameniis recte est potita. Postea *Scabiem* habuit, aliam in cubiti summitate, siccam, subfuscam, multiplicem, cum interstitiis & ambitu purpureo; aliam in capite subalbidam, squammatim decidentem: in femore, & latere, impetigines, & mali mori maculas: his adde capitis; in tota parte finistra, & colli posterioris, dolorem nocturnum. Ad hæc hallucis articuli majoris primum teneritudo, deinde dolor acutus & pungens; tumor item, & rubor supervenit; quæ quidem ita sunt accidentia, ut *arthritidem* ostendant. Certe dolor ad integum usque mensem aliquoties mansit, alios atque alios digitorum articulos, pedum etiam plantas, identidem torquens, a cathartico improvide ingesto exacerbatus; sic ut de *arthritide Lui* succrescente minime dubitandum.

Ut eruptiones tolleret, ex refrigerantibus nescio, quid temperatum clam oblinivit; unde brevi caput tremere, manus & pedes Παραλύεσθαι cœpere; nec erecto corpore stare, nedum ambulare, potuit. Hisce circiter diebus menses supprimuntur, quæque vitia nota & manifesta erant, ab eorum una suppressione nasci putabantur. Caput inde plus solito afficitur, magis enim magisque tremit, vel ex imbecillitate antrorsum inclinat. Cum oculi somno conniverant, horror ingruit universalis, & ex improviso totius subita corporis exultantia. Fugiente somno, brevis stupor, & motus sæpe convulsivi, tum labii superioris, tum oculi sinistri, tum etiam totius capitis. Oculi porro dolor, visus obscuritas, & caligo. Sub hæc utriusque genu, sed occipitii maxime frigus intolerabile; faciei rubor erat alvo: soluta refectio: cum ingravescerent symptomata, nec; quo illis occurreretur, a quoquam unquam, quod sciam, quicquam adhibitum, [ex prima enim morbi origine, rem ejus totam pertinacissime occultavit] tandem, fallente lingua & tertiatis verbis, summum enarrat, & implorat (heu! post bellum) auxilium. Nam insultu gravissimo, motibus convulsivis, & Ἀπαιδησία comitato, brevi tempore morbus absumit ægram, meliori fato (si Deo visum esset) dignissimam.

Hoc casu miasma *Venereum*, quod & *Podagricum*, intra sanguinem aliquandiu retentum, neque partu frequenti, neque medicamentis, aut diminutum, aut satis cicuratum, naturam aggravare cœpit; cum inimico illa colluctatur; & ejus eliminandi satagens, *arthritidem* molitur. Cum autem (ob sanguinem forte Δυσμεταβλητον, vel alia aliqua de causa) ad *arthritidem* ægra minus sit proclivis; cumque per cutim, virus parce expellatur, & jam menses suppressi sint, adeoque fugæ via omnis occlusa; caput illud aggreditur, & genus nervinum, itaque laborantem opprimit.

Monet historia, *Patursæ Podagram* æmulatæ materiam, in aliud corpus aliquando per concubitum infundi; in illo, veteri sævitia procedere; caput denique obstructis exeundi viis, adoriri.

Hist. 4. arthritis Lui ἐπιγινομένη, victu, Digestivis, & Equitatione moderata, tandem Intestina invadens, Sanguinis ἄνω καὶ κάτω Missionem pariens.

CUpidinis in castris, a prima juventute versatus, miles quidam, *Mollior*, (quod ajunt) *anseris Medulla*: ejusque præliis haud parum contusus, circa mediam ætatem *arthritide* corripitur; quæ, omni fere anno, suapte sponte, accessiones iteravit; a malis autem moribus sæpius, supra modum invitata. Cum annos æger nondum quadraginta, in *ascitem* incidit, durum habuit [Jupiter!] & ancipitem, quem demum eluctatus, curæ meæ aliquanto post occurrentis, se commisit, ut adversus *Podagram* [ipso confitente reo] minime *Primigeniam*, item

item adverſus *Hydropa*, prophylaxin obſecrans. Claudum aſpicio, emaciatum vultu, præſertim ipſius margine, lurido; ſed oculo flagranti, ſed animo alacri vividoque.

Et medicinæ, & aquis mineralibus hoſtem internecinum hortor, quod illis tentare non liceret, diæta & exercitatione, quoad ejus fieri poſſit, conficere conetur: Ideoque equo, ſæpe, & multum, ſe oblectet; de victu maxime ſolicitus, non niſi *ἀπέπτοις* nutriatur; & a prandio ſemper Rubellum (quod vini genus ventriculo erat gratiſſimum, & uſu diutino probatum) hauriat: mature ſe in lectum det, parce, vel non cœnatus. Nec quid adhibui medicamentorum, præter *Infuſum Gentianæ*, *Zedoariæ*, & *Cubebarum*, eodem vino paratum, omni mane uſurpandum, & *Pil. Stom. cum G*, omni menſe, ad tuendam ſervandamque coctionem, *arthritide* permittente, aſſumendas.

Horum adjumento (vitandis ſimul iis, quæ obeſſent) diu vixit ille, *arthritide* non niſi recta, quantumvis *Symptomatica*, ſed acri, [forſan ob peculiarem ejus materiam, magis] ſed acerbo dolore comitata prægravatus.

Verum ad ſenectutis principia perductus, *Febre* cum *Diarrhœa* laboravit, & alvo reſtricta abdominis ſecuta eſt inflatio, ventriculi & inteſtinorum dolor; auſteræ poſtmodum materiæ, deinde ſanguineæ per os, brevi vero nigræ (pariter ſanguineæ) per anum miſſio. Ab ingruente *Dyſenteria arthritis ἐν τοῖς ἔξωθεν* nulla. Ut his opitularer, per literas rogatus, primo *Leniens præcepi*, *Sennæ & Rhab. Xerano infuſorum*, *Tum Bolum aſtringentem & cardiacum*, [*eo nempe, quo in artus expelleretur arthritis*] *ter die cum Infuſi amari Hauſtum deglutiendum*.

Iſtius hominis initio *Lue*, mox *arthritide*, tum *Hydrope*, iterum *arthritide*, qua recta, qua reflexa & *Dyſenteriam* inferente, iiſque ſuo genere graviſſimis, affecti, robur & patientiam ſæpe demiratus ſum: Hæc enim univerſo animo præſenti, forti, & illis omnibus majori toleravit; ſpiritu nempe animali firmo, alacri, & elaſtico donatus; equitando ſummopere levatus; nam, ex podagra fractum, imbecillem, languidum, eo ſolo certiſſime citiſſimeque frequenter reſtitutum, obſervavi. Si flatus poſtulaverit, nec *arthritidis* vetuerit paroxyſmus, bis terve hebdomada injiciatur enema.

℞. Flor. Chamæm. Mi, Sem. Fenic. d. Carui ana ℥ii. *Coq. in aq. font.* ℔i. *ad* ß. *Colaturæ adde Canarini* ℔ß. *Ther. andrm.* ℥ ß. *Sac. rubri* ʒiii. *f. enema*.

Et in tormina *Decoct. e Carminantibus*, veſica incluſum, & ventri admodum; aliaſque pannus *Vvallicus* abdomini imponendus.

Diu illum *Dyſenteriæ* ſuperfuiſſe audio, & tandem emaciatum, morbis & ætate confectum, diem ſupremum obiiſſe.

Hiſtoria ſignificat *arthritidem Lue venerea* procreatam, victu idoneo, digeſtivis, ſed præſertim equitatione, non parum ſublevari, *Dyſenteriæ Productricem* auferri.

Hiſt. 5. arthritis, Lui Venereæ ſuperveniens, melancholiam, Caliginem, Vertiginem, Convulſionem univerſalem, & demum Mortem, inducens.

OCcurrit e plebe viri cujuſdam hiſtoria, natu integri, *Lue*, dum adhuc adoleſceret, corrupti. Huic affectui, multum ope medica retuſo, nequaquam extirpato, conſtanti jam ætate, ſupernata eſt *arthritis*, quæ, luſtris minimum tribus, recte agens, & omni anno ſemel iterumque redux, tandem in *anomalam* degeneravit: ſeſquiannum nulla fuit. Exinde æger melancholia, gravedine, caligine, ſenſim eſt afflictus; uti etiam vertigine, eaque gravi adeo, ut in notos & familiares ſæpe inſcius irrueret. Cum iter aliquando intempeſtive faceret, ex frigore, primum viſum, deinde ſenſibus internis omnibus, ipſoque judicio læſo, per dies aliquot deliravit. Arthriticos hos errores eſſe, quando mihi perſuaſiſſimum erat, [& tribus ab incurſu mali primo menſibus, eum recurrere immaniorem, cum, auditus gravitate præmiſſa, vultus pallore, flatibus *ἄνω καὶ κάτω* creberrimis, urina limpida copioſaque, ſpiritu difficili, & demum Α'ναισθησίᾳ accedentibus deprehenderam] quæ medendi ratio plurimum profecit ita ſe habuit: ut capiti ſuccurratur, ſanguinem mitti jubeo; ventremque per enema, per catharticum, ſubduci; & ad hoſtem in artus evocandum, utrique malleolo [ſolebat æger illis dolore] *Phœnigmum* applicari, tumoribuſque hinc inde ortis *Epiſpaſtica*. Humor effluxit ichoroſus copioſe; magis vero, quod *Cardiaca*, [*Pul. Gaſcon. Vinum Hiſpanicum rubrum*, *Sp. vol. oleos*] promota in auxilium, & quotidie exhibita,

ad *τὰ ἔξωθεν* materiam expulere. Porro, in *Prophylaxin* crebra fit *per Pil. Ruffi*, sed lenior, *Purgatio*: Et, utroque latere spinæ, inter homoplatas, fonticulus, sex ipsorum capax.

Atque hisce artibus, laborantem, & tanquam animam agentem, ab ipso orco eripui. Verum materia, propter naturam refragantem, neve satis evocata, neve paroxysmum, utut tentatum, faciens regularem, caput, dudum enervatum, iterum aliquandiu post adorta, ægrum media nocte post somnum placidissimum, *Spasmo* universali correptum, brevi temporis spatio interemit; & indicio fuit, eam, quæ *arthritidos* est a *Patursa* natæ, jam non amplius expulsam, interdum *παλινδρομεῖν*, cerebrum adoriri, convulsionem universalem, eamque lethalem, ægro afferre.

CAPUT VIII.

De arthritide Asthmatica.

ART. I. *Asthmati* succrescit *Podagra* creberrime pituitosa, sive ei, quod a phlegmate pulmoni inhærente, & bronchia infarciente, sicque spiritus meatum obstruente, factum est: Hoc in causa morbi hujus idiopathici, proxima & conjuncta, ponitur; dum in primis iis stabulans saburra, & sanguis in canaliculis ad plethoram actus, sociam aliquando operam adjungit, & ad hunc affectum confert *κατὰ Συνπάθειαν*.

Spiritu hac de causa difficili laborantes, interdum per se, alia ex medicina, nono & decimo plerunque ætatis lustro, raro quidem maturius, *Ποδαλγῶσι*. Si, per victum inordinatum, *Δυσπεψίαν*, aliasve causas antecedentes vitium copiosus alitur, & in sanguine congeritur materia, *Podagra* effectrix, proprio illa marte potest, & per se, in Paroxysmum erumpere; verum multo facilius paratiusque, si medicina fuerit extimulata.

II. Sunt autem stimulo, huic *arthritidi*, uti aliis plane permultis, cujuscumque fuerint generis, *Cathartica*: quando eorum beneficio, ad amoliendum hostem, eumque in articulos extrudendum, natura promptius & habilius operatur, tum, ad hoc operis, e catharticis *Δραστικώτερα*, præcipue faciunt; quando sanguinem exagitando, [quod ante dixi] novum afferunt orgasmum, quem e vestigio sequitur alieni *ἐξαγωγή*.

Valent hac in parte *alterantia*, ad debellandum *asthma* vulgo adhibita, quotquot uspiam a naturæ partibus stant cardiaca, & in fugando hoste ei opitulantur: quæ quidem alterantia, *antiasthmaticorum* maxima, vel saltem immensa, portio putanda est.

III. De *arthritidos* hujus materia, minime recentem illam esse, sed in corpore quod diu paroxysmum extiterat, in eo se occultans, vel hac de causa merito, suspicari licet, quia nemo repente *Ποδάγριᾳ*. Imo quidem verisimile est, quod in corpore phlegmatico, tussi agitato, pituita involvatur, simulque cum ea, pulmoni commissa, per sputum illa *κατ' Ἐπίκρασιν* excernatur.

Quod ad amplectendam hanc sententiam me impellit, eique confirmandæ stabiliendæque unum sufficere videatur, non leve pondus argumenti, hoc est, (hujusce *arthritidis*, prout observavi, *χαρακτηριστικὸν*) nempe, quod, aliis omnibus *arthritidis* qua veræ, qua symptomaticæ speciebus, eo nomine dispar, æstate lætetur. Cum *arthritis* reliqua omnis sua natura hyeme, vel mimum Sole infra æquinoctium vergente; hæc nostra, eo supra, imo ipsum circa Cancri tropicum aliquando erecto, suapte sponte, neque ex causa ulla evidenti *Παροξύνεται*.

IV. Illud tamen nequaquam ita capiendum, ac si hæc *arthritis* omni omnino hyeme prorsus obdormire, neque per illam tempestatem quicquam unquam moliri soleat. Contra *φαινόμενα* hujus ætiologiam, in eo locari censendum est, quod hyeme, quo quidem perfecto tempore cutis densatur, fallit *διαπνοή*, & in pulmonem mittitur pituita, cum eadem in eum miasma etiam *arthriticum* abripiatur; æstate vero cum superficiem & ambitum corporis humidum evocetur, extra idem tendat & artus appellatur. Ut hyeme ab *asthmate* vincatur, sub ejusque vultu & persona delitescat, æstate, propria eluceat.

V. Propterea quod *arthritidis* hujus materia frequenti expulsione magnam partem eliminatur, profluere autumo, quod illius paroxysmi, [utut dolore, tumore, rubore, aliisque symptomatibus, satis ad diagnosin signati] raro utique infestissimi cernantur, aut ex eorum numero, qui tofis, qui ulceribus, qui ossium carie, cæterisque fru-

fructibus istiusmodi acerbissimis, vel etiam nodis, doloribus diutinis, & id genus mitioribus, affligunt ægros, sed tolerabiles, & æquo animo ferendi sunt.

Cum autem istud sive paroxysmorum tempus, sive eorum clementia, non eo usque huic *arthritidi* propria est, ut ex eorum alterutro, vel utroque possit illa internosci, quo aliquod Δηλωτικὸν, in medium promam, quotiescunque *asthmati Pituitoso*, præsertim gravi & diutino; maxime vero omnium, quoties usitate, & ex more subjilitur *arthritis*; hæc ipsa est, quam ego *asthmaticam* appello; primigeniæ, si paroxysmos, eorumque symptomata circumspiciamus, certe persimilem, successione luculentius, & fere sola agnoscendam.

VI. Ex dictis sequitur, quod *arthritis* hæc *asthmatica*, tametsi puram materiam & puram *arthriticam* habere, per seque omnino veram esse concedamus; [quod tamen itane sit, an secus haud definitu facile] quando quidem *asthmati* submissa est, ipsaque ejus materia guadet, in *Symptomatis* censenda est; habita, videlicet, morborum successionis, & tam primarii, sive genuini, sive spurii (*asthmatis*) quam secundarii [*arthritidis*] ratione.

Ex eoque patet, quam sit ea sui generis εὐ τῷν πράττων æstimanda, quam modo peculiari expugnanda, a vera *arthritide* separata, quoniam nullam hæc successionem præ se fert, nullum agnoscit morbum primarium, a cæteris vero *Symptomaticis* quibuscunque, quoniam *asthmate* subnata, ab eo pectoris, spiritus, tussis sputi, considerationem deducit, necessarioque comprehendit.

VII. Ut hæc apertius exponantur, quoties de epicœnæ hujus *arthritidis*, nunc pulmonem; nunc artus infestantis ὑποστάσει, constiterit, & curationem meditabimur, haud dubie prodest in priori statu (tametsi *Pituitosum* existimetur *asthma*) rem *arthriticam* non negligere; quin ad *asthma*, quoties ingravescat, depellendum, in externis, simul atque fieri potest, dolorem excitare; quo nempe facta materiæ ad articulos Διαδοχῇ levetur pulmo. In eo certe operam locari commodissimam; in eo intentionem utilissimam, non inani conjectura, sed experimentis ex medio usu depromptis, & (ut opinor) ratione fretus, habeo persuasissimum. Hoc igitur spectans, *venæ sectione* vel prorsus abstineo; vel, quam in simplici pituitoso *asthmate*, sanguinem minori quantitate detraho: ne scilicet natura, missione nimia & improvisa debilitetur, enervetur, & *arthritidi* protrudendæ impar reddatur.

VIII. Catharsin per *aloetica*, sive quævis illa, quæ tum alvum moveant, tum etiam sanguinem exagitent, & in orgasmum adigant, instituo. Novi quendam *asthmaticum*, *arthriticum*, qui *Spiritu Cochleariæ aureo Purgante*, [cum *Scammonio*, *Julapio*, *vel fortasse Gambogia* comparato] ad guttas circiter triginta, ex vehiculo convenienti, felicissime creberrimeque utebatur: satis enim hinc dejecit, nec ita diu post optato doluit. Potionem ego sequentem, hujusce classis, sed magnarum virium *arthritico*, secundis avibus, semel iterumque propinavi.

℞. *Fol. Sennæ* ℥ß. *Fibrarum Helleb. nigri*, *Turpetiana* ʒj. *Coq. in aq. font. q. ad* ℥iii. *Colaturæ adde Syr. e Spina*, *Elix. Salutis ana* ℥ß. *f. Potio*.

Catharseos ea quidem *asthmaticis* utilitas, ut, præterquam alvum, etiam pulmonem exonerent; quandoquidem pituitam ab ea tenuari, discutique, sputum abundantius exantlari vulgatissimum est. Atqui purgatione jam semel instituta, non opus erit, ut de illius repetitione (quæ, a pituita simplici *asthmaticis*, per neque *Podagram* medendis, sæpe necessaria] nisi ex intervallo quodam, & urgente nova intus saburra, simus soliciti: ne scil. nimium exhauriendo, naturam, *arthritidem* rectam & regularem impense desiderantem, alio infauste divertamus.

IX. Ad ea potius progredior, quæ, ut debelletur *asthma* & (illius gratia) commoveatur *arthritis*, validius connituntur: ideoque omni mane, haustum *Infusi amari Chalybeati* misceo, *Bechicis*, ne ventriculo, per se nimium languenti & obtuso, officiant, ad tempus pomeridianum relegatis. Tum vero, quarta circiter hora, iterumque nona vespertina *Bals. Peruviani*, vel *Chiliensis*, *vel Sulf. anisati*, vel *Tinct. Sulf.* Dosin majusculam, [*Tincturæ puta gr. xv. ad xx. & de Balsamis simili proportione*) ex *Syr. Balsamici*, vel *e Succo Erysimi*, *Cocb. r.* cum alliæ fortioris, vel decocti pectoralis clarificati, haustu præcipio.

Post dies aliquot hisce medicamentis collocatos, quamprimum iis efferetur sanguis, & pulsus digitum fortius repellet, statim, extra, loco sæpissime dolenti, admoveatur *Ceratum viride*, vel *Emplastrum Cephalicum*, cum

cum Picis Navalis pari quantitate vel, (si placuerit) *Phænigms*. Tumori demum facto, si locus erit, vel, si in digitis sit tumor, carpo, vel malleolo vicino *Epispasticum*, ut evocetur *arthritidis* materia, nec in sanguinem repelli permittatur.

Altero vero statu, quo propria persona agit, & artus invadit *arthritis*, ei studiosius insistendum, per amara, per *chalibeata*, per idonea cujuscunque generis *cardiaca*, si placuerit, excitandæ, per involucra, per crepidam, cæterumque mundum articularem, si viguerit, tuendæ servandæque. Rata enim esto, & indubitatæ fidei norma, naturam *asthmati* descripto per *arthritida* occurrere, medicari, & in ejus paroxysmo, conciliando præstandoque oportere illam adjuvari.

X. Interea vero temporis, si istius ordinis sit *asthmaticus*, qui sputo carere nequit, tametsi dolet articulis, ad illud sive retinendum, sive revocandum, *Bechica* vel e præscriptis in minori quantitate, vel leniora quædam, ut *Balsamum Gileadense*, seu *Lucatelli*, vespere præsertim, ex vehiculo jam scripto, assumantur: quorum beneficio, mane sequenti sputum egregie projicitur, nec ad meridiem usque [quod ab iisdem, mane demissis, solet evenire] obtundetur appetitus.

Etsi dolor & vigilia, comites *arthritidis* importuni, premant ægrotantem, hypnotica tamen, quæ in *asthmatis* speciebus aliis plerisque omnibus, tum etiam in *arthritide*, nonnunquam ope sunt eximia, virium pene divinarum, in hoc affectu, dosi aliqua notabili non sunt temere largienda; quippe quæ, cum multum *asthmati* pituitoso, tum etiam non parum *arthritidis*, sua natura vix satis asperæ, repugnent. Ad invitandum somnum, artes exerceantur, ut minus nocivæ; quales sunt *Lectio*, *Frictio*, *Palpitatio*, & ejusmodi alia.

XI. Simul ac castra in externis partibus metata est *arthritidis*, ibique fixit; abolescit corporis universi gravitas, spirituum hebetudo, respiratio angusta: tussis magna ex parte discutitur: pituitæ quod vesiculis inhæsit pulmoneis, ejicitur; perque *arthritida*, jam demum regularem, cautum est, ne quid supra modum in eas infundatur: verum in iis, quibus *Pituitosis* ex consuetudine opus est sputatio, persistit ea usque, sed diminute.

Solet hujus *Symptomaticæ* paroxysmo adjungi (qui, cum *asthmati Pituitoso*, tum ita *arthritidi* veræ interdum a satellitio) *pedum tumor serosus*, digitum accipiens, ægro sæpe metum hydropis incutiens; qui tamen brevi temporis spatio, ambulatione, & motu corporis leni & idoneo aufertur. Hujus item pellendi ergo, frictio, bis die peracta, cum linteo crassiori, adhibeatur.

XII. Qui nuper hac *arthritide* descenderunt, in regionem eos apertam, & ventilatam quam primum migrare, equitatione crebra exerceri, convenit: movetur enim inde, quod in pulmone reliquum est pituitæ; & simul is sanatur, & tono restituitur: quinimo spiritus eo reficiuntur animales, redintegratur appetitus, instauratur œconomia. Et quidem hunc in modum tractatos, ex hoc affectu vegetiores, & quam ante aggressionem longe tutiores observavi, donec otio, satietate, victu dapsili & opiparo, eidem iterum tradantur.

Cui quidem malo ut quodammodo occurrerem, e re futurum arbitror, cibi potusque rationem aptam accurate prosequi; ventriculum digestivis roborare, Ἀπεπτικὰς fæces, & reliquias eccoproticis identidem subducere; itaque tum *asthma*, tum *arthritidem* opportune præcavere.

XIII. Sicco nonnunquam *asthmati*, exquisito, dicam, an notho? certe idiopathico, nec inflationibus nato, subnectitur *arthritis*. Spirandi premuntur organa, per humores quantitate nimia illis commissos, neque vero in vesiculis pulmoneis simul depositos, & spiritus pro causæ hujus magnitudine plus minus est difficilis: tussicula est, anhelatio: & pectus interdum maxime gravatum. Nullos hoc *asthma* [quantum ego rescivi] aggreditur, nisi partium insigni conformatione, vel inclinatione hæreditaria, ei qui proclives sunt; & autumno illos, & euro increbrescente (pro more pituitosi) maximopere infestat.

Cum aliquandiu sæviit, interdum ei se adjungit *arthritis*, tam cito secuta, & ea spiritus levatione, quæ humorum Μετάστασιν in externas partes; eoque harum dolore, qui *arthritidem*, aut genuinam, aut eam probe simulantem, abunde monstret.

XIV. In *arthritide* hac *asthmatica* per venæ sectionem, & purgationem materia pectore detrahenda, tum iis, spiritus animales quæ diffundant; quæ per fibras longe projiciant; quæ motus eorum regant; maxime vero omnium, quæ in artus materiam pellant, ibique figant, omnino insisten-

ſtendum eſt. Neque enim inhibeatur hæc *arthritis*, multo minus ſupprimatur repellaturque atque adeo intendatur, in ægri ſalutem augeatur. Minime vero dubitandum, quin ægri vita & incolumitas per *arthritida* recte moderatam conſervetur, ſanciatur.

Arthritidis aſthmate, qua ſicco, qua pituitoſo natæ, exemplum mox ſubjiciam, *aſthmati* ab inflatione [per nobiliſſimum *Floyerum*, graphice depicto] nulla unquam, quod meminerim, eſt ſubnata.

Hiſtoria I. *De aſthmate Pituitoſo, per arthitida mitigato.*

VEtus quidam e proximo, triginta annos Δυσπνοϊκὸς labori olim aſſuetus, nuper ob ætatem emeritus, ideoque craſſior, & obeſior factus, difficilius ſpiravit. Hyeme, Anni 1696. [quo quidem tempore, propter autumnum humidiorem, & frigus inde impreſſionum, graſſabantur *catharri*] multum laceſſabatur ea *aſthmatis* ſpecie, quæ (a materia) *pituitoſa* nuncupetur. Pectoris enim oppreſſione, ſpiritu ſublimi laboravit, & deinde tuſſi, primum arida, poſtea pituitam exantlante, craſſam & tenacem. Neque ſpiritum ſine anhelatione traxit, neque cervice niſi noctu erecta; eo vero facilius, quo pituitæ plus emiſſum.

Ut opem feram, ex curatione *aſthmatis* familiati, ventrem ter quater, diebus quatuor interpoſitis, ſubduco, majorique deinceps intervallo. *Anacatharſin* ad augendam *Maſſæ pillularis* ℈*j. ex Linctus, Cochleari*, quarta pomeridiana & hora ſomni, deglutiit, cum vini medicati hauſtu: omni vero mane, quæ ventriculum tueantur *Infuſi amari alterantis, Xerano compati, coch. aliquot.*

℞. Balſ. Lucat. ʒß. *Flor. Benzoin* ℥*i. Balſ. Sulf. aniſati* ʒß. *Succi Glycyr.* ℥*i. cum pice liq. ſ. Maſſa pillularis.*

℞. Syr. e Succ. Eryſim. Ol. amygd. d. r. ana. p. a. cum Sacch. cryſt. probe temperando, ſ. Linctus.

℞. Allii inciſi ℥ß. *Sem. aniſi, croci ana* ℈ß. *Infundi in Xerani* ℔*i. poſt debitam alterationem coletur Infuſum.*

Poſt aliquod tempus [*ut mutatione Medicatorum a Nauſea caveretur*] *Tinct. Sulf. gut. xii. ex Syr. Balſ. coch. i. pilularum loco aſſumpſit.*

Ægro hiſce ſublevato ſit, ut Προφύλαξιν *aggredi jam liceret, ad eam præſtandam, Xerani, Rad. Gent. Summit. abſ.* ℔. *cent. M. Marrub. albi, & Fr. cubeb. alterati, hauſtum, omni mane Senex potavit, idque per menſes multos.*

Horum ideo remediorum mentio a nobis facta, quoniam iis proſpere utebatur, tum ea hyeme, tum poſt ſæpiſſime. Nam cum *aſthma*, per reliquum vitæ, ſub brumale ſolſtitium, ſemper recurreret, ad hæc ille, certiſſima præſidia, recurrere ſolebat.

Anno 1698. vertente vere, cum inſultum *aſthma* vice jam tertia, triſtem & ſeverum renovaſſet, ægro in hunc uſque diem *arthritide* (quod putavit) immuni, neque de de illa ſomnianti quidem, dolet halli pedis ſiniſtri articulus major: inflammatur, rubet, ardet, more pertinaci & plane *Podagrino*. Gratulor vicino, de morbi tam commodi, tam ſalutaris, adventu. Contra ille obmurmurare, doloriſque impatiens, ex dolore periculum metiri. Ego vero exhortor, pulmonem eo liberati, anhelationem minui, contendo, & *aſthma* per *arthritidem* oportere vinci.

Hyemem Anni 1700. tolerabilem habuit, ver inſequens periculoſum, ſole enim ſupra æquinoctium evecto, ſpiritus admodum gravis, imo quam per anteactum ſeſquiannum gravior; ægritudo univerſalis: appetitus proſtratus: nauſea & ſitis erat permoleſta. Cum ita diu valetudine quadam obſcura teneretur, ſolſtitio inſtante æſtivo, tempeſtate fervidiſſima, paroxyſmorum, quos unquam perpeſſus erat, omnium graviſſimo, correptus eſt *arthritico*. Per univerſum pedis convexum extenſa eſt inflammatio, elata, ardens; ad calcem, ad tibiæ medium tumor; pulmo ab incipiente eo tutior, expeditior; ventriculus avidior. Placuit novam rerum faciem obtueri; perjucundam humorum Μετάστασιν contemplati; ad eamque promovendam *Tinct. M. & Elix. propriet. d. ana gutt. xx. cum Xerani amaris alterati Hauſtu, bis in die, ſumendas imperavi.* Porro vini iſtius [quando jam ætate grandiori delicium erat, neque ventriculo ingratum] ℔ij. quotidie bibendam quo nempe, miaſmate *arthritico* in pedem exulante, ſanguis purgaretur; defenderetur pulmo.

Menſes circiter binos duravit paroxyſmus, & ægrum uſquequaque beatiorem fecit, vegetum nempe, acutum, alacrem, ventriculo præter modum avido & latranti, ut decennio

cennio novissimo nunquam magis. Unus illum pedis tumor gravatum habuit, qui tamen commodum suum, & utilitatem tædio longe majorem attulit; cum a materia pedi affixa pulmoni melius cessisse, minime indubitandum est.

De hujus ægri *arthritide* nequaquam prætereundum, quod aliis *Speciebus*, quæ Anni dimidio hyemali sua natura παροξύνονται ad unam omnes, hac ex parte multum absimilis, æstatem amat: ne semel quidem in externi, partibus, sole citra æquinoctium versato, jam ter emicuit, & paroxysmos totidem perfectissimos exegit.

Paroxysmi, modo tam memorabili, tam præter morem reduces, istius *asthmatis* naturam indigitant, exponunt; & in *arthritidem* illud ex facili migraturum esse, & diebus saltem hisce postremis, a puto *asthmate* pituitoso non multum abhorrere monstrant.

Hist. 2. De arthritide, asthmati ex Plethora, feliciter adjuncta.

VIr nobilis, crassus, plethoricus, decennio labente sexto, *asthmate*, cui ex thoracis brevitate, abdominis prominentia, præcordiorum distensione, pronus erat, afficiebatur. Quo me tempore primum accersivit, afflictim ægrotavit; pene suffocatus, spiritum traxit sublimem, & ob organa constricta laboriose: tussiendo nihil excrevit.

Spiritus impedimenta, per catarsin & venæ sectionem deduco. Deinde, quibus coctio perficiatur, itaque flatus pervertatur, quibus roborentur Ὀρμῶντες, dilatentur, expandantur, adeoque modo omni augeatur respirandi spatium, ea præcipio quæ sequuntur.

℞. *Conf. abs. Pul. Rad. ari c. ana* ℈i. *chal. Nutrit.* ℈ß. *Syr. Melissoph. qs. f. Bolus.*

℞. *G. ammon. Vedellii ana* ℨiß. *Flor. Benzoin, Extr. croci aa.* ß. *Balsam. Lucat. q. s. f. Pilul.*

℞. *Aq. Rutæ, Hyssopi aa* ℥xii. *Pæon. c. Bryon. c. aa* ℥ix. *Marg. pp.* ℨß. *Sacch. chryst. qs. f. Jul.*

Sumat Bolum. omni mane, Pil. quinque omni noctis cum Julap. Haustu, eique instillentur Tinct. cast. gutt. xx.

Quod liberius spiravit, id *Evacuantia*; quod adhuc multo magis, id ex proposito fecerunt *alterantia*, sed diutius usurpata. Isti vero libertati par, novum exoritur malum, si modo ita possit appellari, quod in vitæ tutelam, quodque ægro auspicatissimum evenit: Quippe compositionum jam dictarum & istiusmodi aliarum opera factum est, quod humeri dolor, tumor, rubor, ne plura, quod *arthritis* emicuit; quod per artus, ex eo tempore quam plurimos peragravit: quod frequentem in eos crudelitatem exercuit: quod exinde pectori pari mensura longe melius. Constat enim, & omni majus est exceptione, quod ab *arthritidis* exortu spiritui pulmonique longe felicius cessit; ut ægro jam fere unicum restet tempori tam *arthritidos*, quam *asthmatis*, causas remotiores prævenire; aut deinceps *asthma* per *arthritidem* curare.

De arthritide Febri Succedanea.

ART. I. ARthritides chronicis oriundas hucusque dedimus de illis *Febre*, qua *continua*, qua *Intermittente*, morbo acuto, quæ nascuntur hodie sermonem faciemus.

A *Febricula* quadam *arthritidis* paroxysmum ferme omnem exordiri, manifestum est. Differt autem illa, brevis scil. parva, symptomatica, quoque ad Tribum, aut *Febrium* perfectarum classem ullam referri nequit, ab ea, quæ a nobis hoc tempore dicenda, exquisita, & in genere suo consummata est.

II. Cum *Febris* nonnullius speciei ratio, & essentia in eo poni videatur, quod effervescentia fit, ob ἐπιπολλὴν & indomitum aliquid, in sanguine contentum, cumque perturbans, (illius nempe expellendi ergo) concitata. Aliæ vero *Febres*, (1) quod ab auctore nupero argute propositum ex obstructis glandulis, & inæquali, quæ deinde sequitur, enormique fermentatione, oriri censean-

(1) Vide *Synochorum Theoriam Novam*, addam etiam Αἰτιολογωτάτην, impressam *Londini* Anno 1711.

scantur. Immo quidem omnes, cujuscunque generis sint, hoc inter se commune habeant, & in quo conveniant, quod sanguinis motum, & orgasmum ægrotanti talem faciant, qui supra naturæ tenorem, (mitis ille & benignus esse reperitur) immodicus, vehemens, & morbosus est: palam esse reor, quicquid horum respicias, quemcumque fontem adeas, *Febris* in *arthritidem* abitum & Περίκβασιν, ut naturæ, sic rationi consentaneam, deduci posse perfacile.

III. Ut enim hisce singulis parumper insistam, quoties a miasmate, (quod prius dixi) *Febris* occœpit; nec incomprehensibile, nec explicatu difficile est, ab eodem primum concito, & debacchanti, *Febrem*, ab ipso postea lenito, subactoque, *arthritidem* accersiri; sic, ut eadem sit utriusque causa (quæ dicitur) conjuncta, sed diverso modo longeque dissimili agens; nunc iracunde omnia, supera, & infera, conturbando, pacate nunc, & leniter, rem gerendo.

Cui quidem opinioni favet id quod sequitur, cum experientia maxime conveniens, esse nempe virus *arthriticum* sanguini movendo, *Febri* concitandæ valde per se appositum; quodque raro ut paroxysmus [integrum volo, & numeris absolutum,] sit ἀπύρετος committat. His autem addere proclive est, quod idem, quoties exulare arduum est, orgias in sanguine pertinaces, id est *Febrim* accendat, quoque magis arduum, eo magis pertinaces. Itaque materia, sive *Febrilis*, sive etiam *arthritica*, utrumque potest affectum, tam videlicet *Febrim*, quam *arthritida* progignere.

IV. Sin a glandulis obstructis, (quod altero loco confirmavi) *Febris* oriatur, miasma tamen *arthriticum*, in sanguine quiescens, & obscurum, sive per hanc, sive per aliam quamcunque *Febrilem* effervescentia, in parxysmum adigi posse, & impelli, nihil utique vetat, quinetiam verisimile est. Quando per æstum ambulando, equitando, aliove quovis exercitationis genere, adscitum, sive etiam diaphoreticis, interne sumptis, sanguinem exagitantibus, paroxysmum effici posse certissimum est, & frequenti constat experimento.

V. *Arthritidos* hujus a *Febre* descendentis ortum, & natales, quam quæ maxime, illustrant ea, quæ a nobis de *angina arthritica* in *anomaliis* sunt perscripta. Quanquam enim *angina* illa videatur, at manifesto sit *arthritis anomala*, [quod suo loco divulgabitur] ideoque infra debeat exquiri; tamen in præsentia notari potest, hanc *arthritidem* non nisi *Febre*, eaque magna, & gravi præcedente, esse.

Ratum igitur esto, & persuasissimum, *Febri*, id est, morbo acuto, non minus certo, quam hydropi, quam lui venereæ, quam scorbuto, quam morbo hypochondriaco, quam alii cuivis affectui, chronico, & diuturno, *arthritidem*, tametsi forte rarius, supervenire.

VI. Ratione paroxysmornm, una est *arthritis* ex *Febre* nata; quandoquidem illi [ut istam rem video] & inter se, & ab *arthritidis primigeniæ* paroxysmis haud multum discrepant. Ratione vero ortus, non uno nomine diversa est, & a se dissentiens. Alia enim *arthritis* ex materia *Febrili* παροξυνθείσῃ; alia ex tranquilla, & dormiente; alia ex ipsa *Febris* materia; alia ex diversa, & a febrili distincta; sed per *Febrim* in paroxysmum casu & fortuito evecta, procreatur; alia habitudini πυρεκτικῇ in *Febrem* crebro erumpenti, sed tandem intercisæ; alia *Febris* insultui subjicitur; alia *Febri* continuæ; alia intermittenti; alia denique usitate, & ordinis quadam perpetuitate; alia semel tantum, & quasi casu. Harum ego exempla statim expromam, & ea quæ dicuntur confirmabo experimentis.

VII. De curatione monendum, quod quæ febri, sive Συνόχῳ, [cujus exemplum est insigne] sive Συνεχεῖ, subjiciatur *arthritis*, sic, ut ea gliscente, & ferociam exercente hæc in conspectum se det, omni diligentia, summo, quo possumus, studio promovenda est; quo nempe per illius augmentum minuatur *Febris*. Et quidem omne illud, quod, in curanda hujusmodi symptomatica, notatu dignum & diligentius persequendum invenitur, in ea provehenda collocatur. Cujus quidem rei, qua perfici possit, methodus, quando toties hoc scripto enarratur, non est, hoc loco quod de illa speciatim agam.

Verum in hujusce *arthritidis* prophylaxi navanda est opera, ut *Febris* illius, cujus ea symptomatica fœtus est & germen, habeatur ratio. Si habitudine, uti dixi, Πυρεκτικῇ *arthritis* oritur; in eo laborandum, ut istam tum habitudinem, tum *arthritidem*, efficiens materia, *Venæ sectione*, *Catharticis*, [*lenientibus*, & *blandis*,] *aquis Diureticis*, *Diæta Lactea*, & istiusmodi aliis, in *arthritide Calida* præscribi solitis, exterminetur, corrigatur, prævertatur.

Si Febri Eρυσιπελατοδει supervenire, eique crebro (in constitutione cholerica, quod aliquando exploratum) subesse, gestiat *arthritis;* cum utrumque morbum, naturæ (sui defensionem molientis, & alienum nunc per ambitum corporis, nunc per articulos expellentis) opus esse cogitandum est, eniti oportebit, ut, dum insultus sit, utrique faveatur; *Febri* scil. per diaphoretica, *arthritidi*, per cardiaca, causam utriusque continentem expellendo; & dum vacatio fuerit, causa utriusque antecedens *aquis Diureticis* eluenda, *Lacte asinino*, & mediæ materiæ diæta, permulcenda.

Simile fere modo procedendum, si ab ulla alia *Febre* ortum habet *arthritis*; illius scil. prophylaxis secundum morbum antecedentem omnino instituenda, & in affectos studiose derivanda.

Hist. 1. *arthritis Synocho Secundaria.*

Mercator *Exoniensis*, suavissimis moribus, & leni vir ingenio, vultu florido, & constitutione sanguinea donatus, Cereri & Baccho (quod quidem illius temperamenti hominibus familiare) per ætatem mediam indulgendo, favente etiam corporis ad *arthritidem* inclinatione hæreditaria, septimum, vel octavum agens ætatis lustrum, illa corripiebatur.

Dolor hujus affectionis signum prima acie luculentum, per annos plures πλανητικὸς, hos illos artus pervagatus est, reheumaticus esse visus; neque prius quam articulis est affixus, arthriticus censebatur. Hic autem dolor, hæc *arthritis* ita obfirmata est, ut æger, annos habens vix quinquaginta, membra permoleste traheret, gravia scilicet, δυσκίνητα.

Catarrhis item, autumno & hyeme fauces usitate obsidentibus, infestabatur; qui materiam forsitan *arthriticam* ex aliqua parte dimitterent, & imminuerent.

Sexagenarius prædium petiit suburbanum, ubi ob aërem apricum & bene ventilatum, victu pleniori se implevit. Exinde per biennium, articulis parum doluit; sed coloratior, sed habitior factus est. At, væ arthriticis crassescentibus! Dum ita res erat, & ad morbum aliquem magnum & gravem corpus paratum, ex frigore mense Octobri 1701. febricitavit; & quidem paulo posthæc infestissime. Algor erat, sopor, lingua subfusca, tussis, dolor lateris, qui sanguinis missionem suadere videretur: febrium mos, per illam tempestatem epidemicorum malus, dissuasit: pulsus ægri languidus & inæqualis, cum voce tremula, suspirio frequenti, spirituum inconstantia repugnarunt.

Ego certe remmecum volvens, materiam ***, seu *Febrilem*, seu *arthriticam*. in ambitum corporis oportere, & quidem commodissime per cardiaca & diaphoretica posse extrudi, febremque optime *judicari* opinatus, sic præcepi.

℞. *Pulv. Lapid. Contray.* ℈j. *conf. Lujulæ* ℈ß. *Syr. Melissoph. q. s. f. Bolus, quarta, 5ta, vel 6ta quaque hora* [*ea scilic. frequentia*, *quæ ad excitandam diaphoresin sufficerit*] *assumendus*, *cum Jul. Haustu*.

℞. *Aq. Melissæ. lactis alex. ana* ℥vi. *Theriac. Epidom, ana* ℥iii. *Margar. pp.* ʒß. *Sacchar. qs. f. Julap.*

℞. *Rad. Petasit.* ʒii. *Scorzon. Cond.* ℥i. *Hord. mundat.* ʒß. *coq. in aq. Font.* ℔iv. *ad ii. colaturæ adde Sacch. Crystal. qs. f. Decoctum Nycthemeri spatio ebibendum.*

Ex horum usu sudor extillavit, emanavit; & inter hæc emicuit dolor pedis articularis. Partium mearum esse duxi naturæ obsecundare, & pro virili dolorem intendere, tumorem excitare, materiam artubus infigere. Quocirca *Phænigmum ex Raf. Radiculæ*, *Sem. Sinapios*, *&c.* pedi affecto applicavi. Hinc paroxysmus *arthritidos* absolutus, dolore vehementi, tumore, ardore, &c. notabili signorum globo stipatus, progrediente paroxysmo, & quidem pro ejus progressu, declinavit febris. Facta denuo ἀπυρεξία, propter animales spiritus, qua *Febre*, qua *arthritide*, debilitatos, & pessundatos, propter appetitum debilem, & prostratum, instaurandum, *infusi amari alterantis* haustum bis quotidie potavit.

Tametsi omnis *arthritidas* paroxysmus *Febrim* habeat, in prima acie flammas excitantem, & quidem in plethoricis & sanguineis simili fere modo, & utriusque mensura, ur qui multum doliturus sit, multum ante febricitet, & contrario; non adeo tamen accendi solet evehique, nec ita perseverare, febris ista *arthritidis* paroxysmo præludens, ac quæ modo a nobis declarata est. Ideoque febrim istam *Essentialem* esse tandem in *arthritida* desinentem, pro certissimo habendum.

Tanti esse judico, isthæc commemorare. Primum, ut ostendam *arthritida*, non semper ratione totius morbi, sed & unius ratione paroxysmi, posse esse aliquando secundariam. Dein-

Deinde, hujus nostræ symptomaticæ paroxysmum, quam maxime possumus esse promovendum, augendum que, ut illius augmento de morbi primarii, de *Febris* acrimonia & viribus derogetur.

Hist. 2. De arthritide Habitudini πυρετικῇ Subjecta.

VIxit jampridem apud nos spectabilis & illustris fœmina, vultu vitali, temperamento post hominum memoriam maxime sanguineo, patre prognata *arthritico;* quæ, dum media ætas ageretur, *Febre*, eaque magna, creberrime revertenti, & raro annum amplius absenti, lacessita est. Quicquid inidonei & naturæ proposito alieni, in sanguine coactum, per illam magnopere, temporibus statis, deturbatum est; sanguis expurgatus; atque adeo res salutis sarta tecta, & ad tempus aliquot immunis. Cum vero, progressu ætatis, sanguis imbecillior, & efferri minus proclivis erat; *Febris* intercidit, ex eoque tempore [quamvis ægra sæpissime enixa est, nec adhuc fefellere, quinetiam more prorsus salutari fluxere, catamenia] debito prosilit *arthritis;* non ea quidem frigda, segnis, ignava, lento gradu prorepens, paroxysmum habens languentem, at diffusum, & ad temporis spatium excurrentem,] qualis solet esse fœminarum] sed e diverso vegeta, sed acuta; quæ calorem habuit universalem intensum, partis affectæ inflammatum; quæ ruborem plane igneum; quæ tumorem insigniter protuberantem; quæ dolorem acriter mordentem; quæ paroxysmi cujusque symptomata difficilia, gravia, rapidiori gyro exacta; quæ denique paroxysmum brevi circuitu redeuntem, & animi alacritatem articulorum nodos tosaceos, cæteraque *arthritidis* calidissimæ consummatissimæque vestigia relinquentem est amplexa. At [quod hoc capite præsertim observandum] a *Febre* ad *arthritidem* tam propere, transituque tam exiguo, abripiebatur ægra, ab incunabulis affecta; ut materiam in sanguine latentem, primum per *Febrem*, ea vero cessante per *arthritidem* ejici, sine ulla dubitatione statuendum: Sic, ut *arthritis* superveniat *Febris*, & [quod in præsentia discutiendum] ex istius quasi cineribus exoriatur.

Hist. 3. De arthritide, cum Febre Ἐπυσιπελατώδει *vices exercente.*

NObilissimus senex, hypochondriacus, *arthriticus*, paroxysmos habuit olim frequentes; per biennium ante quam hæc scriberem, nullum. Delinquente verum *arthritide* regulari, simili, proportione ingruit vertigo; & interdum Ἀγαισθησία, ut, his affectibus procedendo longius, æger in humum persæpe caderet; & ne cum damno præcipitaret, summum erat periculum. Quinetiam, membranæ, & ligamenta cervicis, per acceptum miasma *arthriticum*, dolere multum affecta, spasmo identidem riguere. Nuper item ventriculus ægrotavit, acidum, erosum, cholericum ejiciens. Hoc ego tempore accersitus, & hosce capitis affectus, meras esse *arthritidis* nuper occultatæ anomalias advertens, quæ ad materiam ex capite ducendam, & vel e corpore, vel in artus, solicitandam, per venæ sectionem, & catharsin, erant necessaria, persequi destinaveram; cum (eccam!) ultro se transfert *arthritis*: ejus vero, tanquam clavo trabali, sistendæ figendæque gratia, *Phænigmum* in præscriptis dedi.

℞. Fermenti veteris partes iii. Ras. Raph. Sylvestris, Sem. Sinapios. Fimi Columbini ana P. i. cum aceto vini albi ad Cataplasmatis consistentiam temperentur super linteo duplicato pars calida extendatur, totis utriusque pedibus applicanda; laneis cingenda, cum refrixerit repetenda, donec usque tumor augeatur.

Si ex doloribus Syncope suboriatur, Sp. C. C. gutt. aliquot cum Jul. Cardiaci Coch. quatuor vel quinque assumantur.

Horas post duas tumuit utrinque malleolus; ex eoque caput, supra quam dici potest, allevatum. Diu manebat inflammatio; oculi vigor restituturs: capitis tutela est. Istam autem historiam, [alius certe inscriptionis, si modo dicta perpendamus] huc loci retulimus, quod, de hoc affectu, cum ægroti Medico familiari & domestico, quo tempore nobis sermo intercederet, nuntiavit vir praclarus, omnem hanc *arthritidem* ex *Febricula* pendere; quæ, eruptionibus quibusdam in cute miliaribus sociata, commode, & cum sanguinis depuratione, vigere, & insultus anniversarios agere soleret; nuper autem intermitteret: ea carere cum nequiret æger, sic, ut dictum est, *arthritide* laboravit.

Hist. 4. Quartanam, Corticem suppressam, arthritis sequitur cum arenulis.

NEc continuæ tantummodo, *Febri* etiam *Intermittenti*, pedissequa est *arthritis:* Cujus rei historiam, luculentam (Hercules!) & notabilem, ad hæc admiscere non gravabor. Etiamnum in vivis est ob præclare acta vir insignis, qui, ante decennium & quod excurrit, de valetudine, tum præterita, tum eo tempore præsenti, certiorem me sermone fecit. Fuit illi, robusto a natura & athletico, nec adolescentiam prætergresso, ob tabem forte veneream, [hoc enim subolebat] corpus summe fœdatum, Κακοχυμίᾳ mire inquinatum; sub qua Προηγουμένῃ *Febre* primum *Quartana* correptus, eaque tum gravi, tum diutina, conflictatus est: donec cortice [quem ἄνω καὶ κάτω præcessit catharsi] Peruano levaretur. Nondum hebdomada quartana siluit, cum inopinato doluit, tumuitque, & quidem tum temporis primum pedis digiti majoris articulus. *Podagræ* erat, signis suis diacriticis satis superque manifesta. Ut morbus non tam perimi & deleri, quam sopiri; non tam extirpari, & de medio pelli, quam vultum mutare videatur. Hoc autem casu fieri ne quis existimet, urgente, non ita diu post, eadem necessitate, *Quartana* scil. recidiva; *Febrifugum* idem cum repetere necessum erat, idem iterum evenit, præclusa etenim per *Quartanam* exturbandi hostem methodo, natura ejus auxilium molitur, & quidem derepente, [sic, ut prius] per *arthritidem*.

Cum *arthritis* ægrum deseruit, depravato sanguine & humorum ἀκρασίαν penitus eversa, substituit sibi alterum in ægro exercendo quasi collegam, *Calculum*. Materia per renes partim expulsa, & eo loci in arenulas coacta, & concreta, vomitum, Στραγγουρίαν dolores acerbissimos, cruciatus intolerabiles, induxit; eosque tam frequentes, ut rara sex mensium ab his vacatio; quin affectus hujus vel illius esset insultus; & eorum fere alternatim. Longe hinc agentem quando ita voluit per literas suasi, ut debita præparatione, per venæ sectionem, per utranque catharsin, præmissa, aquis diureticis sanguinem purgaret. Vino, quoniam ei inimicum, erat, & perraro impune haustum, penitus abstineret. Quid horum factum sit, quave utilitate, mihi per distantiam omnino latet.

Hist. 5. De Quartana in arthritidem mutata.

IN morborum successionibus & derivationibus explicandis, nonnullius momenti videatur id, quod de *Quartana* in *arthritidem* mutata, altero jam exemplo, proferetur. Vitam hoc tempore apud nos urbanam sequitur, insigni probitate, nec quo melior est, homo; qui, cum media circiter ætate esset, per autumnos septem ex aliis alios, ut ab ipso audivi, laboraverat *Quartana:* exeunte Anno 1696. misere torquebatur. Ut ægro natura imbecillo debilique primo quoque tempore Medicus subveniret, per *Decoctum Corticis*, & *Opiata*, morbum sufflaminavit, *paroxysmos* ejus suppressit: quæ ad auferendam, & expellendam morbi materiam opus essent, iis ad tempus opportunum & magis idoneum necessario dilatis. Non defuerunt, qui paroxysmis liberato, & immuni, ut a reliquiis *Febrilibus* eum tuerentur, certissimum probatissimumque hac in re auxilium, *acidulas* proponebant, & tantum inducias, non autem pacem, inire morbum, acriter urgebant. Hisce vero posthabitis vitæ genus quietum, neque laboriosum satis agens, ab *arthritide*, quam antea parvam, & mediocrem tulit, gravi nunc & molesta non ita post desedit. Recurrit *arthritis Quartanæ* copiis adjuta, tum multo fortior, tum item frequentior: variis postea symptomatibus signata, morem varium affecuta, donec æger *arthritide*, *Quartanæ* viribus adaucta depressus, nec ab imbecillitate ei vel tolerandæ, vel carendæ par, e vivis excessit.

C A P U T X.

De Arthritide ex Colica.

ART. I. AFfectio *Colica*, sic a veteribus ab intestino *Colo* nominata [quamvis *Cæcum*, & *Tenue* quodque intestinum, imo *Ventriculum* eodem affici certissimum est] hisce regionibus adeo grassator, ut in morbis hujus populi pervagatissimis, tanquam vernaculus habeatur.

Prætermissa vero *Colica*, cum fortuita, tum symptomatica, tum hysterica pure dicta, aliisque ejus speciebus, quæ ad Dionysum nostrum nequaquam pertinent; ut de illa tantum, quæ *arthritidem* præcurrere, in

in eamque (falsam & mendacem) mutari solet, faciam sermonem, est illa diuturna, alvo plerunque dura, creberrimis interdum *Dejectiunculis* soluta, dolore potius constanti & obtuso, quam acri & acuto signata; nec non eos potissimum invadit, quibus *Intestinalis* fistula muco parum oblita, vel quibus illius fibræ tenuiores, vel spiritus hasce incolentes sunt teneriores; citoque irritabiles. Quique ad hoc morbi homines a natura proni sunt, ex pravo victu, frigore vel Δυσπεψίᾳ, causis hac in re procatarcticis, in eum præcipitant.

II. Quoniam vero *Colica*, quæ *arthritidem* antecedit, natura multiplex & diversa est, ut de hac aperte & luculenter dicam, de variis illius membris omnino aliquid differendum.

Alia igitur, a materia peccante, *Biliosa* dicitur, & ei qui proclives sunt ætate adulta, maxime vero si natura δύσπλαγχνοι sunt, & cœli æstus, aut iniqua victus ratio præcessit, torminibus primum, deinde nausea, sapore ingrato, amaro, & vomitione postmodum *Cholerica*, premuntur. Alvus his diebus astricta, at incommode. Urina ruffa; faciei, sed oculorum præcipue, quod album esse debuerat, fit luteum. In bilis per os ejectione peculiare aliquid notandum, quod in scrupulis positum nonnunquam ægrum male habet: a sumpto quippe emetico, nisus & conatus inter robustissimos, bilis sæpe ne hilum ejicitur; quæ tamen prompta alias & absque stimulo libere solet exterminari. Bilis hæc incerta per os emissio, ejus in duodenum vel saltem in ventriculum impulso flumini similiter incerto, videtur respondere. Cum intestinis inhærendo ea diu lacessivit, ab alvi duritie suppressa & retenta, sanguinem redux per lacteas subintrat, eumque tam incendit, ut hoc tempore febriculam, æstu sitique immodica, urina icterica ex luteo rubenti, cute arida & densa, pulsu frequenti, & elato, manifestam, liceat observare, per sanguinem materia ad caput usitate fertur, & ὑπερῷον atrocissime impetens, aut ægrum apoplexia perculsum derepente interimit, aut in nervos se insinuans eos resolvit.

III. Hoc, inquam, morbi hujus εἶδος καὶ ἦθος ordinarium est, verum aliquoties, certe plus semel notavi, post istiusmodi, quam modo dixi, dierum aliquot febriculam, dolere, tumereque, interdum etiam ardere, partium extremarum articulos; idque, signorum sive complexum ponderibus suis, sive ordinem examinemus, more prorsus *arthritico*.

Qua vero proportione fulget efferturque hæc *arthritidis* normam per artus & articulos extollens, eadem plane caput defenditur. Ut ea quam fausta quantaque ægri cum utilitate oriatur, illis solum innotescit, qui ex hac parte *arthritidis* mala, tametsi gravia, tolerabilia tamen; ex illa vero bilis caput invadentis sævitiam, ad eaque hujus periculum, intime perspectum habeant; qui, inquam hæc cum illis opposita conferant, æquaque lance perpendant.

Quinetiam de capite conservato quæ a nobis traduntur, de intestinis item proponi poterunt; eatenus certe, ut, quemadmodum materiam peccantem artus suscipiant, ad eundem modum ea liberentur intestina; & ex eadem translata, & pro ejus mensura levetur *Colica*; quoque plus ægri dolent articulis, eo minus interaneis.

IV. *Colicæ Biliosæ*, cum ἐπιφύεται *arthritis*, in eo medicam locari decet operam, eam præferri indicationem, qua externis quibuscunque materia foras ejectetur. Quæ ad hanc rem auxilia, nostris hominibus explorata profuere, per ea, toties hoc scripto passim memorata, non est hoc tempore ut percurram. Sed, quæ hujus curationis quædam proprietas est, cardiaca interna, utut aliis curationibus ad paroxysmum conciliandum idonea, hic loci vel prorsus omitti, vel caute admodum usurpari par est; ne, incitata febre, & mutata simul inclinatione materiæ, confertim ea in cerebrum impellatur. Quem utique impulsum eo magis perhorrescas, quod huic affectui primario [*Colicæ* nempe *Biliosæ*] jure quodam avito proprius esse reperiatur; tum quod istius materiæ in artus expressio non ita familiaris sit, aut morborum ordini tam conveniens, immo potius fortuito facta, & facillime abscindenda.

V. Alia vero *Colicæ*, apud *Damnonium*, ex pomaceo immiti & acido, nimis usurpato, derivatur, id quod ex eo liquet, siquidem illos solum infestat, qui potioni isti assuevere, eademque ratione qua sunt assueti: sic, ut iis tempestatibus, quæ pomaceo abundant, crescat & in vulgus ea grassetur. Contra vero, Pomona copiam negante, rarius obversetur.

Septimo & octavo ætatis lustro sæpe *Colica* tentatur ii, qui vinum hoc indigena potare soleant, itaque pergræcari: Et, ubi illa

illa confirmatur & jam inveterascit, non raro *Colicæ* suppullulat *arthritis*, cum articulorum ἐν τοῖς ἔξωθεν dolore, tumore, cæteroque apparatu, ad puræ & genuinæ *arthritidis* faciem ordinato.

VI. Istam metamorphosin, in iis corporibus, quæ *arthritidi* parata jam olim habuit, natura per se nonnunquam molitur; sæpe vero numero per causam aliquam evidentem & procatarcticam, virus irritantem & extra propellentem. Hujus autem generis esse solet per drastica, & supra modum elateria, purgatio: illa enim corpori inimica, non tam peccantem, & pravum expellunt humorem, quam universum sanguinem exagitant, & perturbant: cui demum motui & perturbationi (pari propemodum more, atque de *asthmatica*, de *Hydropica*, aliisque pluribus symptomaticis, supra declaratum est) creberrime substituitur *arthritis*. Et ab hisce pharmacis ἀτέχνως sumptis, aliquam multi *Colici* Ποδαγριῶσι.

Nonnunquam usu venit, ut ex cardiacis (*aqua* puta *Mirabili*, *Usquebac*, *Theriaca Andromachi*, *Zinzibere*. *Chalybe*, *aliisque id genus*) *actu* vel *potentia* calidis, adversus *Colicam*, vel præsentem permulcendam, vel quiescentem abigendam, adhibitis, ex ventriculo & intestinis in artus amandetur aliena sanguini materia, & in iis munus & officium colat usquequaque *arthriticum*.

VII. Habet hæc *arthritis* dolorem, præ quod in aliis plerisque *Symptomaticis*, acutum; sed ab *arthritide* recta, & genuina, tum item omnibus *Symptomaticis* eo primum distinguitur, quod in *Colicam* ex facili revertatur; iterumque *arthritidos* personam capiat, iterumque deponat. (Enim vero materiam νοσερὰν, intestina, & artus vicissim premens, morbos hosce, *Colicam* & *arthritida*, mutuo se excipere facit & alternare:) Deinde articulorum oppilationes, steatomata, abscessus, tofi, ulcera, quæ exquisitæ *arthritidi*, crebro. *Secundariæ* hujus nostræ raro accedunt: quod, ex materia partim per anum expulsa, partim intestinis dolorem inurente, sicque articulis parcente, fieri credibile est.

VIII. Est & alia, *Podagræ* gignendæ apta, quæ a *Dyspepsiis* emanat, *Colica*. Qui ad tuendam alendamque vitam ingeritur victus, etsi nec qualitate, nec quantitate peccet, propter vitiatam coctionem, in massam turpem degenerat; in virosam, & inimicam; deest cibi in ventriculo sine tumultu concoctio sive liquatio, tranquilla, facilis, & perfecta: deest ejusdem in putredinem versi, motus per intestina lenis, certus, æquabilis: desunt, inter duras & liquidas dejectiones figuratæ, hora consueta exclusæ, nimirum laudabiles: quæ, naturæ rectum agentis semper comites, ejus œconomiæ monstrant integritatem. Sed e contrario adest a cibo gravitas, inflatio, ructus: massæ adest inutilis, spumosæ, & cruditatibus plenæ, tum acrimonia, tum ab ea στρόφοι, vel contorsiones interaneorum ærumnosæ: adsunt denique dejectiones, vel plures, vel pauciores, nunc liquidæ nimium; nunc coactæ, naturæ modum hac illac excedentes; cum desurgendi cupiditate importuna, doloreque ani, & aliis accidentibus; quæ coctionem depravari, & ejus officinam a κατορθώματι descivisse, planum faciunt, & magnopere probant.

IX. Qui sunt hujusmodi Κακοστόμαχοι, provecta ætate, aliquando tandem *arthritide* vexantur ea, quæ jam delineatam opere quam maximo repræsentat; ab aliis vero *Symptomaticis* distat longissime. Illius instar *Colicam* exceptat, quoties catharticis fortioribus, vel cardiacis, ad exteriora mali materia promovetur; tum a *Colica* excipitur, quoties materia, vel ad intestina retroceditur, vel in primis viis de novo generatur: quorum alterum sæpe, & ex facili fit; alterum quotidie.

X. Si quis autem *arthritidem*, *Colicæ* hujus vel istius prosapiæ supervenientem, non tam *Symptomaticam*, & *Secundariam*, quam *Primigeniam*, esse contenderet; ipsamque *Colicam* (aliter atque prima facie videretur) *arthritidem* esse, sed anomalam, & demum regularem; profecto quidem hac in parte neque difficilem me inveniet, neque vehementer repugnantem; ut neque temere concedentem. Dubium esse fateor, vel Apolline dignum, & nodum Æsculapio vindice. Nihil habent symptomata, quod λόγοις ἀναγκαστικοῖς alterutrinque fidem hac in re conciliet; atque adeo, dum ista silent, præcise aliquid statuere temerarium habeatur. Utcunque sit, haud minori jure *Symptomatica* esse confirmetur hæc *arthritis*, ac contra negetur: immo quidem majori; propterea quoniam *Colica* manifeste insequitur, eamque sæpe veterem, & (quantum hac in re perspicere datum est) genuinam, & exquisitam: ve-

verum utut res se habeat, in arte factitanda eodem fere recidit; nam dubiæ hujus *arthritidos*, nunc intestina, nunc artus infestantis, pro duabus istis sedibus, & ab altera ad alteram illius migrationibus, curatio propria ac peculiaris excogitanda est; nec in hac *arthritide* sananda depellendaque medicinam uti decet, quis exercuerit, nisi *Colicam*, cui ea subjicitur, ob oculos posuerit, & ex hujus consideratione illam vincere tentaverit.

XI. Hanc ad normam agenti consentaneum videtur, sive a pomaceo, vino subacido, cerevisia veteri, vel a dyspepsia proficiscenti *Colicæ arthritis* subnascatur, quod paroxysmi ferme eadem, ac in *arthritide* exquisita, medendi ratio; prophylaxeos autem alia atque alia est, pro causæ remotioris diversitate: verum, ac in *Colica arthritica*, nequaquam alia. Ubi in poculis errarum, mos ille perniciosissimus primo quoque tempore abrumpendus: tum quod intus alieni, iterata catharsi deducendum. Hunc in finem aquæ purgantes, per se, vel, cum *δυσχυσίᾳ* postulaverit, per salem catharticum adjutæ, conducunt egregie. Quotiescumque vero *Colicam* a dyspepsia sequitur *arthritis*, coctionis Ἐργαστήριον bene & frequenter purgari, coctionem digestivis stabiliri, pari fere ritu atque in *arthritidos Exquisitæ* prophylaxi, oportebit.

XII. Novissime corollarii loco addam, hujus tribus *Symptomaticis* præter cæteras sui generis quascumque, præter *arthritidem* exquisitam, omnibus hoc commune esse, quod istarum paroxysmi per eccoprotica subin iterata maxima vel præcaventur, vel saltem minuuntur.

Histor. I. *Arthritis Colicæ Biliosæ Secundaria.*

FŒmina quædam, constitutione post hominum memoriam maxime *Cholerica*, nunquam *ἐν τῇ γαστρὶ ἔχουσα*, sub ætatis flexum, *Colica* pertinaci *Biliosa*, cum ingrato sapore, *Δυσορεξίᾳ*, vomitu bilis frequenti, dejectionibus raris, & parum coloratis, urina rufa, ore luteo, & lenta quædam febricula premebatur. Horum autem malorum procatarcticam habuit errorem in victu assiduum, utputa crassorum, & *δυσπέπτων* estrix. Ubi alvum inanientibus (præsentissimo illi remedio) plus semel levaretur *Colica*, ex bilis incremento, constantiaque & acrimonia, menses post aliquot, iterum & sæpius, recidiva est. Fugiente sæculo superiori, cum affectui gravi tollendo tempus aliquod apud nos impenderet, præter *Colicam* memoratam, pedum item orta est debilitas; quæ primo aspectu paralysim, hujusmodi *Colicæ ἐπιγέννημα* familiarissimum, prædicere videretur. Quo per anum bilis exularet, neque se in nervos insi-Iteranuare permitteretur, catharticum adhibui. tum insecutus est utriusque (sed potissime dextri) pedis tumor, malleolum, & pedis convexum, hallucem autem præcipue, distendens; quem comitabatur hujus majoris articuli teneritudo mirifica, dolor pungens, rubor, ardor revera *arthriticus*. Peræqua vero proportione increscit *arthritis*, qua minuitur *Colica*. Cum de suis exinde interponerem, matre admodum *Cholerica*, & demum *arthritica*, fuisse prognatam; veterique *arthritico* diutius junctam accepi; sic, ut vitium partim hæreditarium, partim contagiosum esse suspicari liceat. Recte se habent muliebria, & cum *περιῤῥοίᾳ*.

Ad medicinam morbi genio accommodandam, in eo fui, ut materiam, quo possim artificio, extra dimoveam; ideoque internis eam protrudentibus, externis eam invitantibus, diversis scilicet diverso modo idem operantibus, insisto; ut & toti malleolo, & dextri pedis summitati, *Epispasticum* imponi, sinistrum pedem laneis involvi, calideque vestiri: & paulo postea soccos, ex cerato illo viridi, quo fiunt petasothecæ, perpetuo gestari jubeo. Unde exudavit humor, nec inutiliter: quandiu enim perduravit iste fluxus, recessit usque *colica* & visa est declinare.

Erat autem ista, per articulos, crisis imperfecta; quod reliquum erat materiæ, finita re *arthritica*, & ejus spe fallente omni, avitos intra limites se recepit, moreque proprio agens caput est adortum: ideoque de hujus ægrotæ malo non est quod amplius addam: unum istud volui, ex *colica Biliosa* posse *arthritidem* exoriri.

Histor.

Histor. 2. Arthritis colicæ ex Pomaceo ἐπιγιγνομένη.

VIr ampliſſimus, animi & fortunæ dotibus inſignis, natu integerrimus, ætate conſtanti, venatione aliiſque exercitationibus otioſe, & raro ſe fatigans, poculis plus ſolito indulgere cœpit. Ex temperamento ſanguinis præſervido, in deliciis habuit pomaceum, vinum indigena; propterea quod, (defæcatum modo, & tenue) abſque ſanguinis immodico fervore, pro illius natura potionis, hilaritate animum perſudit. Nondum ita diu indulſit, cum, dolore *colico*, & annos aliquot deinde poſt *arthritico*, teneretur, utroque interdum magno, ſed tolerabili. Sic ſe habuerunt hi affectus, ut ne ſemel quidem unquam concurrerent; ut nec vices, aut periodos remeandi certos unquam exercerent; contra, nullo ordine (pro materia, vel in inteſtinis, vel in ſanguine ex cauſa evidenti congeſta, & ad ἀκμὴν evecta) ægrotum alter, & alter occuparet; interea temporis notatu erat facillimum, *arthritidem* hanc, ab ipſiſſima *colicæ* materia, in artus translata, haud dubie fieri. Itaque ſe rem habere in propatulo fuit, tam ex eo quod *arthritis* ſæpenumero *colicam* exciperet, eamque (ſic, ut duratio paroxyſmi erat) mitigaret; quam etiam, ab eadem ægrotum quod ad tempus aliquod defendere cerneretur.

De vitanda morbi hujus utriuſque προφάσει vir nobilis non nimis ſolicitus, ſolito ex more egit. Prophylaxin autem utilem, efficacem, ſimplicemque Deus illi fortunavit. Quoties enim dolor inteſtinorum ingrueret, inter ipſa ejus initia ut occurrat, *Syrupi Domeſtici* præter propter unciam idoneo vehiculo temperatam, hauriendo, morbum ἐν χειρῶ præcidit, contundit, fregit. Quid? quod eo ipſo cauſam *arthritidis* προηγμένην primis viis avulſit. Ceterum, vere & autumno, aliaſque quoties inteſtinorum inflatio, æſtus corporis univerſalis, & plethora (quæ materiam recrudeſcere, & gliſcere indicavit) exigere videretur, aquas *Alſordenſes* in ſe ingurgitando, fiſtulæ inteſtinali proluendæ ſatagebat: adeoque *Colicæ* cauſam conjunctam, *arthritidos* remotam, amovendo, utriuſque ſævitiam magna ex parte antevertit.

Neque mitti oportebit, quod ex frequenti materiæ πλεονεξίᾳ, & *arthritidos* paroxyſmis (qui per annos plus viginti creberrimi fuere, ut & regulares) tametſi articulos hodie corruptos, recrementis *arthriticis* diſtentos (neque temere) quivis expectare potuiſſet, vir hic egregius aliter multo pedes, manus, habiles exercet; eorum uſquaqueque compos impræſentiarum eſt, & quantum præſenſione poſſum aſſequi, futurus.

Histor. 3. Colicæ, ex Dyſpepſia diuturnæ, Gonagra ſuperveniens.

MAtrona quædam *colico* dolore, annos pene viginti conflictata eſt, ut raro menſem immunis ageret; ut indies propemodum gravaretur. Torquebantur inteſtina, & poſt vermiculationes unius circiter horæ πτύελον quoddam acre & pungens, non ſine dolore ſphincteris acutiſſimo, quantitate modica dejici ſolebat: dejectionibus ſecuta eſt ſpirituum ſubmiſſio, ſive languor, incredibilis; unde in lectum ſe projicere, quocunque ſors permitteret, medio interdum itinere, donec ægra ſomno, vel quiete, vires integraret, indentidem neceſſe habuit. Deficienti maxime profuerat cardiacum, vel *actu* calidum aliquid pytiſſare. Poſt breve deliquium, vitæ munia ſicuti prius, repetiit. Cibum ſic ſatis ſumpſit, & quamvis eo, ut dixi, more crebro laceſſita eſt, vires & colorem retinuit. Plures illa Medicos (doctos, Jupiter! & exercitatos) hac de re conſuluit; quibus, ut ipſa mihi renunciavit, communis erat, quæ & maxime probabilis, ſententia, *colicam* hanc a *Dyſpepſia* proficiſci. Sub finem anni ſupra quam moris erat, urgebat *colica*, & hyſterica affectione ſociata dominam valde emaciatam, debilem, languentem pene confecerat. Nihil potius illius cauſa volui, quam alvum aperientibus expurgare materiam, turbas illic concitatas, & inquietem paregoricis ſopire, & componere; cumque reſtituiſſem, ut tenerem quem cœperam locum, & ægram fido tueret prophylactico, *Decocti Corticis Mariani* hauſtum, bis vel ter in ſingulos dies propinavi.

Habes illud Decoctum pul. patrum, & Limaturæ Ferri ana ℥j. in aquæ pluviæ ℔viii. coquuntur ad ij. per pannum Vvallicum

cum fit colatura, cujus ℥ij. adduntur aq. Hystericæ Londinensium ℥ij. Tinct. Aurant. gut. x. Sat. Garyoph. q. s. fit in usum præfinitum Haustus. Remedium hoc, ad menses aliquot, ad congios plures usurpatum, magnum attulit momentum. Melius inde perfectiusque concoxit ægrota; rarius & tolerabilius doluit; bonis erat viribus.

Æstate proxima, majoris utilitatis spe allecta, ad aquas se recepit, quas antea commode adversus hunc affectum hauserat, *Tunbrigenses*. Martiatorum, qua præparatorum, qua naturalium, usu, partim etiam currus agitatione milliaria quadringenta brevi spatio metientis (quod hercle vero proximum) in artus statim ab itinere, propellitur materia *νοσοῦ*. Erat utrunque genu natura imbecille, nec ad motum, maxime ad declivem, idoneum satis. Utrumque obtorpebat, nec absque dolore flectebatur: dolori adjunctus est utrinque tumor, cum mira debilitate, & motu læso; rubor autem nullus, ex temperamento corporis (quod opinor) frigido, neque ardor ullus apparebat, sed tumor, qualis solet esset frigidæ *arthritidis*; Interea temporis *τοῖς ἐντέροις* adeo prorsus integra est, ut nunquam magis.

Ut *Gonagræ*, morbo *Colico* hunc in modum *ἐπιγιγνομένῃ*, pro facultate mederer, utriusque affectus habita ratione, *aquam* adhibui *Spadanam*; cujus ampullam modice tepefactam, instillatis cuilibet ℔ß. *Sp. vol. ol. gutt.* aliquot, horas inter sextam, & nonam, omni mane exsiccavit.

Decima seq. Vini albi Lusitanici Haustum, Gentianæ Zedoariæque Infuso alteratum; Quarta pom. Decocti cort. Martiati Haustum, cum Hibernorum *Usquebach. pauxillo. Quinimo, septima quaque die [quoniam illud Termina, subinde recurrentia, postularunt] Catharticum e Calomel.* ℈ß. *Extr. Eustach.* ℈j. *Scam. pul. Castor. assæ fœtid. solut. ana gr. v. diluculo sumendum. Vesperi Bolum e Ther. Androm.* ʒß. *Zinzib. in Indiis cond. conf. Fruct. cynorrhod. ana* ℈ß. *Syr. Aurant. qs. cum aquis idoneis & Diacod.* ℥ß.

His auxiliis, qua per renes, qua per anum, emissa est causa *Gonagræ* conjuncta; utriusque genu tumor subsidit: *Colicæ* item materiam, cum emolumento ægrotæ lauto & locupleti, tum ejici, tum ex parte aliqua præcaveri constat.

Non est autem reticendum, quod ex dyspepsia brevi tempore recurrente, denuoque materiam ministrante, *Colica* recruduit; & femoris dextri internodium menses inde post aliqot infestavit dolor; idem fere ac si *Rheumaticus*; vagus certe, quippe qui ad acetabulum coxendicis sensim ascenderet. Hunc comitabatur ejusdem *Pedis* (late sumpti) totius debilitas: qui tamen dolor &c. non alius esse jure potiori censeatur, quam *arthriticus*, ex materia recens orta partem nuper affectam, & eo nomine debilitatam, occupante.

Hisce vero diebus, anno nempe 1702. *Gonagra*, & omne genus *arthritide* immunis ægra, affectionibus interdum *colicis*, at frequentissime hystericis, quibus olim per *Gonagram* utrisque liberabatur, afflicta, aquis prædictis usa est, & fructum ex ea re ingentem retulit.

Hist. 4. Ex Colica Paralyticus, Arthriticus, Inunctione trucidatus.

DOminus R. propter viam *Apsamensem*, ætatis flore, *Colica*, quam *Pictonicam* appellant, aliquandiu gravatus, ex more & progressu istius mali ordinarium, incidit in *Paralysin*, artus exinde marcidos, graciles, *ἀκινήτους* habens, per reliquum vitæ clinicus, *Paralysi*, sub ejus initium, accesserunt dolores erratici, incerti, horum illorum artuum internodia cruciantes, autumno & tempestate pluvia maximopere sævientes, & tam ad amussim *Rheumatismum* simulantes, ut æger eo morbi plus decennium ægrotasse (Medico, nec indocto, nec inexercitato, tota cum vicinia consentiente) passim haberetur.

Cum ætas præcipitavit, dolor iste vagus in fixum mutatus est articulorum juxta positorum, & nova symptomatum cohorte stipatum; id est, tumore, rubore, lævore &c. quæ cum *arthritidem* eo loci jam esse *Fixam*, cum a decennio fuisse Πλανητὴν, vel luce clarius ostenderunt. Materia in articulos impulsa, & *arthriticos* ibi paroxysmos faciente, perrarum aliquod, notatuque dignum, observare licuit; artus scilicet eosdem ex *Paralysi* flaccidos, macerrimos, tantum non emortuos; ex *arthritide* floridos, inflammatos, vegetæ & vi-

& vitalis vitæ indicta commonstrantes.

Cum eo loci res erat, perfectæ (videlicet;) consummatæque curationis spe deceptus, circumforaneo cuidam, hominum impudentissimo, nec quidem vulgi stupore nobili, se vitamque suam commisit. Hic sartum tectum protinus ut ægrotum redderet, membrorumque omnium omnino compotem, *Unguento* illa nescio quo (*Mercuriali*, an secus,) oblinivit. Quid exinde factum est? Qui per annos aliquam multos, si vitæ momenta perpendamus, sic satis habuit, (bene enim appetere, concoquere, dormire, generare, similiaque eum officia recte obiisse, certo certius est) ista inunctione absque ulla concurrente causa, tanquam *Asthmate*, suffocatus, animam agere cœpit, & aliquanto postea expiravit.

CAPUT XI.

De Arthritide, Morbis quibusdam Cuticularibus subjecta.

ART. I. Quæ suppressioni *Gonorrhææ* virulentæ subjicitur *Arthritis*, ad luem ea pertinet veneream; cujus quidem mali ista suppressio in causa est, & cui *Arthritis* illa proxime succedit. Quæ scabiem *Scorbuti* flammeam, quæ *Paturse* siccam, quæ *Febris Eruptionem Miliarem* sequitur, ea non tam horum symptomatum, quam ipsorum est morborum Ἐπιγίγνημα: nec ea re hujusce loci. Quæ *Acoribus*, quæ *Hæmorrhoidibus*, quæ *Ulceribus*, aridis & siccatis superest, illa hoc capite perstringenda est.

II. De affectibus hujus *Symptomaticæ* primariis generatim acceptis, primum observandum est, quod multa naturæ opera & labore, illi (uti *Arthritidum Symptomaticarum* morbi primarii plerique omnes) materiam, quam habent ineptam, inidoneam, & alienam, in ambitum corporis expellunt, ibique exterminant. Quo quidem nomine, cum *Arthritide Primigenia* recta, & legitima ad amussim concordant.

Tum, de his notandum, quod, quoties eorum materia, seu victu pleno & immoderato, sive otio adaucta, per excernicula priora minime expressa, in sanguine cumulata fuerit, ex ea sanguis discordiam, & turbas subit, supra naturæ modum vehementes, atque his succedit alieni per articulos expulsio, id est, ipsa, quam dicimus, *Arthritis Symptomatica*.

Deinde advertendum, quod *Arthritico* durante paroxysmo primariæ maxima ex parte conquiescunt affectiones; sistuntur evacuationes istæ morbosæ; latices isti exiccantur: eo vero ad exitum perducto, scaturiunt denuo, & quidem tantisper, dum nova repullulante, & urgente materia, prælium redintegretur, & Λῆψις *Arthritica*, revertatur.

III. Ex eo vero, quod *Symptomatica* hæc nostra morbo semper alicui externo submittatur, pronum est conjicere, eadem illa, cum primario suo, sed aucta, sed in orgasmum majorem evecta, & per excerniculum insolitum, idest, articulos expulsa, gaudere materia: necnon exinde tum a reliquis *Symptomaticis*, tum ab *Arthritide Primigenia*, vel prima facie distingui.

Sufficiunt enim, ex Instituti nostri ratione, morbi hujus derivationes successionesque, propter quas in *Symptomaticarum* numero ille censeatur; tametsi concedamus (quod tamen non concedimus) materiam ejus cum pure *Arthritica* revera *Specie* convenire. Et quæ res est, ut plane & latine dicam, ex hujusce morbi ortu & metamorphosi quam facillima, ex ejus concordantia, & similitudine cum *Arthritide Primigenia*, vel eandem his utrisque esse materiam, alio corpore in ano, alio in tibiis, alio in auribus, κινουμένην, postea vero in artubus, ὀρθῶς, se gerentem; *Symptomaticæ* huic nostræ materiam esse, *Arthriticæ* illi longe simillimam, & germanissimam, existimandum est. Et quia hæc *Arthritis* vel ipsa est *Primigenia*, vel ei quam simillima, idcirco de illa postremo hoc loco disseruimus.

IV. *Symptomatica* tam peculiaris subjicienda est curationi quodammodo peculiari. Etiamsi enim in ejus paroxysmis eadem medendi ratio, & in eorum intervallis idem victus, ac in *Arthritide Primigenia* valebit; in iis tamen alia locum merebitur, immo vindicabit, quæ huic affectioni propria est medicina, mirum quantum a prædictarum methodis varianda.

Nihil

Nihil enim ægro per vacationes paroxyſmorum commodius, aut quod adjumenti plus contulerit, quam ut morbus, quicunque fuerit primarius, ſuſtentetur, alatur: ut e. g. *Ulcus*, ſiquod extiterit *Cuticulare*, ne carne obducatur aut areſiat, per *Catharetica* ſive carnem modice rodentia, eniti. Placet huic in finem *aqua Viridis exedens Barbettiana*.

Ad *Achores* revocandos *Epiſpaſtica* prope aures applicentur; vel lenia quædam *Attrahentia*, quæ humorem illuc peccantem & vitioſum invitent, eliciant.

Ut *Hemorrhoides* aperiantur uſui eſſe poſſunt *Aloetica* interne adhibita externe vero *Hirundines*.

Quemadmodum ſalutares ſunt evacuationes, per *Ulcera*, per *Achores*, per *Hemorrhoides*, hæ prædictæ, ideoque promovendæ, ita quidem, ſi hydrops, colica, tuſſis, apoplexia, vel ſiquid aliud mali, ex earum ſuppreſſione oriri videatur, omnino neceſſariæ ſunt, & primo quoque tempore conſciſcendæ.

Atque iſta volui de *Arthritide Morbis his externis* ſupervenienti, quæ pro eorum numero multiplex habenda, & diverſa: Hoc autem capite, propter eorum convenientiam & *Arthritidum* iis enatarum vicinitatem, ac ſi una tantum eſſet, explicatur.

Hiſt. 1. De Arthritide Aurium Achoribus ſubjecta.

Currente ſæculo priori, *Dæmonio* hoc *Orientali* florebat ordine equeſtri gens, humanitate, opibus, & pietate inſignis, illoque tantum nomine infelix, quod ea tota, tam fœminæ quam mares (erant autem illæ quamplurimæ) *Podagra* miſerrime torquerentur.

Harum una, articulos non adeo graviter affectos habens, dolore, artus alios alioſque perreptante, multos annos eſt afflicta, *Rheumatiſmi* nomine, pro vulgi more, malum iſthuc appellatum eſt, quod tamen potius *Arthritis Vaga* æſtimandum. Decedente eo tuſſis exoriebatur, facta in pulmonem materiæ μετάστασει, & phthiſi paulo poſt occubuit.

Hujus *Arthriticæ* filius jam quadrimus aurium morbo tentabatur; ex omni parte tumuerunt illæ; præcipue vero *Helix*. Tumor initio ruber & φλεγμονώδης, brevi exinde tempore ſubalbicans. Serum illud acre, quod intus contentum, in tumorem cutim extulit; fibras autem cuticulares fodiendo, ſpirituſque earum incolans irritando, pruritum immanem, perpetuum & fere intolerabilem excitavit; in cruſtam poſthæc albidiorem condenſatum eſt; quæ quidem cruſta, demum exareſacta, & in ſquamulas diverſa, decidit; relicto loco, tanquam a variolarum fruſtulis, inflamato. Confertiſſima erant hujuſmodi excrementa, & quidem adeo crebra, ut propemodum perpetua viderentur. Veteri ſubito nova meſſis ſucceſſit; pro materiæ peccantis abundantia, & cœli humiditate (quæ ad hujuſmodi ῥύσεις contribuere notabatur) major. Ichor autem, quando largiter profluxit, non ſine fœtore erat graviſſimo, naribuſque ingratiſſimo: ea ſpes amicorum erat, ut ætate progrediente ſiſteretur iſte fluxus, & quidem tuto; ex eoque annis puerilibus ita profuſo, melius & tutius augeretur quod vitæ reliquum.

Ineunte quidem adoleſcentia, forſan ob exercitationes eo tempore vehementiores, fluxus eſt remiſſior: at annorum vix triginta, vir ſobrius, neque *Veneri*, neque *Baccho* deditus, *Arthritide* corripitur, poſt homines natos acerbiſſima. Per idem tempus aurium illa affectio major recurrit, ſed cum *Arthritidos* paroxyſmis vices habens alternatas. Horum enim vocationibus ſcaturiunt aures; at natura paroxyſmum moliente, ad eumque ſeſe, quaſi accingente, ſiccantur hæ; & ab his ſiccatis, inſtantis paroxyſmi non leve ortum eſt indicium.

Hæc ſunt, quæ de hujus *Arthritidis* ortu & derivatione dicenda habui; quæque ſi recte judico, illius generis eam eſſe oſtendunt, cujus materia partim per *Achores*, partim per *Articulos* expellitur: eaque ratione, quod ordinario, prior illa ſufficiat evacuatio, quamprimum autem ὑπὲρ μέτρον in ſanguine cumulata & congeſta fuerit materia, itemque ad exilium parata, paroxyſmum illa concitet *Arthriticum*. Sic, ut materiæ ad hanc vel illam partem determinatio, ex ejus quantitate & naturæ niſu fortiori, prorſus pendeat Si vero ipſam ſpectemus materiam, eſſe illam, utrique harum pari fere menſura propenſam, & æqualiter faventem.

Sunt autem alia, quæ cum aliis quibusdam *Arthriticis* huic nostro communia, memoratu digna censeantur. Primum, præter labem hæreditariam modo dictam, causam hujus & *Arthritides* & *Achorum* antecedentem esse procul dubio *Dyspepsiam*: Cibo enim difficiliori (porcina, bubula, & istiusmodi aliis) nimium delectabatur; is autem ventriculo minime confectus, simul cum corpore morbum alere judicetur. His addendum ægri genus vitæ otiosum, neglectis scil. exercitationibus, quibus juniores satietatis mala seu prævertunt, seu resarciunt. Otio facta est (quod tertio notandum) perspirationis diminutio; cuticulæ universæ, manuum vero præsertim, ariditas unde humores intus retinentur; unde malorum ilias, urina huic ægroto in paroxysmo pro doloris & inflammationis ratione rufula, alias straminea, semper autem pro quantitate proculenti larga. Ingruente pluvia semper ille venarum distensionem, sanguinis orgasmum, corporis hebetudinem persensit. Complures ille periclitatus est, per *aquas Bathonienses*, per *Cathartica*, sanguinem expurgandi methodos. Nulla vero profuit. Adeo illi sanguis intractabilis, & *δυσμετάβλητος*. In cibo *ἀχύμῳ καὶ ἀπέπτῳ* parce sumpto, quo morbi causa præpediretur, spes sita erat prophylactica. Ille vero Cereri indulgens, & quicquid gratum erat, utut difficile cocto, demittens, bis terve anno ferme omni delerit *Arthritide*.

Unum adjiciam, quod huic ægro proprium esse videatur; *Arthritida* nempe aliquando dextram invadere patellam: drachmæ occupare spatium: per dies aliquot durare: paroxysmum autem insequentem, diuturnum esse, gravem, genuque labefactare, & valde imbecillum reddere. Ob genu imbecille factum est, quod gradus scalares multo facilius expeditiusque sursum, quam seorsum iret: quando in descendendo necessum, ne corpus antrorsum rueret, summis illud viribus cohiberi. Hoc autem silicerniis, & depontanis fere omnibus commune.

Hist. 2. De Arthritide Ulceribus subolescenti, Epispasticis alleviata.

ULceribus, quæ cutim mordent & exedunt, *ἐπιγιγνομένης Arthritidis* varia præsto sum exempla; ex quibus, uno, quod ob oculos rem hanc omnem plane & perfecte repræsentabit, contentus ero.

Vivit etiamnum apud nos, ætate adhuc constanti vir, cujus ut in ipsis *Arthritidos* paroxysmis, ita non minus in eorum originibus, occurrunt plurima notatu longe dignissima.

Ingruente paroxysmo præmitti solet fastidium, symptoma creberrime prænuncium; tum urinæ tenuis & pallidæ, tanquam in *Hysterica affectione*, profluvium: nonnunquam etiam mandibulæ dolor, quasi propter imminentem *Ὀδονταλγίαν*: spinam autem ischisque ossis inter acetabulum, usitare dolor acutissimus, pariter ac ab affectu illo molestissimo, quem idiomate nostro *a Crick* appellamus: ab illo vero diversus, eo quod vagetur, & spinam perreptans ad homoplatarum usque intercapedinem ascendat. Eo loci quam diu iste viget, spiritum æger difficillime trahit, ac si *Asthmate* pœne suffocatus. Hoc in statu, pomaceo liberaliter ingesto, sæpe ille ad tempus aliquod paroxysmum protelat: Grallator alias artuum exinde compos. Hæ vero tantum induciæ sunt, eæque breves & infidæ. Die enim postero, qua pedibus, qua manibus, solet universe & quidem acerbissime dolere. Cum defervuit sanguis, in carne musculosa tumores facere materiam *νοσηρὴν*: durosque & longos, restis in modum, excitare; & per artus alios aliosque *πλανητικὴν* articulos aggravare, constat.

Quemadmodum *Febris* & dolor accedunt & intenduntur, urina magis flammea & rubra est: iste vero rubor remittit simul cum dolore, idque ejus proportione. Veteris jam *Arthritici* summitatem cubiti sinistri tumor occupat *Οἰδηματώδης*, nuci juglandi par, tofos habens intermixtos, duritie & mobilitate distinguendos.

Hæc sunt, ad hujus *Symptomaticæ* paroxysmos quæ præcipue spectant; eorum vero de origine considerandum est, quod æger hic noster *Ulcusculis*, quorum alia minora erant, pisi majoris fecti basin exæquantia, alia ad diametrum Thaleri largiora, omnia

omnia vero tibias obsidentia, ante multos annos afflictatus est. Quibus cum *Arthritis* subjiciebatur, quamprimum hujus cura mihi demandata est, nihil potius habui, quam ut, naturæ methodum imitando, ejusque vestigia reprimendo, materiam per cutim elicerem. Ideoque *Vesicatoria*, quibus id negotii perficiatur in usum proposui; quin & malleolo, carpo, cæterisque articulis dolore cruciatis, vel eos quam proxime, nunc plura, nunc pauciora, prout exigere videretur ægri res, admovi.

Hæc autem eo cum successu acta sunt, ut acris seri fœtidique admodum, uncias sæpe quatuor, identidem sex, nonnunquam octo, unum idemque extraheret *Emplastrum*: Unde vicini dolor articuli statim mitigatus, & paulo post sublatus. Artificiosis hisce colis adeo delectabatur æger & profecit, ut quoties dolor recruduit, ac si esset ἀναίσθητος, ipsius sæpe numero *Epispastica* superponi juberet; ut, eodem tempore, sex septem interdum gereret.

Ex eorum dolore & fluxione macescit æger; caro illius impendio absumi, vires debilitari & pessumdari solent; sed cum emolumento & fructu certe amplo locupletique. Quamprimum enim *Ulcera* exsiccantur, somno & fame postliminio restitutis, cibo multum idem reficitur: vires reparantur. Hisce vero adaugendis non parum conducit aer apricus, & pomaceum; quorum alterum mirifice appetitum acuit; alterum animales spiritus fovet recreatque.

Cum miasmate *Arthritico*, sive per paroxysmum, sive per epispastica, liberatur æger; nemo unquam hominum vegetior, nemo hilarior. Ut coctio recta sit, *Infuso amaro Chalybeato* me hortante utitur; nonnumquam etiam, ad sanguinem instaurandum, *aquis Germanorum Spadanis;* utroque certe, eventu non infelici, imo felicissimo. Redit exinde εὐεξία sanitasque sic, ut horum in paroxysmorum intervallis uxorem quotannis gravidam faciat, valetudine, si unum excipias claudicationem, factus integerrima: donec cibi abundantia, & satietate corpus ample nutritum, & nimis sit impletum; inque artus denuo erumpat humor, iterumque Παροξυνῆται.

Hujusmodi cyclus, paroxysmum simul cum vacatione continens, quotannis in annos singulos ter quater repetitur. Solet autem paroxysmus nunc unius mensis esse, nunc duorum, interdum etiam trium, pro materia plus minus cumulata & evecta.

Ulcera, quæ ab *Emplastris* sunt *Cuticularia*, brevi tempore sanantur; maxime vero quoties *aqua Calcis vivæ* abluuntur.

Cum aliquando pedes tumefierent, ad detrahendum miasma *arthriticum*, una cum sero in iis depositum, amici cujusdam hortatu catharticum e fortioribus assumens, malo id eventu fecit, adverso *Æsculapio*. Si evacuationes spectemus, instar omnium erant, in paroxysmo, *Epispastico*, in vacationibus, *Diuretica*. Horum autem usus uti perrarus fuit, illorum vero creberrimus; illis potissimum deberi agnoscendum est. Quod, dolore æger etiamsi acerrimo subin urgeretur, tamen ei sustinendo tolerandoque usque par existeret; neque per decennium nuper elapsum, etiamsi tot tristissimis accessionibus comitatum, si præcipue notæ viscera, si vitæ pondus attendamus, evervaretur, aut multum debilitaretur.

Hist. 3. De Arthritide (cum Febre Intermittente) ex Hæmorrhoidibus occlusis,

His affinis illa *Foresti* observatio, de *Hollandiæ* præside quinquagenario; qui, cum *Hæmorrhoidibus* affici soleret, ex iis occlusis in *Tertianam* incidit, & paulo post in *Podagram & Chiragram*, adeo vehementes, ut per dies viginti lecto affigeretur.

Hujus mali causam esse, vir clarissimus existimavit, non solum phlebotomiam ac catharsin prætermissam, sed (cum aliis quibusdam) & quidem maxima ex parte *Hæmorrhoides suppressas:* neque vero perperam; rarus enim id, quod erat, per lenientia, ventrem inanivit. Quo subducto, & dolore cataplasmatis mitigato, in excrementis denuo conspicitur ex *Hæmorrhoidum* apertione sanguis. Hoc viso, sanitatem Medicus pollicetur, & quidem brevi admodum æger *Arthritide* liberabatur; neque annis post sex dolores *Podagricos Chiragricos*, aut *Articulares*, etiamsi illa jam ætatæ quæ ad hosce prona & proclivis, sensit.

CA-

CAPUT XII.

Corollaria & Spicilegia quædam cum Epilogo.

ART. I. SYmptomaticarum isti, quem protulimus, censui *Corollaria*, quæ ex his recognitis sive omnibus, sive pluribus, inter se comparatis oriantur, & *Spicilegia* quædam, quando ad illas amplius illustrandas utraque nonnihil conferant, jam denique superaddam.

Ex omnibus, gregatim sumptis, omnino liquet, quod ἰσιωτάτων iis, quæ puræ & germanæ *Arthritidi* sunt vicinæ (id est, *Arthritidi Colicæ*, & *Morbis Cuticularibus* supervenienti) maxime consentire cernuntur illæ, si missa morborum primariorum consideratione, & ab iis *Symptomaticarum* emanatione omni, illarum *Materiam* tantum intueamur, quæ *Chlorosi* & *Hydropi* ἐπιγιγνόμεναι *Symptomaticæ minus propria* nominantur. Iste vero consensus ex illarum simili materia proficiscitur. Vicinis illis *Speciebus magis propriis* materia, vel *Arthritidos* genuinæ ipsa, vel (uti supra declaravimus) ei quam simillima est, (sicut, e diverso, *magis propriis*, sed remotioribus, pro distantia, dissimilis) jam vero *Symptomaticis minus propriis* materia, (quod item ostensum est) pura puta est *Arthritica*: unde elucet dicti veritas. Et quidem ob istam *minus propriarum* cum *Exquisita Arthritida* convenientiam, *magis propriis* postponi illæ poterant, imo (ut ordinem hac in parte corrigam) debuerant.

II. Secundo. De *Symptomaticis magis & propriis* advertendum, quod nihil me movebit, si quis e perspicacioribus & nimio plus subtilibus, eadem materia morbos oriri posse diversos, eosque *Specie* distinctos asserens, *Luis* ex. gr. materiam; non *Arthritida Falsam*, & *Mendacem*. sed *Exquisitam* & *Genuinam* parere contenderit: itaque *Symptomaticas* (aliter quam a nobis statutum esse videatur) & inter se, & cum *Arthritide Exquisita* conguere, pro certo habuerit; nihil, inquam, istuc me movebit.

Primum enim, morborum *Materia*, sive *Causa Conjunctæ*, revera sunt in obscuro; & quis atomorum globus, sive Ξχηματισμὸς ex. gr. *pestem*, quis *Variolas*, quis *Hydrophobiam* & ita affectum quemcunque contagiosum, aut exigua materia, quasi fermento natum, afferat & producat, Deo soli cognitum & perspectum est: nec quis unquam mortalium hæc in operto naturæ fabricata fideliter repræsentaverit, aut palam exhibuerit. Ideoque de *Symptomaticis* hisce nostris, utrum germana sunt *Arthritis*, an ejus tantummodo *Simulachra*; cum in utranque partem disputari potest & quidem frustra; *ex Earum Materia per se considerata*, non est temere decernendum; quin philosophis magis oculatis, λεπτοτάτων λῆρον ἱερεύει, missum illud faciemus.

Tum, de illarum materia, *secundum phænomena*, si sentire & judicare liceat; certo certius est, primum, diversis illas primariis affectibus, iisque *Specie* distinctis, exoriri. Deinde, eorum *materiam*, signis suis diacriticis usque manifestam, propriisque remediis impugnandam, in statu peregrino illas retinere. Et quoniam morborum *Specificatio* a nulla alia reducenda magis, quam ab illorum materia peculiari, signis suis diacreticis ostensa: his consequens videtur, illas *Symptomaticas*, pro affectuum diversitate primariorum, *Specie* distingui, propriasque postulare medendi methodos; ut & propria vocabula.

Neque enim, tertio, siquis eas *Arthritidis* nomine comprehenderit, earum mutabit naturam, aut curationes; sed, nimis lata significatione, vocem eam, morbum singularem exprimere solitam, reddet *Æquivocam*; morbos longe disjunctos, eosque non paucos, complectentem, qua quidem re, ἐν τῷ Ὀνοματοποιεῖν nihil magis fugiendum.

Nos certe opus practicum moliri, & hos affectus eo modo tractare studuimus, qui ad eos tollendos, aut mitigandos, maxime conducat: quem in finem, ut in superioribus *Arthritides* alias *Genuinas*, in *Secundariis* & sensu laxiori *Symptomaticis* censuimus; quod *Chlorosi*, quodque *Hydropi* subjiciuntur; ita hic multo satius esse duximus, tametsi veræ sint omnes hæ *Arthritides* (quod tamen ita esse, nec a quoquam unquam probatum, nec a nobis concessum) ut *Adulterinæ*, interque se diversæ, & *magis proprie Symptomaticæ*, habeantur: Quoniam hæc positio, ad earum curatio-

ratio-

rationes & aptius lucubrandas, & felicius exigendas, usus est immensi.

Perimetrum circulare ad suam diametrum in ratione *Tripla-sesquiseptima*, sive ut 22. ad 7. esse statuunt, & quidem omnium consensu recte statuunt, *Geodatæ:* Quamvis id non tam ex rei veritate, quæ profecto nulla est, quam ex positæ commoditate & in solidis dimetiendis utilitate, factum est.

III. Unum adhuc restat, quod quidem me solicitum habet, quodque Lectorem moneri par est, non eam hujus scripti mentem esse, quæ *Melancholia*, *Scorbuto*, *Lue*, vel alio quovis morbo e primariis supra dictis laborantem, *primigenia* simul *Arthritide* laborare posse diffiteatur: quin e contrario (quantum video) posse ita fieri, (ut, illorum altero qui ægrotet, *podagra* similiter ægrotet, *primigeniæ*) lubens agnosco. Mihi vero cum hisce solum morbis negotium, qui statum pristinum vel partim vel omnino deserentes, sub falsa *Arthritidos*, imagine lacessunt ægros.

IV. Præter has *Imagines Arthriticas*, quæ suo quæque genere perfectissimæ, & omnium, quas ego notavi unquam, maxime sunt elaboretæ: aliæ cernuntur minus perfectæ, neque tam ex amussi ad exemplar illud ingens, *Arthritide* videlicet *primigeniam*, formatæ. Sunt illæ fœtus naturæ, sed abortivi; sunt illæ conamina, sed languida, & frequenter, vacua. Habent tamen nihilominus dolorem; aliæque tumorem, aliæque etiam ruborem, breves habent plerunque paroxysmos, neque ex stadiis omnibus perfectis conflatos; atque adeo intercisos, interraptos.

Harum *Abortionum* causa, ex naturæ imbecillitate, & ad *Arthritidem* eluctandam impotentia; vel ex materiæ defectu peccatricis; vel ex sanguine *Συσμιπεβλήτω*, & ad *Arthritida* subendam minime apto & proclivi, ut intelligo, petenda est: Certe tanta illarum Α'πορία, mox ita dubium, ut ad hasce nostras *Symptomaticas* nihil esse censeantur, neque sermone longiori persequendæ.

Minime vero tacendum, quod hæ *Abortiones* nunc, ut aliorum morborum aliæ non paucæ, (quod jampridem detexit clariss. *Sydenhamus*) apud vulgus *Scorbuti*; nunc etiam *Rheumatismi*, facti, vel imperfecti, nomine insigniuntur; & passim curationi, pro hoc vel illo nomine, (quam autem auspicato conjectari facile est) subjiciuntur.

V. Postremo addam, quod *Articulares Glandulæ*, quæ tantopere in statu corporis secundo & naturali, per secretam mucilaginem, (1) articulorum motui, immo vitæ animali conservandæ; in statu ejus vitioso adversoque sanguinis depurationi & purgationi, pari modo inserviunt; quando per has exprimitur venenum, in alio corpore Ποδαγρικόν; in alio, *Melancholicum*; in alio, *Scorbuticum*; in alio, *Venereum*; in alio, *Febrile*; aliud videlicet aliudque longe diversum, summe perniciosum. Ut dictæ *Glandulæ*, ex incerniculis totius corporis celeberrimis sint: neque per *catharros*, infantum; neque per *Reumatismum* muliebrem, fæminarum; neque per *Hæmorrhoida*, provectiorum; quam per Ρ'όον hanc *Articularem*, seniorum vita, salus, & incolumitas, magis sustentetur.

EPILOGUS.

ITa demum absolvimus *Systema Arthritidum Symptomaticarum*; eas *Species* percurrendo omnes, non quas imaginatio peperit; non quas opinio commenta est; vel auctores, scripta sua compilantibus, sunt elargiti; sed quæ nobis usu & experimentis; quæ observatione & exercitatione medica occupatis, sese prodiderunt.

Harum modos & proprietates expiscari fuimus conati, medendique rationes & indicationes singulas, quam possimus aptas idoneasque, earum singulis accomodare. Nunc *Calcar* adhibendum, & *Arthritidem* in nonnullis omni industria promovendam; contra, *Fræno* opus esse, & morbos artificiose sisti sufflaminarique oportere: materiam nunc per *Locos Muliebres*; nunc per *Renes*, nunc per *Ambitum Corporis*; nunc per *Anum*, nunc per *Os*, *evacuari*; nunc, emissa evacuatione omni, *alterari*; nunc, & alterantibus & evacuantibus neglectis, tantummodo *præcaveri*, in ipsoque

(1) Vide Clarissimi *Haverii Osteologiam novam* Diatribam *De Glandulis Mucilaginosis*.

que ortu *supprimi*, debere demonstravimus.

Si, in ponendis hisce indicationibus, isque designandis, errasse nos constiterit, (in re vero tam multiplici, tamque intricata, nihil errare, plusquam humanum est) certe suam cuique *Symptomaticæ Arthritidi* propriam esse, ex derivatione propria, naturam; tum item harum singulis, pro suo cujusque derivatione & natura, curationem excogitandam esse propriam & peculiarem, omnino comprobatum est.

Jacto isthoc fundamento, quæ mediocriter (pro earum dignitate, si quidem mediocriter) a nobis aperiuntur *Symptomaticæ;* tum eas amplius explicare; tum eas illustrare; tum earum numerum explere poterit observatio posterorum, quibus in medio relinquam *Scrofulæ*, *Rachitidos*, *Psore*, *Diabetis*, *Icteri Dysenteriæ*, aliorumque complurium chronicorum erga *Arthritidem* inclinationes & demigrationes, si quæ sint, & qualescumque, evolvendas: esse vero plurimorum; easque longe inter se diversas, & discrepantes; ex jam prolatis, quæ a nobis, ut dabatur occasio, perpaucis annis spatii cogerentur, abunde verisimile est.

Animus erat, de *arthritide Anomala* quæ habuimus dicenda, his subnectere: sed, in præsentia, manum hac de tabula, & spatio jam exacto, sistentes (anhelantium more cursorum) paulisper respiremus.

F I N I S.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

DIS.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE

ARTHRITIDE ANOMALA,

SIVE INTERNA.

PRÆFATIO.



IN Differtatione non ita pridem edita, de morbis iis fermonem fecimus, qui ab *Arthritide Primigenia* diftincti, natura & indole plus minus remoti, ftationes fuas deferunt; ad illam appropinquant; ejus ritu paroxyfmos agunt, *Artus* affligunt: quoniam vero, præter *Arthritidis*, five *Symptomaticæ*, five *Primigeniæ* paroxyfmos eos, qui in artubus omnino locum habent, & a me *Idonei*, *Recti*, & *Regulares* appellantur; alios adhæc infultus faciat *Arthritis* utraque, & interdum *Trunci* partes has illas, fedes, & regiones intret alienas, atque illas fæpe mulctet graviffime, hos utriufque *Arthritidis* errores, has obliquitates, & Ἀτυμαλίας hoc loco exponere decrevimus.

Dari vero fibi poftulat hæc Differtatio, (& quidem optimo jure poftulat dari) fuos effe *Arthritidi* cancellos, fuos limites certos, & definitos; quibus fe quandiu continet, tandiu *Regularis* illa judicari poteft; quotiefcunque vero eos excedit tranfilitque, toties *Anomala*. Dicam planius & apertius *Arthritidi Subjectum*, unos *Artus* effe *Regulari*, proprium, & fuum hanc illos vendicare; domicilium in illis collocare: contra vero, organicam *Trunci* partem aliquam, five *Provinciam interiorem*, non nifi *deviam* ufurpare; non nifi *Anomalam* invadere. Quæ quidem harum in corpore regionum defignatio partitioque, non ex arbitratu noftro fieri, vel opinionis commentum effe, verum, e diverfo, in natura ftabile, & fixum habere fundamentum ufu; & experientia confirmatum invenietur.

Quotufquifque Medicorum *Impetiginem*, e. g. virus in *Cutim* effundentem, fquamas (fic, ut moris eft) præ fe ferentem, animo perpendens, *Cutim* illi propriam effe fedem, non exiftimaverit? quotus etiam quifque eft, qui, relicta *Cute*, fi materia vitiofa *Pulmonem* ingrederetur, & *Tuffim* faceret; non, hanc illius a fuo in alienum locum aberrationem effe, judicaverit? Quis, hujufmodi *Tuffim*, a vulgari & exquifita diffidere, multumque difcrepare, non libenter affirmaverit? Quis, alia medendi methodo, quam quæ *Tuffi* conducat exquifite, tractari eam oportere, vel fecum dubitaverit? Immo quidem iftiufmodi *Tuffim*, etiamfi *Bechica*, reliquaque remedia *Pulmoni* dicata, minime refpuerit; tamen, per materiæ translationem in corporis fuperficiem, in fedem illi ufitatiffimam, (unde *Pulmoni* cautum effet, donec e corpore prorfus expellendæ ejus daretur occafio) id eft, per renovatam *Impetiginem*, modo renovari poffet, appofite curari, quis in arte noftra prudens abnegaverit?

Quæ hic de *Impetigine*, mutato nomine de *Arthritide*, narretur fabula; pari enim modo, atque illi ambitus corporis, huic artus, *Subjectum* & fedes eft

exoptatissima. Quod vel eo liquet, quoniam hos suapte sponte adit *Arthritis*; hos incolit; hos invita, plerunque exacta, linquit; hos celerrime revisit: *Truncum* autem, nisi coacta, raro premit; causa nempe fortuito aliqua naturæ consilium mutante, rationem morbi conturbante, morem alterante: unde jure merito, quæ artuum est *Arthritis*, habeatur *Regularis*; quæ reliqui corporis, *Anomala*. Simili etiam modo, atque de *Tussi Impetiginosa* diximus, quæ e. g. *Tussis* est *Arthritica* (quandoquidem ex miasmate *Arthritico* fiat) a volgari & primigenia *Tussi*, si recte comparetur illi, primum differre existimetur. Postremo, (ut in *Impetiginosa Tussiente*) nihil hac *Tussi* laborantibus conducibilius, nihil *Arthritidi* huic *Anomalæ* magis aptum, quam ut in viam ea, quaqua possit arte, reducatur, & fiat *Regularis*, id est, in artus ut ejiciatur.

Præmissa hac *Arthritidos* (in *Regularem*, & *Anomalam*) divisione, tanquam hujus scripturæ basi, de *Arthritide Anomala* disserere non jucundum modo, verum etiam utile; sed & difficile cogitandum. Est enim illa, primum, perobscura tenebris occulta, neque perpetuo animadversa; maxime, si ex primo ejus aspectu, nempe symptomatum concursu, (qui vulgi mos est) diagnoses statuantur. Partium quas invadit, morbos, adeo examussim illa proprios & vernaculos, imitatur; ad eorum modos se tam accurate comparat; ex eorum vultu, suum tam mimice componit; ut a Medicis omnis seculi omnino omnibus, aut prætermissa, aut tantum leviter tacta; a nemine unquam hominum, quod sciam, explicata fuerit; nedum a quoquam, uti par est, impugnata.

Deinde, illa ita numero (veluti erroris alias natura) multiplex est: ut raro ullam in *Trunco* regionem, ea prorsus immunem; nullam fere, quam non aliquando ingrediatur, animo liceat comprehendere, ut *Trunco* quot partes sint organicæ, tot propemodum *Arthriticæ* sint earum *Anomaliæ*. Porro tam a se diversæ sunt, ut malorum, quotquot undique corpus humanum infestent, eorum omnium vix ullum magis, vix ullum observare licet æque πολύτροπον, πολύμορφον.

His adde postremo, importunam semper eam esse, (sed ratione valde dissimili, & inæquali) imo quidem non raro summe periculosam; quoties nimirum miasma *Atrhriticum* viscus aliquod e nobilioribus, & ad vitam maxime necessariis ingressum illud sic, ut assolet, corrumpat. Hoc autem crebro fieri, hæc nostra *Dissertatio*, nisi quid me fallit, manifestum & testatum reddet. Testatum, inquam reddet, *Arthritida* non solum (*Regularem*) artubus dolores, tumores, tofos, aliaque istius generis mala (quæ *Arthritidem* omnino omnem indicare, vulgo fuere judicata) inferre; verum etiam (*Anomalam*) modo *Ventriculo Nauseam*; modo, *Intestinis Tormina*; modo, *Renibus Nephritida*; modo, *Pectori Asthma*; modo, *Pulmoni Tussim*; modo, *Faucibus Anginam*; modo, *Cerebro Apoplexiam*; modo, *Nervis Paralysin*: & quod *Trunci* partes, affectibus indigenis satis superque afflictatas, usque novis & peregrinis aggravet; usque miseros mortales excruciet; tunc, ut sæpe accidit, maxime crudelis, quando minime suspecta.

Tantæ pestis & tam funestæ impetum, ut Ego pro virili sisterem; harum *Anomaliarum* Doctrinam, & disciplinam attentavi: Quos in *Trunco* locos adeat *Arthritis*; quibus in corporibus, quæ præferat *Diverticula*; quæ *Latibula*: itaque quos illa, generatim; quos, speciatim, *Mæandros*, *Anfractus*, & *Obliquitate* amet: quibus de causis eas incipiat; qua velocitate percurrat; quo eventu terminet; quodnam item *Anomalæ* cujuslibet Εἶδος; quæ *Accidentia*; qualis, a morbo partis affectæ proprio *Differentia*; qua demum arte præcipue quam peculiari, & privata, quælibet oppugnari, quaque præcaveri debeat, tradere conatus sum.

Circuli, curvarum linearum perfectissimæ, natura & proprietatibus explicatis; ea re minime contenti Geometræ parvam & tantum inchoatam istiusmodi linearum ma-

mathesin, esse putavere; nisi etiam curvæ minus regulares enodatæ fuerint: atque ideo *Ellipticam*, *Asymptotas* aliasve curvas, *Circulari* minus perfectas, suscepere, & in iis extricandis operæ multum impendere; tam sibimet ipsis, quam aliis, utile & jucundum.

Quæ vero me ad opus hoc aggrediendum impulerunt, in primis duo sunt. Alterum, quod *Damnonios*, Populum nobilissimum, & de me optime merentem, *Arthritide Anomala*, perinde atque *Recta*, multum urgeri vexarique, jam diu observaverim; illaque multo plures, quam hac occidere; ut *Arthritis Anomala* morbus non immerito *Lethalis* habeatur; uti, quæ *Recta*, *Salutaris*: raro enim hæc ægrotum interimit, nisi *Anomala* prius facta. Quibus tamen hominibus, cum plerisque aliis, morbi illius facie misere deceptis, de vero ejus ingenio, nempe *Arthritico*, raro unquam ullam fuit suspicio. Et tantopere sub aliena larva debacchatus est in eos hic affectus, ut, ex iis qui Ἀνορεξίᾳ, qui *Colica*, qui *Syncope*, qui *Phthisi*, qui *Asthmate*, qui *Apoplexia*, (ne dicam alios affectus, utique complures) exquisita, pura, & genuina perimi, & e medio tolli censerentur; revera *Arthritide*, unum eorum aliquem æmulante, & larvam induente, non pauci, atque adeo (quod verissimum est) permulti fuerint sublati: non solum morte, sed & ignota ejus causa, infelices. Quas tamen eorum *Arthritides Anomalas*, methodis hisce nostris opportune adhibitis, quam iis, quæ continentem, & proximam earum causam minimo attigerint; nec quidem unquam respexerint: facilius cedere potuisse, conjectura ducor ad suspicandum.

Quod vero præterea calcar, atque animum, ad scribendum dedit, altum erat illud de *Arthritide Interna*, sive tollenda, sive dignoscenda, apud Auctores medicos silentium. Etsi enim patet, eam, ut, & periculum, quod eam insequatur, non esse novum, aut artis professoribus ignotum; tamen, quia neque illud periculum, neque ipsa *Arthritis*, multo minus ejus curatio, dedita unquam opera, vel pro ejus dignitate, & momento, fuit a quoquam unquam exposita, nec, quod sciam, inchoata; idcirco ejus Doctrina, quatenus diagnosin, & therapiam ejus comprehendit, inter artis Medicæ defectus, & desiderata, non immerito censeatur.

Ne vero quis, ex eo medicinæ consultorum hac in re silentio, *Arthritidis* hujus in dubio ponat Ὕπαρξιν, & de morbo, non tam gravi periculosoque, quam commentitio imaginarioque, disputare me coarguat; Operæ pretium existimo, veterum, quorum authoritate morbus ille (*Arthritis* scil. *Interna*) confirmari possit, e multis aliquot testimonia proferre.

Annos certe millenos abhinc septingentos (i. e. sub *Augusti Cæsaris* Imperium) *Aretæo* illi *Cappadoci* innotuit, ita de *Arthritide* verba (1) facienti, Τισὶ δὲ νέμεται ἐς τὴν τοῦ παντὸς σκήνεος περίοδον. Id est, *Quibusdam in omnis Corporis ambitum vagatur*. Et deinceps, Ἡ δὲ Μετάβασις ἐς νώτου μύας, καὶ Θώρηκος. Ἄπιστον, εἰς ὅσον ἕρπει τὸ Κακόν. Σπόνδυλοι ἀλγέουσι ῥάχιός τε καὶ αὐχένος, καὶ ἐς ἄκρον ἐρείδει τοῦ ἱεροῦ ὀστέου. i. e. *Transitus quoque in Dorsi Thoracisque Musculos fit: Incredibile est, quam late Malum* (i. e. Arthritis) *serpat. Vertebræ Dorsi, Cervicisque dolent, & in summo Sacri Ossis Dolori inhærescit*. Et paulo post Τένοντες, Ἀδένες, Μύες ξὺν τάσει ἀλγέουσι. Γνάθων καὶ Κροτάφων μύες· νεφρῶν καὶ κύστιος ἡ διαδοχή. Ὢ τοῦ Θαύματος. i. e. *Tendines, & Musculi cum distentione Dolorem patiuntur, nec non Maxillarum & Temporum Musculi. Item cum Renibus, & Vesica communicatur. O Rem admirabilem!*

Secundum hunc *Galenus* apertissime, *Satius*, inquit, *est*, *ut Humores pravi relictis* *Prin-*

---

(1) Lib. 2. Cap. xii. Ed. in Fol. August. Vindel. 1603. per Henischium.

Principalioribus partibus in Ignobiliores ferantur, quam quod ab Ignobilioribus in Principes impellantur. Aspeximus etenim sæpe in his, qui Articulari *Morbo, aut* Podagræ *obnoxii erant, quod, repulsis ab Artubus Humoribus eo delatis, illi in Principem aliquam Partem contendentes, Homini interitum attulere: cui ea sola relinquebatur Spes Salutis, si iterum possent ad Artus revelli.* (1)

Paulus etiam *Ægineta* nonnullorum meminit, *qui Aures, Dentes, Guttur, & nonnunquam Jecur, Lienemque, Arthriticis Doloribus conflictari pronunciat: A quibus, nisi desubito Vitium in Artus sese recipiat eructetque, periculum brevi tempore Laborantes occupaverit.* (2)

Adhæc *Ætius* (3) (*Jano* interpretante *Cornario*) *Qui vero*, ait, *extreme ab hac affectione* (nimirum Arthritide) *apprehenduntur, his & Spinæ Vertebræ, & Costarum Juncturæ, & Genæ dolent: aliquibus autem & Iris, sive Corona pupillam Oculi ambiens: neque est aliqua Ossium Connexio, quæ ab hac Affectione sit immunis.*

Quibus animadversis *Trallianus* (4) sapienter monet, *Ne astringentibus & repellentibus in affectis Partibus utendum esse, nisi totum prius Corpus Recrementis liberaveris. Nam quod Articulis influit, ne ad Principales Particulas recurrens, Suffocationis causa fiat Ægro, periculumque Mortis adferat, metuendum est.* Et in sequentibus, *Multos attonitos*, inquit, *fieri conspicimus, ubi Pedes tentari desierint.*

Quid? quod *Demetrius*, inter recentiores Græcos, *Pepagomenus*, *Michaelis Paleologi* Medicus, his assentiatur; Libro (istius Imperatoris jussu) de *Podagra* scripto, *Non tantum*, inquiens, *in* manus, pedes, *omnes* articulos *tales ferri* fluxiones: *verum etiam in* cerebrum, jecur, *atque adeo ipsum* cor. *Easque teterrimas esse liberatuque difficillimas.* (5)

His accedunt ætate nostra *Sennertus*, *Sylvius*, *Etmullerus*, *Sydenhamus*, & complures alii; ut, tametsi *Arthritidos Internæ*, qua late patet, diagnosis certa & fidelis, supersit nulla; nedum ejus ulla curatio propria; morbum tamen eum, Medicorum omnis fere ævi opinione, revera esse; eumque magnum, & ancipitem esse, omnino con-

---

(1) *Ἀπὸ γὰρ τῶν κυριωτέρων μορίων εἰς ἀκυρώτερα μεθίστασθαι τοὺς λυποῦντας χυμοὺς, ἢ ἀπὸ τῶν ἀκυρωτάτων εἰς τὰ κυριώτατα, βέλτιόν ἐστι. Πολλάκις δ' ἤδη ἐθεασάμεθα, τῶν ἐπὶ τὰ κῶλα φερομένων χυμῶν ἐν ἀρθρίτισί τε καὶ ποδάγραις ἀποκρουσθέντων ἐκεῖθεν, εἶτ' ἐπί τι κύριον ἐλθόντων, ἀποθανόντα τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τὸ μίαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἐὰν δυνηθῶμεν αὖθις ἐπὶ τὸ κῶλον αὐτοὺς ἀνασπάσαι.* Librum de Natura Hominis, Commentario II. ad Textum quintum: Editione *Parisiensi*.

(2) *Τισὶ δὲ καὶ ὦτα, καὶ ὀδόντες, καὶ φάρυγξ, καί ποτε καὶ ἧπαρ, καὶ σπλὴν, τῶν ἀρθριτικῶν μετέχουσιν ἀλγημάτων· ἐφ' ὧν μὴ διὰ τάχους ἐν τοῖς ἄρθροις ἡ μετάπτωσις ἐγίνετο, κίνδυνος ἐν ὀλίγῳ καταλαμβάνει τοὺς κάμνοντας.* Libro 3. Cap. 78. Editione Aldina.

(3) Vide ejus Tetrabibli tertiæ Sermonem quartum, Cap. vi. Editione Frobeniana: Basileæ MDXLII.

(4) *Ἐγὼ δέ φημι, μηδὲ τοῖς στύφουσι καὶ ἀποκρούεσθαι δυναμένοις ἐπὶ τῶν πεπονθότων δεῖν κεχρῆσθαι, μὴ πρότερον ὅλον ἀπέριττον ἐργασαμένους τὸ σῶμα. Τὸ γὰρ ἐπιρρέον ἐν τοῖς ἄρθροις, δέος ἐστὶ, μὴ πρὸς τὰ κύρια μόρια παλινδρομῆσαν, αἴτιον γενήσεται τοῦ καταπνιγῆναι, καὶ κινδυνεῦσαι θανάτῳ τὸν πάσχοντα. Ἐπὶ πολλῶν ἑώρων μετ' ἐμπληξίας ἐπακολουθησάσας, τῶν ποδῶν παυσαμένων τοῦ ῥευματίζεσθαι.* Vide Alexandri Tralliani, Lib. II. Cap. I. Basileæ MDLVI.

(5) *Οὐ μόνον δὲ εἰς χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ εἰς πάντα τὰ ἄρθρα γίνονται οἱ τοιοῦτοι ῥευματισμοὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐγκέφαλον, καὶ εἰς ἧπαρ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν, ἅπερ εἰσὶ δεινότατα, καὶ δυσαπαλλακτότατα. Cap. v. Editione Parisiensi, per Charterium.*

constet : & quidem mirari aliquando subiit, in morbo, toties a veteribus significato, per tot sæcula genus humanum affligente, explicando curandoque; ab eorum temporibus ab hunc usque diem, progressum adeo parvum fieri; adeo nihil agi: Utinam, quæ a nobis hanc ob rem in medium feruntur, proposito respondeant.

Illud denique adjiciam, unde Lectori *Hippocratis* æmulo, (id est, Præceptoris in medicina optimi Discipulo) Dissertatio nostra, uti spero, commendetur, & gratiam ab eo ineat: omnem hanc *Arthritidum Anomalarum* disciplinam, sive ætiologicam, sive therapeuticam, cum medicina *Hippocratica*, quantum in me est, convenire; & (posthabitis hypothesibus, naturæ vero judiciis tum avide investigatis, tum etiam diligenter examinatis) ad ejus normam & legem componi. Nec enim ille parum auspicato medicinæ operam dat, qui id aliter facit, quam *Natura* duce, & comite *Ratione*: Hoc autem minime omnium illi videntur facere, qui, neglectis phænomenis, *Naturæ* nomine venditent *Opiniones*; itaque sibi, suique similibus fraudi, aliis sint ludibrio.

Quare, de humorum *Transitu Migrationeque* & ab artubus in partem aliquam internam *Recessu*; de eorum in ea parte *Receptione*; deque eorum medicamentis ore, sumptis, in artus *Expulsione*, extra vero applicatis, *Revulsione*, creberrime nobis sermo. Sunt autem ista plane *Hippocratis* Μεταστάσιες, Διαδέξιες, Ἀποκρίσιες, Ἀποσπάσιες. Imo quidem, hanc, nostram medendi methodum, verbis generalibus, ipse divinus senex proposuit, præcepitque: Præcepit enim † Ἀποσπᾷν, ἢ μὴ ᾗ δεῖ ῥέπει. ἢν δὲ ὅκη δεῖ, αντίσπασιν δεῖ ποιεῖν, οἷσιν ἕκαστα ῥέπει. Id est, *Revellenda ea, quæ quo non oportet, repunt: Sin autem quo convenit, iis Viam sternere oportet, ut singula eo vergant.* Quo quidem aphorismo, (tanquam oraculo, *Apollinis* instinctu edito,) tum *Anomalæ*, tum *Primigeniæ Arthritidos* curatio tota brevi comprehenditur.

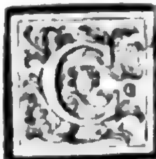
Morbi *Hypochondriaci* diversitates & morborum innumeras aliorum imitationes, quæ per omne ævum Medicis fucum, ægrotantibus molestiam fecerunt; a clarissimo *Sydenhamo* graphice depingi, solertissime curari vidimus. Utinam etiam *Arthritidis*, morbi similiter multiformis varietates, simulationes, flexiones, *Anomalias* qui exprimeret, & pro rei dignitate, & amplitudine describeret, par esset *Sydenhamo*. Hisce vero desperatis, huc spectantia, quæ a me fuere passim observata, lubens in medium fero; ea spe fretus, etiamsi non perfectas & absolutas, tamen nonnullas harum *Anomaliarum*, per hæc nostra qualiacunque, fieri tum Historias, tum curationes.

Habes, Lector, instituti rationem & consilium: utrique fave.

DE

DE ARTHRITIDE ANOMALA, GENERATIM.

CAPUT PRIMUM.

ART. I. UM materia peccans, & aliena, quæ *arthritidos* ſive *Primigeniæ*, ſive *Symptomaticæ* cauſa proxima, continens, & conjuncta eſt; poſt aliquam in ſanguine moram, naturæ demum moleſta, ideoque expellenda, jam exilio parata eſt; permagni ſane refert, quas in corporis partes ea mittatur; quibus in locis deponatur: Si enim in *artubus*, maxime vero ſi eorum commiſſuris; ſicque ut de ejus in ſanguinem reditu nullum ſit periculum; profecto quidem hoc eſt ipſum naturæ propoſitum, quod in ſui defenſionem omni illa ſtudio, ſummis viribus attentat: hæc morbi hujus ſolutio fida, accommodiſſima: hæc *arthritis* exoptatiſſima, quæque jure merito nominetur *Regularis*.

II. SIN aliter acciderit, & ad corporis *Truncum*, ſive aliquam ejus partem, materia fuerit appulſa, & in ea malum more ſuo machinata; longe alia rerum facies, alius eſt eventus: nam aut nulla morbi fit ſolutio, aut ſaltem inepta, naturæque votis minime reſpondens. Novus ex eo morbus exoritur, iſque ſæpe periculoſus, ſæpe pernicioſus; indole, & ingenio propter materiam ab *arthritide* ductam, admodum ſingulari. Atque hæc iſtius materiæ, in ea quæ intus ſunt, e ſanguine ablegatio, & in iis commoratio; quandoquidem ex primo naturæ inſtituto (quæ ſemper *Regularem* præfert, & quoad fieri poteſt, molitur *arthritidæ*) minime peragatur; verum multo aliter ex illius errato, vel defectione: hæc, inquam, *arthritis* a nobis appellatur *anomala*; ea vocis iſtius ſignificatione, qua apud veterem (1) Etymologum legitur *anomalia*, *id eſt*, *extra Regulam*.

III. *Arthritidum anomalarum* Διαγνώσεις difficultatibus quampluribus involutæ, tenebris denſiſſimis obſcuratæ ſunt; ut autem excudam, & ante oculos ponam earum rationem aliquam generalem, omnino diſtinguendum eſt inter eas *anomalas*, quæ *Regulari* nullo præcurrente paroxyſmo ſunt; & eas quæ regularem *arthritidis* paroxyſmum inſequuntur.

Illæ quidem partium, quas afficiunt, morbos tam mimice legitimos & exquiſitos imitantur; ut internoſcere illas, & ab hiſce charactere proprio diſcriminare, prorſus ἀδύνατον exiſtimetur. Quis enim, e. g. morboſam iſtam affectionem, quæ in corpore, ad hoc uſque tempus immuni, neque *arthritidis* paroxyſmo regulari vel ſemel unquam tentato, vel ei (quantum apparet) proclivi locum habens, anginam inducat; eaque anginæ legitimæ tam ſimilem, ut neque ovum ovo ſimilius: quis, inquam, iſtuc malum; quis hanc anginam, *arthriticam* eſſe ſomniaverit; quando nulli teſtes, ſymptomata nulla, vel minima quidem ex parte id arguere videatur? Nihilominus tamen *arthriticam* eſſe poſſe hanc *anginam*, omni dubio procul uſu medico confirmatum eſt. Quare prætermiſſis hiſce, quæ, ut nunc ſunt ſymptomata, & eorum interpretationes, ſupra captum humanum eſſe cenſeantur; ad eas progrediar *anomalas*, quæ, paroxyſmum *arthritidis* regularem a tergo ſecutæ, *Diagnoſes* habent probabiliores.

IV. HÆ vero *Diagnoſes* non ex caterva ſive globo ſymptomatum, ſimul ſemelque concurrentium, (quod in affectibus pleriſque locum obtinet) expectandæ; ſed ex ſymptomatum ſerie, vel ordine, in longum producto, capiendæ ſunt. Ut autem iſtæ catervæ, Συνδρομα' ab antiquo παθογνωμονικὰς fuerunt nominatæ; ita quidem hi *Ordines*, *Pathognomonici* non inepte nominantur.

Qui quidem *Ordines arthritidum anomalarum Pathognomonici*, pro iſtarum *arthritidum* diverſitate, diverſi ſint, oportet; & quidem alias conveniunt, alias inter ſe magnopere ſunt disjuncti. Conveniunt in eo, quod

(1) *Iſidori* Lib. 1. Cap. 27.

quod ad unum omnes ab *arthritide regulari* sumant initium: quandoquidem, de *anomalæ arthritidos ὑπάρξει* minime unquam constabit, nisi de *Regulari arthritide* præcurrente prius constiterit. Atque hæc istarum Διαγνώσεων pars prima est.

Discordant eo. quod, eodem loco incipientes, diversas omnes ingrediantur vias: uti radii ejusdem circuli, ab eodem puncto, nempe centro, incipiunt; sed in varia peripheriæ puncta desinunt. Ut hoc exemplo clarius ostendatur, *Dysenteria*, v. g. *Phthisis*, & *apoplexia arthriticæ* consentiunt in eo, quod ab *arthritide* regulari, & in artus sæviente, exordiantur omnes: verum, quoniam miasma nunc ad intestina appulsum est, ubi loci *Dysenteriam* facit; nunc ad pulmonem, ubi *Phthisin*; nunc autem ad cerebrum, ubi *apoplexiam*; idcirco *arthriticæ* hujus *apoplexiæ*, *Phthiseos*, *Dysenteriæ Diagnoses* ex cerebri, pulmonis, & intestinorum, nempe ex locorum affectorum signis, maxima ex parte sunt eliciendæ. Atque ista locorum, ab *arthritide* in eos translatas affectorum, accidentia, Διαγνώσεων harum est quod reliquum.

Quoniam vero hi affectus postgeniti, *arthritidem regularem* nunc e vestigio sequuntur, nunc ex intervallo; eoque alias brevi, alias longiori; magna profecto, ob hanc rem. earum est diversitas. Alii originem plene & plane confitentur *arthriticam*; alii, utrum habeant, an secus, minime declarant. Adeoque, ut diagnoses hasce finiam, hic *Canon* istorum affectuum *Pathognomonicus*. Quo certior *arthritidos* regularis ὕπαρξις, & illius materiæ, in ea, quæ intus sunt, quo postea certior est translatio; eo confidentius *anomalam*, & quidem in parte jam nuperrime occupata, esse *arthritidem* possimus statuere.

V. CUM autem *arthritidem* ea, quæ intus sunt, *anomalam* infestare dicam; vox (*intus*) ut & alibi (*Partes internæ*,) uti etiam τὸ (*anomalam*) & (*Truncus*) sic a me sumuntur, ut *internæ Partes* sint trunci omnes: *Truncus* autem tres ventres comprehendat, & cum artubus (quorum respectu partes ejus dicuntur *Internæ*) constituat universum corpus. Ut autem voces (*internæ*) & (*intus*) & (*Truncus*) sensu largiori, ita vox (*anomala*) strictiori accipitur: Non enim omnes *arthritidos* in trunco *anomalias*, non artuum ullas, tractare propositum est.

VI. HINC *Arthritidem* inter *Regularem* & *anomalam*, quæ sit differentia, quod discrimen, explicatu facillimum. Primum enim illa tantum artus invadit, eorumque præcipue articulos; tum humerum, & coxendicem, tum cæteros omnes: Hæc corpus reliquum; cujus partes, nunc *contentas*, nunc *continentes*; aliasque sæpenumero adoritur, multifariam affligit.

Deinde, *arthritidos* regularis, cuicunque articulo affixæ, quoscunque artus pervagatæ symptomata, simul sumpta, inter se consentiunt, similiaque faciunt *Pathognomonica*, & (quod de similium triangulorum lateribus solet dici) ὁμολογοῦσι. Nam in *arthritide* regulari fixa, dolorem fere perpetuo, tumorem creberrime, ruborem sæpe, neque raro ardorem & tofos cernimus: & in vaga dolorem, unde ipsius nominis ratio, vagum; cui nonnunquam accedit tumor albus, & tanquam οἰδηματώδης. Contra vero *anomalæ arthritidos*, uti in locis ea longe plurimis est, ita longe plurima & diversa sunt symptomata; in ordines ejus *Pathognomonicos* & numero plures, & valde dissimiles (secundum partes ab hac *arthritide* tentatas & affectas (disponenda, & digerenda.

Postremo *arthritis* regularis est a natura potissime petita; maxima ex parte tuta, perpetuo desideranda, crisi: ut ad vitam servandam in primis necessaria; neque alium quemvis (nisi id casu fiat) morbum gravem, & ærumnosum habens supervenientem. Hæc contra ortus est sinistri, & ex naturæ frustratione; raro absque ægroti periculo, interdum summo comitata, exituque crebro fatali. Adeo nempe a *Regulari* distinguitur *anomala arthritis*.

VII. Id autem memoria tenendum, non solum exquisitæ *Primigeniæque arthritidos* esse has Ἀνωμαλίας, verum etiam *Simulatæ Symptomaticæque*; easque esse *arthritides Symptomaticas*, quæ *Primigeniam arthritida* non tantum modo recte agentem, sed etiam deviam, sed *anomalam* sequantur, & in rebus permultis æmulentur. Hujus autem verbis vis, & interpretatio non ita intelligenda, ac si omnes *Symptomaticæ* ad *anomalias ἀδιακρίτως* omnes æque proclives essent; & contrario, has illis sæpius, & longius excurrere, & quidem ad alios corporis, locos est exploratissimum.

VIII. At truncum illa universum non æqualiter infestat, aut pari modo lædit; verum, ut in provincia exteriori *arthritis regularis*, sedem in pedibus principalem ponit;

nit; quam crebertime frequentat, habitatque constantissime: aliam secundi ordinis sedem elegit, nempe manus articulos; quos aliquanto rarius, sæpe tamen invisit: alias habet tertii, videlicet genu, cubitum, humerum, & coxendicem; quos articulos adit, quasi invite omnium rarissime. Ita quidem in provincia interiori, sive corporis trunco, *arthritis* se gerit *anomala*. Namque omnium sæpissime ventriculum, & intestina petit, & in iis tyrannidem exercet: hinc Ἀνορεξία, Δυσπεψία, *Vomitus*, hinc *Colica*, *Dysenteria*; *Diarrhœa*; hinc interdum *abscessus arthriticus*. Sæpe caput, tanquam arcem munitissimam aggreditur; & nunc *Vertiginis*, nunc *Cephalalgiæ*, nunc *apoplexiæ* partes sustinet *arthriticæ*. Aliquando etiam in nervos se insinuat: unde *Paralysis arthritica*. Non raro pectoris regionem, spirandique tentat organa; & est vel *Asthma*, vel *Tussis*, vel *Hemoptoe*, vel *Phthisis arthritica*. Aliquando etiam fauces invadit, & sub *anginæ* vultu ludificat ægrotos. Interdum gingivas, & appellari solet *Dentium Podagra*. Interdum renes afficiendo *Calculum* infert, *Dysuriam*, *Stranguriam*: alias, scil. aliasque trunci partes, viscera, membranas, musculos, glandulas, tendines, ligamenta, ne dicam ossa penetrat inficitque, ut in omni trunco, quod ea liberum, & ex toto sit immune, vix reperiatur.

IX. Ne cui vero *arthritidi* videatur alienum, tot ei, vel erranti, *anomalias* obtingere; inque morbos, si eorum facies spectemus, numero tam multos, naturam tam diversos, illam distindi, & dispertiri; hoc cum animo cogitet. Primum, virus *arthriticum*, sanguine commistum, una cum eo corpus universum circumvehens, in singulos ventris singuli recessus, in partes corporis omnino omnes immitti, earumque adyta intrare. Deinde, iter ad articulos non adeo recta facere miasma illud, ut in aliis corporis regionibus minime unquam divertatur; verum ex contrario, ad partem trunci aliquam appulsum, in ea sæpe morari, sedemque tanquam propriam occupare. Postremo, illa commoratum, illius affectum aliquem, sed novi moris affectum, sed *arthriticum* inducere tum posse, tum etiam solere. Ut *arthritidis* imperium, usquequaque dilatatum, amplum esse constet, pariterque fere atque humanum corpus immensum.

X. Causæ loco proximo perpendendæ veniunt; Eæ vero, uti mihi videtur, ita se habent. Alia est *ipsum Miasma arthriticum*, vel in sanguinis sinu inclusum, vel ad corporis extremitates amandatum; quod tamen iis minime defixum, aut inhærens, repercussu proclive sit, & in trunci organicam partem aliquam facile repellatur.

Alia *in ipsis Trunci partibus*, quæ miasma depositum accipiunt, inest. Earum enim infirmitas & ἀτονία major, minor; eaque interdum naturalis, alias acquisita, reddit eas *arthritico* plus minus oneri ferendo idoneas. Atque hæ duæ causæ *internæ* sunt, & procatarcticæ, & in *anomalis* hujusce generis quibuscunque locum obtinent.

Alia est *externa*, & evidens causa; ut emplastra, cataplasmata Ἀποκρουστικά, frigus, & quidem omne, quod materiam, vel a τοῖς ἔξωθεν repellens, vel iis affigi prohibens; ad ea, quæ intus sunt, illam intrudat. Atque hæc causa frequens & pervagata, minime vero constans, & perpetua est. Trunci enim partes aliquando debiles, & ἄτονοι nulla omnino urgente vi externa, onus per se recipiunt ultroque sustinent.

XI. DIFFERUNT inter se *arthritides anomalæ*, primo, secundum *Locos sive Subjecta*: Alia enim est ventriculi; alia intestinorum; alia pulmonis; alia faucium; alia cerebri; alia nervorum; &c. Et quidem adeo differunt, ut, tot diversæ inter se morborum species, a plerisque omnibus fuerint existimatæ.

Tum, in eodem subjecto, differunt secundum *Causa*. Ut enim illæ varietate magna distinguuntur; ut illæ nunc fortius, nunc remissius agunt; utque hoc illoque modo, πολυτρόπως implicantur; *anomaliarum* oritur *arthriticarum*, quæ pari gaudet diversitate, vis & copia similiter varia.

Dicam planius, & distinctius; primum *ratione Materiæ*, sive causæ continentis; quam modo puram putam *arthriticam*, modo alienam, uti *Scrofulosam*, *Scorbuticam*, vel istiusmodi aliam, habet hæc *arthritis*; modo materiam recta e sanguine effusam; modo ab extremis partibus translatam; modo in iis partibus sævientem, membranas acriter rodentem; modo mollem, edentulam; modo in iis nuperrime; modo ex intervallo. Unde *arthritidum anomalarum* multiplex varietas, discrimen ingens.

Deinde, *ratione Subjecti*, nunc illud a natura debile; (uti sunt glandulæ ferme omnes:) nunc materiæ vitiosæ a sanguine secer-

secernendæ natura destinatum; (uti præcipue sunt conglomeratæ :) nunc malis moribus illud debilitatum; (quod in ventriculo sæpissime observatur;) nunc, prægresso aliquo morbo, (quod in hæmoptoicorum pulmone,) suscipiendo miasmati *arthritico* magis paratum est. Unde etiam harum differentiæ *anomalarum* pene innumeræ. Alia porro est differentia, ad hunc ordinem referenda: nam ab alio *Subjecto*, uti a faucibus, ad artus facillime, sua quasi sponte adit; expeditissime, promptissime demigrat; ab alio, ut a nervis, non nisi difficillime removetur, & summis medicinæ viribus, remediis, veluti μοχλικοῖς; interdum vero ne quidem ullis. Unde etiam ἐν τῶν θεραπείων harum *anomalarum* magna diversitas.

Postremo, *ratione Causæ externæ*; nonnunquam mero extremitatum robore, partium internarum ἰσοῤῥοπίαν exuperante; sæpe emplastris, cataplasmatis, unguentis, linimentis repellentibus; nonnunquam aëre perfrigido; nonnunquam pedum, in aquam frigidam, vel salsam, immersione; alias ligaturis, aut tibialibus nimis angustis fit *arthritis anomala*.

Ex hac varietate qua *Subjecti*, qua *Causarum*, *arthritides* sunt *anomalæ* tam variæ, tamque multiformes, & detectu sæpe tam difficiles; ut vel *Æsculapio*, vel *Herculi* Medico facessant negotium.

XII. MEDENDI indicatio generalis est, ut *arthritide anomala* pars affecta quam citissime, quam tutissime levetur. Hoc autem fit, materiam in ea depositam partim e corpore evocando, partim in artus transferendo. Evocatur e corpore materia modo venæ sectione, modo catharsi, modo diaphoresi, modo epispasticis, modo apophlegmatismis, modo errhinis: Quæ quidem omnia, sicut hujusmodi cætera, quando *arthriticis* omnibus *anomaliis* simili nequaquam modo adversentur; verum e contrario, aliis alia: quæ illorum auxiliorum quibus *anomaliis*, quaque ratione opponantur, infra speciatim explicabitur.

In præsentia dicam, e corpore materiam evocantibus (quæ primo loco erant) etiamsi crebro necessariis, noniis ita crebro solis, ægrum sanari; interdum lædi: *Lædi* nimirum, quoties perperam & imprudenter electa, vel incaute & supra modum ea fuerint adhibita, unde nonnunquam malum augetur, aut alias ægri conditio pejor reddita est. *Non autem semper sanari*, quia materia, quæ relicta est in corpore, *arthritica*, tametsi evacuationibus retusa, quando jam maturata & ad ἀκμὴν est evecta, brevi se attollet, iterumque turgendo cristas eriget, neque nisi propriis excerniculis (id est, glandulis articularibus) ejus fiat excretio, vel minimum artubus appositio, sanguini quies erit. Præmissis igitur, qua par est, evacuationibus, optime felicissimeque curatio perficitur, per materiæ in artus translationem. Hoc enim ipsum est naturæ propositum; hoc illi maxime optatum; quod dum molimur, ei laboranti, neque alienum ex more, & qua via soleat debeatque exturbanti, ferimus suppetias. Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ (ἡ φύσις,) ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. Hoc est, *Quæ educere oportet, eo ducenda, quo maxime Natura viam affectat, per loca convenientia*. *Hippocr.* Aphorism. 21. lib. 1.

Medicamenta, huic intentioni apta & inservientia, sunt duorum generum, quæ ore sumpta materiam in artus amoliantur; quæque extra iis admota, eo illam invitent.

Interna, *arthritidem expellentia*, sive Ποδαγραγωγά, sunt e classibus cardiacis, & diaphoreticis, magna ex parte, selecta præsidia; uti.

Pulveres *Zedoariæ*, *Contrayervæ*, *Gentianæ*, *Serpent. Virg. e Chel. C. C. Purpureus* Batei; *Lapid. Goani*, *L. Contrayervæ*, *Species Diambræ*, *Confect. liberantis*; Cl. Fulleri *Pulvis Alexipharmacus*; *ejusdem P. Stomachicus amarus*; Cl. VVillisii *P. Bezoarticus*; *Pulvis Ruber* Exoniensis; *Flores Salis armoniaci*; & *id genus alii*.

Electuaria, *Theriaca andromachi*, *Mithridatium*, *Elect. de Ovo*.

Spiritus *C. C. Simp. vel Succinatus*, *Sp. Sanguinis humani*, *Urinæ*, *Volatilis Oleosus*, *Serici*, & *ejusmodi alii*.

Vinum *album Gallicum*, *Campanum*, *Mosellanum*, *Rhenanum*, *Burgundicum*, *Burdigalense*, *Lusitanicum*; *Pomaceum*, *maxime subacidum*.

Quoniam autem *Ferro*, ad extrudendam *arthritida*, nihil potentius inveni, aut quod ægrotanti sæpius sit auxilio; quod efficax, & tutum; quod annorum usu multorum a me expertum, ejus *Præparatum* accipe.

℞. *Limaturæ Ferri* ℔x. *Sartagine*, *vel Patella terrea*, *vitro obducta*, *Urinam made-*

fac humanam, æstivo Sole, vel ad Ignem sicca; iterumque (Spatula Ferri particulas, ne coalescant, bis in die agitando) irrora, donec abeat in Rubiginem Massa. Exesam, & Rubigine confectam eam in mortario ferreo contunde: Tusam, & in Pulverem redactam Situlæ, quatuor circiter Congios aquæ fontanæ continenti, injice. Pulverem cum aqua commisce. Horæ post quadrantem, aquæ, quod summum est, & minus turbidum, leniter detrahe; & ad Pulveris, in ea natantis, siccitatem evapora. Quod in situla relictum est humoris, similiter evaporetur. Pulvis in fundo crassior, Urina irroretur; &c. uti prius. Itaque Nutritio, Tritura, perque aquam Separatio repetatur, donec omne Ferrum in Pollinem mutabitur. Chartæ Emporeticæ, Coni in formam circumvolutæ, Pulveres siccatos inde; aquam fontanam fervefactam, paulatim, & per vices, superaffunde; donec urinoso sale penitus abluto, existillabit aqua insipida. Pulverem denuo exsicca, & usui serva.

Est illa *Rubigo Ferri* subtilissima, merum *alcohol*, non solum *arthritide*, verum etiam chronicis plerisque aliis, ægrotantibus, præcipue teneris & imbecillibus utilissimum. Dosis ℈ß. semel, bis in die, pro re nata.

Pulvis Ruber Exoniensis *ita præparatur.*

℞. *Cacumin. Anagalid. Scabios.*
Draconis, Betonicæ, Scordii.
Tormentillæ ana ℥iv. *misce:*
incisa digere, igne arenæ, horas xxiv. in Vini albi Lusitanici ℔iv. *Vitro probe clauso. Tunc fiat Colatura: & Expressio.*

℞. *Boli armenæ pul.* ℔i. *Infuso prædicto in spissitudinem Linimenti temperetur; crebra agitetur, sole exsiccetur; rursus irrigetur;* &c. *Itaque Massa Infusa nutriatur: at cum ultima ejus semilibria, illi addatur.*

Mitridatii ℥i.
Diascord. ℥iß.
Conf. Alk.
Pul. Rad. Curcumæ ana ℥ß. *Serp. Virg.*
Croci Brit. ana ℥ii. *misce, exsicca; f. Trochisci, vel Placentulæ, solis æstu durandæ, loco calido servandæ. Dosis* ℈j. *ad* ℈ß. *vel* ℈ii.

Ad *arthritidem* expellendam *Pulveres, Boli, Pilulæ*, post evacuationes necessarias exhibendæ.

℞. *Ferri hujus Nutriti, sive alcohol. Martis* ℈ß. *Sacchari albiss. gr. xv. Pul. Nucis Myrist. gr. v. f. Pulvis, cum vini Haustu assumendus*, vel

℞. *Pul. e chel.* C. C. (vel *Lapid. Contrayervæ*, vel *Rubri* ℈i. *alcohol. Martis* ℈ß. *f. Pulvis.*

℞. *Ther. andram.* ℈i. (*ad* ℈ß.) *alcohol. M. gr. v.* (*ad x.*) *Syr. Caryoph. q. s. f. Bolus*, vel

℞. *Pul. e chel.* C. C. (vel *alexipharmaci*) ℈i. *Spec. Diambræ, Ferri Nutriti ana* ℈i. *conf. alk. q. s. f. Bolus.*

℞. *Pul. Serpent. Virg.* ℈i. *alcohol. Martis* ℈ß. *Ol. absynth. chym. gt.* i. *Ext. cent. q. s. f. Pil.*

Detur aliquod ex hisce compositionibus, semel, bis, terve in die; uti res ægroti postulet, & patiatur; cum idoneo vehiculo, *Vino* puta, *Pomaceo*, vel *Julapio Cardiaco*.

Si liquidum malis, in eundem finem propinetur *Infusum amarum, cum Tinctura Martis; vel ejus alcohol.*

℞. *Rad. Zedoar. Gentian. ana* ℥ii.
Cacum. abs. Rom. agrimon.
Cort. exter. aurant. siccat.
Croci Brit. ana ℥i. *misce, & digere, in Vini rubri Lusitanici* ℔iii. *ad idoneam alterationem: Tunc f. Colatura. Dosis* ℥iij. *cum alcohol Martis gr. v. ad. x.*

Sunt & alia medicamenta, *arthritidi* protrudendæ apta; quæ *anomalis* quibusdam singularibus occurrunt, & suis in locis tradentur: hæc autem maxime communia.

Internis hisce Ποδαγραγωγοῖς, vel hujusmodi aliis, dies quatuor aut quinque usurpatis; si in Artubus nihil excitabitur doloris, ad ea, quæ extra imposita *arthritidem* ad τὰ ἔξωθεν eliciant, descendendum est. Articulo dolere solito admoveatur *Empl. ex Cummi Caranna* vel *Oxycroceum*, vel *Cephalicum, cum Picis Burgund. dimidio, triente, vel quadrante*. Valet *Urticatio*, veteribus in usu adversus dolorem ischiaticum, valent *Balnea*, sed calidissima; uti etiam *Pelles animalium* recens detractæ. Vel applicetur *Ceratum illud viride, ex quo fiunt Petasothecæ*; vel si vires ægri ferant, & res in dubio versetur, *Phœnigmus*

℞. *Fermenti vet. partes* ii.
Sem. Sinapios.
Ras. Raph. Sylvestr. allii,

Cacu-

Cacumin. Rutæ ; Fimi Columbini , ana partem unam ; cum aceto Vini albi contunde ; ad ſpiſſitudinem Cataplaſmatis redige .

Admoveatur ejus portio, quam fieri poteſt, calidiſſima, cum veſtitu apto, laneorum nempe involucris ; & quamprimum illa refrixerit, donec tumor erit, uſque eo renovetur. Ægrotanti, ſi inter cruciatus animo defecerit, *Julapium Cardiacum*, vel, quod præferre ſoleo, *Vinum* aliquod generoſum ſæpius propinetur. Tumori demum facto, ne ſanguini reddatur in eo contentus humor, *Epiſpaſticum*, cujus beneficio is educi poſſit, applicetur.

Ubi nulla præſentis auxilii neceſſitas, aut ægrotus debilis, & tener, doloris fuerit impatiens, tibiis, vel cubitis (prout *arthritis*, imos, vel ſupremos artus ſolet occupare) primum *Epiſpaſticum* commune ſuperponatur ; quo duodecim vel duodeviginti horis poſt detracto, imponatur id, quod ſequitur.

℞. *Axung. Porcin.* ℥iiß. *Empl. Melilot. ſ.* ℥iß. *Pul. cantharid.* ʒi. *m. f. Emplaſtrum.*

Hujus *Epiſpaſtici* auxilio, dies ſex, octo, vel decem educatur, quandiu nempe viſum fuerit, *ἰχωρώδες αἷμα*. Quacunque via progrediare, ſalutaris hæc ſeveritas, inanem omnem clementiæ ſpeciem longe multumque vincens, *arthritidem* paucis diebus ſolet allevare. Ita falſum eſt quod effluit, ut ex eo ſæpe pruritus, & partium aliquando vicinarum inflammatio, & tam diutinum eſſe flumen obſervatur, ut ne perpetuum ſit, interdum extimeſcat æger. At, quantum mihi notare licuit, inanis hæc ſollicitudo. Nam, ichore ſupervacuo exulante, concidunt ſymptomata : ex quo æger vegetior, appetitu avidiori, animo majori eſt donatus ; ab *arthritidis* acceſſione nova ad tempus aliquod incolumis.

At! Tribum *arthriticorum* delicatam, mollem, & doloris impatientem inſtare video ; quæ periculum ex dolore meticus, & ex *ἀλυπίᾳ* felicitatem, omnem hanc *arthritidis* expellendæ medicinam, illiuſque profeſſorem crudelitatis arguit ; neque inter hæc tormenta (*Phænigmos* ſcilicet aliaque dolorem excitantia) aliter, quam in *Phalaridis* Tauro, vivi contendit ; neque ſine indignatione quadam me objurgat, ac ſi verbis *Æſchyli Prometheis* uſa.

Ἐλαφρὸν, ὅϛις πημάτων ἔξω Πόδα
Ἔχει, παραινεῖν, νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς.
Πράσσοντας. Id eſt.

Facile, quiſquis Pedem extra mala habet, adhortari, & monere infelices. Et, ut verum fatear, quærimonias hac de re me plus ſemel audiviſſe, non diſſimulabo. Pii autem Medici eſt, dum morbum ſedulo & artificioſe conatur relevare ; quidquid in ea re occurrat impedimenti, ſtudio, & conſtantia vincere, vel patienter ferre. Exponenda igitur his hominibus eſt *arthritidos anomalæ* malitia ; & quanto melior, & mitior ſit hæc crudelitas, quam per miſericordiam methodus ; illa brevi, & tolerabili dolore ſanitatem ; hæc quiete, multo deteſtabiliori : mortem accelerat.

His in genere præmiſſis *anomalas arthritides* ſpeciatim explicandas, jam nunc aggrediar.

CAPUT II.

De Ventriculi affectibus arthriticis.

ART. I. A *Ventriculi* & *Inteſtinorum* malo, nempe dyſpepſia, creberrime potiſſimeque naſci *arthritida primigeniam* ; ex ejus doctrina, luculenta & idonea, liquido patebit. Ejuſdem *arthritidis* ut etiam *Symptomaticæ* naturam exquirenti manifeſtum erit, nullam in univerſo corporis trunco partem, *Ventriculo* & *Inteſtinis*, eam utramque perfectam anteponere ; nullam frequentius ingredi ; nullam diutius tenere ; nullam gravius affligere ; nullam ſæpius repetere. Quæ quidem res, uti methodi noſtræ, ab *arthritide* eorum *anomala* incipientis, rationem abunde comprobat ; ita quidem merito requirit, ut, quæ ſit hujus ſævitiæ frequentiæque cauſa, ſtudioſe examinemus.

Quo vero clarior & dilucidior *anomalarum*, haſce partes ſic infeſtantium, expoſitio ſit ; de iis, quæ in *Ventriculo* locum habent. hoc capite ; de iis, quæ in *Inteſtinis*, ſuo ordine poſtea diſputabibum : ut, in quibus ea inter ſe concordent omnia, & in quibus diſcrepent ex conjunctis & juxta ſe poſitis facilius innoteſcat.

II. Ut *Ventriculum arthritis* occupet, & in eo commoretur, duo videntur eſſe neceſſaria. Primum, in ſanguine miaſma *arthriticum*, ſive nativum, ſive malis moribus acquiſitum. Sæpe quidem nativum, huic affectui ſuo marte generando, par & æquale reperitur. Sin ebrietate, gula, vel

utraque id adaugeatur, fortius inde factum, omnem molitur efficacius accessionem, præcipue *anomalam*. Neque tantummodo inesse sanguini, & cum eo circumvehi sufficiet; nisi etiam in fugam abiturum; nisi exilio, quocunque vult natura, fuerit paratum. Alterum est, ut huic miasmati accipiendo, in tunicarum vel fibrarum intervalla adsciscendo, *Ventriculus* accommodetur; & ad illud in recessus intimos admittendum, aptus & conveniens sit.

III. ADVENAM illius accipit *Ventriculus*, sæpe propter imbecillitatem ab incunabulis ductam, ipsoque ortu factam; ob quam in illo expellendo arcendoque partes minime possit sustinere.

Et quidem tanti, ad inferendum hunc affectum, momentique tam magni, est hæc imbecillitas, ut ex iis, qui eo laborarunt, antea *Ventriculo* laborare, plerique omnes invenirentur. Illa vero, quam dixi, imbecillitas aliquando subita est, & uti conjicio, ex improviso. Quoties nimirum Venere absumantur; vel, ex dolore, timore, aliove quovis animi pathemate, recedant spiritus animales; *Intestinorum* membranæ flaccescant; itaque advenæ, sese intrudendi non ad *ἰσοῤῥοπίαν* adversentur, atque adeo viam aperiant. Cujus quidem rei, (*anomaliæ*, videlicet, hoc in loco *arthriticæ*, a mœrore inductæ) exemplum mox subjiciam.

Nonnunquam autem crudum, acidum, biliosum, aliudve aliquod ineptum & vitiosum, in *Ventriculo* coacervatum, miasma illuc allectat, & tunicas ejus irritando vellicandoque, ut in iis illud deponatur, efficit: non alio modo forsan, quam, in ambitu corporis *Epispastica*, *Phœnigmi*, & id genus *attrahentia* vulgo dicta, cutim, mordendo stimulandoque, serum, & nonnunquam ipsum sanguinem ad se invitant, & quasi attrahunt. Quod quidem usum venit admodum frequenti; sic, ut in causis hujus *anomaliæ* procatarcticis nihil, ut opinor, frequentius.

Interdum miasmatis, in *Ventriculum* missi, causa est externa: uti *cataplasmus*, *Emplastrum*, aliudve quod vis istiusmodi repellens: quo ne extra in articulis maneat, neve in eos emittatur *arthritis*; verum e contrario, ut in *Ventriculum* pellatur, effectum est crebertime. Atque huc referri frigus oportebit; seu balnei, sive aëris fuerit: & quidem, multum hac in re valere frigus externum, iterum & sæpius observavi.

Ex hisce causis; qua antecedentibus, qua evidentibus; sed ratione, modo, & *ἐνεργίᾳ* alias alia, valdeque inter se diversa operantibus; *anomalias* notare licet, in *Ventriculo arthriticas*: quarum εἶδος καὶ ἦθος, ut ad illa descendamus, plerunque tale est.

IV. Cum *arthritis* aliquandiu *Regularis* fuit, & in artubus accessiones recessionesque multas ex intervallis iteravit; sæpe quidem videmus, paroxysmum ejus, vel ex *Frigore*, *Emplastro*, *Cataplasmo*, *Unguento*, vel istiusmodi aliquo externo repellente, vel post satietatem, aut crapulam; & in victu erratum aliquod, nunc abscindi abrumpique; si nempe esset: Sin nullus fuerit tunc temporis paroxysmus, spatio præter morem excludi prorogarique. Hanc paroxysmi regularis sive intermissionem, nonnunquam sequitur Ἀνορεξία, cibi fastidium; eique postea se adjungit pectoris gravitas; & deinde ructus, vomitio, & interdum cardialgia. His sæpe additur *Intestinorum* oppressio, dolor, constrictio, & aliquando æstus, respiratio impedita & angusta, oscitatio crebra, cephalalgia, vertigo, & interdum mœstitia, Σχόσμα, faciei pallor, & post aliquod tempus imbecillitas universalis, & totius corporis macies.

Etsi hæc symptomata fortasse nunquam in eodem corpore simul semel observantur omnia; ea tamen horum caterva creberrime videtur, quæ *Ventriculum* maxime, secundum cum *Interranea*, malo quodam intestino affici, gravarique significet; eique κατὰ Συμπάθειαν ἐπιγίνεσι, tum imo ventre, tum medio tum etiam supremo, cum systemate nervino, ea, quæ recitavimus, symptomata: quod ea singulatim examinari facillime patebit.

Abs quo hæc intus oboriuntur, rara in extremitatibus *arthritis*. Fixus, vagus dolor, tumor rarus. Qui diu clinicus fuit, nonnunquam, hunc in modum affectus, expedite & prompte ambulat. At, quod externo omni dolore pejus, magis indies intestina mala magisque ingravescunt: Sic, ut æger (nisi fortunate *Deus* se interposuerit, & vel tempestate ab immoderata & perfrigida, ad mitem & benignam mutata; vel medicina apposite adhibita, reducta fuerit *arthritis regularis*) inedia, languoribus, & dolore confectus, e medio sensim abiens, post menses aliquot tristissime actos, mortem denique misellus obeat.

V. Quicunque hæc symptomata, maxime vero

vero eorum ordinem, quo ex aliis emanent alia, judicio rite ponderavit, mecum, ut opinor, sentiret; *arthritidem*, olim regularem, nunc *anomalam* fieri, & in *Ventriculum* divertere. Cujus rei probabilitas ex hisce paucis, simul consideratis, omnino sumi potest. Primum, quod nullum unquam hominem, nisi *arthriticum*, adoriatur hic affectus. Deinde, quod nec eum, nisi miasmate *arthritico*. eoque maturo, & volatili turgentem. Deinde, quod neque illum, nisi vel a paroxysmo vacuum, vel eum habentem intercisum, imperfectumque. Deinde, quod e vestigio sequatur recte *arthritidos* defectum. Quibus omnibus, uti par est, pensitatis, nihil verosimilius videtur, quam quod *arthritidos* materia, *Ventriculum* appulsa, dictam moveat tragædiam. Hujus autem opinionis fides ut amplius stabiliatur, hoc, quo nihil clarius, nihil luculentius optari potest, unum superaddam; nempe quod *arthritide regulari* denuo inducta, (id est, materia *arthritica*, a *Ventriculo* in artus amandata) nihil huic affectui citius, nihil tutius medeatur.

VI. Senes hac *anomala* maximopere conflictantur; quorum sanguis, in miasmate, per ætatem ingravescente, expellendo; quorumque viscera, propter imbecillitatem ætate crescentem, in eodem avertendo, minus valent. Sed non iis propria est habenda; quando in adultos, in illis juniores sæpenumero cadat: Et quidem adeo, ut *anomaliarum*, quotquot sunt, *arthriticarum* nulla unquam, quod meminerim, magis. De cujus rei causa, ut conjecturam faciam, nihil magis in promptu, aut verisimilius habeo dicendum, quam istam in victu incuriam; licentiam istam (inutilem dicam, an perniciosam?) qua istius ætatis homines in mala se innumera immergunt. Quod ut pateat, unicum isthuc adjicere necessum est, in juvenibus ab errato in potu aut cibo, incipere eam quam sæpissime solere.

De anni tempore, quo potissime gliscat, enunciari potest; etiamsi nullum illa non arripiat tempus, nullo tamen magis vigere, quam autumno, quo, ad spumam omnem *arthriticam* e sanguine eructandam, vires exerit natura, & ut illam ad se alliciant, per fructus horæos æstate devoratos, & in ductu suo retentos computrescentesque intestina præparantur.

VII. Hæc cum hujusce *anomalæ* ratio sit creberrima, operæ pretium esse videatur, eam cum *arthritide regulari* paucis comparare, & utranque, quasi trutina, examinare. Age igitur, calculum ineamus, & initio, quod in confesso est, ponamus, diatesin in sanguine *arthriticam* tam hanc, quam illam præcedere. Deinde miasmatis, e sanguine ablegationem similiter utranque anteire: Et quidem, in his duobus, eis inter ipsas convenire.

At, quod altero loco dicendum, in quibus secum dissentiant, sunt quam plurima. Nam in accessione regulari sanguinis orgasmum, pulsum celerem, carnis æstum, eumque aliquando ingenem, naturæ nixum molitionemque plus minus intensam observare licet: contra vero in *Ventriculi arthritide*, nihil horum evenit; at anxietas, inquietudo, languores ægrotantem urgent. Illa naturæ vegetæ, vividæque, & magnam aliquod moventis opus; hæc fatigatæ, hæc oppressæ, & oneri succumbentis. Postremo, illa vitam reddit securiorem, hæc mortem imminentiorem. Tantum inter hasce *arthritides* est discriminis: & tam certo, si earum altera *Regularis*, alter huic contraria est.

VIII. Neque de istarum *anomaliarum* Historia, vel ejus fide, derogari quicquam arbitror; si forsan earum aliqua (prout diversæ sunt, & eorum numerus pene infinitus) sine ulla sive e prædictis, sive alia quavis evidenti causa, fiat; vel, si una cum paroxysmo regulari, non autem post eum, uti nos statuimus; vel, si ab ejus interruptione intervallo, quam proposuimus, longiori. Quandoquidem fingi potest, in ipsis hisce *anomaliis* quædam inesse perfectio; quam in descriptione nuper allata conati sumus exprimere: Et quotquot eam habent *anomalæ*, censeantur *ἀκριβεῖς*, suoque genere absolutæ; quæ vero carent, & ab ea desciscunt, minus perfectæ: De quibus tamen omnibus sententia, per regulam datam, per *anomalam* absolutam, facillime ferenda est.

IX. Illa porro symptomata, quæ dicuntur *Hypochondriaca*, notitiam *arthritidum* in ventriculo *anomalarum* identidem obscurant, earumque diagnosin interturbant. Nam cum ea senes sæpissime invadant; eosque maxime, qui post madidam, & temulentam juventutem, mutata vitæ ratione, senectutem degunt sobriam & siccam, a vino abstinentia languores fere perpetuos, ructus, anxietates, tristitiam, & nonnunquam dolorem, aliaque *Ventriculi* mala non raro infert; quæ *anomalam* in eo *arthritidem*

dem diuturnam (qualis ea interdum est) non parum æmulantur. Ut autem eam internoscat, & ab affectu hypochondriaco distinguat; ejus insultus explorare, modos eorum, vehementiam, & intervalla perscrutari, medentem oportebit: unde ab illo istam facile deducet.

X. Hisce libet adjicere, perinde fere esse, *anomalam*, ut per se est, spectemus, utrum artubus relictis in *Ventriculum* materia directo se insinuet; an vero primum in fauces, in partem aliquam contusam, aliamve quamvis; & tandem, quasi per circuitum, ineat *Ventriculum*: cum diversa ista progrediendi via, ad naturam hujus *anomalæ* permutandam, ne hilum quidem faciat.

Idem etiam erit, sive *anomala arthritidem* fixam, sive erraticam sequatur, sive neutram harum; sed miasma, sine ulla in artubus mora e sanguine recta in *Ventriculum* mittatur: Idem, inquam, erit; modo mitti constet. De istarum *anomalarum* natura, eamdem nempe esse omnibus, nihil dubii est; de earum ὑπάρξι modo certi essemus.

Hoc autem adnotandum, uti ætate provecti, (quod supra positum est) quam juniores: Ita labe *arthritica* ab ortu inquinati, quam integri: grandioribus, quam maturis parentibus oriundi, appetitu malo, quam bono donati, *arthritide* frigida & languenti, quam calida & acri dolere soliti; *anomaliis* his assueti, quam iis semper liberi, hac *anomala* citius, & diutius ægrotant.

XI. Medendi indicatio *Ventriculum* quam citissime, quam tutissime levari, & ab *arthritide*, ei incumbente, liberari postulat; quem in finem, duo semper consideranda, ut & sæpe exequenda veniunt.

Prius, ut per catharsin idoneam, & ægroti rebus convenientem, impura & aliena ista massa, in *Ventriculo* contenta, qua ad eum quasi attrahi, & (tanquam compede) in ejus tunicis detineri solet *arthriticum* miasma, foras per os, per anum eliminentur.

Posterius, ut peracta catharsi, vel, si nullius usus erit, prætermissa, *Ventriculo* dimoveatur, in extremas partes exulet *arthritis*. De quibus ordine.

Si respiratio angusta & præpedita, si *Ventriculi* gravitas, & inflatio, maxime vero si ructus, si nausea, si vomitio urgebit; adhibito leni emetico, sed tamen efficaci, modo vires annuerint, & nihil repugnaverit, *Ventriculum* moveri plane opus erit. In emetico seligendo curam & cautionem multam impendi, neque tantam rem negligenter agi oportebit. Ut enim, modo tuta, vomitio necessaria, ita, quæ languida, est inepta, & quæ justo vehementior, est periculosa. Qui sunt εὐέμετοι, iis satis esse solet *Foliorum Teæ Viridis*, vel *Cacuminum Cardui Decoctum*, copiose potum, ad quatuor, quinque vel sex egurgitandi vices, ad octo, decem, vel duodecim libras, si cum εὐφορίᾳ fieri potest, demissum. Quibus segne nimis hujusmodi decoctum, neque satis irritans, iis conducat liberis singulis, alternis, tertiisve, *Salem Vitrioli* pro re nata adjicere. Qui non nisi difficulter, iis opus esse videatur initio *Vinum vel Oxymel Scillit*. Vel ex eorum æquis ponderibus compositum, ad duas vel tres uncias sumere: & post horam quasi dimidiam, possetum aliquod simplex, vel amarum. Qui vero *arthritici* possetum, aquam tepidam, vel liquidum aliud aliquod quantitate bene magna, vel nequeunt, vel nolunt bibere; iis ne detur ex officina emeticum, maxime cavendum. Ut etiam aliis id incommodo esset, ita quidem *arthriticis* præcipue. Ne viz. allecta e sanguine ad *Ventriculum* materia multa, ejecta vero nulla, laboret æger. Est ubi nec possetum, neque decoctum, nec medicamentum aliud quodvis exhiberi potest; propterea quod, ex eorum quopiam, torminibus, spasmis cito inutilibus corripiatur æger, in primis vino deditus. Hoc casu, vino affatim, & ad vomitum usque sumpto, sæpiusque repetito, rejectoque, (quod simul & emetici & cardiaci vires habeat) totum isthuc, utut difficile, & plenum opus alea, nonnunquam absolvi, itaque ex fati faucibus ægrum eripui.

Quæ per vomitum evacuari solet materia, nunc biliosa, nunc quæ in *Ventriculo* computruit & coaluit, cruda est, maxime post *anomalam* ex Cerere vel Baccho natam. Respirationis spatium ex eo dilatari, pectoris gravitas auferri solet: quinetiam ipse vomendi nixus, & quæ ab eo sanguinis agitatio est, ad *arthritida Ventriculo* excutiendam aliquando non parum facit, & æger statim ποδαγριᾷ.

Hora post finitum vomitum, maxime si pharmaco moveatur, (ut in intestinis quicquid assumptorum manserit, evocatur) enema vulgare injiciendum; eosque vespere,

quo

quo reficiantur vires, *Bolus ex Theriaca androm. & Pul. Cantiano, una cum Vini ustulati Haustu, dandus. Tunc infusionis amaræ Vino Lusitanico, vel Xeresano factæ Haustum, cum Pul. Cantiani* ℈j. *vel* ʒß. *ter quaterve in die* assumat æger, donec alvo tempus erit inaniendæ.

Si vires ægri patiantur, interposito die uno post vomitum, instituatur purgatio: Sin imbecilliores eam vetuerint, in aliud tempus differatur: quam autem primum commode fieri potest, eam aggredi juvabit. In ea ordinanda curæ esse oportebit, ut ægri viribus conveniat; ut, in ductu alimentari quicquid insit alieni, tuto illud emittatur; sed neque medicamento tam forti, tanquam elaterio, ut faciat hypercatharsin. Uti hæc ægroto non nisi periculo plena, ita quidem purgans nimis lene exhiberi, malum erit. Hoc casu enim, nisi brevi repetita fuerit purgatio illuc, ubi peccatum erat, postea, majori cum incommodo, redeundum; & venter iterum movendus. Ratum enim isto, auspicatissimam hujus *Anomalæ* curationem fore, si a *Ventriculo* & *Intestinis* bene purgatis ordiatur. Mihi solemne est, per *Tinturæ sacræ* ℥iii. *vel* iv. *vel per Extr. Rudii* ʒß. *ad* ℈ij. *vel per Pul. Vvarvvicensis quasi* ʒß. *vel per Mannæ & Salis Catharticis Solutum, addito Elixir Daffeano, Alvum ducere;* & si spatio sex horarum nihil effluxerit, clysterem immittere; vesperi post purgationem, (uti post vomitum) bolum exhibere.

Interdum accidit, post utranque catharsin, non nimis parcam aut debilem, nauseam manere importunam; ipsaque medicamenta, quæ sanguinis suscitando, *Arthritidique* transferendæ suint a Medico destinata, ore confestim reddi. Hoc, uti conjicio, fit per acre illud *Arthriticum* miasma, quod *Ventriculi* tunicis inhæret. Ad vomitum hunc inanem, imo noxium compescendum, *Laudani liquidi gutt. instar.* x. *cum aq. cin. fort.* vel *abs.* C. vel *Sp. Menthæ* ʒii. quarta, quinta, vel sexta quaque hora misceantur; ea nempe dosi, & frequentia, quæ vomitionem tollat, & in ventriculo *Podagragoga* retineri facit. Laudanique dosibus, post vomitionem aliquantisper compositam, intervallo ea medio interponantur, sic, ut si laudanum horis sexta & duodecima, remedia *Arthritidem* moventia tertia & nona exhibeantur. Quamprimum ea retinet, *Ventriculus*, tanquam inutile quoddam, ne dicam ineptum, & postea nocivum, omitti laudanum, & in methodo præscripta progredi juvabit.

Hæc autem omnia circa catharsin a me proposita, de iis tantummodo ægrotis intelligi velim, quibus & purgationis utriusque opus, & ejus sustinendæ vires sunt. Quoties autem ejus nulla in conspectu, necessitas; (quod in *anomala* per mœrorem inducta, aliisque paucis observare licet) vel quoties eam admittere nequeat ægrotantis imbecillitas; a *Podagragogis*, omissa ea, incipiendum. De quorum usu verba jam proxime faciemus.

XII. Peracta re cathartica, quæ prior erat medendi *Intentio*, ad alteram illam, quæ *Arthritidem Ventriculo* moveri juvet, & quoad fieri potest in artus mandari, properandum est. Hoc ut effectum reddam, iis utor non modo stomachicis, quæ *Ventriculo* contra inimicum defendendo; verum etiam iis cardiacis alexeteriisque, quæ sanguini, eum in corporis ambitum pellendo, quæ miasmati exturbando conferant. Quoniam vero istarum classium medicamenta non possunt omnia; selectiora quædam, & huic proposita utiliora, in medium feram.

Possunt illa vel *Pulveris*, vel *Boli*, vel *Pilularum* vel *Infusi* forma exhiberi: Atque hisce pene omnibus *Ferri* (propter ejus excellentiam, & in *Arthritide* expellenda vires mirificas) præparatum aliquod adjiciam.

♃. *Pul. e chol. c. c.* (vel *Purpurei*, vel *Lapidis contray.* vel *Goani*, vel *Rubri Exon.*) ℈i. *ad* ℈iß.
Serp. Virg. ℈ß.
Chal. Nutriti gr. v. *misce f. Pulvis.*

Loco *Rad. Serpent.* dare licet *Gentianæ*, *Zedouriæ*, vel *contrayervæ* tritæ, eandem vel majorem quantitatem.

♃. *Pul. Rad. ari C. P. Rubri Exon. ana* ℈i. *alcohol. Martis* gr. v. *misce f. Pulvis*, vel

♃. *Spec. Diambr.* (vel *aromat. Rosat.*)
Pulv. Gascon. ana ℈j. *ad* ℥ß.
Chal. prædicti gr. v. *misce f. Pulvis*, vel

♃. *ZZ in Indiis cond.* ℈j. (vel *Piperis in racemis c.* gr. vi.)
Pul. purpurei ℈j. *ad* ʒß.
Chal. N. gr. v.
Syr. abs. S. qs. f. Bolus, vel

♃. *Spec. Diambræ*
Pul. Lap. contrayervæ ana ℈j.
Alcobol. M. gr. v.

Conf.

Conf. alb. qs. f. Bolus, vel
℞. *Spec. aromat. Rosat.* (vel *Dianthos*) ℈ij.
Flor. Salis armon. gr. x.
Syr. Garyoph. qs. f. Bolus, vel
℞. *Conf. abs. Rom. Pul. e chel. c. c. ana* ℈j.
Ol. Sem. carui gutt. i.
Chal. N. gr. v.
Syr. cort. citreor. qs. f. Bolus, vel
℞. *Theriac. androm.* (vel *Mithridatii*, vel *Elect. Stomach. a clarissimo* Fullero *descripti*)
Pulv. cascon. ana ℈j.
Chal. prædict. gr. v.
Syr. Menthæ q. f. Bolus, vel
℞. *Camphoræ* gr. v.
Pulv. Rad. contrayervæ gr. xv.
Extr. Ruta qs. f. Pil. vel
℞. *Piperis longi pul.* (vel *Spec. Diatr. Piper.*) gr. v.
Pulv. Gentian. ℈ß. *Myrrhæ* gr. v.
Extr. cent. Min. qs. f. Pil. vel
℞. *Pul. Serp. Virg.* ℈j.
Chal. N. gr. v.
Syr. aurant. qs. f. Pil.

Cum enim *Bolo*, *Pulveris*, vel *Pilularum* dosi, sumendus est *Julapii* haustus.

℞. *Aq. cardui*, *Menthæ*, *Lactis alex. Gent. comp. abs. c.* (vel *cin. fort.*) *ana* ℥iij.
Marg. pp. ℈ij. *Sacch. qs. f. Julapium*.

Olea chymica, Sacchari beneficio, in *Julapium* addita, longe illud efficacissimum reddunt. In forma liquida placet hujusmodi *Infusum*.

℞. *Rad. Zedoar. Gentianæ*.
Cacum, *absinth. Rom. agrimon.* (vel *Trifol. Palustr.*) *ana* ℨij.
Coccinell. ℈j. *cort. ext. aurant.* ℈ij.

Infunde in Vini rubri Lusitanici, vel *Xerani* ℔ij. *ad idoneam alterationem; tunc f. colatura. Dosis* ℥ij. vel iij.

Simili modo ex *aromaticis*, *cortice Winterano*, *Fruct. cubeb. Sem. cardamom. Ex Seminibus anisi*, *carui*, *Fœnic. d. cochleariæ paretur Infusum*. Quilibet autem *Infusi* sive *amari*, sive *aromatici Haustus* habeat *Tinct. Martis Feburianæ*, vel *cum Succo Limoneo præparatæ gutt. x.* vel *alcohol. M.* gr. v.

Pauperibus *ἀπόριστον* esse potest *allii*, *croci*, *Zinziberi*, *& Radiculæ rasæ*, *cum absinth. Roman. cacuminibus* infusum. Est ubi nulla in forma sicca placent medicamenta, nec ulla quidem *Infusa*. Hoc casu tum prodesse, tum placere potest *Spiritus Menthæ*, vel *Juniperi*, vel *Spiritus absinthii*. Nonnullis magni æstimatur, & quidem multarum virium est, *aqua*, quæ nuncupat *Hispanarum arthritica*, cujus hæc est formula.

℞. *Caryophyllorum aromaticorum Nucum Myristic. ZZberis*, *Maceris*, *cinnamomi*, *Piperis nigri*, *croci*, *Zedoariæ*, *Galangæ*, *Baccar. Juniperi*, *corticum citreorum & aurantiorum*, *Spicæ nardi*, *cubebarum*, *aloes Hepaticæ*, *Ligni aloes*, *calami aromatici*, *Stæchados*, *ana* ℥ß.
Cacum, *Salviæ*, *Ocymi*, *Rorismarini*, *Menthæ Majoranæ : Baccorum Lauri vulg. Pulegii*, *Ras. Gentian. Florum Sambuci*, *Ros. alb. & rubr. chamæpit. chamædryos*, *calamenthæ*, *Melissæ*, *Origani*, *Matricariæ*, *ana Mii*.
Ficuum, *Dactylorum*, *amigd. amar. Nucum Pinearum*, *Nucleorum*, *Uvar. passar. major. ana* ℥vj.
Melis Virginis ℔j. *Sacch. optimi* ℔j. *Moschi triti* ℨj.
Incisa & contusa indentur Spiritus Vini canarini optimi ℔xv. *Infunde dies x. vel xii. in MB. destilla*.

In affectibus stomachi & intestinorum *Arthriticis* valentissima habetur.

Dosis ℥ß. cum sacchari momento, vel cum mica panis, uti videbitur, repetenda.

Est etiam externi usus, ad *Dolorem* mitigandum *Articularem*; modo calidissima dolenti articulo superlinatur.

Transacta catharsi, vel si nullus ei locus fuerit, prætermissa, ad jam dicta medicamenta, sive iis non multum absimilia, descendo, eaque hoc sumenda ordine præcipio. Mane, horam circiter nonam, *Infusi Haustum* ministro; tertia pomerid. *Pilulas*; vel *Pulverem*; nona vespertina *Bolum*, maximeque *Theriarchalem*; & tertia matutina *Pulverem*, vel *Pilulas* exhibeo, cum *Vini Lusitanici*, vel *Julapii* haustu, post eorum quodlibet.

Aliquando tridui, vel etiam bidui spatio, interdum citius, hujusmodi remediis, hac methodo datis, exturbatur *Arthritis*, & articulis impingitur; ubi nimirum sanguis tener, & tractabilis subito medicamenta sentit, eisque facile obtemperat; Alias, non nisi longo tempore, fit translatio: Alias, non nisi aliis insuper remediis in auxilium, & operam sociam vocatis.

Quando biduum istiusmodi *Podagragogiæ* dicatum fuit; si tumoris, si doloris nihil erit obortum, locis ἐν τοῖς ἔξωθεν occupari solitis, admoveatur vel *Empl. cephalicum* cum

cum æquali quantitate Picis Burgundicæ, vel *ceratum viride*; vel utrique cubito, sive tibiæ *Epispasticum*, quo in artus humor evocetur.

Si remedia tum interna, tum externa, modo dicta, viribus ita junctis, *Arthritidi* removendæ minime sufficiant; intendatur, oportebit, eorum alterum, vel utrunque, & auxiliis (si videbitur) novis & ascripitiis augeatur. In remediis siccis, *chalybis Nutriti Dosis ad* ℈ß. in liquidis *Tinctura chalybis*, ad guttas xx. amplificetur. Porro, hora quaque media, remediis præscriptis interponere juvabit *Vini Lusitanici Haustum*; sic, ut ejus ℔ij. vel iij. nycthemeri spatio, si quantitatem ejus isto tempore, (qua per se qua cum medicamentis sumpti, universam comprehendamus) ebibantur. Hoc autem in iis præcipue locum habet, qui *Vino* diu consuevere, & sine noxa indulgent; verum, ex contrario, non abstinent sine noxa: quorum e numero non pauci sunt, *Anomala* isthac ægrotantes. Qui *Vinum* hoc modo potare nequeant, *Spiritus c. c. succinatis guttas aliquot*, cum *Julapii Haustu*, horis istis interpositis sumant. Eo autem usque (ut huic præcepto finem imponam) evehendus, eo continuandus, ore datorum, tam vini, quam pharmacorum usus, si nihil repugnaverit, donec, æstu & orgasmo in sanguine facto, *Ventriculus* allevabitur.

Intendenda eodem tempore externa, & quidem eo usque, quoad in locum aliquem externum, *Arthritidi* recipiendæ aptum, humor coactus, & in eo tumor excitatus fuerit. Hunc in finem pelle vervecina recens extracta, artus involvantur. At nihil certius hac in re, nihil præsentius, quam *Phænigmum* acrem & stimulantem applicare calidissimum; & dum tumor oriatur, tantisper renovare frigescentem. Qui vero auxilium illud, ut graveolens, hoc, quia crudele, abhorreant delicatuli; per laterem, aut ferri laminam calefactam, linteoque inclusam, & loco admotam, idem præstare poterunt.

Ut autem promptius *Arthritis* educatur, vel in lecto, vel cubiculo, se a frigore, per omnem hujus methodi decursum, tueatur æger. *Panatella*, *Gelatina c. c. Jusculo pullino*, & ejusmodi tenuibus, concoctuque facilius vescatur. Si dolor, arte factus, forte fortuna nimius, ad lipothymiam tendat; de eum facientibus, de cutim irritantibus aliquid detrahendum. Si febris exardeat, vel minuenda, vel omittenda sunt *Cardiaca*, quæ sanguinem accendant. *Decoctum album* ad arbitrium suum bibat, itaque temperetur æstus. Eo denique modo, peragantur omnia; quo, cum εὐφορίᾳ finem propositum ægrotus assequatur; quoque per tolerabilia semper usurpata, cito tutoque foras *Arthritis*, etiamsi non jucunde, eliciatur. Nequis autem, methodi hujus sive novitate, sive insolentia motus, cardiaca tam fortia, tamque larga a me præscripta, tanquam aliquod ὑπερίμετρον actum improbaret; sciat omnino velim, ut hoc semel dicam, copia, quæ rem efficiat, me contentum esse minima: sed neque nesciat, ea (quod profecto non temere dictum) & magnam sæpe oportere, & sine damno, esse. Nam (ut, meos quod attingit, dicam) etsi complures ea medicina ferventes, & ad tempus ejulantes novi: eorum tamen multos, ad sanitatem perductos; neminem vero unquam hoc æstu læsum, quod meminerim observavi. Cujus id in causa esse videatur, quod, quibus illa fortiora, & quasi Μοχλικὰ, sive interna, sive externa, opus sint, iis sanguis plerunque frigidus; nunc malis moribus, nunc ætate debilitatus; nec ad febrim concipiendam aptus.

Quamprimum orgasmo satis vehementi sanguis exagitatur, solet ille virus *Arthriticum*, quod in *Ventriculi* tunicis inhæret, & vasis capillaribus continetur, abluere, resorbere, circumvehere; & tandem, quocunque vocant extremitatibus applicata, ibi deponere: Sic, ut unius horæ spatio, post *Phænigmum* admotum, tumor interdum oriatur.

Dum morbus ore sumptis oppugnatur; aliquando ea, quibus ventri extrinsecus impositis, viscera foveantur & corroborentur, non negligenda. Placet igitur, bis vel ter in die, fotu sequenti, vel huic consimili, ope stuparum e panno *Vualico*, aliove quovis raro, uti.

℞. *Cacum. Abs. vulg. Menthæ.*
Flor. Rosar. Chamæm. ana ℥ß
Sem. Anisi, Carui ana ʒij.
Pulv. Cinnam. Cubeb. Garyoph. Aromat. incis. N. M. ana ℈j.
Sp. Vini vulg. ℔ß.
Vini rubri Lusitanici ℔iß. macerentur horas tres vel quatuor, vitro bene clauso, in *Balneo Mariæ*: colatura calidissime adhibeatur.

Vel *Emplastrum* abdomini admotum continuo geratur.

℞. *Terræ Japon. Balsam. Chiliens.* vel *Peruvian.* ana ℥ß.
G. Galbani ʒj.
Picis Burgund. ʒij.
Empl. Stomach. Mag. ℥ß.
Ol. Cin. chym. N. M. ana gutt. ij.

Illa vero, post purgationem maxime profutura judico; Et quidem maxime, vel ætate, vel morbo enervatis: quorum viscera topicum postulent auxilium. Ne vero, quod in robustioribus & sanguineis suspicari oporteat, non tam illa *Ventriculum* defendant, quam ipsorum abusu *Arthritidem* allectent, Medico curæ erit.

Tumori jam facto, & ad magnitudinem conspicuam & notabilem evecto, (ne, quod insit humidi, in sanguinem remigret) admovere soleo *Epispasticum*; itaque serum in eo contentum educere. Salsum illud, acre, virosumque esse constat; cutim etenim inflammat; pruriginem facit permolestam. Dies sæpe fluit complusculos; aliquot interdum hebdomadas; & ad libras interdum aliquot: Ut, ipsum *Arthritidos*, miasma, ipsam causam continentem una cum sero ejici, non sit dubitandum.

Hactenus occupati fuimus in adducendis Ποδαγραγωγοῖς; verum, ut primum tumor cum dolore factus est idoneus, statim de remediorum internorum sive dosi, sive frequentia, sive utraque, remittendum est aliquid; neque majori copia jam utendum, quam quæ, *Arthritidi* continuo propellendæ, & ne intus refluat, inhibendæ; satisfaciat. Huic autem operi pars eorum dimidiata plerunque sufficit. *Bolum* igitur e. gr. duodecima quaque tantum hora, *Chalybisque Dosin* non nisi vicibus alternis & duplo intervallo damus.

Sin eveniat, ut, vel ob aëris inclementiam & tempestatem perfrigidam; vel ob erratum in cibo & potu, aut aliud quodvis, artubus relictis, *Ventriculum Arthritis*, dum hæc aguntur, repetat, (quod quidem minime rarum est) causa ejus recidivæ diligenter exquirenda, & sine mora removenda est. Si novæ in *Ventriculo* cruditates, aliæve impuritates sint collectæ, leniente quodam & alvum molliter inaniente, deducantur. Si ex algore contrahatur cutis, itaque repercutiatur humor in tumore comprehensus; per calorem externum, per vestitum, aliaque, jam dicta, applicata, denuo evellatur. Utroque vero casu, interna plena manu sunt administranda: Ut nempe locum, quo per infortunium, vel ex incuria & negligentia cessimus, cum industria & vigilantia recuperemus.

Et quidem nullo, quod sciam, hujus *Anomalæ* casu (ut tandem hoc argumento aliquando finiam) *Podagragoga* vel fortiora, vel majori quantitate danda; quam ubi illa recidiva est, aut in corpore cruditatibus onerata; propter imbecillitatem minime purgando, longaque morbi obsidione debilitato: illi enim ex *Chalybe*, *Zinzibere*, *Pipere* composita: illi *Spiritu* maxime volatili referta, & quam a nobis dictum est, longe copiosius sumpta, sæpe vix sufficiunt, imo sæpenumero ne vix quidem. Æger enim, misere afflictus, spirituum inexplicabili dejectione languens, inter remedia, utut ardentia & cardiaca, de *Ventriculi* frigore & depresso animo clamans; e vita, & quidem interdum inopinato, stupente undique astantium multitudine, excedit.

Quamvis id desiderandum, & quidem in primis optandum, ut articulo οἱ τοῖς ἔξωθεν aliquod figatur *Arthritis*: nihilominus interdum satis erit, e. gr. in *Arthritide vaga Anomalia*, si ad internodia sua reducatur: Imo quidem ex miasmate tantum resorpto, & in sanguine retento, itaque *Ventriculo* immuni facto, ægrum aliquando novi servatum. At in *Arthritidos fixæ Anomalia*, omnium commodissimum, exoptatissimumque erit, si denique in articulo aliquo defigatur.

Id autem observatu facillimum, pariterque visu jucundissimum, quod, quibus gradibus dolor, tumor, aliaque rectæ *Arthritidis* symptomata in extremis partibus oriantur & augeantur; iis plane illa, quæ post vomitum manent *Ventriculo*, leventur, & imminuantur: speciatim, iis omnino passibus Ἀνορεξία, ventriculi dolor, cibi fastidium, cardialgia, nausea, &c. vincantur & fugentur; quibus succedit fames, cibi concoctio, oculorum vigor, & scintillulæ, aliaque redemptæ & recuperatæ salutis indicia. Ut ægrotanti denuo rectam in viam reducto, e re sua sit in eadem sedulo & constanter progredi, donec *Arthritidis* materia ὀρθῶς emissa, spumaque omni effusa, tum is alacriori, tum etiam tutiori vita fruatur.

In hujus *Anomalæ* prophylaxi valent *Aquæ Ferratæ*, diu recteque potæ; quibus adjungi possunt remedia *Stomachica*, famem & coctionem promoventia, cum modice restringentibus; speciatim e *Conf. Abs. R.*

Flor.

Flor. Ros. rubr. Fruct. Cynosb. Pul. Rad. Ari C. Sale Martis, *Ente Veneris*, *& ejusmodi aliis*, *lege medica*, *composita & assumpta*. Danda etiam opera est, ut dyspepsia, frigus, aliæque causæ evidentes, maxime quam primum repullulavit, & in sanguine renovatum est *Arthriticum* miasma, evitentur. Prodest etiam fonticulum in brachio; vel infra genu, prout *Chiragra*, vel *Podagra*, est frequentior, aperire. Qui vero sibi hac in parte prospicere minime curabant, *Anomalam* eos expectare par est, tum crebro, tum graviter recidivam.

Hæc ea illa medendi methodus, quam meis utilem & salutiferam, in tractanda isthac *Anomala*, expertus, si per tenuitatem nostram licuerit, aliis commendare velim, donec ea meliorem dies docebit.

HISTORIA I.

In Ventriculum & Intestina *irruens* Arthritis, *foras expulsa*.

HIstoriarum agmen ducat Venerabilis & Prænobilis Dominus, *RICH. ANNESLEY*, in Ecclesia Cathedrali nostra, *Exoniensi*, Decanus, in *Hiberniæ* Regno Baro *Altham*; Magni Comitis de *Anglesey* Filius: Qui, cum naturæ muneribus eximiis, cum ingenio plane divino, ex Illustrissimo Parente derivatam (*Nam*, ut dictum est, *ad bona cuncta ne quidem* Agamenon *natus*) accepit *Arthritidem*. Id autem huic *Arthritico* bene cessit, quod per annos complures apte, quodque recte dolerent: & quod, in paroxysmis quoties spuma a sanguine effunderetur *Arthritica*, non id cum vitæ periculo, (sic, ut in plerisque solet *Anomaliis*) sed cum ægri emolumento & tutela perageretur.

Ita illi vitæ ratio si non integra, minimum incolumis diu fuerat; cum, ab *Arthritide* aliquando feriatus ultra modum, ex ea tanquam antecedente causa, miasmate *Arthritico* corpus habens ἐμπιπλάμενον, in malum incidit gravissimum, in summum capitis periculum.

Nam horæos fructus nimio plus devorans, biduo vel triduo post, nempe quam primum ii in *Ventriculo* computrescentes illum aggravarent; primum, cardialgia, tum animi deliquio, motibus, convulsivis, spasmo oris cynico, ut vel ipsam animam agere videretur, est correptus. Statim, atque tragædia incœpit, arcessitus ad ægrum advolavi, malique tam atrocis, tam etiam repentini sciscitando causam indagans, eam, quam memoravi, esse inveni; neque nisi vomitione tolli posse judicavi.

Quando vero huic ægroto, medicamentorum minime amanti, propter aliquod ex natura fastidium, *Emetica*, abhorrenti, neque sine periculo toleranti, ea, quæ pharmacopolii sunt, *Emetica* non conveniret, vel liceret dare; aliam tentare viam necesse habui. *Vini*, ægro familiaris, rubri, Lusitanici quantitatem bene magnam exhibui; eaque ore rejecta, haustum repetii; & quidem eatenus *Vino*, & tam celeriter dato, donec αὐτὴ cruditatum massa omnis ejiceretur; quæ quidem magna erat, impura, acida, graveolens. *Emetici* hujus *Cardiaci* beneficio factum est, ut tum *Ventriculus* exoneraretur, tum etiam eodem tempore a deliquiis æger incolumis servaretur. Tormina, quæ postridie supererant, *Intestina* etiam premi ostenderunt: Et quidem aliter, quam in vulgari *colica*, ea premi mox constitit. Nam cum æger jam diu ab *Arthritide* claudus fuisset; ea, quæ jam in visceribus congesta sunt, impura, materia artubus inhærere gressuque ægrum privare solitam, ad τὰ ἔξω, ad se vocarunt: Quod vel ex hoc innotuit, quoniam visceribus æger acerbissime dolens, eodem tempore pedum factus est compos; & quidem magis, quam per annos ante multos. Huc enim illuc expedire, & erecto corpore, quasi vinculis solutus, ambulavit, ut ab artubus ad *Intestina* materiam μεταστάσει *Arthriticam* minime ambigatur.

Ad *Intestina* expurganda leniens præcepi, & deinceps aliquot post diebus altera vice. Dolor, qui post purgationem utriusque generi satis vehementem mansit, *Intestina* aggravans, naturam mali *Arthriticam*, adhuc plenius monstravit.

Ut in artus hospitio novo moveretur hostis, (quod jam proxime faciendum) *Pulvere Gasconico*, & quod in hac re momenti erat maximi, *Vino* prædicto usus est æger. Quorum ex usu, primum dolor, deinde tumor, cum cute lævi & nitente, ortus est, & chiragram indicavit. Tum post longam intermissionem rediit fames, & ex alimento largiori paulatim vires; ut, qui susurro, languide & debiliter, verba jam diu ediderat, voce iterum nunc viva loqueretur; iterumque gravidam faceret uxorem.

Ægrotanti profuit, quod ea fuit illi spiri-

tuum animalium vis, & tam *Elastica*, quanta utique raro observatur, quanta putari potest maxima: Quæ quidem plurimum in eo restituendo valuit.

Annos posthæc alioquin multos exegit vir præclarus, purgantibus, coctionem corripientibus, & *Arthritidem* expellentibus, ea, *Ventriculum* & *Intestina* multum affligente, cum fere conclamatum esse, allevatus.

HISTORIA II.

Arthritis *idonea*, *Balneo frigido in* Ventriculum, *& ea quæ intus sunt*, *repulsa*.

HOmo adolescens, Καλοκαγαθὸς, ætate provecto patre oriundus, eaque de causa corpore tenerrimo, spirituque animali minus firmo donatus; cum e quinto vitæ lustro nondum excesserat, *Articulari* morbo plus semel laboravit. Appetitum habuit admodum languentem, coctionem imminutam; unde ali desinere cœpit, & inopia consumi. Cum eo res deducta erat, consilio certe non optimo uxorem duxit. Adeo nempe verum est, infortunio raro solitaria mortalibus obvenire, matrimonio nihil huic homuncioni gravius, nihil unquam intolerabilius esse potuit. Corpus cito enervatum, & vitæ vix sufficiens innuptæ, maritali vero impar, æstus invasit universali febricula Συνεχὴς; cui postmodum accessit *Dolor Articularis*, cum tumore, rubore, &c. signis *Podagræ* παθογνωμονικοῖς.

Ut æstum mitigaret, dolorem allevaret, aliaque quæ ægrotum maximopere urgebant, accidentia reprimeret; quando calor invitaret æstivus, aqua pedes immersit, in frigida & salsa (nempe marina) consistens. Hic pedum evanuit tumor, rubor, *Podagræ* indicia; simul & vomitus & intestinorum dolor est obortus, isque diuturnus, ingens; sic, ut ex eo plane colligi possit, materiam ad ductum alimentarem, e pedibus transferri νοσηρὴν. Sub id tempus, ut viscera, quæ multum exæstuarunt, refrigeraret, reficeretque, fructus horæos ad gulam usque devoravit; devoratos, nec eorum, nec cuiusvis generis cibi tenax, statim ejecit. Cumque iste victus non unius tantum dieculæ esset, verum aliquot mensium, & omni eo tempore *Ventriculi* gravitate, vomituque, & dolore, vel continuo, vel ex brevibus intervallis redeunti, æger afficeretur; & medicinam aut negligeret, aut ea perperam & persunctorie uteretur; isto denique statu erat, quo nullum medicinæ præsidium, nullam opem conferre potuerat.

Uti, ad hujus viri interitum, sociam operam quamplurima dare; ita quidem ex iis aliquo in numero esse, ne dicam primas obtinere, *Arthritida* verosimile est; quandoquidem materiæ νοσηρῆς, sive *Arthritidæ*, pedibus affixæ, ad ea quæ intus sunt translatione, tanquam cardine principali, tota res morbi versa est.

HISTORIA III.

Recta Arthritis, *& in* Ventriculo Anomala, *se vicissim excipientes*, *cum* Anomalæ *curatione*.

VIR generosus, ætatis mediæ, *Arthritide Symptomatica*, sed & ea languenti, neque satis regulari, diu per vices ægrotavit anno MDCCIV. circa æquinoctium autumnale, hallucis articuli majoris, globique infra positi dolore tentabatur; postea vero plantæ pedis, & deinde malleoli; sed eo incerto, & vago.

Elapso vix triduo retrocessit humor (cujus tamen rei quid in causa esset, dubium erat) neque amplius pedem momordit. Ægrotantem e vestigio invasit algor universalis, tanquam febri præludens intermittenti. Huic accedebat *Ventriculi* gravitas, pectoris oppressio, nausea, respiratio angusta, & in suprema regione *Vertigo*, & somno appropinquante subita spirituum exulatio.

Anomaliis olim *Arthriticis* vexato, & earum non ignaro, laboranti minime latebat; hunc *Ventriculi* affectum, etsi prima facie vernaculus appareret, esse revera peregrinum; & in *Ventriculum*, relictis pedibus miasma *Arthriticum*, hujusce mali causam, mitti. Qua ductus opinione, possetum hausit, amaris alteratum; ad vomitum usque copiosum; ad impuræ, crudæ, biliosæ vomitum materiæ. Ano etiam, injecto ea nocte *Enemate*, subducta est ejusdem quantitas non exigua. Cervici admotum erat *Epispasticum*; *Pulvis* datus *e Chelis C. C.* Illo multum seri elicitum; hoc animales spiritus, humiles antea & depressi excitabantur. Interposito die uno, *Tinctura sacra* levabantur *Intestina*, *Bolus e Pul. Prædicto*, *& Theriaca Androm.* eo vespere refecit ægrotantem. Posthæc, horis tribus medicinali-

nalibus, *Alcohol. Martis* ℈ß. *cum conf. Abs. R. Spec. Aromatici Rosati*, & *Syr. Cort. Citror. forma Boli deglutiit: cum infusi amari, Vino Xeresano facti, vel Vini simplicis ustulati Haustu. Pedibus Emplastra, ex Cephalico*, & *Picæ Burgund. pari quantitate, applicata*, continuo gerebantur. Si caligo, vel lipothymia postularet, vel quoquomodo spiritus deficerent, in præceptis erat, *Sp. C. C. succinati* guttæ aliquot, cum *Julapii* vel *Vini Haustu*, darentur.

Hisce aliquandiu usus, æger beneficium inde bene magnum accepit: purgatis etenim *Intestinis*, ad τὰ ἴδιον amandata est *Arthritis*. Pedum factum est dolor; tumque brevi tempore cibum capessivit æger: melius, quam solebat, eum concoxit. Quin illi lætiores esse spiritus animales, commodiusque vitæ rem agi, vel ex una oculorum acie plane constabat.

Cum eo loci res erat, de valitudine restituta nimium securus, *Emplastra* pedibus abjecit: Hoc autem observatu dignissimum consequebatur, quod intus cito remeans, materia, ab integro τὰ Ἔντερα invadens, nauseam iterum induxit. *Emplastris* iterum admotis, & medicamentis ad mensem unum alterumque continenter usurpatis, omnia prospere cedebant.

Huic ægroto inter alia, tutelæ gratia præcepi, ut, fonticulum infra genu aperiret; & ut quas olim summo suo commodo putavit, aquas *Bamptonenses* iterum hauriret.

Habes *Arthritides*, rectam & in *Ventriculo Anomalam*, se vicissim excipientes; cum *Anomalæ* curatione, alienum expellentibus & educentibus absoluta.

HISTORIA IV.

Arthritis *semel iterumque; in* Ventriculo Anomala, *toties expulsa*.

AGricola suburbanus, ætate maturus, *Arthritide*, uti ex intervallis solebat, dolens, ex halecum esu immodico, materiæ biliosæ & crudæ vomitu, dolore *Ventriculi*, & *Intestinorum* immani, respiratione difficili, cordis palpitatione, *Cephalalgiaque* premebatur. Magna erat viscerum oppressio, & quasi constrictio. Tabacci, qui in numero deliciarum erat, usus jam nullus. Ut primum illa intus suborta sunt mala, deliquit illico *Arthritis* externa, quæcunque fuit articulorum. Nutriculis, & familiaribus palam erat, ab *Arthritide*, membra relinquente, cum *Intestinis Ventriculum* impetente, totam hanc oriri malorum Iliada.

Medendi intentio erat, purgato prius ductu alimentari, suam in sedem, in artus propellere *Arthritidem*: ideoque *Vinum* exhibitum est *Scilliticum*, posteaque *Pulvis Vvarvicensis*; unde ἄνω καὶ κάτω multum, & cum ὠφελείᾳ purgatus æger: peracta, catharsi, data sunt *cardiaca*; iisque postmodum auxilio erant externa, *Arthritidem* educentia, articulis admota.

Horum beneficio visceribus remota est *Arthritis*, & in artus amandata: Verum, propter erratum aliquod *in Sex non naturalibus*, cum ad viscera brevi post redierit, ea, quæ sequuntur, in usum adhibui.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß. *Pul. e chel. c. c.* ℈ij. *conf. Alk. qs. f. Bolus, omni nocte cum Vini rubr. Lusitanici Haustu sumendus*.

℞. *Gentian.* ℥j. *Zedoar.* ʒij. *Infunde, igne arenæ, in Vini prædicti* ℔ij. *ad idoneam alterationem, tunc f. colatura. Sumat colaturæ* ℥iv. *additis Tinct. Martis*, & *Aurant. ana gutt. x. horis duabus Medicinalibus: cum Pul. Rad. Ari c.* ℈ij. *chal. Nutr.* ℈ß. *Bis in die sumat Spir. Vol. Oleos. gutt. xv. cum Vini prædicti* ℥iv. *Potui sit Decoctum album, cum aq. cin. fort. Utrique Tibiæ applicetur Epispasticum*.

Auctis in hunc modum *cardiacis*, & majori quantitate, sed neque nimia, datis, viscera plane liberata, articulis affixa est *Arthritis*, æger restitutus.

At ille, ut erat Δύσπλαγχνος, & *Arthriticis* pronus *Anomaliis*, iis, sed diversis formis, sæpe recurrentibus affligebatur: de quibus suo loco.

Historia profert *Arthritidem in Ventriculo* & *Intestinis* semel iterumque *Anomalam*, toties arte medica remotam, foras ad domicilium proprium, ad τὰ Ἄκρα pulsam.

HI-

HISTORIA V.

Arthritis *iterum ac sæpius in* Visceribus Anomala, *toties in Artus ablegata; cum ejus* Prophylaxi.

VIR quidam, a prima ætate *Arthriticus*, quinto & sexto vitæ lustro, magnos articulorum habuit dolores; septimo & octavo, *Ventriculi Intestinorumque*. Cum enim corpore valde imbecillo, sanguine tenui, cumque infirmis esset visceribus, post frigora, satietates, & cruditates fere omnes per hosce annos, *Arthritidi* rectæ vix sufficientes, ad ea, quæ intus sunt, appelli solita est *Arthritis*. Harum Ἀνωμαλίας, ad rem nostram conferentes, nonnullas in medium afferre non gravabor.

Mense oct. MDCCV. propter cruditates, maxime a fructibus ὡραίοις, in *Ventriculo* & *Interaneis* collectas; omissa, qua ad ea tuenda solebat uti, medicina; appetitu læso, nausea dolore *Ventriculi*, pectoris gravitate, spiritus angustia, oscitatione crebra corripiebatur.

Ut tanto onere, *Visceribus* incumbente, *Arthritidem* iis impingente, levaretur æger; purgatio per os, per anum, mediocris, & ejus viribus æqualis, adhibebatur. Cum vero, propter imbecillitatem ægri, nullus ei medicinæ, qua ad ventrem inaniendum opus erat, daretur locus; neque *Cardiaca*, ore data, tametsi fortissima multum prodessent; ire in pejus omnia, conclamatam esse rem, quotquot adstabant, existimarunt omnes: Nec quidem timere; pulsus enim debilis, membra pendula, & quasi resoluta, faciei pallor, corpus subfrigidum fidem fecit opinioni.

In hoc miserrimo rerum statu, *Vinum Lusitanicum*, modica dosi, sed crebra propinavi: quo, ad libras aliquot sine vomitu poto: pulsum augeri, vires aliqua ex parte fieri notabam. Utrique tunc malleolo, ubi sedem habuit primariam *Arthritis*, *Phænigmum* admovi, quam ferri potuit, calidissimum, frigidumque renovavi, quoad dolor & tumor exoriretur: hoc vero paucis horis spatii perfectum est:

℞. Cacum. Rutæ, Sem. Sinapios Ras. Raph. Sylvest. ana part, i. Fermenti vet. p. iii. cum Aceto Vini albi misceantur, & fiat phænigmus.

Tumori, ne in sanguinem alienus humor retrocederet, *Epispasticum* applicui; cujus virtute, quantitas seri bene magna eliciebatur. Dies etenim permultos, ne dicam hebdomadas, effluxit; & quidem flumine tam jugi, tamque magno, ut pro certo habeatur, foribus his apertis inimicum in auxilium mitti; causam *Arthritidis* continentem una cum sero amandari.

Hujus sententiæ confirmandæ gratia, duo subjiciam, quæ eam maximopere probare, omnique suspicione liberare mihi videntur. *Alterum* est, quod, qua proportione serum emanavit, ea plane augeretur respirandi spatium; ea, rediret fames; ea, *Ventriculi* gravitas; ea, dolor reliquaque omnia symptomata tollerentur. *Alterum* est, quod diutiorem ab *arthritide* vocationem, longiorem ab ejus paroxysmo quietem, ex eo tempore qaum per annos ante complures, æger obtinuit; sanguine nimirum, methodo jam dicta depurgato.

Ut autem extrudatur *arthritis*, ut evacuatio feri tam benigna, tam commoda, promoveatur, utque ei tolerandæ sustinendæque par reddatur æger; vinum ei, jam dictum, quotidie dedi bibere, & quidem affatim; *Martisque Alcohol* bis in die sumendum præcepi: eo quidem cum eventu, quod, uti primæ rerum mutationi conciliandæ multum contribuit *Phænigmus*; ita ei continuandæ *Mars*; utraque vero ratione *Bacchus*.

Biennio post, cum ex *Ventriculi* gravitate, materiæ biliosæ vomitu, oscitatione, pandiculatione, aliisque signis istius *anomaliæ* in hoc ægroto prænunciis, eam in propinquo esse præsciverim, *aquis Purgantibus*, semel iterumque opportune datis, *Ventriculum* & *Intestina* purgavi; malum, eo loci mansurum, anteverti.

Ut contra *arthritidem ægrotum*, contraque *anomalam* ejus *Ventriculum* defenderem, *aquas Bathonienses* biberet; ea, quæ roborent *Ventriculum*, simulque faciant, ut bene concoquat, *Chalibeata* nempe, *Stomachica*, & *Astringentia*) sumeret, ægroto inter *anomaliarum* initia suasi. Et quidem adeo ille fecit imperata, cumque exitu tam felici, ut, qui claudus antea, pedum vix compos, non nisi difficulter incederet, milliaria duo vel tria ambulando jam facile metiretur: Ex eoque tempore sanior & integrior evasit, diuque perstitit. Neglecta vero postea, quam dixi, prophylaxi, vel parce, & indiligenter adhibita, multum ille torquebatur *arthritide*, nunc recta, nunc *anomala*, donec ea, multis

post

post annis, confectus & oppressus, e vita cessit.

HISTORIA VI.

Cum plenitudine Arthritis, *partim recta, partim* (*in Ventriculo*) Anomala, *Purgantibus Podagragogis allevata*.

CIvis *Iscanus*, vitam agens inertem, & desidiosam, ea de causa *Plethoricus* & *arthriticus* evasit. Ætate constanti, postquam ex intervallis sæpenumero recteque doluerat, tumore pedis dextri tenebatur, eo, qui tum *arthritidem*, tum *Plenitudinem*, manifeste agnosceret. Cum eo simul orta famis imminutio, cibi fere omnis fastidium, similemque habuit cum eo progressum, & vehementiam. De causa malorum istorum altera, communi, neque *Plethora*, nemo unquam dubitavit; de altera, nempe *arthritide*, pedem afficiente, quando dolor *articularis*, cæterumque pathognomicon, eum monstraret, non est controversum: Sed de ea locum in *Ventriculo* habente, æger murmurare; & *Podagram Ventriculi* morbum esse commentitium, & imaginarium, æstimare visus, multa secum mussitare.

Ego, ut ejus ingenio morem, gererem, humanissimum, & prisci moribus, artisque medicæ cumprimis intelligentem, Dominum Doctorem *Hele*, eo tempore medicinam hac urbe factitantem, in consilium vocari, lubentissime consensi. Huic ego totius morbi, sic, ut erat, compositi, historiam enarravi; maxime vero *arthritidem*, olim importunam, nuperis diebus nimio plus quietam, explicui. Quibus auditis, propositam ille viam mecum calcare non est dedignatus. Socia igitur opera, ægroto, antea perpurgato, *Chalybis & Pul. Rad. ari c.* a me datorum usum, sed aucta quantitate, continuantes, hisce verbis consulimus.

℞. *Pul. Rad. ari c. o chel. c. c. chal. cum Sulf. pp. anna* ℈ß. *Ext. Calami aromat. q. s. f. Pilul. horis duabus medicinalibus sumendæ, cum Haustu seq. Julapii.*

℞. *Aq. Menthæ Flor. Chamæm. ana* ℥v. *Stephani, Gent. c. ana* ℥iij. *Marg. pp.* ℈ij. *Sacch. q. s. f.* Julapium.

℞. *Sp. Vol. Oleos. Castorei ana* ℥ij. *misce, sumat gutt. xxxx. primo mane, & hora somni, cum julapii, vel Vini alicujus Stomachici Haustu.*

Horum usu medicamentorum, maxime vero *Pilularum*, multo & diligenti, famem æger conciliavit; unaque opera humores *Ventriculi* tunicis vitioses exturbavit.

Historia dicit *arthritidem*, cum plenitudine conjunctam; partim rectam, & in extremitate corporis agentem, partim *anomalam*, & in *Ventriculo* latentem; sed & eam medicina expulsam, in sanguinem relegatam.

HISTORIA VII.

Arthritidem *ex animi perturbatione* Anomalam, *in viam ducunt* Ποδαγραγωγά.

DOmina *R.* . . . . quinquagenaria major, *arthritide* frigida diu mulctata, eaque pedem nuper afficiente, propter animi pathemata, & turbas, nescio quas, domesticas, materiam πορφίω (interciso paroxysmo) in *Viscera* retroactam habuit. Remisere malleoli (id est, partis affectæ) symptomata, dolor tumorque, & simili proportione intendebatur Ἀνορεξία; nausea, acidi & pituitosi vomitus, oscitatio, Σχέσμα, cum affectione *Ventriculi* Idiomate nostro appellata (*Vvaterpangs*;) Nam œsophagum ascendens, bis vel ter in die, ad ℥iij. vel iv. ab ægrota, tanquam utero gerente, aqua ore ejecta est. Hanc affectionem imbecillitas spirituum, palpitatio cordis, faciei pallor, vox tremula, languens, & inusitata animi dejectio sequebatur.

Ab *arthritide anomala*, & ad ea, quæ intus sunt, inversa, symptomata ista proficisci minime dubium erat. Hoc historia morbi, & symptomatum ordo demonstravit. Utque deviam *arthritidem* in locum proprium, in artus ducerem, propositum mihi palmarium erat, & medendi indicatio.

Quem in finem, impedimentis, quæ *Stomachum* & *Intestina* premerent, per alvi ductionem expurgantis, *Infusam amarum Martiatum*, *horis duabus medicinalibus*, *Bolum cardiacum*; (*e Pul. cantiano*, *chalybe Nutrito*, &c.) *hora somni*, *cum Jul. Haustus Spiritus vol. Oleos. gutt. aliquot*, *sæpius in die*, *cum idoneo quolibet vehiculo dedi*. Unde fructus, brevi temporis spatio, spe omni major, votis par, restituta sunt viscera, scintillarunt oculi, doluit iterum malleolus, servata est ægra, & quidem

dein una *arthritidos* amotione, & in pedes ἀλλαγμῷ. tibus infirmatis. Tanti usus sunt, in ordinanda *arthritide*, *chalybeata*.

HISTORIA VIII.

Arthritis *vaga primo Partibus ex contusione læsis; deinde* Ventriculo *hærens, in Sanguinem resorbetur, in artus emittitur.*

VEtula quædam, origine, *arthritica* dolores habuit diu per artus huc illuc erraticos; postea, contuso corpore (cum ab equo forte cecidit) læsis & debilitatis partibus inhærentes. Hi vero deinceps, locis hisce relictis, nescio qua de causa *Ventriculum* invasere: namque nausea, & vomitio secuta erat permolesta, cum motibus convulsivis; & hystericis aliquot accidentibus.

Nihil clarius esse potuit, quam quod ea, quæ olim membra infestaverat materia, peccans & *Podagrica* primum partibus contusis, deinde *Ventriculo* committeretur: Atque huic confisus opinioni, principio curandum existimavi, ut vomitu sedato materia *Ventriculum* aggravans per anum ejiceretur. Præmissis igitur *Laudani* guttis aliquot, sub ejus præsidio pilulas exhibui purgantes; quarum ope, ut & enematis postmodum immissi, ægrota dejecit impura bene multa. Peracta catharsi, *Pulvis e chel. c.c. & Rad. ari comp. ana* ℈ß. *tertia quaque hora, sumebatur; cum Julapii haustu Hysterici*, & *sp. Vol. Oleoso*.

Hisce remediis ex lege usurpatis, notatu jucundum erat, quibus gradibus sanitatem ægra recuperaret. Primum, ut ex istiusmodi *cardiacorum* usu solet, calor oriebatur universalis; eique tandem aucto, & magnum in modum evecto *Ventriculi* successit allevatio; sic, ut a sanguine celerius & rapidius circumvecto, miasma *arthriticum*, *Ventriculi* tunicis infixum, resorberi, & in sanguinis sinus recondi censeatur.

Ad tuendum *Ventriculum*, & *arthritida* procul emittendam, *Tinct. Martis* (*ex ejus Limatura & succo Limoneo confectæ*) *gutt. xx.* semel bis in die sumendas, cum *Infusi amari alterantis Haustu*, præcepi. Quorum ope *Ventriculo* cautum erat, & recte egit *arthritis*. Nam ex illorum usu (uti posthæc, ex illis repetitis, sæpe) ægrotavit Anus hæc articulis, at, per integrum jam decennium, & eo amplius, ne semel quidem, ut observavi, *Ventriculo*, vel partibus infirmatis. Tanti usus sunt, in ordinanda *arthritide*, *chalybeata*.

HISTORIA IX.

Multum interesse, qua tempestate laboret æger hac Anomala, *ad eamque removendam, tam externa, quam interna: nonnunquam in corpore validissimo requiri.*

UT autem pateat, multum interesse qua anni tempore, qua tempestate laboret æger hac *anomala*; exemplum hujusce rei magnum adducam. Homo *Damnonius*, prope *Isca* ripam agens, *arthritidem* habuit a parentibus ductam, autumno vel hyeme maxima ex parte redire solitam. Hyems erat, cum, nescio quo de causa, *Ventriculum arthritis* iniit, eumque crudelissime gravavit.

Cum eo loci res erat, accitus, de morbi ingenio & natura ex symptomatum ordine judicans, *arthriticum* eum esse comperi, & in artus materiam amoveri vitiosam quam citissime debere. Atque illuc rursum dirigens, *Vini & chalybis* eam quantitatem dedi, eoque cum eventu, ut ex animi sententia pes doleret, *Ventriculus* sublevaretur; ægri vero rebus favere, & ad educendam *arthritida* non parum conferre, inventa est cœli, medio hyeme, clementia.

Sub id tempus, vento, qui aliquandiu mitis fuerat, in aquilonem mutato, tempestas ingruit acerbissima, frigus intensissimum: atque hujus sævitia, ambitum corporis urgente, retroacta est, in ea, quæ intus sunt, *arthritis*. Expellentibus altera vice usus sum, & ut materia denuo extruderetur, elaboravi: quod tamen, nisi remittente prius frigore, minime patratum.

Iterum pede doluit ægrotans, & quidem eo usque, donec renovato frigore *arthritis* jam tertio *Ventriculum* invaderet. Huic autem adeo jam per frigus (quo ut terra obriguit, ita valde constricta fuit ægri cutis, humidumque intus actum) infixa est; ut eo loci dehinc ad ipsum vitæ terminum maneret; neque *Vino*, neque *Ferro*, etsi plena manu exhibito, neque ulla *cardiacorum*, etiamsi fortissimorum, vi dimoveretur.

Qui per *Phænigmos*, & ejusmodi externa *arthritidem* evocantia, fieri potuerat, (quando tyroni, militiam istam nuper ingresso, mihi nullus erat tum temporis eorum usus) nihil habeo, quod dicam. Ex eo vero dici, *Ven-*

Ventriculi huc affectum unis ore assumptis, in corpore validissimo, non semper auferri; verum externa, in auxilium & operam iis sociam adjungi, nonnunquam oportere.

HISTORIA X.

Cibi fastidium, & Asthema, ex Arthritide Ventriculum *infestante; ea expulsa, sublata; ea denuo repulsa, recidiva.*

SEnex *arthritidem* dolore pedum, cui olim assueverat, aliquandiu liber, appetitu læso, difficili respiratione laboravit: utroque tam urgente, ut in dubio non modo salus, verum etiam vita esset. Tum denique de Medico quæritare cœpit. Cum illam esse rerum conditionem, mihi denunciatum est, ab *arthritide*, inversa, *Ventriculum*, & spirandi organa afficiente, turbas hasce concitari, sum arbitratus; ideoque, quando ægri vires infractæ consumptæque purgationem minime paterentur, primo quoque tempore *Bolum, ex Pul. Cantiano, & Theriaca Andromachi deglutiendum, una cum Vini rubri Haustu, spiritusque vol. Oleos. gutt. aliquot, dedi, & hora quaque quarta repetii. Cardiaco* isto forti & generoso, pro re nata, repetito, factum est, ut in artus statim expelleretur *arthritis*; ut ab ea dolerent, tumerent articulamenta, felici huic humorum Μεταβάσει debuimus, quod in mediis periculis, in extremo discrimine non omnino spe destitueremur.

Ut cum, quem ita nacti fuimus, locum teneremus, *Infusum* dedimus *amarum, Vino Xeresano* factum, modica quantitate, ter in die, potandum. Unde quidem multum æger articulis doluit, multum profecit. Hæc autem æstate acta, & favente cœlo vix adetant saturnalia, cum malum recruduit, propter hyemis inclementiam, forsan gravius, & intolerabilius, *Chalybe, Cardiacis* valentissimis tentata est curatio; sed nequicquam. Morbo, hyeme, senecta oppressus æger e vita excessit. Qui vero per evacuationes opportune adhibitas fieri potuerat, quando earum nulla mihi data fuit opportunitas, nihil ausim affirmare. Iis autem, modo vires annuissent, opus fuisse autumo.

Est *Asthma* & Ἀνορεξίας, & *arthritide Ventriculum* infestante: ea vero in artus expulsa, eadem sublata: repulsa denuo *arthridite*, recidiva eadem, importuna, mortifera.

HISTORIA XI.

Ex Arthritide Cardialgia, *ut & alias* Ἀνορεξία *per Catharticum & Humores in artus expellentia feliciter curata.*

SEnex honorabilis, a multis annis paraliticus, *arthriticus*, sexagenario major, tumore pedum continuo laboraverat tali, qui hydropa antecedere, præque foribus eum esse videretur ostendere. Totum enim propemodum pedem ad genu usque occupavit, digito prementi cessit, ejusque foveam retinuit diutinam. Jampridem autem, (quod in hoc casu maximi est momenti) evanuit tumor omnis, sive *Hydropicus* seu *arthriticus*.

Erat insuper huic ægroto, quæ quidem paralyticis familiaris, sputatio jugis, sic, ut diei spatio semilibram sæpe expueret, & quidem quo plus, (quod observatione longa palam erat) eo illi melius. Nam, cum noctu lecto, cum interdiu cathedræ perpetuo figeretur; itaque exercitatione pene omni, ejusque effecta, tum urina, tum perspiratione liberiori, privaretur; majori salivatione usa est natura, & per eam aliarum evacuationum defectus quodammodo resarcivit. Saliva autem, hoc tempore suppressa, una cum tumore pedum abeunte, aliisque mali moris symptomatibus in periculo versari ægrum manifestavit.

His adjiciendum, quod paucis post diebus *Cardialgia* suboriretur; quæ, cum perpetua fere esset, & Ἀνορεξία, cum *Melancholia*, tanquam satellitibus stipata, ægrum adeo confecit, ut simul & caro multum, & una cum ea vires absumerentur.

Cum mihi jam antea daretur, celeberrimi hujus viri rebus invigilare medicis, salutique prospicere; malum illud nihil aliud esse judicavi, quam *arthritidem* inversam, *Ventriculo* fixam, & quæ ab ejus *anomalia* fluxerunt accidentia. Proindeque, ut *Ventriculus* & *Intestina* primum exonerarentur, & tunc in artus emitteretur *arthritis*, conceptis hisce verbis, præscripsi.

℞. Aloes rosat. Pulv. Myrrhæ, Scammon. ana ℈ß. *Res. Jal. gr. v. Ol. abs. Chym. gutt. j. Extr. cent. q. s. f.* Pil. v. *mane degluttiendæ.*

℞. *Tart. Laxant.* ℈iv. *cum Jusculi avenacei haustu, circa horam decimam sumendus; si* Pil. *tardius operabuntur.*

Hora somni post purgationem, sumat *Pulv. e chel.* C. C. & *Marg. ana* ℈ß. *cum aquæ cin. hord, ten. Melissæ ana* ℥iß. *Pæoniæ.* C. ℥iij. *Sp. vol. Oleos. gutt.* xx. *conf. alk.* ʒj.

℞. *Conf. abs. Rom.* ℈j. *Pulv. Rad. ari C. alkool. M. ana* ℈ß. *Syr. abs. s. qs. f.* Bolus.

℞. *Tinct. Myrrhæ* ℥j. *Sp. vol. Oleos.* ℥ß. *Pul. Gentian.* ʒ. *misce, igne arena digere, f.* Tinctura.

Præmissa purgatione, sumat *Bolum* bis in die, cum *Julapii* haustu; hora ante prandium, *Tinct. gutt. a xxx. ad xxxx.* cum idoneo quovis vehiculo.

Pharmacis hisce assumendis, solito diligentius æger, alias pharmacorum osor, incubuit; & quidem eorum viribus *arthritis*, a *Ventriculo*, & iis quæ intus sunt remota, in artus exulare: dolere articuli; tumere pedes; quodque est hoc amplius, abire *cardialgia* redire fames, incolumitasque, pro ægri ætate, cæteraque ejus conditione, magna.

Quando ex quiete nimia, aliisque in *sex non naturalibus* erratis, vitium alio tempore contraxerat *Ventriculus*; paucis post diebus detumere pedes; fluere desiit saliva. Malum ex eo notabatur ingravescere. Cibi enim omnis obortum est fastidium, *Intestinorum* æstus, & dolor erat; faciei pallor. Ab ore & pedibus, ad τὰ ἔσω, ad *Intestina* humorem *arthriticum*, & serosum ejus vehiculum ferri constabat. Per *Vinum* & *Oxymel Scilliticum*, perque *Solutum purgans*, ductum alimentarem exinanivi. Pituita & cruditate omni amota per *Infusum amarum* forte & generosum; perque *chalybeata* factum, ut *Ventriculo* fames; ut ori saliva; ut pedibus tumor; ut faciei color: Verbo dicam, expulsis, ad τὰ ἔξω humoribus vitiosis, ut ægro nobili conciliaretur, quanta maxima potuit, incolumitas.

CAPUT III.

De Colica Arthritica.

ART. I. POst affectus eos, qui in *Ventriculo* sunt *arthritici*, lata ducente via, ad illos, qui attingunt *Intestina*; descendendum est: Quorum e numero *colicæ* dandus est principatus; tum quod ea frequentissime omnium occurrit; tum quod (uti solet evenire) magno cum supplicio laborantium. Hæc autem *colica*, minime uno contenta *Intestino*, fistulam a *Ventriculo* ad anum omnem, etiamsi non eodem tempore, tenet, & in ea sedem ponit. Imo quidem sæpe fit, ut cum *Intestinis* hac *colica* vexatis, *Ventriculus* etiam, & quidem ἰδιοπαθικῶς, afficiatur: nonnunquam multum affligatur.

II. *Colicæ* vultum induit *arthritis* & fixa, & vaga; & regularis, & *anomala*; primigenia, & symptomatica. Horum omnium membrorum omnino nullum extat, quod interdum ita non faciat. E symptomaticis vero ea creberrime, quæ *colica* succedit; quæ a *colica* incipiens, in eam desinit. Ea citissime partes has invadit.

Ad limina nota.

Ipsa domus se fert;

& artus & *Intestina* vicissim occupans sedem habet ambiguam. In natu grandioribus, & infirmis (qui *anomaliarum*, ut dixi, *arthriticarum* mos & consuetudo est) induit sæpissime; in athleticis, & ætatem nondum mediam ingressis, aliquando. Hujus autem metamorphoseos modus & ratio talis est.

Cum æger diu recta *arthritide* per vices doluit, & jam ætate provectus est; vel ex debilitate, vel alia aliqua de causa statim exquirenda, Natura paroxysmos identidem intermittit; & nullos, aut raros, aut raros, aut parvos & breves edit. Paroxysmorum istam defectionem usitatissime sequitur, ocius aut tardius, in iis; quæ intus sunt, novum quoddam malum; interdum autem caterva, symptomatum illa, quæ *colicam* manifeste indicat. Primum, universi corporis ægrotationem, & Ἀνορεξίαν æger; non raro nauseam quoque sentit: tum *Dolore Intestinorum*; qui plerumque fixus; & eidem quasi puncto (pali instar) hærens, portionem quandam abdominis tantillam (quod sæpe observavi) præcipue

pue περὶ τὸ Ὀμφαλὸν, pungit excruciatque. Huic symptomati aliud fere æquale est, pectoris nempe oppressio; & tanquam ab opere incumbente gravitas; quæ, ut hujusmodi *colica* afflictis fere cunctis accidit, ita quidem iis molestissima est. Hæc duo symptomata, (Στρόφοι nimirum, & gravitas pectoris) summa & primaria judicentur; quibus secundo loco annumeranda præcordiorum distentio, Βορβορυγμοὶ, ructus materiæ plerunque biliosæ vomitus, alvi segnities. Tertio loco accidentia κατὰ Συμπάθειαν nata; qualia sunt oculorum languor spirituum dejectio, vigilia, animæ remissio, anxietas, & si morbus duraverit, universi corporis imbecillitas & macies.

Etsi non semper, tamen sæpe autumno incipit hæc tragœdia; & nisi opem auspicato medicina fert, per insequentem hyemem ægrum affligit, & quidem miserabiliter. Nam a prima *Intestinorum* aggressione, flatu, tristitia, dolore languet ille & deprimitur; noctu vigilat; interdiu lamentatur; dies noctesque calamitosas agit; donec somno, cibo, refectionibus vitæ necessariis privatus; vomitu creberrimo lacessitus, dolore fractus & enervatus, macie confectus, serius citiusve (prout illius vires sunt) vitam cum morte ærumnosissimam commutet.

III. Ex his phænomenis, de morbis hujus genio & natura statuere, non erit difficile. Quid enim magis in propatulo, quam quod materia ista *Arthriticæ*, quæ ad τὰ Ἄκρα propelli sueta est (Natura novis, utente consiliis, alioque instituto) jam in visceribus deponatur, ibique dictam moveat tragœdiam; illa famem tollit; illa Ἀνορεξίαν infert; illa vomitum ciet; illa præcordiorum inflationem creat; illa pectus aggravat; illa dolere facit *Intestina*.

IV. Unde sequitur, quod, in hoc affectu detegendo, ejusque formanda diagnosi, quamquam prima facie plurimum valere videantur e prædictis aliquot symptomata; Στρόφοι præcipue, & pectoris gravitas; tamen, cum *colicæ* huic *Arthriticæ* illa non sunt tam propria, quin aliis *colicæ* speciebus eadem conveniant: hanc ob rem *Arthriticam*, nostram ut rite dignoscamus, alio progrediensum est. A nullo autem alio fonte melius petenda est illius notitia quam a morbo præcedenti, *Arthritide* scil. *regulari*: præsertim ab illius nupero paroxysmo; ab ejus silentio, sive intermissione, paroxysmum istum insequente; & *colica* isti silentio superveniente. Quam quidem morbi historiam, ejusque aliam ex alia partem ordine perspicuo fluentem, quisquis studiose ponderaverit: de *colicæ* hujus natura, eamque revera esse *arthriticam*, ut opinor, minime dubitaverit.

V. Hæc, de causa hujus *colicæ* proxima, sive continente, quæ est ipsa materia *arthritica* τοῖς Ἐντέροις infusa; qui vero ea infundatur, sive quæ sint hujus morbi causæ remotiores, loco jam proximo dicendum.

Eæ duum sunt generum, externæ, vel internæ. *Externæ* materiam hanc, extremitatibus sive commissam, sive committendam, intro pellunt, & *Intestinis* illidi faciunt. Cujus ordinis sunt frigus, tibialia nimis arcta, vincturæ, emplastra, unguenta, cataplasmata, &c. repellentia. Frigus, uti *colicam* exquisitam ab omni ævo incutere, & vel ideo in causis ejus evidentibus locum non ultimum mereri; ita quidem *arthriticam* identidem antecedere, eique producendæ multum conferre, certissimum est.

VI. *Internæ* sunt permultæ: earum vero princeps habeatur *Intestinorum* a natura imbecillitas sive Ἀτονία; qua, ad sustinendum humidorum in corpore libramentum, impaiia redduntur illa, & (secundum leges a mundi principio ratas & stabilitas) oneri nimio tum accipiendo, tum ferendo, prona. Quæ quidem causa, quandoquidem, constans, & perpetua est, non modo *colicæ* conducit primum afferendæ intendæque; sed, quod magis est, eidem postea sæpius revocandæ redintegrandæque.

Alia magnæ ad hanc *colicam* efficacitatis causa, impuritatum & cruditatum massa est in visceribus cumulata. Res notissima est, ab hepate a pancreate, grandulisque fragiformibus, in ductum *Intestinorum* mitti sanguinis impuritates & recrementa: pari etiam modo notum est, & *Ventriculo* cruditates accipi creberrimas: in *Intestinis* sisti copiosissimas. Quoties vero *arthritico*, quoties Δυσπεψίαν id obvenerit, ad progignendam banc *colicam* mirum quantum operetur. Alienæ huic massæ contagio & afflatu inficiuntur *Intestina*; & *arthritis* intro (non aliter quam *Emplastro*, sicut ante dictum, aut *Phænigmo* attrahente pedibus admoto extrorsum) invitata est. Verum, ut hic loci φαινομένων, sæpe a me notati, mentionem faciam; nullæ unquam impuritates hac in re plus efficere videntur; aut ad *coli-*

cam gignendam magis valere, quam quæ sunt *Biliosæ*: quod, ægrotantium excrementis, sive ore, sive alvo redditis, ostendi solet. Impuritates in hujusmodi ægris hac via copiosius e sanguine effundi, id facere videtur; quod, vitam agendo sedentariam, parum ii per cutim emittant, humoresque per Διαπνοὴν expelli solitos, intus ferri, & in *Visceribus* deponi sinant.

Inter hasce causas porro censenda sunt, & quidem merito, aliena ore demissa, ut fructus ὡραῖοι, &c. pomaceum nimis acidum, immoderate sumptum; aliaque in victu, præcipue frigido, errata.

VII. Hujus morbi notionem quicunque rectam habuerit, a *colica*, humoribus, aut flatu orta, a biliosa, hysterica, reliquisque speciebus, quantum ille separetur, facile perspexerit. E contrario, quænam species ad hanc nostram maxime appropinquent, & qua in re, ut videamus: Ratione *Originis*, *Colica Humoralis*, quoad a quiete nimia & aëris constitutione frigidiori fiat, eatenus cum *arthritica* concordat, & eandem habet cum ea causam evidentem, quæ materiam utrobique committat *Intestinis*. Ratione *Materiæ*, *colicam* hanc maxime repræsentat ea, quæ pestilens; (qualis ab *Ægineta* describitur (1). Hujus autem *colicæ*, ut & *Humoralis* cum *arthritica* similitudo tam languida, tam mediocris; ut in hac re Medicus, si symptomatum attendat ordinem pathognomonicum, ne decipiatur, non est ut multum veremur.

VIII. Hæc, ut ab aliis morbis sejungatur hic affectus, jam a se quemadmodum differat, & quotuplex sit, examinemus.

Ratione *Materiæ*, nunc pue *arthriticæ*, nunc autem (ut in tribu symptomatica) *Scorbuticæ*, *Scrofulosæ*, &c. differentias habet, cum affinibus symptomaticæ tribus *anomaliis*, communes.

Ratione *Subjecti*; modo eidem quasi puncto, uti terebrum, infigitur, modo, sed raro quidem, *Intestina* pervagatur; modo etiam *Ventriculum* comprehendit.

Ratione *Causarum Procatarticarum*; alias externa aliqua materiam repellente; alias massa in ductu alimentari concervata, & eam intus alliciente; alias binis hisce causis conjugatis; alias earum agente nulla, sed mera viscerum imbecillitate, contrahitur.

Itaque licet hic affectus unam eandemque retineat naturam; modos tamen, & ejus accidentia, præ se fert diversa.

IX. *Colicam* exquisitam raro vitæ spatio aliquid demere, magnaque ex parte periculo vacare, pervulgatum est. E diverso *Arthriticam*, morbum sæpe lethalem esse; semper autem periculosum, habemus exploratum. Si pectoris gravitas, si *Intestinorum Dolor*, præcipue pungens, diu perstiterit; malum. Gradatim it in pejus æger, donec e medio cedat. Rara unquam, hoc casu incolumitas, nisi *Arthritide* in extremis partibus apparente; sed neque ea omni, aut semper. Nam si *Dolor* erit *Articulorum*, manente interea in visceribus sterquilinio; ab isto dolore externo spes evanida, inanis. Intus statim allicitur *Arthritis*, & ægrum sæpe opprimit.

At si *Intestinorum* dolor, pectoris oppressio, alvique tarditas penitus tollatur, simulque sit in extremitatibus *Arthritis*; ea morbi facies hilarior; is status optabilior.

Si vero prorsus sileant eorum, quæ intus sunt, querelæ; si revertatur appetitus, & eodem tempore fulgeat in extremis partibus *Arthritis*; tunc demum æger ἔξω βελῶν; tunc gallum Æsculapio litabit. Quod ut fiat, quaque methodo medendi, jam proxime dicetur.

X. Quandoquidem ad hunc affectum interdum febris; a bile orta, se adjungit; in curationis initio id agendum, ut pulsus, ut æstus, ut sitis ut reliquorum febris indiciorum habeatur ratio; & ad præcavendam φλεγμονὴν si opus erit venæ sectione, in ipso limine operis ea fiat, parce vero, neque supra modum huic symptomati levando necessarium; ne, eum nimis excedendo, *Arthritidis* posthæc expellendæ tollatur omnis facultas.

Secundo loco videndum, una cum *Intestinis* utrum *Ventriculus* ἰδιοπαθικῶς afficiatur; præsertim, cruditate & alienis rebus utrum aggravetur: Hoc casu nihil antiquius habendum, quam ut, epoto *Tea*, vel *Cardui Decocto* (neque enim *Emetica* suaderem valentissima) cieatur vomitus.

Postridie vomitus, si vires ægri permiserint, aut interposito die uno, fiat purgatio; vel per *Extractum Eusthachianum*, & *Rof. Julap.* quibus si placet, adjungi potest

(1) Lib. 3. Cap. 43.

test *Mercurius dulcis*; vel *per Syr. e Spina*, & *El. Salutis*, vel, si febris urgeat, *per Mannam*, & *Salem Catharticum*, *aqua hordeata solutum*, vel per aliud quodvis purgans, ad hanc rem appositum. Vespere, tam eo post vomitum, quam eo post purgationem, nihil paregorici (nisi si ἀναγκάζηται, aut aliquid improvisum id exegerit) adhibeo, ne illo *Arthritis*, in paroxysmum eruptura, tanquam sufflamine, retineatur.

Adeo valet, hac in re, & tanti est momenti purgatio, ut omissa illa sive negligenter acta, si non mundentur *Intestina*, perturbata erit curatio; & post conatus in ea varios incassum factos, sæpe illuc redire necessum erit, ubi per negligentiam est peccatum; ad *Intestina* nempe expurganda. Quare, si purgatio minus perfecta fuit, neque rebus ægri conveniens, omnino repetenda est; & quidem eo usque, donec proposito respondebit. Atque hoc casu, diebus purgationi interpositis, nunc *Pulveribus Testaceis*, nunc *Infuso amaro alterante*; illis, si acido; his, si biles abundent *Intestina*, ne plane nihil agam, insisto.

Quibus absolutis, & iis, quæ viam præcludebant; amotis expeditisque, (quo quidem iter quasi medium confici videtur) ad *Arthritidem* extrudendam, nec quidem citius, incumbo. Hunc in finem faciunt, præter *Arthritidem* expellentia, (Capite primo memorata) nonnulla remedia *Colicæ* ab antiquo propria, ut & *Aromatica*, quæ cum prædictis non inepte complicentur. Hæc autem sunt pulvis *Zedoariæ*, *P. Rad. Ari Com. P. Aurant.* C. *Cl.* Fulleri, *P. ejusdem Bezoarticus*. *Sp. Diatr. Piper. Sp. Calaminth. simpl. Sp. Diambræ*. *Dianthus*. Elect. *e Baccis Lauri*; *Mithridatium*, *ZZ in Indiis cond. cum ejus Syr.* Olea *Chymica*, *Bacc. Juniperi*, *Seminum Cumini*, *Carvi*, *Fœniculi dulcis*, *Anisi*, & *ejusmodi Carminantium*, & *Aromaticorum*. Vinum *Xeresanum*, *aut Rubr. Lusitanicum simplex*, *vel amaris* & *Aromatibus alteratum*.

His munitus auxiliis, ad *Arthritidem* expellendam, & in artus emoliendam, ita progredior. Ægro in lectum dato, *Pulverem*, vel *Bolum*, vel *Pilulas* præcipio.

℞. *Pul. e Chel.* C. C. ℈i ... ℈ii.
Chal. Nutriti gr. v. misce f. Pulvis comp. vel

℞. *Pulv. Zedoar.* ℈ß. *Spec. Calaminth. Simp.* (vel *Diambræ*) ℈i. *Alcohol. Martis gr. v. f. Pulvis*. vel forma Boli.

℞. *Elect. e Baccis Lauri* (vel *Mithridatis*) *Pul. e Chel.* C. C. *ana* ℈i. ℈iß.
Alcohol. M. gr. v. Syr. Aurant. qs. f. Bolus, vel

℞. *ZZ in Indiis cond. Pul. Rad. ari C. ana* ℈i. *ad* ℈iß. *Chal. N. gr. v. Syr. N. M. qs. Bolus*, vel

℞. *N. Myrist. cond. Spec. Diambr. ana* ℈i. *Chal. N. gr. v. Ol. Junip. Chym. gutt. i. Confect. Alk. S. M. qs. f. Bolus*, vel, forma Pilulari.

℞. *Spec. Diatr. Piper.*
Pul. Serpent. Virg. ℈ß.
Chal. Nutrit. gr. v. Extr. Rutæ qs. f. Pil.

Hisce compositionibus superbibatur *Vini Xeresani*, vel *Rubri Lusitanici*; vel *Julapii* haustus.

℞. *Aq. Cardui*, *Menthæ*,
Lactis Alex.
Chamæm. comp. ana ℥iii.
Sp. Juniperi ℥ß. *ad j.*
Marg. pp. ʒß.
Sacc. albiss. qs. f. Julapium, vel

℞. *Aq. Lactis Alex.* ℥xii.
Sp. Cerevis. Brunsvvicensis ℥iv.
Marg. pp. ʒß.
Sacch. qs. f. Julapium.

At si forma arridet liquida, *Infusi* haustus, cum adjecto *Marte*, detur ebibendus.

℞. *Rad. Zedoar. Galangæ*, *Calami Aromat.*
Cacum. Absynth. R. ana ʒii. *Bacc. Junip. Croci Brit. ana* ʒi. *Infunde in Vini Xeresani* ℔ij. *ad alterationem idoneam tunc coletur* Infusum.

℞. *Hujus Infusi* ℥iij.
Alcohol. Martis gr. v. f. haustus, *ante bibendum agitandus*.

Ex hisce, vel hujusmodi medicamentis, sumatur aliquod, quarta, quinta, vel sexta quaque hora, medioque medicamentorum intervallo, *Vini*, e prædictis vel ejusmodi generosis, haustus, ea quantite, quam æger tuto poterit haurire maximam. Quæ quidem regula, de medicamentis etiam tenenda est: ea nempe dosi, & frequentia oportere illa dari, quæ non aliam febrim, sive in sanguine orgasmum, excitaret, quam quæ, *Arthritidi* ad τὸ ἔξω amovendæ, satis inveniretur.

Ita subinde fit, in robustioribus scilicet, aut spiritu animali valde *Elastico* donatis; ut a *Purgatione*, maxime si utraque (tam ea,

ea, quæ ἄνω movet, quam ea, quæ κάτω) præcesserit; sive propter agitatum sanguinem, sive propter impuritates) quibus uti dixi, in visceribus retineri solet *Arthritis*) expulsas, ea jam suapte sponte erumpat in articulos, & evadat *Regularis*. Hoc quandocunque fiet, unicum restabit, ut eo loci illa, quicquid iracundiæ permanet, exerceat; quicquid humoris effundendi, effundat. Verum, ut hoc interdum, & quoties fieri contingit, auspicato fiat; ita quidem, e contrario, antequam illuc perventum, & *Arthritis* artubus affixa erit, plures sæpe interveniunt difficultates; plures scopuli deteguntur, qui moras in sanando ægro medenti faciant gravissimas, quibus quasi digito demonstrandis, jam proxime incumbam.

Interdum igitur *Intestina* torqueri, & spasmis ita contrahi manifestum est, ut medicamentum ea purgans, etiamsi δραστικώτατον, non sentiant: multo minus obsecundent, & obtemperent: quo rerum statu, abdomini *Fotum* admovere oportebit, eumque aliquoties repetere.

℞. Cacum. Abrotan. Artemis. ana ℥j.
Rad. Aristoloch. rotund.
Flor. Chamen. ana ℥ij.
Bacc. Junip. ℥j.
Sem. Carui, Fænic. d. ana ℥ß. coq. in aq. Font. ℔x. ad v. Colaturæ adde Sp. Vini vulg. ℔j. pro Fotu Ventris calidissimo.

Post omnem fovendi vicem, eo, quod sequitur, *Venter* illinatur.

℞. Unguenti Martiati ℥ij.
Ol. Tereb. vel *Picis liquid.*
Rhod. Ch. gutt. vi. f. Linimentum.

Galbanetum Paracelsi, ut apud *Riverium* est, (Capite de *Colica* (*Linimenti* hujus locum implere, & totus eo venter illini potest.

Nonnunquam autem, maxime in teneris corporibus, etiam postquam *Intestina* fuerint purgata, multæ restant eorum contractiones, multus dolor; nunc continuus, nunc intermittens: qui quidem eorum affectus, cum sit omnino Σπασμώδης, partim *Fotu*, & *Linimento* prædicto; partim *Enemate* sequenti) quod animales spiritus mulcere, delinire, & in ordinem poterit redigere) vincendus est.

℞. Vini Canarini ℔ß.
Elect. e Baccis Lauri ℥ß. f. Enema, alvo diu retinendum.

Est autem, ubi *Ferri* præparata, propter imbecillitatem, *Intestina* respuant, & quam citissime ano ejiciant, una cum medicamentis ei conjunctis, His ægrotantibus e re esset, omisso *Ferro*, medicamenta præscripta per se dare.

Alias observare licet non modo *Ferrum*, sed & aliquando *Pul. Testaceos*, *Arthritidis* propellendæ causa datos; duros scilicet difficilesque, descendere, & per alvum reddi. Quoties hoc fiat, astringenda prorsus ea priusquam in *Arthritide* dimovenda, quicquam profeceris: neque enim, fluente alvo, *Arthritis* expectanda *regularis*. Ea vero, *Terra Japonica*, *Creta*, *Sanguine Draconis*, & ejusmodi mollioribus astricta, per *Ther. Androm. Elect. e Bacc.* per *Species prædictos e Regno Vegetabili sumptas*; perque *Olea Chymica*; illa nempe remedia, quæ minus irritent, progredi juvabit.

Quamprimum medicina, quæ *Arthritidem* extrudat, ægri rebus est aptata usui ejus interno, per bidui, vel tridui spatium insistendum est; eoque tempore in ea consumpto, si per hosce dies in artubus nulla in conspectum venerit *Arthritis*, ad *Emplastra*, *Cerata*, *Phænigmos*, & ejusmodi *Arthritidem* evocantia, (Capite primo relata) confugiendum est. Quinimo postquam in articulis apparuerit, Πιδαγωγαγοῖς ore sumendis usque uti conveniet; donec articulis hærens, & affixa de suo in *Intestina* reditu & παλινδρομία, locum ea suspicioni nullam relinquat. Hoc autem punctum cum attigeris, & in rectam *Arthritidis* viam denique redieris; in ea, cum remediorum portione dimidiata (duplo scilicet eorum intervallo, vel *subdupla* dosi, ut in capite præcedenti declaratum est) procedere juvabit; & quidem dies quatuor, sex, vel octo; eo nimirum usque quoad alienum sive per extremitates eliminetur, sive in eas adeo protrudatur, ut de *Intestinis* iterum, intra breve spatium, impetendis nihil metuamus.

Notatu vero hoc dignissimum, atque adeo jucundissimum, quod, articulis quamprimum fixa est, *Arthritis*, læto quidem omine, spem & vitam pollicetur. Visceribus statim melius est; quæque intus mali fuerint vestigia, subito tolluntur. Oculorum acies, vultus vigor, fames, & concoctio resticuitur, & in vado res salutis est.

Diæta per totum hunc decursum, qualis & quanta esse debeat, ex omni parte κατὰ μέτρον ordinanda est. Nihil admittendum,

dum, quo in ea uſpiam peccari poſſit. *Panatella*, *Gelatina*, *C. C. & Eboris*, *Panis biſcoctus*, *Juſculum*, maxime autem *Vinum* prodeſt, vel *ſimplex*, vel *Decocto albo* temperatum. Certe *Vino* aſſuetis ab eo permagna expectatio, permagna eſt utilitas: quare iis præſertim illud largiter exhibeo; eam nempe quantitatem, quæ calorem *Inteſtini* conciliet; quæ *Arthriticum* miaſma ex iis ad τὰ ἄκρα pellat; quæque eo loci id impune figat. Hanc autem operam optime navat; quod e *Luſitania* rubrum hodie nobis apportatum eſt; ægro ad ℔ß. ad libram integram, vel etiam duas, nycthemeri ſpatio, ſi ad rem propoſitam opus fuerit, conceſſum. Alvus ſi dura, (quod, tum lecto incumbenti, cum *Colica*, tum *Arthritide* laboranti familiariſſimum) *Enemate Oleoſo*, vel *e Juſculo Vervecino*, lubricante, diebus alternis mollienda.

Interdum obſervare licet, ægrum; *Arthritide* e viſceribus expulſa, perque artus exulante, penitus emancipatum; ventris adhuc inflatione, doloreque *Inteſtinorum* urgeri; ſic, ut exſpes & deſpondens ille, per tanta artis molimina, parum in ſalute ſua renovanda fieri; poſtque iter procelloſum & ſcopulis plenum, in ipſo portu ſe denique periturum opinetur. Hæc autem flatuum, & naturæ morbo debilitatæ, ſunt indicia. Valet hac in re, ad flatus educendos, enema *e Vini Canarini* ℥xii. *Elect. e Baccis Laur.* ℥ß. diebus continuis, vel alternis immiſſum; valet *Infuſum amarum*, & ejuſmodi *Stomachica*, quæ tum famem acuant, tum etiam coctionem emendent.

Iſta medendi methodo, primum nempe vias purgando, poſteaque foras *Arthritidem* mittendo) *Colica Arthritica* laborantem curare ſoleo; cumque hanc methodum, huic *Colicæ* aptam, multoque uſu comprobatam, & confirmatam eſſe noverim; idcirco lubens in medio eam propono; aliorum meliora, modo proferre dignarentur, ſequi paratiſſimus.

XI. In *Prophylaxi* enitendum, ut roborentur *Inteſtina*, contraque inimicum, ne illuc denuo ſe intrudat abfirmentur; ſimulque, ut reliquiæ τῶν Διυπεπτων nullæ, maſſa impuritatum nulla, in iis poſthæc collecta, eum ad ſe alliciat. Qua de cauſa, hujus claſſis *Arthritidos* ſtudere fimi, & concoctioni, ductum alimentarem eccoprotico ſæpius purgare, aliiſque *Stomachicis*, cum modice reſtringentibus uti, oportebit. *Aquas Minerales* multis hac in re prodeſſe novi, tam *purgantes*, quam *Diureticas*. Non pauci apud nos huic *Colicæ* proclives, aquas *Alſordenſes*, vel *Salem Catharticum*, aut *Tartarum laxantem*, aqua hordeata ſolutum, bis vel ter in anno bibunt: itaque cruditates, a *Ventriculo* in *Inteſtina* derivatas, tempori tractantes, *Podagræ* præocupant materiam, ano expellunt. Nonnulli meo hortatu commode *Purgantibus* aquas adjunxerunt *Diureticas*. Ut autem *aquæ Bathonienſes* ab antico *Colicæ*, ita quidem ei, quæ *Arthritida* eſt, quæ cæteris adverſari cenſeantur. *Aquarum uſus Diureticarum* interponantur ea, quæ ad propoſitum faciant *Alterantia*. Hora nempe decima, *Infuſi amari* Vino albo *Luſitanico* facti, *Hauſtus*: quin etiam poſt prandium quotidie, ejuſdem *Vini* ſimplici cochlearia aliquot. Hora quarta pom. *Elect.* ſeq. ʒi. cum vehiculo convenienti.

℞. *Conſ. Fruct. Cynoſb.* (vel *Roſ. rub. per Set. traject.*) *abſ. Rom. ZZ. in Indiis cond. ana* ℥ß.
Salis Martis ℈iv.
Syr. ZZ. ℥iß. *Ol. Cin. ch. gutt. v. f. Electuarium* vel.

℞. *Trochiſc. Hedych.*
Conſ. Flaved. Auran. ana ℥ß.
Salis M. ʒi. *Spec. Diamb.* ʒi.
Alcohol. M. ʒiii.
Syr. Abſ. ſ. qs. f. Electuarium.

Quatenus vero ab externo frigore oriatur hæc *colica*, veſtitu idoneo, vitatoque aëre nimis gelido, illud eatenus fugiendum, hæc cavenda.

Id adjiciam, quod hoc affectu laborantes, quotquot ætate maturiores, & voluptatibus, aut rebus civilibus impediti, *Prophylaxin* neglexere, raro ſine mulcta id fecerunt: ſæpe quidem magno cum ſalutis, ſæpe cum ipſius vitæ, damno.

XII. Placet denique, citato divini ſenis oraculo, monſtrare, *Arthritidis* hanc in *colicam*, & *colicæ* rurſus in *Arthritida* migrationem, *Hippocrati* non fuiſſe incognitam. Ita enim ille: Ὧ τὸ Ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ Ἀρθριτικῶς ἠμπόνετο, ἠῶ ἡσυχάσεις, ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος. Id eſt: *Qui articulari Morbo detentus*, *Inteſtini dolore dextra parte vexabatur*, *levius habebat*; *ubi vero Hic curatus fuit*, *magis dolebat*. (1) Quod de coli-

(1) Vide *Epidem. Lic. vi. Sect. iv.* & in eam *Galeni* & *Foeſii* Commentaria.

colico Dolore, in *Morbo Articulari* obvenienre, eumque allevante; postea vero, facta humoris huc illuc transpositione, in *Arthritidem* iterum mutato, est intelligendum. Sed hæc hactenus.

HISTORIA I.

Colica Arthritica *male tractata, demum lethalis*.

VIr ex *Tremulorum* secta, probus, & generosus, ingruente senecture, per integrum decennium, bis ter quotannis ægrotavit *Arthritide;* nunc pedem, nunc manum occupante; semper autem regulari. Annus erat vitæ sexagesimus, cum ea primum intermisit, neque more pristino ægrotum visitavit. Istamne vero quietem, & a dolore immunitatem, bonam, optabilem, & comodam existimaverit? Imo potius formidabilem, exitiosam. Doloris enim salutaris, & externi vice, alio intra anni spatium *Intestinorum*, præcipue τῶν περὶ τὸν Ὀμφαλὸν acerbo, & constanti, & fixo est correptus. Interea temporis elanguit appetitus: languenti prostratoque ei successit oculorum gravitas, faciei pallor, totius corporis macies & imbecillitas. Ad hæc colerica & cruda, vomitu emissa *Ventriculum* aggravari ostenderunt.

Increscente morbo, Empirici consilio, *Aquæ ferratæ*, ut & e *Ferro præparata*, aliaque permulta sunt adhibita; eo vero eum eventu, ut ab *aquis interanea* nimio algore; a *Ferri præparatis*, utpote concoctu & confectu difficilibus, e vestigio diarrhœa vexaretur.

Ad senem hunc denique accitus, eumque graviter ægrotantem, neque intra catharticorum opem (quæ alias essent necessaria) locorum inveniens, ore datis δαγραγωγοῖς *Arthritidem*, educentibus extra applicatis, ut in artus ea transferretur enisus sum. Et eheu! frustra: *Visceribus* hærrens miasma *Arthriticum*, & coctionem impediens, aliud sibi malum adscivit comitem; nempe *Ventriculi*, & τῶν Ἐντέρων impuritates: quibus utrisque depressus æger, viribus sensim inclinatis, post anni dimidium, e vita discessit.

Sæpe quidem mihi in mentem venit, robusto huic ægroto, tametsi vetulo, fuisse melius consultum; si *colicæ* principio facta purgatione, miasma, per idonea, per stomacho minus gravia, per e *Regno Vegetabili* sumpta *cordiaca*, fuisset expulsum. Illud initio fieri potuisse, vero non est absimile: At oppresso ei, viribusque deficienti, ipsa medicamenta, neque nimis considerate electa, neque nimis scite data, mortem accelerarunt.

Historia narrat *Arthritidem* diu *Regularem*: at quæ progressu ætatis, *Intestina* perturbans, *Colicam* fecit, neglectaque therapiæ opportunitate ægroto mortem maturavit.

HISTORIA II.

Arthritis *vaga*, Colicam *mentita*, *ad* regularem Arthritida *reducitur*, *cum ejus Prophylaxi*.

PEllio quidam ad *Iscæ* ripam, annos habens quadragenos, athleticus, & bene coloratus, patre generatus *Arthritico;* dolore artuum huc illuc vago; hyeme præsertim, & tempestate pluvia; cum articulorum tumore, rubore, nitore crebro recurrente, diu infestatus est. Hujus sæculi initio, desubito cessavit artum dolor, sed intestinorum ortus est obtusus, constans, una cum febre quadam symptomatica, pulsu magno.

Nihil probabilius visum est, quam, in ægroto jam diu *Arthritico*, materiam alienam *Intestina* invasisse; quod utique judicium, emissi postmodum sanguinis, superficiem tegens gelatina, crassior certe & albidior (quæ *colicam* genuinam raro comitatur, *Arthritidi* vero familiaris est abunde confirmavit.

Ut ægro prospicerem, nihil prius habui, quam universum *Arthritidis* ordinem mutare, id est, *Intestina* versus sanguinis impetum & inclinationem, arte quanta possim maxima, sistere; & materiæ vitiosæ ad ea defluxum impedire. Secundo, ut ad ea, quæ sunt extra dirigatur, & ex *Arthritide Anomala*, fiat illa *Regularis*.

Ut utrique satisfacerem indicationi sanguinem detraxi; *Catharticum*, *ex Pil. Rud. Scammon. & Calomel.* dedi. Vespere post purgationem, ut sanguinis orgasmum incitarem, & simul *Arthritidem* in artus amandarem, *Pul. e Chel. c. c.* ℈i. sexta quaque hora, cum *Julapii Perlati* haustu miscui; & ordinata re diætetica, discessi.

Quid ex eo fit? Intra biduum recrudescit *Dolor articularis;* cumque vel adhuc lecto ægrum detineri crederem, domi meæ me

me salutat, alacris, jucundus, deque noviter reverso hospite gloriatus. Digiti in pedemagni articulum iste, more suo, primum & majorem, plantæque ligamenta potissime momordit. Placuit sane, & pergratum fuit, tam facili ægrotum redimi, durioribus suetum. Quæ ad *Prophylaxin* facerent, in aliud tempus, & magis opportunum, distuli.

Ea vere, mense Majo sequenti, sic erat: *Præmissa Venæ sectione, perendie salis Cathartic.* ℥ß. *Mannæ* ʒii. *aq. purp.* ℔i. *Solutas ebibat; omnique hora deinceps hauriat, donec usque reddiderit: itaque diebus tertiis, quartisve, ad tres vices, repetat. Postea omni mane, aq. ferratarum* ℔ii. *ebibat, quinta pomerid. sequentis Elect.* ʒi. *cum Julapii haustu sumat.*

℞. *Conf. Flor. Salviæ* ℥i. *Pul. Rad. Ari comp.* ℥ß. *Pul. cor. rub. e Chel. Simp. ana* ʒiß. *Salis Martis Riveriani* ℥i. *Syr. Caryoph. qs. f. Electuarium. Cerevisia Cacuminibus Hed. ter. Baccis Junip. Semp. Dauci, in potum ordinarium, medicata esto. His in mensem unum alterumque incumbat.*

Ex eorum usu, propitio cum Deo, multos ille annos, tum *Anomala*, tum recta *Arthritide* immunes, egit; ad medicinam hanc stabiliendam, & figendam, exemplar utique luculentum.

HISTORIA III.

Colica, *ex Quiete* Arthritica, *in* Arthritida *regularem versa*.

MAgnificus senex, *Arthriticus*, paralyticus, aut sellæ, aut lecto complures annos insidens, humoribus vitiosis (qui, non uno exercitationum genere, in omnes membrorum partes, cum eorum *Dolore Articulari*, solebant exprimi) occasionem dedit, aut in viscera plus æquo immitterentur, ut in iis commorarentur.

Ex hac potissimum causa, mense Majo, MDCCII. in *Dolorem Colicum* vir illustris incidit: Interea vero temporis salivatio, quæ diu magna fuerat, suppressa; pedum tumor, qui jam multis annis immensum, imminutus est, facta videlicet humorum ad *Intestina* translatione. Pectoris fuit totius gravitas, & oppressio, tanquam ab onere quodam molestissime ei superimposito.

Morbi hujus historiam contemplanti mihi perspicuum erat, humores inverti & jam *Intestina* versus, eorum fieri inclinationem. Quo circa, primum huc incubui, ut fæcibus, quibus ipsa premerentur, & tanquam retinaculis eo loci detineretur *Arthritis Intestina* quam citissime liberarentur; ideoque *Pill. ex calom. Res. Jal. Extr. Eustachiano* dedi; quibus satis ex voto dejecit æger impura, biliosa. Purgationem e vestigio secuta est a *Vomitu*, *colica*, & oppressione dicta immunitas; uti etiam in extremis partibus *Arthritis*. Hujus promovendæ gratia *Guttæ*, quæ ab Inventore nuncupantur, *Godardianæ*, & *Alcohol Martis*, bis in die sumpta sunt. Ita naturæ ferebatur auxilium, aptum quidem, & ejus agendi modo accommodatum: recte enim doluit, & *δεξιῶς*, ægrotans. Quid enim septuagenario, morbis & ætate confecto, poterat accidere fortunatius? Cum *Arthritide* redux est & salivatio, & pedum tumor.

Nihil hujus *Arthritidos* in *colicam* metamorphosi manifestius; nihil hujus *colicæ* ad *Arthritidem* reductione desiderabilius.

HISTORIA IV.

Colica *multarum Hebdomadum* Arthritida, *eadem Methodo curata*.

SExagenarius quidam, ingenio natura subtili, rebus agendis elaborato, *Arthritide*, semel bis anno constanter reduce, per decennium afflictatus est: quo quidem tempore nonnunquam catharro, fauces invadente, & in tumorem eas elevante sæpe correptus est. Huic catharro se adjunxit, & quasi latus clausit, febricula quædam; itaque *Anginæ* speciem præ tulit. Post dies aliquot, huic affectui supervenerunt indicia *Podagræ*: digiti nimirum majoris articuli primi dolor, tumor, ardor: & plane indicarunt istum sive catharrum, sive *Anginam* esse omnino *Arthriticam*; *Arthritidem* hoc modo deviam, abnormem, *Anomalam*, demum in rectam conformem, idoneam migrare.

Cum hujusmodi *Anomalias* iterum & sæpius est perpessus, anno MDCCII. propter usum pomacei tenuis, acidique, immoderatum, incidit in *colicam*, dolore non tam acerbo, quam pertinaci, & constanti comitatam; umbilici regionem, sive potius illius portionem tantillulam indesinenter aggravantem. Ab hac *colica* spiritus animales multum & oppressi sunt. Crebra hinc suspiria, magna animi dejectio, magna corporis debilitas, Στρέξυς auxit frigidorum

usus imperitus, improsperus; cardiacis potius, & calidis evincendo. Dum ex *colica* decedit æger, in articulis externis emicuit *Arthritis*; sed quæ, brevi intus se proripiens, vana spe decepit ejulantem.

Quando *colica*, binos circiter mens ægrotaverat, & quidem adeo graviter, ut pejori loco res esse vix potuerat; id egi sedulo, ut quicquid alieni, quicquid cholerici (quo maxime se gravari renunciavit æger) ductu alimentari inclusum esset, quam citissime per anum ejiceretur: ea scilicet opinione fretus (quod ante dictum est) vanam & frustra, *Arthritidos* regularis in artubus excitandæ, spem & expectationem fore omnem; quandiu *Intestina* fuerint immunda, fæcibusque onerata. Quocirca præmisso, qui humorem evacuandum molliret, pratumque redderet exilio, *Pulvere Alcalisato*, mane multo *Extracti Eustach.* ʒß. *cum aq. cin. hord.* ℥ij. *El. Salutis* ʒß. *propinavi*. Inanitis ex sententia visceribus, iisque, quæ viam obstruerent, amotis ipsum curationis apicem attentavi; nempe ut *Arthritidis* materiam ab *intestinis* eruerem, & in artus propellerem. Quam in finem, omni mane, *infusi cochl.* v. cum *Tinct. Martis gutt. xv.* assumenda dedi.

℞. *Ras. Gent.* ʒv. *cacum. abs. Rom.* ʒij. *cubeb.* ʒj. *coccinell.* ℈j. *infunde in Vini Xerani* ℔ij. *ad idoneam alterationem; tunc fiat colatura Hora quarta pom. Bolum, ex Pul. Rad. c.* ℈j. *Alcohol. Martis, conf. Abs. R. cort. exterioris Aurant. cond. ana* ℈ß. *Spec. Diatr. Piper. gr. iv. Syr. zz. qs. Hora somni Bolum, ex Theriac. Andromach.* ℈j. *Alcohol. M.* ℈ß. *Pul. cantiani* ʒß. *conf. alb. qs. Porro Vini rubri Lusitanici, meo hortatu,* ℔j. *quotidie potavit, carnibus εὐπέπτοις, εὐχύμοις, est nutritus.*

Ne multis hac & hujusmodi medicina, diligenter adhibita, dolor factus est *Articularis*: levatus is *Intestinorum*; & cum fere conclamatum esset, ægroti vita & salus in tuto posita: quibus, etiam nunc post quadriennium, illum uti, frui, nuper accepimus.

HISTORIA V.

Colica Arthritica, *Vomitu*, *Purgatione*, *Ποδαγραγωγοῖς extra misso Miasmate, sublata.*

ÆTate nostra Fullo *Exoniensis*, parte ortus *Arthritico*, etiamsi adolescentiam vix egressus sæpe doluerat. Erat hujus viri *Arthritis* nunc *anomalæ*, fauces invadens, (de qua alibi sermonem faciemus;) magna vero ex parte *Regularis*. Exeunte anno MDCCI. pedem occupaverat; per tridui spatium tenuerat; cum, sine ulla *ἐκ τῶν ἔξωθεν προφασιστικῶν* evidenti causa, abscissam excepit nausea, & dolor *Intestinorum*, una cum anxietate animi, & pectoris gravitate.

Contra hunc affectum, *Mannam & Salem catharticum*, *aqua Alfordensi* soluta hausit; ea spe & opinione, ut humores alienos, dolorem excitantes, per anum eluendo, restitueretur. Eventus opinioni non respondit. Quare arcessitus, *Ventriculum* etiam quod a vomendi cupiditate palam erat, opprimi; neque nisi eo, per *Emeticum* prius purgato, colicam levari posse, monebam. Epoto *cardui decocto* (fuit enim *εὐεμὴς*) biliosa multa ejecit. Eo vespere *Pul. Gasconic.* & *Theriac. androm. ana* ℈ß. demisit, cum julapii haustu cardiaci. Postero mane *Podagra*, pedis sinistri convexum, marginemque exteriorem invasit. Ex quo statim *Ventriculo*, & iis quæ intus sunt, bene. Dolor, anxietas, pectoris gravitas sublata sunt. Ut autem opus, tam feliciter inchoatum, medicina perficerem, *chal. Nutriti* ℈ß. *Pul. Gascon. conf. Flor. Salviæ ana* ℈j. *cum Syr. Garyophyl. q. s. ut f. Bolus*, bis in die, cum Jul. haustu propinavi: æger hac methodo commodissime doluit, morbo gravissimo levatus est.

Arthritis ista primo *Regularis*, cruditatum, quæ in *Visceribus* constructæ & coacervatæ fuerant, illecebris attracta, *colicam* facit *arthriticam*; iis vero per catharsin expulsis, naturæ, & partim medicinæ viribus effectum est, ut in *arthritida* regularem illa denuo remigret.

HISTORIA VI.

Colica, *una cum capite aggravato*, Arthritica *plus semel allevata*.

ISCanus artifex, ætatis anno trigesimo quarto, laboravit tertia jam vice pedibus, posthæc humero, cubito, carpo, per quadriennium, bis vel ter in annum: diversas *arthritide* commissuras attingente, pervagante; nunquam autem diu affligente. Mense Decembris MDCCI. pedum iste vir dolorem habuit, sed brevem, neque ultra biduum manentem. Abscissum eum excepit distentio *Ventriculi*, cibi fastidium, dyspepsia, vomitus, Στρόφοι vermiculatio *Intestinorum*, & diarrhœa; quam insecuta est suffocatio, tanquam hysterica; & a flatibus, κατὰ συμπάθειαν capitis affectus.

Ista quando jam tres circiter menses, eosque hyemales, pertulerat, ægrum visitavi; cumque humores in ductu alimentari præparantibus, & evacuantibus; materiam autem *arthriticam*, ei adhærescentem, in artus expellentibus, curari illum oportere reperi, iis suo loco utrisque usus sum: diem nempe unum alterumque *Pul. e chel. c. c.* quarta vel quinta quaque hora dedi; tunc catharticum e *Pul. Eustach. cum calom.* dein, neglecto post catharsin paregorico, *Ferrum præparatum*, una cum *Pul.* prædicto; usque donec *arthritis* ad τὰ ἔξωθεν expulsa fuit. Quod ut præstitum, confestim oculorum acies acuta facta, vigor restitutus: viscerum, & quæ intus sunt eorum omnium quærelæ desierunt. Ita quidem ægrotanti opem tuli, simulque, per materiæ in artus expressionem, hunc affectum utiliter auferri posse perspexi.

Annus agebatur, alter quam solebat, *arthritide* regulari penitus immunis, cum Mense Aprili, MDCCIII. eundem hominem flatus, ructus, nausea, præcordiorum distentio, dolor *Interaneorum*, præcipue τὸ Ὀμφαλὸν, est adortus. Quibus sese comites adjunxerunt, ex necessitudine quadam, tanquam eadem stirpe oriundi, & Ὀμφαλὸν, oculorum languor, & capitis gravitas. Hisce omnibus ut eatur obviam, primum venæ sectio, tum, per *Extract. Eustach. Syr. e Spina*, & *Elix. Salutis*, purgatio facta est: qua vincuntur imi ventris accidentia pleraque omnia. Posthæc *Pul. Gasconio*, *P. Rad. ari c. Ol. Junip. & cumini chym. Ther. androm. chal. Nutrito*, *Infuso amaro*, & istiusmodi aliis, *Intestina* roborantibus, *arthritidemque* expellentibus; una cum *Empl. cephal.* parti sæpissime dolenti admoto, & *Decocto* interea *rubicundo* potui dato, affectui gravissimo penitus succursum est.

HISTORIA VII.

Arthritis *Intestina atrocissime invadens*, *sæpissime expulsa*.

DIcam viri nobilis historiam, a me non uno nomine prædicandi, omnium utique cultu & honore percolendi. Erat ille parentibus *arthriticis* procreatus; corporis habitudine tenera, spiritu animali emicante & elastico donatus: Unde sæpe numero tum improviso ægrotavit; tum etiam citius spe, & contra expectationem convaluit. Amplo illi, & diviti male id obvenit, quod hæreditas, a longa majorum serie derivata, in tractu non nimium molli sita, aëre frigido, & magnam anni partem immiti, perflata esset: quæ quidem cœli solique inclementia dolorem *colicum*, atque adeo *arthriticum* domino, una cum multis aliis, inferre censeretur.

Ver erat, anni MDCLXXXXIV. cum, nescio qua de causa, qui partes extremas solitus est excruciare dolor, ea jam cessante, intus incidit morbi vis, & sibi comitem adscivit pectoris gravitatem, tanquam ab onere imposito, permolestam. Erant tormenta *Interaneorum* peracuta, quæ ut allevarentur, *catharticis*, si Diis placet, & *Opiatis* nimio plus elaboratum est. Nam ex nimia *Purgatione* spiritus (per se agiles, & volatiles) ita perturbati, agitati, & quidem ita profligati sunt; ut jam orbatum somno & quiete, ægrotantem, vertigine mulctatum, menteque caput, vires plane deficerent.

Hoc modo laborantem, tum primum arcessitus, invisi: cumque, ex totius morbi, maxime vero ex gravi pectoris consideratione, appareret, eum esse *arthritidem anomalam*, medicina auctam; ut omnibus ejus medendæ incitationibus simul semelque satis facerem, (id est, ut somnum conciliarem; ut vires reficerem; ut *arthritidem*, ad τὰ ἔξωθεν, amolirer; itaque ægrum in tuto collocarem) *Pulveris cantiani*, dosim majusculam, exemplo deglutiendam, eaque nocte repetendam, dedi. Ex animi sententia res successit; somno enim recreatum, & tanquam vitæ denuo restitutum ægrum quæ perpessus erat, eleganter enarrantem, mane poste-

postero audivi. Ut autem therapiam perficerem, & humorum mutata inclinatione materiam alienam artubus infligerem, *Ferri præparatum* adhibui; quod paucorum dierum spatio, eam validissime extrudendo, pectoris gravitatem, *Intestinorum* dolorem omnino omnem evicit.

Hæc erat hujusce mali therapia. Quandoquidem vero, in corpore delicato, multumque debilitato materia *arthritica*, nunc a frigore externo repulsa, nunc a cruditatibus in *Ventriculo* & alimentari fistula contentis, intus allecta, *colicam* hanc *arthriticam* identidem revocaret; quibus eam auxiliis, qua methodo, quo demum eventu recurrentem oppugnavi, hisce paucis accipe.

Menses aliquot agebantur, læti quidem & dolore expertes; cum ex fructibus ὡραίοις aliisque pravis avide ingestis, & frigore eodem tempore contracto, redintegrata est *colica*: Facta vero, per *Decoctum fol. Teæ* ἄνω per catharticum mite κατὰ purgatione; datoque *Pulvere Testaceo*, & *Calibem arthritidem* expuli, regularem feci.

Cum aliis in eodem ægrotate *arthritidem* meto frigore repelli, & *colicam* mentiri noverim; non nisi purgatis primum *Intestinis*, adhibitoque tum demum *Diaphoretico*, in fugam mitti illam, externa solum causa factum, expertus sum. Materiæ vero emittendæ nihil in hoc ægroto melius conducere, aut votis respondere magis potuerat, quam *Pulvis* ille prædictus, qui larga (ʒj.) dosi, & quidem crebro (tertia nempe quaque hora) demissus, dolori *Intestinorum* allevando, partium extremarum illi movendo augendoque maximi sæpe fuit momenti, & efficacitatis.

Cum vero alias hæc invaluit *colica*, neque adversus eam *Vomitio*, *Purgatio*, *Pulveres Testacei*, ipsum *Martis Alchohol*, viribus junctis, vel nihilum profuere ad *Bacchum*, miserorum præsidem & consolatorem, *arthritidis* averruncum confugiens, ejus auxilio plane divino, materiam in artus commodum ablegavi.

Postremo addam, cum neque medicina, neque vinum huic ægroto, eadem *colica* alias affecto, prodesset; languenti, & animam tantum non agenti; cum ruinosa conturbata, conclamata viderentur omnia, (quod quidem omnium expectationem vicit) opem ei, sed madido, sed bene poto, tulit *Phænigmus*; articulis dolori suris admotum, aliam fecit humorum inclinationem; ægrum manifestissime servavit remedium præsentissimum.

Ita quidem, multos annos θεῷ σὺν παλάμῃ viro illustri medicinam feci; & tametsi, propter viscerum imbecillitatem, victus rationem non semper optimam; ne dicam ambulationem, equitationemque, quibus exercere se, & humores vitiosos extra pellere consuevit, intercisas; & prophylaxin omnem aut penitus omissam, aut indiligenter actam, *Intestinis* ii minima quavis de causa insunderentur: tamen ita factum est, ut in hujus *colicæ* accessionibus, & creberrimis & difficillimis, æger semper relevaretur; & quidem eatenus, ut non nisi consumptis & exhaustis viribus, nulla vero *arthritide* intus agente, supremum ille obiret diem.

HISTORIA VIII.

Colica Arthritica; *cum superveniente* Paralysi.

Morbus honestis & ingenio singulari vir, *arthritide* per viginti annos, autumno quoque altero, (is fuit illius hoc in ægroto typus) laboravit. Loci, quem invasit, diversitas ea fuit; ut nunc dexterum, nunc sinistrum, nunc uno eodemque tempore pedem utrumque, sed dexterum maxime lacesseret.

Excipiendum autem est, per hosce annos, quod typum ea semel atque iterum mutavit; quod autumno illo altero deficiens, insultum mense Februario fecit. Quibus vero autumnis intermisit *arthritis*, iis semper ægrum adorta est *Epiphora*; qua ex oculis, per hebdomadas sex vel octo, serum acre & pungens emanavit; & quidem adeo perpetim & constanter, ut *arthritis* vicem gerere, & ejus materiam secum ferre, non immerito crederetur.

Autumno Anni MDCCV. cum, in sanguine, & visceribus, sordes & illuviem, otio & satietate, contraxerat, crassior & obesior eo factus, *Dolore colico* corripiebatur; eoque, propter iter intempestivum, urgente frigore & imbribus, infirma valetudine susceptum, gravi demum molestoque cruciabatur. Interdum huic adjuncta est diarrhœa, qua cum alvus exonerata fuit, dolor remisit; ea vero sistente, recludit, una cum vomitione, nunc cholerica, nunc pituitosa. Utque mederetur æger, clysteribus, emetico, & purgante usus est; ex eoque mala ad tempus allevata, brevi autem ex novo frigore recidiva.

Cum

Cum ad ægrum arcesserer, & præter jam dicta in morbi res minutas inquirerem; (tales initio judicantur eæ, quæ facta indagine ad explicandam morbi naturam interdum maxime conducunt: (præcipue, quæ *arthritidos* esset conditio; quæque ad præsentem morbum ratio, quærenti patuit. Primum, *Dolorem colicum* esse τὰ περὶ τ' Ο'μφαλὸν efficientem, iis cohærentem; vento insuper *Intestinorum*, appetitu læso, oculorum languore, facile pallida, pulsu debili, stipatum: tum paulo ante *Podagram* fuisse pedis primum unius, deinde alterius; nunc autem talum, nunc pollicis metacondylon; eam invadere, sed edentulam, neque satis crudelem: Deinde, ægrum tabescere; vires ejus enervatas, & (quod præcipue notandum erat) partes externas non modo Διαπνοῇ, sed & calore sese privatas, ac si vitæ lampas extingueretur, multum frigescere.

Cum ista, maxime quatenus *arthritida* respicerent, animo perpenderam, *arthritidem* esse malum, ea quæ intus sunt, ingressam, & *Intestina* cruciantem, existimavi. Hoc in homine significavit *arthritico colica*, tam curatu difficilis: Hoc palam fecit ipsa tum temporis, etiamsi mitis, in artubus *arthritis*.

Quare id conatus sum, ut e visceribus hostis in artus excuteretur, & quidem iis, quæ sequuntur. Primo, *Catharsis* instituta est, per *Extr. Eustach.* ʒß. *Scam. pul. gr. v. Bals. Per qs.* eaque nocte *Paregoricum* cum *Bolo Cardiaco* datum est. Quando nausea alvi ductionem maneret, vomituque opus esse indicaret; *Emetico* levi, posseto nempe amaris alterato, is peractus, ea sublata est.

Catharsi præmissa, *arthritidi* protinus expellendæ memet accingo, compositionibus hisce usus.

℞. *Theriac. Androm. Diascord. ana* ℈j. *Spec. Diamb. Flor. Salis Armon. ana* ℈ß. *Chal. Nutriti gutt. v. Ol. Cin. Ch. gutt. j. Syr. Garyoph. qs. f. Bolus, nona vespertina, tertiaque matutina demittendus, cum Vini rubri Lusitanici tepefacti*, ℥iv.

℞. *ZZ in Indiis Cond. Diascor. ana* ℈j. *Pul. Serp. Virg.* ℈ß. *Chal. Nutrit. gr. v. Ol. e Sem. Anisi Ch. gutt. i. Pul. Macropip. gr. iij. Syr. Z. Z. q. s. f. Bolus hora nona matutina, tertiaque pomeridiana cum eodem vehiculo sumendus. Porro, Nycthemeri spatio, epota alia Vini prædicti* ℔j. *Emplastrum ex diascord. & Emplast. Stom. mag. ana paribus mensuris, cum Picis Burg. q. s. Ventri impositum est.*

Horum usui, dies instar octo impenduntur: eoque factum est, ut pulsus, antea debilis & parvus, jam augeatur; & carni, antea subfrigidæ, laudabilis & naturalis æstus concilietur.

Roborato itaque cruore, ad mutandam humorum inclinationem, eamque ad τὰ Α'ρθρα usque vertendam *Phænigmum* utrique pedi calidissimum, eoque frigefacto, ad quatuor vel quinque vices, novum imperavi applicandum: posteaque malleolis ambobus *Vesicatorium*. Hinc acre serum ulcusculis elicitum; hinc *Podagra*; hinc *Gonagra*; & pro eorum ratione τ' Ε'ντοσθίων indolentia. Qua utique animadversa re, medicamenta, sed paulatim, minuimus; nunc eorum doses extenuando, nunc assumendi tempora extrahendo.

Interea vero; sorbitiones; *ex Jusculo Pullino, Avenaceo, ex Chocolata*, & ejusmodi cum tenuibus, tum *Analepticis*; sæpius in die, sed modice demittuntur. Carnes etiam εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι quam primum per stomachum liceat, apponuntur. Pedis sinistri calcem, dextri astragalum, utriusque hallum occupavit *Podagra*; rediit vero cum ea fames, & concoctio; rediit oculorum acies; animi alacritas; spirituum robur, & ovatio; aliaque vitæ & salutis indicia.

Cum ita res salva esse videretur & omnium opinione in portu navigaremus; alter ecce turbo exoritur, quo in procellosum mare rursus abripimur.

Podagra, laudabilis & invidenda, (ad quam accessit *Chiragra*, ejusdem generis) æstu mordaci, cum stragulis æger coopertus incalesceret, eum noctu affecit, qui tamen per sudorem, brevi temporis spatio, magno cum ægri fructu, solitus est abire. Hujus æstus, rosionis hujus impatiens ille, ut eam vitaret, raro se in lectum commisit; cathedra totas fere noctes, hyeme frigidissima, consumpsit. Perspiratione multum hinc diminuta retunditur appetitus brachia παραλύονται & nisi opportune miasma *arthriticum* e corpore fuisset emissum deægre procul dubio actum esset, lecto ei denique affixo, diaphoreticis motum, aqua *Bathoniensi* famem restitui. Post menses quinque tristes sane & dubios, summo vitæ periculo liberatus, æger, dicta methodo, (favente vere, Deo consilia nostra fortunante,) convaluit; Excepto, quod digiti vehementer resoluti, quamvis iis multum

pro

profuit balneatio, ad consuetudinem suam autumno sequente, quo hæc scribo, minime redierant. Scripsit enim & quidem pristino caractere, lectuque facili; sed litteras vacillantes, neque semper ex æquo ductas: Cætera belle se habuit, & quam morbo primum ineunte, longe melius.

CAPUT IV.

De Diarrhœa Arthritica.

ART. I. Colicam prædictam sequitur ejusdem numeri *Diarrhœa*; naturam habens, & curationem postulans, quodammodo privatam. Diximus, *arthriticum* in sanguine miasma, ἀεὶ φυόμενον, fere perpetuo renovari, & certo quodam temporis spatio repullulare: Diximus, adauctum & evectum in *Intestina* sæpe mitti. Hisce positis, advertere licebit, nonnunquam pancreati, & glandulis *Intestinorum fragiformibus* (a Clariss. (1) *Listero* primum, uti verisimile, detectis; a Clariss. (2) *Peyero* plenissime descriptis) illud infundi; atque hinc in cavum *Intestinorum* a natura pelli; & demum, urgente ejus acrimonia, spiritusque animales stimulante, crebris dejectiunculis e corpore exterminari.

II. Hanc autem *Diarrhœam* esse revera *arthriticam* si symptomata, tum ea, quæ intercidunt, tum quæ alia ex aliis, insigni profecto ordine, emergunt, accurate, & suis ponderibus diligenter examinemus; per ea satis superque declaratum est. Quis enim, quotiescunque veteri *arthritico*, mediis in doloribus versato ex causa aliqua evidenti, materiam in *Intestina* derivante, accidit *Diarrhœa*, eamque statim excipit doloris, & tumoris externi diminutio; postea vero libertas ab *arthritide* diutior: quis, inquam, inficiabitur, hanc *arthritidem*, initio rectam, *Intestina* jam petere perque alvum effugere, id est *Diarrhœam* illam esse *arthriticam*?

Ita certe, *arthritico* dolenti quæ hujusmodi obvenit, *Diarrhœa* est plane *arthritica*: Quæ dolore communi contingit, & materiam, adhuc in sanguine latentem, sed in artus abituram, manifeste alio divertit, perque *Intestina* exprimit; quamvis argumento fortasse minori, certe tamen satis valido, & firmo, non alia, quam *arthritica* est habenda.

III. Hic affectus, si consideremus ejus indolem, & causam continentem, est tantummodo unus; quippe qui *Arthritidos*, per *Intestinorum* excernicula, perque dejectiones, quam ex consuetudine, frequentiores, fugam comprehendat, oculisque semper objiciat. Si vero illius initia, sique exitus varios evolvamus, longe a se diversus est: Miasma in sanguine *arthriticum* nunc a natura directe, & quidem eo nomine quod ingravescat deorsum pellitur; atque istiusmodi fluor paroxysmos interdum *arthriticos* antevertens, salutaris esse reperitur. Expulso etenim inimico, clauduntur januæ; pax, & quies restituitur; viget œconomia. Hoc autem in corporibus εὐσπλάγχνοις, id est, fibris robustioribus, firmis spiritibus donatis. Sæpius autem multo, vel assumpto *Cathartico*, vel a cruditatibus, *Intestina* irritantibus, *Ventrem* aperientibus, miasma illud e sanguine elicitur, & una cum illuvie *Intestinorum*, ano expellitur.

Hujusmodi *Diarrhœa* incerti admodum eventus est; si enim tempori cohibeatur, neque modum excedat, utilis sæpe invenitur; & quidem *arthritidis* materiam, etiamsi via non usitatissima, tamen tuta emittere: Cui isthuc consequens, quod paroxysmus non nisi diu post recurrit *arthriticus*. At in iis, quorum *Viscera* satietate crapulaque sunt debilitata, cum natura *Ventris* impetum comprimere, crisique legem imponere nequit; *Diarrhœa* nimium pertinaci, minimeque tolerabili, illa identidem opprimitur. Non tantum inimicus, verum etiam amici, spiritus scilicet ipsi, vigiles & præsides salutis, in exilium mittuntur: œconomiæ subversio est, & plane πανολεθρία.

Hujus utriusque casus exempla mox in medium vocabo.

IV. Therapiam hisce casibus ut accommodem, in *Diarrhœa* ista *arthritica*, quæ in sanguine initium habet, nihil inepta sedulitate stultius, dicam, an periculosius; quæ, pharmacis perperam ingestis, naturæ opus sæpe interturbet, interdum abrumpat. Suo potius arbitrio ea, patiaris, agat; quodquo intus

(1) Vide *Acta Philosophica* Londinensia *N.* 95.

(2) Vide Clarissim. *Peyeri Parerga Anatomica*.

intus læsurum erat, suo utiliter ingenio effundat; Si vero *Diarrhœa*, nimirum excurrat, viresque excedat, adstringentibus sistenda est; cardiacis æger roborandus. Sive per se desit *Diarrhœa*, sive per medicinam, esus reliquiæ *Aquis Purgantibus*, *Tartaro laxante*, & *Manna* (si opus fuerit) adjectis, post tempus aliquod egerendæ sunt.

Sin a *Cathartico* accidat ista *Diarrhœa*, similiter, atque casu præcedenti, parum utilis medicina; de Υπερκαθάρσει, tantum cautio sit.

In *Diarrhœa arthritica* cruditatibus exorta, quæ omnium mihi periculosissima videtur, alia res est: Hic, *Ventriculus* sæpissime aggravatur; ideoque, si ita sit, *Decocto Teæ*, vel *Cardui*, movendus. Postea, (sive vomitu neglecto,) venter leni *Cathartico* subducendus: tunc ad *Adstringentia*, & *Fluorem cohibentia* festinandum. *Bolus ex Diascord. Spec. Conf. de Hyac. Croco Martis astr. Terra Japonica*, *Syr. de Ros. s.* quarta, quinta, vel sexta quaque hora demittatur, cum *Julapii Cretacei Haustu*. In *Alvum* detur *Enema*, ex *Vino Canarino*, *cum Gelatina Amyli*, *vel Diascordio: Ventri* admoveantur *Lanea*, *Decoct. Rad. Bistort. Tormentill. Balaust.* &c. *Cerevisia* generosiori facto, immersa; & sæpius repetantur. Potioni sit *Infusum Ros. Rubr.* vel *Decoct. album*: Et ad vires instaurandas, *Vinum rubrum ustulatum*.

Si pulsus sinet, optime conducet *Opiatum*, *Laudani* puta guttas aliquot, vel potius *Opii* quasi granum, cum *Theriac. Androm.* ʒß. ℈ij. dari.

Si periculum est, in *Dysenteriam* ne transeat *Diarrhœa*, sumatur *Emulsum* sequens.

℞. C. C. C. ℥ß. *G. Arab. Tragac. ana* ʒij. *coq. in aq. Oryzatæ tertiæ Decoctionis* ℔iij. *ad* ℔ij. *Colatura Amygd. d. cortice nudatis*, *& Sem. Pap. albi inter contundendum affundatur; iterum colata*, *aqua Cinfort. aromatizetur; Saccharo dulcetur*.

Quæcunque vero vomitum & purgationem excitent, ea non, nisi caute, in usum trahenda; ne, quæ auxilio esse debuerant; ægroto imbecilli graviterque laboranti obsint. Quod quidem in monitis ideo præcipue a nobis positum est, quoniam hujusmodi laborantes, fluore multum enervati & depressi catharsi tolerandæ sæpe impares inveniantur: quo quidem in casu, *Cardiacis* & *Adstringentibus* solis utendum est.

Cujuscunque demum originis sit *Diarrhœa* prædicta, *Prophylaxis* optime per *aquas ferratas*, & quidem jucundissime, patrata est: quibus addi potest, ut in artus eructatio fiat materiæ, e *Ferro præparatum* aliquod; omnium autem optimum id quo *Alcohol Martis* appellavi.

HISTORIA I.

Diarrhœa Arthritica *crebra & salutaris*.

MAtrona quædam, in regione civitatis septentrionali, multos annos *arthritide* per vices ægrotavit; initio vaga, deinde fixa; nunc recta, & idonea, nunc anomala. Primum gutture, tum manu dolentem; *Angina* primum *arthritica*, tum *Chiragra* laborantem, invasit aliquando *Diarrhœa*: de qua, ut illam supprimerem, cum arcesseret; ejus de vehementia frequentiaque percantanti, mihi narratum est, neque tam urgentem, ut quæ non possit tolerari; nec quidem aliam esse eam, quam quæ commode & utiliter possit; pariterque, alvo soluta, paroxysmumque finiente regularem, non sine ingenti fructu, ægram iterum & sæpius fuisse.

Quæ cum ita esse acceperim; vitatis hinc, quæ *Diarrhœam* intenderent; illinc autem maxime, quæ contraherent; in eo operam navavi, ut ægra mediocritatem, multo usu comprobatam, probatione multa commendatam teneret; ipsamque naturæ, Medicorum Principis in sanando methodum, omnino persequeretur. Nec quidem minus aliquid, imo majus eo factum esse arbitror; quam si inutili, ne dicam ancipiti plane, περιεργίᾳ, corrasis usquequaque medicamentis, multaque arte compositis, ægra, tanquam corbita, oneraretur.

Hoc autem, in tempestivæ illius negligentiæ laudem, addi insuper oportebit; quod, tametsi ægra sæpius ex eo tempore desedit *arthritide*, eaque semper in *Diarrhœam* desinente, perque alvum exeunte; nihil illa damni propterea tulerit, lucri vero permultum. Cujus quidem rei causa nescio an ulla probabilior excogitari possit, quam quod ægra, spiritibus firmis, constantibus, ad munera sua obeunda paratissimis, (qui nempe tum malum civem prompte expellant, tum eo expulso foribus occludendis subito invigilent) donaretur. Rara autem hæc *arthritide* ἐν τοῖς Ἐντέροις ægrotantibus felicitas, quorum pars maxima, alvo vel liquida nimis, vel nimis dura, esse observatur.

vatur. Ægra, post sex hebdomadas ab *arthritide* triformi immunis, sanior & vegetior evasit.

Historia tradit, ex una eademque *Febre*, ad amoliendum miasma *arthriticum* suscitata, diversis posse illud deponi locis, perque diversa excernicula proturbari; nempe per glandulas oris *Salivares*, per artuum *Mucilaginosas*, perque *Intestinorum Fragiformes*; & cum *arthritide* regulari, *Diarrhœam* esse posse simul *arthriticam*, eamque salutarem.

HISTORIA II.

Diarrhœam *ex* Cathartico, Arthritica *opportune suppressa*.

ALiam novi generosam, lectissima, cultu & honore profecto dignissimam; quæ, cum marito juncta esset *arthritico*, ipsa etiam cito laborare cœpit. Cubitos, humeros, hos illos in manibus articulos habuit afflictos. In cubiti dextri extremitate tosus erat, a durato steatomate, juglandi par: digitus ejusdem manus longissimus, tofis distentus, motu privatus. Articulamenta, præcipue medium ejusdem digiti infarctum. Malleolus item, pedis planta, calcis tendo, & genua laborarunt. Paroxysmi solebant esse gravissimi, dolore multo comitati, mensem integrum, interdum etiam alterum, permanentes.

Nuper autem, cum per hosce sex menses urgeret ægrotatio quædam, torpor videlicet, inertia, una cum vertigine, visu oculi dextri imminuto, dolore ejus, ut & universi corporis externi molestissimo, appetitu depresso, (quæ quidem omnia, neque satis fixe, neque satis recte *arthritidos*, erant accidentia) sumpto, nescio cujus hortatu, cathartico, sed neque eo fortiori, aut elaterio; vomitu illa, & *Diarrhœa* materiæ viridis præcipitante, corripiebatur; sic ut sex dierum spatio sexagesies minimum dejiceret. Sordium hæc *arthriticarum* erat per ventrem evacuatio copiosa, neque ex omni parte inepta. Nam symptomata hinc collapsa sunt, & evanuere omnia. Digitorum tumores, ob *arthritida* παρεξωκυῖαν eo tempore magni, subsedere: quæque ab ista *Diarrhœa* fluxerunt incommoda, lucro & compendio eam consequenti, facile cedebant. Ab effusis hisce purgamentis, corpus liberum, & ad tempus aliquod incolume.

Hoc pene totum naturæ opus, unum artis erat, *Diarrhœa* nimium ne excurrat, curare, & ægræ vires sustentare. Hoc ego propositum, hanc metam spectans, nihil aliud, quam astringens & cardiacum aliquid, præcepi; illud autem opportune adhibitum, languenti, debilitatæ, pulsum humilem & imbecillum habenti, alvum compressit, vires instauravit.

Habet exemplum *arthritidos* (cathartico viam monstrante) in fugam se per *Anum* conjicientis; *Diarrhœæ* habes *arthriticæ* curationem.

HISTORIA III.

Arthritis *Vaga* Intestina *occupans*, *solo Externorum usu evocata est*, & *Artubus affixa*.

DUodeviginti annorum adolescens, patre inde ab incunabulis *arthritico* natus, artuum habuit dolores; a longo tempore vagos, & ut amicorum opinio tulit; *Rheumaticos*; cum tumore albo, submolli, articulorum intervalla sæpissime, ipsos etiam articulos aliquando infestante. Sanguini, quem identidem & copiose detraxi, cutis usque crassa & densa, brevi semper innatavit. Ut ejus dyscrasiam auferat, æstate anni MDCCV. hortatu nostro, varia periclitatus est æger; *Succum* nempe *Taraxaci* & *Coclearia depuratum*, *cum Hordei*, *Rad. Gram. C. Fœnic. d. Asparagi Decocto*; *Crystallum item Minerale*, *Chalybeata*; *suoque loco Lacticinia*, & *aq. Bathonienses*. Ex quibus omnibus utilitates & fructu cæpit aliquando multos, observantiæ pares: intermisit dictus ille *Rheumatismus*.

At post sesquiannum, cum æger sanguinem, uti par erat, minime correxerat, *Intestinorum* tormina, cruciatus subiit immanes, *Diarrhœam* pertinacem, neque medicinæ facile cessuram: unde enervatus, multumque debilitatus æger, neque morbum diutius, neque remedia ferre posse videbatur; sed in ipsa mortis propinquitate versari.

In hoc ancipiti & pene deplorato statu, morbi naturam plane *arthriticam* animo advertens, methodo, quam in *arthritide Intestinorum Anomala* interdum non infeliciter adhibueram, uti animus fuit. Neglectis scilicet medicamentis, quibus ore sumendis impar erat ægrotus, externis incumbere. Ideoque iis utriusque brachii locis,

cis, quos excruciare solita est *arthritis*, e *Fermento veteri*, &c. *Phœnigmos* jussi calidissimos applicari, & cum refrixerint iterari; donec oborti fuerint tumores, iis, qui a *Rheumatismo* credebantur esse, persimiles. Tumoribus his, ex voto factis, admovi epispastica: unde ichor, ad hebdomades aliquot, jugiter effluxit.

Quantum hinc utilitatis, quæ commoda, quam subita curatio, capi vix potest. Quo tumor est evectus pari certe cum eo passu sublata tormina; suppressa *Diarrhœa*: quinimo novatur appetitus, restituuntur vires. Ægroti status, sive viscera, sive artus spectemus, omni dolore paulo post immunis, quam per annos aliquot anteactos sanior, & quidem multo jucundior evasit.

En *Arthritidem*, artus pervagari solitam, *Intestinis* adhærescentem; cum torminibus, *Diarrhœam* inducentem, solo externorum usu ad τὰ ἔξωθεν evocatam.

HISTORIA IV.

Cruditatibus exorta Diarrhœa Arthritica, *Medicinæ viribus inhibita*.

VIr amplissimus, antiqua *Damnonii* nobilitate natus, *Podagra* utroque stemmate derivata conflictatus, ejus impetum bis vel ter in annum constanter est perpessus, Ad hospitem tam certam, tam fidelem, pro utriusque ingenio accipiendam, mundum ille *arthriticum*, comptum adeo ac elegantem, in promptu, apparatum habuit, ut, e Ποδαγριώντων natione magna & lauta, raro ullus unquam magis.

Annos ille permultos hunc in modum (id est, duriter) exegit; cum ad tuendam concoctionem opera, diligentiaque, quam omni vere & autumno, per catharsin, &c. ponere solebat, penitus omissa, vitaque acta nimis sedentaria; primum, plane conticuit *arthritis*; neque more suo, in extremis partibus eluxit; mox, in *Ventriculo* & *Intestinis*, sordium massa collecta, compressa est. Hinc Ἀνορεξία ructus sæpe impuri sapor ingratus, a pastu ventriculi gravitas, præcordiorum distentio; hinc oscitatio creberrima (symptoma *arthritidos*, in visceribus latentis, huic ægroto familiare;) dolor a flatu lateralis, pungens: illarum videlicet imparitatum indicia. Hæc subsequitur *Diarrhœa*, qua tum illæ, tum quæ *Visceribus* adhæserunt *arthriticæ*, per anum exprimuntur.

Cum autem ista *Diarrhœa* neque naturæ rebus, nec ægroti votis responderet; per *Decoctum Teæ*, ventriculum; per *Rhabarb. Infusum*, addito *Salutis Elixir*, *Interanea* purgavi; itaque facta, quanta opus erat, evacuatione, per *Diascordium*, per *Crocum Martis*, & ejusmodi alia, *Ventrem* cohibui. Aqua, sed cocta, & vino mista, potui daretur; cibi, sed solidi & intus mansuri, paululum caperetur, in præceptis posui. Ut autem appetitum languentem, & prostratum excitem, ut *arthritica* sanguinis recrementa ad τὰ ἔξωθεν propellam; & in artubus, uti moris erat, deponi faciam; *aquas Bathonienses omni mane hauriendas*, *Bolum e Pul. Rad. Ari C. Conc. flor. Salviæ*, *Chal. Nutrito*. *Syrupoque Garyoph. cum Vini haustu dimittendum! præcipio*: itaque in viam *arthritide* reduxi, ægrum τὰ Ἔντερα restitui.

Diarrhœam, cruditatibus exortam, miasma, *arthriticum* ad τὰ Ἔντερα invitantem, perque anum effundentem, arte curatam, exhibet historia.

HISTORIA V.

Diarrhœa Arthritica *lethalis*.

DOminus C. tum *Cereris*, tum *Bacchi* cultor egregius, *Arthritidem*, non uno nomine hæreditariam, malis moribus, victu autem inordinato maxime, auxit & exasperavit. Ab ineunte pueritia minime temperatus, adolescentiam vix ingressus, cacochymyæ factus est *Arthriticæ* gurges, neque tam affectu isto tentari, quam ab eo occupari diceretur; anni enim vix dimidium vacavit.

Cum ita materia gravaretur *Arthritica*, eaque de causa in statu esset dubio; casus intervenit, qui exitum ægrotanti fecit non minus severum & tristem, quam improvisum & inopinatum. Ea fuit tempestas, quæ fructibus ὡραίοις cœpit abundare: hos ita devoravit, præcipue (quod maxime appetiit) fragum, ut diu nihil aliud esculenti capessiverit. Vini autem loco, quod τῶν ὡραίων frigidum mitigare debuerat, lac, vel aqua fontana erat, saccharo dulcorata.

Gulæ tam insolitæ post impensam circiter hebdomadam, *Diarrhœa* immani æger est correptus; quæ non solum massam *Ventriculo* & *Intestinis* inclusam; verum etiam *arthriticam*, in sanguine contentam, & exilio paratam, ano ejicere jure merito cen-

featur. A dejectionibus ita crebris & immodicis, vires adeo prostratæ sunt & pessumdatæ, ut ægri res (iis, quæ opportune data auxilio esse potuerat, neglectis,) statim in pejus ire cernerentur. Primum enim, pulsu debili, deinde sensu communi vacillante; tum motibus convulsivis, & deliquiis atrocissimis, & brevi tempore revertentibus est oppressus.

Ita quidem ægrotans, qui, dum *Arthritis* impetus fecerat, idoneos, etsi vitam non beatissimam, at non temnendam, imo tutam egit; *Diarrhœa* (quam quidem solitariam, & *Arthritidi* minime conjunctam, tutius & melius, si non ἀτάκτως subire valuerat) hac exorta, illico una cum morbo, vitam effudit.

HISTORIA VI.

Aliud Exemplum Ægroti Diarrhœa Arthritica *occidentis*.

HUic consimilis est historia viri, apud *Damnonios* olim notissimi, quæ, quantis in angustiis, qualique discrimine versentur ii, qui fluore alvi laborant *Arthritici*, luculenter explicat. Fuit ille ætate integra laxo & obeso corpore, alvo (quod habitioribus solemne (plerunque liquida. Inordinata victus ratione, quicquid occurrit avide ingerendo, vomitus assiduos, & *Diarrhœam* arcessivit; quodque temere dimisit, statim ore, vel brevi temporis spatio ventre reddidit. Hoc etiam modo *Arthritidis* paroxysmos quibus in singulos annos affici solebat, regularibus & idoneis, (ejus scilicet materiam ad *Intestina* solicitando, *Diarrhœa* fere perpetua per anum expellendo) ingruentes abscidit, plus biennium aspulerat; neque ad fastidium aliquod notabile, & observatu dignum, unquam, eo tempore toto evehi permiserat. Prostratus appetitus ciborum omne genus fastidium erat; caro absumpta, cutis flaccescens, languentes oculi, faciei macror, quasi ab aurigine, flavescens, urina exigua, & colore rubro, suspiria crebra, animi dejectio miserabilis, pulsus debilis & celer, sitis importuna. Quibus animadversis, non hæc ab una *Intestinorum* imbecillitate (tametsi illam esse non negaverim,) aut natura quasi confecta; sed ab aggravata potius, & *arthritide* ἀνωμάλως agente oppressa, oriri contendebam; ideoque *arthritidem*, deviam & palantem, ad externas partes, ad artus expellendam. Cui quidem opinioni cum Medicus ægri ordinarius, & Συνιατρὸς meus est astipulatus, primum ut sordium massa, quæ *Ventriculo* onerosa, *arthritidem* eo loci detinere visa est, dimoveretur, *Emeticum* dedi: *Decoctum* nempe *Carдui*, *cum Vino Lusitanico*, *Ægroti imbecillitatem*, *admisto*. Phlegma ejectum est, cum ὀξυρία copiosum. Nullum eo vespere paregoricum. Postremo mane, respiratio liberior, vigor oculorum vegetior, major animi alacritas, & quod desideratissimum, en etiam manus & pedis dolor, tumor, rubor *Arthriticus*: Qui, in statu tam lubrico, ut augeatur, *Bolus ex Ther. Androm. Croco M. astring. Pul. a Chel. C. C. Syr. de Rof. f. quarta quaque hora sumitur, simul cum Vini rubri prædicti haustu; cui Tinct. Martis nutriti gutt. xx. sunt adjectæ. Sp. C. C. Succinatus subinde datur, & Potui Vinum, Aqua Fontana cocta dilutum*. Quinimo, ut quem auspicato nacti sumus, eundem caute & diligenter locum tueamur, *Phœnigmos* (e *Seminibus Sinapios, Raf. Rath. Sylv. aa. p. j. Fermenti vet. p. iij. Aceti vini albi q. f.*) tumoribus *arthriticis* calidos admoveri, & quam primum refrixerint, iterari præcipimus, donec in molem illi majorem elevarentur. Aucta hoc modo utraque inflammatione, ad evocandum illius serum, & materiam simul *arthriticam Epispastica* super eam imposuimus, quibus ichoris salsi vitiosique libræ minimum duæ, spatio quatridui, sunt elicitæ. Pallidior hinc paulatim urina, & ab *arthritides* quies.

Finito paroxysmo, ad instaurandam coctionem, & robur *Interaneorum* confirmandum, socia opera primo *Lene Catharticum*, deinde *Chal. Nutritum* adhibuimus. Diætam omne quantitate & qualitate aptis accomodavimus.

Quamdiu κατὰ μέτρον egit, monitis & præceptis his obtemperatus æger, tulit observantiæ fructum. Cibum avide satis appetiit, tenuit, digessit; raro, neque nisi laudabiliter dejecit: integra & tuta videbantur omnia. Ante vero, quam vires, nupera tempestate labefactatas, resarcire valuerat, suo se iterum more gerens, & genio indulgens, *Diarrhœa* subito recidiva, motibus convulsivis, &c. stipata, paucarum horarum spatio est surreptus.

CA-

CAPUT V.

De Dysenteria Arthritica.

ART. I. QUæ tormina, qui *Intestinorum* cruciatus, graves utique & terribiles, ex *Arthritica* materia illorum tunicis impacta oriantur, in superioribus tractatum est. Tentemus, & ultra, & utrum hæc tantummodo, an etiam alia; an his majora miseros mortales interdum non excrucient, & demum morti objiciant, serio expendamus. Quocirca, hoc Capite de *Dysenteria Arthritica*, & in sequenti de *Abscessu Intestinorum Arthritico* sermonem inferemus.

II. Et quidem hascè res inspicienti palam erit, acrem illa & virosam *Arthritidos* materiam, & causam continentem, qua dolores passim in corpore crudelissimi concitantur, qua membranæ vellicantur, & exulcerantur, qua ipsa interdum ossa corrumpuntur, & carie conficiuntur: *Intestina* etiam aliquando mordere: illius rosione perfodi, & exedi vasa eorum exilia: sicque fieri posse *Dysenteriam*, quam tradimus, *Arthriticam*. Verum, ut ab hujus morbi probabilitate, ad ejus ὕπαρξιν & experientia medica transeam, revera dari hunc affectum explorato constat. Ejus autem εἶδος καὶ ἦθος, quantum expiscando consequi valeo, tale est.

III. Gracili & tenero corpore *Podagrosos*, *Intestinis* præcipue teneris donatos, & δυσαναλάχων aggreditur. Præire solet dolor colicus, pariter *arthriticus*: & cum crebris ejus accessionibus læsæ & corruptæ sunt *Intestinorum* tunicæ, debilitatæque flaccent eorum fibræ: miasma *arthriticum*, causa aliqua externa illud intro pellente, vel intus posita eo alliciente, in arterias, (*Cœliacæ* nempe *Intestinalis* ramum, & utramque *Mesenteridem*) *Intestina* irrigantes, ἀθρόως infunditur. Hinc dolor *Intestinorum* mordax, erodens, cum pulsu celeri, & febricula quadam. Si eodem tempore externis partibus *arthritis* insit, celerrime omnis evanescit; ad τὰ Ἔντερα festinat. Vasis sanguine distentis, erosis, ruptis, in fistulam demum alimentarem is exstillat; qui, in ejus cavo collectus, alvo, & interdum ore ejicitur. Emissi quantitas sæpe unius libræ, aliquando binarum pondo. Qui tantum, & humoris tam commodi dispendium excipiunt languores, ab eo cavernæ *Interaneorum* commisso magni sunt; ab expresso, & e corpore expulso, majores. Collabuntur vires, artus frigescunt, frequens est deliquium, plane in dubiu vita. Levantur ex hac evacuatione tormenta, & si æger insultus vim & ferociam tolerare valeat, (1) quies sequitur, & a paroxysmi impetu *arthrititi* ad tempus aliquod induciæ. Materia modo jam dicto per *Intestina* exulante aliena, non iterabitur insultus, donec in sanguine nova condatur, & coacervetur; quam autem primum illud fiet, tam in artubus citissime, vel *Interaneis*, iterum expectandus erit.

IV. Observatu facile est, ingenio & natura quam singulari sit hic affectus, & a *Dysenteriis*, quotquot uspiam inveniantur, aliis, quam diversus. Quod ut pro certo habeatur, animadvertendum (præter istam τῶν Ἐντέρων imbecillitatem, qua dirigitur sanguis, & in ea derivatur) ab una *Arthritidos* materia in sanguine contenta, affectum hunc, constanti norma & ratione manifesta, dependere; ab ea ebulliente, fieri: ab ea minuta, minui; neque nisi ab ea renovata, & in novum orgasmum excitante sanguinem, renovari: Quo quidem argumento, ad confirmandam morbi hujus Αἰτιολογίας, nihil gravius, nihil, ut opinor, validius afferri potest.

V. Ad hujus morbi exitum, sive prognosin, ut descendam; non semper ille missione sanguinis contentus unica; verum, e contrario, insultus sæpe repetens, *arthriticis* illos facit paroxysmis, si typos & utriusque frequentiam spectemus, respondentes & analogos. Ad hæc, vel prima vice, vel postea (secundum miasmatis *arthritici* in sanguine incrementum (recurrens, quando videlicet miasma in tunicis *Intestinorum* adhærescit, aut affigitur, & eas suo more mordet inficitque nunc in ulcus *Intestinorum*, nunc in abscessum degenerat, itaque notas illis inurit tristissimas, morbos incutit ærumnosissimos.

VI. Profluente sanguine, commodissimum

(1) *Dysenteria* solvi posse *Arthritidem* notavit olim *Hippocrates*, hisce verbis. Λύονται τούτους (Ποδαγριῶντας) ἄριστα μετ' Δυσεντερίαι ἢν ἐπιγίνωνται. *Sanant hos (Podagrosos) optime* dysenteriæ, *si successerint*. Prædictionum lib. 2. Sect. xv.

mum erit, ut æger conquiescant: ne, corpus nimium agitando; ne profluvium, supra quam ferri potest, intendendo, gravius ille luat: quare lecto; vel cathedræ se det, quam primum morbus ingruerit. Nefas autem habeatur ea, quæ cardiacorum titulo, ubique ad manus sunt matronis, (quæque sua, modo opportune propinentur, non carent utilitate (sic ingerere; ut, sanguinem accendendo, noxam magis augeant, quam ægrum levent. Caute ista, neque largius adhibenda, quam ad spiritus reficiendos, & a deliquio sustinendos, opus esse invenietur. Contra, si profluvium ἀξορίαν excedat, *Laudano* illud comprimendum; ideoque linguæ super illinantur, ore teneantur illius guttæ aliquot, (quoniam demissæ vomitione reddi possint) donec cohibeatur. *Romanis* in curanda, quoties importuna fuit, *Dysenteria*, aquæ bene, frigidæ, potio in (1) usu erat; quippe quæ astringat, vulnusque sanet: & a (2) recentioribus, unde confirmentur illius in sanando vires, præclara multa referuntur: quorum authoritati innixus, *Decoctum album*, *Dysenteria* hac afflictis, non sine fructu & emolumento, sæpius præcepi. Oportet autem modice, sed crebro, laborantem sorbere, & quidem eo, ad tempus aliquod, loco cibi potionisque omnis, solo uti.

Quibus curæ fuerit, ne *Intestina* nimium aperiantur, iis, etiam, ut ne astringantur nimium, aut præpropere claudantur, vitium nempe contrarium, est cavendum; & si corpus astrictum, leniter est solvendum. Est enim illa *Dysenteria* omnino critica, ex alterutra parte, sive major, sive minor æquo, vitiosa, cum mediocris optima. Et virium contemplatione debita, mediocritas illa tum intelligenda, tum item obtinenda.

Post breve temporis spatium expelli solet inimicus, & jam tum pacari & deliniri sanguis: quod si aliter eveniat, & sanguis pertinacius descendat; quæ eum sistant, & vulnus contrahant, expediet dari *Tinct.* puta *Japonicam*, *Decoct. albo, vel Traumatico instillatam; vel Balsamum Lucatelli, cum Olibano, Mastiche, Sanguine Draconis, & Croco Martis astringentis, vel Bolo vera, forma Pilulari;* vel cum *Conf. Fr. Cynosbat. Rosar. rubr. per setaceum traject. Spec. Conf. de Hyacintho cum Syr. de Rosis siccis, forma Boli, ex eodem vehiculo. Tinctura Japonica*, solvendo *Terram* ejusdem nominis, sive *Gummi Catechu*, in spiritu vini rectificato, vitro probe clauso, igne arenæ conficitur. Lanea, decocto astringenti, cui adjectum est vinum rubrum, immersa, super ventrem imponantur.

Si prope anum vena dehiscat, ex *Gelatina amyli* vel ejusmodi Κολλητικοῖς, *Hemorrhagia* persistente, immittatur enema, & diutius retineatur. Interea vitentur, etsi astringant, acida; ne (propter eorum stimulum) major ex eorum usu damni metus sit, quam emolumenti spes. Cibus ex *Gelatina C. C. Eb. aut pedum Vetulinorum: ex Ovo tremulo & sorbili; ex Lacte, cum* oryza ei incocta; vel ex *Oryzæ Cremore*, & ejusmodi aliis, quæ simul nutriant, & incrassent, quæque vulnera conglutinent.

A therapia *Dysenteriæ*, proprie sic dictæ, hanc *Arthriticæ Dysenteriæ* therapiam multum abludere, quilibet harum rerum vel imperitissimus videbit: quando ista purgationem, eamque interdum repetendam, enixe postularet, & nisi illa esset, raro unquam perficeretur; hæc aut nunquam, aut certe petrato ventrem medicamentis solvi patietur.

Cum ad *Prophylaxin* accedas, nihil valentius, nihil ex omni parte fructuosius, quam *Aquæ Turabrigenses*, sive *Bamtonenses*, vel istiusmodi ferratæ; quæ, satis diu recteque potæ, *Intestinorum* adyta ingrediantur, vulnera persanent, ulceribus medeantur, fibras constringant, tunicas corroborent: hæ porro humorem vitiosum per renes efficacissime avertunt, itaque *Intestina* maximopere defendunt. Hisce vero, ad mutandam humorum inclinationem, & deducendam in artus *Arthritidem*, non incommode adjiciantur, cum astringentibus, e *Ferro* præparato.

HI-

(1) Vide *Synopsin Discursum Magistri* Vander Heyden, *Impressam* Londini, *Anno* 1653. *pag.* 53. *& quæ sequuntur.*

(2) Vide *Celsum*, *Lib.* 3. *cap. xviii.*

HISTORIA I.

Tenesmum & Dysenteriam *inferens* Arthritis *omisso Externorum usu*, *lethalis*.

QUum rure Anno MDCC. mense Majo, forte agerem ad *Iscanum* ostium, me consuluit septuagenarius *Arthriticus;* qui ita sæpe doluit articulis, & quidem vere tum nuper elapso, ut in rem esse arbitremur. Sub initium Aprilis, nescio qua de causa evidenti, (nisi hoc in numero ponenda, propter res domesticas, quæ illum mire exercuere, animi perturbatio) derelictis artubus, ea, quæ intus, invasit *Arthritis*. Fames, antea naturalis, ab eo tempore multum imminuta, fere nulla: animales spiritus humiles & depressi. Vidimus, at non sine commiseratione vidimus ægrum, in lecto jacentem, oculis concavis, & retractis, respiratione difficili, cibi omnis fastidio, nausea, ventriculi gravitate pene perpetua, Ἀγρυπνίᾳ etiam afflictum.

Malis hisce, circa eorum initia, vires & incrementum dedit. *Lac Amygdalinum*, pessimum omnium eduliorum, & alia istiusmodi frigida. Hæc ille interdiu, noctu, demisit affatim; calida & cardiaca (ne videlicet dolorem moverent in articulis) cane pejus & angue, fugiens. Ab ipso victu confirmatum est cibi fastidium, cæterumque malorum agmen.

Puduit sane misertumque fuit ægroti, (hominis alias sapientis, & civili prudentia præclari) in tanti re momenti, in ipsius vitæ re, tam egregie hallucinati. Calidorum enim egentissimus, frigida calidis præposuit.

Malum indies aggravescens adduxit *Tenesmum*, & dein *Dysenteriam:* unde pejus omnia. Ut his occurrerem, primo *Theriac. Androm. & Diascord. ana* ℥ß. *Julapii Cretacei haustu dedi; ex intervallis sæpius repetii. Potui dabatur ordinario Decoctum album.* Hinc alvus suppressa, dejectiones solidæ, & bene coloratæ.

Hasce vero inducias, quando parum fidas esse suspicarer; nisi etiam *Arthritis*, quæ τὰ Ἔντερα jam ipsis nutriculis aggravare visa est, πρὸς τὰ Ἄρθρα extruderetum; cum in fine *Podagragoga* interna (nempe *ex. Rad. Serp. Virg. Pul. Cantiano*, *Lapide Contrayerva*, *Conf. Alk. Bolum*) præcepi, cum istiusmodi aliis. Quorum beneficio malleoli, & ad genu usque; carpi, & ad cubitum usque dolor, quaque ratione proportioneque doluerunt artus, liberata sunt *Intestina*. Erat autem adhuc pectus aggravatum; erat, tanquam a cingulo, strictum abdomen.

Ne vero hisce remediis, sanguinem exagitantibus, in ægroto *Dysenterico*, nimium insisterem; in *Arthritide* removenda, quantum operis maximum potueram, externis, *Arthritidem* educentibus, agere institui. Quocirca, pellem vervecinam, jam tum extractam, artubus applicari, in præceptis dedi.

Ille his gravatus, omnium, quæ dolorem excitarent, osor acerbissimus, eorum usum non admisit, non sine indignatione respuit; ut vel perire mallet, quam dolere. Neque salutis, neque ipsius vitæ consideratio, etiamsi ab amicis amantissime: proposita, studiose commendata, ut animum mutaret, vel hilum fecit. Retrocessit denuo *Arthritis;* & æger, viribus infractis, morbo dicam, an pertinacia? periit.

HISTORIA II.

Dysenteria Arthritica *in* Abscessum *migrans*.

DOctrinæ hujus Αὐτοψίας in superioribus traditæ, fidem conciliat agricola *Devoniensis*, antiquis moribus, & malo tantum habitu infelix. Fuit ille tener, gracilis, visceribus imbecillis, *Arthritide* primo per multos annos idonea, tum ἀνώμαλως *Intestina* simili frequentia impetente, aggravatus. Post ἀνωμαλίας hujusmodi complures, (quibus sublevandis non incassum ei medicinam factitavi) per quas effectum est, ut ad *Intestina* citius & facililus diverteret *Arthritis;* tandem anno sæculi novissimi postremo, exeunte vere, *Arthritide* omni jam diu vacans, novum in morem ægrotavit. Prægressa enim corporis plethora, vomitu, sanguinis & *Dysenteria* corripiebatur, adeo vehementi, ut brevi spatio libræ aliquot sanguinis ore & alvo redderentur, & æger animam agere videretur.

His angustiis versato, *Bolum astringentem* (ex *Conf. Ros. v.* ℈i. *Pul. G. Arab.* ℈ß. *Sang. Drac. Boli veræ ana gr. v. Syr. de Cymphyt. q. s.*) bis in die, cum *Julapii Cretacei Haustu sumendum*, præcepi. Potui datum est *Decoctum Album*, & in cibum *Pedes Vitulini*. Ad sanguinem vero quam

quam citissime reprimendum & intra cancellos suos retinendum, *Laudani* aliquot liquidi guttæ, bis ter quaterve in die (modo postularet hæmorrhagia, & vires ægri paterentur) repetendæ. Id enim agendum arbitrabar, ut hæmorrhagiæ, quadam ex parte forsan necessariæ, & huic ægroto salutari, modum ponerem, naturæ rebus convenientem; nec quidem alienum egi; quandoquidem hac medendi via, ne lethalis ista, ne injuria esset, provisum est. Hisce difficultatibus liberato (qua vulnus sanaretur) *Tereb.* dedi *Vinetam*, forma pilulari, cum *Pul. Dialthæa*, bis in die sumendam, & quod superbiberet, Julapium.

Quando vero posthæc, propter restitutas ægri vires, sanguinem instauratum, & *Arthritidem* interruptam, pulsu ille magno, cibi fastidio, *Intestinorum* æstu immodico, doloreque pungenti, cum aliis mali hujus reversuri notis, urgeretur; brachio sanguinem detraxi; orgasmum ejus mitigavi; *Interancis* prospexi: utque pacem, quam eo natus sum modo, confirmarem, *Aquas Bamtonenses*, vivas & de fonte, per mensem biberet, imperavi. Paruit æger, adjecitque cuilibet aquarum selibræ, *Syr. Balsamici* ℥ß. & hora somni, *Balsami Gilead.* ʒß. ex ejusdem *Syrupi* cochl. deglutiit. Recte bibendo, medicamenta recte sumendo, recteque vitam instituendo, quantos ille progressus fecit, vel hinc conjicere liceret, quod fame & concoctione domum rediit laudabili, vultuque bene colorato. Vitæ res & salutis cætera, qualis sano: & incolumi solebat esse; & quam dudum, multo integrior.

Non dum annus effluxit, cum *Arthritide* pertinacius silente, nec in artubus unquam quidquam moliente, materia vero ejus (uti licet opinari) in sanguine congesto, eadem fere, atque nuper, *Intestinorum* accidentia, materiam eo loci denuo coire, manifeste ostenderunt: quæ quidem mala, methodo pene eadem, qua prius, erant sublata. Verum, ut tutelam ægro certam & diutinam præstarem, eum hoc admonui; ut de plenitudine solicitum se haberet tanquam morbi hujus genitrice certissima, altrice paratissima.

Quæ cum ita præciperentur, vel ægri incuria, vel morbi magnitudine, & ad renascendum propensione factum est; ut aliquoties, nec opinato, recurreret *Dysenteria*: Cujus accessiones cum jam quatuor aut quinque essent, eæque omnes, ex intervallo anni quasi dimidii; (quo temporis spatio novam *Arthritidis* materiam pullulare credibile est,) *Dysenteria* tandem in *Abscessum* migravit, suo loco tractandum.

Observatu facile est, primum, ab hoc affectu, pristinis in ventriculo & intestinis *Arthritidos Anomaliis* succedenti, licere nobis opinari, earum locum illum tenere, & quasi numerum explere: deinde quod cum omnes illæ *Anomaliæ* (qua in hac regione pristinæ, qua novæ & *Dysentericæ*) rectos & idoneos *Arthritidos* paroxysmos subsequantur, horum paroxysmorum illæ vicem gerant; nihilque aliud sint, quam *Arthritis*, commissa *Intestinis*, & illac exulans: cujus quidem rei argumentum, idque nostra sententia firmum est; quod deseruerit ægrum *Arthritis recta*, quo tempore, & qua portione occupavit eum *inversa*, sive *Anomala*; & quod *Arthritidi* rectæ, & *Anomalæ*, accessionum essent intervalla plane eadem; distantia par, quo nihil magis probare potest, affectus hosce, (si tantummodo vultus eorum intueamur) varios & diversos inter se, ab una eademque propagine derivari; eademque fieri materia, pari semper ratione nata, & quantum in se est, pari modo semper operante; sed, propter aliquod sibi externum, & locos novos ingrediente, & diverso in iis modo agente.

Huc quodammodo referri potest *Dysenteria*, quæ ad *Arthritidem* ex *Lue Venerea* generatam pertinet; cujus olim protulimus (1) exemplum, si placet, adeundum.

CA-

(1) Vide *Dissertationem* de Arthritide Symptomatica, *cap. vii. Hist. iv.*

CAPUT VI.

De Abſceſſu *Inteſtinorum* Arthritico.

ART. I. ABſceſſus ſequitur *Inteſtinorum Arthriticus*; hic enim eſt naturæ ordo, quæ a *Dyſenteria* ad *Abſceſſum* migrare, ut ab *Hæmoptoe* ad *Phthiſin*, obſervatur. Alienum & viroſum, & ſanguinis ſinu expelli, partibus a corde remotis & debilibus immitti, tumoremque iis uſitato inferre, paſſim experientia confirmatum eſt: ad *Abſceſſum* vero conficiendum proclive, & ſuapte ſponte pronum eſſe virus *Arthriticum*, vel eo conſtat, quod in artubus is identidem cernatur; eorum articulos, poſt duras & iteratas acceſſiones, quibus materiæ multum illis illiditur, aggravans & extendens; ſic, ut veteres *Arthriticos*, (quos omnium frequentiſſime morbus hic affligit) hac de cauſa claudos, eorumque pedes manus laqueis obvolutos ſæpe tueamur.

II. Virus illud, *Inteſtinis* a ſanguine commiſſum, in eorum tunicis nidulatur; fibras earum corrodit, exedit; ſpiritus iis incluſos extimulat, in ſpaſmos adigit. Hinc calor interdum acris, pungens, lancinans, quem ut deliniat, & humoris acrimoniam diluat natura, non alio modo, quam in apoſtemate gingivarum ex dolore dentium, vel alio quovis apoſtemate, ex aliena & virulenta materia, ſeri copiam ſuffundit: Ex his humoribus hoc in loco depoſitis, conflatur & efficitur *Abſceſſus*, qui, ſerius citiuſve, (pro ejus compoſitione, & calore innato, vel adventitio (maturatus, extenſa primum, mox rupta, vel aperta, qua includitur, pellicula, *Pus* evomit. Quod utique, ſi natura copioſe ejicitur, vel arte eximitur, ceteraque curatio recte procedit, ægroto commodum; proſcripto malo cive, conciliatur incolumitas; purgato ſanguine, ſalubritas: ſi vero latice nimis exiguo pus exprimitur, ægroto, propter retentum malum civem, difficultas; propter reliquias intus ſervatas, affectarum partium durities, & nonnunquam in gangrænam degeneratio.

III. Cauſæ hujus tumoris manifeſto binæ ſunt; quarum altera *Inteſtinorum Imbecillitas*, ſive Ἀτονία, quæ ad *Inteſtina* ſanguinem invitat, eumque) prout leges volunt *Hydraulicæ*) facit inclinare. Hanc autem eſſe, ipſa morbi natura arguit; evincit id, quod hominibus vel ab incunabulis, vel malis moribus Δυσπλάγχνοις, hic affectus ſæpiſſime contingat. Altera, *Sanguinis Depuratio*, ſive miaſmatis *Arthritici* (ſecundum normam, a natura in alienis rebus exturbandis, obſervari ſolitam) expulſio: utque binæ iſtæ cauſæ ſe habent, & majores aut minores ſunt; *Abſceſſus* inde orti accidentia, mores, conditione ſint, neceſſe eſt.

IV. Magnus hic *Inteſtinorum Abſceſſus* eſſe ſolet, duarum, trium aliquando librarum materiæ capax; contra, quam qui vulgo ſunt extremitatum: hi etenim fere parvi. Notandum etiam, nullam totius trunci partem magis, quam alimentariam fiſtulam, infeſtare: ut hæc illi regio gratiſſima; hæc ſedes (1) principalis eſſe cenſeatur. Tertium, addi poteſt, (quod huic noſtro *Abſceſſui*, pro ceteris ſive artuum *arthriticis*, ſive totius corporis *Abſceſſibus primigeniis*, primum & peculiare) eſſe eum creberrime, paucis poſt menſibus, recidivum. Hæc autem omnia cauſis modo dictis, alteri nempe vel utrique potentiori, ſunt attribuenda.

Quo enim celerius *arthriticum* miaſma in ſanguine denuo condatur; quo frequentius natura conditum expellere, & e ſanguine conetur in exilium ejicere; quo exulanti, & expulſo ei recipiendo, propter imbecillitatem, proniora ſint *Inteſtina*; eo hi illorum *Abſceſſus* majores; eo frequentiores, & qui repleantur aptiores ſint, neceſſe eſt.

V. Si in *Ano* fuerit *Abſceſſus*, eadem prope curatio, ac in *Abſceſſu Ani* primigenio. Si in *Oeſophago*, *Ventriculo*, vel *Inteſtinorum* aliquo; (quæ, extra ſenſum poſita, ortum, & incrementum, vix unquam manifeſtum eſſe ſinunt;) ante ruptam vomicam & pus evacuatum, ejus ſæpe nulla, ſive ægroto, ſive Medico, vel minima incidit ſuſpicio. *Abſceſſum* hiſce locis oriturum una, quantum video, prædicit *Vomitio Sanguinis*, ſive *Dyſenteria*; quæ appellatur *arthritica*: qua prægreſſa, ejus prophylaxi

(1) Vide *Celſi* Lib. v. Cap. 28. §. 11.

laxi magnopere studendum : hæc enim adversus *Vomitionem* , adversus *Dysenteriam* , adversus *Abscessum* , erit utilissima .

Rupta autem vomica , in lectum se det ægrotans , vel minimum quieti , quoad poterit , indulgeat . Si copiose nimis , supra vel infra , pus emissum fuerit , *Hypnotico* moderanda evacuatio , minime sistenda , *Laudano* madefiant tempora , nares , lingua , donec cohibeatur , & ad *ἀφορίαν* , ut ne videlicet eam excedat , redigatur . Puris autem diluendi , gradatim & partitis vicibus educendi , ulcerisque detergendi gratia , hujusmodi *Apozematis* , quarta , quinta , vel sexta quaque hora cyathus assumatur .

℞. Hordei mundati ℥ß. *Rad. Symphyt. maj.* ℥j. *Cacum. Betonicæ* , *Saniculæ ana* ℥ij. *coq. in aq. font.* ℔jj. *ad* jj. *colaturæ adde Mellis Rosarum* ℥ij. *vel* jjj. *f.* Apozema .

Julapium præsto sit *cardiacum* , aut *Vinum* aliquod generosum ; cujus , in languioribus summis , cochlearia aliquot hauriantur . Interea temporis (ut *celsi* verbis utar) *Nibil facere oportet* , *quominus* , *quicquid est Puris* , *exeat* .

Cum vomitus , & diarrhœa , & puris evacuatio desierint , ex usu erit *Tereb.* a ℈ß. *ad* ℈j. *cum Ovi Vitelli pondere æquali temperatum* , vel *Balf. Lucat.* ℈ß. *cum Myrrhæ pulv. q. s. in Pil. redact. bis in die* , *ex Apozematis haustu demitti* . Vitentur acida , vitentur acria , & quibus læsa pars exasperetur , quibus noxa augeatur , omnia . Ipsorum *cardiacorum* vitetur ea vis , quæ sanguinem nimis exagitet , & e foribus jam apertis eum eliminet . *Eboris* , *c. c. Pedum Vitulinorum Gelatinis : Hordeaceis* , *Avenaceis* , *Pullinis* , *Ovinis* , *Vitulinis* , & ejusmodi sorbitionibus , vescatur æger . Si alvus soluta nimis fuerit , potioni sit *Decoctum album :* si dura nimis *Hydromel.*

Prophylaxis , sive in *Ano* , sive intus sit *Abscessus* , *aquis Diureticis* optime perficitur ; quibus adjici potest *Sal* & *crocus Martis* , *Myrrha* , *Terra Japonica* , *cum Syr. cydon. forma Pilulari* . His enim partes vulneratæ debilitatæque contrahuntur , & defenduntur ; quodque maximi est momenti , materia vitiosa per renes emittitur ; unde visceribus major , etsi non ubique certa , erit tutela . Conducet item *Venæ sectio* , præsertim in corporibus plethoricis , sique nihil repugnaverit . Conducet *Ambulatio* , *Pedum* , *Frictio* , & in aquam calidam immersio : Purgatio fugienda .

VI. Unum huic Capiti , veluti coronida , subnectam . Veteres *arthrici* os non tantummodo colica , aliisque *Interaneorum* morbis , (ut ante dictum) verum etiam morbis *ani arthriticis* identidem affligi , nonnunquam misere cruciari : maxime cum ætas exacta est , & vires jam imminutæ , ad miasma in artus expellendum minime satisfaciant . Ea morbi mutatione , in *ano* materia deponi *arthritica* , in eam infundi videtur : cujus utique rei argumentum hoc est ; quod quandiu *ani abscessu* , *Fistula* , vel ejusmodi morbo aliquo gravi afficiantur homines hi *arthritici* , tam illi diu raro articulis ægrotent , ubi vero ea tollantur *ani* vitia , recurrat *arthritis* , (quod iterum & sæpius observavi) in extremis partibus *regularibus* .

VII. Hæc , & hujusmodi alia , cum ab *arthritide* fiant in visceribus , sexcenta mala , videre licet , quam apposite , quam belle sit a (1) *Luciano* , ex *Erasmi Schmidii* versione , de ea dictum .

HI-

(1) Σπλάγχνων δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῶν διάπυρον ἀρίχει κακὸν
Δίναισι φλογμῶν σάρκα πυρπολούμενον ,
Ὁποῖα κρητὴρ μεστὸς Αἰτναίω πυρὸς ,
Ἢ Σικελὸς αὐλὼν ἀλιπόρου διασφάγος ,
Ὅπου δυσεξέλικτα κυματούμενος ,
Σήραγξι πετρῶν σκολιὸς εἱλεῖται κλυδών .

Visceribusque in ipsis ignitum discurrit Malum ,
Verticibus Flammarum Carnem ignis more depascens ;
Veluti crater plenus Ætnæi ignis ,
Aut Siculus Canalis æquorei interstitii ,
Ubi confuse fluctuans ,
Ob fissuras petrarum , *obliquus volvitur æstus* .

HISTORIA I.

Abscessus Intestinorum Arthriticus *auspicato sanatus*, *recurrendo Lethalis*.

A*Bscessum* in visceribus, *Arthritica* fieri posse materia, probat agricola, prædio nudiustertius suburbano agens. Fuit ille corpore pertenui, Δύσπλαγχνος, annos *Arthritide* permultos, primum *Regulari* tantum, mox etiam *Anomala*, τὰ Ἐντόσθια premente, *Dysenteriam* inferente cruciatus.

Dysenterico ei medicinam, ex utriusque nostri sententia, iterum ac sæpius feci, ductoque prognostico a vulneratis multumque læsis & debilitatis *Intestinis*, uti etiam ex eo, quod illa jam frequentaret *Arthritis*; de *Abscessu* ægrotantem, de eo, tanquam impendente & pertimescendo, monui. Nec quidem aliter evenit: namque elapso ab *Arthritidis* paroxysmo brevi spatio, cum jam repletum esset corpus, & dolerent, *Intestina*, (quæ duo accessiones itidem *Dysentericas* solebant antecedere) materiam, rupto in *Intestinis Abscessu* purulentam ἄνω καὶ κάτω reddidit. *Vomitum* & *Diarrhœam*, ut ne violenta nimium urgeret, *Laudano* compescui; eorum sævitiam mitigavi. Finita puris *Evacuatione*, *Bolum astringentem* (*ex Conf. Bos. rubr. Croco Martis*, *&c.*) *bis in die*, *Pil. Balsamicas*, *ex Bals. Lucat. Pul.* C. C. C. *hora somni demittendas*, *cum Julapii Haustu dedi*. Pótui, quod dilueret puris acrimoniam, simulque reprimeret diarrhœam, *Decoct. Album tenue* dabatur, cibus, e *Jusculis* & *Gelatinis*, erat *Analeptibus*, porro, *Prophylaxeos* ergo, decem post diebus, omni mane, Aqq. *Bathoniensium* ℔ii. paululum tepefactas, hausit; singulis selibris adjiciendo *Vini Canarini* cochl. unum alterumve. Per *Elect. Lenientis* dosin, uti opus fuit, assumptam, alvi prævenit tarditatem.

Caro, color, vires ab hac methodo augentur; sic, ut hyeme sequenti, menses inde post quatuor vel quinque, pedibus iterum doleret, & omni periculo liber esse prima facie videretur. Contra vero, ob ipsa hæc indicia salutis, (ita vulgo æstimantur) censenda erat hujusce ægri salus in dubio versari. Quandoquidem illa, tametsi quodam modo salutem, modo longe majori contrarium indicarent, & *Intestina* denuo gravari minarentur, de *Venæ sectione*, ut de *Intestinis* mihi curæ sat esset, deliberavi: vetuit corpus a natura tenerum: vetuit male constitutum: morbis mulctatum, atque adeo *Arthritidi* rectæ vix obeundæ par.

Anni circiter dimidium erat, cum recurrit acris ille & pungens *Intestinorum* dolor, novum materiæ coitum ostendens. Subsequitur, paucis post diebus, puris tenuioris subalbidique, ad tres minimum libras, paucarum horarum spatio, per os; per annum excretio. Vires ægri statim collabuntur, & *Cardiacis* frustra, licet copiose datis, oppressis oculis obductum est θανάτοιο μέλαν νέφος.

Notatu dignum erat, *Arthritidem* ex quo *Intestina* primum est aggressa, nova illa sede adeo delectari, ut intra triennium sexies eam inviseret; & toties vel *Dysenteriam*, vel *Abscessum* eo loci faceret: *Visceribus* scil. a natura imbecillibus, & morbi crebris insultibus enervatis, depositum, immo infusum erat, expulsioni jam tum idoneum, miasma *Arthriticum*. Sed neque præteriti illud oportebit, quod, qua proportione *Visceribus* inhæserit, ea usque *Arthritis* artubus pepercerit. Quinetiam observari potest, quod ab *Arthritidos* paroxysmis regularibus, per accessiones *Dysentericas* & *Abscessus* hosce *Intestinorum*, magna ex parte defenderetur æger: quandoquidem hisce crebro revertentibus, illi tum rariores, tum etiam mitiores invenirentur: ut, tum *Arthritidos*, tum *Dysenteriæ*, tum etiam *Abscessus* causam continentem & conjunctam, eandem prorsus, nonnunquam artus, alias *Intestina*, sed alio alioque modo infestantem, esse constet,

HISTORIA II.

Abscessus *Ani* Arthriticus *feliciter curatus*.

ANtistes nobilis, ingenio summe prædicando, nisi quod animi magnitudo superaret ingenium, *Arthritide* nativa, (ea prosperarum cum adversis, ea rerum humanarum mistura) quam & ipse minime tenuavit, est affectus. Diu ille, semel bis in anno, doluit; sed apte, sed utiliter, tandem *Ventriculum*, *Intestina*, & eorum extremitatem, *Anum*, a muneribus suis desciscere compertum est, & novo more affici: hanc humoris nimium recipere, *Hæmorrhoides* extrudere: illam cibum minus re-

ſe conficere; iſtum minus appetere. Hæc autem mala, ſive naturæ per ſe deficientis & debilitatæ, ſive *Arthritidos* inverſæ ſigna erant, (cum *Interanea* multum iis enervari confitendum eſt) rectæ & externæ *Arthritidi* intus vocandæ, non parum contulere.

Hujus procatarſeos maleficio factum eſt, quod, ex errato in re diæretica commiſſo, materia, (quæ digitos etiam tum extendit, quæ in tumores idoneos elevavit,) *Arthritica*, intro invitata, *Ano* impacta, *Abſceſſum* in ea faceret. Primum, oſſis coccygos regionem, menſe Decembr. Anno 1692. invaſit: inde per dies aliquot dolor, & totam pene hebdomadam Ἀγκωνιαία vena, Medici conſilio, pertuſa eſt. Nihilominus increvit tumor; dextram, ſiniſtram, partes circa *Anum* omnes comprehendens, & ad ſuppurationem tendens. Quo citius matureſcat, ei *Cataplaſma* admovetur. Horis poſt triginta ſex, cum jam moveretur intus contentum, & fluctuaret pus, phlebotomo per *Jenkinſonium* noſtrum eſt apertus: unde materiæ putridiſſimæ fœtiſſimæque quaſi libra effluxit; mundificantibus ab eo injectis detergitur ſinus, fomentis roboratur.

Curatio perfecta, & abſoluta eſſe viſa eſt, cum exeunte Majo *Arthritis*, quæ tum temporis in artubus emicuit, ob πρόφασιν neſcio quam, ad *Ani* regionem, non ita pridem læſam, ſe proripuit, eamque magnopere corrupit. Pelle ovina, recens extracta, involvi pedes & abdomen ægrotantis, imperavi. Hinc ſuppuratio maturior, atque adeo celerrima, adjuvante *Ung. Baſilic.* &c. per penicillum admoto, ſecto tumoris apice, puris altera quaſi libra expreſſa eſt. Perjucundum erat notare, non tantum omnia, ſtatim ab emiſſo pure, ſymptomata concidere; ſed & appetitum, aliquandiu languentem, ex eo tempore vigere, latrare, & (quod eo amplius) ægrotantem comeſa concoquere.

Quicquid hujuſce mali reliquum erat, (hoc autem neque grave, neque longum,) id omne laboranti, non nimium morigero, deberi ſtatuendum eſt; id etiam brevi ſublatum. Nam ſartus tectus evaſit æger, neque, tametſi ſæpe poſthac *Arthritide*, hujuſmodi unquam *Abſceſſu*, de integro laboravit.

En igitur *Ani Abſceſſum*, in quem, tanquam in ſentinam, miſſa ſunt *Arthritica* purgamenta: cujus rei notitia vel eo manifeſta, quod ex *Abſceſſu* favetur artubus, neque iterum, dum nova in ſanguine coacervata fuit materia, tantiſper in eos ſævitum.

HISTORIA III.

De Ani Arthritica, *propter Aloeticum*, Inflammatione, *cum inſtante* Gangræna.

MAtrona nobilis, ſancta, venerabilis, ob cauſam alibi dicendam *Arthritica*, exeunte anno 1705. dolorem artuum, huc illuc vagum, & repentem habuit, articulos etiam aliquando, more ſolito, perſtringentem. Sub iſto rerum ſuarum ſtatu, & conditione, *Tincturæ Sacræ* doſin, hortante quodam e vicinia ſumpſit; heu! infauſto omine, & irato *Æſculapio; Hæmorrhoidum* enim dolore alias afflicta, tantam earum injuriam, tam grave malum ex eo pertulit, quam quod graviſſimum.

Magna vis humorum, qui in ſanguine jam evecti & exilio parati erant, ut hac vel illac levi ex cauſa verterentur, *Aloetico* viam oſtendente, ad *Anum* pulſa eſt, & eam diſtendi maximeque cruciari fecit.

Non ægræ profuit, quod e gallis, aliiſque reſtringentibus, aqua ferrata incoctis, ſtuparum ope, *Fotus* adhiberetur; contra, malum ex hoc acerbius, ægram inveni, cruciatus inter & tormenta, miſere opreſſam. Per *Anum* humor nigerrimus, odore cadaveroſo effluxit, & de *Gangræna* impendente me admonuit. Paulo poſt, in *Ani* margine rumore rupto, tam jugiter emanavit humor, ut de ægræ vita pene conclamatum eſſet, parum aberat, quin opprimeretur. Libræ minimum binæ effluxerunt, quibus nihil fœtidius, nihil graveolentius. Non niſi *Cardiacis* copioſe creberrimeque datis, ægra ſuſtentari potuerat, iiſque mehercule vix quidem.

Siſtente demum flumine, ciſternam ejus immiſſo ſtylo exploravimus. Ab orificio, quod in dexteri podicis medio propter *anum* erat, verſus os *Coccygeum*, duas circiter uncias ſinus intravit: altera vero parte, prope *Inteſtinum Rectum*, eique parallelus, circa quinque uncias. Tanta vero ejus latitudo, quanta humori contento reſponderet. Præterea, caro prope orificium ad drachmæ ſpatium livida, ſenſuque valde obtuſo, νέκρωσιν in propinquo eſſe manifeſtavit.

Ut

Ut autem ea prohibeatur , eodemque tempore sistatur humor , nimium profusus , per *Injectiones* aptas , aliaque topica , Chirurgis adhibita ; provisum est . *Turundæ* immissæ sunt , paulatim breviores ; & demum, mensis usque spatium , ne nimis cito occludatur , tanquam fonticuli , os apertum est : postea feliciter reclusum . Ex morbi gravi , & prorsus ancipiti , convaluit ægra , & partum intra breve spatium gessit .

Commonet exemplum , in corpore *Arthritico*, materia ad fugam prona saturato, quam dubia , autem imo quam periculo plena , maxime per *Aloetica*, purgatio .

CAPUT VII.

De Melancholia Arthritica.

ART. I. POst *Ventriculi* & *Intestinorum* affectus *Arthriticos* , qui appellari possunt idiopathici , (de quibus supra disputavimus) ad eos jam deveniendum , qui loci sæpe remotis & distantibus , semper autem aliis , κατὰ Συμπάθειαν , inesse deprehenduntur . Hi vero , tametsi plures , & quidem prima facie longe inter se diversi reperiuntur , (uti *Melancholia* , *Syncope* , *Cephalalgia* , *Vertigo* , *respirandi difficultas* , aliique permulti ,) quando hoc conveniunt, quod ex causa *primis Viis* contenta omnes exoriantur ; eaque sublata, auferantur ; eorum curatio , maximam partem , ex prædictis elicienda est . Par autem unum , cæteris prælucens , (nimirum *Melancholia* & *Syncope* ;) cum utrumque ita interdum ingravescat , ut symptoma evadat ἐπᾶγον, & morbi rationem ambiat ; hoc , & sequenti capite , speciatim exponetur .

II. Nullos æque lacessit hujusmodi *Melancholia* (ut de ea primo loquar) ac qui molles , teneri , delicati , animi præditi pusillo , vel alia aliqua inclinatione naturali , *Melancholiæ* sunt ab incunabilis addicti . Quandiu horum *Arthritis* paroxysmos agit regulares , & natura , visceribus parcendo , materiam in artus alienam exprimit , tam certe diu ægrotorum prosperes res succedunt : & in paroxysmorum vacationibus cor illis lætum : vultus hilaris : sudum undique , & serenum est . Quoties autem hoc salutare opus , sive prorsus intercisum , sive remisse & oscitanter actum est ; maxime ; quoties *Ventriculo* , & *Intestinis* committitur materia ; primum , appetitus , & concoctio depravata est : hinc eo loci massa , brevi spatio putrescens , & inepta , coacervatur : hinc flatus hypochondriachus , Βορβορυγμοὶ , præcordiorum distentio , & interdum dolor *Intestinorum* fere continuus : hinc illi , per consensum , cerebri & nervini generis affectus ; illa Μικροψυχία , illa *Melancholia* . Turpis scil. illius massæ afflatu & contagione , deprimuntur spiritus, sensui jam motuique obeundo impares . Nihil isthoc hominum genere tristius , nihil infelicius . Neque somnum capessunt , neque cibum . Pœnitet , piget , pudet , ipsos vitæ suæ tædet . Quodque omnium gravissimum est, quæ , in summis calamitatibus , perfugio : quæ ægrotantibus , solatio ; quæ *Arthriticis* , certissimo esse solet præsidio ; hosce plane deficit spes .

Nullas unquam *Arthritidis anomalias* hac nostra diuturniores inveni ; nec quidem multas temere frequentiores . Nono vel decimo circiter ætatis lustro , ægrotantem aggreditur ; & per reliquum vitæ (nisi medicinæ viribus depulsa fuerit) eum perraro deserit ; quin ex intervallis , iisque crebro brevioribus , affligit . Est autem ad *arthritidem*, in eodem corpore *Regularem* , (si ad eam comparetur) proportione , quæ dicitur *inversa* : quandoquidem , quo minor , quo rarior , quo mitior hæc : eo major constantior , eo vehementior illa ; & e contrario .

III. Quod autem ita sit diuturna , causam esse puto in præcedentibus enunciatam; *Dyspepsiam* nempe , & *Ventriculi* imbecillitatem : quæ , ut usitate materiam ad *Primas Vias* arthriticam invitare solet , crebramque facit (ut ostensum est) hujusmodi *anomaliam* , ita quidem usitata major , (qualis his ægrotis est) tum invitat allicitque magis , tum etiam arctius complectitur, retinetque diuturnius .

Ne vero , cum *Arthritide Melancholica* idem hic affectus esse censeatur , advertere oportebit, illum esse *Melancholiam* puram , & exquisitam , in *arthritida* : hunc *arthritidem* similiter genuinam , in *Melancholiam* desinentem , eamque propria materia facientem .

IV. Requirit *Therapia*, ut morbo ægrum prementi , *Ventriculum* & *Intestina*, ἄνω (si opus fuerit) καὶ κάτω purgantibus , primum adversemur . Ista vero blandiora sint , necesse est ; e *Decocto* puta *Fol. Tee* , vel *Posse-*

Posseto Carduato, *Vomitorium*; ex *Rhabarbaro*, *Pil. Tart. Bontii*, *Stom. cum G.* vel istiusmodi aliquo leniente, *Catharticum*. Statim a purgatione, eo nempe vesperi, omisso *Paregorico*, locum habeat *Cardiacum*; quod materiam visceribus adhærescentem extra propellat: posteaque, cum ad *Alterantia* descendens, ea quantitate propinentur, sed dosibus idoneis, quæ si mihil repugnaverit, intentioni therapeuticæ (i. e. materiæ *Arthriticæ*, a τοῖς ἔσω educendæ, & in artus ablegandæ) satisfaciat.

Vult autem *Prophylaxis*, primum, ut *aquis Diureticis*, recte diuque potis, e sanguine virus evehatur *Arthriticum*. Deinde, ut *Arthritis*, vere & autumno, altero nempe vel utroque, si per se quiescat, medicamentis ad eam finem datis, cieatur: regulares paroxysmos, suoque numero perfectos (quoties opus erit) edere cogatur: & ut alias coctionis summa teneatur ratio, in victu minime peccetur. Quare *Eccoproticum* frequenter adhiberi, putres sæpe extrudi reliquias oportebit; & in eum finem usui erunt *Pilulæ*, quibusdam in pretio habitæ, *Melancholicæ* ab *Exoniensibus* appellatæ.

℞. *Pil. Macri*, *Stom. cum. G. ana* ʒi ß.
Rudii ʒj.
Res. Jal. ʒß.
Ol. Cin. Chym. gutt. x.
Bals. Per. q. s. f. Pil.

Dosis ʒß. primo mane, omni mense; vel, eodem intervallo, sumatur *Tart. laxantis*, & *Mannæ ana* ℥ß. *ad* ℥j *Aqq. purgant.* ℥ij. *soluta*. Omni vero purgationi prophylacticæ succedat, hora somni, *Paregoricum*. Prodest porro corporis exercitatio, præsertim equitatio. Quæ vero reliqua huic affectui medeantur, ex supra dictis hauriuntur.

HISTORIA I.

Melancholia *propter* Arthritidis *accessiones minus idonea*.

TEmpus olim nobiscum homo traduxit alienigena, ingenio prorsus singulari: affectu *Hypochondriaco* non parum mulctatus. Ægritudini importunæ permolestæque ut occureret, *Baccho* ille, non nimium modo, verum etiam intempestive (pernoctando scilicet) indulsit: quo quidem more, *Arthritidos* perniciosissimæ, senectutis tristissimæ posuit fundamenta.

Adolescentiam vix egressus, *Arthritide*, malo hæreditario ægrotavit, quod *Melancholiam* vel primum intulit, vel magnopere auxit. Quandiu paroxysmos edere soleret *Arthritis*, ista regulares, (satis scil. magnos & frequentes) nihil illo homine mutabilius, aut sibi dissimilius; utpote lætitia nunc elato, mœstitia nunc depresso. Quoties enim paroxysmus aliquis finierat, cantu, jocis, salibus effundendis, carminibus aut pangendis, aut recitandis occupato eo, nihil usquam gentium festivius jucundiusve: quamprimum autem *Baccho*, *Cerere*, & ignavia, nova in sanguine cumularetur materia, & jam expulsioni parata esset, nihil illo tristius, lugubriusve.

Nondum annos compleverat quadraginta, cum *Arthritis* rarius & remissius agere occœpit; & pro illius remissione, ægrotanti evenit male: nam *Melancholia* ingravescere reperta est, & quidem eatenus, ut in eam demum mutaretur *Arthritis*; quibus autem modis, & qua metamorphoseos ratione, (quippe ad explicandam *Melancholiæ* hujus *Arthriticæ* naturam cum primis faciens) narratu dignissimum.

Qua proportione paroxysmi, sive earum acrimoniam, sive frequentiam spectemus, cessavere; ea semper, rata perpetuaque, crevit Ἀνορεξία, ea Δυσπεψία; ea, flatus immodici; ea, dolor & innumeræ *Ventriculi* querelæ; ea, *Melancholia*: ut materiam ad τὰ ἔξω *Arthriticam* minime propulsam, visceribus infundi, res sit evidentissima.

Chalybem ille, *Amara*, non unius generis *Cardiaca* initio commode; *Corticem*, cum *Vino*, omnium multo commodissimæ; postea vero frustra, ingessit. Validus a natura, & athleticus, morbo gravi & ærumnoso, animum cum corpore pessundanti,

danti, impar, ætate adhuc constante succubuit,

Victima nil miserantis Orci.

HISTORIA II.

Arthritis Melancholico *saluti*.

HOmo *Damnonius* per omnem primam juventutem coctionis pravitate, ventriculi a pastu distensione, flatu, capitis gravitate identidem afflictus, de majori malo adveniente monebatur, Annis aliquot post, exorta *Arthritis*, nunc uni eidemque articulo inhærens, nunc per artus erratica; semper autem regularis, & cum *Morbo Hypochondriaco* (uti cum *Polluce Castor*) vices habens alternatas. Quæ istorum affectum Ἐπαλληλία, communem utriusque materiam asse, nunc, quæ sunt intus, afficientem: nunc, quæ extra, corrodentem, ostendebat. Gravedo etiam, per hosce dies, humorem multum, & acrem, in vacationibus *Arthriticis* emittere, sicque capitis gravitatem minuere solebat.

Sub finem anni 1702. paroxysmi, qui lenes semper, & parvi reperiebantur, *Arthritici*, præter morem intermiserunt; neque jam per annum integrum emicuit *Arthritis* ulla, sive fixa, sive contraria: quanto vero ægroti cum discrimine, vel ex eo disci potest quod nausea frequens; quod appetitus exinde prostratus, quod coctio vitiosa, neque nisi liquidorum ulla; quod flatus, ἄνω καὶ κάτω sæpe emissi; quod, eis aliquantisper retentis, auditus ad tempus aliquod omnino nullus; quod dolor lateris pungens; quod spirituum defectus miserabilis; quod marcor, quasi junctis undique copiis, ægrotum pene conficerent.

Considerata istius morbi natura, plane visa est *Arthritis*, quæ diu recte egisset; jam vero, brumæ vigente frigore, sanguinemquem deprimente, intus in *Ventriculum*, &c. repelleretur, & dictam faceret *Melancholiam*.

Proposita medicinæ via, ut languentes spiritus suscitarem, ut inimicum ab intestinis dimoverem, & ad artus propellerem; eum aggredior. *Aquarum Ferratarum, quæ in propinquo erant*, *Tavvtonensium*, modice tepefactarum selibram, hora septima matutina, hauriendam; omnique horæ quadrante, ad hora usque duas repetendam; cuilibet vero selibræ *Sp. vol. gutt.* x. *vel* xv. instillandas; nona sequenti, *Infusi Teæ*, *eadem aqua comparati*, ℔ß. horo deinde post, *Infusi amari alterantis Cochl.* v. quarta pom. *Bolum Absynthiatum*; hora somni, *Cardiacum* sequentem, cum Julapii, aut vini Xeresani haustu demittendum, imperavi.

℞. *Rad. Zedor.* ℥ij. *Gentian.* ℥ß. *Cacum. Agrim.* ʒij. *Coccinellæ* ℈j. *Cort. ext. Limon. Flor. Rorismar. ana* ʒj. *Infunde in Vini Xeresani* ℔ii. *ad idoneam alterationem; tunc coletur* infusum.

℞. *Pul. Rad. Ari C.* ʒß. *conf. Abs. R.* ℈ß. *Syr. ZZ. ex Indiis q. s. f.* Bolus.

℞. *Pul. Gascon.* ʒß. *Spec. Diambræ* ℈. *Syr. Garyoph. q. s. f.* Bolus.

Carnibus ἁπαλαῖς καὶ ἀχύμοις, pullina sc. vitulina, agnina, & ejusmodi aliis vesci; & loco cerevisiæ, huic ægroto pestiferæ, aquam dari bibere prædictam, cum crusta panis incocta, *Xerano* demum addito, præscripsi. Utrique *Bolo*, paucis post diebus, nempe quamprimum *Martem* ferre valuerat teneritudo *Intestinorum*, adjecta sunt ejus *Nutriti* gr. v. primoque aqq. haustui, omni mane, *Tinct. Martis Feburianæ gutt.* xx.

Porro, ad caput per nares purgandum (quoniam hoc innuere visa est *Gravedo*) *Pulverem* adhibui *Sternutatorium* sæpius in die usurpandum.

℞. *Caulium Tabacci* ʒj. *cacum Majoranæ*, *Rorismar. Salviæ ana* ʒß. *Rad. Helleb. albi* ℈i. *Moschi* gr. ii. *e Siccatis f. Pulvis* Ἐῤῥινος.

Ista medicina, vix crebile est, quam celerrime restituta, & quanta ægroto sanitas. Spiritus animales, ab assumpta aqua maxime, & quidem subito recreati: paulo post vigere cœpit, & deinde latrare, appetitus; partim medicamentis, partim victu, sed aqua potissime, vegetior factus, oculos homo sustulit, vultum explicavit. *Arthritide* recta, pedem alterum occupante, postmodum est tentatus. Maximi erat momenti dolor iste regulari; utpote qui materiam, relictis visceribus, πρὸς τὰ ἔξω arceri comprobavit. Medicina eadem, vel simili dies quadraginta usque continuata, memet *Exoniæ* visitavit; ex mœstissimo, & tristissimum in modum languente, in sanum & vividum, in lætum & alacrem mutatus. Ego, ut morbi recurrentis metum adimerem, & in tuto rem omnem ponerem, ad dies adhuc viginti plures, medicinæ usum protuli. Quinimo, contra *Melancholiam*, aliaque *Ventriculi* & *Intestinorum* mala, ut in

in posterum se incolumem præstet; de *Arthritide* curet, exhortor, ut ea rectum, & idoneum, semel minimum anno, paroxysmum edat.

Historia narrat *Arthritidem*, intus ad *Ventriculum* & τὰ Ἐντόσθια missam, ægrotum mirifice lædere; *Melancholia* gravi afficere; demum medicina ad τὰ ἔξωθεν auspicato pelli.

HISTORIA III.

Melancholiam, *&* *Hydropa* Arthriticum, *sanat*, *arte comparata*. Arthritis *idonea*.

ALiud dicam *Melancholiæ* hujus *Arthriticæ* exemplum, nobile & inusitatum. Vir Reverendus, antiquis moribus, per ætatem mediam, nunc *Arthritide*, nunc *Melancholia* premebatur: hujus sc. accessionibus olim, ante annos viginti; illius nuper omisso tabacci usu, ante sexennium, ortis: hujus perpessu gravioribus; illius, tum minus molestis, tum etiam raris; at semper commodis, semper utilibus; siquidem *Melancholiam* illi ad tempus diutinum, ad annum quasi dimidium, semper abegerunt.

Sub finem anni 1702. post appetitum aliquandiu læsum, *Melancholia* ille multum angebatur; Μικροψυχίᾳ & depressione spirituum importunissima, incredibili stipata. Lamenta, querimonias, ejulatus die noctuque effundentem, tanquam ægrotorum post hominum memoriam afflictissimum, audivi. Mehercule! se arbitro, nemo unquam mortalium, nec quisquam gentium æque miser. Paulo post emicuit, qui sævitia longe *Melancholiam* excellere visus erat, tumor pedum; deinde femorum, profundas digitorum foveas accipiens; isque serosus, hydropicus. Umbilici regione exudavit, tanquam e colo, liquor. His accessit difficultas spirandi, debilitas universa, & δυσκινησία, brevi tempore, fere paralytica; sitis etiam insatiabilis, urina pauca, & lixiva, potionis nec quadrante plus: Ut, de ægroto plane conclamatum esse, non immerito omnium fere sermone percrebuerit opinio.

Quo affectui tam periculoso medicinam facerem, idcirco primum ex usu esse judicavi, seri vim minuere, hydragogis amandare; tum, quibus rebus possem, *Arthritidem* (quam horum omnium causam esse suspicabar) evocare, & τοῖς ἔξωθεν infigere. Hac proposita medendi lege, *Pil. Aloeticis* facta semel iterumque purgatione, meo jure sic præscriptum est.

℞. *Rad. Gentian.* ℥i. *Infunde in Vini albi Lusitanici* ℔ii. *ad alterationem idoneam; Colaturæ adde Tinct. Aurant.* ℥ii. *misce. Dosis* ℥iii. *sexta quaque hora, cum seq. Pil.*

℞. *Sal. Martis*, *Chal. Nutriti*, *ana gr. v. Rad. Serpent. Virg.* ℈ß. *Syr. Absinth. simp. q. s. f. Pil.*

℞. *Sp. Vol. Ol.* ℥iii. *Tinct. Stom. cum M.* ℥i. *misce sumat. gutt. xxxx. cum idoneo quovis vehiculo, bis in die, sæpiusque, si languores urgebunt.*

Quantum ægrotanti ab hac methodo utilitatis, opinione majus est. Quando per evacuantia, seri, quod nimium erat, vix dimidium expelleretur; ita quidem factum est, ut natura, per cathartica, perque chalybem adjuta, tum in pedem *Materiam* extruderet *Arthriticam*; tum etiam serum per renes abundanter emitteret. Septem, octo dierum spatio usurpandis hisce *Pil.* dicato, pedis sinistri doluit malleolus, & digiti majoris articulus major ejusque orbis. Dolori paulo post successit urinæ profluvium, tam juge, tamque copiosum, ut, diebus quinque vel sex, pedum, & femorum tumor omnis hydropicus, etiamsi immanis, auferretur; & simul cum tumore, parique proportione, sitis. Ex sententia successere omnia. Alacrem, vividum, cibi appetentem, animo plenum denuo conspexi; vitam hodie quadriennio postquam ita fuit correptus, vivit; & quidem eam, quæ sola vita est vocanda: ut uno hoc exemplo demonstrari possit, quantum *Hydropa*, quantum *Melancholiam* faciat *Arthritis anomala*, quantam etiam utrunque sanet *Regularis*.

Hactenus de *Melancholia Arthritica*; ad ejusdem originis, & naturæ *Syncopem*, accedo.

CA-

CAPUT VIII.

De Syncope Arthritica.

ART. I. ALius est affectus, ei, qui praecessit, sive causae utriusque continentis & proximae, sive κατὰ Συμπάθειαν ortus, habeatur ratio, congener & geminus; *Syncope* nimirum *Arthritica*, hunc in locum aptissime referenda.

Ante dictum est, *Arthritidem*, maxime in corporibus senecta, vel ebriositate laesis, & enervatis, *Ventriculum*, & *Intestina* minima quavis de causa petere. Quinetiam exploratum est, in eas partes ingressam *Arthritida*, non semper *Anorexiam*, *Nauseam*, *Tormina*, *Diarrhoeam*, & hujusmodi morbos ἰδιοπαθικῶς inferre; sed uti nonnunquam *Melancholiam*, (in superiori capite tractatam) ita etiam interdum *Syncopem*.

II. Compertum, inquam, est, a potione nimis frigida, & tenui, vel δυσπέπτῳ aliquo, ore sumpto, & *Ventriculum* aggravante, primum, universo corpori male esse; tunc paulatim os pallere, sudore frigido deinde cuticulam madere; pulsum imbecillem, modo nimis tardum, nunc inaequalem, reddi; interdum minui tantum, alias intermittere; solvi denique spiritus animales; sensum, motumque deficere; vitae omnes corruere facultates: interea vero temporis, *Arthritidem*, (siqua forte in articulis, antequam haec inciperet tragoedia, comparuit) desubito recedere. Ne multis, aegrum, nisi remedio quodam efficacissimo praesentissimoque, nisi Deo in vicinia mortis opem ferente, servatus fuerit, e vivis exturbari.

Hanc ego Συγκοπὴν, quatenus a miasmate *Arthritico* commissa est, *Arthriticam*; quatenus vero per omne corpus se diffundens, a causa (in *Ventriculo*, & τοῖς Ἐντέροις sita) longe posita elucet, κατὰ Συμπάθειαν natam appello.

III. Huic ut occurratur, ancipiti prorsus, & acuto morbo, nihil aeque valere judico, ac, cardiacorum permagna dosi potentium adhibita, indicationem vitalem tueri; spiritus animales sistere, & instaurare; ut & alienum (si modo id fieri possit) ad τὰ ἔξωθεν arcere. Quo circa *Aquae Hispanicae* quantitatem amplam, in aegri rem, plus semel dedi bibere, proque re nata repetii. Ubi illa defuit, aliam, quae sequitur, (quando medicamenta in forma liquida citius adjuvant, & propterea solidis anteponenda sunt) praescripsi.

℞. *Aq. Abs. C.* ℥xij.
Sp. Menthae,
Tinct. Lavend. C. ana ʒij.
Sacch. albiss. q. s. f. Julapium.

Dosis ℥ß. j. ad ii. ubi usus veniat, adhibenda; & ut per usum videbitur, iteranda.

Cum dosi prima, vel secunda, si placet, demittatur *Bolus*, seu *Pulvis* sequens.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß.
Flor. Salis Armon. ℈ß.
Cons. Anthus ℈j.
Syr. Cort. Citreor. q. s. f. Bolus vel.

℞. *Pul. Serpent. Virg.* ℈ß.
Spec. Diambra ℈j. *ad* ℈iß.
Micropip. gr. jjj. jjjj. v.
Ol. cin. Chym. gutt. j. f. Pulvis.

Pauperrimis, & indigentibus (uti etiam aliis, ubi medicamenta non ad manus erunt aptiora) *Spiritus Vini* detur ustulati quantitas ea, quae proposito respondeat: vel *aquis Cardiacis* superaddi possit, *Spiritus C. C. Succinatus*.

Cum hisce *Frictiones* simul adhibendae sunt; & in *Vino*, vel *Spiritu Vini* calefacto, immersae *Stupae*, scrobiculo cordis, & toti abdomini applicandae, crebroque renovandae sunt.

His, vel hujusmodi similibus, utendum eo usque, donec aeger refectus, & (modo hoc effectum reddi potuerit,) in solido locatus fuerit: quod utique raro fit, priusquam *Arthritis* in articulos ablegata, & iis sit infixa.

Si a δυσπέπτῳ aliquo temere comeso *Syncope* proficiscatur, & aeger facile vomat, aut ad vovendum pronus sit; quamprimum ita factum sit, ad se ut paululum rediret, per *Decoctum Teae*, vel *cardui*, largiter exhaustum, alienum ejiciatur. Verum, si ad incitas ita redactus sit aeger, ut morae locus relinquatur omnino nullus; quin, ad salutem aegroti quicquid peragi possit, uno id, necesse fuerit, eodemque tempore peragatur omne, hoc casu, inquam, *Vini* quantitas ebibatur ea, & quidem ea celeritate, quae tum viribus redintegrandis,

dis, tum vomitui movendo satis esse reperiatur.

At si revertantur, & importunæ fuerint hujusmodi Συγκοπαὶ; ut iis initio statim occurratur, præsto sint oportet istiusmodi *cardiaca*, prout facto opus erit, ingerenda. Quanquam enim sanis, integraque valetudine usis, nullum unquam potionis genus hisce *cardiacis* (*Spiritibus* nempe, & *aquis generosis*) pestilentius aut magis noxium, si in usum communem trahantur, excogitatum fuit; tamen *Arthriticis* veteribus, præcipue vino deditis, hisque *Lipothymiis* invadi solitis, nihil, quod sciam, utilius, salutariusve. Adeo, videlicet, quibus alii, certe permulti, rebus conficiuntur, & e vivis extruduntur, iisdem ipsis alii servantur, & multos annos, eorum beneficio, vivunt valentque. Hoc autem, uti re ipsa constat, animoque a me sincero, & in humanum genus benevolo dictum, boni velim consulatur; nec in pejorem partem, & sui perniciem a quoquam, tamquam ad malos mores licentia, rapiatur. Qui *cardiacis* hac occasione nimio plus indulserit; qui erratum tam turpe, tam stultum erraverit, ipse viderit.

HISTORIA I.

Syncope Arthritica, *foras abacta hoste, curata.*

Moribus & ingenio præstantissima fœminatum, eadem fere de causa, quam in sequenti Historia repetam, se in vitæ periculum redegit. Diu enim *Arthritide*, culpa non ex sua, laborans, paroxysmo gravi, imo quidem omnium, quos unquam est perpessa, longe gravissimo, vix ad exitum perducto: aquam illa fontanam, & frigidam potavit, eoque forte largius, quoniam antea non solum impune, verum magno suo commodo fuerat aquæ potrix. At in rebus humanis, utranque facit paginam opportunitas: multumque refert, in iis agendis, quæ sint earum singulis accidentia.

Circa idem tempus (ut aliud esse solet ex alio malum, ἐπὶ δ' ἄλγεσιν ἄλγεα κεῖται,) cibo quodam inepto, & difficili comeso, mirum quantum ab eo in victu errato, & quam mox adductum est discrimen. *Ventriculo* primum ægrotavit, nausea & fastidio gravata: doluit deinde vehementer, tamquam spasmis arctissime contrahentibus. Orta tunc erat hysterica (talis esse videbatur) suffocatio. Erat vomitio, sed inanis. Sensuum, & virium erat diminutio. Dum ista fiunt, *Arthritis* (quæ in extremis partibus paroxysmum, aliquot jam per menses, exercuerat) illico regressa est, ad ea, quæ intus sunt, vocata.

Plumæ juxta comburuntur; ut nimirum spiritus animales, præpostere agentes, odore fœdo cœrceant, instruantque, *aqua* datur *Hispanica*, semel atque iterum, quanta nempe *Ventriculum* reficiat, & *Arthritidem* deorsum adigendo, neque artus pellendo, ægram restituat. Trium, aut eo amplius, horarum spatio, *Syncope* remisit. Dolor in extremis partibus recruduit; ægra servata est.

HISTORIA II.

Ejusmodi alia.

NAvis olim Præfectus, neque *Veneris*, neque *Bacchi* cultor parcus, & infrequens, propter iniquam eorum observantiam, *Arthritide* mulctatus est. Graviter, & diu ille doluerat, cum forte fortuna simul in eadem domo essemus, & de Navarcho nostro, tanquam animam agente, ex improviso clamaretur. Ægrum advolavi; quid hoc clamoris, inquisivi; pulsum inveni languidum, imbecillem, rarum: qui solebat esse maximus, & durissimus. Os expalluit. Anhelitus sublimis, & cum intervallo longiori tractus. Corporis superficiem frigus sudorque occupavit. Sensus, motus, vires universæ sunt collapsæ, ipsiusque propemodum œconomiæ subversa ratio.

De mali causa interroganti declaratum est, ægrum, *Pedibus dolentem*, febricitantem, sitientemque fontanam paulo ante aquam hausisse frigidam, ad ejus quasi selibram; itaque sibi malum arcessivisse.

Aquæ Ego *cardiacæ*, maximeque generosæ, dosin illico prælargam, cum *Sp. Vol. Oleos.* guttis aliquam multis, in os immisi; & post tempus aliquod, cum *Theriac. Androm. & Pul. Gascon. ana* ℥ß. repetii, imo quidem *Haustum* tertia vice, spatio quodam interposito repetere, necessum habui. Ne plura, non nisi remediorum summe cardiacorum immensa vi restitutus est æger.

In eo vero restituendo, duo notatu digna erant. Primum, neque ea *cardiaca* febrim; sed e diverso æstum modo benignum, sudo-

sudorem blandum, auspicatum inferre: Cujus id in causa esse videbatur, quod ægro mari versato, frigori assueto, *Cardiaca* minime nova essent, & quod illius sanguis, *Arthritide* diuturna depressus, non cito incenderetur. Deinde, non multo post, quam in artubus calor redierat; quod *Dolor* redierit *articularis*, & cum eo incolumitas.

Habetis *Syncopem Arthriticam*; facultatum omnium perturbationem; animalis vitæ eclipsin; *Arthritide* revocata, & ad ea, quæ intus sunt, allecta factam. Habetis eam, *Arthritide* foras abacta, sublevatam.

HISTORIA III.

Arthritide *diu ignava & inerti generata*, Sincope *illius Paroxysmo regulari sublata*.

VIr melancholicus, solers, ingeniosus, patre natu *Arthritico*, ætate progrediens ipse doluit *Arthritide*; sed ea, quæ segnis, & ignava, paucos habuerit paroxysmos; & ex iis paucis idoneos & ex iis paucis idoneos & laudabiles certe paucissimos. Hujusmodi anni prope viginti erant cum, ingravescente jam ætate, diu quieverat *Arthritis*, & in ista quiete quando fortuitu accidit (tanquam πρόφασις, sive causa evidens) in potulentis erratum, æger ultra morem largiore vino menses aliquot usus, non ita diu post *Syncope* correptus est. Frigus occupavit artus; pallor faciem; spiritus animales perturbati, & depressi sunt; pulsus in carpo humilis, ictuque omni tertio intermittens. Nihil fuit propius, quam ut periret. Stupebant astantes, unde, & qua ex causa, malum tam grave, tamque repentinum oriretur.

De *Arthritide* interrogavi, quam illa pridem παροξυνόμενα esset; & quam perfecte. De insultu ejus tum raro, tum miti certior factus, operam dedi, ut per *Arthritidem* (quoad ejus fieri posset) in artus exturbatam, malo præsenti occurreretur. Quocirca, præter *Haustus Cardiacos*, *Spiritusque* C. C. vim magnam, iterum atque sæpius datam, *Electuarii Arthritici* quasi ʒj. ter [illegible] in die sumendam, imperavi: cumque horum, & *Pul. Gasconici* opem, fausto quidem omine, pes inciperet dolere; ut bene res feliciterque verteret, & inceptum promoveretur opus, *Alcohol. Martis* grana aliquot ex *Julapio* propinavi.

Nondum ejus scrupulum demisit æger cum paucis horis spatii tantus in sanguine factus est orgasmus, quantus observatione dignissimus. Pulsus illico celerior, elatior: æstus universalis, ingens: venarum hæmorroidum apertio: sanguinis eruptio, sitis immodica; spirituum agitatio vehementissima; quæque spes & ratio sanitatis erat, in pede sinistro digiti & articuli maximi tumor, ruborque orgasmum indicavit.

A quantitate *Martis*, utut valentissimi, tam exigua, tantas excitari turbas, equidem perrarum est, Cassum aliquod, & viribus spoliatum *Martem*, esse nostrum hoc illius præparatum, nemo prudens affirmabit; quando tam cardiaca, prius sumpta, tam longe virtutibus exuperet, tamque potenter *Podagram* expellat.

Ut autem humor evocetur, vel minimum in articulo retineatur, *Vesicatorium* alio quoque loco impositum est; loco autem affecto *Emplastrum*, *ex Picis Burgund. & Emp. Cephalici paribus mensuris*. Pedi vero toti, ex *Cerato viridi* cothurnus, fascia lanea constrictus.

Propediem humerum, usque sumptis ore *Cardiacis*, invasit *Arthritis*; ejus alliciendæ ergo, *Empl. e G. Caranna*, cum vestitu laneo, illi superpositum est. Horum, qua intus, qua extra, adhibitorum usus partim per *Podagram*, & Ω'μάγγαν, partim per *Diaphoresin*, alienum amandatum & exemptum est, spiritusque instaurati; & quam vidi gravissima, multoque omnium atrocissima, *Syncope* levata est.

CAPUT IX.

De Calculo Renum Arthritico.

ART. I. REnum ille *Calculus*, qui concretio est *Arthritica*, cum eorum calculo vulgari, tam per omnia concordat; ut, de ea verba hoc loco facere, supervacuum opinarer; nisi in ejus *Therapia*, & προφυλάξι, ne dicam *Historia*, quædam occurrerent, quorum consideratio specialis sit habenda.

De *Calculo* primum annotatu dignum est, raro cuiquam unquam morborum eum frequentius supervenire, quam *Arthritidi*, quod ut aliis in regionibus aliorum obser-

vatione palam factum, ita in *Damnonio* nostra esse certo scio. Minime vero cogitandum est, *Arthritidi* tametsi gravi vetustæque, calculum esse *Comitem individuum;* nec quidem *fere individuum:* quando *Arthritide:* aliquas nunquam, aut certe raro, ille comitetur; (raro enim *Frigidam*, quæ dicitur, *Arthritida;* raro languentem, quæ tamen *Arthritidis*, late sumptæ, partes utique permagnæ sunt,) nec quidem ullas semper.

II. Qui a cunabulis ad affectuum horum alterum, maxime vero qui ad utrunque sunt proclives; ipsa nonnunquam adolescentia *Calculo*, ne dicam citius, afficiuntur. Alias vero ita fere se res habet. Cum *Cereri*, & *Baccho* æger diu indulsit, tam mala vitæ ratione condi, & in sanguine coacervari solet, aliena illi materia; quæ, naturæ molesta, & inimica, partim per articulos, (unde *Morbus Articularis*) partim per *Renes*, una cum sero, quod illi vehiculum esse videtur, amandata est. Ad ureterum autem initium adhærescens, in *Arenulas* eo loci primum coit, uti postmodum arenulæ in *Calculum*. Huic autem materiæ, in sanguine cumulandæ, maxime conferre censeatur diæta, succo lapidescente abundans, eumque sanguini impertiens: confert etiam mala concoctio: vasorum conferunt *Lacteorum* ora nimis aperta: ut & *Renum* a natura imbecillitas.

III. De *Calculi* humani, generatim accepti, productione, multa quidem, tum ex ejus analysi chymica, tum etiam pondere *Specifico* proferuntur; quæ ossibus magis, quam lapidibus, eum appropinquare annumerarique oportere, non parum arguunt. Hæc autem omnia non tam naturæ *Calculorum*, quam certis quibusdam eorum accidentibus, præcipue crassamentis, a sanguine acceptis, quæ *Calculum* magna ex parte conflant & efficiunt, debentur. *Calculi* vero ipsa Γένεσι, ex particularum quarundam lapidearum, cum affine sale, (calcarii nempe lapidis, cum sale suo calcario; vel ocræ, cum sale vetriolico) coitione fieri; iisque sanguinis crassamenta, tanquam vinculis, connecti judicentur. Ista vero quando non sunt hujusce instituti, & a clarissimo *Listero* φυσικωτάτως & dilucide, sunt tractata; ad eum lubens quidem lectorem remitto. (1)

IV. *Calculi* autem *Arthritici* partes: & compositionem, si attente inspexerimus, eandem fere, quæ *Calculi* renum vulgaris, & *non Arthritici*, esse inveniemus. Hæc autem res ex duobus *Leewenhockii* pronunciatis, elucebit. *Calculum* cremavit ille, crematoque adjecit aquam fontanam, idem fecit cum calcearia, & tosacea *Arthriticorum* materia. In his lixiviis, beneficio microscopii, apparuit salinarum copia particularum plane similium; rigidarum nempe, concretioni aptarum, dissolutioni resistentium. Jam vero, (ut, quod dixi, inferam) si *Calculus*, ex corpore non *Arthritico* extractus, adeo cum toto *arthritico* conveniat; multo magis, qui est *arthriticus*, cum utroque, cum *Calculo* præcipue, convenire judicetur. Hoc autem, utut primo aspectu probabile, non tam argumentis, quam experimentis statuendum, & definiendum.

V. *Calculi* jam facti, sive *arthriticus* fuerit, sive non, symptomata prorsus eadem inveniuntur: at a vulgari *arthriticus*, ea re potissime distinguendus; quod *arthritidis* cum sit Ἐπιγέννημα naturam ejus participet, materiam amplectatur, & comprehendat. Ideoque, utrum æger in Ποδαγρικῶν numero fuerit habendus, & a paroxysmo quandiu vacaverit, diligenter inquirendum, ut de *calculi* natura constet.

A *Colica* exquisita differt, per ea, quæ *calculum* exquisitum ab illa differre faciant: A *colica arthritica*, quod nullam spirandi difficultatem, nullos in umbilici regione Στρόφους; sed neque melancholiam adeo tristem, & urgentem, aut materiæ crudæ, acidæ, biliosæve vomitum adeo constantem habeat.

VI. Medendi etiam intentiones eædem, ac in *calculo* vulgari; at, quod in hoc nostro momenti est præcipui, per auxilia quædam propria, per methodum particularem exequendæ. Nullus enim hic, aut certe perrarus, *acidorum* usus; quinetiam, *Fotus*, *Linimenta*, *Cataplasmata*, aliaque dorso applicari solita, maxime si paroxysmus simul *arthriticus* erit, tanquam periculo plena, sunt prætermittenda, fugienda.

At ejus dolori, si cum artuum dolore concurrat, & intolerabilis fuerit, deliniendo conducunt *Paregorica;* & quidem maxime, si nulla sanguinis detractione (quæ in

(1) Vide *Dissertationem Ejus Medicinalem*, *de Calculo Humano, & de Petrificatione*.

in *calculo* alias utiliter præmitti solet ; at in hoc nostro, ad ea, quæ intus sunt, vocare possit *arthritida* ; vel, ut ne exulet, inhibere) præmissa, ægroto propinentur. Illa vero *Paregoricorum* dosis, ejusque repetitio optima; quæ dolori sublevando satisfaciens, cerebro interea non obfuerit, neque materiam ei vitiosam impegerit.

Si, nullo *arthritidis* comitante paroxysmo, *calculus* erit ; alia rerum facies, aliaque medendi via est. Hic enim, in plethoricis, & multo sanguine distentis, ad prohibendam *Inflammationem*, secetur vena : *Enema, ex Decocti com. & Ol. Amygd. d. rec. ana* ℔ß. *cum Tereb. Ven. Ovi Vitello solut.* ʒj. *injiciatur*. Postero die, *Electuario leniente, Pul. Rhab. & Syr. Violac. forma* Boli *commistis*, vel, *Jusculo Avenaceo, cum Foliis Sennæ incoctis, & Manna superaddito, purgante*, venter aperiatur, eoque vespere *Paregoricum*, (quale sunt *Pil. Matthæi* grana totidem, quod opii granum continebunt unum) locum merebitur. Quinimo, si a *calculo* dolor urgebit, ne intestina spasmis contrahantur, ad hosce præveniendos, & illum compescendum, horas aliquot ante purgans, sumatur *Paregoricum*; ipsumque purgans, si justo lenius fuerit, suo tempore sequatur *Enema*.

His, ad dilatandas urinæ vias, actis, ad *Calculum* exprimendum usui erit *Balsamum Gileadense, Chiliense*, vel *Peruanum*, ex *Syrupo Dialthææ*, vel *Balsamico* datum, & bis, ter, quaterve in die, repetitum.

Syrupus Balsamicus, quem vidi, elegantissimus, hoc modo præparatur.

♃. *Aq. Hordeat.*, (*tertiæ Decoctionis*) *colatæ, & per subsidentiam clarificatæ*, ℔iij. *Balsam. Tolutani* ℥ij. *Infunde calida, ad* ℔i. *consumptionem ; deinde adde Sacchari Crystallini optimi* ℔ij. *leniter coque ad consistentiam* Syrupi *tenuioris, quem per linteum densum, frigidum trajice, & usui serva.*

Si forma *Boli* arridet, *Opob.* ℈ß. vel alius *Balsami* dosis, cum *Ovi Vitelli* ℈j. temperetur ; & intervallis jam dictis assumatur.

Hisce vehiculo esse potest *alla* nostrorum hominum mustea, (*Grout Ale*) præsertim alba; quæ cum primis generosa, tum etiam maxime *Diuretica* ; vel, *Rad. Althææ, Glycyr. Eryng. Cond. Hordei, aliorumque his similium* apozema ; *Sacchar Crystallino*; vel *Syrupo Balsamico dulcatum*. Ad eundem finem utile *Foliorum Teæ Infusum, libere potum* ; vel, *ex Decocto præscripto, & Amygd. d.* emulsum ; vel id, quod sequitur.

♃. *Amygd. d. corticibus purgatarum*, N. x. *inter contundendum, affunde Infusi Teæ* ℔ij. *postea coletur* emulsum ; *eique adde aq. Rosac. vel Cin. hord. & Sacch. cryst. q. s. Nonnullis Vinum album, vel Decoctum modo scriptum, cum Ol. Amygd. adjecto Sacchari cryst. momento, propinamus.*

Extra, *Cuniculi adipem*, dorso superillitum, adversus dolorem mirifice valere, a sene calculoso, tanquam expertum, accepi.

Ad *Prophylaxin* optime conducunt *aqq.* calidæ *Bristolienses*, quibus adjungantur *Opabalsamum*, & *Syrupus* e prædictis lubricans. Quibus nulla istiusmodi *aquarum* copia, illis usui esset *Teæ Citreæ Infusum*, omni mane bibere. Novi *Calculosum*, qui methodo sequenti renes subinde purgans, ad senectutem veterem & tutam est perductus. Ter, quaterve in anno *Terebinthinæ Venet.* quasi ℥j. cum *Pul. Glycyr.* forma pil. sumpsit; *Cerevisiæ*, vel *Posseti* libras aliquot superbibens : confestim milliaria quatuor, vel quinque, equo succussatore mensus est: unde sæpe *arenulas* excrevit, seque si non immunem, tamen incolumen servavit. *Cerevisia* omnium optima, quæ cum *aqua pluviatili* comparata: illam volo, quæ, neque in nivem unquam, neque in glaciem mutata, sincera sit, & pura, nulla tecti calce, nullis salibus, aut particulis lapideis inquinata: ea aquarum omnium levissima; ea cum primis *Diuretica*. Medicamentis autem urinam moventibus præmitti, & nonnunquam interponi oportere ventrem & ductum alimentarem inanientia, lippis notum & tonsoribus.

Libet his adjicere, in *Dysuria*, (quæ *Calculo* interdum accedit) quoties a ductuum urinosorum spasmis oriatur ea, nihil efficacius, conducibiliusve, quam *Opiata* cum *Diureticis* juncta ; quibus, utut urinæ alias sistendæ illa conferant, simul & remittantur spasmi, & urina cieatur.

At, a dorsi dolore, de *Renum Calculo*, ne quis temere statuat, unum his subjungam. Olim vetulæ, hydrope interemptæ, *Anatome* interfui; quæ, cum per annos aliquot eo dolore gravaretur, *Calculoque* effici a familiaribus haberetur, illo tamen, ut ex cadavere aperto constitit, omnino caruit, *Reni* dextro ingens adnata erat *Hydatis*, sive *vesicula*, sero insipido plena, doloris fortasse causa.

Atque hæc de *Calculo Renum Arthritico*.

HISTORIA I.

Calculo & Chiragræ *una occurrentibus*, *facta simul Medicina*.

QUarto ab urbe lapide, prope *Iscæ* ostium, sexagenarius *Arthriticus*, simul & *Chiragra* & *Calculo* doluit: illam ostenderunt tumor articulorum; aliaque *Arthritidis* indicia, ordine & concursu *Pathognomonico* apparere visa: hunc in dorsi regione lumbari dolor, ut & intestinorum quasi colicus; quodque fidelissimum hac in re symptoma, *Arenulæ* sub id tempus excretæ.

Morbis adeo diversis ægrotanti, ea dari par erat, quæ contra utrunque prodessent, quæ neutri faverent. Itaque therapiam, *Balsami Peruani* quantitate, bene magna & frequenti, cum vehiculo idoneo, tentavi, atque adeo perfeci. *Balsami* hujus guttæ plus minus x. ex *Syr. Balsam. coch.* j. bis, vel summum ter in die, sunt adhibitæ. Hoc, qua *Cardiacum*, in extremas corporis partes *Arthritidem*, qua lubricans, & *Terebinthinum*, e *Renibus* arenulas per urinæ vias expelli fecit: sicque una eademque fidelia, non infeliciter duo simul dealbati sunt parietes.

HISTORIA II.

Adversus Calculum Arthriticum *Prophylaxis*.

VIro præcellenti & eximio, qui diu *Arthritide* pervices doluit, aliquando etiam calculo, in se a patre derivato; cum adversus utrunque malum *Prophylaxin* exigeret, consului; ut exercitatione pertinaci, & crebra, sabulum e *Renibus*, e sanguine materiam alienam exturbaret, itaque saluti suæ prospiciens, senectæ viam faceret incolumi.

Facta per *Lac Scommonii* purgatione, aquas hausit vir illustrissimus *Bathonienses*, menses binos, libere & recte equo assidue corpus exercens. His adjunxit *Balsami Peruani*, stomacho non ingrati, *Renibus* utilissimis, guttas aliquot, omni nocte, ex *Syr. Balsam. cochl.* j. cum ejusdem aquæ haustu. *Renes* inde melius habuere, sabulo purgati. Dorsi calor, qui ægrotantem multum afflixerat, evanuit. Hac, & hujusmodi *Prophylaxi*, aquis scil. purgantibus & diureticis, statis anni temporibus, iteratis, equitatione, ambulationeque fere continua, contra malorum par crudele, hodie vir insignis se defendit, momenta vitæ propugnat.

Fatendum autem, quod hujusmodi *Prophylaxis*, non nisi corpore perpurgato, & evacuationibus generalis exonerato, in usum trahenda sit, ne videlicet in *Penes* sanguinis impuritates effundantur. Quinimo notari fas est, quod ipsæ interdum *aquæ Diureticæ*, succum lapidescentem habentes, non tam e *Renibus* arenam eluant, quam iis impertiant, & in iis concretam faciant. Atque hoc casu, *Infusum Teæ*, aqua pluviatili confectum, *Diureticis* illis *aquis* anteponendum.

HISTORIA III.

Calculus Arthriticus, *Vertigo* Arthritica, & Arthritis *regularis se mutuo excipientes*.

QUoniam vero a nonnullis, de *Calculo Arthritico* dubium existimetur, utrum ille concretio sit *Arthritica*; an non potius ex sanguinis retrimentis, emeritis, & inutilibus; per quietem, & vitam nimio plus inertem; in *Renibus* depositis, nata atque ficta: unum his subjiciam, quod (opinione nostra) tollendo huicce dubio omnino satisfecerit.

Vir summa familiaritate mihi conjunctissimus, ex intervallis diu *Arthritide* recta conflictatus, enormem eam ætate suprema habuit. Loco rectæ, primum vertigine *arthritica*, longa utique, ancipiti, & periculosa (quippe, qua in humum ne irrueret, sæpe quidem summum erat periculum) est correptus. Postea vero quamprimum iste capitis affectus inclinavit, æger *Renibus* dolere cœpit, calculosque varios, non sine ingenti cruciatu, per urinam excrevit: nunquam autem *Calculo*, nisi *Vertigine*, & *arthritide* regulari liber, ægrotavit.

Post menses aliquot, *Pedibus* denuo laboravit; verum eo tempore, tum *Vertigine*, tum item *calculo* immunis. Et quidem ita res erat, ut, tametsi horum affectuum alio, atque alio posthac creberrime; tamen, eodem tempore non nisi uno semper, aggravaretur. His etiam adjiciendum, quod eumdem ordinem minime tenuerunt hi affectus; verum *calculus* interdum, post *arthritida* diu vacantem, (cum in sanguine nova materia coacervata, novaque facta esset

esset illius germinatio) ægrum per se invasit; interdum *arthritidis* paroxysmum e vestigio excepit, tanquam morbus ei geminus, a communi stirpe oriundus; vel potius, in alia corporis regione, ejus pars altera.

Magni vero hic momenti esse arbitror notare, quod ex quo *arthritidi* se adjunxit interdum *Vertigo*; alias *calculus*; pro istorum morborum malitia frequentiaque temuata sit *arthritis*; & quidem ea proportione, ut ab illa demi, quicquid istis attribui, confirmetur.

Istorum autem morborum ortus, incrementum, ordo, vicissitudo, & inter se relatio, nunquid aliud significant, quam, quod ii omnes simili gaudeant causa continente; quæ nunc, in artubus *arthritidem*; nunc in capite, *Vertiginem*; nunc, in renibus, *calculum*, & quidem hosce omnes, pro istius causæ renovatione, viribusque, tum crebros, tum vehementes pariat, & producat.

CAPUT X.

De Asthmate Arthritico.

ART. I. TRactata imi ventris *arthritide*, ad eam jam progredior *anomalam*, quæ est *Thoracis*, quæque respirationis organa præsertim afficit. Ubi primum de *Asthmate Arthritico*; tum de *Tussi arthritica*, de *Phthisi Arthritica*, deinde sermonem faciam.

Asthmata sunt hujusce tituli permulta, quæ a causis alibi locorum, nec in *Pectore* extantibus, oriunda, (nauseæ, verbi gratia, colicæ, anginæ, vel hujusmodi morbo alicui *arthritico*,) κατὰ συμπάθειαν, ἐπιγίνονται: & istorum, quibus superveniant, morborum Capitibus, sunt vel dicta, vel dicenda. Unum, hoc Capite, *asthma* dicam *arthriticum*, nimirum ἰδιοπαθικόν.

II. Hoc affectu omnium creberrime laborant ii, quibus breve, vel aliis male compositum pectus, aëri reciprocando minime accommodatum, & quorum parietes *asthmate* & *arthritide* fuerant, maxime vero si utroque, gravati. Hic enim, multo apparatu & molimine, producendo huic affectui, quasi studetur: cumque, nato & perfecto homini, respiratio usus sit perpetui, & ad vitæ opus sustinendum, continui; mirandum non est, illius impeditionem, & difficultatem aliquam insignem, sæpe periculosam, sæpe lethalem esse.

III. *Asthmati* huic inferendo (ut, de aëre spisso, carbonum fumo, ventis, aliisque tam hujus *asthmatis*, quam vulgaris & primigenii causis evidentibus, nihil dicam) huic, inquam, inferendo confert miasma *arthriticum*, pectori inflictum; illius utpote causa continens, & conjuncta: itaque ut, tametsi plures illud causas evidentes & remotas, alio sc. tempore & corpore aliam) unicam tamen habeat continentem, & proximam, videlicet *arthriticam*.

IV. *Pectori* miasma nunc opiata, perperam adhibita, infigunt; nunc quicquid alia *arthritida* repellat, & pectus appelli faciat; nunc, urgente nulla vi externa sive causa evidente, pectus angustum, gracile, gibbosum, breve, aliterve male formatum, ipse per se *arthritis* intrat, tanquam domicilium maxime conveniens. Interdum evacuatione aliqua solemni (qualis est fluxio sanguinis, ulcus, vel etiam partus naturalis) suppressa, quæ miasma sensim amandare solita est; in sanguine cumulatum illud, neque, uti par est, in articulos expulsum, pectori committitur, *arthriticæ*, utero ex more non gerentis, *asthmate* hunc in modum aggravatæ, exemplum memoratu dignum his subnectam.

V. De hujus *asthmatis* Ὕπαρξιν, & de ejus natura plane *arthritica*, ut palam fiat. advertendum est, *asthma* nunc e vestigio sequi *arthritida* regularem intercisam; & a τῶν ἔξωθεν, ad ea, quæ intus sunt, materiæ vitiosæ fieri μετάστασιν, aperte monstrare: nunc, e contrario, *asthma* in *arthritidem* mutari; antiquam sedem, & avita regna, se denuo ingredi, materiam indicare: nunc, hos affectus se mutuo excipere, vicesque agere alternas: unc ab *asthmate*, *arthritidem* vinci, absorberi; uti nonnunquam, ab *arthritide*, *asthma*. Qui quidem istorum malorum ordo, reciprocatio, habitudo, & ratio inter se nihil magis significat, quam quod, ex eadem materia, *arthritidi* propria, nunc in artubus, nunc in pectore vires exercente, utrunque producatur; & *asthma* illud sit revera *arthriticum*. Quod quidem enunciatum eo magis probabile, quoniam *arthritidem* sua gaudere materia, peculiari & propria, quæ in alias aliquando regiones evagetur, omnino constat; *asthma* vero, non tam a propria ulla materia, quam a vitiata

tiosa aliqua communi, (sive alia quavis inimica, & aliena) una cum mala corporis febricitatione, partiumve respirationi dictarum imbecillitate, causa hujus morbi privata, fieri.

VI. Quæ vero hujus prosapiæ *asthmata* duum sunt generum; alterum (uti de exquisito *asthmate* pronunciatum esse solet) siccum: alterum humidum. In sicco isthoc *asthmate* anhelum videre licet *asthmate* anhelum videre licet *arthriticum*, & tanquam animam agentem, spiritu difficili, respiratione brevi, pectore gravato, tussi vel nulla vel mediocri, sputatione parca laborantem. Qui vini spiritibus dediti fuerunt *arthritici*, eos sicco hoc *asthmate* plus semel ægrotare novi.

Asthmate, quod *arthriticum* est, humido affecti, tussiendo sputum plerunque crassum, & viscidum, idque nonnunquam vitreum exantlant; unde levari solet *asthma* donec, nova in *Pulmonem* missa, seri vitiosi copia renovabitur: hoc autem, in teneris corporibus, tenui, laxoque sanguine, & ad colliquendum apto, donatis, & quidem autumno maxime, locum habere mos est.

VII. Pituita crassa involvitur; una cum eo, *Pulmoni* incutitur; tussique ejicitur miasma *arthriticum*: sic, ut permultos interdum annos, inversa *arthritis* hac via fugam capessat; eaque sputatione, (simili fere modo, atque paroxysmo *arthritidis* regulari) a periculis gravioribus defendatur æger. Et quidem *arthritidum*, quotquot observantur, *anomalarum*, nullæ videntur esse benigniores, aut minus timendæ, eo, quod nunc dico, humido *asthmate*, & diarrhœa *arthritica*: eo videlicet, propter materiam *Pulmonibus* emissam; hac autem, *ano*.

VIII. Ex diversis hujus *asthmatis*, qua sicci, qua humidi symptomatibus, opinari fas est; in priori, membranas, nervos, aut musculos spiritui trahendo inservientes affici, & iis materiam impingi; unde *Respirationis*, cum siccitate labor: in altero, miasma, sanguinis sero implicatum irretitumque, una cum eo *Pulmonibus* committi, & iis inhærendo respirationem impedire: atque pro diversitate symptomatum, diversa morbi hujus *Subjecta* esse, non temere judicamus.

IX. Nonnunquam equidem *arthritis* (quod ante traditum) ipsis a carceribus, ipso ab initio devia; neque pede, neque manu salutata quidem; *Pulmonem* adit, occupat, lacessit, tanquam *asthma* germanum; nec ab eo facile distinguitur; donec, ætatis progressu, aliquando foras erumpat, artus exerceat, recteque se gerat. Cujus quidem in artus translationis, hoc effectum esse solet, quod, quo rectius se gerat *arthritis*; eo *Pulmoni*, & posthac reliquo corpori universo, melius. Qua de causa licet existimare, malum isthuc nihil aliud esse, quam *arthritida*; primum in pectore deviam, ipsoque principio *anomalam*; postea suo loco regularem.

X. Hujus *asthmatis* Πρόγνωσις quam legitimi, veri, & genuini, longe alia videtur. *Legitimum enim, curatu difficillimum: Juvenes non sine magno labore, Senes nunquam eo liberari dicuntur*. (1) Contra vero exploratum, hoc *asthmate* laborantes, facilius allevari, sæpius liberari; & quidem interdum, (quod de vero *asthmate* rarius affirmari potest) ex toto.

Ut autem in re tam multiplici distinctius dicam, adjiciendum, *asthmate* isthoc *humido* gravatos: sputatione, quod dixi, servatos, sæpe diu vixisse: *arido* effectos maximo sæpe in periculo versari; brevi tempore, non raro strangulari; sed & ope medica opportune adhibita, factaque humorum metastasi, nonnunquam subito restitui: denique, nulla arte sublevatos, eo se modo habere, & demum e vita cedere, tanquam *asthmate* legitimo oppressos.

XI. Curatio tollit impedimentum respirandi; vel e corpore illud evocando, vel in artus amandando. Materiam e corpore vitiosam evocat *Venæ sectio*, & *Purgatio*; quarum illa plethoricis, & nimio sanguine distentis; hæc gulæ deditis, satietate læsis utilissima: utraque vero talis sit, oportet, ut ab *arthritidis* πρὸς τὰ ἔξωθεν expulsio promoveatur. Hoc autem optime fit sanguinis detractione mediocri; purgatione, quæ per *Drasticum* aliquod, & sanguinem exagitans, peracta. Detrahantur igitur, (quando res postulat, & vires ægri patiuntur) unciæ quasi novem: *Enema* brevi post injiciatur: die proximo *Purgans* (ex *aloe*, *Syrupo domestico*, *Pil. cochiæ*, vel ejusmo-

(1) Vide *Riverium*, Cap. *de asthmate*.

ejusmodi aliquo) sumatur, sine paregorico vespere sequenti propinando.

Post evacuationes hasce generales, in *sicco asthmate arthritico*, magnarum virum & momenti sunt *Sp. c. c.* aliique istius generis *Volatiles*, & *flores Salis amoniaci*.

℞. *Pul. e chel. c. c. conf. Tussilag. ana* ℈j. *Flor. Salis armon.* ʒß. *Syr. Balsam. q. s. f.* Bolus, *quinta, vel sexta quaque hora, cum idoneo vehiculo demittendus*.

In *Humido*, *Vesicatorium* dorso inter omoplatas applicatum, allevandis *Pulmonibus* summopere confert. Pituicam movent, eodemque tempore *Podagram* expellunt e *Sulfure* præparata; qualia sunt *Tinctura*, *Balsamum*, & *Flores Sulfuris*: uti etiam, his affinia, & plane congenera, *Gummi antiasthmatica*, *ammoniacum*, *Bdellium*, *Balsama Naturalia*, *Peruanum*, *chiliense*, *capivi*, &c. Placet *Tinct. Sulf. gut. xx.* vel *Balsami* seq. gut. x. ad xv. ex *Syr. Balsam* cochl. dare; & sexta, nona, vel duodecima quaque hora, prout opus fuerit, repetere.

℞. *Tinct. G. Guajac. Bals. Per. ana p. aq. misce*.

In utroque vero, tam humido, quam sicco *asthmate*, remediis hisce, cum vehiculis idoneis, uti juvabit; usque dum *Pulmoni* conciliabitur quies, & in ducendo spiritu facilitas.

Clysteres, & *Purgantia*, quæ in vulgari *asthmate* non incommode plus vice simplici adhibeantur, in *arthritico* hocce post primam vicem minime præscribenda: ne videlicet humorum in artus eruptionem, quæ rebus quibuscunque aliis longe præferri debeat, sufflaminent.

Pulmoni phlegma quod impactum est, *Oleo amygd. d. Ol. Lini*, *Syr. Balsamico*, *cap. Ven.* & aliis ejusmodi *anacatharticis* movendum, excreandum.

In *Paroxysmo*, siquidem urgebit ille, neque auxiliis supra dictis mitigabitur; maxime valet *Oxymel Scillit.* vel cochleatim, & per vices datum, ut eo spirandi spatium adaugeatur; vel ea dosi, qua vomitio cieatur, humorum inclinatio mutetur, & in articulos vertatur. Certe, per unam vomitionem, *arthritidem* ex *anomala Regularem* fieri, plus semel novimus. Nonnullis in *Paroxysmo* profuit *Fumus Tabacci*, *Potio coffee*. Valent suo loco *Frictiones*. Non magni æstimantur *Unguenta*, vel *Linimenta*, *asthmaticis* vulgo commmendata, in re præsenti parum valitura.

Prophylaxis in *Humido asthmate*, præmissa purgatione: instituitur per *Diuretica*; quæ serum apte & tempori amandent: per *antiasthmatica*; quæ *Pulmonem*, & spirandi organa tueantur: per *Fonticulos*, dorso inter omoplatas apertos; vel *Epispastica*, maxime diuturna: perque ea, quæ *arthritidis* primigeniæ *Prophylaxin* agant. *Siccum* autem *Marte* cum *antiasthmaticis*, *Gummi* puta *ammoniaco*, &c. juncto; iis videlicet, quæ spiritus animales una cum pectore respiciant, fugandum. In utroque, usus est immensi *aer* apricus, & probe agitatus; uti etiam bona victus ratio: quam ut teneat ægrotans, fugiat necesse est, τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, a Medicis non sine causa passim improbatum, & cibo simplici vescatur.

HISTORIA I.

Adolescens, ab Arthritide Asthmaticus, *Empirici Narcotico peremptus*.

Ad trium supra viginti annorum adolescentem, in regione urbis septentrionali, vergente sæculo superiori, anxie & propere arcessebar. Ut ætatem hominis adimpleret, a natura ille destinatus esse videbatur. Erat enim forti, & quadrato corpore, vultu colorato, uno miasmate *arthritico*, quod a patre acceperat, infectus. Sanguinem, ab ipso vitæ exordio vitiosum, ipse malis moribus non parum inquinavit. *Spiritus ardentes* avide potavit: malam victus rationem affectavit: coctionem, quasi de industria, pessum dedit.

Podagra, quæ paroxysmum regularem plus semel ediderat, & dudum artus exercuerat, nescio qua de causa relictis artubus, ad ea, quæ intus sunt, translata, respirationis organa invasit: hinc *Pectus* aggravatum, spiritus difficilis, respiratio brevis & laboriosa.

Visa est materia, vel e musculis respirationi inservientibus aliquem, vel eorum membranas occupasse; vel in nervorum *Paris vagi* fibras se insinuasse. *asthmæ* enim siccum erat; nec quicquam *Sputum*, nec quicquam *Tussim* sibi adscivit.

Dum ita res erat, Empiricus e laniorum vico, ad vitam & salutem (proh Deum atque hominum fidem) instaurandam, est accitus. Ille, historiæ neque caput, neque finem ob oculos habens, ἀπειρεγγίᾳ familiari & usitata, multa factitavit; nihil egit: donec elapso pene quatriduo, propter ἀγρυπνίαν

(hanc

(hanc argumenti speciem obtendebat) paregoricum audax, & nequam, sub noctem dedit. Hinc illæ lacrymæ : hinc ille properus ad Medicum nuncius.

Ægrum ego ἄφωνον inveni, moribundum, & jam per totam, quæ præcesserat, noctem, animam agentem. Rem astantibus palam feci, & (honore habito) discessi. Τοῖς ἱεροῖσι, τὰ ἱερά.

HISTORIA II.

Asthma *siccum* Arthriticum, *Venæ sectione & Cardiaco sublatum*.

INgenio, scriptis, & eruditione vir præclarus, *Rad. Bohun*, hypochondriacus, asthmaticus, cruditatibus acidis, dolore artuum *arthritico*, sæpe vago, interdum fixo, diu afflictatus; dolorem istum nuper acutum, ex improviso abrutum, & intercisum habuit. At brevis ista mali intermissio. Ægrotantem; olim collegam meum, & eo tempore convictorem, visitavi, lecto inveni prostratum, jam per noctem anhelum; & ea respirandi fuit difficultas, reciprocatione crebra quasi animam agentem. Neque *Sputatio*, neque *Tussis* erat ulla. Pulsus in carpo fortis, & elatus.

Ex omni parte re perpensa, materiam *arthriticam* in *Pulmonum* adyta, in eorum membranas, nervos, aut iis movendis inservientes musculos, per Μετάστασιν ingredi, & eos occupare censui.

Pertusa meo consilio vena, missus est sanguis; cui, post horas aliquot, innatavit, gelatinæ viscidæ similis, placenta. Deinde, ut e castris inique usurpatis hostem exturbarem, *Spirit. Volat. Oleosi* copiam, ex idoneo vehiculo, propinavi; & pro rei necessitate repetii. Auxiliis hisce paucis, & paupertinis, sed opportune adhibitis, sine difficultate respiravit æger : *Pulmone* liberato, & relicto, in pedum & manum articulos (non noves illi locos) fugatus est hostis : confirmatus æger.

HISTORIA III.

Arthritidis *in* Paralysin & Asthma *Metamorphosis*.

QUidam artis sciens chirurgicæ, semel aut iterum in anno *arthritide*, per pustra quatuor recurrente, multum ægrotavit; ætate vero provectus, neque tam crebra, neque tam vehementi, per biennium minuta, & sensim mitigata est *arthritis*; cum in ejus locum mala, multo graviora, simili modo & mensura, successere : sinistri nempe brachil, pedisque resolutio, cum totius lateris imbecillitate : deinceps *asthma*, tam molestum, tamque importunum, ut non nisi recta cervice spiritus traheretur. Siccum autem erat *asthma*, paroxysmos habens, sed nullo *Typo* regulari signatos. Mari æger diu artem exercuerat; ubi *Spiritum Vini* nimium pytissando, tum *arthritidi*, tum *Paralysi*, tum etiam *asthmati* viam fecisse, & fundamenta jecisse non immerito censeatur.

Ita laboranti *Venæ sectio*, *Oxymel. scillit. Purgatio - Antiasthmatica Podagrogis* juncta, cum aëre aperto, nonnihil profuere. At cum illa morbi natura esset, quæ nervos, eosque valde afficeret, quæ spiritus in iis contentos, (id est, intimum totius corporis humorem) mirifice debilitaret, cum ætas simul ingravesceret, ægroque fere jam inutilis esset medicina; partim morbis, partim ætate consumptum eum, sine ullo in articulis dolore renovato, abstulit ἄωρος θάνατος.

Eatenus vero rei nostræ conducit Historia; ut ex ea disci potest, maxime vero ex denso morborum ordine; subitaque mutatione *arthriticam* in nervos transferri materiam; & tum *Paralyseos*, tum *asthmatis*, causam fieri proximam, & continentem.

HISTORIA IV.

Arthritis, *in* Asthma, & Hydropa, *desinens*,

MUlier *Exoniensis*, brevi pectore, neque respirationi satis apto, diu *arthritica*, nuper omni dolore libera, nec pro more utero gerens; propter hasce causas, annum circiter quadragesimum, *asthmate* & *Tussi* corripiebatur; illa non parum, isto multum excruciata.

Audita morbi historia, symptomatum ordinem & momentum meditanti mihi, luce clarius videbatur; illius materiæ, quæ per uterum, perque articulos soleret amandari; quod in corpore relictum, vel de integro cumulatum esset; in respirandi organa infundi, eorumque motum impedire. Qua quidem opinione ductus, ut aëre puro, & aperto, frueretur ægra, (perpurgato prius corpo-

corpore) rus illam misi; sed *Antiasthmaticis*, & *Arthritidem* expellentibus munitam. Neglectis autem medicamentis nulla in articulis visa est *Arthritis* : verum e contrario nova, tum in imo, tum medio ventre, coacervata est materia: unde tantus abdominis tumor, spiritusque tam gravis, ut non nisi cum sono & anhelatione spiraret ægra, propemodum strangulata.

Clysteribus ex urina crebris subducta est alvus, tumor abdominis sublatus : atque sic amotis impedimentis, *Sp. C. C. Succin.* aliisque *Podagrogis*, uno eodemque tempore, extrusa est in articulos *Arthritis*; & amplificatum respirandi spatium : atque adeo (quod attendendum) æqualiter.

Hinc aliqua curationis spes; at fallax, & inanis. Natura enim deficiente, neque operam conferente, frustra omnis medicina. In *Hydropa* incidit ægrotans, *Diarrhœa*, & narium *Hæmorrhagia*, symptomaticis, & sæpe recidivis, comitatum : quibus demum oppressa, mortem, omnium morborum finem, oppetiit.

HISTORIA V.

Asthma, *cum Iliade malorum*, Arthritidos *defectu* regularis, *exortum*.

VIr Reverendus, quo cum magna pervetusque mihi familiaritas, natura firmus, temperamento sanguineo, vultuque colorato præditus, post juventutem non tam intemperantem, quam delicatam, & dapsilem, matura ætate corpulentus, & habitior factus est; annoque 1674. & deinceps, *Arthritide* per vices ægrotavit.

Postea solum, & cœlum, (quorum illud siccum, hoc perflatum erat) humido, & minus salubri mutans, ætateque procedens, *Arthritide* non, ut ante fixa, verum per artus, ad instar *Rheumatismi*, vaga & erratica, laboravit. Sed neque diu morbus istud *diu* retinuit : nam paucos post menses, quam in corporis ambitu ille sævierat, *Catarrhis* & *Tussi* correptus est æger : unde sputum magna ex parte laboriosum; utpote crassum, viscidum, ab imo *Pectore* citatum. *Tussi* accessit *Asthma*, grave profecto, importunum, & quod ægrotantem multos annos, autumno maxime & tempore hyemali, divexarit, Quamvis autem *Asthma*, nec interdiu unquam, neque noctu penitus cessavit; ea tamen natura erat, ut eadem nycthemeri hora constanter redux, (tanquam ad horologii fidem) & quidem multos in menses continuos, paroxysmum ageret. Dum ita res erat, *Venæ sectione*, *Vomitu*, *Purgatione*, *Decoctis Pectoralibus*, *Spiritibus*, *Gummis*, &c. *Antiasthmaticis*, plus semel levatum *Asthma*, minime vero sublatum.

Alias *Hæmorrhoidum* tumore, magno utique, & diutino, torquebatur æger; eoque tempore illud præcipue notandum, quod neque spiritum difficulter traheret; neque *Articulis* doleret.

Alias *Vertigine* tenebatur, adeo vehementi, ut quæ ægrum neque ambulare pateretur, neque erectum stare: durante vero illa, cætera bene se habuit.

Mense Junio, 1685. ex vino nimio plus poto, incidit in *Pleuritidem*, *Hæmoptoe* comitatam : auxilio, cum plerisque aliis, sed omnium multo maximo, fuit sanguinis detractio, iterata, copiosa. *Pleuritidi* nondum penitus evictæ, subnata *Arthritis*, in extremis corporis partibus, regularis. Ea vero, nescio qua de causa, sive quiescente; sive repulsa; febricitavit denuo ægrotans, *Angina* affectus. *Anginæ* paulo post suborta est *Arthritis* (uti post *Pleuritida*) regularis.

Anno plus minus 1687. suadente nescio quo, fortissima sumens *Hydrotica*, (ut erat æger remediorum empiricorum amantissimus) sanguinem, a natura calidum, adeo exagitavit, ut *Impetigo* statim erumpens corporis superficiem mire turparet. Tumore lato, & inæquali, facies inflammata est. In *Squamulas* subalbicantes, & fursur, abiit tumor; eoque exeunte, loci, tanquam a *Variolis*, rubor apparuit. Multum, & diu, gravissimo hoc affectu laboravit æger. Alio enim loco restituto sanatoque, alium, sed a novissimo distantem occupavit; & quidem ita, ut maculas crescentes, maturas, arescentes simul semel aspicere daretur. Facies autem maxime, & pene continuo fœdata est. Cui addendum, quod æstus corporis universalis, pruritus, & ex eo spirituum inquietudo, ægrum, molli teneraque constitutione præditum, supra quam dici potest, excruciavit. *Impetigo* sanguinis missione, purgantibus cum calomel. sæpius iteratis, & *Antimoniatis*, est curatus.

Verbo dicam; ex quo *Arthritis* idonea, & regularis, ægrum deseruit; affectu hoc, vel illo, raro autem mitiori, & minus periculoso, annis fere singulis, urgebatur; sæpe tantum non opprimebatur.

Ex *Impetigine*, mutata rerum facies; namque, anno post uno, vel altero, redux *Arthritis* (tanquam ex postliminio) paroxysmos ἐν τοῖς ἔξωθεν, aptos & satis crebros, agitavit. Nihil apportunius, nihil commodius esse potuit; nam *Arthritidis* denuo *regularis* ope, servatus æger, per extremum vitæ decennium multo magis, quam solebat esse immunis, non tam morbis, quam ætate fractus, e medio excessit.

Hic animadvertendum (quod quidem maximi, in re præsenti, grande pondus argumenti) ægrum, quo tempore sive *asthma*, sive *Tumor Hæmorrhoidum*, sive *Vertigo*, sive *Pleuritis*, sive *Angina*, sive *Impetigo* locum habuit, *Articulis* nunquam doluisse; nec quidem, in istorum morborum intervallis, ita crebro, aut tam graviter, atque ante *Asthma*: unde verisimile, hos affectus, aliqua saltem ex parte, per materiam *Arthriticam*, (in pulmone *asthma*, & singulos affectus in singulis eorum locis facientem) excitari. Cujus enunciati fides eo confirmatur, quod in *arthritidem*, etsi minutam, & parvam, tum *Pleuritis*, tum etiam *angina* semel; *asthma* vero sæpius mutaretur. At, quod (testium mille instar) omnem argumenti metum adimat, hoc est; per *arthritidem*, iterum recte, & debitis ex intervallis, edentem paroxysmos, tum *asthmate*, tum *Impetigine*, ne dicam alios affectus omnes, ægrum liberari: difficillimisque vitæ annis, supra quam spes, aut amicorum expectatio fuit, defendi.

Minime vero credendum, morbis hisce procreandis unam sufficere materiam omnibus *arthriticam*; quin potius serosa sanguinis eluvie v. gr. in *asthmate*, eam involvi, irretiri, & simul cum aliis sanguinis retrimentis, per *Pulmones* exterminari. Quod vero de *Asthmate* propositum, de *Impetigine*, cæterisque affectibus jam dictis, aliqua parte affirmari posse, cogitandum est.

Hinc opinari par est, ægrotantem illum, bono corporis habitu a natura donatum, vitæque ratione non adeo prava, aut inepta usum, in tot gravissimos affectus, forsan non alia potius de causa, incidisse, quam quia *Arthriticum* miasma, (quod αἰεὶ φυόμενον ex more usitato, & regulari minime, sic, ut debuit, expulsum fuit) in ea, quæ intus sunt, ferretur; ibique dictos, vel ex toto, vel ex parte, eaque nunc majori; nunc minori, faceret affectus.

Unde probabile, si longo illo multorum annorum spatio, (discessum inter reditumque recte, in artus molestæ, & vehementis *arthritidos*) quo tot tantisque modis æger afflictatus erat; habita *arthritidos* ratione, fuisset illa tractatus, & in *arthritide* reducenda, locata fuisset opera; medendi viam tutiorem, ægroque multo fuisse commodiorem.

HISTORIA VI.

Asthmatis *Vultum induens* Arthritis.

NOnnunquam artus, ut ante dictum est, relinquit *Arthritis*, & ingressa *Respirationis Organa*, vel ea continenter urget, vel accessionibus adeo crebris, & molestis; ut, in illa corporis regione, non tam peregrinus, quam morbus indigena, & vernaculus esse videatur. Hujus rei exemplum hic subjiciam, mihi notissimum; virum medendi arte percelebrem, eamque hodie feliciter exercentem, fuit ille parentum altero, diu *Asthmatico*; altero *Phthisico* procreatus; brevem, & male formatum habens *Thoracem*, tanquam ad *Asthma* factus, *Pectoris* affectibus ab ipso ortu proclivis existimari potest.

Post adolescentiam floridam, sed & temperatam, ætate matura, laboravit *arthritide*, crebro recurrente, satisque apta. Anni aliquot hunc in modum agebantur, cum a *Catarrho* spirandi difficultas *arthritidi* succrevit, progressu temporis ingravescens. Huc non parum contulit aër, fumo carbonum salinis (e vicino mari) vaporibus, & officinarum, quæ in propinquo erant, graveolentia repletus. Flante euro, vel euro-aquilone, raro ille sine difficultate spiravit; ut vel ea de causa, (vento nimirum eo exorto) sæpe lecto se ejicere & corpus erigere coceretur. Eo durante vento, semper Δυσπνοϊκός; cessante eo, vel in alium mutato, tanquam incantamento, levatus est. Cœna interdum absuit immodica, & in victu error fere omnis. Obfuit cutis, alias a frigore, alias ab aëre nimis spisso, constipata, & impedita Διαπνοῇ. Quin etiam *Asthma* nonnumquam intulit, ab equitatione, vel ambulatione, vel alia aliqua exercitatione nimia, fatigatio; uti etiam nonnunquam aëris, & planetarum ardor æstivus: unde spiritus animales, sive exhausti, sive debilitati, reciprocando pectoris motui vix sufficerent. Sæpe a cruditatibus incepit *Asthma*: namque inde flatus; inde abdo-

abdominis distentio; inde thoracis coarctatio, in spiritu trahendo; inde labor, & difficultas.

Sanguis huic ægroto, *Inflammationi* contrahendæ admodum pronus erat: sæpe in *Peripneumonias*, aliasque *Febres*, (nunc *Sudoribus*, nunc *Diarrhœa*, nunc *Urinæ profluvio* signatas) evectus; semper autem pertenuis, quique minima de causa colliqueret; qui nunc per renes efflueret; *Pulmones* sero qui nunc obrueret, & spiritum elideret. Illud autem serum, post aliquam in *Pulmone* moram, vitreo sæpe colore exantlatum est.

Ingruente *Asthmatis* insultu, reliqua ejus symptomata antecedere solebat ventriculi inflatio, cum intestinorum vermiculatione, & dejectione postmodum insequente: magna *Pectoris* erat constrictio; lateris præcipue dextri, subtus mamillam: ubi loci æger in omni *Asthmate*, potissime torquebatur.

In paroxysmo *Asthmatis* (quoniam unum idemque raro diu profuit) medicamenta in usum trahebantur varia. *Mixtura* nempe *Riveriana*, *Tabacci Fumus Tubo haustus*, *Empl. Epispasticum Dorso inter Omoplatas admodum*. *Ol. Amygd. d. cum Diacod. Potio Teæ*, cum adjectis *Balf. Sulph. Terebinthinati* guttis aliquot: at omnium maxime, certissimeque, *Inflationem* mirum in modum cicuravit, compescuit potio *Coffee*.

Ad *Prophylaxin*, & adversus *Asthma* sui tutelam, æger, (auxilium ab exploratis sumens) *Eccoprotico* identidem adhibito, tempori cruditates exterminavit; itaque malum anticipavit. Profuit *Decoctum Corticis*, eo namque sanguini robur conciliatum. Profuit diætæ ratio accurata; cœna parca, vel nulla; loco cerevisiæ *Vinum Burdegalense*, aqua dilutum; profuere *Fonticuli*, dorso aperti. Id autem, ut recte concoqueret, & frigus evitaret, ægro præcipue curæ erat.

At, quod rem nostram maxime attingit, eamque non parum illustrat, ex quo tam gravi *Asthmate*, omni mense, ne dicam hebdomade, recidivo laboravit æger (id est, per decennium ultimo lapsum, & quod excurit) rarius, minus ille doluit articulis: & quod in primis notandum, hujusmodi dolor, quoties occurrit, e vestigio *Asthmatis* insultum est secutus, eique conexus: ut, ab eadem causa communi, nempe *Arthritica*, non immerito fieri credatur uterque hic affectus; & quod *asthmati*, natura tam *arthritico*, per *arthritidis* paroxysmum regularem, (modo vires aliæque ægri res annuerint) utiliter occurratur.

Huic quidem ægro persuasi, ut quo fieri posset artificio, præsertim *Marte*, *Phœnigmis*, a pectore longe arceretur, in extremas partes evocaretur *Arthritis*; ea nimirum opinione ductus, quo plus *Pedibus*, eo illum minus *Pulmone* laboraturum. Neque huic opinioni refragatus est æger; imo maxima ex parte consensit: istam autem medendi viam exclusit ægri constitutio tenera, *Phœnigmorum*, aliorumque, quæ dolorem excitarent, usum non admittens. Quæ ad hanc rem adhiberentur omnia, *Pectori* ne obessent, *Asthma* ne inferrent, potius quam ut *arthritida*, cavendum erat.

Ut autem Historiæ nobili finem imponam, habetis *arthritidem*, dolore articulorum, tumore, certisque omnibus numeris absolutam, germanam, exquisitam; habetis, inquam, eam castra mutantem; pectus invadentem; idque sic afficientem, ut in *Asthma*, morbum illius regionis proprium, & vernaculum, mutari existimetur.

HISTORIA VII.

Ab Arthritide *repercussa*, Pectoris *externi Oppressio*, Spiritus *impeditus*.

VIr insignis, illustri domo natus, post adolescentiam opiparam, & non nimis siccam, sub ingressum juventutis *arthritide* correptus est; eaque multos annos apta, & regulari laboravit. Pede doluit, cum, a frigore repercussa, *arthritis* sternon, & respirandi organa derepente invasit. Pectus hinc gravatum: impeditus spiritus: nulla vero expuitio, nulla *Tussis* erat, ut in membranas musculosque, pectus ambientes, materiam impelli vitiosam, omnino judicemus.

Vomitu, quando illi proclivis erat, per *Decoctum Cardui* citato, tametsi non multum ejecit, dilatavit tamen spiritum, & caput dolore affectum allevavit. Visum erat *Diaphoresi* materiam evocare; quem in finem *Epithemate* (ex *Aq. Reginæ Hungariæ*, *Tinct. Lavendulæ*, *Spirit. Vol. Oleos.*) immerso lintea, *Pectori* applicantur; stragulisque simul pro rei necessitate adjectis, sudor elicitur exoptatissimus, utilissimus. Verum materia nondum penitus educta, sed interdum *Inguen*, nonnunquam *Oculos*, alias,

alias *Cervicem*, modo etiam *Genu* afficiente; ut magis regularem *arthritida* facerem, & extremarum partium articulis infigerem, *Infusi amari*, haustum, cum *Tinct. M. gutt.* xx. bis in die sumendum, imperavi: nec quidem frustra: paucorum etenim dierum spatio pes doluit; expulsa est *Arthritis*; ea, quæ intus, sunt liberata.

Alio tempore, cum a frigore pariter repelleretur *Arthritis*, ejusque materia cum sero abrepta *Gravedinem* faceret; usu *Tincturæ Sulfuris*, (cujus beneficio materiæ inclinatio commodum mutata, & ad τὰ ἐκτὸς versa erat) æger convaluit.

CAPUT XI.

De Catarrho, Tussi, & Peripneumonia Arthritica.

ART. I. Quamvis hi affectus, quoties absoluti & legitimi reperiantur; propter diversos eorum vultus, & pathognomonica diversa, non immerito *Specie* distingui; proindeque non unius tituli esse judicentur: nihilominus has *anomalias*, quando ab eadem causa, nempe *arthritica*, idem *Subjectum*, nempe *Pulmonem*, afficiente producantur; propter hanc earum inter se convenientiam, & necessitudinem, una, non inepte hoc Capite, tractari fas est. Ut autem de illis clare, & perspicue dicam; primum, earum communia, quæ omnibus, vel minimum plerisque sunt: tunc, quibus illarum, quæ propria sint, edisseram.

II. Omnibus hoc commune est, illas tam cito nullos unquam invadere, nullos æque male habere, & mulctare, ac quos sive gibbosos, sive graciles, sive *Pectore* nimis brevi, aut acuto, aliove quovis modo angusto, nec satis apto, natura fabricavit, aut etiam constitutione nimis tenera donavit. Si qui etiam *Ictu*, *Casu*, *Vociferatione*, vel *Exercitatione* aliqua vehementi injuriam *Pulmoni* intulerunt; vel a parentibus *Phthisicis*, aut *Asthmaticis* exorti, vel ipsi tales fuerunt. Hos, inquam, omnes *arthritis* sæpe larvato vultu aggreditur; cumque ejus suspicio ne vel minima incidit; *Pulmonis* adytum intrando, membranas ejus corrodendo; tarde crebro, at certo, perimit. His enim corporibus, *Pulmo* læsus, & debilitatus, alienum facile recipit; difficulter rejicit, itaque tandem acri, & viroso eo corrumpitur.

III. Hujusmodi corpora vexantur his *anomaliis*. Utrum vero *arthritis*, vel quousque ea, *priusquam se Regularem ostentavit*, *& in Artubus unquam emicuit*, *Pulmonem* afficiat; quoniam indicia non habemus manifesta, & fide digna, explicari nequit. Suspicari vero licet, naturam, in iis, qui parentibus nati *arthriticis*, una cum ipsa vitæ lampade miasma accepere; quoties illi, ætate prima & ineunte, *achoribus*, *Catarrhis*, *Tussi*, aliisque hujusmodi malis supra modum urgeantur, (eos autem crebro sic urgeri, & morbis his alienum aliquod exterminari constat (miasma, a parentibus acceptum, in natorum sanguine retentum, ibique copiis adventitiis quotidie auctum, hisce morbis, aliqua ex parte ablegare. Hoc autem, utrum ita revera sit, an secus; ex natorum, & parentum malis simul comparatis, optime (tametsi, propter rei obscuritatem, non sine aliqua dubitatione) colligendum. Quare in *medicis*, uti dixi, *Suspicionibus* hoc habendum, eoque magis, quoniam, data positaque conjecturæ hujus veritate, medicinæ *arthritidem* expellendæ reducendæque, ætate hac tenellula, omnium minime locus inveniatur.

IV. Ad eas transeo *anomalias*, quæ disquisitioni nostræ magis exponantur, & patescant: Postquam *arthriticis* paroxysmos aliquot idoneos, & regulares sustulere, non raro accidit; maxime, si iidem corpora modo descripta habent, a paroxysmo sive interciso, nimis leni, vel raro, materiam in *Pulmonem* transferri νοσηρὰν. In *Paroxysmo* interciso, vel abrupto, sæpe per *Emplastrum*, *Cataplasmum*, *Frigus*, vel externum aliquod aliud istiusmodi repellens, ad τὰ ἔσωθεν retro agitur materia, cujus utique repulsioni statim superveniunt pectoris gravitas, & farctura, spirandi angustia, asperæ arteriæ titillatio, tussis, sputum primo tenue, postea crassius; quæ quidem accidentia, qua sunt proportione, *Pulmones* affici, & in eos humidum impelli *arthriticum*, aperte indicant. Hæc est *arthritidos* in *Pulmonem* translatio, omnium maxime evidens & certissima.

Est autem ubi, *Paroxysmo* minime abscisso; verum, propter ejus sive lenitatem, sive raritatem, mala eadem oboriantur; & dubium magis reddant, sintne ipsa *arthritica*, an non? Hoc autem dubium, *arthritide* brevi post in *Paroxysmum regularem* erumpen-

pente, non raro eluitur: & ea, recte nunc demum agendo, se nuper minus rectam fuisse confitetur. Ita ex *arthritide* regulari præcedente, comitata, vel insequente, habes de Istarum *anomaliarum* natura prorsus *arthriticæ*, quibus tuto possis acquiescere.

V. Porro, in hoc concordant hæ *anomaliæ*, (uti cum iis cæteræ fere omnes) quod sæpissime seniores, interdum media ætate viros, at rarissime juvenes, quantum observatione constet, adoriantur. Ut de meis loquar; ex hujusmodi laborantium numero, quem vidi, non exiguo, unum tantummodo adolescentem inveni; alios omnes aut ætate grandi, aut saltem matura, ac constanti.

Hujus rei causa minime obscura est; quia, licet *arthritide* nativa, & a parentibus ducta, ægrotantes, ipsa quidem adolescentia, nonnunquam pueritia, dolent; hoc in *arthritide* acquisita non temere cernendum. Ebrietate, gula, malisque ea moribus acquiritur; atque ideo, ante medium vitæ, raro paroxysmos inchoat regulares perraro Ἀνωμαλίας: in sexu vero muliebri, raro ante partus, catamenia finita,

VI. Sputi ratio est habenda. Primo illud tenue, nec quidem multum esse solet; brevi post tempore copiosius; aliquando cum humorum tanto in *Pulmonum* flumine, quantum pectus aggravet, *Pulmonem* infarciat, vocem obtundat, spiritus impediat, quodque, si diuturnum esse contigerit, ægri corpus attenuet, infirmet; & demum opprimat. Qua vero proportione *Sputum* excreatur, eadem fere minuitur, in extremis partibus, *arthritis*, sic, ut quo plus *Sputi* ejiciat ægrotans, eo minus *articulis* afficiatur. Etsi vero istiusmodi *Sputatio* maxima ex parte salutaris (quoties nimirum non immodica, neque temere suppressa) esse reperiatur, in extrema tamen senectute, nimiam, & perniciosam, interdum novi, sic, ut ea multum æger enervaretur, & demum enecaretur. Hoc autem, ut opinor, rarissime occurrit.

VII. Nihil hos affectus esse *arthriticos*, evidentius significat, quam unum illud, quod sint omnes *arthritidi inversa* ratione, qua paroxysmum vel regularem, vel interruptum excipiant, vel absentem introducant, vel deficientem suppleant, & quidem ita, ut quo minor, rariorve ille, eo hi majores, ut ex imminuta *arthritide* externa, pro affectuum horum acrimonia & importunitate, internos hos affectus *arthritica* origine esse constet; & a miasmate *arthritico* pulmonem ineunte, *Tussim*, vel *Catarrhum*, vel *Peripneumoniam* excitari.

VIII. De *anomaliis* hisce singulatim sumptis, jam proxime dicendum; & quidem, primo de *Tussi* observandum, illam harum omnium esse frequentissimam, quæque paroxysmum *arthritidis* regularem usitatissime insequatur, raro autem comitetur, nisi ægroto valde *arthritico pulmonem* admodum imbecillem habente: hujusmodi ego *arthriticos*, nimirum *Phthisicos*, ægrotantes, uno eodemque tempore tussientes, & dolentes, aliquando inveni. *Tussis* hæc *arthritica* nonnunquam in paroxysmum *regularem*, (materia in artus translata) suapte sponte desinit; promptissime vero, si *Cathartico* non nimis leni, sed sanguinem miscente, & turbante, fuerit adjuta.

De *Tussi* porro aliud notavi, silentio minime prætereundum: nempe, in nonnullis *arthriticis* paroxysmum eam omnem antecedere; ægrum, dies quatuor, vel quinque exagitare; inter accessionis symptomata prænuncia jure merito censeri; cumque ea sputi multum ejiciatur; (aliquando permultum ejici exploratum habui) una cum eo miasmatis partem aliquam *arthritici*, per *anacatharsin*, quod probabile videtur, expelli.

IX. Hujus generis *Catarrhos*, uti semper *asthma* comitatur; ita interdum *Hæmoptoe*: Immensa seri copia spiritus viæ occluduntur, unde *asthma*; & in eodem sero demum exantlando, quia *Pulmo* (simul cum universa *Pectoris* compagine (concutitur, rapide convellitur, ipsumque serum, acre & mordax, vascula exedit; ab ista agitatione, acrimonia, fit interdum *Hæmoptoe*. Quæ tametsi ægro terribilis, horroremque ei, forsan alias meticuloso, incutiat; minime tamen pertimescenda, tanquam pessimi prorsus ominis, modo *Pulmones*, a natura εὔτονοι, nulla evidenti causa læsi, & curatio matura, & apta fuerit instituta.

X. Hæ *Tusses* sæpe, & interdum hi *Catarrhi* ex intervallo aliquo revertuntur, quando nimirum miasma, (ut est semper nascens) in sanguine renovatum, ac cumulatum, *Pulmoni* infigatur. Accessionibus his in primis favet autumnus, qui, cum illud tempus sit, in quo, ad τὸ παροξύνεσθαι. & miasma emittendum, moveri soleat *arthritis*, & in quo *Catarrhis*, & *Tusses* grassentur exquisitæ; quidni hisce nostris favere judi-

judicetur. Unum autem hisce omnibus inesse, & quidem magnopere ad eas contribuere censeo, nempe *Pulmonum* a natura imbecillitatem, & Ἀτονίαν: unde ii, *arthritico* miasmati, (quandocunque fuerit in sanguine congestum, & expulsioni aptum) pectus adeunti, in se recipiendo, arcteque complectendo, perpetuo sunt parati.

XI. *Tussientibus* his *Febricula* seu nulla, sive lenis esse reperitur; sin eos algere, aut cardiacis nimium indulgere contigerit, (unde *Febris* sive accedatur, sive augeatur) *Peripneumoniam* est quod timeas. Quacunque vero de causa initium capiat hic affectus, signa eum ostendentia, quæ συνδρομὴν constituant παθογνωμονικὴν, plane sunt eadem, ac in *Peripneumonia* vulgari, & absoluta, & utrum affectus hic *arthriticus* sit, an vero minime (nisi forte dolor *articularis* simul occurrat, extraque dubium rem ponat) ex ejus *Historia* tantummodo petendum est. Quoties autem *arthriticus* esse apparebit, hujus rei in eo curando rationem aliquam haberi, oportebit.

XII. *Anomaliis* hisce medendi indicatio generalis, eo, quod alienum est, citissime tutissimeque *Pulmonem* liberat: illud autem in diversis his affectibus, modo non uno perficiendum. In iis omnibus *Venæ sectio* prodest, ubi nihil adversatur; in teneris, & debilibus, vix unquam administranda; in morbis, & ætate fractis, ne vix unquam. *Hæmoptoe*, & *Peripneumonia* laborantibus est aptissima; præcipue *Peripneumonia*, qui omissa *Venæ sectione* raro curantur. Ubicunque vero instituta fuerit, caute & provide cavendus est; ut, *arthritidi* postmodum in artus expellendæ fugandæque, natura ne reddatur impar.

Proximo loco de *Purgatione* cogitandum: ea etiam omnibus hisce malis occurrit, & probabilis videtur, ubi vires ægri consentiunt, maxime vero, ubi corpus crassum, & plenum; aut intestina sunt immunda, & nulla fuit *Venæ sectio*. Illa vero *Purgantia* jure merito præferenda, quæ sanguinem exagitando, & turbando, ad *arthritida* movendam conferant: de quibus iterum, & sæpius alibi.

Præmissis his, ad ea descendimus, quæ *arthritidi*, hospitio novo, & inepto, (*Pulmone* scilicet) excitandæ, & foras ejiciendæ faciant. His adjungi, & cum iis simul componi juvat illa, quæ, *Pulmoni* dicata, ei, sive per *Anacatharsin*, sive alio quovis modo inserviant. En horum exempla.

℞. *Alcohol. M. Balsam. Capivi ana* ℈ß. *Cons. Fruct. Cynosbat.* ℈j. *Syr. Cap. Ven. q. s. f.* Bolus.

℞. *Flor. Sulf.* (*vel Benzoin.*) *Chal. prædicti ana* ℈ß. *G. Ammon. soluti q. s. f.* Pil.

In *Tussi*, vel *Catarrho arthritico*, (modo nulla *Febris* suspicio fuerit,) sumatur *Bolus*, vel ex *Syr. Balsamici cochl.* j. *Pil.* bis in die, cum *Decocti Pectoralis* haustu: quem quidem *Syrupum*, vel ejusmodi aliquem, alias sæpius in die lambat: alias, forma liquida siquidem arridet, iisdem temporibus propinetur *Haustus*.

℞. *Syr. Tussilag.* (*vel cap. ven.*) ℥ß. *Tinct. Sulf. gutt. ii. quibus prope mixtis adde Pul. Olib. Chal. N. ana* ℈ß. *aq. Hyssop.* ℥iiß. *f.* haustus.

Loco *Tinct. Sulf. Balsamum* ejus *Anisatum*, vel *Terebinthinatum*; *Balsamum Capivi*, *Gileadense*, *Chiliense*, vel *Peruanum* certis suis dosibus adhibeantur.

Quando malum inveteravit, ad prohibendam sanguinis colliquationem *Decoctum Corticis* aliquoties præscripsi, in ægroti emolumentum non mediocre.

Tussienti prosunt *Throch. Nigri Londinenses*, *Ecligmata*, & ad sputum educendum, *Tussim* mitigandam, quæcunque tuto faciant *artheriaca*.

Cum remediis internis dies tres, vel quatuor impertiveris; unde roboretur sanguinis, & ad τὸ Παροξύνειν extimuletur; si nulla in articulis apparebit *arthritis*, applicetur extra, parti creberrime dolenti, *Empl. Cephalicum*, per se, aut cum *picis Burgund.* quantitate æquali, vel *Ceratum viride*. Sin ista, nimis imbecillia, materiam non movebunt, & ex eorum usu nulla *Pulmoni* fiet utilitas; validioribus opus erit auxiliis, & majori mole pugnandum. Hoc casu *Phænigmi*, *Vesicantia*, *Setacea* possunt usurpari. Eo autem modo in eorum usu, progredi juvabit; ut a mitioribus semper incipias, neque nisi illa frustra fuerint, ad severiora ascendas: cumque severioribus uti necessum erit, non nisi naturæ permissu, & sic, ut ejus vires pati possunt, intentandum.

XIII. Hac methodo, in his affectibus, *Pulmoni*, ut opinor, optime prospicitur; maxime, si tutelæ gratia, in dorso *Fonticulos* aperiat, sique aëre sicco, & ventis agitato utatur æger, sique eo omnia dirigat, ut recta perstet *arthritis*, & ex intervallis debitis recurset.

Hisce vero prætermissis, aut otiose, & negli-

negligenter actis, *Tussis* ingravescit, corpus non alitur, nullus in eorum, quæ decedunt, locum subeuntibus, succedit *Macies*: pituita, quæ principio tenuis erat, jam crassior fit, excreatuque difficilior, & interdum cruenta. Exulceratio fit *Pulmonum*, unde, tanquam exquisita φθίσιν, oppressus æger, e medio excedit.

XIV. In *Peripneumonia* vero *arthritica*, rapidiori gyro versatur res. Inter initia, morbo protinus occurrendum; alias sane non facile vincendo. Sanguinem cito detrahi, *Enema* post horas aliquot immitti, *Purgationem* die postero institui, oportebit. *Linctus ex Oleo Amygd. d.* vel *Oleo Lini*, omni fere hora delingendus. Vitanda sunt *Emulsa*, & *Decocta* nimis frigida; sique apparebit in artuum aliquo *arthritis*, vel, eam educi posse, spes erit; per eam educentia consulendum est ægroto. Hoc enim perpetuo ratum esse arbitror, *Peripneumoniam*, ex *arthritide* inversa, & in febrim adaucta, natam, ejusdem *arthritidis* expulsione, & in artus amandatione, & in viam reductione (modo hoc effectum reddere licebit) commodissime posse removeri.

XV. Non ignoro Clarissimum *Sydenhamum*, Medicum ἰσόθεον, de sanandis his affectibus aliter scripsisse, nimirum, metastasi materiæ vitiosæ facta in *Pulmonum* lobos, intentionem medendi non ad ipsam *Podagram*, esse dirigendam; verum, (hoc symptoma, *pari modo tractandum, quo peripneumonia absoluta; venæ sectione scilicet repetita, cum* Diæta, *&* remediis refrigerantibus, *ac incrassantibus; Purgandum insuper ægrum, inter* venæ sectiones, *idque* potionibus lenientibus: *Sudorem autem obesset, materiam* pulmonibus *impactam indurando; unde generentur abscessuli, & tandem ægri mors certissime subsequitur*. (At per ego Ὑγίειαν, per *Æsculapium*, per ipsius *Sydenhami* manes, oro obsecroque; quænam *Morborum Venenosorum* (cujusmodi sunt hi omnes) curatio probabilior, quam per ipsius *Veneni* e corpore, vel in artus, in partes a centro vitæ remotas, & minus nobiles, expulsionem? Annon natio Medicorum omnis, ipseque alias *Sydenhamus* ἀνεπιτήδειον, quoties ingravescat, & in orgasmum evehatur, exterminari, exturbari, ejicique jubet? Annon hoc ipsum naturæ opus, eique ministerio, & auxilio, medicorum esse, prædicatum est. Hisce vero, tanquam basi & fundamento, positis, quæ (secundo loco) medicina hanc alieni expulsionem magis promovere possit? ea, videlicet, quæ *Venæ sectiones repetitas; quæ Diætam*, & *Remedia refrigerantia*; quæque *Cathartica* blanda, & lenientia, (quæ quidem omnia, sanguinem deprimendo, *Venenum* in eo retineri faciant) spretis interea, neglectisque *Diaphoreticis*, *arthritidem* expellentibus, comprehendat: An, e contrario, quæ ex remediis calidioribus, venenum, ad naturæ votum, & propositum, in artus tuto extrudentibus; quæque ex *Venæ sectione* & *Purgatione* ad hoc opus accommodatis; quæque auxiliis, extra admotis, *arthritidem* evocantibus, sit composita? Si a *Febre*, medicamentis calidis ne inferatur, erit periculum; hoc ut devitetur, missione sanguinis sufficienti, & calidorum usu non nimio cavendum est; sed neque rei ullius, propter ejus, qui incidere possit, abusum; speranda protinus utilitas; præsertim ubi magna, & humano generi salutaris. Altera vero ex parte *Veneno* retento, licet depresso; quam exulante, & amoto, tum commodi minus, tum periculi plus, oris certum est: itaque esse, non suadet opinio temere suscepta, sed cogit experientia, non sublestæ fidei, verum iterata, firma, & (uti mihi videtur) rationi consona.

HISTORIA I.

Tussis Arthritica.

DUm hæc in manibus sunt, memet interea consulit e propinquo quidam, humili loco natus, annos circa quinquaginta, pectus aggravatum, vocem impeditam, & *Tussim* habens, media ætate molestissimam. Screatu ille multum ejecit, *Tussi* exantlavit; nonnihil elanguit; febricitavit. Erat, quod *Tussim*, qua magnam, qua diutinam, qua tempestati non minus congruentem, ingenio & natura esse singulari, submovere videretur,

Quæ per anum materiam e sanguine leniter educerent, ex usu medico remedia præscripsi: quibus sumendis, postquam æger dies aliquot, tam utiliter, quam sedulo, incubuerat; novum ecce malum, improvisum, inopinatum est exortum; *Genu* nimirum dextri *Dolor*. Cumque, didicerim, *Pedibus* illum antea, more prorsus *arthritico*, doluisse; per annum autem integrum, & quod excurrit, minime; dolorem hunc *arthritidis*, sese in *Paroxysmum* efferentis, indicium esse existimavi. Cum brevem eum, medio-

mediocrem, neque satis acutum observaverim, partim materiæ per anum, partim per *Pulmonem* ejici, *Tussimque* illam revera *arthriticam* esse, judicavi.

HISTORIA II.

Tussis *Paroxysmi* Arthritici *Symptoma prænuncium*.

SEnex perhonorificus, morum suavitate, animique integritate clarus, cum de varia, & multiformi *arthritidis* natura, sermones una fecerimus; de sua, qua triginta jam annis per vices ægrotaverat, sciscitanti mihi confirmavit, se febricula, per omnem fere juventutem, quotannis fuisse, deinde vero rheumatismo, affectum; cum hoc eventu minime reticendo, quod, ex quo hic primum apparuit, illa desierit, neque semel unquam ægrotantem ex eo tempore invaserit.

Rheumatismo ut mederetur, hortatu Medici, per totam *Angliam* tum temporis, celeberrimi, *Diaphoretica* sumpsit; iisque affatim assumptis, quæ per artus hic illic sparsa erat materia, jam articulis affixa est, & vulgi quidem opinione æger Ποδαγρία. Eo more *Paroxysmus* erat, ut *articulari* (digitorum maxime) *Dolore tumoreque*, noctis unius spatio, excitatis, se ostendere, & omni vere, &, autumno, multos annos reverteretur. Quod vero memoria dignissimum, *Paroxysmum* omnem prævivit *Tussis* importuna, vehemens, molesta, qua, dies quatuor, vel quinque, ægrotum exagitante, multum ille tussiendo semper ejecit, & una cum pituita (quod quidem verisimile) miasmatis *arthritici* partem. Cetera vero, quantum ab ægroto accepi, *arthritis* se recte gessit.

HISTORIA III.

Sputatio Arthritica, *in extrema ætate nimia*.

TAbernarius quidem in vicino oppidulo, per ætatem mediam & constantem, *arthritide* doluit recta, & idonea; grandior autem, inversa & *anomala*. Nunc *Ventriculum* ea, nunc *Pulmonem* est ingressa; illi Ἀνορεξίαν. Δυσπεψίαν, nauseam inducens, huic, *Tussim*. Erat *Tussis* admodum molesta; pituitæ tantum movens, quantum ægrotum ætate provectum debilitaret, alimento privaret, macilentum redderet: qua vero ratione gliscebat in visceribus *arthritis*, in extremis partibus ea remisit, & quidem e vestigio; sic, ut de materiæ, ad τὰ ἔσω a τῶν ἔξω, translatione, & de his affectibus, ab eodem causa communi oriundis, nihil omnino dubitandum. E *Cortice*, *Marte*, & *Sulfure* præparatis, varia præcipiebantur, una cum incrassantibus, & sanguinem roborantibus: eo videlicet, ut in artus expelleretur *arthritis*, itaque defenderetur *Pulmo*, natura autem viribus deficiente, (πρώτου μεν πάντων δεῖ φύσεως) frustra erant omnia. Medicamenta, utut probabilia, sexagenario, annis & tristitia fracto, parum profuere. Sputatio nimia, virium imbecillitate, animi mœrore, propter res domesticas depressum, & medicamenta vix sentientem. Mors abstulit; *ultima morborum Medicina*.

HISTORIA IV.

Anacatharsis Arthritica *Salutaris*.

INeunte sæculo supra millesimum septingentesimo, ad presbyterum *Exomensem* arcessor, qui, eo tempore quadragenarius, constitutione tenerrima, & jam annos septem *arthriticus* fuit. Paroxysmo dudum gravissimo affectus est, manus, pedes, genu alterum obsidente, eoque adhuc consistente, mox apparuit *Catarrhus*, nares, os, pulmonem, more pene *ferino*, obruens. Hinc *pectoris* farctura, spiritus difficultas, *Tussis*, sputum primo tenue, postea crassum & copiosum, & imo pectore, magnoque cum molimine eductum. Quemadmodum illud πτύελον (*Sputum* volo) increvit, ad eundem plane modum & rationem, signa pure *arthritica* (id est, *Dolor* & *Tumor articularis*) sunt minuta. Ut *arthriticum* miasma aliqua ex parte per *anacatharsin* expelli, compertum habeatur.

Ad *Tussim* mitigandam, & *Sputum* simul movendum, *Syrupum Balsamicum* & de *Meconio*, sæpius in die lambendo; & *Pil:* hora somni, sed modica quantitate, *Styracinas* dedi: Quod humorum nimiam inhiberet *Colliquationem*, & ab ea sanguinem tueretur, *Decoctum Corticis*, iisdem *Syrupis* dulcatum, imperavi: quæ cum fructu, & emolumento non mediocri adhibebantur.

Biennio post, ab una eademque causa evidenti, nempe frigore. & *articulis*, &

Tussi

Tussi laboravit æger ; eoque procul dubio magis, quoniam, cum autumnus esset, ille sanguini depurgando non parum faveret, is erat dolor *arthriticus*, quo nunquam huic *arthritico* major, nunquam acerbior ; ea vero *Tussis*, quæ, sputatione multa, & pituita larga vi emissa, dolorem penitus abscinderet, ejusque causam, per *Anacatharsin*, amoliretur. Cujus rei veritas vel hinc eliciatur, quod doloris interruptio *Sputum* derepente sequeretur, & pari passu comitaretur. Hujus *Sputi* movendi citandique gratia, *Opobalsamum* ex *Syrupo Balsamico* sæpius in die, non sine fructu, datum est. Omnia denique sic comparata sunt, ut *arthritidi*, per *Pulmones* fugam molienti, via patefieret. Ex sententia res successit.

HISTORIA V.

Peripneumonia Arthritica.

MAtrone lectissima, sanctissima, majores habens inter Aborigines *Damnonios*, stirpe tam nobili dignissima, *Pectore* a natura brevi donata, nonnullis ejus affectibus, ea de causa proclivis esse visa est. Quæ, ab ipso vitæ initio, *Pulmonem* illius ingredi, *Tussimque* facere sueta fuit pituita, crassiorem jam, & ætate progredientem ægram, magis aggravavit. Hinc *Tussis* illi, per ætatem omnem mediam, permolesta ; hinc *Dyspnœa* fere perpetua.

Vitæ annum circiter quinquagesimum, cessante *Tussi*, locum ejus supplevit *Dolor Artuum* erraticus. Tumuerunt digiti, doluerunt articuli, præsertim *Genua*, & *Carpi*; qui interdum tumore, sed in omni paroxysmo dolore sunt affecti. Ruboris, splendoris interea nihil unquam est visum.

Cum materies crebro *Subjectum* mutaverit, nunc quæ extra, nunc quæ intus sunt, obsidens ; frequenti observatione palam factum est, ea foras erumpente, & in *Artubus* subsistente, *Pulmones* esse tutos, *Respirationem* integram : contra, intus agente materia, immunes esse artus. *Tussienti* nihil magis profuit, quam *Trochisci nigri Londinenses*, & istiusmodi pharmaca pituitam educentia. Potioni fuit pomaceum, cerevisia longe commodius. Nihil algore pejus, hoc enim spiritus brevi impeditus, ægra pene strangulata.

Cum iter hinc in locum, carbonibus & fumo celebrem, facere decreverat ; Plethoricæ, *Tussienti*, *Asthmaticæque* suasi, ut, priusquam inciperet, sanguinem detrahendo, ventrem inaniendo, *Sputum* movendo, materiam in artus vitiosam expellendo, itineri (quando hyems erat) inauspicato, civitati *Tussientibus* infestæ, se quodammodo paratam redderet. Prætermissis autem hisce, *Tussis* itinere adaucta est, fumo spiritus impeditus, ut, accedente ad hæc febre, (Medico longe nobilissimo frustra vocato) vita paucis post diebus cederet.

Per *Tussim* veterem & humidam, id, quod alienum erat, naturam exterminasse; sicque articulis pepercisse, non improbabile est: per abruptum *articularem* morbum, ejusque materiam *Pulmonibus* impactam, fieri *Peripneumoniam*, interfici ægrotantem, manifestum est.

HISTORIA VI.

Catarrhus, Asthma, Tussis Arthritica, *per Humorum in Artus* Αἰτιασμον, *& deinde Evacuationem, mitigata, sublata.*

ABhinc annos tres vel quatuor, forte mihi obvenit hujusce Tituli Historia, nisi fallor, observatu, memoratuque digna. Erat in suburbiis *Totonesii*, de meliore nota, vir, olim athleticus, valentissimus, corpore quadrato, constitutione firma, senectutem eo tempore ingressurus; qui septem annis algere, & levi quavis ex ὑπαρχῇ tussire solitus, hunc in modum sæpe graviter afflictus est. Frigore quod *Tussim* & algorem creberrime præcurrit, interdum etiam effectum est; ut per artus dolor incertus, & erraticus pervaderet; ut internodia, sive articulorum intervalla, magnopere pungeret, ac si esset rheumaticus ; ut aliquando *articulos*, (præsertim *Humerum*, & *Coxendicem*) morderet : cum dolore tumor. Rubor etiam interdum *articularis* erat, ut de mali natura nulla restaret dubitatio.

Olim hic illi valetudinis status erat : nuper autem, intercisο, nescio qua de causa, in extremis partibus dolore, tanto in *Pulmonem* impetu & copia, morbi infusa est materia, quanto raro advertatur. Seri vi immensa pectus aggravatum est; tussiit æger indesinenter, & quidem enixe. Non nisi difficillime spiravit, neque nisi erecta cervice. Sæpe tussienti deliquit animus, neque spiritus, (cogitandi munus exercentes,) agitati jam & profligati, pristinum ordinem cito recuperarunt. Sputum modo tenue,

nue, & salsum ; modo sanguine, ex tussis importunitate , interspersum . Facies pallidior, corpus attenuatum .

A quo tam mire affectum est *Pectus* , id est, per menses duos , vel tres novissimos , nullus in extremis partibus (qui tamen alias creber esse consueverat) *Dolor* : nullæ querelæ . Quibus omnibus recte ponderatis ; uti etiam quod a parte , post homines natos maxime *arthritico* , gigneretur æger ; ea fui sententia, non alium esse morbum , quam *arthritida* vetustam , membra olim ἔξωθεν nunc *Pulmonem* ἀνωμάλως excruciantem ; neque facilius expeditiusve posse illam removeri , quam ejus materiam , *Pulmonem* occupantem in membra ; sedem illi propriam , quaqua possit arte , expellendo reducendoque .

Ita mecum arbitratus , post *Venæ sectionem* , utrique malleolo *Phænigmum* (*ex Fermenti veteris part. iv. Seminum Sinapios, Fimi Columbini , Ras. Radiculæ , Cacum. Rutæ ana p. i. Aceti Vini albi q. s.*) calidissimum applicui , frigidum usque renovavi , donec tumor utriusque pedis est exortus . Tumori hic illic facto , vel quam proxime eum, admovi *Epispasticum* . Hæc , ut *arthritis* evocaretur, ut autem expelleretur, eodem tempore Πολυαγωγὰ præscripsi .

℞. *Pul. Gascon.* ʒß . *Ther. Andom.* ℈i. *Bals. Per. gutt. v. Conf. Alk. q. s. f. Bolus, vespere sumendus cum Julapii Haustu . Interdiu vero , loco Theriac. Chal. N.* ℈ß. *cum prædictis, forma pilulari , ex Syr. Balsam. cochleari . Pro potu ordinario Decoctum Pectorale, ex Rad. Helenii Cond.* ℥ß. *Eryng. C.* ℥i. *Ras. C. C. Eb. ana* ʒiij. *Balsam. Tolut.* ℥ij. *Sem. Coriand.* ʒii. *aq. Hordeat.* ℔ iij. *ad* ij. *incoctis . Ad Tussim mitigandam Eclegma datum est , (ex Syr. Balsam. de Mecon. ana* ℥iß. *Tinct. Aurant.* ʒij. *sæpius usurpandum . De Tussi caveret , monui ; ut ab ejus acrimonia ne Pulmo læderetur ; ideoque Bechicis sæpe uteretur .*

Hisce positis , & jure meo præcepti, medendi viæ ægrotum commisi ; ea spe plenus , si *Pulmones* adhuc integri & sani essent , sique ad τὰ ἔξωθεν humor transferretur, servari posse restituique ægrotantem, si aliter res fuerit, occubiturum .

Dolor , siti , & languori , a *Phænigmorum* usu ortis, propriis remediis ; *Paregorico* leni, *Decocto* sitim extinguenti , & *Julapio Cardiaco* medetur .

Phenigmorum ope tumor factus est utriusque pedis , ad usque suras , immensus *Vesicantibus* seri non parum elicitum est . Quod vero maxime auspicatum , & ominis erat optatissimi ; qua serum elicitum est, ea penitus proportione mitigata *Tussis* ; ea restitutum est *Pectus* . Qua de causa *Vesicantium* ulceribus , cito nimium exsiccatis , (ut , quod inesset tumoribus seri , penitus educeretur) in utraque sura *Setaceum* meo consilio factum est . Hinc juge seri flumen : quicquid ab *Epispasticis* defectum , hinc suppletum est .

His auxiliis , extra, intus , simul semelque adhibitis, factum est ; ut a *Tussi* , ab *Asthmate* , a pectoris gravitate , ceteroque ejus malo omni liberaretur æger : eorum autem loco subortus est *Humeri Dolor* plane *Arthriticus* ; isque, si consideremus serum nuper evacuatum, satis acutus .

At quia longa morbi obsidione *Pulmones* enervatos , & debilitatos esse jam liqueret ; propterea (tutelæ gratia) quando *Setacea* serum emittere jam finiebant ; utroque spinæ latere , inter omoplatas , aperiri *Fonticulum* , magno certe ægri cum emolumento , jussi , & *Hydragogum* aliquoties adhiberi .

Hac ille medicina , morbo certe ancipiti , & periculoso liberatus, habitum & colorem brevi tempore bonum obtinuit, omnino convaluit ; nempe sublesta fide testabatur , *Rheumatismum* illum veterem , quo per annos alioquin multos se gravari æger opinatus erat , *arthritidem* revera esse erraticam ; nec non illum *Pectoris* affectum , istius esse *arthritidos* Ἀνωμαλέων . Sic opinari suadet Historia morbi ; sic curatio.

CAPUT XII.

De Phthisi Arthritica .

ART. I. Affectuum in pulmone *Arthriticorum* proximus, longeque periculosissimus est φθίσις : quæ , ut permulta habet cum absoluta *Phthisi* communia ; (ita quidem propria, sive causam ejus continentem , sive medendi methodum intueamur) tam multa , momentique tam magni habet , ut eam præterire nefas æstimetur . Hujus autem morbi hæc conditio esse solet .

II. *Arthriticus* , ex materia vitiosa, vel per causam aliquam externam in *Pulmonem* repercussa , vel per ejus imbecillitatem alle-

allecta, acceptaque; primum, pectoris gravitate, *Dyspnœa*, & raucedine corripitur: deinde, sputum excreatur; quod, initio tenue, paulatim crassescit. Progressu temporis, caro flaccescit, simili fere proportione, qua crassum id ejicitur, & paulatim absumitur; vires enervantur. Interea vero dum ista fiunt, nullus in extremis partibus tumor, dolor nullus articularis; aut si ullus occiderit, parvus, & brevis spatii, apparet. Crescit autem faciei pallor, & corpoporis universi macies; & comitem, (propter vasa, frequenti, & violenta *Tussi* exagitata, & disrupta,) interdum nanciscuntur *Hæmoptoen*. Demum, calor hecticus exoritur, cum pulsu celeri, cute arida, præsertim vesperi; quibus mane succedunt sudores symptomatici. Atque ita æger, tusse pertinaci, sputatione multa, sudore colliquante, *Diarrhœa* impatibili, nec quavis arte diu sistenda, vel (si non sit *Diarrhœa*) tumore pedum aggravatus: & tanquam exquisita *Phthisi*, certe ei simillima, oppressus, cum morte, ærumnarum requie, vitam miserrimam commutat.

III. Etsi vero ultimum hujus *Phthiseos* stadium, ab exquisitæ ultimo, (tanta earum inter se convenientia est) vix potest internosci, aut signis diacriticis distingui: duo sunt, in ejus stadiis prioribus, (incremento nempe, & statu) quæ *Phthisi exquisita* raro conveniant, aut de ea dici mereantur.

Unum est, quod, aliter quam *Phthisis exquisita*, quæ adolescentum, aut juvenum morbus esse, neque alia, quam firmissima ætate, facile reperiatur, hæc nostra *Phthisis*, e contrario, adolescentes raro aggreditur; sæpius autem constantes, & interdum (quod de *Exquisita* nondum videre licuit) viros natu grandiores: mulieres autem maturius, propter naturæ privilegia, (partus sc. & catamenia; quæ tum *arthritida*, tum *Phthisin* arcent) maturius cessare solita.

Alterum, quod *Calor Hecticus* (qui in *Phthiseos* exquisitæ statu, & initio, gravis esse solet, reliquaque interdum symptomata præcurrit omnia) serius in *Phthisi arthritica*; nec quidem usitate ante sputum largiter excreatum, corpusque eo debilitatum, oriatur. Cujus quidem φαινομένου ratio ex jam dictis (hunc affectum non nisi annosiores, id est, sanguine frigidiori preditos, invadere) eliciendum partim ex eo, quod *arthriticorum*, siquidem juniores fuerit, sanguis, propter frequentes *arthritidis* paroxysmos, neque temere incendatur, nec quidem incensus adeo exæstuet: Et quidem *Phthisis arthritica* lenta esse solet, neque multa *Febre Hectica*, nisi ultimo vertente stadio, comitata.

IV. Prædicto fere modo res agitur, quoties in *Pulmonem*, a natura debilem, miasma *arthriticum*, gravi aliqua urgente causa externa, impellatur; aliave quavis ei infigatur; neque medicina satis efficaci, vel satis opportuna, removeatur.

Interdum autem ad *Pectus*, non adeo recta itur; verum, a τῶν ἔξωθεν, ad τὰ ἔσω, & retro, variæ sunt itiones, & reditiones; eæque, non nisi annorum aliquot spatio, peractæ; donec denique, post *Tusses* varias, graves, & importunas, succedit *Phthisis*, absolutæ similis, *arthritica*. At, ubi *Pulmonis* ἀτονία est, & medicina tempori fuit adhibita; materiæ vitiosæ partim in artus exturbatur, screatu partim ejicitur; *Pulmones*, crebris insultibus debilitati, sanantur: æger & colorem, & robur pristinum acquirit. Quibus autem modis hæc præstari possint, statim exponetur.

V. Ex supra dictis (ut opinor) liquet, nullo modo hujus morbi indolem, & ingenium, posse magis patefieri, quam per ejus Γενεαλογίαν. Quæ enim dixi, illi propria, quando neque semper, neque soli competant; atque adeo fidei non spectatissimæ perpetuæque, verum e diverso dubiæ, sint habenda, ut de morbi hujus ingenio constet, quæ illi cum *arthritide* necessitudo; quæ conjunctio: quam illa prope *Paroxysmum* excipiat; utrum e vestigio, an e longinquo; utrum, & qua de causa, intercisum, an vero deficientem suppleat, & ejus vicem gerat, pro ejus declinatione, increscens: Ne plura, utrum ejus ratio, *arthritidi* rectæ sit, & quatenus sit, inversa, sedulo quærendum est.

VI. Curatio postulat ut levetur; ut hoste infestissimo, quam citissime, liberetur *Pulmo*, id autem modis alio alioque tempore diversis, & quam in *arthritica Tussi* aliis, elaborandum est.

In principio morbi, uti *Tussis* urget, & tantum inpropinquo φθίσις est; multum a *Phlebotome* & *Catharsi* rite factis, expectare licet. Hisce potest fieri, ut e corpore exturbetur, vel minimum ut e *Pulmone* eruatur id, quod alienum. At quia non semper hoc effectum esse, nec evacuationibus illis commode confiditur; ita illæ fiant, oportet, *Paroxysmi* regularis excitandi ha-

beatur ratio; id est, intra modum: ne natura nimium debilitetur, & expellendæ *arthritidi* impar reddatur.

Post sanguinis detractionem, & alvi ductionem; alteram nempe, vel utranque; vel, ubi inutiles censebuntur, iis omissis, ad alia confugiendum, bechicis, & φλεγμαγωγοῖς utendum: His, ad materiæ in artus expulsionem: illis, ad expuitionem. Hos in fines *Linctus* (ex *Ol. amygd. dul. rec.* vel *Ol. e Seminibus Lini*, & *Syrupo Balsamico*, vel *de Prassio*, vel *de Rapo*, *aliove quovis Sputum movente*) componendus; & hora quaque altera, tertiave, ad cochleare unum adhibendus. Atque ubi nulla febris indicia repugnant; *Pilulæ ex Pul. Gascon. Chal. N. Succo Glycyr. Bals. Peruan. sexta, vel octava quaque hora*, adjectæ, isto ex vehiculo sumantur, & in potionem ordinariam *apozema* detur *Pectorale*, vel, in forma liquida, cochleari *Ecligmatis* instillari possunt, octava, quaque hora, *Bals. Peruan.* vel *Tinct. Sulf. gutt.* x. & intervallo omni medio, *Chal. N.* gr. vi. *vel* viii.

Eo vero usque calidis hisce remediis utor, quoad siverit a febre periculum, & *arthritidis* expulsio postulaverit. Et quidem eo lubentius hac via progredior, quoniam a calidis hisce, præsertim in senioribus, & *arthritide* crebro recurrente depressis, non magnum unquam oriri periculum observavi; & si quod unquam extiterit, desubito tolli posse, non vana spes est: at commodum e diverso uberrimum est, adversis hisce longe uberius. Et, ne medicina hæc nostra, tanquam nimis calida, & *Phthisis* inepta, male accipiatur; sancte profiteor, me ea prospere, magnaque ægri cum utilitate, plus semel fuisse usum: cujus ego rei statim exempla proferam.

Si vero febris, seu per se, seu pharmacis excitata; quam ad rem præsentem opus fuerit, major exardeat, *Pulmonique* φλέγμων intendat: ei, per detracta isthæc calida, per *Enemata*; per sanguinis missionem; per *Corticem Peruanum*, tempori adhibitum, & quandiu incursat febricula, repetendum: perque alia, quæ *Peripneumoniam* tenuare solent, est cavendum. Neque enim *arthritidem* ex *Pulmone*, nisi tuto, licet amoliri; neque vitæ, nisi per ei conducibilia prospicere. Febre vero tenuata, medicina jam dicta (quoad commode fieri potest) similis, in usum denuo vocanda.

Quando remediis istiusmodi internis, (*arthritidem* expellentibus, una cum *Bechicis*) dies aliquot teruntur, nimirum duo, vel tres; citiusve si in articulo & τῶν ἄκρων aliquo dolor fuerit excitatus; articulo jam affecto, vel qui sæpius efficitur, extra id, quod materiam educat, applicari par est; eo, quo, in Capite præcedenti, aliasque passim, modo declaratum est. His autem eo magis insisto, quoniam ab antiquo commendari video, veterumque usu confirmari. „ *In tabe, ubi vehementior noxa* „ *est, ac neque Febricula, neque Tussis quie-* „ *scit, tenuarique corpus apparet, validiori-* „ *bus opus esse auxiliis*, inquit, (1) *Celsus*: „ *& exulcerandum ferro candenti, sic ne sa-* „ *nescere sinas Ulcera, nisi Tussis finita* „ *fuerit* „. Quod quidem auxilium, etiamsi acre & severum, tamen, ut in *Phthisi* absoluta commodum; ita in hac nostra, propter venenum intus contentum, eliciendumque, commodissimum.

Unum hic monendum, ægrotantibus hisce ponderis & momenti non exigui: *Opiata*, licet vulgo *Phthisicis* utilissima, in hoc casu suspecta esse, neque copiosa tempore præscribenda: ne videlicet miasma *arthriticum*, jam in *Pulmonem* inditum, eo loci infigant. Dentur itaque sic, ut *Tussim* supra modum importunam inhibeant, & quietem ab ea tutam concilient. Quod autem de *Opiatis* dictum, id etiam de iis, quæ pituitam faciant crassiorem, quæ *Pulmonem* obstruant, eique impedimento sint; ex parte aliqua dicendum.

Quoties hac, vel hujusmodi via, in extremas corporis partes amovetur *arthritis*, mirum quantum inde levetur *Pulmo*; nihil, ut opinor, ægrotantibus his commodius; quo enim magis *articulum* illa mordet, eo minus *Pulmonem*. Vidi equidem *Tussim* hanc arte primum fieri tolerabilem; sputum minui; utrunque post auferri: vidi restitutam oculorum aciem, ἀγρυπνίαν, ἀνορεξίαν, & a *Phthisi* incolumitatem. Quæ quidem omnia, quo certiora fiant, opus erit, *arthritidem* tam expellentia, quam evocantia (id est, tam interna, quam externa) continuare; donec omne id, quod naturæ alienum est, e *Pulmone* fuerit dimotum.

VII. Quo-

(1) Lib. III. Cap. XXII.

VII. Quoniam vero *Pulmonem*, pituita diu gravatum, enervati debilitarique necessum erit; ad ejus robur instaurandum, cum primis facient *Aquæ ferrariæ* per urinam exeuntes, & *Aer*. Finito igitur *arthritidos* paroxysmo regulari, aliasve æger restitutus, prophylaxeos ergo, bibat per mensem integrum istiusmodi *Aquas*; Sin earum copia non detur, vel ex ægroti re civili non sit, eas bibere, bibat omni mane *Fol. Theæ Infusi* quasi selibram, per menses aliquot. *Cerevisia Herbis pectoralibus*, *Hederæ nempe terrestris Linguæ Cervinæ*, *Capilli Veneri*, *Abietis*, *Cupressi cacuminibus*, *Bardanæ*, *Dauci Sylvest. Seminibus*, *Juniperi Baccis*; *Milleped. siccatis medicata esto*, *& potioni detur ordinariæ*.

Aëris gratia, commodissime *Topsamum* ex *Isca* itur: quoniam ille, maritimus, *Pulmoni* benignissimus sit; & naturæ raro *Tussi* vexentur; rarissime *Phthisi* moriantur. Si ægri imbecillitas, aut loci ratio aëre maritimo uti non patitur, equo vectari, & quidem sæpius, juvabit. Aërem vero profuturum arbitror, tam quia spiritus animales recreat; quam quia *Pulmonem* subintrando, eum roborat confirmatque. Prosunt etiam *Frictiones*; modo vehementer, bis terve in die, perfricentur externæ partes. Prosunt *Fonticuli* in dorso magni, aperti, juges. Placet *Sorbitio* ex *Chocholata*, *Ovi Vitello*. Cavendi vero, & quidem maximopere, *Catarrhi*; ne miasma, denuo germinans, & in sanguine renovatum, ii ad *Pulmonem* abripiant: quod quidem hisce laborantibus, si frigoris sint impatientes, (uti sunt plerique omnes) non inusitatum; præsertim eo temporis spatio, quo repetere solet paroxysmus.

Hac de causa, præter jam dicta, quæ *Pulmonum* tueantur, *Pectoralia*; quæque in primo *Phthiseos* stadio, cum fructu adhibeantur; istiusmodi reliqua frequenti sint in usu, quæ contra hostem non jam victum, quam repulsum, & viribus redintegratis insultus iteraturum, eos defendant. Quare, per anni dimidium hyemale, *Decoctum L. Sassafræ*, *cum ejusdem Cortice*, *Rad. Chinæ*, *& Sarsæ*, *bis in die sumatur*.

VIII. Hæc de *Phthisi*, a miasmate *arthritico*, per sanguinem, cum *Pulmone* communicato. Siquis autem *Phthisin arthriticam*, a fermento e nervis suppeditato ortam, ejusque indolem, & tractandæ modum intueri velit; clarissimi adeat *Mortoni*, collegæ, dum viveret, amicissimi *Phthisiologiam*, Lib. III. Cap. XI.

Ut autem pateat, antiquitati non latere, materiam *arthriticam* in *Pulmonem* aliquando invehi, & morbum ei incutere quam gravissimum, fluxionis *arthriticæ* mentionem fecit (1) *Galenus*, primum per universum corpus oberrantis; tum a *Pulmonibus* ad se attractæ, donec æger fuerit suffocatus, idque se in multis exploratum habuisse.

HISTORIA I.

Phthisis Arthritica *lethalis*.

INeunte anno superioris sæculi novissimo; fœmina *Clistensis*, e multis una, fere quinquagenaria, me vocari voluit. *Tussis* illi fuit, eo tempore gravissima; cum sputo, interdum sanguineo, semper autem, quoties ab imo pectore decurreret, crasso, & purulento. Respiratio porro difficilis, vox tremula, & (ab imbecillitate) cum clangore quodam: pedum item tumor, pulsus debilis, & hecticus, tabes universalis, virium prostratio fuit: ut in ultimo *Phthiseos* stadio ægra; *Febris* autem mitior, quam in *Phthisi primigenia* affectis eo morbi tempore solet, esse videretur.

Difficillimi, & jam obfirmati hujus morbi originem, & causam antecedentem, inquirenti perscrutantique mihi, ipsa narravit, matrem sibi fuisse diu multumque *Podagra* cruciatam, eaque demum extinctam: sibi autem ipsi, ante annum, & quod excurrit, tumere tarsum, & pedis convexum; atque

(1) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν φαρμάκων, ὅσα εἰς ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος οἱ ποδαγριῶντες πίνουσι, τὴν μὲν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ ῥεύματος φορὰν κωλύει γίγνεσθαι, οὐκ ἐξαναλίσκοντα δὲ τὴν περιττὴν ὑγρασίαν, ἄλλου τινὸς μείζονος νοσήματος γένεσιν ἐργάζεται. Πλανωμένου γὰρ ἐν τῷ σώματι τοῦ ῥεύματος ὁ πνεύμων ἀεὶ κινούμενος διὰ τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκην, καὶ διὰ τὸ μανὸν τοῦ σώματος δέξασθαι τὸ ῥεῦμα ῥᾳδίως δυνάμενος, τὸ πᾶν αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων, οὕτω πνίγει τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ ἰσχυρῶς ἐπὶ πολλῶν ἐγὼ τῇ πείρᾳ κατέμαθον, De Theriaca, Lib. I. Cap. XV.

atque adeo rubere, nitere, dolere: sed, cum mature nimis tumor aut evanesceret, aut repelleretur, quod *Tussis*, (qua, per multos ante annos, fuisset identidem afflicta) desubito ingravescens, *Phthisi* viam aperuerit; ut a materia *arthritica*, pedem languide nimis afficiente, in *Pulmonem* irruente, longaque eum obsidione subvertente, *Phthisin* hanc oriri; & (auxiliis medicis, sive neglectis, sive inscite usurpatis) inveterare; res esset fide omnino digna, paucis post diebus, e vivis excessit ægra, *Phthisi*, sed *arthritica*, quæ vero a primigenia *Phthisi*, non facile distingui poterat, oppressa.

HISTORIA II.

Phthisis Arthritica *Medicamentis calidioribus sæpe levata*.

MErcator *Exoniensis*, gracilis, *arthriticus* natura factus, ætate constanti leves habuit paroxysmos: extrema vero, & decrepita, jam diu nullos. Bellum pax secuta est, omnium opinione alma, tranquilla, salutaris. Sed (ut eventus comprobavit) dubia, sed fide Punica. Aliquando post (Septembri MDCCIII.) suborta est sputatio, cum aliquo spiritus impedimento, cum *Pectore* gravato; sed, ex crassa mane pituita, affatim citata, exantlataque, ad tempus aliquot immuni. Languit appetitus; flaccuerunt artus; obtusa fuit oculorum acies, & decolor vultus. *Tussis*, sed *arthritica* est, & *Phthisis*, ultima senectute, tempore prorsus inusitato, incipiens.

Ut contra hostem, atrocem & truculentem, ore larvato redeuntem, me paratum habeam, præmisso, ad intestina leniter inanienda, *Eccoprotico*, *Infusi amari alterantis coch.* v. *Tinct. M. gutt.* xx. *bis in die*. *Tinct. vero Sulf. gutt.* xii. *ex Syr. de Succo Erysim. coch.* i. *hora somni*, *cum Julapii Pectoralis haustu*, *demittenda meo jure præcipio: Spiritus item Vol. Oleosi guttas subinde aliquot*, *cum veteris Malacani haustu*. Eo nempe hæc omnia, *Phthisicis* rato præscripta; ut medicamentis hisce calidioribus, in artus, siqua fieri possit, hostis expellatur. A præscriptorum usu melius certe se habuit, tumuere pedes; levatus est *Pulmo*; tussis elisa.

Mense primo Decembri, nescio qua de causa, detumuere pedes; *Catarrhus* ortus est propemodum *ferinus*, cum sputo tenui copioso. Ut humorum partim eliminaret, *Decoctum Sennæ* (duplicatæ) *Geronis* partim, ad τὰ ἔξωθεν, ut amandaret, *Bolum e Pul. Rad. Ari C.* ℈i. *&c. cum infusi amari haustu*, horis duabus medicinalibus sumendum dedi. Medicamenta ex voto profuerunt: pedibus iterum paulo post, ab eorum usu, doluit æger.

At vere sequenti, (qua anni tempestate insultus iterare solita est,) cum jam plane siluit *arthritis*, in illius locum tanquam sublecta, *Tussis* recruduit, importuna, pertinax, cum sputo tenui, raucedine, tracheæ titillatione fere perpetua, spirandique difficultate: Ad quæ *Pomacei*, ægro gratissimi, usum pene quotidianum nonnihil conferre, verisimile est. *Tussis* ista negligenter habita (toto enim sesquianni spatio, nihil unquam medicamentorum, uti docuit, assumptum est) *Tussis*, inquam, inveteravit; caro absumpta est, pulsus plane hecticus. Mense Julio MDCCI. iterum arcessitus, ea, quæ sequuntur, adhibui, bis scilicet, in die *Decocti Corticis Chalybeati* ℥iv. *cum Syr. Balsamici* ℥i. *Aq. Cin. fort.* ℥i. *Hora vero somni Tinct. Sulf. gutt.* x. *e seq. Ecligmatis cochl.* i. *cum Jul. Pectoralis haustu*.

℞. *Syr. de Mecon. Balsam. Aq. Hyssopi ana p. æq. misce: de quo insuper Ecligmate, nocturno tempore, sæpius ad deliniendam Tussim pitisset. Cerevisia Cacuminibus Hed. terrest. Rad. Chinæ, Sarsæ, Eryng. medicata erat. Inter Omoplatas, utroque Spinæ latere Fonticulus, sex pisorum capax, aperiebatur.*

Medicamentis hisce dies xx. usurpatis, micuit oculorum acies, vultus εὐχροίας, remisit *Tussis*, largiter ex intervallis faciens pituitam. Hinc pectus liberum: hinc εὐπνοια. Pro hectico, calor mitis, blandus, benignus, plane naturalis, cum diaphoresi, tam utili, quam jucunda. Verbo dicam, omni ex parte sanior evasit æger, & a *Phthisi* visus est incolumis. At eheu! senibus incerta res salutis: autumno proxime sequenti, sine causa evidenti ulla, in *Diarrhœam* incidit, gravem, & impatibilem, excrementis liquidis, & biliosis signatam, quæ, alvus indurantibus suppressa, brevi recurrit; & una cum tumore pedum hydropico, naturæ subversionem ostendens, ægrum, ætate grandem & imbecillum, media hyeme occidit.

HI-

HISTORIA III.

Phthisis Arthritica *incipiens curata*.

MEmorabilis certe Historia Dominici C. ex Insula *Iscana*, adolescentis septem supra viginti annorum patre *arthritico* procreati, gracilis, teneri; frigus sine injuria non facile tolerantis, & diu *Phthisici*. Ante triennium *arthritide* correptus ille, anno novissimo (tanta morbi fuit pertinacia, pedum, manuum alium aliumque digitum invadentis, & vicissim occupantis) vix binos menses egit immunes. Paroxysmi non ex illo fuerunt genere, quod inflammatione, cæteroque istiusmodi satellitio more suo stiparentur; quin potius lenes, mites; quique in longum idcirco tempus extraherentur. Quoties animus (is autem creber fuit) pedibus imminentem antevertere paroxysmum, tibialia ne vel lectum ingressurus exuere consuevit; tam noctu, quam interdiu gerens; neque sine successu: hoc enim artificio, *arthritidem*, paroxysmum molientem, identidem protelavit.

Hujus sæculi initio, mitius se habuit *arthritis*, & diutius solito conticuit: *Pulmonem* interea obsedit pituita; quæ spirandi intulit difficultatem, anhelationem immodicam, pectoris gravitatem, *Tussim*, sputum, tam mane crassum, quam etiam copiosum. His accessit faciei pallor, universi corporis imbecillitas, languor, & in propinquo *Tabes*.

A materia *arthritica* pectus aggravante, malorum hanc catervam induci, luce clarius fuit meridiana; neque enim tunc primum istius in *Pulmonem* metastasin, etsi nunquam antea tam magnam, & tam molestam, est perpessus. Tutor autem *artus*, & dolore liberatos, quoties *pulmo* premeretur; & e contrario, *pulmonem* liberum, quoties aggravarentur *artus*, semper observavi. Calor autem vespertinus, & sudor ei usitate superveniens; qui, prædictis hisce accidentibus, in *Phthisi* affectis, præcipue hac anni tempestate, solent se adjungere; certe in hoc nostro ægrotante nondum emicuere.

Quibus omnibus serio pensitatis, in eo operam & studium impendi; ut primo pituitam, *Pulmoni* impactam, ἀναπαυθάρσα amolirer. Secundo *arthritidem* deviam, & *anomalam*, ad τὰ ἔξω ut reducerem, itaque tuerer *Pulmonem*. Ut indicationibus hisce satisfacerem, haustum *ex aq. Hyssopi*, *cardui ben. ana* ℥i. *Tinct. croci* ʒi. *Alcohol. M.* ℈ß. *Syr. Balf.* ʒß. *omni mane sumendum*, Pilulas *e G. Amoniaci* ℈ß. *Mirrhæ pil. alcohol. M. ana* gr. v. *Picis lip. q. s. hora quarta pom.* Alias *vero e Balf. Lucat.* ℈ß. *Pul. Dialthææ q. s. hora somni*, *ex Syr. Balf. coch.* i. *demittendas*, *cum julapii Pectoralis haustu*, *præscripsi*. In potionem ordinariam, *Apozema e Rad. chinæ*, *Sarsæ*, *L. Sassaphra ana* ℥i. *cort. ejusdem* ʒß. *Vvarum passarum exacinat.* ℥i. *in aq. font.* ℔iv. *ad dimidium coctis*; *colatura Sacchara crystallino dulcata*. *Ægrum porro sæpius apricari*, *Cirrus vesci*, *parce cœnare jussi*, & *Hydromel interdum bibere*.

Vix per unam, & alteram hebdomadam, præscriptis usus fuerat; cum, exantlato fere omni phlegmate, spiritus liberior evasit; *Tussis* minus importuna, imo rarissima. Vires, & cum iis vultus εὔχροια rediit. Quicquid fuerat symptomatis, breve intra tempus obtusum, & mitigatum est; paulo post subactum. Quinimo corporis æstus universalis, sed blandus, salutaris, benignus, quique naturæ vigorem, potius quam *Febrim* indicaret, est subortus. Posthac intra triduum in pedum altero successit dolor, tumor, rubor, *arthritidos* regularis signa. Hinc pectus, a *Phthisi* graviter urgente liberum, & si Διάθεσιν excipias a natura *Phthisicam*, bono cum Deo, usquequaque integrum. Imo quidem postea, per annos septem, bona usus fuit valetudine; nisi quod *arthritide* laboraverit, recte interdum recurrente & quidem (uti licet opinari) propter eam ita recurrentem, bona.

CAPUT XIII.

De angina arthritica.

ART. I. POst febriculam, ad expellendum miasma *arthriticum*, a natura in sanguine concitatam, quoties ea per *Fauces* illud expellere conetur, & eo loci, una cum vehiculo, id deponens, inflammationem afferat, spirandi deglutiendique vias obstruentem, *angina* fit *arthritica*; morbus certe Ἦθος habens peculiare, & a Medicis parum adhuc consideratus; ab *angina* pura, & exquisita (ne dicam alios affectus, ei consimiles, & congeneres) sive

five *Therapiam* intueamur, five *Ætiologiam*, accurate distinguendus.

II. Ut autem initio, de morbi hujus ὕπαρξι verba faciam; dari hujusmodi *anginam* omnino liquet. Primum, quod ex eodem æstu febrili, simul cum articulorum dolore, tanquam illi gemina, ὁμηγίνεσθαι ea sæpe deprehendatur, & quidem (ut frequenter accidit) interposito quodam intervallo post *arthritidos* regularem paroxysmum, quo utique intervallo novam in sanguinem materiam cumulari certissimum est; uti, cumulatam expulsioni jam esse idoneam, est probabile.

Denique, quod hæc *angina*, per se exorta, modo perfecta sit, in abscessum desinens, & copiose pus ejiciens, paroxysmi *arthritici* vicem explere; quod, ejus causam vacuare, quod, ab ejus incursu *Podagram*, ad tempus aliquod, immunem, & salvum præstare; quod, vegetum eum, & lætum reddere; (quæ sunt *arthriticæ* decessionis indicia) crebro advertatur.

Postremo, quod *angina* hæc, per materiæ Νοσηρᾶς in artus translationem, alias fortuitam, alias arte procuratam, intercisa, sæpe in *arthritidem* mutetur *Regularem*; sæpe etiam suapte sponte transeat; eadem plane ratione, qua *Vertigo*, qua *asthma*, qua *colica*, vel aliud quodvis Νόσημα Ποδαγρικόν, & eodem ægri cum emolumento: ut de morbi hujus, proinde ac illorum Ὑπάρξι, nullus superesse possit dubitandi locus.

III. Eos creberrime invadit hæc *angina*, quibus, ad eam a natura factis, collum breve, crassum, humidum, tono fibrarum laxo & imbecilli præditum; itaque humoribus tum accipientis, tum retinentis aptum: viros præ fœminis (sic enim ipsa *arthritis*) sæpius, sed & utroque aggreditur: ex illis præcipuo eos, qui media sunt ætate; ex hisce vero eas, quæ catameniis dudum orbatæ; ex utrisque maxime biliosos, sanguine præfervido, vel tenui donatos; nec quenquam, uti mihi videtur, unquam; nisi materia prius *arthritica* (causa videlicet procatarctica) copiosa, & evecta in sanguine turgentem, jam jamque articulis doliturum. Interea vero tempori, a causis *anginæ exquisitæ* prævalidis, & urgentibus, in partes suas, levem & quiescentem illam aliquando trahi, non est diffitendum; ita vero quæ se habet *angina*, cum parum *arthritica* sit, & propriam medendi legem minime requirat, non est hujusce tituli.

Causa hujus *anginæ*, (externa & evidens) frequentissima est *Potatio*; maxime pomacei, aut vini alicujus tenuis, liberior; maxime vero omnium, si accedat algor.

IV. Ut ad *Diagnosin* qualemcunque descendam, præcurrit febris; eaque sæpe, quam in alia quavis *arthritide* præmitti solet, vehementior: quæ, tametsi prorsus *Symptomatica*, febrium nonnunquam æquare videatur *Essentialem*, ardentem; & est, pro ægroti temperamento, ætate, & pro causæ evidentis magnitudine, plus minus ardens. Paulo post exoritur *Faucium Dolor*, & *Tumor* φλεγμονώδης, unde deglutiendi spirandique viæ semper arctatæ; interdum autem adeo, ut tridui, vel quatridui spatio, nihil unquam victus possit demitti, neque spiritus nisi difficillime trahatur. Saliva interdum affatim emanat; alvus adstricta est. Sanguis, a *Venæ sectione* Gelatinam (uti in *Pleuritide*, & *Peripneumonia*) præ se fert, in excipulis supernatantem, puram, tenacem, sebaceam; & quidem; quam in *arthritide* solet exquisita, magis. Utrum vero *arthritica* sit *angina*, necne; id, ex *arthritide*, vel *angina* prægressa, vel ex ea simul semelque cum *angina* locum habente, vel eam e vestigio insequenti, id est, ex horum affectuum ratione inter se, omnino intelligendum est.

V. De *angina* pura & genuina, passim apud Auctores observatum est, *Viscidum* illud, quæ est illius causa conjuncta, modo in latus, modo in pulmonem transvehi; iisque in locis pleuritidem, vel peripneumoniam facere, morbos scilicet non tam materiæ, quam locorum affectorum diversitate distinguendos. Eadem de *arthritica* narretur fabula: pari enim ritu *anginæ arthritidæ* materiam, sive causa continens, sæpe in pedem; nonnunquam in manum; interdum in genu (ut taceam alias corporis partes quamplurimas) transfunditur; & in illis *Podagram*, vel *Chiragram*, vel *Gonagram* affert; affectus, uti nonnullis visum fuit, longe diversos: at revera ejusdem indolis, & naturæ, locorumque ratione maxime discrepantes.

VI. Curatio vult, ut *Fauces*, quam primum liberentur: & quidem methodo ei, quæ vulgaris est *anginæ*, longissime diversa. Nam, cum indicatio illa generalis, duobus perficitur; quorum alterum humores evocat e corpore; alterum e parte affecta tantummodo revellit, & in artubus depo-

deponit; cumque prius illud, (quod *Venæ sectione*, *Purgatione*, *Gargarizatione*, *Vesicatione*, & ejusmodi aliis effectum est) utrique *anginæ*, puræ videlicet cum *arthritica* commune est; posterius vero (quod *arthritidem* in viam reducentibus, & paroxysmum ejus regularem facientibus absolvitur) uni *anginæ*: Nos ea duo conjungentes, medendi legem, quam iterum & sæpius, nec infeliciter fuimus secuti, & aperiemus, & quasi digito demonstrabimus.

Quoties igitur ad *Anginosum* aliquem accersor, explorata prius tumoris magnitudine, reliquisque ejus, quæ maximi sunt momenti, symptomatibus, in illius causas inquiro; &, si æger fuerit ex *Arthriticorum* numero, quamdiu ab *Arthritide* vacavit, interrogo. Eam autem si invenio frequenter olim paroxysmos, statisque temporibus, regulares; eosque magnos, & vehementes habuisse; nuper autem præter morem interrupisse; ex eo suspicor, *Arthriticam* in sanguine materiam, per hanc vacationem cumulatam adauctamque, in eo turbellas facere; jam nunc exulare; & in fauces, ob earum imbecillitatem & ἀτονίαν, immissam, inflammationem in iis excitare. Major autem erit hujusce rei suspicio, si nausea, & fastidium; si gravitas, & torpor; si dolores vagi (uti solent ante paroxysmum regularem) ad tempus aliquod præcesserant.

II. Hac igitur opinione ductus, primum sanguinem (nisi nuper ille detractus fuit) detraho, & quidem copiosum. *Enema* paulo post immitti jubeo. Postridie *Venæ sectionem*, purgatio, per *Rhei* puta, *Sennæ*, & *Agarici Infusum*, *cum Syr. Rosf. Solut. q. s.* lene videlicet aliquod, instituenda; quando sanguinem exagitantia, propter ejus orgasmum, (qui hoc affectu jam satis rapidius esse solet) ne obsuerint, periculum est. De alvo solicitanda, si cathartico fuit inanita, per dies quatuor vel quinque postea nihil laboro, ne alienum ad τὰ Ἔντερα, contra naturæ propositum, alliciatur. Cervici *Epispasticum* post purgationem applicandum, idque prælargum, quod nempe colli dimidium obtegat; hinc autem, horis post viginti quatuor, succedat *Emplast. Meliloti*, *Cantaridum Pulvere* aspersum; sæpe renovandum, ut flumen jube & diutinum fit. Ab initio morbi usus fere perpetui est *Gargarisma* incidens, aperiens.

℞. *Aq. Hordeatæ* ℔j. *Diamor.* ℥iij. *Sp. Sulf. per. Camp. quantum Lingua ferre potuerit*, *fiat* Gargarisma, vel *Melli Rosaceo addatur Sp. salis*, *sive Nitri ad acorem summum & tolerabilem:* Indatur ori paululum, & cum saliva post aliquot tempus ejiciatur. Nihil vero pulvere sequenti præstantius efficaciusve novi.

℞. *Cryst. Min. Sacch. Christall. ana p. æq. Misce. Teneatur* ℈i. *donec Saliva abundaverit: tunc expuatur*, &, *horæ post quadrantem vel dimidium*, (*modo sinat Vigilia*) *repetatur*. *Mirum*, *quantum hinc Salivæ*.

Prosunt herbarum *Artemesiæ*, *Salviæ*, *Majoranæ*, *Rorismarini*, *Sambuci*, *Chamæmel. Calamintha*, *Matricariæ* (quæ acri, & volatili spiritu refertæ, discutiant) decoctarum halitus, obvelato capite, & hiante ore, in arteriam immissi. Die perendino, vel etiam citius, si necesse fuerit, de iteranda *Phlebotome* deliberandum, Iterari illam, & quidem interdum plus altera vice, postulabit deglutiendi spirandique, si fuerit, difficultas urgens, importuna, periculosa, sique venam iterum secari oportuerit. *Jugularis* esto. In summo *Gutturis* dolore admoveatur extra *Cataplasma*, ex *Rad. Althææ*, *Fol. Malvæ*, *Ficubus incisis*. *Aqua Hordeata coctis; addita hujusce Magmatis* ℥iii. *Cepar. coct.* ℥iſs. *Sem. Lini* ℥ſs. *Micæ panis* ℥i. *Ol. Lil. alb. q. s.* Gargarizetur autem os *Aqua Hordeata & Lacte Vaccino*, paribus mensuris, ad ipsas fauces, capite resupino, intromissis. De gravissimo symptomate, (*Spiritu* nempe *intercluso*) ut verbum addam, quoties ita ingravescat, ut ægro pene suffocato statim moriendum, nisi aliquis *Apollo* intervenerit; in hoc casu *Laryngotome*, tutissimum, præsentissimumque remedium, omnino facienda. Tuto certe illam, commodeque posse fieri, *Arteriæ penitus divisa* (cujus Historiam, admodum luculentam, videre licet, *Actorum Philosoph.* N. 258.) curatio probat.

VIII. Dum hæc aguntur, & quidem eo modo omnia, ut ne materia in partes internas transferatur; (cujusmodi Μετάθεσις in *Angina Arthritica*, quam in vera & exquisita, tum frequentior, tum incommodior) alia faciunt ad *Faucium* allevationem *Arthritida Regularem* inducendo; quapropter *Acida*, sicut *Pomaceum*, *Vinum Album*, aut *Rhenanum*, vel alia quævis potio, dolorem arcessens *Articularem*, post purgationem, & quidem interdum libere potanda. Articulo *Arthritidi* usitatissimo, vel *Empl. ex Oxycroc. Cephalico & Pice Burg. ana p. æq.* Vel, si efficacioribus utendum, *Phœnigmus* acris & stimulans admoveatur, & prout

prout usus erit, interetur. Huc confert, quæ olim veteribus familiaris, in aqua, quanta tolerari potest calidissima, *Pedum lotio*. Tumor excitatus, *Panno Wallico*, aliove quovis raro & molli, vel *Linteo duplicato* vestiatur. Ut ille tumor *Artuum* in conspectum venit, plerunque subsidit *Faucium* iste, recurrit dolor, aliaque jam denuo rectæ *Arthritidos* indicia: atque tum in tuto omnia, ἐῶ γὰρ τρίτεται τὸ Νόσημα: quod *Hippocratis*, in simili casu, argumentum est.

Si rumpatur vomica, *Gargarisma* componendum emolliens, & suppurans, (*e Decocto* puta *Hordei*, *Glycyrrhizæ*, *Ficubus*, *cum Syr. Cap. Ven.*) & demum modice astringens, *Jusculis Avenaceis*, *Hordeaceis*, *& ejusmodi tenuibus* vescatur æger; &, ut humorum effervescentia minuatur, utque collum versus abscindatur Ῥοῦς, lecto, tempore diurno, quantum potest, abstineat; sella erectus sedeat; pedes deorsum versum inclinet; & in lecto alias caput elevatum, habeat. Finita re paroxysmi, leniente quodam alvus subducenda.

Exempla jam in apertum proferam, quæ lucem, uti spero, non mediocrem prædictis fœnerabuntur.

HISTORIA I.

Arthritis, Fauces, & Artus *simul semelque occupans*.

HOmo *Iscanus*, e regione Portæ Australis, decimo ætatis lustro, ex frigore, quod ante præcesserat, *Angina* laboravit. Febris, pulsu celeri; æstu carnis immodico signata fuit: *Fauces*, cum robore, tumuerunt: voce nihil distincte significavit: spiritum difficillime traxit: cibi transitus præcludebatur. Non dubito fore plerosque, qui ex his indiciis *anginam* istam simplicem & veram esse judicaverint; quam vero recte, confestim apparebit. De dolore, interrogavi, Satin salve? Numne alias corporis partes itidem occuparet? Quem cum genu, etiam & malleoli sinistri, eo ipso tempore, tametsi mitem & tolerabilem esse, cum eum *articulos* invadere, & more prorsus *arthritica* reverti, solitum acceperam; *anginam* hanc non tam veram exquisitam, quam in *arthriticarum* numero & classe ponendam æstimavi; ideoque non iis opus esse auxilis, (sanguinis scilicet missione copiosa: *Clysteribus* crebris, *Emulsis*, & istiusmodi *Refrigerantibus*) quæ quidem omnia, in affectu absoluto commoda, in hoc nostro partim frustra, partim incommoda essent: sed ab hac methodo deflectendum & id, quod strangulat, aut evocandum, aut in artus transferendum esse. Quem in finem, colli dimidio posteriori *Vesicatorium* superpono; *Crystalli Mineralis* ℈ß. & *Sacchari* tantundem (remedium ad salivam hac in re movendam efficacissimum) ut ore teneatur, ut retentum solvatur, ut solutum expuatur, omni horæ quadrante adhibeo; hinc fluidum salivis, os, ptyalismus hinc immanis.

Ut alteram, curationis partem aggrediar, & materiæ reliquum in articulos, transferam ita præcipio.

℞. *Pulv. e Chel. C. C.* ʒß. *Conf. Anthos* ℈j. *Serp. Virg. pul. gr. v. Conf. Alk. q. s. f.* Bolus, hora quaque octava sumendus, cum *Julapii* haustu *Perlati*. Potui vero dabatur *Decoctum Sarsæ*, *Chinæ*, *Ras. C. C. Eb. Sem. Coriandr.* genu & malleolo dolentibus, ut illuc materia invitaretur, *Empl. ex Oxycroc. & picis Burgund. ana p. æq.* admovi.

Horum usu, temporis spatio perbrevi, biduo nempe; tantus artuum, tam acris erat dolor, ut neque *Bolo* diutius, neque *Emplastro* opus esset, hoc amplius pari etiam modo & proportione, *Fauces* deturgere, spiritus, cibique transitum aperiri, *Anginam* curari, certissimum erat. Ægroto gratulabar, quod redierat jam in viam, itaque vale dixi.

Paroxysmo illo, quo quidem nihil unquam utilius, nihil opportunius evenit, jam finito; cum illius eo tempore recidivi, nullum omnino periculum extaret: ut alvus subduceretur *Catharticum*, at (ne materia de novo irritaretur) blandum, & leniens propinavi cum *Paregorico*, hora somni post purgationem assumendo.

Mense inde post aliquot, ad *Prophylaxin* incubens, *Aquas* omni mane *Diureticas*, quarta pomeridiana *Pil. ex Salis Martis gr. v. Pulv. Chamæpit. gr. xv. cum Syr. Abs. s. q. s.* demittere, Initio vero, & deinceps septimo quoque die, per *Salem Polychrestum*, & *Magna aquis purgantibus solutum*, ventrem movere, in præscriptis habuit.

Historia profert *Arthritidem*, primum, febriculam ex algore generantem, tum *Fauces* graviter prementem, nec quidem artubus interea parcentem; deinde *Faucibus* (medicinæ beneficio) expulsam, & in articulos mem-

membrorum missam: Quæ quidem omnia, cum ejusdem morbi irritatio & progressus sint, de *Arthritide Anginam* mentiente, sententiam nostram magnopere corroborent.

HISTORIA II.

Anginæ Arthriticæ *ad* Abscessum *tendentis in* Arthritida *Regularem Metamorphosin*.

HUc etiam facit agricolæ cujusdam suburbani exemplum, qui, annorum plus minus viginti, *Arthritide* subinde revertenti diu afflictatus, initio veris, (nescio qua de causa) *Faucium* inflammatione gravi corripiebatur, cum æstu corporis universali, & pulsu magno. Dies ille complures nihil devoravit; voce nihil clare significavit; spiritum ægre traxit. Sanguis, ingruente morbo, missus est; cui gelatina, post aliquod tempus, supernatavit densa, crassa. Saliva jugiter effluxit.

Ut *Fauces* quam citissime relevarem, (hoc enim medendi postulavit indicatio) sanguinem, quoniam abundavit, iterum mitteret; &, ad sputum augendum, *salis prunellæ sacchurique crystallini* partes æquales ore sæpius teneret, solutas postmodum expueret, ægroto imperavi. *Mistura* porro data est, est, ex *Syrup. Balsam.* & *Aq. Cin. hord.* ad deliniendam humorum acrimoniam, & tussim mitigandam. *Chlysma* emolliens quotidie injectum. Loco cerevisiæ, *Decoctum Hordei*, *Rad. Eryng. C. Glycyrrhiz. Cacum. Adianth. cum Syr. Viol.* brevi post tempore, peropportune recidit, quod genu alterum diu multumque doleret, tumeret: unde *Fauces* levabantur, facta in hunc articulum materiæ reliquæ translatione; qua quidem re, ut nihil utilius, nihil esse potuit ægroto desiderabilius, quando per eam gutturi maxime caveretur, vitæ & saluti consuleretur.

Historia confirmat *Anginæ Arthriticæ* doctrinam; simulque monstrat, iis, quæ affluxum ad *Fauces* cohibeant, quæ gravatas eas exonerent, (*Revellentibus*, sc. *Derivantibus*, & *Resolventibus*) *Abscessum* aliquando præverti, in faucibus, *Arthriticum*.

HISTORIA III.

Materia Arthritica *partim* Abscessu Anginoso, *partim per Articulares Glandulas expressa*.

VIr amplissimus nec uno nomine colendus, humida constitutione, collo crassiori præditus, catarrho oris fere indesinenti, per primam omnem pueritiam delibutus, circa juventutis initia, tum *Arthritide*, tum etiam *Angina*, morbo, uti videtur, hæreditario, verum non eodem, tempore, solebat affici. Ætate progrediente, cum ex levi in poculis errato, post artuum dolorem vagum, urgeret *Angina*, spiritus animales impendio deprimeret, suffocationem minaretur; neque vulgarem medicinam, etsi multiplicem, sentiret; ad eam allevandam arcessitus, de *Arthritide* quæro, nunquando illa nuper idoneum ex more paroxysmum egisset? quænam apud ægrotum illius ciendi ratio probabilior? Cumque ad hoc operis, prævalere ceteris, quibuscunque *Pomaceum* inaudiverim; illius subacidi, sed generosi lib. j. alteramque propinavi, eo nempe animo, ut *Arthritida*, quam diutius silentem ἀνωμάλως *Fauces* invadere subsensi, in artus propellerem. Eventus suspicionem comprobavit; paucis enim post horis, emicuit altero pede *Arthritis*. Laneo vestiri, blande tractari, molliter haberi, secundum illius genium, admonui. Sub hoc tempus, aperto *Facium Abscessu*, pus emissum est: *Gargarisma* suppurans, & modice detergens, sæpius adhibitum.

℞. *Decocti Hordei*, *cum Ficubus incisis*, & *Vini Rubri Gallici ana* ℔ß. *Diamor* ℥ij. *f.* gargarisma.

Doluit interea, cum ardore tumuit ex animi sententia articulus: post exitum paroxysmi, *Aq. Purgantes*, quibus abluerentur reliquiæ morbi, diu potavit æger.

Anginam hanc *Arthriticam* esse constat. Primum, ex diutino *Arthritidos* silentio: tum, ex dolore prævio, antequam materia figeretur, erratico. Tertium, ex subita & facili *Regularis Arthritidos* emersione: quibus simul consideratis arguitur, præter istam *Anginæ* causam evidentem (in potulentis scil. erratum) fuisse etiam προηγουμένην, *Arthriticum* intus in sanguine miasma evectum, ebulliens, ambitiosum, quod, junctis causæ externæ copiis, naturam eo naturam eo usque lacessiverit, donec illa vires recolligens, hostem in exilium, materiam alienam

in *Fauces*, (ab origine debiliores) & demum, arte adjuta, in artus amandaverit.

Docet historia, in *Arthritide Anomala*, *Anginam* æmulante, spiritumque elidente, posse utiliter, artis ope *ἰατρικῆς*, *Arthritida* suscitari *Regularem*.

His subjiciam, ægrotum hunc nostrum, posthac, *Articulis* sæpissime laborare *Angina* vero non item: imo ratione prorsus *inversa*; sic, ut quo minus hac, eo magis illa: quæ quidem istorum affectuum, adeo inter se dissimiles mutationes pondus aliquod habent, &, demum *Arthritida* se in viam dare, & magis rectam esse ostendunt.

HISTORIA IV.

Arthritis *primum* Fauces, *deinde Articulos invadens*.

MUlier lectissima, dignitate domus, suaque celebris, nunquam *ἐν γαστρὶ ἔχουσα*, quanquam marito satis probabili diu nupta, cum annos quatuor supra quadraginta compleverat, & deficere catamenia jam menses aliquam multos perseverat, obesior, & crassior evasit. Eo corporis statu ac conditione fuit, cum, vere anni MDCCV. ineunte, febricula & tumore faucium repentino corriperetur: quibus ut occurreret, suasione amicorum, primum, sanguinem detraxit; dehinc cervici *Epispasticum* admovit: quorum beneficio quicquid humidi in *Faucibus* depositum fuerat, vel evocatum & elicitum, vel sanguini redditum & repensum est.

Post *Tumoris* abolitionem, perpaucæ agebantur horæ, cum genu alterum, tum malleolus, tum digiti in pede maximi globus, & vicinus ei articulus ordine doluere; tam recte, tamque ex more *Arthritidis* exquisitæ, ut, utrum ipsa esset, an secus, nullus extaret dubitandi locus.

Horum autem malorum ordo, quem exposuimus, *Anginæ* hujus naturam non parum explicat: nam, ut *Anginam* e vestigio secuta est *Arthritis* omnibus numeris absoluta; sic, *Arthriticam* esse hanc *Anginam*, liquido & manifeste probant. Et quidem, utrunque hunc affectum eidem febriculæ subnasci, ab ea sustentari, & in Fauces, & in artus, alienam e sanguine materiam, per eandem febriculam expelli, minime ambigendum.

Ex hac historia, & hujus numeri aliis, verisimile videtur, non tam extremæ, & decrepitæ ætatis, quam mediæ, & constantis effectum, esse hanc *Anginam*. Certe ea laborantes, qui ad hunc usque diem mihi innotuere, adolescentes, aut juvenes, excepto tantum uno, fuere omnes.

HISTORIA V.

Anginæ Arthriticæ *auspicato supervenit Arthritis Regularis*.

VIr nobilis *HEN. COURTNAT*, Regia stirpe oriundus, & majoribus suis dignissimus, ætate media, plus semel *Arthritide* doluerat; cum, ex intervallo aliquo ab ejus paroxysmo, (nulla, quod sciam, urgente causa evidenti) *Faucium* dolore, tumore *ἐλεγμονώδει*, spirandi glutiendique vias intercludente, tentabatur. Gustus summe depravatus; saliva viscida, sitis permolesta, æstus universalis, vigilantia gravis, febris acuta erat. Ad therapiam vena illico pertusa est, & postridie per *Pulv. VVarvvicensem*, alvus subducta: *Vesicatorio*, cervice tota posteriori serum elicitur: omni horæ dimidio, salivam movens, adhibetur id, quod sequitur.

℞. *Crystall. Min.* ʒiii. *Salis Vol. Succini* ʒi. *Sacchari Crystal.* ʒiß. *Misce*, *& divide in partes æquales*, *N.* xxiv. teneatur ore particula, quoad dissolvatur; deinde cum saliva expuatur.

Potui datum est *Decoctum* sequens, calidissime pytissandum.

℞. *Rad. Gram. Can. Eryng. Cond. ana* ℥j. *Hordei mundat.* ℥ß. *Coccinell.* ℈i. *Coq. in Aq. Font.* ℔iii. *ad* ii. *Colatura adde Syr. e Corall. Simp.* ℥iv. *Tinct. Aurant.* ʒi. *f. Decoctum*. Bolus ex *Salis Saturni* gr. iii. *Nitri purificati* gr. v. *Conf. Lujul.* ʒj. *Syr. Melissoph. q. s.* ter in die sumendus, cum *Jul.* haustu, & ad alvum molliendam, omni vespere *Enema* præscriptum est.

Quibus sedulo observatis, salivam mirum quantam, ac si *Mercurio* concitatam, ejecerit. *Faucibus* allevatis, spiravit, glutiit facilius. Restitit febris, quam in declinante *Angina* solet esse, pertinacior, & huic rei aliquid amplius subesse, neque omnia conspici, comprobavit. Accessit *Podagra*, rem totam aperiens, *Anginam* esse puram *Arthriticam*, curationem postulare propriam ostendens. *Bolo* igitur, & *Decocto* refrigerantibus, ne fraudi sint ægroto, omissis, ad ea quæ *Podagram* absque nimio febris incremento promovere possint, deflecto.

℞. *Salis Martis gr. iv. Pul. e Chel. C. C.* ℈iß.

C. ℈ß. *conf. Fruct. cynosbat.* ℈ii. *Syr. Garyoph. q. f.* bolus, bis in die ſumendus cum *Julapii* hauſtu. Et quoniam ad invocandum augendumque morbi hujus paroxyſmum regularem, plurimum valere *Pomaceum*, in experimentis eſt, libram illius unam alteramque, nycthemeri ſpatio bibat, exhortor. Pedi affecto *ceratum* viride admoveo. Doluit exinde pes, & quidem laudabiliter. Expulſa eſt ad ejus articulos *Arthritis*, & relictis *Faucibus* jam recte πταρώει. Aquas aliquanto poſt, finita paroxyſmi re; *Diureticas* hortatu noſtro hauſit, alias aliaſque; primum *Bamptonenſes*, anno ſequenti, *Bathonienſes*, utraſque commode.

In *Arthritidis* ſilentio, ſupra modum longo & ancipiti, *Angina* ſi acciderit; utrum *Arthritica* ſit, quam merito ſuſpectum habeas, oſtendit hiſtoria.

HISTORIA VI.

Angina & Abſceſſus Arthriticus, *cum* Arthritida *inſequenti, recta & idonea.*

ANni ſunt complures, cum adoleſcentem viſitavi; ſanguineum, robuſtum, & bene coloratum; cui *Faucium* cum dolore *Inflammatio* fuit, ſpiritus & cibi vias obſtruens, (quam Græci Συνάγχην nominant) cum æſtu immodico, pulſu celeri. Numquid *Articulis* unquam doluerat? interrogo. Dolui, inquit, acerbiſſime, ter quaterve; iſtud vero quid ad rem? Ego quidem, maxime, repoſui, nec in curatione negligendum, ſanguinem quamprimum miſi, ſed, pro ægri ætate & temperamento, parce, & quam in *Angina* fieri ſolet exquiſita, parcius: ea vero copia, quæ ad demittendos cibos, & ſpiritum reciprocandum ſatisfaceret. Eo veſpere *Enema*. Poſtridie *catharticum*.

℞. *Rhei inciſi* ℥i. *Fol. Sennæ* ℥ii. *Pulpæ caſſiæ, & Tamarind. ana* ℥iii. *coq. in Aq. font.* ℥vi. *ad iii. colaturæ adde Salis cathart. Elect. e Succo Roſ. ana* ℥ii. *f. Potio*, bene mane ebibenda. Sæpius deſurrexit cum levamine, *Gargariſmum* reſolventem (ex *Ficuum pinguium N. iv. Rad. altææ raſ.* ℥ß. *in aq. Hordeat.* ℔iß. *ad i. incoctis, Mel. Mororum* ℥iii. *Sp. Sulf. per camp. qu. ſ. ad acorem temperata*) præſcripſi; eumque ſæpius adhibendum: in potum ordinarium, *Ptiſanam* propinavi; articulis olim dolentibus, ad *arthritidem* in eos, ſiqua fieri poſſet, invitandam, *Empl. ex cephalici, & Oxycroc. ana p. æq.* admovi. Paucis poſt diebus, aperto tumore, puris emiſſa eſt quaſi uncia. Lenito, non compoſito, ſanguinis orgaſmo, poſt breve tempus, articuli dolent, tument, rubent, *arthritis* recte agit, & *anginam arthriticam* fuiſſe monſtrat. Finito paroxyſmo, ad *Prophylaxin*, purgatis prius per *aquas* & *Salem catharticum* interaneis, *aquas Diureticas* omni mane hauſit; hora decima ſeq. *Trifolii fibrini Infuſum*; quarta pom. *Bolum*, cum *Sale Martis*, demiſit: *Hydragogo* ſeptima quaque die interpoſito, menſes binos perſtitit; methodumque in multos annos commodiſſime repetiit.

Eos, qui dolere ſolent *arthritide*, *angina* cum invadit; ſitne illa genuina, an *arthritica*, recte ambigitur; & *anginam* contra *arthriticam*, optimis auſpiciis, conſilio ſaluberrimo *arthritis* invocatur *Regularis*.

HISTORIA VII.

De Arthritide *multos annos Erratica; tunc* Anginam *iterum & ſæpius ſimulante; poſtremo* Regulari Fixa.

ADdam denique hiſtoriam, tum *anginæ* hujus noſtræ naturam, tum *arthritidis* morem varium, & incertum, cum primis oſtendentem.

Pharmacopei *Exonienſis*, viginti annos *arthritici*, uxor fere ſexagenaria, *Rheumatiſmo*, per quinque luſtra creberrime recurrente, cruciari viſa eſt: dolore quippe artuum, brachii potiſſimum ſiniſtri internodia laceſſente, rodenti, erratico, vexata; *Rheumatiſmi* hujus larvati originem *Pomaceo*, quæ illi potio fuit, acceptam retulit.

Sub finem ſæculi ſuperioris, circa vernale æquinoctium, *anginæ* correpta fuit illa ſpecie, quam *Synanchen* appellant, adeo atroci, ut (ad illam minuendam, humoreſque alio detrahendos, etiamſi collo *Epiſpaſticum* admotum, alvus enemate ſoluta, vena ſemel iterumque pertuſa fuerat) toto quatridui ſpatio, ne hilum quidem victus ore demiſerit. Eodem tempore, & pari ferme proportione, capo exorſus eſt tumor, cum dolore, rubore, calore, nitore prorſus *arthritico*. Dies minimum ſexaginta perduravit, in rugas demum contrahente ſe cuticula, & ſquamatim ultimo decidente; ſic, ut cujus generis, quaque eſſet familia, tumor omnino palam faceret. Et *anginam*, & *Chiragram*, ab eadem viſcida, & acri gela-

gelatina, in sanguine producta, fieri credibile est; quæ hic illic capillaris inhærens, oppilationes, tumores, dolorem, cæteraque morbi utriusque faceret symptomata.

Adversus *anginam*, cum humores derivantibus, & repellentibus, initio morem gerere recusaret, & maturationem affectaret tumor, *Gargarismum e Decocto Ficuum, Hordei, cum Melle Mororum* (postea ad detergendum, *Mel*, adjectum est *Mercuriale*) in præscriptis dedi: externe vero *Theriacæ Ven. Empl.* gutturi applicandum. Quicquid intus purulenti fuit; tumore post quatriduum aperto, sensim expressum est.

Contra *Chiragram* imperavi, ut, admoto parti affectæ *Vesicatorio*, vel (quoniam illud abhorrere visa est ægrota) panno molli & denso, per cutim evocaretur quicquid humidi præter naturam articulis inesset. Carpi post paroxysmum mansit imbecillitas, & ad motum impotentia; quæ tamen aliquanto post evanuit: animi vigor & alacritas major, cibi appetitus, uti ab *Arthritidis* paroxysmo solet esse, avidior fuit; sic, ut ex trium pene mensium adversa valetudine, melior ægrota & sanior evaserit.

Ad tollendam utriusque causam, & sanguinem (cujus in cyatho facies sebacea) corrigendum, primum, misso *Pomaceo*, & leni per *Salem Catharticum*, &c. facta *Purgatione Teraxaci Cochleariæque Succos* clarificatos, *Lac Asininum*, *Stomachica* sumeret, imperavi. Medicina vero omni (quod ejus odium fuit) neglecta, insequenti autumno, vagos iterum dolores ægra persensit; qui tamen postea progressu temporis evanuerunt, in fixos sensim mutati.

Anginam postea sæpissime recidivam habuit, vere vel autumno quotannis, in annos complures reducem, &, vel ei a latere conjunctam, vel a tergo famulantem *Arthritide*; nunc carpum, nunc digitum, nunc talum occupantem, κατὰ λόγον aggravantem, cum solita in decessionibus animi lætitia, spirituum alacritate, ventriculi latratu. Hoc vero cum discrimine, & quasi privilegio, quod, ex quo figi acceperat *Arthritis*, eo lenius & pacatius se vaga gesserit, eoque minus vagata fuerit, &, quæ diebus hisce fuit hujusmodi *Angina*, ferre blandior observata; *Venæ sectioni*, *Vesicatoriis*, *clisteribus Gargarismis* facilius cedens, & in *Arthritida Regularem* promptius, & quasi ultro abitura.

Evincit historia, primum, *Arthritidem* multos annos πλανῆτιν, & *Rheumatismi* usquequaque similem, & in *Fixam* posse demum migrare: deinde, in erraticam retrogradi, iterumque defigi. Tertium *Arthritidem* in eodem corpore, ex eadem febre exoriri posse duplicem; in faucibus *Anomalam*; in artubus, *Regularem*. Quibus hoc adjiciendum, quod ægra, genere nata saluberrimo, cum nullum habuerit a parentibus miasma, itemque diu veteri juncta fuerit *Arthritico*; hoc contagii suspicionem alere censeatur, & *arthritidis* a marito acceptæ.

Ita quidem *anginæ arthriticæ*, (morbi, nisi fallor; hactenus obscuri) secundum illius symptomata, naturam, & morem, quantum in me est, explicui, curationem exaravi; & exemplis utranque illustravi.

CAPUT XIV.

De Dolore Capitis, & Vertigine arthritica.

ART. I. AD *Caput* jam ascendimus, & ab *arthritide* factas in eo errationes. Istius autem morborum, uti vulgo describuntur, numerus est adeo multus; *Ætiologia*, tam difficilis, limites, & fines (propter obscuros illius partium, & (1) incognitos usus) explicatione sic egentes, ut nemini mirum videatur, morbos eos communiter receptos, hos a me prolatos non æquiparare. Paucas in apertum proferam *arthritides* in capite *anomalias*; sed, quas exploratas habeo, quæ certas, evidentes, & perspectas, *Cephalalgiam* nempe, *Vertiginem*, *apoplexiam*, & *Paralysin arthriticam*. De duabus primis in hoc capite, propter earum conjunctionem, sicut evenire solet, frequentem, postea de reliquis, verba faciam.

II. Eos sæpe invadit iste *Dolor*, (nam de illo separatim, & primo loco dicam) qui, cum multos annos *arthritici* fuerunt, traducto jam vitæ medio, poculis & diætæ nimis amplæ, plus æquo indulgent; exercita-

---

(1) *Vide Clariss.* Stenonis, *de* Cerebri Anamote *Dissertationem*, *impressam* Lug. Bat. *anno* 1671.

citationi vero interea, laborique (quæ eorum mala possint corrigere) vix satis; quique ea re *Plethorici* evadunt, & solito crassiores: *Sanguinei* vero quæ ceteris quibuscunque, tum graviter hoc affectu, tum crebro affliguntur.

Ex hisce vero illos sæpissime invadit, qui collo breviore natura fiunt; vel qui, in *Capite*, vasa sanguinem vehentia, supra modum magna, habent, vel, qui nimis imbecillia, sanguinique in circuitu propellendo minus valentia: illos scilicet omnes, quibus ea corporis fabrica & compago, quæ humorum in *Caput* inclinationi, diutinæque in eo moræ, nimio plus faveat, opemque conferat. Ad hoc conferre non parum videntur, in *Cranio* foramina nimis angusta, quibus (veluti ligaturis) coarctentur *Venæ Jugulares*, & sanguis (sic, ut in venæ sectione) vasa tumefaciat; itaque fibras extendendo nervinas, spiritusque in iis contentos perturbando, creet *Dolorem*.

Atqui illos maximopere hic infestat *Dolor*, quando jam ætate grandes, aucta humorum vi & plenitudine simul gravati, simul iis tolerandis impares, illi, malo vehementi pariter, atque intempestivo conflictentur.

III. Sic constituto, & ad morbum hunc excipiendum aptato corpore, cogitare licet Α'ντιπάθειον id, quæ est *Arthritidis* causa proxima & conjuncta; post aliquam a paroxysmo quietem, iterum repullulans, se iterum movens, & attollens, itaque orgasmum in sanguine faciens, eo nonnunquam ipso (pari ferme ritu, ac in variolarum initio solemne est) *Dolorem* excitare; *Membranas* scilicet nobiles, tam intra, quam extra calvariam, aut *Tunicas Vasorum* membranaceas extendendo, *Spiritusque* animales, earum *Fibras* incolentes, irritando vexandoque. Nonnunquam evenire potest, ut, in his *Membranis*, acutissimo sensu præditis, depositum miasma, virulentum & acre, pungat eas, arrodat, atque ea ratione faciat *Dolorem*.

Quocunque vero modo fiat *Dolor*, omnino palam est, eum miasmatis, sese in paroxysmum errigentis; signum esse non raro primum, & prænuncium, ad dies aliquot durare; & tunc in paroxysmum desinere regularem. *Arthritide* vero delinquente, & accessiones sive nullas, sive languidas iterante, *Cephalalgia* sæpe oritur gravis & diuturna, ægrum hebdomadas (ne dicam, menses) aliquot excruciat; & demum nisi miasma ad artus transferatur, vel a capite alias abducatur, *Apoplexiam* introducit.

IV. At de natura ejus *Arthritica* ut plane constet, non solum ex *Arthritidis* silentio defectuque oritur, (quod tamen unum magni hac in re momenti est, multumque valet) verum etiam pro miasmatis *Arthritici* renovatione, incremento, & in paroxysmum eruptione, renovatur, periodos easdem, quas *Arthritis* ipsa, servat, frequentissime in eam regularem, & genuinam migrat; & quidem raro finitur, nisi per regularem paroxysmum, (quo quidem oriente statim evanescit) vel per *Apoplexiam*; quibus simul sumptis, morbum hunc miasmate *Arthritico* in caput irrepente nasci, nihil, ut opinor, indicio potest esse luculentiori.

Dolor ille non semper magnus, sæpe tolerabilis, sed dierum sæpe multorum; interdum autem pene ad delirium usque gravem observavi, patientia majorem omni.

V. Quanquam iste *Dolor* insultum aliquem *Arthriticum*, & quidem usitate regularem, vel *Apoplexiam* antecedat; interdum accidit, ex regulari paroxysmo, (repellentibus, vel animi pathemate, aliave aliqua causa interciso, & abrupto) eum excitari, mediaque naturæ opera, & molimine, primum apparere. Quod tamen eodem pertinet, quando utroque casu miasma, minime sic, ut debuit, expulsum, *Capiti* inflictum est, in illud vires exercet, καὶ Ο'λύμπια δώματα ναίει.

VI. Nonnunquam ægrum hæc *Cephalalgia* per se lacessit; identidem *Vertigine* comitata: hæc enim illi est tanquam soror gemina, & comes fere individua. Adhæc aliquando accedunt tinnitus aurium, spirandi gravitas, pulsus magnus, artuum dolores vagi, faciei color saturatior, aliqua istiusmodi manifesta sanguinis Ο'ργαζομένου indicia: quæ quidem omnia, ut ab *Arthritide* inerti, neque satis idonea proficiscuntur: ita quamprimum illa artus occupaverit, & ad tempus aliquod recte se gesserit; confestim ea, simul cum *Dolore* capitis, redeunt; neque aliam videre licet *Arthritida*, quam quæ ex omni parte regularis.

VII. *Vertiginis Arthriticæ*, sicut omnis, *Subjectum* est ea *Cerebri medullaris* pars, quæ cogitandi officina est: in qua, dum spiritus animales ejus inflant tubulos, & in iis sese movent, uti placuerit *Animæ Rationali*, (cujus sub præsidio, nutu, & imperio, totum istud *Cogitationis* opus effici-

scitur;) hi eorum motus; sive pleno flumine, sive tenui; sive in tubulis pluribus, sive paucioribus; sive prorsum, sive retrorsum; sive magno cum impetu, sive remisso; sive inflectione, sive evolutione; sive denium alio quocunque modo, & figura ferantur illi, ipsæ videntur hominis, sani & valentis, esse *cogitationes;* & pro harum varietate talem in numerum variari, ut, quo singula *cogitatio* formetur exprimaturque, suus singulæ spirituum rite ordinatorum, & huc illuc rite fluitantium, *Motus* respondeat.

Hoc ut clarius ostendatur, quivis seipsum examinando facile perspiciet, quanta sibi in somno tranquillitas, quam alta quies, & a sensu motuque omni voluntario (in somno, veluti in ipsa morte) vacatio. Contra, somnum excutienti palam est, primum omnium in cerebri meditullio derepente quoddam *micare*; eodemque ipso temporis articulo, *cogitandi* solitum munus, & pensum instaurari. Prima vero *cogitatio*, vel pro re nata omnino nova est, & jam tum incipiens; vel) quod ad hujus rei explicationem non parum confert) quæ somno interrupta quarum prior modulationi, organis, pneumaticis inchoatæ, quodammodo similis videtur; posterior intercisæ, & medio systemate fractæ; sed aliquanto post elaboratæ, & ad finem perductæ. Atque istam in cerebro spirituum ἰλλαμψιν illico sequitur (nonnunquam comitatur) motus ab ea propagatus, in corpore muscularis, &, (1) *Galeno* jam olim observante, *Qui expergiscuntur, e vestigio pulsus magnos, vehementes celeres, & cum quadam vibratione habent; qui mox mediocritatem assequuntur.*

Quis autem unquam, in somno spiritus extingui, & ad nihilum redigi putavit? Annon potius credendum est, durante somno in medullaris *cerebri* tubulis eos stagnare, & (tanquam aërem, in tibiis organi silentis) quiescere; *micansque* istud, quod expergiscentes primum sentimus, horum esse *Spirituum* in iis (ad instar venti, in tibiis organi) *Motuum*; &, quod erat explicandum, *cogitationes* humanas nihil aliud esse, quam Πραγματεῖας, sive *Spirituum animalium* certis quasdam, in tubulis prædictis, *Fluctuationes*, secundum leges, & regulas, ab *Anima Rationali* positas, & datas.

VIII. Hisce præmissis, altero jam loco dicendum est, in *Vertigine* spiritus animales cogitandi munere exequendo impediri; in rivulis a suis aliquot ordinandis, eorumque motibus regendis, interturbari; eumque in modum perverti, qui externa quæque *Objecta*, tanquam in gyro circumacta, repræsentet, itaque, ut ex eo fallatur *Imaginatio*, *Judicium* autem maneat integrum, & inconcussum. Perinde forsan, ac in modulamine faciendo, si una, vel altera organi tibia, rauca fuerit, & dissonans; ex illius vitio, (tametsi reliquæ omnes claræ fuerint, & illæsæ, statim auribus peritis gravitas quanta maxima sit, harmonia perimitur.

IX. Scio nonnullos, arte nostra principes, hac de re aliter opinari; spiritusque animales, acie quasi militari, & veterum itionum reditionumque tractibus relictis, in gyros agi, tradentes, per *Rationem*, & spirituum Εἴλιγγον, *Vertiginis* modum & naturam explicare. Cum vero, quo in campo eorum acies instruantur; quo, eorum fiat Ἀταξία nulla unquam detexit Anatome: contra vero, *cerebrum Medullare* totum, ex *Tubulis*, sive *Ductibus*, in *cerebri cortice* incipientibus, una hoc loco colligatis, & in *Nervos* infra divisis, & dispertitis constare; sicque spirituum gyris, & vorticibus, (aliter quam in *Tubulis*, qui quidem iis admittendis minime sufficiant) ineptum esse, quando Clarissimi *Malpigii* Anatome detexit oculatissima; longa latius videtur, per *Tubulos*, perque spirituum in iis motus, quales in rerum natura esse, pro certo habeamus; (etsi, quis spirituum motus cui conducat *cogitationi*, prorsus ignoretur,) quam per ea, quæ nusquam inveniantur, aut esse judicentur, morbi hujus explicationem aggredi.

Quinimo, dici potest, rerum extra sitarum, totiusque hemisphærii visibilis, per ea, quæ sibi sunt dissimilia, veras intus in *Cerebro* posse fieri repræsentationes: (nisi velimus, objecti *Viridis*, v. g. concipiendi ergo, *Viride* quoddam in compendio; sicque *Rubri* ergo, *Rubrum*, *Nigri* ergo, *Ni-*

---

(1) Τῶν δ' ἐξ ὕπνου μεθισταμένων, ἐγρηγορσιν παραχρῆμα μεγάλοι, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ, καὶ ἀνὰ κλόνον ἔχοντες, μετ' ὀλίγον δ' εἰς συμμετρίαν ἔρχονται. *De Causis Pulsuum, Libro tertio, Cap. x.*

Nigrum, &c. in *Cerebro*, quo nihil unquam absurdius, statuere:) eoque posito, rerum externarum falsas imaginationes, quales sunt in *Vertigine*, per iis rebus dissimilia posse fieri dicamus; adeoque, ad earum in gyro & circuitu moventium imaginationem, etiam falsam spirituum in cerebro motu simili nequaquam opus esse.

X. At qualescunque fuerint eorum motus (neque enim in his στοχασμοῖς diutius hærere lubet) certe perturbari possunt, vel per alienum & inimicum aliquod, in *Cortice Cerebri* a sanguine depositum; hæc in penetralia, & sacrosancta adyta, se insinuans, *Spirituum* choro se immiscens; ad eos adhærescens; eosque inter se confundens: vel, per vasa sanguinem vehentia, in propinquo tumefacta, tubulosque spiritus continentes coarctantia. Quæ posterior ratio probabilior est, in *Vertigine* cranii depressionem excipiente; ubi angustiis *Spiritus* urgentur, nec, quo possint choreas exercere, theatro satis spatioso gaudent. At in *Vertigine* variolas antecedente, vel ab ebrietate, & in hac nostra *Arthritica* locum obtinere potest (uti videtur) utraque.

XI. Præterea *Vertigo* hæc, cum *Dolore Capitis Arthritico*, concordat ex amussi: similia namque cum eo corpora, crassa nempe, plethorica, maximeque senilia, invadit; similem habet originem, ex miasmate *Arthritico* repullulante, cristas erigente, fugam e sanguine consciscente: similes habet periodos, & typos, *Arthriticis* paroxysmis respondentes, eosque in nonnullis ægrotantibus numerò permultos: similes habet comites, sive signa Συνδρομοῦντα, dyspneam, capitis gravitatem, aurium tinnitum, spirituum depressionem: similem etiam exitum, cum paroxysmo plerumque regulari terminetur; interdum *Apoplexiæ* cedat *Arthriticæ*.

Aliquando levis hic affectus, & *Arthritidis*, paroxysmum molientis, signum insuper primum, & prænuntium. Molestus sæpe sic, ut eo laborans, ne in humum cadat, baculo adniti; fere continuo cavere, necessum habeat. Quæ levior est, *Arthritide* regulari, serius aut citius erumpente, fere concluditur. At quando nulla venit in tempore *Arthritis*, *Vertigo* interdum aggravescit, & deinde paulo post in *Apoplexiam* migrat. In *Epilepsiam*, utpote morbum confinem & proximum, *Vertiginem* mutari exquisitam, a Medicis passim observatum est; at in eam mutari *Vertiginem Arthriticam*, ex nostra, vel aliena observatione, ne semel quidem novi, ut miasma *Arthriticum Epilepsiæ* generandæ minime aptum existimetur.

XII. Curatio partim fit per ea, quæ utrisque his affectibus sunt communia; partim per iis propria. Inter communia, primum *Phlebotome* consideranda est, quæ, ut humoribus e *Capite* derivandis, tam repentino, quam magno est auxilio, sæpe commoda reperitur, & ubi *Dolor Capitis*, aut *Vertigo* isthæc urget, maxime vero ubi oculorum caligine, faciei rubore, arteriarum in temporibus pulsu, & ejusmodi (quæ sanguinis ad *Caput* inclinationem indicant, & *Apoplexiam* minantur) aliis comitatur, apprime necessaria est; Ea vero ratione copiaque (quod in malis similibus alias sæpe dixi) mittendus sanguis, non qua vulgo in his affectibus absolutis, & minime *Arthriticis* soleat; sed qua, *Arthritidi* in artus abigendæ faveatur; nec quam ad *Caput* allevandum opus fuerit, uberiori.

Pertusa vena, & orgasmo in sanguine novo, miasma expellente, facto, nonnunquam illico dolent articuli; sin aliter fuerit, *Purgatio* instituenda est. Si qua ventriculi querela sit, hoc tempore *Vomitio* moveatur, & quidem per *Decoctum Teæ*, vel *Possetum carduatum* aptissime. Ea vel peracta, vel (tanquam inutili) prætermissa protinus ducenda alvus; dato, in eum finem, e *Pil. Ruffi*, vel *cochiæ min.* vel *e Duobus*, una cum *Ref. Jal.* granis aliquot, purgante, quod nimirum intestina non solum inaniat; verum etiam sanguinem exagitet, turbet, & a miasmate, foras illud expellendo, liberet. Opus istud duplex (humores alios per alvum evocandi, alios in venis agitandi) interdum mitioribus, in constitutione scil. tenera purgatuque facili, perficitur. Interdum *Aquæ*, sive *Alfordenses*, sive *Fontana*, *Sale cathartico* saturata, rem conficit. Est ubi *Purgatio*, sive propter ejus lenitatem, sive propter humorum colluviem, una vice non sufficiat, atque pro re nata repetenda sit; ita vero ut *Arthritide* τοῖς ἔξωθεν affigendæ accommodetur.

Purgationem, uti par est, factam creberrime sequitur extremitatum dolor; At si usque se miasma in sanguine contineat, usque delitescat, turbis in eo intestinis & ciendis, & augendis, quam exilio, pro naturæ jussu, capessendo pronius; hoc casu, ea, quæ ore sumpta fortius *Podagram* expellant, quæque extra admota evellent, usur-

usurpentur. Quæ vero, ore data, *Podagram* expellant, non nisi caute (præmissa nempe venæ sectione, alvique ductione, & *Capite* multum iis sublevato) adhibeantur; ne, quæ sanguinis, & simul cum eo miasmatis, in artus extrudendi causa præbeantur, contra in *Caput* utrunque pellant; itaque malum intendant, & mortem arcessant. Et quidem, a *Chalybeatorum* potentissimorum, & *Arthritidem* maxime expellentium usu, manum idcirco melius abstinere possumus; quia *Cephalica*, mox dicenda, suoque tempore propinanda, istorum medicamentorum magna ex parte vices supplere judicentur.

Qua de causa, in *Dolore Capitis* (ut ad propria descendam) *Pulv. e Chel. C. C.* vel *e Corall. r. e Chel. Simpl. Succini albi*; vel istius classis alii mitiores, *sive per se*, *sive cum Conserva Anthus*, vel *Consf. Flor. Betonicæ*, *& Syr. Stœcchados*, vel *Syr. Pæon. Simp. sub forma* Boli aut *ex iis Pulveribus*, *una cum Pul. dictamni Cretici*, *Castorei*, *vel Sem. Pæon. & Extracto Gentianæ*, Pilulæ *componi possunt*. Quinetiam hisce, sive *Bolis*, sive *Pilulis*, tuto interdum, & utiliter adjicere licebit *Salis Martis* (vel etiam *Alcohol. M.* post evacuationes copiosas) gr. iii. vel iv. & compositionem, sexta vel octava quaque hora, repetere. Omni autem ejusmodi dosi superbibere oportebit *Julapii* (*ex Aqua* puta *Cerasorum nigr. Flor. Tiliæ*, *Pæon. simp. & comp. & Spiritu Lavend.*) *Haustum*: Mediis autem intervallis ex usu erit *Tincturæ Succini*, vel (ubi febris, non immodica, fuerit) *Sp. Vol. Oleos.* vel *Sp. C. C. cum Speciebus destillati*, *guttas aliquot*, *ex cacuminum Salviæ tenuifol.* vel *Rorismar.* vel *Teæ*, *infus. Haustu demittere*. Hæc enim remedia, præmissis universalibus adhibita, spiritus animales blande reficiunt, & *Arthritidi* in artus expellendæ quodammodo opitulantur. Neque *coffeæ Sorbitio*, quando *cephalalgiæ* ritu singulari medeatur, præcipue si *cephalica* ei superjiciantur, ægrotis hisce deneganda.

Simili fere modo in *Vertigine Arthritica*, post evacuationes jam dictas universales *pul. Sem. Rutæ*, *pæon. maris*, *castorei*, *Rad. Valerian. Sylvest. cyperi*, *cort. Vvinteran. cort. ext. Aurant. Species Dianthus*, *Diamosch. dul. per se possunt adhiberi*, vel *eorum aliqua cum conf. Flor. Pæon. & Syr. eorum*, vel *Syr. N. Myrist. ex Indiis allato*, electuarii *forma*. Porro ex *pul. de Gutteta*, *& Ente Veneris*, *cum Extr. calami Aromatici*, vel *Assæ fœtidæ solutione*, *formentur pilulæ*: vel, cum iisdem pulveribus adjungi potest, in eadem forma *Sal Martis*, vel *Sal Succini*. Ex his composita sumantur, hora quaque sexta, vel octava, dosi videlicet adeo tum frequenti, tum etiam magna, quæ spiritus animales ordinet, recreetque; non quæ confundat, irritetve. Dosi vero cuilibet æger superbibat *Julapii cephalici* haustum: uti mediis etiam intervallis *Infusi* præscripti cyathum, cum *Tinct. Succini* guttis aliquot. Prosunt graveolentia naribus admota, *Sp. Salis Armon. cum Sale Tartari*, *castoreum*, *Assa fœtida*, &c. prosunt etiam Ἐῤῥινα: *Balsamum*, quod ab humanissimo sene, D. D. *Vvatherouse*, hac in urbe Medico, dum viveret, præcellentissimo, communicatum fuit, ad tempora & nares inungendas, his aliisque *capitis* affectibus quamplurimis, utile & jucundum erit.

℞. *Ol. Rorismar. Lavend. Majoran. Thymi*, *Origani*, *Hyssopi chym. ana* ℈j. *cinnam. Aurant. Angelicæ*, *Rutæ ana* ʒß. *Garyoph.* ℈ß.

Ol. Nucis Moschat. per express. ℥iv. *Ambra gris.* ʒij. *Moschi* ʒj. *Balf. Per.* ʒv.

Ambra gris. & Mosch. ponantur super Lapidem marmoreum; humectentur Oleis; & simul triturentur Lapide molari, *donec fiat Massa*, *instar Pomati inspissata*. *Huic mixturæ adde Balf. Per. Per horæ dimidium triturentur*. *Deinde adde Ol. N. M. per Expressionem*, *& per horam fiat Trituratio*. *In phiala servetur usui* balsamum ἐῤῥινον cephalicum.

Quanquam autem ista *Caput* multum allevent, spiritusque labentes suscitent, non iis solis adhibenda fides. Nusquam major incolumitas, nulla perfectior curatio, quam per *Arthritidos* in artus expressionem. Quare, post diem unum, aut alterum, *Cephalicis* ore sumptis impertitum, in utroque hoc affectu (par enim utriusque ratio) *Externa*, quæ *Arthritidem* educant, adhibeantur articulo nempe sæpissime dolenti applicetur *Empl. ex G. Carannæ part. ii. Ceræ flavæ p. j. Ol. Lumbric. q. s.* vel aliud aliquod Ἀνωδυνικόν. Hoc autem si nullarum erit virium, & *Capitis* affectus remanebit, maxime, si increscet, tanquam in *Apoplexiam* abitura, ad *Sinapismos*, *Vesicantia*, *Vestitum laneum*, & *Laqueos* hac in re idoneos, (quibus *Arthritis* summopere educatur) quasi ad sacram anchoram, confugiendum est.

Quam parum autem adjuvent in utroque hoc affectu; imo quam suspitiosa, ne dicam

dicam periculosa, sint *Emulsa*, *Decocta refrigerantia*, *Narcotica*, *Oxyrrhodina*, *Epithemata*, *Capitis aqua frigida Lotio*, & ejusmodi alia, quæ ad compescendum sanguinis orgasmum alias cum fructu usurpentur, facile apparebit: quando illa materiam alienam, protinus evocandam expellendamque, medicina prorsus adversante, & repugnante, *Capiti* infigant. Neque satis, ut opinor, tutus sanguinis per *Hæmorrhoides* fluctus; quando eo, nimia fit humorum in anum derivatio, quæ vel *Inflammationi*, vel *Fistulæ* viam aperiat.

Ut autem materia vitiosa, tutelæ ergo, præscindatur, alioque divertatur, operæ pretium erit *Epispasticum* brachio, vel cervici aliquando imponere: ineunte anno, (quando *Apoplexiæ* tempus esse solet) aliasve, si urgebit *capitis* affectus, sanguinem detrahere: *Purgans*, omni mense, repetere: alvo nunquam diu astricta esse: artus, at præcipue pedes calidissime vestire. Quin & his hominibus incumbit *Errhinis*, & meditationibus, religiose vero nimia potatione, abstinere.

HISTORIA I.

Ab ignava Arthritide Vertigo, *Sanguinis missione & Alvi ductione*, *victa*.

QUidam annos quatuor supra quinquaginta natus, *Vertigine* affectus, dum in his lucubrandis occupor, e vicino oppidulo me appellit. Fuit ille jamdiu *arthriticus*, paroxysmos habens, sive eorum frequentia, seu severitas inspecta sit, idoneos. Autumno anni MDCCV. *arthritis*, ignava jam & socors facta, non eo, quo solebat, ardore & vehementia se gessit; paroxysmum, uti moris erat, laudabilem non ullum edidit; verum, in mediocri & imbecilli edendo, languide enixa est. Loco paroxysmi regularis, & acuti, *Vertigo* ægrum invasit, multumque cruciavit. Quoties enim lecto ille jacuit dextro latere, statim *Vertigine* prorsus intolerabili (quippe qua universa sursum deorsum rapidissime ferri viderentur) tanquam oppressus, & pene moribundus, posituram corporis illico mutare necessum habuit. Porro ea fuit hominis fabricatio, quæ plenum, subpinguem, brevique collo donatum eum, morbis cephalicis pronum, & proclivem abunde redderet.

Sic constituto suasi, ut quam citissime venam incideret; *Pilulis Purgantibus* (e *Rudii* ℥ß. *Res. Jal. gr. v. calom.* ℈ß. *Balsam. Per. q. s.*) Ventrem inaniret; itemque altera vice, pauculis post diebus, nisi dolor *articulorum* novus id vetaret. Eo vero redeunte, parti affectæ *Empl.* e *cephalici*, & *Picis Burg.* æquis ponderibus, imponeretur. Detracto sanguini, & parumper in cyatho quiescenti, superincrevit gelatina densa, crassa, cum superficie flavescente.

Præceptis æger obtemperavit, & quidem magno suo, quod deinde accepi, commodo.

HISTORIA II.

Vertigo Arthritica, *Purgatione in* Podagram *mutata*.

AUrisaber *Exoniensis*, vir priscis moribus,

Integer vitæ, scelerisque purus,

ætate progressus, & ex ea nimis desidiose acta, crassior jam & habitior factus, de nimia plenitudine, & ad motum impotentia, de *Vertigine* gravi & urgente (quæ in negotiis obeundis magno illi jam impedimento fuit) me consuluit. Cum *arthritidem*, hujusmodi deviam, & *anomalam*, me plus semel observasse recoluerim. Num articulis unquam ægrotaverat? Interposui. Olim sæpissime, respondit æger: hosce vero per annos minime.

De morbi indole & natura certum me habens, ut eum a *capite* deducerem, & in articulos, sedem & domicilium suum abire facerem (quæ quidem indicatio rectissima esse videbatur) viam, atque in *Vertigine* absoluta, calcari aliam oportere judicavi.

Quare sanguinis detractione (quæ propositorum alterum tantum promovere solet, alterum autem interdum inhibere (prætermissa, *catharsin*, quæ utrisque illis satisfaceret, institui; purgante, pro Κοιλίας λύσει, satis forti ad eam rem electo, *calomel.* gr. xv. *Scammon. pul.* ℈ß. *Pil. Stom. cum G.* ℥ß. *cum Balf. Per. q. s.* pilulari forma, mane demisit: sæpius hinc dejecit; hinc claudicavit; hinc convaluit.

HISTORIA III.

Vertiginem, *&* *in capite* Dolorem *faciens* Arthritis, *idque usitate*, *Venæ sectione*, *&* *Purgatione toties in articulos acta*.

Aromatarius hac in urbe, constitutione sanguinea, plethoricus, sexagenario major, anno MDCXCVI. *Vertigine* laboravit. Simul atque eum novi pedibus sæpe doluisse, suspectumque habui capitis hunc affectum esse *arthriticum*; hac re considerata, primo, sanguinem detraxi; deinde alvum semel iterumque movi: postremo, animales spiritus quæ reficerent, eorum Ἀ'ταξίας inhiberent, ea suo ordine sumenda; fonticulos etiam utroque latere spinæ inter omoplatas aperiendos, imperavi. Quæ autem inde fruges? *Pes* iterum jam tum doluit; defensum est *Caput*; civis servatus.

Anno proxime sequenti, circa vernum æquinoctium, idem pene casus altera jam vice accidit. Intermittente enim, ultra quam soleret, *Arthritide*, rediit *Vertigo* cum *Dolore Capitis*: quæ quidem ambo venæ sectione, purgatione, pharmacisque jam dictis, in *Podagram*, (qua nihil capiti salutarius esse potuit) actutum mutabantur.

Æstate anni MDCCII. æger iterum *Vertigine*, simul cum aurium tinnitu, spirandique difficultate mulctatus est: quæ quidem mala, plenitudine & *Arthritide* nimis inerti nata, post venæ sectionem & catharsin, articulari dolore finiere.

Observationibus hisce toties iteratis, planum omnino factum est, *Arthritida* suppressam, & a paroxysmo quiescentem, *caput* aliquando visitare; quin etiam derelictum illud, præ cæteris in trunco locis quibuscunque, tanquam alteram domum frequentare. Porro, cum in alieno isthoc, utut charo, & amabili loco diversetur, posse in sedem primariam, in artus, & articulamenta revocari. Denique nonnunquam (in iis scilicet ægrotis, qui firmiores, & multo robore valentes sunt) per venæsectionem, & purgationes, quibus sibi restituatur, & suis viribus uti, suoque modo agere permissa sit natura, sine multo Πολυφαρμάκων apparatu, posse egeri.

HISTORIA IV.

Capitis Dolor *&* Vertigo Arthritica, *sæpe revertentes*, *simili methodo curati*.

Medicamentarius *Exoniensis*, quo multos annos utor familiarissime, *Arthritide* diu regulari affectus, sub exitum sæculi nuper elapsi mitius solito, rariusque cœpit dolere. Malorum ex eo tempore statim crudele par exortum est; *Vertigo* nempe, cum *Dolore Capitis* acuto, vel, ægrotum eo deficiente, cardialgia, cum ructu acido, & inflatione ventriculi.

Biennio post, cum *Arthritis* nimium ignava esset, nec, ut opus fuit paroxysmum ageret, Κεφαλαλγία rediit, una cum vagis artuum doloribus; & quidem pedum incertis.

Quid autem annos dicam? Decies ego minimum, hunc hominem hac *Vertigine* laborantem vidi: decies eum mœstissime querentem audivi. Quando enim *Arthritide* multum affligeretur, neque ea semper regulari; quali eo modo se plerunque gesserit, hisce paucis accipite. Præcessit dolor, hic illic erraticus, per artus, per trunci ambitum propemodum omnem: hunc excepit, ita vero, ut illius fere latus claudere, torpor, universi corporis gravitas; cum Ἀ'ναρεξία, sanguinis orgasmo, & tumultu, venarumque distentione. His accessit alias articulornm, alias *Capitis Dolor*, & deinde *Vertigo*. Tum autem magna, tamque molesta *Vertigo*, ut, qua in præceps ne ageretur, sæpe haud immerito pertimeret. Ægroto autem forti, robustaque, & omnino firma constitutione prædito, ea fuit felicitas, ut, post dies quatuor, vel quinque, *arthritis* sæpe per se τὰ Κάτω peteret, eodemque tempore *caput* desereret. Si quando gravius urgere, diutiusque *Vertigo* perstare contigerit, quod aliquoties accidisse novi; venæ sectione & purgatione, (altera earum, vel utraque) in articulos semper exulavit. Cui & hoc adjiciendum, nunquam ægri, seu *Vertigine*, seu *Dolore* afflicti, *caput* ex toto immune, & incolume prius reddi, quam in *Articulis* dolor oboreretur; eo vero jam oborto, liberari semper, & tanquam auxilio præsentissimo & plane divino, isthuc incolume reddi. Qua utique re, ad istarum *Anomaliarum* & explicandam *Ætiologiam*, & confirmandam

Tot

Therapiam (ut ego quidem sentio) nihil magis potest conducere.

Causam autem ne silentio præteream, quare sanguis in hoc ægroto toties, & tanto impetu in *caput* irrueret, vel impelleretur; ipsa *Facies* eam monstravit: *Facies*, inquam, hominis pyropi ruberrima, venis ubique turgidis signata, sanguine plenissima. Quæ cum ita se haberet, vasa, in *capite* sanguinem vehentia, supra modum magna, & immenso ejus flumine, quod utrique isti *Anomaliæ* daret originem, distenta esse indicavit.

HISTORIA V.

Cephalalgia Arthritica, *Venæ sectione & Spiritu Volatili, in* Podagram *versa*.

CUM vitam aliquot ante annis Academicam secutus sit, quidam a proximo vicinus, oppidanus, ebrietati satis, socordiæque satis deditus, (quarum altera vim humorum magnam in corpore congerere; altera non eliminare solet) opem meam qualemcunque medicam imploravit. Erat illi, propter malam vitæ rationem, corpus crassum, *Cacochymicum*, pingue, morbo non unius generis accipiendo paratum: ita vero constitutum sorte fortuna invasit *Arthritis*, & a malis gravioribus, tanquam possessione suum, defendit. Semel, bis in anno paroxysmos, eosque satis longos, & acutos celebravit; perque omne illud tempus abstinere fecit ægrum. Demum, nescio qua de causa, *Arthritis* intermisit. *Cephalalgia* statim orta fuit acris, & toleratu difficilis. Membranas *capitis* majores contrahi, & in spasmos obstinate constringi, verisimile est. Enim vero tantus ægri fuit cruciatus, quantus omnem modum excedere, quantus sensum communem obruere, & pene delirium inferre videretur.

Hæc ut primum novi, & ab *Arthritide* interrupta, devia, & in *caput* inversa, turbas has oriri intellexi; sanguinem extemplo mitti, & quia constanti vir ætate, firmoque corpore erat, non nimis parce detrahi præcepi, spiritum posthæc e volatilibus, cum vehiculo conveniente, dedi. Quam quidem medendi viam ideo calcavi, primum, ut alienum e capite revellerem; denique, ad τά ἔξω amandarem, iisque figerem. Neque a scopo aberravi; hac enim medicina factum est, ut dolerent, ut tumerent, utque ruberent iterum articuli; & quidem (ut illa facta est) statim, maximaque ægri cum utilitate.

HISTORIA VI.

Miasma Arthriticum *in* Caput *immissum, eique* Vertiginem *&* Dolorem *inferens, eo repulsum, & in artus mandatum*.

TEnera constitutione mulier, frigida *Arthritide*, & languenti creberrime affecta, tumorem ejus pallidum, tanquam a flatu generatum, in utraque manu, & carpo, magnum ostentavit. *Arthritide* sic gravatæ profecto male evenit, animi *Pathemate*, propter res quasdam adversas, supra modum affligi. Eo enim effectum est, non ut spiritus solum perturbarentur, multumque deprimerentur; verum etiam ut tumores hi *Arthritici* prorsus subsiderent, evanescerent. *Vertigo* statim hinc exorta est, una cum *Dolore capitis* & *colli*, cum somno non tantum injucundo, sed inquieto, tumultuoso, & frequenter interrupto. Quæ quidem mala, si ex omni parte *Hysterica* dicantur, temere nimis & parum consulte (quod utique rei exitu probatum) id diceretur. *Epispasticum Nuchæ cervicis* impositum est, & deinde utrique brachio; quibus seri multum evocatur. *Pilulæ* sumuntur *Aleoticæ* (ex *Aloes Rosat.* ℈j. *Pil. e duobus* ℈ß. *Ol. Absynth. gr. i. El. prop. q. s.*) quibus alvus inanita, sanguis agitatus · *Spiritu* C. C. *succinato*, bis in die cum *Julapii cephalici* haustu, & *Pulvere Podagram* expellente (*chalybis* nempe *Nutriti* ℈ß. *Pul. e chel.* C. C. ℈i. *Maceris Pul. gr. iv.*) pariter bis die, cum *Vini canarini* haustu, per dies circiter decem assumpto, factum est, ut denuo tumores, & quidem intra breve spatium, elevarentur; ut *arthritis* procul a locis principibus arceretur; ut partibus a centro vitæ remotis infigeretur, & detineretur. Qua vero ratione gradibusque sunt hæc effecta, *Cerebri* incolumitas effecta, ipsius vitæ res servata est.

HISTORIA VII.

Caphalæa & Vertigo Arthritica, *Medicina pari, cum* Phœnigmis, *sublata*.

VIR reverendus, ætate constanti, doluit *arthritide*; nunc vaga, per hæc illa membrorum internodia; nunc articulis affixa, dolore, rubore, & tumore comitata. Primo supra decimum exeunte lustro, *cephalalgia* & *Vertigine* laboravit, tum gravibus, tum diutinis. Cum me, consilii ergo, primum arcessiverit, ex constitutione sanguinea, vultuque florido judicavi, plenitudinis, & quidem ejus unius, has esse soboles; itaque sola evacuatione posse eas auferri: quam tamen (excussa omni re, & inito cum ægrotante colloquio, penitus examinata) sententiam mutare necessum habui, & alienam, & *arthriticam* in *caput* irrepere materiam, apud animum meum statuere.

Hoc igitur propositum ante oculos statuens, venam primum incidi, & minore quantitate, quam in his affectibus absolutis conveniret, detracto sanguine, *Emeticum* præcepi; posteaque *Purgans*. Quibus malum quando leniri, minime vero tolli persenseram, *Pilulas* (*ex duobus*, & *Ruffi*) drasticas adhibui, ut in sanguine major orgasmus cieretur, & alienum proscriberetur. Postridie purgationis, ut humores excitati, foras evellerentur suisque demum locis, nempe *Articulis*, insererentur; curæ mihi erat, utrique malleolo, quem *Arthritis* locum usitatissime frequentavit, *Sinapismum* (ex *Fermento veteri*, *Ras. Radiculæ*, *Sem. Sinapios*, *Cacuminibus Rutæ*, & *aceto Vini albi*) applicare.

Atque ista methodo in *Cerebrum* insinuantem, *Arthritida* revelli; proprio loco (nempe *Artubus*) mandavi; suos intra terminos, sua spatia coercui; ægrum sanavi.

HISTORIA VIII.

Vertiginis Arthriticæ, *cum Spirituum depressione gravi*, Curatio.

CIvis *Iscanus*, *Arthritide* regulari, quotanni redeunte, per senectæ initium, est afflictus: sexagenarius autem, vel eam circiter ætatem, paroxysmos habuit tum paulatim minores, tum etiam rariores, demum nullos. At brevi ista fuit serenitas, & ab adversa valetudine vacatio; uti etiam dubia: malum *Arthritide* gravius successit, longeque periculosius; *Vertigo* nempe, cui deinceps comitem sese dedit *Depressio* spirituum supramodum molesta, continua.

Cum ita affectum inviserim, pulsum magnum, & elatum observavi; ac si instaret *Apoplexia*. Quare venam illico pertundi, sanguinemque ea quantitate detrahi, qua *capiti* levamento esset, jussi. Porro, quoniam isti *capitis* affectus non tam absoluti, quam *Arthritici* (quod ex malorum ordine vel ipsi ægro, rei medicæ non ignaro, patuit) existimari possent; quo *Arthritis* educeretur, *Phœnigmum*, ex ea evellentibus, acerrimum, & calidissimum, utrique malleolo, quæ *Arthritidis* in hoc ægroto fuere stativa, imposui; frigidum, altera quaque hora, renovavi; tumoribus, eo factis, *Epispastica* admovi; unde seri acris, salsi, vitiosi, *Arthritici* multum est elicitum. Æger ex eo tempore convalescens, annos egit postea permultos, eosque pro ætate satis beatos, & tandem morbo, uti accepi, nephritico occubuit.

HISTORIA IX.

Ex Arthritide Vertiginosus, *Victu nimis tenui depressus, e vivis excessit*.

VIr mihi conjunctissims diu bona valetudine usus, ætate adulta dolere cœpit *Arthritide*; quæ, propter multas equitationes, & laude dignam in victu temperantiam, raro aliter se habuit, quam quæ maxime regularis, quæque maxime salutaris. *Paroxysmum* enim, semel bis in anno, cumque malo symptomate nullo comitatum, tanquam ad præscriptum Medici, ægrotantis egit.

Ita multos annos, si non omni doloris sensu carens.

(τὶς δὲ, πλὰν Θεῶν,
Α'παντ' ἀπήμων τ̃ δὲ αἰῶνος χρόνον;)

beate tamen, & tuto, imo ipsam per *Arthritida* tuto vixit.

Huic, ingruente senio, accessit *Vertigo*, quæ, paulatim ingravescens, eo increvit usque, ut sæpe ne in humum æger concideret, periculum esset. Quapropter *Venæsectio*, *Emetica*, *Vesicantia*, *Purgantia*, aliaque multa, suo quæque loco, sunt a viris arte nostra præcellentibus, imperata, & vel omnia,

nia, vel magna ex parte, ab ægro usurpata. Cum vero ista proposito minime responderet, *Vertiginem* eam non tam exquisitam & genuinam, quam notham, & *Arthrititam* esse suspicatus sum.

Sexagenario jam major, *Arthritidem*, uti illi videbatur, nimis gravem, diutius non alere; sed per diætam decrevit tenuare: proindeque, cerevisia potenti & generosa (quam, per annos alioquin multos, interdum ad hilaritatem, at non incommode, potaverat (abjecta neglectaque, non nisi aquosam, nullarum virium, & vilem adhibuit. Væ autem illis, qui *Arthritida*, diu satietati suetam, abstinentia demum nimia tentant evincere. Male habita *Arthritis* intimas in corpore regiones, ejusque viscera nobilissima invadit, unde ægri res in pessum abiit, & (ut sæpe accidit) in dubio vita. Minus quidem articulis, ex eo tempore, doluit hic noster *Arthriticus*; at inauspicatos *minus*. Sanguis enim intempestive, & magna ægri cum injuria debilitatus, alieno amplius expellendo, sic, ut olim, non erat. Faciem depressam, nec, ut ante coloratam, oculos concavos, vires enervatas notare familiares, & malum aliquod præ foribus ominari.

Cum vero eo res deducta esset, magni aliquid momenti accidit, dictuque non indigni. Recurrente enim *Podagra*, & insultum denuo, qualem potuit, faciente, aqua frigida pedes media hyeme immersit æger, itaque temere tumoris *Arthritici* materiam repercussit. Pectore, *capite* subito gravatus primo tussiit, & cum impedimento spiritum traxit; mox sensus omnis, ipsa etiam mens defecit; & tota undique astantium mirante turba, non tam excessit, quam surreptus est e medio.

CAPUT XV.

De Apoplexia Arthritica.

ART. I. De vertigine, & dolore capitis *Arthritico* supra dictum est; speciatim, hos affectus in *Apoplexiam* non raro migrare, eaque terminari: quod quidem malum, quando hodie gravissimum, eoque gravius, quo minus suspectum, intellectumque sit; operæ pretium mihi videtur, paulo altius ejus rationem repetere, & totam Historiam, ut potero, describere; qua, nisi me fallit animus, apparebit, hanc *Apoplexiam*, non minus quam reliquas hujusce nominis *Anomalias* νόθας habere privatum, & propria indigere medendi methodo.

II. Docuit rerum medicarum usus, *Arthriticos*, eos præcipuæ, qui constitutione sanguinea, collo brevi, & toroso donati, multos ægrotarunt annos, seniumque jam ingressi sunt; maxime vero eos, qui *Cereri*, & *Baccho* indulgentes, ludoque campestri, & exercitatione corporis intermissa, fiunt plethorici, sensu motuque, nunc aliqua ex parte, nunc omni, subito privatos *Apoplexia* non raro corripi. Quæ si *Arthritidis* paroxysmo regulari, sive interciso, sive dilato, minimique, qua par est, sævitia peracto, enascatur; hanc ego *Apoplexiam* non tam exquisitam, & genuinam, quam notham, & *Arthriticam* appellabo. Ea certe est, de qua, ex communi, & apud doctos & literatos hactenus recepta, *Apoplexiæ* Doctrina, minime ferenda est sententia; minime ordinanda medicina: verum multo aliter, ex eo, quod hic affectui proprium, de utrisque statuendum est.

III. Ut autem proprium illud explicetur, animadvertendum est, in casu jam descripto veri admodum similem esse, Miasma *Arthriticum* in corpore diu affecto, neque paroxysmis utilibus, sic, ut oporteret, expurgato, congeri & coacervari: mox sanguinem, eo saturatum, fermentescere, turgere, & in orgasmum evehi; natura sc. in sui defensionem, & tutelam, alieni summis viribus expulsionem attentante, moliente. Jam vero si acciderit, vel propter *Cerebri* imbecillitatem & ἀτονίαν, vel propter aliud quodvis προκαταρκτικὸν, in *Cerebrum* vehementius sanguinem arietare, & cum majori impetu partes ejus tenerrimas ferire; ex eo, primum *Cephalalgia*, & *Vertigo*, altera nempe, sive ambæ suboriuntur; *caput* aggravatum; facies plenior, & coloratior est; lingua sæpe titubat; motio fit corporis incomposita; gressus inæquales: sique malum ingravescit, & validissimo ægrum insultu urget. Sensu ille, motuque interdum captus, cum oculorum, ac si in ipsa morte, vitreo colore, tanquam *Apoplexia*, perculsus est.

Hæc hujusce morbi pars prior; cui si aliud adjiciatur, & ab ejus curatione ducatur argumentum, (nullam melius sperari, nullam citius, nullam tutius perfectiusque fieri, quam per alieni, morbum in

in *capite* committentis, ad articulos expulsionem) profecto quidem, ad confirmandam morbi hujus naturam Ἀρθριτικὴν, nihil deesse video.

IV. E prædictis liquet, etiamsi nullam hujus morbi, quatenus *Arthritici*, diagnosin, e simptomatum simul concurrentium globo, poterimus ullo, quod sciam, modo elicere: (nam in *Apoplexia* hac *Arthritica*, atque exquisita, motus & sensus similis est defectus, stertor, rhonchus, eademque his utrisque signorum Συνδρομὴ) tamen, si ægri, diu jam *Arthritici*; si paroxysmi, dudum languidi, & inertis; si *Apoplexiæ*, languorem & eclipsin illam a tergo secutæ, habeatur ratio, horum, inquam, ex symptomatum origine, ipso morbi initio facile erit ingenium, & morem ejus *Arthriticum* investigando consequi.

V. Posito ergo hoc affectu, de ejus *Subjecto*, de causa continente, de remota, de prognosi, aliisque ejus expositioni necessariis, clare dicam, & quoad potero, enucleate.

Subjectum Apoplexiæ frequentissimum, omnium, qui de illo verba fecerunt, acutissime, partem esse *Cerebri Corticeam*, affirmavit doctrina, ingenio, & humanitate vir clarissimus, *Guilielmus Cole*, collega plurimum honorandus. „ Ea (sic ille solidissime disputat) morbi omnis sedes, & „ *Subjectum* est habendum, quod materiam, „ eum committentem initio accipere, & „ in quo defigi illa judicetur: nullo autem „ in loco materia promptius, quam in *Cerebri Cortice* defixa, facit *Apoplexiam* (1). Huc eam apportant arteriæ nobiles, ingentes, in ramos divisæ tum magnos, tum etiam amplum inter se commercium exercentes. Huc allata, & eo loci sistens, vasorum sanguinem vehentium fines, (surculos sc. arteriarum; & venarum origines) extendit dilatatque. Vasorum istam extensionem necessario, & quidem e vestigio sequitur, in *Corpore Calloso*, reliquoque *medullari cerebro*, tubulorum compressio, coarctatioque. Hinc spiritus in tubulis istis animales interpelluntur: in motu ordinando, eorum mandata; in sensu, recipiendo eorum impressiones; in cogitationibus elaborandis, eorum fluctuationes interturbantur, confunduntur. *Sensitiva*, cumque ea *Rationalis Anima* patitur eclipsin.

Quod vero multum in ea *Apoplexiæ* sede confirmanda valet; ei datæ sunt a natura venæ, prædictis arteriis, qua numero, qua magnitudine, qua denique commercio respondentes; quæ, quidquid alieni sit advectum, (facta præcipue sanguinis detractione, vel minimum Ἀντισπάσει debita) resorbent, asportantque. Hoc modo partim, ut opinor, evenit, quod qui gravissima laborarunt *Apoplexia*, sæpe curentur, de integro nunquam in eam incidentes; *cerebri* nempe *cortice*, sic, ut par est, exonerato, & deinde pristinam recuperante Ἀτονίαν: Quod de *corpore calloso* minime, si eum *Apoplexiæ* locum esse fingamus, expectandum; nam cum ei nulla sint, quæ tam grande onus (*Apoplexiæ* nempe causam continentem) auferre possint, animam occupabit non eclipsis solum, sed ipsa nox *Catulli*

Nox perpetuo dormienda.

Minime vero negandum, miasma *Arthriticum* ipsos aliquando tubulos intrare *Nervinos*; spirituum undulas miscere; nubem animæ, & torporem injicere; & quidem ita semper (alias autem alia ratione) fieri conjicio, quoties hæc *Apoplexia* demigrat in *Paralysin*: ubi nulla videtur alieni, nisi per tubulos prædictos, extrudendi via.

VI. De causa hujus *Apoplexiæ* conjuncta & proxima, notatu dignum est, illam creberrime vasculorum esse in *cerebri cortice* dilatationem; quæ *Tubulos* in *cerebri Meditullio* statim comprimi, spiritusque facit animales in iis obstrui, & turbari. Ista vero *Dilatatio* vel a sanguinis in ea vascula irruentis, & in iis commorati, vitio, vel ab ejus quantitate provenit.

Vitium isthuc, quatenus *arthriticum* est, a miasmate *arthritico*, sanguinem commovente multumque exagitante ortum, procul dubio hac in re non parum operatur: Huic autem aliud vitium accedere solet, sanguinis nimirum *Lentor*; qui, ut omnium pene *arthriticorum*, maxime vero ætate grandiorum, sanguini inesse; eique detracto, & in cyathis quiescenti, innatare deprehenditur; ita hujusmodi laborantium tum inesse sanguini, tum etiam eorum *cerebro* inhærere, vasculaque (sic, ut dixi) resarciendo complere, & extendere jure merito censeatur.

Miasma isthuc *arthriticum* per se, maxime

(1) *Vide Auctoris Tentamen Physico medicum de* Apoplexia.

me vero τῶν γλισχρῶν involutum, si *cortici* impingatur, & in eo insideat, sanguinem eo loci sistit; itaque dilationem modo dictam infert, & sæpenumero causa hujus *Apoplexiæ* proxima, uti suspicor, & conjuncta est.

Quoties autem miasma, penetrato *cortice*, *Tubulos* in *cerebri Meditullio* subintrat, spiritus animales tunc cominus aggreditur; & proxime tunc facta in eos impressione, *Fluctuationes* eorum ordinarias subvertit permiscerve, donec morbus aut in *Paralysin* exit, aut morte, linea rerum ultima, concluditur.

VII. Istam autem sanguinis, seu vitiosi, seu nimii, in *capite* moram, & mansionem, (ut de causis remotioribus nonnihil dicam) in primis *cerebri* creat a cunabulis imbecillitas. Huc confert etiam, quicquid sanguinem impetuosius, & in *cerebrum* copiosius impelli; quicquid etiam in eo diutius retineri faciat. Copiosius autem impellitur exercitatione corporis, & labore pertinaci.

Anni ferme sunt viginti, cum celeb. *Matthæus Slade*, Medicus *Amstelodamensis*, *Londinum*, *Oxonio* proficiscens, & in itinere collem (ambulandi gratia) pedibus ascendens, vix superato ejus fastigio, quasi de Cœlo tactus, *Apoplexia* prostratus est; neque unquam ad se rediens, animam brevi post efflavit.

Infantuli, paucis ante diebus nati, subitoque, non sine veneni suspicione, mortem obeuntis, corpus olim aperui. Nulla erant veneni in stomacho vestigia, at in *capite*, arteriæ & venæ *cerebrum* amplectentes, bis tanto majores, sanguinem magna illa nascendi lucta & nisu, in *caput* infantuli nimio plus intrudi, & tum *Apoplexiæ*, tum etiam mortis causam fuisse, verisimile reddiderunt.

Diutius sanguinem in *capite* retineri faciunt, inter alia vincturæ colli nimis strictæ. Non ita pridem, in vicinia nostra, quidam madidus, & Baccho plenus, in lectum commissus, intra breve tempus obiit. Rigidus enim, ore livido, demortuus horis post paucis est inventus. Cum, de causa mortis adeo repentinæ inquireretur, præter ingestam liquidorum vim, collari linteo nimis arcto, & in poculis non exuto (tanquam fune in strangulatis) sanguinis reditum, maxime in corporis situ plano, & *Horizontali*, impediente, mihi probabilius inveniri, aut quidem excogitari potuit. Quæ a nobis *apoplexiæ* puræ, & genuinæ προφάσεις afferuntur (nimirum, ob accidentia prædicta, sanguinis in *caput* invectio largior, & exportatio diminutior) possunt etiam *arthriticis*, ob accidentia similia interdum obvenire, & in *Apoplexiis* eorum inducendis, locum obtinere.

Huc porro referendus *Opiatorum*, ut & *Errhinorum* abusus, quibus *arthritici* materiam in cruore alienam, magno suo cum periculo sæpe *capite* impegerunt.

His, quæ ritu peculiari humorem in *caput* dirigunt, adjungantur ea, quibus (externis, & evidentibus causis) a τοῖς ἔξωθεν, humor repellitur, & intro agitur: quæ cum hinc *Anomaliæ*, simul cum cæteris omnibus *arthriticis*, sunt communes, alibi tum fusius enumeratæ, non satis explicatæ sunt.

VIII. De nostra hac *Apoplexia*, si cum *Exquisita* comparetur, observandum, quod uti vere hæc

-----cum Spiritus Orbis
Bacchatur-----

eoque ineunte creberrime occurrit; & calori, se per sanguinem humanum una cum Mundi reliquo, tum temporis fundenti, eumque agitanti, debet originem: ita quidem illa, nimirum *arthritica*, pendet ex uno miasmate *arthritico*, præsertim augente & ebulliente; quocunque anni tempore hoc contingat. Ver autem, & Autumnus sunt tempora, in quibus id *arthriticum* maxime ὀργᾷ, & in *caput* sæpissime irrumpit.

IX. De hujus *apoplexiæ* θεραπείᾳ jam ordine dicendum: tametsi plures ignorata morbi natura, & ob eam rem instituta medendi methodo non satis idonea, fato cesserunt; tamen (quod hujus modi laborantibus solatio sit) omnino constat, permultos ea tentatos; artificiose, sic, ut decet, ex ancipiti morbo hoc convaluisse, vitalem diu postea vitam egisse, & quam ab *apoplexia* vulgari, & exquisita, longe meliorem. Cujus id in causa esse censeo, quod, debita humorum e *capite* facta primum Ἀντισπάσει. & deinde, restituto *Cerebri* tono, saniorem ii, tutioremque vitæ rationem ineant, libertate missa inutili, imo perniciosa; quod, e gulæ deditis fiant temperantes, e temulentis, sobrii: itaque omnibus sedulo vitatis, quæ aut corpus plenitudine gravent, aut gravatum orbent paroxysmis regularibus, senectutem habeant tolerabilem. Verum, ut omne id emolumenti, tum artis medicæ opus, tum observantiæ fructus est; qui-

quicunque fructum istum, minime calcata potiundi ejus via, speraverit, messem ille, nullo semente facto, (quod est unum ex absurdissimis) videtur expectare.

X. Medendi indicatio postulat, ut quam citissime *Cerebrum* allevetur, ut mens, motusque, & sensus instaurentur. Hoc autem optime faciendum *Evacuatione*, *Revulsione*, & alieni in altus amandatione. Primum omnium inquiratur, utrum calceamentis, aut tibialibus nimis arctis, aliove quovis externo, *Arthritis* τῆς ἔξω repellatur, aut, in ea ne erumpat, inhibeatur. Porro, de sanguinis in *caput* flumine, nimis largo, & torrenti num intrudatur, num in eo diutius, quam ex œconomiæ legibus soleat debeatque, retineatur, est quærendum; & ex hisce procatarcticis quæcunque fuerint inventa, sunt initio removenda.

In hujusmodi *Apoplexia* fere omni necessaria est *Venæ sectio*; nihil ea certius, nihil citius opitulatur. Detrahantur igitur, quam primum fieri potest, (quam citissime conficies id, tam maxime proderit) unciæ xii. xiv. vel libra una & semis pro ægri viribus & constitutione. Paulo post injiciatur *Enema* pungens, & acre; sive ex *Urina Humana*, sive ex *Decocto comuni*, cum *Sale vulgari*, vel *Aloe rosata*, aliove id genus alvum irritante. Sub id tempus adhibeatur *Purgans*, e potentissimis, & sanguinem agitantibus; *Pulvis* pura *Vvarvvicensis a* ʒß. *ad* ℈ij. vel *Ref. Jal. a gr. vi. un. x. cum Extr. Rudii* ℈j. *sive* ʒß. *Elix. Prop. q. s. ut fiant* pilulæ; vel *ex Decocti amari Purgantis* ℥iij. *& Syr. e Spina ab* ℥j. *ad* iß. potio. Si segnius erit demissum *Purgans*, neque trium, aut quatuor horarum spatio ventrem movebit, *Enema* repetatur. Toto isthoc tempore, vel lecto, vel cathedra corpore, quoad potest, erecto sedeat ægrotans; ne in *caput* depressum, & nimis inclinatum, humor impetu, & copia majori suffundatur, malumque augeatur.

Purgatione facta, de *Venæ sectione* iteranda, & quo in loco, brachio, an cervice, deliberandum est. *Cucurbitulæ*, hoc tempore, dorso (inter omoplatas) admotæ, cum multiplici *Scarificatione*, usus sunt eximii.

Vacuefacto corpore, operæ pretium erit articulo nuperrime dolenti *Emplastrum*, vel *e Pice Burgundica & Terebinthina Venet.* vel *Cephalicum cum Euphorbio*, aliudve quodvis potenter attrahens, imponere; totumque membrum, ut e *capite* materia ducatur, & loco magis idoneo figatur; laneis involucris calidissime vestire. In hujusmodi casu, pedes in aquæ fontanæ balneum, quam potuit tolerare, fervidum immittendo, ibique retinendo; ægrum, omni spe vitæ pene destitutum, & animam, ut apparebat, jam tum agentem, ἐν καιρῷ servatum, aliquando novi.

Cum hæc aguntur, ad τὰ ἔξω *Arthritis* evocari, *Cerebrum* magnopere levari solet; natura, prædictis auxiliis adjuta, in viam redit; & opus, inauspicato cœptum, felicius & accuratius perficit. Sin aliter res sit, neque per ea sanetur æger, ut alieni fiat evacuatio, quæ nominatur *Topica*, collo posteriori dimidio, sincipiti, vel capiti raso *Epispasticum* applicetur, & dies quatuor vel quinque geratur. Brachiis etiam internis, aut suris (uti *Chiragra*, vel *Podagra* frequentior est) admoveri possunt istiusmodi *Emplastra*. Si vero angustiis prematur æger, & graviter laboret, *cervici*, vel *capiti*, ubi *Sutura Sagittalis* cum *Lambdoidea* coit, vel ubi cum *Sutura coronali* (prout *capitis* pars posterior, vel anterior magis afficitur) *cucurbitula* imponatur. Si nihil horum in usum trahetur, tondere minimum ad cutim oportebit; deinde *caput* radere, & ad relaxationem cutis perfricare; postremo, *Emplastrum e cumino*, vel istiusmodi aliud, quod Διαπνοὴν exaugeat, & humores eliciat, applicatum continuo gestetur.

Malo usque permanente, proderit materiam per nares, per os detrahere. Valent hanc in rem *Errhina*, quæ sine sternutatione serum educant. Sternutationem moventia jure merito vereamur, ne, vi sua & nisu corporis laboriosissimo, humores in *Cerebrum* impellant, ægrumque obruant. Manducare juvat, quæ sunt acerrima; eorumque beneficio salivam largiter educere.

℞. *Rad. Raph. Rustic.*
Sem. Sinapios contus. ana ʒß.
Pul. Pyretri ʒj. *misce*, *Melle excepta & Serico inclusa ori dentur*, *& Sputo identidem ejecto Dentibus conterantur*. Huc confert etiam *Electuarium Apophlegmaticum* infra descriptum.

Interea vero temporis, dum fiunt evacuationes, ea, quæ spiritus animales stimulent, & munus suum obire faciant, magni, & quidem frequentissimi usus sunt, quamobrem *Spiritus Volatiles oleosi*, vel *Sp. c. c. succinati*, *cum Julapii Cephalici Haustu*, crebro & affatim, sic, ut requirat usus, sunt adhibendi. Quinimo *Pulvis de Guttета*, *cum Castoreo*, *& Oleo Succini*, *Assæ fœtidæ*

tidæ solutione in Pilulas temperatur, bis vel ter in die demittatur, cum *Jalapii* prædicti haustu. Hæc quidem medicamenta eo potius eligantur, quoniam non solum animales spiritus instaurent, sed & *Arthritidi* etiam expellendæ quodammodo inserviant: verum præmissis evacuationibus, quæ appellantur *generales*, iis potissime utendum, ne, a medicamentis adeo *cardiacis*, in corpore feriato & pleno, malum intendatur.

Si a prædictis ἐν τοῖς ἔξω nulla fiat *Arthritis*, ad auxilia externa, magis efficacia, progredi juvabit; ad *Phœnigmos* scil. aut ejusmodi alia, quæ valentissime, quæque materiam evellant omnium certissime.

Quamprimum tumor, aut dolor significabit *Arthritidem* ad τὰ ἄκρα appelli, studio elaborandum est, ut eo loci retineatur, neque retro agatur: Hoc autem optime fit per *Epispasticum*, & *Empl. Meliloti*, ordine applicata, quibus, per ulcuscula diutine aperta, perniciosus humor educatur. Atque huic proposito non alienum erit, *Emplastro* lanea superponere, laqueos iis involvere, pedemque interdiu, modo pes afficitur, deorsum versum inclinare.

Omni hoc tempore commodissimæ sunt *Fricationes* artuum præcipue, bis vel ter in die, vehementes: quæ quidem e *cerebro*, sed non e corpore, sanguinem educant, & illius ῥοπὴν ad corporis extrema vertant.

Arthritide in extrema apparente, veluti præsente Numine, servatur æger. Nihil auspicatius, nihil ei felicius obvenire potest. Morbi, a quo idoneo & recto ægri vita & incolumitas omnino pendet, a quo (e contrario) inverso, & ἀνωμάλῳ, ejus periculum, quantum animo comprehendi potest, maximum est obortum; istius, inquam, morbi hoc modo sublata est ἀνωμαλία, isque jam denuo factus salutaris.

Cum humorum plane mutatur inclinatio; quique nuper in caput irrepsere, foras jam in artus abeunt; ad eos expellendos, & promptius expediendos (nec quidem antea, ne sursum eleventur, & in partem iis affectam impellantur) lene quoddam Ποδαγραγωγὸν oportet dare; *Pulveris* scil. *Cantiani quasi* ℈j. *sexta, vel octava quaque hora*: cui, si visum est, & tuto fieri potest, adjiciantur semel, aut in constitutione phlegmatica, bis in die, *chalyb. Nutriti gr.* v. Quod tamen *arthritidem* expellens, si quovis modo repellatur humor articularis, aut caput desubito male habeat, protinus omittendum; & auxiliis externis humorem evocantibus, una cum iis, quæ ore data spiritus animales recreent, utendum est.

Diæta, per omnem hunc decursum, e maxime sit tenuibus: placet *Jusculum Pullinum*, *Avenaceum*, *Panatella*, *cum Uvis corinthiacis*, *aut passis majoribus*; placet *chocolata*, & ejusmodi *Sorbitiones*, molles scil. & faciles cibi, quibus ægri vires nutriantur, stomachus autem non gravetur, in cerevisiæ vicem, aut *Pomaceum*, aut *Vinum* aqua dilutum, aut *Salviæ*, aut *Teæ*, aut *antophilli infusum*. Nihil gula & satietate, præcipue vespertina, periculosius. Alvo neque dura, neque lubrica sit æger, illa caput aggravari facit, hæc ad τὰ ἔσω malum invitari.

XI. Ad *Prophylaxin* nihil conducibilius, quam in dorso *Fonticulos* aperire; rus petere, aëre aperto, & ventis prope agitato frui, vere & autumno alvum subducere, in robustioribus venam initio Octobris secare; &, quod utranque absolvit paginam, maximeque attendendum est, *arthritidos* recte παροξύνσεως curam diligenter adhibere.

Apoplexiam, in *Cerebri Cortice* locatam, curatio jam descripta plerunque tollit; & ea minime recidiva, ægri multos annos immunes agunt: si vero *Cerebri* meditullium, sive aliquam ejus partem, tubulos oppilando *Nervinos*, morbus occupat, aut des ubito ægrum interimit, aut in *Paralysin* degenerat, Capite proximo tractandam.

XII. Hæc curatio, & *apoplexia*, quæ a *Cerebro* oppresso fit, accommodatur: si materia morbum committens, in *Ventriculo* & *Intestinis* sita est, *Symptomaticæ* illius *apoplexiæ* (cujus historiam mox subnectam) curatio, *Purgatione* tum ἄνω tum κάτω, & medicamentis spiritus animales excitantibus, & *arthritidem* expellentibus, est tentanda.

HISTORIA I.

Vertigo Arthritica, *cum impendente* Apoplexia.

SUbacti vir ingenii, & in rebus gerendis subtilissimi, multos annos *arthriticus*, (quo quidem tempore statis ille periodis), &, ut oportebat, doluit hyemem anni MDCCI. nimia transegit indolentia. Ab hoc *arthritidis* defectu, pro consuetudine paroxysmum minime repetentis, (tanquam omissa re quadam usus egregii, & ad vitam in primis necessarii) statim œconomiæ ratio

tio turbata est: gravitate, & vertigine caput afflictum, facies supra modum colorata, &, tametsi hominis minime temulenti, perque ipsos hosce dies sobrii, nihilominus tanquam immoderato tumefacta potu. Lingua titubavit, & voces edidit non satis claras, notabili nempe cum impedimento. Corporis totius motus incertus, incompositus fuit; neque gestu regulari factus. Quæ quidem accidentia, cum eorum ordine simul considerata, &, uti par fuit, expensa, materiam *Arthriticam*, intus servatam, ægroti *Caput* adoriri, & ex ea *Apoplexiam* in propinquo esse, manifeste comprobarunt.

Huic autem affectui in isthoc homine generando, præter jam dicta, viam hæc tria patefecerunt. Primo loco, corpus ad hunc affectum concipiendum a natura promptum, utpote collum habens perbreve, cujus opera factum est, ut in *Caput* sanguis impetu cum majori ferretur. Deinde, crassus hujus ægrotantis & generosus sanguis, qui facile fervesceret, minimaque de causa incitaretur, & in orgasmum eveheretur: postremo, ver *Apoplexiarum* tempestas.

His adjuta Συμπτώμασι, malum gravissimum, *apoplexiæ* vicinum, intulit *arthritis*: cui ut occurreretur, hanc medendi rationem inii. Primo, sanguinem misi, & quidem copiose, ad libram usque integram; hoc ferente ægri constitutione, morbo postulante. Tum, adhibito *e Pil. Rudii*, *& Pul. Scammonii Purgante*, *Drastico*, (quod in hac re commodissimum esse ostendit usus,) alvum inanivi, sanguinem exagitavi, *arthritidem* expuli. Doluit denuo articulis æger, & quidem auspicato doluit. Nam ex ea tam *Arthritidos* ad τὰ Ἄκρα reductione, quam ex humidi, quod nimium erat, e corpore evacuatione, malo gravissimo impendente æger liberatus, & vestitu, aliisque rebus idoneis, quæ a capite procul tenerent *Arthritida*, curatus est.

Biennio post, eadem ille causa, (scilicet *Arthritidis* defectu,) eadem anni tempestate, (nempe vere) simili modo est affectus; capite diu, & impense aggravato, præcipue parte ejus anteriori ea, quæ oculis supereminet. Vena semel iterumque pertusa, *Enemate*, & *Cathartico* fortiori dato, e *Capite* in manus & pedes exturbata est *Arthritis*. Multum hinc æger, at tuto doluit; ejulatus edidit, at inanes; neque, curato per eos *Capite*, misericordiam moventes. Huic autem *Arthritidis* translationi non parum contulit (nequid hac in re momenti prætermittam) *Empl. Cephalicum*, quod tendini, ad pedis pollicem pertinenti (quem in hoc ægroto locum *Arthritis* maxime frequentaverat) applicatum, eo tantopere morbi vim allexit, ut trium horarum spatio doloris æger impatiens, illud detrahere cogeretur. Tantæ efficacitatis in hoc affectu nonnunquam sunt externe applicata!

HISTORIA II.

Arthritidi *repercussæ superveniens* Apoplexia.

CEreris & *Bacchi* mancipium, vitam agens desidiosam, ex eo crassum, & ventricosum evasit, ipsoque ætatis flore *Podagrosum*. Annos natus fortasse quadraginta, saginatus iste lurco doluit: dolenti vero accidit, quod hic loci memoratu dignissimum, non minus insolens, quam grave infortunium. Hallucis globum, & articulum majorem occupavit *Podagra*, calore, tumore, rubore comitata, cruciatibus eum affecit, sed periculi expers. Ut ejus acrimoniam mitigaret æger fœminæ cuidam medicinam exercenti, (leniendis ægritudinibus procul dubio doctæ) se commisit. Illa medicamentum e suis, scilicet, comparavit: utrum autem ex *Solano lethali*, *Hyoscyamo*, *Cicuta*, aliisque id genus *Herbis*, quibus uti solent nonnullæ; An ex *Ovorum albumine*, *Sapone*, *& Spuma cerevisiæ*, quod utique mihi renunciatum est, in medio relinquam. Constat autem, hora decima matutina remedium isthoc, quicquid erat, loco afflicto superponi: constat, dolorem magnum, acrem, urgentem, horæ unius leniri; duabus horis penitus auferri: Constat, ægrum lecto surgere, cibum capessere satis modicum: Constat, hora secunda pomeridiana, somno eum gravari, connivere: post paulo abdormire: Constat, hora septima vespertina stertere, & tanquam in somno nimis profundo morbosoque, rhonchissare: Constat, tum primum ægri conditionem uxorem ejus suspicari; nec deesse, qui de ea, tanquam ancipiti, & periculo plenissima, fide illam moneret. Monitionibus illis, utut amicis, & prudentibus, spretis neglectisque, (ne videlicet *Epispastica*, *Scarificationes*, aliaque *Tormenta* medica subiret æger, in utramvis autem etiam dormiens, seu potius semimortuus) constat illum, mane proximo, horam circiter quartam, e vita excessisse.

Di-

Discant hinc *arthritici*, quam dubii sint eventus, seu potius quam fatalis, ea, quæ parti extra dolenti superposita, causam morbi repercutiant: discant, eam repercussam, & in sanguinem repulsam, posse *cerebro*, visceri omnium nobilissimo, impingi: discant, impactam ferre posse *apoplexiam*, posse mortem, discant, & caveant.

HISTORIA III.

Somnus ab Opiato *profundus, &c. ipsa propemodum mors.*

PAri temeritate usus est, sed cum minori damno, quidam mihi notissimus, & jam inde ab adolescentia familiaris. Fuit ille *arthritide* multos annos afflictus, & paroxysmis ejus, tam gravibus, quam diuturnis, mirum in modum emaciatus, cum, mense Martio, Anno MDCCIII. nescio qua ex causa, Μίασμα (quod in hoc *Arthritico* abundans, sanguinem infecerat universum) viscera, imo ventre contenta, subintravit. Dolor intestinorum ex eo magnus, quem ut deleniret, *Opiati* quantitatem non immodicam assumpsit. Somnus hinc profundus: horis post sex supra triginta, delirium. Mane proximo Σπασμοὶ, ipsa propemodum mors.

Detracto prius sanguine, *Sp. c. c.* & *Tinct. castorei*, cum idoneo vehiculo dedi; deinde *Bolum*, & *Pilulas*, alternis, sexta quaque hora.

℞. *Fecul. Bryoniæ*, *Pul. Castorei*, *Succin. albi*, *Assæ fætid. ana* gr. v. *cum Syr. Artemis. f.* Pilulæ.

℞. *Pul. de Guttetæ* ʒß. *cum Syr. Pæon. q. s. f.* Bolus.

Pedibus totis *Empl. cephalicum*, una cum *Picis Burgund.* subtriplo: Tibiæ, & brachio utrique, *Epispasticum*; Cervici prælargum admovi. Erat etiam in præscriptis id, quod sequitur, salivam movens.

℞. *Ras. Raph. Sylvest. tenuissime* ℥j. *Ol. N. M. chym. gutt.* v. *Mellis q. s. f.* Electuarium apophlegmaticum, *Teneatur ore quasi* ʒß. *usque dum manaverit Saliva, utranque tunc ejiciatur, omni hora repetatur* dosis.

Hac quidem medicina ἐν καιρῷ adhibita, cum in summo quidem discrimine vita esset, cum fere actum & conclamatum esset, contra omnium opinionem æger restitutus est. Et quidem, malo & intempestivo *Narcoticorum* usu, & morbi vim in cerebrum, & *Nervos* infingente, quanta passim incommoda ducantur, apud eos *Arthriticos*, quibus quies, utut dubia & periculosa, vita charior est, testimonio nimis amplo, & frequenti patet.

HISTORIA IV.

Arthritis, ex Acidorum usu gravior, in Apoplexiam *desinens Symptomaticam.*

I*Scanus* Artifex, inde ab incunabulis *arthritide*, una cum omnibus consanguineis, imbutus, multis annis ea premebatur regulari, artus scil. afficiente, & post debita intervalla recurrente. Cum vero, de affectu valde molesto prorsus evincendo, Medicos suæ ætatis celeberrimos consultor adierat, & quidem (non sine quodam artis nobilissimæ & divinæ contemptu) incassum, Sortis suæ impatiens, & absolutæ curationis spe allectus, *acidorum* usui, *Servo* nescio quo hortante *Medico*, totus incubuit: quali vero cum eventu, & quo fructu, narratione dignissimum est. *Pomaceum* ille regionis hujus (id est, omnium, ut videtur, acidissimum) elegit: quo, in vicem potionis ordinariæ, per biennium paulo plus aut minus, usurpato, cibi appetentiam, antea tenuem, & languentem, omni fere illo tempore, acutam & latrantem habuit; uti etiam paroxysmos tum rariores, tum etiam mitiores. De nova methodo cum ægrotante sermones feci, qualemque exitum haberet, avidissime expectavi, speciatim, utrum illa quies, *arthritidis* esset diminutio, an paroxysmi, in aliud tempus, prorogatio tantum, majori demum discrimine (quod ego plus semel observavi) concludenda.

Ab induciis sævior *arthritis*, hujus seculi initio, tum manus, tum ea, quæ intus sunt, invasit, Δυσορεξίαν, Δυσπεψίαν, ventriculi inflationem, ructus, spiritusque difficultatem introduxit. Mense Junio sequenti, post narium hæmorrhagiam, motu sensuque omni derepente captus, spiritum ex imo pectore laboriose traxit, tanquam jam statim moribundus: pulsus a natura magnus, ab affectu major erat.

Sanguinis, quam ocyssime, libra detracta est; unde linguam æger, & oculos movit. *Vitrioli albi depurati* ℥j. cum *Decocto cardui* data est, eaque plus semel iterata, ter quater evomuit. *Enema* posthæc injectum, acre, & stimulans; unde largiter ejecit.

ejecit. Non nimis ea nocte dormivit. Mane sudum, & serenum; uti etiam die postero. Caput immune, ructus autem perduravit ingratus, spiritus difficilis, ut & cibi fastidium. *arthritidem*, ἐκ τῆς Εὐσταθίου ore datis, expellere, extra admotis, educere sum conatus. Die, ab insultu, tertio somnolentia continua, oculorum gravitas, & color vitreus, brachiorum motus interdum convulsivi, ægro male ominabantur. *Sp. c. c. Succinatum*, cum *aq. cardiacis*, dedi, aliaque feci non pauca, ad avertendum, siqua fieri posset, insultum; at inani opera: ægrum eo vespere subripuit

Θεὸς τι μέγας, ϗ Μοῖρα κρατεῖ.

Tametsi primo aspectu videatur, cum hujus ægroti casum esse, qui, ex *capite* principaliter, & Ἰδιοπαθικῶς affecto, apte possit explicari: (hoc enim, motus convulsivi, somnolentia, Ἀναισθησία, Ἀκινησία non parum arguere judicentur; & quidem in primo insultu, nimio sanguine caput aggravari, & ex parte lædi, ob beneficium a venæ sectione non negaverim? tamen, si Ἀνορεξίας, si flatus, si ructus, si *arthritidos*, coctionis organa diutius obsidentis, habeatur ratio, verisimile est, eam esse hanc *arthritida*, quæ primario ventriculum, & intestina afficeret; *caput* autem, & *Genus Nervinum*, non nisi secundario, & συμπτωματικῶς, & quod ista *capitis* accidentia, revera naturæ, jam pessundatæ, oppressæ, & in ruinam vergentis, essent indicia.

Si vita, sine *Dolore* jucundior videatur; videndum tamen, ne tutior non sit; Bellum honestum, sui defendendi, & publicæ salutis ergo susceptum, paci infidæ, ignobili, periculoque plenæ, longe anteponendum est.

HISTORIA V.

Apoplexia *arthritica feliciter curata*.

MErcator *Exoniensis*, humanus, integer, & probus vir ita natura fabricatus, ut, ob colli brevitatem, & temperamentum corporis sanguineum, ad contrahendam aptus natus sit *Apoplexiam*, per viginti plus minus annos, *arthritide* vexatus est; claudus ea jamdudum factus, neque, nisi sustinente illum aliquo, via progrediens. Cum eo ventum erat, & æger, prope sexagenarius, *arthritidem* mitescere, neque Παροξυσμοὺς ex more duros, & laudabiles, iterare senserat, statim huic sereno horrida insecuta est tempestas. Mense enim Junio, Anni MDCCVII. subita *caligine* correptus, motu sensuque tam interno, quam externo omni privatus, *Apoplexia* perculsus est, cum oculorum, tanquam in ipsa morte, gravitate. Pulsus, sed & ille perturbatus; cum respiratione, sed alta & gravata, unicum vitæ restitit argumentum.

Mali causa satis perspecta, materiam *arthriticam*, in *caput* delatam, ex eo evocare nitor: quem in finem, e vestigio sanguinem, eumque copiosum mitto. Primum *Enemate*, dein *cathartico* quamcitissime ventrem emollio. *Epispasticis* cervici, aliisque locis compluribus applicatis, serum elicio. Itaque materiæ alienæ facta partim evacuatione, an protinus *cerebrum*, ejusque incolas, spiritus animales sistam, & instaurem; eodemque tempore, quod alieni reliquum est, ad τὰ ἔξω amandem; huc ego respiciens, *Spiritu Volatili Oleoso*, *Julapio cephalico*, *Haustu* etiam *arthritidem* expellente usus sum; & ad *arthritidem* evocandam, *Emplastris ex Picis Burgund.* & *Empl. Oxycroc.* pari mensura mistis, & extra plantis pedum impositis.

Cum dolere cœpit articulus (quo nihil lætius, nihil opportunius huic ægroto potuit obtingere) primum *Frictionibus*, tum *Unguento*, (*ex Ung. Nervino*, *Spiritu Tereb.* & *Sp. Vol. Oleos.*) articulum urgente, & irritante ungi; posthæc calide vestiri jubeo: unde doluit æger egregie, magnoque suo cum emolumento.

Atque ista quidem medicina (Deo operam fortunante) mentem, & motum ægro restitui. Cum vero gravior, & diutior insederit *apoplexia*, sicque *caput* infirmaverit; quod quidem ex illius sermone, vix satis constanti, aliisque morbi vestigiis, notatu facile erat; ut *Spiritibus* vigor; ut *cerebro*, & *Systemati Nervino* robur redderetur: Villæ suburbanæ aërem siccum & apertum, spiritu ducere; & equo corpus sæpe exercere, ægroto suasi. Quibus ille mirifice recreatus, tam oculorum, quam ingenii pristinum adeptus est acumen, & argutias, atque annos jam duodecim, *arthritide* crebro recurrente, verum *apoplexia* ne semel quidem egit.

HI-

HISTORIA VI.

Arthriticæ ut occurratur Apoplexiæ.

MAtrona nobilis, illustri domo orta, verum *arthritide* graviter afflicta, nunquam utero gerens circa nonum ætatis suæ lustrum, febre intermittente, corripiebatur; ejusque paroxysmos, typi ratione revertentes, tres vel quatuor toleravit. Cum hi finierant, neque ulla medicina, qua materia, & causa eorum proxima eliminari posset, in usum traheretur; statim a febris abitu, novum aliquod, a proposito nostro non alienum, in extremis partibus exortum: utriusque nempe malleoli dolor, & deinde tumor plane *arthriticus*; sed, propter frigidum sanguinis temperamentum, nitore nullo, nec quidem multo rubore insignitus. Perduravit dolor, quatuor vel quinque dies; eoque exeunte, mansit tumor, alteros adhuc complures. Hujus illa modi paroxysmos, nempe *arthriticos* ex intervallo anni quasi integri, non paucos subierat; cum inopinato *caput* affectum est, & tanquam invadente *Apoplexia*, perculsum. Ita laboranti, una cum aliis e *capite* materiam evocantibus, supra quam expectare merito liceret, profuere *Frictiones*, quæ ad pedes materiam invitarunt, & eorum articulis tumores excitarunt. Hinc *capitis* tutela; hinc ejus malum *arthritica* esse natura, signum ἀποδεικτικόν.

Meum erat dominæ, *Prophylaxin* ordinando, consulere. Hæc duobus comprehensa est. Primum, materiæ vitiosæ, a patre *arthritico* acceptæ, nullo partu minutæ; verum mensibus obstructis auctæ, (quæ tum febris intermittentis, tum morbi articularis causa esse videretur) quanta maxima fieri possit, tam *Expulsione*, quam, ne crescat, & repullulet, inhibitione: deinde cavendo, ne in caput iterum eadem irrepat.

Ut primæ horum indicationi satisfacerem, purgatio omni mense, loco τῶν Ἐμμήνων imperata est; diebus autem otiosis, *aquæ Spadanæ*, & *Stomachica*: Ut alteri occurreretur, quotiescunque *capitis* periculum immineret, & *arthritis* id invaderet, ad eam educandam *Venæsectio*, dorsi *Scarificatio*, cum *Cucurbitulis*, colli posterioris, vel totius capitis, *Vesicatio*, malleolo utrique *Phœnigmorum* applicatio, & deinde *Epispasticorum* prope locos tumefactos. Hæc, inquam, una cum *Podagragogis* ore datis, ægræ sunt commendata. Hoc autem loco id præcipue notandum, *arthritidem* interdum ad *caput*, ad pedes, æque fere inclinare, & in hos ab illo, levi *Frictionum* ope derivari.

CAPUT XVI.

De Paralysi Arthritica.

ART. I. VEnio ad *Paralysin Arthriticam*. Cum miasma *capiti* appulsum, in ejus *cortice*, speciatim, vasis illius sanguinem vehentibus, non diu commoretur, verum in glandularum ductus, in *Nervinos* sc. *Tubulos* impellatur; ex duobus hisce; quæ sequuntur, unum semper eveniat, necesse est.

Nunc in iis, quæ sunt meditullii, *Tubulis* sistendo, *apoplexiam*, *Vertiginem*, *Oblivionem*, Ἀγρυπνίαν, *Somnolentiam*, aliumve aliquem *cerebri* affectum creat: & quidem aliter, quam in præcedenti capite declaratum est, nimirum (ipsos spiritus in officinis suis cominus aggrediendo, eorumque confertim operas, & jam proxime disturbando) Ἰδιοπαθικῶς, itaque ægrotantem sæpe opprimit. Quod quidem eo usque crebrum existimare licet, ut *apoplexia* laborans *arthritica*, quoties (*Phlebotome*, *Catharsi*, aliisque auxiliis, ei tollendæ necessariis, incassum adhibitis) idem occumbit; *apoplexia* hujusmodi *Idiopathica*, potius quam ea, quæ in *cerebri cortice* locum habet, interimi judicetur.

II. Sæpe vero miasma ad eos *Tubulorum* locos propellitur, ubi *Spirituum* meatus obstruendo & vias implendo, *Paralysin* affert: eamque hujus, vel illius membri, sicut *Nervus*, qui ad hoc, vel illud membrum pertinet, est affectus. Unde sequitur, istius membri sive *Motus*, sive *Sensus* tantum, sive uterque læsus & diminutus; interdum etiam abolitus.

III. In causa *Paralyseos* exquisitæ, proxima & continente, describenda, Medicis inter se non convenit. Alii enim, duce *Erasistrato*, (quod a *Galeno*, ipsis *Erasistrati* verbis utente, traditum est,) a *Lenta*,

---

(1) Αὐτὸ δὲ γλίσχρος, καὶ ἕλκιμος, καὶ δυσέκκριτος. De atra bile, cap. 5.

Lenta, tractili, & excretu difficili Materia, Nervos oppilante. Alii vero, a vim narcoticam, aut alias virulentam habente, ipsosque spiritus confodiente, *Paralysin* fieri contendunt.

Profecto, neutrum horum, opinione nostra, penitus excludendum. Enim vero, ita posse accidere non improbabile est, ut ad committendum hunc affectum, ambo concurrant, & viribus sociatis simul operentur. Nam, ut singulatim hæc attingam, usu quotidiano patet, *arthriticorum* sanguini γλίσχροντι inesse; eique detracto, & in excipulis quiescenti, post breve tempus, innatare: quod utique (sive antiquorum *Pituita*, sive non) ad *Nervos* obstruendos omnino satisfaciat.

Et, quod altero loco dicendum, virosum aliquod in *Nervos* se recipere; *Spiritus* in iis contentos afflatu, & contagio perimere, & vel per se, vel cum aliquo alio *Spiritus* inimico; *Paralysin* inferre, exemplo mox addendo, (*Historia* sexta) manifestum, ut opinor, & testatum fiet.

IV. Ut causas investigem magis remotas, eæ sunt, primum, in sanguine *Diathesis arthritica*, seu virus istiusmodi indomitum, ἐνεργοῦν: in fugam, ubicunque possit, abiturum; in *Nervinum Genus* ingressurum. Quæ quidem *Diathesis*, per se multarum virium, & in hoc affectu producendo valentissima, causam interdum adjuvantem habet, nempe *Plenitudinem*, quæ, apud populum satietati deditum, cum ea solet jungi, & in hoc negotio συναγωνίζεσθαι, certe in hac regione, eorum, qui ex *arthritide* perperam agente, & minus *Regulari*, primum *apoplexia*, dein *Paralysi* corripiuntur; non pauci causam istorum malorum antecedentem in sanguine duplicem agnoscunt, videlicet *arthriticum* miasma, *Plenitudine* comitatum.

Deinde, *cerebrum* a natura molle, aut morbo aliquo, aut ictu, aliave quavis evidenti causa, debilitatum, & *Nervi* supra modum teneri: quibus facile, per ora plus æquo dehiscentia, virus admittatur, & diu intra *Tubulos* retineatur.

His postremo loco adjiciendum, quicquid externæ, sive causæ evidentis, via tam patula materiam adeo paratam adigat. Hujus autem generis sunt aër humidus; & palustris, aliaque omnia, quæ in *Paralysi Primigenia* locum inveniant: at in hac *arthritica*, præcipue memoratu digna sunt vita sedentaria & otiosa, mala victus ratio, frequens *Hypnoticorum* usus, *Spiritus ardentes* immoderate sumpti. *Venus* immodica, frigus, & in corporibus calidis & biliosis, medicamentorum abusus calidorum; omniaque, quæ *arthritidi*, ne articulis infigatur, obstent; aut iis affixam quæcunque repercutiant.

V. Ex hoc causarum apparatu, facile est conjicere, quem in modum fiat hæc *Paralysis*, & (præcurrente modo *capitis* gravitate, modo dolore, modo vigilia, modo somnolentia, modo vertigine, modo oblivione, modo tristitia, modo mentis alienatione, modo etiam nullo præcedente *capitis* affectu, sed intestinorum colico; modo neque hoc quidem) quam expedite virus *arthriticum* in *Nervos* intrudatur; quaque, eos adimplendo, aliasve *Spiritus animales* afficiendo, cito *Paralysin* hanc inducat.

Ægroti vero conditio, sive morbi εἶδος pro ratione partis affectæ, aliud atque aliud esse reperitur. Si *Linguæ Nervus* παραλύεται, aut sonum æger inconditum edit, aut verba (voce confusa blaterans) dimidiata: si qui *Paris vagis* ramus est, ad *Ventriculum* pertinens, (quod quidem *arthritico*, plenitudine gravato, & ex ea *Procatarxi* primum *apoplexia*, tum *Paralysi* perculso, contigisse novi concoctione, & quidem appetitu captus, cibi fastidio pertinaci laborat; donec, humorum penu vitalium indies decrescente, neque novis accessionibus, uti par est, refecto, summa tametsi copia beatus, paulatim marcet, tabe conficitur. *Paralyseos arthriticæ* in corporibus *Biliosis*, maxime vero *colicæ Biliosæ* supervenientis, alia solet esse ratio, & quidem prima: Hac qui laborant, famem habent imminutam, pene prostatam; corpus attenuatum, cutim universam (at præsertim oculorum album) icterico colore tinctam, aridam, neque ex naturæ lege perspirantem. Adeo nempe diversa facies hujusce morbi, pro loci ab eo occupati, & causæ conjunctæ diversitate.

VI. *Paralysis arthritidi* secundaria, sicut primigenia, multiplex invenitur. *Ratione Subjecti*, nunc unius lateris, nunc unius membri est; & quidem (uti meis obtigit) præcipue linguæ: *Ratione Materiæ*, sive causæ continentis, interdum eam habet simplicem, & puram *arthriticam*; aliquando γλισχρότητι involutam, aliquando bile, vel alio aliquo commistam alieno: alias sola, & per se occurrit, alias motibus convulsivis comitata: alia denique imperfecta est, qua non

non satis habiles redduntur artus, & in motibus obeundis sæpe vacillant, at non ex toto resolvuntur; alia vero perfecta, qua penduli fiunt, & imobiles; Hæc autem omnia, cum *Paralysi Primigenia*, nostræ huic *arthriticæ* sunt communia.

VII. *Periodicam* neque ego novi hanc *Paralysin*, neque temere, propter materiem *Nervis* impactam, & cohærentem, (id est, continenter eos oppilantem) esse posse judico: quilem tamen aliam observavi, nimirum Ἀφωνίαν, statis temporibus, per multos menses, ad finem pene horologii, recurrentem, (& *Regiæ* olim *Societati* (1) renunciavi:) contra quam *Galenus*, qui *Paralysin* nullos habere *Typos* asserit (2): nisi forsan (ut illustri *Pergameno* suus servetur honos) de *Paralysi* omnium exquisitissima, & *Primigenia* sermonem ille facere, nostra vero, jam dicta, *Paralysis Hysterica* censeatur.

VIII. *Paralysis arthritica* morbus curatu perdifficilis, idque præcipue duas ob causas. Harum altera situs est istius morbi in corpore profundus, nimirum intra *cerebrum*: ex quo fit, quod, adversus eum quæcunque dentur, ore demittenda, remedia colum tam *cerebri*, quam *Intestinorum* penetrantia: non parum alterentur, nec in alienum, quod est morbi adeo remoti causa conjuncta, pulsu satis valido arietet, aliasve, uti par est, afficiat. Altera vero difficultatis hujus causa est, quod in corporibus senio, vel *arthritide* conflictatis, aliasve fractis, & debilitatis; itaque medicinam minime sic, ut par est, sentientibus, locum hic affectus plerunque teneat.

Verum, ut singularia persequar, si morbus hic *apoplexiæ* succedat, propter injuriam *cerebro* inflictam, curatio longe difficilior; & si recurrit *apoplexia*, tanta plerunque vis humorum, & tam ἀθρόως in *cerebrum* impellitur; quanta id obruatur, & ægrotus, antea debilis, e medio feratur.

Sin e diverso Μίασμα, sine ulla (sive per *apoplexiam*, sive alias) in *cerebrum* gravi facta impressione, in *Nervorum* tubulos irrepat, & se paulatim insinuet: sique interea medicamenta, malo tam immani convenientia, sint adhibita, reliquaque æger ad præscriptum agat idoneum universa; hæc illius conditio minime desperata. Habet Ἰατρική, quod (Deo adjuvante) hujusmodi debilem, quod elumbem, quod emaciatum, quod decolorem, motu, viribus εὐχροίᾳ, εὐσαρκίᾳ, donet: & ægrotantem, ultra quam expectatio sit, restituat. Quibus autem modis hæc curatio fiat, jam proxime declarandum.

IX. *Therapia* duplex est; vel quæ, in morbo auferendo, vel in eo, ut ne augeatur, neve renovetur, inhibendo, quæ summis viribus contendit. In prima ejus accessione (quæ quidem indicatio primo loco persequenda) ne alieni vis ἀθρόως in *Nervos* impellatur, enitendum, quem in finem, si *Plenitudo* sit cum pulsu forti, & nihil repugnet, e re futurum arbitror sanguinem e brachio, aut vena jugulari, vel *Cucurbitulis*, & *Scarificatione* dorso detrahere. Horis aliquot post *Venæ sectionem* immittatur *Enema*. *Purgatio* usus fere perpetui est, maxime vero ea, quæ sanguinem exagitet, & *arthritidi* in artus amoliendæ faciat. Porro conducit, quamprimum morbus ægrum invadat,, articulo ἐν τοῖς Ἄκροις sæpissime dolenti, *Cataplasma* Claris. *Beati Apoplecticum*, seu *de Raphano* Cl. *Fulleri* aliudve quodvis acre, φλογμὸν excitans, applicare, & *arthritida*, quæ jam nunc e sanguine fugam meditatur, ad τὰ ἔξω educere.

Facta humorum e capite *Antispasi*, & mutata eorum inclinatione, (nec quidem maturius, ne in *caput* iis, impetu cum majori, a medicamentis inferantur (ad eos extra pellendos, ægroto dentur e *Pulvere Gasconico*, *Purpureo*, aliisque mitioribus Ποδαγραγωγοῖς sic, ut artis est, composita, bis, vel ter in die, cum *Julapii* haustu *Cardiaci*, *Cephalici*. Quamprimum tumor ἐν τοῖς ἔξω fuerit, admoveatur ei *Vesicans*, quod humorem, in eo contentum, foras eliciat, neque retro agi patiatur,

Huc etiam confert *Epispasticum*, cervici, seu collo posteriori dimidio; huc capitis ad cutim *Tonsura*, *rasura*, & *Emplastrum* ei, de *Cumini Seminibus*, aliudve attrahens, impositum; quod nempe, post *Evacuationes* generales, si aggravetur, *caput* allevarit. Prosunt *Gargarismi*, salivam jugiter elicientes, & *Dietæ* ratio tenuis.

Interea temporis, *Spiritus volatiles*, *Tinctura Castorei*, *Succini*, &c. cum *Julapii Cephalici haustu*, vel cum *Anthus*, sive *Sal-*

(1) *Vide acta Philosophica Londinensia*, *num.* 242.

(2) Ὀλίγα δὲ παθῶν ἐν τύποις ὡς Ἀτροφίη, Παράλυσις, κλ. *Libro de Typis*, *cap.* 2.

viæ Infuso ; quæque indicationem vitalem tueantur reliqua, sive extra, sive intus, ea, qua opus fuerit, dosi, modo, & frequentia, juvat adhiberi.

Quoties autem materia *Nervis* est impacta, & infixa, ad eam tenuandam, & vias *Spirituum* aperiendas; (quæ medendi indicatio altera est) iis *e Ligno Sancto*, *&* *Sassaphras*, *eorumque Corticibus Decoctis opus;* iis, *e Ferro præparatis*, *Frictionibus*, *Balneatione*, *Embroche*, *Vestitu*, *Linimentis*, *Ceratis*, *Emplastris*, & id genus aliis, quæ in *Paralysi Primigenia* cum fructu præscribuntur. In *Paralysi arthritica*, viroso afflatu facta, *Decoctum Corticis Chalybeatum* ægro multum profuisse novi.

Hic autem sedulo videndum, corpus ægri frigidum an calidum; miasma simplex, seu Γλισχρότητι involutum, an bile mistum, ut in *Paralysi arthritica*, *colicam Biliosam* insequente: cujus exemplum mox subjungam satis luculentum. *calida* enim (si ad diutinum tempus, & copiose propinentur) remedia insomnes reddunt ægros, inquietos, & perpetuo quasi febricitantes, spiritus eorum animales, indesinenti tumultu & agitatione fatigati, perimuntur, nec a medicamentis hisce, utut valentissimis, & maxime *cardiacis*, vel minimum iis robur accedit, contra, turbarum & debilitatis multum. Hujusmodi laborantes *aqua* seu *Spadana Germanorum*, seu *Bathoniensi*, seu *Bristoliensi*, (& procul dubio alia non pauca *Ferro* gaudente, perque renes exeunte) modo viva hauriatur, magnopere reficiuntur; restinguit enim illa spirituum ardorem, a bile factum, œstrum eorum mulcendo componit, & adjectis, suo tempore, & modo, *Chalybeatis*, hujusmodi affectorum curatio quam jucundissime, quam certissime perficitur.

X. In morbi hujus *Prophylaxi* nihil conducibilius, quam, ut *Arthritis* paroxysmos habeat regulares, studiose niti. Hoc enim, ut opinor, ratæ, firmæ, indubitandæque fidei axioma, *Paralyticum* hunc *Arthriticum*, quo plus artubus ægrotaverit, eo minus *Capite* & *Genere Nervino* laboraturum. Quamprimum igitur crescit, & in sanguine se attollit miasma *arthriticum*; si nihil vetuerit, *Purgans*, & quidem, Δραστικὸν adhibeatur, postea que *Martis Alcohol. gr.* v. bis, vel ter in die sumi præcipiantur. Quibus in subsidium, paucis post diebus, veniat externum aliquod, τοῖς Ἄρθροις admovendum *Arthritidem* evellens, & in horum usu perseverandum, donec *Arthritis*, si commode fieri potest, eruatur, & in artubus sistatur. Interea vero temporis, *Alvus* ne dura sit, & humores ne in *Cerebrum* eleventur, est cavendum, &, ut janua nunquam non aperta sit, qua natura, (quoties ei visum fuerit) in exilium miasma mittat, & foras extrudat, in brachio, vel dorso potius, ut fonticuli fiant, utque juges sint, curandum.

Hac quidem medicina, qua *Curationem*, qua *Prophylaxin* exhibente *Paralysin Arthriticam* tum perfectam abstuli, tum etiam (quantum ex usu licet conjecturam facere) quo minus reverteretur, effeci: & morbo, olim gravissimo, & ad recurrendum apto afflicti, senectutem, hac tutela (nimirum *Arthritidos* beneficio *regularis*) tum longam, tum incolumem sunt adepti.

De *Paralysi Arthritica* hæc dicta sunto.

HISTORIA I.

Cephalalgia Arthritica, *cum* Paralysi *incipiente curata*.

MUlier *Exoniensis*, adolescentia nondum exacta, citius nimirum, quam viri solent, *arthritide* laboravit. Sex supra viginti annos habens, permultos ejus paroxysmos ex intervallis erumpentes, dolore primum articulari, deinde tumore, nitore, rubore signatos, est perpessa: quibus vero modis, & gradibus, increvit tumor, iis usque remisit dolor, maxime affecti sunt pedes, nonnunquam genu, sub accessionem *arthritidis* nuperam articulum dolentem *Linimento* quodam repellente lenivit. Hinc materia dolorem faciens, sanguini reddita; in *Caput* translato, quod vel eo palam factum est, quoniam ægram *Cephalalgia*, (raro alias, vel nunquam ei molesta) jam tunc invasit atrocissima. Artus etiam aggravatos, & vi satis habiles, nonnihil affici, atque adeo insultu *Paralytico* tentari patuit.

Contra *Paralysin* incipientem, & *Cephalalgiam* ex *arthritide* repercussa confirmatam, ea præcepi, quæ sequuntur.

℞. *Aloes rosat.* ℥ß. *Scam. pul. gr.* v. *Ol. Abs. ch. gutt. j. El. Propriet. q. s. f.* Pil. *mane demittendæ*. Harum ægra beneficio, ter quaterve, modo laudabili, dejecit. Peracta purgatione, *Bolum* hora somni (*ex Theriac. Androm.* ℈*j. Pul. Purpurei*, *&* *Gascon. ana* ℈ß. *Conf. alk. q. s.*) & quarta

ta alios quaque hora, *Pulveres*, in eo contentos, per se assumpsit, ex *Jalapii Cardiaci Haustis*. Ter etiam in die, *Spiritus Vol. Oleos. guttæ* xv. cum posleti, *Floribus Rorismarini* alterati, haustu. Ut autem hæc, quæ materiam in artus expellant, ita comparata sunt alia, quæ, artubus, superposita, eam extrahant: *Emplastrum* nempe, *ex Saponis Veneti*, *Picis Burgund. Empl. Cephal. æquis ponderibus*, utrique genu, & malleolo applicandum: tibiæ vero utrique, & cervici *Epispasticum*.

A dejectionibus *Caput* non mediocriter levatum; ab *Epispasticis* multum. *Emplastra* attrahentia pruritus sequebatur; uti etiam *Dolor* plane *arthriticus*. Ægræ succursum est, tum magnum in modum, tam celeriter, tum etiam opportune brevi, forsan, alias succubituræ. Addam denique, facta hæc, & transacta omnia, tempestate nullo modo favente: frigidissima enim erat, & *arthritidi* educendæ, (quod a me plus semel observatum) ineptissima.

Cum vero *Cephalalgia*, longo post tempore, recruduit, iterato *Cathartico*, & ambobus brachiis admoto *Epispastico*, curata est ægra.

HISTORIA II.

Hemiplegia Arthritica *simili modo curata*.

Dum in his conscribendis sum, obviam mihi venit hujusce morbi historia, in eo confirmando, explicandoque, momenti non exigui. Civis *Exoniensis*, per omnem vitam sobrius & temperatus, dolore primum brachiorum, crurum, & coxendicis, ad mensis spatium vago, est afflictus. Hunc ut tolleret, *Theriacam* ille *Venetam* assumpsit; cujus ope proturbatus humor, in pedis digitum missus est. Articuli enim maximi dolor, ardor, rubor erat, simulque globi, infra positi, tumor. Raro unquam *arthritis* ulla manifestior.

Cum ita res esset, circumforaneus quidam Medicus, nunc oneribus bajulandis, nunc autem medicinæ, uti fors tulit, faciendæ operam dare solitus, ægro persuasit, ut ad dolorem mitigandum ex suis emplastrum, (nobile quoddam antidotum, a *Triphone* acceptum) dolenti articulo superponeret. Quo temere facto, dolor intra breve tempus sedatus est; tumor omnis subsidit, & repulsa, in eo contenta, materia *Caput* invasit. Somnolentia primum, inexpugnabilis pene dormiendi necessitas oborta est; tum paulo post *Vertigo*; deinde *Apoplexia*, quæ vicos obambulantem ægrum humi prostravit. In domum proxime adjacentem vectum, pulsu dubio & vacillanti, sinistri lateris *Hemipelagia* laborantem, sensu motuque corporis universi prope orbatum reperi. Sanguinis ℥xij. quam citissime detractis, & *Enemate* in alvum misso, rejectoque, nonnihil levatus est. Ad excitandos spiritus animales, iis amicos, & ὁμογενεῖς, volatiles, ex *Julapio Cephalio* largiter, & sæpiuscule dedi. Vertici, & cervici *Epispastica*, plantis pedum *Emplastra* ex *Pico Burg. & Empl. Cephalico* admoveri; *Sp. Salis armoniaci*, *cum Sale Tart. præparati* sæpe submitti naribus institui: postridie *Pulvere Varvvicensi* alvum moveri.

His similibusque auxiliis paucis post diebus verba distincte pronunciavit, mediocriter ambulavit, *Capiti* sinistram erexit, debilem vero, & sensus adhuc obtusi. Ut hæc secundæ valetudinis initia confirmarentur, utque spiritus animales recrearentur, & ad munera rite obeunda stimularentur, ea, quæ sequuntur, adhibui.

℞. *Sem. Rutæ* gr. viij. *Salis Vol. Succini* gr. iv. *conf. anthos* ℈ij. *Pul. Serp. Virg.* gr. viij. *Syr. Pæon. simp. q. s. f.* Bolus, *ter in die sumendus*, *cum Julapii haustu*.

℞. *Aq. Pulegii*, *Rutæ ana* ℥j. *Bryoniæ c.* ʒiv. *Marg. pp.* ℈iß. *Sacch. albiss. q. s. f.* julapium.

℞. *Tinct. castorei*, *Sp. Vol. Oleos. ana p. æq. sumat gutt.* xxx. *cum idoneo quovis vehiculo*, *bis in die*.

℞. *Cacum. Salviæ tenuifol.* ℥vj. *Sem. Sinapios*, *cochleariæ contus. ana* ʒij. *cort. ext. aurant. Rad. Raph. Sylvest. ras. ana* ℥j. *f.* Sacculus, *quatuor congiis cerevisiæ in Potionem ordinariam*, *infundendus*.

Hac utique medicina, si vitæ rem spectemus, ad sanitatem pervenit, sartus & tectus, æger: cum vero sinistri lateris quædam maneret imbecillitas, illius causa *Pathoniam*, meo hortatu, petens, *Thermas* ingressus est; unde artuum, qui defecerunt, vires & robur pristinum pene redintegratum habuit, ex illoque tempore, subinde dolens articulis, annos ille permultos egit, *apoplexia*, & omni capitis insultu liber, non nisi senio demum confectus.

HISTORIA III.

Paralyfis Arthritica, *cum* Spafmo *cynico*, *lethalis*.

QUidam ad *Credenum* humili loco natus, media ætate permultos annos *arthritide* laboravit; tentationes certis quibufdam periodis, eafque rectas, & benignas, iterante. Menfe Maio, Anno MDCCII. tum *chiragra*, tum *podagra*, pofteaque *Spafmo* oris *cynico* (nullo capitis affectu, nedum *apolexia* præcedente) correptus eft. Verba edidit imperfecta, confufa, dimidio *Linguæ* refoluto. Pulfum inveni debilem, vires fractas, neque venæ fectioni, neque purgationi confentientes.

Capiti ad cutim tonfo, & deinde rafo, *Epifpafticum* applicui: malleolis, & manibus (locis ab *arthritide* frequentari folitis) *Phænigmos*. Tumoribus a *Phænigmorum* applicatione factis, *Epifpaftica*. Interea temporis *Pul. e chel. cc.* ℨß. *chal. N.* ℈ß. *ter in die*, *cum Vini rubri Hifpanici* ℥iv. Porro, ter in die, debito a *Bolis* intervallo, *Sp. Vol. Oleofi, & Tinct. caftor. ana gutt.* xv. *ad* xx. *cum Julapii cephalici Hauftu*. *Sp. c. c. cum calce viva*, naribus fubinde in languoribus admovetur. *Cerevifia*, *Raf. Radiculæ*, *cacum. cochlear. Sem. Bardanæ medicata eft*.

Quod derafo *capiti* impofitum fuit, bidui fpatio parum evocavit. Cætera profuerunt ægrotanti. Poftquam enim *arthritis* ad τὰ Ἄκρα fuit tranflata (quod fex aut feptem diebus factum) *Spafmi* omnes fublati funt, vox reftituta.

Minime vero perfecta hæc curatio; etfi enim fputum, (*Paralyticis* fere omnibus familiare) jugiter effluxit; etfi auxiliorum ufu præfcriptorum, duos prope menfes *arthritis* artubus infedit; unde fames renovata, facies colorata, aliaque fanitatis orta fuere indicia, (quæ *arthritidi* denuo reductæ ipfe æger retulit accepta) *Linguam* tamen ufque refolutam, memoriam infuper labefactatam habuit.

Contra malum tam pertinax, & δύσλυτον, ad tres vices *Purgatione*, & diebus otiofis *Decocto* ufus eft *e Lignis*, neque fine fructu aliquo. Verum in *Nervos* tanta alieni vis irrepferat, itaque eos corruperat, ut poft varia medicamentorum genera incaffum adhibita, (utpote, caufam in corporis receffu tam recondito locatam, quæ non dimoverent) ægrum.

Θανατοῖο μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.

HISTORIA IV.

Colica arthritica in Paralyfin *degenerans* Arthriticam.

HActenus *arthritidos* rectæ, in *Paralyfin* abeuntis, exempla protulimus, *inverfæ* jam & *anomalæ*, eodem modo finientis, ecce tibi hiftoria. Tenui corpore, biliofa conftitutione vir annorum ferme quinquaginta, quindecim vero annorum podager, ineunte anno MDCCII. pedibus & utroque genu doluit: ceffante vero brevi tempore eo dolore, *Colica* tentatus eft. Succeffit brachiorum primo gravitas, & debilitas mox *Refolutio*, ut e digitis nullum movere poffet. Fames abolevit, cibi omnis faftidium fuit, quod cum jam diuturnum effet, ex eo reliquifque morbi fatellitibus, corpus jam plane emaciatum, faciei color flavus, oculorum, quod album effe debuit, ictericum id omne factum eft.

Arthritidem hanc ad τὰ Ἔντερα inverfam, & a vifceribus, una cum bile colicam dudum committente, in *Nervorum Tubulos* tranflatam effe judicavi.

Ut curationis, quod fieri poffet, abfolutæ iniretur ratio; primum, *Decocto Cardui* ventriculum moveri; *Soluto* tum *Purgante* ventrem inaniri fedulo inftitui. Iis, quæ impedimento effent, expreffis, *aquam* dedi *ferratam* bibere tepefactam, omni mane, ad libram quafi integram, neque nifi forbillando, & paulatim hauriendam, aliafque, loco potionis ordinariæ, eandem, cum *Vini Lufitanici* ea quantitate, quæ ad ἀνάληψιν opus inveniretur.

Magno fuit huic ægrotanti auxilio, una cum prædictis *aqua ferrata*: naufeam enim ademit; famem (id eft, vitæ fpem) reddidit; aliifque pofthæc adhibendis viam aperuit. *Chalybem* addidi *Nutritum*, quo in articulos pulfa eft *arthritis*, pedis tumor & dolor factus; quæ tamen, omiffo *chalybe* cito decreverunt.

Hac autem medicina (Ὑδροποσίᾳ nempe diu producta, continuataque, & *chalybe* interdum adjecto) vifceribus robur, oculis vigor, faciei color reftitutus eft. Spirituum turbis & agitatione, quæ quidem magna & permolefta fuit, compofita, fudum undique & ferenum eft. Ex elumbi, debili, & emaciato ægro, qua morbo, qua inedia prope jam enecto, res falutis adeo fervata, & vires

res

res instauratæ sunt, ut, tametsi quædam maneret artuum imbecillitas; negotia tamen obire, itinera equo longa & crebra facere valeret, vitamque alacrem, & vitalem tum ageret, tum etiam acturus esset.

Adeo enim ex medicina profecit, ut jam, annis post quatuor, multo rarius, multo illum mitius dolere, & paroxysmis tuto carere, (manum vero sinistram, ob tendines contractos, motu fere omni privatam esse) per literas nuper accepi.

HISTORIA V.

Arthritis primum, & deinde Paralysis, *a materia colicæ biliosa.*

FŒmina olim memoratæ, primum colica biliosa, deinde *Podagra* laborantis, historiam; quoniam eo tempore plenius de illa disserere nihil attinebat, interruptam, hic loci continuare libet, & ad finem perducere. Remittente (sic, ut dixi) (1) *arthritidis* paroxysmo, caput illico tentatum est, & quidem impensissime. Somnus enim inquietus, nec qui, uti par erat, ægrotantem reficeret. Huic adde *capitis* gravitatem, & dolorem: quod vero præcipue notandum, quoties expergisceretur, quod diceret ageretve, nihil in promptu habuit, oppresso nempe *capite*, & *mente* quasi nube obducta. Periculum erat, ne confestim *apoplexia* prosterneretur: detractione sanguinis periculum isthuc imminutum, nubes sublata. Brevi post tempore *paralysis* secuta est, qua demum ægra Ὑδροποσίᾳ, & *Balneatione* diutina liberata fuit.

Quandiu hujus ægra membra fuere resoluta, & aquæ potationi illa incubuit, *arthritide* tandiu immunis omni perstitit: integra vero ad consuetudinem rediens, & veteri diætæ ratione usa, *arthritide* jam nunc urgetur regulari, qua utique confirmatur, priscos illos, sive pedis, sive malleoli dolorem & tumorem, fuisse plane *Podagricos*.

Aliam novi intestinis pariter dolentem, & quidem ex eadem causa, postea vero *Paraliticam*, cui, cum integrum esset, & intactum adhuc *caput*, at bile sanguis æstuaret, ortus est in manibus dolor, & tumor plane *arthriticus*; & indicio fuit, naturam hac inimicum porta conari expellere. Hi vero conatus, quantum adhuc observavi, languidi & pene frustra fuere omnes, & *Paralysi* cesserunt: quæ denique *chalybeatis*, & remediis sanguinem evehentibus, ut & genus *Nervinum* penetrantibus, una cum *aquarum Bathoniensium* potatione, & in iis *Balneatione* crebra, penitus sanata est.

Hisce vero observatis omnino liquet, materiam colicæ biliosam, causam ejus proximam & continentem nunc in *articulos* extrudi, & ab iis in *Nervos* transferri; sicque in nonuullis corporibus eandem esse *colicæ*, *arthritidos*, & *paralyseos* ordine materiam.

HISTORIA VI.

Ob arthritidem in nervos inversam, Ἀφωνία.

VIr bonus, cum primis honestus, diu meus ἐν τῷ φαρμακοποιεῖν familiaris, jam inde ab adolescentia *arthritide*, ad tempus redeunti, laboravit. Vox a pusillo puero, ei densa fuit, obscura, nec quæ verba clare, vel articulate satis exprimeret; a *Nervorum*, uti videtur, imbecillitate nativa ducens originem. Ad hæc accessit, ob mortem filii (quem ille quam maxime amavit) dolor vix consolabilis, ægritudo valde discrucians. Cum eo loci res esset, & paroxysmus jam declinaret, nondum autem ad exitum perduceretur, in apricum animi causa æger vectari voluit. In collem proximum & vicinum, at eminentem, & apertum, bruma tunc temporis sæviente, quando, etiam tum e lecto surgens, elatus fuerit, ibique plus nimio commoratus, mœstum, & imbecilli lingua *arthriticum* invasit primum algor, deinde vertigo, tum brevis quædam mentis alienatio, actionibus absurdis, insolitis, & indecoris manifesta; deinde lateris, postmodum resoluti, imbecillitas, & obeundi motus impotentia; postremo, & paulatim linguæ *Paralysis*, Ἀφωνία.

Non novum huic ægroto hujusmodi malum; nam cum moris erat, exeunte omni paroxysmo, quam citissime potuit, lectum abdicare, & foras illico pedem efferre, vel gestari, raro id impune fecit: imo, quam citissime fecit, tam maxime pœnas dedit: tam citissime lingua ejus, tanquam ligamento, impedita, & (quod a familiaribus fre-

(1) *Vide Dissertationem. De Arthritide Symptomatica; Cap. x. Hist. 1.*

sæpe observatum) aliena vox. *Non novum*, inquam hujusmodi malum, nova mali fuit gravitas.

Ut morbo isti medicinam facerem, quæ sequuntur auxilia sunt a me præscripta.

℞. *Conf. abs. Rom. Spec. Diambræ,*
Z. Z. in Indiis cond. ana. ℈j.
Conf. alk. q. s. f. Bolus.

℞. *Pulv. Serp. Virg. gr. xii.*
Castor:
Spec. Diatr. Piper. ana gr. iv.
Ol. e Sem. carui chym. gutt. ij.
Bals. Per. q. s. f. Pilulæ.

℞. *Cort. Vvinterani,*
Rad. Zedoar. pul. ana ℥iij.
Sem. anis, Carui ana ℥j.

Cochlear. ℥j. *misce, & infunde in vini albi Lusitanici* ℔ij. *usus tempore cochlearia duo, vel tria colentur, cum cerevisia commiscenda. Cerevisiæ haustus hujusmodi medicatus Bolo, & Pilulis quotidie superbibatur. Ampulla, ad dimidium vacua, vino simplici repleatur.*

Porro infundantur in aqua fontana buliente *Sem. cochlear. contusa*, *Rasura Radiculæ*; *Infusum Diambro* dulcetur, f. *Gargarisma* sæpius in die adhibendum. *Frictiones* artuum sint frequentes. Sumat etiam *Spiritus vol. Oleos. gutt.* xxx. cum vehiculo idoneo, bis vel ter in die, cervici *Epispasticum* admoveatur, post dies duodecim, vel duas hebdomadas repetatur.

Horum usu medicamentorum (non quidem perpetuo, sed longo, & cum intermissionibus ad tempus diutinum producto) factum est, ut verba, uno aliquo quamplurima præeunte, ipse, eadem nullo negotio clare repeteret. Vegetior item, coloratior, & hilarior evadere: cibum capessere, devorare. *Arthritis* sub id tempus manum occupavit; curationis spem adduxit, at (eheu!) brevem, & fallacem. Relicta manu, tam inclementer ægrum habuit, ut e vestigio *caput* dolore, stupore, aliisque mali moris accidentibus affligens, eum pene confecerit. Hoc ob alvum, incuria domesticorum, nimis duram (unde in *caput* humores acti) evenit. Ex paroxysmo tam infelici, & naturæ rebus tam male convenienti, nullum *Paralyseos* levamen, nulla vocis restitutio. Contra, medicamento non uno, neque impotenti frustra adhibito, integrum jam triennium (si verbum unum, at alterum, μονοσύλλαβον, excipiatur) mutus fuit, & quod annotatu dignissimum, per eosdem hosce annos, etiamsi satis cibi ingerens, rarius & mitius solito doluit articulis.

Ut historiæ hujus summam brevi complectar, de hac *Paralysi*, in homine *Arthritico*, & jam tum dolenti, frigus insecuta, quid aliud cogitandum, quam, quod humores *Arthritici*, adhuc in sanguine relicti, effœti, & in fugam abituri, algore contracto, & angustato corpore, in *Nervos* impelleretur, & in eos se abdentes mala jam dicta committerent. Materia vero aliena, quæ e corpore expelli debuerat, in *Nervos*, natura forsan nimis apertos, & dehiscentes, impulsa, tanta ex eo œconomiæ perturbatio, naturæque vires adeo fractæ, & debilitatæ sint, ut, *inversa* in posterum *Arthritidi* favens ea, regularem, uti olim, paroxysmum minime moliatur.

HISTORIA VII.

Ex morsu canis, Arthritidis rectæ silentium, Stupiditas, Paralysis, *Arthritide denuo facta Regulari, curata.*

RAra quidem, annis abhinc aliquot, & inaudita forsan *Arthritidos Anomalæ* mihi sese obtulit historia, quæ, ut multa observatu dignissima, ita doctrinæ huic nostræ lucis non parum allatura continet; ideoque protinus adscribenda est. Homo adhuc in vivis est *Iscanus*, qui sub exitum sæculi novissimi, decimo ætatis suæ lustro, pedibus subinde doluit. *Podagra* nimirum affectus germanissima, malleolum mordente, omnibus numeris absoluta. Hunc in modum ea, per triennium bis terve singulis annis, accesserat; cum ex *Morsu Canis* (forsan rabiosi) *Podager* ægrotavit. Vulnera, cruribus inflicta, per mensis spatium, ichorem emisere; sanatis autem iis, suppressoque flumine, nova malorum ingruit caterva, atrox certe, & pestifera. Primum enim late, per universum corpus, sparsum est alienum aliquod, sanguinis Ὀργασμὸν, corporis æstum faciens immodicum. Deinde *Caput* tentatum est: sedulum enim, & in agendis rebus antea versatum, ægrum occupavit rerum prope omnium oblivio. Stupiditas adjuncta est, & in sententia de negotiis ordinariis cum judicio ferenda, impotentia. Magna sub hoc tempus erat membrorum undique omnium debilitas, & digitorum huc illuc serpens, tanquam ab acu pungente, dolor. Successit *Tetanos*, aliasque pedum torpor, & Ἀνεπιτηδειότης. Simili vero ratio-

tione, qua corpus, ipsa laboravit, ipsa subsidit anima. Levi quavis de causa ejulationes æger, & lamenta edidit; non raro lacrymas. Postremo loco manuum, pedum *Paralysi* correptus, eorum neutrum, nisi laboriose, movit. Quod vero maxime notandum, *Arthritis*, quæ (ut dixi) paroxysmos, bis, ter quotannis iterare solita est, jam inde a *Canis Morsu*, per integrum biennium (quo, prædicto more, cruciatus est æger) ne semel quidem rediit. Ut hæc malorum ilias a miasmate *Arthritico*, multum conturbato, perque corpus universum, in ipsos *Nervos* acto (& quidem *Canis Veneno* forsan impellente) proficisci, non immerito credatur.

Docti utique Medici, & experientes, in hujus ægri curam incubuerunt. Quamprimum ea mihi demandata esset, (quando præter symptomata jam dicta, ventriculum etiam lædi Ἀνοϱεξία, multoque vomitu urgeri deprehenderim (primum alvum subduxi, tum *Decocti Cort. Chalybeati* ℥ij. ter in die sumendas imperavi. *Decocti* hujus vere *Polychresti* usu, cum levi corporis exercitatione diu continuato; (nempe, cum intermissionibus quibusdam, ad annos aliquot) mirum quantum ex eo commodi exortum: fames enim, oculi vigor, faciei color, spirituum animalium robur (*Arthritide* denuo *εἰς τὴν ἕξιν* revertente, & paroxysmos, sic, ut olim, edente regulares) tum animæ, tum corporis mala finiere cuncta. Εὐπάθεια, & valetudo, post annorum aliquot interruptionem, omni ex parte integra, & perfecta, felicissime restituta, paulatim, tanquam ex postliminio, redierunt.

Si *Arthritidis* isthoc, ex *Morsu Canis*, silentium, si symptomata, per istius silentii triennium orionda, (gravia profecto, & terribilia,) si, ex *Arthritidis* reductione, symptomatum istorum fugam animo rite perpendamus, nihil manifestius, quam quod a miasmate *Arthritico*, devio, & in *Nervos* irrepente, fierent ista *Spirituum animalium*, & *Nervorum* mala, & quod, ex eodem miasmate in artus (uti par est) exulante, *Paralysis* cum malorum ista cohorte tolleretur.

HISTORIA VIII.

Convulsiones, ex Arthritide *inversa universales*, *Arte medica sublatæ*.

HIs, ob morbi discrepantiam, an affinitatem dicam? *convulsionum* addam universalium, ex *arthritide* intus in *Nervos* acta, historiam. Vixit, annos ante paucos, in *Isca* nostræ suburbiis, familia, proba quidem & honesta, neque Veneri, neque Baccho dedita: quæ tamen *arthritidi*, sic, ut raro, quæquam unquam magis, est afflicta. Fratrum unus e medio *apoplexia* subreptus est *arthritica*; alter *arthritide* τῷ Ἐντέϱῳ premente obiit; de quibus suis locis. Fratrum tertius, hic noster, articulis olim doluit, tum crebro, tum vehementer. At cum hujusmodi cessavere, aut minus crebræ, minusque vehementes fuere *arthritidis* accessiones, *Convulsionibus* ille correptus est, observatu dignissimis. Primum enim illæ partium externarum erant; deinde, mira spirituum in *capite* Ἀταξία, postea vero eclipsi comitatæ. Cum ad ægrum arcesserer, *Spasmis* eum gravissimis implicitum, sensibus orbatum inveni: cumque diuturnitate malum ingravesceret, (dies enim aliquot jacuit ἀναίσθητος) tollendi ejus ergo, medicina, qua possem efficacissima, usus sum.

Præmissis alvum inanientibus, ut *caput* allevarem, ad cutim tonso, & raso, ei *Epispasticum* admovi. Quod quidem amplum, & diu adhærescens, optimo fuit ægrotanti auxilio; seri enim libras (quinque, vel sex dierum spatio) minimum binas evocavit. Interea temporis, quæ spiritus sustentarent animales, quæque eorum motus ordinarent, ore sumenda dedi.

℞. *Pul. castorei* ℈j. *G. Galbani*, *Sagapeni*, *assæ fœtid. ana* ℈j. *Opopan. solut. q. s. f.* pilulæ. *Sumantur quatuor*, *ex Julapii cephalici Haustu*, *quarta quaque hora*. *Spiritus castorei*, & *Vol. Oleos. in eundem finem*, *ex eodem vehiculo*, *subinde sunt adhibiti*.

Hac ego medicina, supra astantium expectationem, ægrum excitavi, morbo eum ancipiti, & pestifero liberavi, & ut idem ne recurreret incommodum, *chalybe*, & *cortice*, præsidiis hac in re certissimis, ægrum munivi.

CA-

CAPUT XVII.

De Doloribus in corpore vagis, fixis; de Ophthalmia; de Erysipelate, & Achoribus Arthriticis.

ART. I. Vidimus, quanta cum sævitia partes corporis nobilissimas, & vitæ maxime necessarias agitet *arthritis*: quam illa (tanquam malus civis, qui exulare respuens, rebus usque novis studeat, domos illustres ad factionem suam trahat) intestina, pulmonem, cerebrum, viscera ἐν τοῖς Κοιλίαις contenta fere omnia corrumpat. Nunc, in regionibus a Metropoli, & locis principibus, longe dissitis & remotis, in provinciæ interioris ambitu, in partibus viscera continentibus, quid eadem faciat, quoque se modo gerat, diligenter exquiramus.

Horum locorum *anomalæ*, qua a me notatæ, sunt in iis *Vaga*, *Fixa arthritis*; *Ophthalmia*, *Erysipelas* & *achores arthritici*; de quibus omnibus hoc capite dicam, uti in sequentibus: de *Epiphora*, & *Dolore Dentium arthritico*.

II. *Arthriticis* iis, quibus sanguis acri miasmate diu multumque inquinatus, cum ad ἀκμὴν id elatum effloreſcit; familiares aliquando sunt *Dolores*, qui nunc vagantur per regiones dorsi, & lumborum, per scapulas, sternon, cervicem, & caput externum: earum nempe partium aliqua incipientes, eam ad tempus aliquod afficiunt, donec alio, quocunque vult natura, transferuntur. Quæ utique loci mutatio interdum crebra est, & in nonnullis hi *Dolores* (quod ab *arthritico* non uno compertum accepi) per corpus serpunt externum, pene universum: *arthritis* sic in *Trunco* vaga, non semper intellecta, *Rheumatismi* nomine vulgo delitescit; quæ tamen, si utriusque hujus morbi naturam penitus scrutemur, ab eo longe discrepat.

Nunc in eodem loco commorantur hi *Dolores*, eumque non parum mulctant. Novi hominem, cujus sanguis quando plane computruit, & in *arthriticam* degeneravit dyscrasiam, huic, inter alias morbi hujus Ἀνωμαλίας, in regione lumborum, (ac si a renum calculo) *Dolor* immanis, & permolestus accidit; quem tamen a miasmate *arthritico*, membranas eo loci spinam investientes stimulante, fieri probabile est. Vertebrarum hasce *Membranas*, etiamsi plurimum urgeri corrodique noverim; raro hoc fit, præterquam in iis, quibus, seu ætate, sive morbis pene confectis, regularem *arthritida* præstare nequit natura. Novi *arthritis* calidæ materiam, *Oculi Tunicam adnatam* invadentem, *Ophthalmiam* inferre; quæ cum paulo post articulos inviseret, iisque paroxysmum aptum, & laudabilem excitaret, eodemque tempore finem *Inflammationi* poneret, ea omnino *arthriticam* esse manifestavit.

Novi *arthritida Palpebram* in vetulo quodam superiorem, mensem & eo amplius excruciantem, quæ cum *Omagram* habuit adjunctam, & *Podagram* e vestigio sequentem, ingenium & morem suum abunde declaravit.

Faciei porro *Erysipelas* notavi, quod detractione sanguinis, factaque inde materiæ in artus Διαδοχῇ cum in *Dolorem* mutaretur isthuc *arthriticum*, naturam plane confessum est *arthriticam*, ipsumque esse materiæ istius generis calidæ & evectæ, eo in loco ἐξανθήματα.

Nullius autem *anomalæ* in externo corpore natura subtilior, quam quæ est *arthritidos achores* inducentis. (1) Jampridem tradidi, in nonnullis corporibus fere idem esse, utrum per articulos, an per *aurium Ulcuscula*, id, quod alienum, emitteretur: quod quidem observatione mihi non una confirmatum. Sunt enim *Arthritici*, quibus, in paroxysmorum intervallis, (maxime si paroxysmi tenues sint, & nimium mites, aut forte intercisi) ista per *Aures* evacuatio vicem obtinet *Arthritidis* summe regularis. Sunt etiam, in quibus, neglecta re articulari, perque artuum glandulas venenui expulsione penitus omissa, natura unius *Achoribus* contenta, per eos id exterminet.

III. Affectibus jam dictis, una cum aliis omnibus, quæ *Trunci* relinquuntur, *Anomalis*, hoc commune est, eas periculo, quam *Anomalæ* sunt *internæ* reliquæ, multo magis expertes esse, & ad *Regularem Arthritida* propius accedere. Cujus rei ratio, tam ex locorum a natura ignobilitate, quam ex eo, quod

(1) *Dissertatione, de arthritide Symptomatica*. Cap. XI.

quod auxiliis etiam externis ii tractari possint, elicienda est.

Quinetiam hoc addendum, a corporis ambitu, ad ejus meditullium, a τοῖς ἴχνοι ad τὰ ἰχόμενα, *Arthritidem* non creberrime transferri: certe rarius, quam ipsam *Regularem*. Cujus eventi nullam aliam excogitare valeo rationem, quam quod *Artus*, a corpore longe in aërem projecti, sæpe a frigore magis patiantur; & quæ *Arthritida* repercutiant, caufis magis pateant externis; quibus hæ nostræ *Anomalæ* non sunt adeo obnoxiæ, & raro intercisæ viscera subintrant, verum e contrario in artus multo frequentius erumpunt.

IV. Communis harum *Anomalarum* medicina vult, ut, graves eæ si contingant esse, initio detrahatur sanguis; deinde purgans, (sive *Aloeticum*, sive aliud e Δραστικωτέροις aliquod) quo materiæ vitiosæ partim ano possit expediri, partim ad artus amandari, detur.

Præter hæc communia, nisi malum ingravescit, nihil est, quod amplius suadeam medicinæ. Tuta enim est, & incolumis ægroti res, si non ex omni parte placida. Quin & ii homines *Arthritici* molestius sæpe ferunt *Dolores* in articulis, etsi restituendæ sanitatis ergo factos, quam, cui medeantur illi, malum. Mos igitur iis in hoc rerum statu gerendus, & donec malum per se inclinet, aut tempore vincatur, expectandum est.

At si urgebunt *Dolores* (quæ propria eorum medicina est) æger stragulis in lecto coopertus, aut *Spiritu* C. C. aut *Theriaca Androm.* cum *Pul. Gasconic.* vel *Rubro Exoniensi*, vel ejusmodi aliquo *Cardiaco*, una cum *Posseto Anthosato*, sive sudore materiam foras ejiciat, sive in artus amoliatur.

Quod de *Doloribus* hisce, tam fixis, quam vagis, pronunciavimus, id etiam in *Erysipelate* valebit, ut nempe per *Cardiaca*, *Podagram* expellentia, miasma procul arceatur.

Si, post evacuationes jam dictas, intendatur *Ophthalmia*, sive etiam minime levevetur, erit, quo organum, æque pene cum vita earum tenamur, remedio opus: quare *Collyrium* modice discutiens, & corroborans adhibeatur. Inservit huic intentioni id, quod sequitur.

℞. *Album Ovi agita, aqua Rosac. dilue, adde Camphoræ gr. aliquot, f.* collyrium, cujus guttæ in *Oculum* paucæ omni mane instillentur, linteaque eo immersa palpebræ bis terve in die superponantur. Potest commode *Lapis Calaminaris*, sive *Tutia* præparata *Collyrio* superaddi.

Si Ἀχῶρες permolesti sint *Arthritici*, eandem fere recipiunt curationem, ac qui absoluti; neque enim, eorum causa, in articulis, dolorem excitari velim: tanta eorum incolumitas, tam magna utilitas. Quod de hac *Anomala* (quantum mihi videtur) una proponendum.

HISTORIA.

Achores, ad Arthritide in alio Corpore generati.

Postremo ineunte sæculo, non procul ab urbe, vir egit generosus; qui, ob juventam non nimis sobriam, ea vix finita, laboravit *Arthritide*. Ætate progrediente, similem ea progressum habuit, & quotannis increvit: donec artuum motu ferme omni privatus, æger demum clinicus evasit. Erat ille vir, si quis unquam, totus ex *Arthritide* factus, pari certe ratione, atque dicitur,

Ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νόσος,

Cum annos prope viginti maritus sine prole esset, favente demum *Arthritide* filiam progenuit. Castissima, & venerabilis ejus uxor non tam *Lucinæ*, aut *Dianæ*, quam *Arthritidi* debuit, quod facta esset mater. Patris tam *Arthritici* filia, originis suæ labem & maculam non uno modo agnovit. Erat enim vultu pallido & languenti, constitutione tenerrima. Plures enixæ filios, partus ei non parum profuerunt, & a miasmate nativo, magnam illius partem evacuando, tuebantur. Ἀχῶρες autem, præcipue cum illa deferat ἐν γαστρὶ ἔχειν, erant gravissimi. *Aures* externæ, multum tumefactæ, per *Uulcuscula* vires emisere, mordax & acre, cujus acrimonia regio isthæc omnis inflammata est. *Virus* siccatum in squamas abire solitum est, in furfuraceas, subalbidas: quibus, sive sponte decidentibus, sive refricando sublatis, ichor denuo jugiter emanavit. Neque *Purgantia*, neque virtutum optimarum *Alterantia*, (a viris arte nostra celeberrimis præscripta) malum hoc vicere; modum ei forsan imposuere.

Ut semel dicam, miasma hoc indomitum & pestiferum, matronæ illius filios hunc in diem aggravat; quorum plerique omnes (sunt

(sunt autem multi) *Aurium* exudationes, aut alias illius veneni notas, & indicia, veteri nempe contagio afflati, gerunt, & testimonio sunt probabili, miasma hoc virulentum, in alio corpore per *Arthritida* regularem, in alio per *Achores* a natura ejici.

CAPUT XVIII.

De Epiphora & Dolore Dentium Arthritico.

ART. I. DE *catarrhis* iis, qui *arthritica* facti materia pulmones, aliaque respirationis organa invadunt, & tussim frequenter inferunt, alibi disputavimus. Qui *Oris* sunt, & *Oculorum*, eadem materia facti, atque eodem e numero reliqui; eos, hoc capite dicendos, jam nunc aggrediemur.

De *Podagra Dentium* libellum olim in lucem misit *Joh. Steph. Strobelbergerus*, Thermiater Cæsareus; ut vel propterea super hac re sermonem instituere supersederem. At cum iste liber, quicquid promittat ejus inscriptio, non tam de *Dolore Dentium arthritico*, (cujus neque therapiam propriam, nec quidem diagnosin ullam in medium profert,) quam de affectu isto, quatenus exquisito agat; integrum mibi erit, hanc *anomalam*, cum aliis suæ Tribus, una tractare.

II. Quod ut accurate faciam, in primis observandum est, humores illos acres *arthriticos*, qui, per ambitum corporis erratici, dolores ciere solent antedictos, in *Glandulas Oculis* vicinas, & secernendis lacrymis dicatas, a natura nonnunquam infundi, & jugiter isthinc emanantes *Epiphoram* creare: modo in gingivas, & eas, quæ dentes circumvestiunt, membranas immitti, & Ὀδονταλγίαν facere. Qui utique affectus sæpe diutini sunt, & (humore salso teneras, sensusque acutissimi fibras urgente, spiritusque eas inhabitantes stimulante) nonnunquam etiam molesti. Quoniam autem idem, ab *arthritide* nunc a τοῖς ἔξω repercussa, & paroxysmum interrumpente, oriantur; nunc in *arthritida* regularem desinant, utrunque vero ita tum oriri, tum desinere constat,) idcirco etiam *arthritici* censeantur; ipsamque esse *arthritida*, sede germana, & vix jam relictis, alieno in regno ἀνωμάλως sævientem.

III. Si morbi illi tenues sint, nec ægrotantes supra modum urgeant, curatio his *arthriticis*, ac quæ exquisitis, eadem sit utilissima: si vero graviores periculum, vel molestiam inducant, hujusmodi velim medicinam.

Primo sanguis mittendus, speciatim, optimeque *Vena Jugulari*: tum venter resolvendus, sanguis turbandus, dato, quod ambobus his sufficiat muneribus, mane postero, *Purgante*: deinde *Epispasticum* cervici applicandum: ulcuscula vero, ne arescant, *Litu* illinantur *Epispastico*, & tandiu quidem, quandiu maligravitas perduraverit. Postea; si *arthritis* ad affectam usque partem adhærescat, non nisi molimine, quodam in artus removenda, ad rem facient auxilia, tam quæ, extra applicata, educant eam, evocentque, quam quæ ore sumpta, expellant. Atque hæc istorum medicina morborum est communis.

Propria requirit, ut in *Epiphora* vitatis, initio præcipue, restringentibus (ne sero, acri, & venenoso exeunti viam occludant, & fistulam inducant) *Collyriis* mollientibus seri nimia mitigetur acrimonia. Quem in finem *Lac* inservit muliebre, recens, *Oculis* immissum; uti etiam, e *Mucilagine Sem. Psylii*, & *Cydon. aqua Rosʃ. extracta*, vel *e Trochisc. albo Rhasis & aqua Plantaginis* collyrium.

Sin *Os Catarrhus* opprimat, & ægrotantem humorum copia, vel asperitas offendat, prodest *Gargarismis* eos tum diluere, tum elicere. Ad eliciendum, quam quod maxime, conducit *Rasp. Raph. Rusticani*, ore retenta, & manducata, cujus solicitatione prægnantes se gingivæ possint exonerare.

Si *Dentem* forcipe evelli, postulaverit *Dolor*, eo, quod alveolum purget, (*Melle* puta *Mercuriali*, *cum Sale communi*, *aqua fontana mixtis*, vel ejusmodi alio) oportebit gargarizare: quo peracto, rursus in alveolum intrudatur *Dens*, ob evulsionem utilior evasurus.

Epiphoræ hujus exemplum in capite undecimo protulimus, *Odontagliæ* vero *arthriticæ* in manibus est historia, quam illico adscribam.

HISTORIA.

Dentium Dolor Arthriticus.

QUidam mihi familiarissimus, & in rebus agendis conjunctissimus, biliosum & siccum habens Corpus, *Catarrhis* jam inde a cunabulis immune; ubi ad ætatis medium accessit, ex pedibus laboravit. Plurima huic *Arthritico* acciderunt, quæ attente observata, recteque considerata, ad morbi hujus inconstantis, dubii, versatilis ingenium & morem explicandum, valeant egregie: Unum habeo in præsentia dicere, alias alia.

Cum ætas præcipitavit, (quæ non humanam modo sanitatem, sed & ipsos morbos afficit, eorumque interturbat, & abrumpit ordinem) eclipses primo leviores, paulatim magnas, & graviores passa est *arthritis*. Pro *Arthritide*, juncturas artuum more suo occupante, multumque cruciante, nunc *Vertigo*, nunc *Cephalalgia*, nunc *Dolores* per universum corpus externum erratici, nunc (quod ad rem nostram attinet) *Dentium Dolor* acutissimus erat. Mirum ægro videbatur, & portenti simile, morbo se vexari tam parum convenienti, vetulum nempe, pumice aridiorem, *Catarrho* dentes infestante.

Inito hac de re colloquio, dubium & solicitum percunctor, quo se modo gesserat per dies hosce nuperos *Arthritis*: utrum paroxysmos satis crebros, satis vehementes, sic, ut olim, ediderat. Neque crebros, neque vehementes æger reponit, sed in propinquo esse *Arthritidem*, ex *Cephalalgia*, ex *Doloribus* huc illuc vagis, se hariolari. Quibus ego; Quid si adventantis illis *Arthritidos* signis, addas etiam Ὀδονταλγίαν: quando hunc affectum, una cum cæteris modo dictis, eadem causa fieri verisimile sit, *Arthritica* scil. materia, naturæ jam molesta, janua non optima in fugam pulsa.

Ut in pauca rem conferam, paulo post articulos invasit dolor *Arthriticus* omnibus numeris absolutus; eodemque tempore *Dentium* ille *Dolor*, ut & omnes alii remisere. Hujusmodi Ὀδονταλγίαν ille postea sæpenumero perpessus est, ex *Arthritidos* aberrationibus, & deliquiis semper exortam; in *Arthritida regularem* & idoneam, semper exeuntem: ut de confirmanda indole morbi hujus *Arthritica*, plura, ut opinor, addere supervacaneum esset.

CAPUT XIX.

Corollaria continet, cum Epilogo.

ART. I. HÆ sunt *Arthritidis* in *Trunco* corporis *Anomaliæ*, non dicam omnes, nec quidem ullas omnibus numeris absolutas, (certe absolutum, & perfectum hujusmodi opus vix unius sæculi, nedum hominis unius esset;) sed insigniores aliquas, & quæ in facienda medicina mihi passim obvenere, notatu digniores.

Ex iis, quales sint, persuasum mihi habeo, quod apparebit, miasma *Arthriticum*, præter artuum mala, omni ævo animadversa, varios, multiformes, multumque discrepantes inter se affectus, si eorum facies, si phænomena spectemus, efficere; & quidem in hac nostra regione (forsan etiam in aliis non minus) cerebro: varios scil. pro istarum partium, & locorum, in quibus sunt, varietate; multiformes, pro diversa eorum structura; & pro eorum usu, discrepantes.

Deinde, constat affectus, sic a devio hoc miasmate generatos, partium affectarum morbos proprios, & vernaculos, ad amussim omnes simulare; vultus eorum usurpare; signa vel pathognomonica præ se ferre; neque a morbis indigenis, per ea, quæ concurrunt diagnostica, posse quovis modo distingui; sed e contrario revera cum iis sæpenumero confundi.

Deinde palam, uti spero, factum est, non hos affectus, alienos & *Arthriticos*, quoties ingravescant, & jam magni fiant, etiamsi propriis affectarum partium morbis simillimos, illorum medicinis, (quæ quidem magnis, & gravibus hisce sublevandis, nequaquam aptæ, vel pares sunt,) tractari oportere; verum e diverso privis, suoque singulorum mori, & ingenio accommodatis. Ἦθος autem ϗ εἶδος uniuscujusque horum pro ejus *Subjecto* esse, & cum eo multiplicari: unde tot novæ *Arthritidis* formæ, fereque tot diversæ earum curationes, quot inveniantur ejus *Anomaliæ*.

Deinde, diximus *Anomaliæ* singulam singulæ curationem non alio modo facilius absolvi, nec quidem auspicatius suspici, quam partem aggravatam, & nova hoste obsessam allevando: illud autem optime effectum reddi, partim evacuationibus, tam universalibus, quam topicis; sed iis, privata ra-

tione, quæ nimirum malis hisce maxime conducat, adhibitis, optime vero omnium per hostis expulsionem, & ab iis quæ intus sunt inique occupata, ὡσὶς τὰ ἔξω, ad artus ablegationem. Quibus autem auxiliis, qua medendi methodo, in prædictis *anomaliis* hoc præstari possit, hujus scripti pagina fere omni ostensum est, & declaratum.

Hæc hujusce *Dissertationis* summa est.

II. Hisce positis, manifeste patet, quam ad hominum salutem magni sit momenti, deviam hanc *arthritida* sectari, investigare, quamque latebras ejus perscrutari, larvas excutere, & in artus suos, & domum utcunque invitam & reluctantem, eam, quaqua tuto possit arte, reducere. Nam, cum *Arthritis Regularis* & *Anomala* plerunque sint in simili ratione, de *Anomala*, tametsi per se obscura, seque multum occultante; quantum illa grassetur in vulgus, & quatenus sæviat, ex *Arthritide Regulari* laborantibus, (nempe ex illius crebritate sævitiaque, horum autem *sex non naturalibus*) cuivis liceat conjicere. Qui recte calculum hac in re posuerit, pro certo invenerit, quod, tametsi *arthritide Regulari*, quam *anomala*, plures ægrotent; tamen *anomala* quam *Regulari*, longe plures occumbant: immo quidem *Regularem* raro, nisi prius degenerantem in *anomalam*, occidere, ita vero creberrime.

Prætermissis autem his, & harum *Anomaliarum* investigatione, (quam in suorum commodum & tutelam, medentis semper erit pro re nata exercere) sive neglecta, sive perfunctorie, vel imperite facta, necesse est ægrotos, simulatis his affectibus, *Colica* nimirum, *Phthisi*, *Asthmate*, *Angina*, ne dicam aliis ejusmodi *Arthriticis* (id est, *Arthritide* morbos illos referente) opprimi quamplurimos; quoque longius serpat, & magis gliscat *Arthritis* idonea, ea proportione plures.

III. Neque nostram hac de re doctrinam, ulla quidem ex parte, convellet, nedum eam evertet id, quod de *Arthritidis Symptomaticæ* speciebus olim dixi, (si quis hasce *Anomalias*, partium affectarum morbos esse vernaculos, & exquisitos, *Apoplexiam* v. g. veram, & genuinam, miasmate fieri posse *Arthritico*; frustraque toties, & sine necessitate multiplicatam a me *arthritida* contenderit,) quandoquidem (ut de rerum nominibus, quæ earum naturas explicent, & tanquam icones, in conspectu ponant, eligendis & præferendis, nihil dicam) horum affectuum, utcunque nominatorum, medicina, quæ a me potissime spectata est, Θεραπεύτικη suo usque, sic opinor, stabit talo, recto nempe & inconcusso; *arthritidis* in artus expulsione, quod a me propositum, omnino molienda.

Quibus addi potest veteres (*Paulum* volo, *Alexandrum*, *Aetium*, *Galenum*, *Aretæum*) non solum, τὸν ἔξω, sed etiam (ut in Præfatione dixi) τὸν ἔσω *arthritidem* exhuibuisse; horumque me authoritate fuisse usum, & vestigia repressisse.

IV. Hæ, quas nunc protulimus, *arthritidis anomalias*, suo quæque genere graves sunt, magnæ, & immodicæ κατ' ἐξοχὴν: Alias autem minoris ordinis, easque non paucas esse suspicor, quæ nunquam eminentes, aut ad statum hunc notabilem evectæ plerumque visum fugiant & pro nullis habeantur. Enimvero usu medico vel parum exercitatis, hoc latere nequit, *arthritide*, (præcipue frigida, inerti, languida, maxime vero omnium ea suppressa, retusaque,) ægrotantes, interdum *Humeri*, *Pectoris*, *Dorsi*, *Lumborum*, aliarumque in ambitu corporis partium *Dolore vago*, tanquam *Rheumatico*, sæpe etiam capitis affectibus, more prorsus *Hysterico*; alias aliis in corpore malis, quasi *Scorbuticis* urgeri, sæpissime vero *valetudine dubia*, & in tempore diutinum incerta, & neutra, esse. Qui quidem eorum status, ac conditiones, sensu remissiori, & leniori gradu morbosæ, natales suos *arthritico* miasmati, cæco, in corpus subrepenti; & eo loci clam agenti, se debere, ultro videntur agnoscere. Quinetiam aliquando, multos post annos dubium hunc in modum actos; tandem, apparente paroxysmo *arthritidis* idoneo, de istorum origine & natura malorum *Arthritica*, omnis sublata dubitatio est.

V. Quid! quod *Arthriticorum* gnatos quoties obtueor, & nunc *Achores*, nunc *Catarrhos*, nunc *acres* intestinorum *Humores*, (ut taceam alios affectus certe non paucos,) iis familiares animo complector; profecto quidem memet vis temperare possum, quin eorum ortus incusem, & affectus hosce nihil aliud esse mecum reputem, quam *Arthritidis* hæreditariæ quædam Ἀποσπασμάτια, seu scintillulas, a parentibus acceptas, in natorum corpora, simul cum ipsa vitæ lampade derivatas, & in iis, secundum eorum modum agentes.

Hæ vero cum sint tantummodo conjecturæ, nec quidem ullis fide dignis probationibus

bus fulfultæ, de iis folum *Anomaliis* fcripfi, quæ indiciis certis, & argumentis, fi non ἀποδεικτικοῖς, tamen valde probabilibus, *arthritidos* effe comprobentur; iifque fui contentus maximam partem *anomaliis*, quæ ex *arthritidis* præapertæ, claræ, & manifeftæ deliquiis oriri jure merito cenfeantur.

EPILOGUS.

HÆc funt, quæ dicere habui de *Arthritide Interna*, five in *Trunco* corporis *Anomala*, totius *Arthritido graphiæ* parte (noftra quidem opinione) principali, & potiffima, certe cultu & expofitu omnium digniffima: in quibus exponendis eo fui prolixior, quoniam magni falutis hominum intereffe judicavi, & a Medicis aut nulla fuit harum rerum mentio, vel fi ulla, femper utique breviffima, & quafi in tranfcurfu facta: verum de certa *Arthritidos Anomalæ Diagnofi*; de illius *Reductione*, & ejus præftandæ methodo, nemo unquam mortalium (quantum fcio) quidquam eft locutus. Uti vero apud *Aftronomos* ifta *Solis* theoria, quæ ortus, ceteraque gloriofiffimi illius Luminis phænomena defcriberet, omnino manca judicaretur; nifi etiam *Eclipfes* ejus exhiberet; eo certe plenius, & accuratius exhibendas, quo illæ fint in chronologicis rebus illuftrandis, & temporum punctis ftatuendis utiliores, quoque etiam explicatu difficiliores: Ita quidem *arthritidis* hiftoria, tametfi *Regularem* plane & dilucide tradat *arthritida*, nequaquam abfoluta, atque adeo imperfecta credatur, fi nullos habeat *arthritidis Defectus*, fi nullam *Internam*: cujus infuper notitia, quo humano generi commodior, quoque fuerit ignotior, eo diftinctius, eo fufiori calamo tractanda.

Quin hæc a me diligenter obfervata, non fine labore collecta, fideliter renunciata, & jam, animo erga humanum genus benevolo, in lucem miffa, boni confulite.

FINIS.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

EPI-

EPITOME DISSERTATIONIS PRIMÆ DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

CAPUT PRIMUM.

De Arthritide symptomatica, *generatim*.

M*Orborum Migrationes Successionesque ex* Hippocratis *Præcepto sunt inspiciendæ*. Art. I.

Arthritis *alia* primigenia; *alia* secundaria, *sive* symptomatica. II.

Quæ vel materiam, vel in huisce generis Arthritida *Materiæ* Μεταπωρισμῶν, *Morbo alicui Primario, & præcedenti, refert acceptum*. III.

Hujus Regionis symptomaticæ *recensentur, suntque* Arthritidos, *generatim sumptæ, quasi Pars dimidiata*. IV.

Symptomaticarum *Ratio Generalis in eo sita est, quod cum Morbi sunt a* primigenia *distantes, ei tamen gradatim appropinquant. Modum* appropinquandi *certissime commonstrant: simul cum usurpato* Arthritis primigeniæ *Vultu*, primarii *Exuviæ*. *Conditio Earum specialis*. V.

Symptomaticarum *differentiæ, si Earum Externa, si Paroxysmos spectemus: Partus Facilitas a* primarii *Indole, & in* Arthritidem *propensione*. VI.

Alia Arthritis symptomatica *improprie dicta, quæ* rheumatismo *superat, Alia magis propria*. VII.

Quæ generatione procreatur vel æquivoca ut ex chlorosi, & ex hydrope arthritis, *vel* univoca, *quæ eandem cum* primario *Materiam habet, quæque ob Crisin aliquam imperfectam exoritur: ut aliquæ omnes*. VIII.

Symptomatica magis propria *non nisi Chronicum vetustum sequitur, & grandiores invadit; contra quam* minus propria.

Symptomaticas *hasce* specie *inter se differre, & diversas poscere Curationes, existimandum est*. X.

Ex Morbi primarii & Arthritidis primigeniæ *Therapia elicitur, in Medendis* symptomaticis *Indicatio*. XI.

In Paroxysmo, ab Arthritide; *in Vacatione, a morbo* primario. XII.

Prophylaxis ad menses proferenda, ad Annos aliquando repetenda. XIII.

Ætiologia Arthritica, *ob neglectam* symptomaticæ & primigeniæ Arthritidos *Discrepantiam, hactenus imperfecta*. XIV.

Curatioque inidonea. VX.

Methodi Ratio. XVI.

CAPUT II.

De Arthritide *Rheumatismo* supervenienti, symptomatica falso appellata.

T*RANSITIO*. Art. I.

Rheumatismo *soli Frigore procreato succedit* Arthritis: *Is autem, Sanguinis* lentore *gravi & repentino Capillaria infarciente, generatur*. II.

Qui fiat ea Γλισχρότητι *exquiritur: Non a Chylo acescente: (Sanguis injecta Lacte non coagulatur.)* III.

Neque solum ab Acido. Serum ejus calefactum per Frigus subitum condensatur: rheumaticorum *Urina minus salsa: serum, addito Syrupo Violaceo, virescit: Pellicula Sanguinis, per instillatam Sublimati Solutionem, albescit. Lentorem vel a Calore Frigoreque vehementibus & continuis, vel a Sale Alcalico, vel ab utroque nasci concluditur*. IV.

Rheumatismo *male tractato subjicitur hæc* symptomatica, & Arthritidem *Frigidam æmulatur*. V.

Illius Facies & Mos. VI.

A reliquis symptomaticis *ut distinguitur*. VII.

Adver-

Adversus rheumatismum *valere posse Vomitionem, sed frequentem & caute praecipiendam.* VIII.

Ad hanc Arthritida *requirit indicatio, ut tollatur iste Lentor. Quem in finem Antiscorbutica, Spiritus Volatiles, adhibeatur. Quid per Oleum Tereb. Quid per Camphoram agatur, periclitare.* IX.

Ptyalismus proponitur, & Emplastra cum mercurio, ut & ad Articulos exonerandos, Suctus. Quid per Maturantia fiat, deliberandum. X.

CAPUT III.

De Arthritide ex *Chlorosi*, & ex *Mensium Suppressione*.

ARTHRITIS *a* chlorosi *Symptomatica est rarissima.* Art. I.

Eas tantum aggreditur, quae stirpe sunt Arthritica *prognatae.* II.

Causam habet Continentem, a choloroseos *Continenti longe diversam, & ad istum morbum se fortuito adjungit.* III.

Interdum vaga est, sub rheumatismi *Nomine delitescens: Alias articulis affixa: utriusque Diagnosis.* IV.

Indicatio vult, ut per Muliebria Materia peccans expellatur: quae partu Maturuli. V.

Quae Mensibus. Hisce procurandis inserviunt Martiata cum Emmenagogis juncta, aquae Martiatae, cum Purgatione nonnunquam intercalanda. VI.

Arthritidis *ex Mensium Suppressione, Origo & Mos.* VII. VIII.

Medendi Lex, ut per Catharsin, sed Modo peculiani celebrandam, Materia dimittatur. IX.

Fonticulus aperiatur. X.

In isto Pari Symptomaticarum impugnando, quantum intersit. XI.

Historia Arthritidis *Vagae, Fixae, Nodosae, Haereditariae, ex* chlorosi *natae, per Emmenagoga fugatae.*

CAPUT IV.

De Arthritide *Hydropi* superveniente.

HYDROPI Arthritis *etiamsi crebro supervenit, inter Naturae* Δυνάμει *tamen est censenda.* Art. I.

Ab Hepate, sive viscerum aliquo nobiliori, Labe indomita vitiato, quicunque fit hydropicus, *raro Is* Ποδαγρικός. *At si in Liquido omne vitium, ex eo saepe oritur* Arthritis. II.

Maxime vero post amara & chalybeata, hydragogis *submissa, vel (ubi consistunt Vires) statim post* hydragoga. III.

Spiritus Sero liberati, vel per Se, vel Medicamentis incitati, emergunt denique, Materiam e Sanguine pellunt alienam. IV.

Atque adeo Seminium, si quod intus latuerit, Arthriticum. V.

Et quidem bono omine. VI.

Nullam postulat haec Arthritis *Therapiam nisi qua servetur, augeatur, ordinetur.* VII.

In hunc finem singularia *recensentur.* VIII.

Ut ea componantur, & in Methodos redigantur. IX.

Ad hydropa *propellendum, Vere & Autumno aqua subducenda, & quidem Drastico potius quam Leniente; Aeger nec plus, nec aliud bibat, quam Coctioni & Nutritioni quod sufficiat.* X.

E Lecto mane quam primo exurgat, Vesperi mature cubet, bis in die Corpus sub Jove exerceat. XI.

Huius Methodi Utilitas. XII.

Historia *Prima, De* Arthritide hydropi *probe curato feliciter accedenti.*

Secunda, De Arthritide asciti, *ejusque Remediis, auspicato agnata.*

Teotia exhibet podagram, asciti *per Naturae Vires subortam.*

Quarta De hydrope *per Diuresin & Abstinentiam victo, cum* Arthritide *per* amara & chalybeata *famulante.*

CA-

CAPUT V.

De Arthritide Melancholica.

EX *Univoci ortus* symptomaticis, *Principatum habet* Arthritis *ea*, *quæ diutinæ succedit* melancholiæ. Art. I.
Hæc melancholia *duobus pendet*, 1. *Spirituum Animalium a Natura Teneritudine*, *quæ Causis evidentibus sæpe augetur*, 2. *Rebus Eos Afficientibus*. II.
Natura id, *quod* melancholiam *peperit*, *aliquando in Articulos trudit*, *itaque* sympomaticam *hanc* Arthritida *progignit*. III.
Clementer *Ea ferre se gerit*. IV.
Ideoque melancholia, *brevi recurrente*, *excipitur*. *Ut* Arthritide *ea dignoscatur*. V.
In Arthritide *Morbo* hypochondriaco *subnata*, *juvat id*, *quod primis Viis includitur alieni*, *per Alvum amoliri*, *Coctionemque instaurare*. VI.
Præcipue vero aquis purgantibus, tartaro laxanti & manna a juris, *quæ blande Alvum subducant*. *His superaddi possunt* aquæ diureticæ, *vel* insusum Theæ, *cum e* ferro *præparatis*, *vel etiam* decoctum corticis simplex, *aut* chalybeatum. *Prodest aliquando*, *loco Cerevisiæ*, decoctum chinæ, sarsæ &c. VII.
Hist. 1. *De* Arthritido melancholiæ *Diuturnæ succrescenti*.
Hist. 2. *De Morione* melancholia hypochondriaca & Arthritide *interempto*.
Hist. 3. *De* Arthritide hypochondriaca *Purgantibus præoccupata*.
Hist. 4. *De* morbo hypochondriaco *cum agnata* Arthritide, aquis absorentibus *subacto*.
Hist. 5. *De* gonagra *miti* hysterica, chalybe *concitata*.
Hist. 6. *De* Arthritide hysterica.
Hist. 7. *De* Arthritide melancholica *cum Ventriculi &c. Affectione*, per paroxysmum *regularem allevata*.

CAPUT VI.

De Arthritide fixa *Scorbutica*.

MElancholicæ *proxima est*, Arthritis scorbutica, *sed longo proxima intervallo*. Art. I.
Scorbutus *apud* Damnonium *paulo ante frequentissimus*; *sed vicini* Belegii scorbuto, *hoc est*, *genuino dissimilis*. II.
Ejus Symptomata celebriora recensentur. III.
Utrum scorbuti calidi *sit ubique sui generis Materia ambigitur*. IV.
Lepra *jam pridem in* Damnonio *Endemia*, *cujus gratiâ Nosocomia passim quam plurima*. V.
Partim Illa salis communis, *partim etiam* tabacci *usu cicurata*, *maxime vero* pomacei, *in* scorbutum *hunc Calidum degeneravit*. VI.
Scorbutus *hic Noster* Arthritida *fixam imitari gestit*. VII.
Scorbuti *hujus cum* Arthritide *convenientia*. VIII.
Mites habet Paroxysmos hæc symptomatica, *sed diuturnos*. *Præter cæteras*, *Morbi sui primarii retinet Symptomata*, scorbuti *præcipue veteris & confirmati*. IX.
Est semper calida. X.
In Paroxysmo, *materia Articulis impacta blande foras elicienda*. *In pravo repellentium usu quid illi fiet*. XI.
Extra Paroxysmum, *vel* pthyalismum, *vel per* catharsin *Materiæ Evacuatio*, *tum per* antischorbutica arthriticis *maritata*, *Alteratio*. Succi herbarum martiati *in usum commendantur*, *ut &* Aqu. ferratæ diureticæ, & decoctum Theæ, pomaceum *aliquibus prodesse potest*, *præsertim æstate*, & *hyeme* cerevisia rad. oxylap. &c. *medicata*. XII.
Nullus hic creditus ossium, *at* tumor pedum *minime prætermittendus*, *ejus descriptio*. XIII.
Et curatio. XIV.
Historia 1. *Ab* Arthritide scorbutica *Ulcus male tractatum*, *unde Visus Abolitio*, *deinde Abscessus*, *demum Mors*.
Hist. 2. Scorbuti *Calidioris soboles* Arthritis.
Hist. 3. Morbus articularis, scorbuti *Alumnus*, *cum Vomitu Bilioso*, Δυσπνοίᾳ & *Volarum Ariditate*.
Hist. 4. Scorbuto *suborta*, & *Ejus Eruptionibus adjuncta*, Arthritis.
Hist. 5. *Pedum* tumor scorbuticus, arthriticus, *cum* pruritu ferino.

CA-

C A P U T VII.

De Arthritide *Lui Venereæ* succedenti.

A*B antiquo* Venus *immoderata, dudum autem*, lue *ad Eam se adjungente*, Arthritidem *maxime creberrimeque introducit*. Art. I.

Horum Morborum Convenientiæ, & inter se Consensus, unde ad hanc ab illa tam facilis Migratio. II.

Nemo a recenti lue Ποδαγρικῷ *Miasma* venereum *evebi prius & maturari oportebit, quam Articulis impingi potuerit. Ideoque raro nisi Grandiores invadit hæc* Arthritis, *scil. a* lue *derivata*. III.

Sed nec a Veteri patursa *procreatur, ubi* Arthritidi *moliendæ Natura impar reperitur*. IV.

Patursam Arthritida *parientem adjuvat Mos Empiricorum ille, quo in curanda* gonorrhœa *præpropere, & neglecta vel remisse facta purgatione; Puris excretio supprimitur*. V.

Luis *in* Arthritidem *Mutatio, ex Ægroti Corpore ad Eam recipiendam idoneo, vel secus, pendet quam plurimum*. Arthritis *ista nunc in eodem Corpore cum* lue *generatur, nunc per Concubitum in diverso. Uti a Nutricis lue in Alumnum derivetur Oculorum* epihora, *&c*. VI.

Quodnam hac Arthritide *Afflictorum Corpus*. VII.

Morbi hujus Diagnosis qualiscunque. VIII.

Intercisis Ejus Paroxysmis apoplexia, *vel* motus convulsivi *plerunque fatales* (*si nulla fuerit Evacuatio*) *superveniunt*. IX.

In Paroxysmo, dolor Hypnoticis, sed caute adhibendis, ne illorum abusu, Materia Morbi Nervis impingatur, mitigandus. X.

In Paroxysmorum Intervallis, a lue venerea *mutuo sumenda Indicatio*, antisyphilicis *Sanguis tuendus*, e mercurio *comparata adhibeatur, maxime vero per ea* salivatio*: quodnam illius instituendæ Tempus in primis opportunum: Placet etiam* purgatio *cum* calomelane. *Post usum* mercurii, liænorum *decocta misceantur. Valent* aquæ diureticæ, *diu recteque potæ: Valent etiam*, ex antimonio, *&c. Alterantia*. XI.

Hist. 1. *De* Arthritide *impura*, aquis diureticis *subacta*.

Hist. 2. *De* Arthritide, luis *Sobole, a* Δυσπέπτοις *irritata, Febrim excitante, Caput aggressa*.

Hist. 3. Lui venereæ *succrescens, Caput impetens* Arthritis.

Hist. 4. Arthritis lui ἐπιγιγνομένη, *Victu, Digestivis, & Equitatione moderata, tandem Intestina invadens, sanguinis* ἄνω *&* κάτω *Missionem pariens*.

Hist. 5. Arthritis lui venereæ *superveniens, Melancholiam, Caliginem, Vertiginem Convulsionem universalem, & denium Mortem inducens*.

C A P U T VIII.

De Arthritide *Asthmatica*.

POdagra *succrescit* asthmati *creberrime* pituitoso; *quo affectu laborantes, nono & decimo ætatis Lustro, raro maturius, dolent* articulis, *maxime si præcesserit Medicina*. Art. I.

Quæ, ceu Cathartica, præcipue vero Δραστικώτερα, *ceu ex alterantibus* anti asthmatica, *gignendæ* Arthritidi *cum primis confert*. II.

Arthritidis *hujus materia minime recens æstimanda. Quia* nemo repente Ποδαγρικὰ: *Quin potius in corpore diu illam latuisse, pituitaque forsan involvi: & cum ea per sputum* κατ' ἐπίκρασιν *externi, credibile est. Æstate hæc* Arthritis *lætatur quod quidem ejus* χαρακτηριστικός. III.

Ita hæc Arthritis, *hyeme minime obdormiscens, ab* asthmate *superatur; sub ejus persona delitescit: Æstate vero, cum ad Ambitum Corporis Sanguis liberius effertur, proprie elucet*. IV.

Ex ista hujusce materiæ frequenti expuitione, fieri videtur, quod Arthritis *hæc omnino blanda, minimeque dolore vehementi, multo minus Tofis, &c. est signata. Indicium ejus optimum in eo locatur, quod* asthmati *usitate & ex more submittatur; cætera* Arthritidi primigeniæ *persimilis est*. V.

Ex ista successione in symptomaticis *habenda est, & pectoris, Spiritus, Tussis, Sputi considerationem comprehendit*. VI.

Neque enim hunc in modum asthmaticos, Arthritidem *negligere juvabit; quin simul atque fieri potest in* articulis *dolorem excitare, quo levetur pulmo. Hac de causa, Sanguinis missio, vel parca admodum, vel nulla, ne* Arthritidi *protrudendæ natura impar reddatur admittenda*. VII

Per Δραστικωτέρα *Catharsis instituenda, quibus sanguis in orgasmum excitetur. Catharsis etiam pulmonem exonerat, spiritumque liberat. Sed, quoties in simplici* asthmate *Pituitoso, non toties hoc in* asthmate *repetenda, ne recta* Arthritis *impediatur*. VIII.

Ad depellendum asthma, *&* *concitandam* Arthritida, *mane* inf. am. Chalyb. *exhibeatur: quarta pom. & nona vespertina* balsami *alicujus, vel* Tinct. Sulf. *Dosis majuscula. Diebus aliquot interpositis, extra loco sæpissime dolenti* attrahens *admovendum; tumori, vel quam proxime illum*, Epispasticum. *Quando artus per se invadit hæc* Arthritis, *omnino promovenda est. Natura enim*, asthmati *occurrit per* Arthritida. IX.

Si Bechicis *opus usque fuerit, iis, sed lenioribus, vespere utendum; Hinc mane seq. Sputum, nec ad meridiem obtundetur appetitus*. Narcotica *his* asthmaticis *parum tuta. Ad invitandum somnum, si defuerit, adhibeatur* sectio, frictio, &c. X.

Minuitur asthma, *qua proportione augetur* Arthritis.

Huic symptomaticæ *adjungi solet pedum* tumor serosus; ambulatione, frictione *sæpe brevi tollendus*. XI.

Ab hac Arthritide *restitutis* equitatio *commendanda; ut & victus idonea ratio, cum* eccoproticis, *&* digestivis, ad asthma *&* Arthritida *præcavendam, subinde repetendis*. XII.

Sicco nonnunquam asthmati *subnectitur* Arthritis, *Illius descriptio qualiscunque profertur, & in hanc mutato arguitur*. XIII.

Ejus curatio *breviter delineata*. XIV.

Hist. *De* asthmate pituitoso, *per* Arthritidem, *exemplo notabili mitigato*.

Hist. 2. *De* Arthritide, asthmati *ex Plethora, feliciter adjuncta*.

C A P U T IX.

De Arthritide *Febri* Succedanea.

FEBRI *nonnunquam exquisitæ, & perfectæ, succedit* Arthritis. Art. I.

Quæ quidem successio, sive ob aliquid ἑτερογενὲς *in sanguine contentum, sive ob glandulas obstructas oriatur* febris; *perfacile capiatur*. II.

Ab eodem miasmate (quod prius dixi) concito & debacchanti, febris: *ab ipso lenius moto, sed exulante*, Arthritis *accersiri solet. His addendum, quod virus* Arthriticum *concitandæ* febris *valde appositum est*. III.

Secundo, si febris *a glandulis obstructis sit, illa obstructio sanguinis orgasmum parere potest, ut & ille orgasmus, (sicut Æstus exercitatione quavis adscitus)* Arthridis *Paroxysmum*. IV.

Hujus symptomaticæ *Natales optime illustrat* angina Arthritica, *quæ quidem manifesto* Arthritis *est* anomala, *cum febre magna & gravi præcedente. Morbo tamen acuto, varius forsan quam diutino*, ἐπιγίγνεται *Arthritis*. V.

Ratione paroxysmorum, una est Arthritis *ex* febre *nata, eaque* Arthritidi primigeniæ *persimilis: ratione ortus, multiplex est, & longe a se diversa, quod particulatim exponitur*. VI.

Quæ febrim *comitatur* Arthritis *omnino provehenda est & promovenda, quæ præcipua, & unica hujus medendæ indicatio therapeutica. Verum in hujusce* symptomaticæ *prophilaxi*, febris *illius, cujus* symptomatica *Fœtus & Germen est, habenda ratio. Si habitudini* Πυρεκτικῇ *subolescat* Arthritis, *habitudinem istam efficiens materia exterminanda, corrigenda, prævertenda. Si* febri Ἐρυσιπελατώδει *submittatur, durante insultu, per* cardiaca & diaphoretica *utriusque materia dimittenda est: in vacatione, causa antecedens* aquis diureticis *auferenda*, lacte Asinino, *&c. permulcenda: Et sic in aliis hujus generis* symptomaticis. VII.

Hist. 1. Arthritis synocho *secundaria*.

Hist. 2. *De* Arthritide habitudini Πυρεκτικῇ *subjuncta*.

Hist. 3. *De* Arthritide *cum* febre Ἐρυσιπελατώδει *vices exercente*.

Hist. 4. Quartanam, cortice *suppressam*, Arthritis *sequitur, cum Arenulis*.

Hist. 5. *De* quartana *in* Arthritidem *mutata*.

C A P U T X.

De Arthritide ex *Colica*.

COLICA *in Chronicis hujus populi pervagatissimis est; ejus, quæ* Arthritidem *præcurrit, Descriptio generalis*. Art. I.

Est autem ea nonnunquam biliosa; *quæ breviter depingitur*. II.

Ejus in Arthritidem *metamorphosis: istiusque commoditas, sive caput, sive intestina spectemus*. III.

In

In hac Arthritide *materia foras ejicienda, idque remediis potissimum externis. Cardiaca interna (quæ hujus curationis proprietas esse videatur) admodum caute usurpanda, ne in caput arietent.* IV.

Alia vero colica *est* (Arthritidis *productrix*) *a Pomaceo immiti acidoque: Et est ejus proportione. Quo tempore nostros homines invadat, confirmatæ illi, & inveteratæ supervenit* Arthritis, *genuinæ persimilis.* V.

Natura istam mutationem per se nonnunquam molitur, sæpe vero numero per purgationem drasticam & elateriam, nonnunquam etiam Cardiacis internis excitata. VI.

Habet hæc Arthritis *Dolorem acutissimum, in* colicam *ex facili revertitur, iterumque* Arthritidos *Personam inducit, iterumque deponit, raro Tofis &c. signata est.* VII.

Alia podagram *progignit* colica, *quæ ab* dyspepsiis *oritur: Hujus descriptio.* VIII.

Qui sunt hujusmodi Κακοστόμαχοι *Ætatis fluxu aliquando* Arthritide *laborant, quæ* colicam *tum exceptat, tum ab ea sæpe excipitur.* IX.

Utrum hæc Arthritis *a* colica *derivetur, an potius* Arthritis *sit, dudum in intestinis Anomala, jam vero in Externis partibus recte se habens, etsi in dubiis ponatur in arte factitanda eodem fere recidit: Neque depelletur hæc* Arthritis, *nisi* colicam, *cui subjicitur, intueamur.* X.

In Paroxysmo ferme eadem, ac in Arthritide *Exquisita, medendi ratio: Prophylaxeos alia atque alia est, pro causæ remotioris diversitate.* XI.

Hujus Tribus symptomaticarum *Paroxysmi omnium maxime per Eccoprotica, vel præcaventur, vel minuuntur.* XII.

Hist. 1. Arthritis colicæ biliosæ *secundaria.*

Hist. 2. Arthritis, colica *ex Pomaceo* ἐπιγιγνομένη.

Hist. 3. Colicæ ex Dyspepsia *diuturna*, Gonagra *superveniens.*

Hist. 4. *Ex* Colica *Paralyticus*, Arthriticus, *Inunctione trucidatus.*

CAPUT XI.

De Arthritide *Morbis* quibusdam *Cuticularibus* subjecta.

QUæ achoribus, hæmorrhoidibus, & ulceribus *superest* Arthritis, *hoc Capite tractatur.* Art. I.

Morbi Ejus primarii *alienum aliquid expellunt, adaucta eorum materia Turbat ciet in sanguine, quas sequitur* Arthritis. Arthritico *durante Paroxysmo, conquiescunt* affectiones primariæ. II.

Hujus Symptomaticæ *Diagnosis: est ea* primigeniæ Arthritidi *conjunctissima: ideoque postremo hoc loco discutitur.* III.

Morbus quicumque fuerit primarius *omnino promovendus:* Ulcus, *per* cathæretica, achores, *per* epispastica, *vel leniter* attrahentia, hæmorrhoides, *per* aloetica *interne data, per* hirudines *externe adhibitas.* IV.

Hist. 1. *De* Arthritide *Aurium* achoribus *subjecta.*

Hist. 2. *De* Arthritide ulceribus *subolescenti*, epispasticis *allevata.*

Hist. 3. *De* Arthritide (*cum* febre intermittente) ex hæmorrhoidibus *occlusis.*

CAPUT XII.

Corollaria & *Specilegia* quædam habet, cum *Epilogo.*

EX *prædictis sequitur, quod* symptomaticis *quæ genuinæ* Arthritidi *sunt vicinæ,* (*id est,* colicæ, & morbis cuticularibus *submissæ*) *maxime consentiunt illæ, si tantum materiam earum intueamur, quæ sunt* minus propriæ, chlorosi *nempe,* & hydropi ἐπιγιγνομένοις, *ideoque* magis propriis *postponi poterant, imo quidem debuerant.* Art. I.

Si quis materiam, v. gr. luis, *non* Arthritida falsam, *verum* exquisitam *parere; itaque* symptomaticas *hasce, & inter se, & cum* Arthritide *exquisita congruere argumentetur; nihil isthuc auctorem movbait, quando* symptomaticarum *a morbis* specie *differentibus successio, eas etiam, (quoniam morborum* primariorum *materiam, unde ducenda earum* specificatio, *manifeste retinent* (specie *differre monstrat, proprias postulare curationes, ut & propria vocabula; si quis autem eas* Arthritidis *vocabulo includi voluerit, quanta quæso hæc* æquivocatio τῶ (Arthritis) *singularem morbum exprimere soliti; jam vero quamplurimos, eosque* specie *discrepantes morbos exprimentis. Dato vero hasce* symptomaticas *convenire (quod tamen nec probatum, nec concessum) ad earum* curationes *tum explicandas, tum exigendas, ex usu erit eas haberi differentes & discordantes.* II.

Scorbuto, *aliove quovis e* Primariis *affectibus superadictis laborantem,* Primigenia *simul*

simul Arthritide *posse laborare*, *non diffitetur Auctor*; *cui cum hisce tantum morbis negotium*, *qui* Arthritidos *induunt personam*. III.

Aliæ sunt Imagines Arthriticæ *minus perfectæ*, *quæ sæpe* scorbuti, *vel* rheumatismi *nomine appellantur*. IV.

Glandulæ articulares *sunt ex celeberrimis totius corporis excerniculis*. V.

Epilogus.

Observationes Anatomicæ *&c. in* Actis Philosophicis *Londinensibus*, *ab Auctore divulgatæ*.

Numero 151.

INtestinum canis *Cæcum* feliciter exectum.

Numero 162.

Instrumentum *Coctionis* primarium esse *Spiritum Alcali* generis *Volatilem*, & de *Glandula* in ventriculo Lucii Piscis *Tubulata*.

Numero 166.

De liquorum in lacteas *Ingressu subito*, *colereque* in iis *non semper Albo*. Contra *Vvalæum*, &c.

Numero 167.

Molis immensæ *Glandula* cor bubulum, præter naturam, comprehendens.

Numero 240.

Primarius *Respirationis* usus experimento illustratus. Pro D. *Thrustono*.

Numero 240.

Pectoris *Hydrops* artificialis.

Numero 242.

Aphonia *Periodica*.

Numero 247.

Magni Regis *Arthuri* Cimeliarchum: in Reverendi Viri D. *Geo. Hickes* S. T. P. *Thesauro linguarum Vett. Septentrionalium Grammatico Critico*, brevi edendo, planius & accuratius describendum.

Numero 258.

Branchotomi promota.

Numero 266.

De *Polypo* raræ magnitudinis in carne reperto.

Numero 271.

Menstrua viri cujusdam *Hæmorrhagia*, temere suppressa.

Numero 275.

Venæ lacteæ (post Clarissimum *Listerum*) *Coloratæ*.



EPI-

EPITOME DISSERTATIONIS SECUNDÆ DE ARTHRITIDE ANOMALA, SIVE INTERNA.

CAPUT PRIMUM.

De Arthritide Anomala *generatim*.

ARtus *sedes* Arthritidis regularis. ARTICULUS I. Truncus, *sive quod reliquum est Corporis*, anomalæ; II. Arthritidum anomalarum, *quæ Regularem nullum præcurrentem habent Paroxysmum*, *Diagnoses admodum difficiles*, III. *Earum*, *quæ Regularem Paroxysmum insequuntur*, *Diagnoses*, *variis Symptomatum ordinibus sunt eliciendæ*. *De* anomalæ Arthritidos Τπάξει *minime constabit*, *nisi de* regulari Arthritide *præcurrente prius constiterit*. *Eodem Puncto incipiunt hi Ordines*, *at diversos habent exitus*. *Quo certior* Arthritidos *Regularis* Τπάξις, *illiusque Materiæ quo certior*, *in ea*, *quæ intus sunt*, *Translatio*; *eo certior* anomalæ *Notitia*, IV. Internæ partes *intelliguntur esse* trunci *omnes*, V. Arthritidem *inter* regularem & anomalam *quæ sit Differentia*, VI. *Tam* symptomaticæ, *quam* primigeniæ Arthritidos Ἀνωμαλία, VII. Trunci *Partes fere omnes*, *sed alias aliis frequentius*, *invadunt*, VIII. *Unde tam Vastum earum Imperium*, IX. *Causæ earum enumerantur*, X. *Ut & differentiæ*, XI. *Medendi Indicatio generalis*, *ut* Arthritide anomala *pars affecta citissime*, *tutissime levetur*. *Materiæ partim e Corpore evocando*, *partim in* artus *transferendo*. *Præmissis*, *qua par est*, *Evacuationibus*, *Curatio reliqua per Materiæ in* artus *Translationem afficienda est*: *Quam ejus expellendæ viam Natura maxime affectat*. *Medicamenta huic Intentioni inservientia sunt vel* interna Arthritidem *expellentia*; *maxime conducunt e* ferro *præparata*, *præcipue* Martis alcohol, *sive* ferrum nutritum; *ejus conficiendi Modus*; *Formulæ* Πολυγραγωγῶν, *Vel* Externa, *quæ Articulis dolore solitis post* internorum *usum aliquem applicata*, *foras* Arthritidem *invitent*. *Eorum recensio*. *Ichore vitioso exulante*, *æger ad tempus aliquod immunis est*. *Mitior hæc crudelitas*, *quam per misericordiam methodus* XII.

CAPUT II.

De *Ventriculi* Affectibus Arthriticis.

NUllam *in* trunco *Partem magis infestat* Arthritis, *quam* ventriculum & intestina, I. *Ut* ventriculum *ingrediatur ea*, *duo requiruntur*; *primum*, *in sanguine Miasma fugitivum*; *deinde* ventriculus, *ei recipiendo accommodatus*, II. *Quibus ille modis sic accommodetur*. *Ex Causarum diversitate magna*, *oritur* anomaliarum *diversitas*, III. Arthritidis *in* ventriculo *agentis Descriptio*, IV. *Quibus signis innotescat natura ejus* Arthritica, V. *Senes ea plurimum urgentur*. *Autumno sæpe incipit*, VI. *Ejus cum* Arthritide *Regulari Comparatio*, VII. Anomala *hic describitur absoluta*, VIII. *Ut ab Affectu distinguatur* hypochondriaco, IX. *Perinde est*, *Materia per circuitum*, *an recta* ventriculum *intret*; & *sive* fixæ, *sive* erraticæ Arthritidos *sit Materia*. *Qui denique huic malo proclíviores*, X. *Medendi Indicatio postulat* ventriculum *allevari Purgatione*: & *in Artus* Arthritidos *amotione*: *Utriusque Purgationis instituendæ ratio*. Vomitio, *si manet post catharsin*, *Laudano compescenda*; XI. *Quibus auxiliis amoveatur* Arthritis, *quaque Arte tum expellatur*, *tum evocetur*. *Quæ hoc tempore Diæta*. Si ventriculum Arthritis *repetat*, *quid faciendum*. *Hujus Methodi Utilitas*, *Prophylaxis*, XII.

Histo-

Historia 1. *In* ventriculum & intestina *irruens* Arthritis, *foras expulsa*.

Hist. 2. Arthritis *idonea*, *Balneo Frigido in* ventriculum, & *ea*, *quæ intus sunt repulsa*.

Hist. 3. Recta Arthritis, & *in* ventriculo anomala, *se vicissim excipientes*, *cum* anomalæ *Curatione*.

Hist. 4. Arthritis *semel iterumque in* ventriculo anomalâ, *toties expulsa*.

Hist. 5. Arthritis *iterum ac sæpius in* visceribus anomala, *toties in* artus *ablegata*, *cum* anomalæ *Prophylaxi*.

Hist. 6. *Ex Plenitudine* Arthritis, *partim recta*, *partim in* ventriculo anomala, *Purgantibus & Podagragogis allevata*.

Hist. 7. Arthritidem, *ex Animi perturbatione*, anomalam, *in Viam ducunt* Ποδαγραγωγά.

Hist. 8. Arthritis vaga, *primo Partibus ex contusione læsis; deinde* ventriculo *hærens*, *in Sanguinem resorbetur*; *in Artus emittitur*.

Hist. 9. *Multum interesse*, *qua tempestate laboret æger hac* anomalâ; *ad eamque removendam*, *tam* externa, *quam* interna *nonnunquam in Corpore validissimo requiri*.

Hist. 10. *Cibi Fastidium*, & *Asthma*, *ex* Arthritide ventriculum *infestante*; *ea expulsâ*, *sublata*; *ea denuo repulsa*, *recidiva*.

Hist. 11. *Ex* Arthritide, cardialgia, *ut & alias* Ἀνορεξία, *per Catharticum*, & *humores in* artus *expellentia*, *feliciter curata*.

C A P U T III.

De Colica Arthritica.

MOrbus hic gravis & frequens, *una cum* intestinis *Ventriculum premit*, ART. I. *Ejus Descriptio*, II. *Natura* Arthritica, III. *Diagnosis*, IV. *Causæ remotiores externæ*, *quæ repellunt* Arthritidem, V. *Internæ*, intestinorum *Imbecillitas*, &c. VI. *Ab aliis* colicæ *Speciebus*, *ut distinguatur*. VII. *Ejus Differentiæ*, VIII. *Prognosis*, IX. *In curatione*, *de Phlebotome*, *de Vomitu deliberandum; deinde Purgatio instituenda*. *Tum* podagram *expellentibus*, *una cum* anticolicis, *utendum*. *Eorum Formulæ*, & *sumendorum Methodus*. *Contra Spasmos* intestinorum *pertinaces Fotus*, *Linimentum*, *Enema*. *Quæ Dietæ ratio optima*. *Vinum utilissimum*, X. *Prophylaxis*, XI. *Morbus hic* Hippocrati *non incognitus*, XII.

Historia 1. Colica Arthritica *male tractata*, *demum lethalis*.

Hist. 2. Arthritis *Vaga*, colicam *mentita*, *ad Regularem* Arthritida *reducitur*; *cum ejus Prophylaxi*.

Hist. 3. Colica, *ex Quiete*, Arthritica, *in* Arthritica regularem *versa*.

Hist. 4. *Colica multarum Hebdomadum* Arthritica, *eadem methodo curata*.

Hist. 5. Colica Arthritica, *Purgatione*, & Ποδαγραγωγοῖς, *sublata*.

Hist. 6. Colica, *una cum Dolore Capitis*, Arthritica *plus semel allevata*.

Hist. 7. Arthritis, Intestina *sæpe atrocissime invadens*, *toties exturbata*.

Hist. 8. Colica Arthritica, *cum* Paralysi *superveniente*.

C A P U T IV.

De *Diarrhœa* Arthritica.

MIasma Arthriticum *nonnunquam* intestinis, *infusum*, *ea stimulat*, *donec Ano exterminatur*, ART. I. Diarrhœa *ista ut dignoscatur esse* Arthritida, II. *Causam Continentem*, & *proximam*, *tantummodo unam habet; initium*, & *exitus varios*. *Quæ per se accidit*, *non raro Salutaris*. *Quæ Pharmacis excitatur*, *si modum non excedat*, *utilis; sin nimis pertinax fuerit*, *dubia*, *vel lethalis*, III. *In priori*, *Naturæ relinquendum opus*, *nisi nimium excurrat* diarrhœa; *tunc enim Astringentibus*, *ac Cardiacis eget; Reliquæ vero morbosæ post tempus aliquod Lenientibus exprimendæ*. Diarrhœa *sistenda*, *si a Purgantibus fiat: Si a Cruditatibus*, *Purgatione* (*altera*, *vel utraque*) *opus erit deinde Restringentibus*. *In* dysenteriæ *periculo*, *Emulsum*. *Ad Prophylaxin* alcohol Martis, *cum* aquis ferratis, IV.

Hist. 1. Diarrhœa *crebra*, & *Salutaris*.

Hist. 2. Diarrhœa, *a Cathartico*, Arthritica, *opportune suppressa*.

Hist. 3. Arthritis, *vaga*, intestina *occupans*, *solo externorum usu evocata*, & artubus *infixa*.

Hist. 4. *Cruditatibus orta* diarrhœa Arthritica, *Medicinæ beneficio inhibita*.

Hist. 5. Diarrhœa Arthritica *lethalis*.

Hist. 6. *Alia ejusmodi*.

CA-

CAPUT V.

De Dysenteria Arthritica.

TRansitio, I. *Miasma* Arthriticum *aliquando* intestina *mordet, exeditque Vasa eorum exilia, Sanguinem vehentia: Unde* dysenteria, II. *Morbi hujus* Ἦθος, III. *Dependet is a Miasmate prædicto in Sanguine renovato, idque constanti norma,* IV. *Insultus sæpe repetit, Paroxysmis* Arthriticis, *si spectemus intervalla, respondentes. Nunc in Ulcus in Abscessum degenerat,* V. *Curatio: Sanguine profluente conquiescat Æger: Cardiaca non nisi caute adhibenda: Lingua Laudano superillinatur. Potioni sit Decoctum album.* Dysenteriæ *hæc omnino Critica. Ad eam, si nimia fuerit, inhibendam Adstringentia. Valet interdum Enema. Vitentur* acida. *Quæ conveniat Dieta. A* dysenteriæ *exquisitæ Curatione, quantum hæc differat. In Prophylaxi valent* aquæ ferro *alteratæ.*

Hist. 1. *Tenesmum, & dysenteriam inferens* Arthritis, *omisso Externorum usu lethalis.*

Hist. 2. Dysenteria Arthritica *in Abscessum migrans.*

CAPUT VI.

De Abscessu *Intestinorum Arthritico.*

AD abscessum *inferendum Miasma* Arthriticum *cum primis aptum,* I. *Ejus formandi ratio,* II. *Causæ ejus binæ, quarum altera dictum Miasma e Sanguine expulsum; altera* Intestinorum *Imbecillitas.* III. *Hic* abscessus *sæpe magnus, in alimentari Fistula, creberrimus, sæpe recidivus.* IV. *Si in* abscessu ani *genuino; si in* fistulæ *superiori parte, rare ante puris Evacuationem sentitur.* Dysenteriæ *aliquando* ἐπιγίνεται. *Quæ, rupta Vomica, conveniat Curatura. Evacuato Pure, Balsamica, Venæ sectio interdum prodest. Aqua ferrata, cum e Ferro præparatis, & restringentibus, &c.* προφυλάττονται, V. *Veteres* Arthritici *Vitiis* ani Arthriticis *affliguntur,* VI. Arthritis *in Visceribus, a* Luciano *bello descripta,* VII.

Hist. 1. Abscessus *Intestinorum* Arthriticus *auspicato sanatus, recurrendo lethalis.*

Hist. 2. Abscessus *ani* Arthriticus, *feliciter curatus.*

Hist. 3. *De Ani* Arthritica, *propter Aloeticum,* inflammatione, *cum instante* gangræna.

CAPUT VII.

De Melancholia Arthritica.

TRansitio, I. *Morbi hujus Mos,* II. *Dyspepsia oritur. Ut ab* Arthritide melancholica *distinguatur.* III. *Curatio Purgantibus, (sed blandis) & Podagragogis peragenda: Quæ ratio Prophylaxeos,* IV.

Hist. 1. Melancholia, *propter* Arthritidis *Paroxysmos minus idoneos.*

Hist. 2. *Arthritis* melancholico *Saluti.*

Hist. 3. Melancholiam, *& Hydropa Arthriticum sanat, artes comparata,* Arthritis *idonea.*

CAPUT VIII.

De *Syncope* Arthritica.

TRansitio, I. *Morbi ratio,* II. *Therapia requirit Cardiaca, admodum generosa; Frictiones, interdum Vomitionem, eamque Vino movendam,* III.

Hist. 1. Syncope *Arthritica, sorat abacta Hoste, curata.*

Hist. 2. *Alia Ejusmodi.*

Hist. 3. *Arthritide diu ignava & inerti, generata* syncope, *illius Paroxysmo regulari sublata.*

CAPUT IX.

De *Calculo Renum* Arthritico.

RAro *cuiquam unquam Morborum frequentius supervenit* calculus, *quam Arthritidi: Estque vulgari* renum calculo, *Arthriticus persimilis,* I. *Huic male conferunt mala Concoctio, & Lacteorum Ora nimis dehiscentia,* II. *Est hic* calculus, *Lapidis Calcarii cum Sale suo Calcario, vel Ochræ cum Sale Vitriolico, coitio,* III. *Ejusdem plane Naturæ est cum* tofo Arthritico, IV. *Ut a* colica, *tam Exquisita, quam* Arthritica *distinguatur,* V. *Si Paroxysmus simul* Arthriticus *erit, nullus hic* acidorum fotuum, *aut* cataplasmatum *usus: Prosunt interdum* paregorica. *Silente vero* Arthritide, *si quis hoc* calculo *ægrotet, quæ Curatio.* Syrupi *Præparatio* balsamici. *In Dysuria* calculo *superveniente, juvant Opiata cum Diureticis juncta,* Dorsi dolor *judicium* calculi *æquivocum.*

Hist. 1. Calculo & chiragræ *una concurrentibus, facta simul Medicina.*

Hist.

Hist. 2. *Adversus* calculum *Arthriticum Prophylais*.

Hist. 3. Calculus *Arthriticus*, vertigo *Arthritica*, & Arthritis *regularis se mutuo excipientes*.

C A P U T X.

De *Asthmate* Arthritico.

UNum *hoc Capite tractatum* asthma, *nimirum* Ἰδιοπαθικόν, I. *Quænam hoc Affectu Corpora maxime graventur*, II. *Causa Continens*, *Miasma* Arthriticum, III. *Causæ remotiores*, IV. Asthmatis *hujus*, & Arthritidis *ratio inter se*, *naturam illius* Arthriticam *manifeste probat*, V. *Est vel* siccum, *vel* humidum: *utriusque Mos*, VI. *Virus* Arthriticum *Pituita involutum*, *Sputatione ejicitur*; & *quidem commode*, VII. *In* asthmate sicco, *quodnam morbi* subjectum, VIII. Asthma *interdum occurrit* Arthriticum; *sive prævio* Arthritidis *Paroxysmo*, IX. *Quæ in utroque* asthmate, (*tam humido*, *quam arido*) Πρόγνωσις, X. *Curatio tollit Impedimentum respirandi*, *Venæ sectione*, *Purgatione*, *Clysteribus*: *Quæ* sicco *propria*; *quæ* humido *Therapia*; *Quid in Paroxysmo faciendum*; *quid in Prophylaxi*, XI.

Hist. 1. *Adolescens*, *ab Arthritide* asthmaticus, *Empirici Narcotico peremptus*.

Hist. 2. Asthma *siccum*, *Arthriticum*, *Venæ sectione* & *Cardiaco sublatum*.

Hist. 3. *Arthritidis in Paralysin*, & asthma *Metamorphosis*.

Hist. 4. *Arthritis in* asthma, & hydropa *desinens*.

Hist. 5. Asthma *cum Iliade Malorum*, *Arthritidos defectu Regularis*, *exortum*.

Hist. 6. Asthmatis *Vultum induens Arthritis*.

Hist. 7. *Ab Arthritide repercussa* pectoris externi *Opressio*, *Spiritus impeditus*.

C A P U T XI.

De Catarrho, Tussi, & Peripneumonia *Arthritica*.

HI *Affectus*, *quoniam ab eadem Causa eundem Locum aggravante fiunt*, *una hoc Capite tractantur*, I. *Quænam ii creberrime invadunt*, *quæque Corpora potissime lacessunt*, II. Achores, & catarrhi *Puerorum*, *qui* Arthriticis *orti sunt Parentibus*, *haud immerito suspecti*, III. Arthritidis *in* pulmonem *Μετάβασις omnium certissima*. *De minus certis quomodo judicandum*, IV. *Seniores sæpe invadunt hæ* anomaliæ, & *qua de Causa*, V. *Sputi consideratio*, VI. *Si Affectus* Arthritidi *Regulari apponuntur*, VII. Tussis *eorum omnium frequentissima*, *aliquando Regulari Paroxysmi* symptoma prænuncium, VIII. Tussim *interdum excipit* hæmoptoe, IX. *Tempus horum Affectuum Autumnus*; *multum ad eos confert* pulmonis *Imbecillitas*, X. *Ex Algore*, *vel Cardiacis* peripneumonia *nonnumquam accedit*, XI. *Medendi Indicatio communis est*, *ut* pulmo *quam citissime levetur*: *Ubi nihil adversatus*, *prodest Venæ sectio*; *maxime vero in* peripneumonia: *In plerisque Purgatio*, *sed peculiari modo facienda*: *Tum* Παρηγορικά, *cum* anacatharticis *juncta*. *Horum Formulæ proferuntur*. *Ad probibendam Sanguinis* colliquationem *valet* decoctum corticis. *His succedunt* externa, *Arthritidem evellentia*; *quibus severis*, *non nisi urgente necessitate*, *utendum est*, XII. *Ad* prophylaxin, *aperiantur in Dorso* fonticuli. *Aëre aperto fruatur Æger*; *quibus*, *aliisque hac in re*, *idoneis*, *aut prætermissis*, *aut perperam adhibitis*; *Æger* φθίσει *opprimitur*, XIII. Peripneumoniæ *quæ* Arthriticæ *Curatio*, XIV. *Medicina isthæc* (*alia*, *quam Clariss.* Sydenhami) *defenditur*, XV.

Hist. 1. Tussis *Arthritica*.

Hist. 2. Tussis *Paroxysmi Arthritici* symptoma prænuncium.

Hist. 3. Sputatio *Arthritica*, *in extrema ætate nimia*.

Hist. 4. Anacatharsi *Arthritica Salutaris*.

Hist. 5. Peripneumonia *Arthritica*.

Hist. 6. Catarrhus, asthma, tussis *Arthritica*, *per Humorum in* artus Ἀντίσπασιν, & *deinde Evacuationem mitigata*, *sublata*.

C A P U T XII.

De Phthisi *Arthritica*.

TRansitio, I. *Morbi hujus* Ἦθος, II. *Ultimum ejus Stadium*, *cum Exquisitæ* phthiseos *ultimo concordat*. *Homines natu provectiores* (*aliter*, *quam* exquisita phthisis) *aggreditur*: *Febris ejus Hectica*, *plerunque* lenta, III. *Nunc ex* Arthritide *repercussa*, *hæc* phthisis *brevi tempore fit*; *alias non nisi spatio annorum aliquot*, IV. *Morbi natura patet ex ejus* Συμπάθεια, V. *Curatio postulat*, *ut* pulmo *allevetur*. *In principio valere potest* phlebotome, & catharsis, *Postea* bechicis, & Παρηγορικοῖς *utendum*; & *quidem eousque*, *quoad fiverit a Febre periculum*, & *postulaverit* Arthritidis *Expulsio*: *Si* febris *exardeat*, *quid fieri oporteat*. *Hisce dies aliquos*

quot adhibitis, *extra admoveantur* Arthritidem *educentia*. *Opiata*, & *Incrassantia merito suspecta*, VI. Prophylaxeos *ergo*, *maxime valent* aquæ ferratæ, & *Aer*, *præcipue Maritimus*. *Prosunt Artuum Fricationes*, *Fonticuli*, *Sorbitio*, *Chocolata*, *Pectoralia*, *obsunt Catarrhi*, VII. Galenus *mentionem fecit hujusmodi* Ῥεύματος (*scil.* Arthritici) *in* pulmonibus, *Ægros sæpe suffocantis*, VIII.

Hist. 1. Tussis *Arthritica lethalis*.

Hist. 2. Phthisis *Arthritica*, *Medicamentis Calidioribus sæpe levata*.

Hist. 3. Phthisis *Arthritica*, *incipiens*, *curata*.

CAPUT XIII.

De Angina *Arthritica*.

F*Ebricula ad expellendum Miasma* Arthriticum, *in Sanguine excitata*, *nonnunquam parit* anginam, I. *Natura ejus* Arthritica, *ut detegatur*, II. *Quæ illa Corpora*, & *quas ob* ὑπεροχὰς *invadat usitatissime*, III. *Diagnosis*, IV. *cum* angina *exquisita*, *ejus convenientia*, V. *Curatio vult*, *ut Fauces*, *quamprimum alleventur*, & *quidem Methodo privata*; *Prodest interdum* laringotome, VI. *Uti nonnunquam* acida; *Externa* Arthritidem *educentia*, VII.

Hist 1. *Arthritis* fauces & artus *simul semelque occupans*.

Hist. 2. Anginæ *Arthriticæ*, *ad Abscessum tendentis*, *in* Arthritida regularem *Metamorphosis*.

Hist. 3. *Materia* Arthritica *partim* abscessu anginoso, *partim per* articulares glandulas *expressa*.

Hist. 4. Arthritis *primum* fauces, *deinde* articulos *invadens*.

Hist. 5. Anginæ Arthriticæ *auspicato supervenit Arthritis* regularis.

Hist. 6. Angina & abscessus *Arthriticus cum* Arthritide *insequenti*, *recta idonea*.

Hist. 7. *De* Arthritide *multos annos Erratica*, *tunc* anginam *iterum*, & *sæpius simulante*; *postremo* regulari, *Fixa*.

CAPUT XIV.

De Capitis Dolore, & Vertigine *Arthritica*,

O*Bscuri sunt in* capite *Partium usus*, I. *Quos sæpissime infestet* dolor *hic* Arthriticus, II. *Ejus Mos*; *Signum est aliquando Paroxysmi Regularis prænuncium*: *Ni tale fuerit*, *etsi in* capite *Materia remanserit*, apoplexiam *introducit*; III. *Ut de ejus* ὑπάρξει *constet*; dolor *hic interdum lenis*, *interdum pene ad Delirium usque gravis*, IV. *Paroxysmum aliquando Perfectum*, *aliquando intercisum excipit*, V. Vertiginis Arthriticæ *Comes fere individua*, & *tanquam Soror gemina est*, VI. Vertiginis *Arthriticæ* subjectum *est cogitandi Officina*: cogitationis *ratio probabilis*; *Videtur esse quadam* Πνευματουργία, VII. *In* vertigine *Spirituum* fluctuationes *interturbantur*, VIII. *Spirituum* Ἔλεγχος *a* Cl. Vvillisio *propositus*, *in dubium vocatur*. *Rerum Externarum Imagines in Capite veræ*, *ut* & *in* vertigine *falsæ*, *per iis Rebus dissimilia fieri possunt*, IX. *Perturbantur Spiritus*, *vel ab alieno*, *a Sanguine accepto*, *hæc in penetralia se insinuante*; *vel Externo aliquo Tubulos coarctante*, X. Vertigo *hæc in plerisque*, *cum* dolore capitis *Arthritico concordat*: *Aut in* paroxysmum regularem: *aut in* apoplexiam *migrare solet*. *Miasma* Arthriticum epilepsiæ *generandæ parum idoneum*, XI. *Horum Affectuum Curatio communis*; *tum etiam singuli propria*. *Balsamum* ὠδῖνες cephalicum *Doctoris* Vvaterhouse: *Emulsa*, *Narcotica*, *Oxyrrhoidina*, &c. *quæ Materiam* capiti *infigat*, *omnino fugienda*. Prophylaxis, XII.

Hist. 1. *Ab gnava Arthritide* vertigo, *Sanguinis missione* & *Alvi ductione victa*.

Hist. 2. Vertigo *Arthritica*, *Purgatione in* podagram *mutata*.

Hist. 3. Vertiginem, & *in* capite dolorem *faciens* Arthritis, *idque usitate*, *Venæ sectione* & *purgatione toties in* articulos *acta*.

Hist. 4. Capitis dolor, & vertigo *Arthritica sæpe revertentes*, *simili Methodo curati*.

Hist. 5. Cephalalgia *Arthritica*, *Phlebotome* & *Spiritu Volatili in* podagram *versa*.

Hist. 6. *Miasma Arthriticum in* caput *immissum*, vertiginem & dolorem *inferens*, *eo revulsum*, & *in* artus *amandatum*.

Hist. 7. Cephalæa, & vertigo *Arthritica*, *Medicina pari*, *cum Phœnigmis*, *sublata*.

Hist. 8. Vertiginis *Arthriticæ cum Spirituum depressione gravi*, *Curatio*.

Hist. 9. *Ex Arthritide* vertiginosus, *Victu nimis tenui depressus*, *interemptus*.

CAPUT XV.

De Apoplexia *Arthritica*.

T*Ransitio*, I. Apoplexiæ *hujus Mos*, & *Medicina propria*, II. *Morbi istius explicatio*, III. *Morbi ex Symptomatum Ordine*

dine investigatio, IV. Subjectum *Cerebri Cortex*, V. *Causa continens*, *Vasculorum in cerebri* cortice dilatatio; *vel* lentor *Sanguinis*; *vel Miasma* tubulos *subintrans*, spiritusque *cominus aggressum*, VI. *Causæ* remotæ, VII. *Ex uno Miasmate pendet* Arthritico, VIII. *Prognosis*, IX. *Curatio propria*. X. *Prophylaxis*, XI. Apoplexiæ, *a Causa Arthritica*, symptomaticæ *Curatio*, XII.

Hist. 1. *Vertigo Arthritica*, *cum impendente* apoplexia.

Hist. 2. *Arthritidi repercussæ superveniens* apoplexia.

Hist. 3. Somnus, *ab Opiato profundus*; *ipsa propemodum Mors*.

Hist. 4. *Arthritis*, *ex* acidorum *usu gravior*, *in* apoplexiam *desinens* symptomaticam.

Hist. 5. Apoplexia Arthritica *feliciter curata*.

Hist. 6. Apoplexiæ *ut occurratur* Arthriticæ.

CAPUT XVI.

De Paralysi *Arthritica*.

MIasma *nunc in* meditullii tubulis *sistit*; *unde* apoplexia idiopathica, I. *Sæpe ad* tubulos nervinos *propellitur*; *unde* paralysis Arthritica. II. *Fieri potest*, *vel a Materia* viscida, *vel a* virulenta, III. *Causæ ejus remotiores*, IV. *Morbi εἶδος*, *pro ratione Partis affectæ*, *varium*, V. *Ejus Differentiæ*, VI. Typos *habet aliquando* paralysis hysterica, VII. *Prognosis*, *Therapia peculiaris*, IX. *Prophylaxis*, X.

Hist. 1. *Cephalalgia Arthritica*, *cum* paralysi incipiente, *curata*.

Hist. 2. Hemiplegia *Arthritica simili modo curata*.

Hist. 3. Paralysis *Arthritica*, *cum* spasmo oris cynico, *lethalis*.

Hist. 4. *Colica Arthritica in* paralysin *degenerans Arthriticam*.

Hist. 5. *A Materia* colicæ *Biliosa*, *primum* Arthritis *&* *deinde* paralysis.

Hist. 6. *Ob* Arthritidem, *in* nervos *inversam*, Ἀφωνία.

Hist. 7. *Ex Morsu Canis*, *Arthritidis rectæ Silentium*, *Stupiditas*, paralysis, *Arthritide denuo facta Regulari*, *curata*.

Hist. 8. Convulsiones, *ex Arthritide inversa*, *universales arte Medica sublatæ*.

CAPUT XVII.

De Doloribus *in Corpore vagis*, *fixis*; *de* Ophthalmia; *de* Erysipelate, *&* Achoribus *Arthriticis*.

TRansitio, I. *Horum quis Dolorum Mos*: *Rheumatismi nomine vulgo delitescunt* vagi. Fixi *nunc quasi Nephritici*; *nunc Oculos*, *Faciem*, *Aures occupat Miasma*, *& Ophthalmiam quandam*, *Erysipelas*, *Achores inducit*. *Achores Arthritici vices aliquando tenent Arthritidos summe Regularis*, II. *Affectus hi*, *periculo magnam partem expertes*, *ad regularem Arthritida propius accedunt*. *A Trunci Ambitu rarius*, *quam ab Artubus*, *ad ea*, *quæ intus sunt*, *transfertur Arthritis*, III. *Harum Anomalarum Medicina communis*, *propria*. *Nullus ob Achores excitandus Articularis Dolor*: *quod de una hac* anomala *proponendum*, IV.

Historia. Achores, *ab Arthritide*, *in alio Corpore generati*.

CAPUT XVIII.

De Epiphora, *&* Dolore Dentium *Arthritico*.

DE dolore dentium exquisito *scripsit* Strobelbergerus, I. *Ejus Arthritici Mos & Natura*, II. *Quæ istorum Affectuum Medicina communis*; *quæ eorum singulo propria*, III. Historia.

Dentium Dolor *Arthriticus*.

CAPUT XIX.

Corollaria *continet*, *cum* Epilogo.

DIssertationis *summa*, I. *Hujusmodi Medicinæ quæ necessitas*; Arthritis *raro occidit* regularis, *raro nisi prius degenerans in* anomalam: *ita vero creberrime*, II. *Siquis hasce* anomalias, *Partium affectarum morbos esse Vernaculos affirmaverit*, *nostram hac de re Doctrinam minime convellet*, III. *Aliæ sunt* Arthriticæ *minoris Ordinis* anomaliæ, *propter obscuritatem prætermissæ*, IV. V. *Epilogus*.

FINIS.

ME-

MECHANICA MORBORUM, ET MEDICAMENTORUM,

AUCTORE

JOANNE - BAPTISTA MAZINO

BRIXIANO,

IN GYMNASIO PATAVINO MEDICINÆ PRACTICÆ PROFESSORE.

Quibus adjecta sunt ANTONII CŒLESTINI COCCHII *Epistolæ Physico-Medicæ*, & BARTHOLOMÆI BOSCHETTI *de Salivatione Mercuriali Dissertatio Physico-Medico-Mechanica*.

Universum motus est, & aliud præter motum nihil; motus vero species duæ, & multitudine quidem utraque infinita: potentia autem altera in agendo, altera in patiendo versatur, ex harum congressu, compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti. Plato in Thæeteto vel de Scientia.

Quæ moventur, aut natura moveri omnia, aut vi, aut voluntate. Cicero de natura Deorum Lib. 2.

MARIÆ

MARIÆ VIRGINI
DEIPARÆ
JOANNES BAPTISTA MAZINUS
D. D. D.



Iu multumque mihi in votis fuit *MARIA VIRGO DEIPARA* Opusculum aliquod, licet exigua, seu nulla verius arte politum tibi donare, ut si illud minus pretio, tui certe nominis splendore e tenebris vindicarem. At licet ad hoc præsidium comparandum, & ad hanc grati animi significationem præstandam voluntas studiosa compelleret: dignitas tua, & amplitudo, & majestas terris, & Cœlo verenda retrahebat, quasque dabat necessitas vires, timor adimebat; serviendum tamen necessitati putavi, tuique nomimis aliqua saltem ex parte augendam gloriam, quo nihil utilius, nihil jucundius, nihilque superis omnibus charius agi potest: His de causis Opus hoc meum de *Mechanica Morborum* desumpta e Motu sanguinis, tibi dedico, consecroque, vel potius adfero, quod tuum est; cum revera, quodcunque sit, tibi acceptum referam; tu enim Divina tua ope mihi scribenti semper adfuisti, tu lucem ingenio, tu intelligendi vim menti addidisti, omnibus illis difficultatibus ademptis, quæ ab hoc studio me abducere potuissent. Tuo fretus patrocinio (non enim video, cur etiam tecum loquens, non ea commemorare beneficia possim, quæ a te accepi, cum præsertim memores, gratosque homines esse velis, sintque fortasse hæc quæ scripsi lecturi nonnulli, quorum animos ad Præceptorum meorum memoriam impense studeo revocare) tuo inquam fretus patrocinio me ad Patavinam Academiam totius Italiæ nobilissimam contuli, ut a præstantissimis Magistris ad Medicinam faciendam instituerer; Atque adeo tua mihi favit clementia, ut Celeberrimos illius Lycei repererim Magistros *Dominicum Gulielminum*, *&* *Antonium Vallisnerium*, modo *Cæsaris Archiatrum*, quorum quidem præstantia Mathematicis, Philosophicis, & Medicis, quæ ediderunt, operibus longe lateque perspecta est. In Patriam deinde reversus ad Clarissimum Virum *Cyprianum Benalcam* Sanctissimæ Cassinensis Congregationis Monachum accessi, ab eodemque maximarum rerum scientia ornato Geometriæ principia assiduo labore didici, sed tanto viro diu mihi frui non licuit, illum enim sibi Patavinum Gymnasium tanquam jure suo poposcit, Legum Interpretem futurum: tanto hoc Præceptore, & tam subito destitutus, mœrens quærebam, quomodo incepta Geometriæ studia utiliter prosequi possem, cum tu tandem *AUGUSTISSIMA COELORUM REGINA* intra illud, quod tuum est, tuoque a nomine nuncupatur Gratianum Collegium, Discipulo Magistrum, & Geometriæ

A.um-

Alumno dedisti Præceptorem Geometram *Julianum scilicet Bornatum* doctissimum, integerrimumque ex præclarissima Societate Jesu Presbyterum. Is ex Nobili Bornatorum familia natus omni prorsus literarum scientia fuit ornatus: nam & excellens Philosophiæ & Theologiæ Magister, & bonus Poeta, in obscuris vero & reconditis, & multiplicibus, subtilibusque Mathematicis disciplinis ita perfectus extitit, ut fere nunquam ei scientiæ studuisse videretur, quin quod voluerit consequutus sit: Modestia præterea, animi demissio, vitæ probitas in illo fuerunt semper, tum a suis, tum a cunctis nostræ Civitatis ordinibus, tum a me præsertim, qui familiariter cum illo agebam, perspecta, & cognita. Is per aliquot annos me Geometriæ præceptis imbuit, & diutius etiam imbuisset, nisi repentino, bonisque omnibus acerbissimo fato functus sui desiderium ægerrime ferendum reliquisset; quod si ingenium mihi fuisset tanto Præceptore dignum, & in id studium incumbendi otium quotidianæ Medicæ vitæ rationes dedissent, & tuis melius usus fuissem *VIRGO* muneribus, magis præceptorum gloriam amplificavissem. Pudet me quidem, *VIRGO SANCTISSIMA*, tot a te auctum beneficiis, negligenter adeo mihi consuluisse, ut ingrati animi notam nullam ex parte valeam evitare. Cum igitur nullus alius restet tibi gratiæ referendæ modus, quam ea tibi reddere, quæ tua sunt; opusculum hoc excipe, quod pluribus nominibus tibi deberi intelligo, meque omnino felicem esse putabo, si & munus, & donantem non contemnas; hoc unum te etiam, atque etiam rogo, ut imposterum studia, animum, meque totum dirigas, ut tibi semper, & Cœlo viam; in hoc enim uno vera invenitur felicitas; cumque me jam ex magna hujus maris jactatione beatam terram attingentem aspicies, illud oro, obtestorque, *MARIA VIRGO DEIPARA*, ut & tempestatum vim superare, & prædonum impetus frangere perte possim.



BENE-

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.



Um ſapientiſſimo hoc Sæculo mira legerim a Celeberrimis Viris elaborata, quæ Naturæ opera Geometrice & Mechanice agerent, cumque Medicam praxin agens ſæpiſſime obſervaverim plurima morborum phænomena a Sanguinis motu eruta, ſcienter explicari non poſſe, niſi Mechanicæ leges operam & manum traderent; propterea ſtudui melioribus, ut puto, conjecturis Mechanicas plurium morborum cauſas a ſanguinis motu venari: præcipuum itaque hujus operis officium eſt, multorum morborum cauſas quærere tantummodo a motu ſanguinis, impoſterum daturus operam, ut reliquæ etiam morborum ſpecies a Mechanico ſolidorum motu quoad potero eruantur; Ibi tamen monendum eſt, me non ubique morborum cauſas Mechanicis legibus acturum, cum non ubique apte poſſint convenire; hæ ſiquidem non co꞉ cte vocandæ ſunt, ſed ſolum, quas naturalis ratio loci commode poſtulaverit; Quamobrem laborem hunc, quamvis laconio ſermone exaratum tres in partes, claritatis gratia dividendum; in quarum prima, præcipuos Maſſæ Sanguineæ motus indicandos aggredior; in ſecunda pulmonum morbos; in tertia Ægritudines extra regionem pectoris a vitiato motu ſanguinis orituras raptim oſtendo: Hac Methodo ſperandum credidi, me, ſi non vera aſſequi poſſem, ſaltem in tam arduis Naturæ phænomenis probabiliora aſſecuturum: Interim Tyrones benevoli hæc quamvis plana, & Tyronibus accommodata, patienti animo excipite; quærenda enim Veritas eſt.

ME-

MECHANICES MORBORUM

PARS PRIMA,

DESUMPTA A MOTU SANGUINIS.

DISSERTATIO PRIMA.



Ulgare, ac tritum adagium est apud Philosophos, quod *ignorato motu ignorari naturam necesse est*: propterea cum mechanicam morborum Theoriam, quantum possibile est, eruere a natura decreverim, consultum fuit primo, hanc a sanguinis motu venari: Etenim cum massa sanguinis quorumcunque humorum origo sit, ac basis, ex qua actiones omnes emergunt, sive sanæ, sive ægræ, procul dubio ex æqua, aut mala ratione motus massæ sanguinis, quoscunque pariter humores, aut æquo, aut iniquo motu moveri necesse est: junctis itaque motuum viribus, qua ratione natura aut pati, aut feliciter sustineri debeat, juvat inquirere; quare ibi visa est mihi congruere Platonis sententia in Timæo. *Oportet mentis, & scientiæ amatorem principales sapientis naturæ causas quærere, eas quæ necessario ab aliis quidem moventur, alia vero movent*. De universali itaque motu massæ sanguinis per arterias, ac venas acturus, quantum rationalis conjectura docuerat, necessarium putavi sedulo studium agere, ut primo intestinus particularum, seu elementorum sanguinis motus inquiratur; hoc enim cognito quid boni, quidve mali ferendum sit, quoties, aut naturalis motus, aut præternaturalis extiterit, licebit facile invenire; intento juvabit sanguinei fluidi analysis; cum autem injuria tentaverint Philosophi texturam sanguinis vocare ad trutinam, adhuc per vasa circulantis, oportuit celeberrimum Levvenhockium, sanguinem mox a vena extractum curioso microscopio rimari. Sangninis itaque duas in partes separari visus est, quarum una *fluida* est, *concreta* altera. Pars concreta duplici videtur parte componi, quarum una albescens est, aut subflava, quæ ex fibris invicem complicatis retis in modum stringitur, & reticulare sanguinis crassamentum constituit, hoc ipsum observarunt celeberrimi viri Boileus, Bohnius, & Malpigius: ex fibris autem reticulariter positis efformantur areæ, seu interstitia, per quæ serum sanguinis, & globuli rubri decurrunt. Altera pars concreti sanguinis rubicunda est, quæ tota ex minimis globulis determinato ordine commixtis componitur; hujusmodi autem rubentes globuli ex aliis globulis coagmentantur invicem superstratis, qui docente Levvenhockio a propria figura plano-ovales appellantur; isti natura sua albiculantes sunt, & diaphani; cæterum si plures invicem superponantur, quorum numerus globulorom superpositus senarius sit, tunc purpureum colorem figurant; si vero plures supra senarium numerum accumulentur globuli plano ovales, tunc ruboris saturitas, & color subobscurus exoritur; ex his planum est invenire, cur in aliquibus cancris, & nonnullis piscibus sanguis albescat; etenim cum in hisce numerus globulorum plano-ovaljum superstratus a senario numero multum deficiat, opus est, colorem non purpureum, sed albicantem figurari.

2. Altera pars sanguinis, quæ *fluida* est, serum appellatur, quod, & ipsum duas in partes dividitur: una quidem concrescibilis est, & serum concrescibile a Medicis appellatur, eo quia igni expositum post integram fere evaporationem relinquit gelatino-

nosam substantiam, quæ continuato calore in osseas, & consimiles lamellas densatur. Hujusmodi autem seri concrescibilis portio juxta nonnullos non distinguenda videtur a fibra reticulari crassamenti sanguinei superexpositi; alia vero pars fluida est tenuissimæ aquæ simillima, quotiescunque naturali jure se habeat, aliquando vero turbida est, aliquando flavescens, cum a naturali statu recesserit, aliquando autem lactescens, quoties chylo nondum subjugato misceatur. Serum hoc sanguinis, observante Malpigio, si supra vitrum exsiccetur, donat in ejus superficie, & vitriolica, & aluminosa, & tartarea, & nitrosa; & salso-muriatica, aliorumque generum salia; præterea ex Boilei experimentis judicandum putat doctissimus Gulielminus partem serosam, seu fluidam esse ad partem consistentem sanguinis in ratione tripla, seu ut 3. ad 1. Ulterius ab instituto deficerem, si negligenter omitterem, globulos rubros elaterio donatos esse, observante enim Levvenhockio, sanguinis globuli transeuntes per quaslibet locorum angustias pressionem patiuntur, ut figuram prorsus mutent, ovales enim fiunt, & cuicunque pressioni se se eleganter accommodant, tandiu postea pristinæ figuræ restituuntur, quoties separatis angustiis ampliori in spatio devolvantur. Cum itaque animal aere, & chylo cujuscunque generis corpora salina, sulfurea, terrea, aquea &c. recondantur, jure optimo credendum est, massam sanguinis ex aere, & chylo compositam, ab aere, & cibo cujuscunque generis corpora mutuari; hæc autem suas habent moles, & figuras, & unicuique concessa est peculiaris ratio motus, & situs, juxta naturalem molis, figuræ, & gravitatis specificæ exigentiam (1).

3. Hæc omnia Philosophis, & Medicis communia sunt, & prout a Boilei experimentis confirmata tuto omnes exceperunt; Verum cum particulæ sanguinis tribus præcipue motibus naturaliter affici mihi semper visæ sint, quibus animalis œconomia continuo, & mirum in modum volvitur, & sustinetur; quorum primus *motus pressionis est*, *seu impulsus*, secundus *separationis*, tertius vero *assimilationis*; propterea præcipua horum motuum, tum naturalia, cum præternaturalia phænomena inquirere prius necesse est; itaque quod ad *pressionis, seu impulsus motum* pertinet, quem in canalibus sanguiferis alte sustinet massa sanguinis, tria conspirant; *motus nempe cordis, arteriarum systoles seu constrictio*: & *vis elastica elasticarum particularum* massæ ejusdem. Itaque apertum est omnibus, cor a fibris varii generis undequaque circumseptum quacunque systole urgere sanguinem in arterias, qua alternatim recurrente impulsus sanguinis antecedentem premit homologo impetu, dummodo omnia naturaliter se habeant; quare successiva actione sanguinis impellentis, & reactione ejusdem impulsi componitur quædam ratio motus, quæ universa elementa sanguinis quaquaversus premens arterias conice euntes extrorsum aperit. Licet vero momentum cordis assequi posse non solum arduum sit, verum etiam pene impossibile, ut inferius (n. 15.) patebit; nihilominus certum est fore validissimum: etenim cor non solum sanguinis quantitatem certa cum velocitate debet expellere, verum etiam separare debet resistentiam, quam sanguis præcedens per omnes arterias fluens securuto opponit; ulterius adest resistentia attritus massularum sanguinis cum internis parietibus, curvaturis, & angulosis inclinationibus vasorum, & resistentia tenacitatis massæ sanguinis, ex quibus omnibus necessario componitur ea ratio reactionis contra vim cordis, quæ nisi a validissima actione, aut validissimo momento cordis vincenda est. Impellitur itaque sanguis a validissimo motu cordis, & impulsus sanguis tot resistentias inveniens elasticas arterias necessario extrorsum urget, quoties vero arteriarum dilatatio eo devenerit, ut dilatari naturaliter arteriæ ultro non possint, coguntur lege elasticorum corporum ea ratione contrahi, qua antea fuerant dilatatæ; post dilatationem itaque contrahuntur arteriæ, a qua contractione novam sustinet pressionem massa sanguinis, urgenturque versus axem canalis arteriosi contenta elementa massæ ejusdem: ibi tamen animadvertendum est, quod sicuti majores arteriæ cordi viciniores, tum ratione majoris impetus, quem a proximo corde excipiunt, cum ratione majoris quantitatis sanguinis, quam cæteris paribus majores arteriarum sectiones amplectuntur, quacunque systole majori momento dilatantur: ita vicissim majori quoque momento proportionaliter con-

Tres præcipui motus in massa sanguinis.

(1) Vide Levvenhockium, & Gulielminum de natura & constitutione sanguinis.

contrahuntur; quare in hisce majoribus præcipue arteriarum sectionibus probabile putaverim, massam sanguinis non solum ex glutinosis, ac viscidis, verum etiam ex tenuibus, mobilibusque particulis permixtam a contractionis momento sanguinis massulam versus centrum canalium deferri quidem debuisse, hac tamen servata lege, ut tenuiores particulæ facilius, ac citius, glutinosæ vero, ac viscidæ difficilius, ac tardius versus axem deferantur. Verum in minoribus canalium sectionibus, & præcipue in minimis arteriis a corde remotioribus, in quibus actiones, & reactiones facilius accedere possunt ad rationem æqualitatis, & elastica vibratio, seu constrictio adeo infirma est, ac tenuis, ut fere nulla videatur, aliter res agi videtur; etenim cum his impetus a corde exceptus multum imminutus sit, & pauca adsit quantitas sanguinis, glutinosæ propterea, ac viscidæ particulæ ob elasticæ contractionis inertiam a vasorum parietibus difficulter recedunt: quin imo his facillime adhærent: fluentibus interea feliciori motu subtilioribus particulis per lineam axis. Quamobrem facile est credere in majoribus præcipue arteriis cordi proximioribus elementa sanguinis a majori vibratione earundem magis magisque pressionem, ac impulsum pati debuisse. Ulterius impulsus, sive impetus promoventur a momento particularum elasticarum, contentarum in massa sanguinis; etenim cum in hac præter globulos plano ovales adsint corpora aerea, & alterius fortasse generis, quæ elasticis viribus prædita sint, cumque elastica corpora ad eam figuram se se restituant, a qua prius vi pressionis recesserant; certe solidis durisque particulis permixta tantum dilatari quamproxime debent, quantum a massularum durarum momento pressionem exceperint; deinde cum dura, & solida corpora quocunque loco tangere, ac premere possint elastici corporis superficiem, quaquaversus quoque elastica corpora compressa urgebunt, impellentque solida, quapropter duræ, & elasticæ particulæ invicem commixtæ prement, & prementur, urgebunt, & urgebuntur, sicque tota massa sanguinis a motu cordis; a contractione arteriarum, & ab elastica vibratione particularum sanguinis quaquaversus pressa mutuis impulsibus continuo erit in arteriis agitanda, ut quoque circulationis motu volvatur.

4. Hujusmodi motus pressionis valde necessarius est in arteriis, ut debita fiat corporum contentorum in massa sanguinis resolutio; enim vero cum sanguis sit fluidum viscidum ex cohærentibus solidis, fluidisque particulis in data (n. 2.) ratione compositum, certe filamenta sanguinis, cum per minimas canalium sectiones usui naturæ trajici facile debeant, reducenda procul dubio prius erunt sub dimensionibus quodammodo infinite parvis: huic autem operi apprime conducit iste pressionis motus; etenim massulæ corporum, aut similium, aut dissimilium undequaque impulsæ a se invicem paulatim sejungi conantur; rumpuntur enim continuo motu pressionis nexus earundem inter se, & quæ primo compositæ fuerant, minus compositas paulatim fieri necesse est; verum cum massulæ quælibet magis magisque minuantur, quam earundem superficies, & massulæ cæteris paribus sint ut pondera, colligi potest, hujusmodi solida sub minori mole reddita, & sub minori pondere a sero sanguinis circumambiente ob majores massularum relictas superficies facilius sustineri; deinde motus pressionis coocrescibilibus seri filamentis utilissimus est; motu enim pressionis atteruntur, & scinduntur filamenta sanguinis, minusque resistentia fiunt, ut, a cæteris particulis hinc inde agitatis facilius trajiciantur, unde serum fluidius redditum opportunæ mixtioni suspensorum corporum apte conducit; licet autem fluidiori in sero suspensa invicem misceantur, nihilominus hujusmodi mixtio non prohibet, quin data loci opportunitate a se invicem separari facilius possint, etenim solida, & viscida corpora taliter resoluta sub minori mole, ac pondere, quaquaversus prompta ad motum facile fiunt; quamobrem taliter disposita corpora non solum separationi exequendæ facilius accommodantur; verum etiam una cum sero per angustissima, tum vasculorum, cum glandularum foraminula permeare liberius, commodiusque possunt; Porro talis resolutionis opere elementa sanguinis una cum sero ad quandam æquilibrii rationem acquirendam disposita fiunt. Verum cum tota naturalis æquilibrii proportio in proportionali numero, pondere, mole, ac motu corporum cum debita pariter seri quantitate, in qua libere innatare debent, experimentis ac rationibus niti videatur; ideo præstat ibi primo animadvertere, quod si sulfureæ, salinæ, aut alterius generis seu consistens portio sanguinis fuerit ad partem serosam, seu fluidam in ratione 1. ad 3. ut Illustriss. Boyleus,

leus, aliique celebres Philosophi toties in naturali massa sanguinis experti sunt; tunc facile emerget unum naturalis æquilibrii attributum, nempe debitus corporum numerus; tali enim numero partium determinatarum sustinetur non solum debita contiguitas corporum mobilium in massa sanguinis, verum etiam specificum, & naturale pondus eorundem, quo corpora quælibet debita seri quantitate velut in statera æquilibrantur: moventur siquidem undequaque massulæ omnes, sed tali lege, ac proportione contactus, mixtionis, ac ponderis cum aqueis particulis, ut aquea portio ad solidas, seu consistentes particulas sit semper in ratione tripla, aut quasi tripla; ita ut remaneat quantitatis aquæ ad quantitates solidas, aut consistentes hæc determinata ratio majoris inæqualitatis, quæ est inter 3. ad 1. Non solum autem necessaria est hujusmodi ratio inter fluida, & solida, seu consistentia corpora; verum etiam necessaria proportio esse debet inter solida corpora unius generis, & solida corpora alterius, videlicet inter salina, & sulfurea, & alterius cujuscunque generis inter se; quæ ratio licet determinari nullatenus possit, nihilominus certum est tantorum corporum proportionem inter se admitti debuisse, ut natura motus suos æquabiliter regat; sic enim inter aggregatum horum corporum fieri quodammodo proportionis æquilibrium, quo in statu naturali serum cum aliis corporibus, & hæc cum sero, & inter semetipsa solida, & consistentia corpora determinatam corporum, & momentorum numero, pondere, & mensura proportionem sustineant. Cæterum si corpora sulfurea, salina, & alterius generis tali numero excedant, ut supra serum expositam proportionem superent, tunc hujusmodi corpora serum undequaque tali amplexu nimis stringent, ut tandem quodammodo obruant: sic massa sanguinis excedenti partium numero densior facta, & cum densitates sint ponderibus proportionales, gravior quoque reddita, a debito momentorum æquilibrio recedet; tali propterea vitio correptus sanguis tardiori pede fluet, & consequenter facile deponet corpora, obstructiones in glandulis, & finitimis vasorum osculis inflammationes paratura. Ulterius cor alte laborat sanguinem graviorem expulsurum, & musculi inerti motu peristaltico progredientes tractu temporis innumera mala parturient; Ita etiam si hujusmodi corpora non solum numero, verum etiam dissimili mole, ac figura peccaverint, nec per excretorias glandulas, quantum par est, a massa sanguinis separentur, tunc cum ista ad cætera corpora numero, mole, & figura naturaliter se habentia majorem rationem habeant, necessario ex tot dissimilibus corporum momentis auferetur debita æquilibrii ratio, quæ justam sanguinis temperiem, & debitum motum constituit, unde febriles motus procul dubio emergent, chronici, utplurimum, & intermittentes; Ita gravius fortasse vitium aliquando fuerit, si solida corpora salina præcipue numero minora fuerint, quam par est; tunc enim massa sanguinis levior, mobiliorque facta, magisque prompta ad motum, & supra modum exaltato ulterius sulfure ruet in motus citissimos, nullaque lege mota continuas febres erit allatura.

5. Quamobrem necessaria supramodum est *Proportio motus corporum*; etenim corpora contenta in sero sanguineo tali ratione, ac lege moveri debent, ut cæteris paribus motus corporum in uno spatio vasorum sit proportionalis motui corporum in alio spatio eorumdem, & sic successive; quare quilibet motus corporum in uno spatio vasorum similem rationem habere debet ad quemlibet motum corporum in alio spatio, ut omnes motus corporum simul sumpti in uno spatio vasorum sint homologi omnibus motibus corporum simul sumptis in alio spatio eorundem; sicque cum particulæ aquæ corporibus quibuscunque circumpositæ sint, hæ proportionali impetu impulsæ proportionalibus quoque momentis movebuntur, ut tota massa sanguinis cæteris paribus homologo semper pede decurrat æquo naturæ beneficio. Ulterius ut habeatur proportionalis ratio motuum, necesse est corpora specifice leviora, eo quantitate, ac numero gravioribus minora esse, quo leviora cæteris paribus velociora sunt, magisque ad motum disposita; sic enim data tali ratione reciproca quantitatis corporum cum eorundem velocitatibus singulorum corporum momenta, ac vires debita ratione æquabuntur, quibus momentis massa sanguinis æquilibrata æquabiliter motus suos exercebit cum actionibus inter se æquabiliter proportionalibus; Verum si aliqua corpora quantitate, & motu majorem rationem habeant ad alia, manifestum est, quam facile momentorum rationes inter se dissentire debeant, quamobrem massa sanguinis multiplicibus momen-

torum legibus inæqualiter agitata febriliter moveri conabitur. Serum quoque non leve vitium affert, quotiescunque aut deficiat, aut excedat, sero enim deficiente, cætera corpora forti nimis contactu, ac amplexu inter se stringuntur, ut motus suos exercere libere quaquaversus inepta sint, adepto ex majori corporum contactu, majori pariter momento densitatis, & gravitatis; si vero excedat, contenta corpora majoribus in spatiis natant, nec eam legem opportuni contactus inter se servare apta sunt, quæ naturali fluido sanguineo necessaria est; laxata propterea textura sanguinis in excedenti seri copia salina corpora sub minimis dimensionibus reddita nimium exolvuntur, & sulfurea in statu inertiæ reddita inepte pigrescunt innumeris naturæ periculis; languescunt enim fluida omnia, & solida quælibet enervantur: super omnia lædunt naturalem proportionem motus sanguinis sulfureæ massulæ, quoties harum excessu momentum sulfuris momento seri majus fuerit; tunc enim sulfureæ massulæ sero copulatæ compositum efficient majori superficie circumscriptum, quam serum ipsis corporibus æquiponderans, & consequenter ex hydrostaticis tale compositum levius fiet, quam par est, quare serum & sulfur motibus facile præternaturalibus adeo movebuntur, ut communicata cæteris quoque corporibus agitatione, tota quanta, est massa sanguinis violento motu volvatur: fovet ultro impetum vis elastica globulorum plano-ovalium, quæ licet determinari vere non possit, tamen magnam esse certum est; etenim si in hac re liceat philosophari, cum calor præternaturalis in sanguine fiat utplurimum a causis quibuscunque externis particulas præcipuæ sulfureas sanguinis agitantibus, (1) cumque calor consistat in concitatiore particularum motu, sitque calor, ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente; impressiones vero sint in ratione composita ex duplicata celeritatum, & simpla densitatum particularum calidarum, proculdubio etiam calidæ sanguinis particulæ concitatiori motu agitatæ ab externa causa probabiliter accedent ad talem rationem compositam ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum earundem; quamobrem calidæ præcipue sulfurum massulæ tali ratione urgebunt objectas, & sibi proximas globulorum plano-ovalium particulas: cum autem istæ elaterio ulterius præditæ sint, vi cujus compressæ conatus suos exercent, ut ad majus spatium & ipsæ extendantur; idcirco clarum est, quantum extendi, & ad quanto majora volumina dilatari debeant plano-ovales particulæ, quoties a sanguinis particulis alte agitatis, & præcipue a calidis sulfurum massulis in exposita ratione urgeantur.

6. Ex hisce vitiis ardentes & acutæ febres supra modum sine frigore, utplurimum sobolescunt, tandiu duraturæ, quandiu sulfureæ particulæ per loca excretoria separatæ fuerint, aut transpirationis opere alio fuerint evolatæ, usque dum remaneat ea tantummodo sulfuris quantitas, quæ cæteris paribus juxta naturale æquilibrium primo fuerat proportionalis. Ex his animadvertere facile est, quod si principia, quæ primo vitiose exaltantur, non sint sulfurea, sed salina, aut alterius generis, quorum naturalis dispositio ad motum minor sit, quam velocitas particularum sulfuris; tunc cum salina corpora cæteris paribus sulfureis graviora sint, figuris, quibus circumscribuntur nitrosis præcipue, aut nitro analogis membranas cujuscunque generis taliter irritando frigoris & rigoris affectiones primo afferent, sic arteriarum & venarum membranæ irritatæ spasmodicis contractionibus crispantur, ut minoris sectionis fiant; stringitur propterea massa sanguinis, ut pulsus eo tempore veluti suffocari videantur, usque dum paulatim exaltato sulfure, & salia ad statum fluoris, aut volatilitatis evecta una cum cæteris particulis immodice moveantur. Ulterius si lympha, aut aqua sanguinis quantitate peccaverit, ut ratio seri ad alia solida & consistentia corpora major sit quam 3. ad 1. tunc depresso sulfure & enervatis salibus sanguinis æquilibrium tollitur sine magno impetu tumultus, inde lenis calor, tenuis frequentia pulsuum sine siti, utplurimum sequi consuescunt, inde lymphaticæ febres exoriuntur. Ex his colligendum putaverim, quocunque loco, ac situ vasorum, aut glandularum basin, aut sedem paroxysmi febrilis locari posse; enimvero si quolibet loco vasorum, aut glandularum per aliquos canales, ut per chyliferos, aut lymphaticos, aut ab aere per

(1) Per prop. 85. de motu intestino fluid. Hermanni Phorono.

per pulmones trasmittantur corpora in vasa sanguifera, quæ sanguini associata mutent sensibiliter proportionem corporum inter se, aut debitam rationem motus eorundem; tunc necessario vitiose moveri massam sanguinis necesse est, ut tota massa ad majus volumen extensa innumeris asymmetris motibus febriliter agitetur. Ex his quæ dicta sunt, aperte constare potest, hæc omnia facile convenire posse cum iis, quæ de motu agitationis in sanguinea massa celeberrimi Viri, Guilielminus nempe de natura, & constitutione sanguinis, & Michelottus de separatione fluidorum in corpore animali sapientissime docuerunt.

7. Ibi redeundo aliquantisper ad motum pressionis dissimulare non possum, quæ diu suspicatus sum quærens motum sanguinis in arteriis; sterit enim anceps animus, num massa sanguinis a corde impulsa in arterias lineam quandam spiralem describeret, quærendo ulterius, cujus generis futura esset hæc curva spiralis? ad hanc meditationem nonnulla movebant animum, & primo motus cordis sese torquentis; cum enim cor præcipuo fibrabrum spiralium momento sanguinem urgeat, & motus impulsi sanguinis dirigi facile debeat juxta directiones impressas fluido ab organo impellente, certe ex corde spiraliter revoluto sanguinem quoque spiraliter movendum esse per arteriarum longitudinem suspicatus fueram; deinde cum arteriæ ipsæ a tribus fibrarum ordinibus vestiantur, quarum primus circularis est, rectus alter, qui circulares secat ad angulos rectos; tertius vero spiralis est, qui referente Diemerbrokio (cap. de arteriis) tum internam, tum externam tunicam obliquis fibris apte munit, qua in re Dominicus quoque Gulielminus (1) geometrico & mechanico artificio ductus spirales fibras amplexus est magnis operibus opportunas: itaque sanguis spirali motu a corde suscepto, videtur, eundem aut similem motum per arteriarum longitudinem sustinere: Enimvero relicto corde occurrunt fibræ spirales arteriarum, quæ spiralem motum a corde susceptum ulterius conservare aptæ sunt; deinde cum sanguis relicto corde variis motibus urgeatur eodem tempore in arteriis, quorum alter fit ab impetu cordis, quo per longitudinem arteriæ continuo impellitur, alter vero fit a motu elastico arteriarum, quo sanguis præcipue in majoribus arteriis a circumferentia versus axem transversim impellitur, & cum hisce motibus accedat eodem tempore peculiaris alter motus, quem fibræ spirales earundem contento sanguini alte donant; idcirco ex hisce motibus eodem tempore sanguini impresis emergere videtur motus mixtus ex hisce compositus, qui cum nec totaliter rectus sit, nec omnimode circularis, sed utriusque simul particeps; certe massa sanguinis a spiralibus præcipue fibris ultro mota, taliter moveri debet, ut motum mixtum, spiralem nempe, describere debeat, aut quasi spiralem, juxta quem per arterias impollerum videtur ire debuisse; Borellus quoque per vertiginosus motus (2) torqueri particulas, ut recte misceantur indicare visus est; Verum cum in hac re deficiant experimenta, ac necessaria data, quæ meam suspicionem tuto firmarent, reliqui meditationem, contentus, hæc tantummodo innuisse, ut futuri geometræ, ac mechanici feliciori ingenio, hujusmodi spirales curvas fortunata meditatione conentur sedulo invenire.

8. Præcipua præssionis & impulsus, quæ massæ sanguinis accidunt, beneficia, aut damna huc usque exposita sunt; cum modo, quo sanguis ab arteriis in varias viscerum glandulas necessario tranet peculiares liquores separaturus; cumque motus corporum continentium contenta corpora tali ratione urgere debeant, homologa, quodammodo motibus corporum continentium, suspicatus sum, sanguineum laticem in glandulis peculiarem a specifica glandularum structura motum probabiliter mutuari, ut separanda corpora apte secernantur; Licet vero hanc rem celeberrimus Michelottus doctissimo opere de fluidorum separatione plena manu tractaverit: nihilominus studii gratia non verebor exponere conjecturas, quæ de motu separationis fluidorum per glandulas probabiles quoque mihi visæ sunt, præter ea, quæ summa virtute ac studio a tot celeberrimis Viris Leibnitio, Joanne Bernollio, & Bernardo Connero felicissime exposita sunt; Antequam autem ulterius prosequar, fateor me pluries studuisse, ut naturalem glandularum structu- *Motus separationis.*

(1) De natura & constitutione sanguinis.

(2) Alph. Borellus prop. 99. & Scholio Th. 2. de motu Animalium.

cturam a celeberrimorum Anatomicorum observationibus clare perciperem; verum cum horum observationes ancipiti pede ubique hæreant, alii enim vasculares, alii vesiculares, arteriarum quidem evanescentium ramulis, venulis, nervis, & excretoriis canalibus, munitas conjectura potius, quam experimento docuere; quamobrem inter conjecturas Malpigii sententiam eligendam putavi, quæ glandulas a folliculo membranoso compositam, varioque modo contextam voluit; huic autem sententiæ videtur quoque assentiri Doctissimus Morgagnus in epistola ad supra laudatum Michelottum conscripta; inquit enim: *Movent enim me ut par est gravissimi Anatomici Malpigii innumeræ observationes, movet ista luculenta Clarissimi Litrii confirmatio, qui glandulas sine vesiculis non invenere; has igitur in glandulis reperire necesse est*. An autem membranosi isti folliculi elaborati sint a dilatatione arteriæ evanescentis, aut a membranea quadam vesicula inter arterias evanescentes posita & vascula excretoria? ibi anceps non inquiro, cum instituto meo utræque res faveant; enim vero (liceat in conjecturis conjectari,) si glandulæ istæ separatrices elaboratæ sint ab extensionibus arteriarum ultimarum evanescentium, certe sagax natura ubique provida talibus fibris munire debuerat, quæ evanescentes arterias tanto officio opportunas efficeret, a quarum viribus non pressionis tantummodo motus fieret, arteriis ubique communis, verum etiam specifica ratio motuum hisce evanescentibus arteriis donaretur, quæ specificæ separationi liquidorum apte inserviret; & sane, si natura tot viscera officio diversa, diversa quoque figura, ac structura elaboravit, cur evanescentes quoque arterias non poterit variis fibrarum ordinibus ultro vestire, quæ specificis motibus peculiarium liquorum separationi famularentur? Si vero glandulas membraneis vesiculis elaboratas velis, hæ certe a natura specificis fibrarum ordinibus armandæ probabiliter fuerant, quæ peculiaribus quoque motibus peculiarium corporum separationi operam opportune darent. Hisce præsuppositis refert Michelottus, tam celebres viros Leibnitium nempe, Bernollium, & Connorum in eam iviſſe sententiam, ut crederent fluidorum separationes in quibuscunque viscerum glandulis non ea ratione fieri, ut pororum similitudo sit homologa figuris humorum, seu corporum separandorum, ut usque adhuc a plerisque judicatum est; sed summo consilio arbitrantur, universas corporis nostri glandulas a primo fœtus exordio peculiari liquore saturatas fuisse, quæ postmodum toto vitæ cursu coguntur secernere consimiles succos illis homogeneos, quibus prima jam formatione fuerint saturatæ. Hanc separationis methodum nobilissimo, aptissimoque experimento confirmant; enim vero facta perfectissima mistione aquæ & olei, si velis aquam ab oleo secernere, sufficit chartam emporeticam aqua prius madefacere, cujus una portio postmodum immittatur vasi; tunc enim aqua oleo mixta poros chartæ aqua madefactæ paulatim ascendet, & per reliquam chartæ portionem extra vas pendulam erit exterius elapsura: Verum si oleum ab aqua separare placuerit; chartam emporeticam oleo prius immergere, & per poros chartæ oleo humidos felicissime oleum separabis.

9. Præter hæc, quamvis aureo digna sint voto, peculiarem liquorum separationem in peculiaribus viscerum glandulis alia quoque methodo fieri posse suspicatus sum: Itaque certum est quæcunque animalium viscera, ut lien, hepar, renes &c. suas habere glandulas peculiari, & specifica textura ac figura donatas; alia siquidem est figura & textura glandularum hepatis, alia lienis, alia glandularum renalium figura & modus, & sic de cæteris. Ulterius hæc diversa glandularum modificatio determinatur a diverso ordine ac textura fibrarum muscularium, nervorum, & membranarum; musculares enim fibræ, nerveæ, & membranosæ, quæ renales glandulas texunt, diversam habent directionem & vario excurrunt ordine, ac fibræ nerveæ, musculares, & membranosæ, quæ hapaticas, & lienares glandulas construunt: Hæc omnia observante Malpigio aptissime confirmantur (pag. mihi 225.) Animadvertit enim in hepate, quod *glandulosi acini, quibus lobulus componitur, cum peculiarem circumscriptionem habeant, necessario propria & ipsa figura, quæ ut plurimum hexagona est, vel plurium laterum*: Idem de liene (pag. 300.) ostendit, quod *minimæ hæ glandulæ figuram habent ovalem*. De renibus vero (pag. 279.) clare asserit. *In homine, aliisque consimilibus, levis undequaque ab omnibus licet describatur ren, attamen aliquando in adultis, & sæpe in fœtibus manifesto ejusdem compositio elucescit cum exiguis portionibus altis rimulis sejunctis conglobetur, & in adulto*

etiam

etiam perpetua interius hujus divisionis permanent indicia, diligenti etiam indagine asperam, & ulterius semidivisam observavi hujus superficiem, quod tamen ut clarius pateat, animalium nuperrime natorum renes sunt excutiendi; in his enim lobuli quidem multiplicium laterum emergunt rimulis circumsepti, quæ aucta, & provecta animalis ætate, licet fere obliterari videantur, eorum tamen vestigia adhuc supersunt, varioque distinguuntur colore; nam rubedinem, vel etiam immissi liquoris per arterias, vel venas colorem referunt, & etiam contenti lobuli, sive renum exiguæ portiones, quæ carnis colorem remissiorem retinent, ab his circumambiuntur: hæ rerum subdivisiones non in sola superficie excitantur, sed intime etiam penetrantes carnis aliqualem distinctionem efficiant; in bobus enim, exaratis superius brutis, & in ipsomet homine collectiones illæ insignes conspicuis foveis in aliquibus brutis circumscriptæ tandem interius peculiarem figuram, & exactam distinctionem habent, videnturque referre plurium laterum Pyramidem, quæ præ cæteris patet in testudinum renibus, & interius in ipsomet homine, &c. Deinde hæc diversa fibrarum directio, diversus ordo, & varius figuræ & texturæ modus necessario afferre debet glandulis diversimode elaboratis peculiarem quoque glandularum motum singulis glandulis proportionalem; peculiari itaque, & specifico motu moveri debet vi fibrarum specifice glandulam componentium renalis glandula, peculiari quoque vibratione lienaris, & hepatica.

10. Hisce præhabitis, eligamus ibi glandulas hepatis, simili enim ratiocinio de cæteris quoque viscerum glandulis proportionaliter licebit philosophari. Cum hujusmodi glandulæ sint biliosarum particularum separationi destinatæ, in has biliosas particulas ferax sanguis ab evanescentibus hepaticis arteriis effunditur; ibi tamen cogitur sequi motum specificum glandularum continentium; in hisce enim hexagonis glandularum lacunis biliosæ massulæ (numero certe & momento majores cæteris ibi commixtis) inter se homogeneæ, ejusdemque superficiei, & indolis urgentur a specifico, & naturali motu glandularum hepaticarum, ut opportunæ separationi accomodentur; verum cum methodus separationis ab ordine, ac lege motuum massæ sanguineæ glandulam ingredientis habeatur; ideo nonnulla prænotanda sunt, quæ motuum leges aperient futuræ separationi exequendæ opportuna; Primo itaque sciendum est, quantitatem motus sanguinis exeuntis a corde una systole (natura bene se habente,) semper futuram esse proportionalem quantitati motus ejusdem per foraminulum arteriolæ egredientis, & ingredientis glandulam eadem systole, ut tali ratione semper fiat glandulæ diastoles, cordis systoli proportionalis: Ut autem hæc obtineri possint, notandum est, quantitates motus aliquorum per quævis foramina erumpentium, quæ viribus impellentibus proportionales sunt, esse in ratione composita ex rationibus duplicata velocitatum, simpla densitatum, & simpla foraminum, e quibus erumpunt; (1) Itaque cum sanguis sit fluidus in statu naturali ejusdem densitatis, ejusdemque gravitatis specificæ, cujus quantitas proportionaliter a momento cordis semper impellitur; ideo simili lege futura erit quantitas motus sanguinis, quæ per unum foramen effluit quacunque systole in ratione composita ex ratione quadrati velocitatis ducti in sanguinis densitatem, seu quantitatem, & ducti in foramen, per quod dato tempore erumpit massa sanguinis; quare si quantitas motus massæ sanguinis erumpentis dato tempore e foramine trunci arteriæ vocetur q; foramen vero e quo erumpit vocetur o, quantitas vero, densitas, seu massa sanguinis vocetur m, velocitas vero vocetur u, erit q ——— $o + m + uu$; Modo certum est truncum arteriæ plurimos in ramulos esse divisum: si igitur truncus arteriæ supponatur divisus in 20. ramulos, quorum unus in glandulam erumpens sit vigesima pars trunci arteriæ majoris; procul dubio motu cordis naturaliter se habente, futura quoque erit quantitas motus sanguinis exeuntis dato tempore e foraminulo rami arteriolæ in ratione composita ex duplicata velocitatis, simpla massæ, & simpla foraminis, e quo æquali tempore erumpit, quare erit $\frac{q \qquad o + m + uu}{20 \qquad 20}$; & cum cæteris paribus quadrata velocitatum sint similia inter se, futura erit quantitas motus massæ sanguinis exeuntis e foramine trunci arteriæ una systole proportionalis quantitati motus massæ sanguinis exeuntis e fora-

(1) Per prop. 31. Hermanni & per demonstrata a Michelotto de separatione fluidorum.

raminulo rami arteriolæ eadem ſiſtole ; quare facto analogiſmo , fiet hæc ratio $\frac{q.\ q::o+m+uu.\ o+uu.}{10 \qquad 20}$ Propterea colligendum , quod cum ſanguis ſyſtole cordis expulſus , ingrediens glandulam hanc proportionaliter dilatare debeat , ſyſtolem cordis, & glandularum diaſtolem eſſe inter ſe proportionales , quare glandulæ quælibet tanquam parvula corda haberi facile poterunt. Porro cum maſſa ſanguinis ingrediens glandulam hanc in data ratione aperiat , ideo glandula a vi , & momento ſanguinis in concava glandulæ ſuperficie determinatam percuſſionem excipiet ; cum autem percuſſiones fluidorum ſint ut quantitates motus eorundem , (1) & quantitas motus ſanguinis e foraminulo arteriolæ egredientis , & glandulam ingredientis facta ſit $\frac{q}{10}$ ſeu $\frac{o+m+uu}{10}$ erit quoque vis percuſſionis facta a ſanguine ingrediente glandulam , eandemque dilatante , ut $\frac{q}{10}$ $\frac{o+m+uu.}{10}$ Verum cum dilatationi glandularum ſtatim ſuccedat reciproca conſtrictio , eo quia glandulæ quælibet utpote arteriis & venis, nerveis , membranoſis , & muſcularibus fibris contextæ oſcillatorio motu & quadam elaſtica actione , aut quaſi elaſtica tantum conſtringi debeant , quantum antea fuerant dilatatæ , erit vis , ſeu momentum conſtrictionis glandulæ proportionale vi , aut momento dilatationis ; quare glandula in conſtrictione , ſeu ſyſtole urgebit quoque elementa ſanguinis ingreſſi glandulam ſecundum rationem compoſitam ex duplicata velocitatis , ſimpla maſſæ , & ſimpla foraminis , pariter diviſis per 20. Secundo opus eſt fluidum in glandulam delatum non celeri nimis motu agitari , ſed leni , placidoque motu moveri : etenim ut in fluidis ſimilia a diſſimilibus ſeparari poſſint ; requiritur ea ratio temporis tanto operi opportuna : verum fluente nimio motu ſanguine , confuſiſque omnibus aufertur ea ratio determinati temporis, quæ proculdubio neceſſaria eſt, ut debita methodo ſecernantur ; ſic in quibuſcunque artis operibus , & in chymicis ſeparationibus debita corporum ſecretio non a celeri nimis motu fluidorum , ſed a lento, placidoque motu ; ſtatutoque tempore plerunque perficitur ; quare ſuppoſitis ſuperioribus cum quadrata decreſcant in ratione duplicata ſuarum radicum , conſtat quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e foraminulo rami arterioſi egredientis & ingredientis glandulæ, nempe $\frac{uu}{10}$ futurum eſſe neceſſario minimum reſpective ad quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e majori arteria egredientis, nempe reſpective ad uu ; quare cum motus ſanguinis in glandulis futurus ſit minimus, & conſequenter lentus, lenis , ac placidus , facile erit ſimilia corpora diſponenda eſſe , ut determinato tempore a diſſimilibus ſeparentur . Tertio præſtat tanto operi ſeparationis, maſſam ſanguinis ingreſſam glandulam quacunque ſyſtole eſſe quoque reſpective minimam , nempe minimo glandulæ continentis ſpatio proportionalem ; enim vero ſi quantitate præcipue excedat , glandula nimis extenditur & talis , ac tanta fieri poteſt contra glandulam reſiſtentia, ut glandulæ ſyſtoles non ea ratione fieri , ac perfici poſſit juxta rationem virium , & numeri vibrationum , qualem exigit tantorum corporum ſeparatio ; Quamobrem ſuppoſitis quoque ſuperioribus , cum maſſa ſanguinis, quæ per ramum arteriolæ effluit in glandulam quacunque ſyſtole, ſit in ratione ſimpla cum minimo quadrato velocitatis ; neceſſe eſt hanc quoque maſſam quantitate minimam futuram eſſe , videlicet minimo glandulæ continentis ſpatio proportionalem .

11. Hiſce præſuppoſitis , cum naturales ſyſtoles ſeu vibratio elaſtica glandulæ ſemper eadem ratione fieri debeat quacunque cordis ſyſtole juxta eundem gradum quadrati velocitatis ; proculdubio tali quoque ratione urgebit , aut immediate , aut mediate contactu contenta elementa maſſæ ſanguinis ; cum autem hujuſmodi elementa alia ſimilia, alia vero diſſimilia : ſimilia elementa (biliosa nempe corpuſcula) utpote homologas habentia ſuperficies excipient ſingula percuſſiones , ſi non ſemper , ſaltem utplurimum ſupra plana homologa ; cum autem corpora ſimilia , ejuſdemque generis eadem ſemper lege motus percuſſa , ſuperque eaſdem , aut ſimiles planorum ſuperficies ſemper impulſa moveri neceſſario debeant motibus , ſeu directionibus quoque , aut æqualibus, aut ſimilibus , & juxta exce-

(1) Per coroll. ſecund. prop. 42. Hermanni Phoron.

ceptas percussiones proportionalibus; proculdubio hæc juxta easdem, aut similes directiones itura erunt susceptis impressionibus proportionales: Quamobrem hæc similia corpora numero pauca, lente, ac placide mota, eademque lege homologa motuum, ac vibrationum semper mota, impulsa, ac quassata supra homologas planorum superficies, separatis paulatim aliorum corporum dissimilium vinculis resistentiis, & occursibus, cogentur moveri omnia, aut fere omnia juxta eandem directionem, ita ut versus unam glandulæ partem ac situm convenire paulatim coacta sint: cætera vero heterogenea corpora cum mole, figura, ac pondere dissimilia sint tali, ac specifica vibratione, & fortasse tali, ac tanto vibrationum numero glandularum hepaticarum urgente proportionatas, ac dissimiles dissimilium corporum superficies inæqualiter quoque percussa, inæqualiter movebuntur per directiones pariter inæquales, ac dissimiles, quare hujusmodi corpora dissimilia necessario urgebuntur per diversas ac dissimiles vias, ac directiones per loca pariter diversa glandulæ continentis; unde dissimiles massulæ tali mechanica methodo motuum dissimilium motæ a similibus biliosis massulis satis sejunctæ ac separatæ, nullatenus impedient, quin similia & homogenea biliosa corpora a cæteris separata, qua data porta extra glandulas paulatim eliminentur; non dissimili ratione in Chymicis determinatus caloris gradus, sive specifica ignis actio, aut determinatum ignis momentum a fluido heterogeneo unam substantiam separat ab aliis tali gradui ac momento ignis proportionalem, cum postea cæteræ substantiæ ab alia vi, aut alio ignis, & caloris gradu supersint proportionaliter separandæ: Verum ibi fateor, quod licet specifici motus fibrarum glandularium multum juvent, ut specifici liquores separentur; nihilominus si cum celeberrimo Leibnitio ultro placeat fibras has supponere probabiliter a primordio generationis specificis liquoribus saturatas, certe felicior secutura erit specifici liquoris, similium nempe a dissimilibus separatio: tali itaque mechanica glandularum structura, & tali specifico motuum artificio una cum specifica liquoris saturatione, cæteræ quæcunque glandulæ suos sibi consimiles succos a dissimilibus apte separare possunt, ut per excretorios postea ductus alibi dejiciantur juxta naturæ recte operantis determinationem: Itaque ex his mirum esset inspicere ordinem ac methodum, qua hexagonæ glandularum hepaticarum areæ proportionali suarum fibrarum motu succos separandos homologe urgent: Cum enim latus seu fibra unius glandulæ hexagonæ sit proportionalis lateri seu fibræ alterius glandulæ hexagonæ, & motus unius lateris sit motui alterius lateris proportionalis, erit latus unius glandulæ ad latus alterius glandulæ, ut motus unius ad motum alterius; quare ex geometricis erunt omnia latera unius glandulæ in statu naturali ad omnia latera alterius glandulæ hexagonæ, ut totus motus unius glandulæ ad totum motum alterius, & permutando erunt omnia latera unius glandulæ ad totum motum hujus, ut omnia latera alterius glandulæ ad totum motum istius, quare omnes motus glandularum simul sumpti erunt omnibus lateribus simul sumptis eorundem proportionales: cum autem ex hisce motibus homologis glandularum fiant impulsus homologi corporum cootentorum, propterea etiam impulsus simul sumpti utriusque glandulæ contra contenta corpora erunt inter se pariter proportionales, & consequenter homogenea corpora supra plana homologa excipiendo semper, aut fere semper impulsus similes, aut æquales, proportionali quoque methodo, ac ordine a cæteris dissimilibus excipientibus supra plana dissimilia impulsus, seu percussiones quoque dissimiles separati coacta erunt, ut tandem aliquando per sua excretoria vascula extra glandulas ejiciantur; Cystici itaque canales in data ratione separatos succos excipient, & partim in cystim felleam, partim per choledocum ductum proportionaliter deponentur; quod autem de duabus hepaticis glandulis dictum est, proportionaliter de omnibus dicendum erit, quare si glandulæ ab hac lege homologa motuum similium recedant, facile erit arguere hujusmodi glandulas succis diversæ indolis nimium saturatas esse: quoties enim spatium unius glandulæ repletum fuerit fluidis diversæ indolis, aut quantitate peccantibus, necessario etiam horum momenta ac vires cogentur esse diversæ; cum enim fluida contenta diversa momentorum ratione resistant motibus glandularum continentium, certe cogentur quoque continentes glandulæ, non simili (ut in naturali opere separationis fieri debet;) sed dissimili motu moveri; quamobrem fluida numero & genere heterogenea vitiosa methodo ac inæquali lege ac ordine irregu-

lari separabuntur : Ex his non uno vulnere natura lædetur ; enimvero tot ſucci diverſæ indolis, poſtea in duodenum effuſi ſeparationi corporum utilium ab inutilibus, præcipitationi & exaltationi, nec non depurationi chyli, quibus peculiariter biliosæ particulæ deſtinantur, male inſervient; verum ex tam impura bile ſordeſcet chylus, & plurium febrium baſis maſſam ſanguinis gravi tumultu evertet ; imo hujuſmodi bilis cum pancreatico ſucco copulata vitioſe mota horripilationes & febriles rigores larga manu educet.

12. Neque quis credat, glandularum anguſtiam impedimento eſſe, quo minus ſimilia corpora homologis vibrationibus ſemper impulſa per unam, eamdemque directionem eant, unamque partem glandulæ occupent; diſſimilia vero per alias directiones tendant, aliaſque partes teneant, eo quia quælibet glandula a natura tali methodo elaboranda fuerat, ut glandulare ſpatium eſſet proportionale quantitati fluidi excipiendi, vi cujus aptæ eſſent fluidorum moleculæ libere ac quaquaverſus motus ſuos exercere feliciter: Deinde quælibet fluida credi facile debent corpora infinite parva, aut ſaltem apta nata acquirendi dimenſiones infinite parvas ; & cum glandulæ membranis elaboratæ ſint, quæ facile ad majores ſuperficies extendi poſſunt, propterea quilibet particularum motus in glandulis naturaliter ſe habentibus commode exequi poterit, ut homogenea ab heterogeneis corporibus ſatis apte ſeparari poſſint; Fateor quidem, maſſulas ſeparatas non omnes ejuſdem eſſe generis, ſed aliquibus quoque diſſimilibus particulis aliqualiter aſſociari ac commiſceri; aliquando enim ſimiles aliquibus diſſimilibus adeo fortiter alligatæ ſunt, ut non tam cito ac facile a ſimilibus ſejungi omnino poſſint ; verum cum diſſimilia hujuſmodi corpora numero ac momento ſimilibus minora ſint, ideo nullum evenire poterit impedimentum, vi cujus corpora debitis motibus non ſeparentur, & ſeparata foras non ejiciantur, quotieſcunque tamen res cæteræ naturaliter ſe habuerint, tunc enim ruet totum opus glandularum recte ſeparantium, ſi aut glandularum ſtructura vitium fecerit, aut naturalis earum motus inepte mutetur, aut diſſimilia corpora ſimilibus unita numero, ac momento majora fuerint, quam par eſt ; nam ex his lædentur naturales homogeneorum corporum directiones, & vitioſis motibus agitata corpora alte lædent, turbabuntque opportunam corporum ſeparationem : Sic immortalis ille Malpighius in morboſo hepate (pagin. mihi 217.) vigente cachexia glandulas in ampliorem ſuperficiem extenſas non hexagonas, ſed quæ veſiculas æmularentur, refert obſervaſſe; ex hujuſmodi enim vitio colligendum facile eſt, heterogenea corpora numero majora homogeneis extitiſſe, unde metaſtaſi obſtructum viſcus facile eſt credere, ex nimis impura bile prima hydropis ſemina poſuiſſe : Non mirabor itaque amplius tot mala obſervaturus, quæ ab obſtructis viſceribus pullulant, etenim obſtruentia corpora naturalem glandularum figuram, & earum motum neceſſario invertunt ; quotieſcunque enim vitio ſanguinis extraneæ particulæ taliter uniantur, ut creſcant in ratione compoſita baſium & altitudinum, ita ut moles particularum majores fiant luminibus canalium ſecernentium, opus tunc eſt contentas particulas hexagona glandularum ſpatia in hepate dilatare, majores idcirco fient anguli & latera inæqualiter quoque elongata juxta inæquales, ac diſſimiles contentorum corporum ſuperficies cogent fibras omnes a naturali ordine ac ſtructura recedere, ſuccedit propterea motus & elaſtica vibratio a naturali diſſimilis, unde inepta fiet corporum directio & ſeparatio ; quin imo aliquando fiet nulla: Glandulæ ſiquidem tantis præternaturalibus corporibus aliquando adeo implentur, ut ſæpiſſime ſint coactæ motum tonicum pati ; immobiles idcirco contenta corpora nullatenus urgent, tumores ac ſcirrhos gravi viſcerum pondere parituræ ; ex his bilioſæ particulæ non apte per cyſticos canales ſeparatæ ; imo a venis ibi finitimis pluſquam deceat reaſſumptæ enormes aliquando icteritias facile afferent; hæc & alia hujus farinæ mala inauſpicato contingent a vitiato motu ſeparationis.

13. A preſſionis motu reſoluta corpora in arteriis, & debitis motibus depurata, poſtmodum in glandulis juxta naturæ exigentiam mechanice utilia ab utilibus ſeparata, eam paritatem ac perfectionem ineunt, ut motu quodam aſſimilationis partibus nutriendis facillime adaptentur. Nutritio itaque, cum ſit præcipuum naturæ opus, quo animal ſuſtinetur & vivit : cumque a peculiari quodam motu habeatur, quo corpora per maſſam ſanguinis decurrentia, cum ſibi acquirant locum ſingulis partibus accommodatum; propterea neceſſe eſt de hoc quoque motu, (quem aſſimilationis dicimus) ver-

Motus Aſſimilationis.

verba facere, ut præcipua opera ad motum ſanguinis pertinentia evolvantur, quæ ad ſanitatem & ad morbum producendum, aut dignoſcendum pertinere videantur. Itaque de his acturus notum eſt, quod *Nutritio Animalium nil aliud eſſe videtur, quam motus particularum, ad eum locum delatarum, quo reparantur, ſeu reſtituuntur particulæ ſecundum longitudinem, latitudinem & profunditatem æquales, aut ſimiles illis, quæ motu tranſpirationis continuo deperduntur*. Morimur ſiquidem quotidie omnes, & rurſus continuo aere & cibo reviviſcimus; certum enim eſt, quod aut læſione partium, aut violento motu, aut tranſpiratione continua corruunt, & effluunt e corpore animalium particulæ, quæ ſolida & fluida componebant; provida ideo natura conſuluit animalia quælibet aere, & cibis continuo indigere, ut jacturas ſuas aſſidua reparatione redimerent; cum autem in aere & cibis varii generis corpora diverſæ figuræ, molis, ponderis claudantur, & maſſa ſanguinis ex aere & cibis continuo reparetur, opus eſt maſſam quoque ſanguinis cujuſcunque generis corpora continere; putaverim itaque, nutritionis materiam totam a maſſa ſanguinis eſſe accipiendam; licèt enim nonnulli ſuccum nerveum, nonnulli ſerum, aut alios fortaſſe humores ament pro nutritionis materià; nihilominus cum ſerum & ſuccus nerveus, cæterique humores a maſſa ſanguinis ſeparentur, probabilius crediderim totam nutritionis materiam maſſæ ſanguineæ univerſaliter eſſe tribuendam; Univerſaliter itaque nutrit maſſa ſanguinis, ſpecifice autem nutrit ſuccus nerveus, cæterique humores ſpecificam nutritionem ſerunt, quotieſcunque in ſero, aut ſucco nerveo, cæteriſque humoribus extiterint particulæ nutriendis partibus aptæ, opportuneque homologæ: Quamobrem ex his probabile eſt, non a ſolo ſpecifico humore totum nutritionis opus moliri, ſed a ſingulis quibuſcunque humoribus, quoties ſinguli habuerint homogeneas particulas ſpecificis & homogeneis partibus accommodandas: hac ratione optime innoteſcit, cur tot partes natura indole, & ſubſtantia diverſæ, ſingulæ tamen juxta ſuum genus atque temperiem opportuno tempore, aptiſque ſuccis nutriantur & creſcant; Verum ex imperfecto motu preſſionis, reſolutionis & depurationis corporum inepta fit quoque nutritio animalium; etenim male reſoluta, commixta & male ſeparata, & depurata corpora ægre expolita fiunt, rudes idcirco, & crudæ particulæ ſalium, cum impuro nimiſque aſpero, aut crudo ſulfure miſtionis æquitatem vitiantes male nutriendis partibus ſeſe accommodant, & male aſperis ſuperficiebus aptatæ aut nutritionem minuunt, aut perdunt; Itaque cum tot, ac tanta corpora diverſæ gravitatis, molis ac figuræ in maſſa ſanguinis quaquaverſus debeant excurrere, ut facile, ac prompte nutritionem exerceant, manifeſta eſt ratio, cur natura conceſſerit ex Boilei obſervationibus maſſæ ſanguinis tantam ſeri copiam, quæ triplo contenta corpora ſimul ſumpta ſuperet; cum enim in ſero quæcunque corpora debeant libere innatare, facileque quaquaverſus moveri, ac fluere, opus fuerat maſſam ſanguinis tanto ſero dotandam eſſe.

14. Ibi itaque nutritionis rem acturo placeat mihi animadvertere, nutritionis opus non feſtinanter a natura exequi, ſed lento pede, ac determinato tempore particulas nutriendis partibus adaptari; opus eſt itaque in tam celebri opere fluida placido, leni, lentoque pede moveri; verum ſi fluidum celeri nimis, aut violento motu volvatur, tunc innatantes particulæ non eum ordinem, ac rationem ſitus, nec quærære poſſunt, nec obtinere, ſed confuſa, ac promiſcua methodo agitatæ varios ſitus excurrent, quamobrem cum particulæ nimis impulſæ non poſſint opportuno tempore nutriendis partibus commode ac facile adaptari, fas eſt a fluido nimis agitato nutritionem impediri; ſic experimur, in febribus ex fluidis celeri nimis motu revolutis omnes imminuta nutritione macreſcere. Ut ergo nutritionis opus naturali methodo exequi poſſit, duo præcipue neceſſaria ſunt; lentus nempe, lenis, placiduſque motus, & apta corporum ſeu ſuccorum puritas & congruentia; cum autem motus lenis ac placidus in minimis tantummodo canalibus cujuſcunque generis haberi facilius poſſit, in quibus minimo motu tantummodo moventur fluida, proculdubio, colligi poteſt, præcipuum nutritionis opus in minimis canalibus eſſe exequendum: Pro minimis autem canalibus non ſolum intelligenda puto vaſa minima ſanguinem, cæteroſque humores deferentia, verum etiam carnium & membranarum fiſtulas, ſinus, oſſium foramina & quaſcunque alias partium vias, per quas fluidi qualiſcunque portio poſſit opportune penetrare; pleriſque enim Philoſophis & Anatomicis notum eſt, animalis machi-

nam ex minimis, minutisque canalibus esse elaboratam; quamobrem cum sui generis fluida naturaliter se habentia debeant per tot canaliculos quaquaversus effluere, credi potest, universam animalis machinam suis proportionaliter fluidis statuto tempore nutritione fore reparandam; hujusmodi enim canales aut minimi sinus cum minima quoque vibratione elastica peristaltice moveantur, fluida quoque contenta leniter ac placide urgent; sicque in tam lento ac placido motu notabiliter non turbatur ordo ac situs corporum in sero innatantium, unde facile sufficiens corporum homologorum adaptatio, nutritio nempe compleatur. Quod vero ad secundum pertinet, cum quodlibet animal peculiari & specifico humore donetur, quo juxta suam temperiem nutriatur & vivat, necesse erit, hujusmodi succi indolem tali puritate & homogeneis ac sibi proportionalibus fluidis esse donandam, ut ab heterogeneis & dissimilibus opportune privetur; sic tota viscera humores depurantia natura providit, ut depurata fluida juxta peculiaris temperaturæ exigentiam singulis animalium operibus nutritioni præcise inservirent, ut enim unio optima fiat, debet adesse similitudo & proportio & aliqualis æqualitas corporum figuratorum cum similitudine & aliquali æqualitate partis, cui talia specifica corpora aptanda sunt; cum enim in similium & æqualium, aut quasi æqualium corporum unione centrum gravitatis coincidat plerunque cum centro magnitudinis; quotiescunque hæc determinata corporum cum parte, aut loco nutriendo proportio fuerit, unio & adhæsio facile fient, & consequenter opportuna & firma nutritio; verum si plana corporum dissimilium, dissimilibus planis aut loculis adhæreant, tunc cum centrum gravitatis corporum dissimilium longe absit, nec cohærere possit cum centro magnitudinis eorundem; tunc non debita adaptatio seu nutritio fiet, aut facta parum aut ægre erit duratura. Celeberrimus Verheyen nutritionem examinaturus similitudini materiæ unicuique parti adaptandæ assentitur; inquit enim (1) *Generalis materia nutritionis & accretionis est massa sanguinis secundum varias sui partes, non vero tantum aliquis humor simplex & homogeneus; siquidem plurimæ corporis partes, ut sunt os, nervus, membrana, caro &c. inter se consideratæ plurimum differunt quoad substantiam, sed unaquæque pars nutritur & accrescit per materiam sibi aliquatenus conformem.* Inferius vero addit: *non difficulter concipitur, in ipsa massa sanguinea contineri multas admodum discrepantes particulas, quarum aliæ huic, aliæ isti, aliæ aliis sunt conformes, & proportionatæ.* Ulterius huic operi perfectæ unionis necessaria est quoque æquabilis aeris externi pressio, qua particulæ omnes æquabiliter compressæ suo in loco, suaque naturali superficie circumscriptæ detineantur: deinde necessaria est naturalis sulfuris existentia; ramositate enim sua plana planis, & plana locis nutriendis veluti a calce feruminantur; Sic patet in Chymicis, ex tam determinata miscela aquæ, salium, talisque sulfuris cum terreis particulis efformari compositum, calcis aut bituminis in modum, unioni partium aptissimum; quamobrem ex sulfuris balsamici defectu in hecticis nutritio penitus corruit, eo quia in hac massa sanguinis salia supra modum luxuriant muriatica & acria, quibus aspera & angularis inest superficies, quæ circa proprium axem rotando angulorum & planorum inæqualitate ac asperitate partes erodunt ac rumpunt, quibus applicantur; impedita ulterius debita corporum adaptatione & earundem opportuna coordinatione: Inde plurima mala ex imperfecta aut vitiata nutritione contingent; Ibi denique placet animadvertere, quod si hujusmodi particulæ motu assimilationis partibus adaptentur ea ratione quantitatis ac ponderis, ut nutriendis solummodo partibus apte sufficiant, tunc solum nutritur animal; cæterum si præter exigentiam nutritionis ultro succrescant, & dato tempore animalia ad majorem molem secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis & profunditatis naturaliter extensa sint, oleosis præcipue ac felicioribus succis opportune pinguescent. Et hæc satis de præcipuis naturæ moribus, quibus massa sanguinis motu pressionis seu impulsus agitur, separat pura ab impuris, & nutrit animalia quælibet, a quibus præcipua animalis œconomiæ phænomena sive bona, sive mala erui facile possunt & potuerunt.

DIS-

(1) Cap. de nutritione pag. 219. 220.

DISSERTATIO II.

De Motu Sanguinis per Pulmones cum Mechanicis Morborum causis.

HYdraulicas machinas observaturus alte semper miratus sum, quonam opere aut sursum elevata fluida, aut quaquaversus effusa certis legibus ambulent; quibus æqua methodo distributa, & directioni canalium & artificum magisterio obediant; aqua etenim cum naturali aeris superincumbentis pressione ad pedes 32. circiter elevari consuescat; machinæ tamen hydraulicæ beneficio naturales ultro superat altitudines, ibique data lege, datoque tempore ac loco vagatur; plura itaque admiranda Hydraulicæ artes docuere, majora tamen natura amplexa est de mirandis naturæ operibus ultro sollicita, quotiescunque vi cordis prima moventur fluida, animalibus motum & velut animam donatura; cor itaque primum animæ corporeæ visibile opus illud est, quod hydraulicæ machinæ ad instar urget sanguinem ordinato impetu, ut per universas animalis latebras quaquaversus sursum, deorsumque decurrat: ostendit Anatome, cor, ventriculosque ipsos conica figura donari; quem figuræ ordinem ex triplici fibrarum genere natura fabrefecit, quarum aliæ rectæ sunt, circulares aliæ, spirales tertiæ; cum autem rectæ eo officio destinatæ sint, ut cor, ventriculosque ipos aliquantulum contrahant; circulares vero fortiter stringant: spirales autem valide torqueant; credendum putaverim momentum virtutis motivæ cordis, simpliciter & secundum se consideratum, nullo habito respectu ad nisum contenti sanguinis, facile accedere posse ad rationem compositam ex triplici motu eodem tempore exercito & numero earundem; verum cum hoc juste assequi arduum sit, propterea celeberrimus Joannes Alphonsus Borellus, quamvis magnus Geometra prop. 66. secundi Tom. de Motu animalium, momentum cordis investigaturus analogico ratiocinio usus est, & cum duobus musculis, temporali nempe & messeterio mandibulas stringentibus comparavit; Quamobrem prop. 67. vim motivam fibrarum cordis per se comparatam majus pondus suspendere posse, quam 3000. librarum, probabili satis conjectura docuerat; ex quibus singularia illa momenta investigari poterunt, quæ utrique ventriculo sigillatim pertinere videbuntur; Ab hoc tamen calculo multum dissentit celeberrimus Jacobus Keillius, verum Doctissimus Micheolottus, ut infirmatæ Borelli sententiæ, quantum possibile est, tutor esset, calculum ipsum a Keillio exaratum, a vero alienum esse apte ostendit; inquit itaque (115. de separ. fluid. in corpore animali.) *Venio ad calculum, quo idem præstantissimus Scriptor (Jacobum Keillium intelligit) Jo: Alphonsum Borellum, jam olim vim absolutam cordis definire conatum, confutaturus sancit, eandem istam vim æqualem esse octo unciarum pondo: Ne ista quidem Keilliana supputatio, etiam si firmo niteretur fundamento, vim absolutam cordis determinaret, hoc est, vis per ejuscemodi calculum inventa non foret illa, qua totum cor contrahitur, sed tantum ejus pars, quæ respondet orificio Aortæ, utpote quam vim æqualem statuit laudatus Vir ponderi cylindri sanguinei, cujus basis æquatur orificio Aortæ, & altitudo dupla illius, ex qua cadere deberet grave, ut acquirat velocitatem sanguinis ex corde in Aortam expulsi, si nullam resistentiam superandam haberet. Quamobrem si vim totam cordis computare vellemus, oporteret octo unciarum pondo toties sumere, quoties interior cordis superficies, seu potius ventriculi sinistri superat orificium Aortæ; superet si vis decies, ita ut decem Aortæ orificia occupare spatium æquale superficiei interiori sinistri cordis ventriculi, dico secundum præclarissimi Keillii principium supra memoratum, non octo, sed octoginta unciarum pondo æquare vim cordis totalem seu absolutam.* Quamobrem ex his mihi visum est nil certi de momento seu vi totali cordis determinari posse, quippe præter ea a laudato Michelotto exposita (pag. 114.) diversa hominum ætas, temperies sanguinis, qualitas sexus, & ratio texturæ diversa fibrarum cordis, & plurima alia absolutam vim cordis facile mutare possunt; idcirco contentus doctissimorum virorum amica, & docta dissidia admirari, sequar conjecturas, quibus non totale momentum seu totalem vim cordis, sed utriusque ventriculi singularia momenta, aut vires instituto meo necessarias, si non geometrica, physica saltem conjectura rimari mihi satis est: Cum itaque juxta tres fibrarum rectarum, circularium & spiralium series, tam dexter ventriculus, quam sinister sigillatim triplici, simul motu moveantur, ut contentum sanguinem foras expellant; cumque ultro ex

Cla-

Clarissimo Verbegen (pag. 120. Anat.) Anatomica autopsia constet, sinistrum cordis sinum fibris triplo multis supra dextrum & fortioribus armari ; ita ut sinister triplo crassior sit dextro, qui triplo majoribus fibris opportune munitur ; cumque fibræ musculares, nerveæ & tendinosæ mechanica sint instrumenta motus, quibus cordis sinus continuo motu torquentur ; cumque ulterius dextri ventriculi officium sit, per solos pulmones sanguinem ejaculari, sinistri vero supra & infra per totum corpus ; facile ex his conjectandum est, ex triplo majori, fortiorique numero fibrarum sinistrum cordis sinum investiente, una cum motibus ipsis proportionalibus, vim motivam seu momentum sinistri momento dextri multo majus esse.

16. Licet autem ventriculus dexter momento seu vi motiva debilior sit, quam sinister; nihilominus ratio & autopsia suadere videntur, æqualem quantitatem sanguinis contineri in dextro, & a dextro expelli per arteriam pulmonarem in pulmones, ac contineatur in sinistro, ut ab hoc expellatur per arteriam magnam in totum corpus; enim vero cum ventriculus sinister sanguinem recipiat a dextro, certe sinister majorem quantitatem excipere non potest, quam dexter primo exceperat ; neque minorem excipere potest sinister, quam dexter amplexus sit : quippe si totus sanguis a dextro non ejacularetur per arteriam pulmonarem in sinistrum, residuum in pulmonaribus vasculis remaneret non inani stagnationis ac suffocationis periculo : Quamobrem opus est natura bene se habente, sinistrum ventriculum æqualem aut quasi æqualem excipere a dextro sanguinis quantitatem, qualem dexter exceperat a vena cava, ut plura incommoda effugiantur ; inde spatium conicum, aut quasi conicum dextri ventriculi sanguine repletum, aut replendum, spatio conico, aut quasi conico sinistri æquale, aut quasi æquale jure merito credendum est : cum enim certo constet, basin dextri ventriculi majorem esse basi sinistri, & altitudinem seu longitudinem hujus majorem esse altitudine seu longitudine alterius; procul dubio bases ventriculorum facile erunt in ratione reciproca cum eorundem altitudinibus, & consequenter data tali ratione reciproca quantitatum, ex geometricis, etiam spatia ventriculorum conica aut quasi conica futura erunt æqualia, aut quasi æqualem sanguinis quantitatem susceptura : Hujusmodi autem spatia ventriculorum æqualia, aut quasi æqualia, quamvis celeberrimus Borrellus (1) a tribus unciis sanguinis repleri suspicatus sit; nihilominus ab unica tantummodo sanguinis unica repleri multo probabilius recentiores judicant Anatomici : ibi autem supposita sanguinis uncia, cum aliquando necesse sit inquirere proportiones gravitatis specificæ non sanguinis tantummodo, verum etiam seri sanguinei & aquæ communis, istorumque voluminum proportiones, ut inter se juxta rerum exigentiam comparentur, ex quorum comparatione momenta ac vires horum studiorum facilius innotescant, quantum possibile est, ut mechanicæ morborum causæ habeantur, propterea hujusmodi fluidorum gravitates placuit experiri ; Contigit itaque mihi ex sano, sed plethorico viro annorum 46. circiter gravi vertigine correpto necessitas emittendi sanguinem larga manu, ut a timendo apoplexiæ periculo liberaretur: licet autem specifica sanguinis humani gravitas difficillime erui possit, nihilominus Boylei methodum secutus (pag. mihi 278. partis secundæ Historiæ humani sanguinis) repetitis experimentis quæsito ponderi accedens pluries reperi.

Sanguinem humanum phiala inclusum ponderare grana 2853. 3. cum autem pondus phialæ fuerit granorum 967. quare ablato tali pondere simplex pondus sanguinis granorum 1886.

Serum autem sanguinis sub eodem volumine, utpote eadem phiala ad amussim contentum, ponderabat grana 2770. ablato autem pondere phialæ simplex pondus seri erat granorum 1803.

Aqua denique nostra communis eadem phiala inclusa sub eodem volumine ponderabat grana 2716. a quibus detracto phialæ pondere ponderabat grana 1749.

Cum autem, ex corollario 3. prop. 2. Lib. 1. Phronon. celeberrimi Viri semper laudandi Jacobi Hermani gravitates specificæ corporum consistat in proportione ponderum absolutorum corporum eorundem sub voluminibus æqualibus ; cumque hujusmodi singulorum fluidorum massæ idem phialæ spatium occupantes sub eodem volumine ha-

(1) Coroll. prop. 68. secundi Tomi de motu Animalium.

habeantur, erit *gravitas specifica sanguinis ad gravitatem specificam seri sanguinei, ut pondus granorum* 188. *ad pondus* 1803.

Et *gravitas specifica sanguinis ad gravitatem specificam aquæ nostræ Brixianæ erit granorum* 1886. *ad* 1749.

Pariterque *gravitas specifica seri sanguinei ad gravitatem specificam ejusdem aquæ Brixianæ erit granorum* 1493. *ad* 1780.

Ex hisce colligendum quoque est, cum gravitates specificæ corporum sint densitatibus eorumdem proportionales, massam sanguinis densiorem esse massa seri sub æquali volumine in ratione pariter 1886. ad 1803. simulque massam sanguinis sub æquali volumine cum aqua nostra communi densiorem esse eadem aqua communi in ratione 1886. ad 1749. pariterque massam seri sanguinei sub eodem volumine cum massa aquæ communis densiorem esse eadem aqua in ratione 1803. ad 1749. fateor quidem, ut Illustriss. Boyleus quoque animadvertit, horum liquorum pondera ac densitates juxta ætatis, sexus, temperaturæ & loci differentias aliqualiter inter se differre; nihilominus hac data hypothesi, qua aliqua proportio gravitatum in expositis liquoribus determinatur, facile juxta datas rationes accedere possumus ad alterius sanguinis, alterius seri aut alterius aquæ communis gravitates specificas & densitates reperiendas, ut inde momenta ac vires aliorum fluidorum proportionaliter assequi possimus.

17. Hisce præhabitis a ventriculo dextro expulsa sanguinis uncia pulmonarem arteriam ingreditur, quæ pericardium egressa per utrosque pulmones disseminatur; ibi autem mirari est, quantum æstimandus sit pulmo, cujus solius gratia ex duobus cordis sinubus unum, pro cæteris vero totius corporis partibus alterum tantummodo natura formavit; mirandum certe, cum ex hujus peculiari visceris opere celebre illud conjugium celebretur, quo solida cum fluidis, & cum solidis fluidisque, si non aërea, saltem luminosa & ætherea in sanguine copulantur: Ut autem motus sanguinis per pulmones examinetur, suspicari placeat) ut num. 3. dictum est) sicut a sinistro, ita pariter a dextro ventriculo fibrarum ope sanguinem motu pressionis impelli, eundemque pressionis motum sequi per universas pulmonares arterias, qui in venas pulmonares eadem lege traducatur: Exiens itaque sanguis a dextro cordis sinu pulmonarem arteriam ingreditur, & per hanc brevi quidem spatio horizontali quasi pede procedit; ut autem ratio transitus sanguinis per arteriam innotescat, juvat rimari talis arteriæ diametrum, quæ ex pluribus observationibus juxta lineam GH reperta est, methodo autem lineæ circini proportionum divisa est linea GH in 14. partes æquales, ut ex his area quoque pulmonaris arteriæ innotescere facile possit; Sit itaque diameter GH (1) circuli quæsiti partium 14 — a; eritque quadratum diametri — aa partium 196. area ergo circuli quæsita supponatur — x: cum ratio quadrati ad circulum sit proxime ex Archimede *de dimensione circuli* ut 14. ad 11. fiatque 14 — b. 11. vero — c. erit analogismus ut b. c : : a a. x; eritque per 16-6. Euclidis æquatio b x — a a c; & dividendo per b, fiet æquatio x — $\frac{aac}{b}$; cum autem quadratum a a sit — 196; & c sit — 11; erit productum a a c — 2156: quod divisum per b — 14, erit $\frac{aac}{b}$ — pariter 154. proxime, seu juxta methodum decimalium — 153. 860. pro valore quæsito quantitatis x, quæ plane ostendit quantitatem areæ arteriæ pulmonaris e dextro sinu mox egressæ, cujus diameter erat linea GH; itaque uncia sanguinis a ventriculo expulsa, & per spatium repertæ sectionis rarefacta urgebit æqualiter singula latera arteriæ; hæc autem omni parte æquabiliter dilatata restituet sanguini in constrictione eandem quantitatem impetus; unde massa sanguinis per hujusmodi truncum pulmonaris arteriæ æquali aut quasi æquali semper pede decurrenda erit: Cum autem truncus arteriæ in duos peculiares ac præcipuos ramos dividatur, quorum unus in dextrum, alter vero in sinistrum pulmonem excurrat, vis impetus impressa sanguini utrique pulmoni erit æquali ratione, aut quasi æquali tribuenda. Ibi autem aliquantisper stemus in anchoris observando motum sanguinis per truncum arteriæ pulmonaris; enim vero sæpe accidit prope basin arteriæ, per longitudinem trunci excrescentia polyposæ carnis, aut eminentia tuberculi, quo casu sectio arteriæ immi-

(1) Figur. 1.

imminuta transeunti sanguini resistentiam feret ; Verum quia ibi resistentia polypi objecta sanguini non supponitur magna (mors enim brevi sequeretur ,) sed ea tantummodo , quanta requiritur , ut polyposa materies resistentiam ferret sanguini fluenti , ac si materies ipsa polyposa in fluido ipso sanguineo ferretur ; ideo cum resistentiæ corporum contra fluidum sint ut impressiones , seu ut percussiones fluidorum in objectum corpus , percussiones vero unius ejusdemque fluidi sint in duplicata ratione celeritatum ejusdem (1) ; suspicari jure potest resistentiam, quam affert talis polyposa materies sanguini fluenti unius , ejusdemque texturæ & indolis , accedere quoque posse ad talem rationem duplicatam velocitatis ejusdem sanguinis : Quod si massa sanguinis adeo impura, & heterogenea fuerit ; ut portio sanguinis, quæ una systole expellitur , diversa sit ab illa quoad densitatem & velocitatem expulsa altera systole ventriculi cordis ; tunc cum percussiones fluidorum diversæ texturæ & indolis contra objecta & resistentia corpora , sint in ratione composita ex rationibus duplicata velocitatum & simpla densitatum eorundem ; etiam percussiones massæ sanguineæ , densitate & motu variæ , facile accedent ad talem rationem compositam ex duplicata velocitatum & simpla densitatum ; & consequenter etiam resistentiæ objectæ sanguini a tali polyposa materia variæ fient , accedendo diversimode ad varias rationes compositas ex duplicata velocitatum & simpla densitatum. Itaque cum hujusmodi polyposa materies talibus rationibus probabiliter opponatur sanguini, communicata talibus rationibus resistentia , impedimentum feret proximis aut succedentibus quoque sanguinis particulis , & consequenter tota moles sanguinis ibi lentescere coacta erit ; quamvis autem lentescens sanguis ultro progrediatur, nihilominus ex adepta tali lentescentia mole sua intumescit , urgetque necessario magis latera canalis ex ea parte , quæ vacat impedimento ; minus vero urgentur latera illa , utpote solidiora , quibus impedimenta alte adhærent , a quibus major fit momento sanguinis resistentia . Cum itaque latera arteriarum magis dilatentur ex una parte , quam ex altera , erunt quoque motus restitutionis eorundem pariter inæquales ; quare sanguinis non versus lineam axis , sed inclinata & transversa directione motus irruet , ubi major inæqualitas dilatati canalis minorem fecerat fluenti sanguini resistentiam ; Hæc arteriæ portio magis extensa , cum a continuis sanguinis vibrationibus arietetur, tandem aliquando objectam membranam lædere poterit timendo aneurismate . Ulterius sæpe docet praxis aliunde etiam hujusmodi morbum oriri potuisse ; cum enim in unica sanguinis uncia a dextro ventriculo expulsa , ratio momenti sanguinis præternaturaliter moti talis aliquando sit , ac tanta , ut naturæ legem superet , tunc si canales inertem texturam aut fibrarum tenue robur sortiti sint , coacti erunt cedere valido nisu sanguinis impellentis , & tandem aliquando cedente interiori tunica laxari ac rumpi ; tale vitium in febribus evenire aliquando potest ; etenim volumen sanguinis a dextro cordis sinu expulsum in statu naturali , & volumen ejusdem expulsum in statu præternaturali haberi possunt, ut solida similia , quæ inter se proportionem habent triplicatam laterum homologorum . Cum autem porositates seu interstitia voluminibus interspersa sint lateribus solidorum homologis proportionalia : latera vero solidorum sint in ratione subtriplicata eorundem , certe etiam pororum amplitudines , seu particularum sibi invicem proximarum distantiæ , erunt inter se in ratione subtriplicata voluminum sanguinis ; Quamobrem cum in statu naturali impressio voluminis unius unciæ sanguinis contra objectas canalium membranas sit facile viribus membranarum resistentium proportionalis , proculdubio vi præternaturalis exaltationis dilatatis ultro particularum distantiis inter se , volumen talis unciæ sanguinis augendo sese in ratione triplicata amplitudinum pororum seu distantiarum , quas habent particulæ sanguinis proximæ inter se , impressionem efficiet contra canalium membranas ultra vires ac momenta membranarum resistentium ; quare tandem aliquando tot violentis ac continuis percussionibus flagellatæ membranæ rumpi coactæ erunt . Ulterius hujusmodi læsiones non parum augentur , si prior unda sanguinis succedenti resistat plusquam deceat , quo casu succedentis sanguinis impressio non consumatur tota contra priorem sanguinis undam , juxta

(1) Ex corollar. prop. 42. Phoron. Herman.

juxta directionem longitudinis canalium, opus est majori ratione impetum ferri ad latera, quo major est resistentia sanguinis antecedentis; quare dilatatis ultro arteriæ lateribus fiet aneurismatis incrementum; præter hæc adeo aliquando vigent impedimenta, ut portio sanguinis gravi regressu irruens in valvulam, succedentem a dextro sinu motum sanguinis moleste impediat gravi vitæ periculo; quin imo uncia sanguinis traversis præternaturalibus directionibus itura, quoties pervenerit, ubi truncus duos in ramos partitur, facile inæqualem sanguinis quantitatem per unum pulmonem afferet, inæqualemque per alterum, summo respirationis incommodo, ob inæqualia pulmonum pondera & manifestam pulsuum inæqualitatem.

18. Præterlapso itaque majori trunco fluit sanguis per utrunque pulmonem juxta duorum ramorum directiones, cum autem unus pulmo alteri æqualis, aut quasi æqualis naturaliter esse debeat, facile quantitas sanguinis expulsa in dextrum pulmonem probabiliter futura erit cæteris paribus æqualis, aut quasi æqualis quantitati sanguinis expulsæ in sinistrum, & consequenter semiuncia sanguinis per unum, & semiuncia per alterum ferenda erit; pariter si vis impetus dextri ventriculi eadem sit, quæ semiunciam sanguinis per unum, & semiunciam per alterum pulmonem æquali semper momento impellat, erit spatium decursum a semiuncia sanguinis per ramum arteriæ pulmonaris in uno pulmone æquale cæteris paribus spatio decurso a semiuncia sanguinis per ramum arteriæ pulmonaris in altero pulmone; quapropter ex immortalis Galilæi demonstratis *de motu æquabili*, duæ semiunciæ sanguinis eodem impetu cordis impulsæ decurrent cæteris paribus spatia quoque æqualia inter se; & consequenter, cum quantitates motus aut impetus fluidorum habeant (1) rationem compositam ex duplicato velocitatum, simpla densitatum & simpla foraminum, e quibus erumpunt, certe cum duæ semiunciæ sanguinis sint æquales, & velocitates ipsis impressæ ab eodem momento dextri cordis sinus pariter inter se in ratione æqualitatis, foramina vero vasorum unius pulmonis supponantur naturaliter æqualia, aut quasi æqualia foraminibus vasorum alterius pulmonis; etiam quantitates motus seu impetus unius semiunciæ sanguinis æquales futuræ erunt quantitati motus alterius semiunciæ sanguinis; quare etiam ascensus & descensus sanguinis transeuntis per foramina in uno æqualis probabiliter erit, cæteris paribus, ascensui & descensui sanguinis transeuntis per foramina æqualia in altero pulmone; & consequenter peripheria unius pulmonis decurretur per arterias pulmonares, ac peripheria alterius pulmonis per arterias sibi homologas; quapropter ab arteriis, in paritate circumstantiarum, æqualis aut quasi æqualis quantitas sanguinis in venarum pulmonarium orificia effundetur, & ab iis in sinistrum ventriculum, æquali aut quasi æquali ratione deferenda erit. Verum si fluidi vitio (ut in pleuritide & peripneumonia ægre curatis cæterisque generibus morborum pectoris sæpe experimur) major quantitas sanguinis per unum pulmonem, minor vero per alterum excurrat, tunc cæteris paribus quantitas motus in uno, major erit quantitate motus in altero; sicque cum rationes compositæ ex duplicata velocitatum, simpla densitatum & simpla foraminum, e quibus erumpunt, multum inter se differant, gravior pulmo & fluidis ponderosior motum diaphragmatis ob costas ex ea parte minus elevatas quodammodo impediens, inspiratio fiet imminuta, & alto lateris pondere laboriosa respiratio. Ulterius sæpe ostendit Anatome unum aliquando pulmonem costis plus justo alligari, alterum vero non ita; quamobrem cum alligatus pulmo non possit ea libertate moveri, ac dilatari, qua alter solutus ac liber; manifestum est, in alligato pulmone impetum impressum sanguini refrangi debuisse, & quantitatem sanguinis non æquabili velocitate deferri; sic majus necessario in organo pondus cum inæquali ac difficili respiratione & graviori decubitu, hominem lædet; pariter quotiescunque pleuritis aut peripneumonia contingunt, pars pulmonis inflammata moram facit sanguini transeunti; sic tantum adest impedimentum sanguini advenienti, quantum antecedens in sanguine est in parte inflammata; sic cum non perseveret ea ratio æquilibrii inter motum sanguinis antecedentis, & motum subsequentis, oportet sanguinem ratione motus, quantitatis, momenti & temporis a statu naturali & ra-

(1) Per prop. 31. Her manni Phoron.

& ratione æquabilitatis recedere; unde inæqualitates pulsuum, intermittentiæ & palpitationes sæpissime evenient.

19. In hoc motu sanguinis per ramos arteriæ pulmonaris, patet observante Diemerbrockio (pag. mihi 412.) hujusmodi ramos, *per totam vesicularum substantiam instar artificiosissimi retis una cum vena pulmonari decurrere mutuis inter se anastomasibus*. Hoc ipsum primo observaverat immortalis Malpighius; epistola enim secunda de pulmonibus asserit: *Tanta est horum vasculorum divaricatio, dum hinc inde a vena & arteria prodeunt, ut non amplius vasis ordo servetur, sed rete conflatum ex duorum vasorum productionibus appareat*. Quanam autem ratione hoc a natura factum sit, licebit nobis conjectari imposterum: Interim observandum est, pulmonarem substantiam jugulum versus angustiorem esse, versus vero costas spurias extensiorem & ampliorem; verum cum tam angusta portio, quam extensa suis proportionaliter vasibus donetur, colligi potest, vasorum quoque ramificationes cæteris paribus pauciores esse versus partem superiorem, numero majores versus inferiorem; & sane cum thoracis portio versus costas spurias majori circumscribatur superficie, portio vero thoracis versus jugulum a minori superficie dimetiatur; fas est quoque, contentum pulmonem versus costas spurias majoris esse superficiei, minoris vero jugulum versus; cum autem pulmonum vesiculæ undequaque, tam sursum, quam deorsum effusæ sint, suspicandum est, majorem amplitudinem pulmonaris substantiæ versus partes inferiores oriri, & a quantitate majore vesicularum, & a majori ramificatione ac peripheria vasorum; huic animadversioni favet Archibaldus Pitcarnius, (1) assumit enim pectus tanquam sphæroidem, cujus minor diameter sit digitorum 15. major vero digitorum 20.; cum autem sphærois a minori diametro ascendendo versus majorem axem semper proportionaliter decrescat, colligendum putavi, capacitatem pectoris, (juxta supposita a celeberrimo Auctore) versus jugulum, in quo definit maior axis, esse angustiorem, versus vero costas spurias, in quibus definit minor axis, esse ampliorem; quapropter jure haberi potest, amplitudinem pulmonum versus costas spurias majorem esse illa, quæ versus jugulum elevatur; major itaque vasorum & vesicularum numerus ac peripheria inferiorem pulmonum partem, minor vero superiorem ambit; hinc elevatio thoracis sensibilior in inferiori, in superiori vero jugulum versus debilior ac tenuior reperitur; Hinc gravi actione angitur animal, quoties in hepatitide pondus hepatis inflammati diaphragma & finitimas costarum appendices trahit inferius; costæ siquidem & diaphragma tenuissimo motu elevatæ, minusque quam par est, spatium vetant, quo pulmonares vesiculæ inferiores ad majores superficies extendantur, ut necessaria libertate moveantur, opportunum aërem suscepturæ; quapropter dimidiata respiratio & altus angor pectus opprimunt.

20. Fluit itaque sanguis sursum & deorsum ex utraque pulmonum parte, & a majoribus ramis traducitur in minores, minimasque ramificationes, usque dum minimi arteriarum rami facta cum minimis venarum luminibus deosculatione sanguis ab arteriis facillime in venas affluat; Huic autem motui ab arteriis in venas, non tantum auxilio est momentum cordis sanguinem impellentis, verum etiam clarum est, quod dilatato thorace sequatur statim oblatio resistentiæ, quam depressæ costæ & laxatum diaphragma contra superficiem extimam pulmonum exercent; ideoque cum ad fauces præsto sit aër, vel suo pondere, vel elaterio potens ingredi, quotiescunque auferuntur resistentiæ, sequitur, aërem tota vi irruere in pulmones, eosque quantum potest aperire: præterea constat ex Anatome, intra areas reticulares vasorum, & circum vasa ipsa sanguifera adesse bronchiorum vesiculas, quæ sphæricam quasi superficiem æmulantur aëre inspirato: cum enim pulmo debuerit esse viscus aëri excipiendo destinatum, certe opus fuerat, naturam vesiculis quasi sphæricis uti debuisse, ut aërem majori quantitate exciperet; cum enim sphæra sit quibuscunque figuris isoperimetris capacior, etiam vesiculæ quasi sphæricæ proportionaliter multum aëris supra ceteras figuras sibi isoperimetras erunt suscepturæ; sic in phthisi & hydrope pulmonum laxatis nimium ac flaccidis pulmonaribus vesiculis difficultas respirationis & gravis anhelitus fiunt, eo quia flaccescentes ni-

(1) Dissertatione de causis, quibus fluit sanguis per pulmones.

nimium vesiculæ, a quasi sphærica figura, ad quasi spheroidem transeunt; cum autem hæc sphærois talis sphæræ isoperimetra minus capax sit, ut inferius constabit, ideo nimium laxatæ vesiculæ quasi sphæricæ pulmonum, & quasi sphæroideam figuram adeptæ minus aëris excipient, quam par est, unde tot incommoda evenient vitio respirationis: Ulterius pulmo debuerat esse viscus leve & facile mobile, quare quasi sphæricis vesiculis dotari debuerat; etenim cum sphærica corpora in punctis se tangant, etiam vesiculæ quasi sphæricæ punctualem quodammodo contactum servaturæ erunt inter se; quare interstitia & areas quamplurimas necessario relinquent, a quibus facile levitas major corporis exoriri potest, quæ certe non haberetur, si corpora illa vesicularia sub alia figura in planis se tangerent, a quibus cum multo pauciores areæ & interstitia relinquantur, certe in tam majori planorum adhæsione, & consequenter in tam minori interstitiorum numero gravitas & pondus visceris supra modum augeretur; & sane grave esset experiri molestiam respirationis, quoties nerveum illud ligamentum a Malpighio detectum (1) vesicularum parietibus alligatum convulsivo motu crisparetur; sic enim vesiculæ relicta superficie quasi sphærica non amplius in punctis, sed quodammodo mutata figura in planis coguntur se tangere, factum inde, ut minus aëris excipiant & minora fiant interstitia vesicularum, unde visceris pondus gravius feret fastidium respirationis.

21. Cum itaque pulmo & naturali, & sæpe præternaturali motu moveatur, quo pulmonares vesiculæ figuram quasi sphæricam facile invertunt, sphæroideam quasi superficiem quodammodo acquirentes, non ineptum erit utriusque capacitates, quantum fieri potest, dimetiri, ut quantitas aëris in quasi sphærica, & quantitas ejusdem in quasi spæroidali vesicula proxime innotescant, ut pulmonarium morborum natura, quantum possibile est, aperiatur; placeat itaque supponere vesiculam quasi sphæricam ABCD (2) cujus diametrem AB sit partium minimarum 6. certum est ex geometricis usu decimalium, hujusmodi sphæram ABCD esse proxime partium minimarum cubicarum 1130976. modo supponatur, eandem quasi sphæricam vesiculam, aut convulsione, aut morbosa laxitate, taliter deprimi, aut contrahi, aut laxari, ut diameter AB partium minimarum 6, reducatur in diametrum FG partium minimarum 4. certum est ea ratione, qua partes oppositæ diametri AB in hujusmodi sphera ABCD invicem accedunt sub minori diametro partium minimarum 4. reliquas partes oppositas C & D æquali ratione a se invicem recedere, quare diameter EH (3) fiet partium minimarum 8. sic quasi sphærica vesicula ABCD in quasi sphæroidem FEGH conversa erit ex geometricis proxime partium minimarum cubicarum 67. 0208. cum autem contenta corpora sint cæteris paribus in ratione corporum continentium, palam est in vesicula quasi sphærica contentas partes minimas cubicas aëris, esse proxime ad partes minimas cubicas aëris contentas in vesicula quasi spæroidali sphæræ quasi isoperimetra, in ratione numerorum decimalium 113. 0976. ad 67. 0208; quare talis sphærois continens, minus continebit particularum aëris, quam hujusmodi sphæra defectu partium minimarum cubicarum 46. 0768. proxime; Quamobrem cum defectus & vitium unius vesiculæ quasi sphæricæ transeuntis in quasi sphæroidem, omnibus vesiculis pulmonum convenire aliquando possit, quis non videt quantum aëris detrahendum sit, quoties universa pulmonum regio, aut convulsione contracta, aut pressione depressa, aut flacciditate laxata, ut in hecticis, & hæmoptoicis, tam gravi defectu laboraverit? Quamobrem cum opportunis naturæ operibus ea quantitas aëris necessaria fuerit, quæ a quasi sphæricis vesiculis contineri debuerat, manifestum est; a sola quantitate aëris in quasi sphæroideis vesiculis collecta naturam necessario pati, & gravi asthmate facile deficere debuisse. Hisce expositis, liceat tantillum supersedere nonnulla prius expositur o actionibus pulmonarium vesicularum necessaria; etenim quoniam pulmo viscus est, quo aër inspirando excipitur, & expirando expellitur, & cum ab aëris momento, tam sanitas, quam morbus foveri facile possint, opportunum est ibi nonnulla de viribus elastici aëris in pulmones conjectari, ut juxta nostrum institutum

(1) Epistola prima de Pulmon. ad Borellum. (2) Figur. 2. (3) Figur. 3.

morborum pulmonarium semina inquirantur. De elasticitate seu viribus aëris & resistentia, summi viri toto orbe celeberrimi, Isaacus Nevvtonus, & Guilielmus Leibnitius mira docuerunt; postea voro Jacobus Hermannus immortali semper laude decorandus, aliique doctissimi Viri, inter quos summi nominis vir Joannes Polenus, cui multum debeo, majora de viribus aëris experti sunt; Inde Michelottus toties laudatus tantorum virorum sententias secutus refert (*pag.* 148. *de separatione fluid. in corpore Animali*;) *aërem esse fluidum grave atque elasticum, quod comprimi potest in spatia, quæ ponderibus comprimentibus proportione respondent: ideoque talis naturæ, ut ejus densitates viribus comprimentibus, seu elasticitatibus quamproxime proportionales existant*; Addit autem *quamproxime*, eo quia summi & incomparabiles viri Jacobus Bernollius, *de gravitate aëris*: & Joannes pariter Bernollius, *de motu musculorum pag.* 23. analytice ostendunt, *densitates aëris esse quidem elasticitatibus proportionales in aëre tamen parum denso; cæterum in aëre multum denso elasticitates in majori ratione crescere, quam densitates*. Inspirato itaque aëre per tracheæ fistulas elevantur costæ, diaphragma deprimitur, & pectoris cavum necessario ampliatur; sic quæcunque vesiculæ pulmonares amplexu aëris quasi sphærice turgescunt; portio itaque aëris, quæ inferiorem pulmonum partem occupat, cum necessario pressionem aëris superiores partes occupantis successivo vesicularum dilatatarum continentium contactu quodammodo pati conetur, inferior aëris quantitas superiori proculdubio aliquantulum densior fiet; quamobrem cum densitates sint elasticitatibus aëris quamproxime homologæ, cumque vesicularum inferiorum, (ut n. 19. innuimus) certe vis aëris inferiores vesiculas occupantis multo major erit vi illius, qui in superioribus vesiculis jugulum versus continetur; quare facile crederem, initium exspirationis juvari non parum a vi aëris inferioris magis densi ac compressi, & consequenter magis elastici superiores vesiculas urgentis; etenim hujusmodi ratio aëris inferioris, cum ulterius, pulmonibus naturaliter se habentibus, pressionem pati non possit a superiori superincumbente ac supranitente, nec ultro densior fieri debeat, opus est, inferiorem magis compressum urgere debuisse superiorem aërem, ea videlicet ratione, qua prius superior inferiorem compresserat; cum autem superior aër, prout minus densus, & ratione pauciorum vesicularum quantitate minor sit, minorem propterea feret resistentiam actioni & viribus majoribus elasticis aëris inferioris; idcirco inferior aër valide urgendo, magisque dilatando contingentes vesiculas, & ab his communicato proximis tangentibus & superioribus vesiculis successivo contactu, superior aër ab inferiori valido nisu per bronchiorum foramina versus asperam arteriam aperta foras expelli debebit, ut tandem aliquando inferior quoque aëris portio completa exspiratione successive eliminetur; sic tali methodo aëris operantis, inspiratio & expiratio reciproco & naturali motu exerceantur; Verum si viribus aëris inferioris superiorem valide urgentis opponatur materia quædam lymphatica, aut alterius generis e glandulis tracheæ decidens, quæ bronchiorum foramina obstruat, tunc cum exitus aëris superioris expellendi ab elastica vibratione inferioris ægre fieri possit, resistentiam feret impulsui inferioris; quapropter oppositis viribus corporum contraoperantium grave asthma fiet, aliquando hæmoptysis, aliquando vero retardato motu sanguinis pulmonum inflammatio.

22. In hac re quærens actionem & momentum exspirationis, alte miratus sum legens ex supputationibus Bernollianis a Clarissimo Michelotto relatis, dilucideque explicatis, actionem & momentum fortissimæ exspirationis, qua aër non solum ratione suæ elasticitatis, verum etiam opere musculorum thoracis & diaphragmatis per laryngem expellitur, tam magni momenti esse, ut colligat Celeberrimus Auctor; *Velocitatem aëris fortissimo spiritu per laryngem expulsi absolvere posse eodem illo tempore unius minuti secundi pedes* 390. *id est* 400. *pedes, id quod ita intelligi velit, nimirum aërem ex ore impulsum, nisi statim dissiparetur, sed uniformi cum velocitate, quam primo instanti habet, pergere posse singulis minutis secundis, vel singulis arteriæ pulsibus excurrere* 400. *pedes Parisienses*; quam sententiam ulterius confirmat Epistola, quam magnus vir Joannes Bernollius Clarissimo Auctori conscripserat; verum mirari desii, ut animadverti Bernollius & Michelottum de fortissima, non autem de placida, lenique exspiratione sermonem habuisse; Ad superiora itaque redeundo, certum est, actionem inspirationis & expirationis magnum opus esse, ut natura fluidorum leges opportune regat; inspi-

ſpirato enim aëre pulmonares veſiculæ ſuperficiem quaſi ſphæricam obtinent ; exſpirato vero aliqualiter connivent, & laxatis quodammodo fibrarum ordinibus a quaſi ſphærica, ad quaſi ſphæroidalem ſuperficiem leniter declinando deveniunt ; hoc autem motu reciproco veſicularum, venæ & arteriæ veſiculis circumſcriptæ, in inſpiratione comprimuntur, in exſpiratione laxantur ; ſanguis itaque contentus inſpirando magis ſtringitur & atteritur, attritus vero ſuccedente exſpiratione particulis, quibus componitur, opportune miſcetur ; hæc autem attritio ſive reſolutio neceſſaria eſt, chylus enim mox ſanguini aſſociatus, nunquam debita agitatione, miſtioneque opportuna perfici poterit, niſi veſicularum pulmonarium oſcillatorio motu circumpoſita vaſa elaſtice urgeantur ; Licet vero celeberrimus Alphonſus Borellus (1) impoſſibile, aut ſaltem difficillimum cenſeat, partes ſanguinis heterogeneas quantumvis attritas ac reſolutas in pulmonibus inter ſe commiſceri, anguſtiſſimorum canalicurum culpa ; nihilominus immortalis Malpighius totis viribus in opere poſthumo pag. mihi 14. Borelli ſententiam ſtudet evertere, attritionem corporum & debitam miſtionem in pulmonaribus vaſculis poſiturus ; Quotieſcunque autem agitatio, attritio & opportuna mixtio corporum in canalibus pulmonum ſatis apte exequatur opere præcipue elaſticitatis aëris, veſiculas & conſequenter circumſepta vaſcula reciproco motu dilatantis ; proculdubio ex Malpighio ſuſpicari ulterius poſſem, motum quoque ſanguinis per pulmonaria vaſa ad ſpiralem aut quaſi ſpiralem inclinandum eſſe, (ut num. quoque 7. indicatum eſt ;) Inquit etiam immortalis Auctor eodem opere poſthumo loco citato : *His accedet ſanguinem in pulmonibus duplici motu agitari, a corde videlicet, & ab elatere aëris*, aut adderem ego, ab elatere veſicularum, ſi non placeat, aërem in pulmonaria vaſcula ſanguifera trajicere cum Malpighio ; *primo motu natura tentat motum rectum, in ſecundo fiunt ex laterali compreſſiones motus contrarii a circumferentia ad centrum, unde motus rectus perturbatur, quare ex his neceſſario ſequitur mixtio, & attritio particularum ſanguinis* : Cum autem ex duobus hiſce motibus eodem tempore exercitis, quorum unus rectus eſt, tranſverſalis alter, neceſſario componatur motus quidam ex utroque motu compoſitus, qui neceſſario ex mechanicis inclinatus eſt & obliquus, videlicet quaſi ſpiralis ; conjectari licebit, motum ſanguinis per pulmonaria vaſa accedere poſſe ad motum quaſi ſpiralem, vi cujus quoque felicius reſolvuntur & atteruntur corpora, & attrita debite miſcentur ; quidquid ſit tamen de hoc.

23. Conjectari liceat actionem inſpirationis & exſpirationis non fieri tantummodo a motu muſculorum intercoſtalium, actione diaphragmatis & opere elaſtico veſicularum pulmonarium ; verum etiam adjuvari a motu periſtaltico vaſorum reticulariter poſitorum circa pulmonares branchiorum veſiculas ; Enimvero autopſia conſtat, fibras omnes, & multo magis vaſa quælibet ex fibris nerveis, muſcularibus & membranoſis elaborata periſtaltico motu dotati ; hujuſmodi autem periſtaltici motus artificio fibræ omnes poſt ſtatum naturalis elongationis, intra ſeſe contrahuntur & reſipiſcunt ; quæ actio arteriis quoque & venis naturaliter accidit : & ſane clariſſimus Lyſter (2) omnia prius edocuit, inquit enim : *Pulmonum vaſa propter æqualem connexionem cum bronchiis extendi & ampliari & ſimiliter abbreviari & conſtringi*. Deinde vaſorum pulmonarium abbreviatio aliunde fieri poteſt ; vaſa enim pulmonaria modo ingrediente aëre erecta ſunt & extenſa, poſtmodum egrediente aëre inflexa & inclinata laxantur & decumbunt; Vaſa itaque arterioſa pulmonaria cum venoſis retis in modum efformata placeat primo obſervare juxta naturalem longitudinem, poſtmodum vero intra ſeſe contracta & abbreviata, ut exigit naturalis actio motus periſtaltici : Itaque ſupponatur arteria ODC, (3) quæ venæ CMO retis in modum unita ſit in punctis connexionis O & C ; ſintque ambo vaſcula juxta rationem naturalis altitudinis OD & CM ; naturalis vero latitudinis DC & MO deſcribantque ſimul unita quadrangulum rectangulum ODCM. Poſtmodum opere motus periſtaltici reciproca actione vaſcula hæc contrahantur, & abbrevientur ; ita ut rectanculum ODCM contrahatur in rectangulum EDCF minoris altitudinis, ut evidenter in motu lumbricorum hujuſmodi actiones facile

(1) Pag. 108. ſecundi Tom. de motu Animalium.

(2) Diſſertatione de Humoribus pag. 20.

(3) Figur. 4.

mo; Ex his clarum est, quam facile transitus fieri possit a vera pleuritide ad peripneumoniam, eo quia quoties sanguis lentescere, aut impediri incipiat in extremis vasculorum finibus sive peripheria pulmonum, opus est, sanguinem ibi lentescentem advenienti novo sanguini impedimentum esse allaturum, sicque communicato canalibus quoque majoribus ipso sanguinis impedimento parari quoque poterit facilis via ad peripneumoniam elaborandam; quare licebit suspicari, *Spuriam Pleuritidem* vere non in pulmone, sed extra pulmonem, in musculis videlicet respirationi inservientibus, aut intra musculos & pleuram ponendam esse, ut frequentes cadaverum sectiones palam ostendere visæ sunt.

25. An autem particulæ aëris per bronchia excurrentes sanguinem ingrediantur, nondum adhuc a dimicantibus Anatomicis & Philosophis determinatum est; certum tamen est, aëreas particulas sanguini adesse, ut evidenter imposito sanguine in machina Boyleana clare innotescit, ibique elaterium suum exercet; hæ fortasse cum fuerint chylo commixtæ, facile in sanguinem traductæ fuerunt; Malpigius tamen licet ingressui aëris in pulmones assentiri videatur; nihilominus non aërem absolute, sed probabilius putat, *quid latitans in aëre & aqua etiam summe mobile & activum separari, quod fortasse luminis naturam sapit; ex urina enim, quæ est portio sanguinis luminosum corpus coruscans, flamamque concipiens extrahitur, ut patet in Phosphoro Nobilissimi Boylei. Oper. Posth. pag.* 16. Sed hæc mira non sunt; ante enim Malpigium non ab aëre & aqua tantum luminis particulas educi creditum est; verum celeberrimus Pater Grimaldus Societatis Jesu semper laudandus *prop.* 47. *num.* 1. *de Luce & Lumine*, in putrido ligno, noctiluca & vermibus mirandam vim ad producendum lumen esse docuit; inquit enim: *Gratis & immerito suspicaretur aliquis, quod modicus ignis, aut lignum putridum & noctiluca, aliudve sive animalculum, non habeat facultatem gignendi in se lumen, illudve ad multorum milliarium distantiam ejaculandi tanto impetu, ut citissime ac per lineas semper rectas procedat, tum directe, tum reflexe, tum denique refracte.* Clarissimus quoque Vallisnerius tot meritis ubique celeberrimus, tum in Italia, cum in Indiis aliquas cicindelas mihi indicare dignatus est, (1) quæ multum luminis ejaculantur; quare tanti præceptoris testimonio fretus facile credidi, quæ tam celeberrimi viri antea docuerunt. Sed relictis his, licet intento nostro opportunis, redeo ad Malpigium, qui in noctilucæ observationibus Angelicanæ societati traditis, notat concavitatem binis ultimis incisuris noctilucæ excitatam, succo quodam repleri, qui fons est luminis: *Malpigius in Oper. Posth. pag.* 85. Quamobrem ex his non mirabor, ab aëre etiam & aqua sanguinis animati animalis, pulmonum opere, separari quoque luminosa corpuscula & per pulmones in massam sanguinis ejaculari, ibique hanc intestinis motibus agitari; etenim cum luminosæ particulæ mobilissimæ ac tenuissimæ sint, vesicularum pulmonarium foraminula subire facile possunt, & in tangentia venarum & arteriarum vascula eadem lege penetrationis introire; verum ingressæ citissimo motu objecta fluidorum corpora valide urgent, totumque sanguinem intestina ac multiplici agitatione succutiunt; ex his fortasse luminosis corporibus sanguinem ingressis, parum, aut minimum refractis alte rubescit in pulmonibus sanguis, quam ruboris indolem nitro aëreo fortasse minus recte clarissimus Mayovius adscripserat; Scio quidem in chymicis salia volatilia, si cum sulfureis spiritibus opprtuna mixtione digerantur, tincturam quoque rubicundam induere, quæ præcipue in sanguine pulmonari ex similium corporum debita mixtione potest contingere; nihilominus cum hujusmodi phænomena, quæ ad colores spectant, luminosis corporibus præcipue debeantur; propterea in hac re pro particulis luminis ab aëre separatis per pulmones, & in sanguinem ingressis Malpigii sententiæ facile assentirer; Hinc suspicandum est, in cœnoso aëre & impuro sanguine minus lucis, minusque particularum luminis adesse, quarum vi particulæ sanguinis & lymphæ minus agitatæ coguntur imminuta agitatione, attritione & mixtione lentescere: Hinc inflammationes, hydrops pectoris, aut læsio respirationis paulatim accedunt; quidquid sit tamen de ingressu aëris in pulmones, certum est, a vitiato, aut pestilenti aëre brevi tempore sanguinem vitium trahere, innumeram timen-

(1) Epistola die secunda Decembris Anno 1722.

mendorum morborum familiam allaturum, quin imo non tenuis malorum numerus ab aëre quoque nimis elastico, aut nimis compresso sortitur. Enim vero si forte contingat pulmonares vesiculas mulctatas esse materia quadam e glandulis tracheæ decidua, in brochiis lentescente; ut in asthmate humido; aut spasmodice contractas esse in minores areas; ut in asthmate sicco: tunc debita quantitas aëris a dilatatione naturali thoracis impulsa in pulmones, cum non tota placide contineri, aut libere vagari possit intra pulmonares vesiculas, fas est, eam quantitatem aëris intropulsam densiorem fieri, nimisque compressam detineri in vesiculis: velut in statu violento; ibi autem cum densitates sint elasticitatibus quamproxime in ratione homologa, cumque vis elastica compressi aëris otiosa diu permanere non possit, validiori nisu, quam par est, urgebit & vim faciet contra vasa circumjacentia, vi cujus canalium sectiones imminutæ fient; unde libertate sanguinis circulantis aut impedita, aut imminuta, factoque motu sanguinis asymmetro, laboriosa & gravis succedet respiratio, & pericula inflammationis & suffocationis aliquando minabuntur.

26. Verum non istæ tantummodo sunt asthmatum & morborum pulmonarium causæ, faciliores fortasse & sæviores occurrunt; siquidem si seri particulæ a lymphaticis, aut e tracheæ glandulis in pulmonares vesiculas decumbant, ibique adeo colligantur, ut spatia illa glandularum impleantur, ab aëris particulis occupanda: proculdubio enorme pondus in pulmonibus emerget. Ut autem hæc magis manifesta fiant, necessarium putavimus pondera aeris & seri quamproxime indagare; cum autem pondus seri facilius haberi possit, si cum pondere aquæ communis comparari curaverimus, propterea ut intento nostro probabilior & proximior succedat eventus, nonnullas analogias præmittendas necessarium credimus inter serum & aquam communem diversi generis & regionis, ut determinatum seri pondus colligere facilius possimus. Itaque notandum est, celeberrimum Jacobum Hermannum *lib. 2. prop. 171. Phron.* ex supputationibus magni Jacobi Bernollii facile demonstrare, gravitatem aeris ad gravitatem aquæ fuisse in ratione 1. ad 800. Celeberrimus autem Taylor Anglus *pag. mihi 104. Methodo incrementorum directa & inversa* exposuit experimentum a clarissimo Haukesbejo factum, ostendens aeris densitatem mediocrem ad densitatem aquæ esse proxime, ut 1. ad 820. cum autem densitates corporum sint ponderibus eorundem proportionales; idcirco pondus quoque mediocre aeris ad pondus aquæ communis Anglicæ erit ut 1. ad 820. proxime. Ita Archibaldus Pitcarnius Scotus, *pag. 189. de fluxu menstruo*, expertus est, gravitatem aeris ad gravitatem aquæ Scoticæ esse circiter ut 1. ad 1000. pariter nobilissima Academia Florentina *Experimento 255.* observavit, pondus aeris ad pondus aquæ communis fuisse in ratione 1. ad 1179. proxime. Ulterius acutissimus Pater Franciscus Lana *in suo Prodromo pagina mihi 53.* experimentis accuratissime institutis expertus est, pondus aeris nostri Brixiani datum vas replentis esse ad pondus particularum aquæ Brixianæ idem vas replentis quamproxime ut 1. ad 640. Hisce itaque præmissis placeat supponere, quod a Philosophis ac Medicis pro vero habitum est; serum nempe sanguinis præcise & secundum se & naturali in statu consideratum, nil aliud esse, quam ipsamet aqua communis; ut prima quoque Dissertatione numero 2. indicatum est. Omnes siquidem aqua communi vescimur & nutrimur; quare serum sanguinis secundum se erit aquæ communi quamproxime proportionale; quapropter colligi potest, aquam unius loci sub eodem volumine esse quamproxime ad aquam alterius loci sub eodem volumine: ut homologe est serum sanguinis alicujus hominis in primo loco sub eodem volumine ad serum alterius hominis in secundo loco quamproxime & sub eodem volumine; & permutando erit aqua unius loci ad serum sanguinis unius hominis in hoc loco & sub eodem volumine, ut aqua communis alterius loci ad serum sanguinis alterius hominis in hoc altero loco quamproxime; quare juxta nostrum propositum erit pondus aquæ communis Brixianæ sub eodem volumine ad pondus seri nostri sanguinis naturaliter se habentis, ut quamproxime est pondus aquæ communis Anglicæ ad pondus seri Anglici sanguinis humani; sed pondus aquæ nostræ communis est ad serum sanguinis nostri (*per numerum 16.*) in ratione granorum 1749. ad 1803. proxime; ergo etiam homologe pondus aquæ Anglicæ granorum 820. erit ad pondus seri Anglici sub eodem volumine, ut 820. ad 845. $\frac{555}{1749}$ proxime; quare fiet analogismus ut 1749. 1803. 820. 845.

845. $\frac{555}{1749}$ Veritas autem hujus analogismi innotescit quoque usu logarithmorum; facta siquidem summa logarithmorum respondentium secundo & tertio numero proportionali & ab hac subtracto logarithmo primi numeri absoluti emerget logarithmus 2. 9271197. quamproxime indicans, quartum numerum proportionalem quæsitum esse 845. $\frac{555}{1749}$; Sed pondus aeris per experimentum relatum a celeberrimo Taylor ad pondus aquæ Anglicæ est ut 1 ad 820; ergo etiam pondus aeris ad pondus seri sub eodem volumine cum aqua Anglicana erit proxime ut 1 ad 845 $\frac{555}{1749}$

Pariter cum pondus aquæ nostræ ad pondus seri nostri sub eodem volumine sit granorum 1749 ad grana 1803 proxime erit pondus aquæ Scoticæ granorum 1000. ad pondus seri sanguinei Scotici sub eodem volumine, ut grana 1000 ad grana 1030. $\frac{702}{1749}$ proxime; sed pondus aeris ad pondus aquæ Scoticæ est per Archibaldum Pitcarnium ut 1 ad 1000; quare erit quoque pondus aeris ad pondus seri sanguinei Scotici, ut 1 ad 1030 $\frac{1530}{1749}$ proxime.

Ita rursus cum pondus aquæ nostræ ad pondus seri nostri sub eodem volumine sit granorum 1749. ad grana 1803. pondus quoque aquæ Florentinæ granorum 1179. erit ad pondus seri sanguinis Florentini sub eodem volumine, ut grana 1179 ad grana 1215; $\frac{702}{1749}$ sed pondus aeris Florentini (per experimentum 155 Academiæ Florentinæ) ad pondus aquæ Florentinæ est proxime ut 1 ad 1179 ergo etiam pondus aeris ad pondus seri sanguinei Florentini erit proxime ut 1 ad 1215 $\frac{702}{1749}$

Denique cum pondus aquæ nostræ ad pondus seri sub eodem volumine sit proxime granorum 1749 ad grana 1803; pondus quoque granorum aquæ nostræ communis Brixianæ 640, erit ad pondus seri Brixiani sub eodem volumine, ut 640 ad pondus granorum 659 $\frac{1329}{1749}$ proxime, sed pondus aeris ad pondus aquæ nostræ communis est ex Patre Lana in ratione 1 ad 640 proxime; ergo etiam pondus aeris ad pondus seri nostri sanguinis sub eodem volumine cum aqua nostra communi erit proxime, ut 1 ad 659 $\frac{1329}{1749}$; quare fiet ultimus analogismus sit, ut 1749. 1803 : : 640. 659 $\frac{1329}{1749}$; hæc autem quarta proportionalis innotescet quoque usu logarithmorum; etenim juxta horum regulas operando emerget logarithmus 2. 8 1 9 2 8 5 0 proxime indicans quartum numerum proportionalem quæsitum esse 659 $\frac{1329}{1749}$

Hisce itaque repertis accedimus rationabiliter conjecturis; enim vero si una vesicula pulmonaris contineat naturaliter particulas aëris, cujus pondus se habeat ut unum; si postea hæc eadem vesicula aqueis particulis repleatur, necessario pondus aquearum particularum erit proxime in ratione 640. ad 1; cum autem serum sanguinis gravior sit aqua communi sub eodem volumine in ratione probabiliter proxima granorum 1803 ad 1849, per regulas proportionum quoque manifestum jam est, gravitatem seri sanguinei in eandem vesiculam defluxi e glandulis tracheæ, & in eadem vesicula contenti fore proxime in ratione 659 $\frac{1329}{1749}$: Quamobrem palam est, quam facile pulmo vitiari possit, & in immensum alte gravari, quotiescunque non una tantum; sed plures vesiculæ pulmonares loco aëris, cui expediendo destinantur, seri particulis repleantur; Hinc constat, quam grave onus ferre debeant pulmones, quoties serosis humoribus saginantur; quamobrem fas est oriri necessario altam respirationem magnumque anhelitum fieri, & animal molestissima anxietate, ac stertore cruciari cum periculo suffocationis, aut saltem facillimæ dispositionis ad pulmonum hydropem elaborandum; quæ omnia passim contingere possent, nisi natura continuata expiratione & assiduo excreatus opere a fluenti humorum sarcina paulatim liberaretur.

DISSERTATIO III.

De motu sanguinis per universum Corpus cum Mechanicis morborum causis.

PUlmonum morbis brevi stylo exaratis instituti nostri ordo exigit, reliquorum morborum familiam quærere, horumque causas eadem mechanica, brevique methodo, quantum rationales conjecturæ ferunt, invenire; sanguis itaque tum ascendens; cum descendens impulsui cordis motum debet; & quoties natura languente cor non otium fecerit, conatur impulsus sanguis ima & summa naturæ loca rimari; verum quia sæpissime fluidum hoc expulsa innocentia vitium trahit, propterea & naturalis hujus fluidi motus gravi naturæ incommodo sequitur sanguinis culpam, & ambo funesto morborum numero animal diruunt; quæ omnia ut quæram, superius conjectura nos docuit num. 15.: ; momentum sinistri ventriculi multo majus esse momento dextri; cum enim a ventriculo sinistro sanguis per universam animalis machinam supra & infra eodem tempore projici debeat, certe ventriculus sinister tantis momentorum gradibus donandus fuerat, utpote majoribus & robustioribus fibris munitus tanto oneri opportunis. Itaque a ventriculo sinistro ejaculatus sanguis arteriam magnam ingreditur, quæ observationibus Anatomicis ad quatuor circiter digitos indivisa totum sanguinem quantitate & impetu amplectitur. In hujusmodi arteriæ magnæ principio animadvertit Clarissimus Bellinus amplitudinem arteriæ, quæ cordi affigitur, minorem esse amplitudine maxima sinistri ventriculi; sanguis idcirco a ventriculo expulsus cum non totus intra capacitatem arteriæ cordi affixam per quatuor circiter digitos contineri possit, incipit urgere arteriæ latera, quæ extorsum quaquaversus dilatata inchoant motum pulsationis arteriarum; in hoc arteriæ magnæ principio hujusmodi sectionem circularem inquirendi necessitas postulat, quantitatem sanguinis dato tempore transeuntis, quantum possibile est, investigare. Itaque licet sectiones arteriarum variæ ac diversæ sint juxta varias hominum moles, ætates ac figuras; nihilominus ex mediocri hominum altitudine pluries observata collegi, arteriam magnam prope basin, & per quatuor ultra digitos, ut plurimum huic diametro A B accedere (1); Methodo autem lineæ circini proportionum divisa est linea diametri A B in 25. partes æquales; quare ex data diametro facile ex Geometricis reperire datum erit sectionem circularem arteriæ ejusdem, sit enim diameter A B circuli quæsiti partium 25. —— b, eritque quadratum diametri —— b b partium 625; area itaque quæsita supponatur —— y; Hisce suppositis cum ratio quadrati ad circulum inscriptum sit proxime *ex Archimede*, ut 14 ad 11, fiatque 14 —— c; 11 vero —— e; erit ergo Analogismus ut c. e : : b b. y; quare ex Geometricis erit æquatio c y —— b b e, & dividendo æquationem per c, erit y —— $\frac{bbe}{c}$ cum autem quadratum b b sit —— 625 & e sit —— 11, erit productum b b e —— 6875, quod divisum per c —— 14, erit $\frac{bbe}{c}$ —— 491 $\frac{1}{14}$, seu juxta methodum decimalium —— 490. 625. pro valore quæsito quantitatis y; quare sectio circularis A B E F, seu area quæsita arteriæ magnæ prope basin, cujus diameter est A B divisa in 25 partes, erit partium decimalium 490, 625. —— y; Sic facto quadrato diametri M N (2) Arteriæ magnæ descendentis in sexdecim partes divisæ superioribus æquales, erit hoc partium 256; unde reperietur area circularis M O N P arteriæ magnæ descendentis fore partium 200, 960 proxime: eadem methodo facto quadrato diametri Q R (3) arteriæ magnæ ascendentis in 12 partes divisæ erit hoc partium 144, quare fiet area circularis Q S R V arteriæ magnæ ascendentis partium 113, 040 proxime.

28. Ex his sectionibus ascendentis & descendentis arteriæ magnæ aperte constat, quanta futura sit sanguinis quantitas per singulas sectiones transiens quacunque systole; cum enim a vi impetus sinistri cordis sinus impellatur utplurimum sanguinis uncia, nempe grana sanguinis 480 (*juxta Vecheri mensuras*): ut cordatiores judicant Anatomici; cumque ratio sectionis circularis ascendentis arteriæ ad sectionem circularem descendentis, sit ut 113. 040. ad 200. 960.

(1) Fig. 6. & 7. (2) Fig. 8. (3) Fig. 9.

960. juxta decimales, seu ut 12 ad 21 $\frac{1}{3}$ proxime; proculdubio juxta hanc rationem divisa quantitas sanguinis granorum 480, ibunt naturali lege & remotis impedimentis, grana sanguinis 174 $\frac{18}{33}$ per sectionem ascendentis, & grana sanguinis 305 $\frac{15}{33}$ ibunt per sectionem descendentis arteriæ magnæ. Reperta autem sectione arteriæ magnæ juxta rationem datæ diametri, animadvertendum est, hujusmodi sectionis peripheriam non statim conice stringi, sed per quatuor digitos productam usque ad divisionem arteriæ nullam parere sanguini transeunti resistentiam; hoc autem summo consilio a natura factum videtur, ne per primum illud arteriæ magnæ spatium facta sanguini resistentia, retropulsus sanguis impedimento esset successuro & motui libero sinistræ auriculæ. Cæterum hoc vitium facile accideret, si aut callo, aut tuberculo, aut polypo vestiretur arteriæ principium, inæquales & inordinatas pulsationes pariturum, gravi vitio ordinatæ circulationis.

29. Modo secuturi motum sanguinis per aortam descendentem conjectamur, grana sanguinis 305 $\frac{15}{33}$ nempe drachmas quinque proxime, singula pulsatione inferius vibrari; sanguis autem, utpote grave corpus inferius descendendo variis motibus agitatur in arteria; quamobrem acturus de morbis supra & infra cor, ibi universaliter permittendum est, experimentis notum esse, eodem & æquali tempore pulsum vibrari in dextro carpo manu inferius demissa, ac in sinistro manu elevata; eodemque tempore vibrationem pulsus in utroque demisso carpo sentiri, ac in arteriis temporum, & in arteria cæliaca; quare ex chirurgicis observationibus manifestum est, eo & æquali tempore, quo cordis systoles vibrat quantitatem sanguinis, ambas cerebri menynges pulsationes suas edere cordis pulsationibus isochronas; quare ex his Celeberrimus Bellinus *in suo tractatu de pulsibus pag. mihi* 50. animadvertit, impetum per omnes arterias sanguini imprimi eo puncto temporis, quo cor constringitur: Præterea certum est, ut num. quoque xi. innuimus, ramos majores arteriarum dividi in minores, & minores in minimos, & consequenter sanguinem a majoribus ramis fluere in minores, & a minoribus in minimas ramificationes; cum autem in vasculis toties divisis decrescant semper vasorum circumferentiæ, proportionaliter quoque augebuntur sanguini resistentiæ, & sic majora fient decrementa velocitatum sanguinis: idcirco ad ultimas minimarum arteriarum ramificationes delatus cum continuo & successivo decremento velocitatum, tandem aliquando deveniet ad motum quasi minimum: sic flumina quantumvis velocissima in plures, pluresque ramos divisa acquirunt singulis canalium divisionibus proportionalia semper decrementa velocitatum; inde experimur, sanguinem e capillaribus, minimisque canalibus carnium incisarum tali lento pede, quantumvis continuo, effluere, ut guttatim exstillet. Id vero præ aliis adversus celeberrimum Jacobum Jurium Societatis Regiæ Londinensis Secretarium demonstravit accuratissime Michelottus (1); Cæterum hanc rem legi quoque firmatam a doctissimo Bernardino Zendrino in celebri tractatu *de China china* referente, proportionem motus sanguinis a corde expulsi per magnam arteriam ad motum sanguinis in capillaribus vasculis observatum fuisse a clarissimo Jacobo Keillio in ratione 1000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 00 ad unitatem; quamvis hujusmodi proportio præcise definiri non possit, ut pluries animadvertit laudatus Michelottus *de Separatione fluidorum &c.*

30. Itaque arteria descendens plures ramos intercostales primo distribuit, qui per costarum musculos effusi morbos pariunt vitio respirationis; sic sanguis in arteriosis canalibus, aut ultro lentescens, aut aliquando stagnans, nec a venis facile exceptus, quantum par est, dolores laterum facile parat; sic musculi intercostales a fixato aut lentescente sanguine obruti ægre elevant costas & deprimunt; sic diaphragma particeps vitiati motus costarum parum & ipse deprimitur & elevatur respiratione aut ablata, aut imminuta. Infra intercostales musculos phrenica arteria per totum diaphragmatis spatium excurrit arteriosum sangui-

(1) De separatione fluidorum pag. 101, 102.

nem diaphragmati donatura; proculdubio si sanguis aut nimio motu, aut densitate peccaverit, tunc diaphragmatis planum obruitur parta inflammatione; sic si nimia sanguinis copia, aut lentescens sanguis diaphragma inundet, tunc muscularia spatiola implentur, & circumferentia diaphragmatis contracta ad centrum accedere cogitur. Diaphragma autem costis alligatum costas itidem trahit ad centrum diaphragmatis, ibique arcte retinet; sic costis non libere elevatis, nec expansis pulmonibus, & aere minori quantitate in ipsos ingrediente fit inspiratio imminuta, & expiratio nimium languida; præterquam quod diaphragmatis planum plus justo ponderosum, magisque iners ad motum, nec ascendenti chylo viam & manum affert, nec pulmonibus libertatem: aliquando convulsis, contractisque nervis diaphragma excurrentibus stringuntur arteriarum sectiones impedita fluenti sanguinis libertate; musculares itidem fibræ eadem lege convulsæ manent contractæ, & nullo motu peristaltico serpentes sanguinem in otio tenent, ne ulterius in venas feratur; ex his exposita jam incommoda magis succrescunt, & concursu nervorum cebri quoque opera diruuntur.

31. Infra diaphragma excurrit arteria cœliaca, cujus dexter ramus tribuit ventriculo gastricam dextram & omento epiploicam, pancreati dat pancreaticam, duodeno duodenam, cysticam felleæ vesicæ, & hepaticam hepati elargitur arteriam; sinister vero ramus gastricam minorem parit, quæ per mediam ventriculi regionem effusa partitur, & coronariam stomachicam superiori ventriculi orificio donat, cingitque coronæ ad instar; & gastricam sinistram, quæ deorsum ad ventriculi superiora & ad pylorum transfertur; sinister quoque cœliacæ ramus emittit gastro-epiploicam, quæ superiore omento suffulta & omento, & sinistro fundi ventriculi lateri ramos tradit; Ulterius quosdam ramos pancreati, & lieni multos elargitur; ex tot autem arteriæ cœliacæ ramis ad tot viscera decurrentibus, manifestum est, horum viscerum labes & vitia facile invicem convenire; etenim si massa sanguinis sylvestri sale gravida vitium fecerit, ea portio, quæ per gastricas arterias & per gastro-epiploicam fluit, regionem ventriculi madefactura stomachi membranas punget acerrime; sic acriter contractæ vomitum, aliquando singultum, aliquando stomachi dolores, languores, anxietates & lypirias febres ventriculo inflammato parturient; quin imo contractis stomachi fibris contrahuntur quoque arteriæ, & spatia arteriarum fient minora; sanguis propterea succedens cum resistentias majores reperiat, incipit lentescere, cogitque venturum sanguinem per alios vicinos, magisque apertos canales majori quantitate inferius effluere; sic cum arteriæ epiploicæ, & gastro epiploicæ ramos quoque omento donent, fluet sanguis per inferiores omenti ramos, plusquam decet, ea videlicet ratione, ut tantum motus & quantitatis tribuatur vasculis omenti, quantum motus & quantitatis a ventriculi arteriis detrahitur; sicque vitio opportunæ & proportionalis distributionis massæ sanguineæ, tumefactæ magis omenti arteriæ abdomen quodammodo elevant, ut in hypochondriacis sæpissime experimur; sensibiles propterea fient arteriarum pulsationes in abdomine; eo quia cum ex angustia contractorum vasorum stomachi necesse sit sanguinem majori copia per alios vicinos canales, qui canalibus stomachi correspondent, viam quærere; ab augmento quantitatis sanguinis augetur quoque ejusdem velocitas; sic cum a quantitate majori sanguinis dilatentur magis arteriæ, & ab augmento velocitatis celerius distrahantur extrorsum arteriarum latera, opus est ab utraque causa arterias in hypochondriacis affectionibus sensibili magis motu pulsare; quare non semper in hypochondriacis accusanda est nervorum convulsio, non semper flatuum contentorum impetus. Dexter autem cœliacæ ramus cum pancreati, duodeno, & vesicæ felleæ vasa ferat, jungit quoque communione vasorum & pancreatis & duodeni & vesicæ felleæ morbos & vitia; quoties enim sanguis impurus fuerit, pancreatis glandulas deposita fæce facile obstruit, eademque lege arteriarum communicantium impeditis cystis felleæ vesiculis, aut non æque separant adustum sulfur, aut separatum languescit iners ac vapidum, quod per choledochum ductum in duodenum delatum inepte in officio est chylo depurando; si forte a succis præterfluentibus irritato duodeno convulsa crispentur duodeni latera, arteriæ duodenum vestientes angustiores fiunt, mutantur arteriarum directiones, & obliquitate facta transeunti sanguini moram ferunt; cogitur idcirco succedens sanguis retardato motu alio declinare,

re, & pancreaticam & cysticam arteriam motu & copia inundare; pancreatica idcirco & cystica majorem sanguinis quantitatem excipientes, quam par est, temporibus æqualibus, & majores pancreati sales, & vesicæ felleæ adusta & acria sulsura largius donant, ambæ suum visceribus incommodum paraturæ; Hujusmodi incommoda sibi parat superius ventriculi orificium, quoties arteria coronaria convulsis nervorum fistulis, quæ per os ventriculi superius repunt, suo in officio orietur, ne sanguinem libero pede ducat.

32. Postmodum magno in officio effusæ serpunt per mesenterium meseraica arteria superior, quæ omnia intestina tenuia, & meseraica inferior, quæ crassa undaquaque circumligant; verum quia motum sanguinis per hæc vasa sæpe sæpius a contento flatuum impetu viriari facile est, non erit fortasse ineptum hac data loci opportunitate circa flatuum vires conjecturas indicare, a quibus & intestina, & vasa intestinalia pati sæpe sæpius contingit. Itaque cum flatuum materia nil aliud esse videatur, quam aggeries particularum aeris, quibus salinæ sulfureæ & aqueæ ciborum solutorum particulæ associatæ sunt, rationabiliter suspicari licet, ex natura aeris flatuum quoque indolem ac vires simili lege nos assequi posse; idcirco numerabo flatus inter fluida difformiter gravia, quorum viribus tria præcipue conspirare visa sunt, *densitas nempe particularum*, *earundem vis elastica*, *& calor agens*: Itaque cum densitates aeris sint elasticitatibus quamproxime proportionales, flatuum quoque densitates elasticitatibus suis quamproxime proportionales habendæ erunt; quapropter cum flatuum particulæ aliquando densiores sint, aliquando rariores; quoties flatuum materies densior fiet, tunc horum vis elastica major erit; minor vero, quoties flatuum materies minorem densitatem exceperit, notum jam est, flatus in intestinis familiari & consueto cursu sursum, deorsumque decurrere, ut libere aut supra, aut infra exire possint, neque intestinalis familia pati solet nisi violenta erectione horum itus, reditusque impediantur; sæpissime autem accidit, aut a contracto nimis ani sphinctere, aut ab induratis in recto fæcibus, aut a coli valvula nimis tensa una cum pyloro alte contracto flatus non ea libertate ferri posse, ut per superiora, aut per inferiora egrediantur, quo casu intestina pati acerrime opus est. Enimvero si quantitas flatuum claudatur infra coli valvulam intra intestinum rectum, induratæ vero fæces, aut spasmodica contractio sphincteris ani, horum egressus impediant; tunc cum coli valvula introitum donet versus rectum, regressum vero impediat, opus est, flatus contentos varios densitatis gradus esse acquisituros, juxta quos, cum horum vis elastica sit quamproxime proportionalis, necesse est flatuum vires ea ratione contra objectos intestinorum parietes elastice arietare debuisse, quam gradus densitatis postulaverint; cum autem isti gradus densitatis aliquando summi esse possint, summa quoque vis elastica flatuum futura erit damno summo intestinorum. Præter densitatem urget vim elasticam circumjacentium viscerum calor, vi cujus flatuum particulæ rarefactæ majus spatium quærere coactæ sunt; enimvero cum calor (1) sit ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente, hujusmodi autem impressiones sint in ratione composita ex duplicata celeritatum particularum calidarum, & simpla densitatum earundem; proculdubio colligi potest, quantum extendi & rarefieri proportionaliter debeant flatulentæ materiæ, quotiescunque præter actionem naturalis elasticitatis, gradibus densitatis homologam, a calore viscerum, aut alterius generis ultro urgentur; videlicet in ratione composita ex ratione elasticitatis flatuum restrictorum & densitatis corporis calidi ambientis, & quadrati velocitatis particularum ejusdem; quare si flatuum restrictorum elasticitas acquisitæ densitati homologæ supponatur —— e; corporis vero calidi ambientis densitas —— d; velocitas vero particularum corporis calidi —— u; erit caloris actio seu momentum a calore circumjacentium viscerum, aut alterius generis excitatum contra flatus tali ratione restrictos, ut e † d † u u; Juxta quam rationem rarefieri flatulenta cor-

(1) Prop. 85. Herman. Phron.

corpuscula valde conantur, ingens magnumque spatium occupatura. Quæ hucusque dicta sunt de vi & momento flatuum contentorum, & restrictorum in recto intestino infra coli valvulam, simili ratione de flatibus contentis, & restrictis in reliquis superioribus tenuibus intestinis, aut pressione, aut convulsione spasmodice contractis philosophandum erit: sæpissime etiam in intestinis separantur a glandulis intestinalibus fluida quædam, aut aliunde effluunt hinc inde succi e choledocho ductu, aut pancreatico, qui cum particulis aëris intime commixtis tractu temporis in rugis, aut intestinorum cellulis densiores fiunt, viscidi, glutinosi, aut austeri; quapropter latentes aeris particulæ intus inclusæ, & violenter compressæ taliter agunt, ut ab extraneo viscerum calore tandem aliquando dissoluta horum succorum viscidorum compage, collectæ intus aeris particulæ elaterium suum alte exerceant; & ad majus & grande spatium rarefacta & ejaculata succorum elementa, quibus miscentur, violente in intestinorum membranas arietent, & salinis particulis, quibus uniuntur acerrime, altis lancinationibus urgeant: sic summi hominis fama Leibnitius rationem explicuit, ut refert Michelottus *pag. 44. de separat. fluid. cur aqua frigore in gelu conversa tormentum bellicum, in qao continetur, divellat, & impetuose diffringat, id enim ita fieri existimavit, aquæ fluiditate per frigus ablata particulæ aeris compressi latentes inter aquæ partes uniuntur, glandioresque evadunt, ideoque magis idoneæ fiunt ad agendum in latera tormenti bellici*. Intestina itaque tanto nisu impulsa & salibus acutis vulnerata spasmos, tormina, & dolores parturiunt. Hic sæpe a flatibus singultus, colicæ affectiones, & inverso intestinorum motu enormi cum vomitu volvulus aliquando succedunt; fere semper ab alto flatuum elaterio extensæ fiunt intestinorum membranæ, & abdomine elevato tota quanta est abdominis regio tympani in modum, & resonat & intumescit. Deinde sæpe contingere potest, flatulentas particulas majus spatium adepturas vasorum lacteorum oscula versus cavitatem intestinorum jam aperta violentissimo motu ingredi, & per tenuissima hujusmodi vascula elastico nisu excurrentes hæc gravi ruptura divellere, inde effuso sero incurabilis hydrops a flatu absque ullo aut aeris, aut copiosæ lymphæ vitio continget. Ulterius ex his impedito diaphragmatis motu angitur animal difficili respiratione. Verum majora aliquando damna parturiunt flatus, quoties contractis in spasmos, aut nimium extensis intestinorum membranis, vasa meseraica quæcunque per tenuia, & crassa intestina ubique vagantia arcte contrahuntur, fiuntque aut impeditæ, aut imminutæ sectionis. Sanguis enim fluxurus motu suo impeditur, ne libere circumeat; stagnat idcirco intra contractos intestinorum parietes cum acri intestinorum inflammatione; præter hæc sanguis stagnans, aut lentescens impedimento est sanguini successuro: sic arteriæ meseraicæ impedito, aut lentescente sanguine turgidæ pulsant enormiter viam sibi paraturæ, & aliquando cum mesenterii inflammatione interni abscessus erumpunt; sic in affectionibus hypochondriacis alte grassantibus cum gravi intestinorum borborygmo non levis timor est, quin hujusmodi mala aliquando succedant; deinde ob hujusmodi solidorum ac fluidorum vitia peristalticus intestinorum motus, aut lentus fit, aut nullus; nullæ propterea a glandulis intestinorum; nullæ, aut paucæ extra intestina promoventur fæces; & otiantibus intestinis succi hepatici & pancreatici naturæ damno languescunt.

33. Harum arteriarum meseraicarum opere utiles particulæ ab inutilibus pedetentim separantur a sanguine mechanica glandularum intestinalium structura, in quas arteriæ ipsæ desinunt; separationis autem artificio succurrit præcipue peristalticus intestinorum motus; unde postmodum fœculentæ particulæ in unam massam collectæ naturæ commodo foras ejiciuntur. Naturæ artificium observanti liceat conjectari, intestinorum figuram cylindricam esse, aut ad cylindricam accedere, & meseraicas arterias; ita & socias venas esse cylindro intestinali circumscriptas, & circum intestina ipsa describere arcus aut circulorum segmenta. Quoties itaque in motu peristaltico intestinales annuli versus axem minoris sectionis fiunt, arcus seu segmenta circumscriptarum arteriarum sibi invicem accedunt, & curvitas segmentorum necessario major fit & elevatur; e contra in eodem peristaltico motu, quoties extenduntur intestinales annuli recedendo ab axe, proportionaliter recedunt a se invicem, etiam arcus, seu segmenta arteriarum, & curvitas eorundem minor fit, & homologa ratione deprimitur. In

hoc

hoc autem motu arteriarum intestinalium transeuntium a majori curvitate ad minorem, elementa sanguinis in fistulis arteriosis contenta & per has continuo permeantia, continuo quoque motu succutiuntur, & quassantur valide; rumpuntur propterea eorum nexus inter se, solutisque particulis, aut ad solutionem magis, magisque dispositis facilius per glandularum intestinalium foraminula foras erumpere datum est, ut in intestinalem cavitatem liberius continuo delabantur. Separatæ fæces a vi & a momento peristaltici motus promoventur ulterius versus rectum intestinum, ut inde a corpore tanquam caput mortuum paulatim eliminentur; cæterum si ab angulorum salibus irritata intestina convulsa torqueantur, non solum intestinorum sectio minuitur, verum etiam arteriæ, & venæ intestina vestientes crispantur. Ab hac autem vasorum crispatura affertur sanguini fluenti resistentia, fiuntque elementa sanguinis magis unita ac densa, propterea ad motum necessarium minus apta; motuque ulterius retardato fibrarum intestinalium inflammatio supervenit, peristaltico motu inferiora versus aut enervato, aut deperdito; fæces idcirco & contenta cibaria cum inferius ferri non possint, aut ægre ferri debeant, coguntur sursum ascendere, & molesto, frequentique vomitu volvulum parant; etenim cum intestina cylindri in modum elaborata sint, quoties una pars inflammari incipit, pars hæc inflammata, aut omnino constringitur, aut saltem minoris fit sectionis; quare cum cylindri intestinalis superior portio, inflammationis expers, latior adhuc remaneat, inferior vero ob inflammationem strictior & angustior reddita sit; sectio ista intestinalis cylindrica ad quasi conicam sectionem accedet; descendentes itaque materiæ, quæ in spatio cylindrico prius continebantur, cum in spatio quasi conico contineri non possint, retropulsæ coguntur ascendere, ubi spatium majus sectionis superioris latius est, ut infelici motu superiora versus expellantur. Ibi autem agendo de motu peristaltico intestinorum prætereundum non est, probabile judicari posse, separationes fluidorum e glandulis intestinalibus fore facile in ratione composita ex rationibus densitatum liquorum, & orificiorum, e quibus effluunt, & numero motuum seu (liceat dicere) oscillationum fibrarum elasticarum, a quibus naturaliter peristalticus motus continuo exercetur. Quamobrem, si aut a catharticis medicamentis, aut a succis, quorum angularis inest superficies, intestina decurrentibus, fibræ intestinales continuo stimulo irritentur, ut motus peristalticus intestinorum ultra debitum naturæ modum celerior fiat ac frequentior; tunc copiosæ necessario quantitates liquorum heterogeneorum a glandulis intestinalibus, æqualibus temporibus separabuntur, in ratione nempe composita ex rationibus densitatum liquorum, & orificiorum, e quibus effluunt, & numero motuum seu oscillationum fibrarum elasticarum. Quapropter ex hisce rationibus quoque constare potest, cur serosa ac fluida corpora facilius ac copiosius excernantur, quam solida & viscida? unde tam facile serosæ purgationes & diarrhϾ contingant? etenim cum serosa ac fluida corpora minus densa sint, magisque prompta ad motum, hæc minorem ferent resistentiam motui elastico fibrarum, & consequenter hæc, cæteris paribus, a tam frequenti fibrarum elasticarum motu agitata per glandularum intestinalium oscula erunt facilius separanda, deinde cum sæpe accidat, massam sanguinis angulosis alias particulis plus justo repleri, hæ salium massulæ circa proprium axem rotantes, fibrosa non solum sanguinis filamenta scindunt ac lacerant, verum etiam arteriarum & venarum extremitates inauspicato erodunt; factum inde, ut filamenta sanguinis lacerata ac divulsa ex intestinalibus osculis supra modum egrediendo, molestas, gravesque dysenterias aliquando vitæ occasu parturiant; effrænes quoque motus succorum, bilis & succi pancreatici facillime abraso naturali intestinorum muco motum peristalticum acutissime stimulantes heterogenea fluida sanguini permixta ab evanescentium canalium osculis gravi dolore evocant, ut inferius ano stimulata copiosis purgationibus ejiciantur.

34. Utrinque ad altus emulgentes arteriæ horizontali directione primo incedunt, deinde substantiam renum ingressæ, & superiores & inferiores renum partes tranant muriaticos ichores a sanguine glandularum renalium ministerio separaturæ; Vasa siquidem in minimos minimosque ramulos divisa, & per substantiam renum undequaque effusa, tribuunt probabiliter filamenta sanguinis in renales glandulas juxta rationem compositam ex ratione luminum & ratione velo-

velocitatum (1); cum autem orificia ultima seu lumina sint minima, eo quia vasorum circumferentiæ semper decrescunt in ratione diametrorum, & velocitates pariter minimæ sint in tot divisionibus arteriarum; singula vasa deponent minimas quantitates sanguinis quacunque pulsatione arteriarum in glandulas renales, videlicet filamenta sanguinis guttatim effundent; cum autem talium glandularum opere sanguineus latex salsos sales præter cæteros abunde separet, quorum figura cubum describit, facile cubici hi sales planis undequaque homologis invicem adaptantur, sicque uniti una cum cæteris crescunt enormiter, & alte in pelvim collecti arenulas, & calculos facile construunt.

35. Inter præcipuas descendunt inferius arteriæ crurales externæ & internæ, utraque amplo foramine donatæ; Interna per femur distributa mutato nomine poplitea duas in partes æquales divisa, & genu & tibiæ ad pedes usque surculos ibique distribuit; Cum pes totius humanæ machinæ pondus sustineat, necesse fuerat, hunc una cum tibia & fibula valide musculorum cingulo armari: tantum opus & onus musculorum egebat grandi vase, quod sanguinem ferret validis muneribus parem. Ibi certe cum harum partium musculi super cæteros fortiores sint, & per diversas directiones prompti ad motum excurrentes ibi arterias continuo, fortique impetu magis exagitant; & sane talis & continua arteriarum succussio necessaria supra modum fuerat; etenim cum sanguis ad has partes delatus magis a corde distet, & velocitas hujus per inclinatos surculos arteriarum eo minor esse possit, quo reciproce major est distantia a corde: musculorum validorum actio necessaria fuerat, ut dato majori impetu in inclinatas arterias, enervatam quodammodo sanguinis velocitatem restitueret; cum enim musculi arterias crurales vestientes motibus suis continuo premant arterias; circulares arteriarum sectiones aut fient minoris sectionis, aut transibunt velut in ellipticas; ex his conjectari potest, ibi posse augeri velocitatem sanguinis ratione quasi reciproca sectionum imminutarum; sic tali methodo fluens sanguis per remotiores quoque corporis partes facilius, citiusque in venas transfertur ad cor denuo reversurus. Experimur itaque quoties otio marcescunt homines negligentia, sive inertia musculorum, infernas partes supra modum sanguine lentescente intumescere; sic fit œdematosus tumor, & compressæ partes foveam ponunt; fateor quidem non tantum ab imminuta velocitate sanguinis canalium, & musculorum vitio œdema fieri; verum etiam ab impura sanguinis constitutione, cujus vi sulfureæ massulæ in statu inertiæ cæteras sanguinis particulas inutili momento urgent. Sanguis itaque beneficio motus cruralium musculorum eam velocitatem acquirens, quam tanta a corde distantia abstulerat, urgetur in finitimas venarum fistulas; addito quoque momento gravitatis sanguinis naturaliter descendentis.

36. Ut itaque transferatur sanguis ab arteriis in venas, plura conspirant; primo nempe quantitas impetus impressa sanguini; hæc enim non tantum a momento cordis sanguineo fluido alte imprimitur; verum etiam a vi descensus per vasa arteriosa, & a motu peristaltico arteriarum descendentium, & musculorum continua vi agentium in subjectas arterias: hujusmodi enim quantitas impetus conservata urget sanguinem, qua data porta, oscula autem venarum, cum proxima sint finibus arteriarum, & aperta remaneant opere fibrarum circularium, credi potest se habere, ut vasa communicantia, sanguinem continuo susceptura; interponitur siquidem finibus arteriarum cum venarum luminibus nexus, & numerus fibrarum, carnium & membranarum non impedimento motus in venas, sed auxilio; enimvero cum fibræ omnes intermediæ suo quoque motu peristaltico donatæ sint, sanguinem ab arteriis jam effusum in motu tenent, & postquam sanguine repleta fuerint exilia illa carnium spatiola intermedia, facile est credere intermedias has carnium areolas; quotiescunque extiterint fluido jam repletæ, supplere vices planorum horizontalium; quæ horizontalia plana, cum ex demonstratis a magno Galilæo (*de motu*) nihil auferat impetus a sanguine

(1) Per prop. 30. Hermanni Phron.

ne jam descenso ab arteriis; immo multum adjuvant motum corporis transeuntis, seu descendentis ab uno vase communicante, seu uno plano in aliud planum, per quod cogitur ascendere; & cum nulla adsint corpora recipientia præter proxima, & aperta venarum lumina, necesse est filamenta sanguinis venarum oscula introire, & ingressa ascendere; sic servato æquilibrio sanguinis descendentis cum ascendente sustinetur justus ordo, & æqua lex sanguinis circulantis, & exeuntis a corde per arterias, & in cor æquabili velut motu per venas ad eandem altitudinem ascendentis. Quotiescunque itaque aut vitio fluidi, aut carnium interceptarum impedimento, ut in obesis sæpissime accidit, arteriosus sanguis aut ægre, aut inepte venas ingrediatur; tunc effusa sanguinis portio carnes aut opprimit, aut inflat; inde erysipelata, aut carnium extremarum œdematosæ intumescentiæ succrescunt. Prosunt secundo ascendenti sanguini per venas valvulæ, quæ frequentes in inferioribus, rariores in superioribus venas secant; hæc siquidem cum ascensuro sanguini viam donent, descensuro impediant, sustinent onus sanguinis elevati, ne momento suo inferius labatur; præterquam quod hujusmodi valvulæ venis inserviunt, ac si essent vincula, seu specifici aggeres, hinc inde dispositi, ne facile a momento sanguinis laxæ venarum tunicæ frangerentur; quod si aliquando accidat, vel copia, vel impetu sanguinis ascendentis venarum tunicam, aut laxari nimis, aut rumpi, aut valvulam quamlibet vitium facere, aut flaccescere; tunc laxatis venarum tunicis varicosæ fiunt venæ impedimento sanguinis ascendentis, & gravi onere musculorum. Tertio succurrit ascensui sanguinis unio, & contactus arteriarum cum tota longitudine venarum; dum enim arteriæ dilatantur diastolem ferentes, juxta rationem arteriæ dilatatæ, venæ portio, quæ arteriam dilatatam tangit, in ea ratione constringitur; quare sectio venæ compressæ non amplius circularis erit, sed describet segmentum circuli; sanguis idcirco, qui per circularem venæ sectionem ducendus fuerat, cum per segmentum circuli iturus sit, necesse est hunc alte urgeri, & impelli majori velocitate sursum, ubi data est latior & facilior via; etenim cum venæ deorsum semper magis magisque stringantur, sursum vero magis magisque dilatentur, & ultro impetus sanguinis advenientis versus superiora detrudat sanguinem, fas est fluidum in segmento circuli restrictum, ac compressum sursum esse velocius ad ascendendum. Quarto huic ascensui sanguinis manum affert venarum unio inter se, efformans majores alveos, seu in venarum ascensu componens majores truncos venarum; sicut enim trunci arteriarum in plures, pluresque ramulos dividuntur descendendo, ita plures viceversa, pluresque rami venarum cum ramulis arteriarum communicantes progressu suo ascendendo uniuntur, & componunt majores alveos, seu truncos venarum, qui eo pauciores sunt ramulis venarum minimarum, quo sunt capaciores in ratione sectionum; sanguis propterea ab hujusmodi minimis venis exceptus, in ramos majores earundem transfertur; verum cum rami majores sint veluti majores alvei, quorum officium est communi amplexu excipere a minoribus varias, diversasque quantitates sanguinis; proculdubio velocitas sanguinis in ramis majoribus, & momentum ejusdem majus erit, ac fuerat in minimis venis; quamobrem collecto sanguine in trunco maximo venæ cavæ, cum proportionali augmento velocitatis dextro ventriculo tribuitur, proportionali ordine, ac homologa velocitate, qua prius expulsus fuerat e sinistro; sic motum sanguinis per venas naturali jure natura regit; cæterum si impurus sanguis ponderosior fiat, aut nervorum injuria spasmodicis motibus venæ crispentur, aut tuberculis, aut polypis stringantur venarum sectiones, statim mutatur ordinata lex motuum, non servatur opportuna velocitas, nec debita quantitas æquali tempore cordi tribuitur; hinc ortæ palpitationes, inæqualitates pulsuum, & aliquando lipothymiæ animal miserrime torquent; præterquam quod cum venosus sanguis aut vitio sui, aut organi resistentiam afferat sanguini subsequenti majorem, quam par est, momentum resistentiæ paulatim arterioso sanguini secuturo communicatur; sanguis propterea arteriosus cum fluere ægre debeat, nec resistentiam venosi sanguinis superare facile possit, arterias ad majores sectiones nimio sanguine turgidas violenter extendit, & quodammodo retropulso sanguine pulsant violenter hypochondria; & arteria cœliaca, ut in hypochondriacis & hystericis affectionibus accidit, alte quatit circumposita viscera, molestiam ventriculo, & internas aliquan-

quando inflammationes paritura.

37. Quænam autem sit methodus, aut ratio lineæ motus, quam describit ascensus sanguinis per venas, nondum a nonnullis, quod sciam observata est; juxta tamen naturæ leges verisimile putaverim, sanguinem per venas pressionis seu impulsus motu valide quoque sursum urgeri, & filamenta sanguinis ascendendo describere, utplurimum lineas ab axe venarum divergentes. Cum enim sanguis sit grave fluidum, & ratione propriæ gravitatis conetur descendere, vi autem & impetu cordis fortiter sursum impellatur, cumque major sit vis illa & validior, quæ vi cordis sursum impellit, minor vero & debilior, quæ solo momento gravitatis sanguinis deorsum sanguinem urget, sanguis sursum movendus erit juxta rationem excessus momenti cordis sursum urgentis, supra momentum sanguinis deorsum prementis. Deinde cum doctissimus Verheyen (1) venarum tunicas æquali numero, eademque fere structura esse, ac sint tunicæ arteriarum, licet primæ secundis tenuiores sint, ostendat; cumque ex Diemerbrokio arteriarum fibræ nonnullæ transversæ sint & obliquæ, etiam venarum tunicæ a fibris quoque transversis & obliquis vestiendæ erunt, *ut lib. 7. de Venis* contra Lindanum aperte decrevit; quare cum præter hunc fibrarum ordinem, manifestus quoque appareat ordo fibrarum circularium, proculdubio cum vasa continentia mobilia, contentis corporibus motus suos imprimant, & contenta corpora sequi etiam necessario debeant leges motuum impressas a canalibus continentibus; idcirco ex hisce motibus eodem tempore sanguini impressis evenient quidam motus pressionis, seu impulsus ex hisce compositus, qui cum non totaliter rectus sit, sequetur, naturam movere filamenta sanguinis lege motus ex hisce composita, per lineas nempe inclinatas, aut quodammodo ab axe venarum divergentes; & sane cum venosi canales a strictis in latas sectiones ascendendo semper magis magisque conice aperiantur, sanguis ascendens, dum a stricta sectione in ampliorem devenit, necessario filamenta sanguinis spatia illa conica, aut quasi conica occupatura deflectere debebunt ab axe, & describere lineas quodammodo inclinatas: cum enim pauca sint filamenta sanguinis, quæ per lineam axis, aut huic lineæ parallelam possint excurrere, in hujusmodi spatio quasi conico, certe fere omnia sanguinis filamenta per aperta magis spatia sursum decurrendo per inclinatas directiones itura sunt; hujusmodi autem ratio motus videtur præ cæteris motibus naturæ convenire; cum enim ascensus corporum per rectas naturæ asperum sit ac grave, per inclinatas vero facilior ac levior: certe massa sanguinis per venas sursum ascendenda, per inclinatas aut quasi inclinatas lineas motus commodius movenda fuerat. Ex hujusmodi autem inclinato motu particularum sanguinis ascendentis, particulæ massam sanguinis componentes necessariam sibi agitationem, ac opportunam mixtionem conservant ac sustinent, ut de motu per arterias supra expositum est.

38. Eodem autem tempore, quo sinister cordis sinus valido ictu impellit singulis pulsationibus grana sanguinis 305 $\frac{15}{11}$ per suppositam sectionem descendentis arteriæ magnæ, eodem quoque tempore, ut æqua servetur ratio & ordo circulationis, projicit grana sanguinis 174 $\frac{18}{11}$ ut *num.* 28. notatum est, per suppositam sectionem arteriæ ascendentis; talia propterea ac tanta ascendunt grana sanguinis, sursumque distributa cerebrum consueto flumine irrigant. Ascendens itaque arteria duos in ramos subclavios partitur, quidem adhuc thoracis regionem serpunt, intercostalem arteriam emittunt, quæ ex utraque parte costarum radicibus applicata tria, quatuorque costarum superiorum interstia munit, vicinosque musculos irrepit; sic exiens a subclaviis mammaria costarum plagas & mammas occupat. Cum hujusmodi arteriæ cordi multum sint proximæ, impetum sanguinis validiorem ferunt; movetur itaque sanguis per intercostales, & mammarias arterias celeri motu, & cum cæteris paribus quantitas filamentorum sanguinis effundi debeat in ratione composita ex ratione orificiorum, & ra-

(1) Cap. 4. de Arteriis, & venis.

& ratione velocitatis ejusdem, proculdubio costæ & intercostales musculi multum sanguinis qualibet pulsatione cordis excipient facilius; verum cum musculi intercostales sint corpora quædam supra cæteros musculos tenuia, cumque velociori sanguine sint irrigata, opus erit effusum ab arteriis sanguinem per musculorum interstitia facile concrescere, nisi venæ hunc præsto sint excepturæ; prompta itaque inflammatio musculorum intercostalium, & facilis læsio thoracis. Ex hujusmodi vitiis musculares fibræ effuso sanguine saginatæ nimis dilatantur; unde adjacentibus costis aut imminuta, aut ablata libertate motus, costæ neque facile invicem accedunt, neque reciproco motu recedunt, quantum necesse est, quare thorax non elevatus, quantum exigit pulmonum libertas, pulmones ipsos vocat in angustias impedito spatio opportunæ dilationis; ex hac pulmonum angustia sanguis per pulmonares fistulas ægre decurrit, & particulæ aëris violenter elaterium sustinentes, & altam respirationem & gravem anhelitum ferunt. Ulterius parta inflammatione in musculis intercostalibus dolor lateris cruciet, & sæpe ex pulmonum angustia sanguis, quotiescunque aptus fuerit ad lentescendum, aut pleuritidis aut peripneumoniæ supplicio animal jugulat.

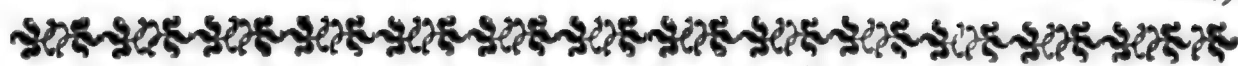
39. E subclaviis ad caput per collum scandunt duæ arteriæ carotides; quæ utrinque latera asperæ arteriæ, ipsamque tracheam aliquibus ramis excurrunt: Ibi si contentus sanguis muriaticis salibus nimis oneretur, tunc per hujusmodi fibras effusus asperam arteriam vellicat, urgetque quodammodo in spasmos, quorum vi semicircularis tracheæ sectio, aut imminuta, aut in semiellipticam figuram aliqualiter conversa libertatem aëris, aut impedit, aut frangit. Refractus autem aër parta raucedine vocem lædit; præterea ex convulsivo motu fibrarum semicircularium tracheæ glandulis adjacentibus exprimitur salsus humor, aut lymphaticus, aut alterius generis, qui ad subjecta bronchia delatus, hæc angulosis salibus circa proprium axem rotatis alte corrodit, & sæpissime contumacem tussim, & aliquando in pulmonibus ulcus parta phthisi producit: nec ibi est finis malorum; etenim extrema carotis musculos ossis hyoidis, linguam & fauces munit; sic ob aluminosa & vitriolica quædam salia lentescente sanguine, has partes & replet, & comprimit; lentus idcirco fit partium motus, & ad majorem superficiem extensæ partes ipsæ deglutioni male obediunt. In vitio sanguinis incommoda magis timenda affert carotis interna, hæc siquidem donat ramos insignes duræ matri, glandulæ pituitariæ, oculis & auri internæ; reliquum vero carotidis duos in ramos dividitur, quorum minor duræ matri, major cerebro elargitur, & facto cum cervicalibus arteriis conjugio rete mirabile, & plexum choroideum componunt; quotiescunque itaque sanguis nimio motu peccaverit, violenta & celeri pulsatione menynges exagitat; istæ autem cerebrum, quod tenero amplexu excipiunt, alte violenterque succutiunt, damno non levi, aut hemicraniam, aut cephalæam, aut cephalalgiam allaturæ. Sed de morbis cerebri opportuno examine agendum erit, cum de motu solidorum disputationem habebimus.

40. Interim ex duræ menyngis duplicatura plures componuntur sinus, qui tamen (observante Verheyen pag. 156. de membranis cerebri) sunt ejusdem substantiæ & usus cum venis, imo sinus isti sanguinem ab arteriis exceptum tandem aliquando in venas jugulares deponunt; cum enim menynges oscillatorio systolis & diastolis motu gaudeant, sinus isti juxta leges oscillatorii motus movebuntur, transeuntes a sectione majori, ad sectionem minorem, sanguinem præterfluentem, & lympham continuo impulsuri; suspicandum ideo hujusmodi sinus non ejusdem omnino usus esse cum venis, sed potius communem usum cum arteriis sustinere: verum non displicebit nonnullis, credentibus tales sinus esse venarum jugularium appendices, & cum venæ portæ oscillantis usu posse comparari; sed flocci puto hæc inquirere. Certum est, menyngum laxitatem ex copia lymphæ, aut ariditatem, ut in senibus, iisque, qui adultero crine caput nimium onerant, necessarium sanguinis & lymphæ motum per sinus menyngum aut minuere, aut impedire; unde apoplexias, aut paralyses supervenire palam est. Jugulares itaque venæ, quarum una externa est, interna altera, aliquando una, aliquando duplici valvula armantur, quæ subclaviam versus descendenti sanguini viam parant, impediunt vero regressuro; Istæ susceptum a sinubus sanguinem subclaviis venis continuo elargiuntur, & hæ trunco venæ cavæ tandem aliquando resti-

restituunt, ut in cor completo circulationis æquilibrio revertatur; Ibi autem mirandum est studium naturæ; dum enim subclaviæ inferius diriguntur, non recta seu perpendiculari via descendunt, sed quodammodo inflexæ plana inclinata describunt; cum enim sanguis præcipiti, & accelerato nimis motu ruere non debeat in cor, sed paulatim, placidoque pede ferri debeat, ne cor nimia copia ac impetu obruatur, necessarium fuerat subclavias venas taliter dirigere, ut plana inclinata describeret, contentum sanguinem lentiori ac placidiori motu in cor delaturæ. Hic alia superessent enodanda phænomena vasorum sanguinem deferentium; verum cum huc usque exarata, præcipua sint, a quibus colligi facile possunt mechanicæ leges pro enodandis reliquorum morbum causis; ideo hæc satis mechanicas naturæ leges a sanguinis motu desumptas in præcipuis morbosi corporis affectionibus patefacient. Imposterum reliquam morborum familiam a *Mechanicis solidorum motibus* exaratam utiliori fortasse studio, ac labore, si Deus dederit, exponemus.



ME-



MECHANICES MORBORUM

PARS SECUNDA,

DESUMPTA A MOTU SOLIDORUM.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.



N Tyrones Benevoli *Secunda pars Mechanices Morborum desumptæ a Motu Solidorum*. Hic horum actiones ac momenta medicæ praxis opere attentissime observata, tres in partes claritatis gratia dividenda esse censui; in quarum prima, *Distractionis*, & *Contractionis* momenta fibris omnibus tum simplicibus, cum compositis communia esse experimentis, & Mechanicis legibus satis ostensa sunt. Ob id speraverim non tantum naturales oscillationes fibrarum omnium colligere posse, verum etiam universales, & particulares ægrotantium sensuum affectiones me esse adepturum. In secunda, pro morbosis sensuum internorum affectionibus probabiliori meditatione sollicitus sum, agens obscurissima immortalis animæ officia, quæ cum soli Deo O. M. nota sint, hoc unum pro mercede Philosophi est, tantarum actionum scientiam desideravisse. Tertia denique morbosas affectiones sensuum externorum mechanice molita est. Neque miremini, me neque de succo nerveo, neque de spiritibus animalibus determinatum sermonem habere, cum lex & ordo præsentis instituti sit, morborum causas ac phænomena a mechanicis tantummodo solidorum motibus eruere voluisse; quibus si vultis actiones ac momenta succi nervei, ac spirituum superaddere, non renuam; si nolitis, arbitror vos naturæ, & morborum phænomena satis apte ab expositis solidorum motibus esse assecuturos. Liberum itaque consilium sit, succo nerveo, aut spiritibus animalibus ultro uti velle, aut nolle. Interim me *Tertiam partem Mechanices Morborum desumptam a Motu Febrium*, Deo juvante, daturum esse polliceor, ut sic completa morborum omnium Mechanica Deum, & Naturam Mechanicis legibus agentes tum in sanis, cum in ægris animalium operibus unice veneremur. *Valete*.

Ex latione, motuque, & altera commixtione fiunt omnia, quæ esse dicimus &c: sensuum hæc omnia sunt visus, auditus, olfactus, gustus, tactusque frigidorum & calidorum; quos sequuntur voluptates, dolores, cupiditates, atque timores aliique affectus innumeri quidem sine nomine, nominati quoque permultigenus, aut sensibilis sensui cuilibet est cognatum. Omnigenis visionibus colores, omnigenis auribus itidem voces, cæterisque sensibus alia sensiblilia cognata similiter adsunt. Plato in Thæteto, sive de Scientia.

Quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse ponderibus & motibus. Cicero 1. de Finibus.

DISSERTATIO PRIMA.

De universalibus sensuum affectionibus.

SIcut a pressione cordis fluidorum motus, ita ab actione cerebri motus solidorum habendos esse putans, tantorum motuum debendam cerebro gloriam jure sensui. Cum enim cerebrum prima sit animæ sedes, in qua amplissima officia, divina quasi dignitate fiunt, quæ & ad sensum, & ad motum pertinere videntur; cumque sensus & motus nullatenus haberi possint, quin solida corpora specificis motuum differentiis afciantur, jure arbitrandum est, solidorum motus ab actionibus cerebri esse eruendos: cerebri dignitatem hisce motibus comparatam universæ Græciæ Plato evulgatus est: Inquit enim in Timæo, *Est Caput membrum, reliquorumque membrorum princeps, cui totum corpus Connexum Dii subesse, ac parere jusserunt; excogitaverunt enim motuum omnium quoscunque esse queant, compos id fore.* Quamobrem de generalibus ibi sensuum affectionibus acturi a specificis solidorum motibus orituris, nonnulla claritatis gratia præmittenda censuimus, quæ res tam arduas clariori ratiocinio patefaciant.

2. Itaque manifestum est, a cerebro oriri nervos, & hos duplici constare substantia, quarum interior medullaris est, quæ a conditiore cerebri materia ortum habet; exterior membranacea, quæ a menyngibus proficiscitur; hujusmodi nervea corpora undequaque mirum in modum effusa motum animalibus & sensum donant: nervea hæc solida vertebrarum foramina egressa, & per animalis machinam distributa in nodos, ac flexus gangliformes sese frequenter agglomerant, inter quos præcipui sunt plexus cardiaci, intercostales, mesenterici &c. in quibus plurimi nervorum surculi stricte in unum colliguntur, ut inde rursus hinc inde distributi summis naturæ ministeriis pareant. Ibi prætereundum non est, ea ratione, qua musculi sunt instrumenta motus, ita membranas nervos investientes fore sensuum organa, cum enim musculorum textura, ac figura varia sit, ac diversa juxta varias actiones ac multiplices motus exequendos, quibus destinantur; alii enim trapezii sunt, alii rhomboidei, alii quadrati &c. Ita non dissimili ratione arbitrandum est, membranas omnes non uno fibrarum ordine, ac una methodo constructas esse, in quibuscunque partibus sensui destinatis, sed varia ratione, directione, ac ordine elaborata fuisse cum diversis angulorum inclinationibus juxta diversas sensuum affectiones exequendas, quibus eas natura divino opere destinaverat.

3. Cum membranæ nerveis solidis circumscriptæ sint, cæterisque fibris organicis arcte adhæreant, motus membranarum nerveis solidis, cæterisque fibris jure communi communicabuntur; verum cum motus communicentur juxta rationes ac vires corporum imprimentium, propterea motus solidorum nerveorum, aliarumque fibrarum erunt motibus membranarum circumscriptarum proportionales.

4. Nervea solida cranium tamen egressa dotantur naturali *Motu Contractionis*, & *Distractionis*; quibus motibus conantur determinatum contractionis & distractionis gradum, sive statum sustinere naturali temperiei, constitutioni, ac viribus animalis proportionalem, ac sese ad eundem statum naturalis longitudinis restituere, quotiescunque ab opposita vi sive interna, sive externa, sive mixta, seu motu opposito distractionis (sine tamen divulsione) distracta, aut ad majorem longitudinem extensa fuerint. Hujusmodi motus contractionis, & distractionis idem acutissimo tractatu de villo contractili celeberrimus Bellinus exposuit & demonstravit; inquit enim; *contractionis natu-*

naturalis nomine, *aut ejus opposita distractionis hic intelligimus motum illum in compositis corporibus*, *quo fit*, *ut eadem composita ab aliqua facultate externa*, sed adderem quoque interna, aut mixta, *trahente in majorem extensionem perducta sine divulsione*, *naturæ vi*, *sive sponte*, *sive a seipsis suæ priori longitudini se restituant*, *si libertati permittantur: dico autem hac super re*, *contractionem naturalem tam late patere*, *ut vix unum compositum noverim*, *in quo illa non vigeat*, *& paucissimas naturæ operationes pariter invenerim*, *ad cujus partes contractio naturalis non sit vocanda*. Cum itaque Bellinus motum contractionis & distractionis compositis corporibus communem velit, hujusmodi motus contractionis & distractionis non solidis tantummodo nerveis tribuendus erit, verum etiam quibuscunque fibris organicis, quæ aut a nerveis filamentis oriuntur, aut quibus nervea inseruntur corpora, aut cujuscunque alterius generis. Ex his colligendum est, quamcunque fibram organicam conatum ac vim continuo exercere, ut ad naturalem longitudinem sese restituat, quotiescunque a vi aliqua ad majorem longitudinem distracta fuerit; verum cum hujusmodi contractionis & distractionis motus, de vi elastica participes esse videantur; certe omnes, quamcunque fibram elastico quodam motu ac nisu donatam esse: a quo peristaltici motus orituri sunt, fateri debuerunt.

5. Ne autem ea desint, quæ motus distractionis, & contractionis ideam ulterius confirmare possint, observationes & experimenta offert Bellinus, pollicitus se rem tam naturæ consonam, ac necessariam fore determinaturum; Eligit itaque celeberrimus Auctor chordam musicam, aut metallicam, aut compactam ex carnibus animalium, eamque per eandem rectam lineam, ac per longitudinem ipsius ad oppositas partes trahit, ut tendatur, sine tamen divulsione chordæ; postquam inquit *ad certam quandam longitudinem priori majorem ipsam extendisti*, *ac tractione desistas*, *digitosque removeas*, *adeoque chordam suæ libertati permittas*; *chorda ex seipsa pariter coit in seipsam per eandem lineam*, *per quam traxeras*, *& fit brevior*, *ac brevior*, *quousque redeat in eandem longitudinem*, *cujus erat ante tractionem*, *in quam postquam restituta est*, *ulterius non coit in seipsam*, *sed ab omni motu cessans in sua priori longitudine quiescit*. *Illam longitudinem in quam venit chorda per tractionem ad oppositas partes appellant distractionem*; *& facultas*, *quæ distractionem producit*, *dicitur facultas distrahens*: *motus quo chorda in priorem suam longitudinem restituitur*, *est id*, *quod appellatur motus contractionis*, *vel contractio*; *& facultas*, *a qua provenit contractio*, *dicitur facultas contractionis*. Hæc Bellinus prop. 1. de villo contractili. Verum in hac re fateor me ultra obstupuisse legens metalla ipsa, quantumvis durissima tali motu distractionis & contractionis donata fuisse; refert enim immortalis famæ vir Jacobus Hermannus num. 24. phoronomiæ, *ex observationibus Celeberrimi Cassini constat*, *metalla frigori exposita non nihil contrahi*, *& vice versa quoad volumen extendi in locis calidis*, *& ejusmodi metallorum extensiones*, *& contractiones*; *quibus non dubie durissima quæque alia corpora plus minus obnoxia sunt*, *absque interno partium motu fieri nequeunt*. Isaacus quoque Nevvtonus summum Angliæ Lumen, (pag. 386. princip. math.) testatur & ipse D. Picartum observasse, *quod virga ferrea*, *quæ tempore hyberno*, *ubi gelabant frigora*, *erat pedis unius longitudine*, *ad ignem calefacta evasit pedis unius cum quarta parte lineæ*: *Deinde D. de la Hire observavit*, *quod virga ferrea*, *quæ tempore consimili hyberno sex erat pedum longitudinis*, *ubi soli æstivo exponebatur*, *evasit sex pedum longitudinis cum duabus tertiis partibus lineæ*. Quid plura? Nonne Academia Florentina pluribus experimentis in crystallis & mineralibus ante hos celeberrimos viros (pag. 186.) manifeste experta est, metalla & crystallos calore distrahi & extendi, frigore vero contrahi? Quamobrem si hujusmodi durissima corpora motu distractionis & contractionis donata sunt, quid de mollibus, tenerisque animalium viventium solidis facillime mobilibus docendum erit? certe nullum fore putaverim, qui tam aperta ac manifesta de motu distractionis seu extensionis, & contractionis phænomena in quibuscunque animalium viventium fibris, ac solidis, aut negare, aut de his audeat dubitare.

6. Cum universa corpora sive solida communi motu distractionis & contractionis parere debeant, contrahendo sermones nostros ad specificum motum distractionis & contractionis fibrarum animalium; quærere quis posset rationem, ac causam primo naturalem, deinde præternaturalem distractionis & contractionis fibrarum, de quibus ibi præcipue agendi munus nostrum & officium

est;

est: quamvis autem hæc ratio, ac causa difficillime erui vere possit, nihilominus ne desit actionibus naturæ ea ratio ac lex, quæ ad enodanda obscura naturæ phœnomena probabiliori jure convenire videatur, putaverim præeuntibus celeberrimis Viris Joanne Alphonso Borello & Joanne Bernollio a duabus præcipue causis rem tam obscuram me fore assecuturum: Prima itaque causa est naturalis & peculiaris structura solidorum & fibrarum quarumcunque; qualiscunque tamen structura hæc fuerit, cum verum structuræ modum, ordinem, directionem ac figuram earundem determinare nemo usque adhuc ausus fit: In hac re non me latet, summum virum Alphonsum Borellum (1) musculares fibras, ut catenas, ex observationibus musculorum, habuisse compositas ex fibris perpendicularibus & transversis, quæ inter se texturam reticularem efficere videantur; ex hisce fibris tali ratione contextis efformantur areæ, seu machinulæ, quæ flaccidæ fiunt, & lateribus suis connivent, quando musculus otiatur; extenduntur vero, cum operatur: hujusmodi machinulæ, seu spatia fibrarum muscularium ex Borello rhomboidalem figuram describere visa sunt; verum cum supra laudatus Joannes Bernollius (de motu musculorum n. 2. & 9. & seq.) spatia, seu machinulas fibrarum muscularium non rhomboidales figuras, sed sphæroides vere describere, analytice ostendat, quæ juxta majorem aut minorem extensionem musculorum sphæroides quoque descriptæ modo a majoribus, modo a minoribus angulorum inclinationibus metirentur, colligendum putavi, musculares fibras donatas fuisse motu distractionis & contractionis præcipuo opere, ac labore talium machinularum sphæroidalium, quam rem celeberrimus Michelottus utilissimis animadversionibus acutissime expendit. Hisce præmissis, si liceat suspicionem meam adducere, opinor, me non adeo a ratione alienum esse, si putem, *Menyngum quoque lacertos* musculis aut musculorum officio comparandos, & *Nervos ipsos* similibus fortasse areis, vesiculis, aut machinulis sphæroidalibus, aut fortasse alterius generis esse munitos; & sane si de nerveis solidis conjectari liceat, laudatus Borellus (2) nervum esse fasciculum seu capillamentum ex pluribus filis fibrosis compositum, atque involucro quodam membranoso colligatum, arbitratus est, quæ nerveæ fibræ fistulas esse cavas, repletas substantia quadam spongiosa, porosa ac madida simili porosæ medullæ sambuci virentis, succo quodam elastico irrigatas probabili ratiocinio ulterius suspicandum putavit; itaque si lacerti menyngum analogice musculis comparantur, si spongiosæ porositates nervorum succum quendam elasticum continent, eodemque irrigantur, cur non liceat opinari, hujusmodi poros, areas & cellulas facto cum muscularibus machinulis analogismo sphæroidales esse, aut alterius similis figuræ, quæ elaterio quodam donatæ modo extendi, modo contrahi potuissent? Natura siquidem una est, omnibusque in operibus fere semper unitate operari consuevit. Itaque menyngum lacertis, & nerveis solidis probabiliter expensis, facile me transfero ad ea, quæ ad motum contractionis & distractionis *Membranarum* & *tendinum* pertinere videntur. Membranæ itaque cum docente Verheyen verosimiliter componantur ex fibris sibi invicem intertextis, fere sicut tela ex filis, quarum altitudo seu profunditas adeo minima est, ut areas spatia seu machinulas necessariæ altitudinis seu profunditatis non continere, aut comprehendere opportune possit, cumque membranæ præcipuo sensuum officio pareant, cui efficiendo non adeo operosum ac laboriosum est, ut nervis, musculisque contingit, qui summis motuum laboribus destinantur: propterea male existimarem, si motus membranarum contractionis, & distractionibus a machinulis, seu vesiculis elasticis factos esse crederem; absit itaque opinio hæc locuturo de membranis sensui præcipue, non motui destinatis. Naturalem ergo motum contractionis & distractionis membranarum primo factum putaverim a successivo motu oscillatorio menyngum, qui successive membranis correspondentibus communicatur; secundo a motu fibrillarum nervearum, quæ per membranas hinc inde excurrunt; tertio a continua mutatione angulorum, qui a fibris membranas componentibus efficiuntur; etenim cum membranæ componantur ex fibris sibi invicem intertextis, jure texentes fibræ efficient angulos, aut naturaliter rectos,

(1) Prop. 94. & sequent. Primi Tom. & prop. 215. secundi Tom. de motu Animal.

(2) Prop. 23. Tom. 2. de motu Animalium.

ctos, aut acutos, aut obtusos; cum autem fibræ sensu & motu præditæ, motum & impulsum excipiant ab externis corporibus, aut ab interno motu corporum fibras componentium, futuræ erunt quælibet fibræ in proportionali mutatione angulorum, & figurarum inter se; fibræ itaque rectos angulos naturaliter describentes, cum ratione advenientis motus modo descripturæ sint angulos acutos, modo obtusos, modo curvos, necessario quoque fibræ inæqualibus angulis oppositæ modo distrahentur, modo contrahentur, cumque semper remaneat vis illa seu conatus naturalis fibrarum, quo fibræ nonnaturaliter contractæ, aut distractæ ad naturalem statum conantur sese restituere; opinor membranarum fibras excessiva mutatione angulorum, inter se futuras esse in proportionali mutatione figurarum, & consequenter fibras modo contrahi, modo extendi debere. Qualis modo futura erit probabilis causa, qua *Tendines*, licet densissimi sint, suo tamen naturali motu contractionis & distractionis dotari debuerunt; proculdubio tendinum motibus confert vis nervorum, qui per tendines intime serpunt; vis membranarum tendines circumscribentium; & aliqualis mutatio angulorum, qui præcipue a fibris rectis & transversis, aut obliquis tendines componentibus, ex secuturis motibus musculorum continuo efficiuntur; Potissimum itaque motibus contractionis & distractionis obediunt tendines, vi & opere musculorum, qui cum diversis motibus solicitentur tendines quoque, quatenus appendices & caudæ musculorum, successivis distractionis & contractionis motibus erunt solicitandi. Præter cætera, quæ motum distractionis & contractionis in quibuscunque corporibus promovere consuescunt, universale principium est motus intestinus particularum quælibet solida componentium.

7 Cum animalia quælibet non eodem semper in statu virium & actionum perseverent, sed continua actionum, aut naturalium, aut præternaturalium vicissitudine rotari debeant; & cum diversæ vires & actiones a varia temperie fluidorum, ac varia solidorum structura ac motu dimetiri possint, ideo motus seu momenta distractionis & contractionis fibrarum quarumcunque claritatis gratia duplici modo erunt consideranda; Momentum itaque distractionis, & contractionis aliud est *æquipollens*, aliud est *præpollens*: *Vis, conatus seu momentum distractionis æquipollens, est naturalis potentia, vis seu conatus solidi distrahendi semetipsum ad naturalem longitudinem quotiescunque ab opposita potentia, aut momento contractionis impeditum fuerit; aut sustinendi statum naturalis distractionis intra fines a natura determinatos. Momentum vero contractionis æquipollens ejusdem solidi, est opposita potentia, vis seu conatus contrahendi semetipsum ad naturalem longitudinem, quotiescunque a vi aliqua distractum fuerit, aut sustinendi statum naturalis contractionis ejusdem solidi pariter intra fines a natura determinatos*. Itaque cum hujusmodi momenta distractionis, & contractionis æquipollentia in perfectissimo naturæ statu haberi tantummodo possint, ideo talia momenta quotiescunque extiterint, semper futura erunt in statu naturali; quare ibi directiones & motus fibrarum erunt juxta naturæ leges inter se, aut homologe, aut reciproce proportionales. In hoc statu vis & robur naturæ perfectissime consistens est; cum enim vires æquales & oppositæ in idem corpus, aut homologe, aut reciproce agentes & reagentes mutuum effectum tollant, aut tollere aptæ sint, res omnes positæ in actione & reactione æquilibrata, debebunt necessario recte consistere. Hisce ergo momentis æquipollentibus solidorum felicissime uti possumus, ut accessus & recessus momentorum a perfectissimo naturæ statu quamproxime innotescant, naturales aut præternaturales actiones animalium felici methodo dimensuri; In hoc quoque perfectissimo naturæ statu supponenda jure sunt elementa, & motus fluidorum in exactissima proportione inter se constituti; sicut autem momentum æquipollens est semper in statu naturali; ita momentum præpollens aliquando ob causam, sive externam, sive internam, sive mixtam taliter augeri potest, ut fiat præter naturam; Itaque *momentum distractionis præpollens illud esse videtur, in quo talis sit hujus momenti præpollentia, ut momentum æquipollens contractionis nullam, aut fere nullam rationem habeat cum momento præpollente distractionis; hoc autem semper fiet cum læsione operationum, & aliquando, cum divulsione solidorum*. E contra *momentum contractionis præpollens aliquam ob causam sive externam, sive internam, sive mixtam æquipollens taliter superat, ut fiat præter naturam; ita ut momentum distractionis æquipollens nullam, aut fere nullam rationem habeat cum momento præpollente contractionis, ibi fibrarum actiones læsas esse, nemo negaverit.*

8. Hisce præmissis, ut generales sensuum affectiones consequi possimus, primo incumbendum est, ut *in doloris* examine laboremus. Unus itaque omnium sensus est, solutionem continui præcipuam doloris causam fuisse, & tantum veterum opinio præjudicata potuit, ut etiam usque adhuc veterum valeat auctoritas. Verum doctissimus Borellus (1) evulgatam hujusmodi sententiam penitus studuit evertere, simulque spreta illa doloris causa, quæ in dissolutione texturæ, & compositionis fibrarum nervearum præcipue firmata esse videtur, tandem aliquando a celeberrimo Auctore deliberatum est (2) immediatam doloris causam a vellicatione in nerveis membranis facta esse eruendam: Fateor me dubitanter quærere immediatam doloris causam, verum cum unicuique liceat eam ferre sententiam, quæ ad enodanda naturæ phænomena probabilius conferre videatur, ausus sum probabiliori ratiocinio suspicari *immediatam doloris causam, & molestam sensuum affectionem orituram esse ab inæquali, inordinato & asymmetro motu fibrarum membranearum solida nervea circumscribentium, & consequenter, etiam fibrarum nervearum, aliarumque, quibus arcte, & intime eædem membranæ alligantur, quæ proportionem, ac directionem acquirant notabiliter dissimilem, ac diversam a naturali proportione, ac directione motus earundem, mutatis naturalibus inclinationibus angulorum inter se, quos fibræ inter se contextæ necessario componunt.* Hinc juxta varios gradus motuum fibrarum membranearum solidis nerveis circumscriptarum, & juxta varios gradus motuum fibrarum quarumcunque membranis intime alligatarum, qui magis, aut minus distent a debita proportione, ac directione naturalis earum motus, & juxta varias mutationes angulorum earundem, tanquam ab immediata & primitiva causa consequuntur postea effectus: videlicet aliquando solutio continui, aliquando dissolutio texturæ, & compositionis fibrarum, membranearum circumscribentium aliorumque filamentorum, quibus membranæ intime alligantur. Quamobrem qui doloris causam a solutione continui, aut a dissolutione texturæ fibrarum student acquirere, minus recte rem agere videntur; cum non causam doloris, sed effectum penitus offerant; minus quidem errare consuescunt, qui a vellicatione fibrarum nervearum, membranarumque, & aliarum, quibus membranæ intime alligantur, doloris & molestiæ causam eruendam putant. Verum cum nonnulla naturæ phœnomena præternaturalia, a corporibus vellicantibus excitata sæpe quoque fiant absque ulla doloris affectione, licet dolor aliquando etiam a vellicatione haberi possit, ideo non semper vellicatio pro immediata, & primitiva causa dolorificæ affectionis erit consulto, & uno naturæ jure existimanda, sed pro mediata tantummodo, ut inferius constabit, cum de affectionibus convulsivis sermo fuerit.

Immediata doloris causa.

9. Ne autem turbetur debitus morborum ordo, cum inter sævissimos dolores ac sensuum molestias emineant dolores capitis, congruum puto de præcipuis capitis doloribus sermonem habere: de *Cephalæa* nempe, *Cephalalgia*, & *Hemicrania*; cum autem cephalæa inveteratum, & continuum; cephalalgia recentem, & diuturnum, hemicrania vero modo unam, modo alteram capitis plagam torqueat, non difficile erit, ab universali doloris causa super exposita peculiares dolorum capitis causas aperire: Itaque sciendum est, & partes omnes nervosas; duas nempe menynges, nervorum tunicas, pericranium, periostium, musculos & panniculum carnosum esse præcipua subjecta, in quibus hujusmodi dolores firmari consuescunt; itaque cum in corticali cerebri substantia densissimi arteriarum, & venarum ramuli numerentur; si violento aut velociori, sive ob crassitiem lentiori pede iverit sanguis, conicarum arteriarum, & venarum superficies circulares, magis extensæ fient; cum autem hujusmodi superficies augeantur semper in ratione duplicata suarum diametrorum, venæ & arteriæ ad tantas superficies extensæ, distractis organorum fibris, mutatisque naturalibus directionibus fibrarum, una cum naturalibus angulis earundem inter se, urgebunt violenter non solum corticalem cerebri substantiam, verum etiam duas menynges contra calvariam; verum cum resistentia calvariæ validissima sit, coget venarum, & arteriarum superficies, repercutere semetipsas contra corticalem substantiam in ratione composita ex ra-

(1) Prop. 205. secund. Tom. de Motu Animalium.

(2) Prop. 27. secund. Tom. de Motu Animalium.

ratione resistentiæ calvariæ, & ex ratione dilatationis & distractionis venarum, & arteriarum ad majores superficies: si itaque hujusmodi vitia continua fuerint cephalæam; si interpolata cephalalgiam; si vero hanc aut aliam cerebri partem irritaverint, hemicraniam erunt paritura. Verum præter hæc alia fortasse methodo dolores capitis quærendi sunt; etenim cum dum menynges contrahuntur, cor dilatetur, & cum hæ cerebrum circumscribant, eo tempore, quo volumen sanguinis in statu naturali a corde expellitur una systole, menynges impulsæ elevabuntur, diastole vero cordis subsequente menynges motu veluti reciproco deprimentur. Cum vero motus iste naturalis depressionis quodammodo fieri videatur non tantum a momento naturali gravitatis menyngum, verum etiam a motu seu conatu quodam lacertorum, (quos celeberrimus Pachionus in dura præcipue menynge observaverat,) quorum vi membranarum fibræ quodammodo in rugas ac plicas compositæ intra sese recipiunt; motus autem naturalis elevationis fiat motu quodam distractionis, vi cujus fibræ a momento sanguinis impulsæ distractionem pati coguntur; idcirco si accidat, aut nimio impulsu sanguinis, aut nimia seri colluvie extensas præternaturaliter fuisse lacertorum areas, aut glandulas, etiam motus depressionis, seu contractionis menyngum, & succedentes motus elevationis seu distractionis earundem futuri erunt adaucto momento gravitatis dissimiles & asymmetri. Cum autem juxta tam dissimiles & asymmetros motus distractionis & contractionis menyngum, fibræ menyngum inordinatis directionibus & asymmetris motibus distractæ componere debeant angulos a naturali inclinatione dissimiles; sic mutato naturali parallelismo fibrarum inter se natura pati conabitur, & capitis dolorem modo leviori, modo graviori molestia sustinebit. Serum ulterius aut lentiori pede procedens per innumera vasa lymphatica, aut asperis corporibus munitum moleste afferendo inordinatos, inæquales & asymmetros motus organorum & fibrarum, externas aut internas capitis plagas alte feriet vulnere, aut continuo, aut interpolato, & variæ fient dolorum capitis differentiæ. Hæc, & quæcunque alia extranea, ut vermes, fungi & sylvestres succi, si in regione capitis tyrannidem suam primo exerceant, idiopathicos dolores; si vero extra regionem capitis, ut in stomacho, utero, cæterisque visceribus consensu gravi cerebrum torqueant, sympaticos dolores moleste parturient.

10. Modo a doloribus capitis sentio, me eam in arenam vocatum esse, ut cum affectionibus convulsivis medicam controversiam acturus sim: cum autem num. 6. *naturalis causa distractionis & contractionis* satis explicata fuerit; hujus opportunitati loci convenire videbitur, si prius universalem præternaturalis momenti distractionis & contractionis solidorum rationem ac causam attulerim, antequam de convulsionibus peculiarem sermonem habeam. Eligo itaque plexum nerveum mesentericum, unum nempe ex tot nerveis plexibus, in quibus facile crederem potissimum firmandam esse sedem ac basin motuum solidorum nerveorum a plexibus exeuntium, tam naturalium, quam præternaturalium, (quidquid autem de plexu mesenterico locuturus sum, proportionaliter de quocunque alio plexu, aut de quolibet alio nerveo solido intelligendum erit:) sit ergo plexus nerveus mesentericus compositus ex unione, & aggregato plurium nerveorum solidorum in statu naturali; apertum est, aut vitio succi nervei, aut seri supra modum fluentis interstitia plexus nervei repleri taliter posse, ut naturalem fluidorum copiam angulosis plus justo salibus gravem, ultro superent; sic solidum tali fluido æquabiliter repletum dilatabitur ad majus spatium, seu volumen. Cum autem nerveum solidum in statu naturali, & idem solidum in statu præternaturali habeantur, ut duo solida similia, & distantiæ fibrarum, seu interstitia solidum componentia sint lateribus solidorum homologiis proportionalia, solida autem similia crescant in ratione triplicata laterum homologorum; certe solidum nerveum in statu naturali, & idem solidum in statu præternaturali erunt inter se in ratione triplicata amplitudinum interstitiorum, seu distantiarum, quas fibræ solida componentes servant inter se: Quare si fluida, seu massæ tanquam cunei præcise, & secundum se consideratæ in interstitiis solidi nervei absque motu elastico communicato ab aliis corporibus sibi unitis æquabiliter contentæ in iisdem interstitiis pro statu naturali fuerint, ut unum; postmodum vero a massa corporum præternaturaliter effusa, distantiæ seu interstitia fibrarum solidum componentium dilatata, & extensa fuerint ut 2. erit solidum nerveum in statu naturali

ad idem solidum nerveum in statu præternaturalis extensionis ut 1. ad 8. nempe proxime in ratione cubica interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se; quare solidum nerveum præternaturaliter extensum erit octuplum solidi ejusdem nervei naturaliter extensi a corporibus, seu materia contenta, ut unum. Cum autem solida hujusmodi decurtari jure debeant in ratione proxima secundum longitudinem, quotiescunque dilatantur in aliqua ratione secundum latitudinem, licebit colligere ex præternaturali dilatatione plexus nervei, ramos nerveos a plexu hinc inde exeuntes decurtandos fore in ratione probabiliter proxima 1. ad 8. Ex his ultro res agenda est; cum enim fluida seu massæ æquabiliter contentæ tanquam cunei inter interstitia plexus nervei elasticis corporibus, & particulis quoque præternaturaliter effervescentibus unitæ sint, quarum vires, ac momenta elastica summa esse experimur ad augendos impetus, percussiones, & conatus contra fibras plexus nervei præternaturaliter extensi a materia præcise considetata absque motu elastico, communicato ab aliis corporibus sibi unitis; quis non videt, quanta futura sit vis, conatus, & momentum plexus nervei ad nerveos ramos ab ipso exeuntes violenter trahendos versus plexum præternaturaliter dilatatum, in ratione videlicet composita proxime ex cubo, seu triplicata ratione interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se, & ex motu elastico corporum effervescentium; a quo momento validissimæ resistentiæ erunt enixe superandæ? Quamobrem cum interstitia fibrarum corporibus extraneis æquabiliter repleta, seu distantiæ fibrarum inter se sint lateribus homologis solidi proportionales, erunt simul sumptæ æquales, aut quasi æquales homologæ radici solidi præternaturaliter extensi; quare si talis radix fuerit —— b; erit solidum nerveum præternaturaliter extensum proxime in ratione cubica eorundem interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se ob materiam ibi ultro contentam, nempe erit proxime ut b. 3: quod si vis & conatus elasticitatis corporum contentorum effervescentium, aut inflando, aut impellendo magis, magisque fibras plexus nervei vocetur e momentum autem plexus ejusdem præternaturaliter extensi vocetur m, erit m —— b 3 † e. Hæc quæ dicta sunt ostendere videntur, quænam sit ratio ac causa sive externa, sive interna, sive mixta, quarum vi momentum naturale æquipollens plexus nervei, & ramorum nerveorum transire necessario debeat ad præternaturale momentum præpollens eorundem, cujus momenti opere plexus nerveus, & rami nervorum ab ipso exeuntes apti fiunt non solum superare momentum oppositum contractionis eorundem, verum etiam validissimas resistentias musculorum, tendinum, & ossium, quibus omnibus nerveæ ramificationes arcte alligantur, aliorumque ponderum oppositorum, quod certe praxin medicam agentibus mirabile est. Agendo modo de *Motibus Convulsivis* cum sanitas & naturalis solidorum motus non solum nitantur in proportione corporum fluida componentium, verum etiam in determinato ordine, directione naturali solidorum, & determinato motu eorundem, una cum naturali inclinatione angulorum, quos fibræ inter se contextæ naturaliter componunt, & cum æquali, aut reciproca actione & reactione & momentorum distractionis earundem inter se: quotiescunque hic naturalis motuum & actionum ordo, & lex præternaturali opere mutabuntur, tunc convulsivæ affectiones contingent. Cum itaque tot morborum causæ, aut a præternaturali dilatatione, aut inflatione solidorum, aut motu oriri consuescant; si aut vitiosi succi nervei, aut a sanguiferis, aut a lymphaticis canalibus evomantur præternaturales succi asperis superficiebus donati in aliquo spatio membranoso, aut nervoso, aut quocunque alio solido sensibili contenti; ibi certe tanquam cunei ingressi spatia solidorum violenter solicitabunt, extendent & inflabunt fibras solidum componentes; spatia autem plexus nervei (puta mesenterici jam suppositi) ab extraneis corporibus ultro repleta, impedient facilem transitum fluidorum naturaliter prætereuntium, inde facta mora corporum ingressorum hypostasis major futura erit, quam par est. Cum autem sylvestres succi solidum supra naturæ leges ingressi dilatent præternaturaliter solidum illud proxime in ratione composita ex ratione cubica, seu ex ratione triplicata interstitiorum, distantiarumve, quas fibræ habent inter se in statu extensionis naturalis, & ex ratione corporum elasticorum plexum nerveum influentium; proculdubio cum filamenta nervea a plexu exeuntia, & hinc inde effusa tantum proxime trahi de-

debeant versus plexum præternaturaliter extensum, quantum plexus nerveus a præternaturalibus succis ultro extensus fuerat; idcirco filamenta illa nervea a plexu exeuntia violenter trahentur versus partem plexus in data ratione dilatati; cum autem filamenta illa nervea musculis, tendinibus & ossibus arcte sint alligata, musculi quoque, tendines & ossa, quibus tendines alligantur, in data ratione trahenda præternaturales contractiones organorum & motus convulsivi solidorum exorientur; ex his si extensio & dilatatio plexus nervei a corporibus ingressis ea ratione fiant, ut æquabiliter & omnibus in partibus æqualis, & unimoda fiat præternaturalis solicitatio, percussio & inflatio, cum æquali & unimoda dilatatione singulorum interstitiorum, & distantiarum fibrarum plexus nervei præternaturaliter extensi, etiam filamenta nervea a plexu exeuntia æqualibus viribus, æquali, & unimodo conatu, ac momento æquabiliter & unimode trahentur versus partem plexus dilatati. Si itaque singulæ fibræ componentes solida nervea a plexu gangliformi exeuntia, & illæ quibus solidum unitur, naturales semper directiones, ac naturales parallelismos sustineant inter se, easdemque servent naturales angulorum æqualitates ac similitudines; tunc cum fibræ singulæ solida componentes attrahantur versus plexum cum angulis, aut æqualibus aut similibus, temporibus quoque æqualibus fibræ ipsæ transeundo singulis temporibus ordinata, unimoda & æquabili lege, ab una æqualitate, aut proportione, aut directione motuum fibrarum & angulorum ad aliam priori aut æqualem, aut proportionalem, non afferent ullos dissensus vel ullam asymmetriam in totis motibus fibrarum solida componentium; & consequenter cum singulis temporibus naturalis fibrarum parallelismus sustineatur, attractio quidem convulsiva fiet solidorum versus partem præternaturaliter extensam, sed ordinata; unimoda, æquabilis, & isochrona; atque nulla videbitur contingere molesta organorum affectio, aut dolorifica passio solidorum sensibilium: & sane, ut habeatur ratio veritatis; si conatus, vis, momentum & quantitas motus unius fibræ in uno solido (idem intellige proportionaliter de quibuscunque aliis partibus, quibus solidum idem unitur) una differentia temporis fuerit ad quantitatem motus; seu momentum ejusdem, aut ulterius fibræ homogeneæ, & æqualis magnitudinis æquali tempore, & in eodem solido, ut est momentum, & quantitas motus primæ fibræ altero tempore ad momentum, seu quantitatem motus ejusdem, vel alterius fibræ homogeneæ secundo tempore, & sic proportionaliter successive erunt (per 12. 5.) singula momenta & quantitates motus unius, aut alterius fibræ homogeneæ iisdem temporibus & in eodem solido, ut sunt omnia momenta & conatus simul sumpti primæ fibræ, ad omnia momenta & conatus simul sumptos secundæ fibræ ejusdem solidi; iisdemque temporibus; sed quando conatus & momenta unius, aut alterius fibræ homogeneæ solidum componentis sunt æqualia, aut proportionalia momentis ejusdem, aut alterius fibræ homogeneæ solidum componentes temporibus æqualibus, & sic de cæteris &c. momentum quoque & quantitas motus totius solidi est semper singulis temporibus sibimetipsi æqualis, aut proportionalis, quare cum natura in hoc statu singulis temporibus justam proportionem, æquam directionem motuum fibrarum, & parallelismum naturalem earundem cum æqualitate angulorum æquabiliter, & unimode usque adhuc sustineat, certe actionibus & reactionibus proportionaliter se habentibus nullam in se molestiam ac dolorificam affectionem, (& si convulsio fuerit) pati poterit ac sustinere. Et sane, ut verum fatear, sæpe miratus sum medicam praxin agens, convulsivas affectiones absque ullo dolore ægros agitavisse, plurimas enim hystericas, & hypochondriacas affectiones, & convulsivas, pluresque spasmodicos subsultus aut motus, inter quos *Satyriasin*, sine ullo dolore partos observavi: Itaque ex his colligendum videtur, quotiescunque plexus magnus mesentericus nonnullos surculos per mesenterium & intestina; nonnullos vero ad truncum aortæ descendentis; nonnullos ad ovaria fœminea emittat; & hic plexus æquabiliter, & unimode in omnibus suis partibus plexum componenttibus solicitatus, percussus & extensus fuerit a fluidis præternaturalibus plexum eundem æquabiliter & unimode inflantibus & dilatantibus; tunc momentum plexus nervei æquabiliter, sed præternaturaliter dilatati trahet proxime in data æquabili ratione non solum surculos quoscunque ab illo exeuntes, sed & fibras quascunque surculos ipsos componentes versus plexum nerveum præternaturaliter extensum; cum autem momentum tale plexus nervei

Convulsio sine dolore.

nervei proxime æquetur ſingularibus momentis ſimul ſumptis tractionum fibrillarum nervearum ab ipſo exeuntium ; propterea ſingularia momenta ſimul ſumpta (1) tractionum, quibus æquabiliter, ſed præternaturaliter trahuntur, non ſolum ſurculi nervei, ſed ſingulæ fibrillæ ſurculos nerveos componentes per menſenterium & inteſtina, per truncum aortæ & ovaria a plexu exeuntes verſus plexum nerveum ; æqualia erunt momento totali plexus magni meſenterici præternaturaliter extenſi ; cum porro momentum totale plexus nervei ſuppoſitum fuerit ſupra —— b 3 † e ; ſi momentum ſingulare ſurculorum & fibrarum nervearum ſurculos componentium per meſenterium & inteſtina effuſum ſupponatur —— p ; momentum vero ſurculorum nerveorum & fibrarum ſurculos componentium per aortam deſcendentem ſingulariter ſupponatur —— r ; momentum autem ſingulare ſurculorum nerveorum & fibrarum ſurculos componentium ad ovaria emiſſos ſupponatur —— ſ., erunt proxime ſingularia momenta ſimul ſumpta p + r + ſ —— b 3 † e & conſequenter

momentum ſingulare p erit —— $\frac{b3\dagger e}{r+ſ}$, &

momentum ſingulare erit —— $\frac{b3\dagger e}{p+ſ}$ &

momentum ſingulare ſ erit —— $\frac{b3\dagger e}{p+r}$; cum

autem ex æquabili, ſed præternaturali dilatatione plexus nervei magni meſenterici æquabili quoque ratione trahantur rami nervorum ab illo exeuntium, & ſingulæ fibræ ramos ipſos componentes verſus eundem plexum ; in hoc ſtatu cum hujuſmodi tractiones ſint ſingulis temporibus ordinatæ, unimodæ & æquabiles inter ſe & iſochronæ, nullam doloris moleſtiam (& ſi convulſio fuerit,) erunt allaturæ. Unde praxi medica expertum eſt, hyſtericas mulieres, hominesque hypochondriacos aliquando abdomine tumefactos, & fœminas utero quodammodo attractas ſine ullo dolore extitiſſe, ſed muta tantummodo afflictione una cum aliqua pulſuum inæqualitate, & ſtomachi languore vexatas fuiſſe. Habita inde ratio eſt, cur inflatis, extenſis & ſolicitatis æquabiliter & unimode in ſingulis partibus nerveis ſurculis per ovaria & uterum emiſſis opere præternaturalium ſuccorum nerveos hos ſurculos undique, ſed æquabiliter dilatantium, aut ſolicitantium, fieri aliquando poſſit ratione nervorum & fibrillarum eorundem aſcendentium non gravis ſenſatio, (licet convulſiva) in abdomine, inteſtinis & ſtomacho cum pulſuum aliquali inæqualitate, ſed tantummodo affectio quædam ſine dolore, quam univerſalem corporis languorem appellare mulieres conſueſcunt.

11. Verum ſi a præternaturalibus fluidis plexus nervei, aut quælibet ſenſibilia organa ſolicitentur & dilatentur quidem in ſuper expoſita ratione compoſita ; ſed non æquabiliter & unimode in omnibus ſuis partibus componentibus ſolicitentur & extendantur, ita ut pars una organi magis ſolicitetur & extendatur, quam altera, fibris inæqualiter ſolicitatis, aut extenſis ; tunc momenta præternaturalia præpollentia corporum extendentium fibras tali inordinato motu, & diſſimili ratione, ac aſymmetra proportione inter ſe violenter agendo contra momenta naturalia, & æquipollentia fibrarum earundem, neceſſario fibras omnes nervoſas, membranoſas & muſculares, cæteraſque, quibus illæ alligantur, violenter & inæqualiter trahent verſus partem inæqualiter & aſymmetre dilatatam, & ſolicitatam a fluidis præternaturaliter ingreſſis, motibus aſymmetris fibrarum, & directionibus inæqualibus earundem ; conſequenter permutabuntur naturales anguli, & naturales paralleliſmi fibrarum, & organorum inter ſe, mutatis quoque fibrarum naturalibus directionibus: Quamobrem in hoc præternaturali ſtatu facile crederem, affectiones convulſivas aſymmetris & diſſimilibus motibus fibrarum agentes, cum dolore ac ſpaſmo eſſe copulandas. Itaque ex his colligendum putavi, immediatam doloris cauſam non a præternaturali extenſione & ſolicitatione habendam eſſe, ut *ſolicitatio & extenſio* eſt ; ſed quia a ſolicitatione tali, ac tali extenſione organorum ſenſibilium fit inæqualis, diſſimilis, inordinata, & aſymmetra diſtractio, attractio & motus fibrarum & filamentorum ſolida componentium, a quibus mutantur naturales anguli fibrarum inter ſe ; mutatur directio naturalis earundem ; turbatur naturalis paralleliſmus ſolidorum, & gravi motu invertitur ; ſolida idcirco ſenſibilia aſymmetre, & præternaturali ac diſſimili motu modo diſtracta affectionem convulſivam, ſed cum dolore miſerrime afferunt ;

Convulſio cum dolore.

(1) Ex num. 13. phoron. Hermanni.

funt; quare jure putaverim, præternaturalem extensionem, inflationem & solicitationem solidorum sensibilium mediatam tantummodo doloris causam esse futuram, ut simplex extensio & solicitatio est; & sane ut hæc omnia experimentis probanda sint, confessus est mihi vir animo & ira potens, qui cum ab hoste sclopeti ictu in regione tamen minus principe femoris vulneratus esset, nullum pro ea temporis differentia dolorem sensisse a tanto ictu percutiente & solicitante; ita ut per aliquod tempus sanum incolumeque se crederet; verum tractu temporis distractis notabiliter nonnullis fibrarum ordinibus, nonnullis vero contractis, & mutata fibrarum directione naturali parallelismo earundem cum inæqualitate, ac dissimilitudine angulorum, quas fibræ inter se contextæ componunt, dolor, & quædam convulsionis species supervenerunt. Itaque dolor non fieri videtur ab irritatione, seu solicitatione, & violenta extensione & violenta extensione tanquam a causa immediata, ut irritatio seu solicitatio, & præternaturalis extensio est organorum; sed quia ab irritatione, solicitatione præternaturalis extensio est organorum; sed quia ab irritatione, solicitatione & præternaturali extensione subsequitur postea effluxus fluidorum in partem læsam, quæ præternaturaliter dilatent eandem; hinc sequuntur momenta distractionis in aliquibus, in aliis vero fibrillis momenta inæqualia contractionis dissimilia & asymmetra, cum inæquali & dissimili & improportionata directione, ac motu earundem; mutato ulterius naturali parallelismo filamentorum componentium membranas, nerveos, musculos, tendines &c. Deinde fateor, me in nobilissima Moniali frequenter observasse convulsivas affectiones; in qua si pollex pedis convulsus tantummodo esset, sævissimosque dolores ægra sustinebat; e contra fere nullos quotiescunque tota pedis regio æquabiliter & unimode convulsa traheretur. In hac re non ne chirurgicis experimentis manifestum est, vulnerato nervo, aut læsa membrana nervum investiente, cujus aliqua tantummodo pars fibrarum læsa sit, aut abscissa integra autem manente altera fibras nonnullas inæqualiter, inordinate & asymmetre distractas, nonnullas vero contractas motibus asymmetris, mutata fibrarum naturali directione, ordine ac parallelismo, cum mutatione angulorum a naturali inclinatione dissimilium, spasmos convulsivos ac dolores acerrimos attulisse? qui non nisi rescisso omnimode nervo (cujus rescissionis opere omnes fibræ componentes æquabiliter contrahuntur) tuto ægri solutis doloribus quiescere consuescunt. Antequam autem de hac tabula manum avertamus, remanet animadvertendum, vim, conatum & momentum fibrarum distractionis & contractionis præpollens tantæ aliquando actionis esse supra momentum æquipollens distractionis earundem, ut fibræ tam violenter distractæ, aut contractæ, fibrarum & organorum læsionem aliquando attulerint, ut divulsionem earundem miserrime ægri passi fuerint; Id semel animadverti in nobili Juvene annorum 20. qui cum satyriasi & febri correptus esset sine dolore, post sex dies facta notabili solidorum divulsione, & secuta magna sanguinis effusione per alvum, enervato priapismo, sed versus regionem hepatis dolore superveniente adaucta ulterius febri post triduum obiit. Ibi autem præterire non licet nonnulla, quæ a chirurgis observationibus desumpta summopere & theoriæ & curationi convulsionum conferre videntur; observatum enim est sæpissime vulnera capitis ex dextra transferre convulsionem in sinistram partem, & e contra. Cum enim momenta contractionis & distractionis pericranii, menyngum & lacertorum dependentium per cerebri peripheriam in statu naturali debeant esse ex utraque parte inter se æquipollentia; nempe in ratione veluti reciproca cum opportuno æquilibrio & reactionum menyngum & lacertorum, totiusque pericranii (quod menyngum expansio est;) quotiescunque momenta distractionis & contractionis pericranii, menyngum, & lacertorum dictorum ex parte dextra, vel ob externam læsionem, vel ob internum aliquod vitium, aut infirmentur, aut omnino deficiant; statim infirmatis lacertis ex parte dextra, lacerti antagonistæ ex parte sinistra acquirent necessario ea momenta præpollentia contractionis, quæ majorem rationem habeant ad momentum oppositum enervatum contractionis ex parte dextra, sic & convulsiones ex sinistra sequi debebunt.

Quod si momenta distractionis & contractionis omnino deficiant ex parte dextra, multo magis lacerti antagonistæ ex sinistra parte necessario acquirent ea momenta præpollentia contractionis, quæ summam rationem habent ad deficientia momenta contractionis & distractionis in parte dextra; quare cum momenta contractionis ex parte dextra

dextra nullo modo reagere apta sint, deficere supponentur, atque erunt — o ; & cum momentum contractionis in parte sinistra adeo præpolleat, ut quodammodo viribus infinitis æquipollere videatur ; ibi momentum præpollens erit multo majus, quam suppositum fuerat supra — b 3 † e ; & consequenter ex parte sinistra enormes attractiones & gravissimæ convulsiones erunt oriturae. Quamobrem cum a tam validissimis convulsionibus & attractionibus in parte sinistra menynges crispatæ substantiam cerebri validissime stringant, & ob filamenta per suturas exeuntia, & per pericranium expansa, & validissime attracta impellatur, urgeaturque substantia cerebri contra cranii soliditatem, propterea necesse est, substantiam cerebri, & vasa quoque venosa & arteriosa in parte sinistra graviter lædi, frangi aliquando, aut lacerari ; Hæc quidem ex chirurgicis observationibus aperta sunt, quin imo ultro testatur celeberrimus Vallisnerius præceptor meus (1) a celeberrimo Valsalva accepisse, in hemiplexis etiam læsionem cerebri esse in parte opposita illi medietati corporis, cui gravi fato contigit sensus, & motus abolitio. Hic autem dissimulare non placet, quæ facile quis objicere posset ; si enim solida nervea, muscularia &c. extendantur, & inflentur proxime in ratione composita ex cubo, seu triplicata ratione distantiarum fibrarum inter se, & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum, aut effervescentium, extensio & inflatio solidorum adeo alte excresceret, ut exterius quoque animadverteretur, quod non sine magno naturæ damno contingere potuisset. Optima quidem animadversio, intelligat unusquisque, non semper omnes fibrillas solidum componentes adeo inflari & extendi, ut singulæ in data ratione dilatentur ; sed extensionem & dilatationem aliquando uni, aliquando aliquibus tantummodo fibrillis solidum componentibus contingere potuisse, quibus singulariter extensis, non quidem omnibus, licet dolorifica passio & convulsio superveniret, nihilominus extensio & inflatio non adeo immodice fieret, ut exteriora versus magno naturæ damno foras quodammodo erumperet, & appareret ; Cæterum si universæ solidi fibrillæ solidum componentes in data ratione dilatarentur, fateri quidem debuissem, extensiones & dilatationes adeo supra legem futuras esse, ut ad exteriora quoque effusæ esse viderentur, quod in magnis doloribus & convulsionibus aliquando visum : Opinor tamen membranam carnosam leniter cedendo opportune impedire, ne aliquando ingentes quoque nervorum, musculorum, &c. dilatationes exterius videantur ; sæpissime certe audivi, nobilissimam monialem convulsivis doloribus affectam, per exteriora capitis & per abdomen spasmodice extensum nescio quam duritiem hinc inde persensisse, quæ durissimos quosdam nodos æmulari videbatur.

12. Convulsivas affectiones cum dolore, & sine dolore generali quodam ratiocinio usque adhuc investigavimus ; modo cum plurimæ adsint convulsionum differentiæ perpendendæ, non arduum putaverim ex firmata universali convulsionum doctrina a singularibus convulsionum differentiis brevi me expedire. Itaque primo occurrit *Tetanos*; Tetanus. hæc enim est quædam convulsionis species, quæ totum corpus una aggreditur ; in hac momentum distractionis, seu tractionis nervorum spinæ per posteriores præcipue dorsi musculos ac tendines decurrentium adeo violentum est & excedens, simulque momentum contractionis nervorum, quod præcipue per anteriores musculos seu antagonistas ac tendines pectoris & abdominis, adeo pari opposito conatu operatur, ut utraque momenta fortier & enixe in ratione violenta æqualitatis conentur statum suum distractionis ex parte posteriore, & contractionis ex parte anteriore valida sustinere : In hoc statu deest illa naturalis facilitas ac libertas transeundi facile, ac libere a statu distractionis ad statum contractionis, aut e contra ; Quamobrem cum membranæ, nervi, musculi ac tendines, quibus nervea & membranosa filamenta alligantur tonico motu distractionis, & contractionis æquali conatu ac momento consistant, rigidum videbitur stare animal, nec in utranque partem inclinare. Quamvis verum Tetanum nunquam viderim, hujusmodi tamen morbi indolem obtigit mihi observare in muliere, quæ per diem apertis oculis adeo rigida omnino constitit, ut nullatenus flecti in utranque partem magnis licet viribus nitentibus potuerit ; paulatim tamen

(1) Pag. 27. del cervello impietrito.

tamen remediorum usu cœpit tantillum movere palpebras, & tractu temporis a tam violento morbo febre superveniente liberata est. Frequentior causa hunc morbum miserrime allatura, seri particulis velut cuneis per membranarum nervorum, & musculorum & tendinum interstitia, aut forsasse per glandulas mucilaginosas præternaturaliter effusis videtur tribuenda. Cum enim in hujusmodi solidis massæ fluidorum seu serosa corpora undequaque distributa tanquam cunei horum solidorum interstitiis ac distantiis fibrarum undique inserantur, violenter extendent solida membranosa, nervea, muscularia & tendinosa proxime in ratione composita ex ratione cubica interstitiorum, nempe in triplicata ratione distantiarum fibrarum inter se & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum: Si itaque quantitates materiæ seu massæ serosæ in data ratione tam posteriores dorsi membranas, nervos, musculos ac tendines, aut glandulas mucilaginosas circa musculos ac tendines a celeberrimo viro Joanne Baptista Morgagno Anatomicorum facile principe indicatas, (1) quam anteriores pectoris & abdominis &c. præternaturaliter fluendo extendant, ita ut vis posteriorum solidorum præternaturaliter extensorum sit æqualis, & æquilibrata viribus solidorum anteriorum, aut antagonistarum præternaturaliter extensorum, horum vires oppositæ inter se æquipollebunt, sicque momentum præternaturale distractionis solidorum ex parte posteriori æquale erit, aut æquipollebit momento præternaturali contractionis eorundem antagonistarum in parte anteriori, unde præternaturaliter stare ac consistere animal coactum erit. Hac methodo in *Emprosthoteno* massæ corporum elasticæ, quotiescunque supra legem fluendo per interstitia anteriorum fluidorum, solida dilataverint in ratione composita proxime ex cubica ratione interstitiorum, seu distantiarum inter se, & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum, minus vero extensionem fecerint in posterioribus solidis antagonistis; tunc cum momentum præpollens distractionis membranarum, nervorum, musculorum ac tendinum anteriores præcipue partes decurrentium adeo superet momentum conractionis membranarum, nervorum, musculorum antagonistarum & tendinum posteriores partes occupantium, tunc animal in anteriora curvari conabitur. E contra in *Opisthotono* cum massæ corporum elasticæ cujuscunque generis præternaturaliter fluendo per glandulas mucilaginosas, & per interstitia posteriorum solidorum juxta expositam rationem compositam dilataverint, minus vero extensionem fecerint in anterioribus solidis antagonistis tunc cum momentum præpollens distractionis membranarum, nervorum, musculorum ac tendinum præcipue in partibus posterioribus colli, dorsi, &c. habeat rationem majoris inæqualitatis respective ad momentum contractionis membranarum, nervorum, musculorum antagonistarum & tendinum in partibus anterioribus pectoris, abdominis &c. animal certe conabitur posteriora versus miserrime inflecti. Ex his colligendum, quam inepte judicent nonnulli succos tantummodo austeros & coagulantes sufficientes pro harum convulsionum causis exponendis, cum quælibet fluida cujuscunque generis hujusmodi morbosa phœnomena productura sint, quotiescunqoe solida membranosa, nervosa, musculosa ac tendinosa cum mucilaginosis horum glandulis in datis rationibus a quibuscunque massis elasticis & non elasticis præternaturaliter extensa fuerint. Plurimæ remanent convulsionum differentiæ, quæ cum dolore & sine dolore facile occurrunt; ut *Spasmus Cinicus*, *Strabismus* oculorum, *Trismus* musculorum mandibularium; *Risus Sardonius* labiorum; quæ cum differant inter se tantummodo ratione loci, eadem lege momentorum præpollentium distractionis & contractionis poterunt facillime & univoce explicari. Ex his, que num. 6., & que huc usque dicta sunt de motn contractionis & distractionis solidorum, tam naturaliter, quam præternaturaliter agentium, data proportione, constare potest, momenta contractionis & distractionis solidorum esse posse radices oscillationum tam naturalium, quam præternaturalium, que (juxta tamen naturam & rationem fibrarum) in solidis animalium jugiter eveniunt; idcirco ex his oscilationum phænomena tam naturalia, quam preternaturalia satis opportuna proportione enodari poterunt.

Empro-sthotonos. | Opistho-tonos.

13. Modo acturus de morbis, quos potissimum a preternaturalibus menyngum motibus oriri putaverim, me recte sentire arbitror,

(1) Animadversione VII. Advers. Anat. II.

bitror, si prius de cerebri & cerebelli motibus probabilia quædam dixerim; fere omnes una consentiunt, cerebrum ex pluribus glandulis, cerebellum vero ex paucioribus esse compositum. Licet vero utrunque communi menyngum involucro vestiatur; attamen non eadem est cerebri & cerebelli ratio ac status. Exterior enim cerebelli superficies multis quidem gyris ac rugis inæqualis est, non tamen quantæ (1) in cerebro, ultro citroque observantur, serie quadam ordinata ab uno latere ad aliud deductæ. Non eadem pariter est directio & ordo lacertorum, qui cerebrum & cerebellum circumeunt; non eadem in utroque æqualis est fibrarum dispositio ac modus. Cum itaque a natura tam diversæ rerum, ac directionum series non frustra, sed divina quadam ratione ac consilio factæ sint, verosimilius crediderim, hæc tam diversa mole, rugis, dispositione membranarum, & directione ac figura lacertorum elaborata fuisse, ut diversis motuum differentiis fibræ cerebri & cerebelli parerent. Sicut enim (2) glandulæ diversa fibrarum textura, directione, & ordine muniri debuerunt, ut homologis motibus proportionalia fluida separarentur; ita non dissimili methodo a natura probabiliter statutum est, ut cum naturales a cerebello, & voluntarii a cerebro motus, & dissimiles sensuum affectiones, actionesque exequendæ continuo fuerint, diversis quoque membranarum, & fibrarum cerebri & cerebelli specificis motibus agerentur. Quamobrem cum menynges, (pia præcipue) cerebrum & cerebellum, fibrasque medullares, sive primas nervorum radices arcte ac intime circumligent, jure sentiendum est, ex determinatis ac specificis menyngum motibus, fibras quoque cerebri & cerebelli esse æquali ratione ac motu solicitandas; & vice versa. Cum enim fibræ medullares cerebri & cerebelli a sensuum, aut internorum affectionibus specificis motibus solicitari ac moveri necessario debeant; istæ pariter inscriptæ membranis, seu menyngibus, has tali determinata lege motus moturæ erunt, ut communicato quoque tali menyngum motu, sanguinis fluenti per sinus menyngum, sanguis ipse ea ratione motus afficiendus erit, qua fibræ cerebri & cerebelli, & membranæ investientes prius affectæ fuerant. Hæc, quæ generaliter dicta sunt, nos manuducere quodammodo videntur ad ea, quæ de morbis capitis, de *Epilepsia* potissimum dicenda sunt. Cum enim in hac naturales motus ægre & laboriose fieri, voluntarios vero otiari, musculos convelli, sensus hebescere; & animæ potentias deficere quodammodo videantur; jure credendum, ex vitiosis extraneisque menyngum motibus, alteratoque fluidorum motu fibras quoque cerebri & cerebelli moleste & graviter affici. Epilepsia itaque alia est per essentiam, alia vero per consensum; prima quidem in cerebro sedem firmat; secundam vero inferiorum viscerum consensu fere omnes Medici voluerunt. Prima a quibuscunque humoribus oritura est, sed quibus talis ac determinatus inest motus ac præternaturalis superficies (Medicis adhuc ignota) quæ incognitam menyngibus cerebri afferat solicitationem; hujusmodi enim fluida hinc inde per cerebrum decurrendo, membranarum & lacertorum musculis proportionalium spatiola, aut machinulas fortasse sphæroidalibus analogas præternaturaliter inflant, & ignota momenti præternaturalis differentia solicitant. Membranis autem, fibrisque medullaribus tali humorum copia ac motu solicitatis momentum attractionis membranarum majus faciendum est; quod fibrillis cerebri, & nerveis solidis intra & extra cerebri regionem serpentibus gravi consensu communicatum convulsivos motus tribuit, epilepsiam allaturos. Hoc autem momentum attractionis filamentorum nerveorum & membranarum sine dolore futurum erit, quotiescunque ordinata ac simili & unimoda lege, ac æquabili motu factum fuerit, servata naturali fibrarum directione inter se, & naturali parallelismo earundem. E contra molesta & dolorifica epilepsia erit futura, cum filamenta menyngum & nervorum inordinatis & dissimilibus directionibus & asymmetris motibus attracta fuerint, inverso naturali fibrarum parallelismo. Ex hujusmodi motibus convulsivis undequaque contractæ membranæ tam a glandulis, quam a vasorum lymphaticorum osculis serosæ saburræ spumæ in modum violenter per os exprimuntur; sed ultro ingravescunt symptomata, cum accidat labiorum, manuum, palpebrarum, totiusque corporis tremor miser-

(1) Ex Verheyen pag. 169. Anat.

(2) Ut num. 9. & seq. Primæ partis Mechanicæ morborum.

ferrimus; qui sæpe adeo solida violenter quatit, ut fracta penitus videantur. Ut autem gravis tremorum methodus explicari quodammodo possit, animadvertendum est, menynges connecti fibris medullaribus cerebri, & superne leniter cranio opera aliquorum filamentorum, quæ per suturas trajecta in periostium expanduntur. Istæ pariter membranæ ob plicas ac rugas facile distrahuntur a viribus cum externis, tum internis agentibus, facile ab opposito fibrarum & lacertorum conatu naturaliter contrahuntur, ea quasi ratione, qua in motibus musculorum agunt & reagunt musculi antagonistæ. Itaque momenta contractionis naturalis filamentorum per suturas exterius exeuntium, & eorum, quæ cranio hinc inde alligantur, cum nullatenus in otio sint, vim suam & conatum naturalem exercere, conantur contrahendo exterius membranas versus cranium; sed blando motu & æquabili. Quod si filamenta antagonistica præternaturaliter inflata & solicitata fuerint, opus impendent suum, ut asymmetre retrahant membranas ipsas ad partes internas oppositas; & tunc temporis cum fibræ menyngum in curvam aliqualiter superficiem naturaliter inflexæ sint, describent actionibus & reactionibus præternaturaliter reciproce oppositis, eundo nempe violenter & redeundo, veluti arcus præternaturaliter quoque reciprocos. Cum autem in tam angustis ac strictissimis cerebri anfractibus itus & reditus præternaturales fibrarum membranearum sint necessario frequentissimi, ob frequentissimas corporum præternaturalium solicitationes, pariterque sint minimi: fibræ quoque solicitatæ & attractæ versus spatia interna cerebri, & eodem reciproco, sed opposito, conatu attractæ exterius versus suturas & cranium, describent veluti arcus præternaturaliter reciproce dissimiles, & pariter necessario minimos ac frequentissimos. Cum autem minimi arcus descripti e reciprocis penduli oscillationibus vel in circulo, vel in cycloide tremulos motus agant & afferant; rationabili analogia judicandum putaverim, convulsivos epilepticorum tremores a minimis fibrarum menyngum arcubus, descriptis a frequentissima & minima actione & reactione earundem esse orituros. Itaque cum menynges nervos undequaque circumscribant, & isti undequaque per universam musculorum familiam effusi sint, eam rationem motuum tremulorum nervis & musculis communicaturæ erunt membranæ, qualem ipsæ in cerebro susceperunt. Ex hisce ulterius vitiis lentescit certe sanguis in sinubus menyngum, ibique acervata fluidorum quorumcumque saburra non raro timendum, quin fractis canalibus fluida undequaque effusa advehant apoplexiam; sed de hac suo loco. Placet nonnullis, epilepsiæ causas a noviluniis & pleniluniis sæpissime acceptas quærere; ob majorem enim aëris pressionem, aut vim inflantem facile statuere voluerunt, succos & humores talis indolis ac figuræ, aut plus justo separari a glandulis menyngum, aut certo quodam præternaturali motu moleste moveri. Verum cum epilepticos insultus extra novilunia & plenilunia sæpissime observata sint, rectius consilium cœpi de noviluniis, & pleniluniis tanquam de prima causa, (cum fatear partialiter posse conferre) esse dubitandum. Altera epilepsiæ species, quæ per consensum tam gravia affert symptomata ab inferiorum viscerum, ut hepatis lienis, ventriculi & mesentereri, potissimum vero ab uteri vitiis eruenda est; quotiescunque enim tali vitiosa ratione solicitantur nervei illi plexus, aut quælibet nervea solida has partes decurrentia, utpote membranis induta a menyngibus derivata, ea aliquando distractionum, & contractionum vitia transferent in membranas circumscribentes, ut fibrarum similium consensu tandem aliquando menynges ipsæ ea præternaturali ratione solicitatæ vitiose in cerebro oscillent, qua supra expositum est, tot incommoda epileptica allaturæ; non itaque mirandum est epilepticos, aphonos, stupidos & immemores, sensuque & motu carentes semper fuisse observatos.

14. A tremoribus epilepticis facile transeundum est ad corporis & membrorum tremores. Medica autopsia non raro edocuit, hujusmodi affectiones, vel in musculis, vel in membranis ac nervis, vel in solidis ac fluidis elastica vi enervatis sedem habuisse; opportunum itaque fuerit de singulis juxta opportunitatem brevi sermonem agere. Quod ad musculos attinet, jam evulgatum est a Borello machinulas rhomboidales, & Bernollio sphæroidales oscillatoria quadam vicissitudine, modo contrahi motibus æquitemporaneis, quæ naturalibus musculorum ordinatis actionibus parere debuissent; aliquando accidit a quacunque causa sive externa, sive interna, sive mixta machinulas illas non ordinato & æquabili oscillationis motu, sed inordinato, & asymmetro solicitan-

citandas fuisse. Nemo dubitaverit, fibras musculares, quæ tot machinulas sphæroidales inæqualiter, asymmetre, & frequentissime oscillantes undequaque circumscribunt, has quoque fibras inæqualibus, asymmetris & frequentibus oscillationibus sibi continuo communicatis movendas esse, velit itaque nolit animal, tremulis motibus agitandum erit ex inordinata, & inæquali musculorum oscillatione. Quod ad membranas & nervos spectat, repetantur quæ de tremoribus epilepticis satis clare ostensa sunt; enimvero aut solicitatione, aut inflatione menyngum lacerti in curvam superficiem inflexi, cum distrahi, & reciproca vicissitudine contrahi necessario debeant, eundo, & redeundo, describent in tam strictissimis cerebri anfractibus arcus plus justo minimos ac frequentissimos, qui cum ex penduli phænomenis tam in circulo, quam in cycloide observatis tremulos motus producant; certe ex tam membranarum minimo motu distractarum, & minimo motu contractarum reciproca solicitatione tremuli motus exorientur. Isti autem nerveis solidis communicabuntur, cum membranæ a menyngibus derivatæ nervea solida circumscribendo eas affectiones tremulas nerveis solidis afferant, quas ipsæ prius aut solicitatione, aut inflatione in cerebro præternaturaliter susceperunt. Confert ulterius tremori elasticorum fluidorum vis enervata, vi cujus naturalis solidorum tensio flaccescere consuescit; dum enim corpora elastica debito virium ac momentorum numero continuo oscillant, solida circumscribentia ea tensione gaudent, qua solida ipsa tonico quodam statu naturaliter extensa aut inflata detinentur. Verum si elastica corpora debito numero deficiant, tot solida, cum nec continuo, nec æquabiliter opportunis viribus extensa, & inflata, naturali ac debita ratione possint consistere, hæc prout elasticis fibris prædita frequenti vicissitudine transibunt ab una parte minimæ dilatationis ad partem oppositam minimæ contractionis. Quare cum hujusmodi reciprocatio motuum minorum oppositorum præternaturalium tremulos motus afferat, necesse erit, ut enervato solidorum & fluidorum elastico conatu ac momento, solida quoque nervea, & muscularia in tremores itura sint; & consequenter labia, manus, palpebræ, & reliquæ corporis partes continua oscillationum reciprocatione a tremoribus solicitentur. Ita quoque si elastica corpora inertibus aut extraneis corporibus unita fuerint, producentur membrorum actiones mixtæ ex conatu corporum agentium, & impedientium; cum enim causæ aliquem effectum adjuvent in ea ratione, qua ipse augentur, aliæ vero impediant, aut minuant, erunt effectus semper directe ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut causæ impedientes, aut minuentes. Quamobrem cum momenta ac vires corporum elasticorum in nerveis, ac muscularibus spatiolis naturaliter agere conentur, impediant vero, aut minuant elasticas actiones corpora præternaturalia, quibus elastica commiscentur; actiones, musculorum & membrorum seu motus eorundem erunt directe, ut vires adjuvantes corporum elasticorum contentorum in nerveis, & muscularibus spatiolis; reciproce vero, ut vires corporum præternaturalium impedientium, aut minuentium actiones, ac motus eorundem. Itaque vel causæ modo effectum adjuvent, vel modo simul impediant, utræque tamen & adjuvando & impediendo, nisum & conatum suum exercent; qui nisus ac conatus cum sint præternaturales, nunquam eam inter se proportionem adipiscentur, qualem natura exigit, ut inter se nisus ac conatus isti æquilibrentur; oportet itaque hujusmodi conatus ac momenta præternaturalia inæqualiter agendo, & inæqualiter reagendo taliter solicitare membra, ut tremulis & asymmetris motibus & oscillationibus agitentur. Si ergo momenta aliquarum membranarum, aliquorumque nervorum ac musculorum, opere præternaturalis causæ, habeant rationem majoris inæqualitatis respective ad opposita momenta musculorum antagonistarum, aliorumque nervorum, membranarum, tendinum & ossium; cum ex momentorum inæqualitate non possint æquilibratæ potentiæ æqua ratione consistere, erunt facile ex frequentissima actione, & reactione corporum momentorum inæqualium tremulis motibus agitandæ; verum deficientibus hisce musculorum tendinum & ossium momentis facile reparandum erit, si pondus aliquod proportionale tremulis manibus sustinendum adderetur; hoc siquidem ponderis externi augmento actiones, & reactiones præternaturales corporum agentium & reagentium ad naturale æquilibrium restitutæ, felicissime, ablato tremore, conquiescere debuerunt.

15. Et jam ad eam morbi speciem deventum est supra cæteros morbos timendam, *Apoplexiam* videlicet, quarum una fortis est, Apoplexia.

est, quæ subito animal interficit; altera vero levior, quæ morbum & mortem protrahit. Ut autem de utraque opportunum sermonem habeam, juvat repetere, quæ celeberrimi viri Joannes Fontanus & Antonius Pachionus de motu systolis, & diastolis menyngum aptissime docuerunt. Studio itaque naturæ bene se habentis decretum est, motum cordis esse motui talium membranarum proportionalem; cumque isochronus esse debeat naturalis motus cordis & arteriarum, isochronus quoque menyngum motus futurus erit. Magnis autem usibus moveri menynges supra statutum, potissimum vero uni inservit homologo, nempe impulsui sanguinis per universa cerebri vascula; præcipue vero per sinus menyngum, ut ab his sanguis per venas in cor proportionali quoque motu circumeat restitutus. Si itaque inauspicato accidat, aut a glandulis menyngum a supra laudatis viris Fantono & Pachiono feliciter observatis, aut ex nimis effuso sero a canalibus lymphaticis, aut ex nimis violento sanguinis impetu, aut ex quacunque alia præternaturali causa, naturalem menyngum texturam, rugas aut plicas vel in tota peripheria, vel aliqua in parte ejusdem gravi fato præternaturaliter laxari, extendi aut rumpi, ita ut omnino deficiant, vel in universa menyngum peripheria, vel in aliquo spatio ejusdem reciproca momenta distractionis & contractionis fibrarum, & vis diastolis & systolis earundem; tunc cum in hisce solidis præternaturalis status inertiæ praviter fiat, sanguis & quæcunque alia fluida elastica & non elastica enervato, aut deperdito motu variam apoplexiæ speciem erunt allatura. Non eadem tamen futura erit morbi indoles: etenim si spatia menyngum aut laxata, aut inertia, aut fracta eas amplectantur ac vestiant nervorum origines, aut ductus eorundem, qui per musculos dextri aut sinistri brachii, dextri aut sinistri pedis excurrunt, sensum & motum hisce partibus donaturi; tunc vel dextrum brachium, vel sinistrum, sive dextrum pedem, sive sinistrum infirmari, aut impediri necesse est. Cæterum si graviori fato, aut tota menyngum regio, aut ea menyngum portio, quæ cardiacos nervos ab origine, & toto progressu investit, aut laxetur, aut iners fiat, quodammodo frangatur, tunc statim impedito sanguinis circuitu, cessante motu cordis, forti apoplexia erit animal moriturum. Hinc sæpe in apoplecticis laxatis potissimum cerebri & cerebelli menyngibus, quæ fibris medullaribus undequaque alligantur, fibrarum medullarium series, seu progressiones ordinatæ earundem a porportionali ordine ac situ naturali declinare coactæ erunt; fiet itaque motus fibrarum primo iners ac languidus, simulque fibris acquirentibus directiones, positiones ac situs a naturali statu dissimiles, seu inclinationes præternaturales, inversa ratione naturalis proportionis earundem exorietur gravis phantasmatum confusio, & ex potentia memoriæ enervata oblivio. Sed de memoria, & de reliquis animæ affectionibus præternaturalibus secunda dissertatione agendum erit. Interim cum apoplectico insultu correptos, aphonos quoque sæpissime viderim, non erit magni negotii opus rem ac causam aperire; laxata enim menyngis portio, quæ recurrentibus nervis respondet, iisque per laryngis musculos decurrunt, non eam rationem motus datura erit voci edendæ proportionalem. Verum non a laxitate menyngum & fibrarum cerebri oriri apoplexiam tantummodo judicandum est; verum etiam ab ariditate, aut convulsiva crispatura earundem facillime orituram esse credimus; hominibus enim ultimo senio correptis adeo menynges arescunt; ut moveri inepte debeant, & urgere sanguinem opportuno impulsu non possint enervato momento distractionis: pari methodo augeri inertiam motus credendum, si convulsivæ affectiones prohibeant ea momenta distractionis, quæ a natura statuta sunt, sanguis enim & fluida quælibet, cum non æquabili motu, nec ordinato, neque continuo urgeri possint, facillime tam in senibus, quam in convulsis motus cordis & vita ipsa auferenda est. Nonnulli *Apoplexiam per consensum* facile nominant; verum cum quælibet apoplexia semper opus suum funeste in cerebri regione exerceat & compleat, supervacuum putaverim de apoplexia per consensum ulterius dicere.

16. Apoplexia superveniente aut statim moriendum, aut membrorum stupore, una cum abolito motu sæpe paralytice vivendum est: grave tamen onus est, sensus & motus deperditi, aut enervati causam reddere; licet enim celebres Philosophi ac Medici plurima de sensu & motu alte disputaverint, curandum tamen, antequam de paralysi loquamur, de sensu & motu quædam dicere, paralysi necessaria assecuturis. Cum itaque similitudine quæri debeant, quæ vere a natura rerum obtineri non possunt, cre-

Paralysis.

crediderim primo, rationalem animam adeo intrinsece, arcte & intime uniri, applicari & compenetrari viventibus organis, ac sensoriis, ut minori penetratione lumen politissimo, purgatissimoque vitro ac crystallo applicetur, idemque crystallum penetret, quam anima sensoriis, organisque compenetratur. Hæc organorum opera duas actiones divinitus exercet; quarum prima & eminens in cerebri fibrillarum motibus se ipsam eximie ostentat, per imaginationem, discursum & memoriam, de quibus suo loco; secunda vero humilior est, quæ membranis nervis, musculis, &c. indiget pro sensu & motu exequendis, quam hic brevi probabilique ratiocinio inquirendam curamus. Itaque pro sensus organo membranas undequaque construxit, varias textura, ordine, directione, ac modificatione dissimiles, variis sensuum differentiis proportionales; *pro motu* vero duabus indiget natura musculorum speciebus præter nervos, quarum altera naturalibus actionibus famulatur; hæcque continenter moveri debet opera fibrarum taliter modificatarum, & fluidorum continue impellentium; altera vero imperio animæ movenda est, ut voluntariis motibus pareat: utræque tamen, ut apte summis naturæ operibus faveant, æque, perfecte, ordinateque dispositæ, & elaboratæ, purisque fluidis irrigatæ esse debuerunt. Sicut itaque lumen alteratur & afficitur a quocunque latere, angulo, superficie ac motu corporis illuminati; ita similiter anima solidis intime unita ac compenetrata, juxta quoscunque motus solidorum diversas patitur affectiones solidorum affectionibus homologas; anima etenim divino quasi lumine donata cum specificas motuum differentias habitudine & usu sentiat ac cognoscat; & cum universæ organorum affectiones a specificis, determinatisque motibus determinentur, non dubitandum, rationalem animam a specificis motuum organorum differentiis, specificas eorundem organorum affectiones taliter sentire ac cognoscere debuisse. Sentit itaque anima, quæ sensus ipsi sentiunt; & qua ratione afficiantur sensus, ea animam ipsam affici necesse est; hinc ex tam intimo animæ cum organis vinculo reciproce judicandum, affectiones ejusdem necessario sensibus ipsis communicari, ut quantum ipsa patiatur anima, tantum data proportione sensoriis naturaliter se habentibus affectione communicata, opera compenetrationis, sensoria pati teneantur. Cæterum si organa sensibilia, aut enervata fuerint, aut vitiose modificata, impedita, aut læsa, sensus quoque aut enervati fient, aut torpidi, aut ægri, aut aboliti. Hinc anima ipsa ex enervatis, aut impeditis, aut abolitis organorum solicitationibus, aut languide, aut vitiose, aut nulla penitus ratione sentire poterit, sensuumque differentias opportune cognoscere. Licet vero sensationes ubique fiant, & animam juxta leges specifici motus organorum undequaque afficiant; nihilominus animæ judicium de motuum natura, ratione, ac sensibilium qualitate non nisi in cerebro, ut regia animæ sede faciendum est; ibi siquidem communicatis organorum motibus, aut solicitationibus specificis, ac determinatis *Piæ Menyngi* (quæ sensus communis organum suspicari jure potest) & consequenter fibris ipsis medullaribus, quæ a pia matre immediate vestiuntur, anima habitu, usuque exercita, adeo recolligit eas affectiones ac motus, qui sensoria sua, animamque ipsam antea solicitaverant, ut juxta determinatas rationes motuum, qui sensibus proportionaliter communicantur, hos acutissime, virtute, usu ac habitu acquisitos cognoscere ac judicare teneatur; sed de animæ actionibus suo loco.

17. Hæc breviter de sensu dicta sufficiant. Res paulo obscurior mihi visa est, de motu animalium disputare; cogitanti tamen mihi sæpenumero, & in hac re meditanti occurrunt potissimum duæ sententiæ, quæ naturalis & voluntarii motus phænomenis probabiliter satisfacere videbuntur. Utranque hypothetice afferam; unusquisque autem eam amplecti poterit, quæ probabilior fuerit, & quam ad enodanda naturæ phænomena aptiorem fuisse judicaverit, eam imitatus Astronomorum methodum, qua nonnulli per circulos, nonnulli per ellipsim, nonnulli per alias curvarum rationes phænomenis & motibus planetarum apte satisfaciunt (ut de vorticibus cœlestibus ostendit celeberrimus vir Joannes Polenus omni laude meritissimus) eundem finem divisa licet methodo adepturi. Itaque jus veritati quærendæ me facturum puto, si audeam ad modum hypothesis utranque sententiam probabili ratiocinio patefacere. Magnum apud omnes, qui recte & graviter judicant, pondus habet sententia illa celeberrimorum virorum Borelli ac Bernoulli, voluntarios motus musculorum fieri imperio animæ, quæ per nervos ob subitaneam effervescentiam spirituum anima-

malium, seu succi nervei e nerveis tubulis effusi sanguini & lymphæ commixti, cujus effervescentiæ impetu extenduntur machinulæ illæ rhomboidales musculorum cum Borello, aut sphæroidales cum Bernollio, contractionem musculorum exercet: ut autem hujus hypothesis idea facilius ac clarius doceatur, putabo rem fore necessariam, si Bernollii ipsamet verba methodo Borelliana elaborata aperuerim. Inquit itaque num. 4. Doctissimus Bernollius: *Iis itaque generaliter assentimur, & statuimus cum Borello, nervos esse congeriem tubulorum substantia quadam spongiosa repletorum, quæ substantia semper turget, & plena est fluido summe volatili a cerebro suppeditato ejus naturæ, ut si cum sanguine commisceatur, subitaneam effervescentiam pariat. Et hoc fluidum illud ipsum est, quod vulgo spirituum animalium nomen habet: Si anima imperat aut vult, hoc fieri non potest, quin ex necessitate mirabilis unionis, quam Omnipotens Deus inter animam nostram & corpus constituit, & quæ nos hactenus & usque latebit, quin, inquam, fiat in cerebro localis quædam agitatio spirituum animalium, qui vellicando principium alicujus nervi concutiant per totam longitudinem spiritus intra contentos; non secus, ac fit in baculo, cujus extremitate una vel tantillum commota, altera pariter ob contiguitatem partium commovebitur; Sic itaque ab irritatione principii nervei guttula extrema fluidi ad nervos spectantis ex altero osculo levi vibratione ejicitur, & hoc modo ex omnibus aliis nervulorum per musculum dispersorum osculis simul ad nutum voluntatis totidem guttulæ evomuntur; quemadmodum autem spongia turgida guttulas pendulas effluere non sinit, sic etiamsi oscula ista extrema nervorum semper sint patula, guttulæ tamen fluidi modo memorati sponte, & sine quadam concussione non excidunt, quia substantia spongiosa nervorum eis loco valvularum inservit*. Sequenti vero num. 5. addit: *Quando igitur ab imperio voluntatis, vel a consuetudine naturæ (quod fit in motibus involuntariis) eo, quo dixi modo innumeræ guttulæ per totam musculi molem, quæ instar spongiæ semper sanguine humectata est: simul ejiciuntur ex orificiis nervulorum, tunc eædem particulæ tenuissimæ spiculis suis subtilissimis impactæ in particulas sanguineas tenuiores easdem distringunt, & insito aëri condensato exitum præbent (ut docui in mea dissertatione de effervescentia, & fermentatione) ebullitionem, & subsequentem musculorum inflationem producit*; unde contractionem earundem subsequi necesse est. Videatur ulterius Borellus cap. 3. 2. tom. de motu animalium; de causis probabilibus vitalis contractionis musculorum prop. 22. & sequentibus, ex quibus manifesto constabit tantæ hypothesis ratio, ordo, & methodus, enodatis ultro difficultatibus illis, quæ hanc hypothesin evertere potuissent.

18. Licet tantorum virorum doctrinæ & auctoritates eo pretio sint apud nonnullos, ut fateantur, id semper summæ gloriæ ipsis fuisse, cum Borellianas, aut Bernollianas hypotheses sequi potuissent; attamen philosophandi gratia sperant se veniam fore consecuturos, si aliquando alteri sententiæ assentiri videantur. Hisce itaque plurima non arrident; primo siquidem, licet probabilem putent succi nervei & spirituum animalium existentiam, tamen non eo officio credunt comparatos, ut sensum & motum primarium tribuant: etenim non putant glandulas corticales cerebri tale, tantumque fluidum separare posse, cum Malpigius capite de liene pag. 305. nervum natura sua succum sero & parce vehere ingenue expertus sit, nec fibras medullares, & nervea solida separatum succum tanto officio sensuum, & motuum undequaque vehere. Inde non facile credunt, voluntatis imperio fieri posse localem in cerebro agitationem spirituum, qui vellicando principia alicujus nervi concutiant per totam longitudinem spiritus intra contentos, ut guttula extrema fluidi ad nervos spectantis ex altero osculo levi vibratione tam cito, tam prompte ejiciatur, & ut cum sanguineo & lymphatico fluido mixta statim fermentescens subitaneam distentionem machinularum, & contractionem musculorum efficiat; si enim frequentissimo & continuo voluntatis imperio in continuis motibus musculorum guttulæ semper succi nervei continuo tribuendæ essent, ut cum sanguineo & lymphatico latice effervescerent; laboriosum quidem naturæ opus futurum esset, & summum onus glandularum cerebri tantum succum suppeditare nerveis canaliculis, tantis continuisque motibus parem. Arduum ulterius putant, credere tam citum, tam facilem gressum, & regressum spirituum per nerveos canaliculos imperio animæ, & quomodo spirituum particulæ infinite parvæ & elasticæ intra teneras nervorum fistulas, etiam adjuvante vinculo succi nervei, contineri possint. Hæc & plurima alia, quæ, ne tædio essent, relinquere volue-

voluerunt, adeo aliquorum Philosophorum ingenia turbaverunt, ut de tanto spiritu & succi nervei usu, & officio quod ad sensum & motum pertinet, dubitaverint, asserentes facilius esse, de adversariorum suppositis dubitare, quam eorum suppositis acquiescere. Licet autem spiritibus & succo nerveo officia sensus & motus primario non tribuant; nihilominus de succi nervei existentia dubitare non ausi sunt; existimant enim, a sanguineis & lymphaticis vasculis undequaque nervea solida circumscribentibus tribuendum esse nervis fluidum quoddam, quod peculiarem naturam, ac indolem nactum (ut in ossium medulla accidit; sine qua brevi ossa arescerent) *nervea solida nutrit, mollia tenet, & aliquod tensionis momentum tribuit*; ut hæc solida taliter disposita animæ organis ipsis compenetratæ & naturæ magnis in operibus prompte ac facile pro sensu & motu ab anima exequendis parerent. Quamobrem non de succi nervei existentia, sed de officio sensus & motus juxta Borelli & Bernollii sententias dubitare voluerunt.

19. Probabilius itaque consilium putant, eam amplecti sententiam, quam nuper celeberrimus Steno adumbraverat; nimirum per solam mutationem figuræ musculorum contractiones & distractiones seu elongationes in motibus eorundem fieri potuisse. Id tamen animadvertendum voluerunt, non omnino eam sequendam Stenonis ideam, qua docuerat, musculos contrahi & elongari sola mutatione figuræ simplicis musculorum simplicium, qui unicum rhombum constituunt; sed scienter judicaverunt, contractionem & distractionem seu elongationem musculorum habendam quidem esse per mutationem figuræ musculorum, sed compositorum componentium plura spatiola seu machinulas, quarum non planarum, sed solidarum figurarum muscularium mutatione necessaria, sine spirituum & succi nervei auxilio, modo contractiones, modo elongationes eorundem in motibus exequendis habendæ sunt; sola itaque mutatio figuræ non simplicis, sed solidæ musculorum compositorum id operis sine spiritibus & succo nerveo præstare felicius potest, quod minus apte spiritibus & succo nerveo tribuere plerique voluerunt. Cur enim in voluntariis motibus, (de quibus hic potissimum sermonem habemus) hac de re dubitandum? Cur enim anima intime unita ac compenetrata sensoriis non poterit virtute sua, suoque impetu, usu potissimum ac consuetudine acquisito, (usu enim & ipsa paulatim acquirit, aut fortasse repetit scientiam) cito ac facile juxta opportunitatem actionum, quas ipsa exigit, movere taliter organa, naturali tamen statu se habentia, hos potius nervos, quam illos, a quibus hi vel illi musculorum motus consequi necessario debuerunt? Cur quæso tam eminens anima, quæ in consuetis musculorum motibus machinarum sphæroidalium oscillatorio motu uti consuescit, non poterit in validiorum motuum necessitate usu paulatim experta & edocta tali ratione ipsamet dirigere, disponere & modificare fibras machinularum, ut aliquando non amplius sphæroidalia, sed octaedrica, & in summis, violentissimisque motibus exequendis, intra tamen limites naturæ humanæ isoedrica, aut etiam sphærica spatia componat? quæ cum ex sola mutatione figurarum solidarum, (ut ex isoperimetris notum est) majores ac majores acquirant areas ac superficies, jure optimo eam dilatationem, & contractionem citissime afferre musculis ac solidis debuerunt necessariis motibus opportunam, quam fortasse temere elastico & fermentativo fluidorum motui fere omnes Philosophi veterum auctoritate præjudicati tribuere voluerunt; Qui negaret, a tam eminente anima usu ac habitu edocta hæc fieri cito ac facile non potuisse, certe tantum potentiæ animæ organis compenetratæ detrahendum vellet, quantum temere spiritibus aut elasticis succis non immediate unitis tribuendum voluit. Si enim anima, ut nonnulli credunt, imperio suo movet spiritus & succos elasticos a seipsa sejunctos, cur multo magis non poterit movere ac modificare organa sua juxta figuras illas, quas habitu & usu perceperat iis, vel illis actionibus exequendis opportuuas, cum immediate organis unita sit ac compenetrata? Si natura ex sola figurarum mutatione in naturalibus & artefactis tot actiones felicius ac citius naturales & præternaturales exequitur; cur multo magis anima organicis compenetrata cito ac facile tam necessaria motibus & actionibus suis exequentibus hac methodo persequi non poterit; cum anima tanto natura perfectior habeatur? Itaque si anima intime unita & compenetrata sensoriis organa ipsa immediate dirigere, modificare, componere ac movere virtute sua, usu & habitu acquisita cito ac facile potest, quæ mediate tantum per spiritus, aut succos elasticos

flicos agere ac movere tardius debuisset, probabilius creditum a nonnullis est, animam in motibus voluntariis virtute sua & usu agere voluisse & debuisse, ut sola mutatione figurarum & organorum ea beneficia contractionis & elongationis musculorum facile ac cito ab ipsamet anima sibi compararet, quæ tardius ac difficilius per spiritus, per succos elasticos fermentescentes fortasse minus apte obtinere potuissent. Arguunt tamen valide Borelli sectatores, cum impedito aut ligato nervo sensus obstupescere, & motum partium, ad quas nerveæ illæ ramificationes excurrunt, interire penitus experiantur. Si itaque vis, consuetudo & potentia animæ habitu & usu acquisita ea esset, quæ figurarum solidarum mutatione dirigeret, modificaret, moveret, ac componeret varia configuratione machinulas illas sphæroidales musculorum juxta necessitatem occurrentem motuum exequendorum, certe, etsi nervi impediti, aut ligati essent, posset tamen taliter organa sua movere, modificare ac dirigere, ut motus suos opportune exequi concederetur. Verum si tam celebris dubitatio jure optimo expendatur, non dubitandum, hanc facile fore exolvendam. Licet enim anima sit intime unita ac compenetrata organis, ut apta fiat movere, modificare, dirigere & agere sensoria ipsa juxta suorum motuum exigentiam, intra tamen limites naturæ humanæ; nihilominus semper ipsamet prout organis compenetrata tenetur agere, suasque actiones exercere dependenter ab organis. Si itaque organa naturalia, sana & apta actionibus obeundis constiterint, ipsamet anima recte, opportune & naturali modo operabitur; cæterum si organa vitiosa fuerint, impedita, aut fracta, ut frustra esse videantur, cogetur anima ipsa suorum organorum vitia, impedimenta ac labes pati, & sustinere, exequendo dependenter ab organis vitiosas actiones, aut impeditas, aut nullas. Ex his arbitratum est facilius ac clarius demonstrari obscurissima phœnomena; cur nempe sensus aliquando obstupescant illæso motu? & cur deperdito aliquando motu sensus adhuc superstites habeantur? Sensus enim fiunt specificis motibus membranarum; motus vere voluntarii imperio, actione & usu animæ organis compenetratæ dirigentis naturales machinulas sphæroidales solidorum musculorum juxta rationem figurarum exequendis motibus proportionalium. Difficilius siquidem & obscurius semper fuit, gressus & regressus spirituum per eosdem nervos modo ad sensum, modo ad motum, modo ad utrunque eodem tempore per totam animalis machinam supponere voluisse, quin facile consequatur actio & reactio corporum, & inde confusa sensuum & motuum momenta, cum animæ & naturæ vitio & actionum aberratione. Hæc satis breviter dicta sufficiant de motibus voluntariis organorum imperio animæ exequendis, cum de naturalibus organorum actionibus ac motibus in sequenti dissertatione dicendum sit. Itaque quidquid sit de his, quæ dicta sunt de tam eminentibus animæ actionibus & de motibus voluntariis organorum, unusquisque eam sibi eligat sententiam, quæ animæ & naturæ actionibus enodandis probabilior futura fuerit, cum utraque opinio opportuna Philosopho, probabilis Medico, licita Catholico videatur.

20. Redeuntes modo unde digressi sumus, innotescent facilius causæ illæ quæ paralysim erunt allaturæ. Hujusmodi itaque morbus, qui aliquando deficientiam motus, & sensus, sæpius vero imminutionem utrique afferre consuescit, fieri potest vitio membranarum nerveis solidis, cæterisque organis circumscriptarum; vel vitio fluidorum elasticorum, aut præternaturalium intra spatiola muscularia & fortasse etiam nervea contentarum, vel vitio utrorumque; quod si hujusmodi vitiosæ affectiones totum fere corpus opprimant, *Paraplegiam*; si vero vel dextram, vel sinistram partem una cum capitis medietate afficiant, *Hemiplegiam* communi vocabulo appellare Medici voluerunt. Quamobrem quod ad vitia membranarum spectat, cum menynges universam nervorum familiam undequaque investiant, si menynges enervatæ fuerint ac languidæ, membranæ quoque consentientes, quæ nervos investiunt, necessario flaccescent, & filamenta nervea solidum nerveum componentia non eam inter se unionem adipiscentur naturali soliditati nerveæ proportionalem. Verum cum ex majori unione filamentorum nerveorum inter se massa nervea densior fiat, hæc majorem rationem habebit ad nervorum volumen; e contra cum ex minori unione filamentorum nerveorum inter se massa nervea rarior futura sit, hæc minorem rationem habebit ad idem nerveum volumen. Cum autem ex densitate massarum fiant corpora consistentia ac valida,

Paraplegia.

Hemiplegia.

lida, ex raritate vero fiant cæteris paribus minus consistentia sive debilia, arbitrandum erit ex majori laxitate membranarum nerveis solidis circumscriptarum nervea solida minus consistentia, minusque valida fieri, ex minori vero laxitate membranarum nervea solida magis consistentia futura esse. Quapropter si ex una parte momenta membranarum, nervorum, musculorum & tendinum habeant rationem minoris inæqualitatis respective ad momenta membranarum, nervorum, musculorum & tendinum antagonistarum ex alia parte; cum vires & actiones ex illa parte nervorum, musculorum, tendinum & ossium, quibus tendines alligantur, aut deficere possint, aut saltem imminui, motus quoque membrorum in hac, aut omnino deficiet, aut si aliquis remaneat, ex tam inæquali, & irregulari actione, & reactione momentorum inæqualium tam ex una, quam ex alia parte, motus quosdam infirmos & enervatos, aliquando quoque tremulos supervenire necessum est. Non solum autem a laxitate membranarum nervea solida inscripta minus consistentia fiunt, ac debilia cum motus imminutione, aut abolitione; verum etiam facillime impleri possunt materia quadam lymphatica, quæ membranas ac nervea solida non tantum ultro opprimat, verum etiam elastica corpora impediat, ne naturales conatus elasticitatis exerceantur; quippe, cum solida nervea rariora reddita massam habeant, quæ minorem rationem habet ad suum volumen; volumen vero sit spatium, quod corporis massam cum interspersis poris occupat, certe tot pori acquisiti a volumine solidorum nerveorum rariorum implendi facile erunt a fluido lymphatico undequaque effluente; ibi autem firmato sero cum pondera corporum sint quantitatibus materiæ, seu massis eorum proportionalia, nervorum pondera, ac momenta enervata augebuntur in ratione composita ex ratione corporum elasticorum enervatorum, (quæ probabiliter etiam in nerveis solidis continentur,) & ratione quantitatis seri derivati in poros voluminum nerveorum. Quamobrem nervea solida ultra naturæ leges onerosa facta inepta fient ad motum; deinde hujusmodi solida tot seri particulis præternaturaliter repleta, cum minus expedita ad motum fiant, minusque disposita ad elasticas vibrationes, sive motus naturales oscillationum obeundos, non solum motus musculorum, verum etiam sensibilium affectionibus, aut languide, aut nullatenus poterunt exercere; cum enim enervatæ membranæ, & filamenta nervea laxata, non eam solidorum tensionem, vim ac consistentiam afferant, quæ naturali constitutioni, seu naturali momento contractionis organorum sensibilium convenire videatur; jure corpora quælibet sensibilia, cum nullatenus, aut opportuna ratione motus sensoria afficere possint, sensationes non producent; aut si æqualiter sint productura, sensoria obstupescere videbuntur. Ex his aliæ consequuntur paralysis causæ; enimvero nervea solida laxata ob laxitatem membranarum investientium non eam densitatem tribuere possunt corporibus elasticis intus contentis, quæ necessaria esse videatur, ut vires sibi naturales exerceantur; enim vero cum densitates corporum elasticorum quamproxime elasticitatibus suis proportionales fiant, a quibus vis & robur solidorum dimetiuntur, & ordinata corporum elasticorum vi & conatu oscillatorio, nervea quoque solida opportunam vim tensivam, & robur sustinere naturaliter apta erunt; hinc colligendum ex membranarum laxitate, nervei quoque solidi aliquando & sensus, aut omnino, aut aliqua ratione deficere debere. Præter hæc fluida elastica juxta nonnullos intra nervorum spatiola, potissimum vero intra spatiola sphæroidalia musculorum contenta, si aut quantitate naturali deficiant, aut extraneis corporibus unita opportuna momento careant, non ea in nervis ac musculis vi aut momento tensionis donata erunt, quod & ad membra movenda & ad sustinenda pondera pertinere videbatur. Quare aut nullus fieri poterit membrorum, organorumque motus, aut si aliquis supersit, enervatus ac languidus futurus erit. Hæ sunt præcipuæ paralysis causæ, quæ aut motum impedire, aut sensum enervare aptæ sunt. Cæterum si expositæ hujusmodi causæ supra modum graviores extiterint, ita ut summa fuerit laxitas membranarum menyngum, & consequenter earum, quæ opportuno consensu nervea solida circumscribunt, aut nimius fuerit defectus corporum elasticorum in nerveis fortasse, & muscularibus spatiolis sphæroidalibus, aut nimia & excedens seri copia, aliorumque fluidorum præternaturalium, quæ hæc vel solida graviter opprimat; tunc non paraliticæ affectiones organorum, sed apoplecticæ denuo oriuntur.

21. Ab his, quæ dicta sunt, facile datum

tum erit proficisci ad affectiones illas, quibus gravi sopore, ac somno animalia gravari consuescunt. Harum affectionum præternaturalium licet variæ sint species, attamen non causis, sed gradu differunt; *Lethargus* enim gravem, profundumque somnum cum oblivione, & læsione operationum animalium una cum lenta, sed continua febri sibi comparat; *Coma* vero propensionem ad somnum gravem affert & invincibilem; *Carus* autem longum profundumque soporem ostendere visus est; verum comatis & cari essentia ac natura hoc exigit, ut febri careant, aut fortasse melius ægri febri carere videantur. Itaque licet aliquando laxitas præternaturalis menyngum pro somni præternaturalis causa haberi aliquando possit; nihilominus probabilius opinor, præternaturales laxitates fibrarum medullarium cerebri peculiari modo præternaturalem soporis indolem afferre; cum enim supra ex præternaturali laxitate menyngum, aut tota, aut fere tota nervorum familia, quæ a menyngibus productis undequaque vestitur, aut paraplegiam, aut hemiplegiam afferre debeat, laudabilius censeo somni præternaturalis causam ac fontem, quæ cerebro præcipue insidet, medullarium quoque fibrarum laxitati esse rationabilius tribuendam; sæpissime enim effuso, aut e glandulis menyngum, aut e lymphaticis sero fibræ medullares copiosiori fluido madefactæ a naturali, licet tenui tensione, declinant; Cum vero aut nullo modo, aut languide debitum sibi tensionis conatum sustinere possit, otiantibus aut enervatis sensoriis aliquando gravem, aliquando gravissimum soporem erunt allaturæ. Nerveum succum si credimus, certum est aliquando hunc austeris, aut viscidis, aliquando opiatis, venenatisque particulis adeo associari posse, ut corpora præternaturalia vim tensivam naturalem fibrarum magis impediant, cum autem effectus semper sint directe ut causæ adjuvantes; reciproce vero ut impedientes; enervato elaterio succi nervei a præternaturalibus particulis fibræ medullares, aut ægre, aut nullo modo tendi debuerunt; sensoria itaque aut negligenter, aut nullatenus solicitata & deperdita, aut enervata oscillatione sopore gravi, aut graviori otiabuntur. In febribus autem gravi inedia, vel lassitudine corporis elasticis corporibus aut evolatis, aut exili momento agentibus non ea vis tensionis in medullaribus fibris acquirenda erit, quæ sensoriis naturaliter & opportune exercendis necessaria videatur. Fibris itaque medullaribus enervatis, aut languidis sensoria varia soporis indole ingravescent. In lethargicis affectionibus inflammari menynges facile credendum: Ibi autem inflammatione parta sanguis lentescit in sinubus menyngum, & pondere earundem inflammatarum, & sanguinis lentescentis, compressa nimis cerebri substantia profundissimum somnum cum oblivione, & læsione operationum erit allatura.

Lethargus. Coma Carus

22. Remanet inter comatosas affectiones *Coma Vigil*, qua ægrotantes conniventibus oculis dormire videntur, cum fortasse non tam gravi somno obruantur. Crediderim, eos surculos nervorum opticorum, qui ad musculos deprimentes & attolentes palpebras opportune serpunt, morbose laxatos quodammodo fuisse, ut attolli difficulter possint, quinimo debeant necessario deprimi; sic enim depressis morbose seu paralytice enervatis palpebris ægri dormire videbuntur; verum cum in reliquis fibrarum medullatium ordinibus aliqualis remaneat motus solicitationis, distractionis & contractionis, & aliqualis elasticitas succi nervei, ea ratione media tenenda fuerat cerebri regio, ut inter somnum & vigiliam consistere debuisset. Coma Vigil.

23. Superest *Vertigo*, quarum una idiophatica est, symptomatica altera. Prima causam ac sedem a regione cerebri; secunda a stomachi, uteri, aliorumque viscerum consensu cognovit; utraque tamen mala ominatur. Cum vertiginis phænomena a Physicis non satis apte enodari possint, ab Opticis quærenda sunt; ea siquidem est rotationis explicandæ causa, ut nisi Optica præsto sit, difficilis admodum & obscura futura erit tanti operis divinatio. Ex celeberrimis Viris Hayr & Vvolfio *Retinam* pro primario visionis organo judicandam opinamus; hæc enim tunica cum choroidi contigua sit, & a filamentis nervi optici perfectissime elaborata; ibi quidem firmanda erit præcipua vertiginis causa; ut autem hæc manifesta fiant, prænotandum est, radios (1) ab objecti puncto egressos per refractionem in humore crystallino factam in Vertigo

(1) Ex Coroll. 2. pag. 11. Optic. Vvolfii.

in uno iterum puncto, ut visio debita fiat, uniri debere. Hi autem radii cum secum afferant integram & perfectissimam imaginem puncti radiantis (ex eodem corollario) cum eo in loco, quo radii uniuntur, ibi immediate adesse naturaliter debeat Retina: hæc a radiorum punctis opportune tacta, & affecta specifico quodam motu excipiet naturales objectorum imagines. Itaque si accidat aut timore, aut ira, aut quacunque animæ præternaturali affectione, aut corpore quodam extraneo solicitari taliter nervos opticos, ut præternaturali quodam contactu ac motu nervorum opticorum fibræ Retinæ, quæ superficiem quodammodo circularem describunt, in orbem aliquaqualiter torqueantur; opus erit radios, fibrillas Retinæ quodammodo circulariter euntes successive solicitare. Cum autem radii hac ratione successiva tangentes & solicitantes fibras Retinæ, quantumvis minimi sint, externorum objectorum imagines secum afferant, ab aliis successivis motibus radiorum & contactibus transeuntibus circulariter ab uno contactu fibræ, ad contactum alterius fibræ, circulariter successive solicitanda erit Retina. Cum vero objectorum imagines sint juxta rationem affectionum Retinæ, necessario objecta externa successive in orbem mota, in orbem moveri videbuntur. Hac ratione membranæ opticorum a menyngibus derivatæ spiralibus fibris probabili menyngum analogismo munitæ, hæ a quacunque præternaturali causa solicitatæ spiraliter opticorum nervorum fibras moturæ erunt; cum autem nervorum opticorum filamenta desinentia in Retinam, hanc mirabili artificio construant, hæc quoque motu successivo partium quodammodo spiræ in morem movenda erit, quamobrem cum puncta radiorum, quæ imagines objectorum externorum figurant, successivis temporibus tangant, & afficiant motibus suis successivas partes fibrillarum Retinæ, in spiras, aut in orbem motas; hæ necessario repræsentabunt objecta externa, ac si continuis motibus rotarentur. Hæ sunt præcipuæ causæ, quæ vertiginis phænomena enodare videntur, & a quibus plurima visus accidentia Opticorum methodo explicari facile possunt.

DISSERTATIO II.

De Morbosis Sensuum Internorum Affectionibus.

24. NUdi nascimur privati vitiis, & virtutibus; anima solidis compenetrata paulatim labore & usu acquirit virtutes & vitia. Primo itaque loquendo de motibus voluntariis, qui cerebro omnium fere Medicorum consensu adscribuntur, sicuti naturales cerebello; verisimile est, tantas res acquiri motu fibrarum cerebri, quæ ab objectis cum internis, tum externis solicitatæ animam excitant: hujusmodi fibrarum motus non obscuri fuerunt Platoni, cum in Timæo docuerit: *Excogitaverunt enim Dii caput motuum omnium compos id fore*. Itaque si caput motuum omnium compos: ergo in capite radices & principia motuum esse debuerunt; quæ motuum radices cum fibris cerebri primo adscribi debeant, eo quia iis anima pro perfectioribus suis actionibus primo compenetrata est; hoc unum innuere voluit Philosophus, fibrillas cerebri prout motuum omnium radices, ac principia primo moveri debuisse, ut inde correspondentibus organis necessarii motus undequaque communicarentur; hi itaque motus fibrarum cerebri animam ipsis compenetratam solicitantes, & excitantes *Phantasmata* a Medicis appellari consueverunt. Cum vero hi motus fibrarum cerebri juxta diversas sensationes & affectiones animæ, quantumvis minimi fuerint, accipiant magis & minus, jure amplecti poterunt sub idea generali quantitatis. Hæc itaque phantasmata, seu hi motus fibrarum, cum quanti esse debeant, non tantum majores aut minores esse poterunt; verum etiam juxta varias animæ affectiones ac potentias peculiari numero circumscribentur. Anima itaque excitatur, & solicitatur a motu modo majori, modo minori fibrarum & peculiari numero motuum eorundem. Hinc Pythagoras hosce motus modo majores, modo minores animadvertens, & numerum eorundem pro eminentibus animæ operationibus exercendis sæpissime confessus est, eum plus hominem esse, qui plus numerorum scientiam habuisset. Cum autem scientia numerorum, & quantitatum quarumcunque nitatur in compositione, divisione, permutatione, & æquatione earundem &c. ideo

d eo docere simili sermone voluit Pythagoras, animam in homine eminentius sentire & operari, cum usu & habitu facto melius facilius ac perfectius componeret, divideret, permutaret quantitates, numeros motuum, differentias & rationes eorundem pro actionibus animæ rite exequendis. Ab hisce sensibus non videtur dissentire Divus Augustinus, qui ex sacris scripturis locutus est; *Circuivi ego ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & numerum, lib. vi. Musicæ*. Ut itaque hanc rem difficillimam soli Deo vere notam, & ab anima tantummodo dignoscendam (cum hæc spoliata corpore a fortunata visione Dei Optimi Maximi veram rerum omnium scientiam funditus sibi comparatura sit,) si non re, saltem similitudine agitare facilius, ac clarius possim, puto rem fore necessariam, si prius considerata *sede sensus communis in tota membrana Pia Mater dicta*; cum hæc nervos, cerebrum & cerebellum, fibrasque arctissime, immediate & undequaque investiat, transeam pro voluntariis animæ operibus probabiliter enodandis ad examinandos motus fibrarum cerebri. Hoc itaque motus fibrarum duas in classes dividendos esse censeo; quorum alter est *Motus absolutus*; alter vero *relativus*. Motus *absolutus* est motus ille primus, quo fibræ cerebri a causis quibuscunque, tum internis, tum externis primo excitantur ac solicitantur; Hinc anima primo excitata ac stimulata confuse & abstracte res sentit, & concipit absque ulla tamen affirmatione, aut negatione; & hanc primam actionem animæ *Imaginationem* appello. Motus autem *relativus* fibrarum cerebri est actio illa animæ fibris compenetratæ medullaribus; qua durante motu fibrarum per aliquod tempus anima prius excitata, ac solicitata a primis motibus fibrarum hosce motus animadvertens, animadversione usu acquisita comparata motus unius fibræ cum altero motu alterius, unam differentiam, aut rationem motus istius cum altera differentia, aut ratione motus illius, & sic successive; hinc anima fibris compenetrata cum motus specificos, differentias, & rationes motuum acutissime sentiat, comparando hos motus inter se, & horum differentias ac rationes, componit has rationes motuum, aut dividit, permutat, aut invertit, aut æquat; quibus actionibus anima usu & habitu facto exercitata ab oscuris ad clara, ab ignotis ad nota paulatim ascendit; & hæc actio *Discursus & Ratiocinatio* dicenda erit, vi cujus res primo conceptas anima percipiens & intelligens, de iis affirmat, aut negat, cum totali assensus, aut dissensus libertate. Liberum inde est animæ velle, aut nolle, ut electione facta præmium, aut pœnam mereri potuisset. Hæc tam miranda actio animæ cum revera explicari nullo modo possit, attamen similitudine quadam & analogia poterit quodammodo adumbrari. Quæram itaque similitudines & analogias ab Analystis; hi enim, ut ab ignotis nota erunt, ignotas res cum notis comparant, rerumque differentias notas cum ignotis, & modo componendo, modo dividendo, modo invertendo & permutando &c. tandem aliquando ignota cum notis æquando ea clare percipiunt & intelligunt, quæ prius ignota penitus videbantur; non dissimili itaque ratione, sed multo perfectiori anima melior & eminentior Analysta a motibus & proportionibus motuum fibrarum cerebri, & a differentiis eorundem solicitata, utpote iisdem fibrillis compenetrata, hos acutissime sentire cogitur; illosque animadvertens componendo, dividendo, invertendo & æquando ea clare sentire, percipere, intelligere tenetur, quæ prius ignoraverat. Hæc omnia indicare quoque videtur Divus Augustinus, qui Tomo primo cap. 33. de quantitate animæ, inquit: *Anima ea, quæ secundum naturam sui corporis sunt, adsciscit, atque appetit, rejicit, fugitque contraria, removet se ab his sensibus certo intervallo temporum, & eorum motus quasi per quasdam ferias reparans, imagines rerum, quas per eos hausit secum catervatim, & multipliciter versat*. Cæterum si hi motus fibrarum cerebri, aut continui fuerint & diuturni, aut per aliquam notabilem temporis differentiam perduraverint opera objectorum aut internorum, aut externorum continuo, vel per aliquod notabile tempus solicitantium; tunc anima cum diutius, & frequentius, excitata, ac solicitata fuerit, detineatur usu & habitu facto diu in actu exercito circa hæc objecta tales fibras moventia, anima in tali statu perdurans exercere dicetur potentiam illam, quam *Memoriam* appellamus. Quod si tractu temporis deficientibus motibus & proportionibus motuum fibrarum cerebri, aut novis motibus accedentibus aliquando volente anima, aut opera etiam ejusdem, aut alterius causæ homologe agentis, vel internæ, vel externæ, rursus solicitentur fibræ cerebri ea diste

differentia specifica motuum & rationum, qua prius a prioribus objectis solicitatæ fuerant, iidemque specifici motus, & eædem motuum specificæ differentiæ, ac proportiones eorundem repetuntur, tunc anima ab hisce motibus rursus excitata ac solicitata, & hosce animadvertens, repetet & renovabit illa affectiones, quibus antea solicitabatur, quæ actio animæ *Reminiscentia* appellanda erit. Remanet animadvertendum, has præcipuas animæ actiones imaginationis, discursus & memoriæ suam habere latitudinem; singulæ enim ab initio languidiores sunt, progressu vero activiores, ac validiores fiunt, ita ut a minori ad majorem vim progredi videatur. Num autem tot ac tantæ eminentes actiones ac motus cerebri ab homologis motibus spirituum animalium adjuventur? Affirmantibus non renuam.

25. Ut autem istæ actiones animæ ac potentiæ, & tam mirandi motus fibrarum cerebri facile ac feliciter exerceri possint, plura conspirant 1. nempe *apta fibrarum cerebri directio & ordo*; qua in re opportunum puto animadvertere ea, quæ pluries in cerebro canum, ovium & aliquorum hominum attentissime observasse mihi visa sunt; occurrerunt enim variis in locis cerebri variæ fibrarum series, quarum aliæ uno loco mihi visæ sunt series fibrarum rectarum, in alio loco series fibrarum obliquarum, in altero vero loco fibrarum curvarum series. Putaverim itaque, pro actionibus animæ æqua ratione exercendis series fibrarum rectarum ea ratione, lege ac ordine fuisse naturaliter dispositas, ut aptissimum inter se servent parallelismum; sic obliquas ea ratione directas naturaliter fore, ut juxta rationem naturalem serierum obliquarum debito guadeant parallelismo; similique methodo series fibrarum curvarum ea gaudere debuisse directione, ut juxta rationem ac naturam serierum curvarum, singulæ inter se parallelæ dirigantur. Hac ratione singulæ series fibrarum apta directione, regula & ordine locatæ ac dispositæ, ordinatæ fient & regulares inter se, & concinne, naturaliterque compositæ. Tali ratione, ordine ac directione dispositæ series singulæ fibrarum edere debebunt ordinatos, regulates & homologos motus, & sibi homologas motuum differentias; inde anima ipsis compenetrata ordinate & regulariter sentiens motus, tremores & motuum differentias ac proportiones eorundem, clare, ordinate & æqua ratione concipiet res, intelliget, & recordabitur. *Secundo* necessaria est *opportuna tenuitas, & conveniens subtilitas fibrarum cerebri*; ea enim esse debet harum fibrarum tenuitas & subtilitas, ut facillime aptæ fiant ad motum suscipiendum; cum enim promptæ sint ad motum, facillime tremunt, motumque sibi vicinis apte communicant, & hunc proxime fibræ tangentes facile excipiunt, ut animæ imperio & actionibus facillime obediant. *Tertio necessaria est apta & conveniens cohesio, approximatio, & facililis contactus fibrarum inter se*; hisce enim sese opportune tangentibus, motus unius fibræ facile communicatur motui alterius, & sic successive; in qua apta & facili communicatione motuum fibrarum inter se, putaverim, potissimam actionem & rationem memoriæ esse statuendam. Fibræ itaque cerebri neque nimis strictæ esse debent, neque nimis laxæ inter se: si enim nimis ac violenter strictæ fuerint, vel nimis laxæ & distantes, utroque modo cum non tam prompte, nec motum excipiant, nec exceptum cæteris communicare facile possint, vitium cerebri & potentiarum memoriæ potissimum parere poterunt. Hic autem dissimulare non possum errorem illorum, qui putant, homines minori intellectu pollere, quo majori memoria donati sunt; suspicor enim, memoria præditos æquivalenti quoque imaginatione, & proportionali quoque intellectu præditos fuisse; cum enim potentia memoriæ exerceri excellenter non possit, nisi fibrillæ cerebri ordinatæ fuerint, opportune subtiles ac tenues, cum apto ac facili contactu earundem inter se; jure suspicatus sum eos, qui memoria feliciores sunt, proportionali quoque imaginatione & intellectu donatos esse. Fateor quidem memoria feliciores minus laborare & exercere intellectum, non quia minori intellectu polleant, sed quia cum fortuna memoriæ multum suppleat laboribus & actionibus intellectus, propterea hunc minus exercent & excitant; hunc enim diutius exercere laboris & tædii est. Ex his ergo, quæ dicta sunt, clare constat, cur puncta pedis extremitate statim molesta illa sensatio in cerebro concipiatur, & judicetur ab anima, num videlicet punctura illa gravis sit, an levis &c.; etenim cum anima sit sensoriis compenetrata, cumque indivisibilis anima tota sit in tota, & tota in qualibet parte, eo momento temporis, quo anima sentit molestiam in pede, eadem ipsa in cerebro dignioribus organis tam gran-

grandi officio destinatis, & ad hoc specifice elaboratis concipere, & judicare debet (dummodo organa cerebri tam summis operibus destinata naturaliter se habuerint) rationem doloris, levitatem, aut gravitatem ejusdem &c. & cæteras sensationum anomalias. Hac lege compenetrationis animæ in suis sensoriis solvi possunt obscura, & innumera sensationum & potentiarum animæ phænomena; cur videlicet tam facile, tam prompte, tam juste sensoria solicitent potentias animæ? & vicissim anima tam facile, tam prompte, tam juste sensoria ipsa excitet ac solicitet, imperio suo obtemperatura? Hisce itaque breviter adumbratis, arbitror non re, sed potius rudi similitudine exposuisse, qua methodo tam eminens anima rationalis sentiat, concipiat, intelligat & recordetur? cum sciam multo perfectiore methodo ac lege animam immortalem & æternam fore operaturam. Non dissimili tamen ratione, sed multo imperfectiori puto bruta ipsa sentire, & operari, non ut automata, sed ut animalia quidem imperfectiora, quadam tamen potentia donata, animæ analoga, qua specificis & determinatis motibus fibrarum cerebri suo modo sentiant, suo modo concipiant, suo modo intelligant, suoque modo recordentur.

26. Non arduum modo fuerit juxta nostrum institutum morborum cerebri phænomena assequi; cum alteratis, aut inversis, aut mutatis fibrarum ordinibus, directionibus, subtilitatibus, parallelismis & motibus earundem præternaturales animæ actiones fieri debeant. Ibi itaque delirium primo occurrit *perfectum unum*, *imperfectum alterum*. Delirium *perfectum* illud esse arbitrandum est, cum omnes fibrarum rectarum series cerebri opera causarum modo internarum, modo externarum agentium, potissimum vero vitio sanguinis, aut lymphæ irritantium inflexæ fiant & obliquæ; sic cum omnes naturales fibrarum obliquarum series, aut rectæ fiant, aut curvæ, similique ratione cum omnes naturales fibrarum curvarum series, aut rectæ quodammodo fiant, aut obliquæ; hoc enim statu præternaturali fibrarum omnium mutatur earum naturalis parallelismus, necessarius earum motus; cum vero a motibus fibrarum cerebri determinentur ratione phantasmatum, mehercle a præternaturalibus hisce motibus præternaturalia evenire phantasmata necesse est; anima autem fibris compenetrata cum concipere, intelligere ac memorari debeat, quæ sentiuntur, a sensibus, videlicet, quæ tum ab æquis, cum a vitiosis fibrarum motibus excitantur, jure anima vitiose undequaque solicitata errore concipiet, errore intelliget, errore recordabitur, confusisque omnibus æger gravissime delirabit. Huic autem morbo præstat quoque nimia obliquitas, nimia curvitas fibrarum cerebri, una cum directione mutata fibrarum rectarum; cum enim fibræ omnes medullares, quamvis minimo motu moveri videntur, tamen necessario moveri suo modo debeant, quotiescunque nimis obliquæ fiant, nimis curvæ & præternaturaliter directæ, violenter consistere, aut violenter moveri conabuntur opera materiæ alicujus aut externæ, aut internæ præternaturaliter, & violenter solicitantis; cum vero fibris taliter se habentibus naturale centrum gravitatis singularum mutari facile debeat una cum earum centro motus; propterea harum motiones cum componantur ex ratione fibrarum singularum, & momento massarum heterogenearum solicitantium, aut momento potentiæ excitantis, nullatenus isochronæ, ordinate, & regulares esse poterunt, & naturalibus motibus proportionales, sed præternaturaliter asymmetræ; anima autem confuse, ordinate & asymmetre solicitata falso concipiet, falso ratiocinabitur, & falso recordabitur. *Delirium imperfectum* illud esse arbitrandum, cum vel solæ fibræ rectæ, vel solæ obliquæ, vel solæ curvæ a naturali ordine, directione & parallelismo declinaverint, pariter cum nonnullæ ex rectis, aut nonnullæ ex obliquis, aut nonnulle ex curvis vitium fecerint, cæteris naturali in statu permanentibus; fibræ enim cum non omnes vitiose & præternaturaliter moveantur, animam non omnino vitiose & præternaturaliter solicitabunt; unde imperfecto & partiali, non totali errore concipiet, intelliget & recordabitur; quin imo cum effectus semper sint directe, ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut impedientes, quotiescunque aliquæ fibræ naturaliter moveantur, nonnullæ vero præternaturaliter motus suos exerceant, animæ actiones erunt directe ut fibræ naturaliter motæ: & reciproce, ut motæ præternaturaliter; inde futurum erit delirium imperfectum, seu, ut Medici nuncupant, pseudodelirium; quamobrem aliquando continget ægrum bene concipere, sed male ratiocinari, aliquando recordari alicujus, cæteris oblitis, aliquando

do per aliquod tempus ratiocinari, sed confusim vera cum falsis permiscendo &c. ut praxim medicam agentibus manifestum est.

27. Hæc omnia vitio fibrarum, sed membranis cerebri nullatenus offensis aut inflammatis, contingere probabiliter creditum est; verum si per menynges effuso sero, aut violentissimo motu sanguinis per arterias menyngum, arteriæ plus deferant sanguinis per arterias menyngum, quam venæ æqualibus temporibus referant, ut effuso sanguine menynges inflammentur gravi vitio *Sensus communis*; tunc *Phrenitis* oritura erit, quæ a delirio nullo modo differt, nisi menyngum vitio, & majoribus viribus & momentis causarum solicitantium. Cum itaque menynges inflammatæ cum fibris cerebri necessaria adhæsione communicentur, fibras has continuo, inæqualiter, inordinate & asymmetre, violentissimo motu trahere ac stimulare conabuntur; hinc continua, inordinata & violenta fiet fibrarum solicitatio ac stimulus; etenim cum mutatio motus sit semper proportionalis vi motivæ impressæ (per legem secundam Nevvtoni), cum causæ tum externæ, cum internæ solicitantes continuæ fuerint, violentæ ac inordinatæ, futura quoque erit mutatio motus fibrarum continua, violenta, inordinata & asymmetra; hinc anima tam vitiosis motibus solicitata inepte comparando motum unius fibræ cum motu alterius, & differentiam & proportionem unius motus cum differentia & proportione alterius, falso componet ac dividet motus, falso permutabit & æquabit eosdem, & sic violentissimis motibus fibrarum agitata operabitur confusa imaginatione, discursu erroribus pleno, & memoria penitus perturbata. Hic autem morbus alter *Idiopathicus* est, *Sympathicus* alter. Idiopathicus sedem habet in vitio menyngum. Sympathicus vero, qui ab inflammatione diaphragmatis, aliorumque fortasse viscerum inferiorum ortum habet; uterque autem morbus, delirium nempe & phrenitis, febri unitur, qua deficiente cum causæ stimulantes plerunque deficere & ipse consuescant, deficiente inordinato & asymmetro motu causarum stimulantium in menynges, & fibras medullares cerebri statu suo naturali, suoque naturali parallelismo recuperato, imaginatio, ratiocinatio & memoria paulatim restituentur.

28. Verum sine febri major aliquando supervenit morbus, qui homines ipsos reddit belluis pejores, & morbi contumacia inter omnia animalia miserrimos. Hic morbus *Mania* dicitur, in qua ægri furore quodam insaniunt; hic quoque morbus alter *Idiopathicus* est, *Sympathicus* alter. Idiopathicum sedem hebere suspicor in internis fibrillis medullaribus cerebri; sympathicus vero ab inferiorum consensu ab utero potissimum oriturus est. Plerique crediderunt, a violentissimo motu sanguinis hanc effrænem morbi indolem esse orituram; verum cum nonnullos maniacos accurate tractaverim, pulsuumque non effrænem & violentum, sed juxta naturalem legem, aut leviter agitatum omnibus fere temporibus stupore summo observaverim, jure suspicatus sum, non semper ab impetu fluidorum, sed potissimum a nimis agitato, & concitato motu internarum fibrarum medullarium maniam esse generatam: Enimvero si serum asperis, inæqualibusque superficiebus circumscriptum, aut corpora alterius generis per internas fibrarum medullarium latebras continuis, concitatis ac violentis motibus fluentia agitent, ac majori velocitate solicitent internas fibras medullares; hæ medullares fibræ cum a corporibus præternaturalibus diversorum momentorum, diversarumque superficierum frequenter, ac violenter stimulatæ describant motus frequentissime minimos, continuo violentas, & inæquales oscillationes, naturales earum series ac directiones violentas invertent, & alterato earum naturali parallelismo non tantum asymmetre, sed concitato & frequentissimo motu movebuntur. Ex hisce asymmetris & concitatis motibus fibrillarum interiora perturbata fiunt, violenta & concitata phantasmata; unde animal facultatibus animæ perturbatis impetu & furore bacchabitur. In hoc furore & impetu vires nervorum & musculorum supra modum augentur, ut ægri vix a pluribus domari aliquando possint. In hac re probabiliter putaverim, indivisibilem animam tot internis, frequentibus & concitatis motibus fibrillarum solicitatam & agitatam, cum fibris quoque nerveis & muscularibus, cæterisque motuum organis compenetrata sit (quoties necessitas & violenta ratio fuerit), ipsa quoque frequenter, concitate & violenter universa motuum organa, fibrillis illis cerebri correspondentia movere coacta est; inde vires summæ, & summa momenta organorum succrescere necessario debuerunt;

sicut enim sano jam homine volente anima movere summo impetu manum, ac pedem, aut voluntaria organa, hæc summo impetu, aut manum movet, aut pedem: ita cum anima frequenter & concitate solicitata ac stimulata fuerit a motibus concitatis fibrillarum, poterit ipsamet indivisibilis anima correspondentibus organis motuum compenetrata, frequenter ac concitate organa motuum taliter solicitare ac stimulare, ut momento virium adaucto validissimos motus exerceat; neque de hac violenta, ac concitata animæ actione dubitandum. Hic enim morbus, vel fiat ab irritatione internarum fibrillarum continua & concitata, unde anima similiter solicitetur; vel fiat ab ipsomet violento continuo & concitato animæ solicitantis imperio (ut in amore insano, cæterisque passionibus sæpissime accidit) quo anima violenter, continuo & concitate movente, ac solicitante fibrillas internas cerebri, tam gravia, tam violenta, tam furibunda viribus supra modum adauctis afferuntur symptomata; utroque modo vires supra modum intumescere necesse est; enimvero cum probabiliter fibrillæ cerebri simplices sint, aut saltem nervis simpliciores, nec subdivisæ sint in plurimos, plurimosque ramulos, ut sunt singuli nervi per totum corpus effusi fibrillis cerebri proportionales, & correspondentes, qui undequaque singuli subdividuntur in plurimos, plurimosque, ac pene ramulos innumeros; propterea si ab aliqua materia extranea, vel ab imperio animæ violenter solicitentur continuo & concitate aliquæ internæ fibrillæ medullares, hæ cum simpliciores sint, impetum quidem violentum excipient; sed cum vires, impetus & momenta talis motus sint facta ex massa stimulante ducta in celeritates fibrillarum simplicium, & consequenter cæteris paribus in sua radice minima. Verum cum hæ fibræ cerebri suis proportionaliter donentur nervis, qui sint hisce fibris correspondentes, & hi nervi per universam fere animalis machinam effusi innumeris surculis distribuantur, necessario singuli & tam innumeri surculi suo saltem celeritatis gradu erunt solicitandi, qui gradus celeritatis simul sumpti in tam innumeris nervorum ramulis futuri erunt proculdubio pene infiniti; hi ergo tot celeritatis gradus communicati machinulis sphæroidalibus musculorum in ratione composita ex tanto numero & motu eorundem merito vires, & momenta nervorum & musculorum validissimi futuri erunt, quamvis radices motuum fibrillarum cerebri minimæ futuræ fuerint: Si ergo tot, ac tanta virium momenta eveniant ab aliquibus tantummodo & simplicioribus fibris in cerebro solicitantibus, quibus sui proportionales nervi correspondent; quid dicendum erit, si plurimæ fibrillæ cerebri concitate & violenter solicitentur ac stimulentur? quibus tot innumeri nervorum surculi proportionales sunt & sibi aptissime undequaque respondent? Utique vis & momentum pene incredibile maniaci erit futurum. Mirum ulterius est audire maniacos, qui raro se miseros, sed plerunque se magnos esse militum Tribunos, se Reges, se Cæsares, se quoque Deos esse gloriantur. Censeo, tantam rerum gloriam ab eminenti animæ essentia (animæ ipsi nota) esse genitam; anima enim altissimi sui generis conscia, & quasi sui juris reddita ea ratione movet in maniacis, solicitat fibrillas cerebri, qua in Tribunis militum, in Regibus, in Imperatoribus moveri similiter potuisset: hæc autem morbi indoles præter cæteras maniæ species curatu difficillima est. Præter hæc maniaci frigidam aëris intemperiem sine læsione facile sustinent, non tantum quia perturbatis internis motibus naturalibus fibrillarum cerebri, nullatenus molestis sensuum externorum affectionibus, aut desidiose animadvertunt; verum quia cum momenta nervorum ac musculorum motibus voluntariis inservientium supra modum aucta sint, motum sanguinis quoque solicitant, ut impetu continuo ad externas usque superficies corporis deferatur; cum itaque sanguis continuo solicitatus nullo modo piger, in externa carnium & cutis superficie lentescat, jure vigente licet frigore sine læsione maniacus sustinetur.

Mania.

29. Sicut autem maniacos a motu violento & concitato fibrillarum internarum cerebri probabiliter factos esse credimus; ita melancholicos a lentiori & tardiori motu fibrillarum earundem fieri suspicandum est; hinc timidos & mœstos, cogitabundos, tacitos & solitarios esse vidimus; cum vero delirent sine febri, jure credendum, medullares fibrillas cerebri, quantumvis lento motu donatas, pertubatas tamen & inordinatas habere fibrarum aut rectarum, aut obliquarum, aut curvarum series; ita ut inter se naturali careant parallelismo: hæc morbi indoles tractu temporis facilius cura-

Melancholia.

tur, cum vitio sanguinis, aut seri austeri & lentescentis utplurimum habeatur, cujus opera etiam fibrillæ medullares quodammodo stare ac consistere coguntur; cum autem fluida vitriolicis, aut aluminosis corporibus supra modum repleta sint, quæ violentum & celerem motum fluidorum aut minuunt, aut impediunt, propterea febrili motu in melancholicis fermentescere non tam facile consuescunt. Porro si pia mater & fibrillæ medullares cerebri solidiores fuerint, & crassiores supra legem naturalis soliditatis & crassitiei, aut vitio morbi, aut ætatis rigidiores factæ fuerint, sine opportuno contactu earundem inter se; sive cum ineptæ fiant ad motum facile suscipiendum, & tarde, aut ægre moveri possint, necesse est, aut fibras inepte & languide solicitare animam, aut reciproce animam fibrillis crassioribus, aut rigidis compenetratam languide & pigre (etiam si voluerint (has fibrillas excitare ac movere. Quamobrem negligentia, & inertia fibrarum medullarium negligens, & iners anima potentias imaginationis, discursus & memoriæ tarde & negligenter exercens, immemores, & insensatos homines reddet ac stolidos.

30. Breviter expeditus ab iis, quæ ad motus voluntarios cerebri pertinere videntur, instituti nostri lex & ordo est, de motibus naturalibus cerebelli brevi quoque oratione differeret: Claritatis tamen gratia liceat mihi prius distinguere organa animalis in *Voluntaria*, *Naturalia*, & *Mixta*; *Voluntaria* ea dici possunt, quæ moventur quidem motu absoluto, sed primario apta nata sunt moveri imperio animæ; hujus generis sunt nervi & musculi &c. liberis & voluntariis motibus inservientes, qui cerebri fibris immediate correspondent, de quibus supra innuimus; *Naturalia* vero, quæ apta nata sunt absque animæ imperio, & anima non advertente moveri impetu sanguinis, aut alterius corporis impellentis; istius generis sunt cor, stomachus, intestinæ, vasa omnia sanguifera & lymphatica &c.; *Mixta* denique ea credimus, quæ licet a motu fluidorum, aut aëris, aut alterius corporis impellentis non advertente anima necessario moveantur; attamen imperio animæ per aliquam saltem temporis differentiam eorum motus suspendi, ac impediri aliquando potest; hujus indolis sunt pulmones, diaphragma, sphincteres ani & vesicæ, quorum motus licet primario naturales sint, attamen cum imperio animæ suspendi aliquando per aliquam temporis differentiam facile possint, de motu quoque voluntario participes judicari poterunt, unde mixta organa jure vocabuntur. Hisce præmissis sicuti fere omnes Anatomici & Medici cerebrum primario voluntariis motibus, ita cerebellum naturalibus primario dicatum voluerunt. Hinc celeberrimus Fracassatus in Epistola de cerebro ad immortalem Malpighium conscripta hanc sententiam amplexus, cerebellum a medulla oblongata non differre, experimentis præeuntibus (pag. 134.) acutissime observavit; quamobrem probabiliter judicandum est, opera eorum nervorum spinalis medullæ, qui cerebelli fibrillis unice & immediate correspondet, naturales motus, & actiones naturæ exerceri necessario animæ concursu debere; cum enim anima compenetrata sensoriis teneatur concurrere conservationi animalis; cum hujus conservatio opportuno & ordinato fluidorum, & organorum naturalium motui debeatur, durante fluidorum cursu, & organis frustra non existentibus necessitate concursus operari animam in naturalibus organis, necesse est. Verum quia adstant ulterius, & prosunt conservationi animalium actiones mixtæ organorum, quæ & de voluntario, & de naturali motu participant, jure merito credendum est hæc organa & a cerebro & a cerebello nervea filamenta esse susceptura, quæ fibrillis cerebri & cerebelli correspondentia & proportionalia, mixtos motus & actiones exerceant. Licet itaque primaria actio cerebri sit animæ libera, actio vero cerebelli sit animæ necessaria; nihilominus sæpissime vitia cerebri & cerebelli communicantibus fibris, & membranis mutuas manus præbent, mutatis nempe a cerebri vitiis naturali directione, subtilitate, apto contactu & cohæsione fibrarum cerebelli inter se; sic cum læsione cerebri organa voluntaria nervorum cerebro respondentium, & musculorum paralytica fuerint, praxi edocemur tractu temporis communicata ulterius paralysi fibrillis cerebri, non solum organa mixta sphincteris vesicæ inertia fieri, & negligenter urinæ motibus inservire; verum etiam organa naturalia pylori, & intestinorum obstupescere, ut enervato aut abolito peristaltico motu a medicamentis licet irritantibus vix, aut desidiose solicitentur, & moveantur; sic aliquando contigit observare, post contumax delirium non solum ægrum sico

asthma-

asthmate correptum esse ; verum etiam post longas mentis aberrationes frequenti cordis palpitatione ægros miserrime afflictos fuisse; non rarum enim est, vitia cerebri, quibus animæ actiones voluntariæ primo ledebantur, facta morbificæ causæ transpositione, naturalibus quoque organis nocuisse, ut enervatis naturalium organorum motibus & actionibus innumeræ morborum familiæ (injuria fere semper accusato sanguine) supervenerint. Neque dubitandum, has morbosas affectiones cerebelli vitiis esse adscribendas, cum imaginatione, discursu & memoria penitus restitutis, cerebro videlicet melius se habente, præternaturales tamen viscerum affectiones, & organorum naturalium depravati, aut aboliti motus contumaci duratione consistant ; non dispari ratione communicationis, cerebelli vitia in cerebrum translata morbosas cerebri affectiones afferre consuescunt. Præter hæc suspicatus probabiliter sum, vasa sanguifera & lymphatica, quæ inter organa naturalia numerari facile possunt, quotiescunque exceperint nervea filamenta cerebelli fibrillis correspondentia, si aut convulsa fuerint, aut paralytica ; iners quidem & negligens futurus erit elasticus vasorum motus, ut fluida lentiori motu circumeuntia in glandulis viscerum latescere pejori naturæ damno conentur. Hæ breves de tam eminentibus animæ potentiis, & de tam obscuris cerebri & cerebelli morbis meditationes, quantumvis potius philosophicæ sint, quam mechanicæ ; nihilominus si cum naturæ & morborum cerebri & cerebelli phænomenis accuratissime comparentur, fortasse non levi probabilitate donatæ esse videbuntur. Fateor quidem, me plurima a mechanicis eruere potuisse ; verum cum deficiant necessaria data, & suppositiones admodum lubricæ sint in tam obscuris animæ phænomenis, consultius putavi, me potius meliora desiderare, quam aut inutilia, aut absurda proponere. Remanet advertendum, morborum capitis curationi non raro conferre aquas nostras Hiermenses, de quibus clarissimus Franciscus Roncallus eruditissimo opere locutus est.

DISSERTATIO III.

De Morbosis Sensuum externorum Affectionibus.

31. EA est animæ lex sensoriis compenetratæ, ut anima sine his nec sentire, nec imaginari, nec intelligere, neque recordari ullo modo possit : Sensoria idcirco sentientis animæ operibus destinata variis perfectissimisque fibrarum præcipue membranarum & nervearum ordinibus elaborata sunt; alia siquidem est textura fibrarum auditus, alia visus, alia odoratus, &c. compositio, ordo ac modus alius ; Sicut autem varia est organorum textura ; ita varia subtilitas, diversa flexibilitas & elasticitas earundem ; fibras enim hujus generis elastico quodam nisi donatas esse satis superque ab experimentis edocti sumus. Cum itaque vires & momenta corporum externorum organa, minimasque eorum fibrillas solicitant, videntur inflectere & incurvare organa ipsa, minimasque fibrillas componentes, & curvam quandam ex elasticarum genere lineam describere utplurimum videntur ; hæc curva prout ex minimarum fibrillarum flexibilitate elaborata adeo minima est, ut fere insensibilis sit differentia inter arcum minimæ curvæ & tangentem ejusdem. Cum ergo fibræ ab objectorum externorum viribus solicitatæ a rectis in curvas quasdam lineas transire teneantur, nemo dubitaverit has fibrillas elastice incurvatas distrahendas esse : cum autem distractiones elasticæ fibrillarum sensationibus quam proxime proportionales habeantur, juxta mensuras distractionum, sensationes modo majores, modo minores proportionaliter erunt dimetiendæ. Placeat ergo supponere cum doctissimo Riccato, (1) minimam sensationem futuram esse, cum fibra distracta tantum creverit supra suam naturalem longitudinem, quantum exigit centesima pars suæ longitudinis ; inde colligendum, majorem futuram esse sensationem, cum distractio fuerit una $\frac{10}{100}$ aut $\frac{15}{100}$. suæ longitudinis &c. e contra nullam, aut fere nullam futuram fuisse, cum fibræ distractio minor fuerit parte centesima suæ lon-

(1) Pag. 131. suppl. al Giornale Tom. 1.

longitudinis; hæc quidem attendenda sunt, ut sensatio aut major, aut minor, aut nulla habeatur. Cæterum ultra res petenda est, cum in statu naturali distractiones fibrarum, seu sensationes obtinere voluerimus; enimvero si minimæ curvæ fibrosæ distractiones ab externis objectorum momentis oblique impulsæ rationem naturalis æqualitatis, aut quasi æqualitatis habuerint inter se, servata quodammodo simili ratione parallelismi earundem æqualibus temporibus, nec non æqualitate, aut similitudine angulorum, quos fibræ inter se contextæ naturali dispositione componunt; nunc minimæ curvæ distractiones fibrarum, & consequenter earundem minimæ reciprocæ contractiones seu restitutiones erunt naturales; & sensationes naturali ordine, dispositione, lege ac motu futuræ erunt æquo animæ sentientis ministerio. Verum si vitio objectorum modo perpendiculariter, modo oblique fibras impellentium, aut vitio fibrarum, ea ratione inflexæ fibræ distrahantur, ut una fibrilla magis distracta incurvetur, quam altera; hæc vero minus tertia &c. & sic successive in ratione omnimodæ inæqualitatis, temporibus quoque inæqualibus; utique mutato earundem naturali parallelismo, mutatisque naturalibus angulis earundem, distractiones fibrarum fient asymmetræ; unde sensationes inæquales, inordinatæ & præternaturales necessario exorientur; quinimo si violentissimo momento objectorum perpendiculariter aliquando impellentium, aut vitio fluidorum fibras irritantium violenter distrahantur fibræ, ut curvæ distractiones ipsarum habeant inæqualiter majorem, & præternaturalem rationem minores inæqualitatis respective ad naturalem fibræ longitudinem, nec facilis ad libera subsequi possit reciproca contractio seu restitutio earundem; mehercle tam violenter distractæ fibræ sensationes afferent inversas, confusas, vitiosas, & aliquando dolorificas. Hæc de generalibus sensuum externorum affectionibus intento nostro necessaria satis præmissa esse arbitror.

32. De externis sensibus agendo; Etsi sensus omnes externos utiles ac necessarios plerique hominnm judicaverint, præstantior tamen, & utilior visio habita est, non eo tantum mirabili opere, quo natura solo oculi usu Creatoris operibus cœlo terraque præstantissimis mirum in modum delectari possit. Verum quia ea sunt oculorum beneficia, ut sine his cæteri quoque externi sensus vilescere, otiarique viderentur; studiose itaque curandum est, tam mirabilem potentiam aliorum quoque sensuum commodo, utilitati ac dignitati conservare. Ad tam altum opus præstat primo morborum causas quærere, quibus acquisitis, visio conservari facilius, aut ægra commodius sanari possit. Ut autem hæc suo ordine ac claritate digeri possint, nonnulla præmittenda esse debuerunt. Primo, ex opticis certum est, quodcunque corpus visibile aut luminosum esse, aut illuminatum, & a luminoso proprium lumen, ab illuminato alienum undequaque citissime effundendum; ea autem est immensa velocitas luminis, ut celeberrima Academia Florentina experimento 265. testata sit, lucem per duo miliaria effusam absque ulla temporis differentia fuisse observatam; porro immortalis Nevvtonus deff. 2. de coloribus, tam citissime propagari lumen affirmavit ex observationibus temporum eclipsium Jovis Statellitum, ut lumen a Sole in terram septem circiter minutorum spatio deferri animadvertit. Secundo, cum aër, aqua & vitrum sint diversæ gravitatis specificæ, adeoque pariter diversæ densitatis (1) transiens radius ab uno medio in aliud diversæ densitatis refringendus erit; itaque cum radii a corpore luminoso, aut illuminato transeant ab aëre in humores oculorum, aqueum, crystallinum, & vitreum, jure merito refrangi debent; tanto autem opere refractionis radii ab eodem objecti aut luminosi, aut illuminati puncto egressi per refractionem in aqueo, crystallino & vitreo factam in uno iterum puncto uniri necessario debent. Tertio, in hoc unionis puncto ut visio perfectissima habeatur, adesse debet Retina, quæ a celeberrimis viris, potissimum vero ab Hayr & Vvolfio pro primario visionis organo determinata est; cum vero quilibet radius a puncto radiante objecti modificatus secum afferat integram imaginem puncti radiantis, eo unionis puncto, quo in perfectissima visione adest Retina, in hac objectorum imagines depingi debuerunt. Quarto, licet radii quilibet refracti eo in puncto collecti visionem perfectissimam non parum juvent, radios tamen

(1) Ex num. 54. Optices Vvolfii.

men directos, & pupillæ perpendiculares visioni melius ac fortius prodesse demonstratum est. Si itaque radii perpendiculares una cum refractis eo oculi loco uniantur, ut immediate non adsit Retina, utique unione facta radiorum aut infra, aut extra Retinam, visio aut imperfecta, aut obscura, aut nulla erit futura. Cum ergo Retina sit præstantius visionis organum, arbitror rem fore necessariam, si de hac nonnulla dixerim, quæ perfectissimo visionis operi convenire videantur. Cum hæc sit nervi optici mira extensio, cujus officium est a radiis perpendicularibus, & refractis objectorum in punto collectis excipere depictas imagines, jure determinatum est, hanc in tam angusto animalis spatio tam immensa ac vasta colligere non potuisse, nisi summam filamentorum Retinæ tenuitatem ac subtilitatem miraremur. Geminianus Montanarius in Epistola quadam ad nobilissimum virum familiariter conscripta hanc rem curiose agitaverat, & calculis & experimentis accuratissime, ut credidit, institutis invenit minimum sensibilem angulum, sub quo partes objecti sunt sano oculo distinguibiles, subtendere proxime in Retina chordam seu subtensam unius minuti; sed subtensa unius minuti continetur in radio sui circuli vicibus 3437. ergo verisimile putavit, spatium Retinæ figuratum ab objecto visibili subtendente chordam unius minuti fore proxime $\frac{1}{3437}$ sui radii: inde colligit, quod quotiescunque minimus angulus a radiis refractis, & perpendicularibus elaboratus effecerit in Retina basin seu chordam uno minuto minorem, objectorum partes nullo modo apte ac distincte videri posse. Simili fortasse methodo ac ratiocinio arbitror celeberrimum virum Philippum de Hayr (1) assecutum fuisse, Retinæ filamentum esse proxime $\frac{1}{8000}$ unius unciæ Pariensis, quæ quantitas cum proxime ex calculis fiat æqualis octavæ parti latitudinis unius fili serici bombycis, collegit celeberrimus Auctor, latitudinem unius filamenti Retinæ fore proxime æqualem octavæ parti latitudinis fili serici bombycis. Denique doctissimus Joannes Ricettus in Epistola dioptrica ad nobilissimum virum fama, literis & genere celeberrimum Cristinum Martinellum conscripta (2) calculis & experimentis opportune institutis in hac re probabiliora docuisse mihi visus est, crassitiem nempe capilli lucente Sole visi ad distantiam unius pedis Veneti eam habere rationem ad crassitiem imaginis ejusdem capilli in fundo oculi depictæ ut 25. ad 1.; sed diameter pupillæ ad diametrum capilli est in ratione 24. ad unum; ergo facta multiplicatione 25. † 24. constabit, diametrum pupillæ ad crassitiem imaginis capilli in fundo oculi, seu in Retina depicti fore proxime ut 600. ad unum. Ex his luce meridiana colligendum erit, quantum imagines objectorum in filamentis Retinæ depictæ minimæ futuræ sint, cum in subtilissimo Retinæ filamento tot, ac tanta objectorum depingi facile possint. Mira certe filamentorum Retinæ subtilitas. Non mirabor amplius, cum Optici demonstraverint, ab oculo fere hemisphærium videri posse, cum tanta hemisphærii extensio in tam minimo Retinæ spatio depingi, ac in oculo figurari possint. Hinc tam facile oculorum & Retinæ affectiones occurrunt, ut uno licet Retinæ filamento aut vitiato, aut impedito, aut læso visio quoque aut vitiata, aut impedita, aut læsa jure merito habeatur.

33. Nunc si ea, quæ res postulat, dixerimus, non ibi solicitus fuero de presbytæ & de myopis visione dissimili, cum hujusmodi visiones naturales causas nactæ sint. In presbytis enim humor crystallinus cum non satis convexus sit; sitque majoris sphæræ segmentum; & si nimis exigua fuerit distantia Retinæ ab humore crystallino, (3) in Retina quidem distincte delineari nequeunt objectorum vicinorum imagines, remotorum tantummodo imaginibus clare delineatis, ut vicina objecta confuse, remota distincte videantur. In myope vero, si a natura elaborata fuerit Retina ab humore crystallino nimis remota, objectorum imagines collectæ fient, antequam ad Retinam opportune perveniant; cumque ultro humor crystallinus fuerit nimis convexus (4), sitque segmentum sphæræ minoris, remota objecta confuse, vicina distincte a myope videbuntur. Hisce vitiis reparandis consultum

(1) Memoires de Mathematique.
(2) Supplementi al Giornale Tom. secondo.
(3) Per prop. 100. & 101. Vvolfii Optices.
(4) Per prop. 102. & 103. Vvolfii.

tum fuit in presbyta lente, aut specillo convexo; in myope vero planiori, aut concavo, aut saltem minus convexa lente uti debere. Hisce itaque relictis, primo solicitus fuero *de Maculis seu Muscis volantibus*, quæ ægrotantibus eo tædio esse solent, ut molesto errore continuo hallucinentur; nonnullæ itaque *permanentes* sunt, cum contumaci loco, eaque semper ratione distant ab axe optico, eundem semper objecti locum ac situm occupaturæ, hæ utplurimum albo objecto firmatæ rotunda imagine delineari consuescunt. Nonnullæ vero *fluctuantes*, sunt nigris quibusdam filamentis distinctæ, ea ferme ratione, qua nodos ligneos abietis figurati experimur. Primæ in Retina locum & vitium habent; etenim cum membrana hæc sanguineis vasculis donata sit, si forte accidat, aut motu violentissimo sanguinis, aut vulnere &c. aliquam sanguinis, aut lymphæ impuræ guttulam aliquod Retinæ spatium esse occupaturam, futurum certe erit spatium illud Retinæ excipiendis opportune imaginibus ineptum; ut objecta quælibet maculam quamdam rotundam, juxta rotundam sanguinis, aut lymphæ impuræ effusionem observari videantur; tandiu autem macula ista erit duratura, quandiu effusio sanguinis, aut impuræ lymphæ perduraverit, evanescente postmodum macula, cum effuso sanguinis, aut lymphæ tractu temporis evanuerit; aliquando Retinæ filamentum, aut spatiolum, aut durius, rigidiusque, ut in senibus redditur, aut materia quadam tenaci ac viscida, aut callo quodam obruitur, aut paralysi afficitur, ut ab unione radiorum hæc minima Retinæ portio neque moveri, neque opportune inflecti possit, idcirco neque pingi, neque delineari ullo modo poterit: hæc Retinæ portio privata motu & imagine, cum talia appareant objecta, qualia in oculo figurata repræsentantur, in objecto exteriori nigra quædam macula erit fere semper, aut diutissime apparitura, cum materia illa partem minimam Retinæ afficiens, neque evanescere, neque curari facile possit; aliquando tamen hujusmodi muscæ ac maculæ nigræ, etsi in Retina sedem habeant, nutare aliqualiter visæ sunt, non quia in Retina situm mutant, verum quia aliquando Retina ipsa aliquali motu movetur, aut trahitur ad eundem postea locum reversura. Sæpissime tamen cum muscæ aut maculæ fluctuantes non eam semper ab axe optico distantiam habuerint, pedetentim hinc inde nutare videbuntur; quo casu has in humore vitreo, sed potissimum in aqueo sedem posuisse credendum est; cum enim aqueus humor non ea semper donatus fuerit puritate, ut granula quædam, aut filamenta impuri humoris aliquando, exceperit, hæc aut radios impediendo, aut eosdem aliunde refrangendo (cum hi non in puncto Retinæ, cum cæteris radiorum ordinibus uniri opportune possint) muscas seu maculas illas in objecto parere videbuntur; Hæ autem facilius curari poterunt, si remediis humorem aqueum depurari opportune contigerit; non differenda itaque aquei humoris depuratio, cum adaucta paulatim humorum saburra timeri facile posset, ne impuræ humorum particulæ sibi invicem adhærendo nebulam quandam texerent, suffusionem seu cataractam impedito luminis ingressu parituræ. Nonnulli non ab aquei humoris impuritate, ac densitate cataractam orituram crediderunt, sed opinati sunt, humorem crystallinum ex plurimis lamellis diaphanis elaboratum fuisse, quæ aliquando versus aqueum humorem adeo densiores fiunt, ut supra naturæ legem indurescant, densiores autem factæ, non tantum crystallinum humorem opacum reddunt luminis impedimento; verum cum densitates sint ponderibus proportionales, humorem hunc reddunt ponderosiorem; adaucto autem crystallini pondere processibus ciliariis violenter distractis lens crystallina aliqualiter a naturali loco distrahitur, aut deprimitur, & lentis focus non opportune Retinam afficiens visionem aliquando, cataracta temere accusata, aut impedit, aut turbat. Inter præternaturales oculorum affectiones eam ulterius arbitror, qua icterici afficiuntur, cum omnia flava videantur. Immortalis Nevvtonus doctrinam colorum acturus per solam refractionem lumen in colores mutari (1) experimentis, rationibus in aureo optices opere edocuerat. Cum vero radii, qui varios colores efficiunt ac afferunt, differant variis gradibus refrangibilitatis (2) arbitrandum est, ab aqueo humore biliosis, flavisque particulis permixto transeuntes radios peculiarem, ac specificum refrangibilitatis gradum pati debere, ut hi juxta hunc gradum, flavum

(1) Num. 183. Vvolfii.

(2) Num. 196.

flavum objectis colorem vitiose communicent: hujusmodi autem gradum refrangibilitatis radiorum flavorum in prisinate vitreo observari posse satis evulgatum est, ut nullatenus dubitandum sit, ex tali determinato gradu refrangibilitatis radiorum a corporibus flavis aqueo humori, aut vitreo permixtis elaborato flavum objectorum colorem oriri posse. Sed inter morbosa visionis phænomena objectorum duplicatio miranda sæpissime est. In hac re non me latet, objecta visibilia extra horopterem constituta geminata apparere (1); verum cum objecta etiam in horoptere constituta duplicari aliquando possint, licet ac opticis & dioptricis ea, quæ tanta res postulat, haberi facile possint, vehementer tamen ad hanc rem explicandam polyedræ lentis experimenta conferre videbuntur: cum enim lens polyedra sit corpus ex superficiebus planis in convexas superficies dispositis (2), si oculus ita constituatur ubi radii paralleli decussantur a singulis planis polyedris, radii paralleli ab eodem objecto prodeuntes in oculum propagari debuerunt; cum vero humor crystallinus, utpote lenticula convexa radios parallelos unire debeat, in totidem diversis Retinæ punctis uniendi erunt radii, quot sunt lentis polyedræ plana convexa, consequenter oculus per lentem polyedram toties videre poterit objectum, quot sunt facies, seu plana convexa lentem polyedram componentia. Experimentum hoc affabre ostendere videtur, cur aliquando objecta duplicari videantur; cum enim ob ætatem arescentibus membranis humores continentibus, aut vitio aquei, & vitrei humoris inæqualiter crystallinum humorem prementis, aut ejusdem crystallini culpa aliqua minima lentis crystallinæ portio a naturali convexitate aliqualiter declinet, ut aliquod in data minima parte planum fiat; tunc radii ab hoc præternaturali minimo plano uniendi erunt in puncto aliquo Retinæ; & cum talis unio radiorum differre debeat, & aliqualiter distare ab eo puncto, in quo naturaliter colliguntur, & uniuntur radii illi, qui per axem crystallinæ lentis una cum iis, qui naturali ratione refracti in eodem puncto Retinæ colliguntur, non dubitandum, Retinam duplici loco, ac puncto movendam & afficiendam esse, quare objectorum imagines erunt geminandæ. Verum frequentiora visionis incommoda ab uvea membrana, quæ pupillam constituit, consequi experimur. Tritum enim opticis axioma est, crescente lumine pupillam coarctari, ut superfluum lumen expellatur; decrescente dilatari, ut excipiatur necessarium. Cum autem quodlibet punctum visibile radiat in pupillam per conum, cujus vertex in ipso puncto radiante locatur, basis vero pupilla sit (3), cum præter naturæ legem dilatata fuerit pupilla, basis coni luminosi major futura erit, quæ cum plures radios excipiat, quam fieri debeat, a tanto radiorum numero, & consequenter intensione ac densitate Retina violenter afficienda erit, & quodammodo vulneranda; ut autem hæc tam necessaria, tam violenta naturæ, instituto nostro opportuna magis constent: Sit basis pupillæ, aut basis circularis crystallinæ lentis spatium circulare AMBN; radii vero perpendiculares transeuntes per axem sint CGD; radii vero convergentes, & refracti sint AED, BFD, qui concurrant cum perpendicularibus radiis in Retina in puncto D; Ducaturque alter circulus EGF parallelus circulo basis crystallinæ AMBN; ex optico theoremate tertio Vvolfii, cum lumen propagetur per radios æqualium virium in medio non resistente, intensitas luminis crescit in ratione duplicata distantiarum a puncto concursus reciproce; num autem intensitates luminis sint cæteris paribus ut densitates ejusdem, erit densitas luminis in C, ad densitatem in G in ratione reciproca circulorum EFG, ad AMBN; & consequenter in ratione duplicata reciproce ipsius OF ad CB, sed OF est parallela CB, ergo erit OF ad CB, ut OD ad CD, quare intensitas, seu densitas luminis in C ad densitatem in G erit quoque in ratione duplicata reciproce distantiæ OD ad distantiam CD a puncto D Retinæ; quare cum in OD fiat major densitas radiorum, fiet quoque major intensitas eorum concurrentium in D. Hinc Retina violenter affecta & vulnerata remanebit

Prop. 4. 6. Eucl.

(1) Per Theorem. 80. Vvolfii.
(2) Per deff. 23. Dioptrices.
(3) Per Theorem. 78. Vvolfii.

nebit visione aut læsa, aut impedita. Processus quoque ciliares aut laxati, aut contracti humorem crystallinum, aut planiorem fortasse reddunt, aut magis convexum, ut nonnulli opinati sunt; inde radiorum unio, aut a crystallino distantior in planiore, aut eidem proximior in magis convexa, erit futura. Visio propterea aliquo tempore ob opportunum concursum radiorum in Retina distincta & clara; alio tempore ob aliqualem tantummodo contactum eorundem in Retina exequendum imperfecta & obscura; alio tempore ob nullum in Retina radiorum unitorum concursum ac contactum deperdita visio, aut nulla erit futura. Supereslent reliquæ morborum oculi differentiæ, *Opthalmia* videlicet, *Hebetudo* & *Illacrimatio*, a quibus facile declinavimus; cum non ab organorum, sed ab humorum vitio fieri consuescant. *Guttam quidem Serenam* cum a nervi optici & Retinæ paralysi, aut callo, aut quocunque alio opticorum errore plerique Medicorum factam velint, ab iis, quæ de paralysi supra diximus, causæ erunt opportune postulandæ. Pro appendice addo rem animadversione dignissimam, cæcos nempe utplurimum longævos esse; num autem longior vita a majori fibrarum cerebri otio comparetur, quod ab otiantibus nervis opticis facile assequimur; cum hi cæteris nervis grandiores sint, & supra cæteros continuo operosiores? num quia cæci minus libere vivere consuescant, reliquis sensoriis magis otiantibus? anceps non judico.

34. Oculorum morbis satis expensis ad morbos auditus progredimur; ineptum autem esset, de his disputationem agere, ni prius innotescat methodus, qua aër agitatus sonum ferat; itaque celeberrimus Jacobus Hermannus (1) suscepta ab immortali Nevvtono sonorum doctrina hanc explicare aggressus est; docet enim sonum fieri, cum ex vibratione seu tremulo motu corporis sonori circumjectus aër elasticus undequaque propellitur, propulsus autem densatur nonnihil; particulæ autem aëris inter se densatæ comprimuntur, compressæ vero, cum elasticitates sunt quamproxime densitatibus proportionales, coguntur denuo relaxari, & in partes contrarias, seu unde venerant, regredi: *nam* addit Hermannus, *ita partium corporis tremuli contiguæ aëris partes propulsæ densabuntur, regressu vero, atque adeo amota vi comprimente densatus aër iterum sese in omnes partes, quantum potest, elatere suo expandet; ita ut ita partium corporis tremuli aër condensetur, & in reditu, atque iterum rarescat; quod partes corporis tremuli in aëre ipsis contiguo efficiunt, idem etiam præstabunt aëris partes jam propulsæ in aëre ipsis contiguo, & hic in sibi proximo, atque sic deinceps; sed non eadem ubique harmonia, ita ut, si quædam aëris partes propulsæ sint, propellantur & omnes reliquæ, atque progrediantur; sed cum unæ propellantur, atque densentur, aliæ redeant, atque posteaquam densatæ erant, iterum rarescant & regrediantur, idque vicibus permutatis*; hac ratione sonum fieri, & tali ratione ab aure humana audiri credendum est. Notat deinde Hermanus, *quod ejusmodi motus partium aëris propulsarum atque iterum unde venerant regredientium, seu intervalla progressus atque regressus vocentur pulsus aëris, quæ intervalla ob æqualia temporis intervalla præterpropter æqualia existent.* Porro naturæ & essentiæ auditus præstat inquirere soni velocitatem, Hanc rem celeberrimi viri accuratissime dimensi sunt, & primo celeberrima Academia Florentina experimento 245. experta est, sonum spatio quinque minutorum secundorum unius militaris Veneti spatium peragrare. Doctissimus Mersennus pag. 35. suæ Balysticæ expertus est, somnum minutis quinque secundis confecisse pedes Gallicos 6900. inde ex proportionum regulis innotescet, spatio unius minuti secundi pedes Gallicos 1380. conficiendos fuisse. Celeberrimus Vvistonus (2) experimentis edoctus exposuit, spatio unius minuti secundi velocitatem soni fuisse pedum Anglicorum 1060. denique immortalis Nevvtonus (3) considerata crassitie particularum aëris & vaporum diversi generis densitate, *constat* inquit *per experimenta, quod soni tempore minuti unius secundi eundo conficiunt pedes Londinenses plus minus*

(1) Cap. 23. Phoron.
(2) Lectione 29. prop. 62. Coroll. 7. suarum Prælectionum.
(3) Scholio prop. 50. princ. Mathem.

minus 1142. *Parisienses vero* 1070. qui in pedes Venetos conversi efficiunt summam pedum 1144. $\frac{144}{1440}$ proxime. Modo ex determinata soni velocitate tempore unius minuti secundi mirum in modum colligit laudatus Vvistonus (1) data sonorum ubique locorum velocitate, ea videlicet, qua 1060. pedes Anglici, seu pedes Veneti 1209. $\frac{210}{1110}$ unius minuti spatio conficiuntur, datoque quocunque intervallo temporis, quo eadem soni velocitas datum spatium peragrat, corporis sonori a nostris auribus distantiam facile innotescere potuisse; si enim inter bombardæ ignem visum, & sonum auditum decem minuta secunda partransire observata fuerit, constabit bombardæ locum ab auditoribus spatio 10600 pedum Anglicorum, proxime distare debuisse, ut ex regulis proportionum constabit; est enim 1. 1060 : : 10. 10600. Ita si inter fulgur visum, & tonitru auditum intercedant quinque minuta secunda patebit, nubes istas, unde fulmina eruperunt a spectatoribus proxime 5300. pedes Anglicos, seu pedes Venetos proxime 6045. $\frac{2250}{350}$ fuisse distantes. Cognita itaque ex immortali Nevvtono sonorum velocitate progreditur celeberrimus Auctor calculorum opere intervalla pulsuum dimetiri; monitos itaque nos reddit. *D. Savverum invenisse factis a se experimentis, quod fistula aperta, cujus longitudo erat pedum Parisiensium plus minus quinque, sonum edit ejusdem toni cum sono chordæ, quæ tempore minuti unius secundi centies recurrit; sunt igitur pulsus plus minus centum in spatio pedum Parisiensium* 1070, seu pedum Venetorum 1144 $\frac{440}{1440}$ *quos sonus tempore unius minuti secundi percurrit; adeoque pulsus unus occupat spatium pedum Parisiensium* 10 $\frac{7}{10}$ seu pedum Venetorum 11 $\frac{618}{1440}$ *proxime, id est duplam circiter longitudinem fistulæ; unde verisimile est, quod latitudines pulsuum in omnium apertarum fistularum sonis æquantur duplis longitudinibus fistularum.* Mirabile postmodum eruitur ab iis, quæ dicta sunt, & ab experimentis 241. & sequentibus celeberrimæ Academiæ Florentinæ, & juxta demonstrata a celeberrimo Taylor (2) sonos, vel magnos, vel parvos semper æque veloces & æquabiles esse futuros. Hæc quantumvis extra institutum nostrum dicta videantur, attamen eo collimant, ut cognita prius sonorum natura, velocitate & pulsuum proportione, & consequenter tanti sensus dignitate, præstantia ac necessitate, facilius ac commodius a nobis morbosa auditus incommoda inquirantur & cognoscantur.

35. Ex soni doctrina super exposita generalis quidem soni idea innotescit, specifica vero & peculiaris soni ratio, qua diversi soni fieri diversimode possint, adhuc ulteriora petere videtur: desideratam peculiaris & specifici soni efficiendi rationem experimentis opportune factis celeberrimus Franciscus Lana (3) reperire acriter studuit, prop. enim 6. libri 9. de tremore corporum, ostendit, chordam tensam (idem intellige proportionaliter de quocunque corpore sonoro) & percussam vibrari & resonare; hanc autem non vibrari & resonare, per modum unius, sed ejus plurimas, minimasque particulas, ex quibus chorda componitur peculiares efficere, ut puto, curvas elasticas seu distractiones, quæ postmodum transeundo a curvis in rectas efformant minutas, minimasque vibrationes, ex quibus resultat seu componitur talis soni differentia; etenim a pluribus experimentis colligit, quod dum chorda tensa in singulis suis simplicibus undationibus removetur a suo situ recto, quoties tendit, aut ad dextram, aut ad sinistram, toties quodammodo incurvata elongatur, & consequenter novam tensionem patitur; quoties vero iterum redit ad situm medium: in linea recta, toties remittitur nova illa tensio prius acquisita; constat autem ex dictis a celeberrimo Auctore *de tensione chordarum* per tensionem partes chordæ comprimi, & ipsam cordam subtiliorem fieri, per reductionem rursus dilatari, & priorem crassitiem recuperare. Igi-

(1) Coroll. 13. prop. 62.

(2) Prop. 12. methodo incremeorom directa, & inversa.

(3) Tom. 2. Magist. Naturæ, & Artis.

Igitur præter motum simplicem undulatorium, hinc inde per motum unius, seu toti chordæ communem, qua chorda agitatur, est & alius motus constrictionis & dilatationis particularum, seu partium minimarum chordam componentium, qui operatur in singulis filaminibus, ex quibus chorda coagmentatur. Immo in partibus unius & ejusdem filaminis. Cum enim hujusmodi filamina & illorum particulæ non sint singulæ singulis omnino similes, nec similes arcus describant, sed aliquæ magis, aliæ minus resistant tensioni, compressioni, constrictioni & dilatationi, dissimiles quidem, cum post tensionem se reducant, vibrationes efficient singulas suæ naturæ, ac suis viribus ac conatibus, seu arcubus proxime proportionales, quamobrem ex his peculiaribus minimarum partium similium, & dissimilium chordam componentium arcubus, seu distractionibus, & contractionibus componuntur minimæ vibrationes, ex quibus efformatur motus ille tremulus, pecularis & specificus, qui talem ac specificam soni differentiam opportune parit. Simplex itaque & generalis soni idea undulationes totius corporis sonori ea ratione postulare videtur, qua aër simili quoque methodo vibratus, modo ita densetur, modo reditu rarescat; specifica vero & peculiaris soni ratio hoc ulterius postulat, ut particulæ minimæ corporis sonori similes & dissimiles, quarum aliæ magis, aliæ vero minus ex dissimilibus earum arcubus tensioni, compressioni, constrictioni & dilatationi resistunt, componant peculiares vibrationes ex motu partium minimarum similium, & dissimilium compositas; ex quibus fit quidam specificus partium minimarum tremor, qui talem ac specificam soni differentiam sit producturus: inde cum tam variæ fieri possint minimarum partium, seu arcuum distractiones, & contractiones, & consequenter tam variæ vibrationes, seu tremores aëri communicandæ, tot soni differentiæ ab auribus humanis erunt diversimode percipiendæ. Ex his itaque quærendum est, a quanam causa sonus *gravis & acutus* habeantur. In hac re non pigeat prius experimentorum meminisci, vibrationes chordarum esse in ratione longitudinum earundem. Ita doctissimus Hayr expertus est chordam tensam longitudinis pedum decem, si tempore unius minuti centum vibrationes absolvat; hujus dimidiam eadem ratione tensam eodem minuto secundo 200. vibrationes fuisse absoluturam. Acutus itaque sonus ille esse videtur, qui parvo tempore frequentiores vibrationes absolvit, non solum juxta rationem totius organi; verum etiam juxta rationem minimorum arcuum fibrillarum, quæ dum impelluntur, frequentius vibrantur; exigui propterea & brevissimi minimique arcus fibrillarum organi auditorii facto opportuno dum iis, quæ dicta sunt, analogismo, dum parvo tempore frequentissimas distractiones & contractiones edunt, a quibus frequentissimæ emergunt vibrationes ac tremores, majorique conatu recedunt a situ suo naturali magis violentam tensionem parientur, acutum sonum edere debuerunt. E contra sonum gravem datura erit auris humana cum majori tempore ac longiori pauciores fiant vibrationes organi & partium minimarum, seu arcuum earundem, ob tardiores distractiones, & contractiones elasticas, earum, minoremque tensionem fibrillarum omnium.

36. Hisce præmissis contrahendo sermones nostros ad aurem humanam juxta anatomicum aurium ordinem placeat ratiocinari; præter enim externum, & flexuosum aurium apparatum occurrit *Meatus auditorius*; cavitas videlicet cylindrico ellyptica; hac obliquo suo ductu glandulis undequaque donata est, a quibus cerumen continuo separatur; cum vero e glandulis ea ratione separatum fuerit, ut ceruminis corpus naturalem meatus auditorii obliquitatem mutaverit, undulationes aëris ultro reflexæ, & quodammodo a lege naturalium undulationum declinantes, auditum si non invertent, saltem poterunt imminuere. Clauditur autem internus hic meatus auditorius obliqua sectione *a Membrana Tympani* annulo osseo affixa, cujus peripheria ellyptica est, & ex duplici membranacea expansione duræ matris & cutis meatus auditorii coagmentata est; auditorii autem nervorum paris dura portio tympano impertitur; hoc autem tenditur & laxatur a nerveis filamentis, & musculis, & ab ossiculorum determinatis motibus, quorum primus *Malleus* est; secundus *incus*; tertius *Os orbiculare*, & *Stapes* quartus, qui immediate membranæ tympani succedunt. Opera itaque musculorum & talium ossiculorum ea ratione ac lege tendi debet membrana, non solum quoad totum sui spatium, verum etiam quoad singula sui filamenta, ut æquabilis & homoto-

motona fiat undequaque membranæ tensio; hac autem lege æquabilis tensionis statutum a natura est, oscillatione externi aëris, specificos impetus membranæ tympani communicare, a quibus cum distractæ fuerint, & in minimas curvas inflexæ, postmodum vero succedente motu contractionis specificos tremores, ac vibrationes pariturae erunt, primam naturalis auditus elaborationem opportuno principio donaturæ. Quid autem de auditu timendum esset, si musculi membranarum tympani, & ossicula tendentes, aut nimio sero madefacti, aut paralysi affecti fuerint? quid timendum? si humida aëris temperies, si seri copia membranam laxaverint. Nemo ignorat, hisce vitiis membranam, missa naturali tensione æquabili, naturalique fibrarum parallelismo, non eas æquabiles distractiones, & contractiones, & consequenter non eas vibrationes & oscillationes, non eos tremores excipere posse, qui specificis sonorum differentiis exequendis opportuni essent? quid ergo? obtusus mehercle fiet auditus, confusus & hebes: pejus fortasse malum irruet, si convulsis hisce musculis membrana tympani supramodum crispata ac tensa constiterit: a vibrationibus enim, & oscillationibus frequentissimis exasperata membrana feret soni acutiem, rigiditatem, & asperitatem ex quocunque levi aëris momento & piæ matris consensu dolorificam sensationem erit allatura. Redeunti ad naturalem auditum animadvertendum est, naturam, initio auditus, adeo de hoc recte exequendo fuisse solicitiam, ut opera musculorum & ossiculorum internorum adeo disponere, ac naturaliter tendere voluerit membranam tympani, ut non solum membrana tota, verum etiam singulæ minimæ componentes fibrillæ homotone & unisone tendendæ ac disponendæ similiter essent: tanti porro operis perfectioni juvat suspicari, fibras membranæ tympani adeo naturaliter singulas esse similiter, homotone & unisone tendendas ac disponendas, ut si aëris externi oscillationes totum membranæ spatium tangere, verberare ac inflectere aliquando non possint; auditui tamen exequendo satis opportune sufficiet, si unum tantummodo membranæ tympani filamentum ab aëre oscillante verberaretur; ea ferme methodo, qua experimur, chordas in eodem instrumento unisone tensas, tremere tamen ac oscillare omnes unisonas debere, quantumvis una tantummodo ex unisonis chorda tacta fuerit ac verberata.

37. Membranæ tympani sua cavitas correspondet; hæc sphærica est. In tympani supernis partibus duæ occurrunt fenestræ, quæ in tympani cavitatem sese aperiunt; *Ovalis una*, *Rotunda altera*. *Ovalis fenestra* illa est, quæ a basi stapedis clauditur, eidem configuratione respondens, situm obtinet tympani membranæ parallelum; per hanc videtur aditus ad labyrinthi vestibulum. *Fenestra rotunda* incertam habet figuram, utplurimum tamen ad circularem tendit, videturque membranæ tympani verticalis; a parte autem inferiore tympani proficiscitur *Tuba Eustachiana* transiens ad latera interiorum nasi foraminum supra uvulæ basin terminata. Utræque fenestræ *Ovalis* & *Rotunda* transitum donant interiori auris cavitati, quæ cavitas in osse petroso locata est, quæ *Labyrinthus* appellatur; hæc autem labyrinthi cavitas tres in partes dividitur; in *Vestibulum* nempe, in *Canales semicirculares* & *Cochleam*. Vestibulum est cavitas irregulari configuratione constructa, parietes undequaque ostendens concavos. In hac cavitate vestibuli plura aperiuntur orificia, nempe orificium fenestræ ovalis, & quinque orificia canalium semicircularium, orificium cochleæ, & quinque orificia nervis aditum præbentia, atque ideo ab istis occuisa, secunda vero labyrinthi pars, nempe canales semicirculares, hi in semicirculi modum incurvantur, numero autem sunt tres, quorum primus est canalis semicircularis major, secundus minor, tertius minimus; cochlea autem tertia labyrinthi pars eleganter limacem cochleam repræsentat sub specie coni elaborata. Hujus cavitatis superficies non ex eadem substantia componitur, ac superficies cavitatis canalium semicircularium, quæ nempe durissimum os est; sed ex substantia ita friabili, ut in exsiccatis saltem auribus calcinatum os referat; canalis iste ope ejusdem septi in duos canales ita dividitur, ut canalis alter cum altero nullo pacto communicet: hoc septum, quod septum cochleæ dici poterit, duplici constat substantia, solidiori una, molliori altera. Duo canales, in quos cochleæ cavitatem ab exposito septo partiri indicavimus, *Scalæ* nominantur, quarum una per fenestram rotundam respicit tympanum, & tympani scala appellatur; altera vero cum vesti-

vestibulo communicat per orificium quasi ellypticum ad latus fenestræ ovalis situm inter hanc, & orificium proprium canalis majoris (hæc vero vestibuli scala appellatur). Scala tympani superiorem situm obtinuit; scala vero vestibuli inferiorem &c. Ad actuandas autem & ditandas labyrinthi cavitates portio mollis auditorii nervorum paris descendit; in osse enim temporali, & petroso excavatur nervorum auditorium canalis, quem non sine ratione in duplicem partitur, nempe in communem & particularem. Quinque ulterius nervei surculi in vestibulo per membranam dilatati peculiari incessu membranaceo progrediuntur. Etenim a membrana vestibuli quædam aliæ membranæ procedunt, quarum singulæ diversum canalium semicircularium orificium ingrediuntur; ubi vero membrana per unum canalis orificium ingressa, membranæ per alterum ejusdem canalis orificium intranti percurrendo occurrit, unam continuatam membranam ambæ componunt; tales cum strictioris tæniolæ sive parvæ zonæ figuram habeant, sintque motibus sonoris excipiendis tanquam proprio sensorio destinatæ; hinc a celeberrimo Valsalva *Zonæ sonoræ* nuncupantur; hæ sunt numero tres nempe totidem ac canales, eandemque cum istis obtinent longitudinem &c. Alibi autem docet doctissimus Auctor, zonas has esse mollis auditorii nervi expansiones &c. Observat ulterius, labyrinthum humore aqueo copiose madefactum fuisse, & ab hoc patere aditum in palatum, ut aperto ore tribuendus sit aër, imminuta aurium officia reparaturus. Hæc omnia a doctissimo Valsalva hinc inde colligenda, ac describenda esse opportunum censui, ut accuratius ea innotescerent, quæ auris humanæ organo, ac officio intelligendo necessaria esse viderentur. Hisce præmissis liceat arbitrari, externum aërem a sono taliter motum undulationes ac tremores specifice contrahere, quæ membranam tympani tali ratione obliqui impulsus urgeat, ut non solum membrana, verum etiam minimæ illius componentes fibrillæ inflecti, ac distrahi adeo teneantur, ut minimas curvas describant; filamenta autem membranæ tympani taliter inflexa ac distracta, cum elastica sint, conantur sese opere elastico momenti contractionis sese reciproce restituere; quæ distractiones & reciprocæ contractiones, cum specificos fibrillarum motus ac tremores efficient, urgent, impelluntque simili impulsus lege tria illa officula, que immediate membranam tympani subsequuntur; hæc autem officula similiter mota & impulsa motu quodam composito ex motu membranæ tympani & officulorum, movent ac solicitant similiter filamenta nervea nervi auditorii per membranam tympani decurrentia; pariterque filamenta membranosa ejusdem paris vagi labyrinthum investientia, & consequenter zonas sonoras naturali lege unisone tensas, ex quarum specifica ratione motus ac solicitatione auditus sensatio opportune perficitur. Prodest ulterius actioni auditus undulatio, oscillatio & tremor aëris illius, qui probabiliter per foraminulum membranæ tympani ingreditur cavitatem ejusdem, & ab hac per labyrinthum excurrit; hæc enim aëris portio specifice mota a ratione motus compositi ex motu membranæ tympani & trium officulorum, undulationes excipit illis motibus proportionales ac unisonas; aër autem inclusus taliter motus, cum & ipse urgeat, ac solicitationem adjuvet membranæ nervi auditorii, & zonarum, jure auditus operi auxiliaturus est. Itaque & ab his, quæ in organo auditus observata sunt, & ab experimento chordarum unisone tensarum, quæ, etsi non pulsatæ, tamen isochrone, & unisone respondent illi chordæ unisonæ, quæ sola pulsata fuerat, probabilius credendum est membranam quoque elasticam nervi auditorii una cum zonis sonoris donatam esse fibris ordine, textura & tensione similibus, & homologis fibrillis membranæ tympani, non solum juxta rationem totius, verum etiam juxta rationem minimarum fibrillarum singulorum filamentorum componentium; sic enim supposita simili & æquabili membranæ tympani compositione, textura & tensione cum fibrillis membranæ nervi auditorii, & zonarum curvæ distractiones & contractiones membranæ nervi auditorii & zonarum, cum in statu naturali similes & æquales fuerint curvis distractionibus & contractionibus membranæ tympani, opera etiam adjuvante similis motus aëris in labyrintho inclusi, naturalem auditus actionem ordinatam, consonantem & harmonicam efficient. Quamobrem ut naturalis auditus actio exerceatur, jure credenda est necessaria proportio æqualitatis, & similitudinis inter undulationes & tremores aëris externi, & undulationem &

tremo-

tremorem interni aëris in labyrintho inclusi, & motum seu tremorem membranæ tympani, cum motu seu tremore membranæ nervi auditorii & zonarum; ita ut esse debeat motus seu tremor aëris externi, ad motum seu tremorem aëris interni, ut motus seu tremor membranæ tympani una cum ossiculis ad motum seu tremorem membranæ nervi auditorii & zonarum; verum cum motus membranæ tympani & ossiculorum determinetur a momento, & solicitatione ac tremore aëris externi; ideo motus membranæ tympani & ossiculorum erit motui aëris externi proportionalis; pariterque cum motus seu tremor membranæ nervi auditorii & zonarum determinetur a motu aut tremore membranæ tympani, & trium ossiculorum una cum aëre in labyrintho incluso, propterea licebit arguere permutando, quod motus seu tremor aëris externi sit ad motum seu tremorem membranæ tympani & ossiculorum, ut motus seu tremor aëris interni & inclusi ad motum seu tremorem membranæ nervi auditorii & zonarum; hæc quidem in statu naturali probabiliter sunt judicanda. Verum si minimæ fibrillæ membranæ elasticæ nervi auditorii & zonarum, aut vitio sui, aut menyngum, aut fluidorum per cæcos aurium canaliculos fluentium, aut vitio interni, aut externi aëris non fuerint ordine, textura & tensione similiter positæ; ita ut tales curvæ distractiones & reciprocæ contractiones seu tremores fibrillarum earundem non ea ratione ac proportione fuerint similes & æquales, aut quasi æquales tensionibus, tremoribus, aut curvis distensionibus, & reciprocis contractionibus minimarum fibrillarum membranæ tympani, & trium ossiculorum; cumque fibrillæ componentes non eum servent naturalem parallelismum inter se cum naturali positione angulorum earundem; tunc mehercle cum membrana tympani & tria ossicula non debita proportione, motu ac positione membranæ nervi auditorii & zonarum respondeant: nec vibrationes ac tremores similes & isochronæ, aut fortasse nec in opportuna proportione harmonica fuerint inter se: sonus & auditus confusi, indistincti, & dissonantes erunt futuri. Quamobrem cum membrana nervi auditorii & zonæ sonoræ pia matre undequaque induantur, & hæc cum fibrillis cerebri, a qua vestiuntur, eminentem communionem habeat, feret sensationem in anima ineptam, indistinctam & dissonantem ut anima ipsa sonos inepte & dissonanter percipiat & judicet. Arteriæ carotides, & jugulares venæ, & lymphatica vascula aures undequaque irrigant; cum autem hi meatus sanguine, aut sero irrigati, & membranæ fluidis extraneis madefactæ fuerint, filamenta illa inæquali succorum pondere ac mole repleta, erunt, ut aliquando convulsa fiant, mutatoque earum parallelismo longitudine & crassitie inæqualia, & ab inæqualibus aëris, aut fluidorum heterogeneorum dissimilibus conatibus inæqualiter tensa ac distensa consistent; cum autem fibrarum curvæ distensiones sint proxime in ratione composita ex directa potentiarum tendentium, directa longitudinum & reciproca crassitierum earumdem; nemo dubitaverit membranarum, aliarumque partium fibras mole, pondere, crassitie ac longitudine, & consequenter distensione & contractione inæquales & asymmetras esse futuras; non ergo sparandum est, harum curvas distractiones & contractiones reciprocas fore inter se isochronas, similes & homologas, sed absque ulla proportione harmonica dissimiles, inordinatas & asymmetras. En ergo confusus, hebes & dissonans auditus! en ex inæquali aëris motu, impetu asymmetro, tremore & reflexione sibilus & tinnitus! en gravis & molesta sensatio!

38. Delectationi animalium præstat potissimum odoratus; hic a membrana quadam narium cavernulas investientes in officio est; hæc ex nervis primi paris olfactoriis per os cribrosum, & narium cavernulas opportune expansis composita odoratus organum determinare videtur. Verum cum odores sint subjecta odoratus, & odores a corporibus undequaque citissime effluant, natura rei postulare videtur, nos prius de horum corporum effluviis acturos esse. Itaque, qui Boylei experimenta e limine salutaverint, non ignorabunt, quælibet corpora composita cujuscunque regni vegetabilis, animalis, & mineralis continua effluvia quaquaversus emittere, quæ juxta vires ac momenta propriæ atmosphæræ odoratus organum modo suaviter, modo moleste solicitant. Ut autem commodius ac clarius hæc res agitata opportune elucescat, consultum fuit a melioris notæ Philosophis præsupponere, corpora quælibet respectu sui suum totale centrum obtinere, quod tamen centrum partiale esse debuit respectu terræ. Unicuique itaque corpori, ut

ut planetis omnibus evenit, sua circumjacet atmosphæra viribus ac momento corporis proportionalis, quæ ab effluviis quaquaversus a corpore effusis composita sphæricam superficiem describere credita est; hujusmodi effluvia per peculiarem atmosphæram effusa viribus ac momento differunt juxta rationes homologas densitatum eorundem; verum cum densitates effluviorum per varias superficies circulares atmosphæræ sint reciproce, ut spatia, quæ ab ipsis effluviis occupantur in superficiebus circularibus ejusdem, spatia autem ab ipsis occupata sint reciproce ex geometricis in ratione duplicata, seu ut reciproce quadrata distantiarum a centro corporis; utique vires, momenta ac densitates effluviorum per superficies circulares atmosphæricas erundem erunt reciproce in ratione duplicata, seu reciproce ut quadrata distantiarum a centro corporis. Quamobrem ex his manifestum videbitur, in distantia effluvii linearis ut 2. a centro corporis ad distantiam effluviis linearis ut 3. a centro ejusdem, vires, momenta ac densitates atmosphæræ effluviorum futuras esse reciproce ut 9. ad 4. Itaque vis, momentum & densitas effluviorum distantium ut 2. a centro corporis erit ut 9. & vis, momentum & densitas effluviorum distantium ut 3. a centro ejusdem futura erit ut 4. nempe ut reciproce quadratum distantiæ 2. ad quadratum distantiæ 3. Si itaque a quibuscunque punctis distantiarum a centro corporis crescentium in ratione arithmetica, quæ accipiantur ut asymptoton, ducantur lineæ perpendiculares inter se parallelæ; sed ea ratione geometrica decrescentes, qua vires ac momenta effluviorum decrescunt in ratione duplicata distantiarum a centro reciproce, seu in ratione reciproca quadrati distantiarum ab eodem centro; & ab eodem centro; & ab extremitatibus linearum parallelarum ductarum ducatur linea; hæc linea ducta erit logarithmica, seu curva hyperbolica aut saltem generis hyperbolici futura erit. Juxta has motuum proportiones a centro corporis, unde citissime exeunt, moveri & agere effluvia contra sensoria videbuntur; num vero, & qua ratione effluvia a corpore eminus delata, ad corpus unde effluxerant, tanquam ad suum totale centrum opportune (ut nonnulli Philosophi putant) restitui possint! hoc quidem tam anceps, tam lubricum est, ut nostrum præcurrat ingenium. Multi tamen opinati sunt, effluvia corporis, cum eminus delata fuerint, quorum momenta, vires ac densitates ea ratione notabiliter decreverint, qua supra proxime determinatum est, necessario occurrere & incidere in atmosphæram aëream, seu ambientem aërem, cujus cum vis, momentum & densitas multo major sit vi, momento ac densitate effluviorum corporis eminus delatorum, mehercle vis; momentum & densitas aëris ambientis eo fortior & validior futura erit ad impellendum, quo atmosphæra corporis debilior, iners, minusque densa facta fuerit ad resistendum, quotiescunque notabiliter a corpore distaverit. Itaque cum vis, densitas & momentum aëris ambientis majus fuerit momento atmosphæræ corporis, momentum aëris ambientis magis urgebit effluvia corporis versus plagam, unde decesserant, propter effluviorum resistentiam minorem aëris ambientis atmosphæræ; cum ergo momentum aëris ambientis habeat rationem majoris inæqualitatis respective ad momentum atmosphæræ corporis, & vicissim momentum atmosphæræ corporis, in notabili distantia ab eodem corpore habeat rationem minoris inæqualitatis respective ad momentum aëris ambientis, cogetur atmosphæra corporis in notabili distantia ab eodem cedere vi & momento aëris ambientis. Quamobrem cum effluvia corporis impedita ultro progredi non possint, inclinatis directionibus vorticoso, aut spirali quodam motu revertere fere omnia conabuntur, unde primo decesserant, ut iisdem, similibusque corporis porulis restituta corpus quodlibet pro data lege Universi conservarent; sed non vacat hæc tam incerta, tam obscura meditari. Certum quidem est, juxta vires, densitates ac momenta effluviorum e corpore in datis rationibus proxime exeuntium fibras membraneas & nerveas odoratus variis rationibus esse solicitandas. Membrana itaque & fibræ nerveæ organi odoratus tali, determinataque textura elaboratæ, non solum ratione totius, verum etiam ratione minimarum partium membranam, fibrasque nerveas componentium solicitatæ determinatam quandam lineam curvam describunt, vi cujus peculiaris & specifica non tantum totius membranæ elasticæ, totiusque fibræ nerveæ, verum etiam quarumcunque minimarum fibrillarum elasticarum talis curva distractio & talis reciproca contractio exerceri debet; suspicari ergo si licet, hanc quoque curvam distractionem

nem logarithmicæ, aut hyberbolicæ, aut generis hyperbolici esse futuram. Cum enim (ut supra indicatum est) variæ distantiæ a centro corporis odorati accepta ut asymptoton crescentes in ratione arithmetica habeant vires, momenta ac densitates effluviorum reciproce decrescentes in ratione geometrica; nempe reciproce, ut quadrata distantiarum a centro corporis, quæ designantur a transversis parallelis ductis a quibuscunque punctis distantiarum a centro corporis odoriferi, & ab extremitatibus omnibus harum linearum intelligatur ducta quædam linea; hæc linea futura erit curva, quæ ad logarithmicam, aut ad hyperbolicam lineam pertinere videbitur; sic probabilier concipi ac fieri potest, membranam nervi olfactorii oblique tactam ac impulsam a viribus, momentis ac densitatibus effluviorum geometrice decrescentibus, juxta rationes reciprocas distantiarum a centro corporis odoriferi arithmetice crescentium incurvari ac inflecti taliter debere, ut membrana sese disponat ad lineam quandam curvam logarithmicæ, aut hyparbolicæ, aut generi hyperbolico similem describendam; verum cum hujusmosti curvæ adeo minimæ sint, ut a tangentibus fere non differant, si a nobis videri potuissent, satis mihi est hæc probabiliter innuisse, ut tantummodo innotescat, a quantis minimis membranarum ac nerveorum filamentorum motuum differentiis tot eminentes animæ sensationes, (tam minimas motuum, ac figurarum differentias usu ac habitu facto sentientis, & percipientis) continuo exerceantur. Membrana itaque nervea oblique impulsa ac densitatibus geomerrice decrescentibus, determinatam curvam distractionem patitur; postmodum vero naturali nisu elastico contractionis restituitur. Cum autem tales motus elastici distractionis & contractionis componantur ex rationibus momentorum corporis odori impellentis, longitudine fibrillarum & reciproca crassitierum earundem; hi motus cum tali determinata curva agentes, taliter solicitando piam matrem, qua fibræ nerveæ odoratus undequaque vestiuntur, & ab hoc eminenti consensu communicata solicitatione correspondentibus fibris cerebri ab eadem membrana circumseptis specificam rationem, actionem, sensationem videlicet organi odoratus componere probabiliter videbuntur, a quibus motuum differentiis anima excitata rationes odorum sentire ac judicare teneatur. Quotiescunque autem filamenta membranosa ac nervea organi odoratus, aut paralytica fuerint, aut convulsa, aut gravata succis heterogeneis, tunc eum horum tensiones præternaturales, aut nimium laxæ fuerint in paralyticis, aut nimium contractæ in convulsis, aut inæqualis magnitudinis, & crassitiei; ut in gravedine seu coryza ob succorum depositorum impuritates, mehercle vitio organi effluvia corporis odorati cum non ea lege ac momento motus ac percussionis, ut supra exposuimus, proportionali, apte urgere possint ac solicitare odoratus organum; cumque fibræ organicæ præternaturales non eum naturalem parallelismum servent inter se, nec non naturalem angulorum æqualitatem, odoratus actio aut depravata fiet, aut immiuuta, aut nulla; sic aliquando etiam hæc vitia contingere consuescunt, cum aut glandularum obstructione, aut cum os cribriforme fluente nimis muco læsione, aut obstructione correptum fuerit, aut cum a materia quadam polyposa narium cavitates fuerint impeditæ.

39. Sensui odoratus affinis est jucunda sensatio gustus, qua ea, quæ aut cum cibis, aut potionibus in stomachum ingeruntur; aut amica, aut inimica, naturæ & stomacho ab anima judicantur. Sensationi autem gustus potissimum inservit lingua, cui quoque tota & palati & œsophagi peripheria auxilio est; num autem lingua sit musculus, ut putavit Vvarthonus, ibi non quæro, nec disputo; certum tamen est; sex musculorum paria linguam quaquaversus movere, ut multiplicibus linguæ motibus, innumerisque vocum ordinibus opportune inservirent. Philippus autem Verheyen cap. 17. suæ Anatomes nuper edocuit: *Superius linguæ planum in plurimas areolas esse divisum a quibusdam sulcis seu fossulis valde inæqualibus, & in diversis subjectis admodum diversis. In dictis areolis seu spatiis, quæ sulcis istis circumscribuntur, notare licet potissimum tres colliculorum species, quarum primam constituunt glandulæ, quæ in parte antica linguæ, semen sinapis magnitudine vix superant, & posteriora versus sensim augentur: in vivis pellucidæ sunt, humoreque salivali refertæ, quem pro linguæ humectatione in ejus superficiem deponunt; secundo glandulis copiose intersperse sunt corpora quædam dura extremitatibus unguium avicularum non multum absimilia, quæ in linguæ planum eminent, & modice incurvatæ*

vata versus partem posteriorem sese inclinant; hæc corpora plerunque desinunt in simplicem cuspidem, nonnulla tamen reperiuntur bifida; tertio in superiori linguæ plano etiam notantur corpora pene rotunda majoris ambitus, quam præcedentia, & non ita in cuspidem elevata; cedunt quoque illis tam numero, quam duritie; videntur autem hæc corpora facere ad sensationem gustus. Sed ante Verheyen celeberrimi viri Malpighius & Fracassatus in Epistolis ad immortalem Alphonsum Borellum conscriptis prius ostenderant, linguam humanam suis papillulis, aut pyramidalibus, aut conicis esse elaboratam, quæ numerosiores in vivente, ac spiritu turgidæ observantur, racemoso invicem coalitu sese prodentes, potissimum facto agmine versus apicem linguæ, minus vero cum ad inferiorem linguæ partem declinaverint. Has autem papillulas, nerveas esse appendices anatomica autopsia satis evincit; hæ nerveæ papillæ cum ciborum masticatione, pressione, & affrictu, adjuvante saliva e glandulis linguæ & palati undequaque naturaliter expressa diversis motuum rationibus tangantur ac solicitentur, affectionem gustus probabiliter excitant; gustus itaque affectio a ratione tactus nullo modo dissentire videtur. Hæc quamvis in genere veritati assentiri videantur, nihilominus apud plerosque constat, specificas gustus affectiones seu determinatos sapores a determinatis salium figuris papillas nerveas taliter solicitantibus habendos esse; variæ sicquidem saporum species a variis salium configurationibus a plerisque Philosophis habitæ sunt; ut autem hanc rem experimento potius, quam ratione acquireret celeberrimus Gassendus e Democriti cineribus atomorum doctrinam excitaverat. Itaque hæc philosophatus est. (1) *Is non incongrue definiat, qui rotundas esse, congruaque mole atomos, quæ dulcem faciunt saporem; magna figura, quæ acerbum; multangula, minimeque orbiculari, quæ asperum; acuta conica incurva non tenui, non rotunda, quæ acutum; orbiculata, tenui angulata, incurva, quæ acrem; angulata, distorta, utrumque æqualium, quæ salsum; rotunda, levi, distorta, pauca, quæ amarum; tenui, rotunda, parva, quæ pinguem &c.* Verum cum hujusmodi experimenta & figurarum salinarum observationes non ideo certi referant, quo salina corpora tantummodo sapores referre judicentur; cum hi etiam a sulfure & varia miscela salium, sulfurum, aliorumque corporum haberi plerunque possint, propterea in tam ancipiti re contentus fuero generali ratiocinio suspicari, sapores promiscue a salium, sulfurum, aliorumque corporum superficiebus papillas nerveas sollcitantibus esse orituros. Ex hac generali idea, cur non liceat specificos sapores quærere a determinata salium, sulfurum, aliorumque corporum commixtione? Fateor quidem usque adhuc ignotum esse, qualis futura sit horum corporum specifica mixtio, ut specifici sapores vere habeantur; verisimilitudini tamen accedit, *Dulcem saporem* a ratione æqualitatis inter miscelam salis & bene concocti seu depurati sulfuris, aut ab aliquali sulfuris prædominio supra salis, aliorumque corporum momenta posse dimetiri; sic *Amarum* fortasse fiet, cum nullum sulfur; aut si sulfur adustum & acre cum majori ratione salis, aliorumque corporum, quibus omnibus inest inæqualis & aspera superficies, mixtionem effecerit; *Insipidum* vero, cum crudo sale & sulfure compositum fuerit compositum fuerit corpus; aut si cum majori aquæ portione minima salis & sulfuris quantitas miscelam fecerit; *Acerbum verum aut Austerum* a crudo sulfure & sale cujus octaedrica, aut parallepipeda rhomboidea fuerit superficies, videtur esse elaborandum. Ex varia itaque mixtione corporum inter se varii, cæterique emergent sapores, ea videlicet ratione homologa: qua ex diversis linearum luminis densitatibus, una cum variis refractionum gradibus varios colores oriri experimur; hæc enim corpora invicem commixta, & salivali humore opportune dissoluta papillas nerveas solicitando in ratione composita ex numero salium, sulfurum, aliorumque corporum, momento eorundem, & ratione salivæ, qua universa hæc corpora penetrantur, & madefiunt, papillis taliter inflexis, aut incurvatis diversas in lingua saporum rationes afferre consuescunt. Ab hisce papillarum motibus communicata sensui communi seu piæ matri, quæ & linguæ papillas & fibras medullares cerebri consentientibus fibris investit, opportuna & specifica fibrarum medullarium solicitatione varii

Vitia gustus.

(1) Fracassatus pag. 194. de lingua.

Varii sapores animæ offeruntur sentiendi, & judicandi.

40. Impuro itaque sanguine, si plurima corpora in glandulis linguæ deponantur, quæ excretoria harum oscula obstruat, mehercle saliva impedita arescent linguæ filamenta, & nerveæ papillæ arescentes non ea facilitate moveri, inflecti & incurvari poterunt, qua in naturalibus saporibus opportune deferendis fieri debuisset; saporibus itaque aut imminutis, aut obliteratis ægri de nausea, cibi fastidio, consentiente etiam stomachi membrana, ut in febribus familiare est, molestissime conqueruntur: sæpissime biliosis particulis lympham, & sanguinem plus justo decurrentibus, si in hæc vascula & glandulas salivales hæ biliosæ particulæ evomantur, ab acri, & aspera biliosorum corporum superficie solicitatis moleste nerveis papillis sapor amarus ingravescit; sæpe ab acri, & caustico sale salivæ irritata & paulatim erosa linguæ filamenta, fistulæ, ulcera & scissuræ superveniunt, & aliquando a venefica vitriolici corporis metastasi cancri linguam horride lacerant. Notum jam est, saliva muriaticis salibus repleta ob papillarum nervearum peculiarem solicitationem, aut ariditatem earundem sitire animalia graviter debere; probat autopsia, plurimas sordes humorum per linguæ glandulas separari; cum pluribus in morbis crustæ diversæ indolis, ex varia humorum præternaturalium hypostasi supervenire videantur. Mira quidem linguæ indoles, quæ non tantum conceptus animi voce & sono exprimit; verum etiam bonas, & malas corporis affectiones affabre indicare apta est; unde Hippocrates in quibuscunque morbis acquirendis, aut judicandis jure merito observandam esse docuerat.

41. Immortalis animæ dignitas hoc exigere supra modum visa est, ut quatuor sensoriis in capitis regione prout digniori animæ sede exercendis dotaretur; uno tantum sensu tactus superstite, qui tot animali communis undequaque exerceri posset. Immortalis Malpigius, qui hanc rem de externo tactus organo anatomice agitaverat, certiores nos fecerat, pyramidales papillas e nervoso ac reticulari corpori progenitas per universam cutim effusas, & e cuticula erumpentes tactus organum esse futuras. Hisce autem pyramidalibus papillis adstant undequaque per totam cutis superficiem glandulæ miliares, a quibus lympha & sudor erumpere consuescit, non tantum communi utilitati naturæ, verum etiam ne papillæ pyramidales vitio tactus arescerent. Monendum autem, affectionem tactus aliquibus in partibus acutiorem esse, aliquibus vero obtusiorem fuisse, determinata lege sensus a majori, aut minori numero papillarum pyramidalium e cuticula erumpentium, quarum opera corpora calida & frigida; solida & fluida: dura & mollia &c. dignosci potuissent; ex vario siquidem objectorum momento varia exercetur papillarum curvitas, varia flexio, variusque inclinationis gradus, quæ rationes motuum per membranas papillas investientes communicatæ consensu fibrarum medullaribus cerebri fibrillis, motibus æqualibus, aut proportionalibus solicitant animam, ipsisque compenetratam homologe urgent & excitant, quibus objecta solicitantia sentire & judicare anima teneatur. Non diu itaque laborandum esse, cum vitia tactus habere voluerimus, offusis enim in miliares cutis glandulas fluidis, aut acri, aut muriatico sale & adusto sulfure repletis, moleste irritantur extimæ cutis & cuticulæ fibrillæ. Hinc ex balsamici sulfuris defectu graves pruritus, cutis asperitates, turpes pustulæ, & guttæ rosaceæ emergent. Ulterius ex vitriolici, aut aluminosi salis additamento, & juxta majorem salis salsi, acris & acidi ubertatem lepræ, & variæ veneficæ serpigines ingravescent; ex his a stagnatis humoribus obstructæ glandulæ miliares innumera cutis vitia generari videntur, inter quæ cutis nigredines & porrigines, ephelides & lentigines varii generis &c. Sed pejus omen esset, si paralysi afficiantur nervea illa filamenta, quæ ad extimam cutis superficiem delata papillas pyramidales mire texunt; enim vero nerveæ hæ papillæ communicata sibi affectione paralytica cutim sine sensu reddunt; aut saltem stupidum, obtusum, & hebetem, quod majoris semper morbi omen esse plerunque experti sumus.

42. Cum plurima cutis vitia a fluidis non satis opportune, aut nimium transpiratis oriri frequentissime possint, ibi data loci opportunitate breviter de transpiratione nonnulla dicere æquum erit. Per poros itaque cutis transpirare animalia quælibet satis superque notum est; excernuntur enim per poros cutis continuo motu corpora cujuscunque generis, quæ per innumeram glandularum internarum familiam separari opportune

tunc non potuerunt. Tanto operi præstat potissimum *Motus internus fluidorum*; secundo *aëris ambientis caliditas & rarefactio*; tertio *uberrima salium dissolventium quantitas, a qua fluida animalium sæpissime dissolvuntur*. Hæc tria si opportuna ac debita ratione fiant, apte ac naturaliter transpirabit animal; cæterum iniqua transpiratio fiet, si hæc aut minus, aut magis operentur. Ad primum ergo quod attinet; *Motus internus fluidorum* a causis internis, sed potissimum externis excitatus calorem afferens transpirationem ultro promovere consuescit. Cum enim calor sit ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente, quotiescunque sulfureæ particulæ ad statum volatilitatis evectæ fuerint, salinas quoque & fibrosa sanguinis filamenta violentissime agitant; cum vero agitationes seu impressiones particularum sulfurearum in cætera fluidorum corpora sint proxime in ratione composita ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum particularum sulfurearum, manifestum est quantum exaltato supra modum sulfure universæ fluidorum particulæ agitari violentissime teneantur; ex violentissimo autem motu particularum omnium atteruntur corpora inter se, & fibrosa fluidorum filamenta scinduntur, & soliditas eorundem enervatur; sic rupta, attenuata & enervata corpora & citissimo motu agitata miliares glandulas quantitate majori undequaque replent, ut momento motus continuata, & adaucta proportionaliter velocitate fluidorum, uberrima transpiratione per poros seu per excretoria glandularum miliarium vasa, ut in febribus sæpissime evenit inauspicato egredi teneantur. Hac methodo plus justo transpirat animal; a qua violenta & uberrima transpiratione aliquando boni effectus, sæpissime mali enervata natura superveniunt: Si hæc ab excessu transpirationis quid a defectu timendum erit. Mehercule ex deficiente transpirationis opera ob densitates & vitriolicas, aut aluminosas corporum configurationes, aut ob cutis constipationem icteritia flavæ, aliquando nigræ, podagræ & innumeræ cutis affectiones elaboratæ vitia cutis parturient. Secundo prodest vehementer transpirationi *Calor externus*, quo aër rarefit, rarefactus enim non illud momentum pressionis exercet supra extimam superficiem animalis; unde cutis animalium minus pressa ad majorem superficiem dilatata & extensa sinit quoque miliares glandulas magis dilatari & extendi; cum autem miliares glandulæ in eo statu minoris dilatationis, quo aër minus rarefactus majori momento premit, ad eum statum majoris dilatationis, quo aër magis rarefactus minori momento pressionem efficit, sint ut solida similia; hæc autem crescant in ratione triplicata suarum diametrorum; utique in glandulis dilatatis ab aëre magis rarefacto id spatium futurum erit continendis fluidis aptissimum in proxime triplicata ratione suarum diametrorum; quamobrem si diameter glandulæ miliaris in statu minoris dilatationis fuerit ut 1. diameter vero ejusdem in statu majoris dilatationis fuerit ut 2. erit quantitas fluidi contenti in glandula minus dilatata, ad quantitatem fluidi contenti in glandula magis dilatata proxime ut 1. ad 8. Octupla itaque quantitas fluidi continenda proxime erit in glandula miliari, cum aëre magis rarefacto hæc futura fuerit in statu majoris dilatationis. Præter hæc cum sectiones excretoriæ pororum glandularum miliarium cutis dilatentur & extendantur, & ipsæ in ratione duplicata suarum diametrorum, erit sectio pori, seu canalis excretorii glandulæ dilatatæ ut unum in aëre minus rarefacto, ad sectionem ejusdem pori dilatati ut 2. in aëre magis rarefacto ut 1. ad 4. quare quantitas fluidi lymphatici ut 8. contenta in glandula miliari in statu majori dilatationis transitura erit e sectione ut 4. canalis excretorii, seu pori ejusdem glandulæ. En itaque cæteris paribus ab aëre vi caloris rarefacto, cujus opere proportionaliter rarefacta extenditur cutis superficies, major fluidi quantitas in glandulis miliaribus, & major fluidi exitus per magis apertas sectiones pororum seu analiculorum glandularum earundem; videlicet, en necessitas majoris transpirationis; sic æstivo tempore & in hypocaustis major sudor & transpiratio; hinc ex nimia lymphæ exeuntis, & transpirantis copia debilitas & languor; hæc tamen si cum conferentia, & tolerantia animalium opportune fiant, secundæ res erunt; cæterum gravi naturæ fato futurum erit, si excessu transpirationis animalia deficere videantur; hæc quantumvis gravia sint, graviora tamen aliquando contingent, si excedens externi aëris frigiditas, aut nimia cutis densitas, transpirationis impeditæ vitium fecerint: etenim in adultis potissimum cutis densior facta & aëris frigiditas, variolas, morbillos

los & peticulas facillime prohibent, ne liberiori transpirationis motu egrediantur; hinc stagnatis in cute humoribus fit prava particularum mixtio, quæ veneficos effectus afferens, ea trahit secum damna, quæ mortis periculo utplurimum exolvuntur. Tertio transpirationis vitia affert *uberrima salium quantitas*; etenim in pluribus morbis, sed potissimum in hecticis fluidorum filamenta cum salinis plus justo particulis associata fuerint, deficiente balsamico sulfure, ab his in motu fluidorum circa proprium axem continuo rotantibus, asperis, inæqualibusque superficiebus, quibus undequaque circumscribuntur, ægerrime lacerantur. Dissoluta autem & rupta filamenta sanguinis naturalis mixtionis vitio nullo aggere, nullo vinculo serum frænant ac muniunt, quin summa libertate, tenuitate ac motu fluens copiosius & velocius in miliares glandulas, ab iis uberrima transpiratione per cutim exeat, sudores ægerrimos & molestissimos allaturum; hinc macies & tabes, languor & deliquia superveniunt. Hæc & plurima alia tum a defectu, cum ab excessu transpirationis cutis vitio evenire possunt incommoda, quæ toti animali communicata, fluida solida summo naturæ damno evertere poterunt. Hæc breviter de morbosis solidorum motibus sufficiant, Mechanici tamen morborum Operis complemento proderit, si denique Mechanicam morborum desumptam a motu febrium, Deo juvante, ageremus.



MECHANICES MORBORUM

PARS TERTIA,

DESUMPTA A MOTU FEBRIUM.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.



Raxis Medica, quam quotidie profiteor, & febrium phænomena attentissime observata expositam febrium Theoriam, Lectores Benevoli, me docuerunt; ut autem facilius innotescant, quæ hic dicturi sumus, Tyrones primo monitos volui. Cum corpora elastica, & non elastica sint numero, pondere, superficie, motu, &c. seu momentis omnino diversa, hæcque in actione & reactione pro minima, & æquabili mixtione obtinenda inter se esse debeant, ut naturale æquilibrium massæ sanguineæ habeatur, & conservetur, placuit pro hypothesi arbitrari, summam momentorum corporum elasticorum æqualem esse summæ momentorum corporum non elasticorum; quia vero sanguinis constitutio non sinit eandem, ac præcisam servari diversorum elementorum componentium quantitatem; propterea (quantum in re tam obscura conjectari potest) jure arbitratum est, naturam ea lege hacque methodo partiri summas momentorum corporum elasticorum, & non elasticorum, ut si momentum alicujus corporis elastici sit in aliqua ratione inæqualitatis ad momentum alterius corporis non elastici; ita reciproce tertium quoddam momentum corporis non elastici sit in eadem ratione specifica inæqualitatis ad quartum momentum corporis elastici alterius generis, & sic successive, &c. tali semper servato ordine, quo summæ momentorum corporum elasticorum, & non elasticorum sint æquales inter se, quacunque proportione momenta ipsa sint distributa in massa sanguinis. Secundo, ut aliter explicetur hypothesis, supponamus ex singulis massis elasticis simul sumptis fieri massam A, ex singulis vero massis non elasticis simul sumptis fieri massam B, quia ex hypothesi summa momentorum corporum elasticorum æqualis esse debet summæ momentorum corporum non elasticorum, erit ut massa A ad massam B, ita reciproce celeritas massæ B ad celeritatem massæ A; ex qua proportione colligitur æqualitas præsuppo-

polita

posita momentorum elasticorum, & non elasticorum inter se. Tyrones itaque vel primo conceptu intelligant momenta corporum, vel secundo; semper momenta corporum elasticorum, & non elasticorum erunt in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis, quorum necessario opere nexus, unio æquabilis, & minima mixtio elementorum omnium in naturuli statu haberi debuerunt. Hisce prænotatis, hanc *Febrium Mechanicam* tres in partes dividendam esse censui; prima quidem *universales Febrium anomalias*; secunda *intermittentium Febrium causas*, *symptomata*, *legem & ordinem frigoris & caloris*; tertia vero *continuas Febres agit & quærit*. En itaque completa *Mechanices Morborum desumptæ a Motu fluidorum*, *solidorum*, *& Febrium Theoria*; superest, ut consilio potissimum celeberrimi professoris Alexandri Maccope, ne praxis quoque medica mechanico ratiocinio fraudetur, quartam partem *Mechanices Remediorum* superaddere curemus, quam totis viribus, Deo dante, exequi conabimur. *Valete*.

Cum quatuor illa sint, ex quibus compositum est, corpus, terra, ignis, aqua, aër, horum naturalis excessus defectusque, & ex proprio loco in alienum translatio, per quam, quod sibi conveniens est, non tenent, intestinam quandam seditionem, & morbos inferunt; quando enim præter naturam unumquodque fit, aut transfertur, calescunt utique, quæ non frigebant, arida madent, gravescunt levia, & cætera omnia similiter permutantur; solummodo vero idem aliquid sibimet secundum idem, atque similiter, & debita proportione servata accedens, vel decedens, permittet se idem sibi ipsi sospes, integrumque manere, quod autem aberrat, sive decedendo mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Plato in Timæo.

DISSERTATIO PRIMA.

De Febribus in genere.

TAndiu vivimus, quandiu movemur; tunc morimur, cum fluida & solida deficiente motu desinunt; tum sani vivimus, cum fluidorum & solidorum motus ordinati sunt, æquales & isochroni; tum maxime ægrotamus, cum utrorumque motus inordinati sunt, inæquales & asymmetri; Hæc est idea sanitatis & ægritudinis; hæc vitæ & mortis origo, ac principium est. Cum *num. 3. & seq. Partis primæ Mechanices Morborum*, motum pressionis, ejusque phænomena satis consideravimus, a quo filamenta sanguinis continuo atteruntur, minimaque in particulas quodammodo infinite parvas dividuntur, ut intimior, facilior ac perfectior fiat earundem particularum mixtio; æquum est, ex perfecta, ordinata & æquabili mixtione earundem naturalem temperiem, ac statum sanguinis; ex imperfecta vero, inordinata & inæquabili earum mixtione præternaturalem intemperiem, febrilemque indolem massæ sanguinis habendam esse: ex variis nimirum mixtionum gradibus, ordinibus ac legibus emergere ex practicis phænomenis mihi visæ sunt universæ febrium anomaliæ. Omissa itaque communi febrium definitione, quam tot celeberrimi viri undequaque docuerunt aliter placuit definire, & definitione quidem, quæ mechanicæ legibus commodius satisfacere videatur.

2. *Febris ergo universaliter morbus, est motus asymmeter mixtionis elementorum massæ sanguinis cum inæquali aut dissimili excessu, vel defectu proportionalis velocitatis fluidorum & solidorum*. Cum in corporibus quibuscunque tum naturalibus, cum artificialibus ex determinata proportione mixtionum elementorum componentium diversæ fiant superficies, diversæ figuræ, diversi colores, diversi motus, & diversæ vires naturæ componentium proportionales; divini enim Platonis testimonio in Thæteto enunciatum est *ex latione, motuque, & alterna commixtione fiunt omnia, quæ esse dicimus*; ita quidem æqua temperies & naturalis Febris definitio.

ralis constitutio sanguinis ab ordine, & determinata lege mixtionem corporum componentium unitate naturæ habenda erit. Verum quamvis manifesta videatur lex determinatæ mixtionis in naturali massa sanguinis, adhuc tamen quærenda esset specifica proportio corporum miscibilium, ut naturalis temperies & naturalis constitutio sanguinis habeatur, & conservetur. Enimvero cum elementa massam sanguinis componentia sint inter se diversa mole, figura, superficie, pondere, motu ac numero, certe horum momenta inæqualia actiones & reactiones semper ederent inæquales & asymmetras cum directionibus eorundem inæqualibus & inordinatis, quæ non nexum & unionem sanguinei compositi tantis naturæ actionibus necessarium conciliarent, & sustinerent, sed laxitatem, & dissolutionem. Hinc pro æqua unitate compositi ex geometricis & mechanicis legibus statuendum, corpora, quæ *elastica sunt & actuosa*, *motuque velociore prædita*, numero, mole ac pondere proportionaliter minora esse; corpora vero, quæ *inertia sunt & non elastica*, *motuque tardiore donata*, mole, pondere ac numero proportionaliter esse majora. Ita sane *facta ratione reciproca*, *aut quasi reciproca momentorum* corporum componentium velociora & elastica cohibentur & frænantur ab inertibus, tardioribus & gravioribus; & vicissim inertia, graviora & tardiora a velocioribus & elasticis communicatione massarum & virium *reciproce*, *aut quasi reciproce* adjuvantur. Id sane juvabit unice, ut in æqualitate momentorum actiones & reactiones corporum sint ordinatæ, æquabiles & unimodæ cum regulari lege, ac ordine directionum unitatem ac complexum sanguinei compositi unitate naturæ sustinentium & conservantium; consilio autem addidi, aut *quasi reciproce*, cum fatear, momenta corporum miscibilium non semper perfectissime in ratione reciproca futura esse inter se, ut omnino inter se æquipolleant; tunc enim geometrica & perfectissima sanguinis temperies & constitutio haberetur; verum cum aliqualis excessus, aut defectus momenti alicujus corporis supra momenta aliorum non id vitii parere possit unitati compositi, ut compositum notabiliter evertat, ideo momenta corporum in statu æqualitatis, aut æquipollentiæ consideranda erunt inter se, quamvis ratio reciproca momentorum non tam rigorosa habeatur; ob aliqualem itaque excessum, aut defectum momenti alicujus corporis supra rationem reciprocam reliquorum momentorum dici potest in aliquibus servata unitate compositi sanguinei temperies serosa, in aliquibus temperies ac constitutio &c. sed de hac re satis. Certum est, hanc necessariam rationem reciprocam momentorum particularum sanguinis pro necessaria, ac naturali unitate compositi haberi perfecte nullo modo posse, nisi prius perfectissime elementa inter se misceantur; tantæ enim mixtionis opera fiunt intimi contactus, intimi occursus, intimæ & æquabiles actiones, & reactiones eorundem, quorum magisterio particulæ componentes ad dimensiones inter se homologas paulatim redactæ momenta elementorum reddunt inter se reciproce, aut quasi reciproce proportionalia. Cæterum si vitio perfectissimæ mixtionis hæc deficiant, contactus & occursus corporum erunt inter se inordinati, inæquales & asymmetri, actiones & reactiones inordinatæ, inæquales & symmetræ, & momenta elementorum componentium enervata naturali unitate compositi sanguinei, inordinata fient, inæqualia & asymmetra, quæ omnia evenire in febribus verisimile est. Quamvis autem in febribus particulæ sanguinis plerunque præter legem velociores esse soleant, attamen cum aliquando accidat etiam præter legem tardiores esse, consultum fuit *excessum*, *aut defectum proportionalis velocitatis* accuratissime adnotare. Sanguis enim in febribus non semper peccat velocitate, sed etiam tarditate; proinde cum velocitas & tarditas supra aut infra naturæ leges extiterint, semper febrile vitium consequi necesse erit. Denique cum perfectissimæ mixtioni elementorum, & æqualitati momentorum massæ sanguinis prosit necessario *æquabilis motus*, *& oscillatio organorum*, idcirco cum inæqualis fuerit, inordinatus & asymmeter motus solidorum, jure mixtiones corporum, actiones & reactiones, & momenta eorundem elementorum massæ sanguinis inæqualia erunt, inordinata & asymmetra febres factura. Ex his brevitatis & claritatis gratia prænotandum est, nos *intimam*, *minutissimam*, *perfectissimamque mixtionem elementorum massæ sanguinis*, *quorum beneficio fiunt actiones & reactiones æquabiles corporum inter se*, *eorumque momenta existentia in ratione reciproca debito æquilibrio*, *aut quasi æquilibrio inter se æquipolleant*, *apta unitate compositi sanguinei*, *æquilibrium mixtionis*

nis massæ sanguineæ imposterum esse appellaturos,

3. Definitione febrium breviter exposita, decursu enim orationis ultro constabit; ordo exigit febres dividere, divisione tamen simplici in *Intermittentes* & *Continuas*. De Intermittentibus autem in secunda; de continuis in tertia dissertatione agendum erit: interim ut generales febrium affectiones, & anomalias accuratiori examine inquiramus, juvat hic primo expendere *momenta & vires corporum elasticorum*, *& non elasticorum inter se*; secundo *proportiones eorundem respectu seri*, *in quo innatant*; tertio *proportiones seri*, *reliquorumque elementorum respective ad vasa continentia*, *& nervos* vasa circumscribentes. Elementa itaque *actuosa seu elastica* massam sanguinis componentia jure dici possunt *particulæ sulfureæ*, quas elasticas pluribus in locis de principio sulfureo ostendit celeberrimus Gulielminus; *particulæ aereæ*, quas in sanguine observaverat Boyleus; & *globuli plano ovales* Levvenhockio observante; & quæcunque alia elastica, si quæ sint, minoris tamen momenti. Elementa vero *inertia seu non elastica* massam sanguinis componentia numeramus *salia cujuscunque generis*; particulas *aqueas*, *seu serosas*, cum tam aqua, quam serum ejusdem sint indolis; cum vero aqua communis ab experimentis celeberrimæ Academiæ Florentiæ nullatenus elastica experta sit, ob id serosas sanguinis particulas non elasticas esse firmiter putandum est: *terreæ quoque damnatæ*, si quæ sint in massa sanguinis, inertia & non elastica elementa habendæ erunt. Cum superius indicatum sit, momenta corporum elasticorum in naturali temperie massæ sanguinis futura esse in ratione reciproca, aut quasi reciproca cum momentis corporum non elasticorum; cumque momenta corporum sint ut rectangula composita ex massis horum ductis in suas velocitates, erunt massæ corporum elasticorum ad massas corporum non elasticorum ut reciproce sunt velocitates horum ad velocitates illorum. Hæc quidem proportio unionem & nexum fluidorum sustinet: hæc æquabilem solidorum oscillationem promovet; præter cætera beneficia vires vivæ corporum elasticorum, & solidorum oscillationes id præstant, ut minimi canales ab æqua elasticitate fluidorum circulantium, & ab æquabili oscillatione solidorum aperti consistant: hinc sanguis ab arteriis in venas, & cætera fluida ab uno canali in alium facile transeunt. Ob id in senibus facile solida impedita arescunt & pigrescunt, & fluida lentescunt, cum in his vires elasticæ fluidorum inertes sint, & solida ægre oscillent. Itaque vel externi, vel interni, vel mixti agentis vitio corpora primo astuosa & elastica non eam rationem habeant reciprocam cum corporibus inertibus; sed elastica corpora habeant rationem majoris inæqualitatis respective ad corpora inertia seu non elastica. Cum corpora elastica in hoc statu suos habeant gradus velocitatis numero eorundem proportionales, erunt quoque velocitates corporum elasticorum in multo majori ratione majoris inæqualitatis respectu corporum non elasticorum: cum vero momenta corporum elasticorum, cæteris paribus multo majora supponantur momentis corporum non elasticorum, hæc multo majorem impetum efficient in corpora inertia, quam ut opportuna ratione ista illis possint resistere; cum ergo nulla fieri possit æqua & opportuna actio & reactio corporum elasticorum & non elasticorum, nulla quidem fiet naturalis & æquabilis mixtio eorundem in sero sanguinis; deperdito autem mixtionis æquilibrio excessu corporum elasticorum febres continuæ erunt orituræ, Quod si corpora elastica minorem rationem habeant respectu corporum inertium, multo minor quoque in data ratione futura erit velocitas corporum elasticorum, quid ergo? ex defectu velocitatis horum gravior eveniet inertia corporum non elasticorum, major sequetur contactus corporum inertium inter se, & gravius horum pondus ac momentum erit futurum. Verum cum ex majori contactu corporum inertium, horum superficies augeantur in ratione duplicata, & horum moles ac pondera in ratione triplicata laterum homologorum; hæc inertia corpora & superficie & mole tam adaucta impedient viam, transitumque liberum serosis potissimum, elasticisque corporibus, ut ægre, aut imperfecte misceri inter se possint: taliter affecta massa sanguinis lentior jure fiet, densior ac ponderosior; quinimo adauctis hoc gravi onere salium momentis, salsa corpora angulis, quibus circumscribuntur, membranas vasorum, cæterasque membranosas superficies, per quas undequaque excurrunt, solicitabunt, molestoque stimulo rigores, horripilationes, cæteraque frigoriferæ sensationis phænomena efficient, ut in febribus intermit-

mittentibus passim experimur, de quibus suo loco dicemus.

4. Non tantum necessaria est proportio reciproca momentorum corporum elasticorum & non elasticorum inter se; verum cum in naturali temperie massæ sanguinis observante Boyleo serum ad partes consistentes esse debeat in ratione tripla, aut quasi tripla, videlicet ut 3. ad unum, hæc semper ratio majoris inæqualitatis partis fluidæ ad partes consistentes reliquorum corporum admittenda erit, quæ est inter 3. ad 1. Si itaque solida, & consistentia corpora excedant excessu $\frac{1}{2}$, tunc ratio seri ad consistentia corpora erit 3. tu ad 1 † $\frac{1}{2}$; si vero deficiant defectu $\frac{1}{2}$ erit quoque ratio seri ad corpora consistentia ut 3 ad $\frac{1}{2}$: Cum autem ratio seri ad elementa quælibet consistentia ac solida esse naturaliter debeat, quam proxime ut 3. ad 1. certe tam in supposito excessu, quam in defectu mutabitur determinata & naturalis ratio majoris inæqualitatis, quæ est inter 3. ad 1. quod sane grave vitium erit, si diu perduraverit. Vitio enim excessus corporum solidorum seu consistentium in fluido sanguineo majori numero permiscentur solida corpora cum fluido, quam exigunt vires fluidi sustinentis: Cum enim corpora innatantia in fluido sustineantur suspensa opera suarum superficierum; quæ augmento corporum similium cum crescant in ratione duplicata laterum homologorum, horum autem moles crescant in ratione triplicata laterum eorundem, & hæ sint ponderibus proportionales, manifestum est, ex majori contactu solidorum corporum inter se in fluido sanguineo plus augeri moles & pondera, quam superficies, a quibus superficiebus tantummodo sustineri commodius possunt; adauctis ergo molibus & ponderibus corporum solidorum supra eorundem superficies non apte ac facile sustineri, moveri ac trajici undequaque possunt in sero sanguineo, ut solida cum liquidis perfectissima ratione misceantur. Si vero plus deficiant solida corpora, quam par est, hæc nimis sejuncta inter se excessu fluidi interpositi directiones motuum acquirent naturalibus directionibus asymmetras: & sane cum massæ sint ponderibus proportionales, erit massa seri cum quantitate corporum solidorum $\frac{1}{2}$ specifice levior massa illa seri cum quantitate naturali corporum solidorum ut 1. hinc massa seri cum quantitate corporum solidorum $\frac{1}{2}$ rarior erit massa illa seri cum quantitate corporum solidorum ut unum; ideo massa seri continens corpora solida ut $\frac{1}{2}$ cum sit rarior altera, transibunt contenta solida per grandiores areas seu porositates seri sanguinei absque occursu debitarum resistentiarum; cum vero rarius, leviusque serum non ea virium proportione resistat momentis corporum elasticorum, & non elasticorum, quantumvis numero minorum, elastica quidem corpora & non elastica per vias ac directiones itura erunt non sibi naturaliter homologas velocitatibus, nullatenus æquilibrio massæ sanguinis proportionalibus. Pariformiter vitia mixtionis in sanguine facile occurrunt ab excessu seri, aut defectu ejusdem: cum serum naturaliter esse debeat in ratione tripla, aut quasi tripla respective ad solida & consistentia corpora; si serum excedat, aut deficiat, æquilibrium mixtionis everti necesse est; sero enim adaucto, cum hoc sit notabiliter gravius aqua communi, ut *num.* 16. *primæ Partis* dimensi sumus, non legem pressiorem affert vasis continentibus; hæc autem nimis undequaque distracta, ac violenter ad majorem superficiem extensa ab adaucto momento distractionis fibrarum impedient æquali tempore homologum momentum contractionis earundem; cum autem ex momento distractionis fibrarum canales investientium, & ex homologo momento contractionis earum temporibus æqualibus adjuvetur magnopere necessarium opus æquabilis mixtionis solidorum corporum cum fluidis, sero quidem nimis adaucto, & adauctis pariter seri viribus in reliqua corpora debitum mixtionis opus impediri necesse erit. Si autem deficiat serum infra leges naturalis quantitatis, fluido quidem imminuto, minor fiet velocitas sanguinis, & solida corpora lentiori pede mota, majorique contactu adaucta, ut supra quoque demonstravimus, lentiori pede movebuntur; ex fluido itaque imminuto, & ex corporum solidorum lentescentia iners quidem fiet, & imperfecta mixtio corporum inter se, ut male fluida cum solidis permixta æquilibrentur. Videantur quæ numeris 4. 5. 6.

5. 6. & 14. primæ Patris adumbravimus, ne jam dicta hic inepte repetantur.

5. Elementorum sanguinis elasticorum & non elasticorum proportionibus ac momentis satis expensis, modo necessarium est pro febrium phænomenis explicandis, rationes crassamenti sanguinei, sive filamentorum seri concrescibilis (filamenta enim seri concrescibilis, & crassamenti sanguinei sub eodem nomine usurpamus) paucis ultro expendere: Itaque præsupposita filamenti seu crassamenti sanguinei existentia, quam Boyleus & Levvenhockius satis superque experimentis docuerunt, & confirmarunt, juvat instituto nostro usurpare, quæ celeberrimus & immortalis famæ Jacobus Hermannus (1) paucis edocuit; fluida nempe alia esse *Homogenea*, alia vero *Heterogenea*. *Fluida Homogenea seu uniformiter gravia ea dici possunt, quorum densitas, crassities & motus per universam massam uniformes sunt, & pondera ipsorum absoluta massis eorum proportionalia sunt*. *Fluida vero Heterogenea, seu difformiter gravia* ea dici poterunt, *quorum densitas, crassities & motus per universam fluidi massam non uniformes sunt, nec pondera fluidi massis proportionantur*. In statu itaque naturali massa sanguinis, quod ad densitatem attinet, crassitiem, pondus & motum talis esse debet, ut densitas, crassities & pondus corporum componentium, & filamentorum, neque nimis comprimantur inter se, neque filamenta adeo tenuia sint, ut a necessaria pressione, ac pondere deficiant; sed talis mediæ densitatis, ac talis mediæ crassitiei, talisque medii ponderis esse debent elementa, & filamenta crassamenti sanguinei, ut pressionem efficiant momentis vasorum continentium, & momentis corporum contentorum proportionalem; ita enim servata opportuna unione, servatoque debito nexu ac contactu corporum fluidorum inter se, reciproca eorundem mixtio seu mixtionis æquilibrium sustinebitur. Deinde elementa & filamenta massæ sanguinis, cæteris paribus, uniformiter densa, uniformiter crassa ac gravia per universam sanguinis massam esse debuerunt, ne varia eorum pondera in diversis vasorum locis inæqualia vasorum momenta afferant, non levi vitio æquilibrii mixtionum. Ulterius si filamenta retis in modum probabiliter elaborata judicentur, angulos necessario describent modo majores, modo minores, dum a majoribus sectionibus vasorum transeunt in minores, & vicissim dum a minoribus in majores restituuntur. Hæ quidem angulorum mutationes esse debent sectionibus continentium vasorum, & momentis corporum contentorum proportionales. E contra ut inferioribus, nec non in sanguine arterioso ac venoso, sicut & in succo nerveo & lymphatico præternaturalibus evenit, si massa sanguinis quod ad densitatem pertinet, pondus & crassitiem elementorum & filamentorum fuerit heterogenea, inæqualis nempe, & dissimilis texturæ; tunc ratione majoris, aut minoris inæqualitatis, inæquales fient pressiones corporum elasticorum & non elasticorum, diversæ & inæquales pressiones in vasis continentibus, & inæqualia fient pondera cæteris paribus in diversis vasorum ramificationibus; variæ proinde ac dissimiles fient in areis reticularibus angulorum inclinationes, dissimiles motus ac directiones eorundem; inæquales propterea ac dissimiles corporum elasticorum motus, ac mixtiones cum notabili ac continuo separandorum corporum vitio exorirentur.

6. Præstat modo ulteriora prosequi expendendo rationes seri, aliorumque corporum respective ad vasa continentia, ad fibras cujuscunque generis, musculares, nerveas & membranosas &c. quæ necessariæ proportiones cum a Medicis plerunque negligi soleant, non leves in Theoria, & Medica praxi errores afferunt. Ut vero hæc tam necessaria facilius ac clarius ostendantur, nonnulla advertenda sunt, eo quia a solidis præternaturaliter motis, aut se moventibus sustineri potest ratio semper inæqualitatis inter momenta elementorum sanguinis & vasa continentia, aut inservientia, usque dum deperdita ratione reciproca elementorum elasticorum, & non elasticorum inter se, nec non ratione homologa fluidorum cum solidis, elementa sanguinis imperfecte aut ægre misceantur; a quibus consequuntur febres, aut hæ longiori tempore duraturæ sunt, cum pulsuum inæqualitate & frequenti cordis palpitatione. Duas itaque ab immortalis famæ viro Nevvotono naturæ leges instituto meo opportunas amplector, quarum una est: *Corpus omne perdurare in statu suo quiescendi, vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus a* viri

(1) Pag. 127. Phoronom.

viribus impressis cogitur statum suum mutare. Altera vero est: *Mutationem motus semper esse proportionalem vi motivæ impressæ, ac fieri semper secundum rectam lineam, qua vis illa imprimitur.* Impellantur itaque a momento sinistri ventriculi cordis grana sanguinis $\frac{15}{11}$ quacunque systole per aortam descendentem (ut num. 28. primæ Partis indicavimus) hæc quidem sanguinis massa expulsa ire debuisset per legem primam uniformiter in directum per lineas tangentes circularem arteriam, nempe (*in Figura* 1.) per tangentem A D motu quodam seu vi centrifuga, aut centrifugæ analoga; verum cum sectiones majores arteriæ paulatim minores fiant, sanguini per tangentem eunti in statu naturali resistentiam ferent in ratione perpendicularis B C ad perpendicularem D E &c. Cum autem vis centrifuga sanguinis impulsi continuo per circulares peripherias vasorum circumeat, & contra has continuo agat, nec vis deperdatur; hæc urgebit superficiem canalis versus quascunque tangentes seu versus tangentem A D. Cum vero canales compositi sint ex membranis, musculis & nerveis filamentis elastica seu oscillatoria vi donatis, cogentur post passam dilatationem sese ad priorem statum restituere. Itaque cum in statu naturali momenta dilatationis vasorum a vi sanguinis impellentis æqualia esse debeant momento restitutionis eorundem, futura erit vis dilatationis vasorum & vis centrifuga sanguinis impellentis æqualis restitutioni vasorum, seu vi centripetæ sanguinis restituti versus axem canalium; proinde cum momenta dilatationis vasorum & momenta constrictionis eorundem, viresque fluidorum centrifugæ & centripetæ, quæ a Mechanicis *Centrales* appellantur, esse naturaliter debeant in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis, constabit veritas secundæ legis, mutationem nempe motus fluidorum & vasorum versus centrum, seu versus axem restitutorum debere esse proportionalem vi motivæ antea impressæ a fluido canalem dilatante & canali dilatato. Porro cum motus massæ sanguinis fiat vi cordis impellentis, & vi seu momento constrictionis arteriarum, quarum vires non sunt oppositæ, sed tantummodo diversæ a motibus seu viribus massæ sanguineæ, hujusmodi *Vires conspirantes determinatum semper & æqualem directionis angulum comprehendent* in statu naturali, cum versus axem canalium fluida impellantur. (1) Quamobrem ex motu cordis, vasorum & fluidorum æquabili, seu ex viribus centralibus æqualibus cum æqualibus pariter angulis directionum virium conspirantium, elementa sanguinis per superficies circulares vasorum continuo euntia undequaque similibus, & æqualibus impulsibus versus axem ejecta, in hoc quidem axe æqualitates angulorum occurrent inter se, similibusque occursibus similiter fracta, & in partes infinite parvas quodammodo similiter comminuta proportionali semper velocitate, motu ac tempore movebuntur, momentisque minimarum particularum reciproce agentibus, hæ particulæ juxta opportunum mixtionis æquilibrium miscebuntur.

7. Modo ut ab universalibus naturæ legibus ad singularia descendamus, apertum est, vasa quælibet sanguifera ad conicam superficiem accedere membranis, musculis, nervisque undequaque munita, quorum fibræ aliæ rectæ sunt, aliæ quodammodo spirales, & circulares alteræ. Horum organorum opere vasa ex elasticorum corporum genere esse constat, quorum vi in statu naturali a momento distractionis & homologo momento contractionis æqualibus conatibus extendunt, & æqualibus viribus contrahuntur sanguinem æquabiliter expulsura: æquabilitatem momentorum oriri putamus a velut spiralibus & circularibus fibris æquabili ratione decrescentibus: cum enim singulæ fibræ rectæ mole, figura ac directione fuerint inter se æquales & parallelæ, cum effectus omnes sint causis suis adæquatis proportionales, harum momenta distractionis, & contractionis elasticis suis viribus homologa, erunt inter se oscillationibus æqualibus æqualia. Similiter si hujusmodi spirales & circulares fibræ conice decrescentes fuerit mole, figura & directione similiter positæ, cum arcus quilibet sint facti ex angulis, aut similibus, aut æqualibus ductis in radios similes, aut æquales, harum fibrarum elasticarum seu oscillantium momenta distractionis, & contractionis in eadem ratione similitudinis aut æqualitatis erunt futura; si ergo fibræ rectæ non unimoda lege operentur, sed aliquæ tantummodo

(1) Ex Vvolfio pag. 359.

modo agant, reliquæ vero aut inertes sint, aut læsæ, ineptæ quidem erunt actionibus naturalibus; cum vero motus vasorum sint directe ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut impedientes, erunt momenta distractionis & contractionis vasorum omnimode inæqualia; cumque anguli directionum particularum sanguinis inæquales fiant ac dissimiles ob vires conspirantes dissimiles, & inæquales, opus proinde mixtionis inæquale erit, inordinatum & asymmetrum. Ita si spirales fibræ vasorum non ea lege describant spatia proportionalia circulis ab ipsis spirarum numeris denominatis (ex Archimede de Spiralibus, sed dissimilia fuerint inter se inepte multum vasa contrahentur, & inepte distrahentur; ita læso mixtionis æquilibrio elementa sanguinis vitiose miscebuntur. Verum ad pejora rueret æquilibrium mixtionis, si circulares fibræ fuerint mole, figura & directione dissimiliter positæ, aut vitio naturæ, aut asymmetro motu nervorum vasa ambientium; aut musculorum, aliorumque viscerum inæqualiter prementium; cum enim arcus circulorum sint facti ex angulis ductis in radios eorundem, quoties arcus fuerint dissimiles inter se, futuri quoque erunt aut anguli, aut radii eorundem, aut anguli simul & radii inter se dissimiles & inæquales; cum autem momentum contractionis vasorum fiat ex motu peripheriæ vasis versus axem, cum inæquales anguli fuerint uniti inæqualibus semidiametris, momenta contractionis eorundem inæqualia & dissimilia futura jure erunt; inæquales inde fient impulsus in massam sanguinis cum inæqualibus directionum angulis, & elementa ejusdem massæ inæquabiliter impulsa inæquali mixtione deficient. Ulterius naturalia momenta distractionis, & homologa momenta contractionis temporibus æqualibus fieri necessario debent; proinde si tempora quibus fiunt momenta distractionis vasorum, fuerint æqualia temporibus, quibus fiunt momenta contractionis eorundem, cum tempus sit æquale spatio diviso per celeritatem, erunt spatia peripheriæ vasorum decursis in motu contractionis; hinc cum spatia decursa peripheriæ vasorum in motibus contractionis & distractionis fuerint æqualia, & spatia fint ex mechanicis proportionalia rectangulis sub celeritatibus, & temporibus, spatia quidem æqualia temporibus quoque æqualibus decurrentibus velocitatibus æqualibus; quamobrem momenta contractionis peripheriæ vasorum æqualia urgebunt sanguinis massam versus axem canalium velocitatibus quoque æqualibus eo ferme gradu velocitatis, quo eadem massa sanguinis a corpore impulsa vasa dilataverat: ex hisce motibus peripheriæ vasorum distractionis & contractionis æqualibus, quorum opera æquabiliter impellitur massa sanguinis versus axem canalium, elementa sanguinis apte, opportune & æquabiliter misceri conabuntur; hæc in statu naturali evenient. Quod si momenta distractionis peripheriæ vasorum, & homologa momenta contractionis inæqualibus fiant temporibus, cum tempus sit æquale spatio per celeritatem diviso, erunt jure merito ex inæqualibus temporibus spatia decursa inæqualia, & celeritates pariter in motibus distractionis peripheriæ vasorum, & in motibus contractionis peripheriæ vasorum, & in motibus contractionis eorundem inæquales inter se: peripheriis itaque vasorum inæqualiter distractis, & inæqualiter contractis, inæquales fient istorum oscillationes, pulsus erunt inæquales, inordinati & asymmetri, pariterque impulsus in elementa sanguinis erunt inæquales, & miscela elementorum sanguinis inordinata erit, inæqualis & asymmetra.

8. Confert quoque naturali & æquabili mixtioni æqualitas texturæ internæ vasorum per universam istorum longitudinem; etenim si interni parietes vasorum fuerint unimode æquabiles, singulæ sectiones circulares habebunt æquales similesque semidiametros, qui singuli cum conveniant in puncto axis canalium, ibi æquabiliter urgebuntur homogenea elementa sanguinis ab æquabili momento contractionis vasorum per totam canalium longitudinem. Jam tandem in punctis axis excurrendo æqualibus temporibus æquabiliter impulsa elementa sanguinis æquabiliter quoque misceri poterunt. E contra eveniet, si nimirum interni parietes vasorum alicubi fuerint aut callo, aut turberculo, aut polypo aut ex convulsiva nervorum ambientium pressione inæquales; proinde radii vasorum inæquales erunt ac dissimiles circumferentiis eorundem, & sectiones decrescendo in ratione duplicata diametrorum inæqualium, elementa sanguinis contenta in naturali sectione non erunt æqualia elementis ejusdem contentis in eadem sectione præternaturaliter posita; quinimo cum radii vasorum sint ut peripheriæ eorundem, ex inæqualitate

tate radiorum inæquales fient impulsus peripheriarum versus axem cum inæqualibus angulis directionum ; elementa ergo sanguinis contenta in sectionibus naturalibus diversa ratione impulsus movebuntur , ac in sectionibus eisdem præternaturalibus cum diversa mixtionum proportione ; saltem per aliquam temporis differentiam . Verum dices , cum in aneurismate , varicibus , polypo , tuberculo &c. sectiones & motus oscillatoriis vasorum sint inæquales in locis præternaturalibus , inordinati videlicet & asymmetri ; ergo ibi semper fient imperfectæ , aut ægræ mixtiones elementorum , consequenter semper febres erunt futuræ. Verum placeat animadvertere , ut veræ & humorales febres fiant : imperfecta aut ægra mixtio elementorum sanguinis oriri potissimum debet ab improportione præcipua elementorum sanguinis , vitio densitatis, crassitiei, ponderis & motus elementorum elasticorum & non elasticorum cum eversa naturali ratione reciproca eorundem inter se : deinde hæc vitia fieri debent per universam massam non in unico tantum , vel singulari loco , sed in omnibus eodemque fere tempore , ut supra adnotavimus, & inferius semper magis magisque constabit . Verum in aneurismate, in polypo , varicibus &c. quantumvis in singularibus hisce locis præternaturalibus fiant mixtiones imperfectæ & ægræ , tamen cum hæ contingant tantummodo in solis ubicationibus ac locis aneurismatis , polypi , aut tuberculi , non vero per universum vasorum & massæ sanguineæ spatium ; proinde in massa sanguinis transacto loco læso rursus naturales restituentur mixtiones elementorum , & restituta ratione reciproca elementorum sanguini naturalis ejusdem temperies redimetur . Fateor quidem , vitia organica solidorum non parum conferre ut febres vitio elementorum sanguinis generatæ , diuturniores & contumaciores fiant ; verum non id præstare possunt sola organorum vitia , ut febres veræ efficiantur (quamvis aliquando possit contingere) sed tantummodo apparentes ; quid simile plerunque evenit primo ingressu chyli in sanguinem , quo tempore in sanis quoque corporibus fit celeritas pulsus major , gravedo quædam capitis, calor, quidam levis virium languor &c. cum enim primo ingressu chyli in massam sanguinis elementa heterogenea chyli non statim apte cum elementis sanguinis associari , uniri ac misceri in ratione reciproca elementorum opportune possint , oriuntur plerunque exposita levia symptomata , quæ præternaturalem statum simulare videntur ; verum tractu temporis chyli elementis opportune associatis , & commixtis , heterogeneisque corporibus per excretoria vascula separatis prima & naturalis sanguinis velocitas , virium robur , & capitis quies &c. faciliter restituuntur ; verum quia aliquando non tam facile restitui possunt , ideo redeundo ad vitia solidorum , cum frequentissime accidat in hypochondriacis , hystericis , convulsivis & paralyticis affectionibus filamenta nervea arteriis , & venis circumscripta variis in locis inæqualiter arteriarum , venarumque directiones incurvare & inflectere ; nulli certe praxim medicam agenti dubium est , ex hujusmodi curvaturis , ex tot flexibus contrariis arteriarum & venarum , nervorum , vasorumque lymphaticorum auferri , aut saltem turbari naturale æquilibrium mixtionis ; hoc autem ablato , aut turbato , sæpe sæpius arbitratus sum medicam praxim agens, non tantum vitio elementorum sanguinis , verum etiam vitio organorum febres lentissimas fieri , hasque diutissime perdurare ; quandoquidem cum fluidum per rectas canalium directiones CDEF (*Fig.* 2.) ire naturaliter debeat, cum fibræ nerveæ convulsæ arterias , venasque & cætera vasa adeo inflecterent , ut a rectis directionibus transire cogerentur in directionibus transire cogerentur in directiones inflexas GAIHBK (*Fig.* 3.) constat plura incommoda transeunti sanguini evenire . Primo siquidem in punctis flexus contrarii A & B vasis potissimum stringunt , sectionem necessario efficient cæteris punctis minorem ; cum vero massa sanguinis composita ex corporibus elasticis , & non elasticis transiens per sectionem minorem magis comprimatur ac densior jure fiat, & densitates corporum elasticorum viribus comprimentibus seu elasticitatibus eorum quamproxime proportionales , sint elatere corporum elasticorum magis compressorum in sectione præternaturali flexus contrarii AB fortior ac validior fiet elatere corporum elasticorum minus compressorum in sectione naturali LM : Hinc elementa sanguinis transeuntia per sectionem AB valde urgebunt canalem in punctis A & B flexus contrarii ; cum vero nervea fistula contracta & convulsa valide resistat dilatationi vasorum eorundem , ibi certe ob momentum nerveæ fistulæ comprimentis vas ,

& me-

& momentum corporum elasticorum sanguinis impellentium orietur in sectione A B, violenta actio & reactio solidi cum fluido; verum cum fluidi elementa violenter impulsa directiones motuum acquirant præternaturales, inordinata quidem & asymmetra futura erit elementorum miscela. Secundo ex flexibus contrariis arteriarum, venarumque cum corpora electica magis compressa fiant & densiora in punctis flexus contrarii, hinc ob adauctas vires violentæ compressionis, horum momenta majora reddentur, quam par est; quid ergo? ibi quidem moles corporum elasticorum & non elasticorum non reciproca ratione proportionales esse poterunt velocitatibus eorundem, proinde turbabitur in massa sanguinis mixtionis æquilibrium. Tertio, cum in statu naturali motus corporum in uno spatio vasorum esse debeat in ratione homologa cum motu corporum in alio spatio eorundem, & sic successive in ratione æqualitatis, cumque in quibuscunque punctis flexus contrarii moles corporum elasticorum, & non elasticorum fiant densiores, & horum momenta fortiora, non hæc fieri poterunt homologa cum cæteris corporibus decurrentibus per alia vasorum loca; turbabitur propterea homologa proportio motuum naturalium non levi damno æquilibrii mixtionis. Quarto, cum in punctis flexus contrarii sectiones vasorum fiant minores, cumque hic major fiat resistentia sanguini transeunti, hujus resistentia advenienti sanguini impedimento erit; moles itaque massæ sanguinis magis magisque retro intumescens urgebit vasorum latera extrorsum supranaturales vasorum sectiones, mutatis naturalibus fibrarum angulis, mutatoque earundem naturali parallelismo. Cum vero contractiones naturales fibrarum elasticarum sint proportionales dilatationibus earum, cum dilatationes majores eveniant a mole majori massæ sanguineæ, moles autem major momentum proportionalis contractionis impediat, major quidem futura erit dilatatio vasorum, quam eorundem homologa constrictio; si ergo in naturali mixtione elementorum sanguinis non solum esse debent reciproca actio momentorum elasticorum corporum & non elasticorum inter se; verum etiam esse debeat homologa actio momenti distractionis & momenti contractionis vasorum, oportebit opera nervorum convulsorum vasa stringentium in punctis flexus contrarii mixtionis naturalis æquilibrium enervari, aut perdi. Hæc sunt potissima organorum vitia, quæ naturalem mixtionis legem evertere apta sunt, aut saltem gravi opere inserviunt, ut elementa sanguinis asymmetro motu mixta difficilius ac tardius restituantur ad eum mixtionis naturalis gradum, quo momenta elementorum sanguinis reciproca inter se mixtione æquilibrentur. Ex his ineptum videtur, tam facile accusare sanguinem lentore, visciditate, densitate correptum; cum sæpissime hæc vitia ab inertia motus vasorum continentium, reliquorumque solidorum motui sanguinis inserventium habeantur; ab hisce quidem vitiis solidorum se moventium motibus asymmetris, inordinatis, inæqualibus, aut inertibus ac lentescentibus asymmetræ fient mixtiones elementorum sanguinis; proinde ex lenta, densiori & crassiori reddita massa sanguinis *Febres ortas Organicas* appellabimus, quæ nisi a restituto solidorum æquilibrio constanti ratione redimuntur, & quas in *Hypochondriacis*, *in Hystericis*, in *Paralyticis*, *cæterisque nervorum & solidorum affectionibus ac vitiis* frequentissime experimur.

9. Ex his quæ usque adhuc exposita sunt colligendum est, sanitatem id petere, ut momenta elasticorum corporum & non elasticorum sint composita ex ratione reciproca mixtionis eorundem inter se, & momenta distractionis & contractionis arteriarum, venarum, reliquorumque vasorum & solidorum sint inter se in ratione homologa, ut actionibus & reactionibus solidorum cum fluidis inter se proportionalibus æquabiles, isochronæ & ordinatæ fiant mixtiones elementorum massam sanguinis componentium. Fateor quidem, hunc perfectissimum fluidorum, & solidorum statum, hanc perfectissimam elementorum mixtionem non tam facile ac prompte acquiri posse, sed paulatim & pedetentim; chylo enim, ut supra etiam indicavimus, ingresso sanguinem heterogeneis corporibus repleto, quorum momenta primo inæqualia sunt & asymmetra, hæc tamen paulatim multiplici circulationum numero prius agitanda ac movenda sunt; per idem quoque tempus æquo & continuo motu separationis glandularum, apta ac opportuna corporum heterogeneorum attritione, & separatione per idonea loca, rursus depuranda sunt; ita quidem restituta æqualitate momentorum, hacque rursus æquilibrata, æquabili & isochrona mixtio-

mixtione necessarium mixtionis æquilibrium restituitur, & restitutum conservatur.

DISSERTATIO II.

De Febribus Intermittentibus.

10 ENervato ac abolito mixtionis elementorum sanguinis æquilibrio, vel accusari facile potest præpollentia corporum elasticorum, vel corporum non elasticorum, *Salium* potissimum vis præpollens: si corpora inertia mole, numero & motu præpolleant, *Intermittentes* facile febres orituras putandum, de quibus in præsenti tractare aggredimur. Verum cum frigoris sensationes oriri primo soleant, quæ postquam desiverint, statutis temporibus redire consuescant, claritati rei agendæ consultum est; primo *ratione ac causa frigoris*; secundo *cur statutis temporibus redeant febriles accessus probabiliori ratiocinio investigare*. Ad primum quod attinet, Verulamius *de Historia vitæ, & mortis* experimentis edoctus est, *Nitrum esse tanquam Aroma frigidum*; *idque indicat sensus ipse; inter ea quæ novimus unicum est & solum, quod ea præstet*. Verum cum Academia Florentina non a nitro tantum, sed potissimum a sale armoniaco, a sale muriatico fluida frigescere, in glaciem mutari pluries experta sit; quinimmo ab ipso spiritu vini multum fluida densari in glaciem, si alia superaddantur; jure credendum est a quibuscunque salium particulis, aut corporibus quibuscunque hisce analogis præpollentibus frigoris affectionem habendam esse; & sane cum salia quæcunque, aut his analoga corpora inertia & non elastica variis angulis rectis, aut acutis, aut obtusis, aut superficiebus hisce analogis terminata sint, quoties in massa sanguinis momenta salium fluentium habuerint rationem majoris inæqualitatis respective ad elastica corpora, & non apte inter se commixta sint, hæc in glandulas continuo deferuntur, & ab hisce, ea vitiose methodo separabuntur (ut num. 11. primæ Partis innuimus.) Cum vero infinitus sit glandularum in membranis, musculis, carnibus tam externis, quam internis numerus, hic excedens salium separatorum numerus, tot ac tanta partium filamenta, angulis, quibus circumscribuntur circa proprios axes continuo rotantibus stimulabit, ea ratione motus, qua nitrosa potissimum, aut his analoga corpora solicitare sensoria, aut frigoris sensationem inducerent, docuerat Verulamius. Membranarum itaque, musculorum ac carnium filamenta undequaque taliter solicitata ac stimulata frigoris affectionem afferent. Hic tamen anxius non quæro quinam sit *rigor?* quinam *horror?* quænam *refrigeratio?* cum hæ frigoris differentiæ non re, sed tantum gradu differant; has enim disputantibus Medicis libenter relinquimus.

11. Id tamen si arbitramur, commodum est credere, phænomena frigoris non tantum a determinata corporum non elasticorum, salium præcipue stimulantium, aut solicitantium actione generari, verum etiam adjuvari potissimum ab imminutis momentis distractionum & contractionum fibrarum omnium: etenim cum salsa corpora seu his analogæ superficies, ac plana seu anguli solicitantes fibrarum poros undequaque occupent, aut repleant, filamenta membranarum, muscularum & carnium &c. fient densiora; cumque densitates sint ponderibus proportionales (1), eadem filamenta solidorum fient graviora, minus proinde expedita ad distractionis & contractionis motum exequendum; oscillationes idcirco fibrarum fient lentæ, languidæ, aut nullæ. Ex his cum naturales fluidorum velocitates a fibris negligenter aut pigre oscillantibus non opportune promoveri possint, hæc fluida lentiora facta non eum circulationum numerum, non eum mixtionis motum absolvent necessario coloris gradui, æquisque naturæ operibus ac temporibus destinatum; ob id eum lentescentium fluidorum consuetudo, ac lex videtur, graviora corpora undequaque deponere, jure in glandulis viscerum impuritates, in pulmonum glandulis fæculenta corpora deponentur, ut inde ex fibrarum semisolidorum oscillantium interna, & ex lentescentia fluidorum, fæcumque hypostasi obstructiones, interni tumores, anxietates, difficiles anhelitus, suffocationes, pulsus duri ac lenti, contracti sæpissime cum molesta tussi durante frigoris paroxysmo evenire consuescant. Hinc cum innumera eveniant in tota glandularum familia separatio-

---

(1) Ex Vvolfio pag. 363. Mechan.

rationis vitia, consulendum putavi studium operis celeberrimi Petri Antonii Michelotti *de separatione fluidorum in corpore animalium*; hoc enim duce adepta æquæ separationis methodo, vitiosæ glandularum separationes clarius innotescent.

12. Quid plura? Exposuimus num. 6. massam naturalem sanguinis præter mediam crassitiem, densitatem ac pondus filamentorum hanc in arteriis a majori sectione in minores transire, & a continuo momento distractionis & contractionis canalium continentium continuos impetus excipere, quorum opera reticulares areæ filamentorum conantur esse in continua mutatione angulorum, fient propterea reticulares anguli modo majores, cum arteria dilatatur, modo minores, cum arteria constringitur: similiter corpora quæcunque elastica contenta in massa sanguinis, nec non in lymphatico, nerveoque succo stringentur magis inter se & comprimentur, cum arteriæ a momento contractionis contrahuntur, & a majoribus sectionibus in minores transeunt, e contra vero rarefient & dilatabuntur hæc, cum a minoribus sectionibus in majores transeunt; & a momento distractionis dilatantur & extenduntur arteriæ. Itaque si momentum constrictionis arteriarum ita fuerit proportionale compressioni corporum elasticorum, ut ita sit contractio arteriarum ad compressionem corporum elasticorum; ut momentum dilatationis arteriarum est ad dilatationem corporum elasticorum, & permutando ita sit momentum constrictionis arteriarum ad momentum dilatationis earundem, ut est contractio seu compressio corporum elasticorum ad dilatationem seu rarefactionem eorundem; tunc cum filamenta massæ sanguineæ sint semper in proportionali aut simili mutatione angulorum, utique filamenta massæ sanguinis eundem gradum, eandemque mensuram densitatis, crassitiei, ponderis ac motus naturali temperiei sanguinis homologam sustinebunt; hoc in statu motus systolis & distolis cordis & arteriarum erunt motibus massæ sanguineæ æquabiliter proportionales; pulsus erunt æquabiles, ordinati & isochroni ab elasticis hisce viribus corporum elasticorum, proportionalibus elasticis oscillationibus canalium, minima horum oscula aperta, & actuosa conservantur, & filamenta sanguinis & reliqua corpora inertia prompte ac facile ab arteriis in venas regulari communicatione trajiciuntur. Cæterum si momentum contractionis arteriarum non fuerit proportionale, ac simile contractioni corporum elasticorum, & vicissim momentum dilatationis arteriarum non fuerit simile dilatationi corporum elasticorum, & permutando momentum constrictionis arteriarum non sit proportionale momento dilatationis eorundem: pariterque contractio, seu compressio corporum elasticorum non sit homologa dilatationi seu rarefactioni corporum elasticorum eorundem; tunc cum effectus semper sint suis causis adæquatis proportionales, arguendum erit, filamenta & reliqua corpora inertia seu non elastica, componentia temperiem ac constitutionem massæ sanguinis inæqualibus ac dissimilibus densitatis, crassitiei, ponderis & motus gradibus esse affecta, ut quacunque temporis differentia fieri semper debeant inæquales ac dissimiles motus, & mutationes angulorum in areis reticularibus; quo in statu filamenta sanguinis, & reliqua corpora inertia, quod attinet ad densitatem, crassitiem, pondus ac motum efficient motus systolis, & diastolis cordis & arteriarum motibus massæ sanguineæ dissimiles & improportionales; dissimiles pariter fient pulsuum distractiones & contractiones, quinimmo aliquando fient pulsus duri, contracti ac lenti. Ulterius si obstructis potissimum mesenterii & omenti glandulis sanguini per meseraicas venas ab intestinis ad hepar ascendenti (ut scienter animadvertit immortalis famæ Professor Morgagnus pag. 3. Advers. Anat. 3.) non opportuna ac debita ratione ac numero misceantur oleosæ & balsamicæ particulæ, procul dubio hæ impedita bilis separatione aut enervata in hepate, massam sanguinis & lympham densiorem, crassioremque reddent; a densitatibus itaque & crassitiebus elementorum seri & crassamenti sanguinei minima canalium oscula, nec non glandulæ omenti & mesenterii obstruentur, & impedita ab arteriis in venas circulatione obstructiones, & reliquæ præternaturales hypostases enascentur. Ex his fibrosum sanguinis crassamentum, quod continuo ex chyli elementis ac filamentis enutritur, elaboratur & crescit, si ex chyli densioris consortio densius fiat, crassius ac ponderosius, areæ reticulares crassamenti sanguinei minora certe spatia circumscribent, juxta rationem adauctam crassitierum ac densitatum filamentorum circumscribentium, & rationem adauctam corporum inertium,

quo-

quorum omnium momenta habent hic rationem majoris inæqualitatis respective ad momenta corporum elasticorum per aliquam saltem temporis differentiam. Proinde elastica corpora contenta stringentur nimis ac comprimentur: immo cum serum & seri portio concrescibilis circumscribant undequaque elementa sanguinis, hæc & a sero parte concrescibili stringentur & comprimentur magis magisque elastica corpora; itaque cum areæ reticulares in statu naturalis dilatationis, & alia quælibet spatia, per quæ globuli plano-ovales, & alia corpora elastica observantibus Boyleo & Levvenhockio excurrunt, ad eadem spatia & areas in statu præternaturalis constrictionis sint, ut figuræ similes inter se, hæ autem decrescant in ratione duplicata suorum diametrorum; utique si spatium areæ in statu naturalis dilatationis fuerit ut 1. decrescens spatium areæ ejusdem in statu præternaturalis constrictionis futurum erit $\frac{1}{4}$; Si ergo in spatio naturalis dilatationis areæ reticularis ut 1. contineantur 8. corpora elastica, in spatio ejusdem areæ præternaturaliter constrictæ contineri tantum poterunt elastica corpora ut 2. & sic proportionaliter successive in totis areis reticularibus massæ sanguinis. In statu itaque præternaturalis constrictionis arearum omnium elastica corpora contenta stringentur, & comprimentur in ratione ut 6. Quis non videat, ex tam forti filamentorum massæ sanguineæ, reliquorumque corporum inertium densitate, crassitie ac pondere, ex tam determinata arearum, aut aliorum componentium elementorum unione nimis stricta ac angusta comprimenda ac stringenda esse valide elastica corpora, ut non eum naturalem motum ac velocitatem in tali statu possint acquirere? Imminuto propterea elasticorum corporum spatio, aliarumque particularum tangentium motu ac velocitate, tantum caloris detrahendum erit a massa sanguinis, quantum motus & elasticitatis a particulis elasticis, & non elasticis se tangentibus subtractum est; quamobrem cum calor consistat in concitatiore motu quarumcunque particularum elasticarum, & non elasticarum, imminuto quidem spatio, motu & elasticitate naturali earundem, calorem quoque sensibiliter imminui necessarium est, hinc data proportione *affectio frigoris* superveniet major, vel minor juxta majorem, aut minorem compressionem corporum elasticorum vi majoris, aut minoris crassitiei, densitatis & ponderis corporum non elasticorum, quorum inertia magis, vel minus imminuitur elasticitas, motus, actio & reactio quarumcunque particularum elasticarum, & non elasticarum inter se.

13. Sed non diu elastica corpora in statu violento compressionis præternaturalis detineri possunt, sed tantummodo per temporis differentias, modo majores, modo minores juxta majorem, aut minorem crassamenti sanguinei, & seri compressibilis ambientis densitatem, crassitiem, pondus, & motus inertiam in particulis elasticis & non elasticis; propterea frigoris sensationes non continuæ, sed per tempus erunt duraturæ; & sanæ elasticorum corporum massæ violenter in minora volumina compressæ conantur tandem aliquando sese dilatare quaquaversus ad majora volumina viribus comprimentibus reciproce proportionalia; postquam ergo hæc violenter determinatum seu ultimum compressionis gradum sustinuerint, sese validissime undequaque dilatare conabuntur; corpora itaque elastica, cum particulas non elasticas ipsis commixtas quaquaversus tangant, undequaque impetus & impulsus efficient in tangentia quæcunque corpora non elastica. Cum vero hæc resistant in ratione suarum soliditatum restituent elasticis corporibus impetus ac impulsus motibus jam impressis proportionales; sic communicata vicissim actione & reactione corporum elasticorum cum corporibus non elasticis, singula corpora movent & moventur, urgent & urgebuntur; verum cum impetus corporum elasticorum sese dilatantium ad majora volumina objecta, & tangentia corpora non elastica sint ratione composita ex numero corporum elasticorum, & summa motuum dilatationum eorum, manifestum est, quam magna futura sit actio & reactio, expansio, rarefactio & dilatatio quaquaversus elementorum cujuscunque generis corporis elastici & non elastici massæ sanguinis. Ut autem hæc accuratiori examine expendantur, placeat eligere ex corporibus elasticis solas aëris particulas contentas in massa sanguinis, ut experimenta Boylei docuerunt. Cum vis elastica aëris elevet aquam ad pedes 32. circiter, & ratio ponderis seu gravitatis specificæ aquæ nostræ communis (quam invenimus pag. 54. primæ Partis) ad pondus seu gravitatem specificam sanguinis sit ut

ut 1749. ad 1886. ſeu proxime ut 1. ad 1. $\frac{75}{117}$ innoteſcet, quantum elevanda fuerit maſſa ſanguinis vi elaſtica ejuſdem quantitatis aëris; etenim cum vires elevent pondera diverſa ad altitudines ipſis ponderibus reciproce proportionales (1) vis elaſtica aëris elevans aquam ad pedes 32. circiter, elevatura erit maſſam ſanguinis, cæteris paribus, ad pedes 31. $\frac{75}{119}$ proxime; ſi enim fiat analogiſmus ut pondus, ſeu gravitas ſpecifica ſanguinis 2. $\frac{1}{117}$ ad pondus, ſeu gravitatem ſpecificam aquæ communis, ita fiant reciproce pedes 32 circiter ad quartum terminum proportionalem, utique conſtabit pro quarta proportionali pedes 31 $\frac{75}{119}$ maſſæ ſanguineæ fore reſpondentes, ut enim 1 $\frac{1}{117}$. 1. : : 32. 31. $\frac{75}{117}$ proxime. Cum vero eadem ſit proportio pedis ad pedem, ac lineæ ad lineam, & particulæ lineæ ad particulam lineæ, vis elaſtica aëris proportionalis vi motivæ aëris contenti in ſanguine proportionaliter, cæteris paribus, elevare poterit ſanguinem ad particulas lineæ 31 $\frac{75}{119}$ in canalibus aſcendentibus, in quorum aſcenſu magna adeſt reſiſtentia ad motum; quod ſi canales fuerint deſcendentes, aut inclinati, aut horizontales, in quibus nulla eſt ad motum reſiſtentia, quinimmo facilitas & propenſio ad motum juxta rationes a mechanicis jam determinatas, quas non vacat hic repetere, apertum eſt, quantum vis proportionalis elaſtica aëris maſſam ſanguineam urgere poterit ac movere. Porro ſi a ſolo momento particularum aëris in ſanguine contenti tantum moveri ac urgeri poterit maſſa ſanguinis, quid ſentiendum erit, ſi viribus elaſticis aëris ultro addantur momenta ſulfurum, & elaſtica momenta globulorum plano ovalium &c. certe quam maxima futura erit maſſæ ſanguineæ rareſactio, extenſio & motus in ratione nempe compoſita ex momento cordis ſanguinem impellentis, momento elaſtico aëris, ſulfurum, & globulorum plano ovalium &c. quæ ratio compoſita momentorum cum calculis æqua ratione aſſequi non poſsit, proinde velocitas, quantitas motus, & momentum maſſæ ſanguinis in ſtatu præternaturali febrium prout ſummum erit indeterminabile. Ex hiſce momentis corporum elaſticorum ſalia, & reliqua ſolida corpora, fibroſum ſanguinis craſſamentum, & filamenta ſeri concreſcibilis ultro atteruntur; hæc autem in quantitates infinite parvas attrita, per ſerum liberiori motu decurrunt, ut ſæpiſsime per ſudores, & urinas erumpant. In hoc violento fluidorum impetu momentum diſtractionis arteriarum, glandularum, aliorumque ſolidorum adeo præpollens ſit, ut momentum contractionis eorundem paucam, ac minimam rationem habeat cum momento præpollente diſtractionis, non mirandum ergo, cur in tam violentis fluidorum motibus, & tam diſtractis ſolidorum filamentis ſæpiſsime eveniant aneuriſmata in arteriis, varices in venis, & hydatides in lymphaticis canalibus vomicæ aliquando, & ſinus præternatutales in glandulis, cæteriſque viſceribus, pulſus fiant nimis elaſtici, nimis vibrati, inordinati & aſymmetri, ſeparationes fluidorum irregulares, heterogeneæ & vitioſæ, ſenſoria confuſa fiant & languida, totumque corpus præternaturali calore excandeſcat; tot autem vitia duratura ſunt, uſque dum tranſpiratis, aut per excretoria natura loca eliminatis heterogeneis corporibus fibroſum ſanguinis craſſamentum, & aliqua corpora inertia præternaturales denſitates, craſſities, pondera, moles, & motus amiſerint, & acquiſita naturali, ſive homogenea ſubtilitate, æquabili denſitate, debito pondere, motuque proportionali, maſſa ſanguinis ad naturalem mixtionem reciprocam elementorum elaſticorum, & non elaſticorum inter ſe, naturalemque temperiem reſtituatur: tali methodo ex mechanicis legibus arbitrandum eſt, *a frigoris affectione ad præternaturalem caloris ſtatum* maſſam ſanguinis erumpere in febribus, talique ordine fieri calorem præternaturalem in maſſa ſanguinis, talique lege fluida univerſa in febribus violenter inter ſe, & in ſolida erumpere.

24. Alterum phænomenon, quod expendendum occurrit in febribus intermittentibus eſt *ratio, cur febrilis acceſſio frigoris & caloris ſtatutis temporibus redeat?* Cum in febri-

(1) Ex Vuolfio Cod. 4. pag. 564. Mechan.

febribus intermittentibus massa sanguinis post accessionem frigoris & caloris ad naturalem statum pene restituta videatur, erunt reciproca mixtio elementorum sanguinis, densitas, crassities, pondus & motus seu momenta eorundem juxta isochronas naturæ leges quasi restituta; verum ut clare exponatur, quomodo determinatis temporibus redeant febriles insultus frigoris & caloris, tria præmittenda esse arbitror. 1. Quamvis massa sanguinis in febrium intermittentium remissione quoad densitatem, crassitiem, pondus, & motum, seu quoad momenta elementorum reciproca ratione mixtorum per aliquam temporis differentiam in canalibus quibuscunque sanguiferis uniformis seu homogenea esse videatur; attamen vitio chyli, succorum hepatis, pancreatis, lienis, nec non glandularum omenti & mesenterii, nonnulla tamen seu filamenta corporum præternaturalium seu heterogeneorum in massa sanguinis existentium in hanc ingrediuntur, & circumeunt, quæ quantumvis numero, pondere, mensura ac momento multo minora sint corporibus homogoneis adhuc dominantibus, nihilominus continuo chyli, aliorumque humorum heterogeneorum ingressu statutis temporibus febrilem motum restituere apta sunt. Quamobrem secundo loco advertendum est, quod quamvis massa sanguinis per aliquod tempus cum reciproca mixtione elementorum componentium juxta densitatem, crassitiem ac motum &c. videatur esse in naturali proportione uniformis, & cæteris paribus, æquabilis; attamen sæpe, ac sæpius portio massæ non omnino æquabilis, non omnino uniformis esse potest in spatiis minimis arteriarum & venarum in glandulas desinentium ob asymmetros motus ipsarum glandularum succos heterogeneos, diversorumque momentorum præternaturaliter separantium. Cum autem (*num.* 10. *primæ partis*) ostensum sit, in statu naturali systolem & diastolem cordis cum systole, & diastole arteriarum, glandularumque desinentium debere esse proportionales, cumque in tali febrium intermittentium remissione sæpissime non conservetur hæc totalis ratio æqualitatis, aut quasi æqualitatis inter systolem & diastolem cordis cum systole & diastole arteriarum potissimum minimarum, & glandularum desinentium, succos diversæ & præternaturalis indolis separantium, non poterit diutius massa sanguinis in continentibus vasis in æquo mixtionis æquilibrio sustineri: hinc alte occurrit considerandus motus asymmeter glandularum separantium, & vasorum minimorum in glandulis evanescentium; quis enim praxin medicam agens in febribus intermittentibus impeditas, aut inertes glandulas pancreatis, hepatis, lienis, aut mesenterii & omenti non sensit, aut non cognovit, aut saltem jure optimo non suspicatus est? 2. Certum est, in naturali motu massæ sanguineæ ob isochronas pulsationes cordis, arteriarum, & glandularum, quarum opera una hora sæpe 3000. pulsationes; ex Cardano 4000. juxta Bartholinum 4400. ex calculis vero celeberrimi Lyster cap. 2. de humoribus 4500. enumerantur; *determinatis temporibus necessario haberi determinatum circulationum numerum*; æquabilis ergo futura erit lex & ordo motus elementorum massæ ejusdem, & homologa statutis, determinatisque temporibus eorundem in glandulis separatio.

15. Hisce præmissis cum succi quantumvis heterogenei primo ingressu in massam sanguinis non semper esse possint numero, pondere ac mensura adeo densi, adeo crassi cum ponderibus & motibus, seu momentis notabiliter inæqualibus respective ad ordinatum adhuc motum totius massæ sanguineæ homogeneæ supra cætera corpora heterogenea adhuc prædominantis, nondum alterari poterit notabiliter ordo ac lex, & reciproca naturalis mixtio elementorum sanguinis; verum si paulatim, & crescentibus, determinatisque temporibus creverint ingressus corporum heterogeneorum in massam sanguinis, ut post tantum numerum circulationum, qui determinatis temporibus fieri semper debuit numero, pondere ac mensura, momenta corporum heterogeneorum superare incipiant corporum homogeneorum momenta, eo primo tempore in minimis vasis evanescentibus in glandulas, magis magisque asymmetre motas, utpote minimorum diametrorum respective ad majores diametros canalium, tunc opere corporum densiorum & crassiorum heterogeneorum lentescere incipiet sanguis, & cum ultro sequatur & subsequatur determinatis circulationum numeris, crescens numerus corporum heterogeneorum, sectiones vasorum primo minimorum cum decrescant semper in ratione geometrica respective ad majores, primus frusta solida minima vasorum in glandulas asymmetre motas evanescentium a quantitate filamentorum sanguinis circulan-

lan-

lantium in ratione geometrica aut quasi geometrica replebuntur, & repleta obstruentur, & quodammodo sæpissime solidescent. Ut autem hæc clariora fiant, eligamus frustum conicum canalis minimi in glandulam evanescentis; sit nempe frustum conicum C D c d arteriæ desinentis in glandulam, cujus diameter internæ majoris peripheriæ C D sit —— 1; diameter vero internæ peripheriæ minoris c d sit —— $\frac{2}{3}$; altitudo vero frusti sit —— 6. (*Vide Fig.* 4.) Ut proxime habeamus quantitatem sanguinis replentem, & contentum in frusto hoc conico, quæ quantitas componat frustum hoc conicum, ex celeberrimi Ozanam Geometrica practica operando, constabit contentas partes in tali frusto conico fore —— 3 $\frac{23}{100}$ Quamobrem si partes istæ contentæ, & componentes frustrum hoc conicum arteriæ supponantur esse scrupuli, hæ contentæ partes in frusto conico arteriæ minimæ evanescentis proxime æquales erunt scrupulis 4. Advertendum proinde elementa sanguinis heterogenea vitio chyli, aliorumque humorum, vel ingredi in massam sanguinis quocunque circulationum numero *in ratione Arithmetica continua æquali*, vel *discrete inæquali*. Supponatur primo, elementa heterogenea ingredi in massam sanguinis in ratione arithmetica æquali, videlicet prima hora ingrediantur in massam sanguinis 10. grana corporum heterogeneorum; secunda hora 20. tertia hora 30. & sic successive in tali ratione arithmetica, hoc certe spatio horarum 24. ingredientur in massam sanguinis grana 3000. seu scrupuli 150. nempe drachmæ 50. seu unicæ 6. $\frac{2}{8}$; Quamobrem si canalium, reliquorumque organorum robur, & vis elastica glandularum separantium, actiones & reactiones libera fuerint & expeditæ, separandisque corpribus heterogeneis proportionales, utique separatis corporibus heterogeneis ab homogeneis in ratione æqualitatis fluidorum massa adhuc sana conservabitur, & quamvis impura, prima tamen puritati opportuno tempore restituetur. Cæterum si organorum vis elastica, & canalium robur infirmum fuerit, aut in statu inertiæ, aut nimis tensum, contractumque fuerit, & glandulæ separatrices obstructæ, aut saltem non habuerint momenta separandis corporibus proportionalia, mehercle cum corporum heterogeneorum gravitates non sint voluminibus suis proportionales, horum centra gravitatis non erunt eadem cum eorum centris magnitudinum, consequenter mutabitur naturalis reciproca proportio momentorum corporum componentium massam sanguineam. Porro cum impetus corporum heterogeneorum habeant rationem compositam ex ratione velocitatum & voluminum, & horum pondera velocitates & volumina sint inæqualia, inæqualiter movebuntur corpora heterogenea, & hæc inæqualiter movebunt & percutient ea, quibus undequaque occurrunt: sic ultro inæqualiter urgebunt latera cordis, & vasorum continentium, & ab horum nisu elastico inæquali inæqualiter urgebunt. Præterea ab hisce vitiis corporum heterogeneorum, vasorum continentium, & glandularum inepte aut ægre separantium corpora heterogenea asymmetre mota, nec a glandulis opportune separata in glandulis, & finitimis vasorum frustis lentiora fient; quamobrem juxta superiores calculos, gratia exempli, expositos (etenim juxta majorem aut minorem numerum, & gradum densitatis, crassitiei, ponderis, & motus præternaturalis elementorum præternaturalium massa sanguinis, proportionaliter quoque impediuntur, & obstruuntur citius aut tardius, magis aut minus majora aut minus majora aut minora frustra vasorum evanescentium & glandularum;) Cum scrupuli 150. sanguinis ingressi in massam ejusdem spatio horarum 24. divisi per scrupulos 4. jam contentos in frusto conico canalis minimi in glandulam evanescentis, apti sint obstruere, & impedire proxime frusta 37. canalium minimorum similium, & æqualium canali super exposito; proculdubio si frusta vasorum fuerint numero 37. proxime, æquali ordine ac tempore impedita & obstructa a scrupulis 150. corporum heterogeneorum, tunc si tantus vasorum minimorum, & glandularum numerus fuerit naturæ gravis ac molestus, ex abolito, aut saltem ex imminuto motu augebuntur contactus inter se, proinde densiora fient, crassiora & graviora elementa heterogenea sanguinis, & per numerum 12. frigoris affectio supervenire incipiet. Ulterius delatis semper continuo circulationum numero filamentis heterogeneis ad extrema vasorum, & retardata in minimis canalium frustis & glan-

glandularum areolis naturali velocitate sanguinis, filamenta seri & crassamenti sanguinei cum gradum densitatis, crassitiei & ponderis magis magisque acquirant, qui gradus resistentiam afferat advenienti sanguini, & determinata temporis mensura pressionem violentam efficiat contra contenta quæcunque corpora elastica & non elastica, proinde frigoris sensationes sustineri & augeri videbuntur. Hæc autem pressio corporum elasticorum & non elasticorum ultro augetur a vi & impetu sanguinis continuo supervenientis, & in minimis canalibus filamenta heterogenea resistentia percutientis; ex hisce autem impulsibus magis densantur, uniuntur & constringuntur corpora cujuscunque generis, usque dum, cum eum gradum densitatis acquisitum corpora elastica amplius pati ac sustinere non possint (quod determinato semper tempore, ordine ac mensura accidit,) conentur tandem aliquando objectas resistentias naturæ molestas undequaque evertere ac superare; hinc dato tempore (per numerum 13.) quaquaversus facto impetu, restitutoque (ut loquuntur) elaterio, massam sanguinis urgent & violenter succutiunt; & sane cum corpora elastica & non elastica violenter & diversimode determinatis temporibus compressa diversorum sint momentorum, urgebunt quidem, & tangentia quæcunque corpora urgebunt in ratione composita ex massis & velocitatibus seu momentis dissimilibus & inæqualibus eorundem; corpora idcirco cujuscunque generis sine lege ac ordine, determinatis solum temporibus, mota cum præternaturali actione & reactione inter se, naturalem pro eo tempore mixtionem invertent, & juxta varias ac dissimiles rationes momentorum corporum remissiori, aut intensiori agitatione, calore ac æstu hac data temporis mensura per numerum 13. movebuntur; hinc calor summus & febrilis incalescentia ægros miserrime occupant, statutisque temporibus redeunt, ex præternaturalis materia restitutione per numerum 14. talique ordine, ac successiva methodo denuo retardantur.

16. Itaque si tantus corporum heterogenenrum numerus, si tanta densitas, si tanta crassities, ac pondus eorundem in ratione arithmetica continua æquali crescentium, gravi natura molestia cumulentur in sanguine, lympha & succo nerveo, ut spatio horarum 24. semper retardentur velocitates sanguinis in tot ac tantis vasorum minimorum frustis, in tot ac tantis glandularum spatiis, ita ut etiam in majoribus frustis data ratione, ac tempore imminutæ reddantur velocitates massæ sanguinis cum determinata pressione corporum elasticorum & non elasticorum, cum inæquali omnibus in locis actione & reactione vasorum, & fluidorum, ex quibus vitiosæ & ineptæ mixtiones superveniunt; tunc cum affectione frigoris per num. 12. subsequente postea calore per num. 13. *Quotidianæ febres homotonæ & regulares* oriuntur; Quod si heterogenea elementa vitio chyli, aliorumque corporum ingrediantur in massam sanguinis in ratione arithmetica continua æquali quidem, sed augeantur hæc dato tempore in tali ratione, ut prima hora ingrediantur, gratia exempli, 40. grana corporum heterogeneorum, secunda hora 80. tertia hora 120. ingressa sint in massam sanguinis, & sic successive gravi naturæ molestia, minimorumque vasorum, ac glandularum impedimento, æqualibusque temporibus cum retardatis proportionaliter fluidorum velocitatibus, iisdem quoque temporibus, talique compressione corporum elasticorum, cum præternaturalibus actionibus & reactionibus organorum, & fluidorum, & præternaturali mixtione eorundem, tunc spatio horarum 12. (grana enim 3102. corporum heterogenorum ingressa erunt in massam sanguinis) *duplex quotidiana febris regularis & homotona* cum frigore per numerum 12. postmodum vero cum calore per numerum 13. exorietur. Ex his clarum est, vitio chyli, aliorumque humorum, si tantus corporum heterogeneorum numerus, si tanta crassities, si tanta densitas, tantumque pondus naturæ grave ac molestum cumulentur in sanguine ratione arithmetica discreta inæquali crescendo, cum velocitatibus sanguinis sine ordine, loco ac tempore retardatis in minimis vasorum frustis, ac spatiis glandularum, & cum inæqualibus loco ac tempore compressionibus corporum elasticorum, fiant actiones & reactiones præternaturales solidorum & fluidorum, cum præternaturali miscela eorundem loco ac tempore inæquali; tunc cum asymmetris, irregularibus, inordinatisque frigoris accessionibus (per numerum 12.) postmodum vero cum calore (per numerum 13.) emergent *febres quotidianæ simplices, aut duplices &c. alteriusque generis, sed inæquales*,

Febres quotidianæ.

Febris quotidiana duplex.

Febres quotidianæ inæquales.

les, *inordinatæ & asymmetræ*. Advertendum hic ob vitium lymphæ quantitate, densitate, crassitie, pondere ac motu asymmetro peccantis supra æquas naturæ leges cum glandularum & minimorum vasorum, omenti & mesenterii potissimum impedimento, *lymphaticas ac lentas febres contumaci duratione*, noctu potissimum ob graviorem atmosphæram ingravescere cum aliquali per dorsum refrigeratione & inertia ad motum; cum enim lymphaticus humor crassior, densior & ponderosior sic redditur, lentiori quoque motu progreditur; imminuto autem motu augentur fluidi altitudines, & lymphatica vascula continentia ad majorem superficiem extendi debuerunt; proinde & adaucto pondere, & adaucta superficie impediuntur spatia, & naturales oscillationes, seu motus distractionis & contractionis fibrarum muscularium, carnium, nervorum & tendinum adjacentium, ut aliqualiter refrigerari & iners fieri ad motum animal debeat.

Febres lymphaticæ.

17. Quod si tantus numerus corporum heterogeneorum chyli & bilis potissimum pondere ac motu naturæ molestus transferatur in massam sanguinis in ratione arithmetica continua æquali, pariterque præternaturales actiones & reactiones solidorum potissimum glandularum hepatis, omenti & mesenterii, & fluidorum, nec non præternaturalia momenta eodem, aut simili loco vasorum minimorum producantur semper spatio horarum 48. & sic successive, & a principio unius accessionis ad principium alterius semper intercedat talis, determinatusque numerus horarum 48. utique *legitimæ Febres Tertianæ*, *homotonæ*, *& regulares*, cum frigore per numerum 12. postmodum vero cum calore per numerum 13. violentissime irruerent. Ulterius si ea, quæ supra diximus, ingrediantur in massam sanguinis in ratione arithmetica discreta inæquali, hæc numero, pondere ac motu seu momentis inæqualibus, agendo & reagendo, inæquali, varioque loco ac tempore retardando velocitates sanguinis cum frigore per numerum 12. postea nisu ac conatu corporum elasticorum cum calore per numerum 13. *Tertianas Febres aliquando simplices*, *aliquando duplices*, *alteriusque generis*, *sed inæquales*, *inordinatas*, *asymmetras* præternaturali mixtionis motu producent. Hic & ibi plerunque primus paroxysmus tertio, secundus quarto respondent; & sic successive alterna, seu permutata ratione paroxysmi progredi consuescunt per numerum 14.

Febres tertianæ legitimæ.

Febres tertianæ illegitimæ.

18. Simili methodo, ordine ac lege, remissioribus tamen symptomatibus, si tantus corporum heterogeneorum numerus, si tanta crassities, si tanta densitas, tantumque pondus naturæ grave & molestum, (quod potissimum evenire putandum ex prægressa æstivi temporis minima particularum sulfurearum, balsamicarumque transpiratione) crescant in ratione arithmetica continua æquali, tali ordine, loco ac tempore, ut spatio horarum 72. velocitates naturales fluidorum æqualibus locis ac temporibus æquabiliter retardatæ sint in minimis vasorum frustis spatiisque glandularum, & cum æqualibus loco ac tempore compressionibus corporum elasticorum fiant actiones & reactiones solidorum & fluidorum præternaturales, cum præternaturali mixtione eorundem; & sic successive a principio unius paroxysmi ad principium alterius spatio semper horarum 72. progressio fiat, tunc cum frigore (per numerum 12.) deinde cum calore (per numerum 13.) *Febres quartanæ simplices & homotonæ* erunt producendæ. Verum si hæc ac tanta ingrediantur in massam sanguinis in ratione arithmetica discreta inæquali, & subsequantur actiones & reactiones præternaturales inæquali ordine, variis in locis, variisque temporibus fiant paroxysmi horis 72. respondentes, cum retardatis velocitatibus fluidorum in frustis minimis canalium & glandularum &c. utique cum frigore (per numerum 12.) accessiones quartanarum orientur; deinde ob vires & conatus elasticos corporum elasticorum cum calore (per numerum 13.) febriles supervenient. Hinc quartanæ febres evenient aut simplices, aut duplices, alteriusque generis, sed inæquales, inordinatæ & asymmetræ, talique ordine ac methodo per numerum 14. erunt redditurae.

Febres quartanæ simplices.

Febres quartanæ compositæ.

19. Denique si hæc omnia accidant spatio horarum 12, aut 18. aut 24. &c. ita tamen, ut non amplius fiat paroxysmorum alterna, aut successiva progressio, nec ultro redeat ingressus corporum heterogeneorum in massam sanguinis, cum totali & omnimoda libertate sanguinis, & restitutionum & reactionum naturalium &c. tunc cum frigore (per numerum 13.) *Febres Ephemeræ* modo leviores, modo graviores juxta

Febres Ephemeræ.

juxta quantitates ac vires corporum heterogeneorum majori, aut minori momento incalescent, quæ aut sudore, aut opportuna corporum heterogeneorum separatione redimentur.

20. Simili ratione quascunque ex intermittentium genere febres fieri judicandum probabiliter est; verum cum hujusmodi morborum genera pluribus symptomatibus gravari soleant, hinc raptim de his, quæ frequentius accidunt, nonnulla dicere consultum putavi. Dum itaque corpora elastica massæ sanguineæ antea violenter compressa in glandulis, minimisque canalium frustis, suos conatus elasticitatis compressionibus suis proportionales quaquaversus exercent, agendo & reagendo contra quascunque componentes particulas præternaturali elementorum componentium mixtione, & contra solida quælibet nervea lymphatica, venosa & arteriosa cum æstu & calore ac motu violentissimo massæ sanguineæ universa diruendo; jure in tam violentis, continuisque particularum percussionibus ac motibus corpora quælibet massæ sanguineæ atteri, & in minimas partes, ac fortasse infinite parvas dividi debebunt: cum enim in calore ac febrili æstu agitationes seu impressiones particularum sulfurearum, aliarumque elasticarum in cætera fluidorum corpora sint proxime in ratione composita velocitatum & simpla densitatam particularum sulfurearum, aliorumque corporum elasticorum, constat, quantum corpora quælibet componentia violentissimis actionibus agitari, & in minima dividi debeant; etenim cum solida similia sanguinem componentia decrescant semper in ratione triplicata laterum homologorum, horum superficies in duplicata tantummodo; cumque solida similia ejusdem generis sint ut pondera, non dubitandum, ex tam diminutis solidis pondere, soliditate & superficie ad miliares & cutaneas glandulas deferri debere quantitate ac velocitate seu momento multo majori, quam par est; proinde hæc plus justo transpirare uberrimis sudoribus conabuntur (de qua re num. 42. secundæ partis satis actum est.) Hisce autem transpiratis, velocitas fluidorum moderatur, & densitates mediæ fluidorum antea præternaturalium restituuntur; redit inde opportuna mixtio, & solidorum cum fluidis æquilibrium: tempore autem tanti motus ac caloris, tantarumque actionum & reactionum præternaturalium massæ sanguinis frequentissimæ succedunt jactationes, inquietudines, difficilesque respirationes, sed potissimum ægri acerrime *sitiunt*; Id sane evenit, cum nimirum portio non levis seri per sudores transpirati fluere debuisset per spatia glandularum linguæ, œsophagi & palati hæc undequaque madefaciens; verum tantæ transpirationis incommodo tot fluidis privata spatia linguæ & palati & fibræ glandularum opportuno liquido fraudatæ arescere conantur, aridæ vero factæ contrahuntur, quo statu angustiora fiunt glandularum foramina, quinimo ablatis, aut imminutis momentis distractionum & contractionum glandularum, aliarumque fibrarum inservientium aut non adjuvant fibræ motum fluidorum, ut necessariam fluidi portionem excipiant, aut exceptam non promovent, novam opportunæ partium irrigationi accommodam suscepturæ. Ulterius a filamentis heterogeneis massæ sanguinis sæpissime obstruuntur glandularum salivalium spatia, impeditoque, aut saltem imminuto seri fluxu determinata fibrarum & glandularum corrugatione *sitim* afferunt.

21. Præter hæc a febrili sanguinis motu dilatata inæqualiter vasa quælibet, potissimum venæ & arteriæ menyngum, has inæqualibus percussionibus violenter extendunt, extensæ inæquali diastole calvariam arietant *Dolorem Capitis* afferentes: Porro cum curvæ menyngum fibræ ex nimio sanguinis motu violenter dilatatæ fiant segmenta majorum arcuum, momentum distractionis menyngum non erit æquale, aut proportionale momento constrictionis earundem, sed præpollens, proinde ex asymmetra fluidorum velocitate per vasa menyngum naturales fibrarum anguli fient inæquales ac dissimiles. Ob id mutabitur earum naturalis directio & parallelismus cum asymmetra distractione & contractione earum, a quibus omnibus dolorem fieri, num. 8. Mechanicæ solidorum ostensum est; præterea cum a glandulis menyngum in præternaturali motu ac mixtione sanguinis separetur serum, peccans quantitate, superficie salium contentorum ac motu eorum, ab his gravantur, percutiuntur & stimulantur menynges cum graviori capitis dolore; quinimo cum a continuis menyngum stimulis fibræ quoque medullares cerebri a menyngibus circumdatæ inæquales, continuasque solicitationes ac stimulos mo-

molesta communicatione excipiant, hæ medullares fibræ tantis tantisque motibus solicitatæ sensoria actuosa reddunt frequentissimis, minimisque oscillationibus, ut ægri continuo *Vigiles* esse teneantur.

22. Nec dispar molestia occurrit stomacho, cum frequentissime ab asymmetris menyngum motibus communicata per nervos membranis stomachi motuum asymmetri ægri a frequenti vomitu succutiuntur: præterquam quod impura corpora, asperarumque superficierum a glandulis stomachi separata, vel ex duodeno bilis ramenta sursum pulsa in ventriculum repetitis vellicationibus stomachi membranas solicitando, mox stimulando, & momenta contractionis augendo vomitum afferunt.

23. Quia vero in febrium potissimum intermittentium declinatione excernuntur urinarum copiæ aliquando cum levamine, si hæ fuerint ægri viribus & naturæ morbi proportionales; aliquando vero periculosæ, si supra vires morbi & naturæ constiterint: hinc visum est rei nostræ opportunum, brevi *Urinarum separationes* expendere. Certum est, in febrium augmento ac statu, in quo sanguinis velocitas major est, aliquando summa elementa heterogenea nimis confusa esse, & glandularum actiones atque elasticitates asymmetris momentorum gradibus oscillare, quo tempore nullatenus æqua ratione separari possunt a glandulis viscerum similia corpora a dissimilibus; æquæ nimirum separationes corporum similium a dissimilibus cum statutis temporibus & æqualibus, placidisque motibus fluidorum & glandularum fieri naturaliter debeant, ut (pag. 29. primæ Partis indicatum est,) nulla quidem actio separationis opportuna naturæ fieri poterit, nisi declinationis tempore, quo velocitas sanguinis & oscillatio solidorum naturali motuum momento accedunt. Verum quia aliquando accidit etiam declinationis tempore a renalibus glandulis tantam urinarum copiam separari, quæ viribus gravis ac molesta naturæ *Diabetem* afferat, proinde juvat hic de tam gravi symptomate brevi disserere. Ab adaucta velocitate sanguinis in febribus, a concitata actione & reactione particularum massæ sanguinis, hujus filamenta, & reliqua componentia attrita nimis fiunt, & in partes infinite parvas divisa, serum cum non æqua & opportuna mixtione cum reliquis massæ sanguineæ particulis reciproce misceatur liberiori motu fluit: serum hoc copiosius delatum in renales glandulas impetu summo urget internos parietes glandularum; cum vero impetus fit factus ex massa talis fluidi ducta in velocitatem, qua fluidum temporibus æquabilibus defertur, erit impetus tanti fluidi erumpentis per foramina arteriarum evanescentium in glandulas in ratione composita ex rationibus duplicata velocitatum, simpla densitatum seu gravitatum specificarum, & simpla foraminum (1), e quibus erumpunt in glandulas desinentes. Quamobrem si cæteris paribus velocitas seri fluentis ab uno orificio vasis desinentis in renalem glandulam in statu naturali fuerit u 2 —— 4 nempe in ratione duplicata radicis u —— 2; densitas vero, seu gravitas specifica seri fuerit —— d; foramen vero e quo erumpit serum in glandulam sit —— o; erit quantitas motus seu impetus seri fluentis e glandula renali proxime ut u 2 † d † o. Ita si supponatur in statu febrili radicem velocitatis massæ sanguinis augeri tantum in ratione tripla, ita ut etiam radix velocitatis seri separandi in glandula renali sit u —— 6; densitas vero —— d, seu gravitas specifica seri supponatur eadem in eodem sanguine, idemque pariter sit foramen, e quo erumpit æqualibus temporibus —— o, erit impetus seri fluentis in statu febrili proxime ut u 2 —— 36 † d † o, tali ergo ratione fluens præternaturaliter serum ab orificiis singularibus vasorum evanescentium in vasa glandularum urgere debebit singulos internos parietes glandularum singularibus momentis —— 36. En ergo gravis & molesta extensio & dilatatio renalium glandularum. Cum vero quantitas, seu filamenta seri fluentis (2) æqualibus temporibus per orificia vasorum in glandulas sint in ratione composita proxime ex rationibus orificiorum vasorum, & velocitatum seri fluentis, cumque impetus velocitatis naturalis sup-

(1) Per Prop. 31. pag. 214. Hermanni.

(2) Per Prop. 30. Hermanni pag. 214.

ſuppoſitus fuerit —— 4 erunt cæteris paribus quantitates ſeri æqualibus temporibus delatæ momento velocitatis præternaturalis, ut 36 proxime in ratione nonculpa ac fuerant in ſtatu naturali. Glandulæ itaque taliter extenſæ excipere proxime debebunt noncuplam quantitatem ſeri; verum cum hæ ſint ex elaſticis vaſorum fibris & ex elaſticis membranarum filamentis elaboratæ, eorumque opera conſtrictæ, ſi accidat ea ratione qua fuerant dilatatæ, urgebunt momento adaucto conſtrictionis per glandularum foramina noncuplam, aut quaſi noncuplam quantitatem ſeri iiſdem temporibus; En ergo excedens ſeri copia, & magna urinarum effuſio, quinimo adeo aliquando excedens eſt, ut ſæpiſſime miratus ſim, naturalem ſeri quantitatem & potiones ingeſtas longe fuiſſe ſuparatas.

24. Tam grave, mirandumque phænomenon aëri potiſſimum deberi arbitratus ſum, qui per pulmones, per ventriculum, per cibos, potiones continuo exceptus, & inde effuſus in maſſam ſanguinis tam gravia phænomena parit ac ſuſtinet: & ſane tantam aquarum copiam ab aëre potiſſimum cumulari poſſe affabre docet experimentum a celeberrimo P. Lana expoſitum *cap.* 15. *ſui Prodromi*. Accipit enim vas vitreum excavatum, & in formam coni elaboratum, talique lege ſuſpendit, ut vertex coni vitrei pendulus, deorſum tendens ſuſtineatur: Hoc vas nive, aut glacie repleatur, & Soli, aut quocunque loco calido exponatur; aër continuo ambiens externam coni vitrei ſuperficiem continuo denſabitur, & paulatim in pendulo vertice coni undequaque collectus continuam aquam erit ſtillaturus, incluſa quidem nive, aut glacie parum, aut nihil imminuta: Hac methodo perennem fontem generari poſſe, hancque aquam ſanandis hecticis utiliſſimam celeberrimus Auctor teſtatus eſt: Ab hujuſmodi experimento neceſſe eſt colligere, particulas quoque aëris in ſanguinea maſſa undequaque exceptas, collectaſque aliquando uniri, ac denſari taliter poſſe, ut hæ continuam in aquam collectæ ſtillare coactæ ſint; tam mirandum opus fortaſſe futurum erit in ſanguine, cum filamenta fluidorum maſſam ſanguineam componentia enervato mixtionis naturalis vinculo laxa, attrita ac reſoluta nimis fuerint; ut opportuna ac neceſſaria vi intimam mixtionem aëris cum reliquis particulis ſuſtinere ac conſervare apte non poſſint; hæ nimirum aëris moles cum non intime unitæ, nec ad minima cum ſingulis, ac reliquis maſſæ ſanguineæ componentibus permixtæ eſſe poſſint, hæ neceſſario unitæ ſero ſupra cætera elementa naturaliter frigidiori, majori ac multiplici, quam par eſt, inter ſe contactu grandiores & activiores fiunt, ſimulque ſupra naturalem numerum agglomeratæ ac collectæ, proinde inter ſe nimis tangentes ſerum, cui miſcentur, numero, pondere ac motu urgent & augent, & per laxatas, extenſaſque renales glandulas uberrima urinarum ſeparatione excernuntur; cum vero ſemper continua aëris quantitas numero, pondere ac motu excipiatur in maſſa ſanguinis, hæc quoque continuo una cum ſero per renales glandulas fluxura erit. Non rarum ultro eſt a *longa Diarrhœa* torqueri ægros, ut excretiones longe ſuperent quantitatem ac pondus cibi & potus, quibus veſci ſolent. Hujuſmodi diarrhœæ non ſemper ab aſymmetria humorum, ſed potiſſimum ab aëris particulis non intime, non perfecte commixtis cum reliquis, ac ſingulis maſſæ ſanguineæ componentibus elementis generari ſolent; hæ nimirum aëris moles cum inter ſe uniri, colligi ac tangentes inter ſe fieri nimis poſſint ac denſari, momento ſuo elaſtico inteſtina undequaque ſolicitant ac ſtimulant, quæ ſtimulata frequentiſſimis diſtractionis & contractionis motibus oſcillando, copioſius ſerum ab inteſtinalibus glandulis exprimunt, ſicque unione facta cum ſeparatis corporibus numero, pondere ac motu longas diarrhœas ſuſtinent ac promovent. Hæc, quæ de aëre & de momento ejuſdem expoſuimus non nova, neque improbabilia iis videbuntur, qui aëris momenta & actiones in fluidis, quibus miſcentur, mechanica ratione cognoverint, cum apertum ſit ſedulo cogitantibus, plurima morborum & actionum phænomena animali evenire ob incomprehenſibile elaſtici aëris miniſterium. Interim hoc unum addo, me Lectoribus tædio eſſe futurum, ſi univerſa febrium intermittentium genera, ſi ſingula horum ſymptomata expenderem, cum ab iis, quæ huc uſque dicta ſunt, omnia, quæ ſuperſunt, exſolvi & explicari facile poſſint.

DIS-

DISSERTATIO III.

De Febribus Continuis.

SÆpissime intermittentes febres ablata, aut enervata densitate, crassitie ac momento filamentorum massæ sanguinis, nec non corporum inertium cum excessu momentorum corporum elasticorum habentium rationem majoris inæqualitatis respective ad momenta corporum inertium in *Continuas Febres* & aliquando in *Malignas* mutari facillime poterunt. Sæpe tamen primo insultu febrium irrunt continuæ, & graviori aliquando culpa malignæ febres ægros enecant; Quotiescunque aliquam ob causam, vel externam, vel internam, sive mixtam quantitates & vires elasticæ corporum elasticorum numero ac motu seu momento reliquas particulas inertes, seu non elasticas superaverint, ut non solo nisu elastico inter se, sed concepto impetu agant vi, aut momento cujuscunque causæ externæ, aut internæ, aut mixtæ contra inertes particulas, & contra momenta distractionis & contractionis vasorum, aliorumque solidorum conspirantium, tunc febres continuæ sine frigore erunt orituræ; cum enim hic filamenta sanguinis & reliqua corpora inertia nullatenus sint, quod attinet ad densitatem, crassitiem & motum reliquis particulis actuosis seu elasticis proportionalia, cumque inertia corpora habeant numero, pondere ac motu rationem minoris inæqualitatis respective ad momenta corporum elasticorum; præternaturales etenim vires elasticæ corporum elasticorum nullo modo cohiberi possunt, frænari ac vinci per aliquam temporis differentiam a densitate, crassitie ac momento corporum inertium; proinde sine frigore, sed solo cum calore irruent febres continuæ: Et sane cum vires vivæ corporum elasticorum in statu naturali inertibus quoque corporibus momenta sua continua actione & reactione elastici contactus communicent, & horum corporum elasticorum vires vivæ sint in ratione composita ex ratione simpla massarum, & ratione duplicata velocitatum (1), pariterque cum calor sit ut impressiones particularum corporis calidi in corpore calorem excipiente; istæ autem impressiones sint pariter (per prop. 85. Hermanni) in ratione composita ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum seu massarum: manifestum est ex harum rationum æqualitate, aut quasi æqualitate, inter calorem, & vires vivas corporum elasticorum, has quoque cum calore esse copulandas, caloremque naturaliter esse producturas. Verum cum vires vivæ elementorum sanguinis in febribus sint præternaturales, nempe cum gravi excessu velocitatum crescentium in ratione duplicata earundem, futura erit aliquando velocitas sanguinis adeo excedens, ut arteriarum orificia plus evomant temporibus æqualibus quantitatem sanguinis, quam orificia venarum temporibus quoque æqualibus excipere apta sint: proinde quantitates liquorum numero, pondere ac motu nimis effusæ in carnium, membranarum, reliquorumque solidorum spatia, nec opportuno tempore ac proportionali motu a venis exceptæ momento suo auferent, aut saltem enervabunt momenta distractionis & contractionis fibrarum conspirantium motui sanguinis in finitima orificia venarum: retardato motu sanguinis lentescent elementa ejusdem, & paulatim statua inflammatione *Febres Inflammatorias* erunt productura. Porro hæc vitia ultro emergent, si consideraverimus volumina sanguinis in statu naturali, eademque in statu præternaturalis dilatationis: hæc enim duo volumina cum haberi possint ut solida similia, quæ inter se proportionem habent triplicatam laterum homologorum, erunt porositates, seu interstitia voluminibus interspersa lateribus solidorum homolorum proportionalia, quæ latera cum sint in ratione subtriplicata solidorum, erunt pororum amplitudines, seu particularum sibi invicem proximarum distantiæ inter se in ratione subtriplicata, seu ut radices cubicæ voluminum sanguinis. Si ergo in statu naturalis dilatationis massæ sanguinis pororum amplitudines fuerint ut unum, in statu vero præternaturalis rarefactionis ejusdem voluminis sanguinis

(1) Per Theorema 42. Vvolfii Mechan. pag. 594.

nis fuerint ut 3. erit volumen sanguinis in statu naturalis dilatationis ad volumen ejusdem in statu præternaturalis dilatationis ut 1. ad 27, seu ut cubus ad cubum; Idem ergo volumen sanguinis, quod in statu naturalis rarefactionis occupaverat spatium cubicum ut unum, in statu præternaturalis dilatationis in febribus erit proxime in arteriis ac venis, cæterisque carnium spatiis 27 spatia cubica occupaturum: cum itaque tot ac tanta volumina cubica præternaturalia sanguinis nimia spatia repleant, nec tam prompte ac facile ab orificiis venarum communicantium excipi possint temporibus æqualibus, quibus volumina hæc tam copiose, ac violenter ab arteriarum orificiis evomuntur, plurima quidem solida cubica sanguinis inter spatia arteriarum evanescentium, & venarum incipientium remanere debebunt numero, pondere ac motu nutritioni partium inepta, nec motui per venas secuturo opportuna: plurima ergo solida cubica in tot spatiis otiose lentescentia firmabunt inflammationis exordia, febres inflammatorias productura.

Febres inflammatoriæ.

26. Hæc vitiosa & lentescentia sanguinis volumina per poros carnium, membranarum, aliorumque spatiorum effusa, si per substantiam hepatis effluunt *Hepatitidem*; si per lienem, per mesenterium, per capitis membranas irruant, harum partium erysipelata & *Febres Erysipelatosas* graviter afferent; si vero per stomachi substantiam, *Lypirias* febres gravissimo fato trahent. Inflammatoriis autem febribus, lypiriis potissimum, commune est, nervos, membranas, & cætera solida crispare ac convellere; vitium enim hoc esse debuit ex succo nerveo impuro, salsisque particulis nimis affecto, ex laxata mixtione naturali reciproca elementorum sanguinis salsa corpora moleste agere, & solidorum spatia, quibus aut firmiter, aut lento motu adhærent, vasorumque circumferentias, quas undequaque gravi solicitatione tangunt, moleste solicitare ac stimulare; crispatis ergo, convulsisque solidorum filamentis momentum contractionis solidorum præpollens fit, supra momentum distractionis eorundem; ex tanta momenti contractionis præpollentia solida coguntur tonico velut motu consistere; ex his fluida quælibet per vasa decurrentia, cum non ab æquabili motu homologo distractionis & contractionis vasorum, aliarumque fibrarum conspirantium non opportune adjuventur, lentescere, & tardo quantumvis continuo febrili motu moveri conabuntur: ibi potissimum in externa, videlicet corporis superficie, ubi vasa minima sunt, in quibus fluidorum motus naturaliter minor esse debet: cum vero in canalibus, quorum diametri sunt majores & cordi proximiores, non ea acervari ac cumulari possint filamentorum densitas & crassities, quæ motum sanguinis ea lege tardiorem reddant, sensationi frigoris interni producendæ proportionalem, cumque ulterius elastica corpora soluto jam mixtionis naturalis vinculo ob proximi cordis impetum motum continuo semper agant & reagant, hinc in lypiriis exteriora frigere, interiora uri experimur. Cavendum hic, ne a duritie & consistentia pulsuum sanis similium decepti, ægros putemus minima aut nulla febri laborantes, cum febres non tantum a præternaturali velocitate pulsuum; verum etiam a præternaturali tarditate fieri possint; affectiones enim cardiacæ, singultus, vomitus, jactationes continuæ, suspiria, anxietates, respirationes angustæ, & aliquando lachrymæ involuntariæ, molesta membranarum & nervorum solicitatione ac consensu majora prædicunt mala, quam convulsi pulsus indicare videantur.

Febres malignæ.

27. Inflammatoriis febribus affines sunt febres illæ, quæ a Medicis *Malignæ* appellari solent, ita ut hæ ab illis non natura, sed gradu differre mihi visæ sint; communiter a *Dissolutione* & *Coagulatione* generatas Medici putaverunt; ex Chymicis enim edocti sunt, spiritum nitri & spiritum vitrioli, quorum singuli cum per se innocui sint, si tamen invicem misceantur, tertiam quandam substantiam, quam aquam stygiam dicunt, eminenter ac graviter dissolutivam componere ultro experti sunt; Ita sulfureæ particulæ cum nitrosis, aut vitriolicis corporibus mixtæ tertium quoddam dissolvens compositum arsenicale elaborant, quamvis sejunctim sine culpa operentur. E contra eminenter coagulant aluminosa & vitriolica opere prismatum octoedricorum, aut parallelipedorum romboideorum, si supra numerum, pondus ac motum sanguineo fluido misceantur. Cum itaque in massa sanguinis corpora fluant diversæ superficiei, molis, ponderis & figuræ: hæc cum per se actionibus naturæ proficere apta sint, si tamen accidat, misceri aliquando inter se & uniri particulis, quarum unio ac com-

complexus tertiam quandam substantiam elaboret, quæ superficie ac figura venefici corporis figuram ac superficiem construat, non dubitandum, a gravi horum magisterio massam sanguinis aut dissolvi posse, aut coagulari. Cum enim horum momenta, ac vires sint nimis inæqualiter, ac nimis dissimiliter actuosæ contra naturalia momenta, ac vires corporum reciproca ratione miscibilium, efficient hæc præternaturalia corpora contactus & percussiones semper nimium inæquales, dissimiles & asymmetras, usque dum dissolutione facta, aut coagulatione, juxta naturas ac momenta corporum seu elementorum agentium (effectus enim semper suis causis adæquatis proportionales sunt) massa sanguinis maligna febri, aut dissoluta corruat, aut coagulata. Hæ tamen febres, quantumvis a dissolutione & coagulatione partiri soleant, nihilominus si harum phænomena & anomaliæ attentissime expendantur, pro potissima causa offerunt plerunque *dissolutionem texturæ sanguinis graviorem, quam in cæteris febrium generibus*, pro effectu vero *coagulationem;* enim vero præter ea, quæ de causis febrium inflammatoriarum mox a nobis relata sunt, si aliquam ob causam sive internam, sive externam, sive mixtam scindantur nimis, rumpantur, ac lacerentur filamenta massæ sanguineæ, ut omnino corruat unio & nexus ille, quo componitur reciproca mixtio elementorum: quo nexu pariter elaboratur proportionalis status mixtionis seri cum cæteris quibuscunque elementis elasticis & non elasticis; tunc *Febres malignæ ex dissolutione* fieri arbitrandum est. Verum cum taliter dissoluta textura sanguinis corpora elastica & non elastica esse non possint inter se opportune tangentia ac mixta, corpora quidem elastica non satis, non apte movere poterunt ac urgere inertia corpora, seu non elastica; proinde corpora inertia nullo modo reagere opportune poterunt contra corpora elastica, ut exigit naturalis & æquabilis actio & reactio corporum inter se reciproce miscibilium; ob id ex omnimoda inæqualitate corporum inter se incidentium quocumque tempore semper inæquales ac dissimiles fient anguli incidentiæ cum angulis reflexionum eorundem; proinde cum corpora elastica nimis præpollentia corporibus non elasticis misceri nullo modo reciproca ratione possint, elastica corpora a non elasticis præpollentia momentorum separari continuo conabuntur: inertia inde corpora ab elasticis paulatim sejuncta nimis inter se unientur, hoc autem amplexu graviora reddita lentescent, majoremque elasticis corporibus resistentiam ferent, aut ex nimio inter se contactu corporum, fient minimi, aut nulli anguli incidentiæ & reflexionis, quapropter aut inæquales & dissimiles semper evenient corporum impactorum & retropulsorum velocitates, aut pene nullæ; proinde diversa & dissimilia semper momenta, aut nulla contingere necesse erit: inertia ergo corpora, aut non opportune, aut lente mota, & omnimoda inæqualitate percussa, nec cum elasticis apte mixta, retardare motum, ac lentescere coacta erunt. Id si eveniat in sinubus menyngum, aut in præcipuis spatiis membranarum, carnium, aliarumque intercapedinum gravi naturæ damno erit futurum: En ergo a *Causa dissolutionis*, sequens *effectus coagulationis* in aliqua parte. Opera igitur dissolutionis texturæ sanguinis pulsus fiunt languidi & enerves, ex nervorum sæpissime, vasorumque paralysi, vigiliæ, stillæ sanguinis e naribus, diarrhœæ, dysenteriæ; cum vero tam gravis sanguinis dissolutio id fecerit, ut hinc inde coagulationem sanguinis produxerit, eo tempore fient quidem pulsus duri & convulsi, phrenitides, affectiones lethargicæ, linguæ aridæ & siccæ, aliquorum membrorum convulsiones &c. & in utraque morbi differentia periculæ, urinæ confusæ ac turbidæ in conspectum se offerent. Fatemur tamen, aliquando ex paralysi vasorum, ex imminutis nimium viribus corporum elasticorum cum adaucta supra modum inertia, densitate, crassitie ac pondere filamentorum, & corporum non elasticorum malignas febres ex coagulatione, non tanquam ab effectu antecedentis dissolutionis, sed tanquam a primaria causa ob numerum particularum vitriolicarum, aut aluminosarum, præter ea quæ modo diximus, dominantium, esse pariter orituras; denique advertendum, malignas febres cujuscunque generis, aut debiliores, aut fortiores futuras esse juxta vires ac momenta causarum (aëris potissimum arsenicalibus particulis permixti) diversimode agentium in massa sanguinis.

28. Remanet hectica febris inter continuas deterior, licet mitior cæteris esse videatur. Hæc plerunque ab intermittentibus febri-

febribus, vel a continuis, vel a male curatis, vel nimium productis: pariterque ab obstructionibus viscerum, inertia, aut pravitate succi nervei cum naturali potissimum pulmonarium solidorum laxitate & tenuitate oriri solet; nimius enim sudor in febribus continuis & intermittentibus, nimia urinarum copia, aut diarrhœa, aut dysenteria &c. filamenta crassamenti sanguinei enervant, quibus laxatis & enervatis evolant & deperduntur elastica corpora sulfurea præcipue, cum activiora & mobiliora sint cæteris, ut oleosæ urinarum guttulæ indicant: hisce ergo corporibus balsamicis depauperata massa sanguinis cogitur cum pulsu debili ac celeri inepte, lente & ægre misceri, minutoque febrili motu agitari: porro salsa corpora numero, pondere ac momento activiora, nec ab oleosis sulfurum superficiebus juxta reciprocæ mixtionis rationem opportune involuta, ac lenita, circa proprios axes continuo rotando angulosis superficiebus filamenti crassamenti sanguinei alte erodunt ac lacerant: Serum ulterius tot salibus ferax ab asperæ arteriæ glandulis, & a lymphaticis continuo fluens in pulmonaria spatia, hæc continue solicitando ac stimulando molestam tussim producit; quinimo sæpe, ac sæpius a numero, pondere ac momento serositatum salsarum continuo fluentium in pulmones, erosa pulmonum filamenta cum respiratione difficili insanabile ulcus afferunt; Seri quoque salsi copia, & attrita jam filamenta sanguinis, utraque opportune mixtioni inepta, nec aptæ nutritioni accommoda immodicis sudoribus exeunt, usque dum deficientibus balsamico sulfure, ac dulci sero medullæ ipsæ ossium, musculi, carnes, & cutis ipsa vitæ resolutione arescant.

29. Cum in febribus molestissima sitis ægros fere semper torquere soleat, hac data loci opportunitate non spernendum consilium est, rationem & qualitatem potus expendere, ne ægri qualitate & quantitate decepti ingravescant: hoc ultro necessarium putavi, cum nonnulli celeberrimi viri copiosæ & frigidissimæ aquæ potum consulere audacter voluerint, quibus celeberrimus Vallisnerius præceptor meus tanta ratione, doctrina & practicis experimentis obstitit, ut nil melius, nil fortius dici possit; Cum tanto itaque præceptore pauca, sed opportuna dicere animus est, ut copiosæ frigidissimæ potionis damna, nec non beneficia potus calidi innotescant. Primo itaque fluida frigidissima & copiosa vi *ponderis* alte premunt stomachi fundum; vi autem *frigoris* fibræ stomachi contrahuntur ac crispantur, ut num. 6. Mechan. Solidor. satis ostensum est, & ultro stomachi spatium minori superficie circumscribi tenetur: cum vero subitaneæ pressiones & contractiones fibrarum, seu momenta contractionum præpollentia auferant aut saltem imminuant momenta distractionum earundem, nulla quidem, aut iners fiet actio oscillatoria filamentorum stomachi, quæ ultro communicata sanguini per venas & arterias stomachicas motum hujus vel imminuet, aut tollet, & sæpe, ac sæpius ab imminuto, aut ablato motu parta inflammatione lypiria elaboratur. Secundo, a pressione & frigore ingestarum potionum succi dissolventes a glandulis ventriculi separandi, parta glandularum inertia, quodammodo stagnant, immo impediunt, ne novi dissolventes succi opportune separati necessariam ciborum solutionem promoveant, quinimo peristaltico motu ventriculi, aut imminuto, aut læso non ultro promoventur ingesta, sed diutius retenta acescent, & corrumpentur dolore stomachi molestissimo. Tertio, in frigidissimis potionibus particulæ aëris contentæ, nec non in cibis & potionibus, & hæ in ventriculo contracto collectæ, durante frigoris momento, ab hoc compressæ fiunt, & contrahuntur in minora volumina; paulatim vero a calore viscerum circumscribentium coguntur expulso frigore quamproxime rarefieri in ratione composita densitatum aëris, densitate corporum calidorum agentium, & ex duplicata ratione agitationis corporum eorundem; cum vero vires elasticæ aëris quaquaversus expandi debeant, manifestum est ex tam adauctis rarefactionum viribus, summo nisu ac momento membranosos ventriculi parietes, jamjam contractos per quamcunque directionem arietandos ac percutiendos fuisse, ut dolores ac tormina, & convulsiones aliquando acerrimæ superveniant: ab hisce doloribus ac torminibus ultro augetur fibrarum contractio, impeditoque, aut imminuto per gastricas venas ac arterias sanguinis circulo facillime supervenire lypiriam necesse est. Quarto, contractis stomachi fibrillis, & nimis refrigerata ventriculi superficie, hepatis quoque superficies partim contactu, partim consensu contrahitur & frigescit; ob id glandulæ hepaticæ lentiori motu agentes separationi corporum ægre obediunt, & obstru-

obstructæ tumores, scirrhos, inflammationes facile generant; proinde praxi medica experti sumus in febrili frigoris accessione, aquam quantumvis non frigidissimam incaute nimis epotam obstructiones in visceribus stomacho adjacentibus, aut consentientibus facillime attulisse; ex similibus enim potionibus contractis ventriculi membranis, & consensu fibrarum, membranarumque conspirantium communicata contractione glandulis viscerum adjacentium, hepatis videlicet, lienis, omenti & mesenterii &c., hæ pari lege contractæ, crispatæque non ea momenta distractionis & contractionis naturalia exercere possunt opportuna æquis motibus, justisque separationibus fluidorum; quamobrem homogeneæ fluidorum particulæ cum heterogeneis commixtæ, ac confusæ in glandulis viscerum, aut lente separabuntur, aut consistent, ut gravissimis tumoribus indurescant.

30. Hisce itaque vitiis fluidorum & solidorum reparandis celeberrimus Vallisnerius moderate calidorum aut tepescentium fluidorum usum sapienter consuluit, quorum opera momenta distractionis & contractionis fibrarum omnium in ratione homologa agunt & reagunt, promoventur separationes corporum, sanguinis circulus sustinetur, & universale stomachi magisterium roboratur. Fatetur tamen immortalis famæ præceptor, aliquando frigidissimas potiones concedi posse, dummodo ætas, temperies & calidissima temporis & morbi constitutio permittant; sed caute, opportunis temporibus morbi, & debita quantitate, ac pondere tam grave suspectumque negotium agendum esse, utilissimo tractatu edocuit. Imposterum *Mechanices Remediorum* studio ac labore exaratæ, Deo juvante, viam aperiemus.

FINIS MECHANICES MORBORUM.

ME-

DE MECHANICA MEDICAMENTORUM.

CUM de *Mechanica Medicamentorum* verba facere diu animus esset, dicendarum rerum gravitate perterritus, quasi ab hac salebrosa provincia declinare decreveram: Verum in hac re cogitanti occurrit me exercitii, ac studii gratia *Mechanicam Morborum* adumbravisse, quæ cum necessariam etiam remediorum mechanicam postularet, tandem aliquando studii pariter, ac exercitii gratia coactus esse debueram hanc quoque *Medicamentorum Mechanicam* adumbrare.

Scio quidem medicamenta præeuntibus ratione, & experientia eligenda esse morborum indicationibus proportionalia; electa autem cum fuerint, & applicata ægrotantibus, arduum quidem esse intelligere, quomodo agant, & reagant in organa machinæ animalis: Quamvis autem negotium hoc plenum ambagibus esse videam, nihilominus juxta virium tenuitatem conabor de actionibus, & reactionibus, seu viribus medicamentorum disputare, si non vera, saltem probabiliora assecuturus. Pro hoc itaque argumento claritas materiæ postulat, ut nonnullæ suppositiones præmittantur, quæ aut veræ, aut verisimiles a Philosophis, ac Medicis ratione, & experientia utentibus haberi solent.

SUPPOSITIO I.

OMnia principia fluidorum animalis potissimum in massa sanguinis, quæ lato modo elementa etiam dici possunt, alia sunt *actuosa*, *& elastica*, alia vero sunt *inertia*, *& non elastica*; inter actuosa, & elastica numeramus particulas aëreas, sulphureas, & globulos plano-ovales; inter vero non elastica, & inertia numeramus aquam, salia cujuscumque generis, & terras damnatas (si quæ fuerint,) ut in tertia parte Mechanices Morborum num. 3. indicavimus.

SUPPOSITIO II.

EX datis Anatomicis certi sumus, fibras animalium esse partes primo simplicissimas instar fili tenuissimi; ex hisce autem simplicissimis fibris efformari alias magis compositas, quarum aliæ sunt carneæ, aliæ membranosæ, aliæ tendinosæ, aliæ nerveæ &c., quæ varia figura donatæ sunt; aliæ enim sunt rectæ, aliæ obliquæ, aliæ curvæ, aliæ spirales &c.

SUPPOSITIO III.

CUm fibræ compositæ ab effectis cognoscantur elaboratæ, aut undequaque permixtæ ex canaliculis varii generis venosis, arteriosis, lymphaticis, & nerveis; vel ex unione, & contactu fibrarum inter se tangentium elaborentur canales varii generis; cumque ulterius constet varia esse fluida sanguinea, lymphatica, & nervea; ideo supponimus hujusmodi fibras esse repletas fluidis variæ indolis, a quibus fibræ irrigantur, nutriuntur, crescunt, conservantur, & moventur.

SUPPOSITIO IV.

CUm fibræ compositæ efformentur ex multiplici unione, contactu, & aggregato aliarum textura, mole, figura similium, & dissimilium, quæ tamen omnes una conveniunt in formatione unius compositi fibrosi; ideo tale compositum fibrosum considerabimus cum Philosophis, Medicis, Anathomicis, ac Mechanicis, ut solidum cilindricum, aut quasi cilindricum suis fluidis opportune repletum. Ita assumit celeberrimus Joannes Alphonsus Borellus prop. 71. secundi tomi *de motu animalium*, arterias & venas consideratis excessu, & defectu earundem esse cilindricas. Hisce præmissis dicendarum rerum gratia liceat sequentes propositiones physico mechanicas addere, ut istarum beneficio dicenda probabiliori ratiocinio statuantur.

PROPOSITIO I.

SI fibra percussa, aut impulsa a potentia distrahatur, & elongetur; distractio seu elongatio fibræ erit ut potentia percutiens, aut impellens.

Etenim distractio, seu elongatio fibræ est physice proportionalis numeris molecularum

larum ductis in motum distractionis, seu elongationis ejusdem: sed fibra percussa, aut impulsa á potentia est physice æqualis, & proportionalis numero particularum ducto in summam motuum distractionis, seu elongationis fibra ipsius, quæ a potentia ipsi imprimitur; ergo si fibra percussa, aut impulsa a potentia distrahatur; & elongetur; distractio, seu elongatio fibra erit ut potentia percutiens, aut impellens.

Corollarium.

Cum in statu naturali distractioni, seu elongationi fibra factæ a potentia percutiente, aut impellente æqualis, & proportionalis esse debeat contractio, seu abbreviatio subsequens ejusdem: ideo contractio, seu abbreviatio fibra, & restitutio ad suum statum naturalem post distractionem erit quoque ut potentia, quæ antea fibram distraxerat: natura enim cum velit perfectionem suarum actionum, & reactionum; ideo jure suo semper amat æquilibrium suorum motuum distractionis, & contractionis fibrarum earundem.

PROPOSITIO II.

SI fibra fuerint crassitie æquales, sed longitudine inæquales, istæ autem percussæ a potentiis æqualibus distrahantur, seu elongentur, distractiones fibrarum erunt in ratione longitudinum, seu elongationum ipsarum.

Etenim distractiones, seu elongationes sunt physice proportionales numeris particularum ductis in motus distentionum, seu elongationum earundem: sed fibra crassitie æquales, sed longitudine inæquales motæ, aut percussæ ab æqualibus potentiis impellentibus sunt physice, ut numeri particularum fibras componentium ducti in summas motuum distentionum, seu elongationum inæqualium fibrarum ipsarum; ergo fibra crassitie æquales, sed inæquales longitudine motæ, aut percussæ ab æqualibus potentiis erunt in ratione longitudinum, seu elongationum ipsarum.

Aliter. Fibræ crassitie æquales, sed inæquales longitudine sunt ut cilindri (per Suppositionem quart.) æqualium basium, inæqualium vero altitudinum, seu elongationum percussi a potentiis æqualibus: sed cilindri æqualium basium, longitudinum vero inæqualium sunt (per 14. 12. Eucl.) ut altitudines, seu longitudines, & elongationes eorundem; ergo fibra crassitie æquale, sed longitudine inæquales motæ, aut impulsæ a potentiis æqualibus, erunt in ratione longitudinum, seu elongationum ipsarum.

Corollarium.

Cum in statu naturali, per corollarium primæ propositionis, distractioni, elongationi, seu longitudini fibrarum esse debeat adamussim æqualis, & proportionalis contractio, seu abbreviotio ipsarum; ideo si fibra distractæ a potentiis æqualibus fuerint crassitie æquales, sed longitudine inæquales, contractiones, seu abbreviationes ipsarum post distractiones erunt in ratione longitudinum, seu elongationum fibrarum earundem.

PROPOSITIO III.

SI fibra fuerint crassitie inæquales, longitudine vero æquales, istæ autem distrahantur, & elongentur æqualiter a potentiis æqualibus, distractiones, seu elongationes erunt in ratione crassitierum, seu basium fibrarum, seu in duplicata ratione diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

Fibra enim crassitie inæquales, longitudine vero æquales, si elongentur, & distrahantur æqualiter quoad longitudinem a potentiis æqualibus, sunt ut solida cilindrica (per Suppositionem quartam) longitudine æqualia, crassitiebus vero, seu basibus inæqualia: sed cilindri longitudine æquales, crassitiebus vero, seu basibus inæquales se habent ut bases (per corollarium prop. XI. 12. Eucl. Tacquet;) ergo fibra, quæ motæ, ac percussæ a potentiis æqualibus distrahantur, & elongentur æqualiter quoad longitudinem, erunt inter se ut crassities; sed bases cilindrorum sunt circuli, & hi per secund. prop. 12. Euclidis, sunt in ratione duplicata diametrorum; ergo bases, seu crassities fibrarum cilindricarum æqualiter distractarum, seu elongatarum a potentiis æqualibus, quæ fuerint longitudine æquales, crassitiebus vero, seu basibus inæquales habebunt distractiones, seu elongationes earum in ratione duplicata diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

Co-

Corollarium.

Si fibra crassitie inæquales æquales vero fuerint longitudine, distracta autem, & elongata fuerint a potentiis æqualibus; contractiones ipsarum post distractiones erunt quoque in statu naturali in ratione crassitierum, seu basium, seu in ratione duplicata diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

PROPOSITIO IV.

Fibra distracta & elongata a potentia impellente, aut percutiente ad eandem fibram non distractam, est in ratione composita ex ratione directa potentiæ impellentis, aut percutientis, directa longitudinis fibra distractæ ad eandem fibram non distractam, & reciproca ratione crassitiei ejusdem fibra non distracta ad fibram eandem distractam.

Sit enim fibra cilindrica KCM in statu naturalis longitudinis, cujus crassities, seu basis sit KCO, longitudo KM; hæc autem fibra a potentia A impellente impellatur, aut percutiatur, ita ut distracta elongetur, & efficiat fibram cilindricam VGN, cujus basis, seu crassities sit VGS, longitudo VN, dico quod distractio, seu elongatio fibra VGN facta a potentia A impellente ad eandem fibram KCM non distractam, est in ratione composita ex ratione directa potentiæ A impellentis, seu percutientis, directa longitudinis VN fibra distracta VGN ad longitudinem KM non distracta, & ex ratione reciproca crassitiei, seu basis KCO fibra non distracta KCM, ad crassitiem, seu basim VGS fibra VGN distracta.

Etenim cum fibra cilindrica KCM in statu naturalis longitudinis sit ipsamet ex hypothesi, quæ a potentia A impellente, aut percutiente elongatur, & distrahitur in fibram cilindricam VGN, erunt istæ duæ fibra cilindricæ KCN, VGN ut duo cilindri æquales, sed cilindri æquales (per 15. 12. Eucli.) reciprocant bases, & altitudines; ergo ita erit longitudo MK cilindri KCM non distracti, ad longitudinem VN cilindri distracti VGN a potentia A, ut reciproce est basis, seu crassities VGS ejusdem fibra cilindricæ VGN distracta ad basim, seu crassitiem KCO fibra cilindricæ non distracta KCM: sed longitudo VN fibra elongatæ, & distracta VGN est ut potentia A impellens (per primam prop. hujus)

Cilindri autem KCM, & VGN æquales componuntur reciproce ex his, ex quibus per multiplicationem efficiuntur per expositam xv. prop. 12. Euclidis; ergo fibra cilindrica VGN distracta, & elongata a potentia A impellente, aut percutiente ad eandem fibram cilindricam KCM non distractam, sed in naturali statu constitutam est ratione composita ex ratione directa potentiæ A impellentis, aut percutientis, directa longitudinis VN fibra distracta VGN ad longitudinem KM fibra non distracta KCM, & reciproca ratione basis, seu crassitiei KCO fibra non distracta ad basim, seu crassitiem VGS fibra distracta, & elongatæ a potentia A. Q. E. D.

DISSERTATIO PRIMA.

De Motu elastico, seu oscillatorio Fibrarum in genere.

Cum fibra compositæ sint elaboratæ ex multiplici unione, & aggregato fibrillarum, & vasorum cujuscunque generis, in quibus continentur, & fluunt fluida sanguinea, lymphatica, & nervea, cumque hæc donata sint particulis elasticis, & non elasticis, (per primam Supposit.), ergo necessario hæc fluida elatere prædita communicare debebunt motum elasticum, aut quasi elasticum fibris ipsis circumscribentibus fluida ipsa: Etenim ex mechanicis effectus sunt causis suis adæquatis proportionales: sed fluida contenta fluentia per fibras elasticæ sunt causæ, quæ agunt, & reagunt in fibris, & in fibras circumscriptas, seu continentes: ergo effectus, seu impetus communicati fibris continentibus elastici, aut quasi elastici erunt futuri. Cum autem motus elasticus, aut quasi elasticus postulet jure suo motum compressionis, seu contractionis, cui vicissim respondet proportionalis motus dilatationis, seu distractionis, per definitionem 48. Vvolfii *de motu corporum ex percussione*; ergo motus elasticus fibrarum erit motui compressionis, seu contractionis, & vicissim motu dilatationis, seu distractionis earundem proportionalis, seu sub alio nomine æquipollens erit, & similis motui oscillatorio earundem, ut colligitur ex definitione 34. Vvolfii *de motu pendulorum*.

2. Tanto itaque operi elastico, aut quasi elasti-

elastico, sive oscillatorio, aut quasi oscillatorio fibrarum conspirat ipsamet naturalis structura, & organica constitutio ipsarum; fibræ enim compositæ elaborantur ex fibrillis, quarum aliæ sunt circulares, aliæ rectæ, & inter se parallelæ, quæ circulares secant ad angulos rectos (per secundam Suppositionem;) nonnullæ aliæ obliquæ, quæ priores ad angulos obliquos intersecant, denique aliæ sunt spirales, quæ fortitudinis gratia fibras omnes circumligant. Cum itaque fibræ universæ tam a motibus internis, quam ab externis objectorum, nec non a progressivis viventium animalium impelli, ac moveri, & diversimode inflecti necessario debeant; ideo fibræ universæ juxta varias directiones, flexiones, & inflexiones, cum multiplices efficiant angulos, variasque curvitates acquirant, futuræ erunt in continua mutatione angulorum, & curvitatum, acquirendo modo majores, modo minores, modo æquales angulorum, & curvitatum mensuras. Verum cum majoribus angulis fibræ oppositæ, quæ se habent, ut opposita latera angulorum magis distractæ, & elongatæ fiant, ideo cum ad ultimum terminum suæ naturalis distractionis pervenerint, conabuntur in statu naturali constitutæ ad naturalem contractionis statum, seu ad naturales suos angulos sese restituere. Istæ autem distractiones, & proportionales contractiones fibrarum cum successiva vicissitudine angulorum modo majorum, modo minorum fieri debeant, profecto exerxcere debebunt successivas actiones, & reactiones similes, & æquales actionibus distractionum, & reactionibus contractionum fibrarum simili lege corporum elasticorum, & oscillantium methodo pendulorum.

3. Similiter si anguli fuerint minores, tunc fibræ eædem oppositæ, quæ se habent ut latera opposita angulorum, contractæ reddentur, & abbreviatæ; etenim fibræ universæ suis donantur porositatibus, spatiolis, sive areis intermediis, quæ cum stringi, ac claudi possint; ideo opportunum contractioni locum dabunt, quotiescunque fibræ minoribus angulis oppositæ contrahi teneantur. Cum autem momentum contractionis tale fuerit, ut clausis porulis, ac spatiis fibrarum fibræ contractæ devenerint ad ultimum suæ contractionis, tunc cum amplius contrahi non possint fibræ elasticæ, coactæ erunt in statu naturali constitutæ ad naturalem suæ distractionis statum, seu ad majores angulos rursus se se restituere; quæ contractiones fibrarum & proportionales distractiones ipsarum cum successiva vicissitudine motuum fieri debeant; ideo sequi debebunt successive reactiones contractionum proportionales actionibus distractionum fibrarum simili lege corporum elasticorum, & oscillantium methodo pendulorum.

4. Quod autem fibræ contractæ restrictis, & clausis porulis, ac spatiis fibrarum cum pervenerint ad ultimum terminum suæ elasticæ contractionis, coactæ sint ad naturalem suæ elastica distractionis statum se se restituere; pariterque fibræ eædem distractæ cum pervenerint ad ultimum terminum suæ elastica distractionis, coactæ sint naturalem statum suæ elastica constrictionis repetere, constare videtur primo a natura ac lege corporum elasticorum, quæ quanto compressionem patiuntur, tanto acquirunt dilatationis, & distractionis; deinde certum est quod fibra contracta ad ultimum terminum suæ elastica contractionis, & eadem fibra cum distracta fuerit ad ultimum terminum suæ elastica distractionis, se habent ut duo cilindri æquales: sed cilindri æquales reciprocant bases, & altitudines (per 15. 12. Euclidis); ergo fibra elastice contracta quanto erit minor longitudine, seu altitudine, eo mole, & crassitie erit major; & eadem fibra cum elastice distracta fuerit, quanto fiet mole, & crassitie minor, tanto fiet major longitudine; quare ita erit major moles fibræ contractæ ad minorem molem ejusdem fibræ distractæ, ut reciproce est major longitudo hujus fibræ distractæ, ad minorem longitudinem ejusdem fibræ contractæ, consequenter patebit elastice contractam oppositam angulis minoribus, sed mole majori redditam, hanc mole & crassitie adauctam elatere suo comprimere debere fibras sibi proximas, tangentes, & e directo oppositas, & ab iisdem proportionaliter urgeri, & elastice comprimi; quamobrem cum hæc fibra contracta perventa fuerit ad ultimum terminum suæ elastica contractionis, & majorem molem, ac crassitiem acquisiverit, tunc hæc coacta erit ab ultimo termino suæ elastica contractionis transire postmodum ad naturalem statum suæ elastica distractionis, non solum beneficio elateris sui, verum etiam opere, & vi externa fibrarum adjacentium, tangentium, & e directo oppositarum adauctas moles, & crassities fibrarum elastice comprimentium.

5. Similiter cum fibra hæc elongata, & oppo-

opposita majoribus angulis elastice pervenerit ad ultimum terminum suæ naturalis longitudinis, tunc cum hæc elasticum conatum, & impulsum fecerit in fibras sibi proximas, tangentes, & oppositas basibus cilindrorum, & ab iisdem proportionaliter elastice urgeatur, & comprimatur, coacta erit non solum beneficio elateris sui, verum etiam opere, & vi externa fibrarum tangentium, & oppositarum basibus cilindrorum transire ab ultimo termino suæ elastica distractionis ad naturalem statum suæ elastica contractionis.

6. Favet ulterius motui elastico, & oscillatorio fibrarum animadversio Borelli prop. 70. *de vi percussionis*, in qua demonstratur, quod in fibris universis quanto in inflexionibus, & curvitatibus fibrarum superficies convexæ augentur, & crescunt, tanto superficies in parte concava stringuntur, contrahuntur, & clauduntur; quamobrem cum fibra interna in parte concava redditæ fuerint adeo strictæ, & angustæ, ut ad ultimum terminum suæ contractionis, & compressionis devenerint, cogentur & opere elateris, & fibrarum constrictarum ad naturalem statum suæ elasticæ distractionis sese restituere; hinc hac successiva vicissitudine motuum constrictionis, & dilatationis superficierum in parte convexa, & concava, eadem sequi debebunt phænomena, quæ exposuimus opere majorum, aut minorum angulorum.

7. Hæc ultro ostenduntur ab elasticis machinulis rhomboidalibus, cum celeberrimo Borello; aut sphæroidalibus, cum immortalis famæ Bernoullio, quibus compositæ fibra in flexionibus, & inflexionibus, in curvitatibus, & reliquis motibus animalium machinulæ istæ elastica comprimantur, & elastico nisu proportionaliter debeant dilatari, profecto hæ elasticum, & oscillatorium fibrarum motum omnino patefacient.

8. Denique satis superque hunc elasticum, & oscillatorium fibrarum motum ab experimentis ipsis edocuit Bellinus prop. 1. de villo contractili scribens, *per totum tempus quo animalia vivunt sive in aquis, sive in aëre, sive in solo degant, vi contractionis, & distractionis aguntur ipsorum musculi, ipsorumque partes sentientes*. Et sane fateor me summa cum admiratione observavisse in bove, cui recenter abscissum fuerat collum, universas colli fibrillas continuo & successivo motu contractionis, & distractionis oscillavisse, ita ut hujusmodi elastica oscillationes secundum distractionem, & successivam contractionem per horam circiter manifestissime perduraverint.

9. Ab his ergo quæ hic dicta sunt, & quæ secunda parte *Mechanices Morborum* à num. 4. usque ad num. 8. enunciata fuerunt, colligere jure ac merito possumus modum elasticum, seu oscillatorium fibrarum esse radicem, ac causam motus peristaltici intestinorum. Animadvertendum inde est, hunc motum oscillatorium in aliquibus fibris esse majorem, ut in fibris intestinalibus, in aliquibus minorem; in aliquibus vero minimum juxta majores, aut minores, aut minimas angulorum, aut superficierum mensuras, & impetum majorem, aut minorem fluidorum, & corporum impellentium. Quamobrem scitote ex naturæ legibus amantis æquabilitatem, & proportionem motuum tam in fluidis, quam in solidis, in statu naturali singulas fibrarum oscillationes aut majores, aut minores, aut minimas, semper juxta suam naturam, evenire isochronas, & æquabiles; hinc si diaphana essemus corpora, profecto admirando, & jucundo spectaculo videremus fibras universas vario oscillationum gradu abbreviari, & elongari magis, aut minus juxta majorem, aut minorem quantitatem fluidorum agentium, & reagentium, & juxta majorem, aut minorem vim, & solicitationem corporum internorum, aut externorum, aut utrorunque contra fibras; servata semper juxta suos gradus motuum æquabilitate.

10. Ultimo colligere possumus fibras cujuscunque generis, quæ vel vasa componunt, vel se habent ut vasa æquabilibus, & isochronis suis oscillationibus semper promovere & impellere æqualia fluida, temporibus quoque æqualibus per has fibras transeuntia, ita ut in statu naturali nulla fluidi transeuntis portio detineri debeat, præter illam minimam, quæ nutritioni inservit, sed tota transiens æqualiter, & isochrone promoveatur ulterius temporibus æqualibus operibus natura famulatura.

DISSERTATIO II.

In quo consistat Sanitas, & Ægritudo.

11. Cum natura sit sapientissima geometra omnia disponens numero, pondere, mole, figura, motu, & tempore, necessarium erat ipsam quoque amare voluisse proportionem in quibuscunque physicis operibus machinæ animalium secundum numerum, pondus, molem, figuram, motum, & tempus. Fateor hic me a rigore geometricæ proportionis præscindere, eam tantummodo proportionem intelligens, quæ cum aliqua latitudine servet tamen unitatem compositi; cum ergo in proportione nitatur unitas, & ordo naturalis compositionis tam in fluidis, quam in solidis, cumque proportio æqualitatis, aut quasi æqualitatis momentorum corporum componentium potissimum sit illa, quæ primario inserviat, & conferat majori, & perfectiori nexui, unitati; & ordini pro acquirendo æquilibrio, aut quasi æquilibrio corporum inter se gratia valetudinis obtinendæ, & conservandæ; ideo in præsenti opera pretium erit, ut Physico licet, considerare quomodo obtineri possit hic necessarius nexus, hæc necessaria unitas, hic necessarius ordo, seu hoc æquilibrium, aut quasi æquilibrium tam in fluidis, quam in solidis inter se, ut in machina animali opportuna sanitas habeatur, & conservetur. Cum itaque natura geometra totis viribus amet, ac velit sustinere, ac conservare animalia in perfecto sanitatis statu constituta, ideo æquilibrium, aut quasi æquilibrium fluidorum primo firmare decrevit; Quamobrem non tædeat primo expendere fluidum sanguineum, cum hoc sit basis, fons, & origo reliquorum fluidorum, a quibus omnibus universæ actiones vel sanæ, vel ægræ cagnoscendæ potissimum sunt, nec non solidorum omnium nutritiones, vires, motus, ac momenta.

12. Apertum est itaque ab experimentis fluidum sanguineum compositum esse ex corporibus similibus, & dissimilibus numero, mole, pondere, & figura, & ex corporibus fibrosis retis in modum dispositis; hoc ergo in limine liceat colligere admirandum natura artificium in naturali massæ sanguineæ compositione. Cum natura indigeat in hoc fluido sustinere, & conservare quantum possibile est unionem, & nexum particularum componentium, multiplici artificio, ac opere uti voluit, ac debuit; quorum primum externum est, quod desumitur a canalibus; secundum colligitur a fibrosa, & reticulari compage ejusdem crassamenti sanguinei; tertium a geometrica mixtione, ac dispositione particularum sanguinis in ratione reciproca, aut quasi reciproca ipsarum; quartum denique ab universalis aëris circumambientis pressione.

13. Ad primum quod attinet: canales arteriosi cum conicam figuram describere videantur transeundo successive a sectione majori ad minorem, sunt ipsi, qui sanguineum fluidum excipiunt a corde; sanguis itaque a corde impulsus momento quidem maximo, & ratione musculi cordis impellentis, & ratione elastica particularum sanguinis impulsi non unionem, & nexum, sed dissolutionem acquireret summo natura periculo, nisi arteria conica sub figura elaboratæ unioni, & nexui sanguinis primo succurrerent; & sane cum conicæ arteria a basi successive decrescant quoad diametros, & peripherias in ratione arithmetica, sectiones autem sive areæ ipsis diametris respondentes successive decrescant in ratione quadrata suorum diametrorum, manifestum erit, quod si diameter basis arteria fuerit ut 10, successive autem decrescentes diametri fuerint ut 9, ut 8, ut 7, ut 6, ut 5, ut 4, &c.; sectiones istis diametris successive decrescentibus respondentes futuras esse ex geometricis in ratione quadrata decrescenti videlicet ut 100, ut 81, ut 64, ut 49, ut 36, ut 25, ut 16, &c.; Ex tot autem sectionum, sive arearum decrementis unusquisque intelliget quantum moles sanguinis coacta transire a sectione majori ut 100. ad sectiones successive minores, & decrescentes in ratione, ut indicavimus, quadrata diametrorum ipsis respondentium densari, ac stringi debeat, & in unione, ac nexu detineri, ita ut massa sanguinis successive densior, strictior, & collectior reddenda sit.

14. Neque obstat transitus sanguinis ab arteriis conice decrescentibus in venas, quæ sunt conica spatia successive crescentia in ratione similiter quadrata suorum diametrorum: etenim sanguis ab arteriis delatus in venas in exposita ratione crescentes defertur absque notabili unionis, & naturalis nexus detrimento: omnia enim experimenta in hoc convenire videntur venosum sangui-

guinem multas particulas actuosas, volatiles, & elasticas deperdere in multiplici circulatione, in nutritione partium, & transpiratione, propterea cæteris paribus venosum sanguinem multo minoris momenti esse sanguine arterioso; Hinc natura geometra utens proportione quantum potest, tantum majoris spatii tribuere debuerat sanguini per venas effluxuro, quantum proxime amiserat virium, & momentorum in circulatione, in nutritione, & transpiratione; jure itaque, ac merito natura consulit augere in venis tantum spatii, quantum reciproce, aut quasi reciproce deperdiderat sanguinis motus, & elateris, ut sanguis in venis, & beneficio majoris spatii, & valvularum per venas effusarum æquabili cursu, aut quasi æquabili, ac in arteriis, cesset circulaturus: Cum ergo æquabilitas motus sanguinis in venis sustineatur, & conservetur, ac in arteriis, colligere justo possumus unionem, & nexum massæ sanguinis in venis pariter esse conservandum, ac in arteriis pro universali unione, & nexu fluidi sanguinei in machina animali.

15. Verum si juxta Borellum considerare voluerimus tam arterias, quam venas, ut canales, qui, consideratis excessu, & defectu inter se proportionalibus, apti sunt constituere ordinem, ac legem motuum cilindricis canalibus proportionalem, juxta quartam Suppositionem; profecto cum in tali suppositione æquabilitas, & proportio motuum, & momentum compositi sanguinei tam in arteriis, quam in venis sustineri debeat, & conservari, nullum certe vitium dissolutionis, sed proportionale quaquaversus beneficium unitatis, nexus, & ordinis sanguinei compositi tam in arteriis, quam in venis erit oriturum.

16. Deinde tantum cordi fuit naturæ sustinere, ac conservare expositam unionem, & nexum particularum sanguinis inter se, ita ut texturam sanguinis amaverit, munitam fibrosis, & reticularibus filamentis: ocularia enim sanguinis experimenta satis superque ostendunt adesse hujusmodi reticulares fibrillas, præter ea quæ attentissime observaverunt celeberrimi viri Boileus, Levenochius, & Malpigius; Isti itaque fibrarum ordines effusi per longitudinem, & latitudinem compositi sanguinei, & parallelis positionibus dispositi, reticulares figuras describunt unionem, & nexum sanguineis particulis donaturi: Cum vero fibrosum hoc sanguinis crassamentum varias subeat canalium pressiones, varios impetus corporum elasticorum, & non elasticorum, & multiplices vasorum inflexiones, & curvitates, per quas fluere debet, ideo fibrosa reticulares areæ esse necessario debebunt in continua mutatione angulorum: Quamobrem si istæ areæ fuerint quadratæ ex mutatione angulorum oppositorum rombos describent, ut inde in figuras quadratas restituantur; quod si areæ fuurint quadrilateræ ex mutationibus pariter angulorum oppositorum evenient romboideæ in quadrilateras postmodum restituendæ.

17. Neque credendum est, has continuas angulorum mutationes in fibris crassamenti sanguinei parere posse divisiones, & dissolutiones corporum componentium, etenim potius unionem, & nexum alte donant; areæ enim reticulares positæ in continua mutatione angulorum ex legibus hysoperimetris successive majores, & minores fiunt; cum vero in transitu majoris areæ ad minorem sequi debeant in particulis elasticis, & non elasticis modo magis, modo minus contentis majores contactus, pressiones, & miscellæ corporum contentorum inter se, ideo non leve beneficium ab hisce mutationibus angulorum erit secutum; & sane natura, cum recte operetur, tali proportione permiscere debet particulas elasticas, & non elasticas inter se, ita ut evenire debeant momenta corporum massæ sanguinis in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis: sed hæc æqualitas, aut quasi æqualitas momentorum corporum elasticorum, & non elasticorum inter se similium, & dissimilium neque haberi, neque concipi possunt, nisi elementa componentia ex geometricis tali ordine, ac proportione misceantur, ita ut hæc proportio sit reciproca, aut quasi reciproca corporum inter se; ergo colligere poterimus, naturam geometram amantem unionem, & nexum elementorum sanguinem componentium in motibus sanguinei compositi tali proportione reciproca, aut quasi reciproca miscere voluisse ac debuisse elementa elastica, & non elastica massæ sanguinis, ut ab hac reciproca mixtionis methodo momenta corporum elasticorum, & non elasticorum inter se evenirent æqualia, aut quasi æqualia, æquiponderantia, aut quasi æquiponderantia inter se.

18. Quod exposuimus usque adhuc de mixtione elementorum sanguinis in ratione reciproca, aut quasi reciproca; simile dicendum erit de elementis componentibus lym-

lympham fluentem per canales lymphaticos & de componentibus succum nerveum fluentem per nervos, quæ duo fluida cum secernantur a fluido sanguineo tanquam basi fluidorum omnium machinæ animalis, ideo sub iisdem, aut similibus legibus proportionum debent considerari, ut perfecta sanitas habeatur, & conservetur.

19. Denique tanto operi unionis, & nexus elementorum sanguinis alte succurrit universalis; & æquabilis pressio atmosphæræ, quæ universa non solum fluida, sed etiam solida quaquaversus, & æquabiliter circumscribens, & comprimens, determinatum pressionis momentum producit, unde determinata unio, & nexus tam in fluidis, quam in solidis opportune consequatur.

20. Descendamus modo ad solida organica; solida enim omnia cum in statu naturali constituta conspirare unice debeant ad unitatem, & nexum omnium componentium machinæ animalis sustinendum, & conservandum; idcirco vel mole, vel numero, vel momentis &c. suas vires exercere debent, quæ sint æquipollentes, aut quasi æquipollentes moli, numero, & momentis &c. aliarum partium, quæ sint prioribus partibus similibus respondentes: Cum itaque hæc fuerint, tunc solida inter se æquabilem, aut quasi æquabilem proportionem momentorum habebunt inter se. Ulterius contractiones, & distractiones solidorum ipsorum fient æquabiles, & isochronæ, propterea hujusmodi solida tali proportione æquabili, aut quasi æquabili constituta communicando impetus, & pressiones canalibus cujuscunque generis æquabiles, & isochronas communicare, & conservare debebunt æquabilem, & isochronum motum fluidis quibuscunque in machina animali; Vicissim cum fluida cujuscunque generis fuerint in naturali statu, ac proportione æquabili, aut quasi æquabili constituta, hæc proportionales impetus communicare, & ipsa debebunt solidis ipsis continentibus; idcirco cum juxta talem ordinem, ac proportionem sequantur actiones, & reactiones tam fluidorum in solida, quam solidorum in liquida cujuscunque generis; hinc in statu naturali perfectissimæ sanitatis tam proportio reciproca, aut quasi reciproca momentorum particularum sanguinis, & fluidorum inter se, quam homologa ratio fluidorum, & solidorum pariter inter se, itemque solidorum unius generis, & solidorum alterius homologa proportio habenda erunt pro actionum, & reactionum tam in fluidis, quam in solidis æquilibrio, aut quasi æquilibrio acquirendo, & conservando, ut sanitas habeatur, & conservetur. Similes proportionum leges tam in fluidis, quam in solidis putaverim intellexisse Hippocratem, cum libro de alimento docuerit, *consonantiam, & dissonantiam esse sanitatis, & morbi signa*.

21. Quamobrem hisce legibus statuta ratio sanitatis facile hæc alterabitur, aut perdetur, cum vel momenta elementorum sanguinis, aliorumque fluidorum notabiliter declinaverit a proportione reciproca, aut quasi reciproca ob vitium numeri, aut molis, aut ponderis, aut figuræ elementorum fluida componentium, aut ob vitium densitatis, laxitatis, & asperitatis ipsorum, vel cum homologa proportio inter fluida, & solida notabile vitium fecerit, tunc enim ægritudines, & morbi necessario sequi debebunt: hoc enim in statu elementa fluidi sanguinei non perfecte inter se permiscentur, non fiunt intimi contactus, non intimi occursus particularum, neque intimæ, & æquabiles actiones, & reactiones earundem inter se; quamobrem in contactibus, & occursibus corporum inordinatis, inæqualibus, & assymmetris actiones, & reactiones evenient inordinatæ, inæquales, & assymmetræ, eversaque unitate, ac deperdito nexu, & æquilibrio corporum omnia ad divisionem, & dissolutionem sanguinei compositi inclinare videbuntur; ab hisce autem consequentur alterationes, & paulatim vitiosæ miscellæ, ac vitiosi status in reliquis fluidis lymphaticis, & nervosis, quæ a vitiato sanguine continuo secernuntur.

22. Pariter si organica solida vel numero, vel mole, vel pondere; vel superficie, vel situ, vel motu &c. peccaverint, tunc solida vel nimis laxa, vel nimis rigida, vel nimis densa, vel vitiose conformata organicas ægritudines erunt productura, quæ ut plurimum ob improportionem solidorum cum fluidis parere quoque potuerunt plurimos morbos fluidorum graviori animalium detrimento.

23. Ex hisce omnibus primo necesse est colligere, quod cum in vero sanitatis statu momenta fluidorum debeant esse in æquilibrio, aut quasi æquilibrio constituta, pariterque solida esse debeant inter se, & cum fluidis proportionalia; ideo corpus in vero sanitatis statu constitutum sentire debebit se se in omnibus suis partibus æquabiliter læve,

ve, æquabiliter forte, æquabiliter constans, æquabiliter mobile.

24. Similiter cum in statu ægritudinis momento fluidorum agant, & reagant sine æquilibrio, neque proportionalia sint motibus solidorum, neque solida inter se aptam proportionem habeant; ergo animal statu ægritudinis sentire debebit, aut pati vel in toto, vel in parte nescio quid vel gravioris, vel præternaturaliter lævioris, vel laxioris, vel durioris, vel calidioris, vel frigidioris &c.

DISSERTATIO III.

De Actione Medicamentorum in genere.

25. Fluida, & solida esse composita ex particulis, seu elementis inertibus, & non elasticis, & ex particulis actuosis, & elasticis ab experimentali Philosophia manifestum est. Cum vero singula corpora agant in alia, quibus occurrunt, per contactum, idcirco istæ inertes, & non elasticæ particulæ mole, pondere, ac superficie agent in corpora, quibus contactu unientur. Particulæ vero actuosæ, & elasticæ præter molem, pondus, & superficiem, motu etiam, & elatere suas vires, ac momenta exercebunt contra corpora illa, cum quibus contactum, vel mediatum, vel immediatum efficient. Ulterius cum corpora quælibet juxta experimenta Boilei de effluviis corporum dividi possint in partes infinite parvas, & divisæ effundi debeant quaquaversus facile, prompte, & expedite per universam fluidorum massam non solum ex se, verum etiam auxilio circulationis, ideo juxta hæc evenient nonnulla in præsenti a nobis consideranda pro opportunitate eorum, quæ de actione medicamentorum erimus expositur.

26. Boileus itaque libro de effluviis expertus est, universa corpora sua effluvia quaquaversus emittere, ut singula circum semetipsa peculiarem atmosphæram describant, singulorum tamen corporum viribus proportionatam. Cum autem vires, seu momenta corporum effluentium eo majores, & validiores numero, ac momento habeantur, quo minus, ex Mechanicis, distant a centro corporis illius, a quo effluvia emanant, & vicissim vires, ac momenta effluviorum ea minora sint, quo magis effluvia distant a centro corporis illius, e quo effluvia illa procedunt; idcirco demonstratum est a Mechanicis has vires, seu momenta effluviorum esse in ratione reciproca quadrati distantiarum a centro corporum illorum, a quibus effluvia illa effluxerunt. Cum ergo vires ac momenta effluviorum tali proportione agent in corpora, quibus aut immediato, aut mediato contactu impetum secum communicant; ideo corpora mota, impulsa, aut percussa a momentis corporum effluentium excipient motus, impetus, seu percussiones in ratione reciproca quadrati distantiarum a centro corporum illorum; hinc mensuræ motuum, seu percussionum communicatarum corporibus, seu fibris excipientibus vires, ac momenta effluviorum jure ac merito desumenda erunt a ratione reciproca quadratorum distantiarum a centro corporum illorum, a quibus effluvia illa promanarunt.

37. Ab his constat corpora medicamentorum, a quibus emanant effluvia in puncto contactus agere, & reagere contra fibras majori vi ac potentia; in puncto enim contactus eorum corporum, a quibus effluvia emanant, nulla adest distantia corporis, a quo effluvia exeunt a fibris tangentibus, sed totalis præsentia contactus; hinc nulla effluvia deperduntur in illo contactus puncto, sed tota agunt, & reagunt in fibras tangentes; propterea in puncto contactus corporis corpora, & effluvia agentia, & reagentia majori vi ac potentia agent, & reagent quam in quacunque alia positione, ac distantia: Et sane in quacunque alia positione, ac distantia semper effluviorum vires imminuuntur, & decrescunt in ratione reciproca quadrati distantiarum a corpore, a quo effluvia ipsa emanant. Ut hæc exemplo innotescant, sit corpus medicamenti A, quod emittat effluvia per distantiam ut unum, in qua distantia ut unum habeatur contactus corporis emittentis effluvia cum fibris, pariter idem medicamentum A emittat effluvia ad alias fibras animalis per distantiam ut duo: manifestum est quod cum effluviorum vires decrescant in ratione reciproca quadratorum distantiarum a centro corporis A emittentis effluvia, manifestum inquam est vires medicamenti A in puncto contactus cum fibris, seu in supposita distantia ut unum, relate ad vires medicamenti ejusdem A in distantia ut duo, se habere, seu agere in ratione reciproca ut 4: in distantia vero ut 2 a fibris

jure,

vires effluviorum medicamenti A agere in ratione reciproca ut unum. Similiter si corpus medicamenti A emittat effluvia per distantiam ut duo ad fibras, & idem corpus emittat effluvia per distantiam ut ter ad alias fibras, apertum erit vires medicamenti A in distantia ut duo se habere ut 9, relate ad vires medicamenti A in distantia ut ter; in distantia vero ut ter a fibris vires agentes effluviorum ejusdem medicamenti A se habere, & agere in reciproca ratione ut quatuor proxime, cum in physicis præcisæ, & geometricæ proportiones servari non soleant supposita in omnibus æqualitate effluviorum.

28. Hisce præmissis, ad ulteriora progrediamur. Istæ vires seu momenta corporum, aut effluviorum emissorum a corporibus, vel habentur ab opere *superficierum corporum*, aut *superficierum effluviorum* contra fluida, aut solida, cum quibus corpora, aut effluvia uniuntur, & facto contactu alligantur.

Vel habentur opere *figuræ corporum* emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum, quam habent, aut quam acquirunt in miscella cum reliquis corporibus aut fluidis, aut solidis.

Vel habentur opere *motus*, & *elateris* corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum, qui motus, & elateres communicantur aut fluidis, aut solidis, cum quibus unionem, contactum, aut alligationem acquirunt, ac sustinent.

Denique habentur ab opere *ex hisce omnibus composito*; de quibus sigillatim hic erimus locuturi, in genere tamen, cum inferius ad singularia, & specifica effecta descenderimus, de singularibus medicamentorum viribus necessaria expondituri.

29. Primo itaque medicamentorum corpora agent vel in fluidis, vel in solidis, vel in utriusque opere *superficierum corporum*, aut *superficierum effluviorum* contra fluida, aut solida, aut contra utraque, cum quibus corpora, aut effluvia uniuntur, & facto contactu alligantur; Ergo superficies istæ, quæ sunt quantitates extensæ ex geometricis quoad longitudinem, & latitudinem vel erunt *ramosæ*, aut *hamatæ*. Sint ergo superficies corporum, aut effluviorum primo ramosæ, aut hamatæ, tunc corpora, aut effluvia ista communicata fluidis, vel solidis, vel utrisque apta erunt ramosis, aut hamatis suis superficiebus circumscribere quaquaversus, & quodammodo amplecti particulas tam fluidas, quam fibrosas sanguinis, lymphæ, & succi nervei, paritérque circumscribere, & amplecti solidas fibras organorum, cum quibus unionem, & contactum habent; quare circumscriptis, & amplexis vel fluidis, vel solidis, vel utrisque, statim acquirunt corpora inscripta una cum circumscriptis majores moles, & superficies, cum autem superficies corporum, si similes fuerint, augeantur, & crescant in ratione quadrata, ex geometricis, moles vero in ratione cubica suorum diametrorum, aut suorum laterum homologorum; si vero in superficiebus corporum moles fuerint dissimiles, augeantur, & crescant in ratione composita ex rationibus basium, & altitudinum corporum ipsorum, patebit quam facile, quam prompte, quam necessario augeri debeant densitates corporum ipsorum inscriptorum, & circumscribentium; cum autem densitates ex Mechanicis sint ponderibus proportionales, constabit ulterius quantum augeri debeant, & gravitates corporum istorum: Hinc fluida, & solida, vel utraque tali methodo circumscripta a superficiebus ramosis, aut hamatis corporum, aut effluviorum corporum ipsorum irretire, ac ligare debebunt magis, aut minus fluida, & solida, cum quibus uniuntur juxta majores, aut minores numeros ramorum, hamorum corporum, aut effluviorum, & juxta majores, aut minores densitates, & superficies ipsorum &c., aut saltem notabiliter fluidorum, & solidorum motum retardare, talia effecta multo probabiliter fiunt a corporibus opiatis, aut opio analogis, cum similia corpora, aut istorum corporum effluvia ab effectis judicanda sint superficiei ramosæ, aut hamatæ. Quamobrem medicamenta talis indolis, ac naturæ *aut opiata*, *aut adstringentia*, *aut hisce analoga* dicenda erunt.

30. Ita si superficies corporum, aut effluviorum corporum ipsarum fuerint *texturæ*, *levis*, *mollis*, & *laxæ*, quæ tantummodo idoneæ sint levibus mollibus, & laxis suis superficiebus, aut lenire blando, & molli contactu asperas fluidorum superficies, aut emollire fluida, & solida nimis stricta, & densa, aut penetrare poros corporum, & nimias angustias istorum dilatare, laxare, & aperire blande, & suaviter, aut impedire majores corporum adhæsiones inter se &c., tunc tales superficies corporum, aut effluviorum emissorum leves, molles, & laxæ statuent medicamenta, quæ *laxantia* appel-

appellantur; talis ergo indolis erunt oleum olivarum, amigdalarum dulcium, leves pinguedines, lac, mel, terebinthina, serum lactis, & aqua ipsa &c., aut his similia, aut his analoga.

31. Verum si superficies corporum, aut effluviorum emissorum fuerint inæquales, asperæ, & angulares, tunc aptissimæ erunt inæquali, aspero, & angulari contactu penetrando poros solidorum, & areas fluidorum, texturas, ac compages diruere, scindere, rumpere, & evertere: Quamobrem hujusmodi corpora, & corporum istorum effluvia *dissolventia* dicenda erunt majoris, aut minoris roboris, ac momenti juxta majores, aut minores inæqualitatum, asperitatum, & angulorum numeros. Itaque primi generis, seu majoris momenti *dissolventia corrosiva* dicentur, ut est aqua fortis, arsenicum, æs, flammula Jovis, gumma hederæ arboreæ, & alia hisce similia, & analoga. Dissolventia secundi generis seu minoris momenti dicentur illa, quæ *Aperientia*, seu *Deobstruentia* appellantur, qualia sunt ea, quæ obstructiones tollunt, urinas movent, ut fumaria, cicorea, absinthium, marrubium, capparis, aristolochia, asparagus &c. ammoniacum, pravera brava, agaricus, rhabarbarum, & his similia, aut analoga.

32. Ut plurimum autem medicamenta agere solent, & reagere, suasque vires exercere contra fluida, & solida *opere figurarum* corporum tangentium fibras, aut opere figurarum effluviorum a corporibus emissorum; effluvia enim corporum veræ sunt seminales particulæ ipsorum, elaboratæ ex minimis dimensionibus, ac figuris proportionalibus majoribus figuris corporum, a quibus effluvia ipsa emanarunt, ut satis superque de primigeneis salium figuris demonstraverat celeberrimus Gulielminus; effluvia itaque ipsa donata similibus figuris, quibus majora corpora prædita sunt, apta erunt penetrare fluida & solida, quæ penetranda essent sub similibus figuris a majoribus corporibus effluvia ipsa emittentibus. Neque de specificis talium corporum, & talium effluviorum figuris licet dubitare; peculiares enim specificasque figuras observaverunt Philosophi in quocunque regno animali, vegetabili, & minerali; ad animale ergo regnum quod spectat, Boileus in analysi sanguinis humani fatetur se vidisse multiplices salium figuras, cubicas nimirum, parallelepipedas, pyramidales, octaedricas, sphæricas, & prismaticas variæ indolis; easdem quoque detexerunt celeberrimi Viri Levenochius, Malpigius, & Bonius. In vegetabilibus vero adeo manifestæ sunt essentiales componentium salium figuræ, ut de his dubitare absonum sit; sufficiat legere (cum vitiosum sit hic jam enunciata repetere) quæ a celeberrimo Carolo Fracassato dissertatione *de organo linguæ* indicata fuerunt, quæ omnia ab experimentis immortalis Academiæ Florentinæ colligere opportunum censuit; ut literariam Rempublicam de vegetabilium salium figuris erudiret. In mineralibus denique specificæ pariter constant, ac naturales eorum configurationes; sic in granatis figuræ octaedricæ, in antimonio prismaticæ, & sphæricæ, in mercurio satis superque detectæ sunt; & nos in libello italice conscripto *de ferri figuris* a ferreis mineris ad nos missis ab immortalis famæ Vallisnerio satis ut puto indicavimus particulas ferreas esse probabiliter pyramidales in basi quadrata, aut quadrilatera, a quarum pyramidum lateribus exeunt a basi usque ad verticem plurimæ aliæ pyramides minimæ, similes pyramidi majori, quæ tamen omnes hamatæ sunt, uncinatæ, & aduncæ. Itaque cum effluvia corporum nil aliud sint quam particulæ veluti seminales componentes majora corpora, colligendum jure erit etiam effluvia a corporibus emissa eas habere minimas figuras, figuris majorum corporum omnino similes, & proportionales.

33. Figura itaque corporum emittentium effluvia, aut figura effluviorum emissorum, tangentium, impellentium, aut percutientium fibras animalium varios parient effectus juxta varias molium, ponderum, figurarum, & motuum rationes. Inter corpora, quæ agunt pondere, figura, & motu, eminet mercurius, qui sphærica donatur figura: hæc autem in punctis tangit corpora qualibet, a quo punctuali contactu emergit necessitas continui motus mercurii, punctum enim nunquam potest esse firma basis corporum; mercurius ergo in minimas quoque sphærulas divisus aptus redditur penetrare poros solidorum, & areas fluidorum quaquaversus, cumque pondere suo reliquis corporibus, cæteris paribus, alte præpolleat, potenter premit solida, quibus unitur, hæc inflectit, & variis impulsibus urget, varias curvaturas parat, consequenter ob sphæricam figuram faciles penetrationes mercurii, & ob pondus ejusdem mul-

multiplices fibrarum inclinationes, & fluidorum dissolutiones eveniunt. Simili lege agere, & reagere debent elementa reliquorum mineralium, quotiescunque mole, pondere, figura, & motu fibris machinæ animalis applicata fuerint, penetrando fluida, & solida undequaque; enim vero nonnulla mole, pondere, figura angulari, & motu dissolvunt, & frangunt corpora, quæ ab his fuerint penetrata; hinc mineralia nonnulla in numero *Medicamentorum deobstruentium* posita sunt, ut sunt illa, quæ ex ferro, chalibe, aut antimonio parantur &c. Hic statim sentio quærentes, & dubitantes; Quomodo enim ponitur hic ferrum in numero corporum deobstruentium, cum antea ostenderimus ferri figuras esse uncinatas pyramides, munitas ulterius minimis pyramidibus similiter hamatis, & uncinatis; profecto hamatæ, & uncinatæ figuræ unioni, & firmitati corporum conducunt non dissolutioni, ut num. 29. indicavimus. Aptissime dubitatis: Verum scitote hæc, & similia corpora diverso in statu esse consideranda, vel in statu quietis, & fixitantis, vel in statu motus, & agitationis. In primo statu ferrum, chalibs &c. hamatis suis figuris firmant aptissime fluida, & solida, quæ naturalibus suis angulis fuerunt penetrata. In secundo statu facta unione cum particulis sulphureis penetrant facilius, & in motu, & agitatione constituta corpora rotando circa proprios axes in tali rotatione aperiunt, dissolvunt, & scindunt fluida, & solida, quæ penetraverint acumine suorum angulorum.

34. Alia existunt corpora, quæ pondere, mole, & figura non efformata ab angulis acutis, quorum anguli sint minores gradibus 90, sed ab angulis obtusis, quorum anguli semper sint majores gradibus 90, suas vires exercent occupando, & replendo, si non perfecte, saltem quasi perfecte fluidorum, & solidorum spatia, quibus uniuntur, & adhærent; talis ordinis sunt *aluminosa corpora*, quæ figuras octaedricas, aut quasi octaedricas sustinent; talia sunt *Vitriolica*, quæ figuram parallelepido-rhomboideam sibi comparant: aut his similia, & analoga. Ab hisce ergo, aut similibus corporibus occupatis spatiis fluidorum, & solidorum opere obtusorum angulorum elementa fluidorum nimis stringuntur inter se imminuto, aut ablato ipsorum motu, & fibræ solidorum circumscriptæ obtusis corporibus, spatia illa replentibus in statu veluti tonico detinentur, hinc neque moveri, neque oscillare commode, ac facile poterunt; propterea tarditas motus in fluidis, & tarditas oscillationum in solidis generabuntur, ex quibus ostenditur qua ratione suum opus constrictionis exerceant medicamenta illa, quæ pariter *Adstringentia* appellantur. Similis ergo figuræ cum alumine, aut vitriolo ab effectis esse possunt balaustria, galla, lysimachia, consolida, bursa pastoris, myrtus, malicoreum, mala cotonea, mala punica &c., quæ tamen aliquando magis, aliquando minus stringunt, ac ligant juxta majores, aut minores numeros particularum aluminosis, aut vitriolicis figuris analogarum, aut juxta majores, aut minores numeros angulorum obtusiorum spatia fluidorum, & solidorum magis, aut minus replentium. Hic autem monendum est me physicas res attentem indicavisse corpora purgantia stimulantia, & aperientia agere, & ac si unicum planum haberent efformatum ab angulis acutis, eo quia corpora hæc cum sint divisa, ac subdivisa in partes minimas, taliter figurantur, ac si quoad sensum unico plano donata essent, licet revera solidos angulos obtineant, quorum plani anguli per Prop. 21. 11. Eucl. quatuor rectis sunt minores. Hic quoque considerata sunt corpora *Adstringentia* esse composita ex figuris octaedricis, aut quasi octaedricis, aliisque non in rigore geometrico, sed solum analogice, & quoad sensum, cum hæ figuræ ab effectis repleant spatia quælibet fluidorum, & solidorum non solum regularia, sed ut plurimum irregularia, idcirco diximus has obtinere angulos ut plurimum irregulariter obtusos.

35. Hic magnopere animadvertendum est figuras corporum effluvia emittentium, aut effluviorum emissorum jure suo supramodum conferre ad varias actiones, & reactiones exequendas tam in fluidis, quam in solidis; verum hæ actiones, & reactiones naturales, & proportionales specificis corporum figuris sæpe ac sæpius mutantur, & invertuntur ab unione, & adhæsione aliorum corporum, quæ figuras corporum emittentium, aut effluviorum emissorum undequaque circumscribunt; proinde cum in tali casu corpora circumscripta sint illa, quæ primario agant, & reagant contactu, & quæ primario emittunt effluvia; ideo actiones, & reactiones, contra fluida, & solida animalis non producuntur, & fiunt a figuris corporum inscriptorum, aut ab

ab effluviis ipsorum: sed potissimum fiunt, & producuntur a figuris corporum circumscribentium, aut a figuris effluviorum emissorum a corporibus circumscribentibus, quæ actiones, & reactiones corporum cum plerunque esse soleant diversæ, aut oppositæ illis, quæ fiunt a figuris internis corporum inscriptorum, & effluviorum ipsorum; ideo oritur ratio, cur in medica praxi sæpissime a medicamentis unius generis experiamur sequi effectus diversos, aut oppositos. Ob hanc causam præstantiores Practici abhorrent ab elaborandis medicamentis magis compositis, sed amant componere medicamenta, quantum possibile est simpliciora (ut leges naturæ postulant) cum ab his effecta medicamentorum simplicium evenire soleant, ac debeant morborum indicationibus magis proportionalia. Pro hoc argumento exponam exemplum, quo etiam in similibus possemus ratiocinari: Certum est aqueas particulas esse mobilissimas opere suarum minimarum molium sub figuris aut sphæricis, aut sphæroideis, aut hisce analogis, a quibus aquæ particulæ cum figuris curvilineis semper in motu sunt, & esse debent. Verum si tempore hyemis, spirantibus præcipue ventis aquilonaribus, qui prismatibus nitrosis supramodum abundant, ista nitrosa prismata, quorum figura est cilindrico pyramidalis in basi exagona, circumscribant curvilineas aquarum figuras, tunc curvilineæ illæ figuræ aqueæ a nitrosis, aut nitro analogis particulis circumscriptæ reddentur solidæ poligonæ, aut quasi poligonæ: sed figuræ solidæ poligonæ relate ad figuras curvilineas aqueas inclusas, & inscriptas ex mechanicis supramodum tardiores sunt ad motum, ita ut aliquando motum omnino deperdant; hinc aquæ particulæ curvilineæ quantumvis natura sua mobilissimæ, nihilominus opere aliarum figurarum circumscriptarum solidæ poligonæ, aut quasi poligonæ redditæ coactæ erunt, aut motum imminuere, aut aliquando deperdere, ita ut fortissimam in glaciem densari, firmari, & stagnare debuerint. Ex his, & similibus, quæ dici possunt colligere possumus, quam facile etiam medicamenta simplicia, quæ opere suarum simplicium figurarum diuretica, aperientia, & deobstruentia esse deberent fieri sæpe ac sæpius possint, aut coagulantia, styptica, & adstringentia, quotiescunque facta mixtione cum aliis corporibus in machina animali fortuito tales acquirant compositiones, ut solidas poligonas cum angulis obtusis, aut parallelepipedo-rhomboideas, aut octaedricas, aut prismaticas elaborent configurationes alumini, aut vitriolo proportionales.

36. Deinde corpora, aut effluvia emissa a corporibus agere possunt, & reagere in solida, & fluida machinæ animalis opere *motus*, *&* *elateris*; Itaque quæ operantur motu, & elatere sunt ea omnia, quæ a Medicis volatilia, & spirituosa dicta sunt, ut sunt omnia sulphurea, & omnia salino-sulphurea, quæ si blando, & medio quodam motu, & elatere juxta naturæ leges agant, & reagant viribus fluidorum, & solidorum, & nutritioni earundem porportionalibus, jure ac merito aut alimenta, aut medicamenta *Cordialia* a Medicis poterunt appellari. Verum si hæc corpora, aut emissa effluvia sub minima mole multo polleant elatere, ac motu, & istorum elater ultro augeatur, & crescat, juxta ea, quæ demonstrantur a Mechanicis de corporibus elasticis, tunc elastica hæc, & spirituosa corpora aut alimenta, aut medicamenta *exaltantia*, *&* *diaphoretica* dicenda erunt. Quotiescunque itaque vel sulphurea vel salino sulphurea, vel utraque corpora alicui solido, aut fluido applicentur, si hæc numero, motu, & elatere medium statum teneant, qui sit fluidis, & solidis homogéneus, & proportionalis, tunc aptissima mixtio elementorum in fluidis, æqua separatio puri ab impuro, & opportuna nutritio corporis facienda erunt; Similiter æquabiles, & isochronæ solidorum omnium oscillationes cum æquabilibus viribus, & æquilibrio inter fluida, & solida erunt secuturæ; & medicamenta, aut alimenta, quæ tales fluidorum, & solidorum actiones, & reactiones cum expositis proportionibus paraverint cordialia aut nutrientia, aut roborantia erunt appellanda. Verum si hæc principia sulphurea, aut salino-sulphurea, aut utraque numero, motu, & elatere a medio statu deficiant, aut excedant, tunc in defectu *Refrigerantia*, *aut quasi Refrigerantia* vel alimenta, vel medicamenta dici poterunt; e contra in excessu, aut alimenta *Calefacentia*, aut *quasi Calefacientia* poterunt appellari.

37. Hic addendum est etiam causam caloris vel in statu excessus, vel in statu medio, vel in statu defectus oriri a lege, & ratione affrictus, qui sequitur in particulis elasticis inter se, & in particulis elasticis, & non elasticis pariter inter se; & sane a Geometris

metris edocti sumus moles corporum quorumcunque dividi, & subdividi in partes minores, & minores & in divisione, & subdivisione decrescere semper moles in ratione cubica suorum diametrorum, superficies vero eorundem tantummodo imminui in ratione quadrata: Quamobrem cum ex Geometris multo plus decrescant moles corporum, quam eorundem superficies, & cum a majoribus superficiebus eveniant majores contactus, & consequenter majores affrictus corporum inter se; ergo ab hisce majoribus contactibus, & affrictubus inter se majores quoque calores, & incalescentiæ sequi debuerunt, quanto moles corporum divisæ, & subdivisæ minores faciendæ erunt. Ostendit enim magnus Galilæus pluribus in locis motum ex se non calorem producere, sed hunc primario oriri a majori, & concitatiori affrictu corporum, quæ ad calorem tamen excipiendum, communicandùmque instituta sunt: sed corpora volatilia, & spirituosa numero, motu, & elatere præpollentia facta sunt sub minoribus molibus: minores autem moles majores cæteris paribus obtinent superficies, & a majoribus superficiebus majores consequuntur affrictus; ergo corpora volatilia, & spirituosa numero, motu, elatere, & superficiebus præpollentia majores quoque calores, & majores incalescentias erunt productura. Verum si corpora volatilia, & spirituosa fuerint numero, motu & elatere in statu medio constituta, tunc affrictus superficierum corporum inter se mediam quandam proportionem motus obtinentes æquabilem caloris rationem ostendent; e contra imminutum, & deficientem calorem, si elementa volatilia, & spirituosa numero, motu, & elatere notabili defectu peccaverint; quamobrem variæ affectiones in fluidis, & solidis erunt secuturæ, ut antecedenti numero indicavimus.

38. Ab his quæ usque adhuc enunciata sunt colligere possumus facilius, promptius, & potentius sanguinem incalescere, quam lympham, non solum quia massa sanguinis multo pluribus abundat particulis elasticis, quam lympha, non solum quia velociori motu impellitur sanguis quam lympha per canales suos, verum etiam quia observante Galilæo (de Cometis ea corpora tantummodo confricatione incalescunt, quæ ab affrictu ipso continuo atteruntur, & in minores, minoresque particulas resolvuntur, sic experitur Galilæus, levigatissimas vitreas particulas, aut perfectissime chlibeas nunquam confricatione incalescere, aut saltem lævissime, eo quia neutræ in minimas minimasque particulas atteruntur, comminuuntur, & resolvuntur. Cum itaque lympha aqueis ut plurimum particulis indivisibilibus, & ex levissima quantitate sulphurum constet, pariterque cum salina corpuscula, quibus lympha scatet, a lentiori lymphæ motu non possint facta confricatione in minores, minoresque moles prompte, facile, & expedite atteri, & resolvi, sed tarde, ac lente; ideo experimur ab effectis naturæ, & febrium sanguinem facilius, & vehementius, lympham vero difficilius, tardius, & remissius incalescere. Hinc summum beneficium tribuitur fluido sanguineo a lympha ipsi permixta, eo quia a particulis aqueis indivisibilibus, quæ in sanguine triplæ sunt, aut quasi triplæ supra reliqua sanguinem componentia, ut Boilei experimenta ostendunt, imminuitur, frænatur, & moderatur excedens illa attritio, & dissolutio reliquarum particularum massam sanguinis componentium, vi cujus excedentis attritionis, & resolutionis compositum massæ sanguinis, unio, & nexus ejusdem facillime dissolvendum esset totali periculo machinæ animalis: Itaque non leviter peccant illi, qui in morborum curationibus phlebotomiæ nimis indulgent; extracto enim sanguine plus aquæ tollitur, quam auferatur reliquorum elementorum numerus: propterea reliqua elementa opportuno sero destituta magis, magisque inter se atteruntur, & adaucto istorum affrictu in minores, minoresque particulas resolvuntur, adaucto imposterum caloris incremento: Verum si in fluido sanguineo extiterint gravia coagulationis argumenta, tunc liberalis phlebotomia non erit accusanda, sed imperanda, & secuto imposterum majori, & majori affrictu corporum inter se, coagulatio sanguinis aut imminuatur, aut dissolvatur.

39. Denique frequentissima sunt illa medicamenta, quæ suas vires, ac sua momenta exercent agendo, & reagendo contra fluida, & solida machinæ animalis in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum: Etenim universa corpora ex physicis experimentis, quæ agunt, & reagunt in fibras organicas, & fluida nostri corporis, vel agent contactu, vel opere effluviorum emissorum a corporibus in ratione

tione simul molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum eorundem; Quare ut aptæ actionum, & reactionum istorum corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum mensuræ habeantur, oportebit considerare, & expendere si non exacte, saltem proxime, actiones, & reactiones istorum in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, aut elasticitatum istorum, de quibus specifice acturi erimus, cum singularia medicamentorum singulorum opera erimus inferius consideraturi.

40. Consideravimus usque adhuc in genere qua ratione medicamenta agere, & reagere possint contra fluida, & solida machinæ animalis; Modo cum pleraque medicamenta a succis salivæ, esophagi, ventriculi, & a succis pancreaticis, & biliosis in intestino duodeno, & a continua attritione inter se, & cum reliquis corporibus dividantur, & subdividantur in partes minimas, & minimas, & partes istæ minimæ deferantur minus circulationis beneficio brevi temporis spatio per totam fluidorum massam; idcirco remanet hic quoque considerandum in genere, quomodo partes istæ corporum, aut medicamentorum divisæ & subdivisæ in partes veluti infinite parvas aptæ esse possint delatæ eminus per totam fluidorum massam tam varios, & tam dissimiles effectus producere in massa humorum.

41. Quod autem primo corpora, aut medicamenta dividi possint in partes minimas, & minimas (ut antea diximus) constare videtur ab infinitis pene dicam experimentis, inter quæ eligam nonnulla. Expertus est celeberrimus Hallerius in actis Philosophicis num. 194. unum auri granum in 10000 visibiles partes posse secari; celeberrimus P. Franciscus Lana observatione 8. tractatu primo Magist. naturæ & artis notat se a Boileo accepisse, quod *unicum granum cupri in spiritu salis armoniaci dissolutum potuit tantam aquæ copiam colore viridi inficere, ut illa aqua sic colorata constaret partibus 156806, quarum singulæ sua magnitudine æquarent molem ipsius grani cuprei.* Refert pariter observatione 8. unum granum ligni nephritici posse taliter dividi, & subdividi in partes minimas, & minimas, ita ut tinctura occuparet grana aquæ 57723. In observatione 4. ejusdem libri narrat experimentum de unico grano thuris quantum spatii occupare potuerit in cubili illo, in quo experimentum effecerat, & reperit in illo cubiculo exiguas particulas fumi illius thuris ascendisse ad numerum 750000000000000, idest ad septingentos quinquaginta milliones millionum. Plurima habentur in Boileo de effluviis, plurima in actis Angliæ, ita ut inutile sit de hac re dubitare: Ergo ultro constat corpora, aut medicamenta posse facile, & prompte opere tantorum succorum salivæ, esophagi, ventriculi, intestinorum, & glandularum machinæ animalis, & opere attritionis cum reliquis corporibus dividi, & subdividi in partes minimas, & minimas, sicque eminus deferri per totam fluidorum massam, cum opera naturæ in animalibus multo sint reliquis operibus præstantiora, & validiora, maxime quia hisce actionibus naturæ in animalibus magnopere succurrit ingens beneficium circulationis sanguinis, quo dividi, & subdividi ultro possint, & eminus deferri.

42. Et sane beneficium circulationis sanguinis omnino apertum est; si enim supponamus cum Bartolino pulsationes cordis singula hora adscendere ad numerum 4400 proxime; & cor impellere singula pulsatione unicam sanguinis unciam, pariterque totam sanguinis massam multo probabiliter ascendere ad libras 24 proxime, constabit ex regulis proportionum 24 libras sanguinis circulationes suas exequi vicibus 17 proxime unius horæ spatio; dixi autem proxime, eo quia fateor sanguinem fluentem per minimos partium extremarum canales non has leges circulationum subire tam facile, neque tam præcise posse: sed facta animadversione in complexu motuum sanguinis per majores canales juxta majorem sanguinis quantitatem, constabit proxime juxta datas hypoteses assumpta, ut probabiliores sanguinei fluidi circulationes ad tantum numerum singula hora posse ascendere: Si itaque singula hora compleri possunt circulationes sanguinis vicibus 17 proxime, ultro manifestum esse poterit quam facile, quam prompte moles corporum, aut medicamentorum in tam continuis motibus, & motuum attritionibus divisæ, & subdivisæ in partes minores, & minores possint, immo debeant deferri per universam machinam animalis, & per universam massam fluidorum brevibus temporum differentiis; Si itaque corpora, aut medicamenta tantarum circulationum auxilio, & opere attritionum per motus dividi, & subdividi possint in partes minimas, & si brevi temporis spatio possint hæ beneficio circulationis uni-

universam massam humorum, & animalis machinam occupare, facile colligere possumus, cur etiam ex hoc capite sequi debeant tam varia phænomena, tam varii effectus, tam variæ actiones, & reactiones in solidis, & fluidis animalium opere medicamentorum, de quibus sigillatim inferius.

43. Hic actiones medicamentorum rectius expositturi nullatenus præterire debemus summam esse relationem partium principum cum quibuscumque partibus machinæ animalis, immo minimas quascunque fibrillas cum reliquis omnibus majoris, minoris, minimique ordinis, ac usus admirandum consensum obtinere; Sic experimur a levissimo succo aspero, & acri irritante fibrillas uteri totam mulieris machinam violentissime convulsam reddi; immo a levissima muscæ supra faciem, supra cilia, aut frontem ambulantis titillatione universas corporis partes moleste sentire, sic a chirurgicis habemus levissima quantumvis vulnera aliquando universales tremores, & convulsiones attulisse, denique autopsia constat levissimum vulnus in remotiore partis pede statutum statim ægre se habere, majoremque saniem afferre, quotiescumque æger aut cibo, aut potione aliquo excessu peccaverit. Præter hæc quamvis nulla adsit proportio inter actiones animæ sejunctæ a corpore, & inter actiones, & passiones sensuum; nihilominus cum anima in viventibus fuerit compenetrata sensoriis, statim manifestum erit, quantus consensus necessario futurus sit inter animam, & sensorium, quam necessaria relatio inter animam, & universa organa corporis; ergo si tot ac tantæ habentur relationes inter animam immortalem, & æternam, & mortalia, ac caduca corporis organa in animali vivente, profecto multo magis futurus erit altissimus consensus inter fibras, & fibras, inter organa, & organa, consequenter etiam inter organa, & fluida organis necessario respondentia machinæ animalis: tam admirandæ, tam necessariæ organorum relationes inter se, & inter fluida omnia animalis debentur potissimum nerveis, membraneis, & muscularibus fibris una cum succo nerveo, cum ab hisce sensus, & motus primario juxta anathomica, & physica experimenta in animali cognoscendi sint.

DISSERTATIO IV.

De Medicamentis in particulari, & primo de purgantibus opere Solidorum.

44. CUM in secunda Dissertatione expositum fuerit sanitatem basim habere in æquilibrio fluidorum, & solidorum, & in opportuna proportione utrorumque inter se; pariterque ægritudinem niti in everso æquilibrio, & in eversa proportione fluidornm, & solidorum, ideo mederi animalia ægrotantia, docente Hippocrate libro de Arte, nil aliud erit quam *tollere de corpore animalium ægrotantium ea omnia, quæ æquilibria fluidorum, & solidorum notabiliter auferunt*. Hinc *Medicamenta* omnium medicorum consensu appellata sunt *Instrumenta, quorum beneficio opportuno tempore, loco, ac statu morbi exercitia auferre apta sunt, supervacanea, aut addere ea quæ deficiunt, ut sic restituto, aut conservato æquilibrio fluidorum, & solidorum sanitas vel deperdita restituatur, vel restituta conservetur*. Quia vero medicamenta sive hæc medicinæ instrumenta alia primario agunt in solida machinæ animalis, alia in liquida simul & solida; ideo in præsenti sermo erit *de Medicamentis purgantibus opere solidorum* machinæ animalis.

45. Cum itaque ab effectis experiamur medicamenta purgantia, & alvum moventia solicitare, ac stimulare primo esophagum, deinde ventriculum, ultimo intestina, & per consensum fibras quascumque ægrotantis, ut plurimum cum majori, aut minori pressionis, & doloris affectione; hinc colligendum est omnia alvum moventia munita esse asperis superficiebus circumscriptis a multiplicibus angulorum prominentiis, a quorum aspero, & angulari contactu fibræ impulsæ, solicitatæ, ac stimulatæ recedunt a naturali sua positione, ac directione acquirendo aliquas inflexiones, aut arcus; Ob hanc causam aliquantulum evertuntur naturales fibrarum inter se contextarum anguli, & aliquantulum mutantur naturales earundem fibrarum parallelismi. Verum cum asperæ, & angulares corporum superficies statuant bases suas in soliditate, mole, & pondere corporum agentium, ideo moles medicamentorum applicatæ fibris agere, & reagere debebunt ponderibus, & angularibus

bus figuris. Ulterius cum medicamenta determinatis gravitatibus donata varios pariter excipere motus apta sint suis gravitatibus proportionales, pariterque cum a dissolventibus succis esophagi, ventriculi, intestini duodeni, reliquorumque intestinorum medicamenta atteri, & dissolvi debeant in partes veluti infinite parvas, quæ aut motu, aut elatere solicitare, ac stimulare fibras aptissime possunt; ideo medicamenta attrita, & dissoluta cum fuerint, suas vires ac momenta exercebunt contra fibras tangentes, & percussas in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum medicamentorum eorundem, quæ ratio composita virium, & momentorum non levis, sed magni, aliquando summi momenti erit futura. Hinc facta solicitatione, ac impulsu quaquaversus ob multiplicia momenta particularum, aut effluviorum earundem contra fibras consequi debent in fibris ipsis frequentes, & multiplices contractiones fibrarum potentiis solicitantibus, aut impellentibus proportionales, per 1. Prop. hujus. Cum ergo multiplices fibræ distractæ devenerint ad ultimum quasi gradum suæ distractionis, conentur ipsæmet sese restituere ad naturalem suam contractionem, ut prima Dissertatione ostendimus. Ideo cum distractiones fibrarum & homologæ contractiones earum nil aliud sint quam oscillationes earundem, ut eadem Dissertatione aperuimus, & hæ fieri debeant juxta vires, ac momenta particularum, aut effluviorum earum solicitantium, ac stimulantium fibras; propterea a facta solicitatione, ac impetu secuturæ erunt determinatæ oscillationes fibrarum solicitationibus, ac impulsibus communicatis proportiones.

46. Cum ergo fibræ multipliciter solicitatæ, ac impulsæ multipliciter pariter edere debeant oscillationes, istæ autem sint radices ac primæ causæ motus peristaltici fibrarum ventriculi, intestinorum, aliarumque partium; ideo motus peristalticus fibrarum ventriculi, intestinorum, aliarumque partium frequentior, celerior, ac fortior erit secuturus ad materierum excretiones celeriter, & copiose promovendas. Ut autem vires ac momenta distractionum, & contractionum glandularum magis manifesta reddantur, non tædeat considerare fibras membranæ villosæ intestinorum, seu papillaris esse circumscriptas a fibris membranæ nerveæ, & fibras nerveæ membranæ esse similiter circumscriptas a fibris membranæ muscularis: Modo manifestum est, quod cum distractiones fibrarum membranæ villosæ ad ultimum terminum suæ distractionis, & inflexionis devenerint, tunc cogentur ad suam naturalem contractionem se se restituere, consequenter etiam reliquæ fibræ membraneæ nerveæ, & reliquæ fibræ membranæ muscularis inter se communicantes ad suas naturales contractiones reddentur restitutæ. In tantis autem motibus contractionum fibrarum membranæ nerveæ, & membranæ muscularis longitudine, & crassitie dissimilium, & inæqualium cum fibris membranæ villosæ, constabit quot, & quanta momenta impulsuum communicanda ulterius sint glandulis per nerveam, muscularem, & per alias membranas distributis, nimirum in ratione composita ex ratione directa potentiæ antea impellentis directa longitudinum singularum fibrarum inæqualium, & reciproca ratione crassitierum earundem, per 4. Prop. hujus. Facta autem tam valida, tam potenti compressione, & contractione glandularum omnium quaquaversus ab opere tantarum membranarum intestinalium, profecto cum areæ, & capacitates illarum glandularum decrescant ex geometricis in ratione quadrata suorum diametrorum, materiæ contentæ in glandulis membranarum intestinalium tanta vi expellentur ab imminutis areis contractis, compressis, & decrescentibus in tali ratione quadrata diametrorum glandularum, quanta est vis contractionis communicata fibris arearum glandularum a ratione composita virium fibrarum membranæ nerveæ, muscularis, & villosæ contractarum; Quamobrem cum copiosissimæ sint glandulæ intestinales quaquaversus copiosas pariter expellere debebunt materias per excretorios porulos in cavitatem intestinorum, & sic successive.

47. Expulsioni materierum partæ a proxima, & immediata solicitatione, ac stimulo villosæ, seu papillaris membranæ, succurrit ulterius altera remotior, & mediata actio contra fibras nerveæ, & musculuris tunicæ intestinorum: purgantia enim corpora a calore viscerum, a succis dissolventibus ventriculi, pancreatis, & hepatis atteruntur, & dissolvuntur in partes minimas, quæ porositates intestinorum penetrando effluviorum ad modum, tandem accedunt ad contactum nerveæ, & muscularis membranæ, aliarumque membranarum intesti-

testinalium : Hic ergo suos contactus, impulsus, ac vires exercendo solicitant, & irritant fibras membranæ potissimum nerveæ, & muscularis : Vel ergo effluvia hæc opportune solicitant, & irritant fibras, vel leviter. Si leviter, nullæ, aut quasi nullæ secuturæ erunt e glandulis secretiones materierum, nullæque, aut quasi nullæ purgationes : Si vero opportune solicitant, ac stimulant, tunc sequi debebunt a potentiis effluviorum tangentium impetus, & impulsus, a quibus impulsibus fibræ primario distractæ fiunt, mox successive, ut diximus, redduntur contractæ. Cum autem effluvia successive exeuntia a corporibus purgantibus agant in fibras nerveas, & musculares &c. in ratione reciproca quadratorum, distantiarum a centro corporis, a quo effluvia illa emanant; ideo si hæc pervenerint ad contactum fibrarum nervearum, postea ad contactum fibrarum muscularium, & contra has fibras in tali ratione reciproca impetum, & nisum fecerint, necessario fibra membranæ nerveæ majorem distentionem, fibra vero membranæ muscularis minorem distentionem, seu curvam quandam inflexionem minorem pati, ac sustinere debebunt, sed per 4. Prop. hujus, quælibet distractio fibræ facta a potentia impellente est proxime in ratione composita ex ratione directa potentiæ impellentis, directa longitudinum singularum fibrarum, & reciproca ratione crassitierum, seu basium earundem : ergo constabit quam varia futura sint momenta distractionum singularum istarum fibrarum nervearum, & muscularium : Cum autem post curvas distractiones fibrarum superveniant, & succedant similes, & æquales contractiones, & restitutiones earundem, & sic successive similiter, & æqualiter agere, & reagere debeant distractiones, & contractiones fibrarum; ergo patebit quot, & quanta successiva momenta percussionum ferre, ac sustinere debeant glandulæ adjacentes per totam nerveæ membranæ, aliarumque membranarum superficiem distributæ a fibris membranæ nerveæ, & muscularis aliarumque membranarum impellentibus, & percutientibus. Hinc consequuntur simili ratione impulsuum, & contractionum glandularum intestinalium successive excretiones materierum contentarum in glandulis ipsis, ut antea satis exposuimus : Cum ergo excretiones materierum e glandulis intestinalibus, fiant ab immediato opere medicamentorum agentium, & reagentium in villos membranæ villosæ, seu papilIaris, & a remotiori, seu mediata actione ipsorum corporum purgantium agentium, & reagentium per effluvia, seu per minimas particulas ipsorum contra fibras membranæ nerveæ, & muscularis &c., patebit excretiones, & separationes materierum e glandulis intestinalibus consequi a ratione composita virium, & momentorum corporum stimulantium, aut solicitantium opportune villos opere immediato, & opere mediato per effluvia corporum eorundem contra fibras omnes intestinorum.

48. Hic placeat animadvertere nos pro excretionibus opportune exequendis e glandulis intestinalibus semper supposuisse solicitationem, seu stimulum contra villos membranæ villosæ, vel contra fibras membranæ nerveæ, & muscularis esse opportune validam; ita ut sequatur distractio fibrarum membranearum, & deinde consequatur contractio æqualis, & proportionalis earundem, ita ut ab actione, & reactione istorum organorum eveniat oscillatio fibrarum, & glandularum cum solicito motu peristaltico intestinorum. Cæterum si vires, ac momenta purgantium medicamentorum validissima, ac fortissima fuerint, ut sustineant semper statum tonicum, statum convulsivæ contractionis in fibris membranæ papillaris, ita ut non sequantur inde homologæ, & æquales distractiones, & contractiones reliquarum membranarum; Vel si effluvia medicamentorum tam fortia, tam valida sint, ut violenter agant in fibras omnium membranarum, ut fibræ coactæ sint sustinere statum tonicum distractionis, aut contractionis, tunc statuto vel tonico statu distractionis, vel convulsivæ contractionis in fibris intestinalibus parum, aut nihil oscillantibus inertia fiet motus peristaltici, aut ablatio ejusdem, cum parvitate, ac nullitate excretionum e glandulis intestinorum; Experimur idcirco validissima, & fortissima medicamenta purgantia supra vires talium fibrarum intestinalium parere dolores intestinorum, & abdominis, non autem separationes, aut excretiones materierum majori periculo ægrotantium. Summo itaque studio fugienda sunt medicamenta hæc purgantia ut elaterium, gutta gummæ, scammonea, & magisteria, &c. variæ indolis, ac altæ dosis, pariterque nonnulla antimonialia, & mercurialia, potissimum si hæc exercere velimus in languidis, & inertibus fluidorum, & solidorum constitutionibus, in

in teneris, & senilibus ætatibus, aut in morbo fractis: Aliquando tamen permittenda sunt, immo consulenda quotiescunque fuerit densa admodum, & viscida in ventriculo, & intestinis humorum tenacitas, si temperies ægrotantium fuerit valida, ac fortis, si ætas virescens, aut consistens, si solida fibrosa intestinorum fuerint veluti paralytica reddita, & cum morbus solicitam purgationem postulaverit; tunc enim similia purgantia esse poterunt fluidis densioribus, & solidis proportionalia. Quamobrem praxis, & prudentia Medici semper vocanda est in judicium pro necessaria, opportuna, ac prudenti electione medicamentorum.

DISSSERTATIO V.

De purgantibus opere Fluidorum, & Solidorum, & cur aliqua Medicamenta elective operari videantur.

49. SAtis, ut puto, ostendimus purgantia medicamenta immediatis, & mediatis viribus agere, & reagere contra solida intestinorum, aut materierum excretiones sequi debeant e glandulis intestinalibus: Modo ordo postulat, ut ultro consideremus tales separationes non solum haberi ab opere solidorum, verum etiam simul & semel ab opere medicamentorum agentium, & reagentium contra solida, & liquida animalium: Minimæ itaque purgantium medicamentorum particulæ, sive effluvia per orificia vasorum lacteorum chylum, lympham, sanguinem, aliosque succos ulterius ingrediuntur, aut ingredi conantur: Ingressa autem cum fuerint facto intimo contactu cum particulis fluidorum rotando circa proprios axes asperis suis superficiebus dividunt particulas fluida componentes, partes filamentosas scindunt, & compagem crassarum particularum, & unionem nimis arctam cum tenuibus, ac fluidis aut minuunt, aut laxant, aut tollunt, laxata compage, aut imminuta, aut ablata particularum humoralium inter se majori, & celeriori motu circulationes suas ineunt una cum partitulis purgantium medicamentorum, & ad glandulas intestinales facilius, & promptius simul deferuntur: facta enim suppositione totam massam sanguinis esse proxime æqualem libris 24. & cor singula systole expellere unicam sanguinis unciam, pariterque pulsationes cordis juxta Bartolinum singula hora ascendere proxime ad numerum 4400 facile ostendimus num. 42. totam sanguinis massam purgantibus particulis permixtam per cor 17 vicibus singula hora proxime esse circulandam, consequenter totidem vicibus singula hora per intestina esse proxime deferendam. Si itaque tam facile, tam prompte tota, aut quasi tota massa sanguinis ad intestina deferatur, constabit cur a medicamentis purgantibus agentibus, & reagentibus contra fibras intestinales tot ac tantæ separationes materierum evenire debeant; evacuatis enim prima vice glandulis intestinalibus facile a repetitis circulationibus denuo replentur, & denuo solicitantur, irritanturque glandulæ ipsæ a permixtis particulis medicamentorum, sicque novam parant, & paratam solicitant excernendæ materiæ quantitatem.

50. Tanto autem parandæ, & excernendæ materiæ instituto juvat ulterius frequentia oscillationum, quæ a purgantium particulis vasibus continentibus communicatur: Vasa enim continentia continuo solicitata a particulis medicamentorum, quæ fluidis permiscentur, celeriori motu oscillationum oscillant; transeunt itaque frequenter a sectionibus majoribus ad minores, & rursus solicite ad majores sectiones restituuntur, communicando frequentiores impetus fluidis contentis: cum autem fluida celeriori velocitate mota excerni debeant, ac separari, ex mechanicis, ab orificiis vasorum, aut glandularum in ratione composita quantitatum, & velocitatum fluidorum, (aut juxta nonnullos quadrati velocitatis ipsorum), & orificiorum vasorum, ideo in frequentiori motu oscillatorio vasorum cum æqualibus temporibus majores promoveantur humorum quantitates, majoresque pariter velocitates ipsorum, certe copiosiores humorum quantitates ab iisdem, similibusque glandularum orificiis eeunt excernendæ.

51. Quod si argumentum hoc sedulo expendere velimus, patebit aliam præstantissimam supra modum conferre ad feliciorem humorum separationem: ut autem hanc causam clariori methodo exponamus, necesse est præmittere nonnulla desumpta ab experimentali Philosophia: Corpora videlicet aquea, sive, ut Chimicis vocibus utar, menstrua aquosa apta esse non solum ad salium dissolutionem, verum etiam ad dissolvendas substantias resinosas, ut gummi

Arabicum, Tragacanthum, Bdellium, Ammoniacum, & similia; corpora vero sulphurea ad penetrandas, dissolvendasque sulphureas pariter materias esse disposita; sic oleum terebinthinæ penetrat sulphur commune, aperit, & solvit: ita corpora salino-sulphurea opportuna esse ad omnia quoque salino-sulphurea composita dividenda, & dissolvenda, omnia denique corpora salina tantummodo valere ad salinas potissimum massas penetrandas, ac divellendas, ut universa Philosophorum, & Chimicorum experimenta ultro confirmant; deinde apertum est singula viscera machinæ animalis eo esse instituta, ut peculiares succos secernant e glandulis viscerum mole, figura, & motu dissimilibus, sed proportionalibus pro diversi generis succorum separatione a massa sanguinis, ut prima parte Mechanices Morborum num. 8. & sequentibus satis exposuimus, & ut universa naturæ phænomena satis superque ostendunt.

52. Hisce præmissis, ingrediatur gratia exempli rhabarbarum ventriculi capacitatem, hoc quidem dissolutum a salinis ventriculi cuneis, & a reliquis componentibus succum biliosum, & pancreaticum, & in minimas particulas redactum chylum, lympham, & sanguinem penetrat: certe quaquaversus in solida, & fluida agens separationes quidem in genere potens est exercere; verum eo tempore quo opere circulationis hepaticas glandulas penetrat, hic potissimum statuere experimur specifica, & præstantiora sua momenta, ac validiores suas vires: constat enim ab effectis opere rhabarbari biliosas potissimum particulas sollicite, & copiose eliminari supra reliquos succos animalis: cum autem ex chimica analysi bilis multo abundet sale, & sulphure, ergo cum salino sulphurea composita facilius, & promptius dissolutionem patiantur a corporibus pariter salino-sulphureis, colligere jure possumus elementa rhabarbarum componentia potissimum esse salino-sulphurea, & ab homogeneis succis biliosis facilem, ac majorem pati posse dissolutionem. Cum itaque rhabarbari particulæ hepaticam substantiam fuerint ingressæ, hic potissimum facta mixtione istorum corporum homologorum inter se vires, ac momenta istorum majora reddenda erunt, & primo succus biliosus in hepate facile esse potest ad modum menstrui dissolventis rhabarbarum, bilis enim solvens, & rhabarbarum solvendum sunt, ut diximus, ambo homologa, & homogenea corpora inter se, videlicet salino-sulphurea; Hinc rhabarbarum a particulis biliosis magis magisque in hepaticis glandulis fractum, ac dissolutum, & copiosiores successive particulas emittens, aptum erit tali specifico nisu, ac impetu sollicitare fibras glandularum hepaticarum, itaut a talibus specificis oscillationibus fibrarum sequi debeant majores, & copiosiores secretiones corporum biliosorum, quæ sint talibus fibrarum motibus, seu oscillationibus proportionalia. Secunda methodus specificæ actionis, & reactionis inter rhabarbarum, & succum biliosum talis quoque esse poterit: sulphureæ enim bilis particulæ suo pollent elatere; ergo facta mixtione, & unione particularum elasticarum bilis cum elasticis particulis rhabarbari & facto ulterius nexu salium unius cum salibus alterius vires augeri debebunt proxime in ratione composita ex ratione numeri particularum elasticarum, & salinarum compositi biliosi, & particularum elasticarum, & salinarum rhabarbari, & ratione motuum utrorumque; quare facta mixtione, & unione particularum bilis cum particulis rhabarbari, vires ac momenta hujus specifici compositi in tali ratione composita augenda erunt. Quamobrem ab hisce specificis viribus, ac momentis facto frequentiori, ac potentiori stimulo contra glandulas hepaticas frequentiores pariter, & potentiores oscillationes specificæ glandularum hepaticarum erunt secuturæ ad ulteriorem bilis ab hepate separationem, ut num. 10. primæ Partis Mechanices Morborum indicavimus: hisce probabiliter legibus innixa fuit veterum Medicorum opinio, quæ medicamenta elective purgantia decreverat; ab hac enim duplici methodo agendi, & reagendi medicamenta elective purgantia vires suas ostendere videbantur.

53. Neque dicas a rhabarbari particulis excitari posse actionem separationis in aliis quoque visceribus, ut in pancreate, mesenterio, renibus, ac in hepate promota fuerat; eo quia quamvis aliqua excretio aliarum materierum in aliis visceribus excitari possit ab opere particularum rhabarbari; nihilominus secretio aliarum particularum in cæteris visceribus multo minor, ac levior futura erit secretione biliosarum particularum facienda in hepate a specifico opere rhabarbari; numeri enim particularum biliosarum specifico sale, ac specifico sul-

phu-

phure prædictarum homogenearum sali, & sulphuri rhabarbari multo majores sunt in hepate, quam in reliquis visceribus, consequenter corpora biliosa agentia, & reagentia contra homologas rhabarbari particulas in ratione composita majori numeri salis, & sulphuris biliosis, & ratione elateris sulphuris ejusdem majoribus quoque viribus, ac momentis in hepate erunt operatura: vicissim cum a phænomenis medicis habeamus rhabarbarum facilius, & potentius agere, & reagere figura, motu, & elatere pro majori secretione bilis ab hepate, quam reliquorum humorum a reliquis quoque visceribus; ergo colligere jure ac merito possumus specificas actiones, & reactiones rhabarbari contra biliosas particulas, & specificas actiones, & reactiones particularum biliosarum contra rhabarbarum se haberet ut menstrua inter se vicissim proportionalia, ad mutuam inter se dissolutionem exequendam. Ex mechanicis enim edocti sumus effectus semper esse causis suis adæquate proportionales; hinc opere rhabarbari per omnia licet viscera circulantis majores quidem quantitates biliosæ materiæ, quam reliquorum humorum (quarum aliquid concedimus separari posse) erunt majori numero in hepate secernendæ, ob majorem rhabarbari cum fibrosis particulis proportionem, & homogeneitatem.

54. Similiter ratiocinari poterimus, si considerare voluerimus actiones, & reactiones eorum purgantium, quæ a Medicis *Phlegmagoga* dicuntur, in quorum classe sunt mechoacanna, jalappa, agaricum, turbit, hermodactilus, ireos, esula, colocynthis, &c. Hæc primario serum solvunt, & promovent duplici pariter methododo, quarum prima respicit phlegmagoga, hæc medicamenta relate ad serum secernendum; secunda respicit serum ipsum relate ad exposita medicamenta. Primo itaque medicamenta phlegmagoga apta sunt asperis suorum salium superficiebus circa proprios axes rotantibus fibrosam sanguinis, & seri concrescibilis texturam penetrare, laxare, aut scindere, qua magis aperta ac dissoluta fluidior seri portio copiosior fluenda erit, & facilius per intestinales glandulas secernenda: deinde probabile est phlegmagoga elementa cum ad intestinales cellulas delata fuerint opere circulationis, hic juxta suorum angulorum, ac motuum differentias specificis motibus solicitare fibras glandularum intestinalium, qua facta solicitatione, specificæ, ac determinatæ in fibris eveniunt oscillationes seri molibus, figuris, ac motibus proportionales; etenim, per primam propositionem hujus, motus fibrarum semper sequi debent in statu naturali juxta impressiones corporum impellentium: cum autem a specificis oscillationibus fibrarum glandularium secernenda sint a sanguine illa potissimum elementa, quæ specificis oscillationibus fibrarum mole, figura, & motu proportionalia sint (ut prima Parte Mechanices Morborum numero 8. ostendimus); ergo patebit a phlegmagogis specifica actione, & reactione solicitantibus fibras glandularum intestinalium secuturas esse copiosiores seri a sanguine separationes determinatis illis glandularum intestinalium oscillationibus proportionales; quare materiæ serosæ copiosius separatæ in cavitatibus intestinorum evomendæ erunt. Ulterius judicari probabiliter potest elementa corporis phlegmagogi facilius, & promptius adhærere, & uniri sero, & corporibus seri, quam reliquis componentibus massam sanguinis, ea videlicet ratione, qua experimur mercurium facilius, & promptius uniri auro, quam reliquis mineralibus, & solas auri particulas potentissime penetrare, ac scindere. Ita edocemur plantas, & plantarum radices enutriri singulas, & crescere ex determinatis succorum a terra extractorum corporibus ipsis adhærentibus, utpote ipsismet plantis proportionalibus, & homogeneis, rejecto ut plurimum aliorum corporum consortio. Quamobrem elementa corporis phlegmagogi facilius alligata, & unita sero, & seri particulis, factoque augmento molium, & virium inter se efficiunt faciliorem penetrationem glandularum, ut qua data porta exeant majori numero serositates cum pauco aliorum corporum consortio; hinc a phlegmagogo corpore plus fluidi seri, plus seri concrescibilis promoventur, & feruntur extorsum, quam reliqua elementa massam sanguinis componentia promoveantur. Juxta tales fortasse naturæ leges veteres Medici phlegmagoga hæc medicamenta elective purgare serum, & aquas arbitrati sunt.

55. Modo expendere debemus serum ipsum relate ad exposita medicamenta. Serum enim enim ex Chimicis haberi potest ut aqueum menstruum non solum ad penetranda, & dissolvenda ea corpora salini generis, quæ seri particulis proportione respondent; verum etiam ad penetrandas, & dissol-

dissolvendas illas resinosas texturas, quæ mole, figura, & porositatibus aptæ sunt excipere subtiles lymphæ sphærulas, & volatiliores lymphatici salis particulas dissolutioni specificarum resinarum resinarum institutas: hinc ab hoc aqueo menstruo specificis salibus composito penetratur, & rumpitur non solum mechoacanna, jalappa, agaricum &c. verum etiam penetrantur, & divelluntur resinosæ quædam substantiæ, ut terebinthina, gummi arabicum, ammoniacum, sagapenum, sacrocolla, & his similia, quibus penetratis, ac dissolutis a salino hoc aqueo fluido elementa sanguinis, aliorumque corporum quoad molem imminuuntur in ratione cubica, quo vero ad superficies in ratione quadrata; quamobrem quoad molem multo leviora, & mobiliora redduntur, quo vero ad superficies hæ remanent majores, quæ sustinendo majores contactus cum particulis aqueis, necessario majorem adhæsionem, & unionem efficiendo cum aqueis particulis, ab hisce aqueis sphærulis, aut quasi sphærulis facilitatem motus excipiunt, ut glandulæ, aut renales, aut utræque a majori motu corporum transeuntium laxatæ, dilatatæ, & apertæ serosis potissimum fluidis viam parent.

56. Hæc data opportunitate discendi de medicamentis, quæ elective operari videntur, nolo dissimulare exponere probabilem rationem, propter quam experimur nonnulla vegetabilia, ut hellenium mures enecare, nucem vomicam canes occidere, reliquis animalibus illæsis; nonnulla vero ab animalibus desumpta, ut cantharides vesicam humanam specifice lædere, & urinas promovere, reliquis visceribus sine noxa remanentibus; denique nonnulla mineralia, ut mercurium, fauces irritare, & erodere, & salivationem ut plurimum promovere. Hæc phænomena clare ostendunt variam esse texturam, & compositionem principiorum sanguineas massas componentium juxta varias animalium species; quamobrem particulæ componentes hellenium permixtæ cum sanguine murium facile elaborant moles, quæ in hisce animalibus sunt pondere, superficie, figura, & motu quodammodo veneficæ; & solummodo fluidis per mures circulantibus inimicæ: Nux vomica permixta cum sanguine canum, & felium componere facile possunt particulas, quæ se habent mole, pondere, superficie, figura, motu; & elatere veneni ad modum pro solis canibus, & felibus enecandis; similiter cantharides sine noxa mixtionem inire possunt cum sanguine humano; cum vero istæ aut in renibus, aut in vesica unionem fecerint cum tali determinato numero salis armonicalis urinam componentis, tunc tales moles componi possunt, quæ pondere, superficie ac figura, stygiam veluti indolem acquirant, aptam renales glandulas, aut vesicam potentissime lacerare, urinarum mucos dissolvere, & urinas validissime promovere. Sphærulæ pariter mercurii cum ex natura figurarum sphæricarum semper in motu esse debeant, ideo sine noxa cum fluidis possunt permisceri, & circulare: cum autem mercurius experiatur ab effectis a saliva præsertim hominis jejuni aliquantulum detineri, ac firmari, propterea mercurius cum ad loca salivaria, aut ad loca salivæ analoga pervenerit, hic mora, & quiete acquisita, & hac data occasione quietis a salivæ salibus undequaque circumscriptus, relicta figura sphærica poligonam figuram acquirit, propter quam in hisce locis majorem moram faciens, & firmitatem acquirens, majores vires, ac momenta exerceri pondere, & aspera superficie, quam a corporibus circumscribentibus sibi comparaverat, parta faucium, oris, aliarumque partium erosione, & copiosa salivæ separatione: Similia quoque phænomena in chimicis manifesta esse videntur, sulphureæ enim particulæ unitæ particulis nitrosis, aut vitriolicis tali numero ac mole inter se arsenicale compositum elaborant, quod veneni ad modum operatur contra fluida, & solida, quamvis, componentes particulæ sejunctim sumptæ omnino sint innocuæ; similiter ex miscella spiritus nitri cum spiritu vitrioli tertia quædam substantia emergit, quam aquam stygiam appellamus validissime erodentem, quantumvis componentia sejunctim accepta beneficia non lethalia esse experiantur. Ex his colligere possumus specifica phænomena purgationum in animalibus, ut plurimum contingere, quotiescunque determinata fluida cum determinatis, ac specificis corporibus, ut fluidis alterius generis copulentur determinatis in locis machinæ animalis: hisce enim in locis specifica fieri possunt ex determinata mixtione, & unione corporum composita quædam, quæ ob nova pondera, novas superficies, figuras, ac motus peculiares actiones, & reactiones exerceant, a quibus determinatæ separationes humorum sive bonæ, sive malæ consequi debeant, aut ne-

nesi-

nescio, aut detrimento animalium; quamobrem quæ diximus de rhabarbaro, ut plurimum expellente biliosas materias, quæ de jalappa, mechoacanna, hermodactilis &c. seu de phlegmagogis expellentibus ut plurimum a glandulis intestinalibus serositates, simili lege, ratione, ac methodo de quibuscunque aliis medicamentis dicendum erit specificas actiones, & reactiones contra peculiaria fluida, & solida corporis exercentia, specificas materierum separationes promotura.

57. Quærendum denique est, cur post purgationes alvus styptica soleat remanere; facile autem quæsito satisfacere poterimus, si considerabimus ab opere medicamentorum solicitantium, & stimulantium fibras, & glandulas intestinorum, has coactas esse frequentissime, & celerrime oscillare, consequenter motum peristalticum intestinorum factum fuisse celerrimum, ac frequentissimum: quare cum a celeriori, & frequentiori motu sequantur necessario majores effusiones fluidorum non solum præternaturalium, & elasticorum succi nervei, ideo hisce majori numero effusis, ac deperditis fibræ omnes, & glandulæ intestinales laxatæ, enervatæ, & in statu inertiæ reddendæ erunt; quamobrem post purgationes glandulæ, & fibræ lentescendo in suis oscillationibus tarde, ac lente separationes, & excretiones materierum imposterum erunt paraturæ, ita ut post purgationes alvus styptica reddenda sit. Accedit quod in purgatione major seri copia excernitur, quam necessitas postulat, hinc multo minor copia remanet post purgationes, fibræ, & glandulæ intestinorum magis exiccatæ, & aridæ redduntur, hinc minus aptæ fiunt ad opportunos, ac validos motus oscillatorios, seu peristalticos exercendos pro materierum separatione, proinde alvus styptica erit secutura.

DISSERTATIO VI.

De Medicamentis Vomitum excitantibus.

58. Corporis purgationes potissimum fiunt; aut per medicamenta alvum moventia, aut per medicamenta vomitum excitantia. Cum vero de purgantibus per alvum in antecedentibus dissertationibus actum fuerit, ideo ordo rei agendæ postulat, ut in præsenti de medicamentis vomitum excitantibus acturi simus. Hic autem de vomitoriis acturi, solummodo considerabimus illas causas vomitus, quæ a medicamentorum stimulo cognoscendæ sunt: negligimus itaque vomitum illum, qui a vertigine, a vulneribus, a motu insueto corporis, ut in rheda, in navi &c. quæ causæ vomitus facile referri possunt ad illas causas, quas a medicamentorum irritatione partas esse inferius ostendemus. Cum ergo actiones medicamentorum per vomitum nullo modo explicari justo possint, nisi præmittamus ea, quæ ab Anatomicis necessaria esse judicantur, ideo juxta celeberrimum Heisterum considerabimus: *Ventriculum sub figura utriculi lusorii, quia quadruplici numero membranarum munitus est. Prima itaque istarum membranacea est, cujus fibræ transversæ procedunt. Secunda musculosa, in qua fibrarum ordo varius est, & quasi inextricabilis; quædam enim quasi circulares a parte superiori ad inferiorem descendunt, aliæ in superiori ventriculi parte inter utrunque orificium, aliæ a sinistro latere ad dexterum oblique excurrunt, quædam orificia ambiunt. Tertia nervea rugas efficiens multis vasis sanguiferis, & parvis liquidum gastricum secernentibus instructa. Quarta villosa, tenuis, porosa præcedenti nerveæ arcte adhærens;* Per hanc tunicam etiam quandoque oscula excretoria hiare glandularum ventriculi prope antrum pylori celeberrimus Morganius adnotavit. Adversa. Anatom. 3. pag. 6. *Præterea adsunt arteriæ gastricæ ad venam portæ tendentes: ubi notanda sunt vasa brevia ad ramum splenicum abeuntia, & vena coronaria ventriculum ambiens. Nervi deinde circa sinistrum orificium intrantes a pari vago admodum insignes sunt, hinc adeo sensibile redditur sinistrum ventriculi orificium, denique vasa lymphatica ad receptaculum chyli abeunt. Ventriculus duo obtinet orificia, sinistrum unum cum gula continuum, multisque rugis instructum, quod longe altius est dextero, dexterum vero, qui pylorus appellatur cum intestinis alligatur, quo in loco adest singularis valvula ventriculi, qui anteriora spectat.*

59. Prudentissimus itaque Clinicus vel naturæ, vel morbi necessitate imperet ægrotantibus assumere vomitoria, brevi tempore particulæ vomitorii vel pondere vel aspera superficie, vel motu, vel vi ex hisce omnibus composita, unitæ etiam succis facile sa-

sinis

linis, qui a nervea membrana ventriculi continuo ſeparantur pro penetratione, & diſſolutione ciborum, elaborant potentiſſimas vires in ratione compoſita ponderum, ſuperficierum, & motuum corporum permixtorum inter ſe; quamobrem tali ratione agentia, & reagentia vomitoria primo ſtimulant membranam villoſam, quæ cum membranæ nerveæ arcte adhæreat, ſtatim nervea membrana conſenſu facto ſtimulatur. Cum vero ſtimulus vomitorii fiat a continuo contactu ejuſdem ſupra membranam villoſam; ideo & nervea membrana continuos ſtimulos excipiens, & ſuſtinens multo majores exercet contractiones, quam diſtractiones: hic animadvertendum eſt nerveam membranam emittere fibrillas nerveas quaquaverſus per ſpatia proximæ membranæ muſculoſæ pro neceſſario motu ejuſdem; quamobrem cum muſcularis membrana duplici fibrarum ordine donata ſit, quorum alter circularis eſt a parte ſuperiori ad inferiorem deſcendens, altera vero oblique ſive ſpiraliter varias directiones motus deſcribens; ideo ambo iſti fibrarum ordines primario ſtatuent convulſivas ventriculi anomalias.

60. Et primo cum membrana nervea continuos ſtimulos ſuſtinens a villoſa communicatos coacta ſit multo majores pati contractionis gradus, quam moveri motibus diſtractionis; ideo & membrana ſubſequens muſcularis omnimodam relationem habens cum nervea criſpationem, & contractionem ferre debebit; hinc ſtatim circularium fibrarum ordo membranæ muſcularis ſtatum contractionis acquirens parat ſectionem minorem ventriculo, cum autem iſte tranſitus ventriculi a ſectione majori ad minorem fieri non poſſit ſine neceſſaria fundi elevatione verſus ſiniſtrum ventriculi orificium; ergo contenta omnia in ventriculo verſus gulam primo elevari coacta erunt. Etenim cum fibræ circulares verſus pylorum multo ſint minoris diametri, quam ſint fibræ circulares fundi ventriculi, idcirco cum circulares ſectiones ex geometricis decreſcant ſemper in ratione quadrata ſuorum diametrorum, profecto cum ſectio pylori, ſeu dexteri orificii ſub minori, aut minimo diametro contenta ſtricta fuerit, ac clauſa, adhuc ſectio fundi ventriculi ſub multo majori diametro remanebit ſatis aperta, ac dilatata, quare dexterum ventriculi orificium arctiſſime conſtrictum, & clauſum impediet, ne contenta in ventriculo obſundum elevatum, & proportionaliter conſtrictum per inteſtina tranſmittantur, quin immo materiæ contentæ verſus fundum, & ſiniſtrum ventriculi orificium expulſæ, & hiſce in locis ſuas irritationes ultro exercentes tandem aliquando fundum ventriculi fortiter, & convulſive contrahunt, & adaucta fundi anguſtia cogunt materias contentas violenter impelli ſurſum parto vomitu. Ulterius tanto operi conſtrictionis pylori, & fundi ventriculi conſpirat proportionalis contractio fibrarum pariter obliquarum, ſeu ſpiralium, a quarum viribus fortiſſime conſtrictionem circularium ſuſtineri, & conſervari neceſſe erit. Cum itaque totus ventriculi fundus ab aſſidua irritatione contractus, & criſpatus convulſive ſurſum elevetur, & pylorus, ſeu dexterum orificium fortiſſime conſtrictum, & omnino clauſum reddatur; ergo impedito motu materierum per inteſtina, opus erit contentas materias, & fortiter compreſſas a capacitate ventriculi jam decreſcente in ratione quadrata diametrorum fibrarum circularium per dexterum ventriculi orificium ſurſum violenter eſſe expellendas.

61. Verum ſentio in hac re arguentes, ſi a ſtimulo vomitorii irritantur continuo fibræ ventriculi, cujus irritationis opere ſtringitur, & contrahitur pylorus; ergo ab eadem cauſa irritante ſtringendum quoque erit orificium ſiniſtrum ipſi gulæ continuum: quapropter materiæ contentæ neque ſurſum per vomitum, neque deorſum per inteſtina erunt expellendæ. Optima quidem dubitatio; & ſane ſi ea proportione fibræ ſiniſtri orificii plurimis nervis ſtipatæ redderentur contractæ, ac reddantur ſtrictæ & clauſæ fibræ dexteri orificii, ſeu pylori, proculdubio materiæ contentæ læthali vitæ periculo neque ſurſum per vomitum, neque deorſum per inteſtina moveri potuiſſent: ſed violenter in ventriculo detentæ graviſſima ventriculi tormina, convulſiones, aliquando inflammationes cum lypiria febri producerent. Verum debemus animadvertere ſiniſtrum ventriculi orificium cum gula continuum multo altius eſſe dextero, ſive pyloro, quare contentæ materiæ pondere ſuo occupant primo fundum ventriculi, deinde facilius, & promptius pylorum, non ſolum quia hic eſt ſiniſtro humilior, verum etiam quia motus periſtalticus fibrarum ventriculi a gula ad pylorum ſucceſſive dirigitur; cum itaque a pondere materierum potiſſimum pylorus, & pars fundi verſus pylorum teneantur, ideo

ideo facta in hisce locis majori densitate, pondere, & asperiori graviorique contactu corporum ingestorum, multo magis contentæ materiæ stimulabunt pylorum & partem fundi pylorum versus, quam reliquas partes a pyloro remotiores; hinc in dextero orificio, & partibus huic proximis major contractio, majorque convulsio erunt secuturæ; effectus enim sunt causis suis adæquatis proportionales, quare effectus contractionis, & convulsionis in partibus pylori majores, & validiores ac continui esse debebunt, in quibus causæ irritantes, ac stimulantes fuerint pondere, densitate, & asperiori contactu majores, validiores, & continuæ; quamobrem in spatiis pylori validiori excitato motu convulsionis molestæ istæ materies sursum, seu gulam versus erunt impellendæ, versus quam sola major porta aperta remanet, seu minor resistentia concessa est parto vomitu, ut etiam antecedenti numero indicavimus.

62. Talis elevationis necessitas gulam versus materierum molestarum ventriculo ultro consequitur a motu pressionis sursum totius abdominis opere nervorum paris vagi, qui cum membrana nervea communionem habent; isti enim effusi per abdomen totum convulsiva contractione acquisita sursum elevant viscera abdominis, intestina, musculos &c. quæ omnia simul impetu facto in ventriculum contentas materias sursum per gulam validissime ulterius urgent ad majorem vomitus generationem.

63. Præter hæc Mechanicæ leges supramodum favent tam necessariæ elevationi materierum gulam versus, & per gulam ipsam. Cum enim pultacea materies sit quid compositum ex corporibus solidis, & fluidis, elasticis, & non elasticis, & compressio massæ chylaceæ in minus volumen per pressionem factam ab elevatione, & constrictione fundi ventriculi, & dexteri orificii: pariterque cum elasticitates corporum elasticorum sint viribus comprimentibus quam proxime proportionales; ergo cum in elevato fundo ventriculi, & in spatio præcipue dexteri orificii fiat, cæteris paribus, major pressio, & coarctatio chylosæ materiæ, necessario elementa elastica sulphurum aëris, & flatuum componentia hanc pultaceam substantiam majorem, ceteris paribus, elaterem acquirere debebunt pylorum versus, & in parte fundi ventriculi pyloro proxima. Quamobrem cum elasticæ particulæ pervenerint ad ultimum terminum suæ compressionis in hisce partibus pylori, & pyloro proximis, cogentur talem violentum dilatationis nisum sibi comparare, passis compressionibus proportionalem: cum vero nullum majus spatium occupandum remaneat, nisi versus sinistrum orificium, seu gulam versus, versus quam majus spatium apertum est, minorque occurrit resistentia; ergo major dilatatio, & potentior rarefactio ejusdem massæ chylaceæ vi caloris interni, & externi acquisita facienda jure erit gulam versus; principio autem gulæ occupato ultro augetur necessitas expediti motus materiæ ascendendæ, aut ascendentis per æsophagum. Etenim æsophagus est canalis membranosus multo angustior ventriculo; quare ex mechanicis cum velocitates corporum fluentium sint in ratione reciproca sectionum canalium; ergo facta pressione fluidi chylacei a compressione communicata ventriculo, motus materiæ chylaceæ in latiore spatio ventriculi ad motum ejusdem materiæ chylaceæ jam occupantis minorem gulæ capacitatem, ac sectionem, erit reciproce, aut quasi reciproce ut major motus per minorem capacitatem gulæ, ad minorem motum per latius spatium ventriculi; propterea manifestum erit quanto majori motu, & quanta majori velocitate chylacea materies, quantumvis leviter mota in ventriculo coacta sit majori velocitate moveri per æsophagum, quotiescunque ob passam pressionem in ventriculo, & versus sinistrum orificium impulsa, gulæ principium ingressa fuerit: motus itaque chylaceæ materiæ per æsophagum, seu vomitus expeditus, & promptus necessario erit futurus.

64. Modo arduum phenomenon explicandum remanet, quod medicam praxim agens aliquando vidi mirabundus. Aderat monialis, quæ pisces talis speciei nullatenus in ventriculo detinere poterat, coacta erat post aliquod tempus cum vomitu solos pisces sine reliquis ut plurimum cibariis emittere: cognovi Medicum qui carnem suillam quantumvis plurimis cibis permixtam, attamen hanc tantummodo evomebat; quamvis argumentum hoc salebrosum esse videatur, nihilominus probabilia cogitanti occurrit mihi considerare naturam præstantissimam sui ipsius conservatricem separare a glandulis nerveæ membranæ ventriculi succos variæ indolis compositos ex particulis aqueis, sulphureis, & salinis diversæ molis, ponderis, & figuræ, quæ salium particula

culæ se habeant ut cunei multiplicium superficierum, & angulorum, ut juxta multiplices ciborum dissolvendorum differentias singularia, & specifica veluti menstrua penetrantia, & dissolventia cibos haberentur: sicut enim in Chimicis, ut num. 51. innuimus, singula corpora penetrantur, & dissolvuntur a similibus, & homogeneis, sicut aqua fortis argentum, reggia vero aurum, & acetum plumbum penetrant, ac solvunt; ita cum præcipua actio ventriculi sit penetratio, & dissolutio ciborum opere potissimum succorum, qui a glandulis nerveæ membranæ ventriculi continuo secernuntur, facile erit judicare naturam artis magistram tam admirandum opus penetrationis, & dissolutionis ciborum obtinere posse beneficio, & opere specificæ differentiæ corporum agentium, & reagentium contra cibos in ventriculo contentos, ita ut similia, & homogenea a similibus, & homogeneis præcipue penetrentur, & scindantur; a dissimilibus vero, & heterogeneis aut imperfectam, aut ægram, aut nullam penetrationem, & dissolutionem acquirant: hinc juxta leges naturæ amantis proportiones corporum, figurarum, porositatum, & motuum eorundem inter se manifestum erit multiplicia corpora, dissolventia, quæ promiscue separantur a glandulis ventriculi quoad potentiam apta esse cibos penetrare, ac solvere, sed imperfecte, & languide; quo vero ad actum, seu ad usum specificum, & determinatum penetrationis, & dissolutionis eorum certum erit similia & homogenea solum a similibus pariter, & homogeneis quoad figuras, poros, & motus facilius, citius, & perfectius penetrari posse, ac dissolvi, ut physica experimenta a legibus naturæ petita omnino declarant.

65. Deinde considerandum est; quod ut specifica cibi differentia apte, & perfecte penetretur, & scindatur a specifica actione, & reactione particularum, sive cuneorum dissolventium, debet cibus iste aptus esse, ac dispositus ad intime se permiscendum cum reliquis ciborum particulis; a perfecta enim & intima miscella istius cum reliquis cogitur excipere quaquaversus percussiones particularum dissolventium, seu cuneorum, quorum auxilio penetratur & frangitur hæc specifica cibi differentia potissimum ab illis corporibus, aut cuneis salinis dissolventibus ipsi cibo dissolvendo similibus, & proportionalibus. Hisce præmissis, si aliqua cibi species extiterit in ventriculo, quæ non sit apta ad perfectam, ac necessariam mixtionem sibi comparandam cum reliquis ciborum particulis, & ulterius in ventriculo aut minora sint, aut languida, aut nulla existant corpora illa dissolventia, homogenea, & proportionalia specificæ illi speciei cibi dissolvendi; tunc illa cibi species non perfecte permixta cum reliquis, neque opportune poterit penetrari, frangi, ac dissolvi; Quamobrem hæc cibi species imperfecte, aut nullo modo mixta cum reliquis, neque dissoluta, & fracta, cæteris gravior, ac ponderosior remanere debebit, consequenter ventriculo molestior; gravior autem & ponderosior reddita cum fuerit, non poterit facile ac prompte moveri versus pylorum, versus quem tota materies chylosa naturali motu jam dissoluta, fluidior, & levior reddita paulatim movetur, & dirigitur, sed tali motui versus pylorum resistentiam feret gravitate ac pondere. Cum vero talis cibi species pondere, superficie, & præternaturali tarditate affecta, eveniat quoque supra modum molesta nerveis, & muscularibus fibris ventriculi, ideo facto eo potissimum in loco, cui materies illa adereat, ulterius stimulo, & excitata quadam affectione convulsiva ea lege contractionis promovebitur vomitus solius materiæ molestæ, & gravis, quam antea exposuimus evenire opere medicamentorum irritantium. Tali ulterius actioni vomitus solius materiæ molestæ ac gravis conspirat ipsamet actio, & passio animæ (quantum ex se est, & organa ipsi apte pareant); hæc enim intime compenetrata sensoriis suis cogitur moleste sentire, & graviter pati molestas, & graves suorum sensuum, & organorum affectiones; quare anima primario suas actiones exercens in cerebro & cerebello hic moleste, & graviter solicitata cogitur violenter solicitare, & proportionaliter impellere potissimum eas specificas fibrillas cerebri, & cerebelli, quæ relationem, & consensum habeat cum illis fibris ventriculi moleste, & graviter affectis a corpore illo molesto, & heterogeneo; quamobrem ultro promoventur, & augentur motus illi contractionis fibrarum nervearum, & muscularium ventriculi, qui sint ad specificam illam materiam naturæ gravem, ac molestam, volente anima, per vomitum expellendam proportionales. Quod si una cum corpore illo extraneo aliquid etiam materiæ pultaceæ per vomitum emittatur; profecto vel erit hoc quantitate paucum, vel

vel extraneo corpori arcte adhærens, vel quid ægræ dissolutum, & reliquis particulis gravius aptum evertere ut antea æquilibrium mixtionis materiæ pultaceæ, ideoque exposita methodo erit hoc quoque per vomitum expellendum. Hæc simili ratione eveniunt, qua experimur a fæbi particula dolio immissa everso æquilibrio mixtionis universas vini particulas excitari in violentissimos motus usque dum tota fæbi extranei expulsio secuta fuerit.

66. Quamvis vomitoria sæpe ac sæpius necessaria, & utilia esse videantur; nihilominus aliquando aut caute, aut nunquam erunt exercenda; si itaque ægrotantes non fuerint ad vomendum prompti, neque vomitionibus assueti, tunc vomitus vel caute tentandus erit, vel omittendus; verum si fuerit hæmoptisis, aut scapularum, aut thoracis naturalis angustia, tunc a vomitoriis abstineri oportet. In pariter si ætas tenera, si constitutio ventriculi languida, si inedia præcedens fuerint, & vires fuerint enervatæ, & fractæ, tunc penitus debemus a vomitoriis recedere; denique in Pletoricis caute vomitus promovendus erit, nisi prius opportuna sanguinis missio fuerit instituta, facile enim ab impetu evomendi vasa sanguine turgida miserrime rumpe-rentur.

DISSERTATIO VII.

De Medicamentis Diureticis.

67. NEmo est qui non intelligat medicamenta diuretica illa esse, quæ serum a sanguineo fluido continuo promovent secernendum specifico motu fibrarum renalium, quod inde in ureteres exceptum per vesicam, & per uretram expellitur, quod fluidum expulsum *Urinosum* a Medicis appellatur. Cum itaque renes sint primaria organa talis separationis fluidi serosi, placebit considerare ex datis Anatomicis substantiam renum aliam esse exteriorem, seu corticalem, interiorem alteram. Exterior juxta Malpigium glandulosa creditur, juxta Ruischium vasculosa habita est. Interior vero tubulosa, nempe ex plurimorum tubulorum aggerie composita est: hæc desinit aliquando in 10. aliquando in 12. papillas, quæ plurimis foraminulis perviæ hiant in pelvim: hæc autem pelvis est cavitas membranosa, quæ inde extra renes collecta, & unita ureteres construit, qui tandem obliquo ductu in vesica terminantur; ab arteriis itaque emulgentibus delatus sanguis ad externam vel glandulosam, vel vasculosam substantiam opere determinatarum oscillationum organis renalibus proportionalium continua sit separatio fluidi serosi a massa sanguinis, quod a tubulis internæ membranæ exceptum & in papillis ultro depuratum in pelvi excipitur, & paulatim per ureteres in vesicam transmittitur. In statu naturalis compositionis renum facile est judicare glandulosa, vel vasculosa illa organa renum esse similia & æqualia inter se, ut apto ordine, & æquabili proportione æquales quantitates humorum determinatis temporibus secernerentur. Cum enim serum hoc a sanguine separandum leniter, tarde, & isochronis legibus moveatur in glandulosa, aut vasculosa renum substantia, pariterque capacitates glandularum similes, & æquales in naturali renum constitutione haberi debeant; ideo similes, & æquales quoque contentæ quantitates humorum exercendæ jure erunt ex mechanicis in ratione luminum, seu sectionum corporum glandularium, vel vascularium; hinc fluida serosa æquabiliter suscepta ab interna tubulorum aggerie, æquabili quoque ordine, motu, & tempore transmittenda erunt in papillas, & ab his in pelvim, a pelvi in ureteres, & ab ureteribus in vesicam, ut determinata quantitate, statutoque tempore per uretram expellantur.

68. Hæc in statu naturali: sæpissime autem experimur primo a medicamentis aqueis, aut quorum basis est aquea, ut sunt aqua communis, serum lactis, & aquæ minerales &c. promoveri urinarum quantitates. Secundo a laxantibus, & emollientibus medicamentis easdem sequi urinarum copias, ut sunt oleum amigdalarum dulcium, terebinthina, & succi herbarum emollientium ut malvarum, betarum, parietariæ, violarum fragariæ, alteæ, &c. tertio a salinis medicamentis variæ indoli, quorum vis est aperire, ac solvere texturas fibrosas humorum, aut solicitare, aut stimulare organa renalia, ut sunt nigella, allium, pastinaca sylvestris, raphanus, ita sal fabarum, tartari, ammoniaci &c. pariter plurimi sunt succi essentiales herbarum, ut petrosellini, feniculi, asparagi, dauci, dictami, rapæ, persicariæ, acetosæ, anagallidis, irionis, praveræ, bravæ, &c. qua-

rum decoctiones, nec non istarum pulveres urinas copiose educunt, quibus addere poterimus millipedes, mel, & plurima alia hisce similia, quorum vis salina primario est, sed aliquo principio sulphureo permixta.

69. Medicamenta ergo diuretica quæ aquea sunt, aut basim habent aqueam, agere potissimum videntur quantitate, mole, pondere, figura: primo enim agunt quantitate, mole, ac pondere, quando etenim quantitates aquarum ingrediuntur vasa animalium, tunc massæ humorum elevantur ad majorem altitudinem quaquaversus supra, infra, & ad latera; & successive per longitudinem canalis repletis canalibus; quamobrem juxta Borellum Prop. 71. secundi Tomi *de motu animalium*, considerando vasa ut cilindros, haberi possunt vasa in statu naturalis positionis, & eadem vasa in statu majoris extensionis ob aquas contentas, ut duo cilindri similes: sed per Proposit. 11. 12. Eucl. cilindri similes sunt in ratione triplicata, seu cubica diametrorum, quæ sunt in basibus; ergo diameter basis cilindri in statu naturalis positionis fuerit ut 2. & post aquas assumptas extensio diametri basis facta fuerit ut 3. tunc primus cilindrus in statu naturalis positionis & extensionis ad secundum cilindrum in statu majoris dilatationis factæ ab aquis contentis erit in ratione 8. ad 27. Cum tanto itaque augmento vasorum ingreditur massa sanguinis externam renum substantiam renales autem cellulæ vel glandulosæ, vel vasculosæ dilatandæ, & ipsæ erunt in ratione majoris quantitatis aquarum effusarum in cellulas ipsas; cum autem istæ ad ultimum terminum dilationis devenerint naturali suo nisu elastice contrahuntur, & contenta fluida per internam tubulorum aggeriem in papillas, & ab his in ureteres valide impellunt: hinc juxta frequentes aquarum successivas transmissiones ad renes urinarum copiæ per vesicam, & successive per uretram ejiciendæ erunt; tanto operi etiam conspirat sphærica, aut quasi sphærica aquearum particularum figura, quæ cum aptissima sit facillime moveri quaquaversus, & tangentibus corporibus motum tribuere; ideo aqueæ particulæ facillime movendæ erunt, & exterius promovendæ.

70. Hic nolo præterire gravissime peccare illos, qui audacter aquas minerales enormi copia bibere amant, & se has enormiter bibisse gloriantur; primo enim a pondere aquarum dilatatur nimis ventriculus, & laxatur, ut nervea membrana ejusdem enervata, & iners reddita lenissime oscillare coacta sit, & succos, seu cuneos dissolventes tarde, ac parce secernat; propterea & ob solidorum ventriculi inertiam, & ob succorum dissolventium inopiam, & debilitatem iners imposterum, & languida ciborum dissolutio consequitur; deinde excedens aquarum copia ad renes violenter effusa mole, pondere, ac numero nimis aperit cellulas illas, quibus nimis apertis, nimis quoque laxetur naturalis textura eorum, & inepta imposterum redditur ad specificos fibrarum motus facile, prompte, & valide exequendos, ut in statu naturali exigit æquabilis, & isochrona distractio, & contractio renum eorundem; quamobrem nimis laxatis sinubus, & naturalibus fibrarum angulis paulatim colliguntur in renibus corpora extranea mole, superficie, & numero dissimilia, & heterogenea, quæ asperis superficiebus stimulando, ardores urinarum, dysurias, & strangurias, ut bis & ter vidi, aliquando etiam renum labes, calculos, aut ulcera parturiunt: Nolint ergo gaudere aquarum potatores se ad 180. aut ad 200. & amplius uncias ascendisse, cum tantæ aquarum copiæ facillime non levia ferre possint pericula a nullis imposterum vincenda remediis; profecto 80. aut 90. ad summum 100. unciæ Italis sufficere videntur, ut aquæ sine periculo, sed utilitate bibantur: quod autem aquæ minerales, & his similes tam facile, tam prompte transire, & expelli soleant per urinas, nolite admirari, cum ostensum sit sanguinis circulationem singula hora vicibus 17. proxime esse efficiendam; quibus motibus si addamus quantitatem aquarum, pondus, & salinas particulas, quibus minerales aquæ donatæ sunt, & a quibus viæ renum magis magisque aperiuntur, ultro constabit, quod facta ex hisce omnibus ratione composita virium, & momentorum, constabit, inquam, quam necessario aquæ minerales, & hisce similes prompte a sanguinea massa sperandæ sint, & citissime excernendæ.

71. Sicut autem excedens laxitas organorum renalium plena est periculis, ita apta & conveniens laxitas eorundem ad urinas promovendas opportune conspirat; huic operi favent succi, & potiones laxantes ut violarum, parietariæ, malvarum, alteæ, &c. talis ordinis sunt terebinthinata, oleum amigdal. dulcium, oleum lini, & emulsiones laxantes, & similia balneis non

non relictis; fibræ enim organorum renalium aliquando rigidiores fiunt, ut in senibus, in hystericis, in convulsivis, & hypocondriacis affectionibus facile evenit; firmiores aliquando redduntur magisque consistentes aut præternaturali fibrarum suarum constitutione, aut opere fluidorum viscidorum, & tenacium organis adhærentium; fibræ enim renales sæpe, ac sæpius vestiuntur, & mulctantur materia quadam densa, viscida, ac filamentosa, quæ adhærendo, & circumscribendo fibras, has reddunt mole, & soliditate majores; cum autem moles, & soliditates corporum, cæteris paribus, sint ut pondera, profecto fibræ istæ mole, & soliditate adauctæ, graviores pariter reddendæ erunt, graviores autem redditæ resistunt motui sanguinis advenientis. impulsui succi nervei communicato renibus renalium nervorum auxilio, quare tunc specifici motus renalium fibrarum minores, magisque lenti, ac tardi faciendi erunt pro lenta pariter ac tarda, consequenter minori fluidi serosi separatione; tali autem in statu opportune succurrunt mox exposita laxantia, & oleosa medicamenta, quæ leni, ac molli humectatione, ac penetratione emolliant rigidas illas fibras, & paulatim laxant mucosam illam superficiem fibris circumscriptam, qua emollita paulatim decidunt, & collabescunt viscida illa involucra fibris obvoluta, sic fibræ aut flexiles redditæ, aut spoliatæ, ac denudatæ muco leviores, & mobiliores fiunt, & ad naturales suas oscillationes exequendas expeditæ redduntur, quibus facile, ac prompte oscillantibus major, & uberior seri copia secernitur, & promovetur ad majorem urinarum ubertatem; cum itaque hæc necessariæ urinarum separationi sufficiant, hisce contentus esse debet Medicus, neque validiora medicamenta tentare debebit; cæterum si adhuc renes non obediant, ad majora progredi licebit; aperient idcirco contumaces solidorum areas, & mucos, aut extraneas materias fibris, & glandulis renalibus adhærentes dissolvent balnea tepida, & exposita illa diuretica quæ salinis spiculis donata sunt, quatenus angulis suis penetrant, & appriunt porositates renales, & viscidas quascunque saburras divellunt, ac rumpunt; diuretica itaque altioris ordinis exercenda erunt desumpta ab animalibus, vegetalibus, & mineralibus. Inter remedia ab animalibus petita præstant illa quæ parantur a cancris, millepedibus, a formicis, a stercore palumbi, & cantharidibus &c. Inter vegetabilia æminet saxifragia, semina irionis, radix praveræbravæ, & salia quælibet a vegetabilibus collecta cum laude poterunt exerceri &c. Inter mineralia adest mercurius, nonnulla ab antimonio desumpta, & ea quæ parantur ex tartaro nitro, calce, & sale armoniaco urgente necessitate postulantur. In hac pariter classe numerari quoque poterunt spiritus salis dulcis, sal urinæ, & nonnullæ aquæ minerales fortes, ac validis salibus potentes; ut Sancti Mauritii, ex valle Solis &c. hujusmodi enim remedia non solum motu, & elatere vim faciunt in solida renum, & magis oscillantia reddunt; verum etiam salinis suis superficiebus fibrosum sanguinis, & seri concrescibilis crassamentum scindunt, ac frangunt, magisque renum poros aperiunt, hinc uberior seri contenti copia effluens valide, & potenter renum actiones, & reactiones exercet, ut serum per urinas copiosius educatur; & sane cum ab hisce omnibus agentibus, & reagentibus motu, & elatere augeatur seri velocitas, & a salina, & angulari eorum superficie scindantur filamenta nimis fixa seri concrescibilis, & magis extensi, fiant meatus solidorum renalium necessario fluida serosa secernenda erunt in ratione composita ex numero corporum agentium, ex velocitate, & elatere ipsorum, & ex ratione orificiorum canalium, seu glandularum, quæ ratio composita virium cum potens sit ad serositates promovendas opere renum, & vesicæ, idcirco copiosissimæ effusiones urinarum erunt secuturæ.

72. Quamvis autem urgente necessitate valida diuretica necessaria esse videantur, nihilominus prudentissime, & semper vocato aliorum consilio adhibenda sunt; scrupulose enim animadvertere debemus a validioribus diureticis sequi quidem posse uberrimas urinarum copias, sed pejori periculo, non beneficio; sæpe enim ac sæpius tantæ humorum viscidorum saburræ deferri possunt ad renes, ut facta primum copiosissima secretione tenujoris seri, crassior, inde, & concrescibilior seri portio una cum reliquis particulis viscidis, ac filamentosis alterius generis adauctis enormiter molibus impediat renum acinos, & adeo obstruat tubulos, & papillas urinarias, ut in renibus gravissimæ firmentur urinarum suppressiones totali vitæ periculo. Quod si hæc non eveniant saltem sanguinis effusiones,

& sanguineæ urinæ cum grumis, aliquando etiam hemorroidum, aut narium hemoragiæ facile poterunt effluere; quamobrem in omnibus medicamentis potissimum diureticis habenda semper erit æqua, & attenta ratio, quantitatis, temporis, & ætatis, ita ut in omnibus sit prudens usus, ne amica remedia in hostilia venena permutentur.

73. Hic sedulo notandum est, nos gravissime incidere in renum morbos, quotiescumque fluida sanguinea, & lymphatica præpollenti austeritate peccaverint; cum enim hæc vitia fuerint, tunc indoles fluidorum aut aluminosa erit, aut vitriolica. In indole aluminosa peccat numerus salium sub figuris octaedricis, aut quasi octaedricis; in indole vitriolica culpantur salinæ illæ particulæ, quarum figura est parallelepipeda romboidea, aut ad has figuras inclinant. Hæc autem corpora cum naturali austeritate polleant, organa primum, quibus applicantur, potentissime ligant, quotiescunque præpollentia hæc corpora extiterint, & veluti materia tartarea circumscribunt; facile est ergo judicare horum salium figuras occupare, & implere sinus, & spatia fibrarum, quibus repletis, redduntur fibræ nimia firmitate, ac soliditate, constantes, ita ut inflecti, incurvari, & oscillare difficulter possint. In tali autem difficultate oscillationem fibrarum firmatur corporum fluidorum unio, & nexus inter se; Verum hæc ultro augentur, & crescunt vitio fluidorum ipsorum; fluida enim, & ipsa repleta salibus talis naturæ, ac indolis graviora fiunt, ac lentiora; in tali autem lentescentia, ac tarditate facto majori nexu augentur moles, & pondera partis arenulis, calculis, & lapidibus tam in substantia renum, quam in cavitate vesicæ seri urinosi impedimento. Cum hæc vitia fuerint tam in fluidis, quam in solidis, tunc a radice morbi aqueæ potiones, oleosa pharmaca, & blanda emollientia curationem instituunt, aquea enim diluendo, & laxando, & oleosa molli sua superficie emolliendo, & infirmando constantem salium texturam, horumque angulos investiendo stimulos salinos aut frangunt, aut saltem imminuunt, sic arctæ salium uniones dissolvuntur, & in minores minoresque particulas dividuntur, & laxata tali methodo fluidorum, & solidorum compage fibrarum renalium oscillationes, & secretiones seri faciliores, & promptiores consequuntur majori urinarum fluentium facilitate; tanto beneficio conspirant opportuna æquitatio, conveniens motus, balnea tepida aquarum, & balneum olei communis, & vina mollia, tenuja, & facilis transitus. Cæterum si morbus vel in renibus, vel in vesica calculis, arenulis, aut lapidibus statutus fuerit impossibilis, ut plurimum solet esse curationis, quamvis curari soleat ille, quia a lapide vesicæ partus est facta sectione vesicæ ad lapidis contenti extractionem; verum tractu temporis similia pericula redire consuescunt.

74. Denique pro hoc argumento non omittendum est non solum a vi morbi, ut in febribus ardentibus, in marasmo, & in emaciatione, verum etiam a violentioribus diureticis sequi aliquando urinas, quæ a Medicis oleosæ dicuntur. Istæ autem raro ostendunt in sua superficie oleosas quasdam guttulas ad instar olei super aquam effusi, ut nonnulli perperam arbitrati sunt, sed ostendunt paulo post excretionem quandam veluti superficiem telis aranearum similem, quæ si diligenter tangatur, edocti erunt Medici a sensu tactus hanc urinæ superficiem esse mollem, & oleosam, oleosæ substantiæ ad instar. Omnibus enim manifestum est urinam esse quid compositum ex oleosis, & filamentosis chyli, & sanguinis particulis sero sanguinis, & lympha dissolutis, & inter se commixtis, in quibus tamen excedens salium copia præpollet; quamobrem si facta fuerit sanguinis dissolutio, aut si violenta diureticorum potentia deferat ad renes majora elementa chyli; & sanguinis nutritia, balsamica, & oleosa, quam naturalis seri quantitas postulat, & pori renales magis dilatati fuerint, necessario a renibus separari debebunt corpora nutrita sanguinis, & chyli plurimis salinis retentis, consequenter oleosæ superficies apparentes, & conspicuæ fient in urinis gravissimo ægrotantium periculo, & cum fatali ipsorum emaciatione.

DISSERTATIO VIII.

De Medicamentis Diaphoreticis.

75. CUm summa, & continua sint beneficia, quæ ab opere transpirationis per universam cutis superficiem eveniunt machinæ animalis; ideo *Diaphoretica Medicamenta*, quæ aut transpirationem promo-

movent, aut augent, judicanda erunt tanquam præstantiora naturæ subsidia: Transpirationis ergo operi tria conspirant organa; *Cuticula*, quæ firmiter adhæret cuti interveniente corpore reticulari Malpigii infinitis foraminulis aperta pro exitu sudoris, & materiæ transpirabilis. Secundo *Corpus reticulare*; quod pariter est ex tenuissima membranula cuticulæ proxime adhærens innumeris quoque foraminibus reticuli ad instar perforata, per quæ foraminula exeunt papillæ cutaneæ, & ductus excretorii cutis, qui habentur, ut universalia cutis emunctoria. Tertio præstantius organum transpirationis habenda est *Cutis*, quæ est valida membrana totum corpus investiens, cujus structura componitur ex fibris tendineis mirum in modum implexis, ex copiosissimis venis, arteriis, & nervis, a quibus papillæ pyramidales per rete Malpigii extensæ prominent; infinitæ ulterius adsunt glandulæ milliares pro secretione materiæ transpirandæ, & per sudores promovendæ, ita ut cutis universale naturæ emunctorium jure, ac merito æstimandum sit.

76. Modo diaphoretica medicamenta duplici in classe partiri possunt, alia enim interne per os assumuntur, alia vero externe exercentur. Illa quæ interne per os assumuntur, nonnulla solam habent basim aqueam, nonnulla sulphuream, ut plurimum vero salino-sulphuream. Itaque diaphoretica habentia basim aqueam statuuntur ab aquis calidis, aquæ enim calidæ epotæ sudorem promovent, tales sunt decocta etiam millii, & lentis &c. Diaphoretica quæ basim habent sulphuream, colliguntur a spiritibus, seu aquis ardentibus &c. denique quæ obtinent basim salino sulphuream ostenduntur in regno animali a cornu cervi, a viperis, a bufonibus, a lapide histricis, aut infuso, aut decocto in aquis cordialibus &c. in regno vegetabili ab angelica scordeo, centaurea, carduo sancto, saponaria, contrajerva, & ab herbis illis, ac vegetabilibus, quorum sapor amarus est; in regno minerali ab antimonio, a mercurio, a jovalibus, e bezoarticis, & sulphuratis &c. Externa autem diaporetica colliguntur ab aere calido, a motu corporis, a balneis, & fictionibus, a cucurbitulis &c.

77. Itaque, de his omnibus necessaria loquamur, primo occurrunt diaphoretica aqueam basim habentia, ut aqua calida, decoctum millii, & lentis &c. Aquam calidam reddi opere particularum ignearum fatentur omnes; nisi enim igneæ particulæ aqueis permixtæ violentissime agitarent aqueas, profecto aqueæ particulæ nunquam possent incalescere. In tali autem incalescentia aquea ista elementa adeo attenuantur, ut vaporum naturam acquirant summa levitate, ac raritate acquisitis; cum autem igneis particulis associata fuerint aquea elementa celerrime moveri debebunt in ratione composita ex numero particularum ignearum, & vaporosarum, & motu utrarumque. Ulterius cum aqua igneis particulis in tali ratione alligata e ventriculo penetraverit lactea vasa, & lympham, & sanguinem postmodum occupaverint, hæc rursus alligata particulis aereis, & sulphureis lymphæ, & sanguinis, alteram componit rationem priori multo validiorem, compositam nimirum ex numero particularum ignearum, sulphurearum, aërearum, & aquearum ex motu singularum, & elatere ignearum, aërearum, & sulphurearum, quæ ratio composita cum multo validioris momenti esse debeat, fateri poterimus quam necessario communicata universis fluidis maxima velocitate transpirationes, & sudores consequantur. Et sane a tanto momento corporum motu, & elatere prædictorum fluida universa velociori motu ducta, & calore ulterius acquisito attenuari, & rarefieri coacta sunt; attenuata autem, & rarefacta minimas acquirunt moles, & spatia majora occupant in vasis ipsis, majoribus quoque velocitatibus acquisitis; hæc itaque attrita, & rarefacta tandem aliquando deferuntur ad externam cutis superficiem, seu ad glandulas cutaneas, & sic sub transpirationis, vel sudoris indole exterius transmittuntur.

78. Majori quidem momento motus sanguinem, lympham, & succum nerveum agitant spiritus ardentes cujuscumque generis, quorum basis sulphurea; sulphur enim ad statum volatilitatis evectum summo pollet motu; & elatere. Animadvertendum autem est sulphureas particulas in velocissima motus, & elateris actione præpollentes supramodum agitatas, & attritas quoad gravitatem, & molem decrescere, consequenter semper magis, magisque leviores fieri, & cæteris paribus velociores, in tali statu potentissimum conatum exercere debent contra objecta corpora non solum in ratione concepti motus, & elateris, verum etiam ratione superficiei sulphureæ; etenim superficies corporum multo minus decrescunt

ex geometricis, quam ipsorum moles, & pondera: sed resistentiæ, quæ objectis corporibus opponuntur, fiunt in ratione superficierum corporum objectorum; ergo cum sulphureæ particulæ plus habeant superficiei, quam molis, & ponderis, necessario cæteris paribus urgere, & impellere debebunt opere suarum majorum superficierum majores quoque quantitates corporum: Quamobrem sulphureæ particulæ agentes, & reagentes summo motu, & elatere, & majori magnitudine suarum superficierum contra objecta corpora validiorem vim exercebunt contra objectas, & numerosiores humorum particulas; sicque cæteris particulas; sicque cæteris paribus particulæ humorum numero majores a sulphureis superficiebus impulsæ, vel per sudorem, vel per transpirationem effugient, cum juxta ordinem, ac legem circulationis ad cutaneas glandulas delatæ fuerint: Et quidem hæc minoribus temporum differentiis facienda erunt, eo quia ex mechanicis velocitates corporum sunt in ratione inversa, seu reciproca temporum; ergo quanto ardentissima sulphura velociora fiunt, eo suas vires, suosque conatus exercere debebunt minoribus semper temporum differentiis.

79. Ab his progrediendum erit ad illa diaphoretica medicamenta, quæ basim habent salino-sulphuream compositam videlicet ex sale, & sulphure, qualia superius enunciavimus. Sicut autem quoad motum, & elasticitatem elementa illa potissimum sulphurea antea exposita apta sunt celerrime, & brevi tempore moveri, & cæteris paribus beneficio suarum majorum superficierum numerosiora objecta corpora impellere: ita elementa salino-sulphurea potentiora sunt sulphureis quoad corporum penetrationem, minus vero quoad motum. Minori quidem momento motus, & elateris valent particulæ salino-sulphureæ, quam possint sulphureæ; quo vero ad penetranda, & divellenda in minimas particulas objecta corpora multo salino-sulphureæ sulphureis potentiores sunt. Ut tanti phænomenon rationem exponamus, placeat animadvertere particulas potissimum sulphureas summo, ut diximus, pollere motu, & elatere, hinc brevissimo tempore multum spatii decurritur a sulphure; cum vero sulphur fuerit sali associatum, tunc cum corpora salina graviora sint sulphureis, supposita molium æqualitate; ergo corpora salino-sulphurea, utpote graviora sulphureis, futura quidem erunt sulphureis multo tardiora, magisque inertia motu, & elatere, cum sulphurum elater, & motus a pondere salium non parum frænentur. Verum hæc quanto tardiora motu, & elatere inertia sunt, eo ad penetrandum, & divellendum eveniunt aptissima. Etenim ex natura sulphuris specifice levioris sale habemus impulsum, seu motum sursum per rectas lineas, aut quasi rectas; ex lege autem salis specifice gravioris sulphure habemus impulsum, nisum, & motum deorsum per rectas pariter lineas, aut quasi rectas; ergo in particula salino-sulphurea cum adsit tendentia sursum opere sulphuris specifice levioris sale, & simul tendentia deorsum opere salis specifice gravioris sulphure, profecto cum naturæ potentiæ destruantur, sed utræque, quantum jure suo possunt, agant, & reagant, componetur momentum ex utroque momento compositum: sed tale momentum motus compositum ex motu corporis levioris sursum, & simul corporis gravioris deorsum ex mechanicis legibus describit motum medium inter rectum sursum, & rectum deorsum; hic autem motus medius necessario describit lineam motus ex recta, & circulariter inclinata, quæ spiralis est, aut quasi spiralis, ergo particula salino-sulphurea jure suo cum moveri debeat, ac possit spirali motu, aut quasi spirali in fluidis machinæ animalis, spiralem, aut quasi spiralem lineam motus erit descriptura; Talis autem motus per lineam spiralem, aut quasi spiralem affabre indicatur exemplo lineæ motus, quam fumus ascendens describit: Cum enim fumus sit quid compositum ex particulis aëreis, & igneis respective levibus & ex particulis terreis, aqueis, & salinis respective gravibus, cumque particulæ graves alicui impedimento sint particulis levioribus, necessario cum moveri debeant, mediam certe viam lineæ motus tenere debent inter motum rectum sursum, & motum rectum, aut quasi rectum deorsum: sed hæc media via lineæ motus facile componit motum rectum, aut quasi rectum, & simul circulariter inclinatum, qui ex Mechanicis spiralis est, aut quasi spiralis, ergo necessario fumus compositus ex particulis levibus, & gravibus spirali motu, aut quasi spirali sursum movendus erit, aliquando etiam spiraliter deorsum erit impellendus. Ab hoc experimento fumi, præter ea, quæ prima parte *Mechanices Morborum* n. 7. dicta sunt, arbitratus sum fluida universa ma-

machinæ animalis, utpote composita ex elementis, seu particulis gravitate, mole, motu, & elatere similibus, & dissimilibus spirali motu, aut quasi spirali multo probabiliter esse movenda.

80. Hujusmodi autem ratio motus, mirum! quantum conspiret ad faciliorem corporum, fluidorum penetrationem; Ut enim facillima habeatur penetratio, debet corpus penetrans anteire per rectam lineam, aut quasi rectam, & simul quasi rotando rumpere impedimenta corporis, & superficiei lineæ rectæ circumscriptæ: sed per motum spiralem corporum, qui ex geometricis compositus est ex recto, & circulari, corpus penetrans ante progreditur per rectam lineam, & simul rotando rumpit impedimenta lineæ recte circumscripta; ergo facilior penetratio solidorum, & fluidorum a motu spirali, aut quasi spirali tenebræ ad modum suas vires exercendis habenda erit. Ulterius cum fluida componantur ex particulis diversæ gravitatis, molis, motus, & elateris, ideo in perfectissima fluidorum compositione debent pariter perfectissime inter se permisceri. Ostendit enim celeberrimus Borellus prop. 99. & Scholio secundi Tomi *de motu animalium*, aptissimam, perfectissimamque mixtionem nullo modo a natura obtineri posse, nisi per motus vertiginosos, seu spirales; ergo jure, ac merito judicare possumus corpora salino-sulphurea spiralibus motibus, aut quasi spiralibus rota, ac necessario auxilio esse naturæ ad corporum, & fluidorum mixtionem, & ad eorundem penetrationem, & divisionem perfectissime exequendas.

81. Cum itaque tali lege motus terebræ ad modum utilissimæ moveantur particulæ salino-sulphureæ, profecto istæ ad diaphoresim supra cæteras validissime pertinebunt. Cum enim fluida quælibet potissimum sanguinea beneficio circulationis ad externam cutis superficiem delata fuerint, hinc statim occurrit resistentia superanda cutis densæ, & crassæ, hic tenacitas materiæ sebo similis a glandulis sebaceis parata, hic resistentia aliqualis cuticulæ, & potens externi aëris pressio; quamobrem cum motus particularum salino-sulphurearum terebræ ad modum euntium aptissimus sit ad penetranda & ad vincenda impedimenta, ad dissolvendas texturas humorum crassas, lentas, ac viscidas, & in minores moles beneficio terebrationis reducendas; idcirco constare poterit quanta utilitas secutura sit a motu spirali fluidorum, & particularum salino-sulphurearum ipsorum ad superandas resistentias solidorum objectorum, ad attenuendas materias, dissolvendas, & in minimas moles reducendas, ut facilius, & promptius beneficio sudoris, & transpirationis per cutis superficiem, facillime educantur. Ob hanc causam multo probabiliter judicandum est, medicamenta diuretica sudores, & transpirationes promovere aliquando posse, quotiescunque in ventriculo, aut in intestinis dissoluta unionem fecerint, cum æqualibus partibus sulphurum, & salium, quorum auxilio spiralem lineam motus, aut quasi spiralem, vel valide acquisiverint, aut adauxerint. Cum enim similia diuretica actiones suas exercuerint per spirales lineas motus valide, & potenter magis magisque penetrabunt, & dissolvent in minores, minoresque moles objectas materias, quoties istæ paulatim ex sulphurum consortio statum volatilitatis, aut quasi volatilitatis acquisiverint; propterea magis attenuatæ cum fuerint, cæteris leviores redditæ, opere circulationis ad cutim delatæ facile transpirare coactæ erunt.

82. Remanent auxilia transpirationis, & sudoris consideranda ab externis auxiliis, ut ab aëre calido, a motu corporis, a balneis, a frictionibus, a cucurbitulis, a suffumigiis &c. Hæc enim omnia adaugent motum, & elaterem particularum fluida componentium; ab hoc enim motu, & elatere adauctis attenuantur particulæ ipsæ, & ad transpirationem exequendam disponuntur. Hic animadvertendum est a frictionibus, & cucurbitulis agitatam cutis superficiem incalescere, & calefactam rarefieri. Ex Mechanicis enim erudimur in spatiis calefactis dilatari sectiones, & areas cutis; ubi autem sectiones glandularum, & arearum, & areæ cutis dilatatæ fuerint, hic cæteris paribus majores effluunt humorum quantitates in ratione sectionum, & arearum dilatatarum; quamobrem cum opere frictionum, & cucurbitularum major humorum quantitas fuerit ad cutim vocata, & hæc ex legibus motus, & externæ frictionis magis fuerint attenuata, & rarefacta, opus erit hanc vel per sudorem, vel per transpirationem uberiori pariter quantitate esse elimandam.

83. Cum in traspiratione subtilior, tenujor ut plurimum humorum portio evolet, & deperdatur, crassior vero, & gravior sudori, & transpirationi resistat; ideo cavendum est, ne diaphoreticis abutamur, quotie-

tiescunque aut inflammatio fuerit, aut timeri possit, aut cronici, ac longi morbi extiterint. Etenim magis aperta diaphoresi, & deperditis balsamicis, & spirituosis, volatilibusque substantiis, remanentibus particulis crassioribus, tartareis, viscidioribus, & gravioribus, facile inflammationes aut augebuntur, aut denuo emergent, viscerum obstructiones fient, morborum, & febrium gravitates augebuntur. Hinc principio morborum, & febrium sudores ut plurimum suspecti sunt, & ob detentorum humorum crassitiem morborum longitudines ominantur, salutares enim sudores nisi concocta materia evenire justo solent, quæ ab initio morborum obtineri nusquam possunt; Ulterius in uberrima transpiratione, & excedenti sudore leviores, balsamicæ, & homogeneæ copiæ particularum elasticarum & non elasticarum deperduntur, quæ actionibus animalibus, & naturalibus exequendis inservire debuissent; propterea post graves sudores, & transpirationes ægrotantes admodum enervati, ac languidi redditi deficere quasi videbuntur; pariter a diaphoreticis abstinendum facile erit, aut caute diaphoretica exercenda erunt, cum natura sudoribus, & transpirationibus non fuerit assueta; etenim si violento nisu diaphoreticorum urgeatur, ut plurimum caput periclitabitur, translata ad meninges, & ad vasa torcularatoris herophili majori sanguinis pondere, ac numero gravissimo capitis detrimento.

DISSERTATIO IX.

De Medicamentis Adstringentibus.

84. MEdicamenta *adstringentia* aut imminuere, ac retardare, aut omnino auferre motum a fluidis, & oscillationem a solidis ab experimentis medicis ultro certi sumus; nonnulla enim magis aut minus adstringunt, ut sunt acida, austera, & acerba, alteriusque indulis ramosæ, & filamentosæ mediocri quantitate accepta; nonnulla penitus ligant, ac firmant fluida, ac solida, cum acida, austera, & acerba, alteriusque indolis ramosæ, ac filamentosæ excedenti quantitate peccaverint. Verum in hoc limine Dissertationis statim occurrit gravissima difficultas pro explicanda actione corporum adstringentium; habemus enim ab experimentis parvam molem coaguli magnam lactis quantitatem densare, & coagulare; habemus spiritum nitri sanguinem, & potissimum lympham supramodum figere, certi sumus decoctum corticis granatorum, bistortæ; & tormentillæ serum sanguinis potissimum ligare, & irretire, pariterque opium fluida animalium alte firmare; quomodo autem hæc effecta fixitatis, & coagulationis sequi poterunt in magna humorum copia a paucis,& tenuibus corporum istorum particulis per exposita fluida effusis, & permixtis? quamvis hæc phænomena explicatu ardua esse videantur; nihilominus experimenta Boilei de effluviis corporum nos edocent hæc necessario esse secutura. A Boileo enim eruditi sumus, minimas moles corporum esse divisibiles in partes quasi infinite parvas (ut antea indicavimus) quæ effundi possunt cutissime per magnas fluidorum quantitates, & sic facta mixtione tot, ac tantas fluidorum copias posse firmare, ac figere: & sane nonne ex Boileo in historia *sanguinis humani* manifestum est unam guttam spiritus humani sanguinis occupare posse colore, & motu 2000. guttas aquæ, per quas gutta illa spiritus humani sanguinis effusa fit? ergo non erit mirandum, nonnulla corpora effusa per universa fluida machinæ animalis posse quoque facta mixtione facile breviter ipsamet fluida irretire.

85. Verum audio nonnullos rursus quærentes, & dubitantes; Certi quidem sumus (inquiunt) de Boilei experimentis, de subtilitate effluviorum, de corporum divisibilitate in partes minimas, & de istorum tam prompta effusione per fluida quaquaversus, potissimum auxilio circulationis, ut num. 48. & alibi satis ostendimus: verum adhuc obscurum est, quomodo corpora divisa, & subdivisa in partes infinite parvas possint occupando celeriter tot, ac tanta spatia humorum per quæ effusa sunt, humorum ipsorum particulas taliter densare, ac figere, ut notabilem densitatem, unionem, firmitatem, & consistentiam acquirant: etenim dum corpora dividuntur, & subdividuntur in partes infinite parvas, ut tot ac tanta spatia humorum occupent, certe istæ particulæ minimæ erunt tenuissimæ, ac mobilissimæ; sed partes tenuissimæ, ac mobilissimæ potius aptæ sunt agitare, rarefacere, & dissolvere humores, quibus miscentur, quam eos densare, ligare, & irretire; ergo videtur obscurum intelligite, quomodo corpora divisa, & subdivisa in partes

tes infinite parvas apta sint magnas humorum copias, quibus permiscentur, densare, unire, & irretire.

86. Optime quidem ab istis quæritur, & dubitatur; verum sciant primo ab experimentis nonnulla corpora quantumvis mole minima, & mobilissima effusa quaquaversus celeriter auxilio tenuitatis, & velocitatis suæ, & beneficio circulationis sanguinis per magna spatia humorum, quibus permiscentur, & contactum habent, posse humorum ipsorum particulas irretire, aut saltem retardare; Enim vero ab experimentis ipsis edocti sumus sp. vini, & sp. urinæ humanæ (Boileo observante) inter se mixtos densari, & concrescere, summam firmitatem, ac consistentiam acquirere inter se alba sub immagine: & tamen spiritus isti nonne tenuissimi, & velocissimi sunt? Imo quo magis rectificatissimi sunt, eo promptius, & firmius coagulationem assumunt. Idem Boileus, & P. Lana tom. 2. lib. 4. Exper. 15. *Magisterii naturæ, & artis*, experti sunt oleum terebintinæ chimice destillatum, quamvis maxime fluidum, omnino coagulari, & firmitate absque ulla alterius corporis admixtiore, & tamen oleum hoc chimice destillatum supramodum attenuatur suis in partibus, maximeque fluidum redditur: Hermullerus, & Joannes Freind ambo celeberrimi viri experti & ipsi sunt sp. nitri, & sp. nitri bezoardicum sanguinem, & potissimum lympham cito, & fortiter firmare, & coagulare: & tamen spiritus isti tenuissimi sunt, & mobilissimi; ergo ab his & a plurimis brevitatis gratia omissis colligere jure possumus corpora plurima quantumvis tenuissima, & mobilissima, effusa quaquaversus motu suo, & auxilio circulationis per massam humorum aptissima esse humores figere, coagulare, aut saltem retardare, quibus permiscentur, & uniuntur: Quænam ergo erunt causæ assignandæ talis firmitatis, & consistentiæ, ut tot experimenta ostendunt?

87. Causæ itaque assignandæ, & ab hisce experimentis multo probabiliter colligendæ desumuntur partim ab iis, quæ de actione medicamentorum in genere indicavimus, & partim in præsenti dicendis, causæ ergo talis firmitatis, & consistentiæ desumuntur a determinatis corporum miscibilium superficiebus. Secundo a specificis salium figuris. Tertio ab emissione, privatione, seu exulatione partium, quæ vel motu suo, vel ratione suæ figuræ impediebant aliarum partium cohæsionem, & colligationem. Modo expendamus primam caussam; Cum itaque corpora miscibilia fuerint aut singula, aut alterutra cum superficiebus ramosis, hamatis, seu filamentosis, tunc inter se mixta, & tangentia facto inter se flexu, & inflexu cum superficiebus suis ramosis, aut hamatis arctam inter se adhæsionem elaborare facile possunt, ac debent firmitate, & consistentia corporum mixtorum constituta: quantumvis autem corpora miscibilia fuerint divisa, & subdivisa in partes infinite parvas tenuissimas, & mobilissimas, nihilominus cum ex geometricis moles, & pondera corporum decrescant in ratione cubica, superficies vero ipsorum solum in ratione quadrata; ergo majores remanebunt superficies corporum, quam pondera, & moles ipsorum; sed corpora quælibet fiunt inter se tangentia primario opere suarum superficierum; ergo si superficies corporum fuerint ponderibus, & molibus suis majores, & ulterius superficies, aut singulæ, aut alterutræ fuerint filamentosæ, ramosæ, aut hamatæ, profecto facto nexu inter se aut majori, aut minori, & in data ratione imminutis ponderibus corporum, etiam aut majores, aut minores firmitatis consistentiæ, & coagulationis gradus producentur necessario; tali aut simili methodo verisimile est, opiata, & similia medicamenta suas vires exercere in fluidis machinæ animalis opere superficierum ramosarum, crassorumque sulphurum, quibus abundant; tali methodo arbitratus sum omnia lactea, gelatinosa eboris, & cor. cervi, ita gummata, & resinosa quælibet, ita etiam fortia hordeacea, & avenacea extracta, terras pingues, ut sigillatas, succos plantaginis, papaveris, portulaceæ, & lactucæ, consolidæ, amigdalarum, tormentillæ, bistortæ, semina istorum &c. consistentiam, & firmitatem aut majorem, aut minorem producere, non solum inter se, verum etiam cum fluidis fibrosis, seri, sanguinis, & aliquando succi nervei, & cum solidis etiam, quibus amplexu, aut contactu facto uniuntur, & adhærent.

88. Secunda causa firmitatis, & consistentiæ tam in fluidis, quam in solidis desumitur a specificis salium figuris fluidorum, & solidorum porositates adamussim, aut quasi adamussim replentibus: etenim si salium figuræ aptæ sint occupare spatia intermedia fluidorum sanguinis seri, & succi nervei, si aptæ fiant complere spatia mu-

sculorum, carnium, aliorumque solidorum machinæ animalis profecto, adaucto salium pondere in spatiis fluidorum, & solidorum, mobiles fluidorum particulæ, cum ad motum promovendum, conservandum, & reliquis communicandum exigant opportuna spatia, quibus moveri possint; si hæc spatia fuerint a particulis salium occupata, necesse erit mobiles fluidorum particulas, & oscillantes solidorum fibras in quiete constitutas reddi, & paulatim lentescere, aut aliquando penitus immorari: hinc lentescentibus, aut firmitatis fluidis & imminuta, aut ablata solidorum oscillatione, fluidorum & solidorum inertia, aut graviori fato firmitas, & coagulatio emergunt; talis ordinis secundum tamen magis, & minus agunt in fluidis, & solidis alumen, vitriolum, acacia, balaustrum, labrusca, malum punicum, & granatum, ita mespilla, plurima acida, austera, & acerba &c.

89. Huic loco conveniunt etiam corpora illa, quæ permixta cum fluido seroso, aut sanguineo, aut nerveo particulas sanguinis arcto contactu facto circumscribunt. Ita si circa particulas aqueas seri, aut sanguinis circumscribantur salina prismata, aut alterius generis, quæ ex talibus circumscriptionibus figuras solidas poligonas elaborant, ut in formatione nebulæ, seu potius pruinæ problemate 6. observaverat Galilæus; tunc cum figuræ solidæ poligonæ circumscriptæ aqueis particulis, aut alterius generis multo tardiores fiant, & lentiores reddantur aqueis particulis inscriptis; ut dialogo primo idem immortalis famæ Auctor demonstraverat, certe retardabitur motus naturalis fluidorum, & solidorum, quibus corpora illa poligona stellarum more composita applicabuntur: ex tali autem motuum imminutione effecta resistentiarum, vel in fluidis, vel in solidis, vel in utrisque erunt secutura facta majori, aut minori fluidorum, & solidorum firmitate, & consistentia; talis aut similis ordinis esse possunt nonnulla vina acerba, & austera, succi immaturi, aquæ acidulæ, martiales, nonnullæ aquæ vitriolicæ, aut aluminosæ, quæ permixtæ cum fluidis, & unitæ solidis nostri corporis effecta firmarum producunt.

90. Tertia denique causa consistentiæ, & coagulationis fluidorum, & causa firmitatis, aut saltem inertiæ solidorum oritur ab emissione seu exhalatione earum partium, quæ vel motu suo, vel ratione suarum figurarum impediunt aliarum partium cohæsionem, & alligationem; Ita albumen, & ovi vitellum igni opposita, aut coctioni subacta evaporatis plurimis particulis aqueis albuminis, & vitelli fibrosæ partes alte concrescunt, & adhærent inter se, ovo indurato; similiter serum sanguinis, & sanguis ipse extractus, si igni, & calori exponantur, evaporatis, ac deperditis particulis tenuioribus seri, sulphuris, & salium, & remanentibus crassioribus, fixis, & filamentosis alte concrescunt, & coagulationem acquirunt, ut in oleo terebinthinæ destillato, & similibus indicavimus; Ita si ab opere ignis, aut caloris interni, aut externi balsamicæ, ac oleosæ solidorum particulæ attenuatæ supramodum evaporent per transpirationem, aut deperdantur, aliunde tunc arescent solida, & arida, & veluti exsiccata consistent absque ulla, aut saltem minima eorum oscillatione; medicamenta autem quæ tali methodo privativa adstringunt fluida, & solida, sunt illa, quæ a Medicis *Exsiccantia* dicuntur. Hujusmodi indolis dici poterunt omnia aromatica, omnia composita ex castoreo, omnia vina nimis sulphurea, aquæ pariter sulphureæ, balnea, & luta sulphurea, & ea omnia quæ potenter calefaciunt, dummodo immoderate abutantur. Ab hisce enim omnibus, & similibus attenuantur aquosæ, oleosæ, & balsamicæ humorum particulæ, quibus attenuatis, & a compage, nexu, & contactu aliarum dissolutis evaporant, & exhalant, remanentibus partibus fibrosis, & filamentosis humorum, & partibus fibrosis, & filamentosis solidorum sine debita, naturali, ac necessaria humectatione, & madefactione partium fluidorum; propterea densari, & concrescere solida, & tandem veluti arescere necesse erit, imminuto, aut deperdito motu fluidorum, imminuta, aut deperdita oscillatione organorum. Ob hanc causam in febribus ardentibus, in magnis sudoribus, in immoderatis hæmoragiis diarræis, & dyssenteriis deperditis particulis tenuibus, & balsamicis fluidorum, & solidorum ægrotantes, aut in inflammationes incident, aut in emaciationes, quæ ad phthisim terminari consuescunt. Gravissime itaque errant Medici illi, qui validioribus purgantibus aliisque remediis calefacientibus, & exsiccantibus abutuntur, & frequentissimis phlebotomiis indulgent; ab utrisque enim fluida, & solida spoliantur necessaria seri, oleosi, & balsamici sulphuris quantitate, hinc lentescere humores, & minus oscil-

oscillare fibras necesse erit, adaucta tarditate, & aliquando parta humorum, & organorum consistentia. Non mirandum ergo si post valida purgantia, & calefacientia, post repetitas incaute phlebotomias videamus ægros incidere in pleuritides, in febres inflammatorias, in malignas ex coagulatione, aliquando etiam in paralyses, & polypos; etenim ab incauta medendi methodo fluida, & solida redduntur in statu talis inertiæ, & siccitatis, ut utraque coacta sint lentescere; & aliquando consistere summo vitæ periculo; totis itaque viribus curandum erit, ut medicamenta tam externa, quam interna, tam caute exhibeantur, ut humores superflui expellantur, conserventur vero necessarii, tali enim proportione actionum, & reactionum debita, & naturalis firmitas fluidorum, & solidorum summo naturæ beneficio sustinebitur. Ab his ergo quæ exposita sunt possemus colligere rationem, propter quam medicamenta divisa in partes veluti infinite parvas, & effusa quaquaversus facile, & breviter per magnas humorum copias apta esse possint facile pariter, & breviter irretire, & firmare, aut saltem notabiliter retardare particulas fluidorum, & fibrosas texturas solidorum, quibus permiscentur, uniuntur, & opportune adhærent pro explicandis actionibus *Adstringentium* medicamentorum.

DISSERTATIO X.

De Medicamentis Opiatis.

91. Opiata Medicamenta veteribus ipsis non ignota extitunt. Hippocrates libr. 6. Epimiorum narrat Hegesippo soporiferum fuisse imperatum. Galenus, & Arabes plurima de opiatis locuti sunt, & opiata medicamenta data occasione exercuerunt. A plerisque judicatum est præeuntibus experimentis opiata fluida, & solida aliquando minus irretire juxta majorem, aut minorem opiatorum præstantiam, & quantitatem; hinc hujusmodi medicamenta semper caute ab omnibus fuerunt imperata. Nonnulli alii arbitrati sunt opium humores dissolvere, sudores excitare, & inflammabile esse judicaverunt; Ne autem in alienis diu versare videar, dicam brevibus, opiata opere naturalis suæ constitutionis apta esse primario densare, irretire, & firmare humores, consequenter etiam solidorum oscillationes, aut imminuere, aut impedire; secundario vero posse opiata humores dissolvere, sudores promovere, solicitare solida, calorem, & siccitatem inducere, cum vere opiata sint corpora, quæ specifico abundant sulphure inflammabili.

92. Primo itaque expendamus in opiatis causas firmitatis, & fixitatis, a quibus opiatorum medicamentorum effecta possint probabiliter declarari. Indicavimus numero 29. ramosas, filamentosas, aut hamatas superficies crassiorum sulphurum posse valide, & prompte adhærere corporibus fluidorum, & solidorum, & remediis, filamentosis, & hamatis suis superficiebus facto nexu ligare, & irretire corpora, quibus uniuntur, & cum quibus opportunum contactum habent. Modo manifestum est, ab observationibus Nicolai Lemerii in *cursu chimico*, opium esse sulphureum compositum resinosum, quod lacrymæ ad instar paulatim extillat ab inciso corpore papaverum; cum ergo a solventibus cuneis ventriculi, ab actione, & reactione duorum succorum pancreatici, & biliosi fuerit sulphurea, & resinosa moles opii divisa in partes infinite parvas, & hæ brevi tempore effusæ sint quaqua versus auxilio etiam sanguineæ circulationis; tunc cum istæ minimæ particulæ nullatenus mutant naturam, indolem, ac superficiem ipsimet opio debitam, ideo resinosis, filamentosis, aut hamatis suis superficiebus particulas fluidorum seri, sanguinis, & succi nervei potissimum in cerebro, & cerebello, & fibrosa ipsorum filamenta nexu facto quasi irretient, ac ligabunt ipsasmet solidorum fibrillas enervata, aut quasi abolita ipsorum oscillatione; ob hanc causam imminuto opportune motu fluidorum, & solidorum, somnus, & quies evenient, assymetriæ motuum solidorum distractorum conquiescent, & quiete, ac naturali unione restitutis convulsivæ, ac dolorificæ affectiones sedabuntur. Ulterius imminuto motu, minuitur quoque collisio, & affrictus corporum mixtorum inter se frænato calore partium. Cæterum si fortiori opii opere solidorum, & fluidorum motus & affrictus præternaturali retardentur; tunc præternaturales somni fient, præternaturales emergent quoties, & præternaturalia frigora evenient, quæ sæpe ac sæpius plena periculis esse solent, cum ab his stagnationes inflammatoriæ, paralyses, apoplexiæ, & alia hujus generis incommoda

consequi facile possint timendo vitæ periculo.

93. Similia pericula fixitatum ultro augentur, si ramosæ, ac filamentosæ opiatorum superficies particulis salinis, quibus non solum jure suo donantur, verum etiam salinis fluidorum adhæreant, & has nexu facto circumligent: etenim unione instituta crassorum sulphurum cum salinis particulis elaborantur moles, & pondera corporum, quæ proxime augentur, & crescunt in ratione cubica suorum diametrorum, si moles tamen istæ similes fuerint inter se; verum si fuerint dissimiles, augentur, & crescunt proxime in ratione ex rationibus basium, & altitudinum earundem; cum vero ab hisce molibus, & ponderibus adauctis minima canalium præcipue cerebri, & cerebelli, carnium, & glandularum oscula impedita reddantur, fluida, & solida graviora fiant, & graviter augeantur densitates utrorunque, constabit quot, & quantæ resistentiæ debeant fluidis, & solidis supervenire, a quibus aut magis, aut minus adauctis cognoscendæ erunt majores, aut minores consistentiæ, & firmitates in machina animali.

94. Hisce probabiliter consideratis, transeundum est ad ea, quæ secundario ostendunt, cur intelligere possimus humorum dissolutiones, sudores, calores, siccitates, & vigilias opere opiatorum. Celeberrimus Volphangus Vvedelius libr. 1. cap. 12. pag. 45. de opio a praxi, & observatione testatus est, *Opium non operari, nisi serum sit in sanguine proportionatum*. In debito itaque sero apiata somnum, & quietem, convulsionibus, & doloribus pacem ferunt; cum vero temperies hominum fuerit fervida, ac sulphurea, aut ratione temperamenti biliosi, aut ratione febrium, aut serum fuerit minus, quam necessitas postulat, & salinis biliosisque particulis nimis ferax, tunc resinosæ, ramosæ opii, sulphurumque crassorum ejusdem particulæ in tali temperie corporum cum opio permixtorum statum quodammodo volatilitatis acquirunt; quidquid enim recipitur per modum recipientis recipitur: Et sane ab experimentis chimicis edocti sumus sulphurea composita facilius, & promptius dissoluta reddi a sulphureis quoque corporibus ipsis permixtis. Ita sulphur si bulliat in aqua, aut in tenuissimo vino, aliove liquore, nunquam liquescet nisi in oleo ipso ebullierit; similiter sulphur ipsum in oleo terebinthinæ dissolutionem facillime patitur, quam in reliquis liquoribus pœnitus respuit; cum ergo sulphurea determinatis sulphureis addita divisionem & dissolutionem alte patiantur, neque fixitatem, neque coagulationem acquirant, ideo aliquando potest contingere composita opiata reddi posse facile, ac prompte divisa, & dissoluta, a specificis aliorum sulphurum particulis, quæ vel a temperie, vel ab aliis causis humorum locum, ac sedem habent in machina animali sero imminuto; propterea statu volatilitatis, acquisito, opiata illa non nexum, non firmitatem producent, sed divisionem, dissolutionem, motumque communicant fluidis, & solidis, hinc calores, sudores, & vigilias evenire necesse erit.

95. Probabile ulterius est, quod cum sulphurea elementa elatere prædita sint, hæc sulphurea mixta sulphureis, fortique nexu facto inter se necessario parere debent maximam pressionem internis particulis sulphureis elasticis; cum vero ex Mechanicis elasticitates corporum elasticorum sint compressionibus eorundem quamproxime proportionales, idcirco elastica illa elementa sulphurea inter se perfectissima mixta, cum ad ultimum terminum compressionis devenerint, nec ulteriorem compressionem pati possint cogentur violentissime expandere semetipsa, & ad naturalem suæ dilatationis statum se se restituere; hinc nisu facto, fractisque paulatim resistentiis quaquaversus sequitur dissolutio, divisio, & motus corporum internorum, & externorum, a quibus calores, sudores, & vigilias consequi necesse erit; hac methodo crediderim explicari multo probabiliter posse phænomena rarefactionum, motuum, sudorum, vigiliarum, quæ aliquando contingere experimur ab usu opiatorum. Ex his ergo colligere poterimus, quod si in fervida humorum temperie, in febribus ardentibus, aut in continuis voluerimus ab opiatis levissima etjam dosi acceptis necessariam, ac quæsitam quietem, ac somnum parere; utile consilium erit madefacere prius corpora illa copiosis potionibus aquarum, aut emulsionum, deinde opiata exhibere; experiemur enim a levissimis etiam opiatis opportunum somnum sine noxa esse secuturum. Opiata enim magnæ dosis semper sunt plena periculis, quamobrem semper fugienda erunt.

96. Verum quidem est, quod post motus sudores, & vigilias partas ab hujusmodi opere opiatorum dividentium, & dissolventium fluidorum texturas, cum augmento

to oscillationum solidorum, tandem aliquando supervenire solent novæ laxitates, novæ quietes, ac novi somni, sed cum maxima virium inertia; etenim facta divisione, & dissolutione texturæ fluidorum, cum augmento oscillationum in solidis, sudores, & transpirationes augentur, quibus adauctis, plurima elastica, sulphurea, & actuosa corpora alio transpirant, & evolvant, plurima aquea, & lymphatica elementa vaporant, & exhalant; remanent ergo in fluidis, & solidis copia inertium particularum, quæ cum actionibus, & reactionibus valide, ac continuo exequendis ineptæ sint, tarditatem, lentescentiam, ac inertiam donant fluidis, & solidis ipsis quiete, ac somno restitutis; ea videlicet ratione, qua nos a laboribus, ab exercitio, ab itineribus laxati, ac fracti facile in quietem, ac somnum incidimus. Similiter animadvertit Volphangus Vvedelius, infantes, ac pueros post diarrhæas, vel post serosas purgationes a jalappa institutas facillime in placidissimum somnum promoveri *de opiatis pag.* 38. Verum fatebuntur Clinici quam gravi, ac longo virium dispendio. Hæc ergo quæ de actione tam primaria, quam secundaria opiatorum exposita sunt, & accepta a phænomenis naturæ probabilia nobis visa sunt, quare hanc sententiam utpote probabiliorem accipiendam putamus; aliam quidem opinionem libenter amplectamur, cum probabiliora, aut legerimus, aut audiverimus.

97. Interim nolo præterire post partam ab opiatis quietem, ac somnum, ut plurimum graviores redire morborum convulsivorum, & hystericorum &c. insultus; etenim tempore quietis fluida, & solida sunt in statu inertiæ reddita, hinc fluidorum, & solidorum motus languidi, & imminuti fiunt, secretiones glandularum potissimum capitis, & renum paucæ, & mancæ supramodum transpiratio imminuta est: hoc itaque tempore violentiæ quietis major, & major cumulatur aggeries impurarum, & acrium materierum in massa humorum, cum vero post plurimas, & plurimas circulationes sanguinis, & miscellas cum reliquis humoribus opiata medicamenta paulatim delata e corpore fuerint, aut per urinas, aut per secessum, aut per transpirationem, ita ut paulatim enervata fuerint quantitate & viribus, tunc fluida, & solida incipient denuo suos motus, ac oscillationes præternaturales restituere; quam ob causam congestas præternaturales materias majoribus motibus agitare, & asperis suis superficiebus majori impetu solicitare & irritare sensibilia organa necesse erit, dolorum, & convulsionum inclemento, hæc in hypocondriacis, ac in hystericis manifesta sunt.

DISSERTATIO XI.

De Medicamentis Cordialibus.

98. VEteres Medicæ Praxis Scriptores de *Cordialium* elaboratione, & usu semper solicitos animos habuerunt, rati a cordialibus medicamentis sustineri potentias, & vires cordis, a quibus animalis machina conservaretur, & viveret. Et sane conservandæ, ac sustinendæ naturæ leges id postulant, ut totis viribus quærantur, & adhibeantur ea medicamenta, a quibus aut a nativitate, aut fortuita lassitudine, aut a morbis fracta, aut enervata, naturæ organa sustineantur; cui officio potissimum cordis machinam inservire arbitrati sunt Clinici, cum cor primum vivens, & ultimum moriens altissime habeatur. Verum talis generis medicamenta, quæ *Cordialia* appellantur, si recte eorum compositio, actio, & usus expendantur, ultro ostendunt, non solum cordis, seu potentiæ vitalis beneficio futura esse, verum etiam operibus cerebri, & cerebelli promiscue famulari, cum ab his potentiæ animales opere cerebri, & naturales opere cerebelli cum robore, ac motu perfectissime consequantur.

99. Cum ergo dicendarum rerum magnitudo, & dignitas postulent, ut de cordialibus sine confusione agere velimus, ideo necesse est primo exponere mutuam adesse relationem inter potentias vitale, animales, & naturales, ut justo intelligamus, medicamenta cordialia non ad cor tantum, sed ad cerebrum, & ad cerebellum jure, ac merito pertinere: Quamvis celeberrimus Joannes Alphonsus Borellus prop. 67. secundi Tomi *de motu animalium*, vim motivam fibrarum cordis in statu naturali probabiliter arbitretur æquipollere posse viribus librarum 3000. nihilominus varia hominum temperies, varia ratio temporum, ætatum, motuum, & ciborum aperte ostendere poterunt momenta cordis varias subire leges, neque posse adamussim determinari. Cæterum

rum quidem est hæc varia momenta cordis in statu naturali debere esse proportionalia momentis membranarum cerebri, & cerebelli; Ab Anatomicis enim edocti sumus systoles, & dyastoles cordis homologe respondere systoli, & dyastoli meningum, & vice versa; cum enim membranæ cerebri, & cerebelli, cerebrum, & cerebellum, & spinalem medullam circumscribant, profecto hæc a motu cordis impulsum sanguinem excipientes, erunt systoli, & dyastoli cordis proportionales; hinc etiam motus succi nervei secreti ab organis cerebri cerebelli, & spinalis medullæ futurus erit impulsus sanguini æquabilis, & proportionalis; quare actiones, & reactiones animales sensui, & motui voluntario institutæ a cerebro dependentes, & actiones, & reactiones, seu oscillationes naturales a cerebello, & a spinali medulla emanentes opere motus, & elateris succi nervei non solum aptam, & continuam relationem habere debebunt inter se; verum etiam cum actionibus, & reactionibus cordis, motibus cerebri, & cerebelli proportionalibus; quamobrem potentiæ vitales, animales, & naturales profecto veluti in æquilibrio actionum, & reactionum erunt inter se constituendæ in animalibus; cordialia itaque non uni, sed omnibus potentiis data proportione respondent, atque succurrunt; hæc quidem majoris dignitatis gratia cordialia appellata sunt, cum veteres cor dignitate, structura, & officio cæteris visceribus præstantius esse judicaverint.

100. In cordialium itaque classe considerari primo possunt ea, quæ volatiles, spirituosas, & elasticas particulas tribuunt sanguini lymphæ, & succo nerveo, quarum auxilio motus cordi, cerebro, & cerebello apte tribuitur, augetur, & conservatur. Secundo illa, quæ opportune nutriunt, & communicant fluidis oleosas, & balsamicas moles, quarum beneficio sequatur conveniens partibus nutriendis unio, adhæsio, seu, uno verbo, nutritio. Tertio, quæ simul & semel motum, & elaterem, & nutritionem donant machinæ animali.

101. Primi ordinis judicari possunt illa, quæ aromatica sunt, ut cinnamomum, cariophilus, nux moscata, radices Angelicæ, Imperatoriæ, zedonariæ, calami aromatici; talis sphæræ sunt etiam omnia spirituosa, & volatilia, ut sp. melissæ, rorismarini, lavendulæ, sp. succini, cornu cervi, & alia hujus farinæ elementa spirituosa, & elastica, quæ ab animalibus, vegetabilibus, & mineralibus colligi possunt: hic autem animadvertendum est hæc medicamenta spiritu volatili, & elatere repleta sanguinem, lympham, & succum nerveum quantitate, motu, & elatere nimis violenter agitare, & impellere; curaverunt idcirco Clinici medicamenta ex hisce composita pluribus opportune corrigere, ac moderari permiscendo potissimum frigida, & alchalica, aliquando sub adstringentia variæ indolis, ut frænato impetu corporum volatilium, & oleosorum naturales medii motus, & elateres in sanguine, lympha, & succo nerveo restituerentur, & conservarentur; hinc elaboratæ fuerunt confectiones cordiales alchermes, & hyacinthina, aliquando in aliquibus permixta fuerunt opiata, & resinosa, ut observamus in diascordeo Fracastorei, in mitridato, theriaca, & orvietano &c. Verum utinam hæc tam composita cordialia fuissent simpliciora medium motum fluidis, & solidis excitantia, & conservantia, fortasse feliciori opere naturæ actionibus inservirent, natura siquidem cum summa sit geometra, simplex est, plura respuit, cum pauca sufficiant.

102. In secundo classe habenda sunt illa, quæ lactea sunt, ut lac asininum, humanum, vaccinum, &c. succi pariter extracti ab amygdalis dulcibus, aut a cachao, aut a gelatinosis, aut ab Hordeaceis, ab avenaceis, & a succis pullorum, caponum, ranarum, testudinum, nec ova ipsa hac in tabula numerantur: *Nutrientia* enim omnia vim, & robur naturæ altissime tribuunt, augent enim fluida, & solida naturali mole sustinent, a quibus vires, & facultates vitales, animales, & naturales felicissime exercentur, & exercitæ conservantur.

103. Tertii ordinis sunt illa fluida, quæ colliguntur a succolata, a jure viperino, a succis pineorum, pistachiorum, ab avibus, a pardicibus &c. a vinis pariter ereticis, antiquis, & balsamicis, & hisce similibus; hæc enim omnia unusquisque intelliget, quam facile, quam prompte, quam necessario motum, elaterem, & simul nutritionem ferant machinæ animalis.

104. Modo cum in hoc triplici ordine cordialium status medius quoad motum, elaterem, densitatem, & nutritionem fluidorum, & solidorum naturæ proportionalis esse experiatur, & hac via media possit natura acquirere æquilibrium particularum humores componentium, & æquilibrium oscil-

oscillationum in solidis, ideo in morbis, in quibus aut peccat excessus, aut defectus velocitatis, elateris, densitatis, & nutritionis tam in fluidis, quam in solidis, curandum enixe erit a Medico (quod tamen fateor difficillimum esse) ut cordialium beneficio hic status medius, quantum possibile est, acquiratur, et acquisitus conservetur cum unitate, et æquilibrio elementorum inter se tam fluida, quam solida componentium.

105. Hisce autem indicationibus ut obtemperemus, sedulo attendendum est, ut ea primum eligantur cordialia, quæ aut excessum opportune imminuunt, cui operi cordialia temperat succurrunt: aut defectum motus elateris, et nutritionis æqua proportione adaugeant, cui officio validiora cordialia, et nutrientia præsto erunt. Hic animadvertendum cordialia quælibet, et si temperata fuerint, aota esse violenter agitare humore, quotiescunque fervida extiterit ægrotantium temperies, fuerint longæ febres, deliria, et æstivæ summi caloris constitutiones, tunc enim medicamenta cordialia nimis agitantur, nimis attenuantur, magis volatilia, et elastica redduntur; hæc enim exhibita potissimum augmento, vel statu morbi, et associata particulis sulphureis, et elasticis massæ humorum adaugent impetum istorum in ratione composita ex numero particularium elasticarum, motu, et elatere earundem; Hinc gravissimas comparant influidis, et solidis motuum improportiones, morborum, et febrium inclemento: curandum itaque erit cordialia quælibet exhibere ægrotantibus, aut ante accessiones, aut in accessionum declinatione, eo enim tempore cordialia minus agitata, ac dissoluta a vi, ac impetu particularum sulphurearum minus volatilia, minusque elastica fiunt, minori humorum agitatione; sic facilius, & commodius morbosis particulis paulatim resistunt, & naturæ succurrunt. Cæterum citra has temporum differentias cordialia dissolventes vires, facile poterunt exercere contra fluida, & solida gravi vitæ periculo, quo casu non cordialia, sed venena dicenda essent. Ulterius in quibuscunque cordialibus primæ, secundæ, & tertiæ classis id unice curandum est, ut mediocris, sed conveniens quantitas servetur in quibuscunque ægrotantibus temperie potissimum fervidis, & continui febribus correptis, ut facilius accedere possimus ad statum illum medium, aut ipsum paulatim acquirere, a natura geometra postulatum. Denique remanet, ut inter cordialia eligam damnandum non usum, sed abusum succulatæ Indæ, quæ quanto præstantior, & utilior est cordi, cerebro, & cerebello præcipue in senibus, emaciatis, & febri carentibus, cum moderata quantitate, qualitate, ac debito tempore assumatur; ita paulatim perniciosa esse poterit, quotiescunque citra senectutem hac abutamur qualitate, ac tempore. Quod de hac, ita de cordiali quolibet dicendum erit.

106. Videbitur nonnullis me ab argumento cordialium medicamentorum declinare, si in præsenti brevibus agere velim de aliquibus remediorum speciebus, quæ specifico velut opere agere videntur in machina animali: verum ab his quæ probabiliter dicturus sum, plane intelligent, quod sicuti cordialia specifica sunt medicamenta cordi, cerebro, & cerebello, ita nonnulla alia merentur haberi, ut *specifica remedia*, quæ cordialium more specificis aliquorum viscerum differentiis opportune succurrunt. Inter tot, ac tanta eligam tantummodo duo consideranda, quod autem de his, ita proportionaliter de reliquis specificis medicamentis dicendum erit. Eligo itaque *radicem hypecacuannæ* specificam in dysenteriis, & *Chinam-Chinæ* in intermittentibus potissimum febribus specifice admirandam: Ut ergo debito ordine progrediar, istorum medicamentorum actiones, & reactiones expendam ab effectis, quæ observantur tam in fluidis, quam in solidis machinæ animalis. Primo itaque vocetur ad examen *Hypecacuanna*; hæc quidem solicitat ventriculum, & intestina vomitu promoto; ergo hæc aget in solida ventriculi, & intestinorum. Modo considerandum est in fluxu dysenterico acres, asperasque superficies humorum illas esse, quæ continuo, & immoderate secernuntur a glandulis intestinorum cum erosione extremitatum vasorum; cum vero in tali acrium materierum separatione continuo irritentur fibræ intestinales augmento motus peristaltici versus intestinum rectum; hinc si hæc incommoda diu perduraverint, aliquid in intestinis vitium erit secuturum, videlicet a continua irritatione, & erosione fibrarum tandem aliquando laxatur, aut etiam rumpitur naturalis textura fibrarum intestinalium, quare fibræ læsæ, & enervatæ coguntur postmodum majorem pati distractionem, quam contractionem; propterea in præternaturali irritatione intestinorum

rum motus periſtalticus non æquabiliter, & iſochrones exercetur (ut oſtendunt expoſitæ propoſitiones) ſed aſymmetre, & inordinate imminuto momento contractionis, & adaucto momento diſtractionis fibrarum.

107. Hiſce præmiſſis, exhibeatur dyſenterico radix hypecacuannæ ad drachmam unam, aut ad drachmam unam cum dimidia, profecto veriſimile eſt a vi, & opere talis quantitatis, ac modi agentis contra fibras ventriculi, & inteſtinorum talem ſpecificum vomitum excitari, & oriri talem ſpecificam contractionem in vomitum excitato in fibris ventriculi, & inteſtinorum, quæ facile ſufficiens ſit ad reſtituendum imminutum ſtatum contractionis, & ad comparandum in fibris inteſtinalibus nimium laxatis talem motum contractionis, qui ſit omnino oppoſitus præternaturali laxitati, aut adauctæ diſtractioni fibrarum ipſarum: quare paulatim reſtituto eo contractionis gradu, & acquiſita paulatim fibrarum collectione, & unione inter ſe, paulatim quoque acquiritur robur, ſeu quidam tonus fibrarum naturali, aut quaſi naturali proportionalis; Quamobrem paulatim comparato motu periſtaltico inteſtinorum naturali, iſchrono, & æquabili remittitur dyſenteria, & paulatim ſanitas reſtituitur: In tali dyſenteriæ remiſſione ſequamur hunc ſpecificum vomitum naturæ amicum, ac ſalubrem. Cum in vomitu ab hypecacuanna producto fiat ſpecifica contractio fibrarum inteſtinalium verſus ventriculum, & ventriculi verſus gulam, certe in tali contractione fibræ contractæ intra ſe ſe reſciſcunt, concava inteſtinorum ſuperficie reſtricta, conſequenter oſcula vaſorum inteſtinalium jam aperta, vel ob eroſionem, vel ob laxitatem, ſtricta, ac clauſa reddenda erunt ſanguineo fluxu, aut impedito, aut imminuto. Deinde a tali ſpecifica fibrarum inteſtinalium contractione alterum ſupervenit in dyſentericis beneficium, videlicet ab opere vomitus contractis fibris ſectiones inteſtinorum imminuuntur in ratione quadrata diametrorum, ſeu peripheriarum inteſtinalium, idcirco glandulæ inteſtinales & ipſæ magis collectæ, & unitæ reddentur inter ſe, quo in ſtatu robur, & vim acquirunt, ut juxta leges naturæ oſcillationes ſuas exerceant; hinc naturali motu acquiſito aptiſſimæ paulatim redduntur glandulæ tranſmittere in venas deſinentes materias contentas, & venæ deſinentes & glandulas coactæ ſunt materias excipere, & per conſuetam circulationis viam alio tranſmittere, & liberare inteſtina a præternaturali excretione ſanitate paulatim reſtituta.

108. Hic ſentio arguentes, plurima ſunt medicamenta quæ vomitum pariunt, attamen dyſenterias non ſanant; cur ego vomitus ab hypecacuanna productus dyſenterias ſolum ſanare aptus eſt? Ratio ex dictis conſtare videtur; etenim veriſimile eſt talia vomitoria non apta eſſe talem ſpecificam vomitus differentiam, & talem gradum ſpecificæ contractionis excitare in inteſtinis, & ventriculo, quæ ſit omnino oppoſita ſpecifica illi præternaturali, laxitati, & diſtractioni fibrarum inteſtinalium, ut antea ſatis expoſuimus: ſed multo majorem, ac violentiorem, aut multo diſſimilem; cum autem veriſimile ſit ſolum actionem hypecacuannæ aptam eſſe talem ſpecificum vomitum, ac talem ſpecificum contractionem fibrarum parere, quæ ſit a diametro oppoſita præternaturali laxitati, & diſtractioni earundem in dyſenteria; ideo radix hypecacuannæ tali vomitu excitato dyſenterias ſanare ſpecifice potens erit, quas reliqua vomitoria curare non poterunt.

109. Ulterius veriſimile eſt, alterum beneficium oriri ab opere hypecacuannæ; ſicut enim moles, ac quantitas ad drachmam unam, aut ad drachmam unam cum dimidia exhibita dyſenterico vomitum parat, & determinatum contractionis gradum oppoſitum præternaturali laxitati, & diſtractioni fibrarum inteſtinalium producit; ita veriſimile pariter erit aliquam molem, & quantitatem hypecacuannæ diviſam, & ſubdiviſam in partes minimas ingreſſam oſcula vaſorum lacteorum, & ab his delatam in maſſam ſanguinis poſſe non diſſolvere, ac frangere texturas, & nexum humorum, quibus applicantur particulæ illæ hypecacuannæ (ut graviſſime operantur aliorum vomitiorum corpuſcula,) ſed tantummodo aptam eſſe debita mixtione, amplexu, & figuris huic officio proportionalibus unionem, & nexum parere humoribus, & hos, horumque fibroſas texturas opportune denſare, conſtringere, ac ſuſtinere ablata, aut imminuta dyſenteria, quæ beneficia a reliquis vomitoriis nullo modo haberi poſſunt, immo contrariæ actiones timendæ erunt dyſenteriæ augmento. Utinam in plurimis morbis, ut in maniacis, hypocondriacis, hyſtericis affectionibus, & febribus ipſis ars medica ita valeret, ut ſpecifico remediorum opere communicare poſſet in orga-

organis, ac fluidis taliter laxis, aut taliter enervatis, aut præternaturaliter inflexis, directis, ac motis illos specificos motus, flexiones, directiones, ac status oppositos, aut quasi oppositos tali præternaturali laxitati, inertiæ, aut præternaturali inflexioni, curvitati, directioni, ac motui solidorum, ac fluidorum, profecto restituto paulatim tam in solidis, quam in fluidis cerebri, cerebelli, uteri aliorumque viscerum motuum æquilibrio, separarem maniacas, hypocondrias, histericas affectiones, nec non febres facilius esse curandas.

110. Simili methodo specifica actio chinæ chinæ poterit multo probabiliter explicari. Cum china-chinæ in febribus intermittentibus potissimum valeat, & radices febrium intermittentium in pravitate, succorum ventriculis, bilis, pancreatis in duodeno, & intestinorum cognoscendæ primario sint; idcirco colligendum erit chinæ-chinæ particulas taliter agere, & reagere contra præternaturales motus succorum primarum viarum mixtione, unione, amplexu, figuris, & motibus suis, ita ut impediant, & auferant, ant saltem imminuant præternaturales, & asymmetras pravorum humorum miscellas, & motiones; ita ut ulterius chinæ-chinæ particulæ communicent illis succis mixtiones, & motus præternaturalibus mixtionibus, ac motibus oppositos, sed legibus naturæ proportionales, aut quasi proportionales. Deinde elementa chinæ-chinæ, & effluvia ejusdem communicata chylo, lymphæ, & sanguini similiter aptissima redduntur mixtione debita, unione, amplexu, figuris, ac opportunis motibus oppositis impedire, aut auferre, aut saltem imminuere præternaturales, impuratum particularum a primis viis acceptarum miscellas, ac motus, sicque communicare massæ humorum novas mixtiones: novos motus mediis mixtionibus, aut mediis motibus homologos præternaturalibus mixtionibus, ac motibus, aut omnino dissimiles, aut oppositos; propterea hac lege communicato etiam solidis æquabili medio, ac naturali motu oscillatorio, acquiritur paulatim fluidorum, & solidorum æquilibrium pace, unione, ac quiete naturali humorum restituta, febribus expulsis, usque dum tamen actio chinæ-chinæ, seu momentum ejusdem in primis viis, & massa humorum perduraverit. Hæc quæ usque adhuc exposita sunt ex legibus mechanicis manifesta esse videntur; ex mechanicis enim edocti sumus, quod si fuerint potentiæ agentes, et reagentes molibus, ponderibus, figuris, numero, et motibus, seu momentis, ac viribus inter se æqualiter oppositis, has in hoc statu mutuas inter se actiones, et reactiones, seu mutuos inter se effectus tollere, et in æqualitate actionum, et reactionum oppositarum, necessario unionem, quietem, ac medium statum corporum consequi necesse erit. Si itaque momenta, et vires chinæ-chinæ agant, et reagant in primis viis, et in massa humorum contra momenta, ac vires pravorum succorum ventriculi, bilis, pancreatis, intestinorum, et massæ humorum in ratione opposita æqualitatis; tunc facto æquilibrio inter actiones, et reactiones oppositas chinæ-chinæ cum reliquis viribus, ac momentis pravorum humorum mutui effectus oppositi auferentur, et in æqualitate actionum, et reactionum oppositarum potentiarum quies, et pax, ac status medius tam in primis viis, quam in humoribus erunt orituræ, victa febri: In hoc statu semper febres intermittentes vincentur, aut vinci poterunt.

111. Multo autem magis superabuntur præternaturalia febrium elementa, quotiescunque vires, ac momenta chinæ-chinæ opposita viribus, ac momentis præternaturalibus pravorum humorum in febribus supramodum præpolleant; etenim omnino eversis, atque omnino mutatis motibus humorum præternaturalium inæqualibus, inordinatis, et asymmetris a viribus, ac momentis, motibus, ac directionibus præpollentibus chinæ-chinæ, et in æquilibrio fortiter, ac valide restitutis, tunc rursus victa febri sanitas restitueretur; in hoc secundo statu actionis præpollentis chinæ-chinæ febres intermittentes semper victæ remanebunt, nonnullæ etiam continuæ vinci poterunt, aut saltem moderari: cum autem hæc beneficia tam in primo, quam in secundo casu habeantur ab opere, ac viribus chinæ-chinæ, cumque hæc beneficia obtineri non possint sine restitutione æquilibrii mixtionis particularum massas humorum componentium, colligendum jure erit vires, ac momenta chinæ-chinæ agentis, et reagentis contra fluida tam externa in primis viis, quam interna in canalibus mirum in modum inservire, nt obtineatur status medius, seu æquilibrium mixtionis humorum; deinde cum tale æquilibrium mixtionis humorum supramodum consulat concoctioni ipsorum; ideo aptissime a celeberrimo

mo Francisco Torti in suo utilissimo Tractatu *de China-China* indicatur chinam-chinæ altissimo operi concoctionis humorum opem ferre.

112. Verum si vires, ac momenta particularum chinæ-chinæ minora fuerint prævollentibus viribus, ac momentis pravorum humorum, vel in febribus intermittentibus, vel in continuis, tunc a china-chinæ neque febres intermittentes, neque ullæ continuæ vincendæ erunt, sed remanebunt tam in motibus fluidorum, quam in motibus solidorum status medii, aut æquilibri asymmetriæ. Ab his ergo quæ usque adhuc exposita sunt, verisimile est potissimam actionem chinæ-chinæ pro febrium victoria cognoscendum esse a specificis viribus, ac momentis particularum chinæ-chinæ æquabiliter oppositis asymmetris, et inordinatis motibus particularum humoralium aut externarum, aut internarum, aut utrarunque, quæ ratio motus particularum chinæ-chinæ specifice opposita præternaturalibus motibus humorum apta est communicare, ac statuere medium motum, et directionem isochronam, ordinatam, et æquabilem in particulis humorum, et in solidis asymmetre, et inordinate motis in febrium agitationibus, ut facto paulatim mixtionis æquilibrio in fluidis, fluida moveantur, et oscillent solida juxta leges naturalis æquilibrii, victis febribus, et sanitate restituta.

DISSSERTATIO XII.

De Concoctione Humorum.

113. INter præstantissima, et utilissima Medicæ Praxis opera primum locum obtinet *Humorum Concoctio*: Hæc tam necessaria naturæ actio illa est, qua naturalis fluidorum, et solidorum temperies apte sustinetur, pura ab impuris secernuntur, et impura corpora per excretorias vias eliminantur, determinatis temporum differentiis, tam admirabili secretionum beneficio humores optimo in æquilibrio constituti id ferunt, ut sanitas perfectissime conservetur, et amissa, felicissime restituatur. Hoc autem æquilibrium humorum in concoctione ipsorum aperte docuit Hippocrates, cum de veteri medicina enunciaverit, *Concoctionem fieri a permixtione, & temperatura mutua humorum*. A qua mutua temperie, et permixtione humorum æquilibrium ipsorum statui necessarium erit: tanto operi obtinendo tota Medicorum solicitudo fuit, moniti a naturæ legibus frustra in operibus artis esse elebraturos, cum methodum concoctionis ordinem, ac tempora, aut neglexerint, aut non obtinuerint. Scientia quidem concoctionis humorum longam praxim postulat, pro qua obtinenda nolit Medicus neque nimius esse in Philosophicis et in Chimicis, neque nimius in Mechanicis, et Botanicis, neque nimius in minimis Anatomicis, sed in his contentus necessariis amet potissimum esse in practicis morborum observationibus, ut eruditissime, utilissime ostendit Celeberrimus Bartholomæus Lavagnolus, Professor, Patavinus, *de usu Chimiæ*. Utinam mihi esset ingenium tam necessario argumento dignum, sperarem me brevibus universa medicæ artis præcepta feliciter esse assecuturum; quamvis autem huic muneri me imparem esse fatear; nihilominus exercitii gratia ea tradam consideranda, quæ magis necessaria esse judicaverim.

114. Ut itaque opportuno ordine progredi possim, notandum sedulo est concoctionem humorum præseferre *ipsorum præparationem*. Præparatio autem humorum nil aliud vere est, quam apta dispositio eorum inter se mixtorum quoad molem, gravitatem, figuram, et motum, quoad tenuitatem, laxitatem, et densitatem, ut dato tempore opportuna, et utilis subsequatur separatio corporum a se invicem: Hæc autem humorum præparatio alia a natura fit, alia ab arte; præparatio humorum, quæ a natura perficitur, habetur ab æquabili oscillatione fibrarum, et glandularum, ab ordinato humorum motu, ac circulo, a debita miscella succorum pancreatici, et biliosi, alteriusque indolis, et a convenienti somno; Quæ ab arte exequitur, comparatur ab exercitio, a quiete opportuna, a cibo, a potu temperiei, et ætati hominum proportionalibus; acquiritur a salubri aëre; experimur enim in puro aëre, in quo elater est mediæ densitati proportionalis, ab actione succorum ventriculi cibos facilius præparari dissolvi in ventriculo, promptius fieri chylificationem, et hanc felicius disponi ad sanguificationem obtinendam. Hinc ab Hippocrate de aëre, aquis, et locis habemus magnopere observandas esse aëris, et temporum mutationes, ut opera naturæ vel perfecta, vel imperfecta esse intelligantur. Denique præparatio humorum cognoscitur a recto usu medi-

medicamentorum, videlicet decoctionum alterantium, quæ medicamenta vel habentur a bolis, vel a pulveribus, vel a fluidis; Itaque juxta varias humorum præparandorum indoles exhibentur syrupi, et decoctiones ex variis herbarum differentiis compositæ, aut pulveres variæ speciei incrassantes in tenuitate fluidorum, incidentes, ac dissolventes in densitate, ac crassitie, et ut medico utar vocabulo dulcificantes in aspera, et acri humorum superficie, aliquando calefacientes in frigida ipsorum temperie, aliquando refrigerantes in fervido humorum statu, aliquando compescentes humorum impetum, ac elaterem, quotiescunque solida, et fluida enormiter agitata motu, et elatere præpolleant. Necessitatem, et ideam medicamentorum præparantium significare voluit Hippocrates sectione 7. aph. 70. edocuit enim. *Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere;* videlicet oportet prius apta ratione medicamentorum disponere corpora ad purgationem, ut hæc facile, tuto, et utiliter purgata reddantur.

115. Difficultas quidem non levis oritur pro cognoscendo, ac statuendo tempore, quo præparatio humorum jam instituta est, ut præparatis humoribus æqua ratione proximam concoctionem expectare, ac statutam intelligere possimus. Crediderim autem tempora completarum præparationum judicanda esse a mutationibus, quas paulatim acquirunt excreta a statu morboso ad salubrem; quamobrem excreta, quæ morbose crassiora fuerant, quo tempore incipiunt fieri tenuiora; quæ lentiora, quo tempore fluidiora eveniant; quæ prius aspera extiterant, quo tempore sensui incipiant leniora, et benigniora reddi, tunc illa erunt facile tempora præparationis humorum, aut completæ, aut proximæ perfectæ præparationi obtinendæ; pariterque si videamus somnum, appetitum, et vires paulatim ad statum naturalem inclinare, tunc conjectari quoque poterimus humores desideratam subire præparationem; Cum vero expositæ excretorum mutationes a statu morboso ad salubrem non æqualibus, et similibus fieri possint temporibus, sed dissimilibus, et inæqualibus juxta majorem, aut minorem præternaturalis materiæ copiam, densitatem, et motum, juxta varias temperierum, temporum, et ætatum constitutiones; ideo semper a Medicis laborandum erit, ut has specificas temporum differentias, si non veras, saltem vero proximas assequi possint; Quamobrem maxima egemus praxi, attenta observatione effectuum, signorum, et excretorum cum Hippocraticæ disciplinæ studio, ut apto medicamentorum usu, ac tempore præparationibus naturæ succurramus, et completas præparationes aptissime cognoscamus. Pro hisce autem obtinendis consulendus erit Celeberrimus Prosper Alpinus, qui, duce Hippocrate, hanc materiam perfectissime complet.

116. Interim cum hisce gradibus præparationum progredimur ad concoctionum materierum, seu ad illum statum, quo materiæ vel morbificæ, vel heterogeneæ, mole, pondere, figura, et motu ab homogeneis dissimiles dispositæ redduntur, ut opportuna ratione per loca excretoria, et naturæ congrua separentur, quarum beneficio morbi judicationem consequi experimur. Quamvis autem, docente, Prospero Alpino, concoctionis signa a pluribus haberi possint, nihilominus præstantiora, et certiora ex Hippocrate ab excrementis alvi, et urinæ colligenda erunt. Quotiescunque itaque alvi excrementa, quæ prius præternaturalia fuerant aut quantitate, colore, odore, aut mole, figura, et tempore excretionis incipiant mutari taliter, ut acquirant quantitatem ingestis proportionalem, colorem subflavum, neque gravissime, et molestissime oleant, et moles istorum sint apte molles, opportuna figura cohærentes, et consistentes, & consueto tempore sine dolore, & irritatione exeant, tunc poterimus judicare aut adesse, aut proxime futuram esse humorum concoctionem. Eligam inter Hippocratis experimenta tantummodo illa, quæ libro 4. Epidemiorum significaverat in ægrotis illis, qui habitabant juxta ædes Medosadæ: In hisce statuto tempore apparuerunt fæces quantitate ingestis proportionales, molles, cohærentes, quas, ut monet Martianus, viscosas Hippocrates appellat, & subflavas, simili quidem ratione flavedinis, quam observamus, cum albus narium mucus vigente statu cruditatis mutatur in subflavum tempore concoctionis, postmodum addit Hippocrates morbi judicationem libro 1. de morbis esse secuturam.

117. Deinde concoctionis argumentum ab urina desumendum erit; cum enim urina antea in statu morboso fuerit tenuis, aut confusa, cum eneoremate dispacato, & divulso, postea incipiat elaborare album subsidentiam, levem, & æqualem, & acqui-

ſiverint colorem ſubruſum cum nubecula ſubrubra, pyramidalem quaſi figuram oſtendens, tunc; docente Hippocrate, concoctio humorum habebitur, aut expectabitur: hæc ſatis ſuperque indicantur lib. 1. Epidemiorum ab hiſtoriis Herophontis, Cleantidis, & Melidæ; hæc oſtenduntur lib. 3. Epidemiorum in Cherione, Pericle, & Nicodemo; cum autem hæc felicia coctionis ſigna extiterint, & perduraverint, tunc fere ſemper abſque ullo medicamentorum auxilio morborum judicationes ſecuturæ erunt, parta expulſione impurarum materierum per ea loca, quæ fuerint providuæ naturæ faciliora, & commodiora, videlicet vel per ſudorem, vel per urinas, vel per ſeceſſum; vel per hemorrhoides, vel per narium hemoragias, vel per ſputum, vel per inſenſibilem tranſpirationem, quo tempore Medicus debet otiari, ut docuit Hippocrates aphor. 20. ſectio 1. *quæ judicantur, & judicata ſunt integre &c.* Verum ſi adhunc inertia naturæ, & morbificæ materiæ ratio, ac quantitas per ſpontaneas expulſiones judicationem morbi non fecerint, aut elaboraverint imperfectam, tunc Medicus debebit eſſe ſolicitus de opportuno medicamentorum uſu, ut inerti, aut oppreſſæ naturæ prudenter, ac provide opituletur, ſolicitando ea loca, quibus natura inclinaverit juxta aphoriſmum 21. Hippocratis ſectionis 1. *quæ educere oportet per loca conferentia, eo ducere convenit.* Propterea aliquando dejectoria per alvum, aliquando diaphoretica, aliquando ſpecifica deobſtruentia, vel diuretica, aut alia impellentia exercere oportebit. Animadvertendum ultro eſt in concoctione humorum obſervanda eſſe determinata tempora, quibus concoctiones haberi ſolent, videlicet conſiderandi ſunt dies critici, neglecta die ſexta, quam Hippocrates in Epidemiis, ut infidelem accuſavit; hiſce itaque diebus criticis ut plurimum concoctiones humorum ſeparare poterimus.

118. Cæterum ſi nulla ſigna concoctionis humorum, ſuperveniant, tunc Hippocrates lib. 1. de morbis popularibus ob cruditates, & confuſiones humorum minatur longitudinem morborum, aut recidivas, & aliquando mortem; Quamobrem a Medico tunc temporis res prudenter agendæ erunt apta ratione victus, opportuno exercitio, debito ſomno, ſalubri aere, & aptiſſimo medicamentorum uſu non irritando naturam, ſed ſuſtinendo.

119. Statuta præparatione, & concoctione humorum, movendum eſt, nonnulla medicamenta alte poſtulari a morbo, & cauſa morbi, verum penitus impediri a languida temperie ægrotantium, vel ab inertia organorum, vel ab ætate; Itaque, gratia exempli, chalybeata quæruntur quidem unice ab obſtructionibus viſcerum; verum ſi ægrotantes fuerint temperiei languidæ, inertis ventriculi, & ætas fuerit tenera, aut ſenilis, aut a præcedenti longitudine morbi nimis fracta, tunc ab hiſce recedere oportebit; fortis enim chalybeatorum actio, ac ſtimulus non obſtructiones auferet, ſed parta criſpatura quodammodo convulſiva in fibrilis viſcerum obſtructiones augebit, imminuta, aut impedita ſolidorum oſcillatione, imminuto, aut impedito motu, & elatere fluidorum; cur ergo in pueris, in ſenibus, aut morbo fractis chalybeata, aut boli medicamentorum gummoſi, duri, ac tenaces offeruntur? profecto hæc, & ſimilia inutilia erunt, cum ab inertia ventriculi, diſſolvi, ac frangi non poſſint; immo hoſtilia experiuntur, cum ventriculo pondus, & naturæ laborem augere videantur, propterea qualia excipiuntur per os, talia per ſeceſſum ſolent eliminari.

120. Deinde remanent ut doleam, medicinam uſque ad hæc tempora in remediorum inventione non multum profeciſſe, præter enim nonnullas remediorum ſpecies a chimicis, a mineralibus ut mercurio, ferro, & antimonio, china chinæ deſumptas, quibus veteres caruiſſe certi ſumus, profecto cogimur confiteri nos pro medicamentis parum, aut nihil acquiſiviſſe. Verum chinæ-chinæ medicamentum adeo egregium eſt, ac ſummum, ut plurimis certe æquipolleat; hoc enim prudenter, opportune, debita quantitate, ac tempore exhibitum, & repetitum febres fugat, morborum fere omnium ſocias, & quod magis pro argumento præſentis Diſſertationis æſtimandum eſt, præparationes, & coctiones humorum paulatim, & feliciter parat, ut Celeberrimus Franciſcus Torti ratione, & praxi tractatu *de China Chinæ* nervoſe ſtatuere conatus eſt, ut antea indicavimus.

121. Tandem video me in hac Mechanica Medicamentorum expendenda, & in hac concoctione humorum opportune comparanda, non parum defeciſſe, cum leges emittendi ſanguinem omnino neglexerim; fateor enim a ſanguinis emiſſione recte, aut prave inſtituta præparationes, & coctiones humorum aut feliciter haberi, aut miſer,

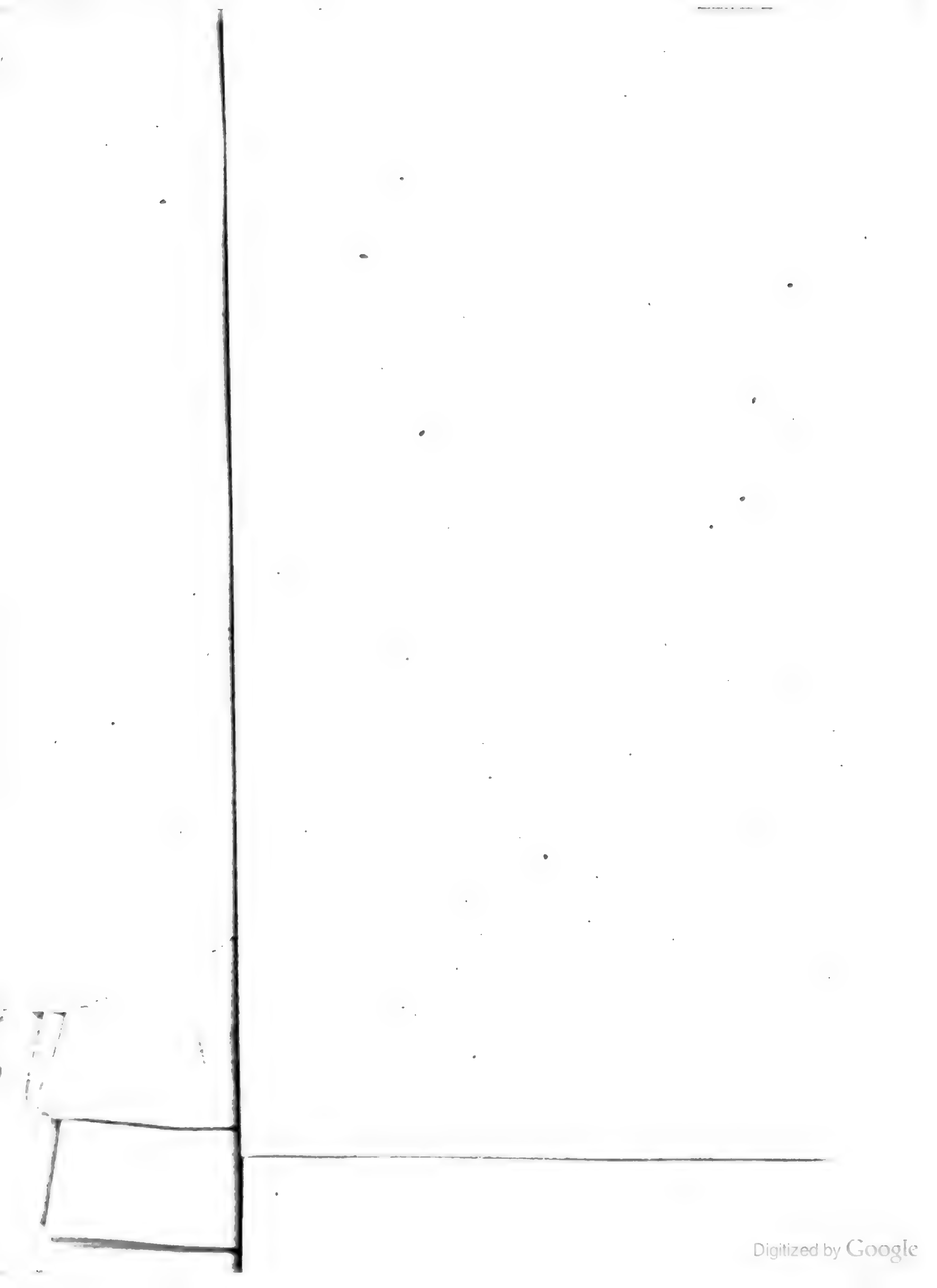
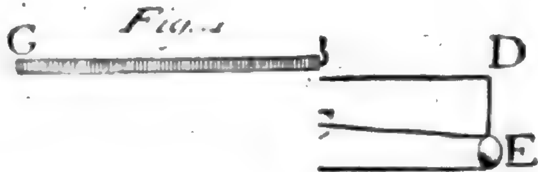


Fig I Partis Me



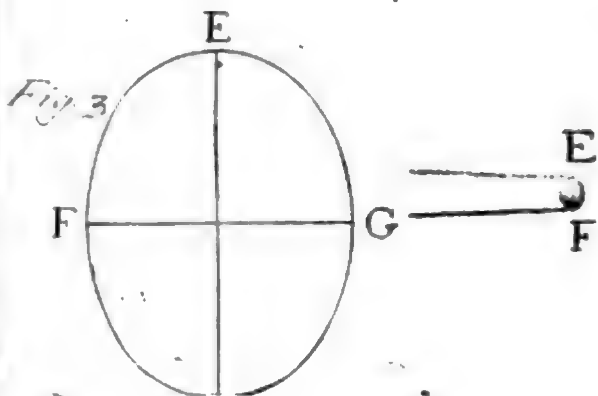
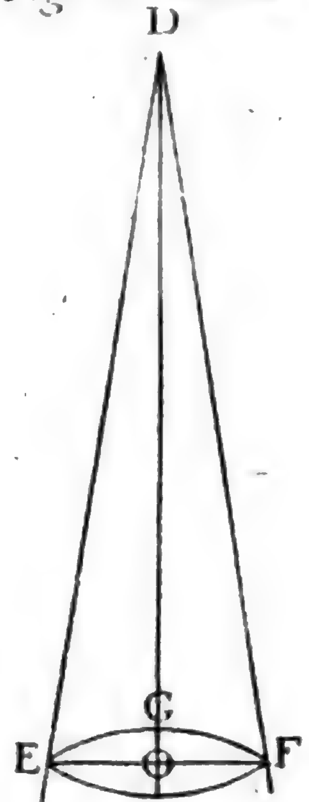
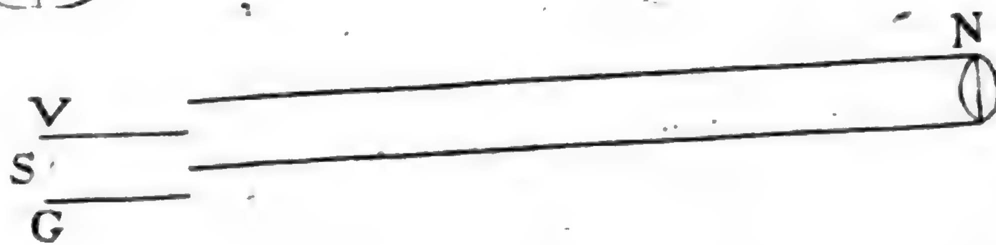


Fig. III Partis





ſerrime deſtrui. Verum intelligant Lectores benevoli, me ab hoc argumento data opera declinaviſſe, cum ſciam, phlebotomiam leges ſuas accipere a majori, aut minori plenitudine vaſorum, a majori aut minori denſitate, ac pondere humorum, a temperie, ab ætate, a virilibus, a regionibus, aliquando a conſuetudine, & fere ſemper a morbis inflammatoriis, quæ omnia cum hoc ſuo nullis Medicis obſcuro, poſtulent ſolam medicorum prudentiam quoad quantitatem, modum, & tempus extrahendi ſanguinem; ideo pro hoc argumento animadvertendum eſſe arbitror, ſanguinis emiſſionem vere, & neceſſario poſtulari cum maſſa ſanguinis peccaverit quantitate, denſitate, & craſſitie & motu partis a principiis intrinſecis componentibus ipſam maſſam ſanguinis. Cæterum ſi denſitas, & craſſities humorum partæ fuerint a principiis extrinſecis, ut tranſpiratione impedita, aut imminuta, a ſuccis ventriculi viſcidis, & auſteris, a viſcido, & auſtero chylo, a pancreaticis, & biliosis ſuccis tenacibus, & impuris, a labore, ab aëre &c. tunc raro, & ſemper caute ſanguinis miſſio vere poſtulabitur. Etenim vitia hæc a cauſis externis producta facile, & ſine periculo auferri poſſunt ab opportunis purgantibus, ab alterantibus, & depurantibus maſſam humorum, a dieta, ab exercitio, a frictionibus, a mutatione aëris &c. Etenim a phlebotomia hæc incommoda ſupramodum augentur, & creſcunt, ſpoliato ſanguine elementis ſeroſis, elaſticis, ſpirituoſis, & balſamicis, hinc oſcillationes ſolidorum, & glandularum in ſtatu inertiæ redditæ nullatenus inſervient ſecretionis, & depurationi humorum peccantium majori morborum inclemento; Quamobrem phlebotomiæ leges in concoctione humorum, & curatione morborum nonniſi Medicorum prudentiæ, virtuti, ac praxi remittendas eſſe putamus cum verbis, ac præceptis determinati nullo modo poſſint.

Finis Mechanices Medicamentorum.

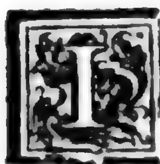
ANTO-

ANTONII COELESTINI COCCHII EPISTOLÆ PHYSICO-MEDICÆ AD CLARISSIMOS VIROS LANCISIUM ET MORGAGNUM.

BREVIS CASTRENSIUM FEBRIUM HISTORIA, QUÆ FERENTINI, ANAGNIÆ, FINITIMISQUE LOCIS ANNO MDCCIX. GRASSATÆ SUNT.

CAPUT PRIMUM.

Clarissimo Amplissimoque Viro Jo. Mariæ Lancisio Innocentii VI. olim, nunc Clementis XI. Archiatro & a secretori cubiculo Antonius Cocchius S. P.



IN magnis morbis ad te Lancisi Clarissime recurrimus tanquam ad Romanum Hippocratem & mundi parvi reparatorem. Crudelis apud nos viget epidemia castrensium febrium ab acri & pene realgarina aeris diathesi oriunda, ipsum quo vivimus, quod die nocteque trahimus, in publicam perniciem & calamitatem conversum est elementum. Scias itaque oportet, diligens naturæ scrutator, ut per consilia tua nobis opportune succurras, Ferentinum inter & Frusinonem palustres & musco virentes aquas jacere: sunt vero sulphureæ præsertim atque enormiter fœtidæ, quæ hoc potissimum anno circa æstivum solstitium erumpere cœperunt, & mox supra modum auctæ agros & segetes pene omnes inundarunt: minerales sane particulæ, quæ hisce aquis per abditos terræ sinus evectæ atque indiscussæ retinentur, perpendiculari ac fervido solis radio in atmosphæram claræ tanto quidem deterius ad morbos parantur & cladem, quanto pervicacius in desidum aquarum foveis linum & cannabis macerantur. Adeo *stagna loquacia* seu potius inquinamenta ranarum, bufonum atque amphibiorum consimilium, quæ nunc humi degunt, tunc aliis cum vermibus viles aquas inhabitant. Ex quibus omnibus, Syrio ardente pestiferi vapores prodeunt & veluti alas acquirunt, qui ubi per aera discurrunt, non possunt non machinam nostram hydraulico-pneumaticam perturbare, alte feriunt hominem respirantem: *plerunque enim*, ut Æsculapii successor inquit, *hominis natura Universi potestatem non superat*. Et quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic medici tunc morbi impetum superare non possunt. *Divinum illud in morbis* ex cœlo, aere scilicet vitiato, Cous senex deducit, authoremque & dominum in cunctis, quæ corpori accidunt, aerem appellat. Vix oppida in montium verticibus sita a labe

Virg. 11. Æn.

Lib. de dieb. judic.

Lib. de flat.

labe sectura sunt; eorum nanque plebecula susceptas in Ferentinensi planitie febres convehit ad montana. Verum Frusino, Ferentinum, & summorum Pontificum olim Sedes Anagnia temerati aeris damna maxime sentiunt.

Harum febrium epidemicarum symptomata.

II. Febres sunt veræ malignæ, & epidemicæ, quippe in omnibus similes, rigore, qui membra quatit, exacerbantur: nempe simplicis, aut duplicis tertianæ typum initio ut plurimum servant, perniciosam indolem suis mox phænomenis detecturæ. Torva occurrit ægrorum facies, & quasi vipereo veneno *ictorescens*, scintillant oculi intuitu contumaces, & proprium laticem, quem lacrymas dicimus, invite fundunt; infelix, porrectis artubus, & tota spina decubitus. Pulsus, qui est reciproca cordis echo, parvus, creber, & inæqualis, *Ulcerosa* lassitudo, & sitis, & sonus aurium intra se ipsas, & capitis dolor ante delirium acerbitate contendunt; aures, quæ *filiæ carminis* ab Ecclesiaste vocatæ sunt, tinnitum, sibilum, bombum, vel pluviam decidentem mentiuntur: internus enim carotidum ramus foramen ossis petrosi juxta meatum auditorium ingreditur, mox oblique ephippium versus sub nervo optico ascendit, & in rete mirabile, & plexum choroidem disperditur; si propter febrilem æstum solito audentius pulset, membranas, & ossicula dimovet, & in tremorem aliquem agit, quo hic, vel ille sonus exprimitur, pro impulsuum scilicet, pressionumque varietate. Lingua ad oris præfecturam nata, cum magna fides debetur in morbis, ob nullam, aut insinceram salivæ separationem arida, scabra, squalida evadit, saporemque perversum renuntiat: dehiscere, & caligare solet, ubi papillæ nerveæ a scoriis salino-acribus divulsæ, corrosæ, & eschara, qualis a caustico inuritur, obductæ sunt. Anorexis quoque se morbi comitem præbet. Pessimum, & fere rabiosum vermium genus nunc tormina, & alvi profluvium, nunc peristalticum motum invertens cardialgiam, & vomitum, & sibi egressum molitur, imo dolorem pseudopleureticum, syncopen, vertiginem creat: mordicatis enim ventriculo, & intestinis, per nervos octavi paris utrobique desinentes intercostales musculi, cor, cerebrum, & nervi optici in afflictionem trahuntur. Incursat anhelitus, faucibus hæret vox, & est pro voce suspirium. Nec desunt anxietatis plenæ vigiliæ, vigilantium somnia deliria, subsultus tendinum præcipue in carpis, venatrix manuum palpitatio, jactatus convulsivi, & tumultuariæ assurgendi colluctationes. Tandem satiscentibus viribus sopor comatosus obrepit, nam dura mater membranaceus ille musculus, vitæ automatum facile princeps, & apud Ecclesiastem *vitta aurea*, irritata, plus æquo contracta, & inflammatorie affecta supra duos renixus movetur cerebri, & cordis; in falcato tendine, & lacertosis hemisphæriis vectis momentum prævalet, hinc violenta, nec regularis succi nervei expressio: strangulato demum in alveis suis refluo sanguine ita cerebrum comprimit, ut liquidi animalis secretio, aut iter impediatur, & delirium in lethargum degeneret. Corruptum lixivium repræsentant urinæ, parotides interdum extuberant, & urinæ protinus defæcantur. Purpureæ maculæ, quæ postea vibicis instar livescunt, effulgent in cute; nam *malignus ichor* per miliares glandulas secretus nec tantæ molis est, ut in pustulas tumeat, nec tantæ subtilitatis, ut perspirare possit; vel quod *ipse sanguis, integer in ductus glandularum exteriores extrusus, corruptusque fit*.

Sanctorius de static. medic. 1. aph. cv.

Lister in commentario ejusdem aph. Har. febrium malignitas variis incolarum incommodis, atque interitu demonstratur. Dess sign. & caus. diut. morb. l. 2. de aqua inter cutem c. 1.

III. En tristis apud nos grassantium febrium aspectus; hinc vero earum facinora expendam. Septimo, nono, undecimo solent occidere, raro decimum quartum attingunt, ut Ferentini præsertim observamus; cum illuc sæpe ad Optimates curandum accersar: & siquæ medicinæ obtemperant, nunquam absolute judicantur, (ipsa enim cœli impuritas criticos naturæ motus distrahit perpetuo, ac turbat) sed enervato sanguinis robore, volatili, oleoso, & balsamico sulphure absumpto in quartanam, cachexiam, immortalesque vi-

viſcerum obſtructiones abſcedunt. *Majora enim omnia vitia* (loquitur Aretæus Cappadox) *ſoli Dii medicantur; nam aut in viſcere primario morbus deliteſcens totum in malum habitum convertit, aut omne corpus ingruente peſtilentia in malum ſuccum viſcera permutavit; quando ſibi utraque viciſſim ad perniciem ſuffragantur*. Vidimus plures ruſticos montium incolas, qui ob annonæ caritatem ad ſecandam maturam jam ſegetem in Ferentini agro morati fuerant: Hi vero, cum non aërem ſolum venenatum, ſed æſtiva ſiti adigente aquas etiam ſane ipſa ſiti nocentiores, veneni fontem bibiſſent; colore turpes ſe intus uri, ſimulque caput in partes quaſi diſſilire conqueſti ſunt; tanta erat gravitas, pondus, & dolor: circa quartum morbi diem ad penates ſuos revecti rei anguſtioris domeſticæ homines brevi a tam funeſto malo, & alii parotide præcedente jugulari ſunt; quo ſpectat illud in Coacis *quæ dolenter ad aurem aſſurgunt, peſtifera;* alii lethargo ſtertentes, alii dyſenterico ulcere occubuerunt; alii contra iiſdem fere ſymptomatibus confecti cum opportunum per reditum tempeſtivæ medelæ locum dederint, priſtinæ valetudini ope noſtra ſunt reſtituti: & novimus, quantum contulerit montanus aër ob tenue, ac purgatiſſimum nitrum, vegetumque elaterem.

Horat. Serm. l. 7. Cat. 6.

Ergo ubi me in montes, & in arcem ex urbe removi,
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus auſter,
Autumnuſque gravis, Libitinæ quæſtus acerbæ.

IV. Non eſt hic, ut te, vir ampliſſime, detineam inutili cauſarum, ſymptomatumque explicatione, cum te non fugiat, ſales ſumme volatiles, & alcalino acres ipſos aëre ceu menſtruo dilutos, atque inſpiratione hauſtos, per pneumonicas veſiculas cribrari; ſaliva quoque ad ventriculum ablegatos una cum chylo ſanguinem petere; quo cum pervenerint primo duntaxat Carteſii elemento circumdati & febrilem motum excitant, & tragicas agunt metamorphoſes; fuſo enim ſanguine, & velut a ſui fœdere ſejuncta parte lymphatica, quæ eſt cruoris vehiculum, reticulata concreſcit, ut caſeoſa pars lactis injecto liquores coaguli a ſero dividitur & condenſatur. Inſunt ſanguini fibrillæ elaſticæ, quæ ad perennem contractionem nituntur; ineſt latex, qui maſſam divulſam & fluidam reddit. *Tunc autem peſſima* (bilem intelliget Plato) *quando puro ſanguini miſta & villorum ligaminumque fila ſuo ex ordine dimovet, quæ ideo in ſanguinem diducta & ſparſa ſunt, ut mediocrem tenuitatis & craſſitudinis habitum conſequantur, neque propter caliditatem, cum ipſe ſit lubricus, raro ex corpore defluat, neque ſi craſſior ſit, ad motum fiat ineptior, atque ægre per venas fluat & refluat*. Sciſſis ab acuto fermento iis quaſi habenulis, fugitivum ſerum elabitur ſeu *decantatur*, & ſciſſæ fibrillæ mutuo amplexu & globuli rubicundi a Leevuenhœckio per dioptricum vitrum detecti mutua oppoſitione ſe ſe coercent & remorantur. Hinc ea ſanguinis conſtitutio, quam ſtricto laxam ſectæ methodicæ dux Aſclepiades & mutato nomine lento liquidam Bellinus appellavit. (In Timæo.)

V. Therapeuticen noſtram exponimus, ut quidquid eſt minus ſapienter a me proviſum, ſapientia corrigatur. Initio, ſi cogit vomitus aut vomendi proclivitas, unicas binas alibi temeti, in quo metallorum crocus ad uſque drachmam horas XII. infuſus extiterit (in quo ſcilicet per emporeticam papyrum trajecto ſulphura natent emetica ſubtiliora) præſcribo admonens, ut, quoties vomuerit æger, diluentem ptiſanam bibat; nam *ea, propter quæ vomit*, perinde ac in cholera diluentur. Fertilis in montes aëris labes ſalivæ impreſſa & ad ventriculum detruſa prius quam lacteas venas tota ſubeat & ob valvularum repagula irrevocabilis per viam omnium breviſſimam eliminanda eſt, quam innuit natura, & naturæ orator Hippocrates *purgare oportet æſtate ſuperius, hyeme vero inferius*. Sin minus, diarrhœa ſupervenit valde contumax & non raro

Curandi methodus exponitur. — Hipp. de loc. in hom. — IV. Aph. IV.

raro in dysenteriam facessens, quæ sudorem impedit seu generalem & pene regiam sanguinis despumationem. Unde nil mirum, si hæc eadem in *lateris dolore* impedit anacatharsim, & ideo ab Hippocrate damnata est (in metastasi tamen pleuritica aut peripneumonica dextra præcipue & cacochyma post sanguinis missionem *Scomphi* interitu non obstante alvum audacter ciemus v. unciis olei lini recens expressi cum drachma spermatis cetis non rancidi in jure fervido permisti: & qui Pythagorica tenacius colunt mysteria, die non impari id agunt sexto, octavo, decimo, & duodecimo, ut pectus a lymphæ quasi piceis crassamentis extricetur, ut sine ulla irritatione præcipitentur nova glutina, quæ facile possent in parte affecta ipso cum sanguine cumulari, ut tandem laxatis solidis non solum sputa, sed etiam sudores promoventur; viscerum enim tensio velut quibusdam uncis instar retis piscatorii, quod nominatur griphos, cutem circumplectitur, & coarctat) *ventrem autem compactum vomitus solvit, & egerentem magis, quam oportet, sistit, illum quidem humectans, hunc vero siccans;* præsentem diarrhœam vomitus sistit; ergo vetat futuram: paregoricum sub noctem exhibeo, ut inductum ab emetico tumultum sedet. Si progressi jam morbi curationem aggredi contingat, tum a purgando expedit vacare; nam ubi febrile fermentum cum massa humorali confusum est, vi cathartica separari non potest, & quæ potius eidem resistunt, & sana sunt, dissipantur. Militat pro re nostra chirurgicum argumentum: *Obediunt* (Hippocrates) *luxationes, non tarde reponuntur, siquis antea quam inflammentur, reponat:* Nam ubi ossis caput ex acetabulo excidit; ita nervos, & revehentia vasa comprimit, ac distorquet, ut contenti humores restagnent, & ob moram acescant, & vellicantem naturam acquirant; hinc dolor, febris, & inflammatio: brachium retrorsum luxatum inferius memorat. *Si igitur statim adfueris, externo cubiti gibbo cogere oportet, & sponte incidit. Si vero febris prævenerit, non amplius reponere oportet: dolor enim in cogendo augescet. Ut autem in summa dicam, neque alium articulum febrienti reponere oportet.* Sic medicus, qui ægritudinem internarum chirurgus est, ingravescente febre fodicare non debet, quæ centrum vocitat, intestina. Græcus Magister initio acutorum, & non nisi materia turgente *dejectoriis* utebatur: Hoc namque refermentantium genus interdum crustam, & lateris assuetam materiam subdita quasi face provocat, & febres vel exacerbat, vel duplicat. Nos certe sequi volumus dictatorem: post secundum morbi diem vix præmisso enemate ad vesicantia, ad bezoartica, & diaphoretica, ad Peruvianum corticem convolamus.

2. de diæta.

Lib. de fractur.

VI. Et vesicantia quidem inter generosa Arabum præsidia recensemus: ubi enim cantharidum, ac euphorbii sales in rete cutaneum, excretoriis discissis tubulis sese insinuant, solida vehementer, & longe, lateque crispantur, quæ motu dein reflexo ad aream stimuli circumpellunt, & ideo in ampullosam vesicam epidermis attollitur; liquida vero intra canales pelliceo-conicos veluti *cobobata*, & novis motibus exaltata tam parvo spatio capi cum nequeant, refluunt ad interiora, & ex unda in undam *cobobatis* liquidis, exaltatisque id, quod concretum est, & quiescens solvitur, quod vero iners, ac torpidum excitatur. Acriores cantharidum partes sanguinem, & inde renes pervadere arguit dysuria, quæ a spasmodica totius fistulæ urinariæ contractione dependet; venenum veneno domamus. Aperto emissario deleteria corpuscula sero commista, quæ ordinariis cribris consentanea non sunt, commodius, & citius emunguntur. In peste Noviomagensi Diemerbroek incolumes eos narrat, quibus cauteria, aut aliqua ulcera insculpta erant. *Neque fontanellæ* (subdit Vvaldschmidt) *laude sua defraudandæ, quæ grassantibus morbis malignis ab omnibus gestari debent.*

Mechanica vesicantium.

VII, Ad alexipharmaca, & diapho-

Opera medico-pract. tom. 2. disp. 32. de feb. malig. Bezoartica, & diaphoretica seleˑctiora.

phoretica quod pertinet, sæpe a nobis usurpantur contrayervæ radix (quæ certius potest, quod posse videtur aut lapis bezoar, teste Riverio, aut etiam lapis de Coa) viperæ jecur sale rectificante ditissimum, cornu cervi philosophice calcinatum, stibium diaphoreticum, nitrum stibiatum, bezoardicum minerale, ac joviale, electrum album, & camphora, ut exoticas, fermentativas, ipsique cruori penitus impermiscibiles moleculas præcordiis potissimum, ac cerebro hærentes cicurent, solvant, & ad extrema vasorum urgeant, expellantque: oleum scorp. Matthioli, a quo pingues, & balsamico volatiles guttas emendicamus, & alia hujusmodi gregi Helmontico infensa: diascordium Fracastorii, quod est brevis theriacæ, seu nobile remediorum compendium, gelu epicerasticum de cornu cervi juxta Barei normam peractum, quod in oris vestibulo colliquescens tabe sua sitim temperat, & maligni fermenti aciem retundit, aqua prophylactica Deleboe Sylvii utpote acido-volatilis: emulsa demum ex amygdalis dulcibus, & melonum, cardui benedicti, papaveris albi seminibus cum aqua sonchi, ut butyrosam lympham dissipatam resarciant. Decoctum hordei *tristi succo, tardoque sapore felicis mali* acuendum, vel crudus fons in assiduam, largamque potionem sufficitur: *princeps ingenii & doctrinæ Plato* figuram aquæ icosaedram tribuit in Timæo; *habens viginti* (sunt ejus verba) *æquilateres bases nascitur*, idest facies viginti, ut exponit fidissimus Platonis interpres Marsilius Ficinus: porro, cum aquæ corpuscula ob angulos summe flexibiles contigua sint, minimæ salium coagulantium pyramides inter ipsos deprehensæ, redimere se nequeunt, & tanquam vortice rapiuntur: *malo cum Platone errare, quam cum cæteris recte sentire*. Corporis peripheria iterum, atque iterum cucurbitulis stimulatur, in remissione tamen & ante cibum: ubi sicya linamento ardens imprimitur, nisu aëris, & pondere, quod circumpositæ partes totum sustinent, cutis intra sicyam assurgit, & in superficiem majorem extenditur; fit enim ex plana curva: discluduntur, & ampliantur pori, & quicquid est perspirabile, eliditur: conniventia vasa, vel arcuatim per extensionem compressa vix abstractis cucurbitulis suæ se figuræ restituunt, adeoque a contactu materiæ, cui prius hærebant, recedunt, & quasi spatium relinquunt affluenti sanguini, unde facilius asportatur. Novos etiam motus inspirant frictiones, inunctis manibus vel Ætiana mistura, vel oleo amygdalarum dulcium, & aqua Hungarica, seu spiritu Reginæ Hungaricæ: cutis enim revera est, ut Glissonus Anglus asseruit, *universale quoddam spiraculum, sive emunctorium corporis, per quod omnes ejus exhalationes commode effluunt*: & suam cuique corpori adesse atmosphæram, Boyliana experimenta confirmant. Ut autem felicius, & optatius emergat sudor, præsertim cum anxie vigilat, & delirat æger, ad ipsa diaphoretica etiam opiatum adjungimus duce Vvedelio, tincturam scilicet Thomæ Sydenham, quæ ceu pharmacum Helenæ *nepenthes* Homero dictum solicitudinum oblivia inducit: quippe hypnotica non modo somni tranquillitatem conciliant, sed & salsum, & acidum, & acre blandis ramusculis, figente sulphure involvunt, atque hebetant; duræ matris etiam in subditis organis tensionem relaxant, qua flaccescente, sudoris viæ liberius patent. Imitamur naturæ ritum: natura, quæ non est, nisi *ars ectypa Divinitatis*, seu *ars Dei in materia*, mortalibus somnum instituit ad perspirationem explendam; expleta perspiratione somni quoque necessitas expleta est. *Duplo magis dormiens perspirat vigilante*, ut probatur e statera Sanctorii: est enim vigiliæ proprium, omnes corporis musculos constrictos, meatusque adeo glandularum duplo, angustiores reddere. Sic diaphoretica cum hypnotico propinamus. ℞. *stib. diaph. scr.* 1. *bezoart. jovial. scr. ß. hepat. viperin. præp.* gr. v. *ol. scorp. Math. gutt.* III. *confect. hyacinthin. alb. inod. diascord. Fracast. ana drach. ß. coge in bolos* v. *quos deglu-*

Georg. l. 2.

Marcus ad Q. Frat.

Tract. de partib. contin. c. 4.

lib. 4. Odiss.

IV. Aph. 18.

deglutiat hora somni, & superpotet aq. card. benedict. unc. VI. *& tot citr. unc.* I. *laudan. liquid. Sydenham gutt.* XII. *Hoc autem* (sudore nimirum) *excreto, & sanguis in naturalem statum restituitur, & febris remittit, & lassitudo sedatur.* Si cunctari patitur morbus post expulsam sudore portionem fermenti, reliquum curæ est, ut Peruviani corticis usum auspicemur: *Neque ulla alia spes in magnis est, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet.*

Hipp. 2. de diæta.

Cels. lib. 2. cap. 5.

Peruvianus cortex.

VIII. Dolatum lignum, quo trajicimus mare, *aërio seu quondam in Vulture pinus immani steterit trunco, seu frondibus Alpes vestierit*, quatuor, aut septem digitos a morte nos arcet. Peruvianus vero cortex naturæ lapsæ subsidium, sacra veluti anchora, naufragam, atque fluctuantem vitæ naviculam tuetur & *fundat*: hic est contra periodicas, perniciosasque febres Alcides, qui alcali suo amaro, austeroque obvios in ventriculo, & intestinis heterogeneos succos a labe vindicat, & repentes feras interimit: vi peristaltici motus in vascula Asselliana traducitur, & quæ in chyli, & lymphæ reductivis adenibus glutinosa ad tempus quiescunt, futuræ febris semina incidit, absorbet, eliminat: ecce quomodo novas invasiones *febribugum catholicon* antevertit: immo sanguinis contextum, et ejusdem canales *in habituali hæmoptoe* adstringit, & blanda astrictione corroborat, liquidis æque, ac laxis solidis tonum largitur, & sulphureo acres, seditiosasque particulas, quas captivas, & inermes fecit, per reiteratas sanguinis circulationes in cutem, in renes, in intestina secum præcipitat: evidens tamen, quam promovet, evacuatio nec insueta nec multa: igitur insensibilem, quæ præstantissima est, redintegrat perspirationem. *Curationum vero animæ sunt temporum opportunitates*: longe a paroxysmo, inclinata scilicet febre, corticem exhibemus, & statis horis repetimus; nam sanguis puncto referverscentiæ per elasticas suas fibrillas majori orgasmo distractas expanditur, turgescit, & in ostiolo ductus thoracici subclaviæ sinistræ inserto valvulam premit, & quæ ingredi, & quæ ascendere coguntur, repellit: thoracicus ductus febrili succo distentus, aortæ, quæ super ipsum pulsat, obnititur, & ab ea validius repercussus in motum convulsivum vibratur, & præcordia, plexum nerveum mesentericum, stomachum, peritonæum lege consensus lacessit; hinc horror, aut rigor universalis, lumbago, vomitus, angores, & alia symptomata, quæ in accessione cumulantur: tunc cortex Americæ, tunc cibus ipse, aut ipse etiam potus non aliud quidem, nisi turbas adjungeret. *Ubi id* (frigus) *expectatur, omni potione prohibendus æger est: hæc enim paulo ante data multum malo adjicit*: sic largior calidæ potus qui juxta Zecchium præservat a calculo, dum tamen calculus, affinis sepulcro materia in renum pelvi existit, vetari debet; tunc enim aqua transire non posset, & pelvi magis distenta nephriticum dolorem acueret.

Phrasis, qua contentus est Morton.

Hippocrates Crateva.

Cels. lib. 3. cap. 12.

IX. Hernicus quidam viridis ætatis, salino terrei temperamenti, crapulæ simul, & Veneri indulgens, nec aëris pravitate, nec tot acerborum funerum exemplis deterritus Ferentinum concessit, ubi plures duxit dies, noctesque: nondum erat reversus, cum cæpit ægrotare: incidit enim in popularem febrem cum rigore, verminoso vomitu, cephalalgia, & vigili oculorum conniventia. Secundo morbi die, qui apyretos videbatur, ne vires morbo accederent procrastinatione remedii, anthelmonticum dejectorium jussimus, quo biliosæ tincturæ, insecta non pauca sursum deorsum expulsa sunt: deinde jura subtilia vitulina, vervecina, gallinacea, in quibus limatura cornu cervi nodata, radices graminis, scorzoneræ, & contrayervæ, folia sonchi, oxalidis, & chamedryos leniter incocta essent, non parvis pateris propinabantur. Die tertio febris rigore præludens adeo exacerbata est, ut æger deliro comate, syncope, & luctuosis suspiriis (quæ sanguinem per venam pulmonicam tardius

Hernici ægroti historia.

dius progredi, & profundo, ac pleniori aëris cylindrio indigere significent) æstuaret: ego Philonis filiæ memor cœnam inhibui: *optimum vero medicamentum est opportune cibus datus*: cervici, & infernis artubus vesicantia destinavi, & emulsa pro sitis levamento. Quarto palliata intermissio: linguam asperam, obscuram, & pulsum, qui licet non admodum debilis, celerrimus tamen erat ex febris recrudescentia, tunc pene formicantem, atque inharmonicum reperi: lotium primo tenue, lateritio colore saturatum apparuit; nam tunc cessavit ea sanguinis velocitas, quæ non sinit in adenosa renum superficie nisi merum laticem separari. Quinto sub auroram tres uncias aquæ prophylacticæ Sylvii, & devexo jam die bolos, & haustum, qui sequuntur obtulimus. ℞. *nitr. stibiat., bez. Jov. ana scrup. ß. cortic. Peruvian. ver. in subtil. pulv. redact. atque oleo scorp. Matth. irrorat. drach.* I. *diascord. Fracast. confect. hyacinthin. alb. inod. ana q. s. coge in bolos numero impares; item aq. card. bened. unc.* IV. *& flor. acies unc.* III. *tinctur. paregor. Syden. gutt.* XII. emersit quidem sudor, sed frustra emersit: novo enim paroxysmo ea, quæ aderant, efferata sunt, & quæ non aderant, supervenerunt, nempe sanguinis e naribus stillæ, surditas, & citra faucium tumorem difficultas degluttiendi: cogitabam interea *gelu de cornu cervi chinatum*, quod bis, terve in die *cochleatim* assumeret. ℞. *scob. corn. cerv. drach.* V. *aq. font. q. s. eoque lento igne, vase clauso ad libram unam, decoctum filtra; & prius, quam in gelu concrescat, adde aq. prophylact. Sylv. unc.* III. *diascord. Fracast. stib. diaph. ana drach.* I. *Cortic. Peruvian. ver. in subtil. pulv. redact. atque oleo scorp. Matth. irrorat. unc.* I. Sed ne jus quidem deglutire poterat miserandus æger: cecidimus spe tam justa *Corticem Arboris Vitæ* repetendi: cucurbitulæ iterum, atque, iterum affixæ sunt, concisa demum scalpello in homoplatis cute, ut sanguis a capite derivatur, & quidquid intra cranium hærebat, per systalticas a tot vulnusculis excitatas canalium oscillationes revocaretur ad cursum: tritœi fucum dolosa febris prope statum deposuit: undecimo convulsus interiit.

Cels. lib. 3. cap. 4.

Descriptì ægroti corollarium.

X. Sudor itaque per universam cutem ejectus prodesse nequivit: miramur acerrimum febrile fermentum nec despumatum esse, nec fractum, sed inter suas ipsius scorias invaluisse. Porro cum sanguis textura jam lacer per duram meningem reflueret, & spicula corrosiva e sanguinis consortio se passim proriperent, atque in tendineo musculares fibras veluti immissi cunei meningeos sinus convellerent, eorundem angustatis diametris pars sanguinis crassior & fere polyposa resedit, & auctus meningis elater quasi arcus tensus resiliens oscillatorio potius solidorum collisu quam parca & minus celeri animalis liquidi irradiatione nervos omnes in motu tonico detinebat; hinc vigiliæ: debilior tamen erat quævi fibrarum undulatio in sensoriis & vix percepta; hinc stupor & alienatio mentis, ut multa simul æger apprehenderet; sed incomposita & cæco impetu in nervos motores linguæ appulsu fatua balbutiret, en coma vigil seu *monstrum biceps phrænitidis & lethargi*. Jugulares venæ, quibus sinus duræ meningis laterales continuati sunt, una eademque contractione laborabant; hinc sanguis quem exhaurire minime poterant, per arteriarum fines e naribus extorsus est. Advenit surditas, membrana tympani aut zonis acusticis sideratis. Adempta fine faucium & colli meteorismo degluttiendi libertas, vel quia musculares œsophagi fibræ convulsæ ac inflexibiles erant, vel quia (ut ex Riolani observatione conjecimus) febrilia recrementa per carotidum surculos in thymum præsertim evecta glandulam illam parotidis instar distendere, anginaque occulta œsophagi pariter ac tracheæ tubum coarctare valuerunt: liquidi enim mora & stagnatio major quam alibi fit in glandulis, *ubi vasculis*, ceu Morton refert, *non procedunt rectis lineis ut in musculis, verum spiratim*. Tandem metastasis intra cranium subsistens epileptico modo

Duretus in Coac.

Anthrop. l. 1. c. 12.

Phthisiol. l. 1. cap. 1.

modo interfecit. Cucurbitulam autem occipiti alte inciso admoveri jussissem, si tum venæ occipitalis, quam nuper solertissimus Valsalva descripsit, existentiam, originem, & suos truncos; & quo intra cranium tendunt, non ignorassem; nam per ea venarum occipitalium vulnuscula sanguis, quem in laterales meningis sinus convecturæ sunt, avertitur, & reliqui sanguinis per eosdem sinus fluentis copia quidem minuitur & motus augetur: remedium porro non contemnendum cum *ferreus urget somnus*, sed Aretæus olim de curatione apoplexiæ agens sic monuit: *Cum morbus autem diu trahitur & caput in causa est, cucurbitula occipitio affigenda & sanguis largiter hauriendus: plus enim quam venæ sectio proficit & vires nequaquam labefactat*.

Tract. de Aur. Hum. c. 2. n. 21.

Æneid. lib. 10.

Vermes hujus epidem. constitutionis concausa.

XI. Unum superest, quod silentio celari non debet. Vermes epidemicæ hujus constitutionis animata potius concausa, quam organicum symptoma esse videntur: lumbricorum ovula bombycum ovulis ferme analoga cum mille aliis morbosis corpusculis aëri, cibo, potui commista ingeruntur: sed quia tunc acidum volatile gastricum, & bilis alcali oleosum lixivo-acre vel refracta sunt vel plane deficiunt, suo solent putamine vermes excludi & animalcula intra animal repunt, vescuntur, adolescunt & propagantur: *nec tutus spatio est elephas*. Horum regio sunt intestina, chylumque nostrum, qua absumunt, qua corrumpunt & vitiant: hæc tanquam in concavo ergastulo glomerata febrili hominis æstu succorum acredine & minutis quæ devorant paludum insectis in rabiosam feritatem adiguntur; *omnis autem feræ morsus habet quoddam virus*. Initio, cum febris præsertim intermittit, vel saltem remittit, certe in truces stomachi atque intestinorum indigenas dirigenda sunt tela, quæ ipsos interimant simul & educant. An tunc mercurium dulcem, vel æthiopem mineralem, diagrydium sulphuratum, & optimum rhabarbarum subtiliter trita oleoque scorpionum Matthioli irrotata & cum syrupo persico aurique folio in pilulas coacta, & postea jus tenue recenti oleo lini adipatum exhibere fas sit, authoritati tuæ decernendum relinquimus. Porro sublimatum dulce vel æthiops mineralis, ut cinnabaris nativa, quam epilepsiæ magnetem Crato Archiater Cæsareus vocat, in ventriculo dissolutionem non patitur: nec febrilis ignis mercurium in sphærulas adeo penetrantes vindicat, ut cerebrum nervos etsi cathartico ligatus aggredi possit: quin Ballonio, Fernelio, Poterio, atque Etmullero febris antidotum in mercurio latitare suboluit: corpuscula metallica, quæ a nexu suo & chymica temperie non deflectunt, eodem gravitatis momento, quo vermes suffocant, & peristaltico motu accelerato simul cum vermibus dejciuntur: quare mercurius dulcis solet esse remedium epidemicæ dysenteriæ, quæ integros quandoque debellat exercitus, hæc scilicet a virulento vermium morsu originem capit, est ille vermium domitor: & plus quam radix Brasiliensis, quæ *Ipecacuanhæ* nominatur, ulcus intestinis inflictum abstergit consolidatque. Rhabarbarum præterea & oleum Matthioli in vermium necem conspirantia [...] amara & balsamica rugis & muco refertam, quæ villosa vulgo dicitur, intestinorum tunicam roborant, & dysenteriam arcent.

Phars. 2.

Cels. lib. 5. c. 26.

Apud Fallopium ad Scutellarium.

XII. Non amplius te moror Vir Amplissime veritus ne tibi sim tædio: cultus tamen erga te meus & devotio illud exigat, precor, ab oraculis tuis, ut mihi adversus febres malignas verminosas ab aëre oriundas methodum aliquam peculiarem aperias tu, qui Principis valetudinem moderaris. Scio utique ex Græco Patre, quod *impossibile est, statam, ac certam doctrinam in ipsa* (in Arte Medica) *fieri*: tua tamen, quam mittes, consultrix epistola erit mihi instar pyxidis nauticæ in hac tempestate morborum. Nunc occasum plejadum, nunc pluvias, glaciem, boream, & quidquid anno hyemante circumstrepit, anhelamus: *Nam æstivos morbos hyems succedens solvit, & hyemales æstas succedens transmutat*. Asperrimam hyemis naturam noxia paludum effluvia, quæ surgunt

De loc. in hom.

3. Epidemior. sect. 3. ægrot. XVI. In Paneg. Traian.

gunt ætate, commendant: *Habet has vices* (Plinius junior *conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur*. Paludem Maro descripsit, dum cecinit.

Æneid. l. 7.

> *Hic specus horrendum, & sævi spiracula Ditis*
> *Monstrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago*
> *Pestiferas aperit fauces*.

Vvedel. exercit. 3.

Hydra Lernæa a Leone Baptista Alberto Architecto Florentino scribitur, nil aliud fuisse, quam aquam stagnantem, quam Hercules perruptis aggeribus partim alio derivavit, partim soli exposuit desiccandam. Patrocinio tuo fovere me perge, & vale, atque iterum vale Pontifici Clementissimo.

XIII. Kal. Septemb. 1709. apud inclytos Carceres Cœlestini Papæ V.

ERUDITISSIMO VIRO ANTONIO COCCHIO de Medicina apud Hernicos optime merito Jo. Maria Lancisius S. P.

PEtis a me, Studiosissime Cocchi, ut tibi rescribam, ecquid de palustribus isthic hærentibus aquis, deque inde ortis, frequentius hoc anno per æstatem grassantibus malignis, ut ajunt, febribus sentiam. Quid rursus agendum, ne libitina adeo immaniter tuos in ægros desæviat, mihi videatur.

Agri Latini pars antiquitus etiam ob palustres aquas infamia laborabat.

II. Antiquissimam forte putavit aliquis querelam, quam apud me habes, & in qua vehementer doles, Ornatissime Vir, partem nempe Provinciæ, quam incolis, Ferentinum inter, & Anagniam palustribus aquis plus solito identidem inquinari. Etenim Strabo diligentissimus ille Romani agri descriptor, postquam lib. v. Geographiæ omne Latium a salubritate commendavit, loca excipit, quæ *palustria sunt, atque morbosa, qualis*, inquit, *est ager inter Antium & Lavinium usque ad Pometiam, & Setini agri quædam, & circa Terracinam, & Circejum*; quo sane locorum circuitu isthæc etiam finitima tellus comprehendi posse videtur.

Vel sua pte natura palustris est regio vel incolarum negligentia, quæ potissimum accusanda est.

III. Sed non omnia, quæ dolemus, eodem jure queri possumus: vel enim regio ista ob jugem aquarum scaturiginem, nullaque hominum industria vincendam telluris humilitatem olim etiam cænosa fuit, & culpa in eos conferenda est, qui primi coluerunt; vel propter temporum injurias (ut arbitror) non corrivatis sedulo aquis, in hujusmodi statum pervenit, & excusanda minus est posterorum, præsentiumque negligentia, quæ eosdem latices torpere finit, qui apertis tum veteribus, tum novis scordibus, & canalibus in amnes, ac mare tempestive derivari potuissent.

Inertium aquarum causa, vel regionis humilitas, vel pelagi, & fluminum altitudo.

IV. Quid quod multi inducta paulatim exaggeratione, desertis palustribus locis prudentissime succurrerunt? Alterum excitandis lacunis, ac stagnis semper subservisse compertum est, scilicet alicubi vel non inventa circumstantis declivitas soli, per quam nascens, aut influens aqua libere possit excurrere; vel importune occurrens major altitudo proximi fluminis, aut pelagi: unde pigrum fluentum repellitur, quod illorum admisceri undis ad integrum paludis exhaustum oportet.

Quibus de caussis abundantior hoc anno tam dulcis quam mineralis aqua fuerit.

(*) Consule historiam epidemiæ ortam ex constitutione algidissimâ hyemis anni 1709. a nobis descriptam, & in calce operis de Rom. Cœli qualitatib. adnexam.

V. Cæterum mirari desines, mi Cocchi, cur isthic hoc anno affluentior aqua tam dulcis, quam mineralis suis ex scatebris effluxerit, & vicinos campos inundaverit: etenim dum algidissima (*) hyems aqueos vapores e terra excitari prohibuit, recens, exterumque nitrum abunde nimis infusum est. Ver autem pluvium subterraneas venas latice magis implevit; exinde sub æstatis initium utraque de causa potuit uberior lympha manare. Vidit phænomenon hoc ante mensem ipsa etiam Roma, timuitque, cum in valle juxta mœnia montis Cælii exigua cæteroqui scaturigo tantam aquæ copiam ocyssime reddidit, ut brevi locum illum impleverit, & infectorum, amphibiorumque multitudinem admiserit, certo certius circumfusæ etiam atmosphæræ plurimum nocitura, nisi summa Clementis XI. provi-

providentia udam, sinuosamque vallem citissime aggesta terra oppleri jussisset.

Ex variorum, ac minutorum corporum mixtione infectis aquis solis æstu pestiferi vapores attolluntur.

VI. Inertes vero latices ideo tanto putore humiliora circa Anagniam, & Ferentinum loca infecerunt, quia iisdem ex enormi diversorum qua vegetabilium, sensilium, & insensilium, qua etiam mineralium corporum mistione inquinati, agitante solis æstu, corruptivum fervorem cum innumerabilium vermium exortu subire coacti fuerunt: quam sane fermentationem suis, quos desert, igneis salibus ipse quoque per æstatem sæpe flans auster adauxit, qui cum semper ex imis ad sublimia enitatur, ex palustribus, verminosisque aquis lethifera effluvia & abripit, & attollit, facile etiam ad montana Oppida evecturus, nisi eadem effluvia in altum sublata multum dispertirentur, ac partim ipso in volatu caderent, partim evanescerent. Unde fit, ut Patria tua, quæ situ eminet, innoxio cœlo fruatur.

VII. Qua vero ratione hujusmodi labis semina, sive animata, sive inanimata castrenses, ac pestilentes febres gignant, & tu innuis, & nos latius in opere de noxiis paludum effluviis brevi edendo demonstrabimus. Nunc autem satis fuerit M. Varronis (*a*) sententiam, hujuscemodi infortuniis pulchre accomodatam referre: *Advertendum*, inquit, *etiam, siqua erunt loca palustria, & propter easdem causas, & quod arescunt, animalia quædam minuta, quæ non possunt oculi consequi, & per aëra intus in corpus per os, ac nares perveniunt, atque efficiunt difficiles morbos*, quos deinceps Columella (*b*) *cæcos* appellavit: quoniam subdit, *eorum causas, nequidem medici* (nempe suæ ætatis) *perspicere queunt*: non enim per ea tempora vermium ex seminio, ovulisque propagatio tam clare patuit, sicuti nostro ævo, quo vulgi etiam sermonibus trita est.

(a) Lib. 1. de re rustica cap. 12. p. 107.

M. Varronis sententia de paludum vermibus, qui morbos gignunt.

(b) Lib. 1. de re rust. c. 5. pag. 21. Columella idem significat.

Quo pacto vermes humanum corpus inficiant.

VIII. Nec deest probabilis conjectura, exoticum liquidum nostris fluidis incongruum a vermibus, dum stomachum, atque intestina corrodunt, suas per tenues proboscides veluti per totidem syphunculos in albas, rubrasque venas, immo in nervos etiam magno cum ægrotantium discrimine infundi. Accedit denique, quod per eadem ulcuscula multis aliis ab aëre derivatis particulis suapte natura nobis insensis, latius (præter pneumonicum) iter aperitur in sanguinem.

Epidemia Romana in Urbe Leonina.

IX. Triste sane experimentum consimilis epidemiæ Roma cœpit. Superioribus annis, cum ad duo circiter millia hominum in Leonina Civitate propter stagnantes, corruptasque in fossis Hadrianicæ Arcis aquas verminosa, & pestilenti febre trimestri spatio perierunt. Sed quemadmodum tunc temporis nobis accidit, ut funestis læta successerint: nimirum ingruentibus prope autumnale æquinoctium pluviis, ventisque in contrarium versis, ita vobis, de fervescentibus posthac æstibus, arbitror eventurum, & in antecessum gratulor. Cæterum cum furit ex paludibus morbus, initio præsertim æstatis, vix ullis remediis aut arceri penitus potest, aut reprimi; ne si Æsculapius quidem ipse, & Machaon propulsatores, & curatores adessent. Unde ingenua, magnoque viro digna confessione scriptum nobis reliquit Hippocrates (*c*) in æstiva quadam constitutione, *nihil memorabile suis ægrotantibus profuisse*, scilicet *non ventris turbationem, non venæ sectionem, neque quæcunque alia*, quæ ipse tentavit, quem omnia cum ratione tentasse putandum est: habent enim effluvia ista certum incrementi tempus, quod plerunque tota æstate finitur, cujus decursu affatim irrumpentia in hominum corpora, quæ magis propensa sunt (sunt autem valetudinaria, aut quæ minus congrua vitæ ratione utuntur) duplici potissimum via (præter minus conspicuas) respirationis nempe, ac cibi penetrant, pariterque in fluidas, atque in solidas humani corporis partes debacchantur, sed cum pluere incipit, æstusque temperatur, tunc certe palustris humor, *imbribus dilutus*, ut docuit Columella (*d*) citius mitescit, & flantibus ventis a septentrione non solum lethiferæ subsident in paludibus exhalationes, sed quæ jam in

Æstatis initio morbus curatu difficilis.

(c) 6. Ep. sect. 7.

(d) Loc. citat. pag. 21.

in aërem sublatæ fuerant, alio converti solent, ac dissipari.

Qua ratione curatio instituenda.

X. Ad curationem porro grassantis morbi, quod spectat, illam tu quidem sua duxisti via, partim infusum venenum detrahendo, partim corrigendo, partim etiam volatilizando, ac dissolvendo. Sed quoniam mala sæpe sæpius artis vim eludunt; propterea illud Hippocratis (*a*) ob oculos perpetuo a nobis habendum est, *si non prosis, saltem ne noceas*. Ac rite quidem divinus Senex (*b*) Medicum gubernatori navis comparavit: quemadmodum enim ille magnis in tempestatibus ita gubernaculum, & vela moderatur, ut ventorum impetus, secundos quidem excipiat, adversos vero declinet, vel ne illidatur scopulis, vel mergatur undis: Sic profecto solers Medicus nunquam nimia cupidine celerioris curationis, multiplicandis cum temeritate, vel confusione remediis, adduci debet: sed ita diligenter naturæ motus observare, ut salubribus faveat, noxiis obsistat, ægrumque translatione saltem in chronicum morbum (quod est hac in re, ut admodum frequens, ita summopere utile) ad salutis portum utcunque perducat. Exinde fit, ut hujusmodi in febribus, raro purgantia, nisi ab initio, & quidem cum absente diarrhæa, quotidie remiserint, aut alternis diebus rigore, aut saltem frigore exacerbentur, juvare solent: tunc enim, quoniam non levis febrilis fermenti portio hypocondriorum glandulis, quæ in primas vias hiant, hærere solet, non ægre illinc blandis subito emeticis, aut dejectoriis evellitur, ut inde locus fiat usui chinæchinæ guttulis olei Matthioli irroratæ, tamquam specifico hujus pestilentiæ alexipharmaca, quod experimento quoque utilissimum compertum est apud illos, qui continuis quanquam febribus, gelido tamen artuum frigore laborant. Sed hæc purgatio non nisi prima, aut secunda die laudatur; postea vero quoniam sæpe (excitata diarrhæa, vel dysenteria) ad alvum constituit malignus humor, ab omnibus purgantibus pene cum superstitione abstinendum est, solisque diaphoreticis, & alexipharmacis utendum.

(a) 1. Ep. sect. 2.

(b) De ver. Medic. n. 17. medicus gubernatori navis ab Hip. comparatur.

Purgantia in hisce febribus nisi ab initio, raro prosunt.

Specificum harum febrium pulvis Chinæ cum oleo Matth.

Quibus in casibus abstinendum sit catharticis.

XI. At vero si febris servaverit ideam continentis, stipeturque delirio, lethargo, & convulsionibus, nullumque urgeat extremorum frigus, quoniam significat acre, malignumque fermentum majori ex parte intra sanguifera vasa furere, atque in præcordia, cerebrum, & nervos impingere, purgantibus exasperari solet, etiamsi nausea, ac vomitu æger vexetur, exigitque tantummodo blanda, crebraque enemata, stillatitias aquas, vel simplicia, quæ longa vocant jura acido volatilia, ex decoctione rad. scorzoneræ, pimpinellæ, gramin. contrayer. acetosæ, ac foliis contusis sonchi: postulat pariter emulsiones ex semin. melon. cardui sancti, & amygdalis, additis temperatis diaphoreticis, & cardiacis, modo ex stibio diaph. succino, & camph. modo ex cornu cervi, ac lapide bezoar. vel guttulis spiritus sal volat. sal armon., modo ex confectione hyacinth. de Alcher. ac potissimum diascordio Fracastorii: quinimo cum primum coacti alicubi sanguinis indicia apparuerint, auri etiam tinctura rite præparata, vel spiritus mannæ, quem vitæ appellant, ægris exhiberi potest. Sed vesicantia præcipue non solum artubus, verum etiam cervici tempestive, atque utroque in casu, modo absit dysenteria, admovenda erunt.

Remedia præscribuntur.

Vesicantia prosicua, & quando.

Quibusnam, & quando venæ sectio utilissima fuerit.

XII. Hoc forte tibi mirum videbitur, quod quanquam in maligna ista febri viperei dentis instar censeatur phlebotomi lanceola; nihilominus tamen ægrotantes plethorici, qui eadem febri cum dolore capitis, pulsuque magno, & æquali corripiuntur, secta vena frontis, vel jugulari, tunc maxime cum majore mentis motione, soporeque, immo parotide premerentur, quandoque levati fuerint: sectiones enim istæ (modo extremorum frigus absit, & vires constent) accensentur illis, quas laudat Hippocrates (*c*) & *proximi ventris* appellat; evacuant nanque, & revocant in præcordia, ac subinde in vitalem circulum multas cruoris partes, quæ piceam, & quasi non dixe-

(c) 6. Ep. sect. 6.

dixerim, polypeam consistentiam nactæ, sinubus duræ meningis, atque universæ propemodum cerebri superficiei; perinde quasi supremi, mortalesque decubitus pertinaciter adhæserant, atque illinc deturbari naturæ opera non solent, nisi magno, ac plerunque irrito parotidum conatu.

Alia remedia traduntur.

XIII. In eundem pariter scopum collimant non solum viscera recens mactatorum animalium cranii suturis adhibita, utpote quæ proprio sale oleoso-volatili illas sanguinis particulas diluunt, leniunt, ac submovent, quæ summo capiti erant defixæ; verum etiam cucurbitulæ siccæ, atque adhuc semel sacrificatæ, si opus fuerit, ac præ cæteris frictiones per totum morbi cursum, inunctis manibus oleo amyg. & Matth. cum camphora identidem repetitæ torpescentibus liquidis naturales motus inspirant.

Remedia necandis vermibus ex china & acidis, cardiacis paranda.

XIV. Sed vereor, ne tu arguas, mea ex memoria discessisse remedium maximopere necessarium pellendis, necandisque vermibus, quod forte primas in hoc morbo tenere debuerat. Porro illius non sum oblitus, sed valde dubito, ne, dum pharmacum, (præterquam ex amaris vegetabilibus, china præsertim atque ex acidiusculis cardiacis) quærimus, venenum inveniamus, quod ægros citius quam vermes perdat: mercurialia enim in tanta naturalis œconomiæ confusione nervorumque potissimum oppressione quid quæso alium, nisi mortifera in cerebrum inducta epigenesi novas turbas facere possunt? Igitur in alexipharmacis, ipso in tempore, denique in naturæ præsertim solertia, quæ docta est sine magistro, spem omnem collocare oportet, ut filii Patris simus, qui nos admonuit, ut saltem non noceamus. Nanque medicina est quoddam experimentalis prudentiæ genus, quæ vix doceri ab ullo potest, tota fere sedulo peritoque ab Artifice in arena ipsa invenienda ac tractanda est. Macte igitur animo, mi Cocchi: sed dum aliorum valetudini incumbis, fac ut tuæ quam diligentissime servias. Romæ prid. Kal. Sept. MDCCIX.

NONNULLA DE TERRÆMOTU.

CAPUT II.

Illustrissimo Domino Jo. Maria Lancisio Sanctissimi Patris Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S. P.

Plane deerat quid ad te scriberem, nec habebam a te quid expectarem Vir Amplissime. Sed terræ tremor copiosum & triste attulit argumentum. Festo die Seraphici Patris nempe IV. Nonas Octobris secunda noctis hora vehementius consueto mota est terra, & parum absuit quin nova Cassia solo iterum æquaretur; cœlo interdiu sereno signum a Plinio commemoratum tenuis linea nubis in longum porrectæ præcesserat. Motus ille non fuit subsultus, idest deorsum sursum concussio, nec lateralis hinc inde vibratio, sed unam tantum partem sine vibratione propellens ruinam superstructis ædificiis minatus est, & pertinacior sane fecisset pessimus omnium motus & demolitor, utpote per quem non restituitur centrum gravitatis ædificiorum ut immineat suæ basi; horrenda tamen reliquit vestigia, altas rimas, immanesque parietum hiatus, & alia ruinarum initia: prægnantis arenæ fœtus, seu potius vegetabilia monstra nullo caule, nullisque radiculis firmata, nempe tubera inter gulæ delicias habita, non rostrante suo, sola montium concussione detecta sunt. Si epistola est quædam longinqui hominis repræsentatio, pallentem me, squalidumque trepidare jam vides. Sextum Hippocratis librum de morbis popularibus legebam, cum cæco velut mugitu oborto, crepitante domo parietem in me nutare animadverti, & saxa veterem libertatem, pene dixerim, affectare, ut me adhuc vivum absconderent, tumularent, obtererent. Addidit fuga periculum periculoso jam malo, scalas enim non pedibus, at strato per lapsum trunco decurrimus. Viri, & puel-

puellæ extra domos, & se ipsas promiscue vagabantur, & passim matres, quo se, & infantulos e cunis ereptos reciperent, ambigebant. Beatæ Ritæ Vestales, & alia aliorum Ordinum vittata capita, sicut rescivimus, a male tutis claustris recedere cogitabant. Fugientes secuti sunt ægri ægritudinis suæ obliti, cum malum impenderet atrocius, cui nec Principis providentia, nec Medicorum solertia, nec ipsa natura, quæ nobiscum cohabitat, potest opitulari. Voces *ad Deum sanctum, fortem, atque immortalem* emissæ, lacrymis, & suspiriis intercisæ undique resonabant. Non externæ gentes, non Asia in nos sævit, nunc magna pars nostri metus est domus ipsa, quam colimus. Sic afficit timor, ut neque diurna negotia, neque nocturna silentia cum securitate permittat; Gravior propterea somni vis ad lectum nos, tanquam ad patibulum trahit. Crebras terræ commotiones in hac Reipublicæ Sede (titulum duntaxat reliquit Roma,) & brevibus pagis ex consensu continentis cum ignivomo Italiæ monte Vesuvio accidere Patritii Cassiani opinantur, quasi inde minerales particulæ sulphureæ, ac nitrosæ igneo vortice per subterraneos cuniculos deriventur. Travaginus Nobilis Venetus, ut ex Nicolao Cyrillo strenuo Carthesii sectatore, & Medico solertissimo Neapoli accepimus, asserit, & veri non citra similitudinem, nimirum quando terra deorsum sursum concutitur, ibi terræmotus fieri per essentiam, ibique magnam effluviorum copiam reperiri. Ego testari possum, quod in Cassiano solo mitior est, & frequentior talis concussio. Porro aër intra specus, & cavernas inclusus volatili æsteroque veluti agmine occupatus, ac rarefactus, dum ejus spirulæ se se angustiis expedire nituntur, majorem hic, quam alibi renixum offendit, seriem videlicet, & solidissimam, imperviamque compagem montium, quorum alpina juga tangere cœlum videntur. Unde nec mirum, si elastico, prævalidoque impetu solum eluctatus ædes quatiat, prosternat, disjiciat; nam juxta egregiam Plinii analogiam, *nil aliud fere est in terra tremor, quam in nube fulmen, & tonitru*. Et quidem fulminis primordia esse nitrum, sulphur, & ramenta terrestria, ostendit Carthesius: cava nubes, qua exhalatio sulphurea, & nitrosa includitur, instar bellici tormenti, exhalatio vero ut pyrius pulvis se gerit, quæ dum nubis claustra disrumpit, aërem circumjectum valide commovens, fragorem edit non illico interiturum, nempe tonitru, & coruscationem, seu fulgur explicat, eo quod materia primi elementi, quæ celeri, & largo confluxu nubem inferiorem pervadit, ex angusto sinu, & tortuosis anfractibus vi refluere in liberiorem aërem cogitur: explosum fulmen sive recta, sive oblique in terras ruit, impetu secum ferente lapidem pene metallicum ex accensa mistura concretum; telum nempe, quod non Cyclopum incude, sed naturæ magisterio tornatum est. Pari omnino mechanica accidit & terræ tremor, & subterranea fermentatio, vi cujus terra concutitur: ignis tam in atmosphæra, quam intra terram eliditur ex violento partium motu, quem libera excitat primi elementi materia. Sic ubi fœnum pluviis humefactum, & sole non bene siccatum reponitur, sponte solet accendi, non sulphure, oleo, nitro, quo abundent plurima herbarum cadavera: aqua ansam præbet accensioni; nam ejus moleculæ tanquam parvi cunei fœni poros ita constringunt, ut expulsis globulis sola, & effrænis remaneat materia primi elementi, quæ eo usque pernicissimum motum exercet, ut demum tumultus oculis pateat sub forma ignis. Insimulare non possum occulta ignis semina in fœno, quæ ob præsentiam aquæ interius simul confugiunt, & cumulantur, licet ad antiperistasim, seu circumobsessionem contrarii recurrat antiquitas: pulvis enim pyrius, qui ex carbonibus, nitro, ac sulphure confectus est, quamvis madefiat, accendi nequit. Non sufficit itaque si cuneus in asseris rimam indatur, ad asseris discissionem; requiritur malleus cuneum ipsum percutiens, impellensque, ut scilicet asseris

[Left margin: Turcæ tunc temporis Corcyram obsidione infestabant.]

[Right margin: Differt. 7. Meteorol.]

ſeris partes ex motu dividantur. Sed ut ad rem meam redeam, aër in terræ ſinu coacervatus, preſſuſque, ac tenſus quadam ſtagnatione concreſcit; ſi vero igneis ſalibus impetitur, tunc adeo tumet, & æſtuat, ut veteris loci veluti carceris impatiens quæ magis reſiſtunt, vehementius dimovens, & non raro etiam effringens, viam vi moliatur. Dicere ſuperſedeo, quæ redolent meteoriſtam, ne diſſertationem de terræ motu, quam fervidus, & dubiæ lanuginis adoleſcens exaravi, importune retexam: pagellis iſtis augurari poterat Cenſor, quæ libro ſuo olim cecinit Venuſinus.

Epiſt. lib. 1.

Contrectatus ubi manibus ſordeſcere Vulgi
Cœperis, aut tineas paſces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

Illud autem omittendum non eſt, quod nos alienæ valetudinis cuſtodes ac vindices quotidie periclitamur; tonat enim aſſidue terra, & quod habet præcipuum perdidit, ſtare. Huc venimus ut tibi Protector optime pareremus, & paruiſſe tibi nonne eſt quoddam efficax orandi genus, ut nos *in occupationis exilium miſſos* plenum diſcrimine quamprimum liberes? Ignoſce quod curas doloremque animi tibi ſæpe narramus, nam ipſa narratione dividimus. Omnem ſpem in gremio poteſtatis tuæ ponimus, & tua ſummum apud Principem poteſtas non aliud deſiderat niſi velle. Me dilige ut te diligo. Vale. Ibid. Octobr. 1717. Caſſiæ.

S. Gregorius cum ad Petri Sedem evectus fuit ita de ſe ipſo plorans ſcripſit l. 1. ep. 6.

Jo. Maria Lanciſius Antonio Cocchio ſuo S.

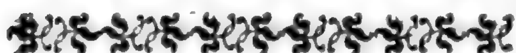
NE me putes, Cocchi ſuaviſſime, ideo tuis literis ab Idibus Octobris ad me ſcriptis nondum dediſſe reſponſum, quod vel te ex memoria depoſuerim, vel propter curarum vim, quibus plerunque gravor atque interpellor, cauſas reſponſioni nectere moraſque injicere velim: non enim unquam quoad vixero aut amicorum, tui præſertim ſimilium obliviſcar, aut ullis occupationibus impediar, quominus ſucceſſiva ſaltem tempora ad reſcribendum ſubripiam. Porro diuturna primum ad Caſtrum Gandulphium apud inclytum Abbatem Alexandrum, Albanum ruſticatio mea effecit, ut tuas niſi poſt ſecundam hebdomadam acceperim. Deinde quoniam in reditu ad Urbem inveni pluteum obrutum atque onuſtum ſexcentis ferme qua epiſtolis, qua diſſertationibus, quæ ab eo die, quo hinc diſceſſeram, fuerant aggeſtæ, non parum certe laborandum mihi fuit, ut ocyus ab ejuſmodi negotiis me diſſolverem. Nunc itaque ut potui, expeditus, totum me tibi trado.

Clem. XI. Nepos meritiſſimus hodie S. R. E. Cardinalis.

Moleſtiſſime fero, te iſthic mutante ſolo dies, noctesque cum timore, vitæque diſcrimine penitus vigiles tranſegiſſe. Quis enim hujuſmodi caſus, in quibus ſæpe propter ædium ruinam vivi homines ſepeliuntur, ſuiſque membris contuſis, ac laceris diu ſupervivunt, aut diſſimulare poſſit, aut non dolere?

Sed quanquam hoc inter dira, maximaque infortunia referendum eſt; ubi tamen autumno abeunte firmatam iſthic tellurem jam videris, quod contigiſſe ſperaverim, gratulandum tibi potius, quam indolendum arbitror, non tantum quod ſoſpes divino favente Numine evaſeris, ſed potiſſimum quia & oculis, & animo, quæ olim de terræmotu eleganter ſcripſiſti, luſtrare ſecundis curis, & quidem ſapientioribus, ut ſcite Eurypides; cauſaſque omnes, ac diſcrimina diligentius exquirere, rimarique poteris, quas nemo abſens, niſi fallacibus conjecturis aſſequi valet. Ut enim cum Plinio minime dubitandum reor, quin ipſo in terræmotu idem eveniat, ac inter nubium tonitrua fulmen erumpit *incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente:* ita ſedulo animadvertendum, inveſtigandumque adhuc ſupereſſe cenſeo, quomodo in terræ cuniculis pyrius veluti pulvis cumuletur, & quare data occaſione incendatur, perque certa ſolum loca, eaque

que interdum montana illico erumpat, atque prosiliat. Loquor autem hic de vero motu terræ, non de solo tremore, qui ex consensu illius telluris, quæ urgetur, truditur, ac dehiscit, fieri consuevit. Accedit vero non leve gratulationis argumentum, quod omnia, quæ nobis adversa contingunt, a christianis præceptis ad nostram vel animi, vel corporis utilitatem referenda esse doceamur, scilicet ut magis persuncti periculis tales, hoc est probi, justique perseveremus, quales in ipsis discriminibus sumus, nosque futuros pollicemur. Cæterum curabo, atque enitar, ne de spe, quam jure in mea erga te existimatione, ac benevolentia habens, unquam depellaris. Vale. Romæ Idib. Novembris 1718.



DE IMMANI HYSTERICO AFFECTU.

CAPUT III.

Illustrissimo Domino Jo. Mariæ Lancisio Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S.

SAcra Vestalis in Cœnobio B.Ritæ annor. xx. quadrati habitus & biliosi, ut ajunt, temperamenti Idibus Maii post insuetum quendam laborem correpta est repentina faucium angustia, crebro altoque suspirio, & cordis & arteriarum palpitatione, cui quælibet pulsus differentia conjungitur: obmutescens ac pene exanimis humi procubuit. Attigit orthopnϾ gradum difficultas spirandi: persistunt adhuc præcordiorum angor, suspirium, abolitio vocis, sicca tussis, capitis dolor & interdum vertigo: *& cor vibratur*, & vibratione cordis costæ videntur extrudi, cum reapse cor in epileptico motu fit, *& feriat pectus, eo quod supra suam basim assurgens cuspide ad costas pertingit*. Ægra circa septum transversum, quod est microcosmi horizon, se fascia muniri velle, ut satius spiritum ducere possit, frustra nititur exclamare: modo pallet, modo rubet, *corde* scilicet *astringente venas ac laxante*, quod intelligo etiam de arteriis, & addo Cappadocis verba: *Sanguis autem omnium est alimentum, omnium calor, omnium color.* Inter deglutiendum torpescit œsophaphi circumpulsio, & non raro cibus medio in itinere interceptus cogitur eo redire unde discesserat. Assumpto cibo tenduntur & murmurant hypochondria & coacervantur suspiria; auctos tum nec regulares pulsus silemus. Prima hora somni somnum excutit & experrecta surgit pectore anhelo, palpitante corde, & quasi injecto laqueo suffocari se putat, ut iis solet accidere, qui pectoris hydrope laborant: artus frigidi sunt: sanguinis per extremas arterias præpedita circulatione: pigra est alvi dejectio, urina parca & tenuis: catamenia jam pridem substiterant, & siquid effluat, fluor est albus: convulsis enim lacertis Malpigio nostro descriptis, qui vasorum oscula in concavum uteri fundum hiantia sphinctericum quasi rete amplectuntur & stringunt, non cruor, sed pars ejusdem serosa delabitur. Secta est vena cubiti, secta est & saphena. Quæ autem tensis crispatisque solidis blandiuntur, quæ succos hysterico-acres retundunt & diluunt, quæ tandem lunare tributum exigunt, non prætermisi. Sed nullum hactenus vel parvum levamen. Vereor ne ob spasmata diuturna, quæ intra thoracem præsertim vigent, laxentur tandem *sanguiferi tendines seu arteriosa suspensoria* quæ cordis prolapsui reniti debent. Tuam igitur, Lancisi Clarissime, opem imploramus: simulator enim hic morbus sæpe sæpius prodit in publicum vultu non suo. Reticere nolo quod Ludovicus Mercatus duorum Hispaniæ Regum Philippi Secundi & Tertii Archiater sapientissimus innuit, *quibus si adhuc addideris sexus differentiam, clarius procul dubio cernes tam esse difficile in fœminis curationem optime moliri, quam esse Medicum.*

Singulare interim gaudium, quod ex valetudine Clementissimi Principis a te iterum restituta percepimus, me-

Hipp. l. 2. de morb. Mulieb. Bellin. de mot. Pect.

Hipp. l. de off. nat. De caus. diuturn. morb. l. 2. c. 2.

Dissert. ad Spon.

De Gynæciis. l. 1. c. 8.

metum temperavit, quem crebrior atque immanior tonantis terræ concussio, & quem precipue duplex hesterna una, mane sero altera, intulit nobis, quique justissime extorres domo nos fecit. Omnes lymphatorum ritu excurrebant, cum ædes undique titubarent tecta obstreperent & humus discedere sub pedibus videretur. Plorantes mulieres ad preces, ad vota conversæ sunt. In plateis & agris tentoria passim offendimus, sed quæ composuit tumultus & timor illi, similia quod Lucanus describit.

Phars. l. 4.

Rectorem dominumque ratis secura tenebat;
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili junco cannaque intexta palustri
Et latus inversa nudum munita phaselo.

Porro, ut Jeremias loquitur, *cogitavit Dominus dissipare murum* &c. *tetendit funiculum suum & non avertit manum suam a perditione.* Tum Cassia, tum Nursia ejusdem calamitatis consortes, quæ hoc nato recens sæculo ceciderunt, jam nunc in novis ædificiis alte dehiscunt: imo aliquot Oppida Nursinæ ditioni subjecta, nempe Abbatia Sancti Eutitii, famosa Lithotomorum Patria vulgo *le Preci*, Tururanum, Saccovesium, Villa Crucis, Castrum Vetus & alia, si non prostrata sunt, fere in ruinam propendent. Vale IV. Kal. Jul. ann. a Virginis Partu 1719. Cassiæ in tentorio.

Thren. c. 2. n. 8.

LANCISIUS COCCHIO SUO S.

MIror profecto, amicissime Cocchi, te inter nutantis terræ metus artubus, ut arbitror, tremulis stylum tam firmiter stringere potuisse, ut morbosam istius Sanctimonialis historiam quam diligentissime ad nos scriberes. Ego enim in urbe eodem, quo vos die, ante XII. horam ex terræmotu tanto quidem terrore perculsus fui, ut nisi Sanctissimus Princeps ex gravi morbo nondum satis reconvalescens animum meum valide retinuisset, ab Aula statim ad tentoria confugissem. Itaque cum repentina formido & tibi, & mihi communis fuerit, neutri certe dolendum erit, præsertim ubi cogitaverimus, nihil nobis, aut aliis solidi mali contigisse. Agamus itaque singulares Deo Opt. Max. gratias, & læti posthac in Domino vivamus.

Ut vero ad casum a te propositum descendam, non dubito quin duobus abhinc mensibus Sacra Vestalis propriis jam destituta catameniis, per eum, quem narras, corporis laborem, uteri, ac proximorum ovariorum recrementa ad præcordia, atque ad cerebrum magnam partem repentino cum impetu traduxerit, locumque fecerit Hippocratis effato in lib. de Virg. morbis. *Sanguis non habens effluxum præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum*, addimus nos, ad cerebrum: *cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo*; & quæ sequuntur. Omnia itaque symptomata, quibus angitur isthæc Virgo, suboriuntur partim ex acri sanguine per ipsa præcordia circumvecto, ac musculares vasorum membranas, diaphragma, cor, & pulmones pungente, & fodicante, partim ex stygiis pene ichoribus, qui cum liquido animali fluunt per nervos splanchnicos, illosque præsertim, qui ex gangliis a me nuper detectis ad interiora pectoris divaricantur. Nota hic obiter, ganglia esse olivares plexus in truncis nervorum, ut nodi in arundine, seu quædam esse veluti cerebella extra cranium locata, ipso tamen cerebro robustiora, pia, crassaque meninge involuta ad musculos, qui libero motui magis resistunt, superandos constructa: en ratio, cur nervi, qui ad motus organa feruntur, partim cum, partim sine gangliis occurrant. Stygii pene ichores liquido animali permisti non possunt non villos nerveos, retiaque villosa irritare, & in convulsionem adducere: quamobrem immanis hysterica affectio nascitur, & perennat; neque porro spes est, fore,

Dissert. apud Morgagnum in Adversariis Anatomicis.

re, ut remittat, & cedat, nisi tollatur causa, & ad causæ principium, nempe ad uteri vias tum convulsas laxandas, tum obstructas aperiendas perveniatur. Quoniam vero effecta plerunque ante ipsam causam in morbis saltem moderanda sunt; idcirco, cum certissimum sit, viscera omnia tam thoracis, quam abdominis convulsionibus tentari, summamque acredinem fluidis omnibus esse communicatam, omnium primum a laxantibus, ac retundentibus curatio inchoanda erit, ut tuto postmodum ad deobstruentia, atque ad emmenagoga recurrratur.

Quod autem attinet ad emollientia, nihil est opportunius oleo amygdalarum dulcium recens ex decorticatis amygdalis sine igne expresso, quod ad uncias duas, addita uncia una olei pariter recens ex melonum seminibus extracti, exhibetur in jure antelucanis horis per xv. vel xx. dies: propinaturque ante cœnam drachma una optimi spermatis ceti; atque interim singulis vespertinis horis injiciendam putarem per alvum decoctionem omenti vervecini in jure paratam ad uncias tantummodo VIII. vel X. ut nimirum contractum tam colon, quam uterus molliatur. Abstineat interea temporis ægra a vino, & abstemia saltem in annum persistat, caveatque ab omnibus acidis, acribus, frixis, caseo, leguminibus, omnique sapido alimento; sumat jura subtilia ex hædinis, vitulinis, aut vervecinis adenis deprompta, saltem ad libras duas, hoc est post duas horas ab hausto oleo amygdalino: oleum siquidem, ac jura contractas partes emolliunt simul, & exoticos sales cicurant. Post hæc locus erit infusioni drachmarum VI. cortic. myrobalanorum paratæ in libra una seri caprilli, vel juris subtilis: mire enim valet infusum hoc ad extrahendas tincturas salium acrium austerorum, seu convulsiones inducentium.

Ab hac deinceps leni purgatione tutissime aliquot anthysterica præsidia adhiberi poterunt, inter quæ præstare semper mihi visa est, præter chinam chin. & bezoarticum joviale, sequens mistura.

℞. *Aq. tor. Citr.*
Meliss.
Nuc. virid.
Ceras. nigr.
Et Theriacal. ana unc. I.

In his ignita camphora sæpius extinguatur; additur vero vigoris gratia parum aquæ hystericæ Quercetani, & nonnihil laudani liquidi: exhibenda est cochleatim bis aut ter in die, sed præcipue cum præfocativus paroxysmus recurrit.

Cæterum ad mensium reditum promovendum affabre conducunt jura ex redicibus temperatis, parumque amaricantibus cum nodulo chalybis, nec non hemicupium aquæ dulcis, in qua radices altheæ, folia malvæ; violar., & parum artemisiæ floresque sambuci, incocta fuerint. Quod si vero aut convulsiones minime cedant, aut catamenia adhuc subsistant, vesicantia femoribus admovenda & pediluvia, frictiones & cucurbitulæ sæpius infernis partibus adhibenda erunt. Tu interim, mi Antoni, memineris moniti Hippocratici, in mulierum nempe curationibus *Numen semper esse implorandum*, & cum eædem fuerint virgines aut viduæ, procurandum, ut se Sanctorum meritis voveant: ita enim per summam confidentiam earum cor cum arteriosis tendinibus undique laxatur; quo fit, ut interdum etiam citra miraculum, Deo adjuvante, ocyssime convalescant. Vale.

Romæ 3. Nonas Jul. 1719.



DE SEPULTO INTRA PECTUS ANEURYSMATE.

CAPUT IV.

Illustrissimo ac Sapientissimo Viro Jo. Mariæ Lancisio Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S.

Cassianus juvenis ad quintum ætatis lustrum pertingens salino sulphureæ constitutionis minuta & sicca sca-

ſcabie infeſtabatur, quæ cum morderet acerrime & ungui operoſo importune imperaret, urticam hanc pertæſus æger adipato malagmate intra corporis pomœria repellere non dubitavit: menſe Auguſti anno 1717. in febrem incidit lentam ſterili cum tuſſi, dyſpnœa & macie; porro ea quæ comedebat, invito ventriculo ingerebantur, & non longe a paſtu creſcere febrilis motus ſine ullo artuum frigore deprehenſus eſt: pulſus celeres, duros, & contra quam fieri ſolent, magnos exploravimus, & veluti miniatis in ipſo vultus pallore genis manuum pedumque volæ æſtuabant: exul erat inſtaurator ſomnus, ipſum namque obrepentem tuſſis ut hoſtis ad excubias poſita undulatorio tremore nerveas cerebri fibras concutiens depellebat. in urina licet naturalis color exhiberetur, rotunda tamen ſeu oleoſa corpuſcula natare, & divulſam hypoſtaſim ſubſidere non ſemel aſpexi. Neſcio quæ dejectoria & poſtea non Haly Abbatis pulverem, ſed ſpecies aromaticoroſatas natu major collega præceperat; quinto Idus Septembris ad trutinam revocatæ ſunt curativæ indicationes. Prima, convulſivum & ſtrepens ſymptoma, quod tuſſis eſt, ac faucium ariditatem compeſcendi; & ideo eclegmata ex recenti oleo amygdalarum dulcium ſyrupo violaceo & paregorica Sydenhamii tinctura lambebat æger, & amico gelu de cornu cervi identidem ſe recreabat (venæ autem in cubiti flexura inciſio convulſis intra thoracem canalibus diametrum celerius reddere potuiſſet, imo & pulmonici infartus adminiſtram tuſſim levare teſte Junghenio.) Altera, tuendi & ſanguinis ligamina & pulmonum quoque compagem, ne in tenero & ampulloſo parenchymate eadem ulcuſcula ſuborirentur, quæ ſal acre pſoricum modico ſero dilutum in extima ſuperficie tubulorum cutaneorum fines excedens inſculpſerat, & ideo bolos iſtos deglutiit.

℞ Sperm. Cet. non rancid.
Antihect. Poter. a ſcrup. ß.
Cortic. Peruvian. ver. & in ſubtil. pulv. redact. ſcrup. 2.
Balſ. ſulph. aniſat. gutt. 3.
Syr. hed. terreſt. q. ſ.
Coge in bolos tres & inaura.

Tertia demum, rectificandi renutriendique; & ideo jus Septali viperina carne animatum adhibuit, ut nempe ſalino-acres particulæ ſale volatili pingui & balſamico ad peripheriam reducerentur vel tranſpirarent, ut effœta liquida exaltarentur, ac in ſolidis elaſtica virtus reſurgeret; pulmenta ex farre præſertim & rapis Curii quondam cupediis uſurpat, in potum vero aquam cum redolentium malorum fruſtulis & ſandalo citrino decoctam ſubſtituit. Hac ſane methodo ſtrigoſus homo & jam *lentis colorem referens* convaluiſſe propemodum videbatur.

II. Sinat, vir ampliſſime, conniventia tua me breve ſcholium de morboſa epigeneſi ejuſque ſymptomatibus adjicere. Hectica fermentatio ſuccenſa eſt ob interceptionem in ſanguine rabidi ſalis, quod novas ſibi vias aperiebat; ſanguinis ipſius contextus lento ulcere diſſolvi & alcalino-acre fermentum in pulmones devolvi cœpit: diſtentis ac turgidis pulmonum veſiculis & adenoſa tracheæ tunica ſuctionis ritu compreſſa irritantis naturæ ſerum exprimi conſueverat; hinc tuſſis: cylindrus aëris cartilagineam ſeu dialecticam tubam ingreſſus cum minus ſpatii & non parum renixus in pulmonibus offenderet, ſanguinem per venam pulmonicam refluum ſatis premere non poterat, nec promovere, ut ad ſiniſtrum cordis alveum perveniret: hinc difficilis reſpiratio, ſeu dyſpnœa, imo & aſthma: anorexis aderat tum ob atonas ventriculi rugas, tum quia gaſtricus ſuccus non acidovolatilis, ſed acer, & iners e vitiato ſanguine manabat: ſitis, nam aſperæ cum ſaliva particulæ tale quiddam nerveis œſophagi, ac faucium villis inurere aptæ ſecernebantur: auctus non longe a paſtu febrilis motus, ſubtenſus, & crebrior pulſus, *malarum rubor hilaris*, extremorumque æſtuatio forſan acciderant, quia novus chylus adhuc rudis in ſubclavia ſiniſtra vena turbæ ſalium ſundentium occurrens

Hipp. 1. Epid. ſect. 1.

Aretæi verba c. de pleurit.

rens per densiores suas moleculas aliquandiu renitebatur; susus tandem, nec sanguini assimilatus in aëris, & urinæ fistularum affatim ruebat; subdit Bellinus similitudinem: *Quemadmodum autem candentia ferramenta demersa frigidis aquis easdem in fervorem concitant, vel aqua eadem frigida inspersa prunis ardentibus fervorem pariter concipit; sic chylus ab assumpto cibo genitus statim ac in fervidum sanguinem derivabitur, quaquaversum agetur per minimas suas particulas* &c. hinc motus organa, quæ musculos dicimus, butyroso nectare defraudata sunt, & aruerunt. Scabies, impetigo, & aliæ hujusmodi crustaceæ affectiones *sunt* (ait Hippocrates) *turpitudo magis, quam morbi*, imo nos a morbis majoribus vindicant; si vero empirice repellantur, mutato situ, mutant & nomen, & morbi nomen acquirunt: id, quod male cautus Atheniensis propria calamitate confirmat *transgressus autem ad Melum, ubi sunt calidæ balineæ, a pruritu quidem, & cutis crassitudine liberatus est, verum hydropicus factus occubuit*. Ad historiam, quam reliquimus, revertamur.

Lib. de affection.

V. Epid.

III. Dum febrilis ignis, qui simul ignave, & atrociter extinguere vitam solet, extinctus esse putaretur, sinistrum latus micare non desinit (cum Cicerone dicam) *quasi quodam igneo motu*, & pulsus adeo est violentus, ut costas, & sternum, admotamque manum arietet: ad externas usque carotides pulsus jactationes conspicuæ fiunt: cubare in faciem, mox deinde supinus potest æger, cum tamen cibum assumpsit, aut petit acclivia & pulsus intenditur, & respiratio. Facile est, conjectare aneurysma prope aortæ arcum, aut extra recurrentium nervorum munimen. Sciscitanti mihi de aneurysmatis principio, & occasione retulit, jam se ante scabiem hoc affectu laborare, vino non parum indulsisse, & in ludicra luctationum arena sæpe sæpius decertasse: & sane tam vini potus, quam gymnastica exercitatio interni canalis diloricationem inducere valuerunt. Suavem vitis humorem & solidum alimentum, & timoris pharmacum

2. de nat. Deor.

vulgus appellat, sed Plato noster ad id potissimum conferre judicat, ut fœcundo calice naturæ, & habitus animorum in conviviis detegantur: *quippe cum* (Marsilius Ficinus in dialogum secundum de legibus, vel de legum latione) *sacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset*. Sed liberiori usu meri sanguis in tartareo sulphuream diathesim vertitur, qui dum per canales pelliceo-conicos it, reditque, si unus, aut alter languidæ texturæ fuerit, illum partim orgasmo, partim vi erosiva labefactat, fere ut muros discutiunt *sterilis mala robora ficus*: & Dolæus inter potatorum flagella hydropem quoque, seri videlicet ex tubulorum scissura colluviem nunquam siccandam numeravit. Si vero luctam examinemus, constituentia nos stamina mille modis agitat, flectit, contorquet; audire fas est Hippocratem: *Fiunt etiam convulsiones ex laboribus, ex casibus, ex plaga, & siquis onus majus tollat, & ex cursibus, & lucta, & omnibus id genus*: tanta enim, De immortales (sit modo loquendi venia) ad supplantandum adversarium exigitur in musculis tensio, & crispatura, & quanta inde vasis distractio, & liquidis strangulatio contingit: bella sunt ista *nullos habitura triumphos*. Post repulsam scabiem erodentes sales creverunt in sanguine, & sanguifer truncus præaffectus ulteriorem ab iis labem contraxit.

Juven. sat. 2.

1. de morb.

Pharsal. l. 2.

IV. Aneurysmatis implicatio coegit, experientissime Lancisi, ad te recurrere. Tu enim aureum *de Corde*, & *Aneurysmatibus* tractatum præfatione in Metallothecam Vaticanam (idest a Michaele Mercato Gregorii XIII. & Clementis VIII. familiari, & Medico descriptam) innuisti, & jam secundis curis aggrederis. Nova, & solida ex diuturna cadaverum sectione comparata doctrina prodibit in lucem, quæ temporis tui, tuæque experientiæ filia, summum jus erit in Medicina: laudabit & hanc olim ventura posteritas, & medicæ rei gloriam, quam per tot egregios labores quæsisti, non fortunæ, non aulicæ dexteritati, sed tuis meritis sine odio,

odio, & gratia fatebitur adscribendam.

V. Kal. Augusti 1719. Cassiæ.

Eruditissimo, Clarissimoque Viro

ANTONIO COCCHIO

Lancisius S. P.

Quanquam per hos dies nimio urgente æstu, qui nullo ethesiarum flatu temperatur, omnis fere ad philosophandum mihi facultas erepta est, atque a scribendo plane deterreor; nihilominus accepta abs te, Eruditissime Cocchi, accuratissima narratione symptomatum, quibus Cassianus juvenis post depulsam asthmaticam, hecticamque affectionem ex cohibita olim scabie subortam nunc divexatur, veluti admotis calcaribus excitor, atque ad respondendum commoveor. Ut autem paucis multa complectar, non dubito, quin acris ille humor, qui in cute primum, deinde in thorace miliarem, quasi dixerim, labem induxerat, ac tuis quidem auxiliis utcunque cicuratus, a glandulari solum trachearum membrana sensim sine sensu discussus, ac dissipatus fuerat, adhuc non levi ex parte internam tendineam, adiposamque tunicam ipsius aortæ, atque adeo ejusdemmet cordis eadem miliari prurigine efficiat. Neque vero existimes conjectura duntaxat me ad hoc asserendum perduci; nam plures habui hoc mali genere laborantes, qui subsistente paulatim intra cordis substantiam sanguine, auctaque inde hujus visceris mole, in ejusdem prolapsum inciderunt, tandemque qua distractis, qua compressis, erosis ac disruptis sanguiferis, lymphaticisque in pectore vasis decesserunt, in quorum mox cadaveribus comperi non solum cor ad bovili magnitudinem auctum, ac super diaphragma decumbens, sed arteriam quoque magnam forfice per longum apertam cum minuta, eaque manifesta interioris tunicæ scabie (quod non sine admiratione doctissimis Viris, qui mecum aderant, & quibus id mali genus prædixeram) ostendi. De cætero tecum sentio, Vir Clarissime, præcipuam superstitis hujus ægrotationis causam a luctatione repetendam, in qua præterquam quod fere omnes thoracis, atque abdominis musculi maxime intenduntur, eaque ratione anhelitum valide, diuque cohibent, sanguinisque circuitum per cordis vasa violenter intercipiunt, fortasse accidit, ut juvenis iste non magis in arena, quam in œnopolio egregius athleta repente improvidusque, quod sæpe contingit, ab adversario in terram dejectus fuerit, lævumque dorsi latus vehementer contunderit, ac propterea arteria magna, imo & cor ipsum alicubi distractum, laxatumque sit. Quo sane factum esset, ut fibræ, ac vascula ex fibris pariter, villisque contexta relicta fuerint adeo imbecillia, ut præterlabenti postea sanguini, ejusque potissimum crassescentibus ichoribus moram facillime injecerint, locumque dederint celebri Hippocratis effato: *Siqua pars ante morbum laboraverit, in ea firmatur morbus*. Lib. de humorib.

Verum enim vero, quo luculentius ejusmodi ægrotationis causam ex palestra retexisse videmur, eo certe minori cum boni exitus fiducia novam curationem poterimus instituere. Etenim in morbis, in quibus structuræ vitium latet, nullum, vel si ab Æsculapio arcessatur, pharmacum solet opitulari. Sed ne citra medelam relinquamus ægrotum, operæ pretium arbitror, novas indicationes ex ipsius mali visceribus elicere: scilicet primo sales, ut tu optime conjicis, tartareo-sulphureos in universa liquidorum massa redundantes abluendi, temperandique. II. irritatam, convulsamque fibrosam cordis & aortæ texturam molliendi, lævigandique. III. impactos, interceptosque in præcordiorum cuniculis viscidos humores solvendi, abstergendi, dissipandique. IV. demum laxas alicubi, ac pene diloricatas easdem partes firmandi, interdictis iis omnibus, quæ tum fluidam, tum solidam causam augere, deterioremque facere possunt. Tametsi vero longe facilius est in casu nostro scopos curationis meditari, quam

quam explere; adhuc tamen ea tentanda sunt, quæ ratione, atque experientia duce in consimilibus affectionibus ad producendam saltem vitam comperta sunt profuisse. Quod itaque spectat ad diluendos sales per universum corpus exuberantes, opportunissimus esset decursu ferventis adeo æstatis tum internus, tum externus usus aquæ Nucerianæ: valet enim mirum in modum ad liquidorum acredinem diluendam, simul etiam ad nativum extorum tonum a sulphureis, salinisque particulis labefactatum firmandum, roborandumque. Ad eundem quoque finem conspirat *serum*, *& lac asininum vitreis organis in B. M. destillatum cum succis recentibus plantaginis*, *urticæ*, *hederæ terrestris*, *& pomorum redolentium*, *additis cancris fluviatilibus contusis*. Ad molliendas deinde convulsas cordis, aortæque fibras nihil est aptius oleo amygdalarum dulcium, & seminum melonum sine igne recens expresso, quod cochleatim ante prandium, ac cœnam, cumque etiam jure matutino exhiberi potest. Ad id pariter summopere confert sperma ceti non rancidum propinatum cum conserva violarum.

Ut vero solvantur impactæ salinæ phlegmatis massulæ, quibus miliaria veluti tubercula in arteriarum tunicis elevantur, equidem præsentissimum remedium comperi in temperatis anni constitutionibus sublimatum dulce leni admistum dejectorio, cujusmodi esset.

℞. *Sublimat. dulc. gr.* VI.
Resin. Jalap. gr. VII.
Ocul. cancror. præp. g. XII.
Electuar. lenitiv. sesquidrach.
M. & mistura oleo amygdalarum.

in mortario vitreo malassetur. Quod utique medicamentum semel, aut bis in mense repetendum videretur: hoc enim pharmacum non modo fluidorum vitia corrigit, sed eorundem crassitiem hic illic vasculorum fines obsidentem, obstruentemque sic incidit, attenuatque, ut ad refluendum reddat idoneam; ne quid dicamus de vi, quæ hydrargyro inest, vulnusculorum abstersiva, ac fere epulotica, quippe neminem latente.

Denique quassatam in minimis, ac forte diloricatam alicubi per luctationum nisus, casusque præcordiorum texturam pro virili parte restituunt balsamica, & vulneraria, hujusmodi præ cæteris sunt (novissimo tamen curationis loco ponenda) extractum florum hyperici, & sambuci cum tantillo balsami Copaivæ.

Sed omni longe melior in hoc morbi genere medicina paratur ex congrua, semperque parca victus ratione: cum enim vasa per diætam servantur depleta, invicem non premuntur, neque oppilationes contrahunt. *Vinum ex toto circuncidendum est*; nam merum non tantum vasorum fibras corrugat, & coarctat, sed copiam quoque salinarum, sulphurearum particularum intra corpus infundit, quibus fieri non potest, quin malum ex utraque causa ortum augeatur: vino autem sufficerem infusionem nunc foliorum melissæ, nunc decoctionem pomorum redolentium. Caveat propterea a violentis corporis, animique motibus, a quibus sui morbi duxit initia. Etenim athletæ generosam quandam in contentione ipsa vim exercent, & tanguntur gloria, cum publice decertant. Vale.

Romæ VIII. Idus Augusti MDCCXIX.

Corpus humanum definiri posset *Epistola* (nempe ab Apostolo mutuatis verbis) *scripta non atramento*, *sed Spiritu Dei vivi*. ad Corinth. 2. cap. 3.

Nemo novit horologii impedimenta, *nisi qui rotas*, *fusos distinguere*, *& quomodo ab elatere*, *seu primo mobili motus concitentur*, *optime sciat*. *Adeo oportet*, *eum*, *qui medicinam facere vult*, *subjectum suum*, *seu corporis humani texturam rite rimari*. Steph. Blancardus Anat. reformat. cap. 1.



DE VENÆ CAVÆ DILATATIONE.

CAPUT V.

Clarissimo, Doctissimoque Viro Jo. Baptistæ Morgagno in Patavino Lycæo primario, Anatomes Professori & Præsidi Antonius Cocchius S. P.

QUum universus terrarum orbis tuo jam nomine plenus sit, & famam ipsam superent virtutes tuæ, me quædam tetigit ambitio, ut ad te scriberem Vir Clarissime: tu enim in perscrutandis arcanis humani corporis, quod est immortalis animi hospitium, omnes curas implevisti. Adversaria anatomica tua communi edita plausu, quantum tibi sit ingenium, quanta doctrinæ profunditas, satis ostendunt; hæc mihi probaverat utique nostrum dum viveret amicissimus Lancisius, cujus nomen alte posterorum animis insidens & fama rerum immortalitati traditum arentibus oculis commemorare non possum. Illud etiam accedit, quod si tu mecum epistolare commercium iniveris, non solum dolorem, qui vivit adhuc, retundens, & recrudescens itidem vulnus suavissimis verbis tuis lenies, sed etiam quidquid commodi ex familiari illius consuetudine in me ipsum derivabam, abunde satis præstabis: is eris, a quo artis oracula petere non verebor, & mihi Lancisius in te reviviscet; nam, ut de se ipso inquit Cicero, *reperire ex magna turba neminem possumus, quo cum aut jocari libere aut suspirare familiariter possimus*: quare ad te recurrimus, te solum expetimus, te imploramus, ut persona licet absens, consilio tamen præsens me consoleris & recrees. Venæ cavæ dilatatio, quam nuper mihi contigit observare, meam ad te scribendi ambitionem lacessivit. [Lib. 1. Ep. ad Attic.]

II. Venæ cavæ dilatationem exposita utiliqua ex anatome deprompta, quæ nempe ad machinam hanc nostram statico-pneumatico-hydraulicam spectant, te humaniter indulgente præmittimus. Unam venæ tunicam & arteriæ duas tendineas veteres nostri crediderunt. *Arteria dicitur vena pulsatilis, ab Avicenna vocatur vena audax*; quinque tunicis constat: prima exterior retis instar intexitur innumeris sanguineis vasculis nerveis fibris implicitis; unde vasculosa nuncupatur: secunda Ruyschio inventa dicitur cellulosa, cum sit cellularum congeries adiposamque membranam imitetur; pinguem succum ex arteriolis secretum hæ cellulæ asservant, quo arteriarum tunicæ perlinuntur, ut motui fiant aptiores: tertia, teste Vuillisio, minimis glandulis albicantibus compingitur, quæ laticem separant ad arteriarum fibras emolliendas, ne motu exarescant: quarta muscularis est, siquidem fibras carneas induit, quarum tensione vel remissione constringuntur vel laxantur arteriæ: quinta & ultima interior tunica musculari subjecta nervosa vocatur, utpote quæ nerveis fibris contexitur. Vena iisdem tunc tunicis constat atque arteria, sed longe tenuioribus ac infirmioribus: præterquam quod inter carneum ordinem, qui extimam venæ tunicam constituit, & ordinem annularem vasculosa tunica cellulosaque interponuntur. Qualiscunque sit arteriæ & venæ fabrica, contractiles sane potentiæ videntur esse fibræ annulares seu annuli carnosi pace Clarissimi Bellini, qui dicit *exemplo glomeris contineri quidquid est spirarum in arteriis, quidquid in venis, quidquid in œsophago & intestinis*; tu vero Morgagne doctissime, omisso tunicarum numero, id contra celeberrimnm Regis Prussiæ Archiatrum affirmas, *denique in arteriis nullas alias carneas fibras nisi annulares observo*. Conus arteriæ a corde oriens ex lato in acutum desinit; venæ conus ex acuto incipit, & in basim semper majorem expanditur usque ad cor, in cujus dextro ventriculo maximus diameter, & finis venarum est. Venæ, ut detexit Realdus Columbus, valvulis instructæ sunt, secus arteriæ; diversa canalium structura in se continet providen-

[Zacut. Lusitan. in Spicilegio Anatomico.]

[De motu cordis propos. XX.]

[Adverſ. anat. II. animadv. 18.]

Ps. 135. videntis Dei mysteria, *qui divisit mare rubrum in divisiones;* nam liquidum ex lato in angustum currens duos subit motus, directum a corde, & reflexum ab angustis tubi lateribus, ita ut angustia loci motus celeritate compensetur; ex angusto cono in latam basim progrediens directi motus multum amittit, motuque caret reflexo, & ob mechanicem inversi coni, & quia longe distat ab embolo pulsante, tarde ac tacite movetur; ideo cicatricula, obducti vulneris vestigium, citissime in vena firmatur: quæ tamen impetus inæqualitas sive reflexus placiditas necessaria est, ut nutritiones, cribrationes aliaque animati corporis munera peragantur: sed ne sanguis ad majora vasa promotus retrocederet, aut subsequentem suo pondere moraretur, Æternus Artifex venas, interjectis valvulis, quæ sanguinis ascendentis cylindrum sustinerent, præmunivit: id, quo non opus erat arteriis: in ipsa cava, cum scilicet dextrum cordis ventriculum ingreditur, tres valvulæ tendinosis columnis adhærentes, quas tricuspides vocant, erectæ sunt ut sanguinis impetum frangerent, & reversuras undas aggeris instar reprimerent. Venæ arteriis duplo numerosiores sunt, quia lymphas & alios succos e visceribus reducere in cor debent, atque eandem ob causam sunt ampliores. Num arteriæ singulæ singulis cum venis in mutuum occursum uniantur, tanquam unum ubique continuum, etsi venæ non saliunt, adhuc sub judice lis est: assertiva opinio, forsan ut accuratior suboluit Celso: *Juncta enim est* (ait consularis Vir) *vena arteriis, his nervi*: & Bellinus, *continuæ enim inter se sunt venæ, & arteriæ: etsi non sunt continuæ, ipsarum sane oscula semper patent*. Insignis vena est porta, quæ sanguinem a circulatione per plura viscera abdominis refluum absorbet, & in jecur officinam bilis arteriæ ritu conducit, ut a ramulis suis, qui ad cavæ ramulos hiant, amarum illud, & balsamicum duodeni fermentum per glandulas hepaticas separetur, crassiusculis tunicis donata est, seu media indole arterias inter, & venas. Vena pariter insignis est azyga, idest sine pari, quæ dextro duntaxat in latere (loquor de homine) solet inveniri, forsan ob spatii libertatem, cum ibi neque arteriam magnam, neque Pecqueti ductum natura locaverit: hæc est velut diverticulum cavæ, de hac princeps Anatomicorum Eustachius opusculum nobis reliquit, & de hac dudum ad te scripsit Lancisius nonnulla phænomena, & præsertim pleuritica exponens. Venarum maxima ea est, quam Praxagoras nobilis Medicus *cavam* appellavit, ut Ruffus Ephesius refert: dividitur in truncum descendentem, qui a capite, aliisque partibus superioribus, & ascendentem, qui ab inferioribus initium capit; amboque in dexterum cordis sinum terminantur. Videmus igitur, quod non lapidei, non ænei sunt canales nostri, sed tunicis, qui distrahi, crispari, exedi, ac rumpi solent, contexuntur. Felix, qui liquidi crasim, ac solidi robur constanti morum temperie tuetur, & in rebus non naturalibus *auream*, ut Flaccus cecinit, *quisquis mediocritatem diligit*, nempe Hippocratici præcepti, tenax, *labor*, *cibus*, *somnus*, *venus*, *omnia mediocria*. Id autem, quod dicitur aneurysma, seu pulsans tumor in arteria, est hydatis in vase lymphatico, & varix, seu dilatatio in vena, cum aut valvulæ rumpuntur, aut tunicæ diloricantur: quacunque enim vi scindatur durior arteriæ tunica, sanguis percussionis momento in mollem impingens eam magis, magisque dilatat, & velut in sacco coacervatus tumorem extollit, in quo manifesta, imo sæpe permolesta pulsatio persentitur: si vero tumor rumperetur, æger per immensam hæmorrhagiam properaret ad mortem. Non secus de altero fistularum genere seu de cava, cum dilatata est, licet asserere, quamvis systolesque ac diastoles reciprocatione non perstrepat tumor.

L. 2. c. 9. de morb. Sect. tit. Humor. pat.

Ad Lycin. Od. 10. 6. Epid. sect. 6.

III. Dilatatio cavæ morbus est, qui vulgo facile imponit, occurrunt enim symptomata hydropis, hydropem pectoris primo, mox asciten, & denique anasarcam æmulatur: est tamen cavæ dilatatio, quæ si palpitent jugu-

jugulares venæ, jam in dextræ cordis auriculæ aneurysma transivit, ut monebat Lancisius priusquam decederet, nimium æqua morte interceptus: nomen ab aqueo humore tamquam a materia, sive a symptomate mutuatur, sed citra febrem. Solent contra hydropici febre lenta detineri, ut testatur divus Hippocrates: *Si hydrops in pulmone fiat, febris & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument; & ungues contrahuntur omnes, & patitur talia qualia is suppuratus sit*; ut testatur quoque Arabum maximus Avicenna, qui de hydropicis in genere inquit, *& accidunt eis plurimum febres tepidæ*: diathesis enim mucido-viscidæ, & fere *aquosus languor* est cachexiæ, seu juxta Hippocratis definitionem *pituitæ albæ occupatio*, nempe mollis, pallidus, & eminenter phlegmaticus corporis habitus, nec ex uno vitio nec ex uno vitiato viscere prodiens, at omnium in deterius conversio, hoc est strictum in liquidis & laxum in solidis; *quoniam itaque*, explicat Bellinus, *hæret ad arteriolas quicquid est siccius, compactius seu robustius in sanguine, abundat copia aqueorum humorum, qui ab eodem sicco subsistente exprimuntur & per corpus distribuuntur, nihil igitur alimenti ducetur ad partes, quod sit naturali simile & alendo aptum, sed quicquid ad partes ducitur, erit aquosum quid plane diffluens, & tantum non diffluere partes faciens: nihil igitur aletur, seu cachexia continget cum suis conjunctis omnibus; hinc fiet, ut partes ad maximam imbecillitatem redigantur & fluere quaquaversum permittant humores aqueos, qui in cavitatibus majoribus vel inter cutem colligentur, & fiet hydrops*. Cum lympham inter & sanguinem eversus est cohæsionis ordo, uterque humor tali motu agitatur, qualis est febris lentæ: jugiter enim sed mitius provocat cor ad movendum se, pellendumque inordinate liquida; serum interea lixivioso corrosivum redundans vasa distendit, scinditque, novas sibi vias aperit, & hydropem machinatur. Potest autem canalium truncos extendere ac dilatare plethorica moles seu mera sanguinis plenitudo & orgasmus, ut innuit Stahl: *Cum enim hæc* (abundantia sanguinis) *non solum liberrimum sanguinis progressum spatii proportionati intuitu varie alterare possit, sed etiam ipsi energiæ motus certissime plus negotii facessat cum pondere ipso tum mole etiam ad capacitatem spatii comparata*: concludat dissertissimus Celsus; *ergo si plenior aliquis & speciosior & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet, quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro quasi ruina quadam revolvuntur*: scio multis olim fluminibus impositos pontes, & a magnis Imperatoribus aquarum calcatam esse superbiam: sed hi omnes statim in opere, aut brevi ab opere corruerunt; purpureum flumen, seu potius mare rubrum, quod intra nos circumvehitur, ubi arteriæ aut venæ parietes dilatavit, sicut alvei ita & fræni cujusvis evadit impatiens: sanguinis missio, sanguinis momentum, impetum, stimulum demit, & a strangulatu canales redimit; nempe auxilium, quod parca victus ratione mendicatur, præsentaneum missione sanguinis obtinetur: detracto enim sanguine, vasorum tunicæ concidunt, sublato pondere cessante pressione musculares fibræ expeditius contrahuntur: aër in missi sanguinis locum succedit, & vi elastica sanguinis motum accelerat, & quicquid intra canales residet atque hæret torrente suo secum rapit; sic in pleuritide materia, quæ pleuram & pulmonem occupat, inflammatoriæ febris seu acutæ fusionis quoddam veluti præcipitatum & brevius totiusque per venæ medicum vulnus, quam per asperam arteriam, solo tussis molimine, educitur, idcirco missi sanguinis superficies tanquam in gelu concreta, & profundum utpote villis solutum & liberum nigricans, & solito fluidius deprehenditur. Venæ cavæ dilatatio Aretæi verbis adumbratur: *nam tota una est, atque continua: a nonnullis autem Medicis ea pars duntaxat, quæ secundum dorsum discurrit, ægrotare creditur: quoniam ejus, quæ cor intrat, notæ obscuræ sunt: intra pectus enim vel nulli apparens, sed in pectore sub stanta pre-*

2. de morb. 14. 1. tract. c. 8.

Lib. de dicat.

De febrib. prop. 22.

Part. 1. Pathol. gen. sect. iv. memb. Lib. 2. c. 2.

De Caus. & sign. Acut. lib. 2.

protenditur, donec transversum septum egressa cordi inseritur: igitur siquod ingens malum hanc venam corripiat, pectore ambiente delitescit: nec alienum videtur esse, quod ait Van Helmont: *Itaque imperium, & actio reginimis renum se extendit nedum in renes, ureteres, & vasa urinaria: verum insuper in cavitatem ventris inter peritonæum, & musculos abdominis, itemque in venæ cavæ divaricationes se inferiores usque & in pedes ac tibias.* Sed reserata per cultrum cadavera in ipso mortis silentio sepultam ægritudinem docuerunt. Caveant qui *crassos dies, lucemque palustrem* degunt, qui abdomini suo nati esse videntur & voluptatibus, quique athletico & castrensi victu secundam valetudinem evertere contendunt: caveant, inquam, ne vitia cumulentur in sanguine, ne *conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam &c.* utor allegoricis Ecclesiastæ verbis; nam *hydria* sagacissimo interpreti Joanni Smith accipitur pro cava, idest venarum trunco maximo, *fons* pro dextero, & *cisterna* per sinistro cordis alveo; *rota* vero aperte indicat sanguinis circulationem, cujus principale instrumentum est arteria magna cum suis fistulis. Huc recidit quod improbat Seneca: *Cum fatigaverunt se vino & libidinibus, cum illos nox inter vina defecit, cum voluptates angusto corpori ultra quam capiebat ingestæ suppurare cœperunt, tunc exclamant miseri Virgilianum illum versum.*

Tit. ignotus hydropi.

Pers. sat.

Cap. 12.

Ep. l. ix.

Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus . . .

Hist. l. 2. Huc etiam recidit quod narrat Tacitus: *Vitellius ventre & gula sibi ipsi hostis, Otho luxu, sævitia, audacia Reipublicæ exitiosior ducebatur*: si enim crapulæ antidotus, insensibilis transpiratio, quæ scilicet onustum corpus ad æquilibrium redigit, integra non sit, tumet sanguis, & insolenter assurgit diametro major seu capacitate canalium: immo si acidum, acre, ponticum dominetur in liquidis vel propter hæmorrhoidum ac insueti emissarii siccationem, vel tandem propter vehemens animi pathema, (quod est veluti cogitationis epilepsia, *rostroque immanis vultur adunco immortale jecur tundens*) humoralis massa incipit sibi esse impedimento, quin libere feratur per præcordia, partim scilicet irritando fibras, partim replendo vasa: quare ubi minor renixus occurrit, fiunt distensiones, scissuræ, varicositates tum in rubris, quæ sanguinem, tum in albis venis, quæ lympham reducunt; id quod cavæ potius inferiori & auriculæ ventriculoque dexteris quam sinistris solet accidere: cum enim sanguis enervatus suoque volatili exutus refluat & redundet somni tempore, incidit primo in parietes dexterarum capacitatum, quæ utpote minoribus fibris contextæ minus validæ sunt, quam sinistræ, & magnæ arteriæ cordis.

Æneid. 6.

IV. Fatendum omnino est, organicos morbos extirpari non posse, præsertim cum cessent ii decubitus, qui ab internis ægritudinibus vindicabant. Errat itaque siquis existimet in tali casu medendum esse: ipsa remedia onus, stimulus, & morbi evaderent additamentum; nam cum sanguis trajici nequeat debita proportione a dextero ad sinistrum ventriculum, ipsa remedia sanguinis aggesta calcando premendoque in atrium cordis, quod est cava & auricula dextra, impetum facinnt: & quia ubi adempta est libertas circuitus per præcordia, necessario sectiones sanguinis ascendentis per venas inferiorum artuum & imi ventris eandem in ascensu cursuque difficultatem subeunt; ideo serum, quod est tota sanguinis massa subtilius, facile per poros effugit & replet spatia carnium, & consequenter cavitates abdominis & dextram præcipue pectoris cum apparente, sed falsa symptomatum moderatione, ut advertit Hippocrates, *postea erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse sibi videtur ac a morbo liberatus.*

2. De morb. tit. hydrops pulm.

V. Publica sanguinis via, qua e cunctis visceribus & musculis ad cor reducitur, est vena cava: tument inferni artus, hydrope pulmonem obsidente; nam sanguis ab arteria ad venam pulmonicam libere transire nequit, & cava ejusque propagines præsertim inferiores exonerare ad cor & in

in orbem restituere non possunt totam illam liquidi mensuram, quæ ab aortæ ramis intra carnes projicitur, & ideo serum, & lympham ad motum minus aptam, qua pedes ac tibiæ inflantur, deponunt. *In hoc vas* (loquitur Diemerbroek de cava) *sicut omnia flumina in mare aquam, ita omnes corporis venæ sanguinem effundunt:* unde nil mirum si ligata cava infra cor in cane alioquin sano sex horarum spatio suboritur pseudohydrops quasi asciticus tumor; ut indefessus scrutator cordis Louvver memoriæ prodidit, *perforato itaque dextro latere thoracis infra septimam & octavam costam paulo infra regionem cordis, & immisso digito venæ cavæ situs palpandus est, deinde pectoris latus illud ad venam quamprope compellendum est, quo filum ei facilius obducatur; atque in isto pectoris situ arcte stringendum est vinculum, dein pectore relaxato vulnus consuendum est: peracto autem experimento canis mox oblanguet valde & intra paucas horas expirabit. In dissecto autem abdomine magna seri quantitas innatare conspicietur, non aliter quam si ascite diu laborasset: quod ab impedito sanguinis ab arteriis in venas circuitu secerni prius expertus fueram.* Præstare possunt convulsio & orgasmos quod efficit capistrum in cava; serum enim sanguinis, ut aqua ex humidis contortis linteolis, per cæca vasis foramina gestit excedere: *Spasma,* inquit Bellinus, *est solutio unitatis in partibus nervosis vel villis musculorum sine vulnere:* si vena, vel arteria convulsione seu spasmodica distensione occupata sit, jam habemus quomodo varix vel aneurysma producitur: nec deest Coi Senis authoritas, *quod si convulsio in vena facta sit, hæc quidem per exordia dolorem excitat & pulsat, progressu vero temporis sanguinem ad carnem transmittit, qui in carne putrescens in pus vertitur.*

Anat. l. 2. c. 2.

pag. 123.

Lib. 2. de morb.

VI. Subsistente demum sanguine in supernis etiam sectionibus manus tentantur œdemate, ac ægri quandoque ruptis intra cerebrum lymphaticis, & non raro sanguiferis tubulis apoplectice moriuntur, tametsi repentina suffocatione interire debuisse putabantur. Medicinæ parens Hippocrates *eorum, qui a morbo victi sunt, curationem non aggredi* admonuit; sibi imputet quisquis uti noluit medentum imperio, nec se dignum vita judicavit, si multa neglexit, quæ conspirant ad vita: medicam quærit opem nec invenit: discat imposterum artem, quam contempsit, quam irrisit, necessitatis & temporis filiam esse, ægro tamen miserrimo, & *semel pereunti* nigrum theta præfigere sine ullo auxilii, & spei fuco nec medicinæ decus est, nec sapit humanitatem.

Lib. de Arte.

Mesue in præf.

VII. In tanto itaque salutis discrimine tria sunt indicata, sanguinis molem detrahere aut saltem ejus acumen hebetare & lenire; lymphæ recrementa per alvum & vesicam educere, ut sua liquidis volatilitas reddatur, & inde sensim redeant ichrones ad naturales abscessus; denique affectum canalem defendere ac roborare. Res quidem faciles dictu, executu difficiles, & plane inutiles, cum ad ultima ventum est, ni author vitæ Deus remediis vigorem addat. Ut autem præfatas indicationes ipse adimplerem, quinque uncias olei ex lini seminibus per recentem sine igne torturam expressi cum jure vitulino tenui atque insulso epicratice propinavi; nam celebre hoc oleum sulphure generoso, sale recondito, & balsamica uligine sua lævigat, cicurat, resolvit, & quæ resoluta sunt, per alvum secum ipso præcipitat. Scilliticum oxymel & gummi ammoniacum strenua urinam cientia, centipedas præparatas alkaico-nitrosa vi turgidas in pulverem tritas, tincturam & sal volatile tartari & hujusmodi alia seligi, quin & jura columbæ turratilis viperea carne fars. & chinæ succis radicibus, herbis, floribus, seminibusque traumaticis obstructæ instituimus. Si adjunctus Celticus bubo retrocessisset, sublimatum dulce apprime conduceret; nam alcali seu rete illo metallico venereæ luis spicula franguntur. *Exercero circa morbos duo* (est altera Græci Dictatoris parænesis) *ut juves aut non noceas. Ars ex tribus constat morbo, ægroto, & Medico artis ministro: ægroto cum Medico adversari morbo oportet,* saltem diætæ obtemperando, quam Medicus & pro Medico imperat Plato:

1. Epid. sect. 2.

Dili-

In Timæo. *Diligentia victus corrigendi & gubernandi sunt morbi prout cuique datur otium; neque difficile infestumque malum pharmacis instigandum.* Ludovicus Cornelius nobilissimus Venetus austerum, egregium, & vita digno Principi imitandum diætæ reliquit exemplum. Ad rem quadrat apte Epist. 78. quod inquit Seneca: *Vir magnus ac prudens animum deducit a corpore, & multum cum meliore & divina parte versatur, cum hac querula ac fragili quantum necesse est.* Sed aurea prorsus sunt verba, quæ Sexti Cæsaris Præceptor subdit: *Quid porro? nil agere te credis si temperans æger sis? ostendens morbum posse superari vel certe sustineri. Est mihi crede virtuti etiam in lectulo locus.*

VIII. Hæc licet pauca atque immatura de venæ cavæ dilatatione mittere ad te volui, Morgagne præstantissime, ut tuum acquiram patrocinium. Humanitatis tuæ specimen præbe, & me dilige, & vale ad artis nostræ incrementum.

XIII. Kal. Jul. MDCCXX. Cassiæ.

ERUDITISSIMO VIRO ANTONIO COCCHIO Medico experientissimo Jo. Baptista Morgagnus S. P. D.

UTinam is essem, Vir doctissime, quem tu pro singulari tua humanitate facile putas, ut triste tibi ac bonis omnibus consultissimi Lancisii desiderium meis possem responsis lenire. Haud equidem inficias iverim, me in quærendis per anatomen ut bonæ ita etiam adversæ valetudinis caussis non levem ab ineunte ætate operam posuisse. Verum tamen hic noster mediocris usus neque est cum longa experientissimi Viri exercitatione comparandus, & si vel maxime esset, non ea tamen nobis incredibilis vis ingenii, non ea summa eruditio, non denique tot alia suppetunt, quæ ille ad habitas a se observationes in abditis retrusisque rebus vestigandis adjungebat. Quæ sane omnia siqua alia, certe a te proposita disquisitio postulat atque adeo flagitat. Cavæ namque venæ penitissime latent, & cum dilatantur, eæ facile affectiones vel antecessere vel (quod tu egregie observasti) subsequuntur, ut minime omnibus proclive judicem, ipsam illarum dilatationem aut in ægrotantibus per propria ac peculiaria signa internoscere, aut in denatis inter tot alia, quæ Anatomici oculos manusque morantur, vitia animadvertere.

Quamobrem factum esse existimo, ut quamvis morbus iste rarus non sit, perraræ tamen ejusdem observationes legantur; quæ cum præterea non ea diligentia, qua opus esset, conscriptæ sint, vix nobis usui esse possunt. Quo magis in tantis tenebris tuos, Vir eruditissime, præclaros conatus admiror atque commendo, authorque sum, ut observando meditandoque rem tam diu obscuram magis magisque illustrare pergas. Fructum sane capies istius operæ non contemnendum: cum enim homines plerique in gulam cæterasque voluptates multo sint brutis animantibus propensiores, magnisque præterea curis animique affectibus obnoxii; quas videlicet ob causas sanguifera vasa tum multo, & erodente sanguine opplent, tum eodem sæpius remorante distendunt; neque tamen circum extremos venarum cavarum truncos tam validum circumvolutum habeant musculum, quam bruta nonnulla, in quibus rubicundi insignisque sphincteris instar esse observavi, nihil hercule facilius fieri videtur, posse, quam ut trunci illi, ad quos quidem (ut recte animadversum abs te est) effœtus crudisque adhuc, & crassioribus succis onustus sanguis appellit, in magnos haud raro varices dilatentur; quos si Medici persanare nequeant, at eos ut dignoscere saltem & diutius a ruptura per vulneraria medicamenta aptamque in primis victus rationem tueri possint, maximopere optandum est. Vides igitur, experientissime Cocchi, quantæ susceptum a te laborem utilitatis fore censeam, quantoque propterea opere a te petam, ut quod egregie incœpisti, præclare absolvas. Mihi sane quod me potissimum selegeris quicum tua ista optima studia communicares, gratissimum fuit. Idque ut intelligas, omni erga te officio omni tempore curabo. Vale & me quod facis ama. Datum Patavii postridie Kalend. Julias MDCCXX.

F I N I S.

BARTHOLOMÆI BOSCHETTI DISSERTATIO DE SALIVATIONE MERCURIALI PHYSICO-MEDICO-MECHANICA.

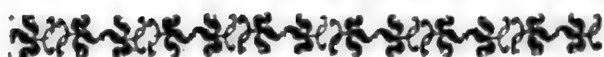
AD LECTOREM.



UT solertiæ meæ; qualis sit, innotuit, primos Medicinæ Parentes, tot tantosque viros ad culmen artis evectos, indefesso contemplationis genio, & philosophandi instituto, illam Medicinæ partem, quæ ad hominis morbos profligandos, vitamque tuendam maxime conducit, phlebotomiam nimirum, & purgationem, ut universaliora magis, sedula diligentia, improboque labore adamussim illustrasse, & enixe addictos in universali corporum purganti, sicco pede salivationem transegisse, nihilque in hoc pulvere desudasse, licet fortassis salivatio in purgantium censu reposita magis universalis eluceat, jam quatuor circiter labuntur anni, quibus accuratis morborum observationibus in hac Sparta exornanda occupatus castra sequor celtica lue denatorum, quorum gratia luci publicæ exponere succinctum Salivationis specimen ante oculos mihi constitui. At circa hujus operis editionem diu dubitabundus hæsi, itidemque prono ad cursum impetui frænum injeci, quia *qui bene latuit*, *juxta adagium*, *bene vixit*. Nunc tandem laxam dedi habenam, quamvis id felicitatis fastigium me attigisse minime opinor, ut opusculum meum ad palatum tuum delineasse crediderim, cum hoc nostro felici sæculo nobiliora extent ingenia, & uberiora nunc vivant, ut tot disciplinarum inventa in rerum abstruso latentium reperta, antiquorum mentibus incognita, huc usque in naturæ magnificentia latuisse, ut in posterorum industriam, & gloriam cederent: quorum cœtus concordes, quid curiosi, quid novi natura parit, aliorum oculis adhuc non animadversum, vario addiscendi studio incitati vitam per pericula non sufferendo labori commisere. Quid igitur divitiis alieno partis labore, & aliena industria repertis non fruimur? si nimia primi ævi ubertate defatigata natu-

ra nostris universum tradidisset Parentibus, antiqua nova rerum accessione illustrata, nuperisque experimentorum inventis suffulta non cernerentur. Quod ad meum dicendi, & philosophandi genium spectat, nemo mihi vitio vertat, si non adamussim hic omnia conscripserim, cum semitam fere nullis calcatam vestigiis, nulloque afflante lumine pergere cogar, ubi novam mihi sterno viam; si igitur ab æquo deflectens semitam non agnoscam, cui trito insistere possim, conatus meos, quantum fas erit, in viam reducere defatigabor. Non ergo cum Seneca *sequor priores, facio, sed permitto mihi, & invenire aliquid, & mutare, & relinquere*. Quemadmodum enim extensis ventorum flatibus velis sublata temonis directione navis incerta via syrtes impingens, undisque obruta dehiscens casu salutis asylum offendit: ita mihi fortuito continget, si primis initiatus Medicinæ meandris, & ut homo in arte novus opellam hanc meam ad utilitatem ullam revocavero. Præclarum hoc opus ausus sum tentare, non ut exercitatis facem præferrem, sed ut magis expertos Medicæ artis Heroas ad perficiendum hoc opus exemplo meo stimularem, & si alios excitavero ad salivæ morbos venandos, qui labores meos fugerunt, bene jacta erit alea, & frugem carpsisse, metamque attigisse mihi videbitur. Cæterum feliciora ingenia intima quæque, & abscondita scrutantia vident, ubi nobis non ultra progredi liceat. *Non enim*, inquit Cicero, *parum cognoscere, sed in parum cognito, stulte & diu perseverasse, stultum est*. Tu interim, Amice Lector, hæc habe, quæ si placuerint, lege, ut noster omnis non sit irritus labor; in quo si erravi, humanum scias esse labi. Vale, & me amare perge.

DE



DE SALIVATIONE.

CAPUT I.

ARTICULUS I.

De Saliva naturali.



Uemcunque opinor libenti animo laturum, si ego ad salivationis historiam graphice pertractandam posthabitis tot eruditorum conatibus, & studio accurate pro virili perpendam, quibus hæc viribus innitatur, quibusve mediis illustretur, ut illa contrahatur industria, atque brevitate, ut non multum posse inutiliter impendere tempus, si ulteriori inquirendi labore solicito nova forte mihi contingerit comprehendere experimenta, quicquid in hac mea disertatione poterit in dubio latere, ad eruendum accessita. Ea enim est rerum natura, hominumque peritorum fertilis industria, & inquirendi libido, ut argumenti ad historiam spectantis notitia in dies plus illustretur. Itaque ut augeatur ipsa, & eluceat historia, (si forte unquam omnibus absoluta numeris futura sit) necessarium, aut perquam utile judicavi naturalis salivæ artificium, ejusque morborum causas, qua fieri poterit diligentia mea, non inani, ut spero conatu, ad trutinam prius revocare.

Inconsultius facere ratus sum, si proprietates, & salivæ usus constituerem, antequam ejusdem qualitates, & affectiones sub examen vocarem, quod ultimo allatum, ut concipiam modo, satis ducor enumerandas eas esse maxime generales affectiones coalitionum, quæ ex diversis materiæ particulis in ejuscumque salivæ naturalia corpora abeunt. Atque ea propter operæ pretium fore existimo affectionum causas inquirere, antequam saliva ad ejusdem naturam solertius indagandam me alliciat.

Salivæ corpus itaque fluidum esse videtur eo in primis, quod consistat ex particulis, quæ dum se invicem in exiguis componentium corpusculorum superficieculis lubricis, atque levibus tangunt, inter se invicem reptatum promovent: hinc inde agitatæ juxta suas superficies adeo volvuntur, ut sui motus momento se diffundentes, aquæ ad instar libere quaquaversum ferantur. Et sane non negandum orbicularem molecularum figuram ad corporum fluiditatem plurimum conferre; Interim vero cæteræ dantur qualitates salivæ, quæ diversas particulas arguere videntur, varie admodum, & aliquando irregulariter figuratas, dummodo ingredientes partes in corpuscula satis exilia dividantur, atque ad eam levitatem, & volubilitatem redigantur, ut ob molem suam fluidorum corporum particulis liber inter se ipsas motus non intercipiatur; proindeque sint non tantum volubiles, sed actu motæ, ut corpus fluidum reddatur, non quidem solo aggregato talium corpusculorum, quæ sphærica sunt, aut alia regulari forma prædita, verum sola duntaxat vehementi & varia particularum illud componentium agitatione. Quæ quoniam tactis corporibus adhærescunt, vel saltem partibus quibusdam turgent, quæ molecularum congruitate, ad particularum, quos tangunt, corporum poros relata, firma adhæsione per superficiem corporis labentes humilitatem impingunt, fluidus, & humectans liquor dici merentur. Si vero notionem humiditatis hactenus explicatam sequamur, supererit adhuc unum quid, quod circa naturam fluiditatis nos instruit; id vero est discrimen, quod fluido corpori, & humectanti liquori intercedit, quæ cum in multis conveniunt, confundi perperam solent: cum omnis humectans liquor sit fluidus, non tamen quodve corpus fluidum humectet. Aër enim, æther, & ipsa flamma corpora fluida vocantur, atque nitrum fusionem passum verus liquor est, hæc tamen corpora ea, quæ tangunt non madefaciunt; ex hoc deduco salivam aqueis corpusculis hac illac motis abundare, quibus exterior corporum superficies guttulis ipsius liquidis irrorari tota conspicitur. Si externi aëris contactu partes exiguorum salivæ corporum in novum motum cieantur, quo volubilia illa corpora reciprocam ipsorum adhæsionem impedientia, in rariorem seriem disponantur, & in aliud adhæsionis genus, & partium complicationem ob quandam viscositatem mutentur, ut in suarum superficierum lateribus se invicem tangant,

facile in tenues illas membranas, quas bullas appellamus, contexuntur, adeo ut per crebras evolutiones, quas aër inter eas invicem partes ciet, sibi mutuo ita applicentur, ut super suas invicem superficies labantur, tandemque ob superficierum congruitatem in arctiori partium contactu mox evanescant. Qua ratione numerosæ declinanter superficies salivæ in multitudine parvulorum in convexo sphæricorum, adeo contrahuntur in convexo plana aquæ superficie, ut superficiales earundem particulæ nullis cavitatibus repletæ, aut sulcis divisæ plurimum lucis refrangant, ob quam radiorum lucis refractionem diaphanæ apparent, in quas vicissim aëre subtiliori, & radiis solis conjectis, pellucidum satis corpus deprehenditur. Verum quamvis minimæ hujusce liquoris particulæ sibi invicem commisceantur: tamen aliorum corporum particulas facile admittunt, & cum duobus, vel pluribus junctæ non refugiant misceri absque fluidæ molis incremento, inter ipsas parvula inania intercedent, adeoque sub magna mole parva materies ita coaelescit, ut corpus leve constituat. Præter aqueas partes leniter juxta se invicem labentes adsunt moleculæ in saliva viscidiusculæ, quæ in illius substantia natantes coitum, & unionem quasi moliuntur: unde ob irregularem agilium illius partium vagationem hac illac incessanter dilabentium, & ob crassiusculas ejusdem moleculas aliarum celerem, & intestinum motum ægre ferentes, si non compacti, lenti corporis saltem naturam æmulantur; & cum salium ramenta sint in aqueis moleculis ad minima soluta, & intime commixta, insipidi corporis succus saliva deprehenditur.

Saliva igitur cum sit corpus humido aqueum-tenue pellucidum, lento-fluidum, insipidum distinguitur a pancreatis succo, qui humor tenuis aquæ fontanæ ad instar ostenditur; cujus qualitates gustu perceptibiles juxta experimenta, & observationes Listeri, D. de Graaf, & Verheyenii salso-acidæ plerunque attinguntur. Hinc differt pariter saliva a lympha, utpote humor saliva tenuior, cum sit plane aquosus. Unde a salivæ commercio maxime excluditur crassum illud viscidumque liquamen, quod a tonsillis, vel tussiendo, vel screando exprimitur, quodque extra orbitam sanguinis secretum in cavitatibus glandularum, palati, faucium, & narium abundantius accumulatur, ubi ab aëris perenni affluxu subtilioribus particulis, magisque mobilibus dicti humoris abreptis, crassior, magisque tenax portio relinquitur. Hic viscidus humor in narium cavernulis obductis membrana crassa vasculis sanguiferis densissime referta, pluribusque obsita glandulis jugiter transudat; delatus ille per ramos arteriarum carotidum membranæ insertos ad glandulas omnes, a quibus cum recensita membrana suos processus extendat ad os cribrosum, & cuneiforme, atque illorum cavitates undique cingat, potest per cavitatem sphænoidis in fauces descendere, & a glandulis in nares copiosius emitti; cum membrana, quæ nares obducit, crassior sit, magisque glandulosa, adeoque abundantiori humoris separationi magis apta. Hujus muci pars magis aquea confertim extillat a punctis lacrymalibus, quorum ductus aperto orificio ad os turbinosum nasi exonerantur.

ARTICULUS II.

De causa materiali salivæ.

Cum igitur existimem salivam esse chyli liquorem, ingenue fateor, quod dubito; at cum magis solicite opiner, ut majorem rationem reddam, cur modo non acquiescam in asserentibus a sero oriri salivam, nec in aliis docentibus a lympha; faciet illud fortassis ad hanc meam opinionem excusandam, si in virorum diversimode sentientium congressu liber detur philosophandi locus. Ut itaque libere loquar, quæ sentio, videtur mihi salivam generari potius a chylo, quam a sero, vel lympha succo chyloso restaurata. Quod fortasse elucet ex animalium duorum, vel trium dierum inedia, quo temporis spatio nullus salivalis affluxus in glandulas confluit, in sanguinem non irrepente chyloso latice, non deficientibus interea in massa sanguinis, imo seroso aqueis plurimum auctis particulis. Quod si sanguis fame extinctorum spontanea analysi oculis subjiciatur, ostendet quidem partem gelatinoso nutritiam, & fibrosam sanguinis in auras evolasse, & consumptam; sed aqueo-serosa pars in ratione quantitatis crassamento sanguinis quasi æqualis erit: quare multiplicata causa salivam fovente, in ductus glandularum confluat necesse esset salivalis humor, qui tamen in fame confectis, arescentibus glandularum folliculis omnino evanescit. Quippe serum sangui-

guinis, & globuli sunt veteres, atque ægre dissipabiles humores, qui a principio vitæ sanguinem conficientes usque ad ultimum senium vix mutationem suscipiunt, humorum itaque materia non sunt attritæ ferri particulæ, & immutabilia fluida, sed sanguis chylo saturatus, qui simplici contactu sanguini commixtus universas glandularum, & viscerum lacunas alluens, sensim in vasa excretoria impellitur, & peculiaribus suis officinis accomodatur. Sanctoriana statica huic assertioni applicata, dum mensuram evacuationum exhibet, illam miris modis illustrat; inquit enim diligentissimus Sanctorius: *Non qualibet hora corpus eodem modo perspirat, quia ab absumpto cibo quinque horis circiter libram ex magna parte exhalare solet, a quinta ad duodecimam tres libras circiter: a duodecima ad decimam sextam vix libram.* Unde maximum chyli dispendium fit, cum totus chylus in sanguine recipitur, minima a duodecima ad decimam sextam, quia parum chyli remanet dissipandum; at hyberno tempore quoniam hebetatur transpiratio, adeoque insensibilis dissipatio chyli per poros cutis, augetur salivæ affluxus ad glandulas; igitur chylus est immediata causa salivæ. Nec dicatur cum Dimerbrokio, chylum virtute quadam peculiari cor ingressum subito, ac vehementer rarefieri, ut in eo instanti vertatur in sanguinem, cum chylus eo diu cum sanguine circumferatur, ita ut tandem sub eadem chyli forma extra sanguinis orbitam extrudatur. Chylus in sanguine recenter cibato diligenter a Listero observatus, & ad multos dies custoditus sero licet ab ipso pluries commixtus non potuit adhærere, nec ut serum concrescere, sed tanquam oleum ex aqua emersit; *Sanguis, inquit, ex vena cujusdam viri missus ad libram, ex toto albus instar lactis inventus est, ad hebdomadas integer mansit, nec fractus ut lac, nec in superficie florem, aut membranam habuit, aut acredinem contraxit, tandem in ampulla vitrea diu servatus putredine resolutus est.* Sic in ansere saginato animadvertit Steno succum nutritium in orbe sanguinis diu permanere chylum. *In ansere autem ad plures dies largo pastu saginato super ejus sanguinem missum rubentem, & in fundo vitri concretum candidus chylus fluitabat absque ullo aquosi seri indicio.* Hæc auctor; unde chylus dum in orbe sanguinis toties, & ad tot horas circumfertur, sua integritate conservatur, donec tandem in salivam confectus transmitti possit. Deinde cogites velim cum Listero, quanta sit sanguinis in ictero cum flavo colore affinitas, idest serum, a quo alluentes humores bile infecti conficiuntur, tamen saliva nullo virore lutescens a naturali colore non deflectit; porro quæ ab aqueo-serosa sanguinis parte ad glandulas continuo ruentia, & rapide discurrentia facilius in uberes excretiones facescunt, cum flavescente sero flavescunt.

Verum enim vero ejusdem salivæ principia examinatus, nescio an fas mihi sit suspicionibus meis indulgere, ut cum aliqua certitudine gradus, & status salium determinentur; quod ut dubiis fiat satis, cum multo majorem deposcat experimentorum laborem, quam nunc mihi vacat, invitat me ad analyticam Chymicorum diligentiam per ignem salivæ principia eruentium, rimandam.

Hæc enim immissa retortæ vitreæ non ægre ostendet leni igne commota aquei vaporis prædominium, qui in auras per retortam ascendens, vel per alembicum expulsus, ab ignis calore dissitus, in fine vasis non coit, & insipido aqueum liquorem pressius unitus exhibet: Aucto exinde igniculorum gradu sequitur liquor tenuis, & magis spirituosus, qui est sal volatile in fluorem spiritus evectum, & oleo volatili intime associatum, quod inertem, & viscidam massam in fundo vasis relinquit; ex cujus calce, ac lixivio sal fixum educitur, terrestrioribus remanentibus particulis, caput mortuum nuncupatis; ut inde si qualia in mixto miscibilia existunt, educeret ignis, saliva partibus aqueis magis saturata sulphureo-salinis, terreisque particulis tantum coalesceret, in qua aqueæ moleculæ super alias prædominio potiuntur, & minima salium ramenta, oleosa, & terrestria corpuscula æqualibus mutuo nisibus, licet quantitate, ac mole non æqualia, invicem irretiuntur.

Varii generis salium particulas continere salivam, acidas nimirum, salino-oleosas, insipidas deprehendet, qui maturitate consilii, constanti probata experientia a veritatis scopo minime aberrat, dum investigandam solertius ipsius naturam sibi proponit cum clarissimo Nuchio ab observationibus naturam petente in cap. sialographiæ, post earundem levem inter se commotionem cum alkalinis, cum acidis, tum spirituosis liquoribus salivalem laticem associari percipiet.

Paulo

Paulo vero examinata, atque perpensa maxima illius dissolvendi vi duriorem quoque corporum compagem coalescat oportet activioribus salium principiis, salinis nimirum, sulphureis, urinosis, volatilibus, aquoso latice dilutis, quæ si Chymicis Paracelso, Ludovico de Comitibus, Helmontio, Basilio Valentino sit præstanda fides, comparantur liquori, alcha est, qui corpora in minima, seu prima entia resolvit, & ex eo liquore de universali menstruo participante, acidum, cui par in natura rerum difficile invenitur, solvens elicitur, quod licet insipidum videatur, mire penetrans ita contactu suo ferrum corrodit, massam triticeam fermentat, tincturam Heliotropii rubeo colore tingit: ut obvium sit concipere, salium quoque acidorum prædominium. Farina triticea cum aqua communi subacta in massam redigitur ponderosam, instar luti viscidam: saporis ingrati: Sin saliva inter subigendum adhibeatur, massa protinus effervescens mole intumescit. Salis enim, ac sulphurum portiones in farinæ massa subsidentes ita viscosa humiditate obruuntur, ut se invicem non exagitent. Dum vero acidæ salivæ particulæ in salia, ac sulphura impingunt, eadem in motum concitant: hinc aliæ ab aliorum motu exagitatæ longa subactione totam massam pensitantes, partes terreo viscidas attenuant, & subtiliant, adeoque tumultuantes farinaceæ moleculæ incalescentiæ, & fermentationis motum suscipiunt.

At si compressis corporibus, & inertibus stimulum addit, summe mobilibus frænum imponit, eaque coercet, ut in hydrargiro longe patet. Quotiescunque igitur salivæ spicula salina acina acidorum rigida, & acuta vi suæ gravitatis, & figuræ subeunt mercurii infinita interstitia, exorta a solidis exilibus, & partibus sphæricis in puncto contactus se invicem attingentibus, earundem positionem, & in contactu directionis nisum dimovent, atque cunei vim in sphæroideas partes exercendo illas exacuant; fit ut pessundata globorum figura, & positione contactuum, diversæ resultent oblongæ, & ramosæ, ex quorum ad mutuos sui, arctosque amplexus dispositorum unione motus ipsius hydrargyri obtunditur, & in corpus veluti fixum resultat. Quod si permirum forte tibi videri possit, salivam cunei vim exercere in mercurii particulas, cogites velim ab earundem ramositate, & figura, moleculas sibi mutuo irretiri posse, ut difficillime sese extricare queant: quo a ratione minime alienus videbor, si hoc rite perpendens suspicabor, ob salinas salivæ moleculas opportuna sui interpositione mercurii partes in crassiora longe corpuscula redactas secundum latiores suarum superficierum portiones sese contingere, quæ tangentia corpuscula varie huc, illuc, hac, illac volutata ad totalem divisionem, aut divulsionem minus saltem, dum apta redduntur, post varios occursus, & recursus, superficies ob latitudinem, & figurarum congruitatem ad cohæsionem mutuam uniuntur, quæ ubi semel hunc in modum cohæserint, majoris contactus secundum superficierum, proportiones rationem habebunt; quorum coalescentium corpusculorum partes, cum a gravitate aëris premantur, urgeanturque, nec a vi ætheris intus ut prius agitentur, mutuo sibi adeo adhærent, ut licet specificæ gravitatis proportionabiliter minores sint, ex grandioribus quidem ob molis suæ crassitudinem corpusculis constant, quibus major superficierum scabrities eas adeo adunat, ut totali divisioni resistant, donec intensior ignis, aut vehementior agitatio hanc mutuam partium cohæsionem dissolvat.

Quoniam saliva cum solutione mercurii sublimati, & Jovis mixta ceruleum colorem ad album tendentem acquirit, ut idem prorsus efficit aqua fortis, inducitur clarissimus Balgivius, ut credat salivam continere in se sal nitro salinum universali analogum, quo potenter sublimati chrystallos penetrando eosdem fundit, ac exolvit: sed hic non definit actio salium salivali liquori inhærentium; nam non minus dissolvendo sulphura instar alkalium, quam in modum aquæ salia aliquando illum dices cum Taury, Helmontio, & chymicis menstruum universale, cum quibus si aliorum auctorum effata circa materialia principia salivæ in unum cudere fas sit, ex omni genere salium conflatum, quod intra reclusos corporum meatus, omniumque alimentorum poros coercitum, valeat omnes resistentias, & partium cohæsionem tollere, quæ aquoso tantum menstruo reluctarentur.

Statuto salino principio per stultorum æque, ac sapientium magistram experientiam, tandem sapere disco, & serio iterum cum Dolæo, Sylvio, Delbene, & aliis in saliva multum aquæ, parum spiritus volatilis, & minimum salis lixiviosi cum olei, spiritusque acidi tantillo mixti, temperati-

que

que considero, a quibus non discrepantibus Balgivio, & Guglielmini nitro-tartareas moleculas in recessu constitutas ulterius addo, ex quo licet plures salium particulæ in salivali fluido innatantes mixtura una coeant, salina tamen corpuscula ita intra semet complures exiguas aquæ particulas intercipiunt, ut proportio salium ad aquam sit minima. Hinc a varia utrinque corpusculorum allisione inter sese mutuo molant, atteruntque, ut in tam exiguas comminutæ particulas, in tam tenuia latera, angulosque adeo levi acumine donatos ab aqueis linguam humectantibus dissolutæ, ita agitari possunt, ut licet pluribus salibus refertæ ob summam exilitatem in ipsos organi poros insinuando sese angulorum acuminibus, membranosas partes juxta variam salinorum miscibilium figuram, & molem varie, leniterque titillent. Hæc enim mixtura a salibus diversi generis in aqueoserosis moleculis intime dissolutis conflata nullum saporem habet, ut intra nexus corpusculorum sapidorum excepta diversas saporum percipiendas sensationes gustus organo exhibeat, quo medio sapidorum demulcedine, suavisque saporis substantia oblinitus, & asperioribus salibus collisus, mollis texturam, ingratique saporis impressionem comprehendit.

ARTICULUS III.

De causa efficiente salivæ.

IN tenebris latitabant lymphæ ductus ob subtilitatem aciem oculorum eludentes, quousque benignioris auræ afflatu contigit summo Anatomicorum Bartholino, adeo tam lynceo, ac manu adeo agili orbi erudito illos patefacere; at primo intuitu ignorata eorundem mechanica structura ob tenuem substantiam aranearum telas æmulantem, sancitum fuit, vehi lympham a corde, tanquam a centro per lymphaticos canales ad partium circumferentiam, cui errori quamplurimi innixi salivam emanare a rorifero quodam succo per lymphatica vasa ad glandulas trajecto, commenti sunt; sed Bilsii dogmate de hoc motu lymphæ a Ruyschio exploso, ipsique valvulas pertinacissime neganti ad oculos demonstrante, quæ ubique geminæ, & semilunares situ suo impediunt, ne lympha per eorum meatus ad glandulas excurrat, canuit hoc apud homines commentum. Anathomicorum diligentia per cultum adeo Anathomes culmen pertingit, ut insudandum non sit pensitandi viarum ambages salivalium ductuum, cum hæc vasa cuicunque in Anathome initiato sese manifeste declarent. Fluit saliva a diversis glandulis, tanquam totidem rivulis* in oris cavum, quæ indiscriminatim, & varie implantantur. Primi generis sunt glandulæ buccarum, & labiorum, quorum ductus excretorii intervenientibus fibrillis a membrana buccas succingente emanantibus arctius conglomerantur, quibus in superficie tunicæ compressis humor salivalis in os exprimitur. Addit his Steno sublinguales, ad utraque ligamenti latera linguæ sitas, quorum excretorii canales ab exiguis radicibus enascentes haud in truncum coalescunt, sed tractu parallelo a lingua versus gingivas tendentes ad digiti transversi fere a dentibus distantiam ostiis exilissimis in oris tunicam exonerantur; accuratior nihilominus Gasp. Barthol. investigatio ostendit, vasa hæc non a sublingualibus, sed ab aliis glandulis, illisque adsitis germinare; a sublingualibus vero ductus binos enasci, qui in ductum communem coalescentes prope ductus Vvartoniani ostium in os hiant. Hinc occurrunt palatinæ, quarum glandulosa productio mediantibus exilissimis, & innumeris excretoriis ductibus palati tunicam perforat, & quasi cribosam reddit in postica parte palati occurrentibus. Accedunt tonsillæ in faucium extremitate sitæ, quarum sinus ex canaliculis minoribus coeuntes in os hiant, quibus annumerantur uvula, columella, & gurgulio. Quæ vero extra os, sunt parotides conglomeratæ circa auricularum radicem implantatæ, quarum excretoria ex pluribus glandulis, & ramusculis in unum coeuntia oblique descendunt, & osculo satis amplo prope labrum inferius terminantur. Adjungitur glandula maxillaris interna sita interius sub maxilla inferiori, cujus ductus musculos ossis hyoidis ingreditur, & desinit prope dentes incisores inferiores inter gingivas. His subnectitur ductus salivalis a Nuchyo divulgatus, qui ex glandulis in orbita oculi ex pluribus surculis in unum truncum coalescentibus emergit, & non procul a Stenonis ductus ostio recte descendendo super os maxillare in os dehiscit. Infinitæ aliæ extant glandulæ in toto palato per compressionem conspicuæ, quas hic recensere operæ pretium non est.

Qua lege salivalis humor per recensita vasculorum excretoria in os eructetur, res est

est summa opinionum controversia exagitata, sed nondum fortasse juxta naturæ leges explicata. Ut res hæc secretionis dignitate amplissima, explicatuque difficillime a minus incerta hypothesi sibi ex necessario ordine succedenti deducatur, animus est spectare oculis externam, internamque glandularum habitudinem, mihique constitui occasionem ultro obvenientem arripere, ut illa saltem indicarem, quæ a peritis rerum Anathomicis intelliguntur, quæque earum existimatores explicantes, in glandularum structura penitus fidem meam extorquent. Ruyschius in prodromo suo thesauri Anatomici sexti opinatus est, cui consentit Heisterus cum Verheyenio, glandulam esse congeriem vasculorum, arteriarum, venarum, & nervorum inter se certo ordine circonvolutorum, cum ductu excretorio conflatam, e quorum extremitatibus, lateribusque alia minima vasa ortum ducunt, quæ inter se implicantur, intexunturque, ut explicatis pluribus ramusculis in glandulosum corpus efformentur. Hæc vasa tandem infinitis revolutionibus invicem coalescunt, quæ secretoria nuncupavit, quæque omnia una cum nervo peculiari membrana induuntur, ut secundum positionem dictorum vasorum membrana ipsa accomodetur, ne vasa dimoveantur a debito situ ad humoris secretionem necessario. Dicta vasa secretoria in unum truncum coalescentia excretorium vas efformant. Diligentissimus enim Anathomicus docet illud esse mere vasculosum, quod glandulosum ab Anathomicis nuncupatur, tali experimento innixus, videlicet particulam corticalem cerebri accepit, quam postea capillo suspendit in aqua modice calida, digitis illam cerebri corticalem particulam sursum deorsumve dimovens, donec laxatis inter se vasculis conspicerentur filamentorum ad instar. Quapropter juxta Ruyschium glandulosum corpus nil aliud est, nisi vasculorum congeries, quorum ramorum series glandulæ fabricam indigitantium fuit clarissimo Stenonio ante Ruyschium indicata. Malpigius vero in sua epistola ad societatem Anglicanam de glandularum structura differens statuit glandulas conglobatas vesiculares esse, annuens dictas glandulas cavitatem membranosam manifeste habere. Unde tam in humano corpore, quam in diversis brutorum corporibus periculum faciens, glandulosum corpus simplici membrana compingi testatur, intra cujus cavitatem reatis ad instar vasa sanguinea vagantur, quæ cum non parva nervorum ramificatione glandularum structuram efformante contorquentur, revolvunturque, a quibus vasculorum convolutionibus glandulæ cavitatem efformantibus aliorum canalium ramusculi hiant, ex quibus demum canaliculis apte in unicum spatium confluentibus deducit Malpigius, glandulam nil aliud esse, quam vesiculam quandam membranaceam, intra cujus cavitatem vasa sanguifera reticulari modo una cum nervis locantur. Vesicula hæc glandularis fibris carneis consita est, quæ postea horizontaliter ipsam penetrant, tandemque cum sanguiferis vasis, nervorumve filamentis amiciuntur, ut surculi varie contexti in debita crispatione, & necessario tono detineantur. Cavitatem in dictis glandulis vesicularibus præmissa prius harum partium maceratione se vidisse testatur ipse Malpigius, & præcipue in glandulis præternaturaliter constitutis, quam plures vidit glutinoso humore, & interdum tartarea materia refertam; ex hoc statuit provenire diversum glandularum colorem, ex diverso humore in ipsis glandulosis cavitatibus stagnante, quod confirmat se secus vidisse in sanis corporibus, ac in cadaveribus præcipue hydrope correptis; inde diversitatem coloris in glandulis minime arguere diversam glandularum substantiam, sed ex humoris diversa natura in ipsis glandulis morantis potius oriri ratus est. Bellinus autem naturæ forsan exigente necessitate putavit, *formari glandulam posse, si a summo ramo arteriarum, vel etiam a quacunque parte ramorum aut trunci deducatur canaliculus non conicus, nec emittens ramos, sed cylindricus vel advolutus in spiram, vel plicatus in plicas, tum etiam neque intortus, nec plicatus, sed extensus, per quam, sive plicatus sit, & intortus, sive explicatus, & directus, sit ejusdem amplitudinis, & sine ramis, at demum abeat in canalem ampliorem cum vena continuum. Insuper influat per ejus longitudinem sanguis de more, & ex universa interna superficie canalis originem ducant canaliculi alii biantes in cavitatem ejusdem canalis, quales ab interna superficie intestinorum originem ducunt venæ lacteæ biantes in cavitatem eorundem: & quemadmodum hæc per totam longitudinem intestinorum feruntur ad exteriora, & intra intestinum per mesenterium ducantur, quo usque confluent omne in unicum alveum lumbarem; Ita canaliculi illi biantes in cavitatem arteriæ intortæ extra membranas ejus ferun-*

feruntur per pelviculam aliquam aquæ, & ipsa, & canalem, ex quo derivantur, apte liget, & sistat, & in communem aliquam cavitatem deducat. Hoc glandularum artificium per Bellinum totum consistit in quodam textu arteriarum, qui circa singulas quasque glandulas admirabili revolutione sibi millies occurrenti invenitur, prodigioso quodam modo implicatum, & veluti reticulatum, opus constituens, quod innumeris filamentis in modum retis consitum post infinitos fibrarum intersecationum occursus in glandulas facessit.

Ego tandem opinarer cum Ruyschio, & Bellino, glandulas esse vasculorum complicationem, certo ordine dispositorum, quarum reticulares contextus sint plexus canalium sanguinem vehentium, sed ita coordinatorum, ut sanguis post superatis plexibus retiformis, antequam infinitis ramulis corpus glandulæ penetret, dividatur in tenuissimos canaliculos, a quibus protuberant oscula secernentia in ipsius glandulæ cavo hiantia, qui postea inflectuntur, & demum curvatura superata sese contorquentes in venarum ramusculos facti majores abeunt. Fateor enim circa glandularum structuram, earumque excretorium ductum non adeo datum esse labores impendi, & ita obscure petat cultro Anathomico via in dissecandis glandulis, ut minime negotio adiges, si cultris utaris; unde sciendi infortunio inter partes nostri corporis glandulæ tantum cultri Anathomici dexteritatem eludere videntur. Interim vero minime perterrito illarum præparationem mihi licuit maceratione cum diligentissimo rei Anathomicæ Amico, quasi ad finem usque rem perducere: at nec ipsa certioribus factis alicujus tincturæ immissione per vasa arteriosa obvium nobis fuit aliquid de earum structura percipere. Reposito autem pancreate in aqua per plures dies, illud maceravimus, postea deducta ipsius peculiari succingenti membrana, iterum in novam aquam reposuimus, quod tandem intra aquam agitavimus, & postea bacillo ligneo supra tabulam ipsum percussimus, donec intra aquam denuo agitatum perpulchre oculis exhibuerit tot filamenta varia contorta, quot obtutum effugere potuere. Simili ritu periculum fecimus de pancreate aselli, nimirum de glandula illa magna, quæ in mesenterii canini centro tantum reperitur. Hæc glandula elegantiori spectaculo suo innumera filamenta patefecit, non secus ac testium fibrillarum contorsiones, quapropter suspicatus glandulas compingi ex vasculorum congerie, a qua dicta filamenta ortum ducunt, instituta denuo glandularum Anathome ulterius indagando animus fuit, arteriæ progressum in corpore glanduloso expiscari, & per quantum datum fuit observare, arteria in plurimos ramulos scindebatur per totum glandulosum corpus simul cum nervo, qui majori largitate se expandebat in infinitos ramulos, donec oculorum aciem prorsus eluderet. Vena pari incessu vagabatur sicut & arteria, e cujus lateribus infiniti surculi exoriebantur, qui vario modo, & ordine invicem contorquebantur, donec amplius minime licuit observare, an dicta filamenta sint vasa distincta ab arteriis, & venis, an arteria ipsa degeneraverit in tot illa filamenta, quæ jucunda admiratione spectabantur. Attamen suspicor, facillime arteriam in filamenta degenerasse, ut penitus ab arteria ipsa in infinitos ramulos divisa illa filamenta tubulosa extenderetur, vel a lateribus vasis arteriosi proficiscerentur, a quibus filamentis tot efformantur arteriolæ tam exigui diametri, & ita tenuis, ut inspicientes oculos effugiant. Igitur a vasis arteriosis filamenta illa, sive arteriolæ enascuntur, a quibus variis circumvolutionibus corpus glandulosum compingitur, nimirum arteria primo scinditur in plurimos ramusculos cum nervo comite, vena, inde ab arteriosis ramulis filamenta illa minima protuberant, quæ post varias revolutiones in alia vasa minima degenerantia secretoria vasa efformant, e quorum inde coalitu commune secretorium fulcitur. At minus est, quomodo filamenta locentur, quem ordinem servent in eorum circumvolutionibus, quo itinere nervus per dicta filamenta se explicet; decussantur enim invicem in suis flexionibus, & nervus semper arteriam comitatur in ingressum glandulosi corporis, & in primis arteriosis divisionibus ingreditur, ultra quam partium exilitatem minime licet oculo intueri.

De hujus filamenti vasculosi contemplatione, ut certior fierem, in arterias meseraicas per aliquot dies maceratas croceam tincturam injeci, & statim illa, quæ filamenta nuncupavi, flavo calore tingi conspiciebantur, quod fieri non potuisse videtur, si filamenta illa ob arteriæ meseraicæ ramulos tinctura inflatos non flavescendo turgerent: ex qua eleganti meditatione fateri cogor filamenta illa ab arteriis enascen-

ſcentia totum quaſi glandulosum corpus efformare. Hæc omnia fideliter obſervata Ruyſchianis experimentis maxime conveniunt. Quantum ad ea, quæ ſpectant ad obſervata Malpigii, timeo clariſſimum virum in lapſum humanitatis incidiſſe, ſcilicet intra veſiculam membranaceam vaſa retis ad inſtar locari quidem, annuentem; at id quod veſiculoſum nuncupavit Malpigius, membranam, vaſa, & filamenta intelligerem; cavitatem vero & interſtitia ab ipſo Malpigio obſervata, ſuſpicor ipſa glandularum inania præternaturaliter, ſeu morboſe fuiſſe conſtituta; ex quo cum Pitcarnio deduco, inter arteriam evaneſcentem, & naſcentem venam, nullum intercedere ſpatium, quod poſſit aut pro partium poris, aut pro glandula haberi, nec interjacet glandula media inter venam, arteriamque, orificiis, aut poris, figura diverſis inſtructa: ſed glandula illa ſecretionibus dicata, eſt pars eorum canalium qui nervum, venam, arteriamque efformat; idcirco ab arteriarum oſtiolis oſcula venarum protuberant cum arteriis continuata, quarum venarum ſurculi arteriæ flexu verſus cor replicatæ videntur.

Inveſtigatis inſtrumentis, in quibus elaboratur animalium ſecretio, excogitandum eſt naturæ artificium, quo illa utitur, ut ſecernibiles humores a ſanguinis conſortio extricentur. Steno ſalivæ a ſanguine ſecretionem explicaturus, fingit venarum contractionem glandulis inhærentium a nervis hac ratione datis, ut in conſtrictis venis ſanguinis motu moram trahente ſeroſior ejus pars in glandulas tranſcolaretur. At hanc mechanices diſciplinam non curans, aut contemnens doctiſſimus vir curioſam inveſtigationis ideam, nullæ tamen ni fallor demonſtrationi innixam penſitavit, cujus ingenioſiſſima opinio illis placuiſſe videtur, quibus explicandi ratio juxta mechanicæ leges non arriſit. Si attendatur cum Borello venam arteriæ comitem eſſe duplo majorem ſecundum diametri dimenſionem, concipietur fieri oportere, ut a nervis non poſſint ita coarctari oſcula venarum, ut evadant arteriarum diametro minora; unde influat neceſſe eſt, dato impetus momento ſanguis per ora venarum non tanto obice reſtrictionis contranitente, ut retro urgeatur. Immo ſi arteria cum comite vena ſit continuatus canalis, ut demonſtrant cum Pitcarnio ingenioſiſſimi Anathomici, fieri non poſſet, ut nervorum filamenta per venarum tunicam diſtributa continuatis fibrillis per arteriam non diſpergantur (ſi ſeptum aliquod inter finientem arteriam, & incipientem venam non intercedat, quod ſecet fibras arteriarum in longitudinem extenſas) quibus brevioribus factis, & in contractione detinentibus venam, ſimul arteria conſtringitur, quo vel nulla ſit ſecretio, vel minime hac ratione major.

Alii, ut facilius ineant negotium, fermentum in glandulis intus hærens ſalivales humores elaborans ſomniarunt. Nomine fermenti hinc intelligitur motus inteſtinus particularum mixti, quæ propria vi motiva in motum concitæ, vel alterius corporis advenientis impetu rotatæ ſeſe mire exagitant, ex quarum mutua turbinatione ſubtiles, & minus inertes ſeſe quaquaverſum explicant, quæque tamen a craſſioribus implicitæ uſque adeo detinentur, donec craſſiores partes a ſubtiliorum niſi plurimum ſubactæ, ſingulæque ad gradum exaltationis evectæ diſſolutionem, alterationem compleant. Hanc actionem fermentativam clariſſimi viri mordicus defendunt in glandulis operantem, & ut facilius in tutam ſemitam incederent, cuicunque glandulæ peculiarem liquorem ingenitum aſſignant, qui in animali primo naſcente in diverſas glandulas fertur, inſitaque vi ratione ſuæ congruentiæ jugiter in iiſdem glandulis permanens ſanguinis partes per has glandularum anguſtias delatas confeſtim immutat in ſuæ indolis fluidum, quam opinionem convellere oportet, atque aliam in re rationem, ſi theoricam ſecretionis per ſe nobilem, & philiatris neceſſariam ab objectis conjecturis, fædaque hypotheſeos inconſtantia vindicare exoptamus. Actio fermentativa ſi in homine detur poteſt quidem motu illo inteſtino, remota particularum cohærentia, mutatiſque gradibus niſuum diverſum cohærendi modum producere in mixtis, partiumque heterogenearum unionem diſſolvere, ita ut corporum minima componentia non niſi in ſimplici contactu ſe tangant; attamen hoc pacto fluidorum ſubactæ particulæ, ut deferant contactum aliarum mollecularum, quæ ſecernendæ non ſunt, ut in unum coeant, (cum in fluidorum natura non ita facilis cogitanda ſit attractio, ac electrica vis) nova cauſa diverſa a ſucco fermentativo requiritur, quæ eſſe non poteſt, niſi determinatus impetus ſanguinis, & gravitas ſpecifica fluidorum cum ſolidorum viribus, & conniſu proportionata, a quorum

mutua

mutua vigoratione ab invicem rotatæ particulæ separari possunt. Non exigui sunt momenti, quæ Borellus de motu animalium contra hanc fermentativam secretionem adducit. Quoniam sanguinis moles non coalescit ex indivisibilibus, sed moleculis quantis figura diversis, oportet, ut ex intestino mixti motu & vertiginosis motionibus agitatæ, atque contrariis rotationibus concussæ ebulliant, rarescant moleculæ ipsius mixti, tuque loco cedant advenientibus particulis, & motu contrario rotatæ accurrant ad replenda loca ab exeuntibus relicta, qui vertiginosi motus ebullitionis, commotionis, & expansionis in fluidis fieri nequeunt, nisi aliæ particulæ super alias excurrant, quod certe natura, licet subtiliter agat, in minimis, & subtilissimis arteriolarum filamentis in circinos glandulosos convolutis, fieri non posse videtur. Quare absonum est sub rapido, & celeri motu, quo sanguinis massa per fistulas glandulosas propellitur, ejusdem moleculas ab insito glandularum fermento subreptas ebullire, atque rarescere.

Concesso hoc fermento urget Mechanicorum decus Bellini. Si unaquæque solutio fieret per peculiare fermentum suum, hoc ipsum fermentum vel repararetur ab aliquo liquido animali, vel non: si ab aliquo liquido, cum a se ipso reparari non potest, indigeat oportet alio fermento, & hoc ipsum altero usque in infinitum: si vero non reparatur ab aliquo fluido, erit igitur insitum momento generationis in aura seminali contentum, quod cum per totum vitæ spatium absumi non potest, erit per illud tempus ingenerabile, incorruptibile; sed alteruter fermentum glandulis peculiare, uti in læsis secretionibus sæpe videre est, cum a se ipso in naturale fermentum restitui non possit, ab alio reparandum erit, & hoc ipsum ab alio reficiendum: Ecce infinitas fermentorum. Si vero per totum vitæ spatium alterari non potest, antequam moriatur animal, nunquam vitiabitur perluentium humorum secretio, quorum immutabilitatem observatio practica redarguit.

Verum qui hanc de fermentis hypothesin amplexi sunt, ultra quod in circulationem sanguinis blaterant, cum ab insito glandularum liquore sanguis præterfluens aliam induat naturam, coguntur re ipsa profiteri, corpora fluida in contactum nitentia, sibique cohærentia in alium abire compositum non posse, nisi mutetur partium se invicem involventium cohærendi modus, ut a primo contactu removeantur, vel in prima positione oblique vel perpendiculariter posita per directiones suorum motuum non sistantur, ex quibus demum fit, ut (nisu in contactum determinati gradus, & determinata positione particularum in lineis suarum directionum plurimum mutata) dicendum sit, cohæsionem primam eorum corporum in aliam cohæsionem a prioris cohæsionis vi diversam abiisse: Nam eorum directiones sunt ab invicem variatæ, nec ipsa corpora persistunt ad contactum in ipsum primo nitentia, non solum per lineas motus, eodem modo, ac primo ad invicem positas urgentia. Quoties igitur liquidum immutandum erit in aliud liquidum fermentum, ut cohæsionis vis mutetur, debet directionum motus, & nisus in contactum imminuere, vel augere, nec poterunt partes cohærentes momentum suæ cohæsionis mutare, nisi præsto sit corpus fermenti, quod intime sese partibus in contactum nitentibus, & inter se cohærentibus immiscendo, easdem a linea suæ directionis, a gradibus nisum in contactum urgentibus, atque a contactu primo dimoveat, ut in majorem, aut validiorem quocunque modo diversam cohæsionem illas urgeat; quod cum requiratur admixtio fermenti in particulas fluidi, per illa vascula se rapientis, nisi determinetur a diversis solidorum, & pressionum momentis a circumpositis fibrillis in motum constitutis, fermentatæ moleculæ eodem directionis motu in glandulas sisti, itaut in ipsas particulas allidens mutuo cum impetu facultas non sit major illarum momento non poterunt licet in fermenti naturam mutatæ in glandulis sequestrari.

Quod si sufficiant solidorum impulsus, & diversæ circumpositarum fibrillarum pressiones, ut cohæsiones particularum occurrentium mutentur, qui fit, ut tanquam necessarium constituatur ad animalium separationes fermentum? sufficere autem ad cohæsionem partium removendam suadet facultas, illa, qua mutuo invicem cohærent miscibilia, quæ licet contranitens cordis impulsui, solidorum oscillis, fibrarum circumprimentium connisu, cum tamen sit minor illorum momento, non poterit in eadem positione, & contactu fluidi corpuscula detinere.

Ut evidentius ratio mechanica pateat, qua cohæsionis mutationi, & contactus re-

motioni facultatem illam contranitentem viribus impellentibus, & atterentibus resistentem ab iisdem superari ostenditur, inquirenda est causa illius resistentiæ, quæ a corde superatur, cujus vis motiva musculi cordis juxta celeberrimi viri Borelli calculum, cum superet suo momento resistentiam totius sanguinis arteriarum, & fasciarum earundem dilatationem impedientium, non solum major est vi ponderis 1800. librarum, sed ejus absoluta vis musculum constringens, in quo a fibris cordis quasi ad mutuum contactum devenientibus compressa fluida ad minima dividuntur, atteruntur que, ad totalem vim, qua sanguis in arteriis expulsioni resistit, eandem proportionem habet, quam unitas ad sexaginta; cujus demonstrationis calculus, licet non evidenti demonstratione ostendatur: tamen si mensurentur resistentiarum aggregata, quæ sanguis patitur, dum fluit per angustissima capillamenta gracilescentium canalium, in quibus nulla fere pars contenti liquidi est, quæ non perveniat ad usque contactum superficie canalis, quæque per brevissimum canalis vectem dimoventur cum majori resistentia, quæ crescit, tum quia liquidum fluens per angustiores canales plures contactus invenit, cum, ut constat ex Geometricis, superficies minoris canalis major sit, quam superficies majoris pro ratione molium, tum quia sanguis fertur per mille flexiones varias canalium, qui illic texuntur in rete, hinc in spiram circumvoluti incurvantur, mirisque modis implicantur, in quorum singulis flexionibus novam semper patitur resistentiam, exerat cor oportet tot vires in singulis contractionibus suis, quot sufficiunt ad superandum insignem resistentiarum cumulum, quæ cum iisdem arteriis contranitentibus sanguini a vi cordis superentur, dum sanguis per exilitatem, & ramificationem vasculorum supra omnes resistentias a cordis contractione truditur, facilius, me allicio, quanquam tædii, ac laboris impatiens, magis diligentia, atque aliorum industria, quam mea instructus, ad internam cordis fabricam perpendendam, quod perinde est, ac naturam, & vires causarum, quæ ventriculorum contractionem producunt, ad examen revocare: in quorum constrictionibus cum actio cordis tota consistat, sufficiat ventriculorum nisus considerare, qui, dum contrahuntur, sanguinem eorum constrictione prementes, partem eorum motus ipsi communicant, ob quam impressionis, & motus communicationem sanguis movetur, urgeturque in circulum. Impressionis igitur motus integris cordis viribus debetur, quæ ventriculorum viribus separatim sumptis debent esse æquales: ut ventriculi sinistri vires, ni fallor, ut inquit M. Furin in Bibliotheca Anglica Gallico idiomate conscripta, vim ponderis novem librarum æquant, illæ dexteri sex, igitur integræ cordis vires minores non erunt vi ponderis 15. m. librarum; igitur sanguis, licet non propellatur, & urgeatur a vi juxta Borellianum calculum determinata, movebitur tamen a vi 15. libras æquante, qua pressionibus cordis subjicitur, & a vivido fibrarum suarum elatere ad partes propellitur.

At quoniam cordis vis, quæ determinata est, nequit impetum illum sanguini imprimere, quo ipse sanguis superare omnino possit tot implicatorum vasculorum resistentias, per quas canalium circumvolutiones perpetuo fluit, refluitque; nisi præsto essent aliæ facultates motrices, quæ novum supra fluidas particulas momentum exercerent. Proinde in cordis subsidium omnes fibræ ut parvi vectes systaltico motu & pressionibus liquida in gyrum pellunt, & ulterius urgent; ab hoc igitur tum solidorum tum fluidorum impulsu, & connisu poterit cohæsionis vis imminutari, aut nisus particularum in cohæsionem nitentium plane tolli, etsi non admittatur imaginarium, atque commentitium chymicorum fermentum.

Verum quum dubio, & infirmo fundamento innitatur quisquis fermentis hisce fulultus secretionis opificium enucleare satagit, concipitur a sanguine in motum agi ulla fermentatione non posse. Quod autem sanguis a fermentatione non moveatur, ex eo evincit, quod spiritus ardentes in distillatione non exhibet, acres quidem, & urinosos, sed oleosos, atque ardentes omnino nullos. A solo itaque aëris elatere, & spirituum animalium irradiatione cor excitatum in circularem motum cum pulsu arteriarum sanguinem exprimit: at non intestino motu ebullitionis, & effervescentiæ illum exagitat, si nomine ebullitionis non intelligimus motum illum, quo sanguis ab axe ad latera, a parietibus allisus ad axem vasorum repellitur, ut susque deque in vertiginem agatur, quæ sane ejus incalescentia, atque ebullitio, si intra vasculorum ductus ob fermentationem excitaretur, ab incisa vena protinus emicaret. Quod

Quod si sulphur inesse aliquod sanguini innuas, ut unum ejus fermentationis principium, cujus particulæ sulphureæ indesinenter in corde accensæ totius vitæ nostræ curriculo effervescentias removent, utque in tenuissimum spiritum dissolutæ cum aliis liquoribus exaltentur, aliqua febrili inflammatione, ubi sanguis ex toto accenditur, enormiter exaltatæ, immo ab ista conflagratione in undequaque gliscentem flammam adactæ, si per biduum pabulum nutritium huic flammæ deficeret, cum quod semel fermentavit, fermentationis motum non ineat amplius, deberent sponte quiescere, quod cum non contigat, dubietatem fermentorum prorsus demonstrat, & eorundem utilitatem pulchre convellit.

Explosa ut minus rationi consona fermentorum hypothesi in medium producta, nec illa vetus scholarum sententia, qua glandulæ per facultatem attratricem secretiones a sanguine promovent, vel per electricam vim humores separant, admitti potest per saniorem philosophandi rationem; nam sanguis a partibus non attrahitur, sed vi cordis contractili, & vasorum resilitione compressus ad partes propellitur.

Pitcarnius vero, cui nec chymicorum fermentum, nec mechanicorum cribrum arrisit, sed mechanica magis, & Geometriæ nuper recepta conformior explicandi ratio, secernendum liquorem a sanguinis consortio, hac arte contra cribratores directa determinatam in glandulis exposcentes figuram expedire conatur, quæ fere tota in hoc sita videtur, quod si fluidum vi impetus gravitatem ipsius fluidi superans in cavitatem tubi adigatur elastici, & facile cedentis, orificium ipsius tubi in circulum abeat: cum impetus fluidi æquali vi per lineas longitudinis tubi, & ad latera ipsius perpendiculares expellat parietes ad æqualia undique a dato axis puncto intervalla, quæ æquale impetus momentum sustinendo paria evadunt. *Si fluidum magna vi, hoc est fluidi gravitatem multum superante in cavitatem tubi adigatur, manifesta ratione evincitur, & multiplici experientia confirmatur, motui tubi in longitudinem conjungi semper impetum in tubi latera perpendicularem, qui ipsa ab axe motus undique nititur extrorsum propellere, idque vi æquali: quia nulla fingi potest ratio, quare major esse versus unam partem, minor versus alias nisi quæ a partium fluidi gravitate peteretur, quam nullius momenti assumpsimus præ magnitudine alterius vis fluidum impellentis; & si latera sint flexilia, elastica, & facile cedentia, tum fieri non potest, quin effectus suos consequatur impetus, expellatque latera ad æqualia undique a dato axis puncto intervalla, eaque tantæ longitudinis, ut diductorum laterum tensio, & elasticitas subsistendo impetus momentum, jam pares evaserint: quo casu quam primum induisset figuram tubus, & postmodum in aliam mutabitur, cujus sectiones omnes ad axem perpendiculares necessario erunt circuli majoris vel minoris diametri, pro majori, vel minori fluidi impetu, laterumque majori, vel minore flexilitate in diversis tubi locis. Tales vero flexiles tubi sunt vasa corporis animalis universa, per quæ cordis machina fluida omnia propellit ea vi, quæ propulsorum gravitatem longe superat.* Hæc Pitcarnius. Cum igitur sphæra sola sit inter figuras solidas quæ datum orificium pertransit quolibet situ ad illud delata, & solus circulis sit inter figuras planas, qui admittit cujuscunque figuræ corpus, dummodo diameter corporis non sit major diametro circuli, deducit, fluida, quæ separanda sunt, nullam deposcere figuram sibi propriam, & constantem, cum glandulæ circulares ex se cuicunque figuræ secernendæ accomodentur, dummodo vires cordis impellentes ad occursum suum orificii ad cohæsionem partium fluentium tollat. Expendamus modo ingeniosissimum quidem tanti viri ratiocinium. Quoniam impetus fluidi in aliqua cavitate contenti, ad hoc ut ab ipsa axe æquali vi undique nitatur extrorsum propellere tubi latera, exigit, ut motus fluidi, quo impellitur per longitudinem tubi, æquet impetum ad tubi latera perpendicularem, qui impetus ab axe ad parietes tubi perpendicularis æqualis esse non poterit motui tubi in longitudinem, quotiescunque motui fluidi in longitudinem opponuntur, & hiant ductus aperti (quos Pitcarnius in demonstratione non supposuit) qui fluido concepta vi in cavitatem tubi adacto egressum cedant, fit, ut adempta plenitudine, & totali inflatione ipsius tubi, impetus fluidi ad latera nitentis eludant; ex quo colligitur in glandulis nullum fieri a sanguine impetum, ut diducantur latera earundem in circulum æquali motus rectæ vel obliquæ directionis momento. Cum fluidum in cavitatem glandularum propulsum transeat per diametrum orificii non majorem diametro canalis excretorii, non erit majoris molis, quam quod pote-

poterit per ductus illos eliminari. Verum licet corpus glandulæ, ejusque orificium ex tunicis distractilibus, & facile cedentibus fibris coalescat, ut possit, si cæteris datis, in circulum abire: Nihilo tamen minus si ductus excretorii oscula non conniveant, aut obliterentur, glandula non migrabit in sphæram, cum pressio liquidorum ad latera minor sit quam eorundem nisus recta incedens, nec sanguinis impetus infringatur ab hiantibus ductuum excretoriorum oris in glandularum corpore sitis, ut illius imminuta rectæ directionis velocitate ad parietes augeatur impetus, non fiet, ut æquali nisu diductilia latera undequaque premantur a secernendo liquido, quod sese prius ejaculare conatur linea recta ad perpendiculum per tuborum oscula aperta, antequam ab axe angulos rectos momentum in glandulæ parietes æquales exerceat. Igitur ab impetu sanguinis ipsius gravitatem superante nulla in glandulis figura sphærica evincitur. Ut autem in dubium non revocetur ostensio propositionis, sufficit, aciem intendere oscula glandularum hiare, nec hiare solum postquam fluidum fecit impetum, sed hiare ipso momento temporis quo fluidum impellit. Hinc licet nisus villorum osculi glandulosi nullo contrapondio impeditus sit continuus ad contractionem, & nisi extendatur a fluidis currentibus, aut in eo contentis, ob pressionem cujuscunque liquidi ad contactum suarum fibrarum carnearum excurrentium perpetuo ad contractionem tendat: tamen fluidorum motus omnino directus a perpetua solidorum oscillatione, dum urgendo extendit fibras cavitas glandulosæ, & in illas æquale momentum impulsionis exerit, quia æquales resistentias non invenit, in fibras minus contranitentes, quæ sunt illæ orificii glandulosi, primo in easdem propagatur ejusdem impetus, qui cum in illas propagari non possit, nisi dilatetur osculi, fit ut simul, & semel ab eodem urgente fluido extendatur cavitatis glandulæ, & excretorii ductus osculum, antequam diductilia latera eodem nisu urgeantur, quæ cum premi non possint ab eodem impetu, primo aperietur excretorii ductus orificium; & licet non aperiatur ipso momento temporis quo fluidum impellit, aperiatur saltem, antequam colligatur ille impetus in parietes, qui illos in circulum abire cogat. Partes minus resistentes esse fibras orificii excretorii in cavitate glandulosa, ex eo patet, quod non solum a minimis fluidi guttulis, cunei vices gerentibus, & sese insinuantibus inter spatia orificii nullo fibrarum nexu firmata, ab illarum pressione ita urgentur, ut sustinere illam percussionem non possint: sed etiam quia opposita, & se invicem agentia latera orificii nullis fasciarum fibrillis, ut cæteræ cavitatis glandulosæ fibræ, irretiuntur, quæ pluribus fibrarum ordinibus, & fasciculis compinguntur.

Urget tamen Pitcarnius, *si corpus recipiendum sit orificio minus, & intra illud possit accomodari, adeo ut omnes sectiones per plana orificio parallela sint minores orificio dato, tum non hoc solum corpus, sed infinita alia cujuscunque figuræ orificium illud poterunt subire; & quamvis maximam corporis sectionem similem ponamus, & æqualem figuræ orificii dati, quia tamen diversissima corpora eandem secta nascicuntur figuram, per idem orificium diversissima poterunt transire corpora, sive per idem vas secernens diversissimæ derivari secretiones.* At nonne sagacissimus Auctor exclusis quibuscunque determinatis figuris sphæram admittit? & tamen secretiones plures, & longe diversas per idem orificium celebrari non sinit. Sic inquit: *Per idem orificium circulare transit non tantum sphæra, cujus sectiones similes sunt æquales circulo orificii, sed conus & cylindrus super æquali basi, & per idem orificium transibit, & pyramis, & prisma, & conus, quorum sectiones maxime per plana orificio parallela sunt triangula æqualia, & similia triangulo datum orificium comprehendenti.* Ex quo deduco cum annularis cylindrus solus sit inter figuras, quæ admittit cujuscunque figuræ corpus quomodocunque situm, modo corporis maxima diameter non sit major diametro annularis cylindri, multo plurimas, & longe maximas necessario fieri fatendum erit, quam si glandula determinatæ figuræ admitteretur, quod est contra artificium subtilissimi Pitcarnii. Unde licet conus, & cylindrus in æquali basi per sphæram possit transire, non transibit tamen fortasse, si simplici contactu in cæteras particulas non nitatur, & in minima divisus ut ad secretionis opus requisita velocitate polleat.

Quoniam minima solida diversimode inter se complicata, & motu intestino agglomerata fluidum constituunt, hæc ipsa juxta molem, gravitatem, figuram & cohæsionis momentum vibrationem suscipiunt. Si v. gr. supponamus in eodem fluido particulas corporeas non omnino dissociatas, sed concate-

catenatas inter se, sive propter varias figuras sese mutuis amplexibus tenentes, sive quia anguli unius corpusculi inter cavitates alterius insinuati non possunt libere vagari, ita ut concipi debeant veluti vectes, qui ab una parte impelluntur a premente, ex altera retardantur a resistentia, quæ contrario nisu resistit impulsui ipsius prementis, tunc quidem particulæ illæ in spatio fluido actione contraria adhæsionis retardatæ, prementis viribus impulsæ impetus a premente impressos successive retardant; & hoc pendet ex lentore, quo colliguntur prædicta corpora atque resistentibus viribus, quæ imminuendo vim ipsius prementis particulas a contactu non dimovent, & prædictas machinulas a secretione divertunt. Quia vero corpus ictum suscipiens pro diversa situatione ejus diversimode impulsui illato resistit, fit ut actio percussiva varietur pro diversitate resistentiæ a situs variatione procreatæ; & hæc est secunda causa, a qua impetus energia ipsius percutientis, & resistentia corporis diversificatur.

Si postea impetus graduum impressorum inæqualibus corporibus ab eodem corpore percutiente, & ejusdem viribus mensurentur, erunt quidem eorum velocitates quodammodo proportionales magnitudinibus corporum impulsorum: sed corpora illa inæqualia, quæ impelluntur ab æqualibus viribus motivis inæquali velocitate movebuntur, & velocitates illæ duorum corporum inæqualium eandem proportionem habebunt, quam unum corpus habet ad aliud in ratione gravitatis, & molis. Hinc evidens est, cum corpus fluidum varie contextum diversisque particulis combinatum transferatur a virtute communicata, & propagata a projiciente, dum modo per medium fluidi ab impulsu fertur, modo revolvitur horizontali vertigine circa suum centrum, modo particulæ centrifugæ excurrunt contra directionem motus ejusdem fluidi non posse æqualiter impelli, ut æquales sustineat impetus, sed longe diversas minimorum solidorum solutiones subire, ut in plurimis particulis sit minime divisum, alias simplici tangens contactu revolvatur; & hæc est prior ratio, quæ ope determinati motus secretionis leges observat; sed ajunt canalis omnis suo liquido plenus cum contrahatur a facultate posita ad contactum laterum omnium nitente intra contentum liquidum, exerceat sua momenta in canales animalium villis circularibus in superficie eorundem canalium dispositis, contextos, qui villi circulares æque distantes canalium orificiis contrahuntur per illam ipsam aream circuli, ad cujus circumferentiam ponuntur, erunt non solum momentorum æqualium, sed series globorum liquida componentium, dum per canalia fluunt, cum æquo nisu villos canalium contractiles impellant, & in ejusmodi circuli diametros æqualiter nitantur, canaliculi illi in conicos, aut cylindricos abibunt, quorum coni, aut cylindri in circinos circomvoluti erunt glandulæ circularis diametri. At licet momenta facultatum contrahentium canales omnes in genere sint æqualia, seu villi contractiles æque crassi, & dispositi per veram circumferentiam circulorum in fluidum æque nitantur, & liquida solum æque premant incredibile est, quantum hæc communiter admissa in prodigiosis glandularum productionibus a veritate distent. Artificium naturæ, quo illa utitur ad glandulas producendas subtiliori fortasse mechanica fulcitur.

In summis arteriis protractio cylindrica glandularum inflexa in spiram, & intexta in reticulare opus est filamentorum glomer, quæ flexionibus variis in quas hi iidem rami veniunt, per corpora glandularum implicantur in textus inexplicabiles, eorundemque spiræ ob inexplicabilem illam diversitatem positionum innumerabilibus ramorum ramis ad usque ultimas, qui universam arteriarum ramificationem texentem glandulas, constituunt, invicem decussantur, implicanturque in mille anfractus ita rotatæ arteriolæ, ut filum earundem, quod successive glandulæ advolvitur, non veniat in eundem locum cum filo jam advoluto, sed ipsum secet in decussim. In hac apta superimpositione filamentorum, & spiris arteriolarum ad se invicem inde decussim positis, atque diversimode se secantibus mirabili artificio villi contractiles advoluti superficiei in mutuum contactum nitentes contrahuntur premendo in puncto contactus superficiem canaliculi inferioris conici, aut cylindrici. Ex horum mutua canalium positione, & nisus directione fit, ut cum momentum, & pressio superimcumbentis vasculi non sit minus momento inferioris resistentis, superficies vasculorum conica, aut cylindrica quasi in planam decussata abire cogatur, adeoque fit ut eorundem villi contracti per plana, ut notum est ex Geometri-

tricis, tangentia planum immiſſarii glandularum non conſtituant verum circulare orificium, tam affabre contextum, ut tota glandula in arteriolarum ramis evadat in figuram exacte ſphæricam.

Recenſita aliorum ſententia, & ſphæricarum figurarum in glandulis neceſſitate, eaque in dubium revocata, nullas tamen æquabiles, & conſtantes inter pororum diverſitates, vaſorumque orientium in animalis contextu ajo eſſe figuras. Orificia glandularum non ſolum majoris, vel minoris diametri ratione inter ſe differre, ſed figuris diverſis ita efformari, & compingi, ut a diverſa fluidorum preſſione, a diverſo ſolidorum renitu poſſint ita diſtrahi, ita comprimi, reſtringi, dilatari, convelli, ut ſi non omnes figuras æmulentur, ſaltem cuicumque figuræ accedant: quapropter fas ſit dicere in ſeparatione fluidorum aliquam proportionem filtri cum fluidis requiri, & vires cordis propellentes cum aliqua ad orificia glandularum preſſione, quæ ſuperent ad occurſum oſculorum cohæſionem partium fluentium, quod expeditur determinata ſanguinis velocitate, quibus omnibus mechanicorum diſſidia dirimuntur, ita ut nec cum Borellio, & Poriſtis, nec cum Pitcarnio in integrum litigium habeatur.

Quoniam ſanguinem componunt minimæ ſolidorum moleculæ diverſimode inter ſe contextæ, certiſque miſcibilibus præditæ, ideoque nexu, ac gravitate diſtinctæ, ab eadem vi cordis impreſſa minima illa fluidi componentia diverſum velocitatis gradum, ut ſuperius oſtendimus, ſuſcipiant oportet, quo fit ut a concepto impetu ex fibris contractilibus cordis, vaſorumque compreſſione ſanguinis moleculæ, mutatis poſitionum directionibus, vel arcto corporum contactu relicto per arteriarum conica, vel cylindrica canalicula fluant, & per ipſa ad glandulas ſalivales delatæ, dummodo diameter maxima particularum fluidi ſeparabilis non ſit major diametro orificii, in obvia glandularum oſcula ſeparabuntur. Exigunt tamen, ut ſint in minima diviſæ juxta Borellum, Pitcarnium, & nuper virum maxime doctum Michellottum, quæ non tenaci nexu, ſed ſimplici contactu uniantur, ita ut una quælibet earum poſſit agitari, fluere, circumvolvi, aliter motis lateralibus, alio enim modo ſalvari non poſſet facilitas illa, qua fluidi partes leviter cohærentes, & non determinato impetu alliſæ ſuperare poſſunt orificiorum reſiſtentias, & inter diductos poros ſeſe intrudere; quarum ſolutiores partes ab axe arteriarum per latera vaſorum diſcurrentes, & non ſeparandas partes ſimplici contactu tangentes, ſi arteriolis occurrerint glandularum latera nitendo oblique contranitentia, ipſarumque molecularum impetus non erit minor orificiorum viribus, nec major, ut tempus, licet indefinite parvum habeat (ad liquorem enim in aliqua glandula ſeparandum ſejunctionis tempus, licet indefinite parvum, requiritur) in orificia vaſorum impingent, & in hiantia oſcula intrudentur.

Quodcunque fluidum in arteriis præxiſtens a ſanguine ſeparandum ab ipſo fluido abſcedere non poterit in ductus glandularum ſecretorios, ſi ſanguinis fluentis velocitas ad ipſas glandulas talis, ac tanti momenti non erit, ut poſſit glutinamentis aſſociatas moleculas dividere, & partium implicatarum nexum laxare, atque imminuere. Mutuis niſibus igitur ſanguinis rotatis particulis, & vertiginoſis motionibus agitatis a variis preſſionis, & lationis momentis fiet, ut ſanguinis ſolutæ moleculæ modo a preſſione fluidorum ad latera vaſorum impingentes, modo a lateribus repulſæ per axem revolvantur: hinc a tergo ſupraveniente impetu propulſæ, eundem ſemper directionis niſum, & impetus gradum habere non poterunt. Ubi autem canaliculum arteriolum conicum, aut cylindricum Bellini plicatum in plicas, vel in longitudinem extenſum, fluidum ſeparandum impinget, atque ſufficienter vaſorum orificia impellendo extendet, apertis oſculis applicabitur.

Quod autem quæcunque ſanguinis velocitas velociſſime currentis, aut pigre arterias transfluentis non ſit ſufficiens ad ſeparationem, non modo ſe dilatantibus, verum ſe contrahentibus vaſculis, ea ducor ratione, quod corpora diverſæ gravitatis vi æquali preſſionis impulſa ſæpiſſime velocitates, atque directiones inter ſe diverſas ſuſcipiunt, & conſervant. Sic obſervo, dum globulos plumbeos, vel grana frumenti diverſæ gravitatis, ac molis manu projicio, licet gravibus motus imprimatur æqualis quantum ad projicientis vires, in eis tamen velocitatem, & impetum primum non conſervari, ſed alia recta incedunt, alia oblique vagantur, alia velocius moveri, alia tardius curſu rapi proſpiciuntur, ſervata tamen eorum velocitate reciproce proportionali magnitudinibus, gravitati corporum impulſorum.

rum. Hinc ficut impetus projicientis diffunditur in allata corpora, & communicatur projectis, ita eadem in diversis gravitate, ac mole sanguinis moleculis ratione imminuitur, vel augetur. Sanguis igitur cum non uniformis sit, sed constet ex particulis diversimode figuratis, (corpus enim fluidum, simulque continuo fluens, licet in omni puncto diversibile, componitur ex partillis terminatis, & quantis) & quanquam infinite parvis, & tamen mole, figura, & partium cohæsione diversis, ut dubitandum non sit, plures fluidorum proprietates, ac naturas pendere a diverso cohærendi modo, a structura, configuratione, ac motu molecularum sanguinem componentium; ita ut particulæ aquam componentes hac ratione similes inter se sint, atque diversæ ab eis, quæ oleum componunt; harum infinita miscibilia partium parvitate maxima pollentia diverso gradu velocitatis instructa, & diverso nisu, & causis in projectis corporibus impellentibus æquali impetu inæqualiter operantibus glandulas alluunt, quorum velocitatis momenta debent commensurari corpusculis sanguinis gravitate diversis, & inæqualiter ictui cordis & solidorum oscillis resistentibus.

Sanguinis igitur moleculæ per axem arteriarum fluentes illas partes resistentes non ostendent, quibus allabentes vasorum latera occurrunt. Arteriarum tunica quarta interior tenuissima fibrillis in longum protensis villos annulares tunicæ præcedentis ad rectos angulos secantibus, contexitur; Hujus fibrillæ non possunt ita concatenari, ut internam superficiem scabram, & parietes vasorum inæqualiter lævigatos non constituant; adeoque sanguis particulis collateralibus retentus non poterit excurere, & extricari, quin miris in modis per plana horizontalia, vel inclinata variis ictibus flectatur, indeque circumvolutus minimarum asperitatum confricationibus ita impeditur, ut ictus illatus particulis sanguinis in latera nitentibus a corde, & impellentium corporum impressa velocitas ratione contactus excurrentis projecti impetum retardantis debilitetur; quod evincitur non solum in liquidis fluentibus extra animalium canalia, sed etiam in liquidis per ipsa animalium vascula fluentibus, quæ dum fluunt per canales in linea, quæ maxime distat a canalium superficie, majori velocitate rapiuntur, quam si fluerent per lineam, quæ magis accedit ad eandem superficiem, in qua plures adesse possunt causæ, per quas eadem liquida inæqualibus motibus agitantur in partibus suis. Ex hac inæquali agitatione fit, ut eædem partes sanguinis nunquam semper sistantur ad contactum, in aliam lineam abeuntes mutent positionem in centris suis, excitanturque proinde non solum in diversam motus directionem, sed deflectentes a laterum contactu majori momento agantur. Unde inæqualitas illa momentorum a positione seriei globorum liquida constituentium consurgit, ex quo fit, ut eædem partes nunquam certo loco sistantur ad certum semper contactum; ob quam motus inæqualitatem, positionem variam, & vim liquidum perductum ad immissarium, si ita dispositum fit, ut partes ejus anteriores in latera trudantur, nitetur quaquaversum in superficiem ejus internam, & in ipsum emissarium incidet oblique, & separabitur.

Sint ulterius particulæ corporeæ aliæ cohærentes, aliæ sese tangentes ut acervus arenæ, (si lubet mere fluidum cum fluidis, & humidis comparere) quæ diversis resistendi modis vim impulsivam projicientis a tergo urgentis imminuunt, eamque retardant. Resistentia quæ primis refertur, pendet ex glutinosis fibris, quibus implicantur prædicta corpora, atque vis divisioni resistens est illa, quæ retardationem infert velocitati ipsius projecti; posteriores vero si sint talis figuræ, ac levitatis, ut possit una earum inter alias excurrere, & contorqueri, tunc quidem propulsæ insinuantur inter alia, & exercentes actionem cunei in alias particulas resistentes insinuantur, quæ non solum impetum projecti retardare non possunt sed resistentias particularum superius expositarum continenter imminuunt. Fit igitur retardatio tardius, aut citius, prout plures resistendi modi in sanguine concurrunt, quæ resistentia constat ex innumeris peculiaribus retardatiunculis una post alteram confectis, a quibus omnibus contraria reactione, ac repulsu, vis & energia ictus, & impetus enervatur.

Ex hoc diu perpendens cum doctissimo viro Michelloto, quod ut fluidum separatur, debet esse divisum in partes, quæ non habeant rationem majoris inæqualitatis ad minimam osculorum orificii diametrum, & quod hæ partium divisiones se in puncto contactus tangentium oriantur ex mutua fluidorum collusione, se invicem atterentium, & compressivo solidorum conatu, col-

colligo, quod hæc partium solutio debet imminuta fluidorum attritione, & solidorum nisu, & cum hæc omnia debilitentur, vel augeantur debilitato, vel aucto motu, patet in debilitato motu, vel aucto imminui, vel augeri liquidorum secretiones: igitur non quæcunque velocitas ad quamcunque naturalem separationem fluidorum, sed determinata requiritur.

Corpora insuper, quæ separanda sunt, non solum nitantur invicem in aliorum contactum, sed ipsa se contangant cum nisu, ut repugnent remotioni ab eodem contactu; cum illa determinata positione contactus persistent corpora in eadem cohæsionis vi, quorum corporum cohærentium directiones a mutua obliqua, vel in directum posita, aut perpendiculari situatione non avertentur, quousque illa corpora eodem nisi in contactum, eodemque directionis momento in eandem positionem nitentia, in eadem cohæsione persistent. Mutatis igitur gradibus nisuum, & variatis positionibus directionum, atque corporibus a contactu cum nisu urgente remotis, non solum mutabitur directio nisuum, & gradus motuum, verum cohæsionis vis plurimum mutabitur, cujus simplex in contactu cohærendi modus necessarius est ad perficiendum artificium secretionis. Machina aut hujus operationis a mutuo nisu in contactum cohærentes fluidi moleculas removentis, & impedimenta illa arripientis ob quæ in canalibus a separatione prohibentur, est impulsus liquidorum in solida, & solidorum nisus, & renisus in fluida, ex quibus omnibus fit demum in textibus reticularium arteriarum sanguinis solutio maxima, ob quam colligatæ particulæ ab eadem cohæsione ita divelluntur, ut sanguis, superatis plexibus retiformis, non solum conservata solutione, quam subit intra cordis ventriculos, & pulmones per totam canalium longitudinem, vasculorum ambagem, & contorsiones ad usque plexus retiformes, verum eadem solutione in eisdem plexibus plurimum aucta glandulas facile ingrediatur.

Cum autem mutua particularum cohæsionis vis, & unio a parietibus cordis allisa, pulmonum pressione concussa, & solidorum viribus, & oscilli, distractis vinculis in minutissimas moleculas dividatur, poterunt mutuis contactibus diversæ particulæ uniri, & varia filtra pro diversa indole, ac modificatione, quam situs, positura, ordo, & particularum combinatio permittit, separari; unde cum cor semper eodem gradu nisus, & solida quæque non nitantur in fluida, cohæsio illarum partium ob diversum impetus momentum excurrentibus miscilibus impressum ab occurrentibus resistentiis plurimum modificabitur, a quibus simul sumptis immediate dependet sanguinis solutio major, vel minor. Hinc si minuetur solidorum impetus, & vires, augebitur nisus partium in contactum, unde sanguis non solum in eadem cohæsione persistet, verum in majorem, & validiorem unionem promovebitur, & hoc subito fiet, si vis illa, qua cohærent partes, sit momenti majoris, quam momentum solidorum atterentium. Posita autem cohæsionis vi, & plurimum promota, cum ad separationem requiratur simplex cohæsionis contactus, evidens est, vel nullam, vel tenuem admodum fieri secretionem. Ex hoc deducitur, ad quamcunque separationem non sufficere quamcunque sanguinis velocitatem: quia potest dari ille gradus velocitatis in sanguine, qui non solum sufficiat ad particularum cohæsionem divellendam, verum talis gradus nisuum, qui easdem in contactus majores cogat, quo simul velocitatis gradu retardato validior sanguinis cohærentia promovetur.

Cum igitur, ut ostendit insignis Bellini proposit. 20. de motu cordis, facultates contrahentes moventur, canales figuram mutent ea ratione, quam secum fert proportio velocitatum, quibus eædem facultates intra canalem moventur, & proportio illa velocitatum pendet a momentis, quibus facultates instructæ sunt, & cum momenta in canalibus pendeant a crassitie villorum, a quibus facultates illæ constituuntur, facile intelligis, quo momento contractionis opus est ad hujusmodi velocitatem acquirendam in hac, aut illa arteriarum parte, quo inde addisces, qua crassitie villorum opus fuerit, ut tale habeatur contractionis momentum, quod cum determinetur a diversa villorum crassitie, non solum inæqualis habebitur directio motus, tum solutio sanguinis major, vel minor, sed tum figura in glandulis plurimum mutabitur ea ratione, quam secum fert proportio velocitatum fluidorum, & positio solidorum, eorumdemque contorsio, & resistentia. Quapropter sanguis cum juxta majorem, vel minorem divisionem ortam a connisu solidorum & reactione fluidorum particulas conglutinatas dissociante, & inertes atterente, majori, vel mi-

minori in glandulas impingat velocitate, fit ut diverso gradu velocitatis instructus per varia viscerum filtra prærterfluens congruis vasorum separantium orificiis fluidorum impetum recipientibus apponatur, hinc inde a pressione particularum a tergo urgentium impulsus in dispersis viscerum glandulis substantias deponit; & quoniam ab impetu primo sanguini a corde impresso, ejusdem molecularum velocitas, atque solutio debilitatur non solum a proportionali arteriarum afferentium, & venarum deferentium resistentia, verum occursuum [resistentium varietate, nimirum ab arteriæ spira, & cono, a mole corporum fluentium, pondere, & elatere comprimentium impeditur, promoveturque; ideo per totas animalis lacunas, & viscera sagax natura disposuit filtra, ut difluentium molecularum impetum, & diversas fluidorum solutiones sibi proportionales reciperent. Hinc quamcunque sanguinis glandulas percurrentis velocitatem ad secretionem animalim sufficere redarguunt partes secernendæ, quæ debent esse actu divisæ in minima, ut se tangant simplici contactu: repugnat enim sanguinis separandas moleculas esse actu divisas, & simplici se tangere contactu, nisi admittatur illa velocitas, qua conglutinatæ partes dissocientur, quæ debet esse directe quodammodo proportionalis illarum cohæsioni.

Quis inqnam est mentis tam præjudicatæ, quod quotidie non videat ab accelerata, vel imminuta sanguinis velocitate accelerari, vel imminui liquidorum separationem? si quæcunque sanguinis velocitas ad quamcunque humorum separationem sufficeret sine ulla prorsus figuræ diversitate, explicari non posse videtur, quomodo producatur icterus absque filtri separantis injuria, quem sane vidit Sylvius cap. de Ictero a spiritu volatili, potuque generosiori absque ductus biliarii obstructione productum. Bilis enim a spirituum copia in fluorem nimis evecta ob sui motus accelerationem in acinis hepatis glandulosis minime coercita, ad vascula majoris resistentiæ, & sui motus impulsui proportionali defertur, in quorum conis, & spiris retuso impetu, & corpornm elatere comprimentium imminuta motus acceleratione ad cutanea loculamenta inficienda sibi viam sternit.

Sic quando sanguis præter rationem tardius currit, tardius quoque procedit evacuatio. In puerperis observante, Baglivio, superveniente febre ardente lochiorum fluxus supprimitur, eodemque febris incendio lac evanescit in mammis, reditque remisso calore febris. Igitur cm Pitcarnio, laudato Michelloto a Borello, & cribratoribus Mechanicis glandularum orificia datæ figuræ corpus tantum recipientia admittentibus dissentior, quoniam omnis glandula ex tunicis contractilibus, & distractilibus, & facile cedentibus machinulis coalescit: quibus non sufficientibus requiruntur mutati velocitaris gradus, acceleratæ, vel retardatæ percussionis impetus, qui a corde sanguinis miscilibus impressus, juxta molecularum ad motum resistentiam, quæ a corporum cohæsione, vel gravitate dependet, augetur, vel imminuitur. Attamen quid curiosi, quid mirabilis natura parit in crassis, tenuibusque liquidis separandis solicite inquirentes ingeniosissimi viri ultimam in hac re mechanicam eruere non poterunt. Nec mirum si in re tam ardua, tam difficili in dubium manebit, ut Lucretius, quod latet; Ultimæ enim rerum differentiæ ob datorum defectum ad Mechanicæ doctrinæ leges, methodosque adduci nequeunt.

ARTICULUS IV.

De usu salivæ.

SI nulli rei destinaretur salivalis latex ab arterioso sanguine per glandulas in os, & œsophagum eructatus, inanis foret naturæ lusus glandularum illa productio a tota cavitate palati erumpentium: quapropter cognitis salivæ ductibus, & opificio secretionis perpenso, usus ejusdem in œconomia animali eruendus est. Qui enim glandularum secernendæ salivæ, maxillarium nempe, parotidum, tonsillarum, tyroidearum, buccarum, platinarum, & œsophagæarum numerum, e quibus maxima salivæ copia continuo separatur, serio perpenderit, atque ab eis in ventriculum indesinenter exonerari serio considerans, plurimi momenti esse salivalem humorem a provida natura multis usibus destinatum, animadvertet. Hic enim triturationem alimentorum in ore facilitat, eorundem deglutitionem promovet, sapidam a cibis tincturam elicit, qua sensus gustus determinatus, fauces, & œsophagum humectat, sitim nimiam compescit, ad vocis prolationem aptiorem reddit linguam, ab ejusdem cum alimentis in ventriculo admixtione inchoatur eorundem dissolutio ad chyli elaborationem ordinata.

Salivale menstruum quosdam a veritate alienos in tantam sui admirationem rapuit, ut solvens mineralibus inde sibi promiserint, & materiam universam, in ipso tamen deliramento decepti, quæritarent; horum quamvis figmentis minime subscribam, activitatem tamen illius laticis evincit elicitus sapor ex alimentis momento tantillum in ore volutatis, cujus miscella eorundem liquefactio, atque dissolutio inchoatur. Dum cibus incisoribus, & caninis diffringitur, in minutas partes subdivitur, qui molaribus commissus, & hinc inde motu linguæ jactatus, undequaque ab effluente saliva irrigatur. Mirari quis desinat, separationem salium tunc contingere, qui ab aqueis salivæ particulis eliquati vi suæ gravitatis, & penetrationis vim cunei exercentes in membranam nervorum apices obducentem, papillarumque copulas efformantem pluribus foraminulis perviam impingunt, & motu linguæ vario undique impulsi, aërisque vi elastica perpendiculariter, & lateraliter, rotati in nerveas linguæ papillas adiguntur, quarum siphunculi linguæ implantati, & apice suo erecti angustissimis osculis occurrunt salibus, qui in nervorum surculis intimius illapsi, aut per organum gustatricis potentiæ confestim repentes cuspidulis suis ita titillant, certumque motum directionibus suis nervis gustatoriis imprimunt, ut modo constringendo, modo laxando, modo pungendo determinata undulatione afficiantur in nervis contenti spiritus, de quibus motibus anima compos ideam suavis, vel ingrati saporis efformat. Hic salivæ actio non desinit, sed ut per continuam dentium collisionem, mutuamque attritionem chyli rudimenta evolvantur, opus erat menstruo aqueo salino, quod per contractionem musculorum temporalium, & massacterum potissimum in actu masticationis, compressis glandulis, jugiter in os conflueret, quousque salinis moleculis plurimo aëre refertis, & gravitate nativis subeundo alimentorum vincula, eorundem nexus, cohærentesque particulas vi sui elateris exagitando, cum partium intra alimenti poros coercitarum exclusione commodius alimentum ipsum macerare, ac subigere posset.

Cibus ita permixtus, & attenuatus versus fauces protruditur, & prius ore clauso per constricta labia ope labiorum sphincteris, de arctato oris cavo actione buccinatorum, & zygomaticorum, tumque simul motum cibi urgentibus basioglossis, & ceratoglossis una expresso succo lubrica linguæ, & palati, juvante ipsius figura, & superficie, fertur cibus usque ad linguæ radicem, ubi appulsus irritando convellit musculos geniohyoides, mylochyoideos, & stylohyoideos, a quorum vi attollitur radix linguæ, larynx, & os hyoides; harum elevatione impulsus cibus epiglotidem deprimit. Hinc relaxato œsophagi sphinctere a musculis genioglossis, & genihyoideis ope myloglossorum, & styloglossorum truditur cibus in gulam apertam, contractisque fibris tunicæ œsophagi muscularibus oblique decurrentibus ad principium ventriculi usque promovetur. Illapso cibo in ventriculum a liquore salivæ simili docente Malpigio posth. 28. ex alimentorum distensione, & compressione tunicæ glandulosæ ex pluribus ramusculis elicito, motus intestinus massæ conciliatur, ut facilius liquescere, dissolvi, ac subigi possit a fibris muscularibus, aliarumque tunicarum ventriculi atritione, & pressione, quorum auxilio, & diaphragmatis cum musculis abdominis inchoatæ ingestorum solutiones, ambientium viscerum calore fovente intimius comminutæ quasi in partes ultimæ compositionis resolvuntur. Vel si Listerum audiamus, ut saliva intra alimentorum inania coercita virtute septica expeditius alimenta in chylum resolvat, a cujus acri adurenti, & putrescenti natura concoctu difficilia putrescunt, & macerantur.

Sed non solum saliva variæ naturæ cibos ob salinam quam habet substantiam, vim cunei exerens, omnes penetrando digerit, incidit, ac solvit, verum perenni hoc fluore irrigatæ ventriculi tunicæ ejusdem salibus in contractionis motum validiorem excitantur, qua ratione in debito tono cum plicarum crispatione, ad facilius expediendam triturationem, detinentur. Perenni hoc salivali liquore humectantur fauces, interiora oris, & œsophagum, madore laxantur, irrigaturque lingua, ut assiduo motu vocum exsucca ne reddatur; alias rigida facta cum faucibus arescentibus, motus flexibilitatis jacturam facientibus anilis trachææ, vocem edere difficilem, ac raucam; non irrigatis enim fistulæ pulmonaris salivali humore fibrillis, aër hinc illinc ab anulis non leviter concutitur, sed in latera illorum impulsus fortiter repercutitur; quod non aliunde videtur fieri, nisi quod rigidæ fibræ asperæ arteriæ, dum vi percussionis aëris aliquatenus e loco suo distractæ conan-

nantur sese restituere, aëri rigidum tremorem imprimunt, adeoque raucus vocis resonat sonus.

Quanquam, si gustui credendum, insipidus humor videatur saliva, contrarium inculcat Galeni experimentum, scilicet scorpionem jejuni hominis sputo bis, terve aspersum protinus interire. *Saliva hominis inquit Aetius tract. primo serm. XI. reptilium venenatorum generi maxime contraria est. Ego enim citra omnem incantationem ex solo jejuni sputo scorpium pereuntem vidi. Omnibus hominibus inest venenum, feruntque illos salivam; ut ferventis aquæ contactum fugere, quod si in fauces penetraverit, etiam mori: idque maxime humani jejuni oris. Plinius* lib. 7. *& tamen omnibus contra serpentes inest venenum, feruntque ictus salivæ, ut ferventis aquæ fugere contactum*: At intelligenda est jejuni hominis saliva, quæ utpote acrioribus salibus referta, veluti aquæ ferventis contactus, serpentes fugat; inflictum quoque a serpente vulnus, si confestim saliva illiniveris, non lethaliter sæviet, sed cohibitum venenum, nec ulterius diffusum sponte evanescet: Hinc Lucanus lib. 9.

Nam primum tacta designat membra saliva,
Quæ cohibet virus, retinetque in vulnere pestem.

Venatores serpentum, ut Aldovrandus de insectis lib. 1. statim ac illos cepere, saliva confricant, cujus contactu præeunte Marco Aurelio Severino de Vipera non tantum vilescit violentia veneni, sed si in os illorum diductum expuas, saliva in eorum ventrem delata tantæ feritatis illis est, ut sensim contabescant. Hac ratione nimirum partibus suis salinis confricatæ curantur lichenæ. Saliva hominis jejuni est medicamentosa; etenim in saliva adest virtus abstersiva in ulcusculis, licet minori gradu, quam quæ sit in sarcoticis. *Levis papula, ait C. Celsus, si quotidie jejuna saliva defricetur, sanescit*. Saliva cancrum mammarum ob suas subtiles attenuantes moleculas discutere valet, ut docet Paulus Ammanus Med. Critic. & ratione alkali acido herpeti contrario reddit Schenckius herpetem curari. Salivam robur afferre infantibus, inquit Matthiolus in 2. lib. Dioscordis. Pustulas Crato, scrophulas Hildanus salivam resolvere promittunt; & si animus esset mihi referre, quæ apud Auctores perlegi, quos reor, aut deceptu faciles, in quorum re alii decipiuntur, aut denique vanæ gloriæ, atque ostentationis nativa hominum indole affectantes, in multo grandiorem admirationem facili negotio rem tumefacere possem. Verum solicitus fui, non plures narrationes conscribere, quas vel invicta mea ad credendum innata tarditate assensum meum extorquere non sensi, quæ nondum exploratæ non videntur iis probabiliores, quam quæ irritæ jam deprehensæ fuerunt. Quæque hujusmodi salivæ experimenta scrophulas, nodos gallicos, cancrum mammarum resolventis, nusquam reperire dentur, præterquam in quorundam auctorum vana jactantia, tumentibus libris, atque promissis, ut quisque, ni fallor, experientiis deprehendet, quam parum eventus sui conatus laboribus, & illorum assertionibus responderint.



DE

SALIVA, ET SALIVATIONE

PRÆTER NATURAM.

CAPUT II.

ARTICULUS I.

De Vitio salivæ in quantitate.

HActenus salivæ humanæ natura, secretione, & usu, qua licuit perspicuitate, investigato: proximum nunc est, ut ejusdem statum morbosum solertius excutiamus.

Quando a naturali crasi, & molecularum nexu deflectit saliva, humani corporis harmoniam subripiens, alienis imbuta particulis, morbosisque infecta miscilibus, a naturali statu recedit, majori, quam par est, labe sanguinem afficit, cujus varia constitutione fluidorum partibus varie labefactatis chronicorum, acutorumque affectuum luctuosus sæpe panditur numerus. Ut igitur horum morborum idea certior, atque clarior percipiatur, a re longius non erit, vitium in aucta quantitate brevius exponere, quod ad investigandos exactius ipsius morbos, plurimum conferre videtur.

Peccat saliva in quantitate, quotiescunque subtracto sanguini nutritio pabulo, perenni

renui fluoris ad salivales glandulas appulsu, confertim e ductibus effluens in ore undequaque exundat: cujus effluxus jugiter profluens nullo gravium symptomatum comitatu, nullaque saporum malitia conjunctus pthyalismus vocatur.

Si alimentum succi gastrici inertia, laxa tunicarum contractione, viscerumque circumpressione ruditer in ventriculo elaboratur, non evolutis sulphureo-balsamicis particulis in chylum aquosum nimis facessit: qui in sanguinem delatus, & per omnes cavos fibrarum tubulos cum sanguine circumductus (cum seroso-aquosæ ejusdem moleculæ a solidorum impulsu ad fibrillas appelli coactæ; ex defectu gelatinosæ portionis nutritione indigis partibus non apponantur) necesse est, ut aqueis particulis turgidus ad superiora trajectus in glandulas salivales transcoletur. Quæ laticis separatio, cum intra ipsas glandulas subsistere non possit, a pressione particularum confertim succedentium, & jugiter ad glandulas confluentium, retroque urgentium in os indesinenter derivetur.

Porro mirum est, si orificia, ac tubuli glandularum diametro gaudeant juxta ampliori, una cum tumore jugularibus venis incumbente in colli lateribus, reprimente sanguinis refluxum, quantum secretionis penum adaugeant. Hæc pororum compages dilatata, ac tubulorum vitiosa amplitudo a laxa fibrillarum cohærentia exorta, salium nisu, & machinularum terebratione a proprio termino recedentium ita distenditur, ut dehiscentibus glandularum osculis a stimulo solidis inhærente irritativo, & salium cuneis tuborum villos vellicantibus perperam labascat. Harum minimi fibrarum fasciculi ad ampliora spatia redacti, si impetus sanguinis augeatur, & a confluente humoris copia novi distensis tubulis edantur impulsus, vel si salium spicula stimuli vires exerceant, ab invicem divelluntur, ut conatibus salinorum cuneorum discissis fibrillis cum suo connisus momento non valeant superare fluidorum impetum, ab impellentibus liquidi moleculis in nimia distractione coercentur tubuli, & ordinatarum partium mechanismus fatiscet, atque exesis vasculis pene destruetur. Unde denegato in glandulas spirituum animalium effluxu, illæ symmetria, tonoque partium attritæ, nec naturali tensione, debitoque elatere munitæ turgentibus particulis aqueo chylosis ad glandulas appulsis minime valent contraniti, sanguinisque impulsui resistere nequeunt, undequaque non irrumpat salivalis humor, & depluat. Hoc in flaccescentibus glandularum fibris ab infarctu, & pressione nervorum cum largiori affluentis salivæ copia, atque in ægris in utroque latere paralysi affectis, sæpe videre est.

In scorbutica diathesi maxime calidiori, quoniam ob salinas in fluorem evectas particulas, quicquid inest sanguini, est acerrimum, tenue, atque urens, sanguis non potis est novum chylum sibi assimilare; ideoque quia colliquari cogit ac fundi quicquid in fluxum agitur, partes chyli gelatinosæ in orbem sanguinis circumductæ a salium cuneis nimium solvuntur, adeoque suo naturali lentore destitutæ libere vagantes per corpus sanguinis continuo fluxu per glandulas salivales excernuntur. Præ nimia hac salium, & acredinum copia glandularum diametrum distendente, non tantum saburra veteris effœti, & inutilis chyli, verum etiam novi, & oleosi major portio in ipsas glandulas continuo depluit. Irritatis enim villis nervorum, tenduntur capillares arteriolæ, unde fit major fluidorum appulsus, quæ dum in distractiles vasorum tunicas impetum faciunt, ex earundem distractione restitutis villis vigoratur renisus in contenta fluida, quo fit, ut aqueo serosa portio per validiorem sanguinis motum ad glandulas uberior delata, a solidorum pressione, & fibrarum oscillatione magis commota, in pervia glandularum ostiola irrumpat, & abundationem salivæ excitet affluxum. Hic exprobranda est sputatorum connata consuetudo, qui solo expuendi libidine alliciti, ut vilius fæcibus cunctis excrementum continenter salivam effundunt; quo spuendi conatu, & perpetua musculorum contractione irritatæ, & compressæ glandulæ solicitantur jugiter ad novam, & uberiorem urgentur excretionem.

Causæ externæ, quæ quantitatem salivæ adaugent, in sex rebus non naturalibus deprehenduntur. Aër enim ut frigidus particulis nitro salinis segnius rotatis, nec satis evolutis plurimis refertus poros cutis premendo effluviorum corporis insensilem transpirationem inhibet. Ut humidus aqueis moleculis turgescens lentescentis sanguinis solutionem, laxando fibras imminuit, ut inde aquosa portione sanguinis adaucta urinæ, & alvi excretio, & non raro largior salivæ effluxus promoveatur, ut Sanctorius animadvertit: *Aër externus per arterias in pro-*

profundum corporis penetrans potest reddere corpus levius, & gravius: levius si tenuis, & calidus; gravius si crassus, & humidus. Cibi admodum aquosi, somnus, & quies naturalia excedentes stadia, excretiones aliarum partium imminutæ humoralem massam inficientes, hisce accedentibus animi mœrore, & timore diuturno coctionis opus labefactante, ut affectiones cum motu fluidorum momenti minoris conjunctæ, & constrictivæ vasorum influxum, & liquidorum attenuationem hebetantes, salivæ materiem accumulare videntur.

Cum igitur in sensuum omnium silentio, & torpore cum membrorum illa concidentia, quæ somnus vocatur, necesse sit in decubitu horizontalis situs, ut laxetur fluidorum compages, & remittatur tensus solidorum tonus; nil mirum, si laxiori reddita sanguinis cohæsione, ibidemque magis enervata fibrarum elasticitate, si licet sanguis in perpetuo sit motu, currat hinc inde, recurratque per membra vario ab inferioribus ad superiora, & contra vim innatæ suæ gravitatis ad superiora pelli cogatur, tamen per musculos, viscerum lacunas, viasque partium obliquas, curvas, & flexuosas tricas languidius trajicitur, & filtratur, quibus gravitatis suæ contrariis motibus debilior reddita sanguinis compages minori vi solida impellit, cujus languida vibratione, & diminuta impulsione magis, semperque magis relaxatur partium solidarum robur; ex quo fit plus æquo progrediente somno, ut fluidum ad illam perveniat motus determinationem, quæ ad secretiones singulis in partibus peragendas idonea non est donec tandem non acquisito a singulis sanguinis moleculis proprio gravitatis in centro, nec ad naturale æquilibrium perductis plurima congeratur humiditas, quam, necessarium ad retinendum solidis, & fluidis amissum ob laxatam compagem robur, restituendum ineptam, nimiam salivam inde suppeditantem passim experimur. Hinc solvitur nodus, cur melancholici sputatores existant. Quoniam melancholici in vanis cogitationibus defixi, atque inhærentes tristitia cogitantes, eaque pensitando timentes, impediunt, ne spiritus impetus facientes in fibras cordis contractiles, in easdem motu conciti exerant elateris vigorationem, quæ uberiori spirituum affluxu destitutæ debiliori impetus nisu se contrahant, ex quibus languescente magis sanguinis motu per vasa, imminuitur ejusdem attritio, atque hebetatur per glandulas transpiratio, debilitatur cordis, & vasorum motus. Unde tenues, & sulphureo inflammabiles sanguinis particulæ crassioribus implicantur, donec humorum illuvie quasi obrutæ, & veluti carcere detentæ coerceantur. Ob hanc partium cruditatem in fluorem vitiosum evectus sanguis fæculentias aqueas ad salivales ductus deponit.

Ob nimium hunc salivæ proventum balbutie plectuntur infantes, quorum fibrillarum tonus mollius, atque raræ texturæ salivæ copiosioris affluxu humectatus sic labascit, ut cum nativa musculorum linguæ, atque palati flacciditate cuicunque sanguinis, & spirituum appulsui facile cedente, minus concinne, & sero perfecte enunciare addiscant. Ab hoc vitio affecto Batto Regi, qui Cyrenas in Africa condidit, de sua balbutie Oraculum Delphicum consulenti, Pythia imperavit, ut in Lybia Regione calida vitam degeret; sic Herodotus. Ad hunc censum refertur deficientia vocis in aphonis, quorum laryngis musculi a nimio aquei humoris proventu ita enervantur, ut fibris carneis resolutis flaccidi, & inertes fiant ad motum. His laxatis, sonitu per fistulam pneumaticam a motu lateribus annulorum non alliso, nec hinc inde varie repercusso, qua aëris verberatione, & inflexione vox efformatur, æger nullam valet vocem effari. Manifestum hujus rei eventum refert Tulpius libr. 1. observ. cap. 39.

Si vero hæc aquosa salivalis menstrui copia a glandulosa ventriculi tunica jugiter exprimatur, suæ aquositate liquorem gastricum ita inficit, atque inertem reddit, ut chylificationis opus plurimum labefactetur, menstruo particulis aqueis perperam referto alimentorum contextu reluctante. Inde sensim collectis cruditatibus vitiosis fibrillæ stomachi debilitantur, laxatur tonus earundem nimis, obruiturque sanguis, in quo copia humorum aqueorum exundans parum alimenti ad attritos solidorum villos ducetur, quod sit naturali simile, & alendo aptum: sed quicquid ad partes adducetur, erit plane aquosum, cogetque sanguinis massam iter suum lente per totum corpus absolvere, ut habito respectu ad modum, quo sanguis propellitur, ad spatium, & velocitatem, qua percurrit, & vascula perluit, impossibile sit, quin resistentiam illam offendat, qua eodemque impetus momento occlusa vasculorum lateralium, & villorum ora permeare possit, ita ut nec a systaltico fibra-

fibrarum motu major tenuiores sanguinis partes ad cavas lacunas possint urgeri ad vectes fibrarum inflandum.

Quoties igitur sanguis per repetitos circuitus ruditer attenuatur, effœtus erit crassioribus partibus, & aqueis, adeoque illo motu urgebitur, quo impetu non poterit ferri ad collapsos sacculos nutriendum, cum major sit nisus in contactum nitentium minimarum ciliarum fibras, & canaliculorum componentium, quam sit irruentis sanguinis impetus. Quare particulæ illæ aqueæ minori, vel majori cohæsionis vi unitæ eam molem, & directionis momentum habebunt, quo per poros carneæ substantiæ permeare non poterunt; unde cum reliquo sanguine ulterius circulantes venas pervadent, & fucatæ nutritioni eo usque inservient, quousque male aletur animal, & cachexia continget. Hinc fiet, ut solida, ad tantam imbecillitatem redacta fluere quaquaversum permittant humores aqueos, qui in cavitatibus majoribus, vel vasculis cutis membranosis collecti, vel ad partes robustiores appulsi lentescentes validam generant obstructionem, ut in durum tumorem attollantur partes ad contactum venarum, ductuumque lymphaticorum positæ, a quo vasa illa tenera coarctata, & compressa, cum liberum transitum præbere non possit lymphæ, vel chylo, indeque continuo appulsu novi liquoris ad partes vasorum compressas tendentis, & præterfluentis tergum prementis ultra tonum naturalem distensæ tandem rumpuntur, ob quam vasorum exilium rupturam in habitum corporis serum effluit. Ab hac pituitosorum humorum in stomacho accumulatione ibi nectente moram convelli potest ventriculi musculus a majori spirituum copia per nervos fluente, ut enata fibrarum inferius ventriculi constrictione contenta per os ejiciantur, vel nausea, si inanis, & solus erit vomendi stimulus, producetur. Quod si afficiantur rami nervorum ventriculi cordis communes, ut per ipsos fiat refluxus vividior, & copia spirituum naturali major, & frequentior ad cordis auriculas, spirituum energia easdem in perpetua contractione detinendo, superans pressionem sanguinis affluentis per truncos venarum majorum eludet impetum ejusdem ad ventriculos tendentis: unde a sanguinis pressione non reseratis auriculis, sed in contractione persistentibus, intercepto sanguinis, & cordis motu, succedant oportet languores cordis, & animi deliquia.

Si vero chylus nutritius in sanguinem continuo delatus alitioni partium ineptus, effœto succo inde massa sanguinis vereri saturata per glandulas salivales copiosa succi nutritii jactura indesinenter erumpat, per hanc succi euchymi subtractionem tota sanguinis massa oleoso balsamico pabulo privata acescit, & turbato ob indebitam nutritionem liquidorum cursu in varios siccitatis morbos delabitur: ob quod minimam musculosis partibus nutritionem præbens, cum partium solidarum colliquatione incalescens totius corporis atrophiam inducit, cui calor hecticus in toto habitu paulatim subrepens in omnibus partibus solidis accenditur. Hin calidum, & acre sanguinis serum per molle & glandulosum pulmonum parenchyma continuo trajectum, eos tandem infarctu aggredditur, inflammat, exulcerat; quo fit ut atrophia, quæ erat in habitu corporis, in tabem pulmonarem paulo ante fatales dies, terminetur.

Verum si chylus per ductus salivales jugiter excretus naturæ incassum in sanguinis reparationem continuo suppeditetur, ne ab hoc perenni chyli effluxu depauperetur, & incalescat sanguis, adeo ut insigniter languentibus viribus a nimia subtractione succi nutritii in statum lethalem, & insanabilem redigatur, ad usum diuturnum lacteæ dietæ æger relegandus est, quo sanguis lenitur, & salia stimulantia demulcentur. Deinde aëri aprico, & benigno commissus; liberali, sed cauto ciborum euchymorum usui resarciatur, ut inde aquas minerales chalybeatas bibendi non impar fiat, quarum beneficio massa sanguinis sensim emollita, etiam succi nutritii colliquatio sensim evincitur; atque inde non tantum a salivatione æger, verum etiam sanguis a salina acri diathesi vindicatur. Pthyalismo autem hisce incassum advocatis incertis intervallis recrudescente, cum insigni virium deperditione, æque, ac per glandulas salivalis seri colliquatione, rite continua salivæ deglutitio in symptomatum allevationem præscribitur, qua non tantum salivationis progressus, verum chylus per ductus salivales excretus, naturæ in fluidorum reparationem pedetentim remittitur. Si saliva unicuique non cogitanti sponte in os confluat, atque copiosius eo alliciatur ob ductus salivales patentiores, laxioresque, quam par est, existimo oris collutione, maxillarumque fomentatione ex subadstringentibus, & blande aromaticis decocto posse curari, tum interne

ne modo laudata subadstringentia commode usurpari, quorum ope paulatim arctantur, ac roborantur ampliores viæ, dummodo desuescant ægri a continua spuendi libidine in consuetudinem perperam adscita.

ARTICULUS II.

De Salivæ defectu.

COgnita quaenam ex largiori salivæ affluxu expectari mala possint: nunc juvat in salivæ inopia excutere noxas. Nam non minus ab excessu concidit hominis sanitas, quam a deficiente salivæ penu labatur.

Vitium salivæ excretionem invertens plus minus impediens, vel penitus inhibens, nunc glandulis, & tubulis excretoriis inhæret, nec in ipso salivali latice, motuque sanguinis deprehenditur; ut si enumerare hic vellem ingentem morborum seriem, & maxime chronicorum, qui a sanguine salivali humore non suffecto pendent, sero dicendi finem facerem.

Nativa tubulorum salivalium angustia, humor viscidus salino-fixus glandulas infarciens, ac porulos opplens, vasculorum compressio oscula occludens, minimarum arteriolarum crispatura glandularum cava, & tubulorum ora coarctans, aut diameter earundem nimis connivens, ac tumore aliquo extus incumbente compressus viam salivæ præcludunt, quæ a conniventibus salivæ ductibus quoquo modo obstructis, aut compressis, ne secernatur præpedita, licet cum sanguine confertim profluat, tamen cum ipso circumducta ad alia filtra circumvehitur, in quibus secretionum penso adaucta, glandulis diversis committitur. Quod si chylus jugiter in sanguinem irrepens salivalibus non turgeat particulis, nulla prorsus materies glandulas trajectura per carotidum divisiones cum sanguine ascendet; Igitur in toto deficiet saliva, ut sæpe occurrit in ardenti febre correptis, in quibus sitis extingui non potest, ac siccitas summa non solum ad fauces, sed per universum corpus diffunditur: in quibus cum calor intensior absumat quicquid humidi ingeritur, & cum sanguinem diluentes moleculæ aqueæ evaporentur, sanguis privatur ea materia, quæ corporis partes humectat. Tamen si ulla inhæret sanguini serosa portio, a singulari solidorum ariditate statim absorbetur, quæ inter duas quasque particulas introducta permittit fluere idem liquidum, quod alioquin subsisteret, nisi ab aqueis sanguinis moleculæ disjunctæ essent, quæ a concitato motu ad minima diversæ, & a congredientibus aqueis particulis ad summum solutæ ob turbatam, & confusam fluidi mixtionem diverso cohæsionis modo combinati, diverso a naturali impulsu, nisuque rotati, secretionum leges non observant; unde propulsæ a validiori, & celeriori cordis contractione, dum majus supra glandularum obicem contranitentem exerunt momentum, non solum in reticularibus illis canalium textibus sanguinem vehentium factam solutionem conservantes, sed a nodis glandularum, & vasculorum lateribus in ulteriorem solutionem promotæ, citius ora venarum ascendunt, quam oscula ductuum offendant. Quod si satis liquidi non turbato motu exagitati in sanguine hæreat, sed generetur lentor in arteriolis materiem salivæ deferentibus ad glandulas oris, & faucium, tamen nullus dabitur affluxus humidi ad easdem partes, igitur siccitatis sensus, & sitis. Si vero non assumetur ex toto liquidum, effluet e glandulis salivalibus saliva viscidior, quæ in os derivata producet infarctum in villis linguæ, & faucibus hærentem.

Inter causas externas occurrit aër particulis siccioribus, & calidioribus refertus, qui in sanguinem indesinenter impulsus crassiora attenuando, & extus ut ambiens leviter comprimendo glandularum cutis folliculos a fluidorum appulsu facile expansiles, videtur diaphoresim augere. *Aër calidus, nisi obstent cruda*, ait Sanctorius, *juvat quoque perspirationem*, & aqueo serosas particulas alio divertit. Aër enim superincumbens cylingulis suis gravitat, ac premit partes sanguinis, quæ dum leviter mediante aëris interni elasticitate compressæ majorem semper, quem amiserunt situm omni opere recuperare conantur, facta pressionis aëris incumbentis æquipollentia pressioni, sive altitudini sanguinis majori, vel minori, servata semper proportione specificæ gravitatis liquidorum, dividuntur, subtiliunturque. At moles liquida copiosa, & gravis aëris externa non posset cum interno se facile æquilibrare, nisi misceretur cum mole liquida sanguinis; corpora enim fluida, ut simul mixta in ratione suæ gravitatis æquilibrantur, Cum autem flantem borea, & cœlo sereno aër gravior sit, quam flante austro, & calida constitutione, ut baro-

barometro experimur, boreali enim tempore aër fit densior, magisque compactus, adeoque magis gravis; in austro vero, & calore magis rarior, inde minus gravis, adeoque pressus gravitate sua in sanguinem nobis ne advertentibus quidem ingreditur, eundemque sua elastica vi magis aucta, & gravitate sua urget, propellit, atque facillime in ea loca, in quibus minorem invenit resistentiam, & locum capaciorem sese expandendi, impingit. Cum autem capacissimam cavitatem reperiat iis cutanearum glandularum lacunis, ubi magnam vim elasticam acquirens, easdem mirum in modum distendit, per quas ad majus spatium dilatatas fit inde, ut ad minima divisis seri moleculis turmatim foras avolare nitentibus minus resistant aëreæ moleculæ. Rarefacto igitur aëre, dilatatis glandulis, ab earundem systaltico motu promovetur transpirationis insensilitas, & eo magis si serum & aër erunt cum fluidorum cylindrulis æqualis magnitudinis, sed inæqualis ponderis ad motum dispositi. Ille enim cylinder primo movebitur, qui gravior erit altero; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, est centrum gravitatis, ad quem centri gravitatis motum tota moti corporis moles tendit. Si igitur verum est centrum gravitatis duorum liquidorum æqualis molis, sed ponderis diversi in ea parte residere, quæ gravior est altera, necessario consequitur, ut ob aërem externum, qui nec levior interno, nec gravior supponitur, æquali gravitate interno contranitens pari energia vim interni sustinet, in calidiori temporis constitutione serum ab aëre indissociabile primum, & jugiter avolat. Huc referri possunt hæmorrhagiæ, dysenteriæ, sudores ab exercitio nimio copiosi, vel colliquativi, largior urinæ effluxus, vigiliæ nimiæ humidum assumentes, vel aliorsum copiose ducentes salivam imminuunt. Ita, indignatio, ut effectus cum motu majoris momenti conjuncti, aucta cordis contractione, & sanguinis velocitate, cum saliva suum exigat sejunctionis tempus, poterunt in glandulas derivationem, multoque facilius influxum salivalis liquoris prohibere.

Saliva igitur in sanguine non existens, vel ad glandulas non appellens in os effluere non poterit; unde in ore siccitas, & sitis ad fauces, quæ si diutius protrahatur, exsiccabitur magis lingua, ad superficiem maxime, cujus villi tunicam constituentes valide contrahentur; cum vero corpus linguæ non cedat, sed contranitatur validius villorum contractioni, fiet, ut iisdem villi divellantur, hic illic lingua in fissuras dissiliet; quibus si addatur faucium œsophagi, & musculorum laryngis summa cum siccitate rigiditas, prohibita earundem contractione, quæ ad formationem vocis requiritur, raucedo, vel loquendi difficultas succedet. Quod si ex toto deficiat in sanguine salivalis humor, excitabitur tabes cum siccitate conjuncta, quam in excessu salivæ attulimus, de qua canit Lucretius:

Jam marcent venæ, nulloque humore rigatus

Aëreos alterans angustat pulmo meatus.

Ab alimento ope triturationis in pollinem in ore redacto ob denegatum salivalis laticis influxum insitæ salium moleculæ non evolvuntur, ut a laxato ciborum nexu sapida tinctura elici possit, cujus defectu non delatis particulis salino-sapidis ad nerveas linguæ papillas sensus gustus fere concidit. Quo in casu, quoniam imminuta, vel deficiente saliva nullus liquor digestivus a glandulosa tunica expressus eructatur in cavitatem ventriculi, qui vires suas in stomacho convertendo, dum in ipsius tunicas, & filamenta nervorum impingit, eliquata salina aqueis ramenta in fibras validius infigat, ut vehementius stimulatis nervorum villis, internæ ventriculi plicæ inter se mutuo atterantur (in quibus ratio famis consistit) appetitus imminuitur, vel abolescit. Ingeritur tamen alimentum, ne vires statim labantur, a quo rudi componentium solutione elaborato dependet in ventriculo perperam inchoata incoctio, quo neutiquam in intestinis absolvitur; chylus enim ægre in stomacho confectus ob principia ciborum activa minus excitata, atque dissoluta inertibus corpusculis coalescens ad intestina propellitur, ubi naturali earundem compressione, lenique vermiculatione promotus in sanguinem irrepit, crudus, impurus salsos exhalando vapores. Quapropter præcordiorum anxietatem, variosque capitis, & stomachi morbos producit. Chylus itaque non absoluto chylificationis artificio, nec in purissimum rorem mutatus, impuris abundans partibus, lactearum papillas impingit; hinc per lactea ad sanguinem usque delatus fluidorum compagem varie lædit, perpetuoque œconomiæ animati corporis tendit insidias.

Cum igitur parcior, quam decet, generetur saliva: primo defectu materiæ, quoties ista non reparatur: secundo canalium vi-

vitio, obstructis nempe, compressisque vasculis, per quæ defertur ad glandulas: tertio glandularum vitio ad munus hoc absolvendum ineptarum, triplex indicationum species insurgit, quæ triplicibus morborum speciebus correspondet. Prima absolvitur alimentis convenientibus, qualia videntur potissimum esse juscula ex tenellorum animalium carnibus deprompta, tenuis potus, cerevisia puta diluta, lac, aqua lactis, limacum, caponum, gelatina cornu cervi, eboris, ut inde aquarum usu, & liquorum sanguinem demulcentium sub forma potus copiosa, atque continua eorum ingurgitatione sanguinis siccitas temperetur, quibus exhausta humorum in habitu corporis delitescentium minera suffecta, morbida sanguinis crasis jam penitus vere eversa longo earum usu paulatim restituitur.

Vasculorum obstructio, aut compressio curatur medicamentis attenuantibus incidentibus, quæ crassos simulque lentos respicientia cohærentes invicem humorum particulas comminunt, impactasque divellunt. Hæc sunt, quæ particulis volatilibus, salinis, acribus, aromaticis, oleosisque scatent, nec non quæ alkalinis absorbentibus, fixis, & lixiviosis amaricantibus abundant, a quibus motus adauctus, & magis proprius resistentiæ particularum quiescentium imprimitur, iidemque cuneus solvendis fluidorum particulis intermiscetur, qui motu, partis tenuitate, & figuræ aptitudine ad penetrandum non solum compactos humores disgregat, verum sanguini, ac lymphæ fluiditatem denuo conciliat.

Postquam innotuerit glandularum vitium non nisi labore improbo, iteratoque in dies comparatum, illi aptum inveniendi remedium plurimum augebitur notitia, cujus ope, roborantibus externe medicamentis, plerisque aromaticis, salivares glandulæ suffragantur, a quibus si commodum non accipiat æger, melius ferret pinguia, & emollientia, quibus rigiditas solidorum ex nimia volatilitate humoris in glandularum poris, ac folliculi conclusi fibras nimium corrugante, vel ab acrimonia nervorum fibrillas irritante, adeoque oscula constringente, unde affluxus liquorum inhibetur, paulatim lenitur, atque laxatur.

ARTICULUS III.

De aciditate salivæ.

SAl in aquea salivæ portione delitescens, quoties in libertatem vindicatum, salivæ spiritu satiscente, depressoque sulphure, cæteris præpollens nimium in fluorem evehitur, ejus spicula angulata salina per aqueas moleculas conspersa aliorum miscibilium superato jugo, cæterisque particulis compede injecto, mutata directione ad occursus cæterarum partium coalibilium in proportione remanentium, confertim in linguæ papillas impellunt, ubi in nervorum filamentis validius infixis salibus, sensorii fibrillas acriter titillant, easdem pungunt, atque convellunt.

Hujus naturæ moleculæ cuspide tereti, & acuta, & dein corpore instar cunei majorem in molem aucto constantes, adeo ut quovis modo sensorii fibrillis applicatæ ipsas pungendo, & non nihil comprimendo constringant, hunc saporem eminenter ostendunt. Hæc aqueis obvolutæ particulis sanguinis effervescentiam, aut nimiam ejus dissolutionem refrænant, & blando coagulo compescunt. Vel nisi mavis, dicas moleculas acidi esse tetraedras, & non cubas, quæ undequaque suis angulis munitæ, & ab omni parte æqualiter aculeis instructæ linguam facilius vellicent, & quasi pungant. Quod si aliter figuratas esse contendamus nimirum vel læves, vel teretes, fieri posset, ut acidi particularum facies non angulosæ incidant in fibrillas sensorii, & sic has non distringant, nullamque proinde vellicationem pariant, quod omnino est contra acidorum gustus perceptionem.

Si causas mediatas rimemur hujusce crudæ aciditatis, illæ videntur attingi, atque chylo inhærere in primis viis perperam elaborato ob fermentorum inertiam, aliarumque liquorum minorem in intestinis volatilitatem acquirenti; qua quidem depravata concoctione, chylus non redditur blandior, quatenus ventriculi humor viscididate donatus in tunicas tremoris motus non inducit, & succi digestivi crasim subvertens, salem volatilem, & aquea alimentorum corpuscula non exolvit; unde non laxatis salium calore meatibus, haud in particulas flexiles leves, atque rotundas, sed ad asperas, & inæquales accedens incoctus, & acidis, aculeatisque particulis tumescit, ex quo non nisi incongruus, atque salium & aci-

dorum enormium particulis refertus, massæ sanguineæ, & languentibus solidis committitur, qui per impetum naturalem sanguinis, licet pluribus millibus vicibus per pulmones, & per reliqua viscera, ac partes corporis fluat, paulatim in glandularum lacunis accumulatur, ita ut eodem servato cohæsionis momento per minimas acidorum particulas continuo influat, quousque sensum aciditatis excitans, & reliqua cum ipso corripientem, fluidorum præcipuas crases alterare valeat, atque sensim inficere, ut effœto succo jugiter reparatæ labem scorbuticam accersant. Hinc scorbuticorum salivæ acida plerunque deprehenditur.

Quandoquidem enim in sanguine depravato recrementa plura acida congeruntur, quam ut diaphoresi, vel per urinam satis secerni possint, quæ ad oris emunctoria sero irretita detruduntur. Quoniam liquida sanguinis partes componentia, & quæ in cohæsionem mutuam nitentia per motum, quoties in acidas particulas abeunt, transeunt e statu durioris in statum liquidioris corporis, omnes illæ liquidi cruoris moleculæ, quibus componuntur, in libertatem, & facto impetu distractis vinculis in motus majores veniunt, a quibus per resistentiam cohæsionis cohibebantur, & producent illos effectus, quos debent ex vi suorum motuum, & figurarum, cujusmodi sunt pungere, quadam compressione ferire linguæ villos. Elementa igitur seri partes sanguinis componentia non ab intrinseco in ejusmodi solutionem venientia, sed repugnantia, a causa violenta, & morbosa in illam cohæsionis vim coguntur, atque detinentur, quæ ita urget partes ultro cohærentes ut a prima cohæsione sese expedire possint, atque totum mutare compositum per illam occasionem, quæ cogit partes componentes ab illa cohæsione cessare, & solutas in novum adire compositum. Quid autem si quid e suave sapidum, ingrate sapidum, ex non acido fiat acidum? nonne dicetur compositum primum ultro immutatum, cum effectus, qui in prioris locum succedunt, contrario modo se habeant? sed hujusmodi sunt partes sanguinis componentes, quæ ante illam solutionem sunt quoddam compositum, quod post solutionem mutatur; igitur partes illæ in statu fluidorum salium exaltatæ dicentur mutatæ.

Cum autem nullum compositum per vim insitam destruatur, oportebit, ut vis, quæ salina concreta fundit, sit his iisdem liquidis externa, quæ a solidorum ictibus in salia urgentiori impetu nitentibus deducitur; quare facultatis illius momentum, quo concrementa salium a mutuo contactu recedunt, & in cuneos acutos coeunt, momento, quo salinæ partes divisioni resistunt, erit majus. Unde partes salia componentes ex vi hujus potentioris causæ se subducere a fusione non poterunt, nisi tollatur momentum illius causæ agentis, & detinentis ad solutionem, aut addatur momentum resistentiæ componentibus salia partibus, ut cogantur a majori cohæsionis vi non dimoveri. Ubi igitur salis moleculæ adhærentes invicem in medio fluidi per motuum ambages attritæ, miris modis exagitatæ, commotæ, contrarioque nisu rotatæ in minima solvuntur, ad eam devenire poterunt angulorum acuriem, quæ superet cohæsionis vim aliarum molecularum summe evectis corpusculis resistentem, & supra datas partium resistentias vires suas exerentes, exinde ab aliarum commercio liberatæ, & præcipue a spiritu volatili dissociatæ in salivam turmatim affluent, a quibus ingrate sapiens, & acescens saliva emanabit.

Aëris vitio salivam acidam induci nullus crediderim inficiabitur; aër equidem pluviosus laxato fibrarum tono poros, ac meatus cutis suo humido infarciens sanguinis effluvia reprimere videtur: *Aër*, inquit Sanctorius, *cænosior*, *& ponderosior*, *convertit invisibilem transpirationem in icorem*, *qui retentus*, *& deinde non resolutus in cachexiam facescere solet*. Ab eodem inspirato saliæ, ac sulphura redolente spiritus sanguinis valde deprimitur, hinc salino-sulphureis ejusdem particulis sanguinis crasis sensim mutata in mephitim acidam mutatur. Ad talem humorum diathesim non parum conferunt cibi acidi, sale conditi, acidum foventes occultum, austeri concoctu difficiliores de acidis fixioribus, & succis tenacioribus, ut pisces marini, pastæ farinaceæ, participantes, vina austera, animique passiones.

In qualitate salivæ immutatæ loco naturalis saporis acida cum magna aliquando virium laxitudine, & inappetentia contingit, quibus paulatim accedentibus aliis ingruentia mali symptomatibus spe morbus tandem erumpit. Ab acida salivæ impressione in linguæ papillis primo depravatur gustus: a particulis nimirum acido-aqueis nervorum papillæ e poris linguæ protuberantes obductæ, acidique innatantibus spiculis

culis salinis lacessitæ ita exagitantur, moventurque validis tremoribus papillarum nervi, ut aliis tremoribus oscillare prohibeantur; unde ex incuneatis salibus in nervorum siphungulis, non flexis nervis in aliis partibus, eadem undulatione afficietur gustus organum. A salsamentis istis acidis effœto sero dilutis molles, & spongiosas gingivarum carnes subeuntibus intumescunt fibrillarum earundem fasciculi, qui dein nutrimenti defectu marcescentes a continuo materiæ erodentis affluxu exeduntur, a quorum putrescentia, & humorum a salivalibus vasis exundantium expiratione graveolentem oris fœtorem olfactamus.

Quia vero ad hoc, ut animal possit ope sanguinis nutriri, non sufficit, hunc ipsum sanguinem esse quidem ex alimentis, ac certa earundem ratione compactum; sed insuper requiritur, ut ex ipsa derivari possit quicquid fluere debet per nutriendos animalis ductus, & quicquid ad ipsius reparationem exigitur. Hinc fit, ut quoties quantitas sanguinis cæteroquin in quantitate nihil vitiati ob aciditatem immutabitur, ut per glandulosam palati tunicam serpens, ejusdemque substantiam depascens ad usque illud aditum, atque intimum progrediatur, ut villi, in quos influit, validius, atque frequentius ab invicem divellantur; unde fibrarum erosio, & ulcuscula in oris cavo luxuriant. Quod si e glandulis non erumpat, sed in canalibus suis subsistendo, eosdemque proinde extrorsum extendendo glandularum folliculos obstruat, vasaque nimis infarciat ut motus sanguinis per vasa propulsi, fiat tardior, continget tumor, qui sanguine non fluente ad notas leges sui circularis motus, canales faucium, & guttulis leviter comprimendo, aut ex toto allabantis liquidi influxum prohibendo, coget villos extendi, & a fluentibus humoribus laxare; unde motus respirationis, & deglutitionis leviter lædens spuriam producet anginam.

Hæc saburra acida cum viscosis in ventriculo collecta dum fibrillas ventriculi nerveas irritat, spirituum animalium influxum non solum uberiorem ad stomachi membranas promovet, verum ventriculi glandulas infarcit, & in moleculas digestivi liquoris sese insinuans, ita ventriculi fermentum afficit, ut a glandulis expressum, sensum non naturalem producat. In hoc igitur statu non naturali ventriculi per acidi affluxum dabitur ciborum aversatio, cum detur intra ventriculum id, quod proinde unà cum terreis, ac salinis partibus valet intensius vexare, & ita fibras ventriculi vellicare, ut per illum humorem sese in membranas intrudentem apepsia, vel anorexia succedat. Ex hoc chylus minus fluidior, ac purior fæculentiis acidis, ac ponderosioribus ad intestina protrusus, delusa omnium succorum activitate, lento intestinorum motu, fibrarumque constrictione ad osculorum lacteorum papillas descendit: quorum orificiorum angustia cum ab illis corpusculis, quæ sunt majoris molis, quam quæ discludere, & superare possint vasorum resistentiam, non deducatur; inde fiet ut a lacteorum capillamentis exclusus chylosus succus non possit minoris diametri chyliferorum oscula ità facile ingredi, sed cum cogatur impingere in profundiores colli cellulas, ab ejusdem plicis excipietur, qui sensim coacervatus infectus evadit, & a massa super affluente ita superque turget, ut fibræ intestinorum sensiles perperam distendantur, & humore contento distractæ, atque incuneatis salibus ab invicem divulsæ, impetuque aculeorum lacessitæ, corrugationibus valde molestis, & dolorificis torqueantur.

Ut acidior saliva emendetur, non tantum abstinendum ab acidorum abusu, sed temperanda plantis plerunque odorem actu ferentibus cum suavitate, ac fragrantiam quandam spirituosam, & aromaticam redolentibus, quæ omnes sulphureis particulis, seu salino-oleosis volatilibus abundant. Horum autem aromaticis particulis depressa sulphurea corpuscula in sanguine excitantur, segniterque commota exagitantur: Hinc coordinatarum partium mechanismus, ac crasis sanguinis quasi satiscens restituitur: interim vero cruditas acida ventriculi corrigatur vegetabilibus sale volatili oleoso abundantibus, ejusque fermentum acida quadam, ac terrea constitutione glutinosa torpescens attenuetur, quibus elasticitas fibrarum roboratur, atque iners excitatur digestio.

ARTICULUS IV.

De salivæ salsedine.

NOn adeo acuminatis, qualia in salino-acidis apparent, spiculis, salsus salivæ contextus coalescit, sed salso-terreis involutis salium particulis emergit, cubis nimirum, quæ planorum inclinationibus, & lineis ad plana insistentibus constantes, in angu-

angulos rectos coeunt, feroque salivali confertim innatantes laterum aciebus aculeatis sensorium, quasi incidendo non nisi salso-sapidum saporem imprimere valent.

Ob angulorum rectitudinem salium moleculæ aqueo latici conjugatæ minus efferam acutiem sortiuntur, atque in linguæ papillas jugiter incidentes minime poterunt in nervorum propagines vim rigidæ cuspidis exerere, sed acidorum mole majores, lenique motu in protuberantes nervorum fungulos debiliores percussionis impetus exercent, adeoque minus a rectis salium ictibus patietur sensorium; ex quo fiet, ut nec ab enormi fibrarum irritatione a salium acutie inducta districtus gustationis nervus, nec particularum oleoso-levium demulcedine oblinitus percipiendæ sallecini se se accommodet. Quapropter oportet, ut massa humoralis scatens seroso-salinis, salsoque acribus particulis abundans plus minus salis sero solutis per glandulosas, ac pervias palati membranas indesinenter trajiciatur, tandemque salso-aqueas exuvias in oris cavo abjiciat.

Chylus ob terreo-salinam fixitatem liquidi digestivi perperam in stomacho conficitur, & intensa biliosi succiacredine imbibitus galaxiam ingreditur, per quam moleculis acrioribus turgidus sanguini commiscetur, a quo reparatus sanguis, & salsæ acrimoniæ depravato laticem saturatus facile in cacochemiam scorbuticam, aut melancolicam facescit, in qua salso-acres particulæ luxuriant, atque debacchantur. Igitur terrestria salia in sanguine soluta, vel cum chylo salsa acrimonia redolente in sanguinem devecta salini ejusdem saporis caussa sunt, quæ supra sulphura prædominium potita cum insipidis partibus aqueis separantur, donec pinguibus involvantur, & terreis absorbeantur, quibusque dulcioribus, & glutinosis irretita particulis, ramenta sua salina demittunt.

Hinc cibi plurimis, atque copiosis particulis salso serosis scatentes, carnes salitæ, pisces fumo indurati, & sale conditi, fervidæ qualitatum miscibilium mutatæ coordinationes: ita promptius calidior aër, cujus calorificæ particulæ motu turbinationis agitatæ, dum in cohærentia sanguinis corpuscula impingunt, sui impetus momenta imprimunt circulanti ufldo, ut intestino motu salini corporis rotatæ moleculæ, aqueis particulis occurrentes ab hisce eliquentur, fundanturque. Unde cohæsionis vi miscibilium salinorum superata resistentia ex motu percussionis partium fluidi se invicem attenuantium, contingit salium fluiditas certa proportione, majorique in seroso-aqueis coeuntium, qui in salivali latice acervatim collecti, ac sui juris facti, salsum promovent aperte saporem.

Sic in febribus diuturnioribus a crebra, & nimia sanguinis despumatione tota humoralis massa vapescens colliquari permittit quicquid acre in sanguine continetur, ut libere proinde fluat, ducanturque per sanguinis salis particulæ, a se invicem discedere, atque mixtionis vinculum dissolvere nitentes, quæ humido agglutinante exolutionem prohibente destitutæ in libertatem vindicantur, & inter quasque fluidi particulas nitendo sanguinem fundunt: qua salium eliquatione in intemperiem nimis salsam, & acrem vergit humoralis massa, unde ejusdem partes salinæ dissolutæ, & cum sanguine fluentes per vasa ad quascunque glandulas corporis derivabuntur, & per illas secernentur, in quibus naturaliter delabitur illa humoris compositio, in quam solutæ partes abierunt.

Inter plurimos morbos a salso acrioris salivæ proventu ortum habentes præter gustus depravationem, quam pluries tetigimus, occurrit animi deliquium, quod quidem succedit, quotiescunque a salso-serosis salivæ acrioribus redditis particulis orificium ventriculi valde sensibile multiplici nervorum propagine intertextum vehementissimis doloribus afficitur, qui per nervorum surculos acri humore obsessos, & in spasmos concitatos ad cor propagantur, ex quibus contractis cardiaci nervi fibris in contractione detinetur auricularum musculus, qui cum superari non possit a pressione sanguinis affluentis, auricula discludi non patietur, & in contractione persistet; quo fit ut æquabili spirituum, & sanguinis affluxu interrupto motus, ac sensus facultas simul concidat, homine animo delinquente. Quando vero hujusmodi liquor acrioribus constat moleculis villos stomachi tantum lacessit, eum ad placidum contractionis motum solicitat, & tunc solus vomendi oboritur stimulus. Quod si validius nervi irritari, & enormi correpti crispatione magis, magisque urgeantur convelli, contenta sursum propellent, & suscitabitur vomitus. Unde autem nerveæ fibrillæ spasmodicæ contractionis eludunt impetum, alkalinæ particulæ e villosa ventriculi tunica erumpentes

tes undequaque in stomachi villos impingunt, qui salibus sese in machinulas illas intrudentibus adhuc irritantur, stimulantur, & sensim corroduntur, Hinc ventriculi internæ plicæ valido impetu instructæ inter se mutuo nisu atteruntur, unde bulimia cum soda originem habet. At quia a continua partium collisione, & mutuo earundem contractu divulsis fibris, perennique acrium humorum affluxu pedetentim aliquid ex ipsis partibus decidit, atque deraditur, villorum compages salibus macerata satiscit, utpote vi salium, & potentiæ motricis adaucto momento cunei, a quibus molliores substantiæ partes, quæ non tanta pollent soliditate, patiuntur divelli, ut ab invicem distractæ divulsionibus tandem repetitis dissiliant. Cum hac solidorum abrasione inquinatur chylus ab acri menstruo, & a salino acri fluidorum crasi eliquantur sanguinis humores, qui succo acriori quoque restaurari, dum ad intestina uberiori confluxu propelluntur, ea acrius convellunt, & irritant, ut illi perperam lacessiti in validiorem, frequentioremque expulsionis motum concitentur, unde suæ molis, ac figuræ momento humor ille, sive ventriculi, sive alium viscerum superabit vim constrictionis intestinorum, cum eorundem resistentia ipsi superanda, quæ dependet a flexione tortuosa, & eorundem longitudine minor sit irritantis stimuli, & vis illa, quæ a diaphragmate in intestinis ventriculo alligatis, & musculis abdominis continuo viget, nitetur majori pressione contra intestinorum resistentiam, & tanto facilius, si erit tam acris, adeoque tanto impetu nitetur, ut momento suæ molis intestina distrahere possit, atque dilatare, quod cum fiat deorsum, alvi fluxus continget.

In curatione felici hujus salivæ in id nitendum maxime, ut salsa acrimonia in serosa sanguinis parte delitescens non exasperetur catharticis validioribus: sed incipiendo a blando, ac lenienti pharmaco transitus fiat ad attenuantia, desinendi causa in specificorum maxima copia liquidorum lenium facile meabilium antiscorbuticorum, simulque lenem promovendo sudorem. Hinc liquet cur serum lactis, lac ebutyratum, pthisana diluens blande solvens, humectans huic morbo opem non raro egregiam præstent. Hac ratione correctioni seri salivalis per sassosrassata, thymum, citratum, acidos succos horæi maturos, rad. elenii, corticem citri, granatorum, limonum, aurantiorum, acetosam, acetosellam, specificis operam dantibus juvamen salsedini certo allaturos crediderim. Præter jam memorata salsæ salivæ ratione conducentia addenda insuper, quæ salis humoribus prodesse docet experientia, ut pillulæ de cynoglossa, gummi tragacanthum, thus masculum: & lapis, ut sensim corrigantur peccantes humores, & subinde producendos evertant.

ARTICULUS V.

De Salivæ amaritudine.

INtimus salivæ amaritiei mechanismus exoritur a certa proportione, certoque nexu ipsius miscibilium, quorum salino acres, & urinoso-volatiles moleculæ motu rotationis, & permixtionis agitatæ, dum in oleoso sulphureas impingunt, sui impetus velocitatem, & directionis nisum deperdunt, ut salium devolutæ moleculæ oleosi corporis particulis occurrentes ab hisce irretitæ refrangantur; unde hebetata salium angulorum acutie, & cuspidibus eorundem inflexis modificantur salinæ substantiæ, quæ non nihil resinosis, asperis, hamulatis aculeis, furcatisque acuminibus gustus nervos divellendo, & sensorium non alte, sed superficie tenus fodiendo, in salivali liquore solutæ in linguæ papillas ideam amaritudinis imprimunt.

Massa sanguinea scoriis sulphureo-oleosarum partium inquinata, & adustis salium recrementis turgida fluidorum crasim sensim subvertens, cacochymiam biliosam inducit, cujus salinæ acrimoniæ corpuscula terreo-acidis particulis infricta, ita costionis vim, & directionis momentum in fibris commutant, ut ad acinos hepatis glandulosos non coercita, sanguinis motu abripiantur in alibiles, & excrementitios succos, qui a partibus salinis non fluentibus per suos canaliculos separati turmatim in glandulas avolant, ubi aquejs commixtæ in saliva amarorem deponunt. Hinc regio morbo marcescentes sapore amaro sæpe falluntur; acrius enim ab incuneatis in nervorum linguæ papillis salium inflexis, furcatisque aculeis, etiamsi a mellitis demulcerentur nervei funguli, jucundique salium oblinientium delectatione afficerentur fibrillæ, diversus tamen non perciperetur sapor, sed suavia papillas impellendo excitarent infixi salis impressionis impetus, quibus eodem in nervis remanente memore ex amarulentis concepto, omne

omne dulce linguam quoque blande demulcens equidem amaresceret.

Quod si hepatis laxata fibrarum crispatione, reseratis ductibus, & perviis glandularum ejusdem folliculis adhuc occurrat salivæ amarities, opinari ducor, particulas sulphureas, & salino fixas enormiter exaltatas in cruoris massa uberius, ac citius in bilem facessere, quam quæ per tubulos felis secerni, aut ab ipsis eliminari queat. Dum cor validius, atque frequentius contrahitur aucto solidorum nisu augetur sanguinis impetus per vasa naturali major, adeoque a celeriori liquidorum motu ad latera nitentium particularum cohærentia dimovetur, & nisuum directione commoti salini cunei intra nexus sanguinis tenuiora coercita salia excluduntur, ex quibus imminuta vi resistentiorum in sanguinis cohæsione, particul[illegible] sulphureis conjunctæ intra se invicem [illegible]gitant, nituntur que, ut in partes minutas deciduæ ad summam mobilitatem evehantur, atque in poros, & meatus, per quos erumpere possit, ubique novos appellant. Igitur bilis a glandulosis jecoris, ob adauctum sui impetus momentum haud coercita, angustiis, a sanguine cum sero ubique decidet, cum quo ad glandulas oris delata erumpenti salivæ tincturam amaram imprimet. Hac de causa in febribus ratione caloris, & motus magis agitantis, fit, ut partes subtilissimæ, & summe mobiles vagentur libere per corpus sanguinis; quæ non cohibitæ a partibus humidis suo fræno destituuntur, & nisum quemlibet vehementiorem exerentes, citiorem, acrioremque reddunt sanguinem. Posita autem hac fluidorum labe sanguis nactus bilioso acrem indolem, ubi recrementa salium, ac adustorum sulphurum uberius expandens, serum saturabit sensim bilis sapore, quæ in ventriculum repens sursum ascendet per superficiem œsophagi; vel cum sero in glandulis cumulata in oris cavum decidet, inficietque amaro linguæ papillas.

Diutius detenta fluida in salium efferatione per tantum temporis spatium, quantum satis est, ut plurimum salis in sanguine eliquetur, alia aëri æstuanti, ac præfervido inde associata a partibus aqueis sejunguntur, a quibus, cum non temperetur eorum impetus, erit sanguis universus in suas partes siccas, & salino fixas, atque mobiles maxime solutus, a quo cum exprimantur salia, & continuo solvantur, non poterit a canaliculorum superficie non abripi, & in naturale liquidum redigi, ut evadat tam fluxilis, tam cohærens, ut pedetentim per vasa circumfluens uberiori amaritudinis penu non elaboretur.

Dum particulæ salivæ amaricantes linguæ poros subeunt undequaque nervorum fungulos continuo lacessentes, ita tenduntur irritatæ nerveæ fibrillæ, ut quicquid particularum e cibis latici salivali elicitur, suum nequeat genuinum pandere saporem, sed potus, cibique omnes amarore ingrato inquinari creduntur, unde satiscens gustus falso deceptus amaro dulce exhorret. Hoc sapore infecta saliva in ventriculum defluit, ubi in liquore gastrico exundans molestia afficit ventriculi tunicas, quarum fibrillæ ab acri, & erodente humore sese intrudente in membranarum poros intensius confossæ divelluntur. Igitur excitato sensu erosionis, & punctionis dolor stomachi, & cardialgia.

Sit insuper humor ita vitiatus, ut continuo fibras pungendo cogat spiritus, impetum, & nisum majorem in emissaria nervorum intra villos musculi ventriculi constrictiones exerere, ut ab ipsis in perpetua contractione detentus constrictor musculus convelli patiatur, quo statim singultus enormis producetur. Si vero amarities visciditati associetur, & absumetur humiditas quoscunque villos humectans, producetur lentor ad arterias, glandularum salivalium obstruens emissaria, a quo impedita saliva, ne libere fluat per suos canaliculos, proveniet necessario linguæ siccitas, cujus superficies a fixo, & sicco sanguine hærente ad linguæ canalium extremitates, in lividum colorem abeunte, sensim infecta colore illo, altius in linguæ fibris repente in nigrum facessere poterit. At vero traducto bilis lentore, & viscida ejusdem amurca intra ventriculum, partes ejus acriores per œsophagi superficiem repentes non solum palatum, sed & linguam suo amarore, suisque coloribus inficient. Verum per affluxum biliosi succi in motum contractivum excitabitur ventriculus qui in valida corrugatione detentus a vellicante, etsi minoris quantitatis erodente liquido, cum non possit superare propter adhæsionem mucidæ bilis ad membranas resistentiam contractarum tunicarum, spasmo dolorifico corripietur: ob quam affectionem intensius vexato dabitur ciborum aversatio cum nausea, quæ mutabitur in vomitum, si humor copiosior fuerit, & in totam cavitatem ventriculi uberius derivabitur.

Se-

Sedulo perpensa natura bilis, ejusdemque commixtione cum saliva, observandum maxime, si salivæ amarities ex amurcosa bile, viscida, inerti circa Jecur impacta, occlusis hepatis glandulis, sensimque affusa sanguini producatur. Tunc huic indicationi satisfaciunt aperitiva stimulantia, quæ figura, partium mobilitate vasculorum fibrillis impacta vim eorundem contractilem augendo, succos stagnantes dimovent. Inter hæc eminent salino volatilia oleosa, & aromatica, uti plantæ omnes, quæ sale alkalina, oleosoque aromatico abundant: inde tartarea omnia, quibus accedunt alkalina salina lixiviosa, vel composita, vel naturalia, uti salia essentialia acrium plantarum. Quod si amarities a bilis copia exoriatur, quæ simul acredine peccet, præstantissima erunt, quæ bilem imminuunt, & acredinem temperant: ut decocta ex amaris hepaticis frigidioribus rad. gram. rusci asparagi, cichoreæ, fragariæ, foliorum taraxaci, fumariæ, agrimoniæ sem. alkekengi, additis salibus essentialibus plantarum, acerosæ, chichorei, agrimoniæ &c. exinde tollatur bilis copia a ramis ductibusque hepaticis per emetica antimonialia. Si bilis potentius ad os elevetur ob sui volatilitatem auctam, ob copiosiores spiritus volatiles ipsi admixtos, amaritiem ejusdem corrigunt acida tartarea, spiritus minerales acidi dulcificati; inde alkalica terreo-fixa absorbentia, ut e. c. ebur sine igne, coralia rubra, margaritæ, oculi cancr. antimon. diaph. bezoart. mineral. bezoar. martiale. In hoc censu reponuntur acida austera, ut pruna sylvestria, succus berberum, granatorum, aquosa quævis diluentia, emulsiones e seminibus frigidis, salina, ut est sal gemmæ, marinus, nitrosus; quod inde totum perficitur alimentis potibusque cito acescentibus, quorum ope sal amarescentis salivæ volatile magis reprimitur, & paulatim emendatur.

ARTICULUS VI.

De Salivæ Dulcedine.

SAlivæ dulcedinem constituunt globulosa corpuscula molliter acuminata, ex oleosis flexibilibus moleculis acido acribus salium particulis inter se mutuo agentibus, quæ a determinata partium coordinatione resultantes, ac refracto salium nisu se invicem attemperantium exortæ, peculiari inter se combinatione in aqueis insipidisque corpusculis dissolvuntur; quorum salium asperitates sola particularum collisione nulla edulcorantis cujuspiam facta additione ad sphæram accedentes fere omnem acrimoniam exuunt. Hæ enim salivari liquore commixtæ fibrillas linguæ impingentes molliter nervorum papillas titillando oleosis salibus succulentam grati, suavisque saporis substantiam organo gustus exhibent. Non secus ac testante Boyle de Mechanica saporum ex insipido corpore, summeque corrosivo substantia dulcis elicitur. Selectum enim minium si purificatæ aquæ forti, aut spiritu nitri affundantur, donec in se mutuo calore agentibus, requisita metalli portio dissoluta fuerit, menstruum instar sachari dulce suppeditabit.

Chylus itaque pluribus refertus particulis salino-acidiusculis, oleosis tamen quibusdam, & mucilaginosis involutus in sanguinem ab aqueis dissolvitur, jugiterque irrepens ob partium ramosarum intra viscosas unionem, substantiam congrue mollem, æquabilemque salis, ac sulphuris gustui exhibens linguam quodammodo oblinit, ejusque partes blando tractu præterfluens leni titillatione afficit, lenique affrictu sensorium titillat, ut exinde resolutis per sensoriis nervos in molles aculeos particulis antea implexis jucundus voluptatis sensus excitetur. Hæc euchymi succi substantia a motu cordis ita exagitatur, ut longiori inter partes sanguinis attritu, & valido ad vasorum latera per repetitos circuitus allisu naturale ejusdem gluten perperam eliquetur, a quo turpiter fuso collabentes partes non inflantur. Succus iste primum sanguinis rudimentum in minutiores particulas divisus relinquit flaccidorum villorum cava, in quorum facculis diutius detineri non potest. Hinc ratione minimæ molis, & tam paucas inter illius componentia cohæsiones oleosæ chyli partes fluido eo consusæ ad tantam solutionem rediguntur, ut eodem impetus momento non major resistentia paretur a partibus chyli gelatinosis, quam a particulis aquæ, non erunt majoris molis, nec minoris, aut majoris momenti, ut ad glandulas salivales simul urgeri non possint. Quoties igitur sanguis aqueis chyli moleculis plurimum scatens, aut non poterit extendere vasorum lateralium sacculos, aut a distenso sacculo vi fibrarum compressus in venarum oscula rapi, urgebitur quidem tanto impetu, ut possit ferri ad inflandos sacculos; At cum ma-

major sit circulantis sanguinis impetus, quam nisus minimarum particularum componentium in cava fibrarum nitentium, particulæ illæ habebunt eam diametrum, quo ad villorum poros permeandum requiritur: sed ulterius circulantes eo usque dividentur, quousque impedito in solidis partibus irroratu, cum sanguine refluentes a salivali menstruo possint absorberi, ut suavioribus corpusculis, seroque innatantibus turgidula saliva dulcedine nauseosa corripiatur. Quod si fluor lactescens ob particulas diversæ gravitatis, ac potentiæ fluido universali confusus, & vertiginoso motu exagitatus, nullam sui patiatur mutationem, sed per universum corpus diffusus ostiola tubulorum salivæ inveniat plus justo patentia (antequam particulas nutritias partibus cunctis attulerit, cunctaque viscerum fermenta, atque utiles humores reparavit) per ipsa confertim effluet. Laxatis enim tubolorum fibrillis ob naturalem tensionem, & villorum tonum collabentem, corruunt fibræ folliculorum salivalium circulares, quæ cum repellere non valeant impetum impingentis fluidi, & in pervios glandularum poros erumpenti chylo contraniti, aqueus humor cum volatilibus salibus, atque oleis tenuioribus cum paucis acidis, ac terreis implicatus in salivam mutabitur.

Inter causas externas hic occurrunt potus, cibique errores, qui cum plurimi præcesserint, quales certo sint, non est operæ pretium determinare. Aliquando febre tertiana laborantes dulcedine admodum fastidiosa afficiuntur, a succis primarum viarum depravatis exorta, quod Bortichius in ephemer. Nat. cur. in muliere post febrem quartanam tertiana correpta observavit.

A dulcibus salivæ particulis flexibilibus nerveas linguæ papillas blande titillantibus non solum leni spirituum animalium motu dulcedinis idea in anima excitatur, ut omnia ingesta dulci sapore prædita reddantur: sed ab iisdem acido acribus refractis, ac remissis salivæ corpusculis jugiter in ventriculum deglutitis, atque a reliquarum particularum conjugio liberatis nervorum fibrillæ molestis vellicationibus afficiuntur, ut a stimulo irritativo contractionem sui convulsivam patientibus nausea corripiatur æger. Et cum intima ventriculi superficies obducta sit glandulis, in quibus secernitur humor salivæ similis, qui ejus tunicis inhærens, dilabens, sensimque repens easdem quodammodo convellendo producet sensum summo cum fastidio, quod propter paucitatem, & inertiam spirituum in angorem stomachi mutabitur.

Gastricæ hujusce lymphæ molli, & flebili molecularum contextu combinatæ digestivas vires facile eludent alimentorum resistentiæ, quorum cohærentes particulæ intra ciborum nexum coercitæ retuso menstruo reluctantur, & inertes solventis cuneos hebetant; unde non dimotis ipsius solubilis particulis, nec alimentorum compage intestino motu resoluta, eorundem concoctio imminuitur, atque depravatur. Cum autem ciborum in stomacho incoacta dissolutio sit ad chyli elaborationem ordinata, clare patet, si alimenta non fuerint satis in ventriculo dissoluta, ab iisdem non posse elici particulas seroso gelatinosas, quæ in chylosam substantiam mutentur. Quoniam vero supra sulphura salibus prædominio potitis liquores prius dulces fiunt acidi, ut Piso in Brasilia observavit, succum, ex quo sacharum concrescit, a plantis elicitum intra breve tempus acescere, ne miraberis si in hac chyli morbosa dyscrasia cum acido motuum turbinationis, atque ebullitionis dulcia, & sacharina ineuntia dolorosas in lateribus cieant commotiones, appetitum compescant, ructus nidorosos excitent, ac flatulentias.

Hanc dulcedinem salivæ nauseosam corrigent in primis acida, subinde amara. Quoniam sive extrinsecus ab aëre, sive intrinsecus a motu certus caloris gradus certaque internarum partium salivalium constitutio exoritur, quæ varia ac imperceptibili transcursione eadem mutuo sibi allidens tenuior, mollior, minus rigida, atque magis quam prius congrua sit corpusculis salivalibus imprimitur ille motus, a quo non acriter, sed blanda, lenique titillatione afficitur gustus organum. Hoc ex eo conjicere licet, quod tales vegetabilium salibus asperiores aciem suam, atque saporis acrimoniam sola particularum collisione exuentes, in substantiam mitem gustui gratam pene dixerim reducuntur. Quod autem ab acidis, & amaris elicita corpuscula chylum congruentia, tenaciorem, quam prædicta dulcia corpora solent, linguæ saporem imprimant, mirum nemini videri poterit, qui advertere voluerit, quousque sola constitutionis mutatione, mutuoque partium inter se conflictu dulcis corporis particulæ, ab amaris, & acidis corpusculis penetrentur. Acuentur enim corpuscula dulcia, & compositum saliva-

livare mutabunt. Hinc acido salsa, ut tartarea, vitriolata, elixir proprietatis saporem ingratum, & nauseam dulcedinis emendant.

ARTICULUS VII.

De saliva præter naturam. Prout habet rationem remedii, ac motus critici in morbis.

NOn aliunde Medicorum impatientia tam aperte cæcutit, quam ab attenta motus critici lædentium, & juvantium speculatione neglecta, aut ambiguitatum obscuritate latitante, minimorum quoque exactissima perquisitione non æquissima lance perpensa. Quisquis enim artem faciens absque sedula remediorum, & motus naturæ contemplatione peritus, est furibundus, atque cum ense cæcus in hostem gladiator, qui in minutiis cespitans, veluti spretis insolitæ flammæ scintillis, incaute suæ famæ prospiciens, magnum, tam ad ægri salutis jacturam, quam nominis Medici ruinam sæpe excitat incendium, quod miserrime serpens medentibus inscitiæ notam quotidie inurit. Hinc in hac longa remediorum cognitionis experientia superbire senes, ingenio, & perspicacia æmulari juvenes juxta meum in magnam admirationem ita rapit ingenium, ut tanta nostri sæculi felicitate in hac arte quandoque oculatum tyronem (qui variis mathematices præceptis, utpote statices, hydrostatices circa structuram animati corporis recte philosophans, humanum corpus in structura æque, ac in effectibus a tali structura pendentibus numero, pondere, & mensura rimatur) valere credam, quam magistrum non curantem, qui dum insolita naturæ tentamina observat, indebitis remediis statum, rectosque naturæ motus perturbat. Hujus inquisitionis severitatem dum per ratiocinia attingere non possumus, a tali expulsione morborum allevationem, vel eorundem recrudescentiam religiose observare debemus, ut ab illo motu non divertatur natura, aut removeatur, ut exinde præcepta ad exornandam praxim eruamus. Cæcutiente igitur in arduis morbis ratione, conatus naturæ utcunque fuerint detegendi, nullisque inanium speculationum fucis adulteratæ menti proponendi ut olim Asclepiadorum more eleganter sine coloribus pingentium, quicquid obscurioris morborum causæ inest, percertam, constantemque morborum crisim felicius eruatur. Medentes itaque plus quam par est in theoriarum elucubrationibus luxuriantes indigestis cogitationibus sapient, nisi diuturnæ insolitæ criseos contemplationi in exercenda praxi omnino se commiserint. Morbi enim absconditum quid sunt, sive ut Hippocrates, *divinum quid in morbis inest*, suasque causas modis tam reconditis & ab humana mente adeo remotis involvunt, ut difficile sit quidquam in illis investigare, nisi attenta, & nunquam intermissa circa morborum judicationem adhibeatur observatio, in qua si consenesceret Medicus prognosticandi disciplinam observando acquisitam, apprime calleret. Quare summopere mihi arridet in morbos illos, qui per salivationem judicantur, detegendos, laborem impendere, ut inde post sedulam accidentium contemplationem ad rationalem disciplinam reducantur. Natura enim, quæ est omnium morborum vera medicatrix, pro sanguinis despumatione, & effœti humoris evacuatione salivationem seligit, & uliginosas exuvies ad has glandularum salivalium syrtes nonnunquam deponit. Ita febrem ardentem naturali phtyalismo profligatam exhibet Guer. Rolfinckius ord. med. lib. 3. Vertiginem salivatione sponte orta solutam observavit Nicholaus de Blegni zod. Med. Gal. annot. 1. Salivationem naturalem in phthysi salutarem observavit D. Joannes Paulus Vulfflain Archiater Cæsareus, & Academiæ naturalis Curio, ephemer. diligentissimus in dec. 2. anno 1. miscel. nat. cur. observat. 122. & scabiem fœdam in milite oborta salivatione nullo alio præsidio adscito sanatam cum D. Hieronymo Baruffaldo notavit Joseph Lanzonus Sylvius Deleboe: *Contingit, ait, quidem aliquando licet rarius salivatio sponte, quod in hisce regionibus factum observavi, & quidem cum notabili ægrorum commodo, & liberatione a morbis chronicis a pituita semper pendentibus*. Sydenhamius in febre continua annorum 1667. ait: *Pthyalismus quandoque copiosus sub finem accedebat, si nempe nulla insignior præcesserat evacuatio, atque ægro julapia refrigerantia imperata fuerant, quo quidem si nec evacuationibus, nec usu medicamentorum calidorum fuerit interceptus, morbus ultra spem omnem fugam sibi quærebat*. Nobis sæpe mulierem Hystericam spasmodicis affectibus passim recrudescentibus forti suborta salivatione prompte relevatam, observasse.

Hic salivationis spontaneæ motus optime ces-

cessit in horum morborum curatione, ad quam quidem aptus natus præ ceteris mihi videtur, cum ægris noctu, diuque miserrime per annos excruciatis levamen attulerit. Natura peculiari quadam lege morborum causas evellit, nisi Medicus intempestivo, ac stulto remediorum usu criticos conatus turbaverit. Sic subdit laudatus Sydenhammius: *Jam vero, ut supra monuimus, febris hujus solutio ut etiam variolarum (quæ, soror ejus germana merito audiunt) per salivationem non raro fiebat, quæ quidem nunquam non salutaris fuit, ita ut eadem liberalius prodeunte tam maculas revera purpureas, quam febrem ipsam evanescere oculis viderim meis. Oborta itque salivatione nulla omnino evacuatio convenit, neque quæ vena pertusa, nec injecto quæ fit enemate; cum ab utraque periculum sit ne humor alio divertatur. At serum lactis, atque alia refrigerandi vi pollentia necessariam in salivatione elicienda operam navabunt, ut contra cardiaca, & quæcunque alia calefaciebant materiem inspissando, ejusdem eductioni officiebant.*

Nec mirum sit ægros ab effectibus chronicis salivatione spontanea feliciter evadere, si diuturni morbi a sero acri salsuginoso, salso acido, salso muriatico, fixo volatili glutinoso, in massa sanguinis redundante plerunque excitantur. Sanguinis salibus turgescens ad salivæ glandulas dum copiosius impingit, a sero sensim adventante, & a sanguine perpetim urgente distenduntur. Cum enim novus serosus latex ad dilatandos glandularum folliculos, in quos nititur, pervenerit, cum liquore in illis jam contento commixtus vim supra expansarum fibrarum connisus, facile exerit, adeoque nullo glandularum salivæ orificio, caruncdemque fibrarum fasciculo cohibitus sese in fluoris motum vindicat, cæterarumque fibrarum jugo excusso in os indesinenter erumpit, & humores serosi acres, nunc fluidiores, nunc tenaciores cum ægrotantium commodo ex ore fluunt, exciduntque.

ARTICULUS VIII.

De saliva ut signum.

NUllus fere morbus ægrotos inopinato perimet, si sedula salivæ observatio, & attenta linguæ inspectio, utpote, quæ lymphæ, sanguinisque statum certius ostendit, & morbos occultos, eorundemque difficilem solutionem denotat, medentes consulat, quos per salivam diligenter singulorum morborum naturam expendentes, tantoque signo praxim locupletantes, nullus falsitatis, aut ignorantiæ accusabit, nisi qui artem prognosticandi deridens, hanc incertam medicinam pronunciet, quo fit ut impetu animi de hac differens ingenio suo, & inutilibus commentationibus magis addictus, quam naturæ monitis innixus, Hippocraticæ sectæ criticos, & coctionis leges adamussim speculanti, quæ tantopere viguit, ruinas adstruat, & etiamnum calumniis proscindat. Quamobrem ne medentes ignominia obruat, eventum morbi prænotionem Medicis maxime opportunam fore arbitror, ut si homo aliquo pernicioso morbi turbine forte conjiciatur, a Medico naturæ vaticinio instructo procul prospiciatur; & ut hujus artis nauticæ peritissimus scopulorum, & syrtum prævisor, ventorumque, cœlique aspectus observator futura cognoscat, ne nova inopinato ingruente tempestate opus improviso ruina quatiatur. Ut igitur ad praxim nos via stabili exornandam dirigamur, impavidique reddamur in præsagiendo morborum eventu, ne aliquis contra medentes cæcus imperitorum impetus fiat, per longos, & patientes experimentorum decursus, & juxta veterum monumenta prognosis instituatur, quibus ad exitium ægrum tendere, vel ad salutem prævidentes Medicorum existimationi consulere videbimur, nec de futuro damno inculpabimur; unde medicinæ parens Hippocrates lib. prænot. hæc habet: *Cum etiamsi divinum quidpiam nobis insit, hujus quoque prævidentiam perdiscere. Sic enim optimo jure & admirabilem, & bonum se præstabit Medicus: Quos enim superstites fore cognoverit, eos rectius quoque servabit, utpote ex multo tempore singula consuete perpendens. Itaque morituros, victurosque præsentiens, atque denuntians omnem prorsus columniam vitabit.*

Idcirco ut morborum eventus ex saliva nobis innotescat, Hippocratica observata nobis experimentorum additamentis confirmata perquirere licet, quibus occasionem præbet in observatis Hippocratis moriendi cupiditas, & inde dolorem capitis primo experientia consulendi, quem levari a sputo crasso, & non olenti in Coac. prænot. docet, ut ubi ait Hippocrates: *Capitis dolorem solvunt sputa crassa, & non olentia.* Quoniam decubitus cujuscunque humoris tenacioris, lenti, motus crassi, frigidi ad membranas cerebri, sive pericranium, tan-

ti est nisus, ut membranæ, & nervorum fibrillæ ita comprimantur, urgeanturque, quousque in hac positione sisti absque majori fibrarum divulsione non possint, neque compressi villi contrahi, nisi per copiosiorem spirituum influxum compressionem illam superantium, nec spiritus per compressos nervorum tubulos fluere possunt, nisi violento, & majori nisu in motum rapiantur, quorum motiones a pressionibus provenientes, augeat tremorem in fibris momenti plus æquo majoris, a quo dissilientibus quaquaversum villis majori cum impetu cerebrum concutientibus, derivatur dolor. Ab hac doloris vexatione liberatur æger, si humor summæ inertiæ in partibus minimæ pressionis consistens, vel villos cerebri comprimens, in sanguinem trajiciatur, qui per sanguinis circuitum tandem producitur ad salivæ glandulas ex venis in arterias, ac demum per has in glandulas derivatus. Igitur si copia humoris in salivales glandulas e cerebro trajecti sit crassa, & suis partibus maxime cohærens, diffluet a capite doloris materies, adeoque levabitur dolor. In quibus enim sputum olet, cum id quod intus remanet putrefieri valet, fere sphacellari, vel saltem corpus occulte infici portendat, suspensam semper attingit bonitatem, nec remittitur. Pro hujus textus coronide inquit Hippocrates de morbis acutis: *Si e naribus effluxerit sanguis, solvitur ægritudo, atque si sudores supervenerint judicatorii cum urinis albis crassisque, & lenibus subsistentiis, & abscessus aliquis factus fuerit; verum si absque his solvatur, revertetur ægritudo vel coxa, vel crux dolebit, expuetque crassa, si sanus est futurus.* Cum in morbo acuto humores nimia effervescentia commoti, torpidi, aut parum mobiles per vasa nituntur, cave ne stulto, ac intempestivo purgantium, & diaphoreticorum usu motus naturæ divertas, in quibus si quiesces, paulatim relaxato solidorum tono, orietur laxitas debita in humorum fluentium compage, quibus mutato inter fluidorum impulsum, & solidorum pressionem inæquali æquilibrio, liquida hinc illinc, quo debent, excurrunt, celeritate fibris proportionata, circum quas dum pererrant, nituntur in arteriolas quaquaversum. Unde si occurrant vasculis capillaribus narium tenuiorum, vel a membranarum porulis colligantur, aut ad glandulas urinæ, sudoris ita impingant, ut sustinere impetum illum non possint, in forma sanguinis, aut aliorum crassamentorum secernuntur, indeque morbus perfecte tolli aut subigi poterit. Verum si absque hisce solvatur, quia videtur potius sopita quam resoluta causa morbifica, protinus *revertetur ægritudo, vel coxa, vel crus dolebit*, & tunc si evadat æger, & sanus sit futurus, *expuet crassa*, cum juxta Hippocr. de morb. *signum concoctionis sit crassities in urinis, in egestionibus, in sputo, & in pure.*

De sputo autem hinc maxime soliciti sumus, quoniam humores mille modis, & gradibus virium inter se miscentur, unde diversitas accidentium in morbis a diversa permixtione humorum exorta non semper idem indicat. Hujus salivæ proventus in mentis torpore occurrens cum a maxime flaccidis, & concidentibus glandularum villis cohibeatur, ita ut per membranarum mollitiem fluere possit quantum seri opus est ad generationem salivæ naturali quantitate majorem, fieri non potest, ut solidæ nervorum partes ad mollitiem naturali majorem redactæ in undas veniant sensibus excitandis necessarias: hinc lethargus, cujus signa describit Hippocrates lib. 2. de morb. *Tussis oboritur, & salivam spuit multam, ac liquidam, & nugas garrit, & ubi nugari desierit, dormit.* Ex lethargico autem salivam multam spuente tam aperte patet humorum frigidorum collectionem esse veri lethargi causam, ut nihil sit opus in causarum examine ulterius immorari, eoque magis quod si quid esset explicatu difficile, facile ipsius necessitas ex Hippocrat. lib. 3. de morb. curam tradente explicatur, dum ait: *Ut plurimum spuat, & calefiat, & a vino abstineat.* Cum autem partes flaccidæ, quæ particulis suis minus cohærent, quam in naturali statu, cedant per minima, & vix restituantur propter mollitiem, quæ a crasso lentore cerebri glandulas infarciente provenit, si forte contingat, ut moleculæ salivæ, quæ fibræ nimio saturatæ mollitiem acquirunt, cum sanguine ita fluere incipiant, ut confertim separentur in glandulas, dura, piaque mater elaterem prius relaxatum acquirens remorantis fluidi resistentiam superat; qua ratione intensius crispatisque fibris oscillatio villorum cordis, meningum, pressionibus æquilibrata sanguinem æquali motu in gyrum propellit, unde salivæ fluxus lethargo superveniens afferet spem salutis.

Ut vero ob salivæ copiam caput infarcientis evadit homo lethargicus, ita dum exic-

exsiccatur, in ferox delirium rapitur, quod fassus est Hippocr. in prædit. *Linguæ asperæ, & resiccatæ phreneticæ sunt*. Quoniam in phrenitide ab humoribus solutis in calorem abeuntibus excitata sanguis toto impetu jactus per universum corpus celerrime rapitur. Ex illa partium minimarum attritione exuberans calor, absumat quicquid humidi inter duas quasque sanguinis particulas continetur, non affluere permittit illud liquidum ad glandulas, quod cæteroquin a partibus humidis non disjunctum continuo impelleret, adeoque destiturum suæ limphæ vehiculo urat oportet villos linguæ, cujus tiliæ adusto sanguine combustæ summe arescunt. Per calorem autem resiccatis linguæ papillis earum vili in superficiem assurgentes penuria humidi invicem sejuncti instar cunei digitos feriunt: Hinc arescet lingua, si phrenitis orietur.

Capitis morbis succedit faucium inflammatio, quæ in Hippocrat. lib. 2. de morb. habetur: *Febris, & dolor concipit, & fauces inflammantur, itemque maxillæ, & salivam deglutire non potest, spuit autem crassam, ac multam, & difficulter loquitur*. Quoniam in angina humorum copia ad fauces ita subsistit in canalibus suis, ut minus vivide in fluxum acta, vel arteriolas distrahat, vel e canalibus in interstitia derivata vasa infarciat, in quæ depluit, adeo exundat in glandulis ad summum œsophagi positis, aut laryngi proximis, ut ad quem cum hient glandularum ductus in os ducentes, materia quælibet salivæ ad lacunas glandulosas perducta, ibidemque pressa per impetum sanguinis superfluentis exprimatur: & quia ratione pressionis, & humorum copia musculus ad basim linguæ, crassis, lentisque humoribus obrutus plane pervertitur, æquo flaccidior nervus erit, adeoque ita concidet, ut prohibeatur linguæ motus, unde *spuet crassam, & difficulter loquitur. Sputa autem viscosa, crassa, valde alba, quæ violenter educuntur, mala sunt*, inquit, Hippocrat. in Coac. prænot. Si igitur obex inflammationis, quo impeditur, & retardatur motus sanguinis per arterias, sit tantus, ut per continuum sanguinis affluxum a minimis canaliculis tenuior pars subsistentis liquidi exprimatur, vel in motum ducatur, remanebit siccitas, quæ coget villos, ut humoribus affluentibus non cedant, eoque magis lentor cum siccitate conjunctus fiet minus ad motum facilis, qui connitentibus fibris subsistere cogetur frustra nitens in fluxum agi; per continuam autem, & validam fibrarum oscillationem toto impetu exprimetur crassior, & viscosa saliva, quæ violenter educta, cum ostendat fibram non laxari, humores non concoqui, mali ominis esse videbitur.

Quanti fecit Hippocrates, ut in angina saliva fluat, apparet in 2. de morb. ubi ait: *Si saliva supprimatur myrti ramulum complanatum sumito, & tenera ipsius summa parte incurvata, & molli lana obvoluta in fauces immissa salivam expurgato*. Si materia salivalis ex suis canalibus in glandularum cavitates derivata adeo villos glandulosos infarciat, ut humores retro urgentes ad fauces subsistere cogantur; adeo præ humorum copia tendentur villi, ut per continuam, & validam distensionem jugiter in distractione persistentes inepti expulsioni ejus materiæ reddantur; natura propter copiam ejus non valet ipsam totam secernere intra illud temporis spatium, quo ex fluido sanguineo eandem recipit angina velocitate minori instructo, quæ si confertim proliciatur a myrti ramulis, statim deplentur vasa, quorum fibræ nimio fluido eas distendente depletæ, ita assidua motus exercitatione roborantur, crispantur, ut per fortissimam illarum fibrarum constitutionem majori velocitate, ac impetu excurrat sanguis, subsistentes ad fauces moleculæ, vel ad contactum fibrarum circulantes, tardiorique gradu progredientes ad solidi leges recipiendas ulterius aptæ pressionibus subjiciuntur, & a vivido fibrarum elatere, ac proinde potentiori resistentia fluidi impellendi vi, hinc inde exprimuntur: ex quo Hippocratis consilium ex voto succedit. Deficiente autem ex toto saliva in angina summa pernicies est, de qua Hippocrat. lib. 3. de morb. vulgaribus ægrot. 7. ait: *Illius anginosæ, quæ apud Britonem ajebat primum a lingua cepit vox esse obscura, lingua rubens desiccata erat primo die, horrida incaluit, tertio rigor febris acutæ: tumor colli, & pectoris ex utraque parte, subruber durus, extremitates frigidæ, & lividæ, devorare non valebat dejectiones, & urinæ substiterunt, quarto cuncta exacerbata sunt, quinto periit*. Hæc fœminæ apud Britonem agentis genuina faucium inflammatio fuit, & fortis, in qua a sanguine nitente propter obstructionem ad fauces erubuit lingua, quæ magis sicco per vim caloris proxime ad fauces hærente lentore liquidiores salivæ partes absumente desiccabatur, in qua quoniam

riam a ficcitate fibrarum, aut per solam compressionem nervorum, tum obstructionem vasculorum, qui ad linguæ basim ducuntur, poterat impediri, aut tolli motus ipsius linguæ; adeoque, *primum a lingua cepit vox esse obscura*. Penuria igitur salivalis laticis desiccata lingua, humor calidus, & valde acris cumulabatur intime intra collum, qui ad interiora æque, ac ad exteriora excrescens ita comprimere potuit arterias carotides, & urgere canales faucium, ut intra ipsos subsistente sanguine, & deorsum repercusso extuberaret *tumor pectoris* ex utraque parte *subruber durus*, qui pulmonum fistulam comprimens excursum aëris ita prohibere potuit, ut respirationis via occlusa *spiritus sublimis* educeretur. Unde defectu motus sanguinis in refrigeratis extremitatibus, & quiete ejus livescentibus, cum quarto cuncta exacerbata fuissent, quinto periit.

In raucedine sputa viscosa salsuginosa mala subdit Hippocrat. in Coac. prænot. quoniam intima tunica asperæ arteriæ confertissima est glandulis, quæ subviscidum quoddam, & mucilaginosum perpetim affundentes, adeoque in cavitatem ejus derivantes jugiter fistulam pulmonariam lubricantes emolliunt: si igitur copia humoris e vasculis sanguinis in glandulas trajecti fit tanta, ut tracheam, & glandulas omnes inundet, atque suis partibus maxime cohærens difficile diffluat, ut ipsas multo magis afficiat: debitus lymphæ proventus asperam arteriam humectantis non solum intercipietur, verum relaxabitur, vel constringetur tunica glandulosa, & partes glandulosæ circa superiora asperæ arteriæ sitæ magis intumescent: Hinc fiet defluxio in vasciculis pulmonum, unde raucedo, quam excipient sputa viscosa a lympha magis compacta, & in glandulis stagnante, inde salsuginosa ab acri humore, & solutis salibus exorta.

Cum autem glandulæ asperæ arteriæ sint maxime molles, & ab hujusmodi humoribus vellicabiles, atque solubiles, facile irrepet tabes, si salium soluta compages cum lentore combinata in vesiculas pulmonares diffluens pro diverso acrimoniæ gradu partes solidiores pulmonum corruperit, *unde sputa viscosa, & salsuginosa mala*. Si majora quæris, plurima pulcherrima vide Coac. prænot.

Quibus pleuriticis in principio lingua biliosa fit, hi septima die judicantur, quibus autem tertia, aut quarta die, circa nonam. Lingua biliosa, & crassa, quoniam materiam crassiorem intra pulmonum arteriolas cumulatam e vasculis dissolvi, & ad concoctionem tendere significat: si hujusmodi linguæ color contingat circa initium morbi, quo scilicet tempore non nisi parva materiæ collectio facta esse potest, nec membrana pleura violentiorem distractionem passa est, septima die morbum judicari indicabit. *Bulla vero sublivida oriente in lingua in principio, qualis est ferri tincti in oleum, difficilior solutio contingit, & judicatio ad decimum quartum diem pervenit, sanguinem autem plerunque spuunt*. Cum autem color obscurus, & nigro oleaginosus arguat & lentorem humoris, & cruoris nimiam densationem, & pravam quantitatem ejus, quæ difficile subeat pulmonum canalia, & difficile ab illorum tunicis divellatur, non ita facilius discutietur; unde pulmo pressus a distracta pleura redditur minus aptus extensioni, quo fit, ut vasa sanguinis pulmonum ita comprimantur, ut ex his exprimi sanguis possit, vel a compressis vasculis ita retineatur impetus sanguinis, ut intra ipsos pulmones detineatur, quo sistente, & novo semper ac semper impingente sanguine ita divelluntur per minimas partes vascula, ut distractionis nisum sustinere non valeant, unde sanguinis sputum plerunque contingit. Inde *peripneumonicis, quibus lingua tota alba, ac aspera fit, ambæ pulmonis partes inflammatæ sunt*. Linguæ membrana cum interiori pulmonum, quæ bifida est, continuata juxta pulmonum inflammationem exasperatur, ac exsiccatur, quæ inde in ipsa ficciori salivæ parte ob humidum crassum inter papillas fere magis hærentem, ac spumescentem albescit, cum quod humidius est ac tenuius abeat in auras. Hinc cum admiratione, & maxima cum voluptate hanc distinctionem notat Verna de pleuritide, in qua Hippocr. lib. 1. de morb. si contingat nimia salivæ copia, ut æger expuere nequeat, suppurationem formidat. *Pleuritici præ salivæ copia expuere nequeuntes suppurati fiunt, & partim pereunt, partim evadunt*. Humiditas enim nimia villos ad laxitatem disponens parit concidentiam membranarum, & dilatationem glandularum, quæ ratione minimæ virtutis, qua villi ad mutuum contactum nituntur, & ab illo dilabuntur, a quocunque lentore facilius occluduntur; unde laxatis villis nimio humore irrigatis, & occlusis canalibus impetus sanguinis minor redditur crassitie, ac

ac torpore suarum partium per additionem humoris, ad pulmones fluentis, qui cum subsistat ad partes minoris impetus, nisi poterit e vasis dissolvi, nec a vi pectoris ab imo pulmone sibi viam aperire ad usque superficiem pulmonis, transibit in suppurationem, cujus humoris in cavitatem pectoris defluxus, si extendatur supra universam pulmonum superficiem a singulis ejus folliculis exsudans poterit usque ad fauces parvo cum impetu reddi, adeoque ægrum evadere. Quod si suppuratus humor statim per sputum non reddatur, producetur ulcus pulmonum, vel vomica, sinus nempe magnus, qui putrefactus demum in lethalem lapsum terminabitur. Unde Hippocr. de morb. de peripneumonia ait: *Quod si saliva non probe purgetur, & spiritus fuerit frequens, prædicendum est nullam spem vitæ reliquam esse.* At vero de locis in homine, *cum in thoracem fluxerit, & bilis fuerit, ex hoc manifestum fit, dolor lateris mollitudinem occupat, & claviculam ejusdem partis, & febris adest, & lingua superne pallida, ac viridis fit, & excreat impacta, hujus morbi periculum septima, aut nona die instat.* Si igitur supprimatur inflammatio, & pars pulmonis affecta sit sub tunica, vel in uno pulmonum, adeoque undequaque a pectore prematur pulmo, ut a folliculo, vel a membranis pus exsudare cogatur: Hoc cum ab impetu sua gravitate minori non reddatur per asperam arteriam in cavitatem pectoris colligetur, quod inde manifestabitur a dolore lateris mollitudinem occupante non sine febre, ac lingua viridi, ac pallida, quæ illo colore afficitur, quoniam summe viscida saliva ita resistit remotioni ab interioribus linguæ papillis, quibus allabitur, ut minime ab ejus tunicis divellatur; cui si obstructione pororum aucta admisceantur particulæ biliosæ, color ille pallidus in viridem abibit, quod in septima, aut nona periculum adesse denunciat.

Signa ex saliva hydropico salutem indicantia scribens Hippocrat. in prædit. ait: *Neque sitim esse in hydrope oportet, nec linguam resiccari.* Quia ex vasis lacteis, vel lymphaticis alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis serum a massa ejus dissoluta nimis deciduum, vel chylus e propriis ductibus effusus ventris imi viscera plerunque in hydrope inundat, aut sanguinis pars aquosa ab osculis nimis laxatis vasorum exundans in viscerum cavitates, aut membranarum lacunas extravasatur, non potest humor ille serosus ad totum corpus, & præcipue ad salivæ glandulas distribui, unde sitis adest, & lingua arescit. Sitim vero non esse, neque linguam resiccari, cum denotet sanguinis cursum non præpediri, nec serosum humorem intus cavitates coerceri, bonum omen portendit.

Quibus febrientibus cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, & multum salivæ, iis vomitus fit in Coac. prænot. habetur. Quoniam etenim per statum febrilem sanguinis ratione partium terræ præcipue, ac salis, quæ licet multa saliva dilutæ, minus tamen, quam par est, temperatæ per humidi admixtionem ad minima non dissolvuntur, nec in liquidum rediguntur, fit, ut non evadant tam fluxiles, ut refluere in sanguinem possint, sed exprimatur solum ab illis, quicquid est liquidius: adeoque cum a superficie ventriculi divelli, & abripi non possint, liberius vellicabunt, & acrius urgebunt ipsius tunicas, a quarum stimulo vellicante nimis excitabitur sensus summo cum fastidio, qui in ventriculi morsum terminabitur: ex hoc sensu doloris crispatis fibris glandulæ omnes ventriculi in expressionem liquidorum nitentur, & villorum contractione expressum liquidum sursum urgebitur, ut magno cum impetu ascendat ad œsophagi superficiem, unde vomitus.

Quibus vero circa dentes in febribus quidam lentore nascuntur, ut iis forte fiunt febres. Hippocr. Aphor. sect. 4. cum lentor febrem producens est tam tenax, ut difficilius in fluxum agatur, pars ejus liquidior per ramulos non carentes pressione distributa difficilius ita urgebitur, & solvetur, ut ab arteriis abripiatur solum portio ipsius minus viscida, quæ in glandulis salivalibus derivata, cum sit naturali saliva viscidior, iisdem partibus adhærebit: Unde cum liquidior pars a glandulis expressa non sit naturali sero irrigata, sed magis viscido lentore perfusa, ita in cohæsionem venient partes sanguinis, ut generetur lentor circa dentes cum febri forte corripiens. Contra vero morbus diuturnior, ac difficilior, est, *si salivam tenuem, ac spumosam primum spuit, lingua flava est, verum progressu temporis nigrescit; si igitur in principio nigrescat, citius morbus finitur, sin posterius, tardius, tandem vero etiam rumpitur lingua.* Hippocr. in VIII. de morb. Cum igitur saliva componatur ex particulis chyli, atque liquidis aqueis sanguineis, & illæ ex initio febris crudissimæ sint, per febrilem motum, &

& pressionem illam exprimetur mere aqueum, seu quod liquidissimum est, & summe tenue sejungetur ad glandulas, cui si succus viscidior ex perenni febris fermentatione compactus in initio adeo conglobetur, ut ratione solius lentoris per ostia canalium salivalium in os sub spumæ forma deducatur, cum spuma sit quid compositum ex aqueo viscidiori, & aëre, tum nimiam cruoris lentescentiam, tum ejus lymphæ invincibilem viscidítatem ostendet, adeoque saliva tenuis diuturniorem, ejusque spuma difficiliorem morbum denunciat.

Lingua quæ in principio quidem inhorruit, in calore vero permanet, progressu autem temporis exasperatur, & livescit, & rumpitur, lethalis est. Si vero valde nigrescit in quarta decima die indicationem fore significat. Periculosissima autem est nigra, & cum virore pallida. Linguam circa bifidam sui partem veluti saliva alba obduci, febris remissioris signum est: si quidem id quod super indutum est fuerit crassum, eadem die, si vero tenuius, postridie, si vero adhuc tenuius, tertia die. Hippocr. in Coac. prænot. Si in principio febris lentor febrem producens, non sit ita fusus, ut per salivam reddi possit, sed motus sanguinis sit tam naturali similis, ut detur illa velocitas, quæ necessaria est ad separandas partes cum aqueis, naturalem similem salivam constituentibus, in colore permanebit lingua, quæ si progressu temporis exasperetur, livescat, & rumpatur, cum exasperetur exsiccatis villis, & a subito stagnante lentore nigro oleaginoso tingatur virore æruginco, a cujus sicciori parte inter papillas magis hærente ita lingua contrahitur, ut a proprio termino recedentibus papillis divellantur fibrillæ, atque dissilient, pessimæ conditionis febrem ostendent, unde lethalis erit. *Si vero in decima quarta nigrescat*, cum materiam crassiorem e vasis dissolvi, & ad concoctionem tendere significet, morbi judicationem indicabit, quæ facilius continget, si lingua circa bifidam sui partem crassa obducetur saliva; tunc enim per derivationem lentoris, & liquidi lentorem producentis ad salivæ glandulas remittetur febrile incendium, eoque magis, *si id quod superindutum est, fuerit crassum*.

Inde Hippocr. in Coac. prænot. ait: *Linguæ denigratæ in alvo liquida celerem mortem significant*. Quia vero ut conquatur materia morbi, requiritur ut fiat fluxilis; fit autem fluxilis facilius, si liquidiores a corpore non secernantur; igitur in denigrata lingua si dejiciatur per alvum quod est liquidius, incoctilis humor, & pars ipsius durior subsistet intra vascula, unde si adhuc stagnante lentore sanguinis alvi profluvium superveniat, malum. Longum hic esset investigare solertius præternaturales salivæ particulas in sanguine redundantes, ex quarum varia cum cæteris combinatione, & prava earundem constitutione chronicorum, acutorumque morborum idea certior desumitur. Quanti fecit magni medicinæ Parentis Hippocratis verus sectator Baglivius linguæ, & salivæ observationem ad dignoscendos morbos, eorumdemque eventus præsagiendos, ex ejusdem operibus ediscitur, qui expertus est eos in febrem, vel gravem viscerum, & præcipue naturalium morbum incidere, qui per plures dies loco naturalis saporis amarum, viscidum, salsum, aut acidum præsertim circa horas matutinas percipiunt, quibus si accedat magna virium laxitudo cum inappetentia, aut alterius mali ingruentis symptomatis comitatu morbus irrumpit. Cum enim saliva morbosis, atque peregrinis salibus infecta intime mixta in ventriculo vires suas explicet, fieri non potest, ut ventriculus præservetur a labe, ut inde appetitu dejecto tonus ejus magis non relaxetur, atque a præternaturali salivæ cum sangnine permixtione fluidorum compages non fatiscat, quæ coagulationi prona magis torpedine membra vincit, fluentis sanguinis cursum retardat, & ad morbos plurimos disponit.



DE SALIVATIONE ARTIFICIALI.

CAPUT III.

ARTICULUS I.

De indicante, & prohibente generico.

JAm vero hisce, conjectura mea ita favente, absolutis, opportunum fore arbitror, ut salivam arte pellicitam deinceps considerem, cui sane rei laboris, & observationis plurimum impendi par est; si vel ipsius vires spectes, vel utilitatem. Siquidem

Sydenham Opera Med. Tom. II.

dem non desunt homines ingenii acutie, & studii commendatione florentes, qui cum salivationis ultro agnoscant utilitatem, tamen in ea excitanda decepti, vel illam in crimen vocant, vel non amore prosequuntur. Horum cavillis, & dubia æstimatione fit, ut plurimi veritatis incertitudine deterriti de salivatione artificiali non solum indigne, & turpiter sentiant, sed illam erroribus involvant, & silentio excutiant. Unde forte miraberis, & humaniter quæres, quid potissimum me impulerit, ut anxie solicitus sub iis salivæ artificialis auspiciis rem prælo committerem. Cum enim mecum ipse perpenderem, serio me, seduloque monuerim absque veritatis convitio subtrahere me Reipublicæ Medicæ non posse, quod pro re nata sine mendacio suffragandæ in hominum animos salivationi peridoneum sentio; rudibus illam a mendis vindicare, & severiorem illorum censuram, manco quodam, mutiloque fundamento, nescio quo caducitatis infortunio, innixam diluere censui, si utilitatem spectantibus, viam probe ostendere, ut noxium exuant mendacium, vel excellentiam spectavero, ut male sentientium illa opinio eximatur. Quod si non alienis rixandi studio parum arrideat, celebre apud veteres scias dictum esse, *nec Jovem ipsum omnibus placere potuisse*. Et profecto tanto numero, & tam varii generis sunt, qui licentia longe minus tolerabili salivæ artificiali fabellas callide conficiunt, atque in hanc impingunt verba æque ac facta male consulentes, ita ut mihi non minus admirationis, quam doloris parerent, nisi intelligerem, quantopere humani generis hostis in hoc vertitur, ut bona salivationis, & ejusdem scripta evilescant, quæ suo existimata pretio contra illorum insciriam, & ad eorundem consiliorum subversionem valent; nec non recordarer (quod est hominum proterva indoles) Ciceronis admonentis, *vitari non posse reprehensionem nisi nihil scribendo*. Jam vero, ut consilio meo congruenter faciam, quod hic palam profiteor, ne incohærenter dicta, denique levia, & exigui momenti videantur, in quibus nullum videtur apparere dubitationum vestigium, citra eorum existimationis injuriam, salivationi artificiali religiose adhærere in pretio habeo, quæ licet a tot retro sæculis non intellecta, aut contempta, in ægrorum, tamen solatium, & gratiam a natura inventa uberius nunc artis consilio augetur, & latius ita in eorundem emolumentum diffunditur, ut inter universales evacuationes enumeranda reputetur; quam conjecturam nemo, opinor, ratione destitutam judicabit, cui modo critica plurimorum morborum solutio, vel per naturalem salivæ expulsionem eorundem revelatio non latebit: & quidem felicium eventuum consideratione eorum cavillis occuritur, qui salivationem calumniant, vitiis, ac flagitiis exprobrant, ex quorum clade, ac nequitia (fece præferente natura) artem illam salivatoriam, quam usque omnium scire interest, sine vitæ periculo addiscimus, atque experimur.

Hujus salivationis artificialis genericum indicans est depravata sanguinis labes, & status aliorum liquidorum vitiosus, quo ipsa minus fluxilia, vel mobilia liquida redduntur. Hinc generalis indicantis naturam induit quicquid extranei in sanguine inest lenti, aut glutinosi, quod a sialagogis potest ita fundi, & eliquari, ut ejusdem fusio in glandulas salivales impingens possit per hiantis eorundem orificia, & ductus eliminari. Quod indicans miror sane plurimos negligentia contemptum reliquisse, cum in tota salivandi arte nulla sit pars magis necessaria, & quæ Medicorum consilia exposcat, quam ista, quæ ad intuendam morborum salivationem petentium ordinata naturam, medentium praxim exornat, statuitque in salivandi palæstra artis terminos, aut fœcunditatem: Cujus ope indicata salivatio ad evellendas morborum radices unice par experitur: at a malorum prohibente coercita, & temerario conatu adhibita plurimos post sævas ærumnarum perpessiones in orci fauces ægros miserrime compellit.

Salivationis artificialis generale prohibens est humorum vitium, quod particulis sanguinis inquietis, seu impetuose commotis peculiariter inhæret, ob quas mediante salivatione potest ita fundi, & laxari fluidorum compages, ut fibrosa pars penitus destruatur: vel si licet generico addere specificum prohibens est ita pressa, mutuoque cum cæteris miscibilibus in aliquo viscere amplexu unita, ut absque canalium dilaceratione minime luxari possit; quibus si solidorum liquida vehentium in visceribus naturalibus, aut spiritalibus delitescentium mollities, laxitas, flacciditas, aut soluta unitas accedat, omnibus circumstantiis stipata totum vere prohibentis onus exhaurit.

AR-

ARTICULUS II.

De diversitate remediorum salivalium, eorumque usu, & utilitate.

Ut sialagoga mercurii natura penitus nobis innotescat, juvat hic exponere remediorum salivalium diversitatem; quæ imminutum salivæ fluxum ad fauces promovent, & quicquid ibi hæret una discutiunt. Quando enim per glandulas palatinas in summitate palati dispersas, vel per sublinguales in radice, & lateribus linguæ hiantes una cum parotidibus juxta aures, salivalis succus in oris cavum non infunditur, in ipsis tubulis moram nectit, ubi diu subsistens, & in partibus capiti vicinis sensim collectus infestus evadit, ibidemque coacervatus novas operandi vires acquirit, indeque vitiato molecularum nexu male olens, varie morbosos inducit affectus. Ne igitur fluoris salivalis motus retardetur, ut promptius iste, & copiosius eliciatur, inventum fuit subsidii genus apophlegmatismi nomine insignitum, quod pituitosos humores in glandulis oris impactos, & tubulis inhærentes, fluxiles reddit, atque ad motum concitans in tantum emicuit, ut e peculiaribus evacuantibus veluti abreptus ad universalium classem elatus fuerit, quod eatenus concedi non potest, quatenus non totum corpus per ipsum ad has tubulorum syrtes suam deponit uliginem, sed particularis glandularum salivalium morbus tantum tolli posse videtur. Ubi autem humores in tota sanguinea massa, totoque adeo corpore impliciti æquali motu per vasa rapiuntur, sed ad oris glandulas appellentes circa faucium tubulos resistant serosi humores, tunc ut ad motum fiant aptiores, & fluxiles reddantur, apophlegmatismi inciduntur, attenuanturque, ut felicius proliciantur. Quod si quis mentis hallucinatione captus istos vitali nostro calori committi, ad ossa quasi usque penetrare, & inter fibrarum poros, & glandularum omnium spatiola se insinuandi efficaciam suam manifeste admodum in morbis longe gravioribus contendat, in actu hærebit illi aqua. Horum enim agendi modus in glandularum laxitate vel vasculorum irritatione consistit. Quoniam igitur salia volatilia acria urinosa ex objectis in ore elicita, in nervorum fibrillas citissime irrependo urgent villorum oscilla per intervalla minima, fit ut per tremorem illum partes, quæ validiori flexione sese tangunt, in aliarum contactum magis nitantur; adeoque si quid est mobile per nisum illum vividius urgebit, atque etiam abripietur quicquid est ad contactum membranarum positum, & intra villos contentum. Quare villorum nisus naturalis si partes magis impactas dimovere non possit, cum aucta vi stimuli minorem inveniat in fluidis resistentiam, in contenta liquida nitendo fiet ille vividior, & fluidorum motus ad partium contactus adhuc major; unde ratione aucti utriusque impetus lentescens liquor facilius dimovetur. Quod si fibræ glandularum ita corrugentur, ut appulsui salivæ renitentes effluxui non cedant, optime, feliciterque laxantur emollientibus. Hæc sensim suaviter fauces afficiunt, anodyna vi poros demulcent, & partium nervosarum insigniter leniunt: qua ratione blando tepore laxatis fibris, flexilibus, mollibusque particulis membranosarum partium tensione oblinita, uberior salivæ affluxus per hiantia vasculorum repagula confertim appellens jugiter a dilatatis poris extillat. Hinc latus est in praxi apophlegmatismorum campus sub forma masticatorii, electuarii, trochisci, pillularum, & gargarismi exhibendis. Juxta igitur pororum infartus, & glandularum morbos cietur saliva, quæ si ob fibrarum torporem, & languidam villorum oscillationem in tubulis hæreat, commodius prolicitur a mastice, cujus granula ut lacrime transudant ex lentisco arbore sauciata, grato odore palatum afficiendo, glandularum atoniam resarciunt, & rotundis suis particulis suaviter titillando effluxum salivæ promovent. Attamen si serosus humor sit tanti lentoris, ut per conceptam nervorum undulationem, & illum villorum nisum in expressionem liquidorum nitentem a glandularum exilissimis ostiis dimoveri non possit paulo acriori stimulo, ut decocto mellito ex betonica, lavendula, majorana, rore marino, ruta, cubebis, pulegio, & nasturtio irritentur fibræ, ut majori contractione correptæ rigidiores, ac breviores fiant; unde adhuc majori nisu impetus sanguini ad partes oris in glandulas stagnanti communicabitur major, quo fiet, ut a villorum pressione attenuato spisso, & lento, aucta velocitate fluidorum, & solidorum tremore salivalis seri valdopere augeatur affluxus.

Si ob vitium villorum minus sensibilium, vel adhuc crassioris lentoris resistentiam divelli renitentis prohibeatur saliva, commodius aptentur sulphurea, resinosa, quæ particu-

ticulis salinis volatilibus acrioribus magis explicita, ut tabacum, nigella sylvestris, radix gentianæ, zinziberis, quibus referri potest radix nicotianæ, modo observetur, ne tantillum deglutita saliva, graves vomitus, & sedes concitentur, valent intimius commovendo fibras, serum quietem meditantem evacuare, & expressionem liquidorum facilius promovere. Sic in linguæ paralysi liquida e sinapi, theriaca, confectione anardina, & aqua apoplectica optimi sunt usus. Dum enim nervorum linguæ papillæ acrioribus particulis stimulatæ vividius oscillant, contentæ fluidi hærentis moleculæ ob tremoris solidorum motum fortiori agitatione commotæ sensim a vasculorum angustiis abripiuntur. Ita nullo impedimento per linguæ substantiam repente fluido, & intra villos fluente libera permittetur musculorum fibris contractio, unde resolvetur paralysis. Ad dentium dolorem a sero stagnante radix pyrethri masticata, tinctura Vvedelii odontalgica ad copiosiorem salivam eliciendam est expertissima. In gingivis scorbuticis, tumentibus glandulis, hinc in frigidis capitis affectibus, apoplexia nimirum, lethargo a crasso humore exortis, in quibus serum spissius evadit, cum ægri euphoria adhibentur masticatoria. At si tenui acrimonia vel flaxilitate nimia peccet humor, vel deficiat serum, ut in hecticis, vel pessimo succo affectis, tutius erit abstinere. Hoc consilio in asthmate, in hemoptysi, in facile vomentibus, faucibus inflammatis, & anginosis affectibus, ratione irritantis stimuli, tanquam noxia fugienda consulimus.

ARTICULUS III.

De Mercuriali Salivatione.

POst medicinæ exortum aureo artis sæculo, licet improbo experimentorum labore laxata ingenia, & subtilioribus phylosophiæ ratiociniis suffulta sublimiores de natura rerum cogitationes, medicaminum vires, & quamcumque morborum, causarumque contemplationem e penitiori physices recessu severiori indagine eruere conarentur: Horum tamen mira solertia fieri fugitivi in tenebris latitantis, & quasi silentio involuti, dubiis tantum innixa fundamentis ignobiliores usus nullis experimentis ornata elicere potuit.

Post casum exemplo monstrante viam invectus in arte mercurius, qui prius ut septicus, summeque deleterius a veterum schola lethalibus infamatus erat exemplis, nunc tandem caput exerens in primis artis subsidiis reponitur. Cum dira lues celtici seminii non prius nostro cognita cœlo mortalibus irrepsit, & primis illis temporibus subdole, ac clam summa hominum pernicie, ac clade sævire cœpit, atque in humorum corpus debaccari, omnia medentium auxilia illuxit: qui medicorum cætus cum viderint homines inopinato, & non intellecto morbo peremptos, indefesso conamine melioris auxilii medelam investigantes, saniori forte consilio ineuntes ad validiora Arabum medicamina pro scabie devenerunt, quæ hydrargyrum recipiunt, insuetoque delusi morbo luem gallicam cum scabie perperam confundentes, illis medicaminibus, in ulceribus gallicis uti cœperunt, quæ cum ex voto successerint, ex falso verum ducentes casu reperire, quod conjectura fallax dictavit, & ratio invenire non potuit; unde mox pro gallica sorde, & luis inquinamentis hydrargyri illinitione reperta, Carpensis ille Chirurgus, ut testatur Fabritius Falopius de mor gal.& Ramazzini, fere primus hanc medicinam callens, summo artis incremento a populari pellicitus aura, & novitatis aucupio sibi viam sternens ad medicinæ culmen, licet sæpe cæsis hominum victimis litans, feliciori tamen sæpius eventu plurimos obliniens tantos obtinuit plausus, ut in magnalia artis adscitus quinquaginta millia ducatorum aureorum lucraretur.

Harum observationum præsidio instructa mens hominum, post repetitas, atque accedentes in dies novas observationes sibi mutuo facem præferentes, cœpit solertia mentis, hominum naturæ methodique pedissequa, novos mercurii usus explorare, & circa ipsius naturæ arcana disputare; ex quo regente rationis lumine in usus varios adscitus mercurius, atque diversæ indolis morborum ad curationem nunc invectus, summas dissidias in medentium sectis, & in quorundam scepticis Clinicorum ingeniis sola innovandi libidine præjudicatis, excitavit, a quibus sectarum litigiis malesano hominum judicio fundatis, in germanæ artis subsidium advocatus mirum non est, si post abdicatum empiricum studium, & subreptum theoriarum cultum, luxuriantibus tantum intricatis hypotheseon erroribus, & conjecturis, & quasi in arte coercitus ultimos medicinæ fines non attigerit.

Ut

Ut jam ad variam præparationum methodum mentem dirigamus, primo unctionum mercurialium cutis illiniendæ, quæ in lue venerea curanda præscribi solent, selectiores quasdam formulas referre necessarium existimo: in quibus linimentis, licet plurima componentia ingrediantur, horum tamen basis est mercurius cæteris quibusve validior. Unguentum, quo Paræus lib. de lue ven. cap. x. feliciter usus est, conficitur ex particulis sublimati corrosivi, & sulphuris in pollinem redactis, quibus affuso argento vivo, simul cum axungia mox, & vitellis induratis, omnia diligenter permixta agitantur, donec minima commota optime se tangant. His exacte combinatis rursus affunditur argenti vivi, axungiæ, & vitellorum portio, ut priori massæ incorporetur, cui additis tandem oleis therebinthinæ, & lauri, mox theriaca, & mithridato paratur mediocris consistentiæ unguentum. Juxta mentem aliorum Chymicorum mercurius vivus extinguitur saliva hominis, vel oleo therebinthinæ, liliorum, vel lumbricorum, qui inde ab unguento de althæa Fernelii exceptus, oleoque succini associatus in unguentum coalescit. Sed melioris fortasse notæ compositio indicatur a Junkenio, & Sydenhamio, quæ ex crudo mercurio, & axungia porcina conficitur. Nec oleum aliquod, nec aliud quidpiam admiscent, cum deterius fiat unguentum, si quod adjunctum laxet habenas, vel hoc frænum injiciat, nihilque efficacius, si nil prorsus agat. Fortassis additamenta scrupulose expensa sunt inanes temeræ suppetiæ, quæ hyrargyri viribus, ac proinde frangendis mercurii conatibus, aut internas partes penetratione cohibenda impares nil opis conferunt, nec malignitatem stulte petitam mercurii corrigunt: sed poros cutis occludendo mercurii efficaciam quoquo pacto infringunt, ut in oleosæ substantiæ amplexu torpidus paulo hærens, dein oleorum conjungio liberatus impetuosius in sanguinem evectus celeri motu ruat, donec visciditates in corpore hospitantes incisæ, atque attenuatæ per ductus salivales, ejiciantur. At ab eorum usu, ut ab alea suscipione plena, nisi morbus vehemens inunctionem extorqueat, consultius est abstinere, cum languidius, vel validius, quam par est, fluxum salivalium commoveat.

A mercurio non excitatus fluxus oris, quotiescunque in linimento paratus uberius alluit spongiosas glandulas, & vasculorum lacunas, vel quia nervi in memoratis partibus conserti stupore afficiuntur, atque adeo distrahuntur, ut singuli villi laxo machinularum fœdere, & fibræ minori resistentia inter sese connexæ prementi nisu discludantur, quarum ope ubique humores miris modis agitati ulterius superare debent asperitatem parietum, resistentiarum occursus, & postrema fistularum, ductuumque emissaria. Nunc vero si vis dictarum machinularum distractarum minor fuerit vi ponderis eorundem liquidorum, quæ in reticulari fibrarum, glandularumque contextu continentur, cum in memorata partium distractione mercuriales particulæ, ob resistentiam, quam sibi ipsis faciunt, ad invicem non possint a languido solidorum nisu, & liquidorum a tergo urgentium pressione in gyrum rotati, facile in interjectis loculis, & fibrarum laxitate stabulantur, & suspendatur oportet eorum influxus oscillorum connisum violenter exhauriens. Machinulæ igitur fibrarum valde distractæ, & nimis laxatæ, etsi sponte sua denuo sese restituere conantur ad naturalem terminum, ut videtur in arcu, & qualibet machina, quæ violenter distracta, summeque distensa in pristinum statum reducitur, pondere nimio gravatæ non restituentur, ex quibus fieri non potest hydrargyri circuitus cum liquidis omnibus eo, quo fas esset, impetu, ideoque mercurius magis ad invicem pressus in illis spongiosis moram nectit, nec ejusdem stagnantes particulæ sursum impelli possunt, tum quia resistit naturalis ejusdem gravitas, tum quia laxitas fibrarum, & villorum omnium vis macerata labascit. Hinc præ nimio infartu, ac pondere circumfusi humoris superatur nisus, & villorum resistentia, ac idcirco immodica humorum sarcina inanitates spongiarum gravantur, ejusque ligamenta exolvuntur, atque divelluntur.

Si vero uberior mercurialium corpusculorum copia consistentibus fibris, rigidisque villis occurrat fluidi particulis earundem implexu tanquam vinculis coercita paulo detinetur; at soluta fluidorum compage sui juris facta intensius exagitatur, & turmatim avolare nititur. Unde impetuosius concitis fluidorum solutionibus, uberiori nimis salivæ eruptione sputatio ciebitur; quo fiet, ut materiæ partibus gelatinosis impactæ saburra perquam immensa commota, tota confertim nimis versus ductus salivales irruens circa gutturis partes cum suffocationis periculo aggeratur: adeoque serosi laticis

stes dein vitiosa sanguinis labes, & humorum indoles in elementaribus sanguinis particulis primitus constitutivis eradicata pullulat; a qua incerta liquidorum solutione ocius, quam par est, instituta, eventuum inconstantia consequitur, quæ artem contumeliæ redarguit.

Sedulo vero medentes unctionem ægris non tantum gravem, & molestam, sed nonnunquam etiam lethalem fuisse animadvertentes, mercurialia suffumigia investigarunt, quæ parantur cinnabari cum mastice, thure, mirrha, vel succino in pollinem redacto, quod prunis injectum ignem concipit, simulque cum sulphure resolutum totum in fumum densum, gravemque evolare nitens per infundibulum vitreum ore excipitur, capite bene tecto, ne quid ejus pereat, aut abeat in auras. Vel hydrargyro in therebinthina extincto, bolo vulgari, & carbonum pulvere massam conficiunt, quæ inde sub umbra exsiccata candenti igni imponitur, ut fumosa nubes in altum prorepens pressius in tubo agglomerata, & dehiscentia oris vascula versus promota minimas quasque corporis partes venerea lue affectas præreptet. Verum quantum efficax est mercurii fumus ad saniosam, putidamque salivam promovendam, tantum ex ejus usu recidivam patiuntur hi, qui gummatibus, nodisque plexi, & sævissimis ex lue venerea doloribus cruciati certum mercurii fumum intus non admiserint, quod partes omnes a seminio venereo infectas non valeat subigere. Hinc est, quod ab indeterminatis agentium viribus ab incerta quantitate mercurii in fumum resoluti, & intus elapsi pendentibus, sortitur eventuum inconstantia, quæ licet repetitis tentaminibus, rationeque expiata, dubiam semper, infidamque methodum constituit.

Nec feliciori successu cingula jam veteribus pro cura scabiei adhibita in gallica lue experiuntur. Mercurium saliva, & sevo exstinctum in ovi albumen includunt, illinuntque supra gossypium, quod in cinguli modum consuunt. Hinc cuditur famosum illud sapientiæ cingulum, seu mercuriale Rulandi, quod est pannus lineus unguento mercuriali illitus, qui ad lumborum regionem applicatur. Attamen ab hujusmodi topicis ex magna rerum innumerarum congerie conflatis Medicus cautus sit, ne confidenter nimis expectet bona, audacterque nimis utatur: si hæc mercurii per poros cutis in sanguinem repentis genuina, ac certa nondum innotuit methodus. Unde forte remedio magis, quam morbo confecti libithinam non valent effugere. Excussis itaque dubiis, ac incertis hydrargyri, externo illitu, suffumigio, & cingulis, ad accuratiores mercurii præparationes absolvendas, mihi volupe est mentem revocare. Modo vero ad salivationem ciendam plurimi utuntur turbith minerali, quod est mercurius spiculis acidis olei vitrioli farcitus. Mercurius vivus olei virrioli combinatus ad minima dissolvitur: post dissolutionem igni lento committitur, & distillando educitur humiditas; inde in fine aucto ignis gradu ultima pars spirituum dispescitur. Restitans massa dein in aquæ tepore sufflata in pulverem flavum momento temporis evanescit, quæ leviter mellita paucis lotionibus valide vomitum, & sedes concitat. Spiritus acidi præcipitati forma mercurium induentes excitando in fibris speciem motus momenti majoris impetu acutorum salium vehementiori eas ita urgent, vel his ita occurrunt, ut ad stimuli locum partes nervorum in eo situ ad contactum positas, & in ipsos occurrentes, quasi divellant ab invicem. Ab hac vi stimuli divulsæ membranæ, & universi corporis villi naturali contractione contractiles validius contrahuntur; adeoque per nisum partium majorem, & vividiorem fibrarum flexionem vividius urgebitur, quicquid est ad membranarum contactum, sive intra ductus, e glandularum inania positum. Unde dimovebuntur magis contenta liquida, quam si nervorum fibrillæ leviter oscillarent: per tremorem autem illum, & spasmodicam tunicarum contractionem, si quid erit mobile, & expressile, a dehiscentibus ventriculi glandulis intestinorum osculis, papillis, ductibus, qua poterit, derivabitur. Retusis vero spiculis, aqua communi pluries edulcoratis, & sæpe abluendo hebetatis, mercurialis pulvis omni acredine, & salsedine spoliatur: Ita pungentibus salibus, & purgantibus exutus felicius sanguini fermento gallico effœto commiscetur, ut promptius cum fluidis effluens oris fluxum promoveat.

Verum genuinum minerale turbith a peritis chymiatris, non a mercurio vivo cum acidis educitur, sed ex sublimato præparatur. Mercurius sublimatus dissolvitur in aqua pluviana calida, solutio aliquoties filtratur, filtrato mercurio guttatim infundatur tantum olei salis tartari, quantum putetur requiri quoad in fundo subsistat pulvis

vis rubeus, qui aqua communi edulcoratur usque dum destituatur omni acredine; inde cohibetur cum aqua mellis optime rectificata fex, vel septem vicibus, quibus terminatis eximatur pulvis, qui in vini alkohol suffunditur, continuoque motu circumfertur, donec vini spiritus protinus assumatur.

Si vero mercurius cinnabari elicitus dissolvatur spiritu nitri, cujus dissolutioni aqua sale marino confecto projiciatur, inde volatili spiritu superaddito salis armoniaci in summe albicans præcipitatum mutabitur. Hoc ipsum aqua fontis abluitur, ut a scoriis salinis, & partibus terrestrioribus vindicatum felicius salivam movere possit. Sal marinum, vel ejusdem spiritus ex rigidioribus moleculis, & crassioribus corpusculis conflatus in hanc dissolutionem impingens sui impetus percussione, & directionis momento nitri spicula distringit mercurialibus particulis turgida. Unde mercurius a nitrosis salibus dissociatus suo pondere ad vasis fundum sese compellit. Sic quoniam spiritus salis armoniaci volatilis ratione salis alkali est majoris motus, & momenti, ut possit liquoris particulas salis marini excutere, cujus moleculæ minoris agitationis, & impetus non appellant, penum præcipitationis auget.

Alius paratur mercurius in spiritu nitri dissolutus, qui lento igne difflata humiditate in candidam massam facescit, & ignis torturam patiens dum calcinatur, rubescit. Spiritus nitri, & mercurii corrosiva ramenta, dum calcinatione per ignem exagitantur, mutuis nisibus in se invicem agunt, eorumque renisus aculeata salia retundens subtilioribus metheorizatis septicam materiæ coalescentis aciditatem demulcet, quæ licet calcinatione minus gravis, & caustica fiat, fungosos tamen villos exedit, & ad salivationem excitandam periculo non caret. Hæc vero spiritu vini rectificatissimo pluries combusta resolutis salium aculeis ita oblinitur, ut omnibus votis salivationem compleat.

Galli saniori consilio panaceam venerea lue confectis tutius exhibent. Hæc enim est sublimatus dulcis salibus terreo-erosivis spoliatus, & pluribus sublimationibus lenitus, qui supra porphiritem contritus in alkohol redigitur. Hic pulvis in cucurbita vitri coercitus spiritu vini irroratur, dein eburis spatula passim agitatur, ut hinc post plurium dierum infusionem in balneo maris projecto totus vini spiritus distillando eliciatur. Quo spiritu in vaporem sublimato panacea in fundo vasis reperitur. Vel sublimatus dulcis dissolvitur in spiritu vini, ejusdem solutio filtratur, & spiritu vitrioli præcipitatur. Hic mercurius vasis fundum dum petit, ut nix candescit: Inde aliquoties aqua calida dulcificatur, ut in saccharinum abeat præcipitatum: demum huic superfuso spiritu vini destillatur ter destillationem reiterando. Repetitæ diu destillationes, sublimationes salium spicula rigida sublimati corrosivi rescindunt, aut eorundem salium ramenta partim detrahunt, quibus si intime erosivæ acredinis aculei non diffringantur, particulæ sulphurea spiritus vini intra poros sublimati conclusæ furentia salia oblinient, partibusque ramosis ævigent. Ab hac panacea non multum differt illa Valentini, quæ æque tuta, ac jucunda in oris excitando fluxu sancitur. Hæc panacea absque glandularum exulceratione levi labiorum dolore, & minima generum inflatione salivæ cursum molitur, qua in molis, ac tenellæ constitutionis hominibus passim utimur. Cum vero virulenta ulcera, & sordida, tophi, & saniosæ crustæ corpus defœdantes vehementibus ubique doloribus obsident; tunc virus illud liquidorum crasses prorsus evertens panaceæ blanditia sæpe integre non pellitur, & superstes deinde depravata Sanguinis constitutio majori fluidorum solutione expugnatur.

Quamobrem mercurium dulcem in forma pillulari tanto hosti unice parem commendo. Mercurius ab acido salinis aculeis penettratus in minimos, & infinitos scinditur globulos, quos undique acida spiritus nitri corpuscula permeant, eorumque ramentis irretiunt. Hæc massa alba restitans, evaporata igne lento arenæ humiditate, æquali vitrioli calcinati, & salis decrepitati portioni commiscetur, quæ mixtura in matratio reposita igne exagitatur, donec in vasis culmen repens secum trahat corrosivos spiritus, a quibus repressa volatilitate, & ab acidis cohibita dissolutione in spiritus, concrescit in chrystallos. Hujus sublimati particulæ, & motus parvulorum globulorum calore promotæ, impetuque rotatæ, quasi minimis cultris fibras dilaniant, unde summum venenum audiunt. Acutorum salium in mercurio delitescentium & in parvo spatio coeuntium impetus cylindrulis suis ad pyramidem in fine basis, & apicis accedentibus ad angulos rectos in fibris membranisque occurrentibus eo urget momento,

quod

quod ad membranarum poros, & cohæsionem fibrarum superandam requiritur. At mirum, dum acuta spicula sublimati corrosivi in matratio circulantia, in pallas mercurii vivi validius rotantur, mutuis nisibus congredientia franguntur. Hinc per solam hydrargyri additionem repetita ignis actione in novis sublimationibus retusis salibus, eorumque cuspis novo mercurio imbibita in sphæram evadens, vel complanata omnes partes æqualiter impetit, adeoque ab eis æquali momento collisa, & ad quem redit repercussa ab ambientibus solidorum membranis absque septica facultate irrumpit in spatium liquore plenum, & ante sui exclusionem diversa mole, & gravitate, adeoque diversa motus quantitate instructa in resistentia corpora vires, impulsus, motus variæ directionis, & allisionis exerendo intra sanguinem viscida solvendo labitur. Mercurium dulcem non inferioris frugis conficies ex mercurio sublimato & mercurio vivo; ex quo fonte premanat Clarissimi Riverii chalomelanos, quod ex mercurio, sale, & vitriolo compositum duodecim sublimationibus ad summum excellentiæ gradum evehitur, quibus mercurius vitæ additur eo modo, quo a Riverio describitur. Recipiatur mercurius sublimatus, & argentum vivum cinnabari elicitum, & misceantur exactissime, donec mercurius vivus non amplius appareat, postea sublimentur, & duodecies sublimationes reiterentur. Hujus mercurii dulcis cum mercurio vitæ quadrupla, qui amiserit totum intus latens venenum per exhalationem tetri ac fœtidi fumi, ne vomitum cieat, quadrupla inquam major misceatur, & fiet pulvis colore griseus.

Hæc sialagoga medicamina indicantur a speciali humorum vitio, & peculiari sanguinis dyscrasia, quæ viscidæ, crassæ, glutinosæ acrimoniæ volatili innititur, in qua crasi omnium quasi liquidorum vitiosa salino-volatiles moleculæ fluorem acquirunt, & lymphaticæ sanguinis crassoque terreæ particulæ figuntur, ut inde salibus acrioribus imperium nactis, & parte sanguinis viscida ulteriori coalitu unita glutinosum cum acrimonia conjunctum æmulentur. Hæc glutinosæ acredinis sordes per coitum impurum poros urinarii meatus, & prostratarum glandulas coinquinat: inde subdole fluidis in gyrum rotatis impressa sua aciditate erosiva volatili maxime cavos glandularum folliculos post infartum exedit, membranarumque substantias cum vasculorum erosione, & pustulis ulcerosis depascitur. Hæc intima magis proserpens ossium periostia cum dolore præcipue noctu lancinativo medios artus occupante, & flexurarum rigiditate convellit, divellitque, ossaque carie, tophis confecta fascinat. Igitur coinquinatæ omnes sanguinis moleculæ, & ulterius pressæ ab ejusdem acidis coagulantibus fortiori amplexu cohibentur; cæteris interim mobilioribus & salino acrioribus fluidorum dilabentibus particulis ipse sanguis crassus, atque mucilaginosus evadit; quo magis mobile sanguinis implicatur quoque ac torpore afficitur, ut ægre pensum circulationis expleat; inde a fibrarum tono ex indebito liquidorum appulsu non suffecto, & sanguine salibus volatilibus, & partibus crassioribus turgidulo non reparato, tum liquidorum, tum solidorum morbus passim contingit.

Liquidorum vero prohibentium conditio est salina materies magis attenuata, quæ involventibus acidis orbata fit acris, & cum oleosis tenuioribus permixta volatilis fœtus evadit. Altera autem pars sanguinis fixioribus salibus, & oleis ramosioribus simul tenacissime combinata in densam fæcem, & salino adustam muriaticam concretionem: illa ob acrimoniam alkalinam volatilem producit in sanguine partium solutam cohærentiam, quæ dissolutio actiones omnes solidorum, & liquidorum partium turbat, & destruit; hæc minimorum canalium coalitum facit, & in glandulis obstructiones pertinaciter firmat.

Quoniam per acriores mentis conjecturas oculatissimo examine prosecutas, perque repetita tentamina solertissima Medicorum experientia suffulta a pluribus simulque latentibus melancholici humoris proprietatibus, ac viribus exortum morbum salivationem contemnere compertum fuit; ne experimentalis veritatis incremento litemur, fateamur oportet, sanguinis particulas salium adustas nimis evectas, fluoremque patientes, summe activas mercurii vires eludere, terrestrioribus sulphuris corpusculis associatas. Cum strictiori amplexu salium particulæ adunatæ ita pertinaciter cohærent, ut cuicunque solventi imperviæ reddantur, arctissimæ eorum meatuum complicationes, a nexu laxari, & in menstrui amplexu rapi non queunt. Quocunque igitur vinculo se invicem associentur salium concretiones, ut retuso impetu mercurii, ejusdemque particu-

[1] *Sydenham Opera Med. Tom. II.*

ticularum penetrationes a solidiori concreto repulsa difficillime divelli, & in minutissimas partes confringi resistant, eorum solidæ concretionis compages prius laxata, nec reclusa auferri non poterit. Tantum intercedat oportet mercuriales moleculas inter, & adustas salium concretiones varias quoad qualitates, & corpusculorum nexus unam in massam coalescentes, discrimen, ut cum mutuis coalitionibus arcte adeo complectantur, ut parvula nulla intervalla, porosve improportionatos relinquant, mercurialia corpuscula in salina concreta offendentia facile excludant; quæ sane maxime licet poris instructa discrepantibus, tamen naturæ agentis, in aggredientis prementes impetus nitentes, facile supra solventis nisum resistentias exercent; Itaque intra melancholici humoris nexus tenuioribus mercurii corpusculis non coercitis, concrementi partes eorum motu ab invicem non divelluntur.

Hinc carcinoma recudentes adustæ salium moleculæ, si volatilioribus sanguinis partibus in auras resolutis, copiosiorique aquearum particularum dissipatione, resolutis spiritibus exhausta, nimis evectæ, fluoreque potitæ cum vitriolicis, acidisque particulis, & terreo-sulphureis crassioribus combinantur, quæ ad ductus glandularum delatæ firmius in earum fibris inhærentes folliculo includuntur, dimoveri inquam non possunt ab earum complicatione, licet ab impetu mercurii percussæ, quarum tumor, si fortiori pthyalismo oppugnetur, ejusdem subtiliores particulæ a gravitate impellentis sæpius commotæ, ejusque impetu allisæ, dum mutuis nisibus agitantur, salium ramenta validius concitata momentum acquirunt, inde in comprimentes fibras cuspidula infigunt, & villos glandularum ab invicem divellunt, quibus sensim discissis, ac corrosis cancer sub forma tumoris delitescens fatali clade inopinato prorumpit. Ex quo satis liquet, componentes cancri particulas, aut a mercurio non distringi, aut ab eodem accendi; unde illud Nasonianum:

Curando fieri quædam pejora videmus
Ulcera, quæ melius non tetigisse, fuit.

Feliciori licet eventu eruptiones omnes papillarum squammosæ evanescant, dum in graviori impetigine, & lepra salivatio cietur: tamen nova eorum morborum seges pullulare incipiens brevi temporis spatio solitam feritatem attingit, ut observavit Villis in quatuor ægris impetigine laborantibus. Effectus hujusce causa in eo consistit, quod intimus partium sanguinis mechanismus particulis non solum acido-salinis, tartareisque diversimodi status, ac indolis effœtus, sed salino acri volatili alkalina materia turgidus a salivatione penitus subigi, ac prorsus resolvi nequeat; adeoque superstes labes sanguinis, & humorum acrium indoles primitus constitutiva post evanescentes papillarum corymbos, juxta materiæ supplementa in concretiones tartareas facessens in cute defigitur, ubi papillarum eruptionibus, quasi totidem hujusce morbi loculamentis incoactis, processu temporis aucto morbificæ materiæ cumulo, superficies cutis omnis incrustatione squamosa, ac plane ad lepræ confinia evecta obducetur.

Ut enim adustam salium concretionem inani molimine phtyalismo pessundamus; ita eadem debiliores, vitioque plurimos laborantes pulmonum, vel hæmophthisi confectos, infami errore necamus. Si enim naturalis pulmonis vasculorum capacitas, ac fibris mollibus, summeque ductilibus coalescentium augeatur nimis, ut partes canalia constituentes sic divellantur ab invicem, ut minimis oscillationibus nitantur in fluentia liquida, colliquari fluores confertim per eorundem cava trajecti, cum intime non sint soluti, ut per impetum a corde susceptum supra omnes resistentiarum vires excurrant, facile in distensis vehementer fibris, in cellulosis vesiculis, & inanibus spatiis intercipientur, quibus novo semper, ac semper affluente humore per capillaria ramuscula, vesiculæ ex illis prodeuntes, & racematim adhærentes mirum in modum ita intumescunt, ut humor ratione inertiæ non difflatus in parva tubercula excrescat, quæ dein dum a pulmonum pressione, motuque incessanti incalescunt, in suppurationem abeunt, & in tabem lethalem terminantur. Quod si ultra tonum dilatata vasa a pondere mercurii in majorem extensionem deducta, licet ex majori distensione majorem nacta sint ad comprimendum vim: tamen ab impetu sanguinis majori in arteriarum parietes nitentis, & particulis mercurialibus eadem ad ulteriorem distensionem cogentibus, tandem distractis plurimum arteriarum membranis eo distensionis deveniunt, ut vim urgentis ad latera sanguinis, ejusdemque particularum momentum impetus ad vasculorum contactum motarum sustinere non possint; adeoque aucta potentia sanguinis arteriosi extrorsum arteriarum mi-

nimarum membranas urgente, & earundem imminuta resistentia ob maximam distractionem subito divellentur fibrillæ, restitutionis vim in nimia distractione non observantes. Horum autem potentia ad se restituendum cum in partium coalitione consistat, hæc ex frequenti sæpiusque repetita distractione enervatur; adeoque restitutionis robore plurimum imminuto, muscularis fibra arteriæ sectione angustari nitens inofficiosa. Igitur opus est, ut arteria existente distracta, novaque majoris momenti potentia fluidis applicata diffringatur, vel laxetur fibrarum componentium nexus, per quos sanguis inopinato prorumpit, & sanguinis sputum plerunque fatale subsequitur, quod observavit Nicolaus Lemery in suo cursu chymico lethali experimento.

Aliquando in spongioso, & molli pulmonum parenchymate cretacei lapides sæpius concrescunt, qui ubi angulati sunt pulmonum motu, & gravitate mercurii commoti teneram eorum substantiam lacerare solent, quo tussis vehemens, atque arida, dolorque thoracicus non raro cum sanguinis profluvio satis insigni, atque exinde ulcera cum signis phthiseos pulmonaris nascuntur. Verum isti lapides sint læves, neque qui pulmonum parenchyma terere, vel lacerare possint; at concidant canaliculorum partes facile dilabentes, ratione imbecillæ virtutis, qua ad mutuum contactum sistuntur, quorum minimi villi, qui sunt veluti totidem languidi vectes uniti, adeoque parvarum virium capaces, dum ad motum a fluenti corpore majori impetu instructo excitantur, iners illa efficitur vasorum vis & fibrarum minor ad contractionem nisus, qua debili minimorum solidorum energia sistitur ad partem fluidorum motus, indeque fit, ut mercuriales particulæ a resistentiæ loco repulsæ, a repercutiente validiori impetus momento instruantur, atque vires percussionis in continentes villos exerceant; quorum teneræ, ac laxæ fibrillæ maxima distensione coactæ a nova jugiter affluente materia infirmius nituntur in contenta fluida; & cum a languido nisu villorum, particulas fluidi viscidiores, & motui magis resistentes premente, non fiat lentor liquidior, ut sejungi, & sese expedire possit, evadet ille ad motum difficilior, & ratione lentoris tenacius hærentis extremitatibus canalium augebitur pulmonum infartus, quo vasa illa tenera coarctata, & compressa liberum transitum præbere non possunt circulantibus fluidis: indeque continuo appulsu novi liquoris ad partes pulmonum compressas tendentis, & præterfluentis ad latera urgentis, vasa ultra tonum dilatata, & distenta tandem rumpuntur, quæ viam ad pulmonarem phthysim sternere solent. Unde quotiescunque liquidorum lentor univervalis, & vasculorum infartus tollendus erit, sed aderit pectoris dolor, tussis, aut tubercula delitescentia, imminuetur quidem fluidi crassities, at cruda pulmonum tubercula parvo dolore latentia salivationis agitatione incalescunt, & inflammata suppurantur, quæ in habitu primo phthyseos delitescentia in irreparabile exitium terminantur.

Nec feliciori eventuum certitudine in nervorum tremore salivatio expetitur. Cum autem ad motus requiratur contractio musculorum maxime æquabilis, atque continua, si spiritus per nervos influat minori copia, quam par sit sustinendæ tensioni fibrarum, nervorum tubuli dato temporis spatio a derivatis spiritibus solum inflati elevabantur, & demittentur alterne, unde continget tremor; cujus tremoris species in villis impressa, si a comprimente aliquo, vel obstruente, adeoque spirituum influxus intercipiente inferatur, salivatione plane tolli, atque averti poterit. At in senibus, & imbecillibus cum tremor a debilitate nervorum, & lucta spirituum proveniat, erit ille compositus ex repugnantia nervorum ad excipiendam pressionem in fibris a spirituum expansione, & nisu, quasi laxatis per membranarum divulsionem diuturno tremore fatiscentium, & inerti nervosi liquidi elatere flexuosos canaliculos, minimasque filias non replente, qui in labentibus villis obvius, & earundem distractione subortus, cum eorum tenuissima filamenta ad æqualem contranisum inepta tonico motu non æquent mercurialium percussionum vibices, tremor idem non modo persistet, verum major succedet.

Ratione non longe diversa male sputatio cietur in eo, qui motibus convulsivis a lædente externo illatis obnoxius evadit. Ita quicunque cerebro debili, aut nimis rara, & laxa nervearum fibrarum textura præditi ex adunatione partium minimarum connisu in cohæsione tam parvo suborta, ut levi motu solvi queat, morbis nervosis tentantur, aut paralysi ex magna villorum siccitate musculorum flexione dirigentium prohibente, vel ab eorundem resolutione motum coercente (quorum pars affecta

 pro-

protracto morbo contabescit) a mercurialibus obducantur. Gravia enim mercurii corpuscula nimis mobilia fluendo per propriam nervorum substantiam, immo, superatis innumeris diverticulis, & impedimentis, motus suos ubique perperam diversis directionibus, ac velocitatibus, quibus pollent, communicant singulis machinulis totius nervorum fabricæ, & poros impervios memoratæ particulæ commeantes hac illac inæqualiter nervos excutiunt; & quia eorum meatus, inanitates, & interjecta spatiola sunt mollia, contracta, & diversis fæculentiis referta, impediunt flexuosis tricis, atque intersecationibus invicem inclinatis, ne mercuriales moleculæ cursum molientes æquali undique nisu spongiolas fibrarum penetrent, fit ut motu celeri perturbato machinularum dimoveant nexum, indeque deflectantur quocunque, tanta cum virium inæqualitate, quanta videtur necessaria ad implicatam nervorum substantiam raro villorum fœdere copulatam diruendam, variisque quassationibus villos contractiles, nervorum filamenta, & fibras membranarum assidua stimulorum vi lacessendas ordinata; adeoque imminuta vi cohæsionis inter exilissima corpuscula ita enervatur villorum, & filamentorum connisus, ut humoribus tiliæ madescentes ad instar spongiæ tanquam cera emolliantur, & pondere mercurii maceratæ a proprio termino recedant.

Hinc cum mercurius vivus insensissimus fit nervis, ideo qui pro salivatione unctionem passi, sæpius laborant gravioribus nervorum affectibus, a residentibus (ut plurimi Chymicorum cum Lemery fassi sunt) hin inde mercurii particulis, optime auro curantur, testante Etmullero, unde Zacutus Lusitanus unguentum mercuriale conficit ex auro, ut crassiores mercurii particulæ per totum corpus diffusæ post salivationem in fibrarum interstitiis restitantes, promptius se insinuent in aurum. Si intra nervorum spongiosam substantiam viscidis implicatæ subsiderent crassiores mercurii particulæ, nequaquam elicerentur ab auro. Verum quidem est, si aurum atteratur (si vero atteri potest) in partes adeo minimas, ut earum corpuscula, habita ratione molis, & gravitatis energia, reddantur sanguinis particulis levitate paria, & rapi cum fluidis apta, veneream luem tutius auro, quam mercurio sanari. At licet aurum in minutissima sui corpuscula redactum sit, adhuc continet moleculas, quæ a sanguine evehi resistunt, quæque nullo artificio hactenus cognito ad tantam attenuationem reduci possunt, ut in minimas atomos confectæ sanguini hærere, motuque fluidorum rapi possent. Qua ratione licet mole æquales, sanguine tamen graviores auri particulæ a liquidorum commercio seclusæ, nullas in mercuriali sulphure vires exercere poterunt. Quibus vero mollem fibrarum texturam finxit natura, aut qui in mercurii fodinis continuo marcescunt, nervorum labe non carent. Ob jugem solidorum colliquationem, & fibrillarum macerationem a mercurialibus corpusculis intus susceptis, contabescunt nervorum fasciculi, qui perperam a nimio mercurialium impulsu indesinenter lacessiti satiscunt; unde vasorum tono subrepto, tollitur eorundem nisus in fluida, ex quorum retardato motu, & virium solidorum inertia complicatus morbus emergit.

Cum vero sanguis præfervidus existens a recta temperie desciscit, & ejus sulphureæ particulæ prædominio potitæ sibi salem asciscunt, quæ invicem allisæ, proindeque in minimas solutæ moleculas nimium in fluorem evehuntur, liquoris mixtione alterata intimeque fusa ejusdem naturali consistentia inordinate solutus dyscrasiam sulphureo salinam, & salso-muriaticam acri-alkalicam indolem induit, cujus, sulphuris, & salis concretiones perpetim huc illuc dispersæ, exterius suffusæ maculas, & ulcera, interius depositæ dysenterias, & dolores pariunt. In hac sanguinis soluta fibrarum cohærentia, in qua nimis tenue cogendum, & acre involvendum, dolosæ artis opus erit hunc morbum solventi ullo sialagogo tentare.

ARTICULUS IV.

De Mercuriologia.

QUandoquidem multis retro ab hinc annis ab explorandis mercurii viribus, reluctanti licet animo totus abstinuerim; animus tamen nunc meus in illius contemplatione ita rapit ingenium, ut mihi videatur non absque aliqua animi voluptate, & me non injucundo munere versari, si extricatis specierum mercurialium præparationibus mercurialibus, quibus ambiguæ communium auctorum notiones non involvunt, examinandas attentius mercurialium vires intentavero, dum eas simul colligere conor, quarum delectatione non immerito allicimur ad elevandas cogitationes, men-

tisque aciem acuendam, quibus sublime de tanta mercurii excellentia nostræ utilitati comparata cum Chymicis gloriamur. Totus admirationis nostræ scopus in eo vertitur, ut nobiliores summi illius entis mercurialis usus depingamus, quod quo diutius contemplamur, eo magis ad sui admirationem rapimur. Hanc autem occupationem, qui abjectam, minusque utilem putaret, ipso etiam in medicinæ cœlo felicitate careret. Licet autem meam sub eadem tenuitatem sincero sensu animadvertam, nova tamen in dies phænomenorum, & præparationum materia cognitionem suppeditat, ut nec ullatenus dubitem, quin exactioribus adhuc posteritas experientiis, ignotas nobis tum vires, tum præparationes detectura sit. Non est ergo cur metuamus, ne nostra mercurii cognitio de novo antecedentium aut subsequentium defectu expiret, aut deficiat. Infinitus hic oceanus virium, proprietatum varietatem continet, de quibus longe difficilius cognitionem acquisivero, quam easdem percurrens hausero, aut enumeravero.

Ut autem rem ab ovo incipiam, contra Galenum rixas concito, qui lib. 9. simpl. medicam. sibi minus constans, insido, & malesano artis convitio argentum vivum ex sponte nascentibus non esse, sed ex his, quæ præparantur, velut cerussa, ærugo, lithargyrum contendit, fateturque se nullum hujusce medicamenti fecisse periculum, an interimat si devoretur, vel ubi foras fuerit admotum. Alii porro, Philosophorum, & Alberti Magni lib. 4. min. cap. 70. sententiam secuti, cum viderint argentum vivum quasi omnibus associari metallis, ipsisque facilius contactu inhærescere, materiam ad omnem metallorum generationem commenti sunt, quæ in utriculis reposita, nullisque fictilibus vasis coercita, lignea vasa obvia quæque perrumperet; quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui ab hydrargyro vasa cuncta exedi, ac metalla quibus inhæserit destrui autumans, lethalem potum esse cum Plinio lib. 33. cap. 6. & 8. falso deprehendit, quod internum cordis humorem, vitales sanguinis spiritus subinde congelans, suo pondere interna tandem distringat. Galenus vero quamvis testetur alibi nullum fecisse experimentum contra Dioscoridis sententiam ait, mercurii calorem eo perduci, ut per erosionem interimat. Conciliator ab his recedens in tract. de ven. cap. 6. dicit, quod argentum vivum ore sumptum, induoit hominem ad epilepsiam, aut apoplexiam. Ad dolendum sane, infrugiferis conjecturæ cespitibus, dubioque experimentorum successu rem longe attigisse: quorum cœtus discordes, aut senio confecta mendacia renovare, aut commenta deliranti figmento excolere animus exhorret, quæ in artem invecta convitia fidenter convellit Agricola de re metallica. *Nuper autem* inquit *cum improba uxor marito aliquot vicibus argentum vivum dedisset devorandum, id sine ullo nocumento ejecit per alvum, quo* mercurius uxore humanior optatum scelus

Toxica zelotypo dedit Uxor mœcha Marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit Argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter se se dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus ut vacuos alvi petiere recursus,
Lubrica dejectis, qua via nota cibis.
Quam pia cura Deum! prodest crudelior uxor;
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Samberolitanus in commento ad Avicennam vidit hydrargyrum abortus promovendi causa mulierem ad libram sumpsisse sine noxa, & hoc ipsum confirmatur a Fracastorio in lib. de simp. Brasavolus Medicus Ferrariensis vir sane illa ætate clarissimus, in suo de stirpium examine, sæpius dedisse fatetur argentum vivum devorandum vi verminm semimortüis infantibus, a quo velut e faucibus orci protinus a morbo evadebant. Ita Gorritienses obstetrices, ubi gravidæ diu in partus labore, & cruciatibus inani conatu urgerentur, statim argentum vivum scrupuli pondere nullis incommodis, immo partus dolorem, & difficultatem lenientes potandum exhibebant, testante Matthiolo lib. 4. in lib. 5. Dioscoridis; ex quo nihil mirum, quod scripserit Avicennas, *non deesse, qui bibant argentum vivum, & nullam inde sentiant noxam, quod facile e corpore dummodo haurientes continuo huc illuc deambulent.*

De qualitatibus mercurii Fallopius disputans, unam in superficie, alteram in intimis partibus deprehendit, quæ calidæ suapte natura, atque siccæ, habent extrinsecus cum Aristotele partes aëris admixtas, a quibus impedita mercurii concretione in flui-

fluidum corpus servatur. Avicennas tamen frigidum, & humidum esse in secundo gradu existimat, cui consentit Averroes, ut refert Pandectarius. Fernelius de abditis rerum causis frigidum, & humidum in quarto gradu, quod confirmat Matthiolus lib. 6. cap. 28. & solvit ambiguitates circa ejus temperamentum exortas, ubi cum Plinio hydrargyrum vomicam ignis æterni, & sanguinem sistere asserente, addit, argentum vivum interimere, si largius bibatur excessu summe frigido, & humido ex quodam seplasiario convictus qui ardentissima febre correptus, siti intolerabili vexatus, delirio oberrans in pharmacopolium descendit, ut, quod laxaret sitientia, summeque arescentia labra, inveniret, & casu incidens in vas argenti vivi pro aquæ fortassis vice multum ex eo potavit; sed paucis post horis congelatus migravit ad superos; dein patefactis visceribus in ventriculo innatabat argenti vivi libra, & circa cordis vasa sanguis concrescebat.

Ex supra recensitis satis innotescit, antiquiores Greci, qui horrore quodam perculsi illum nec extremis digitis tetigere, quam admodum tenuem de hydrargyro habuere notitiam: quorum vestigia calcant multi ex rudioribus Medicastris solo nomine mercurii deterriti, qui, quorum virtus turpis est inscitia, & inanis existit suspicio, malunt ægros certo mortis periculo relinquere, quam anceps experiri remedium, despicientes illud Celsi, *tutum esse quod est unicum*. Horum dubitationis stultitiam convellit Junkenii observatio. Mulier quædam utero gerens, puello ubera porrigens curriculo viginti mensium Gallico seminio inficitur. Hæc leviter inuncta mercurio, cum tenello infante, etsi non lenito, salivationem patiebatur, donec mater, & puellus a celtica lue feliciter evasere. Inde post circiter labente mense inculpatæ salutis infantem enixa est. Ex quo, silentio prætereo praxin eorum, qui nec mente, nec digitis mercurii vires adumbrantes, exhorrent, ne mercurius a calore vitali excitatus, quasi a Chymicorum igne commotus in sanguine sublimetur, quo septici, atque erosivi salis indolem nanciscente veluti a veneni furore ac claude, homo de medio tollatur. At in corpore fluido leni solidorum impetu promoto, qui calor, precor, gliscit urens, ut mercurii partes sublimet instar subtilissimi, ac erosivi cunei acuatas?

Ut modo accedam unde digressus sum, homogenei corpori mercurii explicatio tot hucusque fuit involuta difficultatibus, ut nisi feracior in his resolvendis posterorum industria, quam majorum nostrorum, & nostra fuerit operosa felicitas, illud pensum esse censeo, omnes non tantum unius Philosophi conatus, sed plurium sæculorum tentamina extorquens; cum Chymicorum quoque examina, & sedula Philosophorum solertia propius intimam istius Prothei naturam solertissime investigantium, ad hunc usque diem plus admirationis, quam cognitionis, plus dubitationis, quam certe demonstrationis palam fecerint. Revera naturam, & causas adæquatas mercurii perspicue rimari, atque eruere, gravissimum mihi videtur onus, cui solide absolvendo parem quemcunque hominem fore semper suspensus hæreo. Ut autem hoc in negotio non longe rem, & felicius scopum attingam, utque hydrargyri proprietatum, ac virium maxime veritas clarius eluceat, veritatis auspiciis in arenam descendendo, placet spargyricam ingredientium præmittere analysim. At cum curiositatem meam intra Chymicorum experimentorum cancellos non coerceam, ego adhuc juvenis non nisi angustam hactenus eorum supellectilem mihi paravi, quibus absque Ariadnæ filo possim egredi, ut tam gravis, difficilisque pensi rem aperire mihi liceat?

E subtilissimis autem effluviis æthereis, ac fluidissimis conflatur mercurius, quorum volatilibus moleculis, & specificis particulis metallicis saturatus in fluorem evehitur, dum rotundæ materiæ primi elementi moleculæ in mercurio eminentes irretiri non possunt, in puncto contactus invicem collisæ perenni motu exagitantur. Spiritus hic mercurialis æthæreus in subterraneis antris, & debitis seminii matricibus coercitus, in metallicas minutias appellens sui generis, his amico fœdere associatur, quas in minima ramenta exsolvendo in fluoris motum concitat, ac fluxiles reddit, adeoque compositus emergit perennis fluor, qui mercurius vulgi nuncupatur, cum in suis etiam repertus mineris, licet metallorum mercurio non destitutus, recremento potius metallico constet, a quo si partes terreæ metallicæ, quæ sunt ingenitæ, ac originariæ metalli labes, artificiosa enchyrisi separari possent, quas per artem dissociare omni, sed inani conatu laborant Chymici, sublimior haberetur spiritus ab omni metallorum consortio vindicatus, qui jactaretur ab illis per

per ignem, Philosophis mercurius de mercurio dictus; quippe qui metallorum mercurius nusquam reperire detur nisi in Alchymistarum vana jactantia, inutili molimine, & falsis promissis, quod eorum quidam eo usque progressi sunt, ut stigma inusserint his omnibus, qui talem mercurium facere posse sibi arrogant, vel credulorum his, qui eundem confiteri posse sibi persuadent. Huic opinioni famulatur alchymistarum coriphæus Geber, ubi inquit: *Continet argentum vivum in se spiritum internum viventem, & convertentem ignem, si de potentia in actum promovebitur*. Huic consentit Helmontius, qui tract. progyna. §. 14. sulphur externum, originariam metalli labem, separare jubet a mercurio vivo, ut fiat mercurius de mercurio, qui deinde nullo igne poterit in formam terræ præcipitari ob maximam sui simplicitatem; cum sulphuris terram amiserit, nulloque igne mutabilis erit. Ita Lullius sulphur inesse hydrargyro opinatur ex eo, quod *nullum argentum vivum promptius convertatur in substantiam sulphuris, quam illud, cui sulphuris moleculæ ab origine sunt profundissime dissolutæ, atque per dissolutionem intimius commixtæ: Nec ullum sulphur promptius congelat argentum vivum, quam illud, in quo sulphuris qualitates per dissolutionem in mercurio cohibentur*; ex quibus concludit, argentum vivum non solum e spiritu volatili, sed etiam e subtili sulphure compingi, ut in corpus summe fluidum coalescat. Hoc metallorum sulphur est internum ipsi mercurio, ideoque non magis ab omni corrosivo, quam ab ignis actione intactum remanet.

Mirum est, quantum se torquent præoccupata Hermeticorum ingenia, omnes ferme in eo desudantes, ut mercurius purissimo æthere saturatus ab impuro carcere educatur, in quo latitans spiritus ille (ut Geber lib. 2. par. 1. cap. 4. Alchymis. Magister) felicius extrahi possit ad optatum finem; sed ah quantum deplorandum dolendumque! est improbum enim, & inanem laborem dolosæ artis fundamento innixum, credulos decipiendi gratia, & a dolo fruges captandi, tandem scopo aberrant, ad quem collimant, atque orientem in occasu quærentes cum veste Dianam acquirunt. Externa quidem facie mutabilis est mercurius, ut varias induat larvas, & ludat corporum formas, & si eo redigatur, ut nonnihil ab acidis coercitus aliquot horas fortiorem ignis torturam patiatur: nihilominus vel sponte denuo caput exerit, vel facili negotio in vivam formam per alkalia resuscitatur. Qua ratione in terræ poris in liquorem albicantem conversæ ita pertinacissime se invicem adhærent, ut licet minutissimi globuli per microscopium adhuc in conspectum veniant, tamen varie revoluti, atque ita intertexti, ut a nullo Chymicorum labore ad hunc usque diem eorum nexus potuerit exolvi, a quibus curiosi Spagyristræ maximo errore falluntur. Jam satis superque innotescit versipellis præparationibus larvari mercurium in habitu ejus externo, dum a diversis menstruis mutatus modo in liquorem cum oleo vitrioli subflavum, modo cum sulphure in volatilem cinnabarim transformatus: quippe qui salinis corporibus sursum raptus, salium formam, cum regulo antimonii, butyri, oleique substantiam induit; nihilominus addit Fridericus Hoffmannus, tantum abest, ut hæc involucra salina, aut sulphurea, partes sint mercurii constitutivæ ex illius substantia elicitæ, ut potius composita sint corpora ex mercurio, & menstruo ad ipsum larvandum adhibito, uti exinde ex reductione mercurii in pristinum fluorem abunde elucet. Ideoque cum altioris sit indaginis intimus mercurii nucleus, non attingitur, quo a mutuo amplexu desciscentes elementares moleculæ in salia, ac sulphura facescunt. Igitur licet variis modis tractetur, nullo modo est coercibilis, quin ubi optime fixatus putatur, insalutato hospite fugam molitur. Ita Bartholus summus Astrologus mercurium ad tantam coegit fixitatem, ut nesciret quomodo in convenienti illum includeret vasculo: sed nescio quo moratus, fortissimo addito igne, inopinato mercurium igne rapi conspexit: tanti nempe laboris est genuina ejus fixatio, ut cum vitriolo, & alumine in corpus mediocriter fixum redigi possit.

Borrichius, cum lamella martis in mercurium vivum projecta intra vas coercitum, & brevi post tota in rubiginem conversa reperiatur corrosa, acidum metallicum occultum intimius hydrargyro associari fortassis, si conjecturæ præstanda fides, a recto non aberrat. Hoc si in debitis vasculis contentum igni exponatur, miram aquæ insipidæ copiam elargitur, intacto semper manente mercurii pondere, ut Raymundus Lullius docet, Boyles in chymista sceptico, & Joannes Agricola in Poppium te-

testantur; sed aqua educta, cum remaneat mercurii pondus, de quo dubitare licet, (si ab aëre non subministretur) num sit primorum miscibilium constitutiva, adeo ut nuda ignis actione possibile sit mercurii partes ita secundum novos, differentesque modos disponi, ut modo hanc, modo illam habeant corporis formam, licet ignis impetu commotæ partes in alias substantias omnino diversas coalescere non possint.

Alia metalla ingredi hydrargyri naturam censet Boyles in tract. de coloribus, ubi solutiones mercurii ab aqua forti peractas, non raro virides, observavit, qui color (ut inquit una Fridericus Hoffmannus de cinnabari nativo) sine dubio dependet a particulis immixtis veneris. Sed accuratius paulo si lubet pensitato experimento, suspicio non levis notæ innuitur. Cum spiritus aquæ fortis acidus aggrediatur globulos mercuriales, seque intime ipsis agglomeret, atque interponat (solutio autem nil aliud est, quam intima interpositio particularum solventis intra poros corporum solvendorum) particulæ veneris in spiritu vitrioli in aqua forti eminentes, in mercurii corpuscula nituntur, & reactionem passæ exolvi possunt; unde solutio illa vitrioli veneris cum solutione mercurii commixta fas est dubitare, an solventi menstruo, vel soluto corpori debeatur.

Descriptiones, quas nobis de istius corporis ingredientibus tradunt, adeo implexæ sunt, ut etiam illi qui notiones chymicorum conati sunt polire, atque illustrare, fateri teneantur, nescire se quid velint. Igitur spiritus æthereus subtilissimus, & summe mobilis, cum metallicis particulis primogeneis constituit vulgi mercurium, cujus sphæroidei globuli agilitate naturæ suæ propria, sive metallicorum corpusculorum ad hoc necessaria figurarum mutatione, & solidæ cohæsionis resolutione, in puncto contactus sese tangentes, his intexuntur poris, quibus agitari queant ab ætherea substantia, utque particulæ admodum minutæ, licet pressæ ordinationi corpusculorum coordinatæ, non quietis expertes, multifariis, & indesinenter suis motionibus corpus metallicum in statu fluiditatis servare queant. Nec fluida forma corporis mercurialis levitatem redarguit, cum idem constet particulis in minimo volumine tam solidis, & tam numerosis, qui non obstante intestina eorum motione, corpus, quod componunt, summe ponderosum esse queat.

Licet aurum admittere recuset ullum corpus ad se nullatenus intime, aut permanenter ipsi associandum, ut illud satis firmiter ei agglutinatum possit intrinsece alterare: tamen mercurius vivus ita redditur idoneus ad aurum usque adeo penetrandum, & cum eo sese tam intime permiscendum, ut hujusce metalli particulæ, quæ tam arcte quandoque agglutinantur, ut, inquam, non sine difficultate ab auro divellantur. Mercurius constat particulis ita apte figuratis, ut in auri commissuras ad ejusdem solidarum partium tricas investigandas sese possit insinuare, cujus corpuscula nec majora sunt, quam ut poros, aut corporis auri inania introire possint, nec minuta adeo, ut eadem facile lucis ad instar trajiciant, vel ut ob exilitatem nimiam partes, quas invadunt, solvere nequeant: sed porulorum auri diametrum exacte adæquant. Quæ mercurii corpuscula cum sint agilia, aptaque ad motum, ut impetiti corporis albare queunt partes, ab ipsa athmosphæræ pressione impelli, intrudique possunt in poros auri non impletos substantia, quæ tantum resistens, quantum communis aër, æquali nisu non nititur in urgentem mercurium, gravitare, ac pressura ambienti prævalentem. Cum autem mercurius per accuratas auri commixtiones dividatur in particulas summe tenues, & per externam hanc commixtionem acquirat multo plus superficiei, quam prius habuerat, undique fere tangit auri particulas, quæ in sua superficie mercurialem massam exhibere videntur. Agitatione deinde mercurii corpusculum his in auri poris, ac commissuris a libere vagante materia ætherea promoveri potest auri motus, & incalescentia, ut Boyles experientissimus pluries observavit de producibi: chymi: principi: aut ex repetitis ictibus, variisque innatantium ipsius mercurii corpusculorum pulsibus; hinc intromissæ particulæ tot veluti cunei intro adacti, partes auri, inter quas insinuant sese, emolliunt, aurumque incalescens puritiem amittit.

Virtus anthelminthica summa viget in mercurio, qua vermes occidit, fugatque lumbricos. Cum implicita vermium substantia sit molli, & distractili vasorum fœdere copulata, tum diversarum pressionum, tum quassationem, accommodatur ad recipiendos illos humores, qui facile penetrant inanitates spongiosas, & vasorum diverticula, atque glandularum, immo villorum omnium cava, quorum pervia, levisque carun-

earundem machinularum textura exsugit non sustinendi ponderis invadentes particulas, quæ minima mercurii segmenta mire solidis vermium partibus irretita, nova majorique motus vi dimota impetum acquirunt; idcirco dum sese liberant a vinculis pororum, atque vermium anfractibus innumeris ictibus, simul percutiunt singulas villorum machinulas, eas distrahunt, resistentias inertes dissolvunt, ac propterea innumerabilibus percussionibus, ac impulsibus depellunt huc, & illuc non solum humores totam vermium fabricam, itemque eorundem nervorum tubulos accolentes, ut debite non respondeant viribus solidorum: verum flexuosis tricis, atque interſecationibus invicem inclinata vascula divellunt, ut eorum fibrillæ non resistant particulis nimis mobilibus, eorumque sphærulis penetrantibus, confricantibus, & pene dixerim erodentibus solidorum substantiam, quæ tametsi aliquantum mercurialis liquidi impulsui resistat, nihilominus corporis jugiter gravitantis irritationes, & distractiones cujuscunque partis ita sensim intenditur, ut omnes villorum tiliæ a ponderantibus cum fluidis vermium circumeuntibus particulis potius percussæ, quam lustratæ dissiliant ab invicem. Hinc plus justo urgentia liquida, quæ tangunt, plus æquo distrahunt, eaque ita dissolvunt a mutuo fœdere, ut resistentiæ vasculorum, & laxi eorum hiatus fluentibus, ac refluentibus undis exagitati prorsus confringantur; ex quo (ut observavit diligentissimus Rhedi) facile concipimus, cur lumbrici a præsentia mercurii primo moveantur, dein irrequieti sese contorqueant, inde moriantur. Quotiescunque mercurius sui aliqua saltem tenuiori portione fluit, atque humoribus vermium intermiscetur, tunc fluunt, & refluunt a mercurii pressione, & validius urgente liquida plus æquo provocata, fluunt inquam, & per omne vasorum genus circulum agentibus humoribus, spiritus fieri incipiunt nimis liberi, atque mobiles, adeoque acres, ut illorum minutissimæ particulæ pungentium ad instar, atque acutorum stimulorum penetrent fibras ad partium contactum positas. Ex hoc propterea exoriuntur contractiones, & distractiones, quot sunt fluxus, & refluxus undarum emergentium a nimis jactato nervorum succo, immo quot sunt contactus particularum impellentis fluidi, & incisiones, & diffusiones agentium fluidorum in singulos villos, a quibus omnibus si indesinenter mordeantur vasculorum parietes, & tali incutientis stimuli vi, ut in fibrarum poris distensis, & inanitatibus dilatatis congerantur, mobiles atque elasticæ graves mercurii moleculæ sensim diffundantur, vermes nunc convulsionibus variis, nunc tensionibus universi corporis corripiuntur. Idcirco cum nulla sit fluidorum molecula, quæ non concitetur, concutiatur, jactetur, ac veluti urgentis mercurii pondere prematur, proindeque cogatur summa celeritate moveri, penetrare, & magna concitatione irruere in omnem, etsi minimam, solidorum particulam, ita ut nulla sit fibra, quæ vim non patiatur, ideoque inæqualiter contrahatur, laxetur, commutetque contactum, atque connisum, motus violenti distractionis villorum summopere augentur; adeoque liquidis mercurio interspersis memoratæ partes, quasi maceratæ laxantur, immo maximis stimulorum cuneis concussæ, simulque partibus diversæ, & urgentis figuræ nisu perterebrantur, ut propriam resistentiam amittant; ex quo laceratis villis, & omnigenis filamentis confossis tota insectorum fabrica invertitur, & prorsus dissolvitur.

Partus difficultas, quæ naturæ leges non servat, mercurio nonnumquam suffragatur. Ut partus debito procedat termino (ultra infinita alia) requiritur, uteri fibræ mutuo flexæ, arcteque irretitæ, & per earundem protensiones mire implicitæ, & membranarum villi modice extendantur, ut in conatum expulsivum nitentes possint moderate contrahi, & versus inferiora fœtum validius impellere. Si vero liquidorum materies adaucta, & magis pressa ob infartum contractilium villorum velocitatem suam amittit, uteri villi evadent machinæ rigidæ ad instar, non valentis se flectere, qui cum non possint se contrahere, minus æquo agent, & languidius urgebunt; quo fiet, ut in dies magis non solum multiplicata fluidorum aggerie imminuatur fibrarum energia: sed veluti prælo constrictis humoribus uterum quaquaversum gravitantibus, & in ejusdem vasculis hærentibus, pori, locula fibrarum obstruantur magis, ac propterea uteri vasa cuncta majori conatu invicem comprimantur, quam eorundem feret resistentia; adeo interjecti humoris quiete præpeditur conatus impulsivus, compressivus, ut fibræ non impellant tanta vi, quantam exigit energia fœtus resistentis. Harum ex dictis hactenus causis, cum vasa uteri lentis humoribus imbibita, proindeque dura, ac ten-

tensa impediant spiritus, ne villosis filamentis impartiantur necessarii conatus: fibræ sua duritie instar funis a lentore liquidorum, & glutine tensæ, cum supra vires proprias inveniant momentum resistentiæ, vim compressivam expulsioni fœtus necessariam nequibunt moliri; ideoque cum mercurius tot partibus, tot machinis urgentibus refertus, torque munitus retusis cuneis, quot sunt minimæ ejusdem elementares moleculæ, hanc uteri fabricam urgeat, percutiat, & satis dissolvat inutilia, abradat, depellat humores infarcientes, distrahentes fibras, ac proinde vasculorum infartum, energiam, ac actionem villorum destruentem resolvat; singulæ fibræ, & membranæ tegentes fœtum in naturalem contactum, & ad partium cohæsionem accedunt; unde opportunum conatum cum elastica vi acquirentes validiori connisu fœtum urgent, & validius impellunt.

Externe sanat scabiem in glandulis cutaneis constanter residentem, quarum contextus rectiformis construitur ex innumeris filamentis vasculorum cujuscunque generis mira arte invicem implicatis, per quorum vacuas ambages paralleli emergunt ductus excretorii, qui a Stenone observati ex glandulis subjacentibus oriuntur. Hinc papillæ quædam pyramidales a nervis prodeunt a celeberrimo Malpigio inventore detectæ, quæ a partibus lymphaticis ex ductibus illis exsudantibus perpetim irrigantur. Cum enim serosus iste latex a sanguine elicitus salibus acido-salsis turgeat, ejusdem particulæ viscidiores non tantum utrinque acuatis, sed etiam tenuioribus salium mucronibus immixtæ, glandularum lacunas, & cutis porulos, per quos fluere debent, & insensibiliter erumpere, leviter opplent. Fibræ autem nerveæ in glandulis cutis dispersæ a salinis particulis subtiliori aëre exagitatis commotæ, ac vellicatæ, molesti pruritus sensationes inducunt, a quibus nervorum, & villorum irritationibus, crassiores lymphæ partes, licet agitatæ, cum difficulter sejungantur ab invicem, parvas in cuticula pustulas excitant, quæ a sero indesinenter ad glandulas confluente in acumen elevatæ, inde a multis salium aciebus, quorum motui non valde resistunt, perterebratæ, acidosalsos succos confertim effundunt.

In curatione hujus pruriginosi affectus, & hujus cutaneæ sordis, eo innititur, ut acida acrimonia temperetur, & glutinosa lympha incidatur; in quem finem mercurius extollitur, sine quo difficillime absolvitur curatio. Hic enim nullas patiens inducias, nullaque resistentia coercitus, ad quamcunque corporis glandulosi partem sibi viam parat, & gravitatis viribus impedimenta dejicit, nunc jactat singula, quæ lustrat, & percussiones singulis partibus incutit: nunc citius penetrat filamenta, cunctosque villos, in quos irruit, arctamque seri cohæsionem, & salium mixtionem intervertit, quin immo in solidorum machinulas, adeo momentum tremuli motus imprimit, ut ex illarum perenni oscillationum vi, rursus atterantur, atque agitentur, tam cutis glandularum inertes succi, quam illi qui per arterias, & venas fluunt, qui quidem ita jactantur, invicem confunduntur, atque alliduntur, ut post certum tempus reddantur tenuissimi, ideoque comminutæ seri, inde demum attritæ salium particulæ, quorum minima segmenta dividuntur, jam divisæ abeunt in auras.

Verum si scabie affectis in glandularum papillis, & cavitatibus vermiculus insideat, modo huc, modo illuc fortuito titillans, ut apprime docet exactissimo microscopio armatus occulatissimus Redi, tu, qui hæc meditaris, revoca in mentem, quæ superius attulimus de vermibus.

Observat Daniel Bartholi Societ. Jesu de glacie, in hydrargyrum demersa, aquæ in glaciem concretæ ramenta protinus aquæ fluorem suscipere. Quoniam liquidorum fluiditas in corpusculis divisibilibus maxime consistens, quæ partibus suarum superficierum, dum se invicem tangunt, separatim hinc inde agitata facile inter continuas eorum partes, & numerosa interstitia juxta suas invicem superficies volvuntur, usque adeo fluoris motum conservat, donec irrequieto motu agitata in resistens corpus incurrens debitum impetus momentum deperdat. Ita Renat. de Cart. Boyles, & Alphonsus Borellus cum quibus Gallilæus nel trattato de Galleggianti. Fit igitur, ut aquæ moleculæ in quiete constitutæ, spiritu æthereo mercurii, & subtilissimo, laxato glaciei vinculo intus commotæ, & hydrargyri gravitatis impetu in corpuscula satis exilia divisæ ad eam levitatem, & volubilitatem redigantur, ut libere sese quaquaversum ferentes in fluidum corpus reducantur.

Non longe diversa ratione Isaac Nevvtonus sancivit, illud esse fluidum, cujus particulæ quacunque vi commotæ, parvoque molimine impulsæ moventur, ac facile inter

inter

ter se concutiuntur, licet fluidum immobile nulloque intus turbinari motu oculis subeat. Fluida, quorum partes debilioribus viribus eas dissociare conantibus non resistunt, inter se colica in particulas infinite parvas resolvi queunt. Ex tenuissimo ergo partium contextu fluidorum oritur illa minima resistentia, quam moleculæ in fluidis leviter commotæ diffringunt, & superant. Et licet ad fluidorum constitutionem parvæ, ac exiles requirantur particulæ, non videtur absolute verum, corpus illud esse fluidum, quod ex minimis moleculis coalescit; quippe componentium corpusculorum parvitas ea poterit cohæsione firmari, ut eorum ramositate, curvitate, asperitate, particulæ, licet sub parvo volumine implicitæ, adeo sibi mutuo irretiantur, ut sese extricare difficillime queant; unde a levissimo pulsu corporis impingentis non propulsæ solidum corpus vel tenacius fluidum constituent.

Delibata mercurii proprietate, & minus tutis usibus perpensis, operæ pretium nunc est investigare, quibus elementaribus principiis, salinis ne, aut sulphureis, in quibus impressa est, lues exterminetur. Acida salia auræ celticæ, chymici intra poros mercurii (cum sit alkali volatile) implicari contendunt, nonnulli, quæ a colore, & fluidorum motu ad superiora propulsa sublimantur, ubi viarum irritatione apertis salivæ ductibus pituitosa materies jugiter erumpit. Sed gratis omnino in mercurio alkali dicitur inexistere; neque enim huic corpori, cui quodam quasi experientiæ testimonio inesse creditur aliter probatur existere quam ex hypothesi, quod alkalicorum effectus ab assumptis Chymicorum principiis oriantur. Nec assertiones tam late patentes, tantique momenti admittendæ sunt, nisi validis firmatæ rationibus. Immo dum aliam in medium proferre hypotesim aggredior, meum esse censeo rationes adducere, quæ dubitanti causam vindicant, & prolatis assensum prohibent, ne gratis confutationem exornem, multoque minus confidenter nimis sententias convellere insimulet. Hoc vero absque convitio, dum id mihi arrogo, illam mihi indulgendam iri veniam, quam quisque sibi philosophanti deberi pensitat, confido. Cum alkalinum subjectum ex frangibilibus, rigidisque spiculis coalescens, annuentibus ipsis, coerceatur ab angulosis acidorum ramentis, particulas mercuriales involventibus, eorumque motus retundentibus, acida salia venereæ luis supra mercurii corpus vires exercendo glutinosi liquidi cohæsionem augerent; nam particulæ alkali sinuosis angulis intexuntur, adeoque particula acidi impingens in moleculam alkali locum invenit, a quo in earundem sinum recepta alkalicorum vires distringit. Si vero in gyrum rotata alkalica mercurialium corpuscula acidorum aculeis cohærescerent, eorundem angulorum acumina juxta variam alkalicorum porositatem, & molem, additorumque corpusculorum allisionem in se invicem coeuntium, in tam obtusa latera sese mutuo molarent, angulosque adeo retusos, ut post variam utrinque luctam, mutuosque amplexus iterum eo unirentur modo, ut eorum cunei certa rursus coalescentia sibi invicem conflati, parvula possint exhibere prismata, quæ particulis pungentibus, & salinis sensim expedita, liquidum, cui innatant, omnino insipidum, & ab acore erodente discrepantem suppeditarent. Ita Boyles de mechanica saporum observat; quod si liquori fixi nitri per deliquium facto, caute spiritus nitri guttatim affundatur, donec omnino alkali saturetur, paucis momentis post levem evaporationem chrystalli obtinent, non acris, nec alkalizati saporis. Ex mutua horum corporum reactione, & passione, alkalizatæ, acidæque particulæ in fluida coeunt, & post validam corpusculorum allisionem sibi invicem conjunctæ, prisma ejus figuræ exhibent, cujus extrema nimis utpote obtusa, inurere non possunt; ex quo corpus medium resultat. Ita alkalicorum mercurii cum acidis unio, solidorum erosioni non occurrens, at fluidorum consistentiam, crassitiemque promovens, remoto impetu, & in agendo seclusa gravitate, stimulo carebit tenaciores acidorum concretiones solvente.

Sed inquiunt, alkalia sunt corpora poros habentia proportionatos ingressui angulosarum particularum in liquido natantium; igitur si vis illa, qua liquidi partes mutuo sese urgent, & æquali undequaque nisu manent libratæ, inveniant locum minus resistentem in alkali poris, utpote aëre subtilissimo repletis, in eosdem fluidum impellet, adeoque acida cuspis in spatia inania alkalicorum impingens, in his recondetur, & ab eorum præsentia liberatum fluidum pristinam crassim recuperabit. Verum quidem est ab irretitis salibus inter alkalia corpuscula fluidum edulcorari, at acidi salis particulæ cum alkalibus combinatæ, &

veluti carcere detentæ in poris alkalium majorem unione nactæ ponderosam molem, cum fluidis circumvehi non possent; quæque pondere majori a liquidorum commercio seclusæ diarrhœam potius, quam phtyalismum promoverent. Cum igitur ratio acidi & alkali consistat in proportione pororum vacuorum ad spicula acidorum, sane nulla apparet necessitas, quod mercurius sit certi schematis, & magnitudinis, ut configuratas acidorum particulas absorbeat; immo ita in minima dividitur, ut a nonnullorum angulorum terebra, & cuneis possit permeari: adeoque non mirandum, si particulas in majorem molem fastigiatas, & turbinatas, nec suis poris commensuratas, ex ipsius parvitate molis excludat. Attamen non imus inficias, quod plus, quam minimas non præseferat interspersas porositates, & particularum tales ad invicem contactus, qui a gliscentibus inter partes, & partes fluidi erodentis globulis non possint repleri, prout variæ ad invicem aut cum aliis salinarum particularum superficieculæ cohærent. Partium enim mercurialium nexus tam arctus existit, vel ea est compages, ut aut si non desint pori subtilissimis angulis permeabiles, ea tamen est parvitas mercurii, ut a glutinosis particulis nullo modo penetrari possit; cum ex una parte non existat in his gravitatis momentum, quod valeat partes viscidas ab invicem dissociare, & in minimos cuneos dividere, ut poros mercurii penetrare possint. Ab hoc solo virium defectu excluduntur ab ejus poris salinæ viscido involutæ particulæ, licet pressæ a totius fluidi superincumbentis altitudine. Ex altera parte particulæ salis ex tenuitate molis, vel crassitie possunt adeo parvi motus fieri, ut vi careant superandi mercurii resistentias, quas opponit motui illa qualiscunque sit adhæsio, quam habent in intrinseco mercurii globuli ad invicem, tanto majorem in resistendo effectum producturi, quanto minores erunt corporis mercurialis superficies; ex quo mercurius non potest penetrari a viscidis particulis, quia poris caret glutinosam admittentibus. Minimi pori mercurii penetrationi per aquæo viscidas moleculas faciendæ resistendo, instantibus salibus, & urgentibus spiculis aditum non permittunt, quæ tunc eo tantam non habent, quantam exigerent ad eos pervadendos tenuitatem, & impetum. Si verum est, particulas mercurii unius figuræ esse, sicut persuadere videntur summa ejus simplicitas, & incapacitas corruptionis; si verum est, eas esse sphæricas, vel aliqua ex figuris ad sphæricam accedentibus circumscribi, quemadmodum ostendere videntur plures ejus proprietates, non posset esse in mercurio inanium spatiorum diversitas, nec ea ad quamlibet figuram congruentia, quam expostulant plures Chymici. At pororum in mercurio quæcunque sit existentia, & quæcunque eorum amplitudo, an sine gravitatis momento partes salium concretorum, quæ in sanguine existunt, ab invicem separari, & scindi poterunt? hæc non nisi conjecturæ sunt rem adumbrantes magis, quam probabiliori ratione explicantes; immo Philosophorum ingenia earum facilitate allecta ab ulteriori licet utiliori distrahuntur examine.

Quocirca ad tollendam aciditatem a corpore aliquo fluido præsertim opus est, ut a particulis acidum sustinentibus fundamenta aciditatis detrahantur, vel illæ a corpore ablegentur. Cum igitur fundamenta aciditatis in acutie angulorum consistant, requiritur, ut acuti anguli emolliantur, ut in rectos vel obtusos facescant, aut omninò tollantur in curvam superficiem mutati. Angulorum autem ex acutis in obtusos transitus fit per rupturam acutorum cuspidum a validiorum agentium nisu diffringendarum; argumento admodum probabili, multam in mercurio requiri gravitatem, & impetum, qui salium evectorum spicula cohærentibus moleculis implicata possit infringere. Nec reponant posse retundi acutos acidorum salium angulos unione aliorum corpusculorum. Duo enim anguli acuti verticem communem habentes, & secundum latera sibi invicem cohærentes rectum, vel obtusum angulum fere semper constituunt. Sic involvuntur acutæ cuspides lentis, mucosis, & pinguibus substantiis, ac veluti intra vaginam anguli acumen conditur. Hoc artificio salium spicula in sapone mitigantur; sed si hoc fiat, est tantum acidum edulcorare, non in minima resolvere, non destruere, non partes conglutinatas descindere; adeoque si in particulas salinas cohærentibus nuptas non impingat aliquid, quod non sit ei specifice gravius, magis mobile, & in minima divisibile, nulla spes erit, ut possit una ab altera separari.

Nec magis arridet eorum ratio, qui explicantes actionem mercurii per vasa ad fluida difficulter mobilia impellenda trajecti & salivam vehementer moventis, venas præ-

cipue lymphæ ferendæ dicatas torpore quodam infestari ex quadam vi hydrargyri stupefactiva non dubitarunt. At si propter teneritudinem lymphæ ductuum ab hydrargyri inunctione stupore facile affectorum, ob intensum hydrargyri frigus, amisso tono, & fibrarum vigore, debita lymphæ separatio, reditusque in venas impeditus intra sanguinea vasa cohibetur, qua arteriosa canalia supra modum distensa ad salivæ emissaria depleri cogantur; quæritur qui fiat ab exinanitis lymphaticis tophos discindi, ossiumque cariem emendari. In lymphæ morboso liquido totus fortasse latet fomes; sed si quoque lateret, qua ratione hydrargyrus in mercurium dulcem confectus per minima sanguini unitus, & impetuoso motu per vasa raptus vim suam indolemque denuo exercendo lymphæ ductibus torporem conciliabit?

Sane ut rem acu attingam, ne me assumptis pluribus, minusque notis conjecturis, & præpostero hypotheseon conatu philosophari videar, quisquis rem attentius contemplatus fuerit, corpuscula mercurium constituentia irrequieto motu exagitata a fluidorum pressione, & circuitu distrari posse per orbem, facile per sanguinem in minima dispergi advertet, quæ mercuriales in statu fluoris particulæ non facile evehe rentur per vasa, si earundem componentium unio intricata, adhæsioque tenacior esset: hæc enim mutua fuimet invicem implicatio, alterius ab altera separationem prohiberet, ipsaque molecularum conjunctio easdem ponderosiores efficeret, quam ut simul susque deque attolli, & vertiginoso liquidorum motu rapi possent. Liquidum mercuriale cum sit in minutissimas divisum particulas, facile cum altero fluido, vel solido, quoad omnes partes in illius poros se insinuando, in alterius penetrando, misceri poterit: & postquam est mixtum, mercurii moleculæ cum sint a continuo gravitationis motu concussæ, alterius liquidi solidioris obvia corpuscula non difficulter discindere valent. Hinc ab invicem commixta & minima minimis conjuncta, necesse est, ut corpora agentia possint agere in particulas patientis, non quiescant, sed sint intestino motu agitata, aut in rapidissimo cursu constituta instar cuneolorum, quotiescunque in alterius corporis particulas illis congruentes, vel ad recipiendum gluten, cavas habentes, impingunt, hasque easdem divellunt impedimentis remotis, & fortissimis quibusque obstaculis dirutis; idcirco tamen in sua maxima divisibilitate eorundem gravitas nihil evanescit, interrumpiturque: sed quodvis corpusculum infinite divisum, licet mole minus cæterarum fluidorum particularum, gravitate majus, a solidorum nisu cum sanguinis circuitu promovetur, quod ubique celeritate sanguinis majori instructum, a dato cordis impulsu plus momenti suscipiens, majorem impetum in resistentiarum accursus exercere valet; Unde quantumcunque parvus sit impetus sanguinis fluentis cum semper resistentia minor sit momento impellentis mercurialis liquidi undecunque nitentis, agetur intra omnes villorum plures nihil resistens influxui tentantis fluidi, cujus vis tumoribus, & fluidorum lentoribus occurrens innatæ gravitatis impetu, & in stagnantia liquida ad membranarum contactum posita sese agere nitens, quasi cuneus cohærentes particulas dimovebit, quæ a subtilissimis mercurii ad nullam formam determinatis corpusculis, hinc inde intus commotæ, & jugi eorundem circuitu in motum concitæ, inciduntur, attenuanturque, & qua data potentiori porta ruunt, quæ sæpe per vehiculum salivæ evectæ in eorundem ductus ejiciuntur. Hinc resoluto, & subacto fluidorum lentore, spiculis salium retusis, vasa, porique obstipati a tartarea feculentia stagnantibus sordibus liberantur, atque experiuntur, adeoque fluores omnes totius corporis in ordinem, ac motum rediguntur, & sic pene omnibus morbis, cum a visciditate humorum, & obstructione ductuum ortum ducunt, mercurialia medentur.

Tophi, & gummata non nisi remediis maximo impetu instructis evelli possunt, quorum validi momenti particulæ sanguini intrusæ, diu in ossium excrescentiis impellentes vires suas imprimendo per itus redi tusque corporis impingentis, penetrantisque gravitationem, obvia quæque discindere, ac renitentes tumores resolvere valent; quæ combinatarum partium resolutio neutiquam in nobis contingeret, si appellentia corpuscula supra data obstacula, & resistentiarum aggregata excurrentia, terebræ, & cunei vires in occurrentes lentores non exercerent; quo fit, ut mercurii gravitas cæterorum mineralium major, non solum ubique celeritati sanguinis æqualis, sed validius momentum suscipiens, impetumque majorem exerens ad loca maxime resistentiæ, ubi fluidorum motus quasi evanescit, par-

partium cohæsiones tollat, & immotas tophorum particulas dimoveat, quæ a repetito promoventis impulsu commotæ sensim abraduntur, & intimius eliquatæ novæ sanguinis circulationi committuntur. Igitur quoties salina spicula intra fibrarum contextus incuneata, vascula, & fibrarum tilias depascuntur, hæc corrosiva salia hebetantur duntaxat a maxime penetranti mercurii energia, quæ cum in omnes ægri partes sese insinuet, acido salinas moleculas occurrendo cicurat; quo interea vis partium elastica vigorem acquirens ad evictorum salium enormitatem una cum mercurii expulsione insurgit, ac ut plurimum per putentissimum phtyalismum ad oris emunctoria celticum venenum demandat, qua expurgatione completa lacessita quiescit natura, & vires labefactatas resumit.

ARTICULUS V.

De morbis per salivationem mercurialem curabilibus.

SI quis unquam est morbus, qui facili marte a mercuriali salivatione discutiatur, est venereum contagium, quod crudeliter in corpus humanum debacchari cœpit anno 1494. nimirum dum Carolus octavus Gallorum Rex cum Alphonso Rege bellum gerebat, ingenii militum phalange strictissima Neapolim obsidione tenuit; Neapolitani magis fame, quam bello enormiter vexati imbellem ac mollem fœminarum turbam ab urbe ejecere. Galli milites, quos non pudebat cum turpissimis fœminis coire, Hispanorum versutias ignorantes, earum pulchritudine, ac blanditiis allecti nativum libidinis œstrum in fœminas fornicando sociavere: Inde totus amoribus nequàm vitiatus exercitus, insuetoque delusus dolo ultro horribilibus se cœpit pandere morbis. Hinc erudite Fracastorius:

Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per sæcula visum
Attulerint: nostra, qui tempestate per omnem
Europam, partemque Asiæ, Libiæque per Urbes
Sæviit; Latium vero per tristitia bella
Gallorum irrupit, nomenque a Gente recepit.

At incertum est, cum incœpit inter homines grassari, si prius obsidentes Galli hanc luem experirentur, antequam obsessi Neapolitani contraxerint; Neapolitani Gallos, Galli Neapolitanos inculpant, & Hispani utrosque Neapolitanos & Gallos vicissim exprobrant, & unaquæque eorum natio reliquis hoc facinus vitio vertit. Sed fortasse melius se pandit ipse morbus.

India me genuit, peperit me Gallia Mater,
Me alit Parthenopes, dic mihi quæ Patria?

Hæc venerea lues licet in veterum auctorum monumentis, & observationibus non se pandat; tamen cum ab Avicenna, & Galeno V. de comp. medicam. VI. de simpl. nu. XI. de simpl. facul. VI. de locis affectis cap. VI. describantur tumores, ulcera, ac pustularum species, quæ luis venereæ affectionibus adæquate respondent, credidere nonnulli, hanc veneream luem, dum Galli Neapolim obsidebant, antiquis morbis fermentale tantum addidisse virus: hinc in Celso, sycosin, mariscas hominem olim fœdasse legimus. *Fit vero ait utrunque in his partibus, quæ pilis* contenguntur; & apud Martialem lib. VII. Epigrammatum:

Ficosa est uxor: ficosus & ipse maritus:
Filia ficosa est, & gener, atque socer.
Nec dispensator, nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus fossor: sed nec arator eget.
Cum sint ficosi pariter juvenesque, senesque,
Res mira est: ficos non habet unus æger.

& Juvenalis satyra lib. 2.

Quis enim non vicus abundat.
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cum sis
Inter Socraticas notissima fossa cinædas.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt ferocem animum, sed podice leves,
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

adeoque antiqui torquebantur quidem ulceribus, pustulis, lepra, scabie, tumoribus: ac veterum monumenta homines in scortis avide luxuriantes hac lue fœdatos tophorumque cruciatus perpassos fuisse non pandunt.

Ex prægresso igitur concubitu cum muliere venereo femineo conspurcata, malignum virus, & halitus contagiosi á pollutis, & turpibus obscœnis prodeuntes, in uretræ virilis poros se insinuant, inde penetrata uretræ epidermide ad prostatarum glandulas diffunduntur, ibique excitata inflammatione, succi intus contenti acrimonia, acida, salino corrosiva commoti, acidis, & cuspidatis eorum particulis vehementius fibras pungunt, distendunt, & lancinant.

nant, quæ inde a nutrimento in saniem converso magis exulcerantur: Unde in laceratis villis ulcus succrescit, a cujus ulceris impuritate saniosus fluxus, & acre liquamen jugiter effluit, quod fœtida crassitie in subtilissima epidermidis membrana feriendo salinis spiculis, ejusdem fibrillas divellit, atque exulcerat. Non solum a glandulis prostratarum exulceratis, aut urethræ exesis poris extillat putida illa sanies, sed cadaverum sectione retulit, reperta esse ulcera in orificio vesicæ, & vicinis partibus cum flueret gonorrhœa, Ballonius Epid. lib. 2. pag. 16.

Hoc acidum acre dilatatis poris, & apertis vasculis a sanguine absorbetur, & mediante circulatione per minimas arteriolas ad glandulas inguinis devehitur, vel in lymphatica inguinis glandulosa irrepit, in quibus acriori parte stimulante, & viscidiori moram trahente, per vim stimuli augetur liquidorum cursus ad partem, novoque indesinenter confluente humore, infarcitur corpus glandulosæ tunicæ, ex quo in dies excrescente dolore morbosa liquida ad inguina augente magis, malignus extuberat tumor, qui artis auxilio facile ad suppurationem disponitur, & ferro discinditur, vel caustico aperitur. Ab hoc venereo veneno infectæ sanguinis particulæ glandularum cavitatem accolentes, a naturali statu sensim desciscunt: hinc in fluorem evectæ impetuoso motu rapiuntur, quæ tamen dum se quaquaversum explicare nituntur, crassiores particulas glutine implicatas offendunt, a quibus mutuis nisibus invicem obvolvuntur: interim acrium salium, subtiliorum nisus a terreæ moleculis, & crassioris sulphuris plurimum remittitur, donec sordes, ac virulentæ sanies, vel suppressæ, vel non extinctæ, sero per partes illas circulanti sanguini communicentur, & clam in sanguinem serpant; ejusque salinæ moleculæ a fermento venereo exaltatæ, & in fluorem evectæ, cum viscosis combinantur, quæ in periostia, & pericrania impingentes, in eorundem porulis impliciter detinentur: Harum salina spicula intra fibrarum fasciculos incuneata, cum nec a solidorum nisu, nec a calore possint insensibiliter resolvi, sensiles membranas lacessunt, continentia vascula distrahunt, eorundemque villos ita convellunt, ut dolores in cranio, & ossium membranis sævissimi passim sentiatur, qui ad vesperam excruciant, & magis ingravescunt, dum a densiori aëre repressæ, & lecti calore agitatæ, ac motæ particulæ viscido-acriores, nervorum machinulas, & membranas perperam lancinant. Hæ efferæ salium acrium, acidoque salinæ moleculæ in latice sanguinis hospitantes, in laxam, & spongiosam tonsillarum substantiam delatæ, ibique exaltatæ, earundem fibrarum plexus exedunt; adeoque hujus indolis inquinati succi, glandulas oris, palati, labiorum, & gingivarum, ultro citroque villos commeantes, hic solidorum machinulas jactant, illic ita concutiunt, ut permutatis liquidorum viribus, figura, atque mixtione, una villi, & fibræ membranarum, vasorumque convellantur, & distrahantur; adeoque a proprio termino recedentes, inficiuntur ab illis angulosis salium particulis, quæ interjiciuntur ad instar cuneolorum inter machinulas jam fluidas, & pene solutas; quæ licet in variis implicationibus, & reticulari contextu non permittant discludi ex toto, nec humores ex toto præterfluere patiantur: tamen a fluxu, & refluxu humorum erodentium in dies magis laxantur, & inquinantur, a quibus proinde depravatæ indolis succis, quasi ab insinuatione totidem cuneorum tenuissimæ substantiæ sese quaquaversum volventium, atque fibrarum contexturam exsolventium, lacerantur vasculorum villi, adeo ut ad instar stillicidii ubertim fluat, & erumpat saniosus liquor, qui sua partium scabritie, ac inæqualitate membranosa, & glandulosa locula magis exurere, & dilaniare poterit, ut in earundem epidermide, vel in membranis gliscentia liquida, motus inertia distensis vasculis eorum putrefactione, & salium aculeis laceratis, terebratisque villis, depascantur glandularum fibras, easdemque partes ulceribus fœdent. Si inter ossa, & periosthii porulos hamosæ particulæ, & rigidiores compactæ arctius cohærescant, membranarum fibrillæ enormiter distentæ sensim intumescunt, & instar spongiarum inflantur. Unde viscidus liquor salsis rigidis, acidoque acribus maritatus in has partes firmius successive impingens simul in coalitionem compingitur, & præ crassitie per poros excerni, nec minuta venarum oscula cum sanguine reliquo subingredi potens, hæreat oportet in illis angustiis, ibique interceptis acidis, acribusque particulis invicem implicantibus, in tophos atque nodos coalescit, qui inde acidis, atque corrosivis scatentes liquaminibus in ossium cariem degenerant. Dum corrosiva spicula in tendinosas ossium fibril-

fibrillas se insinuant, ossis ad intima penetrando, ejusdem canaliculorum seriem & ordinem distringunt, a quibus sensim alterata ossium structura, & succis eorundem alibilibus coinquinatis, in ossibus caries suboritur.

Confirmata lue pustulæ, & earum pustularum cognatæ cutis affectiones phyctenes, impetigines erumpunt, modo orbiculares, vel acuminatæ, modo pruriginosæ, squammosæ, nil icoris effundentes, faciem, vel manus, crura, vel pedes, & nonnunquam universum corporis habitum obsidens. Viscidæ enim, ac terreo salinæ, acres, austeræ particulæ ad nostri corporis partes appellentes, glandulas nimirum, a quibus deberent revehi per lymphatica in sanguinem, fibras tubulorum cutis, per quos fluere debent, fermento gallico afficiunt, & glandulosarum partium meandris constanter infixæ aculeis suis magis vel minus rigidis, acutisve fibrillas cuticulæ, ejusque tubulos discindendo, & erodendo pruriginosa labe, & ulcerosa commaculant; ut inde obortæ pustulæ in glandulosis cutis tubulis, adeoque solidorum erosiones pro majori vel minori acredinum gradu, pro multitudine diversarum glandularum, & vasculorum exesorum sanie, dolore, & crustosis squamis inter se solum differant. Hujus fœcundæ messis semel tacta seminio venereo efflorescens, suisque successivis germinationum periodis renascens, nunc scissuris volas manum affligit, nunc rimis mammarum papillas occupat, quæ modo saniosis scatens humoribus spongiosam carnis substantiam depascendo serpit, modo in fœda ulcera excavatur, quæ cutem profunde penetrando, labiisque callosis, & prætumidis, sanguinem sanie confusum si contrectentur, effundunt.

Quando particulæ acido-salinæ angulatis corpusculis a lymphæ copia dilutæ, & assiduis solidorum oscillis comminutæ, cutaneas glandulas leviter obstruunt, ad corporis superficiem spumescentes cuticulam levi pruritu exasperant, erumpentibus interea bullis fere inconspicuis. Salia pauco sero diluta, cum a lympha debito viscosiori, fugatis in aëra aquosis, eorum vis infringatur, & illorum acumina obtundantur, squammosam, seu crustosam cutis elevationem inferunt. Sub crustis squammosis effusa lympha, cutis, & cuticulæ fibras, in quas impingent, punctione particularum acutarum, & effusi seri acredine gravius pungit, ac lancinat, ustionisque sensum, ac pruriginis inducit. Cum autem ab aliis jugiter de novo confluentibus salinis particulis compellatur humor, cuticulæ porulis salina ramenta infiget, a quorum angulis minutim secatæ cutis fibrillæ in furfura abeunt, & veluti squammæ in superficie exteriori exsiccatæ a cute dissiliunt: Hinc ægri pruriginoso sensu affecti indesinenter cutem scalpentes saniosum icorem effundunt, qui erodentibus particulis æffœtus per vicinam, sanamque partem proserpit, donec ulcusculis cum foraminibus profundis universum corpus obsidentibus in putrescentem morbum terminentur.

Verum quia venerea lues per se nullum morbi genus constituere videtur, qui cuicunque morborum speciei adeo insolubili nexu confunditur, atque permiscetur, ut pressius eorum naturam æmulari videatur, cum aliorum mille larvetur formis morborum, ne miremini si olim celtica labe inquinati in morbos incidistis, quorum radix non intellecta medentium opem eludit, atque deplorabili ærumna vos turpiter extorquet.

Mercurialis salivatio non coercetur in solo celtico, sed mercurii virtus tam efficax in consummatis, & obstinatis morbis sanandis comperta est, ut Medicos illo, tanquam modo curandi perverso, uti recusantes, in malorum omnium pertinacia ex acri glutinoso suborta vulgaribus reluctante remediis hactenus non adhibuisse, cum Boyle valde admirer; In his enim ejusdem virtutes æque, ac in morbis a contagio venereo susceptis, efficaces esse non me effugit, quin efficaciores quam aliorum remediorum esse arbitror, ut plurimum experientiis pulchre arridet.

Dum autem de operationibus mercurii ad alienos morbos inusitatos relatis loqui decerno, historiam minime vulgarem a Boyle recensitam non possum non referre. Vir quidam, ait, adhuc superstes, Præfectura Legionis Helveticæ in Gallia celeberrimus, aliquot annis castra in Belgio secutus, morbum quendam oculorum passus est, Medicorum juxta, ac Chyrurgorum opem omnium recusantem, qui paucorum mensium spatio sensim elabente visione, utriusque oculi jacturam fecit; donec accersitus Empiricus, cui se curæ tormentis subjecit, ipsi ab utroque narium ad grani pondus attrahendum, quendam pulverem mercurialem exhibuerit, a quo statim vomitu, sudore, urina, saliva, & lacrymis per duodecim horarum

spa-

ſpatio exagitatus adeo commotus fuit, ut caput ejus plurimum intumuerit: tertio tamen, vel quarto labente die, gradatim viſum recuperare incipiens, poſt quadraginta dies, acutiore viſu quam omni vitæ anteactæ decurſu gaviſus eſt.

In colica diuturna, ac pertinaci, cum remedia quævis nil juvant, mercurialia ſialagoga exhibeantur, quæ cum maximo ægrotantis levamine obſervavit Vvillis materiam morbificam in plexibus nerveis uberius aggeſtam, ſalivationem movendo huc illuc varie diſpellere, & tandem prorſus diſſipare. Licet ſanguinis particulæ per jugem ejus motum, & agitationem atterantur, ſubtilizentur, ac lævigentur, ſenſimque ita diſponantur, ut per poros cerebri tranſcribrari, & per nervorum filamenta urgeri queant: Exiſtimo interim ab impetu ſanguinis fortius a tergo urgente poſſe abradi particulas diverſæ molis, quæ per nervorum canaliculos deciduæ in meſenterii, aliiſque abdominis plexibus inter ſe variis modis uniantur; nimirum quod ſuis ramoſitatibus invicem intricentur, vel quod cuſpis unius intret poros alterius, denique quod earum ſuperficies læves, & æquales ita arcte conjungantur, ut nihil ſit intermedium, adeoque hæ non admodum ſubtiles, nec facile diſſipabiles, cum per lymphæ ductus non diſſlentur, ſenſim ſtagnent oportet, & coacerventur in partibus illis per villorum poros expirare neſciæ, quæ in nervorum tubulis penitius compactæ, ac fibrarum oſcillis compreſſæ, cum ſemper in motum expanſivum nitantur, licet minori impetu, ſubſiſtendo intra eorundem canaliculos, eoſdemque proinde extrorſum urgendo, fibras, nervorumque propagines inflant, ac diſtendunt, quarum diſtenſione divulſis villis inteſtinorum, & eorundem laceſſita compage violentam ſuſcipiente vibrationem, oritur colica affectio, cujus violentus impetus in diſtorſione fibrarum reſidens, laxari non poſſe videtur, donec congeſta materies a nervorum filamentis penitus diſcuſſa, aut ſubacta non fuerit; quæ ſi ab aliis medicamentis dimoveri non poſſit, a particulis mercurialibus ſeſe quaquaverſum nitentibus in minimas dividetur moleculas, & huc, illuc varie in motum acta diſſolvetur.

Hic exoriri poſſet ſuſpicio, cur a Medicis non ſine ratione mercurius credatur generis nervoſi inimicus, aliarumque in nervis cerebri perturbationum concitator, & fortaſſis ſciolus quiſpiam negabit in paralyſi detentis hiſce remediis eſſe utendum. Speciosa hæc quidem dubitatio prima fronte videtur; ſed tamen vanam eſſe reperio, ubi contraria hæſitationi experientia ad accuratiorem ſui inquiſitionem me invitat. Plures morbo Herculeo, & vertigine diuturna correptos ſalivatione per mercurium excitata in ind. med. pract. lib. 19. ſanatos refert Bonetti, & quoſdam paralyticos ab ipſa ſanari Vvilliſiano experientiæ effato edocemur. Attamen hoc remedii genus nolim, ut furioſa violentia extimeſcendum, cuiquam commendes, niſi ſedulo Chymicorum ſimul artificio elaboratum, ac Medicorum conſilio exhibitum, donec exactiorem ſui præparationem, & uſum nanciſcatur. Hoc vero ſecurius confecto in epileptico morbo inconſulto quiſpiam temere ne utatur, ut prius perſpecta cauſa firmo rationis talo hoc opus animoſe conflagret.

Cum epilepſia ſit totius corporis concuſſio, qua ſtatim & ipſi nervi convelluntur, cauſam hanc latere conjicerem, aut in ſolido nimis laxo, vel rigido, aut ſicco, aut in fluido nimia copia peccante, in ſero acri-glutinoſo, in craſſitie ſanguinis, aut ſpirituum, in quocunque viſcere lentore referto, aut in ſola acrimonia tum ſanguinis, tum ſpirituum tenuiorum, magiſque mobilium. Sint enim tubuli nervorum in cerebro conſtituti nimis laxi; igitur copia ſanguinis naturali major cujuſcunque liquidi nervei, quod intrudere ſe poſſit inter omnes fibrillas nerveorum faſciculos componentes, nitetur in nervos influere, adeoque, contranitentium villorum vis, cum non ſit in æquilibrio conſtituta cum fluidis, minimæ cuicunque facultati cedet: & cum a quocunque ſpirituum appulſu nervea fibra diſtrahatur, dilateturque, impleri poterit liquido, cujus particulæ nervorum funes ſenſim madefacientes, veluti totidem cuneoli ſeſe in nervorum dilatatos poros inſinuando, illos contrahunt; adeoque laxatis nervis, & copia liquidi naturali majori repletis fibris nervorum tonus, & villorum harmonia tota concutitur.

Sit inſuper ſiccitas in ſolidis minorem copiam humidi ita continentibus, ut humores quilibet producantur acriores, ſpiritus tum ſimiliter acriores; mobiliores impetus, & niſus majores in emiſſaria nervorum producentur, adeoque irritando, lancinando membranarum fibrillas, maximo cum impetu efferentur, & inordinate moti poros cerebri ita aperiunt, ut quaquaverſum per ner-

nervos dissiliant: Unde nervorum fasciculi vehementer dilatati, hinc, atque illinc, intus violenter moti spiritus concussi, inopinato spasmodica crispatione corripiuntur, & animal sibi deficiente spiritu in centro gravitatis molem corporis sustentante, derepente corruet. In hisce igitur caussis a solido nimis laxo, & fluido magis mobili, & soluto, quoniam mercurius est majoris impetus, & ponderis, quam quod possit a languida fibrarum energia, & vi sustineri, suspicione salivatio non caret; qua ratione impetus, & gravitas cum videatur calcar addere liquido in furorem nimis concito, male mederis, si malesana mercurii inunctione materiæ peccantis in sero existentis solutæ copiam violentius ad partes superiores, ipsaque adeo cerebri penetralia propelles. Propter hanc inunctionem mercurialem in scabie institutam exortum fuisse comitialem morbum, exemplo patris, & filii Trincavella confirmat.

Contra vero cum Hippocrate de morb. sacr. & Gal. lib. 2. de sympt. cauf. cum vigeant in sanguine humores lenti, viscidi, acido-acres, qualis pituita pungitiva; spiritus igitur magis crassi minorisque impetus gignentur, qui propter crassitiem partium, ex quibus componuntur, cum non se diffundant quaquaversum cum nisu, non poterit universa eorum moles fluere per poros villorum, immo portio crassior intra eorundem villorum ganglia subsistet, proindeque eosdem magis extrorsum urgendo, impediet, ne ex toto restituantur nervi, sed in aliquo gradu contractionis persistant; per successivum autem influxum, & effusionem eorundem liquidorum intra nervos, cum reliquum crassius intra majorem villorum angustiam semper subsistat, in majori contractionis gradu persistent nervi, & repetito pluries spirituum influxu, cum restitutione magis, ac magis nervorum imminuta, fiet demum, cum non possit ganglia nervorum spiritus superare, & per eorum extremitatem expirare, ut nihil spiritus ulterius influat; quo in casu retro impulsus majorem ad latera nisum ad nervorum principium usque exercet: Hinc successivo spirituum repulsu, & eorundem jugiter appulsu, ad cerebri nervos, violentius ipsi concutiuntur, ejusque subtilissima fila lymphæ spiritus vehentis mordacitate stimulata crispantur; adeoque nullo, certoque ordine impulsis spiritibus, æger subito in terram prolabitur, violentis contorsionibus detentus. Modo quotiescunque morbus caducus excitatur ab illis succis, qui ad majorem partium cohæsionem fluentia liquida reddunt, aut ab infartu alicujus visceris per consensum ortum ducit, mercurii viribus facile cedet, qui vi suæ gravitatis per impervios quosque spirituum canales lenta materia obsessos sibi viam sternens ad minima resolvit, & mucosa fluida extra corpus propellit; unde bene ait Hippocr. de morb. sacr. *Qui salivosi fiunt, ac mucosi, morbo sacro fere non apprehenduntur.*

Hac ratione salivatio in paralysi, quæ in sanguine sale, & sulphure fixioribus magis referto caussam habet, cum stabili nervorum, & firma fibrillarum cerebri structura, opem non raro egregiam præstat. Cum ad motum requiratur musculorum contractio, cujus machina ex pluribus filamentis, carnearum fibrarum fasciculis, & tendinosis fibris conflata per se iners est, & demortua, nisi adveniat facultas motiva, quæ est influxus sanguinis per tubulosas musculorum fibras, easdem inflantis, & liquidi per nervos subito arescentis intra sinus villorum, & sese quaquaversum effundentis per tensam fibrarum compagem, ut carneæ fibræ ab impetu particularum rarescentium, veluti a totidem vectibus possint urgeri, quæ inquam imperium afferant, easque a torpore, & sopore excitatas fibras ad motum impellant; igitur si neutrum vel alterutrum liquidorum non influat in sinus, & intra villos fluere non permittatur, non poterit inflatio fieri tubulorum, quæ requiritur, ut villi concipiant impetum, & suam indolem, vimque motivam exercere valeant, ut funis denegatis aquæ globulis non inflatus; adeoque fasciculis nervorum ad emissaria infartis, vel obstructis a sanguine intra cava fibrarum latibula partium crassitie, & terrestreitate stagnante, licet recurrat spiritus, & sanguis, per ductus non excident in sinus fibrarum, sed frustra ad canalium emissaria nitentur; unde contractio musculorum, & motus tollatur. Itaque dum in paralysi, in qua materia viscida, ac quasi lapidea in nervis, ac minimis vasculis musculorum solide viget, sudorifica nullius efficaciæ sunt ad excuneandum in nervis, & fibrarum lacunis impactos humores, felicius salivatio cietur, qua apprime concreta salia inciduntur, dum particulæ mercuriales in fixa liquidorum corpu-

puscula impingunt ab invicem, ea dissociando facile dissipant; dein cerebro trajecto ductus nervorum subeundo, coacervata fluida in minima dividunt, & spirituum vias referant: hinc inde portiones subtiliores sanguinis summe tenues, atque elasticæ, partesque tenujoris lymphæ ab alterna meningum constrictione in pervios nervorum tubulos propulsæ, in latera earundem validius nitentes, ordinatas ad muscularem motum fibras inflant; adeoque inflant; adeoque extensis fibris, & machinulis musculorum spiritu irrigatis, non solum oscillatione propagatur sensibilium impressio ab extremis nervorum filamentis concepta; sed apertis arteriarum osculis, & nervorum fasciculis in pristinam libertatem restitutis, concinne remittitur sensus, atque motus.

Nunc quoniam mercuriales particulæ per tenuissima vascula, & spongiosas substantias trajectæ in eorundem ductibus lentescentes, inertes fluidi moleculas in motum concitare valent, eodem conatu, & feliciori eventu, ut optime addit Dolæus, c. 7. de scirrh. tumores scirrhosos dispescent, & calculosam viscerum duritiem dissolvent, cujus generatio subsequitur a succorum in cellulis glandulosis diversæ indolis coagmentatione. Cum sanguis acido-salinis terreisque scatet particulis, testudineo motu partes corporis perluit, & ad angustos glandularum ductus per arterias delatus, crassiores in ipsis vasculis portiones relinquit, quæ venarum ostiola subintrare nequeunt. A glandularum porro circumpressione, & motu, subtiliores sanguinis in vasis contentæ particulæ in motum adactæ, dum a graviorum connubio deficientes ad ora venarum impingunt, crassiora salia, & terreo-sulphurea in parte remanent, quorum acido-terreæ particulæ a sanguinis præterlabentis appulsu validius pressæ, in alkalicorum poris, & sulphurum ramis altius involvuntur, mutuoque nisu inter se ita combinantur, ut undequaque pressis propius ad se invicem accedentibus exhaustis tenujoribus aqueis, tumor exurgat. In hoc graviori casu, licet mercurialia educere possint viscositates sale, acidoque effoetas per glandularum salivalium tubulos, raro tamen, nisi post defatigatum medentium opus, usurpentur. Quoniam scirrhosus tumor in partibus mollioribus genitus per successivum fluidorum appulsum, laxas tubulorum, ac cellularum fibrillas inflando ita distendit, ut vehementius distractis glandularum villis, fortius ab invicem divulsæ non resiliant in contenta fluida, fit, ut a vehementiori fundente, & impellente novus distensis fibris addatur impulsus, quæ ad susceptum impetus momentum sustinendum impares, uberiorem materiæ copiam ad laxos membranarum poros deferri patiuntur; unde concrementum quasi lapideum in folliculis conclusum, a solidorum nisu nec ullo incutiente commotum, ab appellentibus succis jugiter irrigatur; atque ex plurium fibrillarum fasciculis a fibroso sanguinis crassamento mediante salivatione depromptis majus conficitur; adeoque in dies magis increscens lapidum ritu in insignem molem extuberat: proindeque in morbis, si summa adsit fibrarum mollities, quarum resilitionis vires a quocunque percutientis impetu facile frangantur, licet jam dudum a mercurio averruncetur morbus, redit tamen, ejusque radix in ipsa villorum flacciditae, & fibrarum laxitate parva vi extendenda regerminat, ut observavit Vvedelius podagricum salivatione liberatum, post tres annos in eundem morbum incidisse, sed mitiorem.

Scorbuticam affectionem Septentrionis, & maris incolis frequentissimum morbum per salivationem fugari, fatentur Joannes Burgius in dec. 2. annot. 3. Joannes Acholutus in decis. 2. annot. 9. at duntaxat in illo scorbuto, in quo sale evecto, & fluore potito mobiliores sanguinis particulæ crassioribus implicitæ detinentur, atque crassam, & veluti acido-mucilaginosam consistentiam induentes, pigre in vasis circulantur, a quibus sanguinis massa compage magis restricta, & crassiori donata, salibus quidem acutis, sed glutine cohibitis, simulque incuneatis detenta, torrentis instar lutum secum rapientis, lento progreditur motu ad viscera minimæ pressionis, & ad vasculorum angustias delata in ipsis fæculentias quasi limosas affigit. Tunc in hujusmodi diathesi scorbutica, in qua crassum est attenuandum, stagnans mobile, & cohærens fluidum reddendum, salivare erit sanum facere.

Hoc consilio in amaurosi, sine optici filamenti dilaceratione, & absque eorundem antiquata obstructione, festinanda est salivatio, si a crasso humore in nervorum meatus illapso, vel ab arteriolis retinæ compressis obstructisque denegetur tremor nervorum ad sensorium, vel a tumore in cerebro nervos opticos premente (ut doctissimus Platerus observavit) impediatur directio

ctio opticorum, & pupillarum planities, ut angustatis canalibus, vel in ipsis hærente glutine, adeoque spirituum via impedita aboleatur visio. Ad hunc humorem ex opticis evellendum, & tenacius in capite impactum proliciendum felici successu mercurialis salivatio procedet. Sic artificiali phtyalismo suffusiones curatas testantur Riverius, Fonseca, & Schenckius.

Ubicumque serum, vel lympha sanguinis extra vasa decidua in cavitates aliquas exudando colligitur, vel sanguinis cursu pigre fluente pars ejus aquosa præter modum vasa distendens tandem eadem emollit, ut partium vigore non restituto, & fibrarum elatere sufflamminato extra venas, vel lymphatica erumpat, hydrops succedit, quem vidit D. Andreas Ernius misc. c. dec. 2. annot. 4. obser. 36. a salivatione artificiali de medio sublatum. Verum ne salivatio a scopo aberret, ad quem collimat, in hydrope thoracis a pulmonum labe congenito fugiendam consulo. Pulmone hydatide, vel vomica aquosa turpiter affecto, inter ejusdem sinus lympha accumulatur, vel rupta vomica in thorace recipitur, quæ quousque in fistulosis pulmonum vesiculis hæret, cognoscitur a tussi sicca, dispnœa, dolore gravativo, quibus additur hoc unicum tanquam pathognomonicum a Riverio relatum, quo solo hydrops pectoris a cæteris difficultatis respirandi speciebus distinguitur; quando nimirum spirandi difficultas primo quoque somni tempore invadit, ac per noctem magis urget, quæ adventante sensim die lenescit. A practicorum vulgo hic morbus confunditur, licet graphice ab. Hip. delineatus sit 2. de morb. *Febris, & tussis tenet, acervatim respirat, & pedes tument, contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is, qui suppuratus est, sed debilius, ac diuturnius; & si quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur, atque ex hoc sane cognoveris, non pus, sed aquam intus esse;* Et paulo post subdit: *Et si multo tempore aure ad latera adhibita audire tentavit, ebullit intus, veluti acetum;* laceravit inde sinubus, & vesiculis lympha fœtore olens diaphragma inundat, quæ in thoracis cavo collecta distinguitur a novo dolore, & pondere diaphragmatis fornicem premente, hinc a decubitu in latera cum strepitu lymphæ motus advertes; huic supervenit hectica febricula, fames sublata, rubor genarum; anhelosa, difficilis, & erecta respiratio, tussis perpetua sicca cum metu suffocationis jacenti, quibus addit Gal. 5. de loc. affectis cap. 9. fluctuationum: *Nam ubi quis*, inquit, *a statim a decubitu transmittatur, idque maxime si ab uno latere in aliud se convertens defluere aliquid sentiat, pris multitudinem ibi contineri, haud dubia conjectura est.*

A vasorum lymphaticorum laceratione subortus hydrops, prout omne auxiliorum genus spernit, sic a salivatione mercuriali exasperatur. Juvenculam viginti quatuor annorum dissecuit Theophilus Bonetti, quæ per sexdecim annos ascite detenta, indeque tandem mortua, in ipsa nullius visceris vitium invenire potuit: crudeliter hæc enim in pueritia tractata, ictibus pedum sæpissime cæsa, ob lymphaticorum disruptionem occubuit, quæ per tot annos vitam produxerat misella, ob viscerum labem non subsecutam. Affectus hic prout curatu, sic etiam cognitu difficillimus est; nam licet exterior ventris subdurus tumor una plurimorum judicio evidentissime percipiatur, attamen quæ sit causa tumorem producens, & quomodo in ventre progignatur, aut aliunde illic adveniat plane nescitur; idcirco hujus morbi naturam, & causam latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum excrescens, statu ejus peracto aliam sibi consciscit naturam, & suam amittere videtur. Quapropter opinor, ubi sanguifera vasa, nempe illorum oscula nimis laxa non existunt, aut vasa lactea, aut lymphatica non sunt discissa, innatum cordis vitium, & solidorum mala conformato hydropem foventium in suspicionem non cadit (excrescentiam enim ramosam in utroque ventriculo cordis infixam, & per vasa in pulmonem delatam in sectione hydropici reperit *Gaspar Bauhinus apud Ger. Horstium* tom. 1. *Loverus* historiam de Pericardio in tract. de corde c. 2. fortiter cordi adhærente recenset: post cordis palpitationem ascitem irrepsisse observavit *Bonetti* lib. 2. de palpit. cordis, *cujus cadaveris cor relaxatis involucris circa septum transversum descendens os gerebat;* salivationem inquam, sepositis recensita organica vasorum, & viscerum labe, esse in hydrope fortassis unicum auxilium, quod valet cæteras hydropis causas dispescere, antequam æger tenuiori medentium genio indulgens in lethalem hydropem incidat, in quo sauciatis lacteis ductibus minima spes salutis affulget.

Nemini latere puto, omne hydropis genus

nus produci primo ab omni causa, quæ valet serosam sanguinis partem ita coercere, ut redire nequeat in venas, aucta deinde vasa distendit, & tumida reddit, in distensis proinde vasculis elastico robore orbatis sensim restagnans, eadem ita obstruere potest, ut in hisce partibus liquor concrescat, cujus humoris concretio comprimens, aut obstruens, ora vasorum obliterando, vel arctando icterum, vel cachexiam parit, donec tandem læsio viscerum inde procedat, tumque hydrops priores effectus sequatur. Omnes itaque ægros pertinacibus viscerum obstructionibus hydropem minantibus affectos mercurio curarem. Dom. Panarolus pentec. 4. obser. 24. helluonem hydropicum secavit, cujus hepar in tantam molem excreverat, ut universam fere diaphragmatis cavitatem repleret, totus durus, & magnitudine monstruosus. Per. Panujus obser. 13. virum, qui hydrope obierat, secuit; huic lien adeo intumuerat, ac induratus erat, ut tres libras lance liberatus penderet; jecur inde optime constitutum, & naturali temperie præditum invenit. A renum calculo uretèrem obstruente hydropem notavit Hollerius ad c. 39. lib. 1. de morb. Ab iisdem pinguedine undique obsitis observavit Albertus Kiperi. Mesenterium fere innumerabilibus strumis per totum ventrem se offerentibus reperit Franciscus Caille Genuensis, aut fere ab illis obliteratum esset, hinc in hydropis cadavere, qua obiit, caussam inquisivit. A glandulis mesenterii obstructis hydropem refert Christianus Rudnicius in miscell. curios. anno 1673. observ. 159. Olaus Borrichius in actis Medicis Barthol. cadaver dissecuit, quod ex hydrope obierat, habens glandulis omentum scirrhosis refertum. Hujus census infinita extant exempla, quæ hydropem a viscerum obstructionibus oriri non ægre pandunt.

Ea enim est universi corporis, & vasorum omnium harmonica constructio, ut humores per intervacuos loculos, & spongiosas inanitates circumfluentes per eorundem ductus æque, atque per poros undequaque elabantur: ex hoc inoffensam mixtionem servantes per pervios fibrarum canaliculos trajecti omnes machinulas instaurant, & partium æquilibrium conservant, tandemque quicquid supervacaneum est per innumera cribra separatur; verum si obstruantur ductus, illic comprimantur, alibi sordibus alluantur, fibræ, villi contractiles, glandulæ, & ductilia vasculorum filamenta debitam liquidorum quantitatem nec æquali nisu in fluida nituntur, nec contra secernibilia separant; hinc ab obstaculo obstruente, vel circumpremente præpeditis facultatibus contractilibus, non solum retardatur influxus fluentis liquidi, ne per totam longitudinem, & canalium amplitudinem diffundatur: sed cum non possit extrudi a contactu vasorum quicquid est inutile, & stagnat, magis mobile per poros fibrarum exsudat, aut per glandularum vascula erumpit in membranarum lacunas, & paulatim viscerum sinus, atque cavitates laxat, & alluit. Caussæ hujus collectionis aquarum est stagnantium fluidorum in glandulis inertia, vascula occludens, & membranas distrahens, quæ præpediens virium ac facultatum exercitationes, privat fibras contractionum, & distractionum vi, ac proinde pressionum ac circumpressionum momento, adeoque stagnantes liquidorum particulæ a machinulis villorum atque fibrarum valde distractis, ob violentam distractionem, atque tunicarum extensionem ad pristinam cohæsionem, & naturalem statum non restitutis, in circulum impelli non possunt; ita affluentes, & undequaque impellentes fluidorum moleculæ, vires, & fibrarum resistentias extenuant, ut impetum appellentis liquidi, & pondus stillantium guttularum sustinere non valeant, ne poros fibrarum præterfluant, ac in cavitates aliquas decidant. Igitur salivatione artificiali moliri poterunt separationes opportunæ, antequam ob villos contractiles nimio conatu dilaceratos in interjecta spatiola, inter oscilla infracta vasculorum, latentia inter filamenta, spongiolas, atque fibrarum moleculas extra suum locum sitas derivent humores, qui ab hiantibus vasculorum oscillis, & fibrarum poris in proximiores lacunas indesinenter erumpunt.

ARTICULUS VI.

De Phænomenis salivationem concomitantibus, & consequentibus.

MErcurius per plures dies exhibitus, parvaque quantitate assumptus, quaquaversum pergit, atque tam suæ gravitatis, quam impetus ratione, crassos liquidorum pigre circulantium lentores incidit, solvit, ac fluidos reddit; quin paulatim, inde confertim, & magna copia per arterias ad glandulas salivales deducit, donec salivatio suc-

succedat. Humores in glandularum cavitate existentes, & in arteriolarum capillamentis summe distensis a successivo & indesinenti liquidorum appulsu moram trahentes, pituitosi, & glutinosi, acresque soluti, exitum sibi parant per salivæ vias, quæ vitiosis humoribus enormiter inflantur, ac propterea incipiunt intumescere gingivæ, atque angi, dolore tonsillæ, inflammari maxillares, ardere fauces, dum magna copia se ferente ad salivales glandulas pituita, non tantum glandulæ superiores, sed & inferiores inde replentur, ac intumescunt; verum tota oris, & faucium tunica glandulosa eodem glutinoso sero tunc impletur, ac distenta levem, & nonnunquam periculosam producit (si nimirum festinetur salivatio) in faucibus angustiam, quæ saliva viscosa subsistente in canalibus suis, ac proinde eosdem extrorsum extendendo in tumorem attolluntur, a quo glandulæ vehementer distractæ dolore, atque ardore plectuntur, & cum fibrarum distractio fieri non possit absque eo quod membranæ canalium, & quarumlibet aliarum partium in parte, quæ distenditur a proprio termino recedant, neque a sua positione distrahi, quin ab invicem dividantur, poterit aliquando succedere laceratio aliquot canaliculorum, & multo facilius, si acria, ac effera soluti lentoris salia fibrillis insigantur, & ipsa sint tanti momenti, ac impetus, ut vasculorum connisum, & resistentes glandularum villos superare possint, ex qua canaliculorum laceratione contentus liquor jugiter effluet cruentus, sincerus, mixtus, qui absque illa laceratione poterit pedetentim in os derivari, si per stimulum contenctiones, & fibrarum distractiones sint tanti impetus, ut quæcunque continentur intra partem, quæ contrahitur, atque distrahitur, exprimere possint extra glandulas, & eo facilius, quo illæ fuerint vividiores, & cum sensu doloris conjunctæ.

Tumefactis gingivis, quæ ulterius firmant, & stabilium dentes in suis alveolis profundis, maxillis insculptis impares fiunt (dum a ligamentis succingentis membranæ distensis trahuntur, pelluntur que) resistentia distractarum fibrarum viribus, eaque ratione vacillantes, ac proinde minus firmi extra ordinem quasi per novos alveolos prodeunt, ut excidere videantur, semperque quasi tremore quatiantur; quo casu ut plurimum extrorsum, introrsum, ac si nova foret dentium series protrusi a mercurio, veluti ab hasta Achillis, quæ vulnerat, & sanat, pedetentim firmantur, & suis fossulis detumescentibus gingivis denuo recommittuntur.

Mire commoti, & ad fauces in primis propulsi humores glutinosi, aliique eis admixti per universam sanguinis massam, immo corpus universum diversis in glandulis oris aggeruntur, & spumæ ad instar male olenti continuo ab ipsis extillant, adeoque fœtor anhelitus qui stagnantis lentoris eruptionem in procinctu esse manifestat, & salivationis stadium plerunque comitatur. Subsistente glutinosa saliva intra arterias, & glandulas, easque proinde distrahente, particulæ succorum quorundam acutissimæ eum ipsa conjunctæ, dum transitum nullo obice impeditum non reperiunt, in vicinas illas fibras vehementius agunt, & impetuosius pelluntur, easque discindendo, non tantum dolores graves, & molestias immanes producunt, quin confertim, effluente humore acri, oris ulcera, & linguæ relinquunt.

Salivatio itaque cum fiat per humoris pituitosi ubique, ac in primis in sanguinis massa dissolutionem, hinc ad salivæ glandulas deductionem, quoties paulatim, ac successive a mercurio similis materiæ pituitosæ secretio contingit in glandulis pancreatis, & ventriculi, toties humoris pancreatici, & stomachici, & quidem viscidioris, & acrioris ita contingit copiosior separatio, ut ad tenue intestinum, ac ventriculum copiosius diductis humoribus, irritetur potentius eorundem utraque pars. Ab illa enim molesta vellicatione exprimitur copia liquidi summe mobilis per nervos major in ventriculi musculum, aut in fibras intestinorum, unde illius motus peristaltrici violenta inversio, atque inde cum subita, ac valida ventriculi constrictione, si quæ sint contentorum, per os ejiciuntur, atque proinde a confluentibus in intestina humoribus, ibique agitatis ad illorum expulsionem eadem convelluntur, & alvi fluxus satis gravis, & nonnunquam periculosus consequi solet.

Quoniam vero inflata lingua, in tumorem elevatis faucibus, canales cibi & potus ita comprimuntur, ut naturaliter non pateant, & libere moveri non possint, non solum prohibetur pharyngis motus, sed fibræ musculorum buccinatorum, zygomaticorum, elevatorum, depressorum labiorum cum cæteris musculis cibum in œsophagum protrudentibus, humorum copia adeo contra-

trahuntur, & vasorum tiliæ infarciuntur, ut materia quælibet deglutienda ad palatum perducta per impetum a linguæ motu vitiato conceptum, & musculorum vires in cavitatem œsophagi exprimatur difficilius. Prout igitur glandularum, & musculorum tumor canalem comprimet, ex æquo vitiabitur deglutitio, & eo magis si pharyngis musculi plus justo lædentur; Hinc aliquando in artificiali hac per mercurium excitata salivatione, prout comitantur oris ulcera satis ampla, genas in primis & linguam depascentia, dum effluit saliva acris ac exedens, ubi eadem sero ad curationem tendunt, cicatrices molestissimas relinquunt, quæ quoniam motrices fibras ad majores contactus eas crispando redigunt, inde partes nimis arcte colligunt, ex quibus denuo non explicatis fibrillis, non raro linguæ motus manet impeditus, ex parte prohibetur deglutitio, genarum motus vitiatur, & propter fibrarum inflexilitatem constituitur pars veluti rigida, ut mihi semel in praxi videre contigit, quæ ob influxum sanguinis, & liquidi per nervos impediti, a nulla vi, a nullo volente in motum agetur; unde illa pars paralytica fiet, & quamvis linguæ, labiorum, genarumque motus, gargarismis, (si in tempore præveniantur hæc mala,) qui humores acres temperant, ulcera mundant, atque blande exficcant, restitui possit; cavendum tamen, ne confertim, & diutius promoveatur salivatio, dum non tantum glandulæ successive replentur, atque inde intumescunt; verum tunica glandulosa post peractam salivationem jugiter pituita impletur, & relaxatis fibris distenta & nonnunquam periculosum phtyalismum continuo fovet.

Post longum salivationis cursum tum sanguis arescit, tum copiosa excretione succi nutritii per glandulas salivales facta partes musculosæ debita nutritione privatæ in naturalem quasi atrophiam incidunt, quæ tamen non succedente excandescentia sanguinis, & spirituum, adeoque calore hectico fixo non irrepente, & colliquante in partibus solidis, ulterius magis non marcescentes a novi oleosi chyli pabulo in sanguinem continuo delato, in dies reparantur, atque inde tota nova massa sanguinis succo jugiter saturata, magis apta alitioni partium redditur, & consequenter massæ sanguineæ emendatione atrophia totius corporis sensim evanescit, adeo ut inde novo euchymo, & oleoso succo in pristinam oleosam, & nutritioni aptam naturam sanguinis crasi restituta, melius in dies se habeat æger, quo vires carnesque continuo resarciuntur, usque dum sanitate firma, & athletico corporis statu fruatur.

ARTICULUS VII.

De Methodo Salivatoria.

NUnc præstat Gallica sorde marcescentes, ut cum Celso *sternatur via Medicamento* mercurialium suffragia, non ornatum cum ipso Celso edocere, ut sciant ubi syrtes, & scopuli lateant, & quomodo sint vela trahenda, quibusve plagis advertenda prora, ne mentis lenocinio, ac blanditie laboris decepti, præcoci nimium experimentali impatientia amplectendæ salivationis desudantes, artis constantiæ, & saluti officiant, & incremento. Utile quippe, ac pulchrum est experimentali, ac empiricæ rationali rei medicæ veritati inniti, ut celtici morbi curationem a rudi experientia vindicem, & in rationalem methodum discentibus æque ac docentibus pronam convertam; experimentorum laboribus mixtorum rationali analysi operam navans, intimamque ab ipsis naturam extorquens, in hac re plura phænomena obscuritate naturæ involuta, pluresque agentium facultates aperta luce mihi paravi, quibus ad ea, quæ in corpore humano salivando operantur, accomodatis, iisque tanquam causis in agendo ad praxim demonstrativam adhibitis, non exiguæ vires arti salivatoriæ accessere, quæ mentem artificis in experimentali inventione excitando, eam in observatorum examine, ac judicio exacuit, ut in percipiendis viribus, ac corporum legibus expendendis securior facta, minus erroneam, ac commentitiam methodum constituat. Itaque per ipsam ad quoddam veri specimen perducti, si nescimus adhuc, quid sint venereorum morborum radices, addiscimus saltem (pluribus inaccessum) quibus curantur; quo fit, ut disruptis Theoriæ medicæ repagulis, ac veluti mei juris factus, per immensum salivationis æquor discurram. Explanatis igitur difficultatibus, & excisis ab arte alienis phyliatorum aberrationibus, erigitur animus, & me ad jatrica prælia revoco, ut certi sciendi docendique in arte salivatoria omnium vastissima limites statuantur.

Cum vero, ut propius ad ream accedam, ve-

venerea lues eousque invaluit, ut durior hujusce morbi feritas extirpari non possit, nisi per salivationem mercurio excitatam, mihi onus incumbit, quæ in ea promovenda, tum etiam regenda observatio mihi dictavit, edisserere, cum etiam eo res redigitur, ut non adscitis temere suppetiis salivatio promovenda sit, nulla ratione quidem assequi possum, qui fiat, ut ad frangendos luis conatus, æger adhuc viribus vegetus, sanguinis missione rectius subjiciatur mercurio, cum testante experentia nulla sanguinis evacuatione debilitati, proindeque pares mercurii conatibus, salivationis impetum nullo labore sustineant.

Cum sanguis non solum impellatur a corde, & nisu succedenti sanguinis, quem exercent particulæ quæque ad contactum positæ intra vasa a tergo urgentes, sed etiam ab arteriarum tunicis impingente sanguine distractis & sese post dilatationem restituentibus, fit, ut villi membranas arteriarum texentes nimio sanguine distenti, indeque prohibiti, ne possint se plane contrahendo in sanguinem niti, sanguis fluat minori velocitate, quam quæ requiritur ad mutuam partium cohæsionem divellendam, & eo minus in divulsionem nitetur, quo in arteriæ distensione minor vis attritionis dabitur, adeoque quoniam per sanguinis missionem fit, ut ipsius particulæ in mutuum contactum minus nitentes a frequentiori, & celeriori arteriarum oscillatione majori nisu agitentur, sequitur, ut quicquid sanguinis relinquitur in vasis, validius in motum agatur, & si nisus major fuerit resistentia a partibus cohibentibus, & coactis proveniente, intime dimovebitur liquidorum cohæsio a motu prohibens partes magis mobiles, & reliquis impellendis aptas; quoties igitur in celtico morbo dabitur sanguis nimis coactus, & arteriarum tunicas ita distendens, ut partes sanguinis succedentes, dum in antecedentes impingunt per illam pressionem non possint se invicem allidentes divelli (quæ major allisio faceret, ut una particula fortius attrita majori vi divideretur ab alia) ille igitur coalitionis nisus per sanguinis missionem minuendus erit, & arteriarum distractio removenda, ut partes divulsæ extricentur, & a solidorum inertia cohibitæ in majorem motum nitantur.

Si vero hic, cui mittatur sanguis, sit imbecillioris, & minime constantis roboris, ut videre sæpe contingit in venerea lue confectis, e sanguinis detractione concidat oportet virium robur; e sanguinis enim quantitate minore in arteriis contenti minus extenduntur meningum fibrillæ, a quibus minori momento impelluntur per nerveos spiritus; unde minor quantitas spirituum in villos cordis derivata cum ejusdem contractionem remittat, cor in sanguinem nitens, suique motus impertiens iners pressionis momentum, debiliorem nisum fluenti sanguini imprimet. Hinc successive ob rariorem, & solidorum debiliorem motum augentur liquidorum resistentiæ, unde sanguis recedens minori velocitate per vasa, quam ante missionem, minori momento alliditur; & cum facultates fluidorum attritionem molientes sint maxime infirmæ, earum momento non majori momento cohæsionis sanguinis non poterunt particulas inter se cohærentes dimovere; idcirco lentor in sanguine augebitur, qui major non fieret, si sanguis emissus, enervata cordis contractione, resistentias fluidis non adderet. Quoties igitur certus esse poteris, majorem quantitatem sanguinis, quod perraro videre est, quam quæ fluere potest per canalia sine vehementi ductilium laterum distensione cum particularum pressione in gyrum languidius rotari, ne dubites, ut motus, & resistentiarum æquus existimator sanguinis missione ægro opportune occurrens, nocere possit; alia misso damnoso hujusmodi præjudicio, in omni salivatione feliciter excitanda præmittendum est catharticum aliquod, quod humores in ventriculo, ac intestinis collectos per alvum educat, ne imprudenter prius adhibitis medicamentis salivationem excitantibus, vomitus, aut ventris tormina exurgant: inde phtisana humectante, & laxativa ægri lue tabescentes præmuniantur, quæ conficitur sarsaparilla, radice bardanæ, graminis, semine hordei, passulis exacinatis, liquiritia, & aqua fontis, quæque pro modulo potus uberi copia, si fas sit, per duodecim dies exhibeatur.

Quoniam celticus lentor a fluidis concrescentibus inspissatus, sanguinem privat ea portione, quæ corporis partes humectando ad motum disponit, lente rapitur per vasa, nec potest intime ab ullo solvente recludi, donec humido omnium fluidorum vehiculo occurrens, laxato nexu cohæsionis, promptius non compleat circuitus; hinc aqueæ moleculæ intra poros viscidi sanguinis conclusæ ejusdem contactum dimo-

movent, resistentias lentoris imminuunt, quibus pariter laxatur rigida solidorum tensio, & elasticitas, ut possit ab impulsu gravi mercurii distensa alternatim restitui: rigidorum vasculorum tonus valide contranitens mercurii momento, ejusdem impetum eludit, at corpus illud, dum diuturne in tunicas arteriarum impingit, sui motum villis impertiens, successive tandem totum in ipsos transfert; impresso autem fibris impetus accelerati momento, solvitur virium contranitentium æquilibrium; unde cum arteriæ nec majori impulsu distrahantur, nec impellentis corporis substineat nisum, a se invicem dissiliunt. Idcirco prius præparato ægro laxativis diluentibus, mercurio dulci in pillulas efformare cum gum. tragan. vel cum conserva viol. paulatim, ac successive salivationem promoveo, adeoque caute procedens lente moveo. Post quartam, vel quintam diem gingivæ intumescunt, phtyalismus suboritur; cum æger expuere incipit, gradus salivationis summa diligentia expendo, an erumpenti salivæ frænum, vel calcar sit injiciendum: ubi autem phtyalismus eousque evectus fuerit, ut nycthemeri spatio quatuor libras expuat æger, nullum amplius stimulum addo, ut non intendatur salivatio; & cum hoc modo illa satis procedat, caveo ab omni mercurii usurpatione ulteriori, ne a nimia quantitate delatis ad salivæ glandulas humoribus glutinosis, æger in vitæ discrimen conjiciatur. Hoc modo protracta salivatio, si forte prius elangueat, antequam morbus penitus evanescat, novo subinde stimuletur mercurio, quousque mephiti mercuriali, salivæ lentore, & sputi salsitate glutinosa omnimode cessante, æger in totum convaluerit.

Quandoquidem accidit, præsertim in corporibus fæcibus impuris refertis, ut simul ac mercurio sanguis afficitur, tormina ventris, & dejectiones mucosæ quasi dysentericæ eveniant, quibus non solum curatio morbi retardatur, perturbaturque, verum impeditur, ne salivatio succedat; itaque in urgentibus hisce malis cohibenda est diarrhæa, & sedandus dolor opiatis, & paregoricis pharmacis quousque hæc symptomata penitus evanescant, atque salivatio satis procedat. Cæterum bene procedente salivæ purgatione, quoniam in diuturno salivationis stadio non tantum sanguinis fibrosi, & serosi colliquatio, verum etiam saburra veteris effœti, & novi chyli oleosi copia per salivæ ductus libere indesinenter excernitur, fit ut ob continuam sanguinis depauperationem partes corporis solidæ debita nutritione privatæ prorsus marcescant; idcirco ad præcavendam hanc vasorum inanitionem, & carnis marcorem, massa sanguinis novo jugiter aquearum succo tempore salivationis saturetur, quo rasura c. c. passulis, aniso, & aqua fontis confecto solidorum colliquatio, & consequenter atrophia totius corporis reparatur. Si in sustinendo urgenti gingivarum, & linguæ dolore impar sit æger, colluatur gargarismate ex rad. alth. liquir. fol. mal. sem. hord. decoctis in aqua fontis, addendo syrup. de hybisc. Si vero cum gingivarum dolore in dies cum suffocationis periculo augeatur phtyalismus, opiatis, & anodynis liquoribus compescatur, vel alio divertatur catharticis; cæterum ægri regimen id tantum exposcit, ut a vi frigoris se defendat, cibis euchymis, & moderate vescatur.

A venerea lue liberari hujusmodi ægri, si œconomiam illorum corporum eversam, & vires prostratas resarciendi minus idonei sint, sed sanguine eorum acescente incalescant, ne in lethalem tabem incidant, siccoque marasmo afficiantur, ad juscula avenacea, gelatinas, & lactea, spiritus defatigatos, & vires deperditas restaurandas apta delegantur. Interim ægro convalescente post salivationem peractam, nec cathartica, nec sudorifica alia in usum revocanda veniunt. Attamen nescio qua ratione quidam freti quicquid malignitatis a mercurio, ut vulgus ait, in corpore relinquitur, aut mercurii reliquias per catharsim, aut diaphoresim expellere conantur. Hujusmodi autem hallucinationes in practicis illorum præjudiciis fundatæ, ita in eorum animis infiguntur, ut pro Junone umbram captantes, delirantium insomnia pro fundatis principiis concipiant. Serio vero cum Sidenham animadvertendum est, in quibusdam reperiri idiosyncrasiam, quæ ita salivali purgationi resistit, ut nullo modo excitari possit salivatio, quæ ad eradicandam mali radicem par sit; igitur ab isto evacuationis genere recalcitrante natura, ne loco perfectæ salivationis dolores ventriculi, sudores frigidi, dejectio dysenterica cum ventris torminibus insurgant, cave, ne obstinate salivationem importunius urgeas.

Cum igitur allata methodus, nec dies præparando corpus ante salivationem inutiliter consumat, nec decoctis post salivatio-

tionem ægros extorqueat, quisque experimento discat in praxi versatus, eandem longe faciliorem esse, magisque tutam. Nec vos deterreat deglutitionis difficultas, oris labor, & dirigendæ salivationis requisita solertia: Quid autem pulchrum in accurato naturæ, & artis experimentali labore pluribus inaccesso, quod non idem arduum! Ad hanc itaque salivationis methodum per repetita experimentorum tentamina, perque nunquam intermissas historiarum notationes consecutam, nuperisque historiis excultam animos erigite, quæ eventuum certitudine, & virium constantia, in laborum tædio rationalem disciplinam constituit.

HISTORIA I.

GAllus homo originaria veneris labe fœdatus, sensimque febrili algore emarcescens, universali quasi macie conficitur; pedetentim in dies increscens, tophus in septima prope os pectoris, ubi os desinens cartilaginem recipit, costa protuberat. Venetiis veris tempore cum decocto exsiccanti, sudorifico hypocausto committitur; ut post octavam circiter diem copiosis sudoribus subtilioris seri depauperatus sanguis, magis perenni febrili stadio incalescit, atque tophus febrili incendio magis urens doloribus ardet; Hinc calore sanguinis inflammatæ tophi particulæ, motuque ejusdem urgentiori commotæ, ita ad se invicem allidebantur, ut concretionis nexum diffringerent; sic in suppurationem abeunte tumore ulcus satis ingens, graveque olens cum ossis erosione circumsitas fibrillas depascebatur. Verum benignioris auræ lumine afflatus ab hypocausto recessit, & successive solventi blando liquore, sed aqueo continuo rigatus, inde salivationis cursum feliciter exegit: Interim solo spiritu vini camphorato pro ulcere adhibito absque ulla symptomatum sævitie, & doloris rectudescentia perdomata febre, repurgato, & consolidato ulcere, ultra expectationis spem triginta diebus evasit.

HISTORIA II.

JUvenis bilioso-melancholici temperamenti, gracilis habitus, angusti pectoris celtica labe autumno, & hyeme grassante affectus emarcescit, & magis febre lenta, quandoque etiam quotidiano typo algens, atque incalescens, nocturnis doloribus ad artus fere omnes torquetur cum sicca impetigine faciem, ac fere universam cutem fœdante. Æger ab enormi fluidorum vitio, & subsecuta solidorum labe vexatus, veris tempore salivationi committitur, quam post largum viscidissimi phlegmatis effluxum circa summos labores trigesimum circa diem remittentem, excepit (præcesso dolore pectoris cum tussi) purulentum sputum, phthysis lethalis epyphænomenon a pulmonari infartu, aut tuberculo ante salivationem in pulmonibus latente, salivationis tempore suppurato, at disrupto; interea ad diluentia, balsamica, & lactea irrita medicamina delegatus, a nova tuberculorum inflammatione, & pulmonum exulceratione una cum colliquativa diarrhæa e vivis funeste sublatus est.

Hoc eventu videtur mercurialia salivatoria proficiscenti tabi pulmonari calcar addere, & quæ extergendis, exsiccandisque internis aliis, externisque partium ulceribus præstantissima passim experimur, in infartis pulmonibus crimine non carent. Clarissimus Morton in phthysi symptomatica a celtica lue haud veretur mercurialium usum. *Ideoque*, inquit, *nil melius excogitari potest, quam ulcerum pulmonarium sanationem, & crasi sanguinis a fermento venereo eversa restitutionem mercuriali aliqua salivatione tentare*. Hac fortasse adhibita in tertio ejusdem stadio post tuberculorum suppurationem ad extergendum, & exsiccandum consequens ulcus, non vero in eorundem cruditate, aut in pulmonibus prius obstructis, & in phthysim dispositis; cum in hoc casu videantur mercurialia sponte irrepentem phthysim promere, adeoque ad inhibendam tuberculorum latentium inflammationem, & suppurationem inepta, licet, fortasse ad eorundem exulcerationem abstergendam, exsiccandumque consequens ulcus apta.

HISTORIA III.

JUvenis quidam circa annum ætatis suæ vigesimum octavum, lascivus, & nequam post concubitum venereo veneno per contagium adeo inquinatus fuit, ut non obstante plurium medicaminum anticeltico-rum ope a Medico instituta, aliisque curationis methodis incasso molimine accersitis, post uvulæ erosionem, atque alia luis venereæ stigmata foris, & intus excrescentia, in summam incideret deglutitionis difficulta-

tatem a tonsillis intumescentibus, atque inflammatis cum febre, & totius corporis emaciatione incipiente. Ob glandularum folliculos a contento fluido summe turgescentes maximam indebat formidinem mercurialium usus, utpote ab intus commota materie fluidorum, & ad glandulas jugiter affluente tonsillarum inflationem promoventium; Verum salivatione promota, dum cæteræ salivæ glandulæ a confluente liquido distentæ intumescunt, simulque exulcerantur, ab ipsis tonsillis depluentibus sanioris fluxus filamentis, sensim humorum infartus in ipsis gliscens detumescebat, quousque perenni fluxu viscidi, atque erosivi phlegmatis erumpente, perfecte patiens, & sine ulla recidivatione a tonsillarum tumore, ulceribus æque, ac reliquis luis cruciatibus penitus vindicaretur.

HISTORIA IV.

MUlier ante gestationis tempus lue venerea affecta, dolore, febre, tophisque in diem increscentibus circumsepta, feliciter mercurialem, cum diræ luis feritatis remissione salivationem transegit: at post stadium salivationis transactum fœcundationem passa, uteroque gerens, in quarto mense celtico veneno denuo inquinata, aut recrudescente (ut sæpe recidivam patiuntur hi, qui vario lenocinii apparatu phtyalismum demulcent, aut salivationis tempus non explent) lenta febre, & macie denuo conficitur, in osse frontis novus extuberat, aperiturque tophus, ac recens ulcus supra uvulam palatum exedit; a quo exorta deglutitionis ingenti difficultate, tum solida, tum fluida materia per nares regurgitante, summus virium lapsus augescit. In hoc gravi morbi statu alteri salivationi subjicitur sialogogis pillulis, hisque repetitis, aut intermissis juxta tardum, aut celerem phtyalismi impetum, nulloque interim uterino symptomate obvio, quod abortum prænunciaret, copioso sane effluxu mucosi, ac uliginosi phlegmatis salivatione peracta integre convalescens, filiam completo gestationis tempore salubrem, absque sui ipsius recidivæ metu, obstericante mercurio peperit. Igitur quam sit malesanum commentum, & inanis timor eorum, qui in prægnantibus mercurialium usum abhorrent, aperte evincitur, & clare elucet.

HISTORIA V.

VIr quadragesimum annum natus, admodum robustus, laxaris victus habenis, & cum scortis avidissime luxurians, nulla virulenta infectus gonorrhæa, celtico rheumatismo gravissime afficitur, maxime noctu prædictis cruciatibus in capite, mediisque tibiis, brachii dexteri contractione, alibique corporis citra ullum tumorem sævientibus afflictus, ut nec cubili se continere potens, nec lecto affixus miserrime traheret spiritum; in dies increscenti dolori accessit febris, postquam perenni circuitu increbescentem gummosus tumor diu delitescens in sincipite dextero versus oculum protuberans se manifestavit. Remedia minora fere innumera sine ulla symptomatum allevatione adhibebantur: mercurialium usu catharticorum primo melius habere visus; exinde tandem deterior factus, eo tempore præ immani cruciatu ferro tumorem discindi passus est, sed frustraneo conatu. Quapropter cum methodus quæpiam nibil opis contulisset, sed recrudescente lue, salivationem, remedium cæteris quibusque validius ultimum, experiri consulitur. Statim corpore per catharsin, & phtisanam humectantem rite præparato, salivationis stadium sublimato dulci inchoavit, qui ad finem morbi anhelans per quinque dies 37. grana mercurii in dulcem confecti devoravit; a pharmaco quinta vice repetito sputatio copiosa, & laudabilis incœpit, quæ sine malo quovis symptomate per mensem processit, & decrescente salivationis visciditate, ac pondere ad residuum spumescentis glutinis compescendum novo usu mercurii per paucos dies ad ʒ. 5. interjecto curam confecit. Ante cursum hunc phtyalismi finitum, dolores omnes cum febre evanuere, indeque a gummate ulceroso exsiccato, licet longo morbi decursu desatigatus æger, intra quadraginta dierum spatium integre convaluit.

HISTORIA VI.

JUvenis eques vix celtico seminio tactus, jam primum lue inquinatur, & virulenta gonorrhæa torquetur, a qua, nescio quo, & fortassis malesana medela vindicatus, doloribus vagis incalescens accensa febricula inhorruit, a qua statim ingravescens morbus brevi ad feritatem perveniens, cum ossium carie, & gummatibus cranii ad mu-

sculos temporales protuberantibus, irrita tum una, tum alia quacunque methodo, per tres annos tyrannidem suam exercuit. Quare remedia diversimoda cujuscunque fere generis tentata cum potius exacerbationem intulissent, animatur æger salivationis cursum subire. Itaque ex consilii votis mercuriali salivationi committitur, a qua tumefactis glandulis, & fluidorum impetu dehiscentibus tubulis, crassa saliva ab osculis vasorum apertis indesinenter effluxit; unde nullo amplius salivationis stimulo incusso, nulloque addito impulsu phtyalismus per mensem ciebatur. Octava tamen die salivalis saburra confertim nimis versus ductus salivales irruens compescebatur syr. papav. & opiatis liquoribus. Hinc mitigatis gingivarum doloribus, & compede injecto uberiori salivæ effluxui, lento morbosi liquidi cursu stadium salivationis peragitur, quod curriculo dierum triginta pertingens a repetito mercurii usu trigesimo quinto omnino desiit. Hac æger cura consumpsit centum grana mercurii, quibus tophus, febris, dolorque capitis ex toto cessavit.

HISTORIA VII.

FOemina quædam sanioso gonorrhææ fluxu miserrime plexa, inde doloribus nocte recrudescentibus vehementer conqueritur. Verum quia parum primo in affecta parte doloris sensit, tanquam leve malum contempsit: subsequentibus inde diebus evanescente sanioso icore, tumor quidam in sincipite interdum indolens fere succrevit, qui nullo negotio a periti Chirurgi industria sublatus, novos in vertice moliebatur tophos, extuberantes successu temporis in palato plures pustulæ in ulcera cachoetica, & putrida terminarunt. Hæc fœmina dum patrati sceleris sordes expiare cogitat, tuberculum exiguum in mamma dextera protuberat lente proserpens, & vix pisi magnitudinem exæquans, quod inæquali pede, & mole concrescens, venis in ambitu turgidum cum colore livido, & obscuro, tactui insuper renitens dura veluti crusta obducitur, firmiterque subjectæ parti adhærens deterrimis, ac gravissimis symptomatibus excruciat. Mulier de incolumitate solicita, licet plurimis morbis labefactata, curæ salivatoriæ se concredidit, quæ sputationis cursu per mensis spatium repetito, indeque pustulis, & tophis, fœtidisque ulceribus ubique evanescentibus, tunc ad valetudinem se recuperare videbatur; verum gallica totius corporis defœdatione ex istius votis intime perdomata, recrudescit diu delitescens cancerosus tumor punctionibus quibusdam, ac si acu fierent, se patefaciens. Porro ex hoc in dies actus tumor tot ærumnis revivifcit. præque diro dolore ita ingravescit, ut de repente ad ultimum stadium perduceretur, in quo apertis, & corrosis folliculis, & glandularum fibrillis, putris sanies, mox nigricans continuo emanavit, quibus diu obnoxia mulier tandem in lethalem lapsum incidit.

Hoc lethali morbi experimento per salivationem habito turpi inscitia puniuntur, qui mercurialibus carcinoma discutere, ejusdem coagulum resolvere, atque salia corrosiva cicurare nituntur. Nucleus enim cancri, qui longos in annos naturæ, & medicamentis suavioribus inexcussus manet, incidentium, & resolventium usu commotus agitatur, inflammaturque: unde incalescentibus acrium salium coacervatis moleculis, non mirum, si in apertam cladem terminetur.

Finis totius Operis.

INDEX
PRIMÆ PARTIS
MECHANICES MORBORUM.

Pe-

IN.

INDEX
SECUNDÆ PARTIS
MECHANICES MORBORUM.

INDEX
TERTIÆ PARTIS
MECHANICES MORBORUM.

IN-

INDEX

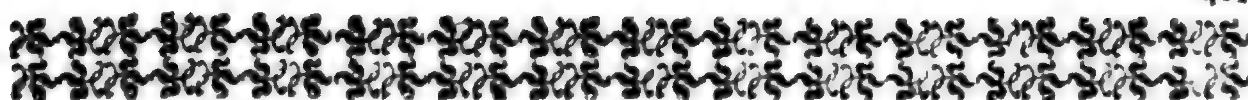
MECHANICES MEDICAMENTORUM.

F I N I S.

SUPPLEMENTUM

OPERUM MEDICORUM

THOMÆ SYDENHAM.



LECTOR.



UM nihil antiquius nobis in animo sit, quam bene de te, benigne Lector, deque eruditis Viris mereri, atque in unum hoc enitamur, ut non minus in horum utilitatem, quam commodum gemere nostra præla non desinant; hinc factum, ut nihil intermiserimus unquam, quod nostrum hoc studium magis magisque valeat usquequaque testari. Postremam igitur nostram editionem Operum doctissimi Viri THOMÆ SYDENHAM, Genevensis altera subsecuta novos exhibuit hodiedum ineditos Tractatus Medicos, qui, quoniam Doctorum Virorum, desiderari possent in hac nostra, quam alioqui accuratissimam tibi donare curavimus. Quapropter bono animo illos ipsos Tractatus hic in calce hujus Operis accipe insertos, nostros labores accipe, accipe nostros conatus in hoc unum incumbentes, ut tuis & studiis serviamus & commodis.

Tractatus in Genevensi Editione 1736. tractatibus Medicis SYDENHAM *additi*.

Dn. D. Caroli Friderici Loevv, *de Febre Petechiali ann.* 1683. Posonii grassata, & cujus descriptionem in Adversariis Paternis repererat, Epistola ad Clariss. Dn. Francisc. Frider. Possinger, Archiatrum Cæsareum.

Dn. D. Andreæ Loevv *Historia Epidemica Hungariæ*, *annorum* 1688. 1697. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. ab ejusdem filio Dn. D. Carlo Frider. Loevv, Perillustri Lucæ Schroekio, Academ. Natur. Curios. Præsidi, &c. anno 1726. communicata.

Dn. D. Josephi Lanzoni *Constitutio Epidemica Ferrariensis*, *ann.* 1729.

Dn. D. Caroli Frider. Loevv, *Historia Febris Catarrhalis, quæ ann.* 1729. *Mense Novembri & Decembri, per Europam Epidemice grassata est; cui accedit Constitutio Epidemica anni* 1730.

Dn. D. Caroli Richa *Constitutio Epidemica Taurinensis annorum* 1720. 1721. 1722.

Dn. D. Caroli Friderici Loevv, de Febre Petechiali ann. 1683. Posonii grassata, & cujus descriptionem in Adversariis Paternis repererat, Epistola ad Clariss. D. Francisc. Frideric. Possinger Archiatrum Cæsareum.



Veniam dabit audaciæ meæ, qua *ardua negotia* turbare non sum veritus, par *fastigio Tuo humanitas*: tanto facilius, quo majori fide Tibi affirmare possum, non alia causa, quam *pietatis lege* impulsum me ad hoc scriptionis genus accessisse, ut extaret aliquando gratæ mentis documentum, pro illo insigni *favore Tuo*, quo Tibi me dudum tam in *publicis*, quam *privatis consiliis* reddidisti obstrictissimum. Non facile succurrebat, qua ratione Tibi grati animi pietatem probarem: nihil ex propria supellectile, quamvis plurima sese offerrent, ad dandam erga Te mei significationem, dignum esse censui: urgebat interim, quia, relaturum me gratiam affirmare non audeo habendæ saltem, & quavis ratione declarandæ gratiæ officium. Malui proinde ex re, non tamen prorsus aliena, nempe beati parentis, *Virtutum Tuarum* veneratoris, laboribus, aliquid depromere, quod *Magnifico Tuo Nomini* sacrum simul animi referendæ gratiæ cupidissimi publicum esset documentum. Suscipe igitur serena fronte *historiam morbi petechialis*, qui *anno* 1683. *Posonii epidemice* grassatus est, a *Parente* meo pie defuncto, solicite conscriptam, *Illustrique Nomini Tuo* inscriptam in lucem publicam emittendam. Si quantum per *occupationes Tuas gravissimas* licuerit, hanc qualemcumque publico bono destinatam opellam perlustrare volueris, inveniens forte non plane contemnanda, & digna, quæ in publicum emittantur. Fiet autem hoc eo felicius, si pace Tua, *Perillustri Nomine Tuo* sese hoc opusculum multis probaverit. Hujus summa, ut supra monui, est *expositio morbi petechialis*, qui *Posonii epidemice* grassatus est, ad fidem scripti, a beato parente relicti. Initium hujus historicæ expositionis ducitur ab anno 1683. quo per Dei gratiam soluta obsidione Viennensi, *regno Hungariæ*, misero fatalique *bello* miserrime afflicto, sigillatim *mense Septembr. pax* restituta fuit. Tunc vero *copiis militaribus* hyberne dimissis, & *Posonii* etiam per suburbia dispositis, mali semina sparsa sunt. *Milites* enim, quod *gregatim* in contuberniis *arctius* collocati erant, omnia *squalore*, *terra immunditie*, & fœdis odoribus compleverunt, ipsumque quasi aërem inquinantes, *catervatim*, & veluti per manipulos in *febrem malignam petechialem* inciderunt. Morbus brevi invalescens, quam plurimos ex illis consumens, in malum tandem *epidemium* degeneravit, & in *incolas* plerosque, sine *ætatis* discrimine, maxime vero in *juvenes*, maturæ & robustæ ætatis homines, non modo *plebejos*, verum etiam *nobiles* & divites, vehementer grassari cœpit, ita, ut ferme nullam domum intactam reliquerit. Incepit morbus hic epidemius *mense Novembr. anni supra citati*, qui statim *horrore* artus corripuit, interdum *intensiore*, interdum *remissiore*, non nunquam *per intervalla recurrente*, quem presso pede excepit *calor* in principio levis, qui ægrum primis adhuc diebus vix a negotiis solitis detinuit, interiora tamen occupans sensim auctus est. Ob sanguinis ergo rarefactionem majorem, & noxam visceribus impressam multa statim oriebantur *periculosa symptomata*, *nausea*, *anorexia*, *vomitus*, *cardialgia*, *sitis*, non nunquam remittens, *dolor capitis*, *vigiliæ*, *lassitudo spontanea*, quæ *symptomata* ad IV. *diem* sensim aucta perdurabant, tanta interea non nunquam lenitate, ut quamplurimi vim morbi laxatam crediderint, ejusque *causam in errorem externum* commissum rejecerint. Verum progressu temporis morbus *malignitatem* suam prodidit, *intensissimi caloris* sui effluvia per totum corpus diffundens, horrendeque producens symptomata. In unico saltem homine *mitior vis morbi* observata fuit: in *blandissimo* per totum decursum *calore* nulla *sitis*, nullum oriebatur *delirium*, morbi de solo *capitis dolore*, & *prostratis viribus* querela fuit. Cæterorum fere omnium, hoc morbo laborantium corpora quasi incendio fumare, *insolito calore* gravari ac corripi visa sunt. Hinc observabatur *lassitudo* & *jactatio totius corporis*, *subita virium prostratio*, in non nullis *vigiliæ diuturnæ*, quas statim exce-

excepit *delirium*, non nunquam in *incremento*, non nunquam in *statu morbi*, aliquando *mitius*, & per *unum* saltem *diem* durans, aliquando *ferocius*, non nunquam *mussitando* proditum, non nunquam *nullum* fuit observatum, ut in *pistoris* cujusdam *uxore*, nunquam *delirio* correpta, & tamen *die* VIII. prægressis *convulsionibus* mortua. Sed præstabat *delirium ante nonum* accessisse *diem*, quam *post nonum*; quoscunque enim *post hunc* invasit, omnes fere mortui sunt. Horum *delirium* non nunquam degeneravit in *furorem*, quo agitati surrexerunt, & robustissimorum alioqui hominum actiones ediderunt. In *declinatione morbi* non nunquam *somnus* obrepserat continuus, ita, ut ægroti & cibum & potum neglexerint. Sic & *mentis emotiones taciturnæ* in eo, qui alioqui facultate loquendi pollebat, ut plurimum erant *periculosæ*, quale exemplum in *saponario* quodam habui. Porro *somnum* ægrotorum plerumque turbabat *inquies nocturna*: hinc *delirare* cœperunt, & absurda loqui. *Tinnitus* & *susurrus aurium* ut plurimum in *incremento* jam huic morbo accedebat, quibus sese *auditus difficultas*, modo *salutaris*, modo *funesta*, collatis nempe reliquis *symptomatibus* periculosis, adjunxit, ut & *oculorum dolor* & *ardor*. Sæpissime illis *corruscationes* variique coloris figuræ observabantur. *Vultus*, inprimis apud moribundos, *ferox* fuit. *Tremor manuum frequens*, sed *labiorum continuus*, & semper *exitialis*, & *intra* XXIV. *horas imminentis mortis nuncius*, quod videre licuit in duobus, *Viris illustribus*, ut aliorum exempla prætereamus. *Tremorem* autem statim vel sequebantur, vel præcedebant *convulsiones*, non tamen adeo *funestæ*, utut periculoso satis indicio *floccos legere* cœperint decumbentes. Quorum aliqui *motibus* tandem *convulsivis* & ipsa *epilepsia* correpti, violentia morbi consumpti sunt, cujus exemplum præbuit quidam *juvenis* XXI. *annorum*, qui post *convulsiones* incidit in *motus convulsivos*, & ipsam *epilepsiam* IV. *horas* durantem. Curatæ tamen *epilepsiæ* huic morbo *die* XII. supervenientis, & *per integrum diem* observatæ exemplum habui in *juvene* quodam pannifice. Ad unum fere omnes *caput rotari*, seque *vertigine* laborare dixerunt. *Vertiginis* inseparabilis comes erat *dolor capitis*, qui & in *artus* & *lumbos* non nunquam sese diffudit, ut ingentes *nephritides*, *uterique affectus* adesse crediderint, quod in *virgine* quadam observavi, *causam* tamen semper a *miasmate maligno* infestante sanguinem, quod in majoribus venis & arteriis ad illas partes devolvebatur, deducendam esse duxi. *Gustus* sæpissime plane fuit *depravatus* ac perversus in hoc morbo, ut ægroti non nunquam *aquam* pro *vino* biberint, *poma citrina* pro *uvis recentibus*, quod meo exemplo testari possum, comederint. *Aphonia* quoque, non semper tamen *lethalis*, observabatur, cujus per *integrum* ferme *diem* durantis, & tamen *curatæ* exemplum præbebat quidam *juvenis* viginti aliquot annorum. *Respiratio* sæpenumero *difficilis* fuit, & *frequens*, *expiratio* vero non nunquam quasi *flammea*, quæ semper *mala*, uti videre licuit in quodam *saponario*. *Pulsus* non nunquam, inprimis in *principio*, *sanorum* fuit quam simillimus, non nunquam *celer*, *frequens*, *intermittens*, *debilis*, *inæqualis*, ut sæpissime judicium de *signis* morbi *prognosticis* fefellerit. Erat tamen quoddam genus *pulsuum*, quo præsente *mortem* certo præsagire potuimus, si nempe decumbentes ad contrectationem *pulsus* aut *manus* retraxerint *tremulas*, easque *introrsum* duxerint, vitæ quasi suæ timentes, aut si *tremens*, *palpitans* & *caprizans* observatus fuerit *pulsus*. *Anxietates*, *lipothymiæ*, *syncope*, in hoc morbo maximum cordi facessivere negotium, ut non nunquam per *tres dies* iteratis vicibus continuaverint. *Tussis* non nunquam in *principio*, ut plurimum in *incremento* & *statu*, aliquando *humida*, aliquando *sicca*, sese exerebat, quarum *posterior* pejor, & *malignitatis* arguebat præsentiam. *Cardialgia* correpti, præ dolore ingenti, solum de *dolore* & *gravissima mole pectoris* conquesti sunt, existimantes, hoc sublato, se pristinam recuperaturos sanitatem. Morbi *principium* semper erat cum *anorexia*, *nausea*; interdum *vomitu*, qui si per *aliquot dies* duravit, nullisque *medicamentis* mitigari potuit, neque *macularum* eruptione superveniente cessavit, *funesti* semper exitus erat signum: aliquando *die septimo* aut *octavo* demum oboriebatur. *Sitis* in his symptomatibus cum morbo *incrementum* sumebat: non nunquam tamen ferme *nulla*, præsente licet *ingenti* & totum corpus quasi corripiente *calore*, observata fuit, quod *pessimum* erat *signum*. *Singultu*, huic morbo ut plurimum *in statu* superveniente, plerique, quos sub mea habui cura, sunt *mortui*, quidam tamen etiam *servati*, ut adeo *singultus* non semper *signum* imminentis *mortis* in *febribus acutis* infallibile sit; ut refert *Epiphan.* Fer-

Ferdinandus. *Hæmorrhagia* quoque sæpissime hunc morbum secuta, *periculosa primis diebus*, & in ipso *morbi statu*, quod multis exemplis probare possemus, aliquando tamen *critica*, & sibi relicta, *salutaris*; sed imperitia *chirurgorum die septimo suppressa*, funesta. Sequiorem *sexum* morbus iste *duplo gravius* affligebat. Pleræque enim hoc tempore *menses* erant expertæ, aliæ *primis* statim *diebus*, aliæ *nono* demum *die*, qui semper exacerbabant *symptomata*, ut paucissimæ evaserint; *benignior* vero fuit morbi vis in *mensium fluxu* destitutis. Sed nec *puerperæ*, & *gravidæ* ab hoc morbo fuere immunes, licet non omnibus *exitioso*. Soror enim mea hac *febre epidemiali* correpta per Dei gratiam convaluit, & robustum suo tempore enixa est puerum *Alvus* quamplurimis per *aliquot dies* fuit *obstructa*, ut eam tandem *suppositorio* reserare debuerimus. Nonnulli ægrotorum jam in principio *diarrhœam* perpessi sunt, quæ si nullis *medicamentis*, ejusmodi affectibus alioqui maxime accomodatis, cedere voluit, *res desperata* fuit sæpissime tamen & in *principio*, *incremento*, & *statu*, remediis rite adhibitis, optimo cum successu *sedata* fuit, imo *diarrhœa critica*, *die* VII. cum ægri levamine, quæ frequentibus diebus in sua sponte cessavit, oborta est. Et fateri quoque debemus, fluxum alvi *moderatum* sæpissime non fuisse attendendum. Sic *vermes* tam in *principio*, quam *statu* ἄνω & κάτω sat longos rejectos in duabus personis, quæ tamen evasere, vidi. *Sudores* sæpenumero sua sponte apparebant, interdum *critici*, qui omnes boni, interdum vero *resolutivi*, imminente inprimis morte, qui pessimi: totum enim corpus tunc temporis in vaporem & madorem resolvi videbatur. *Parotides* permultis oboriebantur ut plurimum *die* XIV. & *per* XIV. ferme *dies* durabant, nunquam tamen *lethales*. Adhibitis enim mox *sudoriferis* per insensibilem transpirationem discussæ sunt, fine omni metu recidivæ. *Lingua* sæpissime erat fissa, non nunquam *muco albicante indurato*, inprimis adulto, jam morbo, quasi crusta quadam obducta, ut etiam *potulentorum*, ob membranarum œsophagi fibrarum a calore ingenti exsiccatarum difficilem constrictionem, *laboriosa* fuerit *deglutitio*; aliquando *nigra*, quæ & *faucibus* peregrinum huncce suum impressit characterem, ut tandem *sphacelo* correptæ & exesæ fuerint, quale exemplum in *puero* VII. *annorum*, hoc *symptomate* affecto, & propterea metu dolorum *viginti* ferme *dies* neque *cibum*, neque *potum*, neque *medicamentum* assumente, habuimus. *Exanthemata*, tandem aliis jam II. quod meo exemplo testari possum, aliis & ut plurimum IV. aliis VII. erupere *die*, in aliis non *una vice* exiere, sed *tractu quorumdam dierum*; alii *secundam* quoque *eruptionem die* XIV. experti sunt, cui aliquando superveniebat *vesica* in *dorso*, *nucis* magnitudinem æquans, & *aquam limpidam* continens, *funesta*, quam in *Barone de Nobis* conspeximus. Erant *maculæ*, quantum ad *colorem* attinet, *versicolores*, *rubræ*, *purpureæ*, *fuscæ* & quasi *crocei* coloris, *albæ*, ut in *æthiopico* quodam, *nigræ*, *lividæ*, quæ duæ posteriores *pessimæ*, in primis in *dorso*, *manibus*, *pectore*, *pedibus*, *naribus*, non nunquam & *facie*, quæ non semper *funestæ*, interdum *magnæ*, interdum *parvæ*, *pulicum morsibus* similes, nullum tamen *punctum* in medio habentes, non nunquam *sparsim*, nonnunquam *confertim milii solis* & *sudaminum* instar, (*asperdines miliaceæ* dictæ, quæ etiam *malæ*, per *septem*, *octo*, *novem dies*, conspiciendæ. Sed *morbus* hic tam *varius ac multiplex* fuerit, ut non tantum *ætatis* discrimine sævierit; verum etiam in omnes *sporadicos morbos*, si qui ægrum vexabant, sese transformaverit, ut aliquando *tussim*, sæpissime *catarrhum*, aliquando *colicam*, *podagram*, *pleuritidem*, *febrem tertianam*, servando exactissime *periodicam exacerbationem*, tempore nempe *apyrexiæ* evanescentibus *maculis*, ingruente vero *paroxysmo* redeuntibus, mentita fuerit, quis quæso omnia *symptomata*, quibus hic morbus *auctus* & *exacerbatus* est, enarrare queat? Sufficiat ergo, hæc fideliter, prout in *praxi mea* observavi, annotasse. Morbus hic non nunquam *cito*, non nunquam *tardius* sua decurrebat *tempora*, ut etiam XXIV. *dies*, licet rarissime, *funestus* fuerit; *die* XII. ac XIII. ut plurimum *graviora* ac *vehementiora* erant *symptomata*, proindeque accuratius attendenda. Etsi vero in *Hungaria* frequenter est hic *morbus*, & *quotannis* observandus, grassari tamen *vehementius* more solito *hoc anno* cepit, ut ferme in solum *contagium*, corpora *metu* atque *timore* debilitata facilius corripiens, rejicere *causam* ausi fuerimus. *Principium* quidem huic *morbo* debere *milites*, utpote qui *temperiem* hujus *regionis* nec observantes, nec ferentes, sed *vino* nimium indulgentes in *morbos* inciderunt *malignos*, *gregatim* deinceps in *contubernia arctiora* conjecti

jecti non modo *commilitones*, verum etiam *inquilinos* contagione infecerunt, quæ latius serpendo & eundo tantas acquisivit vires, ut in *morbum epidemialem* degeneravit, & plures e medio sustulerit. *Anni tempestas* malum hoc insigniter fovebat, nempe ut plurimum *humidior*, cum *pluviis* copiosis & fere continuis, *nebulis* fœtidissimis, creberrimi toto fere *Novembri*, & *Decembri*, quo tempore *petechiæ* in homines gravius debacchati sunt. Etsi vero vehementia *frigoris* subsecuti mali hujus vim sublatam aut minutam arbitrati sumus, tantum tamen abfuit, ut cessaverit, ut potius ferme eandem noxam ac *vehementiam*, licet alter *mensis* præ altero fuerit *benignior*, exeruerit, in *mensem Junium* usque eam protraxerit, plures non modo *familiarius* cum ægris versantes, verum etiam *nullam plane consuetudinem* cum *infectis* habentes, & homines, qui ægrotos visitabant, fugientes, semperque domi quasi fixi hærentes, corripuerit, ut in ejusmodi homines ex sola *imaginatione contagium* manarit, correptosque sustulerit. *Remedium* præcipuum ac præsentissimum fuit *Venæ sectio*, a qua & *curam* semper *ordiri*, eamque *in primis diebus repetere* debuimus. Quam primum vero *maculæ* sese in conspectum dedere, quamvis plerique *auctorum*, & inter eos præcipuus NEUKRANZ *de purp.* id suadeant, penitus tamen *abstinendum* erat ab hoc alioquin præstantissimo remedio. *Purgantia*, quæ ad unum fere omnes admittunt scriptores, *Vomitoria*, etiam *in principio*, nullum hic invenere locum, imo omnes, quibus *Purgantia* exhibita sunt, *brevi post expirarunt*; eorum vero *exanthemata* semper apparebant *latiora*. Ex iis, qui *Vomitoria* assumpsere, paucissimi, nempe ii solummodo, quorum *robur naturæ* adhuc erat inconcussum, evasere, in quibus & *citius* morbus sua decurrit tempora. *Expellentia*, *alexipharmaca*, *confortantia*, *cordialia*, *temperata*, v. gr. *spec. liberant. sal. volat.* C. C. *fixat. unicor. mar.* C. C. *philos. præpar.* item *Emulsiones*, *mixtura* ex *mithridatio*, *confecti. alkerm.* & *aqua fumar.* inprimis tempore *continuarum vigiliarum* data, ac sequenti *die* vespori iterata, quæ ad *somnum* placidum ægrotos disposuit, ac *deliria* mitigavit, *lap. bezoar. orient.* præcipue ubi *cordis anxietates* vehementer urgebant, qui miraculosa fere ratione eas statim sustulit, omnes hic tulere punctum. *Symptomatibus* ex proprio fonte erat succurrendum; e contrario *calida* omnia, quæ majorem excitarunt effervescentiam, vitanda. *Antimonium diaphoreticum* quoties fuit datum, fere semper excitavit *diarrhœam*; exhibitum vero *in febribus malignis sine exhantematibus* rarius, facile tamen *terr. sigillat.* vel *mithridat.* sedata fuit. Fœminis, *affectibus hystericis* obnoxiis, *extract. castor.* præsentissimam tulit opem. *Vesicatoria* justo tempore applicata, non modo in *aphonia* sæpissime ægrotis sermonem reddidere, verum etiam ferociam *deliriorum*, ac quasi *phrenitides* debellarunt. *Opiatorum* usum, utpote in his *regionibus* merito suspectum, experiri nolui, *Topicis* quidem frequenter in perpetuis *vigiliis* & *capitis doloribus*, cum successu admiscui. Quod si jam ad *ἀκμὴν* pervenit *morbus*, *sudoribus* probe elicitis tandem *spec. de gemm. frigid.* de *hyacinth.* cum *nitro* ordinavi, quorum usum, quo usque *penitus remisit calor*, continuavimus. *Confortantia*, *cordialia*, *balsama* in frequenti usu habui. *Restaurantia jiuscula* interdiu & noctu aliquoties ægris exhibenda suasi, *vini* ac *cerevisiæ* usu omnes abstinere jussi, *aquam coctam* ex *rad. scorzon.* C. C. & *ras. ebor. sem. fœnic.* &c. pro *potu ordinario* præscripsi. *Mutationem linteorum* mundorum & *indusiorum* crebram, etsi permittat NEUKRANZ *de purp.* p. 351. semper tamen ego, ob rationes certas & experientia stabilitas, dissuasi. Victo jam penitus *morbo*, & *viribus* aliquantum jam redeuntibus, tandem ad *Purgantia* descendi, quibus reliqui *excrementitii humores*, ne *recidiva* subsequeretur, cum emolumento ægrotantium expellerentur. Hac ratione *quamplurimos* per Dei gratiam *pristinæ sanitati* restituimus. Hæc, VIR, LECTIONE & EXPERIENTIA CELEBERRIME, sunt, quæ illis temporibus observavit, & bona fide de hoc *morbi* genere litteris consignavit *beatus Parens*. Hujus *paternæ* industriæ monumenta plura possideo, *gravissimo Tuo judicio*, una cum *meis rarioribus observationibus*, subjicienda, &, si Tibi ita visum fuerit, *publico bono* non invidenda. Nihil proinde avidius expecto, quam, quod sine Tua molestia fiat, Tuum de hoc instituto *consilium*. Si Tibi placuisse intellexero, affirmo Tibi, me existimaturum, mihi *gravitate judicii Tui*, & *conatus meos juvandi facilitate* id, quod maxime unquam cupierim, contigisse. Quod superest, Tibi CÆSAREÆ NOSTRÆ ACADEMIÆ spes fortunasque commendo, nihil dubitans, quin de hoc meo studio recte

& benigne ſis exiſtimaturus. Dab. *Viennæ* die VII. Febr. A. S. R. cIↄ Iↄcccxxx.

Dn. D. Andreæ Loevv Hiſtoria Epidemica Hungariæ, ann. 1688. 1697. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. *ab ejuſdem Filio Dn. D. Carolo Friderico Loevv, Perilluſtri Lucæ Schroeckio, Academiæ Nat. Curioſ. Præſidi, &c. ann.* 1726. *communicata.*

ANni tempora, prout variant, ſuos habere morbos certos jam pridem *lib.* 3. *Aphor.* 21. recte annotaſſe *Hippocr.* præſente anno abunde confirmavit experientia. Scilicet *menſe Julii & Auguſti* cum cœlum quaſi flammaſſet caloribus, & pluviarum ferme toto illo tempore expers fuiſſet, quibus alias intemperies aëris ſicca temperanda & corrigenda, *Febres* ſolito magis in hac urbe graſſari cœperunt. Quarum principia cum horrore, vomitu, nauſea ægrum occuparunt, ſubſequentibus ſtatim caloribus, ſiti, dolore capitis, virium proſtratione ſumma, cardialgia, ut plurimum dies noctesque durantibus, aſt biduo poſt, adhibitis ſudoriferis, in *intermittentes* ut plurimum febres, modo *tertianas*, modo *quotidianas*, imo *quartanas*, per intervalla ſecundum ſuum typum repetentes, terminantibus. Tantam autem hæ febres benignitatem in ſe fovebant, ut raro adminiſtratis legitimo modo remediis, h. e. *V. S. Anti febrilibus ex* ⊖ *card. ben. abſinth. centaur. min. lap. cancr. chinchin. arcan. dupl. flor. nitr.* aliiſque, ultra octiduum ſeſe extenderint, quin penitus remiſerint. Non ſenſerunt has febres tantum provectioris ætatis homines, verum etiam infantes lactentes & ablactati ſine ullo ætatis diſcrimine. In nonnullis deprehendebantur *continuæ*, dies noctesque ægrotos affligentes, & *V. S. ſudoriferis ordinariis, nempe ſpec. de hyacinth. antim. diaph. ſpec. de gemm. frig. mixtura mea ordinaria &c. cum confortantibus* junctis, tractatæ, omnes terminum ſuum elapſo 15. dierum ſpatio benigniſſime abſolventes. Hiſce contiuuis annumeranda quoque fuit *Pemphinx*, vulgo *Neſſel. Kranckheit* dicta, tunc temporis graſſata, quæ ægrotos, (qui quaſi urticæ urentis vim eſſent experti,) excruciavit pruritu, tumore permagno variæ magnitudinis in toto corpore, modo imperialis, modo floreni, modo groſſi, modo totius cubiti, ſuperficiem cutis occupante, eamque in veſicas non adeo rubras, ſed magis albas attollente, mox redeunte, aliiſque ſymptomatibus febres continuas malignas alias comitantibus. Quæ febris licet aliis temporibus *benigniſſima* adhibito ſudorifero intra biduum remittere ſoleat; nunc tamen admodum *maligna* more continuarum ſua decurrit tempora, propinatis autem *medicamentis diaphoreticis, expellentibus temperatis &c.* DEO benedicente apud omnes feliciſſime xv. die ſuperata. Obſervavimus etiam, quod notatu dignum & perrarum, tunc temporis certam febrium ſpeciem, quæ fuit *complicata ex febre quotidiana continua & tertiana*, una die binas habens exacerbationes, altera unicam, quam *Hæmitritæum* appellare placuit. Fuit abſque horrore, cum continuo calore, ingenti præcordiorum compreſſione, ut de continuis conſtrictionibus pectoris conqueſti fuerint, ſiti inexplebili, intenſioribus tamen hiſce tempore exacerbationis, cum vigiliis, deliriis, diarrhœis, in primis virium proſtratione ſumma, ut ſemper animi deliquia metuenda fuerint. Febris hæc admodum periculoſa continua ingentem reconditam habuit malignitatem; quapropter more aliarum febrium malignarum, v. gr. *V. S. ſudoriferis, expellentibus, confortantibus mixtis, ordinariis*, ratione tamen habita ſymptomatum urgentium, tractata feliciſſime intra XXI. dies fuit ſubacta atque ejecta ſuperſtite quidem adhuc aliquali pectoris compreſſione, *Laxativo* tamen medicamento ſub finem exhibito, penitus ſublata.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1697.

NON quivis annus quoſvis fovet morbos, multo minus una eademque ſymptomata. Prout anni variant tempora, aeriſque tempeſtates, ſic quoque morbi, qui nunc benigniores, nunc pejores, multorumque funerum non nunquam cauſæ exiſtunt. Hoc jam dudum obſervavit, ac *toto libro III. Aphoriſmorum* nobis demonſtravit maximus Græciæ Doctor, *Hippocrates*. Et quis non videt, diverſum aëris ſtatum humores modificare morbificos, eoſque diſponere, pro diverſitate locorum aliarumque circunſtantiarum, ad producenda ſymptomata, quandoque graviora, aliquando mitiora. Id videre licuit *anno* 1697. quo *hyemem rigidiſſimam* experti ſumus. Produxit

xit intensissimum illud frigus non solum *varios pectoris morbos*, *catarrhos*, *coryzas*, *gravedines*, *tussesque vehementiores*, & transpiratione impedita, lympham disposuit in coagulum pronam; adventante *vere*, liquatisque macrocosmi humoribus, lympha hactenus torpida apud plurimos subiit mutationes; inde in quibusdam *febres tertianæ* subortæ, in plerisque *febres continuæ*, *pleuritides spuriæ*, *malignitatis expertes*, in plurimis, in primis *sub finem Aprilis*, *Maii*, *Junii*, *Julii*, quo tempore magis efferationes biliosæ ob excessivum calorem ambientem notabantur, *febres petechiales Epidemicæ*. Referam ex morbis, quos hoc anno perlustravi, solum præcipuos. Inceperunt *petechiales* more solito cum rigore, caloribus p. n. siti, anxietate præcordiorum, quandoque vomitu, doloribus capitis, insueto artuum languore, sine causa manifesta, cum insigni extremorum lassitudine, ut plurimum quarta, aliquando septima demum die maculæ effloruerunt petechiales, in quibusdam copiosiores majoresque, in quibusdam minores ac parciores. Deliria sexto jam, septimo, octavo morbi die supervenientia, boni fuere ominis. In illis enim decima quarta vehemens notabatur obsurdescentia, & decima quinta caloris, adeoque morbi solutio. Si serius, v. gr. 10. 11. 12. contigerunt deliria, atrociora symptomata, nec non malignitatem prænunciarunt summam, nullusque expectandus fuit motus criticus, sed paulatina solutio. Observavi hoc in quamplurimis in primis in Cive hujus loci primario, ex itinere sexta morbi die reduce. Septima, adhibito uno vel altero *medicamento expellente*, *bezoardico*, vidi corpus petechiis copiosissimis rubris conspersum, eodemque die notavi summam in somnum propensionem, vix non dispositionem lethargicam: Vesicatoria quippe aliquot applicata ægrum a somno abstrahere non valuerunt, & excitatus licet quandoque comederit; medicamenta *expellentia*, *sudorifera*, *epileptica*, *confortantia* sedulo assumpserit, subito nihilominus in somnum recidit, salva manente respiratione; accesserunt 10. die deliria: excitatus enim ex suo profundo somno, & interrogatus minus apposite, minus ordinare respondit, desubito in somnum relabens. Die undecima & sequentibus supervenerunt motus convulsivi, diarrhœæ involuntarius urinæ fluxus, summatim, symptomata exitiosa. Decima quinta calores p. n. observavi longe remissiores, pulsum naturali similem, somnum autem adhuc profundum. Si exsuscitatus fuit patiens, neminem agnovit, torvis oculis vidit, ad interrogata mussitando, minus intelligenter respondit, floccos frequenter legere continuavit. Morbum igitur hunc in pessimis signis constitutum ex *Hipp. Coac.* nec non 2. *Aphoris.* 27. difficillimum ac periculi plenissimum pronunciavi. Decima septima demum die, suborta obauditione, ad se rediit, stupidus quidem & obliviosus, præterirorum immemor, vires tamen brevi resumpsit. Vidi in alio subjecto, eundem morbum in optimis signis constitutum, duodecima, rarioribus tunc temporis existentibus jam maculis petechialibus, produxisse *pustulas miliares*, *parvas*, *albas*, *acuminatas*, innumeras, excessivam sanguinis ebullitionem, nec non malignitatem latentem prodentes, & 15. die, prægressis vix momentaneis convulsionibus, funestas. Observavi, malum hoc fuisse *epidemium*, nullumque ætatis habuisse discrimen, juvenes vero puerosque frequentius invasisse, ac contagium in domo delituisse, aut substitisse, donec in reliquos fere omnes sæviit. Qui valetudinis salutisque suæ soliciti fuerunt, ac in tempore, spretis præposteris medicationibus, meam postularunt, ad unum omnes convaluerunt. Incepi, prævio unico *sudorifero*, pro ætatis diversitate prima & secunda jam die *a V. S. in brachio*, quam sequenti die pro rei exigentia *in pede*, *ante exanthematum eruptionem*, reperii *Alexipharmaca*, (malignitatis enim hic summa est habenda ratio.) *sudorifera ex spec. de hyacinth. Liberant. Antimon. diaphor. C. C. philos. præpar. lap. bez. orient. mithridat. &c.* mutatis mutandis, singulo octihorio exhibui cum sudoris imperio. Quamprimum mentem adverti vacillantem, imminentis delirii prodromum, *Vesicatoria*, nuchæ pedibusque imponi jussi, addidique *pulveribus sudoriferis confortantia*, nec non *epileptica*, *v. gr. pulv. epilept. March. unicorn. manif. specif. cephal. Mich. mag. ungul. alc. perl. &c.* Nimiis vigiliis ac deliriis summis *mistura mea ex mithridatio cum conf. alkerm. pulv. epilept. de gemm. frig. aut analept. &c. Syrup. papav. in aqu. solut.* ut plurimum vesperi, & quidem cum fructu obviam veni, *Alvi fluxum stypticis* quandoque singulo trihorio aut quatrihorio exhibitis compescui: obstructionem *enematibus* sustuli. Cum calores p. n. decrescere inceperunt, quod sæpissime sub initium decimi quinti diei con-

tigit, contentus sui solis *pulveribus praecipitantibus*, *v. gr. spec. de gemm. frig. Aufimon. analept.* C. C. *philos. fl. nitr.* quotidie semel aut bis in usum vocatis. Vinum ac cerevisiam prohibui, concessique solum *aquam ex ras.* C. C. *ebor. sem. fœnicul. rad. scorzon. coctam*. Reliquis symptomatibus ex suis fontibus prospexi. Sub initium quartæ septimanæ, appetitu jam redeunte, ne in priorem morbum reciderent, dedi *Laxativum*. Et hac methodo, DEO sint laudes, omnes petechiis etiam pessime decumbentes, excepta unica persona, servati sunt. *Morbilli* mense *Junio*, *Julio*, omnes fere pervaserunt domos, & observavi illos *epidemialiter* grassatos, primis quatuor diebus ut plurimum gravissimos, apparente efflorescentia, quæ elapso quatriduo evanuit, levissimos. Quibus legitima adhibita fuere remedia, *expellentia* nempe, *sudorifera*, *v. gr. pulv. alexit. lap. bez.* C. C. *philos. unicorn. mar.* omnes stando quasi ac deambulando tractati, etiam convaluerunt, elapsis aliquot septimanis morbum evaserunt. Qui in cura sunt neglecti, aut mamanis, aut in *febrem* inciderunt *exanthematicam*, (quam *Rossaliam* nominare solemus, & consistit in maculis rubris, latissimis, in toto corpore densissimis, erysipelas quasi universales referentibus, post quartum diem evanescentibus, & squammularum instar decidentibus, cum ægri alleviatione), cum caloribus continuis, siti magna, aliquando deliriis, nemini exitiosam aut reportarunt *tumorem flatulentum totius corporis*, permultis funestum. Notavi simul, quando unus aut duo in domo morbillos superarunt, decimo demum quarto aut quinto alios ejusdem domus in ægrotantium locum successisse, adeoque morbillosum contagium serpiens a 14. in 14. delituisse ac substitisse. *Mense Junio*, *Julio*, frequens fuit *Icterus*, cum aliquali alteratione, appetitu dejecto, nausea, siti, oris, amaritudine, deturpato cutis, inprimis oculorum, colore, pruritu, urinis croceis, cerevisiæ brunaceæ similibus, turbidis, excrementis quandoque flavis, copiosis, sæpissime albis, cinericiis. Obstructionem ductus choledochi reseravi, bilemque in massam sanguineam, ac in habitum corporis jam derivatam reduxi, ejusque acrimoniam salino-sulphuream excessivam correxi *aperientibus salibus ex pulv. hepat. Tart. Vitriolato*, *sal e cichor. acetosoll.* additis *granis aliquot diargydii*. Instar omnium fuerunt *acidulæ Croaticæ*, quibus bilem sufficienter dilui, atque felicissime spatio 2. aut 3. hebdomadarum ictericos restitui. Præter *hydropes*, *calculos*, *podagram*, *arthritides &c. tempore autumnali* more solito, *Quartana* prodiit *contumacissima*, quam, si *Venæ sectione*, *purgatione*, diebus paroxysmorum instituta, nec non *medicamentis Antifebrilibus chinatis* ter aut quater exhibitis infringere nequivi, reliqui intactam, optime gnarus, multitudine atque frequentia medicamentorum facile ad *Cachexiam ac hydropem* disponi, adeoque magis destrui. *Naturæ* igitur opus hoc commisi, atque expectavi *æquinoctium vernale*, quo tempore natura, uno vel altero medicamento adjuta, quandoque per se febrem hanc felicissime subigere solet.

Constitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1699.

DE Japonibus scribit *Vvilhelmus ten Rhyne*, *Dissert. de Arthrit. in suis notis*, *p. m.* 92. quod quidem *pestem* ignorent, *variolas* tamen timeant, cum ipsis maxime sint contagiosæ, atque sæva & multiplici hominum strage illorum terras depopulentur, ut major etiam mortalium pars his in Japonia aliquando succumbat, quam peste alibi, atque idcirco præ labis istius metu, parentes liberos, mariti uxores, & quæcunque dulcia sunt vel sanguinis vel thori pignora, relinquant. Unde Japones & Sinæ liberis dotati, ubi interrogantur, quot soboles alant? Fregerunt totidem, quot variolis jam laborarunt; reliquorum enim vitam in ancipiti locant, adeoque inter permanentes proles non numerant. Idem responsum fere a nobis hoc *anno nonagesimo nono* tulissent Curiosi, si ex uno alterove quæsivissent, quot filios, aut filias habeat? Tot nempe, quot jam *variolarum* virulentiam superarunt. Etsi enim apud nos *Variolæ* non adeo aliquando, observantur funestæ, hac tamen *hyeme australi*, *tepidiori ac humidiori* plus minus existente, illæ, pestis instar, in infantes & adultiores furere cœperunt, eosque pro diversitate tempestatum, magisve vel minus maligni ætheris, nec non humorum in corpore existentium, varie affecerunt. Inceperunt modo cum horrore, quem excepit calor intensus, pulsus fortis, oculi turbidi, sitis intensa, aliquando jactatio inquieta, sternutatio frequens; non nunquam jam primo aut secundo ebullitionis die apparuit una vel altera pustula in facie, dorso, ut plurimum vero sub finem ter-

tertii, aut quarti diei eruperunt *variolæ*, primum rubræ, exiles, rotundæ, figura nempe, colore & magnitudine regulari, cum febris symptomatumque, etiamsi hactenus fuerint gravissima, atque nervoso generi periculosissima, remissione, aut notabili diminutione. Hæ turgidæ maturuerunt brevi, justoque tempore exaruerunt jam incrustatæ. In quibusdam subjectis pustulæ fuerunt admodum raræ, solito tamen majores, hinc inde sparsæ, valde discretæ, ita quidem, ut iisdem affecti in lecto vix contineri potuerint, quin deambulare voluerint, si ipsis concessum fuisset, quæ variolæ mitissimæ ac benignissimæ fuerunt. *Diarrhœa hemorrhagia narium*, diebus ebullitionis suborta omnibus saluti fuit, detracta nempe nimium quantum ebullientis ac æstuantis sanguinis, nec non seminii variolosi parte, quod reliquum fuit variolosum fermentum facilius, in primis jam laxatis venarum spatiis, evolvi, digeri, expellique potuit, & in his *variolas* observavimus discretas, raras, *benignissimas*, saltim hinc inde sparsas. Qualis enim status humorum ebullientium in corpore, in primis in centro, talis quoque se exseruit & effloruit in extremis, habitu corporis: unde quo pejor materia ebulliens, eo periculosiores & deteriores variolæ. Sic spiritus quandoque a miasmate varioloso irritatos magis, quam oppressos observavimus, qui magno sæpe conamine quisquilias suas ad cutem amandarunt, serumque virulentum repurgarunt felici eventu, tuberculis tam magnitudine, quam colore & figura regularibus enatis. Notavimus e contra spiritus a miasmate hoc varioloso diebus jam ebullitionis obrutos ac fere oppressos, ut amplius sese sufficienter expandere nequiverint, multo minus inquinamenta variolosa excutere potuerint. Remansit ergo miasma virulentum in massa sanguinea, quam ad coagulum disposuit. Tingebatur quidem cuticula rubedine quasi erysipelacea, ac tumore afficiebatur, nulla tamen aut fere perpauca apparuere variolarum vestigia, potius loco harum tertia jam die maculæ in facie, dorso, naribus, pedibus, manibus, effloruerunt purpureæ, quæ exacte morsus pulicum aliquo modo obsoletos repræsentarunt, copiosæ, aut diebus ebullitionis, quarta nempe, antequam ulla adhuc comparuit pustula, aut ante plenam & sufficientem variolarum eruptionem, quæ semper manserunt parvæ, sessiles, depressæ, confluentes, duræ, septima die lethales. Observabatur in his pulsus debilis, catarrhus suffocativus, ob nervos affectos, insultus epileptici, subsultus tendinum, deliria, maculæ purpureæ, latissimæ, ac nigredinem spatio aliquot horarum tendentes, ante, aut post mortem largissimum sanguinis per alvum profluvium. Certissima sane summæ inflammationis in sanguinea latentis, nec non instantis sphaceli, adeoque indubiæ mortis indicia. Unam habui virginem octennem, in qua maculæ hæ purpureæ jam disparuerunt, ut aliqualem reconvalescentiæ spem nobis fecerint; tempore maturationis variolæ confluentes, inprimis in facie, manserunt sessiles, depressæ, duræ, cartilaginosæ quasi, cutis ipsa erysipelate fuit affecta, & intensa rubedine tincta, tumida, symptomata novis accessionibus febrilibus fuerunt exacerbata, quæ tandem xv. die funesto terminarunt eventu. Unicum habui puerulum 7. annorum, ejusmodi maculis purpureis una cum variolis correptum, qui hæmorrhagia narium copiosa quarta die suborta a periculosissimo atque exitiali hoc malo liberatus fuit. Reliqui omnes his *petechiis purpureis* laborantes, etiamsi ex methodo medendi ordinaria & optima, *expellentibus* nempe, *sudoriferis*, *alexipharmacis*, *bezoardicis*, *confortantibus*, *nervinis*, *antepilepticis*, *v. gr. spec. liberant. de hyacinth. pulv. pannon. lap. bez. orient. pulv. epilept.* C. C. *philos. unicorn. mar. diascord. Frac. mithrid. conf. alkerm. &c.* tractati fuerint, mortui sunt. Sine dubio a veneno varioloso pestifero sanguinis compages nimis fuit soluta & jam in fluorem conversa, in primis serum acre, virulentum redditum, atque dispositum non solum visceribus, sed & partibus externis, mediante efflorescentia, necrosin induxit funestam. Neque *gravidæ*, licet alias naturæ consilio a morbis epidemiis immuniores sint, quam alii, ab hoc variolarum contagio fuere immunes, imo decubuerunt pessime hæ semper sexta aut septima die *abortum* passæ sunt cum *magna Uteri hæmorrhagia*. *Variolæ malignæ* utplurimum inceperunt cum *lumborum & abdominis doloribus*, qui si cum erupturientibus jam pustularum notis remiserunt, *boni*, sin minus, *mali* fuerunt ominis, utplurimum enim in his variolæ aut non sufficienter eruperunt, aut, si prodierunt, confluxerunt, & tempore maturationis depressæ manserunt, sæpe refugerunt & in fauces gulamque copiosæ incubuerunt, *catarrhumque lethalem*, inprimis circa morbi

bi statum, induxerunt. In permultis salivationem in eruptione, & post eruptionem observavimus copiosam, qualis a mercurio absumpto oriri solet. *Diarrhœa* diebus maturationis oborta, *pessima* fuit, natura enim jam debilitata, & in negotio maturationis impedita, deducendo aliorsum materiam variolosam succumbere debuit, variolis nempe non bene maturatis, quin potius collapsis, aut *catarrhus*, aut *convulsiones* supervenerunt funestæ. Respiratio anxia, interrupta, vel sublimis, inprimis in morbi statu semper fuit convulsiva, & indubitatum signum malignitatis, quæ nullis medicamentis expelli potuit, quin potius humores in suo motu impedivit, atque sic lethalitatem intulit. Observavi in filiolo trium annorum, tempore eruptionis, die tertia & quarta morbi, summam extremorum, pedum nempe, manuum ad carpum usque, nasi refrigerationem, sine ullo sudore, cum pulsu debili calorem vero in reliquo corpore sufficientem ac præternaturalem. Metui sanguinis recursum, caloris languorem, & necrosim imminentem, adeoque frigus hoc brevi fore morticinum, in primis materia variolosa in centro retenta minusque expulsa, exhibitis tandem *expellentibus* variis, *bezoardicis*, nec non *linteis calide applicatis*, spatio bidui rediit ad extrema calor, variolæque prodierunt copiosissimæ cum summa symptomatum alleviatione, & maturatis tandem variolis, vitæ conservatione. *Mense Aprili*, *Majo* notabantur *morbilli*, qui, si ex methodo tractati fuerunt, sudorque successit ex voto, in omnibus *benigni*, neque efflorescentia inflammatoria diutius mansit, quam per quatriduum; quo tempore una cum maculis squammarum ad instar deciduis, calor cessavit penitus. Observavi autem in quibusdam morbillosam hanc inflammationem effloruisse in dorso & facie ad instar herpetis, cum pustulis splendentibus, mox in rubedinem morbillosam ordinariam variæ figuræ abeuntibus. Fuerunt exanthemata hæc morbillosa mali moris, adeoque in cura probe attendenda, & *expellentibus*, *sudoriferis*, *alexipharmacis* sedulo tractanda. *Mense Aprili*, *Majo*, *Junio* frequentes fuerunt *febres petechiales malignæ*, quæ invaserunt cum horrore levi, nec manifesta sanguinis æstuatione, sed calore mitiori, quem aëris injuriis adscripserint ægroti; neque crediderunt se ægrotare, donec calor, hactenus effectum suum occulens, ingravescere viresque vacillare cœperint, ut jam ægroti decumbere coacti fuerint, magno cum damno suo tandiu contranitentes. Accessit anxietas præcordiorum, sitis immanis, capitis dolor, vigiliæ, scabrities, deliria, aliaque symptomata. Qui ab initio *Venæ sectiones* admiserunt, medentumque opem implorarunt, atque dicto præscriptove audientes fuerunt, evaserunt omnes; qui vero neglexerunt curam, eamque demum die VI. aut VII. inchoare voluerunt, ii plerumque die XIII. XIV. XV. XVIII. XIX. mortui sunt. Quicunque à *Purgantibus* credentes vitium hærere in Ventriculo, curam inceperunt, ad unum omnes decesserunt, & in illis maculæ observatæ sunt longe majores ac latiores. Qui sudare ad varie assumpta *alexipharmaca*, *diaphoretica*, *expellentia* in incremento & progressu morbi non potuerunt, etiamsi bene ac perite, alias tractati fuerint, mortui præcesserunt *sudores spontanei*, copiosissimi, resolutivi. *Subsultus tendinum* in tangendo pulsu in statu morbi notatus semper *exitialis* fuit. *Convulsiones epilepticæ*, in primis distorsiones in ore & fronte variæ, *funestissimæ*. *Sensus hebetior*, si nempe ægroti se non laborare, sed optime valere dixerunt, *manus tremulæ*, *respiratio difficilis ac frequens*, *difficillima citra faucium tumorem deglutitio*, *inevitabilem prænuntiarunt mortem*. *Maculæ quo tardiores in efflorescentia, eo pejores*, apud quos die demum septima, aut nona, prodierunt, ut plurimum observabantur funestæ, secus, si jam quarta eruperunt. Eædem *ex rubro colore* tendentes in *lividum*, *nigrum*, extremam sanguinis corruptionem indicarunt. Circa *Solstitium*, *mense Junio*, morbus hic fuit *pessimus multisque exitialis*. Causa hujus febris petechialis malignæ, cum calor sæpe, in primis in initio, non adeo sævus fuerit in prava & maligna indole quærenda fuit, quæ citra insignem calorem vi sua corrodente partes corporis fluidas & solidas corrupit, dissolvit, destruxit, ac violentia sæpe materiam expulit, modo *per alvum*, crisi imperfecta ac funesta, modo *per insensibilem transpirationem*, ubi ægroti, in primis sub finem, sudoribus fere diffluxerunt, qui fuerunt resolutivi, pessimi. Sanguinem igitur ac serum in hoc morbo coagulari ac incrassari, sæpissime ex sale corrodente maligno summam contrahere acrimoniam, ex symptomatibus abunde claret.

Con-

Constitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1700.

HOc anno inſueta fere fuit aëris intemperies. *Menſe Januario*, *Februario* temperatum frigus extitit; *menſe Martio*, nec non *Aprili* fere toto tempeſtas nivibus & gelu ſæviit, quo tempore graſſari cœperunt *febres continuæ exanthematicæ*, ſolis *confortantibus*, *blandiſſimis diaphoreticis remixtis*, tractandæ. Etenim, qui more ſolito aſſumpſerunt & continuarunt *ſudorifera*, *ex ſpec. de hyacinth. Liberant. Antimon. diaph.* ⊖ *volat.* C. C. *mithridat.* illi omnes, viribus xinde exhauſtis, & convulſionibus ſubortis migrarunt ad ſuperos; qui vero in principio tractati ſunt *Venæ ſectione*, deinde *blandioribus diaphoreticis*, ut plurimum tamen *confortantibus & epilepticis*, *v. gr. pulv. epilept. M. ſpecif. cephal. pulv. analept. mag. gran. kerm. perlar.* C. C. *unicorn. mar.* convaluere omnes. Calores non adeo intenſi fuerunt, debilitates vero ſummæ cum vigiliis, ſudoribus ſpontaneis, pulſu celeri, frequenti, tremoribus, nec non motibus convulſivis. *Menſe Junio*, *Julio* plures pluvioſæ notabantur dies, quam ſerenæ; *menſis Auguſtus* & *medius September* fuere ſereniſſimi, calidiſſimi. *Reliquo medio Septembri* & *toto menſe Octobri* tanta pluviarum fuit frequentia, ut poſt hominum memoriam his menſibus viſæ non fuerint crebriores. Si enim de die non pluit, certe nocte pluit, imo poſt 14. dies pluvioſos vix duo ſereni apparuerunt, quos ſtatim pluviæ exceperunt continuæ. Per has igitur inſuetas anni conſtitutiones ſævierunt, *Tuſſes*, *rheumatiſmi*, *febres*, in primis *quartanæ*, quæ in vicinis noſtris locis fuerunt *epidemicæ*, *apoplexiæ ipſæ*; apud infantes frequentes fuerunt *variolæ erraticæ*. Senes experti ſunt *debilitates ſummas* inſtar *febrium continuarum*, ſed *benignarum*, *recurrentes*, quæ *ſolis confortantibus medicamentis* ceſſerunt.

Constitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1701.

ANnus ineuntis hujus ſæculi incepit eadem inconſtantia, qua ultimus annus ſæculum finivit. *Januario* quippe & *Februario* frigora uno vel altero die notabantur intenſa, tertio vel quarto valde remiſſa, unde ex inſuetis his anni mutationibus ortæ ſunt *defluxiones bilioſæ in brachiis*, *oſſe iſchii*, *pedibus*, ſummæ dolorificæ, utrique ſexui infeſtæ. *Rheumatiſmi hi bilioſi ſudoriferis* neutiquam tractari debuerunt, utpote quorum uſu dolores ſemper exacerbati, ſunt, meliori vero ſucceſſu *digeſtivis ex ſalibus*, *v. gr. pulv. hepat. rubr.* ⊖ *cichor. acetoſell. Sal.tarta. vitriolat. diagryd. ſulphurat.* quotidie adhibitis obtemperarunt, & intra XXIV. dies evanuerunt. *Martius* fuit valde benignus, *Aprilis* vero & *medius menſis Maii* ob frigora infantibus funeſtus, hi nempe valde infeſtabantur *Vomitibus*, *catarrho ſuffocativo*, *colicis convulſivis*, *epilepticis*. In *Junio* nil occurrebat notatu dignum, niſi quod mane hoc & præterito menſe rorem in foliis arborum, in primis prunorum, inſtar mellis, noſtrates vocant *Honigthau*, eumque fructiferum indicare annum credunt, copioſum obſervaverimus. *Julius* totus exæſtuavit, nil tamen mali, quod mirum, produxit, niſi *febres tertianas*, (quæ ſexto paroxyſmo abierunt,) & in ſenibus, adultis ac infantibus *puſtulas*, ſive *exanthemata miliaria*, quæ occuparunt, totum corpus cum moleſtiſſimo pruritu. Cauſa ſine dubio quærenda in efferationibus bilioſis, in primis lympha ab externo calore valde intenſo evocata, ſed facile *refrigerationibus*, *v. gr. ſpec. de gemm. frig. fl. nitr. lap. cancr. &c. & balneis hordeaceis* repreſſa ac contemperata. Toto menſe *Auguſto* calores fuere intenſiſſimi, pluviæ pauciſſimæ, fere nullæ, noctes ſimul calidæ. Jam valde graſſari cœperunt *febres* cum frigore duarum, aliquando trium horarum, inſecutus eſt ſtatim calor ultra 40. horas durans cum capitis dolore, ſiti, virium proſtratione, linguæ ac faucium ariditate, vigiliis, quandoque deliriis, ut juraſſes *febrem* imminere *continuam*, ſed poſt adhibita *ſudorifera*, *Venæ ſectionem*, remiſit calor atque in *intermittentem febrem*, ita tamen, ut vix aliquot horæ inter paroxyſmum & apyrexiam interjectæ fuerint; & ſic una febris excepit alteram, afflixitque diu infirmos; rariſſime enim ante nonum paroxyſmum terminavit. Si *Venæ ſectione*, *diaphoreticis & præcipitantibus*, cum malignitate non caruerit, rite tractabatur, nulli fuit funeſta. Febres hæ maxime ſævierunt *menſe Septembri*, quem obſervavimus calidiſſimum, ſicciſſimum, ſine ullis pulviis. *Menſis Octobris* incepit cum pluviis, quæ per aliquot durarunt dies, inſequentibus mox caloribus inſuetis, ac vix poſt hominum memoriam notatis. Continuaverunt æſtuoſiſſimi dies per *Novembrem* fere totum, ita, ut nullus

fe-

ſenum tantæ æſtatis & autumni calidi & conſtantis recordari potuerit, unde optimum & generoſiſſimum crevit vinum, quod tamen ſucceſſu temporis minus generoſum evaſit. *Morbi* fuere *pauci*, iique ut plurimum *ordinarii*. *Sub finem Decembris* exaſperatum fuit cœlum, & terra frigore obriguit.

Conſtitutio Epidemica Semproníenſis Anni 1702.

HAc hyeme permutata quaſi videbantur tempora. Frigora intenſa ſolum durarunt ad ſextum *Januarii* diem, ſeptimo ſupervenerunt pluviæ, ſubſequentibus diebus nebulæ, cœlum turbidum, mox ſerena, calida tempora. Toto *Februario*, exceptis vehementiſſimis ventis, eadem fuit cœli facies, nullum frigus, nullæ nives, ut plurimum ſiccitas, ſerenitas, ut crediſſes imminere æſtatem; nocturno quidem & matutino tempore quandoque aura obſervabatur frigidiuſcula, ſole tamen oriente ſtatim fuit temperata, unde jam *medio Februarii* habuimus flores violarum, nec non flores ceraſorum acidorum. *Morbi* his menſibus, præter *catarrhos frequentes*, vix notabantur alii. *Martius*, qui inſecutus eſt, fuit ſiccus, quandoque ventoſus, pluviæ, quæ oboriebantur, fuerunt temperatæ, fertiles. Hujus initium *phthiſicis*, *hecticis*, *hydropicis* valde fuit funeſtum. Circa *æquinoctium vernale* inceperunt copioſæ inter pueros graſſari *febres continuæ*, ut plurimum *malignæ*, *petechiales*. Invaſerunt illos leviſſimo rigore, laſſitudine ſpontanea, ſuccedente calore non adeo magno, ſubinde remittente, ſed tertio aut quarto die vehementius recurrente, quo ut plurimum in conſpectum venerunt exanthemata, deliria brevi poſt comparuerunt, in quibuſdam vehementia, & quidem cum vigiliis, in quibuſdam breviora, maculæ erant parvæ inſtar morſus pulicum. *Febres hæ epidemicæ diaphoreticis*, *præcipitantibus & confortantibus temperatis*, non *ſudoriferis fortioribus*, tractatæ, nulli fuerunt funeſtæ, ſed valde *contagioſæ*. In *adultioribus*, utpote viris, *maculas*, ut plurimum obſervavimus *latas*, ſucceſſerunt ſtatim deliria, convulſiones, epilepſiæ, & his fere omnibus decima tertia dies fuit exitialis. Duravit epidemica hæc lues in *Junium* uſque, quæ ſine dubio magnis ſiccitatibus cum Hippocr. 3. Aphor. 7. adſcribenda. *Aprilis* plerumque fuit ſerenus, calidus, ſubinde ventoſus, frigidus. Hunc excepit *Majus* frigore quidem moderato, ſæpe tamen, præſertim Borea interſpirante, rigidiuſculo: fuit variabilis, nunc calidus, nunc turbidus, pluvioſus, mox frigidus, ventoſus, unde vitis juſto tardius & inæqualiter gemmas ſuas protruſit. Frequentes hoc menſe fuerunt *arthritides vagæ*, quæ ſolo reiterato *Laxantium*, minus *ſudoriferum*, uſu tractari voluerunt. *Julius* fuit valde temperatus calidus, ut & *Auguſtus*, ſi exceperis imbros & tonitrua horrendo fragore & fulguribus, in primis noctu, *menſe Auguſto* frequentia, & grandinibus inſolitis, quæ aliquoties præſertim die 12. 13. 18. premontoria noſtra fere omnia, & quidem optima, valde deſtruxerunt remixta. Fructus omnes horæi valde fuere inſipidi, humidi, & ad putredinem proclives. Unde frequentes habuimus *febres*, primo intuitu *continuas mentientes*, adhibita tamen *Venæ ſectione* & *ſudoriferis*, tertio & quarto die in *intermittentes tertianas* degenerantes, tandem *præcipitantibus & laxativo* brevi conſopitas. *September* comparuit uno alterove die ſerenus & amœnus, tertius & quartus ſerenum diei cœlum noctu tempeſtuoſo tonitru & fulguribus terribilibus fœdarunt. Sequentes dies mox ſereni, mox turbidi, pluvioſi, aliquando frigidi, in primis noctu, & notavimus circa feſtum Matthæi bis pruinas, ſed plane innocuas. Hoc menſe habuimus *Diarrhœas*, *dyſenterias*, quibus ahibitis *rhabarbaro toſto cum myrobalanis*, & dein *adſtringentibus ex corall. ſ. ferr. cum mithridat.* cito medebamur. *Octobris* quatuor dies initiales fuerunt ſereni, amœni, calidi, his quatriduum ſucceſſit frigidum, ventoſum, imbridum, nivoſum, autumni præludium, octava mane gelu & pruina nocentiſſima folia ac uvas nondum maturas in omnibus fere promontoriis decoxeruut, & millena damna fecerunt. Jam remittere cœpit frigus, & cœlum ad aliquot dies inclaruit. Circa *medium menſis* fere octo turbidi, nebuloſi, ſolis expertes, notabantur dies. Tandem circa 20. exortis ventis, nebuliſque diſcuſſis cœli facies mutari cœpit, æſtaſque in autumno conſtans comparuit. Fuit enim ab hoc tempore uſque ad ſextum *Novembrem* ſerenitas, cum frigida tamen aura matutina. Septima tota die pluit, octava nix cecidit ingens; ſucceſſit horridum gelu octiduum fere durans, quod & botros in copia adhuc in promontoriis exiſtentes vix non in lapides convertit. *Medio Novembris* amœnior aura compa-

pa-

paruit, caloreque fortiori nives uvasque glacie adstrictas solvit. Hoc tempore frequentes fuerunt *febres*, quæ nullum servarunt typum, quin potius *febres malignas* mentitæ sunt. Invaserunt cum horrore caloribus primis diebus fere continuis, summo virium languore, capitis dolore, siti, oris amarore, siccitate linguæ. Adhibitis *Venæ sectione & sudoriferis blandis*, tertia vel quarta jam die terminarunt in *intermittentes*; quarum paroxysmos *arcano duplicato*, *sale Card. Ben. cort. chin. de chin.* ac tandem *levi laxativo* suppressimus. In his notatu dignum fuit, quod, etiamsi valde post febres comederunt, vires tamen per longum temporis spatium recuperare nequiverint. His mensibus copiose grassari cœperunt inter pueros & puellas *variolæ*, quæ observantur modo *benignæ*, modo *malignæ* confluentes, depressæ, adhibitis *blandis diaphoreticis*, sanguinem contemperantibus, verbi gratia *pulv. alexit. C. C. philos. pulver. epilept. spec. de hyacinth. unicorn. mar.* aliquando, si exire noluerunt, addito *sale volat. C. C.* nec non *lap. bezoar*, nulli funestæ. Accuratam insuper symptomatum rationem habere debuimus. Sic accidit, ut puerulus V. annorum ex variolis malignis convalescens *gingivis superioribus* reportaverit *ulcuscula*, quæ primo intuitu ab adstantibus pro *aphthis*, *Mundfaule*, judicata & tractata sunt, elapso 24. horarum spatio corrosivitate sua magnam jam maxillæ superioris & inferioris occuparunt partem cum summo fœtore & nigredine, maximoque imminentis *sphaceli* periculo. Adhibuimus frequentiores *injectiones ex decoct. rad. aristoloch. iridis flor. mastiche*, *thure*, *mundificantia*, *balsamica*, *v. gr. elix. Propr. sine acido*, *bals. peruv.* quibus tandem corrosivitas, fœtor, nigredo recessit, & puerulus pristinæ sanitati restitutus est. Taceo, *catarrhos*, *reumatismos mense Novembris & Decembris* frequentes. Sine dubio morbi hi ut plurimum ex lympha a varia aëris anomalia, nec non erroribus diætæ, v. gr. fructibus horæis hoc anno valde putridis, viscedinem & spissitatem disposita, quæ in sanguine coacervata eundem in tumultuarios motus concitavit, deducendi.

Constitutio Epidemica Semproniensis Anni 1703.

ANni hujus principium aura temperatiori, nivibus stipata illuxit, paulo post successit frigus intensum, quod brevi remisit, & in pluvias abiit. *Februario* gelu sæviit ingens, nivesque ceciderunt sæpissime, mox tamen accedente aura calidiuscula in liquorem solutæ. *Martius* comparuit caloribus amœnissimus, siccimus, quandoque tamen intervenenìente Euro, rigidus. *Aprilis* simul præter morem siccus fuit. Habuimus his mensibus ventos vehementes, nives copiosas, quæ terram liquore balsamico sufficienter irrigare potuerunt. *Majus* & *Junius* fuere æstuosissimi cum paucissimis pluviis; unde uvæ circa festum Viti jam fere defloruerunt omnes. Hoc semestri notavimus *febres continuas*, non adeo frequentes, nec malignas, sine dubio, ob vinum nimis leve ac tartareum, quod præterito crevit anno, diureticum, minus sanguinem accendens. *Variolas* habuimus in copia, modo *benignas*, plerumque *malignas*, fessiles, depressas, quæ tamen si rite *bezoardicis temperatis*, *expellentibus*, *confortantibus*, *v. gr. pulv. alexit. sp. de hyacinth. antimon. diaph. C. C. philos. præp. pulv. epilept. lap. bez. orient. unicorn. mar. mithridat. &c.* tractatæ sunt, paucissimis, imo fere nullis funestæ. Et licet plurima tum temporis conspicerentur puerilia funera, causa tamen mortis magis adstantium incuriæ & negligentiæ, aut medicastrorum præposteræ ac perversæ curæ & imperitiæ, quam malignitati adscribenda. Notatu dignum fuit, me his temporibus inter alios habuisse Comitissam valde sanguineam, corpulentam, jam fere quadragenariam, variolis correptam. Huic sub prima morbi invasione, quæ erat cum rigore, caloribus, cordis compressione, virium languore &c. curavi aperiri *medianam*, præscripsi *bezoardicos expellentes pulveres* more solito, *pulv. alexit. C. C. philos. lap. bez. orient. unicorn. mar. &c.* & ecce præter omnium expectationem tertia & quarta die erupere per totum corpus *variolæ* copiosissimæ, sexta accessit *immodicus mensium fluxus* ad instar puerperæ, retrocesserunt illico variolæ, quæ absque hoc fuere depressæ, sessiles, confluentes, verbo, pessimi moris. Mutavi medicamenta, dedi frequenter *spec. de hyacinth. corall. rubr. terr. sigill. mithridat. mag. smaragd. pulv. epilept. M.* non omissis *confortantibus*. Fluxus hic immoderatus continuavit octiduum, nec *stypticis* sisti potuit: durante fluxu variolæ non creverunt, nec ad maturitatem tendere voluerunt, sed confluxerunt, majoraque conciliarunt symptomata, etiamsi *expellentia-*

tia, *bezoardica antepileptica stypticis* semper consideratissime miscuerimus; octiduo elapso fluxuque cohibito tandem parvulæ hæ variolæ, non fastigatæ, maturitatem receperunt, symptomata remiserunt, & Illustrissima Comitissa a varioloso hoc affectu, periculi pleno, præter omnium opinionem ac spem, liberata est. Variolæ hæ permultorum oculis valde fuerunt infestæ, & modo *inflammationem* reliquerunt pertinacem, modo *humorem deposuerunt contumacem*, ac coagulationi vel condensationi aptum. Priori feliciter medebamur *aquis aphthalmicis ex aqu. plantag. rosar. chelid. tut. præp. sach. saturn.* posteriori inflatione *pulveris subtilissim. ex sach. canariens. antim. crud. lap. sciffil. prep. perl. præp.* & si opus fuit, *Vesicatoriis*. His mensibus varios atque diversos notavimus *hæmoptoicos*, tam senes, quam juvenes; in quibusdam enim sanguis ἀθρόως ϗ βιαίως ad aliquot libras *sine ulla prægressa tussi* excretus est, & in his fere nulla adfuit irritatio, sed sanguis floridus lubricavit sibi ipsi viam, & unica irruptione extravasatus per os affectavit exitum; in quibusdam *quasi extussiendo* sanguis pedetentim rejectus est, in his sine dubio vasa pulmonum fuerunt erosa, & salinæ particulæ massæ sanguineæ inexistentes teneras pulmonum vesiculas stimularunt, inde irritatione, facta tussis producta fuit cruenta. His feliciter subvenimus *Venæ sectione* & *medicamentis adstringentibus ex compos. sperniol. Cr. lap. hæmatit. ocul. cancr. trochisc. de spod. de carabe*, addito *laudano de tribus* in refracta dosi. Si sanguis fuit sedatus, ordinavi *pectoralia traumatica cum resolventibus mixta, v. gr. elix. pectorale cum ess. traumatica*, nec non *decoct. pector. ex fl. & fruct. pector. usitat.* item *gelatinam pectoral. ex rasur. C. C. ebor. cum herbis pectoral.* factam, it. *decocta ex herb. alchymill. scabios. pyrol. sanicul. millefol. tussilag. pulmonar. heder. terrest. rad. tormentil. sem. anis. fænic. rad. chin. &c.* Mense *Junio* ex caloribus insolitis, nec non ingurgitatione aquæ frequentiori adultiores æque ac juvenes reportarunt *febres tertianas* frequentes, sed sumptis *salibus absint. centaur. min. card. ben. cort. peruv.* ac tandem *purgante* brevi curatas. *Julius* non tam amœnus & serenus fuit, quam pluviosus, nocte dieque frigidus, ventis summe molestus, qui in primis a die quarto ad octavum valde sævierunt, & frumento, quod violentia sua excusserunt, quam maximum intulerunt damnum; circa 24. ad finem usque calidissimi notabantur dies. *Augustus* incepit cum frigore pluviis, quæ hoc mense fuerunt copiosæ, flante tamen austro suos alternavit dies, fuitque variabilis & inconstans. *September* extitit serenissimus, amœnissimus cum insolito aeris fervore, quandoque pluviis intemperiem solis contemperantibus atque terram irigantibus. *Octobris* primi octo dies fuerunt pluviosi, frigidi simul, hoc tamen non obstante, tertia & sexta die observavimus tonitrua & fulgura, elapso octiduo cessarunt pluviæ, & subsolanus superveniens radiis solaribus non solum terram madidam siccavit, sed & bottos a nimiis pluviis jam putrefactos valde exsiccavit, illosque in pulveres fere redegit. Toto *Novembris*, nec non *Decembris* mense cœli temperies notabatur placidissima, ut credidisses vernum adesse tempus. Circa natalitia intensum frigus ingruit, terraque congelavit. Frequentes hoc semestre *biliosas* notavimus *febres*, quæ cum rigore, mox caloribus, vomitibus, præcordiorum angustiis pueros æque ac adultos invaserunt, primoque intuitu *continuas* mentitæ sunt. Duravit calor ut plurimum 40. horas cum dolore capitis, siti vehementi, ariditate linguæ ac faucium, adhibitis vero *Venæ sectione, diaphoreticis*, remisit, & in *ordinariam tertianam* cum apyrexia degeneravit, atque *antifebrilibus salibus*, nec non *chinatis* rite tractata sexto paroxysmo cessavit. Memini, me plurimos habisse, qui octavum sustinerunt paroxysmum, & hi ex febre reportarunt *icterum*. Calor hic non adeo flavus, sed saturatior & fuscus fuit, sine dubio a particulis acribus, biliosis, sulphureis, quæ copiosius in sanguine collectæ tandem in habitum corporis sese diffuderunt, cutemque deturpato imbuerunt colore. Alvus in his omnibus sufficienter suo fungebatur officio, porum choledochum in duodeni & jejuni confinio non fuisse obstructum. His feliciter, & quidem intra paucos dies medebamur *pulveribus ex sale cichor. arcan. dupl.* aut *tart. Vitriolat. spir. salis coagulat. pulv. hepat.* additis non nunquam *aliquot granis diagryd. sulphurati*. Verissimum itaque est *Dioclis* monitum, notante *Celso*, prodesse nempe *icterum*, si post *febrem* oritur. His temporibus aliquos notavi *cachecticos*, nec non *hydropicos*, qui in *icterum flavum* inciderunt, quorum superiora corporis marcescebant, & mirum in modum flavescebant, tumentibus interim inferioribus & abdomine. Vesiculæ in horum pedibus

bus obortæ stillabant liquorem summe croceum. Causa sine dubio salibus lixiviosis sulphur sanguinis ita modificantibus adscribenda. Cura ad tenacissimas obstructiones tartareas & dyscrasiam viscerum dirigi debuit, & profuerunt in specie *martialia*, *pulvis cachecticus*, *Tinct. mart. aperit. Mynf. spir. aperit. Penot. Purgantia* singulo octiduo semel exhiberi debuerunt, v. gr. *Recipe pulv. rhabarb.* ℈j. *gialap.* ℈ß. ⊖ *absinth.* gr. vii. g. g. grij. *ol. mac.* gttj. *M.* Quod si venter a *laxantibus* observabatur detumescere, bis cum successu singula hebdomada pro exigentia symptomatum & ratione virium propinari potuerunt; sin tumor post purgantium usum in eodem statu mansit, aut infirmus naturæ ductu frequentes dejectiones sine alleviatione habuit; abstinendum fuit a purgantibus. *Diuretica* in his casibus alias omnem absolvere videntur paginam, hic tamen cum summo judicio & discrimine adhiberi debuerunt, & si unquam, certe hic, urinæ status probe considerandus fuit. *Urina cruda*, *alba*, *tenuis* testabatur de sanguinis textura valde laxa, & hæc pro medela requirebat *salia lixiviosa*, ut pot. *sal. stipit. fabar. ononid. junip. ebul. absinth. tart. vitriolat. spis. sal. coagul.* &c. *Urina rubra* docuit sanguinis texturam esse valde strictam, atque abundare salibus lixiviosis, unde præscribi debuerunt *salia volatilia*, v. gr. *succin.* ⊖ *volat. tartar. bufon. lumbric. terrestr.* in primis *amara decoctum ex herbis*, *absinth. mij. eupator. mar.* ā ℥ß. *bacc. junip. mj. rhapont. ver.* ℥ß. *m. pro infuso* &c. *Scroto tumenti* maxime profuit *decoctum ex fol. rut. absinth. menth. mil. cumin. cum vino* factum, & cum spongia calide applicatum. *Febres petechiales*, quæ observabantur, fuerunt valde *benignæ*. Alias, præter morbos ordinarios, *catarrhos* nempe, *tusses*, *raucedines* &c. nil memoratu dignum occurrit.

Constitutio Epidemica Semproniensis Anni 1704.

JAnuarius ineuntis hujus anni totus fuit valde frigidus, nivosus, *Februarius* e diverso præter morem temperatus, ut plurimum serenus, aliquando pluviosus, aliquando ventosus, quandoque nivosus. *Martius* incepit cum intenso frigore, solis tamen splendore atque serenitate temperato, quinta nix cecidit copiosa, quæ sexta jam in liquorem abiit, septima supervenit tempestas tumultuaria, valde nivosa, octava dies fugatis nubibus purgatoque aëre mira illuxit serenitate, quæ tempestas pulcherrima, ventis mitioribus remixta, sicca, non solum ad *æquinoctium vernale* duravit, sed & uno quasi tenore in *Aprilem* usque continuavit. Imo *Aprilis* sua natura alias variabilis, hoc anno fuit amœnissimus, serenus, siccus, absque pluviis fere, cum caloribus ad finem usque prope æstivis: die 27. tonitrua & fulgura ingentia cum pluviis habuimus, sol tamen nubila mox serenavit, unde arbores justo citius folia & flores emiserunt suos. Tertia *mensis Maii* dies incepit cum pluviis, quas secuta sunt frigora, & quinta pruina matutina, quæ vineis nostris maximum damnum intulit, alias totus mensis fuit serenus, calidus, siccus, ventosus. Successit *Junius* serenissimus, siccissimus, pluviarum expers, ventis tamen mixtus. His mensibus, inprimis superioribus, Morbona æque ac Belona apud nos valde sæviit. Hungari quippe a Nostris deditionem civitatis solicitantes, sed repulsam reportantes rabie velut accensi hinc inde discurrerunt, nobisque excidium minati sunt. Civitatem d. 18. Februar. e longinquo obsidione cinxerunt, eam tamen supervenientibus adversis cœli tempestatibus, nivibus nempe & ventis insolitis, intra biduum solvere coacti sunt, interim IX. septimanis nos undique tenerunt conclusos, ut nullus exire ausus fuerit. Milites Cæsarei frigoribus & militaribus laboribus, inprimis tristi esuritione & aquæ potu valde hactenus debilitati, huc tandem in defensionem civitatis dispositi ad novi desuetique cibi ac vini copiam, quæ miseris nostri large obtulerunt, gravati in periculosos inciderunt *morbos*, *castrensibus non absimiles*. Conquesti sunt de *languore totius corporis*, *nausea*, *stomachi gravedine*, *caloribus*, *siti*, *dolore capitis*, *vigiliis*, accesserunt *deliria*, aliquando *alvi fluxus*, non nunquam *petechiæ*. *Venæ sectio* prima aut altera die instituta, nec non *sudorifera ex spec. de hyacinth. C. C. philos. lap. cancr. antim. diaph.* &c. sæpe in herba suppresserunt malum, unde ægri intra quatriduum convaluerunt. *Purgantia* & *Vomitoria*, etiam in principio adhibita, non conduxerunt, morbum potius exasperarunt, & malignitatem latentem evocarunt, quam tandem *expellentia*, inprimis *mithridatium cum confect. alkerm.* & *confortantia* diu continuata sustulerunt. Qui methodo ordinaria fuerunt tractati, eva-

ſerunt omnes periculum; qui autem citius juſto noſocomiis valedixerunt, etiamſi fere nullos in diæta errores commiſerunt, ut plurimum in priorem morbum reciderunt. Inter hos unus *febre maligna* laborans ex delirio furibundus proſiliit e lecto, & per feneſtram ſecundæ contignationis ſat altæ in fluentum præcipitem ſeſe dedit, in aqua hinc inde diſcurrit, defatigatus tandem, & exanimis fere in lectum deportatus *alexipharmicis*, *ſudoriferis*, *confortantibus* convaluit. *Morbus* hic *epidemius* a victu profectus primo menſe militibus gregariis inhæſit, brevi poſt cives, qui curis, laboribus, frigoribus, excubiis diurnis & nocturnis inſuetis defatigati vino horno, generoſiſſimo, dulci, etiam nocturno tempore præter morem indulſerunt; invaſit, atque in *febres malignas petechiales* degeneravit. Sanguinis quippe una cum reliquis humoribus ex erratis vitioſam diatheſin nactus facillime malignitatem concipere potuit. Inceperunt *menſe Februario* cum languore ſummo, calore moderato, qui in dies crevit, vigiliis, ſiti intenſa, aliiſque febrium comitibus ſymptomatibus. In his ſi exanthemata prodierunt die quarta, evaſerunt omnes rite tractati periculum die XV. ſecus ſi maculæ in conſpectum venerunt die ſeptima: infirmi enim periculoſiſſime tunc temporis decubuerunt, & 21. demum die mortis periculo liberati ſunt. *Menſe Februario* valde *benignæ* fuerunt *petechiæ*, *Martio* pejores, *Aprili* peſſimæ. Obſervavi in quodam juvene ſat robuſto petechiis laborante, *puſtulas* XIV. morbi die exeuntes *pellucidas*, ceu *cryſtallinas*, partim *milii ſeminis*, partim *lentis*, imo multas *piſi* magnitudine hinc inde per totum corpus diſſeminatas, in dorſo vero numeroſiſſimas, *aqua plenas*, ſumme *malignas*; intendebatur enim febris cum anxietatibus, cordis compreſſionibus, convulſionibus; albeſcere tandem hæ veſiculæ & ſuppurare cœperunt, hinc exſiccatæ jam exaruerunt, & ſquamatim circa 21. diem deciderunt, quo tempore pauperculus morti jam vicinus, præter omnem ſpem feliciter enavigavit periculoſiſſimam hanc charybdim. In *fœminis* ſemper notavi *menſium fluxum*, aliquando *diarrhœam* ſimul, quæ omnibus fuit *funeſta*. *Deliria prœmatura* fuerunt *exitioſa*. Sic robuſtus quidam Vir 45. annorum, quinta morbi die incepit delirare, ſexta eſt mortuus: & fœmina triginta annorum ſimiliter robuſta tertia die delirans, quarta eſt mortua. Horum ſanguis prima & ſecunda morbi die *Venæ ſectione* extractus exibibuit in ſuperficie pituitam denſiſſimam inſtar cruſtæ vix ſeparabilem, & croco quaſi tinctam; brevi ante mortem bilis utrinque ſeſe diffudit in totum corporis habitum; ſingula mortis prænuntia. In *febribus* hiſce *malignis* frequens fuit *attritio* aut *excoriatio in natibus*, non ſolum a longiori decubitu, quin potius a ſanguine ſuo modo malignitate corrupto deducenda, qui qua data porta, ſarcinam ſuam deponendam & excernendam quæſivit. Latuit autem utplurimum *gangræna* & *ſphacelus*, caroque tandem adhibitis adhibendis, v. gr. *unguentum ægyptiac.* ad os uſque excidit cum ægrorum levamine. *Menſe Februario morbilli* epidemice graſſari cœperunt, qui tamen ex methodo tractati *benigni* fuerunt, *inſtante æquinoctio verno* indies magis invaluerunt, & invaſerunt infantes æque adultos, & puerperas, cum horrore, caloribus ſummis, ſtillicidio lachrymarum copioſo, mordaci, oculorum rubore ac tumore, cum tuſſi ferina, gravitate & compreſſione pectoris, maculæ effloruerunt ut plurimum ſecunda morbi die, aliquando quarta, quandoque ſeptima, & perſtiterunt quatuor aut quinque dies. Obſervavi hoc tempore *morbillorum tres ſpecies*, *maculas* nempe *latas*, *rubras*, ſine puſtulis, adeoque *non elevatas*, *neque ſuperficiem cutis ſuperantes*; altera ſpecies *cutim ſolum tranſparuit*, & hæ duæ ſpecies inadvertenter evanuerunt, quas vulgus retroceſſiſſe putabat; tertia prodiit cum *maculis pravis*, *rubris*, quæ in dies auctæ, & *ſupra cutis ſuperficiem modicum elevatæ* racematim coaluerunt, quarumque protuberantia, digito leviter admoto tactu percipi potuit; poſt quinque dies, morbo jam remittente, maculæ per totum corpus latiſſimæ & maxime rubentes evanuerunt, atque ſquamularum forma deciderunt, cute farina quaſi conſperſa relicta. *Morbilli* quo citius prodierunt, eo benigniores, quo tardius, eo pejores fuerunt. Inceſſit ſæpe hic morbus ſub vario ſtipatus ſatellitio. Sic *menſe Aprili* ad puerperam vocatus deprehendi *morbillos* copioſiſſimos, protuberantes, quibus interſperſæ fuerunt *maculæ petechiales*, deliravit valde, imo tubarum in vicinam inflatarum cantus & pulſati tympani ſonos, inter difficultates ſomni per phantaſiam oblatos articulata imitata fuit, frequenter riſit, convulſa & aphona tandem jacuit, neminem novit, 15. tamen morbi die, adhibitis *expel-*

pellentibus alexipharmacis temperatis, *cordialibus*, ad se rediit, atque debellatis symptomatibus gravissimis convaluit. Eodem tempore gratiosam habui puellam 6. annorum, *variolis* veris laborantem, supervenerunt nona morbi die, variolis necdum in statu constitutis, *morbilli* copiosi, gravissime inde decubuit, sed ex duplici hoc morbi feliciter emersit. Verissimum igitur est Axioma medicum. Qualis humor effervescit in corpore, talis efflorescit in cute. *Morbilli* hi, si perite *expellentibus*, *v. gr. pulv. alexit. de hyacinth. lap. bez. orient. pulv. epilept. C. C. philos. antim. diaph. unicorn. mar.* cum *pectoralibus & confortantibus* mixtis, nec non servato simul idoneo diætæ calorisque temperamento, tractati sunt, omni vacarunt periculo, neminique fuerunt funesti; neglecta autem, aut præpostera vel perversa morbillorum cura, aut præmatura, superatis jam morbillis, aëris mutatio, vel inordinata rerum non naturalium diæta, præcipitavit quam plurimos *in tussim ferinam*, *febrem continuam*, *respirationem difficilem*, *pectoris compressionem*, *catarrhum* ita dictum *suffocativum*, *lethalem*. Mense *Majo* & *Junio* continuarunt adhuc *morbilli*, *febres continuæ*, *tertianæ intermittentes*, *variolæ*, quæ *sporadice* hinc inde vagatæ sunt, sed fuerunt sine malignitate, adeoque convenienter tractatæ facile curabiles. *Julius* fuit amœnissimus, sed cum summis caloribus, quarta coorta est gravissima tempestas cum frequentissimis tonitrubus, flammarum fulgoribus, nec non grandinibus insolitis, quæ in civitate utplurimum magnitudine juglandis, imo ovi gallinacei, prægresso imbre, ceciderunt, ad vineas tamen sparsim venerunt adeoque illis exiguum intulerunt damnum. Sub initium *Augusti* remiserunt calores, sed sexta audiebantur tonitrua terribilia, grandines cadebant insolitæ, copiosissimæ, quæ in optimis nostris promontoriis & vites & uvas prorsus destruxerunt. Jam successerunt æstuosissima tempora, quæ vix sustinere potuimus neque spirarunt etesiæ, nullæ fuerunt pluviæ, quæ fervorem solis contemperassent, imo eadem aëris constitutio erat in *Septembri*, *Octobri* nec non *Novembri*, ut credidisses, autumnum in æstatem fuisse conversum; habuimus quoque d. 25. *Septembris* vesperi tonitrua & fulgura sufficientia, unde in residuis promontoriis, quæ a grandine intacta manserunt, generosum crevit vinum, imo generosius crevisset, si nobis ob metum tumultuantium Hungarorum serius vindemiare licuisset. Finitis enim jam vindemiis æstuosa & sicca adhuc continuarunt tempora, sine ullis fere pluviis. Sub finem *Novembris* & initium *Decembris* nives deciderunt paucæ, & moderata subsecuta sunt frigora. Mensibus æstivis, *Julio* nempe & *Augusto*, existente cœlo maxime æstuoso, *diarrhææ* & *dysenteriæ* satis fuerunt frequentes, & magis pueros adultiores, senes minus, infantes sporadice afflixerunt. Præcessit diarrhœa cum fastidio, languore totius corporis, siti, dejectionibus copiosissimis, serosis, ut plurimum biliosis, viscosis nec non pituitosis, valde fœtidis, mox insecuta est dysenteria cum dejectionibus cruentis & purulentis, numerosis ad 70. 80. intra diem & noctem, aliquando velut momentaneis, ut miseri vix sellam foricariam deferere potuerint, & circa noctem cum majori exacerbatione, ut plurimum caloribus, quamvis non adeo urentibus, pulsu celeri, siti, inquietudine, acuto intestinorum & ani dolore, inani, licet frequenti, desidendi cupiditate, præcordiorum anxietate, vigiliis, in progressu morbi blanda accesserunt deliria, non sine malignitatis nota. Quandiu sanguis cum materia biliosa, mucosa, purulenta & saniosa, aliquando cum strigmentis exivit, tandiu de vehementibus torminibus & doloribus conquesti sunt. *Dejectiones nigræ*, *fœtidæ* in morbi statu, majoris corruptionis denotarunt gradum, indicio manifesto, imminere jam *gangrænam* & brevi *sphacelum*, unde in illis dysenteria antea cruenta & torminosa jam observabatur fere indolens, pulsus quasi nullus, extrema frigidissima, sudore copiosissimo resolutivo frigido perfusa. Refrigerationem hanc infirmi non percipiebant, quin potius de calore interno & siti conquesti sunt, imo manibus glaciei instar frigidissimis res aut loca frigida capessere desiderarunt; & hi omnes, salvis tamen sensibus motuque membrorum illæso, elapsis ut plurimum 48. horis, mortui sunt. Causa hujus affectus adscribenda fuit partim copiosis fructibus horæis, acido-aqueo acri fermentifico fœtis, partim caloribus frequentissimis, bile inde acriori lymphaque aciciori & quasi corrosiva reddita. Succi nempe eminenter acres, mordaces nectendo in intestinis diutius, quam par est, moram, primo absterserunt intestinorum mucum, deinde illorum crustam villosam, sive velamentum bombycinum simul abraserunt, & altius penetrando ipsas glandulas eroserunt, atque

atque ulcus, vel quasi tale, instar vesicantium, induxerunt; inde membranis intestinorum sensim sensimque a sale corrosivo erosis vasorumque osculis reseratis, non solum sanguis frequenter stillavit, sed & tristissimus doloris sensus accessit, imo spasmodica vellicatio, qua intestina spasmo quodam irritata motu quasi vermiculari dolorifice sese torserunt, unde non mirum, successisse tandem *inflammationem*, *gangrænam* ipsam, nec non *lethalem sphacelum*. Quo enim major acrimonia, eo major spasmodica fibrarum nervearum irritatio, major fermentifica humorum fusio, glandularum, ductuum & vasorum intestinalium eliquatio, nec non cruoris simul cum plexibus glandulosis ac reliquis intestinorum contentis excretio. Profuerunt sub initium morbi, non obstantibus torminibus & supervacaneis excretionibus, humores acres *diluentia*, & *leviter Evacuantia*, ut pote *aqua Laxativa cum aqua cinnam.* in primis *rhabarb. tostum*, quod blande laxando simul ob partes terreas admixtas adstringere, & leniter roborare solet, cum *myrobalanis & elæosacch. cinnamomi* propinata, nec non *clysteres abstersivi ex spec. emoll. hord. vitello ovi*, *conf. rosar. lacte*, aliquoties adhibiti. His præmissis, statim deveniendum fuit ad *incrassantia demulcentia*, *adstringentia cum anodynis* mixta, unde singulis quatuor aut quinque horis exhibui pulverem sequentem: ℞. *Corall. rub. prap.* ℈ß. *lap. hæmatit. terr. japon.* an. gr. viij. *theriac. cœl.* gr. iij. *laud. de trib.* gr. ß. *M.* mutatis tamen mutandis, addidi sæpe *terr. sigillat. fl. ferr. bol. armen. pulver. stypt. Cr. smaragd. præpar. crystall. mont. pulv. dysenter. Crat. ex tragacanth. gumm. arab. & corall.* constantem, *nuc. mosch. &c.* in primis, ubi calores fuerunt ingentes, *compos. sperniol. Cr. spec. de gemm. frig. unicorn. mar. spec. de hyacinth. &c.* imo moderanda fuerunt medicamenta ad ipsius excretionis, malignitatis, & virium modulum. Sæpe videbatur jam alvus adstricta, morbusque sublatus, brevi tamen malum recruduit, & exivit iterum, aliquando cum, aliquando sine cruore materia mucosa in minima quantitate cum summis torminibus alvum ad excretionem stimulans; adhibitis autem frequentioribus *clysteriis ex decoct. hord. cum capit. vervecin.* nec non continuatis *pulveribus adstringentibus*, ex toto cessavit. Tandem, ne propter derasos plexus ilei glandulosos fluxus alvi cœliaco non absimilis remaneat, ordinavi summo cum effectu *balsamica*, *stomachica*, *balf. peruv. opobalf. Tinct. corall. elix. Vitriol. M. pulv. stomach. elect. diacinam. Reg. nuc. in Ind. condit.* Et sic dysenterici intra tres septimanas ex integro restituti sunt, quo usque etiam a vino abstinere debuerunt, contenti *aqua cocta ex rad. tormentill. ras. C. C. obor. mastich. &c.* Quos invasit cum *vomitu*, hi pessime decubuerant, & vix servati sunt, optime autem ipsis profuit *balsamum peruvian.* nec non *opobalsamum cum corall. rubr.* exhibitum. *Adstringentia*, sine præviis *blandis Laxantibus*, in initio & progressu morbi adhibita protraxerunt morbum, tormina exacerbarunt, & post se plurimum *febres arthritides*, *pedum tumores*, *lienterias* reliquerunt. *Opiata* hic fere omnem absolverunt paginam, imo fateri debeo, me fere nullum dysentericum sine frequentiori exhibitione *laud. de trib.* commode restituere potuisse; exhiberi autem debuit, antequam dysenteria fuit consummata & plane ulcerosa, aut vasa majuscula exesa, aut sensus doloris jam periit. *Mense Augusto* frequentes habuimus *rheumatismos ad brachia*, *scapulas*, *femora*, *lumbos*, *coxas* productos, sine ulla rubedine, multo minus tumore, non tam articulis, quam musculorum interstitiis firmissime & diutissime inhærentes, cum motus impotentia, doloribus lancinantibus, profundis, fixis, qui noctu exacerbati somnum impediverunt: infirmi enim loco moveri nequiverunt, & quo statu fere primo jacuerunt ac decubuerunt, in eodem manere debuerunt, & sine cruciatu ac vehementi dolore vix moveri aut attingi potuerunt; adfuit simul tensio & caloris acriusculi sensatio cum pulsu frequenti. Vulgus hunc affectum nominare solet *delapsum catarrhorum a capite*, *es ist ein Flufs im Arm oder Fufs gefallen*. Statuendum potius rheumatismum provenire a sero aut lympha acriori, flatulenta, retrogrado motu impedito, in specialem aliquam membranosam, tendinosam, nerveam & musculosam partem delabente, ibique stasin patiente, & partes fibrosas, nerveas tendente, easque tristi sensu vellicante. *Arthritis Vaga* hoc anno frequens fuit. Invasit homines prævio horrore instar febris, membranosas ac musculosas articulorum partes dolore, rubore, tumore & movendi impotentia corripuit, vagabunda fuit & ambulatoria, modo hanc, modo illam invasit partem, nulla tamen loco ultra 48. horas fixa mansit,

re-

remissionem sæpe, relicto solum tumore, simulavit, at opinione citius, imo vehementius rediit, & priorem locum occupavit, imo memoratu digna in plerisque fuit paroxysmorum invasio dolorumque motus, dum quo tempore humerum, carpum aut digitos dextræ manus, eodem tempore & genua sinistri pedis; & quo tempore sinistri brachii, eodem dextri pedis partes singulari alternatione & saltu dolorifico infestavit. Similiter hic peccavit serum, sine lympha acido acri, sed sale volatili intimius fœta, quæ ad periosteum, sive sensibilissimas articulorum mobilium membranas detrusa, eas distendit, vellicavit ibique sicuti spina infixa sæviit. Cura *arthritidis Vagæ* & *rheumatismi* una eademque fuit. *Venæ sectio*, nisi adsuit magna febrilis alteratio, intensior arteriarum pulsus, nec non præcordiorum compressio, nil profuit, vires potius abstulit. *Purgationes*, utpote turbationes & colliquationes liquorum naturalium exasperarunt magis malum; reiteratus autem *enematum*, in primis *laxantium*, usus v. gr. *Rec. pulv. hepat.* ℈ . *sal. cichor. acetosell.* an. gr. v. *diagryd. sulphurat.* gr. vj. *secul. ari* gr. iv. *M.* aut *decoctum ex fol. sen. S. S.* ʒiß. *rhabarb.* ʒj. *crem. tartar. in aqu. cichor. infus.* addita *manna & aqua cinnam.* summopere profuit, in primis si vespertino tempore *pulvis confortans* frequens exhibitus fuit: *Recip. pulv. analept.* ℈ß. *epilept.* gr. viij. *lap. cancr. præp.* gr. vij. *laud. de trib.* gr. ß. *M. opiatorum* enim vires hic summe deprædicandæ sunt, morbi quidem causam non tollunt, somnum tamen conciliant & dolores mitigant: non autem necessum fuit singulis diebus *opiatis* & *laxantibus* uti, dirigi & moderari potius pro re nata morbique indole debuit cura. Ab usu *sudoriferorum* nunquam felicem vidi successum. Post inunctionem *spirituosorum*, v. gr. *spir. vin. camph. formic. sal. armoniac. junip. lumbric. &c.* semper notavi dolores osteocopos, adeoque abstinendum fuit a *spirituosis*; nec non *unguinosis*, *emplasticis*. Optime autem, in primis sub finem morbi, profuerunt *Thermæ Badenses*, aut *balnea acidularum*, imo in ipso morbo *balnea ex aqua dulci cum hordeo* parata. Atque hac methodo tractati felicissime intra 20. aut ad summum, si copia peccavit materia, 40. dies restituti sunt. *Febres* his temporibus habuimus frequentes, quæ utut prima die tragœdiam a pandiculatione, oscitatione, languore, frigore, mox calore satis intenso auspicatæ sunt, cum subsequente secunda die apyrexia, speciem *intermittentis* simulante; supervenientes tamen paroxysmi, qui fuerunt cum languore, pulsu magno, exacerbatione caloris aliorumque symptomatum, confirmarunt intermissionem istam fuisse dolosam, & latuisse sub hoc cinere ignem *continuarum febrium*, nec non *malignitatem* ipsam. Et post enim videbantur quandoque, in primis mane, remittere calores, nunquam autem intermiserunt. Crescente morbo, creverunt symptomata, imo convulsiones in statu morbi notavi frequentes. *Deliria serotina*, v. gr. die 11. 12. supervenientia semper fuerunt *exitiosa*. Febres hæ more continuarum *Vena sectione* in principio *diaphoreticis*, *bezoardicis*, *confortantibus* tractari debuerunt. Ultimis tribus mensibus, præter *febres tertianas*, *quartanas*, *catarrhos*, vix alii notabiles occurrerunt morbi.

Constitutio Epidemica Sempronienfis Anni 1705.

QUo clementior anno præterito fuit aëris constitutio, eo rigidior sub ingressum anni 1705. comparuit cœli temperies. *Januarius* quippe incepit gelu congelare aquas, imo continuavit frigus toto hoc mense sine remissione, nives ceciderunt paucæ, & spirans Euronotus induxit siccitatem. Nec mitior fuit *Februarius*, quin frigore & gelu longe rigidor, sine ullis nivibus. *Martius* illuxit gratiosa serenitate, & exoptato calore, sed quinta nives ceciderunt magnæ, sexta frigus, quod ad 12. usque duravit diem; circa *æquinoctium vernale*, spirante aëre meridionali, frequentiores habuimus pluvias, fructiferas, quas serena, calida mox insecuta sunt tempora, adeoque Martius ut plurimum siccus extitit. *Aprilis* varias sustinuit ventorum mutationes, & frequentiores, vix non quotidianas, in primis circa finem, pluvias, oblectamenta vernalia inhibentes: imo & *Majus* fuit valde inamœnus, frigidus totus, excepto uno aut altero die, pluviosus. *Continuavit* pluviosa & frigida hæc aëris constitututio ultra *medium Junii*: unde non mirum, uvas circa festum Viti nec dum florere incepisse. Circa *solstitium æstivum* temperatior aura & calores desiderati demum redierunt. Morbi, qui in hoc semestre inciderunt, erant varii. In *Januario* & *Februario* continuarunt *febres quartanæ*, quæ tamen, uno vel altero *Laxativo* adhibi-

bito, nec non *chinatis medicamentis cum arcano applicato*, præter morem ut plurimum superari potuerunt, neque ullam labem post se reliquerunt. Frequentes erant *rheumatismi in pedibus*, *manibus*, *scapulis*, *lumbis*, cum dolore acerbo, sine inflammatione, sine tumore, hi *diaphoretica* sustinere non potuerunt, sed solis *tempratioribus cholagogis* v. gr. *infusis ex manna*, *fol. senn. tartaro*, *cum aq. cichor. &c. clysteribus*, *præcipitantibus*, nec non *balneis hordeacis*, & & pro re nata, in summa dolorum exacerbatione, *grano dimidio laudani de tribus*, tractari voluerunt. *Catarrhos* habuimus copiosos, qui in *febres* degenerarunt *continuas*, non adeo funestas. Servati enim omnes sunt, qui statim ab initio adhibuerunt *Alexipharmaca*, eaque continuarunt. Mense *Februario* jam inceperunt *febres petechiales*, quæ *pleuritides* ab initio mentitæ sunt, inceperunt cum horrore levi, febre lenta, tussi sicca, dolore in pectoris regione, ad scapulas, claviculas adscendente, cum molestia ægri, si in partem sanam decumbere voluit; assumptis autem *sudoriferis* evanuerunt dolores, & quarta, imo in plerisque septima demum eruperunt maculæ. In aliis simularunt *febres intermittentes*. Sic in Virgine quadam XVI. annorum, sanguineo-phlegmatica, tunc temporis ordinario mensium fluxu laborante, notavi tres paroxysmos, more *febris quotidianæ intermittentis*, mane cum horripilatione, subsequo calore, circa vesperum intermittente, dolore capitis gravativo, siti, lassitudine &c. quotidie recurrentes, quarto *calores continuos*, prioribus longe intensiores, nec non eruptionem macularum, septima hæmorrhagiam narium sat largam, decima deliria blanda, manuum tremores, linguæ ac faucium ariditatem molestam, 12. 13. novam copiosorum exanthematum, prioribus jam evanescentibus, eruptionem; & ecce 16. morbi die, non obstante hæmorrhagia, quæ ex alleviatione morbi judicabatur critica, septima oborta, obiit. Maximam *malignitatem* exanthematica hæc febris in recessu gessit mense *Martio*, *Aprili*. Incepit cum horripilatione, calor in sanguineo phlegmaticis, quorum sanguis sero viscido abundat, mitis, sed subdolus; in sanguineis intensior, adfuit languor totius corporis, mox subita virium prostratio, membris quasi lassitudine fractis, aut contusis, sitis non adeo magna, nausea, vomitus, pulsus naturali fere similis, unde magis de languore, quam calore, conquesti sunt, sexta aut septima æstus invaluit, atque malignitatem sequentibus diebus prodidit, supervenientibus gravioribus symptomatibus, utpote exanthematum eruptione, cardialgia, pulsu celeri, frequenti, vigiliis, vehementissimis capitis doloribus, deliriis, motibus convulsivis, linguæ ariditate & fissuris &c. *Venæ sectiones* prima aut altera die institutæ, nec non repetitæ valde profuerunt, serotinæ omnes nocuerunt. *Laxativa*, etiam sub initium morbi exhibita, rejicienda fuerunt, & memini in his *exanthemata longe latiora* prodiisse, quam in aliis, eosque gravissimis symptomatibus, *tremoribus* nempe *totius corporis*, *deliriis furiosis*, tandem *aphonia*, *convulsionibus epilepticis*, tentatos fuisse, omnesque fatis occubuisse: *clysteriis ex humectantibus & emollientibus* confectis, nec non *suppositoriis* alvum adstrictam commodissime reserare potuimus. Cura methodica maxime dirigi debuit ad vires, quæ conservari, ad humorum fervorem, qui contemperari, ad malignitatem, quæ corrigi debuerunt. Præstitimus hoc *blandis diaphoreticis*, *bezoardicis*, *cordialibus*, *v. gr. pulv. alexit. spec. de hyacinth. C. C. philos. pulv. analept. lap. bezoard. orient. antimonium diaphoretic. unicorn. mar. conf. alkerm. mag. perlar. orient. &c.* exhibito singulo octihorio pulvere uno, aut potiuncula. Sic corpus mansit perspirabile, sanguini sua constitit systasis & crasis, atque malignitas exuperata fuit. *A medicamentis spirituosis*, *volatilibus*, *bezoardicis fortioribus*, *calidis*, quæ in hoc casu magis obfuisse, jam a longo tempore in his calidis oris expertus sum, studio abstinui. Vinum omnibus interdixi, *aquam solam ex rad. scorz. ras. C. C. ebor. sem. anis. &c.* concedens. Acutissimos capitis dolores *Vesicatoria* nuchæ apposita sustulerunt. Seviit vehementer hic morbus æque in adultos, atque gravidas. Sic binas habui, harum una, tertia morbi die, gemellos vivos, nondum maturos, octimestres, qui intra aliquot dies mortui sunt, peperit; altera sexta morbi die filium æque octimestrem, qui sex diebus vixit, enixa est. Fortior hic sine dubio sanguinis motio & rarefactio, qua apertæ & laxatæ sunt viæ, partus hos acceleravit, inde puerperæ valde debilitatæ, sed solis *confortantibus*, *analepticis*, *bezoardicis blandissimis*, aliisque pro morbi & symptomatum exigentia remixtis, tractatæ, binæ die XV. evaserunt ex morbo hoc gravissimo. Legitima enim

& ma-

& matura medicamentorum applicatio omnibus salutaris fuit, secus, qui a principio neglexerunt remedia. Sic inter alios novi mercatorem, Silesitam, eadem febre detentum, qui fere omnia respuit medicamenta, tandem delirio phrenetico correptus in lecto vix detineri potuit, die 12. demum prodierunt exanthemata, indubia mortis die 14. morbi subsecutæ indicia. In alio pauperculo *petechiali febre* extrema laborante notavi in dorso, brachiis, pedibus, naribus quam plurima *ulcuscula*, elevata, dura, cum intenso dolore, inflammatione, ad instar furunculorum, ichore plena, sed tubercula illa ulcerosa valde fuerunt maligna, naturam *anthracum* æmulantia; caro enim in circuitu inflammata, tandem sphacelata & corrosa, ubique tota excidit, adhibitis *expellentibus*, *Alexipharmicis & mundificantibus externis*, præter omnium spem sanitati pristinæ restitutus est. Cæterum multiplici experientia edoctus ingenue fateor, etiamsi omnia signa fefellerunt, me tamen sequentia in prognosi nunquam decepisse: deprehendens nempe in tangendo pulsu *contractionem aut subsultum tendinum*, pro certo mortem prædicere potui. Sic ex *linguæ ariditate*, *fissurris*, *asperitate*, *scabritie*, *siccitate*, quasi lignum attingeret, *nigredine*, in primis, si retorrido calore cum vicinis faucibus aruit, aut *crusta quadam nigra obducta*, quæ *licet sæpius os fricando & colluendo detersa*, *statim tamen nova repullulavit*, infallibile summæ interiorum partium inflammationis & fiderationis, nec non mortis augurium habuimus. Lingua enim etiam in minima inflammationis suspicione statim resiccare incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguæ. Hoc morbi stadium sæpe ultra XV. morbi diem fuit protensum, aliquando felici, aliquando funesto eventu. Sic memini quosdam 16. alios 18. imo 22. demum morbi die fuisse extinctos, alios jam integre restitutos ex levissima causa & errore diætæ *recidivam* reportasse, quæ tandem, inflammatis glandulis in pectore, in primis pulmonibus sitis & exulceratis, in *hecticos* degeneravit *calores*, longo tamen *medicamentorum pectoralium* usu superabiles. Mense *Majo febres petechiales* desævierunt, & evaserunt ex his omnes, qui ex methodo tractati sunt. Eodem tempore *Icterus* frequens fuit, qui flavo suo colore deturpavit totum corporis habitum, speciatim vero oculorum politum ebur, nec non tempora. Conquesti sunt de pruritu in cute, maxime dorso, de caloribus transitoriis, lassitudine ulcerosa, doloribus capitis, somniis turbulentis, intensissima siti, inappetentia, oris amaritudine. Alvus plus solito adstrictior, &, quæ exierunt excrementa, penitus albescentia, pauca, viscida, urina crassa, turbida, subnigra, in superficie oleaginosa, crocea fuerunt. Utique hic fuit obstructio tubulorum biliferorum, a viscida lympha hepatis & acinorum glandulosorum, nec non saburra tartarea proveniens: inde bilis ab acido fixiori plus minus austero, torpidior & spissior reddita, in motu suo impedita, neque per destinatos canales, tum ad vesiculam, tum per ductum cysticum in ductum choledochum ad intestina delapsa, potius restitans, in venæ cavæ propagines, tanquam fontes suos recessisse, ibique serum cum sanguine, & exinde productos humores, nutritioni & excretioni dicatos, citrino suo colore infecisse necessum fuit. *Martialia*, *rhabarbarina*, *aperientia* non solum ductus illos obstructos feliciter reserarunt, sed & bilem peccantem, atque jam ad habitum corporis delatam eduxerunt per epicrasin, v. gr. *pulv. hepat. cachect. croc. mart. aperit. cum salibus*, *rhabarb. Alex. spir. sal. acetosell. absinth. cichor. tartar. vitriolat. arcan. dupl. rad. curcum. &c.* additis pro re nata, & quidem optime cum successu, aliquando *granis aliquot diargydii*. Mense *Junio* continuarunt adhuc *febres continuæ*, sed fuerunt valde *benignæ*. Jam inceperunt *tertianæ*, *quartanæ*, curatu tamen faciles. *Julius* incepit cum caloribus, subinde tamen nubibus exasperatum cœlum in primis die 19. & sequentibus aliquot diebus, stante Borea, frigidam effudit pluviam. Cum Sirii ortu etiam exorti sunt calores, qui cum insolito & vix tolerabili aëris fervore usque post ejus occasum, imo toto mense *Augusto*, sine ulla alternatione, continuarunt, excepto XIX. Augusti, quo cum imbribus, tonitrubus & fulgure grandines per mediam horam deciderunt copiosissimi, quæ promontoria nostra fere omnia destruxerunt. Totus *September* aut ventosus, aut frigidus, aut pluviosus fuit, adeo, ut vix quatuor dies sereni toto mense numerari potuissent. *October* extitit amœnus, calidus, siccus, & quamplurimum contulit ad maturitatem uvarum, quæ alioquin immaturæ mansissent. Hinc vinum nec quantitate, nec qualitate laudabili crevit. *Novembris* initium ventosum, utcunque siccum fuit, progressus ad

finem usque pulcherrimum, serenus, calidus. Sub initium *Decembris* apparuerunt hyemis indicia, nubibus & nebulis aër turbidus, frigidus, mox insecuta est amœna, serena sine nivibus tempestas, ad finem mensis durans, nobis quidem grata, sed ob hostium furorem valde infausta, ferrea & ignea. Tumultuantes enim Hungari die 24. Decembris civitatem nostram arctiori obsidione cinxerunt, eamque circa prandium ex monte Leonhardi globis ignitis continuo ex machinis bellicis majoribus explosis invaserunt. Primam stragem sustinuerunt suburbia (non exclusis V. domibus in civitate interiori existentibus,) quibus flammea hæc procella, aut diversa incendia sacram Christo nascenti noctem in funestam cinerum diem verterunt. Die Nativitatis CHRISTI ignitis suis globis nova incendia facere, atque residuum in cineres redigere, sed frustra, tentarunt; pilis autem suis majoribus igniariis, *Bomben*, ingens damnum ædificiis intulerunt; tandem biduo post, re infecta, discesserunt. His temporibus, mense nempe *Julio*, *Augusto*, *Septembri*, *Decembri*, adhuc continuarunt *febres continuæ*, *petechiales*, & notavi inter alia honestas duas fœminas, sorores; quarum una mense *Augusto febre exanthematica* laborans, die X. morbi acquisivit frequentem *diarrhœam* cum torminibus & doloribus inflammatoriis, vigiliis continuis, caloribus intensissimis, die XII. extrema, sudore resolutivo perfusa, etiamsi de æstu gravissimo, potius anxietatibus, conquesta fuit, frixerunt, 13. mortua. Latuit hic sine dubio *intestinorum sphacelus*. Altera soror mense *Septembri* eadem *febre petechiali* correpta, sumpsit sub initium morbi, nil mali suspicans, ante macularum eruptionem, nescio cujus suasu, *Laxativum*, die 10. incepit delirare, adhibitis tamen adhibendis, die 17. calores remiserunt, & mens rediit, imo jam periculum evasisse ab omnibus judicata fuit; die 19. morbi in *femore pedis sinistri* ex insperato prorupit *macula nigerrima crustacea*, *instar anthracis*, magnitudine duplicis grossi, quæ igneo suo fervore latius sese diffudit, carnem subditam exussit, atque die 21. pauperculam e medio viventium sustulit. Mense *Decembri* in alia fœmina 46. annorum observavi easdem *maculas petechiales* tertia jam die prodeuntes, valde *latas*, non obstante *Venæ sectione* secunda morbi die administrata, tertia incepit delirare, quarta obiit. In his casibus utique peculiaris sanguinis corruptio, & singularis malignitas supponi debuit. Mense *Augusto* ex flagrantissimo sole aërisque siccitate ortæ sunt *diarrhœæ*, *dysenteriæ* cum tenesmo, vomitibus, siti, doloribus abdominis; ut plurimum conjuncti fuerunt *calores*, inde methodo ordinaria tractari non potuerunt, quin potius *alexipharmacis*, *v. gr. terr. sigillat. Japon. bol. arm. theriac. cœl. spec. de gemm. frig.* curam aggredi debuimus. Ubi nullus adfuit calor, ibi optime profuerunt *blande educentia*, in primis *rhabarb. tostum cum myrobalan. citr.* aut *aqua laxativa* ipsa cum *aqua cinnamom.* sub initium exhibita, aut *clysteres abstergentes ex hord. cap. vervec. lacte &c.* frequenter applicari. Materiam adhuc restitantem acrem, austeram, acidam, utentem feliciter deinceps *absorbentibus*, *adstringentibus*, *ac incrassantibus*, *v. gr. corall. rubr. alabastr. terr. jap. sigillat. cryställ. mont. &c.* correximus. Sic multum præstitit *opobalsamum*, nec non *oleum nucistæ* interne exhibitum; non minorem utilitatem attulit *Cataplasma* toti abdomini applicatum: *Recip. pulv. centinod. burs. pastor.* an. m℞. *fol. rosar. rubr. balaust. an.* ℥iij. *diacydoniat. cum spec.* ℥ß. *nuc. mosch. n.* ij. *mastich.* ℥j. *caryoph.* ℈j. *F. Cataplasma*, adde *ol. myrtin. cydon. mastich.* an. ℥j. *M.* Hoc mense *erysipelata* frequentissima fuerunt, sed uno vel altero *sudorifero* exhibito extincta. Nec bis mensibus conticuerunt *febres quotidianæ*, *tertianæ*, *quartanæ*, quæ circa finem mensis *Octobris* valde *contumaces* extiterunt, senibusque funestæ. Frater alios affectus *rheumatismos* nempe, *catarrhos*, *podagricos dolores*, *odontalgias &c.* sequentem notavi casum. Honesta matrona, annorum 45. multarum prolium mater, circa finem mensis *Novembris*, prægressis jam a longo tempore spasmis digitorum manus sinistræ, agonizantem puellam in vicinia visitans, eamque morientem conspiciens, valde perterrita concidit *epileptica*, deportata domum, & in lectum illata tandem ad se rediit præteritorum fere inscia. Ad ipsam vocatus nil intentatum reliqui, aperui *venam in brachio dextro*, ordinavi clysteres dedi *antepileptica*, *v. g. pulv. epilept. spec. cephal. M. castoreum unicorn. mar. ungul. alc. cran. human. aqu. hirund. c. castor. epilept. L. &c.* affectum tamen curatius perpendens deprehendi spasmum, vel potius pulsum & subsultum magnum in medio, annulari & auriculari digito sinistræ manus, ubi frequenter & fere in-

indesinenter illorum extremitates ad volam manus retractæ sunt; bihorio elapso majorem persensit in prædictis digitis subsultum, mox paroxysmum epilepticum; adeoque celer motus tendinum veluti subsultorius, instar pulsus ordinarii, indubitatum instantis paroxysmi fuit præsagium. Sensit autem insecutas exacerbationes omnes manifestam originem traxisse ex extremitatibus trium digitorum sinistræ manus, indeque in momento, quasi volando, auram quandam adscendisse per brachium ad caput, affectoque cerebro, pars corporis sinistri variis motibus valde agitata & concussa fuit, pes tremuit, oculos contorsit, spumeum quiddam circa os apparuit, reflexo capite versus dorsum, adfuit simul omnium sensuum perturbatio. Dira hæc symptomata, si remiserunt, durarunt autem quandoque uno horæ quadrante, quandoque brevius, ægra tandem sopore quasi oppressa jacuit, mox gravi suspirio ad se rediit horum omnium inscia, atque solum de gravitate capitis ac lassitudine membrorum conquesta est, ut plurimum, finito paroxysmo, modicum sanguinis ex nimio motu convulsivo in pulmonibus extravasati, ore rejecit. Sæpe velut ab utero suffocata rubebat insigniter, quum lassitudine quadam ac sensim orientis febriculæ rudimento. Non quidem continenter horrendo hoc symptomate, sed interpolatis vicibus, modo serius, modo ocius aliquando quotidie, aliquando tota septimana semel, commiseratione digna exagitata fuit, prout venenata hæc materia vel citius, vel tardius, auram suam subtilem, vel spiritus suos volatiles emiserit, qui in cerebrum delati irritando sensiles ac nerveas fibrillas celerem illam, inordinatam & involuntariam concussionem membrorum, cum conspicua mentis labe, ac terribili nervorum contractione illius potissimum corporis partis, ex qua malignus vapor speciatim in cerebrum fuit mandatus conciliarunt, miseram nostram, si extra lectum fuit, cadere fecerunt. Malum hoc necdum radicatum quo ex toto tolleretur, nihil non tentatum fuit, cum per *catbartica*, *v. g. pil. coch. de succin. Cr. extr. cum syr. de cichor. c. rhab. &c.* tum *per Vesicatorium*, ad eliciendam materiam peccantem, regioni carpi impositum. Carpum deinde arctiori vinculo circumligari curavimus. Interne quotidie mane sumpsit *pulveres epilepticos ex pulv. epilept. M.* g. viij. *mag. cran. hum.* gr. v. *ungul. alc. præp.* gr. vij. *unicorn. mar.* g. iv. *pulv. castor.* gr. v. vesperi vero mixturæ sequentis gutt. 30. *Rec. Elix. uterin. Cr. ess. succin. sal. volat. oleos.* an. ℥j. *M.* his continuatis remiserunt symptomata, non tamen ex toto cessarunt. Unde sanguinem *cruciatim* ex brachio nempe dextro, & pede sinistro simul & semel detrahi curavi tandemque *mistur. simpl. cum elix. uterin. Cr. & ess. anod.* exhibui, quorum beneficio malum hoc potissimum, una cum motu tendinum subsultorio in digitis intra menses devictum fuit. Pro roboratione membrorum & nervosarum partium, nec non avertendo recidivæ metu, ablegavi ipsam mense *Majo* sequentis anni ad *Thermas Batavino-Austriacas*, & quidem optimo successu, Pristinam enim recuperavit sanitatem. Thermas autem quotannis visitare debuit, quod licet deinceps non observaverit, nullum tamen similis morbi indicium per multos annos amplius in conspectum prodiit. Et hæc dicta sunt de morbis, qui hoc anno apud nos observati sunt.

Constitutio Epidemica Semproniensis
Anno 1706.

CRedidisses præteriti anni exitu & ferocientium hostium abitu, nos jam calamitatibus, molestiis, periculis vacuos, furoremque hostium erga nos in lenitatem esse conversum. Sed ecce illorum furor mox abiit in rabiem. Cogitantes enim de nostro interitu & civitatis exitio, d. 2. *Januarii* ad pristinam stationem redierunt majoribus machinis, mortariis pluribus & requisitis bellicis probe instructi; 3. die Januar. summo mane, continuis tormentorum & pilarum jactibus tam ardenter pulsarunt, ut fulmina & fulgura de cœlo descendisse putasses, imo sparso missilium flammarum imbre nova incendia excitarunt, & quam plurima civium ædificia immani grandine quassata destruxerunt. Sed cum hostes vidissent, se continuo machinarum bellicarum boatu & fragore inconcussam civium fidem & constantiam neutiquam evertere posse, sexto Januarii, summo mane, trino agmine & magno impetu mœnia invaserunt, admotisque quamplurimis scalis, nec non globulis quamplurimis manu injectis, mœnium fastigia, quæ jam attigerunt, transcendissent, nisi nostrorum Civium & inhabitatorum pectora pro muro fuissent, atque continuis scloporum explosionibus, nec non clavis præferratis permultos de muro in

jectas fossas præcipitassent, hostesque pedem, relictis centenis & ultra mortuis, in pristinam suam stationem referre coegissent. Hostis itaque invictam civium constantiam jam expertus, adversis tempestatibus cœli quotidie magis magisque invalescentibus, die 10. Januarii obsidionem solvit, recessit, sed a longinquo nos cinxit. Cives interea insuetas in excubiis sub Jove frigido & humido per aliquot menses constanter continuarunt suas stationes, atque intrepide defenderunt sua mœnia. Alias hic *mensis* valde horridus fuit, frigore tamen quandoque remittente, placidior. Mollior aër sub initium *Februarii* observabatur in progressu remissum aliquod frigus, sub finem nives, subsequo frigore congelatæ. *Martii* ingressus rigidissimus subito cum sereniori ac blandiori aëre commutabatur, circa *equinoctium* frequentes fuerunt pluviæ, mox nives, mox varii ventorum tumultus, adeoque *Martius* non siccus, sed humidus extitit. *Aprilis* comparuit nivosus, mox tamen serenior & amœnior factus calore suo veris delitias produxit languentes animos excitavit, & ad finem usque siccus ac calidus permansit; die 30. ingens tempestas cum fulgoribus & tonitrubus oborta est, quam præcessit magna papilionum cohors occidentem versus volitans. *Majus* fere totus mane subfrigidus fuit, siccus, circa meridiem calidus, cum paucissimis pluviis. Toto *Junio* grata & exoptata habuimus tempora, calores intensos, sæpe venti, quandoque pluviæ nocturnæ contemperarunt amœnissimæ, Meardi dies fuit serenissimus, & die Sancti Viti uvas in omnibus promontoriis jam defloruisse notavimus, inde nostrates præcocem vindemiam augurari solent. Toto *Januario* morbi, præter *catarrhos*, hyemali tempore non infrequentes, nec non *quartanas*, nostris desideratas dederunt inducias. Sub initium *Februarii febres* notavimus *continuas*, malignitatis tamen expertes, *rheumatismos frequentes biliosos*, *defluxiones seroso biliosas in capite*, maxime *pone aures*, aliquando sine tumore, cum modica febrili alteratione; summe dolorificas, *suffumigiis ex olibano & cataplasmatibus emollientibus* curatas. Continuarunt illæ in primis mense *Martio*, & invaserunt articulos maximo cum dolore, inflammatione, tumore, senibus, in primis podagricis, exitiosæ: in his rediit *podagra*, sed sine doloribus, quæ retrocedens materiam peccantem ad pectus transtulit, ibique *catarrhos lethales* excitavit. Sed miratu dignum fuit, quod præter hujus mensis indolem nullæ *febres continuæ*, exceptis paucis *catarrhalibus*, quæ senibus fuerunt funestæ, obortæ sint, cum tamen fœminæ cum prolibus suis, superioribus mensibus, maximum metum & terrorem ex turbis bellicis conceperint, & pro majori securitate diu noctuque squalida cellaria inhabitare debuerint, cives autem & incolæ omnes in excubiis quam maximos excessus sub Jove frigido & humido in vino commiserint, adeoque humores ad morbos generandos, aut suscipiendos disposuerint, in primis, cum absque hoc *Martius* sit humorum genitor, motorque dolorum. Beneficium hoc adscripsimus vino novo, quod præterito crevit anno, levissimo, claro, acido, tartaro crudo abundanti, diuretico: hoc potenter viscidam bilem diluit, solvit eamque per alvum & urinam eduxit, adeoque sanitati nostræ valde proficuum fuit. Aliis annis vina hujus loci nova, ubi calore solis & cœli benignitate ad summam maturitatem pervenerunt, generosa ac potentia tartaro subtili scatent, oleosa sunt, & nec dum defecata, largius hausta bilem a naturali sua crasi dejiciunt, alcalicis suis particulis quam maxime sanguinem accendunt, viscditate autem sua hujus circulum retardant, toti corpori torporem inducunt, caput gravant, constipant, imo particulis suis hamosis salino volatiles maxime activas reprimunt, actiones animales simul lædunt, & varios morbos, in primis *febres continuas*, *malignas*, *petechiales* conciliare solent. Mense *Aprili*, *Majo*, *Junio* repullularunt *febres continuæ*, *petechiales*, quandoque sine malignitate, methodo tamen ordinaria feliciter eradicatæ. Inter alia notavi gratiosam filiolam quinquennem, *febre continua* correptam, cum maximis abdominis doloribus, torminibus, vix non convulsivis, & imminentis *epilepsiæ* metu; loqui nil potuit, dolorem autem ejulatu expressit, continuarunt calores sine ulla intermissione ad 12. diem. In horrendo illo ejulatu ob metum gravioris mali 11. & 12. morbi die dedi *laudan. de trib.* gr. ß. cum *pulv. epilept. M. castor. unicorn. mar.* Δ *hirund. c. castor. &c.* laudabili cum successu & subsecuta quiete. Durante morbo, & 6. septimanis post morbum ne verbum eloqui potuit, licet omnia bene intellexerit, & linguam quaquaversum movere ac volutare, bibere, comedere, deglutire potuerit,

rit. Topica præscripsi varia, verbi gratia *unguentum ex conf. anacardin.* ℥ij. *alkerm.* ℥j. *extr. castor.* gr. viij. *ol. succin. gutt.* iij. pro illinitione, & frictione faucium, linguæ & palati. Fomenta ex *infus. major. salv. chamomill. hyssop.* collo, in primis laryngi frequenter applicuimus, donec interior laryngis rima a siccitate coarctata ac constricta, aliquantum iterum humectata officio suo fungi potuit, atque sensim & sensim, licet sub initium difficulter, verba articulata expressit. Humores biliosos ex abdomine ad musculos laryngis, inque nervos vocales, metastasi facta, delatos, præter calorem febrilem, interiorem laryngis rimam arefacientem, eosdem affecisse, conjiciendum ex prægressis vehementissimis, vix non convulsivis, abdominis doloribus, in tempore consopitis. Iisdem temporibus observavi in filiolo sexenni *calores continuos* sine ulla intermissione, vix remissione, ad 30. diem & ultra, non obstante legitima medicamentorum administratione, extensos, adeoque non sine malignitate, tandem tamen feliciter superatos. His mensibus *rheumatismos & arthritides vagas* notavimus frequentes, methodo autem nostra superius tradita mox profligatas. Mensis *Julius* fuit æstuosissimus, noctes præter morem calidæ, sine ullis fere pluviis: die 16. cœlum opacis & atris nubibus de subito exasperatum, effudit imbrem largissimum cum tonitrubus, in vicina cum grandinibus insolitis, maximu *Rustensium vinearum* damno. Sub ingressum solis in leonem, nisi quandoque grati spirassent etesiæ, calores vix fuissent tolerabiles; tandem ultima hujus, prægressis noctu crebris tonitrubus nec non fulguribus, gratiosa ac tepida superveniens pluvia cum amœnissimis & subfrigidis ventis ingentissimum auræ calorem contemperavit, terram refocillavit, & omnia, recreavit. In *Augusto* terra per totum mensis cursum fervido solis calore fovebatur, subinde tamen nocturno tempore tepidis pluviis animabatur, inde jam sub initium hujus mensis maturas habuimus uvas. *Ægidii dies* mira & exoptata illuxit serenitate, & serenavit totum mensem exceptis 17. 18. diebus, qui fuernnt frigidi, ventosi, pluviosi. Per *Octobrem* totum eadem gratiosa serenitas, siccitas & æstus amœnus duravit, cum nebulis matutinis, solis splendore discussis, exceptis 6. 7. & 8. diebus; qui sparserunt pluvias. Hinc vinum crevit generosissimum. Secunda *Novembris* primam demum notavimus pruinam, & continuarunt amœnissima, calida illa tempora, præter ætatis anni morem, toto mense, nisi quod 14. 15. intervenerint pluviæ, & 24. nives ceciderint ingentes, sequenti tamen die liquefactæ. Eadem cœli tempestas continua, serena nempe, calida, aliquando nebulosa fuit usque ad 17. diem *Decemb.* 18. vero, 19. pluviosa, nec non nivosa; die 20. ingruit gelu, quod post biduum remisit, reliquis diebus pluviæ, nebulæ, venti ac calores alternarunt, quæ tempestas, prædominante calore circa Natalitia, *pyrorum flores & turiones sambucinos* elicuit. Mensibus æstivis omnis generis *febres*, quæ *continuas* mentitæ sunt, nobisque ab initio imposuerunt. Invaserunt hæ cum horripilatione vix sensibili, insequente calore, ultra 30. horas durante, cum vehementi siti, capitis dolore, vigiliis, vomitibus, præcordiorum angustia, anxietatibus, virium prostratione, linguæ ac faucium squalore, ita ut *febrem continuam* fore metuerim; adhibita tamen *Venæ sectione* in brachio, & repetita in pede, exhibitoque uno vel altero *sudorifero*, remisit calor, & tertio aut quarto die ut plurimum in *intermittentem tertianam duplicem* terminavit; ast inter apyrexiam & paroxysmum brevissimum fuit intervallum, imo, saltem aliquot interjectis horis, nova *febris*, sine ullo frigore, accessio, & quasi composita ex *tertiana & quotidiana*, altera autem *levior* typum *quotidianæ* referens. Ante paroxysmum dedi *antifebrilia ex salibus*, *arcan. dupl. cort. chin. lap. cancr. &c.* in caloribus vero diuturnis, ob metum latentis malignitatis, nec non ingentem debilitatem, *blanda diaphoretica*, *utpote lap. bez. orient. pulv. analept. M. C. C. philosoph. magist. perlar. conf. alkerm. &c.* aliquando, in primis ubi *capitis dolores* fuerunt intensi, loco *antifebrilium* præscripsi *spirit. sudorif.* ℈j. *cum spirit. anod.* ℈ß. & quidem laudabili successu: non enim tantum dolores remiserunt, sed & paroxysmi febriles brevi cessarunt, & ut plurimum soluti sunt spatio 15. aut 21. dierum. Febres *tertianæ* circa hæc tempora fuerunt frequentes, sed adeo mites, ut post quintum aut sextum paroxysmum, adhibito *Laxativo*, nec non *antifebrilibus salibus* recesserint. Febribus *continuis* corripiebantur permulti, sed sine gravioribus symptomatibus, & absolverunt jam die 15. suum cursum feliciter; hinc omnes servati, qui non incuria neglecti, sed methodo ordina-

dina-

dinaria tractati fuerunt. Mense *Julio*, *Augusto*, *Septembri*, *diarrhœæ*, *dysenteriæ* ex radiorum solatium, æstu invaserunt quamplurimos, sine ætatis discrimine cum maximis torminibus, tenesmo, dejectionibus copiosissimis, purulentis, cruentis. Principum curæ sumpsimus a *rhabarb. tost. myrobal. citrin.* aliquando ab *Aqua laxativa*, in primis si ventriculus cruditatibus labefactatus aut gravatas fuit, acrimoniam humorum temperavimus *absorbentibus*, *v. gr. coralliis rubris*, *terr. sigill. fl. ferr. crystall. mont. &c.* continuas dejectiones, & dolores correximus *clysteriis ex decoct. hord.* aut *oryz. capit. vervec. vitell.* sæpe injectis, nec non *adstringentibus*, *incrassantibus*, *demulcentibus* sæpius exhibitis, v. gr. *pulv. dysent.* Cr. *terr. catechu &c. mithridat. theriac. cœl. laudan. de trib.* imo fateri debeo, etiamsi singulis 5. aut 6. horis medicamenta *adstringentia* exhibuerim, me tamen sine *opiatis* nihil profecisse, adeoque *Laudanum de trib.* in accisa (refracta) dosi aliis additum & sæpe repetitum hic optimam tulisse opem. In quibusdam observavi neque hæc quicquam profuisse, quin potius infirmos aliquando evomuisse biliosa, indicio, ventriculum una cum primis viis, cruditatibus acribus, biliosis, adeoque causa morbifica adhuc esse repletum, iis bis dedi *rad. Ipecacuanh.* & quidem pro dosi ℈ij. inde frequentiores habuerunt vomitus, pauciores dejectiones, quo facto, reliquum curæ *adstringentibus*, *incrassantibus*, *anodynis*, v. gr. sequenti *pulvere* aliquoties exhibito, & singulis 6. horis repetito, ℞. *crystall. mont. corall. rubr. præp. terr. japon. ana gr. viij. theriac. cœl. gr. iij. iv. laudan. de trib. gr.* ß. *aliquando gr. j. M.* feliciter peractum fuit. Tres personas notavi, quæ, absumptis jam roscidis & balsamicis lymphæ particulis, spiculis autem acribus, adeoque doloribus, auctis tandem, supervenientibus dejectionibus atris, cadaverosum odorem spirantibus, indolentibus, artuum refrigerationibus, mente ac sensu privatæ *gangræna & sphacelo intestinorum* obierunt. In alia matrona 5. diebus ante mortem præcessit *singultus*, omnem *castorinorum & opiatorum* efficaciam eludens, inflammationum & convulsionum internarum, nec non mortis imminentis prænuncius. Mense *Octobri* in scenam prodierunt morbi vitio *renum & vesicæ* orti. Sic in Perillustri quodam Domino, septuagenario, alias robusto, notavi *Ischuriam*, sive totalem urinæ suppressionem, ex *calculo renum* tubulos obstruente, natam. Adfuerunt maximi dolores circa lumbos, vomitus frequentes, angustiæ & anxietates præcordiorum, obstinata alvi obstructio, nullus vesicæ tumor, nullus in pube dolor, nulla perinæi gravitas, nulli calores, imo pulsus naturali fere similis. Cathetere flexili sæpe immisso ne gutta urinæ extrahi, aut *calculus* in vesica latens deprehendi potuit. Adhibuimus sæpissime *clysteres emollientes*, *balnea aquæ dulcis una cum herb. petrosel. malv. parietar. chamomill. melilot. verbasc. stram. aven. &c.* unguenta pro inunctione lumborum, ex *unguent. rosac. ol. scorp. Matth. succ. citr. præp. &c.* Interne fere quotidie dedi *decoctum ex spec. dialth. Fern. & aperitiv. For. cum fol. senn. mechoacann.* quibus magnam serosorum humorum, alias ad renes tendentium, copiam per alvum eduximus, ne guttam vero urinæ elicere potuimus. Potus ordinarius constabat ex *spec. dialth. Fern. & aperit. For. cum ras.* C. C. *sem. anis.* Ex *diureticis*, *lithontripticis*, *pellentibus*, sumpsit *tinct. sal. tartar. spir. salis dulc. balf. sulphuris terebinth. succinat. sal. genist. ononid. fabar. spir. salis coagul. tartar. Vitriolat.* aliaque, imo pro exigentia symptomatum utpore vigiliarum, dolorum, etiam *laudan. de trib.* in refracta dosi, alvoque libera existente; pro corroboratione virum *confortantia*. Sic tandem septima morbi die robore naturæ moti sunt *calculi* ex renibus in ureteres, cum vehementi, lancinante, pungente dolore; ex his brevi delapsi in vesicam urinariam: patente jam exitu parum urinæ, non quidem sine dolore, emisit, mox una cum tribus lapillis, magnitudine fabarum, urinam subcruentam, sine dubio ex laceratis vasculis a calculorum asperitate, excrevit, & post subnigram, tandem, & quidem abunde, pallidam, copiosa materia viscida, sabulosa refertam. Dolores statim post excretionem urinæ evanuerunt omnes, remanente solum lassitudine ulcerosa sensuumque torpore, donec vires suas deperditas recollegit, atque ex integro convaluit. In aliis eodem tempore observavi summum *urinæ ardorem*, ubi quidem fere nullus urinæ fuit defectus, maximus tamen dolor, & in urethra ignea quasi rosio. In aliis *Stranguriam* animadverti, ubi continuus fuit ad mingendum stimulus, nihil tamen, nisi una vel altera gutta effluxit. His omnibus feliciter medebamur *decocto aperit. For. dialth. Fern. cum fol. senn. cly-*

ster-

steriis, nec non *topicis*, *balneis*, aliisque superius allegatis. Inter morbos illius temporis etiam occurrit *Passio Iliaca*. Hac corripiebatur quidam Vir Juvenis, *hernia scrotali* jam ab aliquo tempore laborans, alvi nempe contumacissima obstructione, vomitibus frequentissimis, doloribus circa umbilicum summis, instituta autem repositione, nec non adhibitis crebrioribus *enematibus*, *aquis laxativis*, *cataplasmatibus ex decoctis emollientibus*, alvus stimulata sui officii memor copiose excrementa reddidit, evanuerunt dolores, nec non Vomitus, imo jam periculum evasisse ab omnibus judicatus fuit. Sed ecce, diebus aliquot elapsis, nescio quo errore commisso, in eundem morbum recidens, accendenti febre, vomitibus stercoreis, obstinata alvi constipatione, sudore frigido in extremis, doloribus atrocissimis, delirio, singultu, virium languore, & ultima die dejectionibus spontaneis, septima recidivæ die, remediis prioribus nunc nihil proficientibus, extinctus est. Jam addam, quæ de *immodico hemorrhoidum fluxu* notavi. Fuit Vir quinquagenarius, artis pharmaceuticæ peritissimus, ex familia, cujus indigenis masculis hic affectus quasi proprius, ortus. Is jam in ætate sua juvenili fluxum hunc sanguineum expertus est, qui si statis & definitis temporibus, singulis nempe mensibus, moderate rediit, sanitati quam maxime profuit; si vero ex voto non successit, statim toti corpori languorem induxit, intestinis tormina, gravitatem circa os sacrum, calores febriles quasi continuos, biliosas capitis destuxiones, oculorum inflammationes &c. conciliavit. In ætate virili sanguis non amplius moderate ad uncias, sicuti ante, & menstruatim, nescio qua sanguinis acrimonia aut viarum laxitate, non periodice, sed singulis fere septimanis, ad libras manavit cum notabili virium dejectione, faciei colore ad viriditatem inclinante, gravitate in coxis, in cruribus magna debilitate, ut vix incedere potuerit. Sisti cito hic fluxus non debuit; sanguis enim statim regurgitavit ad pectus, & *anxietates præcordiorum*, *respirationem difficilem*, *palpitationes cordis* induxit. Cum vero immodicus hic fluxus latentem hactenus *cacochymiam*, nec non acredinem & salsedinem sanguinis insignem prodiderit, imo aut *hydros*, aut *phthisis*, aut *apoplexia* exinde metuenda, & vires jam labantes medelam urserint, suasi omnino in brachio *Venæ sectionem*, *roborantia & temperantia*, *acidula*, bilem acrem, lentam, rosivam corrigentia, & per epicrasin educentia, v. gr. *Tinct. rosar. corall. mart. aperit. c. succ. oxalid. M. Tinct. seri lact. caprin. cum tamarind. & rhabarb. fact. pulv. hepat. sal. cichor. grana granatorum acidorum succulenta*, quæ masticavit ejusque succum deglutivit, *pulv. cachect. Qu. lup. cancr. crud. smaragd. præp. corall. mag. perlar.* emulsiones *ex sem. frig. cum decoct. hord. & julep. rosac. fact. nitrosa* ipsa, *compos. Sperniol.* Cr. quibus ebullitionem in sanguine nimiam compescuimus; fluxum vero immodicum *blandis adstringentibus* cohibuimus, v. gr. *Tinct. mart. adstring. lap. hæmatit. ess. trav. mat. sir. de ros. siccis*, *myrtill. trochisc. de spond. carab. croc. mart. adstring. dent. eq. mar. s. hippopotam. succo urticæ express. & depur. infusa millefol. sanguisorbæ*, *vino rubro ex infus. carn. cotoneorum*, aliisque in primis topicis, v. gr. *unguento Comitissæ*, quo inungi debuerunt hæmorrhoides, & dorsum, aut aliis fomentis, linimentis & fotibus ex *succ. plantag. burs. pastor. verbasc. sangu. dracon. thur. terr. sigill. rad. bistort. tormentill. &c. it. vernice*, in qua intinctus fuit pannus lineus & *cum ol. rosat.* admotus *Polygonum*, utpote singulare & decantatum euporiston, sub axillis frequenter gestavit. Observari autem diligenter debuit, ne alvus plus solito adstricta fuerit. Hac igitur methodo symptomaticas excretiones temperavimus, atque Pharmacopæum nostrum ad multos annos conservavimus; donec tandem mœrore animi confectus, & viribus jam exhaustus placidissime obiit. Mense *Decembri* luctuosa *epilepsiæ* notavi phænomena. Puer octennis noctu hora XII. in aream mictum exiens spectrum ibi perspicit, horrore ac terrore plenus summo cum angore & clamore in hypocaustum & lectum veluti furiatus rediit. Vix sese ad quietem componens tentabatur horrore, sudore frigido, affectibus convulsivis. Mane accersitus deprehendi inordinatam ac involuntariam membrorum concussionem, modo cessantem, modo redeuntem. Affectus hic indies invaluit, & secutæ sunt brevi gravissimæ convulsiones nervosi generis, genarum labrorumque terribiles spasmi, adfuit continuus digitorum, velut aliquid comprehendentium, lusus, contumacissima alvi adstrictio, nulla spuma circa os, oculi manserunt aperti & irretorti, respiratio libera, oris autem distorsio enormi, largo risu mox superveniente; dentes valde coie-

runt

runt, ut pro infundendis cibis liquidis & medicamentis, instrumento aperiri debuerint, articulata vox periit, & nil, nisi clamor remansit, mentis operatio defecit, nec sensu nec memoria alicujus rei extitit, sedere, stare, ambulare nequivit, & quando mater ipsum elevare voluit, mox instar globi sese incurvavit, mox in alios incredibiles flexus instar arcus sese præcipitavit; nec paroxysmus inducias concessit, sed duos menses indesinenter fere diu noctuque continuavit. Terrorem morbum hunc convulsivum produxisse, extra omne dubium est, licet non excluderem *vermes*, quorum aliquot ante & in morbo excrevit. In hoc tumultu morbique vehementia pro demulcendis partibus convulsis, vellicatis ac distortis, *antepileptica specifica* sæpissime exhibita, v. gr. *pulv. epilept. M. spec. cephal. Mich. mag. cran. hum. ungul. alc. præp. unicorn. mar. cinnab. nat. castor. aqua epilept. Lang. hirund. c. castor. &c.* nullum præstiterunt emolumentum. Vomitoria cum Laxantibus mixta, v. gr. Recipe: *Aquæ laxant.* ℥ij. *syr. Emet. A. S.* ℥ß. *M.* pro una vice, quæ pro educendis humoribus biliosis, cum acido confermentatis, fixis, binis vicibus exhibui, observavi hic felicissime profuisse. Jam optimo cum successu reiteravi specifica, v. gr. Recip. *Specif. cephal. M. gr. vij. pulv. epilept.* ℈ß. *castor. gr. vij. ungul. alc. præp. aut unicorn. mar. gr. v. M.* eaque quotidie bis aut in forma pulveris, aut potionis, additis aquis appropriatis & syrupis, præscripsi, quibus aliquando granum ß. aut ad summum gr. j. *laudan. de tribus* addidi. *Enemata* multum profuerunt. Atque sic post duorum mensium tædia expugnatus fuit morbus, ut jam puer sui compos stare, ambulare, sedere, cibum ac potum capessere, articulate loqui potuerit. Subsecuto mense *Majo*, ne in posterum recidivaret, misi illum ad *Thermas Badavino-Austriacas*, ex quibus redux immunis jam ab hoc execrando morbo vivit, & quod mirandum, sine ulla mentis aut memoriæ labe. Hoc mense duos notavi *Apoplecticos*. Unus octogenarius ex ordine senatorio, prævia vertigine, lassitudine membrorum, de subito *apoplexia* correptus cum sensus ac motus abolitione, pulsu magno, in debilem tandem & frequentem mutato, omnibus incassum adhibitis, secunda morbi die placidissime obiit. Alter fuit Reverendissimus hujus loci Plebanus, 56. annorum, atque habitus corporis obesioris. Hic, dum nocte Natalitii Domini hora secunda matutina sacris peragendis intentus, præ verecundia, justo diutius retinuisset urinam, ab altari reversus de tremore, vertigine, anxietatibus conquestus est, mox domum vectus & in lectum delatus ex regurgitatione seri urinosi ad superiora *Apoplexia* fortissima cum stertore, spuma ante os, tactus, spatio semiquadrantis, adeoque eadem hora, qua sanus fuit, repente interiit.

Constitutio Epidemica Semproniensis Anni 1707.

JAnus bifrons eadem serena fronte, qua veterem annum denis serenissimis diebus clausit, auspicatus est novum totidem serenis, calidis, siccis diebus, unde statim x. die ingruerunt frigora, mox subsecutæ sunt nives copiosæ, quæ congelatæ ad festum Purificationis usque jacuerunt durabiles. Secundus *Februarii* dies totus fuit turbidus, & regula rusticorum hoc anno verissima: Sole nempe micante, die purificante, nix aut frigus erit majus, quam ante. Eo ipso enim die remisit frigus, nives liquatæ omnes, ingruerunt pluviæ, nebulæ, quæ ultra septimanam instituerunt, densissimæ, fœtidæ, corporibus nostris valde infestæ; die 17. 18. rigidos habuimus ventos, boreos, qui siccarunt terram. Jam ad aliquot dies frigoris vis soluta sed die 24. Festo Matthæi intensior facta in medium *Martii* continuavit; adeoque *Februarius* fere totus siccus fuit; Bacchanalia amœnissima, serena, calida, dies Cinerum valde frigidus, ventosus; medio *Martii* ceciderunt nives, mox secutæ sunt pluviæ. Æquinoctiale tempus notabatur valde turbidum, pluviosum, nivosum, lutosum, imo ad finem mensis usque tumultuaria tempestas, mox ventis, mox nivibus, aut pluviis, molesta, raro serena; adeoque *Martius* valde humidus atque ingratus. *Aprilis* incepit cum nivibus, pluviis, mox insecuta sunt frigora, quæ tempestas tumultuaria x. continuavit diebus imo totus mensis magis fuit frigidus, ventosus, quam calidus. Ipso quoque *Majo* cœlum, si paucos amœnos dies exceperis, ut plurimum atris inhorruit nubibus, & dies turbido aëre frigidisque ac frequentibus pluviis reddidit minus vernales, minus majales, rigidi præter morem extiterunt. Mense *Junio* longe amœnior ac placidior aura comparuit. Medardi die valde serenus sine ullis pluviis, & rediit nunc calor intensissimus,

mus, imo, quod ex tot aëris vicissitudinibus & cœli inclementia, superioribus mensibus prægressa, nullus præsumpsisset, multo minus credidisset, jam ante diem Viti copiose uvas in flore deprehendimus; die XVI. supervenerunt pluviæ gratiosissimæ, fructiferæ, mox æstus increvit, & fere tribus septimanis indesinenter, nulla intercedente pluvia, continuavit, cujus ardore terra valde exiccata dehiscere, homines autem ob largiores sudorum effusiones defatigari debuerunt. Febres *continuæ* modo cum, modo sine exanthematibus, modo benignæ, modo malignæ, prouti apud nos quotannis observantur epidemicæ, ita & hoc semestri fuerunt frequentes, in quam plurimis malignitatis expertes, & methodo ordinaria, superioribus annis jam tradita, tractatæ, plerumque die XV. in alio nono, in uno septimo, prægressa eodem die hœmorrhagia critica, ex voto solutæ. Alios invasit cum maxima malignitate. Sic honesta quædam fœmina, quadragenaria, ex eadem *febre* die morbi demum XI. incepit delirare, quod alias pro pessimo & fatali signo habeo XV. recesserunt calores, sed quinque diebus & noctibus insomnibus continuis transactis, valde deliria ab assumpto *pulvere epilept. M. mag. marg. perlar. pulver. analept. castor.* nec non grano uno *laudani de tribus*, somno quidem jucundissimo quievit, sed expergefacta in gravissimas incidit convulsiones, cum continuo tendinum insultu variisque labiorum spasmis; tandem XVIII. die, adhibitis frequentioribus *antipilepticis*, *confortantibus*, nec non *enematibus*, alleviata præter omnium spem convaluit. Et sicuti serotina deliria latentem produnt malignitatem, si non exitium ipsum, ita præmatura funestum semper præsagiunt exitum. Observavi hoc iisdem mensibus in filiolo sex, in juvene XVII. in Viro L. annorum, qui omnes ex *febre maligna* tertia die inciderunt in continua deliria, sexta convulsi mortui sunt. Alia fœmina melancholica, & simul gravida, cujus maritus cum quatuor prolibus simul & semel mense *Martio* in uno cubiculo, epidemiali hoc morbo decubuerunt, (qui tamen convaluerunt omnes,) eadem *febre maligna* detenta cum *uvulæ ac tonsillarum inflammatione* summa octava recentem enixa est puerum, inde valde debilitata nona delirare incepit, & ex caloribus, viribus exhaustis, emaciato corpore, vigiliis continuis, credebatur certo certius peritura. Sed ea fuit fortitudine, ut *sudoriferis*, *confortantibus*, *Epilepticis*, rite tractata calores illos intensos ultra XXX. dies sustinuerit, & periculum evaserit, remanente aliquali mentis labe. Mense *Januario* singularis contigit casus. Puella XV. annorum ob leves errores commissos matris castigationem verita sibi ipsi mortem consciscere voluit, sumptisque aliquot granis *mercurii sublimati* incidit de subito in continuos *vomitus*, *alvi fluxus* cum gravissimis intestinorum torminibus, siti magna, linguæ ac faucium ariditate; sed causa horum symptomatum mox patefacta, accersitus exhibui *theriacalia*, in primis *cryst. mont.* ℨß. *cum ol. amygd. dulc. it. juscula pinguia*, & loco potus ordinarii *lac bubulum* suasi; his acidum venenosum absorptum, acrimonia obtusa, & puella ab interitu vindicata fuit. Venena enim mineralia sola corrosivitate agunt, ex qua, si non statim ab initio idoneis medicamentis succurratur, *necrosis*, & ex hac sanguinis & seri destructio. Hoc videre licuit in fœmina mediæ ætatis, nutrice, cui ab alia *arsenicum citrinum* malitiose in jusculo propinatum fuit, intra paucas horas extincta. Hæc cardialgia lypothymiis, intensissimis torminibus, vomitibus, alvi dejectionibus cum irritatione acerrima valde agitata; post mortem exhibuit stomachum & intestina partim *gangrænata*, partim *sphacelata*, erosa, sanguinem nigerrimum. Eodem tempore vir quadragenario major, sanguineus, diu noctuque per triduum somno profundo, *lethargo* vix absimili, quasi sepultus jacuit, sine ulla alteratione febrili, aut pulsus mutatione, quarta, *Potione Laxativa mannata* sumpta, expergefactus, sibi optime præsens, atque ad interrogata apposite respondens, de *prostratione virium*, & sequenti die in brachio dextro de *tumore*, aliquali *rubore*, sed *dolore* summo valde conquestus, sexta obortis *caloribus* & supervenientibus *deliriis*, atque omnibus incassum adhibitis, *suffocatus* obiit. Hac hyeme *articulorum dolores* sine inflammatione, sine tumoribus, valde grassati sunt, ubi *laxativa*, *aperientia*, *præcipitantia*, *decoct.* nempe *aperitivum cum fol. senn. S. S. rhabarb. mann. tartar. lap. cancr. præp. sal. acetosell. cichor. diagryd. sulphurat. tp. pulver. hepat. flor. nitr. tartar. Vitriolat. &c.* sæpius adhibita omne absolverunt punctum, & intra quadragesimam medicam morbi vehementiam infregerunt. In honesta quadam fœmina iisdem *doloribus* detenta, sed *alvi fluxu* simul laborante, se-

septima die morbum notavi jam solutum. Præstat igitur in his affectibus *alvum* habere magis *laxam*, quam adstrictam. Mense *Februario* in ablactatis & lactentibus copiosas observavi *febres catarrhales*, quæ invaserunt tenellos cum tussi vehementi, caloribus continuis, ariditate faucium, facie floridiori & rubente, siti, sternutationibus, respiratione frequentiori, in aliquibus inter respirandum cum stertore & sonitu, utplurimum cum *dentitione*. Profuerunt hic *enemata* sæpe adhibita, *expellentia temperatiora*, aciditatem lymphæ corrigentia, cum *pectoralibus* mixta, v. gr. *pulv. alexit. epilept. spec. diatr. antihect. Pot. lap. C. C. philoph. syr. pectorales*, inunctiones ex *ungu. pectoral. rubr. potab. cum ol. irin. anis. dest. &c.* ratione simul habita virium. Atque hac methodo omnes ante nonum diem feliciter ad sanitatem perducti sunt; *convulsionibus* autem *epilepticis* simul tentati perierunt fere omnes. Vernale tempus *phthisicis* & *hecticis* valde grave, quamplurimis funestum fuit. Sic inter alios officialis, nec dum tricenarius, ex castris sub finem *Nov.* præteriti anni redux, & jam ab aliquo tempore *hectica pulmonari* laborans de tussi vehemente, gravitate pectoris, copiosa materiæ purulentæ expuitione valde conquestus est. Affectum hunc curatius examinans ex rorida partium nutriendarum substantia jam fere consumpta, ex calore non amplius latente, sed jam manifesto, ex pulsu frequentiori & celere, in primis post pastum, ex urina oleaginosa, ac difficili respiratione ad motum quamvis atque aëris alterationes, ex frequentiori tussi quandoque sicca, quandoque cum sputo purulento, quam utplurimum, sumptis cibis, secuta est vomitio, *secundum hecticæ febris gradum* jam imminere, atque humorem nutritium in gelatinosam magis substantiam conversum quasi deliquari; sive pulpas carnium hinc inde in corpore manifeste quasi depasci, quæ *species febris Marasmodes* dicitur, judicare debui. Externe pariter & interne adhiberi curavi remedia, quæ alias huic affectui habentur appropriata, *expectorantia*, *abstersiva*, *analeptica*, *refrigerantia*, *traumatica*, *obtundentia*, v. gr. *pulver. anonym. spec. diatr. lac. sulph. pulv. Haly. lap. cancr. spec. de gemm. frig. pulver. analept. antihect. Pot. spec. pro decoct. flor. & fruct. spec. pectoral.* (quibus quandoque beneficio alvi non succedente, addi *mannam electam*) *Syr. de jujub. flor. papaver. loch. san. & expert. de pulmon. vulp. conserv. rosar. bellid. tussilag.* emulsiones ex *seminibus cum decocto hordei*, *julepo rosaceo & nitro perlato* paratas, *gelatinas ex herbis pectoralibus &c. lac caprillum cum saccharo* mane potum, aliaque; externe *unguent. rubr. potab. pectoral. cum ol. irin.* nec non *emplastra pectoralia* usitata & *cataplasmata*. Cura hæc hyemalis videbatur succedere ex voto, rediit appetitus, redierunt vires, remiserunt calores, non nisi post pastum revertentes. Ast induciæ solum ad breve tempus fuerunt, nulla pax: Insinuavit enim se malum, nobis id minus opinantibus, increverunt calores, sæpe velut paroxysmos febrium æmulantes; supervenerunt sudores nocturni, vel matutini colliquativi, virium prostrationes, respiratio anhelosa, indicio manifesto, miasmata pulmonum ulcerativa in massam sanguineam copiose delata ibique confermentata, ignem peregrinum internum non solum hactenus fovisse, imo erosione ad glottidem producta, vocem raucam conciliasse, verum etiam alimentarium ac roridum lymphæ nectar acrimonia sua volatili, aut fermento suo putrido penitus inquinasse & destruxisse, ut jam corpus marasmo incurabili consumptum, pedes vero tumidi, & cutis vix ossibus hærens, tanquam funeri suo propemodum superfuerit, donec tandem lenta morte tabescens mense *Majo* placidissime obiisset. *Hecticam ex scorbuto calido* natam observavi in juvene XVII. annorum. Is alias melancholicus, vitæ sedentariæ amans, sæpe sensit tumorem in sinistro hypochondrio, aliquando febriles alterationes, brevi transeuntes, palpitationes cordis, frequentes phlegmatis moleste salsi e tonsillis aliisque oris glandulis rejecti, in primis matutino tempore, excreationes. Facies fuit lurida, pallens, subtumida, maculis copiosis, lividis, granulatis referta, quasi pulvere pyrio afflata, indicio certissimo, liquores vitales a salibus acido biliosis, acribus, valde jam esse deturpatos, unde particulis sulphureis rarefactis facillime *febris lenta*, *hectica*, sese insinuare potuit. Calor fuit primo occursu mitis, paulo post acer & mordax, qui semper circa vesperum sub schemate *febrilis paroxysmi* rediit, sed in inflammatorios calores terminavit; observabatur jam urina oleaginosa, respiratio difficilis, sitis magna, appetitus prostratus, emaciatus corporis habitus, continua pulmonum oppressio, virium languor, decubitus in dextrum latus valde molestus, tussis cum

cum ſputo purulento, ſpiſſo, fœtido, corpus ſudore tota nocte quaſi diffluxit cum pulſu frequenti & maraſmo, atque contabeſcens torpidus fuit, moroſus, profundis cogitationibus defixus vix ad interrogata reſpondit, neque claram, ſed non niſi ſubmiſſam & raucam vocem edere potuit, quod vitio pulmonum ſanie repletorum, qui aëris copiam, quo vox formatur, imminuunt, natum. Hoc tamen quo notandum quoties alvus fuit concitatior, & ad *diarrhœam* proclivior, toties alleviationem ſymptomatum ſenſit patiens. Acceſſit tandem facies Hippocratica, nares ſcilicet acutæ, oculi concavi, tempora collapſa, genæ exeſæ, malæ protuberantes ſcapulæ, claviculæ, coſtæ prominentes, artus cum reliquis muſculoſis partibus excarnes, verbo: oſſa tegit macies, non juvat ora cibus, & fuit ſceleto ſimilis, Adhibuimus ex ſpecioſiſſimo medicaminum *thoraicorum & ſcorbuticorum* apparatu ſatis mature remedia, v. gr. *pulveres pectorales* ſuperius, notatos, *cum pulver. hepat. rad. ari*, *tartar. vitriolat. &c.* remixtos, linctus, gelatinas, emulſiones, electuaria, infuſa decocta ex *ſpec. prodecoct. pictoral. flor. & fruct.* nec non *herb. fumar. beccabung. trifol. fibrim. cichor. acetoſ. hepat. nob. flor. bellid.* aliiſque cum *ſero lactis*, aliquando cum *aqua* ad formam potus Theæ parata; imo menſe *Majo*, cum animadvertiſſem, hecticos calores aliquantum deferbuiſſe, *lac caprillum recens* cum modico *ſacchari*, a quo tamen ob acidum vel ſalſum ventriculi fermentum, anxietates præcordiorum, hypochondriorum tenſiones, adauctam inde febrim, mox abſtinere debuit. Nil vero magis profuit in *ſudoribus nocturnis*, quam *unguent. reſumptiv. in frigid. Gal. cum ſaccharo ſaturni* paratum. Aſt vehementia & diuturnitas morbi eluſit opem & operam omnem; donec tandem medicamentorum pertæſus, accedente extrema virium proſtratione, fati neceſſitatem longiori vita dignus, magno cum parentum luctu perſolviſſet. Eodem tempore Franciſcanus XXX. annorum laboravit *phthiſi vera*, ſive conſumptione partium corporis muſculoſarum a colliquatione & pulmonum vitio orta, quæ fuit cum compreſſione pectoris, difficili reſpirio, ſed fere ſine febre; huic præmiſſis *pectoralibus* in primis *antihectico Pot.* aliquando cum *pilulis de cynogloſſa* remixtis, exhibitiſque ſubinde *laxantibus mannatis*, decoctis quoque aut juſculis ex *herbis pectoralibus*, *reſolventibus*, *expectorantibus &c. lactis caprilli* uſus optime ceſſit. Acrimonia enim humorum ſalina inde fuit temperata, ſerum dilutum, corpus humectatum, & ad nutritionem diſpoſitum. In aliquibus obſervavi *febrem hecticam ex Quartana*, ut plurimum autem ex *febribus continuis* male judicatis ſubortam. Harum enim fermentatio & calor p. n. continuatus lymphæ rorem abſumpſit, inde virium habituſque corporis concidentia; acredo vero, quæ alias, per vices acceſſit, & tumultus edidit fermentatione continuata, aucta & quaſi domeſtica facta *febrem hecticam Maraſmoden* in uno & altero induxit lethalem. In pueris & puellis III. IV. V. VI. annorum, notavi eodem tempore apud nos alias valde frequentem *Tabis ſpeciem*, quæ fuit cum *abdominis tenſione* & intumeſcentia, calore intrinſecus aucto, pulſu circa veſperum celeriore, inquietudine nocturna, carne flaccida, totius corporis extenuatione, etiam in iis, qui avidiſſime comederunt, ita quidem, ut carne jam abſumpta, oſſa omnia prominuerint, ſola cute contecta. Faciei color fuit pallidus, ſubniger & lividus, nulla fere adfuit tuſſis, nullum ſputum, reſpiratio libera, indicio evidentiſſimo, hos ſine pulmonum corruptione, marcore confectos, cauſam autem fuiſſe quærendam in *meſenterii*, ductuum nempe lacteorum, *glandularum* obſtructione, nec non humorum corruptorum in abdomine abundantia; utut non negem, *lumbricos* tunc ſimul in inteſtinis naſci potuiſſe, qui quandoque in conſpectum venerunt. Unde non mirum, cum univerſi ſanguinis ſyſtema ſale acri-acido jam ſcaturierit, corpora debito alimento privata, in tantam incidiſſe maciem. Huic malo quampluríma oppoſuimus remedia, in primis *aperientia*, *martialia*, v. gr. *croc. mart. aperit. cum ſalibus*, *arcan. dupl. nitroſa pulv. hepat. ſal. C. B. tartar. vitriol. antihect. Pot. lap. cancr. rad. ari &c.* aliquando *anthelmintica*, *v. gr. aqua contra verm. cum ſyr. flor. perſic.* aliaque *Topica*, *unguent. contra verm. deoppilat. ol. cappar. tamariſc. colocynth. ſpirit. ſal. ammon. &c.* ſed irrito conatu, omnia, donec tandem lenta tabe conſumpti ſupremam diem clauſiſſent. *Octimeſtres* aliquot *partus* his menſibus habuimus, quos tamen omnes ſpatio V. VI. vel VII. dierum mortuos obſervavimus. *Jul.* incepit cum caloribus, quos tamen quandoque contemperarunt pluviæ.lenioreſque venti, has die X. habuimus copioſas, quas ſequentibus XIV. die-

bus calores exceperunt intensissimi, die XXI. XXII. XXIII. tonitrua horrenda cum fulguribus, quandoque cum, quandoque sine imbribus a die XXV. ad finem usque variæ aëris vicissitudines, mox diversi ventorum tumultus, mox frigora, mox pluviæ, rarissime solis splendor. Integer *August.* si sex aut septem dies amœnos per intervalla calidos, exceperis, pluviis, & ventis præter ætatis anni indolem, valde rigidus fuit. Pluviæ continuarunt ipso *Ægidii die*, sequenti autem, discussis jam nubibus nebulosis, cœlum serenatum gratiora nobis promisit tempora, & secuti sunt XIV. fere dies calidi, sereni, noctes tepidæ, vini culturæ exoptatæ. Medio *Septemb.* rursus varias subiit mutationes tempestas, maximæ exortæ nebulæ, solis demum meridiani splendore dissipatæ, sed brevi in pluvias fere continuas, aut de die, aut de nocte, in primis *æquinoctiali die* abeuntes, quæ cœli inclementia ventosa ac pluviosa in *Octob.* usque duravit, unde botri nec dum bene maturi aut digesti justo citius ob excessivum humidum computruerunt, & deciderunt copiose in terram. Quinta *Octobris* spem fecit haud exiguam serenorum temporum, sed octava valde pluit, a qua ad ultimam lunæ quadram, i. e. XVIII. grato solis splendore corpora nostra incaluerunt, quo ipso ingruerunt pluviæ, XIX. gelu XX. nives, quorum casus die XXII. cum procellosis aëris agitationibus ac frigore ingens fuit, earum tamen præceps solutio. Jam imminuerunt *vindemiæ*, & vinum, quod collectum fuit ante pluvias aut nives, in *Jul.* usque, salibus hæterogeneis a mucilagine terrestri & sulphurea quasi ligatis, & in fermentationis negotio sufficienti impeditis, permansit turbidum, mucilaginosum, sed sine fœtore; post pluvias autem contraxit fœtorem putridum, quem retinuit usque ad depurationem, quæ tandem post annum subsecuta est cum grato colore & sapore. Circa finem *Octobr.* autumnalis amœnitas nobis iterum affulsit, quæ toto fere *Novemb.* qui siccus extitit, continuavit. *Decemb.* varius & inconstans fuit, mox frigidus, mox nebulosus, mox pluviosus, unde nives, quæ die S. Andreæ ceciderunt, brevi tabuerunt. Hoc semestri frequentes habuimus *febres Tertianas*, quæ ut plurimum sine prævio horrore, potius cum corporis gravitate, præcordiorum angustia, vomitibus, siti, capitis dolore, vigiliis, in primis caloribus intensis inceperunt, & primis IV. diebus *continuarum*, quam *intermittentium* gentium redoluerunt, donec tandem ad perfectam apyrexiam devenerunt. Initium curæ a *Venæ sectione* sumpsi, atque præscripsi *præcipitantia*, *antifebrilia ex lap. cancr. sal. absinth. C. C. B. centaur. min. arcan. dupl. antim. diaph.* tandem die intermissionis *Laxativum*; quibus feliciter sexto, aut ad summum septimo paroxysmo sublatæ fuerunt. Nec defuerunt *quotidianæ*, *quartanæ*, facili tamen negotio levatæ. Eodem tempore viguerunt *febres continuæ*, acutæ, quæ sub initium videbantur benignæ, tertio tamen & quarto die latentem suam prodiderunt malignitatem; calores enim hactenus vix considerandi, jam intensiores facti, immanes produxerunt cephalalgias, vehementissimas virium prostrationes, deliria, vigilias, sitim, linguam scabram, fissam, tendinum contractiones, motus convulsivos varios ac inordinatos, quos una cum tremore labiorum in chirurgi hujatis facie observavi frequentes, non tamen, quod mirandum, lethales. R. P. Franciscanis lues hæc fuit popularis, eosque fere omnes hic existentes invasit. Illi enim mustum mendicatum & collectum emissi vini novo turbido ac musto se obruerunt, ac corpus prava victus ratione ad *cacochymiam* disposuerunt. Jam reduces cibis luridis esurialibus, pro more & exigentia temporis, stomachum onerarunt, indeque has *febres continuas* sibi conciliarunt. *Venæ sectiones* sub initium administratæ optime profuerunt, *diaphoretica expellentia*, v. g. *antim. diaph. mithrid. diascord. Franc. spec. de hyacinth.* C. C. cum *confortantibus & antepilepticis* mixtæ omne tulerunt punctum, morbumque hunc præcipitem, qui ex symptomatibus gravidissimis judicabatur pernicialis, ubique septima die nulla interveniente notabili crisi, represserunt, atque omnes, (fuerunt illorum undecim,) ex hoc morbo convaluerunt. Fœminas notavi aliquas ætatis provectioris, non gravidas, *fluxu mensium immodico* laborantes, qui ut plurimum, in primis in plethoricis, ad XIV. dies duravit, & intra octiduum rediit cum languore, lassitudine totius corporis, facie pallida, quasi exsangui, inappetentia, siti, caloribus, dolore capitis, lumborum, hypochondriorum inflationibus, lipothymiis. Causa immodici hujus fluxus eadem omnino, quæ mensium ordinate fluentium; & sicuti in hoc sanguis turgescens venulas, interiorem vaginæ superficiem adeuntes divellit, ac per harum ex-

extremitates ruptas nomine menstruorum nigricans lente promanat, donec subsideat aliquantum, ac imminuatur ejus turgescentia, de quo legi meretur *Bohnius œconom. animal. progymnas.* 16. *pag.* 254. ita in immodico fluxu eadem vasorum vaginalium oscula rupta, necdum occlusa, sed magis hiantia continuo quasi fundunt sanguinem, modo grumosum, modo serosum, pro habitudine sanguinis & seri hic aut in quantitate, aut qualitate, & motu peccantis atque exitum affectantis. Laxior enim & mollior vaginæ compages admittendis & emittendis sanguinis menstrui ordinarii æque, ac extraordinarii, copiis magis accomodatur, quam solidior ac durior uteri substantia. Cum vero affectus, hic, si negligitur, ut plurimum *cachexiam hydropem*, *atrophiam* minari soleat, maturavi curam, atque in plethoricis quantitatem sanguinis, indeque natam ferocientem turgescentiam deplevi *Venæ sectione in brachio* feliciter instituta, excedentem ebullitionem & fermentationem ab humoribus biliosis, acribus, salinis volatilibus, sanguini inductam *uterinis leniter incrassantibus & adstringentibus*, v. gr. *corall. rubr. lap. hæmat. trochisc. de carab. de spod. pulv. Heurn. croc. mart. adstring. terr. sigill.* imo *terreis* omnis generis, *Tinct. antiphthis. Gr. corall. succ. urticæ &c.* in malo contumaciori & refractario cum his *adstringentibus sigentia*, *i. e. laudanum de tribus* accisa dosi maritavi. In *hypochondriacis*, *scorbuticis*, ob sanguinis impetus ex obstructione viscerum, in primis mesenterii, non spontaneus fuit, sed qua data porta, ruens coactus, ab *Adstringentium* usu *præcordiorum anxietates*, *capitis dolores*, aliaque symptomata hysterica notavi. Hic omnino locum invenerunt *Laxantia*, sed lenissima, extra paroxysmum propinata, v. gr. *decoct. fol. senn. tamarind.* & quod specificum fuit, *rhabarb.* ipsum in substantia deglutitum. Profuerunt quoque, licet per accidens, cum *confortantibus* mixta, v. g. *Tinct. tartar. corall. compos. sperniol. Cr.* aliasque *martiali temperata*, acorem simul abscorbentia. Pro meliori tandem viscerum & vasorum firmitudine, nec non fibrarum ac pororum coarctatione, optimo cum successu ablegavi illas ad thermas *Badavino-Austriacas*, ex quibus reduces ordinarium, & naturæ convenientem menstruum fluxum expertæ sunt. In Perillustri quadam matrona notavi *Tumorem exiguum in pudendis*, qui tamen non extra pudoris sinum propendebat, sed, mensibus non fluentibus, quotidie crescebat & intumescebat valde, mensibus autem fluentibus, qui sæpe intempestivo, aliquando immoderato & continuato ad aliquot septimanas fluxu urgebant, detumescebat. Adnatus fuit *uteri orificio*, cujus substantiam cum vagina & pudendis absque hoc spongiosa, rugosa & glandulosa est, in qua varii generis humores stagnare & subsistere possunt, inde tumoris incrementum & decrementum. Tentavimus *injectiones cum aqua calcis vivæ*, *decocta lignorum* aliaque, irrito tamen conatu, suasi tandem *incisionem*, quam reformidarunt *Chirurgis Viennenses*, atque potius naturæ hoc opus committi, quam crudele & anceps sectionis remedium experiri decreverunt. Ejusmodi tumorem utero extrinsecus adnatum, tres libras ponderantem, in virgine XXIV. annorum felicissime secuit *Chirurgus Halberstadiensis*, cujus mentionem facit *Frider. Hoffmannus in annotat. super Poterii opera, cent. III. capit.* 47. *pag. m.* 332. & ipse *Poterius eodem loco*, nec non *Blancardus in Collect. Medic. centur.* 3. *observ.* 51. *pag.* 421. Sarcoma autem totam uteri vaginam occupans forasque propendens, atque interno ejus orificio adnatum observavit *Kerkringius Specileg. Anatom. Observ.* 53. *pag.* 114. ex uteri orificio interiori varias excrescentias membranaceo-carnosas propendentes *Ruyschius*, *Centur. Obser. Anatom. chirurg.* 6. *pag.* 13. nec non *Bartholinus Centur.* I. *hist.* 94. *pag.* 139. *Centur. II. hist.* 6. *pag.* 161. *Centur. II. hist.* 58. *pag.* 248. *Segerus in M. A. C. decen. I. ann.* 2. *pag.* 199. aliique. Laboravit simul *fluore albo*, effluxitque fere indesinenter e pudendis materia purulenta, fœtida, sed sine dolore, indicio certissimo, serum seu lympham hic sola peccare copia, deponique in glandulis per uterum illiusque vaginam disseminatis, quæ nimium laxantur, ductus autem excretorii inde valde dilatantur, & sphincteruli, quibus hi ductus claudi recludique solent, a peccantium humorum, qui in vasis sunt fluxiles, jam extra vasa latescentes & ichorescentes, mucosi, copia magis vel minus resolvuntur. Pro depletione seri excrementitii & viscosi, cum sit plethorica, ordinavi *Venæ sectionem in brachio*, *fonticulos*, *laxantia ex manna*, *rhabarb. fol. senn. diuretica*, *terebinthinata* nempe & *succinata*, *mag. lap. cancr. decoctum dauci*, *aperitivum Fort &c.* non omissis quandoque *martialibus & tartareis*. Serum corrigere, ejusque qualitatem

cum

cum sanguine contemperare, nec non uterum glandulasque flaccidas roborare voluimus *infuso ror. mar. cum vino*, *pulv. absorbente Vvedel. pulv. ex ebor. unicorn. fossil. off. sep. corall. osteocoll. test. ovorum calcinatis*, *perlis*, *alum. plum. sacchar. saturn. tinctur. corall. essent. lign.* in primis *elix. Propriet. rhabarbarino* mane ad 49. guttas, vesperi vero sequenti pulvere: Recipe *magist. osteocoll. carniol.* aa. ℈iss. *corall. rubr. præpar. margar. præpar. mastic. gumm. arab. off. sep. unicorn. foss. ebor.* aa. *gr.* XV. *ol. lig. sassafr. gutij*. *M.* & dividatur in v. dos. it. Recipe *rad. chin. sarsæparill.* a. ℥j. *passul. min.* ℥j. *mastich.* ℨij. *alum. plumos.* ℨj. *sem. anis.* ℨj. *concis. D. ad nodul. Spec. Sackel zumVvasser. sieden*, pro potu ordinario: nec omisimus *Topica*, inunctiones, suffitus ex *salvia*, *mastiche*, *succino*, *thure*, imo nil intentatum reliquimus, eradicare tamen penitus affectum hunc contumacem non potuimus. Cum autem ex longa praxi constet, *fluorem* hunc *album* quandoque, in primis valde obesis, prout nostra fuit, & jam a lunari tributo fere absoluta, nec adeo enervata, in quibus humores turgent, si non est immodicus, proficuum esse, & pro *fonticulo* microcosmi habendum, qui impedit, ne corpus in majorem excrescat molem, abstinendum jam a medicamentorum usu, & curam ad *thermas majales* differendam duxi. *Hypochondriaci* variis, & gravibus symptomatibus his temporibus tentati sunt; in quibusdam *ventris inferioris viscera*, in aliis *præcordia*, in aliis *cerebri confinia* maxime affici videbantur. Ex multis unicum saltem *hypochondriaci* enarrabo exemplum, in quo syndrome gravissimorum symptomatum apparuit. Vir, ætatis mediæ, temperamenti cholerici, habitus corporis tenerioris, ipso *æquinoctii autumnalis die* incidit in *ventriculi dolorem*, quem presso pede secuti sunt æstus vagi, atrocissimi capitis dolores, cordis palpitationes, anxietates præcordiales, dolor & constrictio in pectore, sive gulæ strangulatio, quæ *suffocationem* minabatur, præcordiis enim constrictis, non solum respiratio difficilis, & ad motum quemvis laboriosa fuit, sed & non raro supervenerunt animi deliquia, ex quibus laboribus & angustiis sudor erupit frigidus; in partibus extremis notabantur spasmi & stupores cum formicationis sensu & tremore undulante, in somno pavores, terrificis insomniis interturbati, continua intestinorum murmura, in ore sapor biliosus, alvus ut plurimum obstructa. Observavi autem ex symptomatum horum confluxu suffocationes has hypochondriacas plerumque fuisse *spasmos* & contractiones partium nervosarum, ortasque a ventosa & humorosa hypochondriorum sentina. Sæpe ex mœstitia nimia, atque diutius continuatata, nec non excessiva lætitia, in has incidit ægritudines. In paroxysmo, præmissis *clysteribus*, eximie profuerunt, & omnibus palmam præripuerunt *castorina* cum *anodynis* mixta, v. gr. *pulv. castor. gr. viij. epilept. M.* ℈ß. *specif. cephal. g. v. laudan. de trib. g. j. M.* it. *mist. simpl. cum ess. castor. anodyna* maritata. Extra paroxysmum in eam maxime incubuimus curam, ut humores viscidos, acidos, obstructionum authores, attenuaremus. Multi in hoc passu multa laudant, atque pro specificis venditant. Nos in tanto medicamentorum apparatu in *martialibus & blandis laxativis*, v. gr. Rec. *Vitriol. mart. g. j. diagryd. sulphurat. g. iij. pulv. hepat. g. vij. ol. carminat. M. gut. j.* M. pro j. vice, indubitatam semper medelam invenimus, imo hoc pulvere exhibito imminentem sæpe paroxysmum declinavimus, levi enim eguit purgante, quantum vel infans vj. septimanarum vel minor adhuc ferre posset, sed singulo mense bis eundem *pulverem* in usum vocare debuit, inde alvus octies soluta, & molestissimus affectus sublatus fuit. Non minori voto successerunt *acidulæ Raitschenses*, quarum usu maximam alleviationem sensit. Jam addam, quæ in Viro ecclesiastica dignitate conspicuo de *Anaudia* notavi. Is LIV. annorum, plethoricus, atque alias *hypochondriaco affectui* obnoxius, jam mense *Julio balbutie linguæ* laborare cœpit; non enim tantum in concionibus, sed etiam prælectionibus precum publicarum, quin & in communi conversatione quasdam syllabas & voces inter pronunciandum absorpsit, vel quasi suppressit, ut vix intelligi potuerit, & sumpsit hic affectus sensim atque sensim sua incrementa, donec sub finem *Septembris* mane derepente incidit in *Anaudiam*, sive *impedimentum sermonis*, ut articulate nec duo verba proferre quiverit, cum *stupore digitorum manus dextræ*. memoria factorum & gestorum, imo reminiscentia reflexiva læsa, neque enim scribendo mentem suam exprimere potuit. Linguam quaquaversum movit, volutavit, exporrexit, sæpissime comedit. Graviora metuens *Venæ sectionem in brachio* ordinavi

sine

sine mora, nec non medicamenta *nervina*, *cephalica*, v. gr. *spec. diamesch. dulc. diambr. contr. apoplex. spec. ceph. M. extr. castor. sal. volatil. succin.* C. C. *spir. sal. ammon.* cum *aqua lil. conv. ess. ambr. lign. aloes*, *sal. volatile oleosum*, aliaque. Linguam in primis frenulum, inungi jussi linimento ex *conf. anacardina*, *alkerm. compl. ol. rut. lavend. cinnam. extr. castor.* His frequenter adhibitis adhuc eodem die sese recollegit, atque intelligentibus loqui cœpit, redeunte simul memoria. Sensus motusque linguæ usus semper perstitit integer, loquelam nunquam amisit, quin potius sermonem exteriorem per motum linguæ exprimere, ob aërem tamen minus sufficienter inter fluctuantes gutturis sinus impulsum & reflexum, non satis intelligibiliter proferre potuit; natum hoc utique vitio *laryngis*, nervorumque sexti paris, qui sunt vocales. Sermo enim impeditus fuit a resolutis aut relaxatis nimium musculornm angustæ laryngis rimæ constringendæ aut angustandæ dicatorum, ligamentis, quorum fibræ sine dubio a sero nimis copiose, vel per arterias, vel per vasa lymphatica ex toto corpore plethorico affluente, flaccidæ redditæ rimulam haud sufficienter pro allisione & extrusione violenta aëris angustare ac disponere valuerunt. Accessit & aliud malum valde suspectum, *faucium constrictio*, suffocationem, sive strangulationem metiens. Hæc aliquoties, sed derepente venit, ipsiusque fauces quasi laqueo constrinxit, liberamque respirationem inhibuit, brevi tamen remisit. Putabant vitium hærere in *pulmonibus*, aut *abscessum* inibi latitare, sed falso; potius a particulis acidis & austeris hypochondriacis, mediantibus nervis recurrentibus, musculos faucium in spasmos cogendo, viam idcirco aëri percludentibus, ne a musculis respirationi intervientibus præ angustia loci facta ex & impelli queat, deducendum. Cum vero vidisset, se quidem voces & verba, nondum tamen expedite, neque semper integro sensu & phrasi proferre posse, ursit ulteriorem curam, quam ob anni ætatem, *autumno præcipiti*, ipsi denegavi, eamque ad incrementa dierum differre volui. Moræ igitur pertæsus incidit in aliquem, qui perfectam mali curam etiam hoc tempore promisit; deditque inter alia *Vomitorium*, ipso solstitio hyberno imminente, quo id assecutus est, ut quidem magnam humorum saburram, fictitium nempe, aut potius, *imaginarium pectoris apostema* Vomitu rejecerit, inde alleviationem ad biduum senserit, paulo post tamen in majorem debilitatem, mentis vacillationem ac torporem, propensionem in somnum loquelam difficiliorem inciderit. Nec his acquiescere voluit, sed ordinavit *fumisuctionem nicotianæ*, ipsi alias insuetam, nervis infestam imo *nervinis morbis exitiosam*; experientia enim constat, *Apoplexiam* inter *nicotianæ* usum sæpe invasisse, teste *Deckero exercit. Pract. p. m. 89.* & *Riccardo Carr*, *epist. Med. 2. p. 21.* Inde valde obliviosus factus, & sub *initium Februarii* sequentis anni gravissima *apoplexia* tactus, subito interiit.

Constitutio Epidemica Sempronienfis. Anni 1708.

CRedidisses hac *hyeme* denuo permutata fuisse tempora, atque adesse æstatem etiam in frigidissimis alias mensibus. *Januarius* quippe nullum fovit gelu, nullas nives, fuit ut plurimum pluviosus, nebulosus, humidus, nubilus, calidus. *Februarius* quasi totus calidus, amœnus, utplurimum serenus, quandoque pluviosus, ventosus, & circa finem cum modico frigore & nive, quæ tamen altera die evanuit, unde jam medio mense observavimus diversos flores. Huic ad *æquinoctium* fere usque plane similis *Martius*, amœnus nempe, calidus, qui in copia flores, elicuit. Circa *æquinoctium* die XVIII. XIX. XX. suborti sunt venti valde frigidi, rigidi, qui congelarunt terram, sed sub finem mensis aura iterum comparuit turbida, pluviosa. *Aprilis* præter morem illuxit serenus, calidus, plane æstivus, raro pluviosus, siccior magis. *Majus* variabilis, ad medium usque frigidus, pluviosus, a medio ad finem calidus, amœnus: II. autem, III. & IV. fuerunt pruinæ, quæ hinc in vineis damna fecerunt. Totus *Junius* pluviosus, *Medardus* quoque & *Joh. Baptista* effuderunt pluvias, imo nulla dies hujus mensis fuit sine pluviis. Toto *Januario* præter *otalgiam* in Viro, *mictum cruentum* in filiolo quodam post partum, *pleuritidem cum diarrhœa*, nullos fere vidi morbos. *Variolis* tamen laborantes habui, quorum unus erat. VI. annorum, qui eruptis prius tertia morbi die una cum *variolis petechiis purpureis*, quarta die antea correptus *hæmorrhagia narium* mortuus est. Mense *Februario* observavi *Apoplexias fortissimas*, uti quoque *febres continuas* VII. die

die solutas. Hoc mense fœmina quædam enixa est *fœtum mortuum secundinæ* remanserunt, altera die mortua. *Martio* filiolum quendam Russtensem *clausura ani* laborantem habui sub cura, de quo *Sculteti Armamentarium* videri potest: succurri etiam fœminæ *otalgia* laboranti *mist. simpl.* mixta cum *ess. castor.* De *doloribus capitis*, *Vertigine*, *diarrhœis* cum maximis caloribus, *febribus tertianis continuis*, *variolis* tunc temporis grassantibus nil adducam. *Aprili*, *Majo Junio* continuarunt *variolæ*, quas tamen modo in filiolo quodam prægressa est *epilepsia*, modo in puella die III. IV. V. secuta est *hæmorrhagia narium*, jam in alia die XII. *herpes miliaris*. Quædam *variolæ* confluebant, quibusdam jungebatur sub initium *diarrhœa*, quibusdam *erisepsia*. *Febres continuæ catarrhales*, *diarrhœæ* quoque his temporibus in conspectum prodibant. Mense tamen *Junio Variolæ* epidemice grassantes maxime erant malignæ. Sic eas observavi in aliis cum *maculis purpureis*, in alio cum *vibicibus*, in alio suborti sunt XII. die *furunculi* instar *anthracum*, in aliis *tumores* & *parotides* instar *bubonum*, aliis *palatum*, *gingivæ*, fauces fuerunt *exesæ*: alios consumpsit *calor hecticus*, inflammatorius, & fuerunt hæ variolæ funestæ die X. XXIII. XXVII. Sic malum, sive venenum variolosum in Gratioso parvulo Ebergeny fuit insanabile, adeoque plus docta valuit arte. Incepit morbus cum *horrore*, quem ingentes exceperunt *calores*, quandoque *deliria sitis magna*, *pulsus celer*, *languores* totius corporis tertia die eruperunt *variolæ*, quarta *maculæ petechiales coloris purpurei*, guttarum instar copiose per cutem dispersæ, inde variolarum excretio retardata fuit quæ tandem omnes coierunt in *unam*, totamque faciem *crusta*, sanie fœtidissima referta, contexerunt. Undecima die supervenit *diarrhœa*, brevi tamen consopita, die XII. aliæ effloruerunt *vesicæ*, *aqua limpida flava*, quandoque *sanguine remixto*, plenæ, quæ ordinarias contexerunt *variolas*, magnitudine *ovi columbini*, imo *ovi gallinacei*. *Sie haben ausgesehen wie die ordinairen Zangen-Blateern, so durch ein* Vesicatorium *aufgezogen werden*, *oder als wenn man sie in heisz-siedend Wasser verbrennt hätte*, & steterunt per biduum: die XIV. notavimus in dorso lateris dextri *tumorem*, qui nullo modo maturari potuit, sed resolatus tandem collum occupavit, omnemque maturationem respuit; imo sese resolvit, interea *calores* continuarunt intensi, accessit *tussis* cum expuitione *materiæ purulentæ*, quandoque *sanguinis*, *fœtor oris* fuit cadaverosus: indicio certissimo, pulmones variolis refertos, valde esse inflammatos, exulceratos, utplurimum consumptos, si non *sphacelatos* XXIII. demum die pauperculus viribus jam exhaustus obiit. Post mortem observata tota *facies* & *abdomen nigerrimum*, ex quo colligendum non solum totam massam sanguineam, verum etiam omnia viscera corrosivo hoc veneno varioloso fuisse infecta, tandem *sphacelata*. *Julius* magis pluviosus fuit, quam serenus. *Augusti* initium æque pluviosum, quinta inceperunt calores, qui toto mense continuarunt. *Ægidiis dies* sine pluviis, & per totum *Septembrem* mira aëris siccitas, calores præfervidi, intensissimi, etiam nocturno tempore, qui durarunt usque *æquinoctium*, mane rus cecidit, & supervenerunt nebulæ fructiferæ. Flavit ut plurimum hoc tempore auster, bonum alias constantis tempestatis signum. *October* ultra medium serenissimus, pulcherrimus, calidus, d. XIV. XV. noctes frigidæ, inde in aliquibus promontoriis botri congelati, superveniente tamen solis splendore statim regalati; d. XXVII. ante festum Simonis & Judæ ingentes ceciderunt nives, dies festivus, nempe XXVII. valde serenus, sed frigidus borealis, XXX. nec non XXXI. iterum ninxit, sed tertia nix absumpsit priores, ut jam sine damno vindemias nostras uberiores præter expectationem, colligere potuerimus, neque nocuerunt nives, potius conservarunt botros a frigore, vinum autem, quod crevit in abundantia, fuit generosissimum, suavissimum, dulce. In *Novembri* aëris temperies longe benignior, & quidem calidior affulsit, *Decembri* aëre mutato ceciderunt d. VII. VIII. X. nives copiosæ, profundæ, mox secuta frigora, & circa finem denuo nives. Mense *Julio* continuarunt *Variolæ malignæ*, neminem tamen, qui X. annum excessit, hoc tempore invaserunt. Accedebant semper cum *somno*, ita ut nocte dieque dormiverint III. aut IV. diebus. *Augusto* nulli fere morbi visebantur præter *diarrhœas* & *dysenterias*. Circa finem ob continuas aëris siccitates, calores præfervidos, Sirio insigniter urente, inceperunt *febres erraticæ*, quæ nullum typum servarunt, invaserunt cum aliquali *frigore*, insequente *calore*, aliquando ultra XX. aliquando ultra 40. horas durante, post apyrexiam aliquot saltim interjectis horis novus paroxys-

xysmus accessit, cum *capitis dolore*, *siti*, *linguæ & faucium squalore virium debilitate*, ita ut *febrem continuam* fore judicasses; donec tandem transactis aliquot paroxysmis in *tertianam ordinariam* degeneravit, quod utplurimum circa septimum diem contigit. Adhibui *V. S. diaphoretica*, *præcipitantia*, quamprimum vero notavi *tertianas*, aut *tertianas duplices*, exhibui statim *chinnata cum arcan. dupl.* optimo cum successu. *Septembri* continuarunt *febres tertianæ*, sexto paroxysmo solutæ, ubi optime profuerunt *chinnata &c.* De his febribus erraticis vid. M. N. C. *Dec. III. ann. VI. p. m.* 177. *app. nec non H. M. V. p.* 300. Inter alia notavi, *animi effectus* quid possint. Officialis quidam incidit in ejusmodi *febres*, præcessit horror, secuti sunt calores, qui in IV. durarunt diem continui cum anxietatibus præcordiorum, aut pectoris compressione, ut sæpe in lecto erectus sedere debuerit, cum capitis dolore, siti, deliriis &c. Adhibita *Venæ sectione in brachio & pede* quinta die remisit calor, qui tandem undecima intermisit, ut jam extra periculum judicatus fuerit. Quid fit, accepto tristi & ingrato nuncio derepente incidit in *somnum profundum*, & quasi in exstasin, ut exinde expergefieri non potuerit, tandem applicatis *clysteriis*, nec non *Vesicatoriis* intra XV. horas ad se rediit, omnium rerum inscius, vix loqui valens præ nimiis debilitatibus, ast eodem die relabitur in priorem *somnum profundum* sicque elapsis vix XII. horis, accedentibus *convulsionibus*, *sine febre comatosus* fatis cessit. Pari ratione nobilis matrona, quinquagenaria, temperamenti sero-biliosi habitus carnosioris, in sterili matrimonio semper existens, tributum tamen lunare suum accurate, sed largissime persolvens, *hypochondriacis* nec non *hystericis passionibus* valde obnoxia, jam a longo tempore valetudinaria, incidit sub finem *mensis Septembris* in *febrem continuæ subsimilem*, quæ rite tractata degeneravit in *tertianam exquisitam* septimo paroxysmo judicatam. Reliquit autem post se *summam virium prostrationem*, *annorexiam*, *capitis gravitatem*, *anxietates*, *cachexiam* ipsam. Urina, quam hactenus reddidit, fuit turbida, cum sedimento copiosissimo, mucoso, coloris rosei, non tamen fœtens. Materiam hanc hypochondriacam, quam natura, optima morborum medicatrix, per ductus urinarios excretam voluit, jam motam, promovimus *digestivis*, *aperientibus*, v. gr. *pulp. hepat. tartar. vitriolat. arcan. dupl. sal. cich. lap. cancr. tinct. sal. tartar.* tandem *decoct. aperit. For. cum fol. senn. & manna* acuto. Quinquies inde dejecit, relicta tamen aliquali, sed torminosa in intestinis *hypercatharsi* ad biduum; qua sedata melius sese habuit, atque *ordinarius mensium fluxus* institit. Octiduo post, i. e. quarta *Februarii* observavi pulsum alteratum, justo celeriorem, sexta vesperi *affectum soporosum*, propensionem nempe gravem, & invincibilem in somnum, reipsa dormivit, & excitata oculos aperuit, ad interrogata paucis, sed apposite respondit, de nullis doloribus conquesta, mox relapsa in somnum; si adstantes devotas ac pias cantilenas canere inceperunt, ipsa simul expergefacta statim cecinit, neque ante cantare destitit, quam inchoatam absolvit stropham, adeoque semper sibi fuit præsens, omnes cognovit, nunquam sensibus neque internis, neque externis, neque motu destituta, sed valde debilitata, & ad actiones more solito obeundas languida, respiratio fuit integra. Calor febrilis notabatur p. n. lentus acris & mordax, qui vespertino tamen & nocturno tempore intensior, pulsus celer, mollis, facies pallida, subtumida, quasi *leucophlegmatica*, oculi ultimis diebus quasi turbidi, lacrymabundi. Opposui huic *Comati soporoso* varia v. gr. *castorina*, *cinnabarina*, *jovialia*, *sal. volatilia*, *succin. C. C.* cum pulveribus *epilepticis & confortantibus* remixta, nec non *Vesicatorium* nuchæ applicatum, sed sine operatione, imo irrito successu omnia, donec tandem somnus hic p. n. septima die corpus fratri suo morti tradidit. Paulo post mortem e naribus copiose stillavit *ichor serosus*. Verissima igitur manet *observatio Vvedelii opiologiæ* inserta, *p. m.* 46. fatetur, se nunquam vidisse *affectum soporosum* vere talem, ubi non adfuisset *calor p. n.* simul quod & ipse aliquoties jam in praxi observavi. Eodem mense *Illustrissima Comitissa* gratiosam enixa est filiam, quæ *lac sugere ex papilla non potuit*, sed id per nares summa cum molestia & anxietate reddere debuit. Examinatis faucibus, *columella & tonsillæ cum postica parte palati* abfuerunt, unde lac, quod deglutire non potuit, per nares resultavit. Non diu superstes fuit, tertio enim a nativitate die, accedentibus *motibus convulsivis* fatis cessit. In causas inquisituri, quare natura in formando corpore a recta formatione & scopo deflexit harumque partium

rium deficientium oblita fuit, sciant, *Illustrissimam matrem libenter & quidem attente ac considerate sæpe in distractos canum & felium rictus ludendo inspexisse*, adeoque horum structuram fortiter sibi impressisse. Interim *Vvedelianum porisma*, uvulam nempe ad deglutitionem eximie facere, manet verissimum. Parallela aliquo modo hisce exempla, si cui volupe fuerit legere, adeat *Observationes Vvedelii recensitas in M. A. N. C.* legat *Dec. II. Observ. 5. anno 5. M. A. N. C. p. 12.* nec non *Salmuth. observ. med. 6. cent. 3. pag.* 115. ubi similes reperiuntur casus. *Febres erraticæ* adhucdum *Octobri* continuarunt calores autem non adeo fuere intensi, interim observavi *hemitritæos*, ubi *febris una die bis venit, & altera semel*. Vice Colonellus quidam ex *febre colica biliosa* cum *vomitu* correptus incidit in *deliria*, ex his in *convulsiones epilepticas*, qui tamen evasit. Sic alius quidam Vir laboravit *febre continua* cum *maximis debilitatibus, capitis dolore*, corrosione & *torminibus ventris*, sexta supervenit *fluxus alvi*, septima *icterus*, qui occupavit totum habitum corporis, cum *dejectionibus albis, urina saturatiori, nigricante, oleaginosa, proclivitate in somnum*, & solvit calores. At initio dedi *diaphoretica* cum *confortantibus* mixta, caloribus vero jam abactis *spec. diacurcum. cum pulv. rhabarb. tartar. vitriolat. sal. cichor. trochisc. de eupator. &c. Novembri* inceperunt grassari *morbilli* ut plurimum *benigni*. *Tusses ferinæ* atque *catarrhi* frequentissimi. Mense *Decembri* continuarunt adhuc *morbilli*, qui tamen sub finem anni maximam induerunt *malignitatem*, fuerunt valde *parvi cum maximis catarrhis, fuerint &c.* Quidam correptus ex *febre maligna cum diarrhœa, vomitibus, singultu continuo*, tandem adhibitis *V. S. stypticis, castorinis*, nec non *opiatis*, quæ pro dosi *ad gr.* i*ß*. præscripsi, nona die convaluit præter omnium expectationem.

Constitutio Epidemica Sempronienfis anni 1709.

JAnuarius incepit cum frigore, quod a die v. ad XII. valde exasperatum, imo post hominum memoriam acerbissimum fuit, remisit tamen ad aliquot dies, d. XVIII. vero iterum intendebatur, verbo, nives ceciderunt supra nives, gelu supra gelu, & continuavit per totum mensem. Mense *Februario* continuarunt frigora, imo III. & IV. ceciderunt nives copiosissimæ cum horrendo gelu & ventis, ut homo in plateis vix ire potuerit, quam tempestatem nemo unquam observavit, adeoque vera fuit rusticorum observatio; Sole micante, die purificante, nix major erit, quam ante. Sol enim hoc die splendebat. Post *novilunium* remisit gelu, sed rediit die XVIII. XIX. ingens cum nivibus, quod continuavit: die XXV. & XXVI. longe majores ceciderunt nives cum omni tempestatum insolitarum, frigorum & ventorum genere, quæ præcluserunt ubique vias, arbores frigoribus obnoxias decusserunt cunctas. Duravit hoc in *Martium* usque. Continuavit enim & hoc mense gelu una cum nivibus, quæ copiose ceciderunt, *ad æquinoctium* usque, adeoque *hyems hujus anni fuit summa*, tempestas sævissima, *nivis altitudo maxima*, cujus nulla hominum ante nos recordatur memoria. Jam mitescente hyeme jucundiora & calidiora affulserunt tempora. *Aprilis* enim fuit valde amœnus, serenus, calidus. *Majus* tamen erat frigidus, pluviosus, XVII. die nixit. *Junio* denuo calida, sicca tempestas observabatur, Mense *Januario* continuarunt adhuc *morbilli cum tussibus vehementissimis, catarrhi; febres continuæ* septima die solutæ, quæ tamen levissima occasione redierunt. Hoc mense in *puella octenni* observavi *menses ordinarios*. *Februario* grassabantur *petechiæ, febres continuæ*, & matrona quædam mortua est *comate somnolento* septima morbi die. *Martio* visebantur *morbilli, herpes miliaris ex puerperio*. *Catarrhi* fuerunt frequentissimi, & apud infantes *cum febre continua*. *Febres continuæ, petechiales* adultos quoque invadebant, quæ posteriores per totum *Aprilem* observabantur. Mense *Majo* morbi præter *catarrhos, febres intermittentes* fere nullis. Virgo tamen quædam nobilis hoc mense *sphacelo ex colica biliosa* duarum dierum fuit mortua. Erat hæc ipsa virgo XXXII. annorum, atrabilaria, quæ d. IX. *Maii* derepente vesperi incidit in sævissimos, & *acutissimos ventris dolores*, qui *dextra magis parte* cruciarunt, atque modo sursum, modo deorsum iverunt, in primis vero *regionem umbilici usque ad scrobiculum cordis* occuparunt, tanta sævitie, ut existimaverit se veru ignito perfodi, urserunt *vomitus, anxietates summæ*, adfuit *omnimoda excrementorum & flatuum retentio*; ordinavimus frequentes *enematum injectiones*, nec non *aquam laxativam*, quam prima vice rejecit, altera vero retinuit, irrito tamen cona-

conatu omnia. Secunda enim die fluxerunt *menses coloris nigerrimi*, accessit paulo post *singultus*, mox *totalis fere* tum *pulsus* tum *caloris extinctio*, salvis sensibus motuque membrorum illæso, quam refrigerationem non percepit, quin potius de intensissimis caloribus internis, quasi candenti ferro intus adusta fuisset, conquesta, manibus glaciei instar rigidissimis subinde loca petiit frigidiora, eademque die, i. e. secunda *Martii* vesperi mentis tamen compos, velociter, sed feliciter humanis rebus erepta est. Succi hic intestinales, in primis biliosi, acres inter plexus nerveos mesentericos, nec non fibras intestinales hærentes, atque in illarum anfractibus conclusi, acrimonia sua tormina & cruciatus excitarunt terribiles, atque in fundum Ventriculi penetrantes Ventriculum ad vomitus & singultum stimularunt, arsenicalem autem naturam mox induentes intestina instar mineralis veneni assumpti corroserunt, dilacerarunt, atque in ea more perforantis terebellæ, aut spinæ infixæ, se infixerunt, inflammationem conciliarunt, & stagnante in capillaribus sanguine, acrimonia sua corrosiva in momento fere intestina sphacelarunt, quasi in ferventissimam aquam immersa fuissent. Similes casus vid. *Joh. Sob. Sophron. Kozack de sale, c. 6. sect. 15. pag. 260. Dominic. Panarolum Observ. Med. 50. Pentecost. 4. p. m. 139. Segerum observ. 82. dec. I. ann. M. A. N. C.* Mense *Junio* morbos nullos observavi, exceptis *febribus tertianis*, nec non casu infelici cujusdem Domini, *febre continua* laborantis, quam die IX. exceperunt *terribiles convulsiones epilepticæ*, inde secuta *deliria &c. Calores* intermiserunt, *deliria* vera remanserunt. Sub initium quartæ septimanæ observavi novos *calores* ex *scorbuto* ortos, cum *maculis scorbuticis purpureis*, *vigiliis continuis*, *deliriis*, nec non *copiosa sanguinis per inferiora* partim grumosi, partim floridi ad tres medias *ejectione*, inde summa virium prostratio, & cum fine quintæ septimanæ mors. *Julius* hujus anni fuit valde ventosus, quandoque præter morem austerus, frigidus, sine pluviis fere. Totus *Augustus* erat valde calidus, exceptis sub finem aliquot diebus, qui fuerunt ventosi, frigidi. Frigus quoque observabatur per totum *Septembrem*, qui ut plurimum pluviosus fuit. Ægidii die usque ad prandium pluebat. In Festo Matthæi circa vesperam habuimus ingentia fulgura, tonitrua, pluvias, sed sine grandinibus. Mense *Julio*, *Augusto*, *Septembri*, *Octobri* *insolitæ* sine ætatis discrimine sævierunt *febres*, peculiarem enim habuerunt naturam, invaserunt cum modico *horrore*, mox *caloribus continuis*, ut etiam peritissimi crediderint, adesse *febres continuas malignas*, *vomitibus*, *alvi fluxu*, *siti*, *doloribus capitis*, *vigiliis*, V. demum die remittente calore degenerarunt in *intermittentes exquisitas*, quæ pro subjectorum temperamentis, sanguinisque ac humorum constitutione modo contumaciores, modo benigniores fuerunt. Paroxysmum imminentem ut plurimum comitabantur frequentes *dejectiones biliosæ*, nec non *Vomitus* terribiles *choleræ* instar. Evomuerunt quippe modo frusta *pituitæ* coagulatæ, viscidæ, modo *bilem flavam*, modo *vermes ἄνω & κάτω* copiosos, diebus intercalaribus cessarunt vomitus, alvique fluxus. Versipellis hæc *febris epidemica* quosdam invasit cum *exanthematibus urticæ puncturis* similibus, quæ calore retrocedente recesserunt, & calore redeunte redierunt. In duabus personis, una XVII. altera XXX. annorum, observavi his *febribus* supervenisse *apoplexias fortissimas lethales*. Raro servarunt stata sua tempora, sed quandoque X. XII. horas præponendo & anticipando virulentiam suam ad 30. aliquot, imo 40. horas exercuerunt, quandoque unus paroxysmus excepit alterum, donec tandem peregrino materiæ miasmate sufficienter dissipato, & extincto, septimo, aut ad summum octavo paroxysmo terminatæ sunt, relictis post se *pustulis & fissuris in lingua*, *inflammatione faucium*, *abscessibus*, semper autem *virium prostratione* summa. *Venæ sectio* etiam in principio adhibita nil profuit, quin potius *febrilis paroxysmus* post ejus administrationem incrementum sumpsit, sanguis autem extractus floridissimus apparuit, & natura magis debilitata fuit. Conduxerunt *blanda diaphoretica*, quæ paroxysmos in ordinem redegerunt, & post tertium paroxysmum *laxantia* die a febre vacuo exhibit, Tandem devenimus ad *antifebrilia*, uti sunt *salia amariuscula*, quæ incidunt, serumque attenuant, v. gr. *sal. absinth. C. B. centaur. min. arcan. dupl.* nec non *alcalica*, *fixa*, *pulveres* nempe *insipidos ac terreos*, quales sunt *lap. cancr. specif. febril. &c.* Omne autem fere punctum absolvit decantatissimus *cort. peruv.* *cum* salibus mixtus, & *evacuato jam corpore*, i. e. ante accessum V. VI. & paroxysmi propi-

natus, septimum vel ad summum octavum paroxysmum subegit, atque hac ratione *febrem* hanc jugulavit. Rimatus causas procatarcticas epidemialis hujus febris, aëris anomaliæ & intemperiei, nec non largiori potui propter calorem externum vix tolerandum eam adscribendam duxi. *Augustus* enim, qui fuit calidissimus, poris nimium apertis corpora sudore copioso manare fecit, inde serum absumptum, aut subtractis partibus tenuioribus biliosæ particulæ auctæ, atque hoc modo acrimonia biliosa, fermentifica, irritativa enata, quæ licet a largiori potu dilui, & serum refundi videretur: Ventriculi tamen intestinorum tonum labefactavit, & ad excernendum ἄνω καὶ κάτω plus justo contenta citavit. Utut non negandum, *febres has epidemicas* ex miasmate, aëris sobole, simul aliquid participasse. Non fuerunt *contagiosæ*, imo si rite tractabantur, nulli funestæ, ex incuria tamen & negligentia, aut medicastrorum præpostera & perversa cura ac imperitia accedente *cachexia & hydrope*, multis exitiosæ. Et hæc ratio est, quod in aliquibus locis Hungariæ ex defectu medicamentorum, aut perversa, aut neglecta cura hæ febres *malignitatem pestiferam* assumpserint, in primis si ex miasmate, aëris sobole, aliquid participarunt. *Febres petechiales*, quæ tamen autumno præcipiti quotannis sunt frequentissimæ, hoc anno vix observavi, & si vidi, fuerunt *benignæ*. *Diarrhææ atque dysenteriæ* eodem tempore frequentes quoque fuerunt. Infantes, quos corripiebant, si superarunt *nonum diem*, evaserunt.

Dn. D. Josephi Lanzoni Constitutio Epidemica Ferrariensis Anni 1729.

O Quam amara est, ac semper erit, apud Ferrarienses memoria anni hujus 1729. cujus calamitatis initium fuit Lunaris cursus Septemb. anni elapsi 1728. Tunc enim austro spirante,

Post largos imbres pluviamque madentem

inceperunt aquæ pertinaciter adeo super terræ faciem effusæ, ut totam telluris superficiem aquis pluvialibus contectam, semina futuræ messis respuentem, inspicere fuerit coactus infelix noster Agricola:

Hinc moderatrix Cynthia noctis

in quavis periodo aqua pluviali scatebat, & usque ad Majales dies cœli claritas non effulsit, sic corruptæ in imis vallibus aquæ fœtentes dabant nebulas, & in illis, non ex illis, pene infinita oriebantur insecta, hinc erucæ, culices, muscæ, & varia ranarum & bufonum genera totam terræ superficiem infecere, quod forte corruptionis aquarum ac aëris signum evidens fuit; sic apud *Plutarchum* legitur, artem medicam pestilentem æstatem ex aranearum frequentia prænunciare; Accessere æstivæ Luces, cum derepente in Vinariis cellis totus Bromii liquor excanduit, qui erat solatium cordis, & in ipso excitata præternaturali fermentatione, mutato colore, sapore, ac motu, ejus omnis compages vitiata comparuit, unde recte caneret *Silius*

Et marcida vina largiuntur.

Hic ego exclamavi cum discipulis meis, o nos infelices, ex vini corruptione humorum discrasiam experiemur; inter vinum & sanguinem enim intercedit mutuo analogia; unde ex illius putrescentia corruptio humorum nostrorum erit timenda; & hic cœpere in hominibus *febres*, primo sub *tertianæ* figura cum vomitibus, ac alvi fluxibus biliosis, aliisque pravis stipatæ symptomatibus; nullis cedebant remediis, a Venæ sectione complicabantur. Et hic bilem continere nequeo; cum enim in meis publicis ac privatis Lectionibus, in meis scriptis, typis datis, docuerim venæ sectionem Panaceam non esse, imo suadente *Celso* anceps esse ac periculosum præsidii tale genus, attamen, velut si esset aqua fluminis, sanguis inutiliter, imo damnose, disperditur, & cum venæ sectio sit magnum remedium, non nisi urgente necessitate in morbis magnis, ac internis inflammationibus, apoplexiis usurpari deberet; Ast in tertiana suasu Doctorum, & speciatim *Joh. Fortis*, *Ramazzini*, *Rolarii &c.* Venæ sectio usurpata duplicat febrem, ut in praxi facienda meis ostendi Tyronibus; ex missione enim sanguinis fomes tertianæ febris, stabulans in primis viis, mutato loco in venas transit, unde ardens facta morbus evadit lethalis; & ut verum candide dicam, nescio in quo libro Doctorum legerint hæc isti nostri Pseudo Medici vel non studentes, vel non legentes, aut non intel-

telligentes, quod pejus est: Ast redeamus in viam; si a cortice Peruviano sistebantur istæ *febres*, post paucos dies in fortiores redibant, imo invaso tota afficiebatur familia.

Cui latebat in corpore pestis,

& brevi temporis intervallo repleta Nosocomia, & nulla pene domus a furore hujus febris exempta; omnia monasteria ægrotabant, & nullus in urbe locus ab hac lue immunis evasit: In multis causa mutato loco *febres* produxit ardentes, unde ad plures, sive ad Alibanthas, migrarunt.

Quot labor & duræ rapuit inclementia Mortis.

Nec audax lues timuit Principis habitaculum, sed sacram illius ædem ingressa ejusdem turbavit venas, & pene totam illius familiam solita febri affecit, atque multos aulicos enecavit,

Perque omnes sævit Mors inopina vias.

Sanctimonialium Septa pene omnia febricitabant, multæ ecclesiæ absque sacerdotibus erant; & sine sacrificio popolus remanebat; præsertim ruri, ubi pessima ista lues totum expandit vexillum. Hic mihi notare liceat plebeios nonnullos, neglectis remediis, *solo usu vini generosi* convaluisse, & ego juste fateri possum me, meosque familiares, hac febre affectos fuisse, & nunquam vini potum reliquisse, & ego in hac febris constitutione recidivans solo usu pul. Chinæ-chinæ, aut Cascarillæ cum vino malvatico ad plures vices assumpto, convalui, cujus pulveris ac vini potioni successit alvi fluxus, ac si assumpsissem Cassiam, vel Mannam.

Accessit Autumnale æquinoctium, quo tempore putarent multi hujus constitutionis finem videre; sed incassum spes ivit, nam post æquinoctiales dies multi denuo ægrotarunt, aliique nondum *febrem* passi, Octobris hujus tyrannidem experti, in febriles insultus incidere: Sic Mater ministrans filiis ægrotavit, sic Dominus servis, sic maritus conjugi, sic familiares invicem sibi effervescentias febriles communicabant, ita ut omnis pene familia ægrotaverit. In nonnullis variabat febris, & præsertim in *recidivis*, unde modo sub forma *hemitritæi*, nunc *rheumaticæ febris*, nunc deliriæ &c. morbus redibat, aliquando absque ullo remedio cessabat, nunc in quartanam transibat, modo in pustulas, ac scabiem commutabatur: in aliquibus apparuerunt vermes, per vomitum & alvum excreti, modo vivi, nunc mortui, quod forte indicium erat summæ corruptionis humorum in primis viis stabulantium, urina in aliquibus turbida reddebatur, at pene jumentorum lotio similis, in aliis albescens, subviridis rufa, sabulosa, ac fœtentissima; unde judicavi concoctiones non fieri in corpore, sub potus corruptione; Liberi enim a *febre* pristinum colorem non recuperabant, vires non redibant, nutritio impediebatur, & excrementa semper biliosa, vel cruda, concoctionis signa non dabant. Bombyces in veris initio catervatim peribant, volucres fugere, pisces solummodo crescebant. Nonnullis apertis corporibus hoc morbo denatis, in ventriculo ac omnibus intestinis inventa est magna Copia humoris viscido-flavo-viridis, una cum aliquibus maculis lividis in ipsis intestinorum tunicis; vesica fellis erat in statu præternaturali, nam liquor felleus pene gypseus erat, mutato sapore, sicuti succus pancreatis austerus apparuit, cætera vero viscera erant sana, & ne minimum quidem a statu naturali recedebant; in aliquibus nonnulli vermes in intestinis reperti sunt, in aliis non.

Communes autem morbos a communibus causis progigni certum est, ut etiam fatetur Cl. *Ramazzinus* communes vero causæ sunt potissimum aër, alimenta mali succi, & aquæ corruptæ, ita in nostra urbe, & agris, hæc fuere morborum hujus constitutionis Causæ, & semina, ex his ergo omnibus, sed promptius ab aëre tanquam e communi fonte; e quo nemo non potare cogitur, morbos quosdam derivari, qui multos eodem tempore afficiant, omnium pariter est consensus. Ad hanc porro nostram *epidemiam* excitandam, in unum convenisse, & aërem vitiatum & prava alimenta ingesta fas est arbitrari; primum quidem locum aëri a sua temperie naturali non solum secundum anni tempora recedenti, sed particulis humanæ naturæ incongruis ad satietatem pleno concedendum dixit Clarissim. *Ramazzinus*; secundum autem locum pravis alimentis & aqueis vitiatis; Quamvis autem de miasmate contagioso aliqua posset esse suspicio, namque in una domo

domo uno infecto, statim alii ejusdem familiæ febricitabant; id tamen potius in communem diathesim ad maturitatem eodem tempore evectam, non secus ac cum Autumno fructus omnes eodem tempore maturescunt, referendum puto potius, quam in effluvium aliquod contagiosum, exiens e corpore primi ægrotantis; Hic autem non pigeat referre *remedia*, quæ, ut sciam, fuere ægris apposita, ut hæc febrilis prava constitutio evinceretur; Primo nonnulli medici in principio leniens pharmacum exhibebant, mox cucurbitulas sacrificatas dorso applicabant, inde pul. Chinæchinæ propinabant, & febris sistebatur saltem per aliquot dies, si vero redibat, iterum China porrigebatur, ita ut aliquis fuerit qui plures libras talis pulveris sumpserit: Alii porro medici sanguinis missionem celebrabant, & febres duplicabantur; multi assumpsere pulverem rad. contrajervæ, corticum aurantiorum, corticum medic. fraxini, decoctum amarum D. *Lemeri*, coriandrum pul. Theriacam *Andromachi*, rad. Carlinæ, alii experti sunt Mithridatii usum frequentem; Diascordion *Fracastorii*, Decoctum centaur. & verbenæ, vinum absynthio correctum, Chinæ corticem actuabant alii addendo modo rhabarbarum, modo cremor. tartar. vel Sal catharticum Angliæ, ad hoc, ut fusi humores corrupti in primis viis facilius per alvum exirent; Ego vero, quod ad me quotiescunque assumo in vino pulverem chinæ febrisugæ, statim alvi fluxum patior, ac si cassiam, vel mannam, susciperem; Ol. nostrum contra pestem, vulgo *del Cartagna*, a multis adhibitum fuit, sicut etiam vomitoria ipsa, & immensus aquarum potus; verum ait *Ramazzinus*, quid opis expectandum in his febribus ab aquæ potu? imo ex ejus usu sanguis pigriore motu per vasa efflueret, ac tandem cachexiæ & hydropes succederent; uti accidit in Juvene a *Ramazzino* memorato; ego certe modico vino sum usus, nec unquam vidi aliquem pravum effectum ab eo: Infinita propemodum curavi corpora in hac constitutione, & juste fateri possum, neminem affectum febri talis constitutionis, a me curatum, mortuum fuisse, præter duas fæminas, unam 65. annorum iliaca passione necatam, aliam ex suppressione mensium, inflammatione cerebri extinctam. Hæc currenti calamo scripta sint in memoriam hujus constitutionis pessimæ. (*Ferraria Altorn sim m. Febr. Ann.* 1730. *missa*.)

Dn. D. Caroli Friderici Loew. Historia Febris Catarrhalis, quæ anno 1729. Mens. Novembri & Decembri per Europam Epidemice grassata est, cui accedit Constitutio Epidemica Anni 1730.

QUanto, quamque indefesso labore Societas Imperialis L. C. Nat. Cur cum in *rariorum* perscrutatione, tum in *utilium* tam *physicalium*, quam *medicinalium* rerum detectione a primis incunabulis ad hæc usque tempora, usa sit, Acta atque Volumina nostra satis superque testantur. Laudem merentur *Bauschius*, *Febrius*, *Volckamerus*, *Schreokius*, aliique tanto majorem, quo sæpius a *Membris* Academicis eorum communicationem petierint, quæ *utilitate majori* se commendaverint. Atque hinc est, quod toties de *constitutione aëris* non modo, sed & de *morbis epidemicis* accuratiorem descriptionem efflagitarint. Quod magis autem hac ratione inductus Parens pie defunctus, & de *mutationum aëris* genuina annotatione, & de *affectuum* independentium diligentiori observate, & de *probatissimorum remediorum* consignatione Societati per multos annos solicitum sese præstitit; hoc fidelius hæc ipse ex Auctoris schedis posthumis æque recensita, ac in ordinem digesta, sub titulo *Historiæ Epidemicæ Hungariæ*, Act. Phys. Med. A. C. L. C. N. C. Volumini I. deinde a me sunt annexa. Neque per plures annos a me conscriptum, atque publico bono destinatum opusculum de *epidemica Viennensi constitutione* denegaturus, si sese hæc qualiscunque opella lectori probaverit. Hujus summa est expositio *febris catarrhalis*, quæ *Ann.* 1729. sigillatim mense *Septembr.* atque *Octobris*, Viennæ epidemice grassata est, atque eo accuratiori delineatione opus habet, quod hujus mali semina non tantum per *Sueciam*, *Daniam*, *Hollandiam*, *Angliam*, *Hispaniam*, *Galliam*, *Helvetiam*, *Italiam*, *Austriam*, *Germaniæ partes reliquas*, *Hungariam*, *Poloniam*, totamque *Europam* eodem tempore sparsa sint; verum & in curatione *cautelæ* nonnullæ occurrerint, ut non adducam, morbum hunc esse *rariorem*, neque quotannis *obvium* neque ab ullo sufficienter *descriptum*. Utut enim & *Schenckius* in Præfat. ad *Libr. obs.* mentionem faciat *febris catarrhalis*, quæ *anno.* 1580. præter *Germaniam*, *Italiam* adeo afflarat, ut vel

Romæ saltim ultra 9000. hominum illata strages excreverit, & *Antonius Menjotus* in *Dissert. Patholog.* p. 140. *tussim* se ferinam, contagiosam, malignam, avorum memoria *populatim* sævientem, & a *cucullo*, quo capita solebant operire, *coqueluche* vulgo dictam recenseat: & *Nicol. de Blegny* in *Zodiac. Med. Gallic.* sive *Miscel. Med. Phys. Gallic. Ann. I.* p. 184. paucula quædam de *catarrho* anno 1679. epidemico, tussi perpetua, vigiliis, oppressionibus, febre continua, dyspnœa, pleuripneumonia stipato, multis lethali, atque remediis *ordinariis* non cedente, nobis reliquerit; superficiaria tamen sunt, neque animum curiosiorem exatiant. Adeat, cui volupe est *Thomam Sydenham*, Practicum quondam Londinensem celeberrimum, ubi præter ea, quæ Doctissimus *Carolus Raygerus*, Pannoniæ decus illustre, atque *Paulus de Sorbait* nobis de *tussibus* tradere, quæ *anno* 1675. per *autumnum* longe lateque depopulatæ sunt, plura adhuc inveniet. Quod enim *Car. Raygerus Ephem. Germ. Dec. I. Ann.* VI. & VII. p. 312. annotavit, dum per totum *Septembrem*, mediumque *Octobris* anni citati, ob *insolitam* aëris temperaturam, æstatem *pluviosam*, insequentem autumnum *inæqualem*, modo serenum, modo pluviosum, insolitos etiam catarrhos *Posonii*, *Viennæ*, per totam *Austriam*, in *Silesia*, in primis *Urastilaviæ*, imo per totam *Germaniam*, homines eodem tempore, eodemque prope *modo* cum *rigore* & *calore* invasisse, nemini tamen exitiosos fuisse scribit, illud *Thom. Sydenham* in *Praxi Med. Experimentali* p. 275. & 304. seqq. non solum confirmat, dum sub finem *Octobris* ob *tepidam*, atque ad instar æstatis placidam tempestatem, derepente in *frigidam humidamque* mutatam, *tusses* numerosiores grassatas adducit, quam alio quovis, quod meminit, tempore, nemini fere parcentes, cujuscunque is fuerit sive *ætatis*, sive *temperamenti*, integras, vero familias simul pervadentes; sed etiam evincit, febrem hanc *catarrhalem* fuisse *eandem* epidemicam, quæ *Julio* 1673. *ingressa* progrediebatur, cum & *hæc* antequam *catarrhi* se ostenderent, & *illa*, quæ post catarrhos permansit, æque, ac *catarrhalis*, semper cum *dolore* capitis, dorsi, atque artuum quoslibet aggressa sit, atque V. S. aliisque similibus medicamentis tractari debuerit. Idem & nos *annot* 1729. experti sumus, cum per totum anni decursum usque in sequentem, *epidemica* quædam *febris* se exeruerit, quæ & ante *catarrhalis* accessum, & post ejus *declinationem* pro diversa *mutatione aëris*, aliarumque circumstantiarum, diversos *affectus* quidem simulavit, semper autem cum summa *lassitudine*, *dolore* capitis, dorsi, atque artuum *initium* sumpsit, atque V. S. similibusque *remediis*, quibus *catarrhalis*, sublata est. Licet ergo mense *Jan. Febr.* & *Mart.* ann. 1729. non nulli *hepatitidem*, aliasque febres *inflammatorias* incurrerint, in plurimis vero *catarrhales* malignæ petechizantes in conspectum prodierint. *April. Maj.* & *Jun.* tam *benignæ* quam *malignæ* catarrhales, cum *variolis* malignitate non carentibus, continuaverint. *Jul. August.* & *Septembr.* non modo *catarrhales* malignæ, aliæque *continuæ*, atque ipsa *purpura alba* in puerperis; sed & frequentiores atque pertinaciores *diarrhœæ* æque, ac *tertianæ duplicatæ* observatæ sint. Mense *Octobr.* multi *anginæ peripneumoniæ*, *pleuritidi*, aliisque febribus *inflammatoriis* obnoxii fuerint; die 21. *Novembr.* tepidiorem excipiente humido frigida tempestate, præter *malignas*, sæpius adducta *catarrhalis* oborta sit per *Decembrem* inaudito modo sæviens atque 4. *Jan.* 1720. nonnisi *nivibus*, atque vento, *frigidiori* cedens: licet tandem *Jan. Febr.* & *Mart.* anni 1730. *anginæ*, *pleuritides*, *febres malignæ*, *petechiales* visæ sint; semper tamen *prior* illa *epidemica* sub iisdem latuit. Hoc certius, quod hæc *catharralis*, alias tum *abundantia* sive *sanguinis*, sive *seri*, nonnunquam *viscidioris*, nonnunquam *impurioris*, præditos hincque *sanguineo-phlegmaticos* magis invadens, tum *sensibilioribus*, *relaxatis*, vel ob obesiorem, spongiosioremque constitutionem *rarioribus* fibris, vasis *minoribus majoribusque* poris instructos afficiens, tum ratione *ætatis*, modo *infantibus* ob temperamentum *calido humidum*, *teneriorem* texturam, majoremque *sensibiliatem* ab aere externo familiaris, modo *adultis* ob naturam *sicciorem*, firmiorem atque *compactiorem* structuram hincque ob majorem *congestionem* versus pectus tussi *sicca* molesta, modo *senioribus* ob humores *spissiores*, fibrasque de suo *tono* dejectas incommoda: tum ratione sexus, *sequiorem*, ob majorem *sensibiliorem* infestans: tum eos occupans, qui vel alias huic obnoxii, vel *læsionem* in pectore sentiunt, vel *meticulosi* existunt, vel partes *capitis* atque *colli* glandulosas ab aere *humido-frigidiori* non satis defendunt; quod inquam, hæc *febris* præterito *anno* tam *contagiosa* fuerit, ut fere *om-*

omnes homines, sine ullo *discrimine*, & eodem *tempore*, & eadem *ratione*, iisdemque *circumstantiis* & *symptomatibus*, more omnium epidemicorum morborum, tam per totam *Europam*, quam *Viennæ*, multo celerius, vehementiusque petierit, quam ullo unquam tempore. Unde etiam est, quod in hac *Civitate* non 60000. hominum, quod novellæ tradidere, sed longe *major numerus* hanc perpessus sit. Neque enim eadem *cholerico*, neque aliis temperamentis pepercit, sive deinde fuerint *plethorici*, sive *minori* quantitate sanguinis præditi. Neque in hominibus *viscido* abundantibus solum erant, spectabiles, sed etiam in illis, qui sanguinem *fluidiorem*, sufficientique *sero* dilutum obtinuere. Æque in *macilentos*, ac *obesiores* æque in robustos ac *debiliores*, & sensibiliores, æque in *infantes* ac *adultos*, non modo *juvenes*, verum etiam seniores, cujuscunque *sexus* fuerint, tam extra *conjugium*, quam in illo viventes, imo & in ipsas *gravidas*, ab epidemicis affectibus alias magis immunes, vehementer grassari cœpit, ita ut neque *domi* hærentes, neque in *itinere* constitutos intactos reliquerit, sive *diætam* accurationem observaverit, sive minus. Etsi vero etiam *injuriis aeris* alias *adsuetos* sæpius aggressa sit, tantum tamen abest, ut hac vice *omnes*, in quibus ob majorem *sensibilitatem* alias continui, gravioresque *catharri* vigebant, in eandem inciderint, ut *multi* potius immunes manserint, *Perillustris* quidam *Dominus* mutato *climate* nulla febre *catharrali*, licet alvi contumacissima *obstructione* laboraverit, correptus fuerit, atque ex *gravidis*, quamvis in plerisque *debilitates syncopticæ abortus*, aliaque periculosa Symptomata supervenerint, quædam tamen reperta sit, quæ sanguine *viscidiori* non obstante, nihil de eadem perceperit. Gravius decumbebant, nullis *medicamentis* utentes, hocque magis, si corpore calefacto, atque ad *sudorem* disposito, aeri *humido-frigido* sese exposuerint, quod in duabus *Serenissimorum Principum* aulis conspeximus. *Contagium* per totam *Europam* præseferebat, ut & *activam*, & ad *corruptionem* pronam materiam præsupponat. Quamvis autem *Viennæ* non tanta *malignitate* comparuerit, quanta quidem in *agro Bononiensi*, inque quibusdam locis *Angliæ*, cum ibi *petechiæ*, aliaque periculosiora Symptomata insimul accesserint, atque homines intra *paucos* dies instar pestis e medio sustulerint; nihilominus tamen & hic in altero præ altero major *malignitas* sese prodebat, prouti nempe vel *simplicem* regularem febrem catharralem, vel *aliis* morbis gravioribus junctam expertus fuerit cum hi *posteriores* non solum *anxietates*, pathemata *syncoptica*, *vigilias* extraordinarias, aliaque vehementiora symptomata post se traxerint; sed & in causa fuerint, quod quibusdam non IV. vel VII. sed XIV. vel XXI. demum die febris hæc valedixerit. In *omnibus* malum hoc epidemium *initium* sumpsit cum spontanea *lassitudine*, *vigiliis*, *calore* majori, sine ulla tamen *siti*, *pulsu* tardiori, debiliori, suppresso fere, aliisque quæ *malignis* tribui solent, Symptomatibus, quæ comitabatur *inappetentia* & *tussicula sicca*, tam ob *continuitatem*, quam ob *vehementiam* molesta. *Plerique* horum conquesti modo de *pectoris*, modo de *capitis* congestione, interdum *gravior*, interdum *levior*, quam presso pede excepit nonnunquam *respiratio difficilis*, nonnunquam *vertigo*, ut & *gravitas capitis*, & *delirium*, & *coryza*, & *sternutatio*. Porro *quam plurimi* præter symptomata recensita afficiebantur vel *dolore dorsi* satis atroci, vel *stupore*, & *dolore articulorum*, *artuumque* tensivo, vel *horrore*, vel *diarrhœa*. In *quibusdam* tamen & alia notatu digna phænomena complicabantur, quæ pro diversitate *subjecti* fuere diversa, ita ut alii non tam *horripilatione*, quam *horrore intensiori*, atque per *aliquot horas* durante correpti sint, alii *raucedine* laboraverint, alii ob plethoram, *calorem* majorem, *faciei inflationem*, *rheumatismum*, *obnubilationem* atque *obscuritatem visus* experti sint, alios alia occupaverint. Non attingam *dorsi* atque *abdominis* dolorem in *gravidis*, neque mentionem injiciam *anxietatum*, quæ *meticulosos* obruebant sæpius, neque *vomitus* atque *dolores* lumborum in *calculosis* observatos, neque pertinacem sensum *frigoris* in *hystericis* circa futuram sagittalem annotatum adducam; hoc saltim addam, in iis, ubi graviores *morbi* prægressi sunt, non tantum debilitates *syncopticas*; sed & *periculosiora* in conspectum prodiisse pathemata, quod tum in aliis, tum in *Viro* quodam *Juvene*, nobisque *amico* videre licuit. Is enim existens *habitus* macilentoris, *temperamenti* sanguineo melancholici, atque ad *hæmorrhoides cœcas* inclinans, licet ex *febre*, quæ post prægressam *iram*, *dietam* neglectam in itinere, *acidulas Selteranas*, neque decenti *modo* in usum vocatas, non tantum febris

con-

continuæ, *malignæ* atque ob calorem summum, sudorem fere colliquativum, alvi pertinacem obstructionem, vigilias continuas, deliria, debilitatem pulsus, spasticas torsiones oris, floccorum lectionem, *periculosissimæ* typum præseferebat; sed & die xv. *tertianam duplicatam* transit, sequento deinceps triplici *tertianæ* simplicis *recidiva*, quarum *quælibet*, etsi *excessum* in *diæta* pro fundamento habuerit, *diversissimis* tamen *remediis* tractanda erat, ut & *postrema* partim die *vacuo* initium sumpsit, partim loco *anticipationis* in prioribus spectanda *postposuit*, terminando deinde in febriculam *lentam* cum summa *debilitate*, continuo *sudore*, fœtorem de se spirante; *purpura alba*, *tussicula sicca*, *œdematibus*, aliisque; licet, inquam, hic Vir optimus ex hac febre *periculosissima* æque ac *intricatissima* restitutus fuerit, *viresque* jam aliquantum redierint; eidem tamen *catarrhali* mense *Decembris* expositus erat, hocque gravius, quod *deliriis* ferocioribus, *calore summo*, *vigiliis* ad diem vij. solutionis usque stipata fuerit. Progressu temporis, atque morbo in *statu* suo constituto, & *Symptomata* sensim aucta sunt. Pulsus, qui in *principio* fuit *debilis*, jam *fortior*, *celerior* reddebatur, ut de doloribus *pectoris* versus *hypochondria* sese extendentibus nil dicam. *Deliria* in quibusdam continuabant, plerisque *dolores* maximum facessivere negotium, ut neque tussire potuerint, ad unum omnes, qui præsente morbo auræ *frigidiori* temere sese commisere, sudoremque neglexere, vel *gravius*, vel *diutius* decumbebant. Conspexi id ipsum in *Illustriss.* atque *Excellentiss.* quodam sene, plethorico, *binis* vicibus, cum post *primum* exitum, *catarrho* nondum penitus discusso, multa statim orta sint periculosa Symptomata, *congestio* versus *pectus*, *caput*, *ophthalmia*, *respiratio difficilis*, *anxietates*, *hæmoptysis*, *plenitudo pectoris* e spumido quasi sono inter respirandum colligenda, *pulsus suppressus*, *inquies nocturna* somnum turbans, *lassitudo* summa: & *altera* vice, etsi morbus ad *declinationem* pervenerit, ita, ut sub blanda *diapnoe* bi...or *somnus* & *respiratio* accesserint, tantæ tamen *alterationes*, *vigiliæ*, *debilitates* eundem de novo invaserint, at graviora metuenda fuissent, nisi V. S. *reservandi* fine instituta æque, ac continuis blandis excretionibus, tam *poros cutis*, quam per *vias urinarias*, atque *alvum* specie *diarrhœæ*, quam denique per *tussim* vim morbi a vij ad xiv. diem laxatam vidissemus. Adducta confirmat mors pauperculi, *hydrocele* simul laborantis, quæ *intumescentiam* totius corporis, ob denegatam *diapnoe* in hypocausto frigidiori excipiebat. Porro *infantes* ob deglutionem materiæ rejectæ *torminibus* affligebantur: hinc erat *inquies nocturna*. Sic & in *puella* dilatationem *peritonæi* circa inguen dextrum cum metu herniæ, ob tussim *vehementiorem* non modo observavi, verum etiam in *gravida*, præter *dolorem*, qui & in *dorsum*, & *abdomen* sese diffudit, debilitates *syncopticas*, tonsillarum *inflammationem*, *lactisque* e mammis *eruptionem* deprehendi. *Lipothymiæ* ut plurimum in *prædebilitatis* increbescebant, ut & *spasticæ stricturæ* circa *nucham* in vetula quadam, quæ *appoplexia* ante aliquot annos tacta erat. Sed cum morbus hic tam *varius* fuerit, sese transformaverit, ut aliquando febrem *continentem* sæpissime *continuam*, aliquando *intermittentem* mentitus fuerit, quis quæso omnia *Symptomata*, quibus hic morbus exacerbatus est, enarrare queat? Sufficiat ergo, *horrorem* interdum *remissiorem*, interdum *intensiorem*, & per aliquot horas in IV. personis continuantem, *altera vice* non accessisse, cujus per *octo horas* cum *calore* majori, *sudore* copiosiori, *artuum dolore* immani, atque *hæmoptysii*, durantis, & tamen *secunda* vice non annotati, exemplum prabebat *fœminas* quædam Juvenis, ut & *alius* febrem *catharralem* negligens, ex itinere *Taurunensi* redux. Sicuti autem in hoc *horroris* comes erat *dolor pectoris acutus*, *respiratio difficilior*, *calor* intensus, quæ partim ob *calidiorum* adhibitionem ob *loci* in morbo mutationem, *graviora* sequebantur *Symptomata*, *stricturæ pectoris*, aliarumque partium pertinaciores, *deliria*, *urinæ suppressio*, *subsultus tendinum*, *vigiliæ*, *pulsus debilis*: ita & XI. die rejecto *materiæ* copiosioris & *rubicundæ*, & *fœtorem* de se spirantis sub *tussi* fortiori in *eodem loco* junctum habuit *dolorem*, ut de *critica* atque salutari ecretione per *poros cutis*, *vias urinarias*, *alvum* sub forma *udoris* æque, ac *diarrhœa*, quæ a vij. usque ad XIV. perdurabant diem, nil adducam. Febres *compositæ* plerumque ex duabus constabant *acutis continente* nempe atque *continua*. Atque harum *tres species* occurrebant. Vel enim *catarrhalis*, & *biliosa*, sicque duæ *continuæ*, vomitu *bilioso* initium sumentes, complicabantur; vel *catharralis* sociam habuit *continentem*, hincque in aliis ju-

juvenibus non modo, verum etiam *senioribus*, ut plurimum IV. vel VII. demum die *hæmorrhagia narium* salutari, in aliis *hæmoptysi*, in aliis *vomitu cruento*, in aliis sequioris sexus *hæmorrhagia uteri*, in aliis quatuor tam adsuetis, quam non adsuetis personis *hæmorrhoidibus* conspicua erat, imo *hæmorrhagia* critica per *alvum*, copiosissima sine ullo incommodo in Juvene XX. circiter annorum, die VII. cum ægri levamine oborta est, vel *catarrhali* jungebatur in plethoricis, sanguine *viscidiori* præditis; tum *continens*, tum *continua* alia *inflammatoria*. Hinc conquerebantur sæpius de *phrenitide*, febribus *anginosis*, *peripneumonia*, *pleuritide*, *hepatitide*; aliisque. Pleuritidem *veram* animadverti in *gravida*, eaque juvene, plethorica, congestionibus pectoris dedita. Atque licet hæc, præter Symptomata *ordinaria* in febre *catarrhali* perspecta, & *sitim intensam*, *vomitus*, *dolores dorsi* atque *scapularum* experta sis, & II. die morbi V.S. celebrata insignem *horrorem* observaverit, & III. partim ultra duas horas infantis *motum* senserit, partim dolor *latius*, versusque *anteriora* extensus fuerit, & V. ob doloris *vehementiam* tussire vix potuerit, donec VI. VII. VIII. *anxietates*, *vigiliæ*, *deliria*, *diarrhœa* sese exeruerint, & XI. etiam *melius* disposita sub blando *udore*, atque *urina* sedimentum jam jam deponente, *abortum* perpessa fuerit; tamen per Dei gratiam pristinæ *sanitati* restituta est, postquam nempe multum *sanguinis grumosi* per uterum excretum, aliquid *membranosi* a natura ejectum fuerit, atque tandem morbo *purpura rubra* supervenerit. Puer, quem enixa est, cum *septimestris* fuerit, atque in pectore, dorso, capite *inflammatio* adfuerit, diu non vixit, licet S. Baptismate adhuc tinctus sit. Angina *contagiosa* cum *febre* intensiori, majori *congestione* versus caput, *coryza*, *gravitate auditus*, difficultate *respirationis*, *deglutionis*, *locutionis*, *vigiliis*, *alvi obstructione* tum Illustriss. quendam Dominum, tum & Eidem a servitiis existentem *circumstantiis* iisdem eodem infestabat tempore. In utroque enim non modo morbus repetitis V. S. *resolventibus* atque *discutientibus* temperatis, cum *interne*, tum *externe* adhibitis, *clysteribus*, aliisque facta die IV. *discussione* atque excretione *sanguinis* grumosi per *nares* imminuebantur, sed & febris *catarrhalis*, morbo vix ad *declinationem* accedente, sese prodebat, quæ tamen in priori *dolore auris* atque excretione *materiæ* cujusdam solvebatur, licet *angina*, quæ sublata videbatur ob præmaturam *aeris* mutationem recruderit. In *declinatione* morbi materiæ *viscosæ* facilior per *tussim* succedebat excretio, quam blandus *udor*, modo citius, modo tardius, comitabatur, ut & *urinæ turbatio*. Ut plurimum hæc *tenuissimam cutem*, vitro adhærescentem ostendebat cum sedimento *roseo pallido*. Dolor æque in *pectore*, ac circa *hypochondria* remisit, nonnunquam facta dissipatione in *artus*, quod in *gravida* spectare mihi contigit, nonnunquam *auris* dolore sequente, Joh. Nic. *Pechlinus obs.med.* 45. L. II. p. 320. scribit, notum esse, quod vellicata *membrana* tympani, tremula vibratio cum *nervosa* epiglottidis, sive concussis pulmonibus, ob consensum *tussis* producatur. Unde & ille *dolor* circa *aures* vel consensui *nervorum*, vel congestioni *humorum* tribuendus est. Hoc cessante plerisque, *vigiliis* diuturnioribus torquebantur antea, *somnus* obrepserat continuus. Etsi vero excretione materiæ peccantis per *sudorem*, febris hujus vis sublata aut minuta sit, nullaque *exanthemata* sese ostenderint, compatebant tamen in iis, qui *sudorem* neglexere. Hinc non modo post *inunctiones* crebriores puerpera & *rubra*, & ejusdem filia *alba* tentabatur *purpura*; verum etiam facta præmatura *frigoris* admissione nonnulli ob materiam incrassatam *parotidibus*, *bubonibus*, aliisque tumoribus glandulosis infestabatur. Adducta *symptomata* non nisi per *aliquot* dies perstabant. Erant tamen & alia; quæ per *totum* morbi *decursum* urgebant. Sic inter *omnes* extraordinaria *lassitudo* dominabatur. *Nonnullis* ægrotorum *fluxus hæmorrhoidalis*, aliis *udor* continuus, aliis *diarrhœa*, aliis *vigiliæ* perpetuæ obortæ sunt, quas per *septiduum* durantes deprehendi in *duabus* personis, altera *pleuritica*, altera vero ab aliquot annis suppressione *hæmorrhoidum* laborante, V.S. *solitam* prætermittente, alvi *obstructioni*, animi *pathematibus*, affectui *oculi* obnoxia, atque *anno* 1729. mense *Septembris* febre *catarrhali* correpta. Febre autem sensim evanescente *lassitudo* in *omnibus* adhuc diu permansit; imo aeri *frigidiori*, sive nocturno sive alteri sese exponentes, *tussi* diuturniori *doloris stricturis* circa *scapulas*, aliisque atrocioribus vexabantur symptomatibus. Veram atque genuinam *causam* quod attinet, præ aliis noscenda est *proxima*, sive *immediata*, qua detecta non modo *proximiores*, tam

naturales, quam *non naturales*, aliæque patescent. Certum autem atque evictum est, *immediatam*, modo *pulmonum*, modo *faucium*, modo *vicinarum* partium *stasin* constituisse. Hinc enim *motus* humorum *impeditior*, hinc ad easdem partes *affluxus* copiosior, hinc ipsa tandem *febris* secundaria, *catarrhalis*. Ex mediatis *proximioribus* humorosa malum hoc insigniter fovebat cum ob nimiam humorum *quantitatem*, ab aere *humido frigidiori*, transpirationem impedientе, inductam, tum ob *qualitatem* in aliis *spissiorem*, in aliis *rariorem*, ob eandem rationem enatam, tum denique ob *motum* humorum *progressivum*, & ratione *totius* massæ sanguineæ, & ratione *pulmonum* vehementiorem. Quamvis vero alias *temperamentum*, *constitutio corporis*, *fibrarum*, *pororum*, *ætas*, *sexus*, *vitæ genus*, *aliaque*, quæ partium *solidarum* & *fluidarum* dispositionem *naturalem* ostendunt, atque remotiores *naturales* audiunt, plurimum ad hunc morbum faciant, tantum tamen abest, ut hac vice aliquid contribuerint, ut potius *aer*, *cibus*, aliæque causæ *remotiores non naturales* attendendæ fuerint. *Aerem* si spectes, ubique *insolita* vigebat constitutio, quæ tamen hinc inde vel *quantitate*, vel *qualitate*, vel *motu* diversa fuit. Unde & *aer* corpora, dum eadem modo *ambit*, modo *intrat*, innumeris *modis* afficiens, non modo huic febri *catarrhali* per totam *Europam*; sed & hinc inde *diversis* Symptomatibus principium dedit. Sic circa *Bononiam*, vicinasque provincias, in primis in *convallibus* depressioribus, incolæ hoc *gravioribus* pathematibus affligebantur, quo major *pressio* ab aere *graviori* nebuloso in pulmones ibidem exercebatur. Sicuti vero aer *figuræ* atque *proportioni* contentorum acceptum referre debet, quod jam hanc vel illam *qualitatem* obtineat: ita etiam *effluvia* tam *ordinaria*, quam *extraordinaria*, mense *Novembris* atque *Decembris* anni supra citati in aere per totam Europam dispersa, *qualitatem* illam *vitiosam* cum eadem communicarunt, a qua nominata *febris* proficiscebatur. Hic loci enim mense *Octobris* tempestas *placida* ac tepens observabatur, quam sub initium *Novembris* excipiebat alia multa diversa, *frigida* scilicet atque *humida*, *nebulosa* subito ingruens, ut non attingam aeris *intemperiem* modo *nebulis* fœtidissimis modo *cælo* magis *sereno*, conspicuam, interdum *pluviis*, atque *frigore*, interdum *calore* sese exerentem, præter solitum per totum *Nov.* & *Dec.* perseverasse, usque dum *ventus* septentrionalis *nitrosis* atque *nivosis* corpusculis, quorum copiam huc secum deferebat, aeris labes noxias IV. die *Jan.* 1730. elueret. Neque *Viennæ* tantum *incostans* aeris constitutio erat spectabilis; sed etiam iisdem mensibus per *Hungariam*, *Poloniam*, *Saxoniam*, *Angliam*, *Hispaniam*, *Galliam*, *Italiam*, inundationem aliqualem ob *pluvias* copiosiores perpessam, *Daniam*, *Sveciam*, *Moscoviam*, aliasque regiones visebatur. Cum ergo a copiosioribus *aqueis* particulis, & aer *humidiorem* æque, ac *frigidiorem* qualitatem per totam *Europam* sub initium *Novembris* nactus sit, atque ab eadem *relaxatis* fibris, porisque *constrictis* transpiratio *impeditior*, hincque partium *biliosiarum*, aliarumque *inutilium* excretio imminuta, atque humorum ad *corruptionem* producta dispositio, mirum non est, ingruente *placidiori* tempestate, humoribus ad vitiosam *resolutionem* jamjam inclinantibus *orgasmum* illarum, sicque febri *catarrhali*, malignæ, datam fuisse occasionem. Evincitur id ipsum ex eo, quod hæc *febris* & sub *initium* Novembris, præsente ubique *simili* constitutione aeris, in *Gallia*, *Anglia*, *Hispania*, *Italia*, *Austria*, *Hungaria*, *Polonia*, licet in *Suecia* prius, in *Helvetia* vero tardius, comparuerit, & sub *finem* Decembris, atque circa principium *anni* 1730. vehementia *frigoris* subsecuti mali hujus vis ubique sublata sit. Licet enim recedente febre *catarrhali* per *Austriam*, aliasque provincias *aliæ* febres spargi cœperint, nec tamen ita prorsus *epidemicæ*, nec iisdem *Symptomatibus* amplius stipatæ fuere, Sicuti vero particulæ *aqueæ* atque *igneæ*, etsi semper in aere sint præsentes, alias neque *aeri*, neque *homini* tam subitaneam alterationem inducunt: ita in earundem *abundantiam* mense *Nov.* atque *Decembr.* præteriti anni perspectam unice causam rejiciendam censeo. Huic constitutioni favebant & alia *impuriora*, atque *extraordinaria* effluvia, sive a rebus *inanimatis*, sive ab *animatis* in aerem deducta perpendamus. Quod ad primum momentum spectat, nil dicam de influentiis *syderum*, utut veritati consonum, pro diverso situ, atque conjunctione *solis* cum *planetis* diversam materiam *subtilem* in terram deferri, hincque diversas corporis *affectiones* proficisci; paucis saltim addam, *anno* 1729. cum circa *Romam*, *Neapolim*, aliaque loca *Italiæ*, crebriores *terræ* mo-

motus, ob *Vesuvium* diutius reclusum sensisse incolas, qui 20. *Decembris* & per *Ducatum Mediolanensem*, & per *Helvetiam* se ostendebant, tum eosdem 24. *Octobris* hora vj. *matutina* arcem *Fridericianam Hallensem Norvvegorum* æque, ac in *Nericia* civitatem *crebro* hora viij. tanta vehementia occupasse, ut *caminos* decidentes viderint, tum denique *montem Islandicum*, *Schvvefelberg* dictum talem concepisse *flammam*, qua territorium ad distantiam ij. milliarium destructum, licet tandem *nivibus* copiosioribus extincta fuerint. Cumque hic ignis ocultæ atque *subterraneæ* vi *Heclæ* adscribendus sit, neque illi *metus* Italiæ aliam nisi similem efficaciam *Vesuvii* pro causa agnoscant, dubium non est, quin hac occasione & *sulphureæ*, & aliæ *vitiosæ* particulæ per *aerem* longe lateque disseminatæ sint. Harum præsentiam probant *tempestates* cum inauditis atque insolitis *fulminibus* atque *tonitrubus* & mense *Novemb.* atque *Decembr.* versus *Neapolim*, in *Monte Pessulano*, circa *Constantiam*, & circa *Hafniam*, *Uratislaviam* &c. *anno* 1730. Mense *Jan.* sicque *inconsueto* tempore annotatæ non modo, sed & *phænomena* illa, quæ partim die 16. *Novembris* 1729. in *Hollandia*, *Coloniæ Agrippinæ*, *Francofurti*, *Hanoviæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Varsaviæ*, partim die 15. *Febr.* 1730. *Viennæ*, circa *Coloniam Allobrogum*, aliaque loca *Helvetiæ*, in *aëre* conspicere licuit. Accedit & hoc, quod civitatibus *populosioribus* incumbens aër *fumeis*, aut aliusmodi *heterogeneis* effluviis scateat. Unde in his & *gravior*, & *acrior* redditur, præstans deinceps majorem *pressionem* in pulmonibus, ut & *irritationem*. Atque hinc tam illud est quod *Viennenses*, præsentibus die 4. *Dec.* *nebulis* oculum *vellicantibus*, frequentiori *screatui*, crebrioribusque *tussibus* expositi fuerint, quam quod *vehementiora* Symptomata in *majoribus* Civitatibus viventes sint perpessi. *Uliginosas* regiones si quis adeat, deprehendet aërem multo *humidiorem*. Hinc minor *motus* elevatarum *aquosarum* particularum, hinc tandem major ad *corruptionem* dispositio, cujus testes sunt nebulæ *crassiores fœtidissimæ*. In his ergo locis *gravius* ægrotabant decumbentes, hocque magis, si & aliæ causæ *occasionales* sociæ fuerint. Plurimum huc faciebant effluvia *animatorum*. Cum enim *semina* morborum *contagiosa* in subtilissimo, activissimo, corruptionique obnoxio *miasmate* consistant, atque hinc ab *animantibus* longe lateque *fermentescentes* particulæ in aërem deferantur, patet, non modo ab *ægrotis*, hac febre contagiosa laborantibus, in familiaribus cum illis versantes effluvia vel per *pulmones*, vel per *poros cutis* derivata; verum etiam ob *luem* illam quæ in *Italia*, *Palatinatu*, *Austria*, *Pannonia*, *Valachia*, *Podolia*, *Vvollinia*, *Polonia*, inter *pecora* hinc inde serpebat, innumera *putredinosa* miasmata eodem anno in aërem fuisse dispersa. Hæc deinde & alios *contagione* infecerunt. Etsi enim quidam statuant, quod *contagium* nonnisi in *sua specie* radices agat, atque hinc defendant, *hominum* pestem *bruta* non afficere, *equorum* luem non nisi in *equos*, *boum* in *boves*, & *suum* in *suillum genus* tantum ire, in alienum minus, vel inde tamen contrariorum elucescit, quod & *Moscoviæ*, testante id ipsum *Gothofr. in Chron.* peste *anno* 1655. tantopere sæviente, ut & *corpora* terræ nondum commissa in plateis a *canibus* devorata sint, fidem *rabie* correpti, homines *vivos* dilacerarint; & interdum a *piscibus mortuis* contagio ortum duxerit, & nostro ævo *lues pecorum* tam in *Hungaria*, quam *Austria*, Mense *Octobr.* & *Novemb.* 1729. se prodens febrem *catarrhalem*, initium sumentem cum *turbatione capitis*, atque intra quatriduum vel *hæmorrhagia narium*, vel hæmorrhagia per *alvum*, vel etiam *vomitu stercoreo* terminantem, junctam habuerit, & eodem tempore in *apris* aliquid *purulenti*, innuentis *corruptionem*, inventum sit. Neque est, cur dubitemur, per *cibos* contagium quoque in homines manasse, cum non modo certo constet, cujusdam nebulonis audaciam eo processisse, ut *pecora* lue hac *demortua* hominibus vendere non erubuerit; verum etiam probabile sit, pecora fuisse consumpta, in quibus *dispositio morbosa* adfuerat. Producuntur tales morbi eo felicius, si sive *solis* sive *ignis subterranei* calore in aërem elevatæ *particulæ* decentem *motum* non obtineant. Conclusas enim *aqueas* mox sequitur *corruptio*. Hinc & in multis locis prope littora *Africæ* occidua a *tranquillitatibus*, quam a *procellis* impendentibus magis terra marique timetur, & in insula *Sancti Thomæ* statim a solstitio brumali menses duos aut amplius *ventis silentibus* incolarum plerique languent, & *tranquillo* tempore *pestis* vehementius in homines grassatur, & circa *Bononiam* in convallibus, ob minorem *circulationem* aëris multi periere. Quemadmodum ergo *motus* aëris, qui *ventum* constituit,

tuit, sanitati magis conducit: ita & aërem effluviis *pestilentibus* inquinatum emendat sæpius *tonitru* & *fulgur*, unde in tempestate pestilente in quibusdam urbibus populosis *machinæ murales* crebro disploduntur, & pulsantur *campanæ*. Neque tamen hinc omnis ventus pro *salubri* habendus est, cum *meridianus* corruptioni faveat, atque solus *Septentrionalis*, a plagis *nivosis* impetuose descendens, particulasque *nitrosas* secum ferens, aërem *puriorem* reddat. Atque hæc est ratio, cur non modo in *Lesbo*, flante *Austro*, incolæ ægrotent, *Coo* tussire ferantur, superveniente *Aquilone* protinus convalescant, sed e vento *frigidiori* suborto febris *catarrhalis* vis minuta atque sublata sit. *Prognosin* ratione *vitæ* & *mortis* quod attinet, tenendum est, febrem hanc quamquam *Viennæ* omnes cum summa *lassitudine*, *vigiliis* continuis, *deliriis*, *dissimulatione* symptomatum, aliisque *signis malignitas* æggressa sit, atque *gravidæ* nonnunquam debilitatibus *syncopticis*, nonnunquam *abortui* expositæ fuerint, in aliis *hæmoptysin*, *vomitum cruentum*, *phrenitidem*, *anginam*, *peripneumoniam*, *pleuritidem*, *hepatidem*, aliaque *periculosiora* Symptomata socia habuerit, qualia in *plethoricis*, defectu *visceris* laborantibus, imprimis *humoribus* male constitutis, animadvertimus, neminem tamen e *medio* sustulisse. In *Helvetia* ab eadem, quam modo descripsi, febre nemo enectus. At e contra *Lutetiæ Parisiorum* multis *exitiosa* erat, utut in *Anglia*, *Hispania Italia*, atque *Polonia* adhuc pluribus *funesta* fuerit. Etenim *Leopoli* pauci servati; *Ferrariæ* atque *Ravennæ* tot tantique hominum obiere, ut magistratus *Bononiensis* incolis accessum denegare voluerit, imo *Londini* medio *Novemb.* intra *septimanam* 908. atque deinde *majorem numerum*, quam quidem *anno* 1665. tempore *pestis*, illata strages excrevit. Si *prognosin* ratione *modi* eventus attendamus, terminabatur partim *staseos* rheumaticæ *dissipatione*, partim materiæ peccantis *excretione* salutari. Sic *somnus*, atque *respiratio* facilior sub continua *diapnoe* æque, ac *turbatione urinæ*, in aliis jam post *primam exacerbationem*, in aliis, & plurimum IV. vel VII. in aliis quoque XIV. die accedebant; ut taceam de ejectione *copiosioris* materiæ per *tussim*, atque *rubicandæ* illius *fœtidæ*, quam in *pleuritico* gravius decumbente XI. cum levamine, rejectam conspeximus. Febris *continentis* interdum conjunctæ inseparabilis comes erat *hæmorrhagia*, nonnunquam per *nares* nonnunquam per *vasa hæmorrhoidalia*, aliquando IV. aliquando vij. die, nonnunquam *parcior*, nonnunquam *copiosior* fuit observata, ut in Juvene XX. annorum, nunquam *hæmorrhoides* experto, & tamen die vij. ultra mensuram *sanguinis floridioris* cum *solutione* morbi dejiciente. Sic & *uteri hæmorrhagia* largior in *puerpera*, quæ XI. die *abortum* perpessa est, oborta *salutaris*, qualia exempla in *vaccis* quidam habuere. Staseos rheumaticæ *dissipationem* probat *dolor pectoris*, versus *hypochondria* descendens, qui & in *artus* & *aurem* nonnunquam sese diffudit; ut & excretio lymphæ *cruentæ* secuta sit. Diarrhœa neque *solvebatur*, neque *gravior* reddebatur morbus. Nonnulli ægrotorum modo *liberiori aëri* sese exponentes maturius, modo *inunctiones* in usum vocantes, *sudorem* neglexere, quorum hi *symptomata acerbiora* non modo, verum etiam in *declinatione* morbi *purpuram* incurrebant, illi vero vel vehementiores *congestiones* versus *caput*, *pectus*, *ophthalmiam*, *catarrhum suffocativum*, *hæmoptysin* sensere, vel de *chronico* atque *pertinaciori* catarrho conquesti, vel etiam *tumoribus glandulosis* interdum circa *aures*, interdum circa *tonsillas*, interdum circa *inguen* infestabantur. Ex omnibus, quos sub meæ habui, *cura*, habui autem quamplurimos, atque ultra ducentos, nonnisi *duo* sunt mortui, quorum alter *itineri*, durante morbo sese committens, alibi in *lethalem* morbum incidit; alter vero pauperculus, ob *sudoris* neglectionem, aliasque circunstantias *hydrope* funesto occupabatur. At *petechiis*, huic morbo in *agro Bononiensi*, *Britannia minori*, *Anglia* supervenientibus, plerique sunt enecti, *Anginæ* quoqne *Lincoloniæ* comparuit, quod pessimum atque *exitiosum* erat signum. Affectus hic, ratione *temporis* eventus, instar aliarum febrium *malignarum* cito sua decurrebat tempora, ita, ut plurimum *Viennæ* vel IV. vel VII. die crisi *salutari* solutus sit. Etsi vero in *Anglia* idem sub *initium* annotatum sit, grassari tamen *vehementius* deinde & in his locis, & circa *Bononiam*, *Florentiæ*, *Mediolani*, & per totam *Podoliam* cœpit, ut intra *paucos* dies instar pestis plurimos e medio sustulerit. *Venæ sectio* in *tussi* illa epidemica, quæ *anno* 1669. *æstivo* tempore cum *pleuritide* in conspectum prodiit, atque de qua *Thom. Bartholinus Ephem. Germ. D. I. A. I. p.* 130. agit, locum non habuit. E contrario in febre catharrhali, *anno*

no 1675. *Viennæ*, *Posonii*, aliisque in locis *populatim* sæviente, multi auctorum, & inter eos præcipui *Car. Raygerus*, *Thom. Sydenham*, & *Paul. de Sorbait* l. c. *Venæ Sectionem* extollunt tanquam remedium præcipuum ac præsentissimum. In nostra deprehendimus, Venæ sectionem in *plethoricis*, *gravidis*, *adsuetis* ad *apoplexiam*, *catarrhum suffocativum* dispositis, vel *angina*, *peripneumonia*, *pleuritide*, *hepatitide*, *hæmoptysi*, *vomitu cruento*, atque febre *continente* laborantibus, sub *initium* institutam, non modo *lassitudinem*, *cephalalgiam*, *vigilias*, *spasticas stricturas in pectore*, *dorso* aliisque partibus sustulisse; verum etiam omnia *Symptomata* reliqua minuisse. Sicuti igitur in his subjectis ventilatio sanguinis & *utilis*, & *necessaria* erat: ita in iis, qui vel a prægressis *morbis* gravioribus *prædebilitati* fuere, vel me *non statim* in consilium vocarunt, vel *brevi antea* V. S. usi sunt, eandem *nunquam* celebravi. In *omnibus* porro eo in primis intentio dirigenda erat, ut *maligna* atque contagiosa illa materia, quam brevi temporis spatio intima *corruptio* sæpius excipit, in tempore ex corpore *eliminaretur*. Cumque hæc sub *halitus* forma corpus occupaverit, hinc eadem rursus per *poros cutis* sub continua, blanda, atque æquali *diapnoe* discutienda erat. Unde temperata *diapnoica*, *diaphoretica* fixa *antim. diaph.* aliaque, quæ absque vehementiori commotione operationem suam edunt, *absorbentia ostracodermata*, quæ *acrimoniam* salino-sulphuream, sanguini *orgasmum* inducentem, atque *sudorem* impedientem, partim *absorbendo* corrigunt, partim per *diuresin* educunt, omne hic tulere punctum. Eadem remedia cum celeberrimus *Car. Raygerus* in Pannonia, tum *Adamus a Lebenvvaldi* in febre *catarrhali* epidemice dominante in *Stiria*, tum *Londinenses* hac vice cum V. S. sub *initium* cum successu adhibuere. In *plethoricis* quibus alexipharmaca calidiora, sudorifera, *Spir. Sal. armon.* similiaque propinata fuere, sequebantur *congestiones majores* versus superiora, *deliria*, *fortiores pectoris oppressiones*, *inquietudines*, *subsultus tendinum*, *suppressio urinæ*, quibus & *temperatiora* deinde medicamenta exhibenda erant. *Purgantia*, quæ nonnulli assumpsere, *vomitoria*, nullum hic invenere locum, imo omnes, quibus præscripta sunt, majores *stases* materiæ acris *commotiones* incurrebant, eorum etiam una *hæmoptysi* corripiebatur. Sufficientem opem omnibus tulit modo *pulvisculus* ex absorbente, antim. diaph. arcan. dupl. addito interdum nitr. dep. concinatus, modo *potio* ex aquis diapnoicis, absorbentibus, atque antimon. diaphor. constans, modo *emulsio* parata ex semine card. Ma. *Symptomatibus* ex proprio *spasticis* succurrebam, ita, ut *spasticis stricturis* præsentibus *cinnabarina* addiderim, *alvi obstrutioni humectantia* opposuerim, in *diarrhœa* non modo *arcan. dupl.* omiserim; verum etiam regimen *diapnoicum* tanto magis injunxerim. *Adstringentium*, *narcoticorum*, *opiatorum* usum, quamvis multi Auctorum ea suadeant, experiri nolui, cum *Olaus Borrichius de somno & somniferis p. m.* 34. referat, quendam applicato *empl. opiato* solum in *raso vertice*, ex *catarrho pituitoso* in gravem *paralysin* incidisse. *Nitroso-cinnabarina*, *emulsiones*, *potiones analepticæ* conjunctis *bezoardicis*, tempore continuarum *vigiliarum* data, ad *somnum* placidum ægrotos disposuere. Quod si affectus *anginosi* supervenerunt, repetitis *Venæ sectionibus* atque *clysteribus*, tandem interne *digestiva* cum temperatioribus *diapnoicis* ordinavi, externe vero *Cataplasmata discutientia*, *Gargarismata*, atque *injectiones* commendavi quorum usum, quousque penitus remisit morbus, continuavimus. At *expectorantibus* in tussi *sicca* penitus abstinui. Ex iis, qui in *publicum* prodire coacti sunt, nulli *diapnoica* dedi, insistens magis *præcipitantibus*, utut non nisi blandioribus *diapnoicis* & *materia noxia* in *declinatione* mali penitus proscribenda fuerit, & *dolores* circa *scapulas* in quibusdam remanentes auscultaverint. *Diætam* quod spectat, neque *durante* morbo, neque eo *superato*, auræ *frigidiori* committendum erat æger, hocque minus, si *diarrhœa* adfuerit. Victa etiam febre, omnis tamen *excessus* ratione *cibi* & *potus* vitandus erat. Juscula, atque infusa instar theæ ex *rad. scorz.* cum *hissop. veron.* atque *sem. fœnic.* in frequenti usu habui. Et animadverti, tam his observatis, quam accedente insimul cum *corporis*, tum *animi* continentia tranquilla, omnes per Dei gratiam pristinæ restitutos esse sanitati.

Constitutio Epidemica Anni 1730.

Qualem sub *exitu anni* 1729. constitutionem *aeris* generalem habuimus, talis per *triduum* etiam *primum* Anni 1730 *Viennæ* stetit, nempe ut plurimum *humidior*, *frigidior*, cum *nebulis* in *pluvias* abeun-

abeuntibus. Atque licet vehementia *Aquilonis* cum *nivibus* 4. *Januar.* sese exerentis, vitiosam hanc atque *inconstantem* aëris qualitatem sublatam, arbitrati sumus, tantum tamen absuit, ut cessaverit, ut potius eadem *inconstantia* redierit, tempestatem *frigidam* die 10. *placidior* ac *pluviosa* exceperit, huic non modo 16. *frigidior*, *nivibus* atque *ventis* tumultuaria, verum etiam 30. denuo alia multum *diversa*, atque eadem die mane *calidiori*, a meridie *frigidiori* vento. modo *pluviis*, modo *nivibus* conspicua, successerit. Similis aëris *alternatio* spectabilis erat per totum *Februarium*. Sub *initium* enim aër *frigidior* cum *nivibus* ingruebat, in *progressu tepidior*, ut plurimum *nebulis*, vel matutinis, vel vespertinis, quandoque & *pluviis* nocturnis sese prodens, qualis ad *postremos* usque *Februarii* dies perseverabat, ut de *cœli ardentis* phænomeno, quod 15. die circa vesperam *Viennensium* oculos ac mentem in se converterat, nil dicam. *Martii* ingressus *nivosus* subito cum *pluvioso* aëre commutabatur, imo ob pluvias *copiosas* & frequentes, cum cœlum, si paucos *amœnos* dies exceperis, plerumque *obnubilum*, & obsitum tenebris erat, tum ad *finem* usque mensis iste *humido frigidus* permansit. Similes *vicissitudines* ratione *frigoris* eadem *hyeme* per totam *Europam* observare licuit. *Januarii* enim constitutionem si examines, & *Halæ Saxonum* erat *pluviosa* die ij. qua hora viij. vespertina sese incolis in nubibus aliquantulum nebulosis *halo* obtulit, & *Londini* xij. *placidior*, tamque *nebulosa* comparuit, ut jam *quarta* pomeridiana fauces accendere coacti fuerint, & *Neapoli* XVII. aërem blandiorem *frigidior* æque, ac *tumultuosior* secutus est, flamma *Vesuvii* etiam invalescente, & *Varsaviæ* XIX. *frigus* intendebatur, *Hafniæ*, *Uratislaviæ*, *Soraviæque* ingens sub *exitu* tempestas cum *fulguribus* & *tonitrubus*, *nivibus* ac *pluviis* oborta est. Sic *Februarius* tam *frigidior* atque *nivosus* sub *principium* non solum *Varsaviæ*, sed & *Venetiis*, quam *tepidior* magisque *pluviosus* postmodum in posteriori loco, *Monte Pessulano*, *Alesia*, *S. Hippolyte*, aliisque Civitatibus vicinis in conspectum prodiit, ita, ut Constitutionem *Viennensem* ubique fere repræsentaverit. Sed nec *lumen boreale*, extraneos fugiebat, licet neque eadem *die*, neque iisdem *circumstantiis* Europam omnem sua lege compleverit. Alibi enim jam IV. quod *Moscoviæ*, *Petripoli*, *Revaliæque* degentes testantur, alibi, & quidem *Varsaviæ*, *Uratislaviæ*, *Tiguri*, *Bernæ*, *Coloniæ Allobrogum*, *Romæ* atque *Florentiæ* XV. visebatur, alibi aliæ quoque *circumstantiæ* accessere. Non adducam, præter *phænomena* huic lumini *communia*, & in *Helvetia*, & *Petriburgi* binos *arcus* oculis occurrisse, altero in *boreali*, altero in *australi* plaga apparente: neque attingam, materiam *phosphorescentem*, radiis ex *priori arcu* exurgentibus, atque variis *coruscationibus* conspicuam, tandem & in *alterum* fuisse compulsam, ibique *clariori* reluxisse luce, disparentibus in *priori* successive *columnis* rediantibus: neque mentionem injiciam *susurri* illius, quem *Petripoli* radiis motu tremulo procurrentibus nonnulli perceperunt, multo minus *calorum* sæpius jam annotatorum. Hoc saltim addam, idem non modo *Romæ* atque *Revaliæ* diutius durasse; verum etiam *Moscoviæ* sequenti nocte recurrisse, utut minoris fuerit momenti. *Martius* ut plurimum *nivosus pluviosus* fuit. Hinc observabatur aura *humidior*, & *frigidior*, in non nullis locis *aquæ nivalis* major *confluxus*, qualem in circulo Suevico *Hornbergenses* maximo suo damno experti sunt. *Leopoli* tamen atque in *Svecia nives* copiosiores, circa *æquinoctium* vernale cadentes, acerbissimum excipiebat *frigus*, ut & *Holmiæ* lacus per totam hanc hyemem non concrescentes tandem frigoribus conglaciarint. Eadem ergo perquam anomala atque *irregulari* crasi aëris per omnem *hyemem* ubique manente mirum non est, hanc & eosdem peperisse *morbos* alibi, quos genuerat *Viennæ*. Hoc tum in aliis liquebat *febribus*, tum magis peculiariter in *catarrhalibus* mensis *Septemb.* & *Decemb.* 1729. Sicuti enim hæ *posteriores*, quæ *anno* citato epidemice per *Europam* grassatæ sunt, sensibili aeris *qualitati* in acceptum referri debent, quod illis *mensibus* exortæ sint; ita etiam qualitati *frigidiori*, quæ in *Januarium* incidebat, earum *imminutionem* unice adscribendam esse censeo, Unde etiam est, quod *Viennæ* IV. *Januar.* vehementia *frigoris* derepente sublatæ sint, alibi vero ob frigus *tardius* ingruens *diutius* continuaverint. Hinc *Bononiæ*, in *Ducatu Mantuano*, *Ferrariensi*, *Mutinensi*, aliisque *Longobardiæ* partibus, itemque in *Sabaudia*, *Delphinatu*, *Marsiliæ*, perdiu perseverarunt. His recedentibus novæ *febres* invalescebant. Neque *numero* tantum erant spectabiles in *Agro Brixiano*, sed etiam ob anceps illud *periculum*,

lum, in quod eos, quos in *Podalia*, *Britannia minori*, *Florentiæ* affecerant, conjiciebant. *Viennæ* febris hæc *maligna* sub *diverso schemate* prodiit, ita ut in aliis *simplicem* continuam, nonnunquam nullis *exanthematibus* stipatam, & tamen *diarrhœa*, *vigiliis*, *deliriis*, *motibus convulsivis*, aliisque periculosioribus symptomatibus sese exerentem, non nunquam *petechialem* repræsentaverit, in aliis etiam *complicata*, atque modo cum *inflammatoria*, vel *angina* vera, graviori, vel *pleuritide* interdum *vera* cum sputo cruento; interdum *spuria*, vel *hepatitide* periculosiori, ob diarrhœam, vigilias, deliria, conjuncta fuerit, modo cum *intermittente* comparuerit. Nullis *exanthematibus* conspicua, continua aliquando jam IV. quod in *teneriori* ætate annotare licuit, ut plurimum XIV. die in *adultis* disparuit, semper tamen sub blanda *diapnoe* atque *turbatione* urinæ solvebatur. In *petechiali* decens regimen *diapnoicum* præ aliis attendendum erat, quo non observato *Symptomata* exacerbabantur, ut paucissimi evaserint, sive deinde V. S. in usum vocaverint, sive minus, quorum *posteriores* hoc proximiores morti fuere, si & in morbo *purgans* aliud assumpserint. Sic *Domina* senectute confecta, atque alias interdum *calculo*, interdum *hæmorrhagiis narium* nimis obnoxia, tam V. S. quam *diapnoe*, aliisque neglectis, non modo *hæmorrhagias*, *diarrhœam*, *catarrhum suffocativum*, *deliria* consumpta est. Aliud exemplum præbuit quidam *Juvenis* viginti aliquot annorum, qui etsi statim sub *initium* V. S. instituta sit, *probatissimaque* remedia exhibita fuerint, post frequentiorem tamen, alvo respondente, corporis *refrigerationem* incidit in *diarrhœam*, *vigilias*, *deliria* continua, *hæmorrhag. narium* symptomaticam & die viij. *purpur. alb.* ipsamque *aphon.* lethalem. Tandem unus, prætermissa *Venæ sectione*, in eadem febre petechiali *purgans*, me nondum in consilium vocato adhibuit, ubi res desperata fuit. Sequebantur enim multa statim periculosa symptomata, *diarrhœa*, *animi abjectio*, *anxietates*, *vultus ferox*, *vigiliæ* continuæ, *deliria*, atque die XII. ipsa *mors*, utut vij. *hæmorrhag. nar.* oborta sit, *sudor* accesserit, *urina* sedimentum deposuerit, *diarrhœa* cessaverit, atque *vesicatoria* sufficientem effectum ediderint. Fatendum etiam est, peculiarem *Januarii* indolem atque constitutionem, cum *quartanam* illam *duplicem* chronicam, *œdematibus*, *infarctuque lienis* occurrentem, atque *incidentibus*, *digestivis*, *blandioribus laxantibus*, febrifugoque *Nic. de Blegny*, ex malis aurantiis amaris cum vino albo parato cedentem, tum *tertianas* diuturniores, aliasque multum fuisse, quod aliæ *intermittentes* hoc, & sequenti *mense* invadentes testatum faciunt. Aliquando enim his sub *initium* jungebatur *continua*, remanente deinceps *simplice*, sive *tertiana*, sive *quotidiana* aliquando etiam sub *finem* accedebat; ut in Juvene quodam, cui mense *Februario* in *quotidiana* chronica supervenit *purpura*. Sicuti vero nominatio mense *Februar.* non solum febres *catarrhales Lutetiæ Parisiorum*, *Versaliæ*, *Gratianopoli*. *Marsiliæ*, *Camberii*, *Romæ Liburni*, perque *Ducatum Mutinensem* adhuc dum spargebantur; verum etiam *aliæ* funestæ, *Augustæ Taurinorum*, *Mediolani Bononiæque* visebantur, ut de *lue pecorum* circa *Laudensem agrum* infestante nil tradam: ita *Viennæ* præter *congestiones* versus partes superiores, *rheumatismos*, modo *clavum hystericum*, cujus omnes erat *febricula* stata hora rediens; modo *odontalgiam* contumaciorem post se trahentes, atque *apoplexias*, febres *continuæ malignæ* continuarunt. Harum aliæ fuerunt *exanthematicæ*, erumpentibus vel *petechiis*, vel *purpura* vel *morbillis*, aliæ *nullas* ad corporis peripheriam *ejectiones* proferebant, quarum tamen posterioribus, ob summam *virium prostrationem*, *vigilias*, *deliria*, *motus convulsivos* neque *hic* loci, neque *Rustini* in *Hungaria* mutum fidei habendum erat. Etsi vero multi ægrotorum, quod supra monui, curam a *purgantibus* incipiant, & ex his in febre *petechiali* nullum unquam restitutum fuisse scribat Parens pie defunctus, in *Historia Epidemica Hungariæ*, idemque & ego in mea praxi notaverim, *fœmina* tamen quædam hoc *mense* etiam servata. Hoc autem notatu dignior est hic casus, quod eadem persona febre *petechiali* detenta, & *laxans* sub initium assumpserit, & *exanthematibus* jam præsentibus V. S. celebrandam curaverit. Unde accersitus tandem deprehendi *exanthematum* retrocessionem. Affectus hinc indies invaluit, & secuta sunt non solum brevi *deglutitio difficilis*, *anxietates*, *subsultus tendinum*, *pavores sub somno delivia*; sed & XII. die tam *petechiæ nigræ*, quam *purpura alba*, quibus sese *auditus difficultas*, atque *rigiditas totius corporis* adjunxere, ut & *soporosa affectio*. Morbum igitur hunc in pessimis signis constitutum, atque

que

que *lethalem* pronunciavi. Sed tantum abest, ut *exitiosus* decumbenti fuerit, ut potius adhibitis mature *Vesicatoriis*, blandamque *diapnoen* promoventibus, sensim atque sensim sub *secunda* purpuræ *albæ* eruptione, *quarta* septimana contingente Symptomata remiserint, atque patiens ab hoc affectu *periculosissimo*, præter omnium opinionem ac spem liberata sit. Mense *Martio* partim *catarrhales Florentiæ*, *Neapoli*, *Anticariæ*, partim *morbilli Lutetia Parisiorum*, partim aliæ *malignæ*, atque intra paucos dies *lethales Bialæ Polonorum* sese sistebant. Eodem tempore *Viennæ* sese offerebant *congestiones*, tam in *junioribus*, quam in *media* quam etiam in *consistente* ætate, jam versus *nares*, jam versus *pulmones* magis tendentes. Non nunquam evacuatio *sanguinis* per *nares*, nonnunquam excretio *seroso mucidæ* materiæ vel in *coryza*, vel in *tussi humida* succedebat, quandoque *nulla* fuit observata, humidioribus nempe congestis in *stagnationem* deductis. Unde varii denuo *affectus* pendebant. Inde enim non tantum *tumor* non nihil rubicundus, sed nequaquam inflammatorius, *Cheilocace* dictus, de quo *Arnoldus Bootius obs. med. de affectibus omissis* p. 30. C. X. pluribus egit, in *adulto* nascebatur; verum etiam *inflammationes*, nunc in partibus *externis*, *tonsillis* atque *dentium periosteo*, nunc in *internis*, sive *anginam* veram cum febre, sive *splenditiem* mensibus instantibus spectes, obortæ sunt. Neque *malignæ* febres minuebantur, sed in aliis sub *simplicis*, in aliis sub *compositæ* apparuere schemate, quarum *prior* aliquando *continentis*, plerumque vero indolem *continuæ* habuit. Atque hæc *posterior* huic ob *cephalalgiam*, *dolorem pectoris* molesta erat, illi gravior ob *catarrhum*, atque *debilitates syncopticas*, isti periculosior ob *vigilias*, *deliria*, *diarrhœam*, *torsiones oris* xi. die apparentes, in omnibus ob *anxietates*, *abjectionem animi*, *summam virium prostrationem* vehementior, hocque magis, si *purpura albæ*, vel *petechiis* supervenientibus non rite tractata fuerit. Sic in robusto quodam Juvene notavi febrem *petechialem*, ob *purgans* repetitis vicibus sub *initium* morbi assumptum, inter paucos dies *funestam* æque, ac *latioribus livescentibusque* exanthematibus stipatam. In *fœmina*, quæ in *purpura* doloribus *spastico-arthriticis* varia *unguenta* & *linimenta* opposuit, ob impeditam hinc *transpirationem*, *menses*, mox disparentes, *Venæ Sectionemque* neglectam, quæ hic loci ut plurimum necessaria est, non modo *graviorem* statum animadverti, sed & *periculosiorem* judicavi. Sed ecce, *temperatis diapnoicis* per aliquot dies usurpatis, erumpente purpura *alba* copiosissima & *dolores*, aliaque symptomata mitigabantur, & *febris* hæc intra spatium xxi. dierum solvebatur, etsi *dolores arthriticos* diutius adhuc senserit, sublatos successive *antispaticis*, *laxantibusque* blandioribus. *Simplex* hæc *maligna* febris interdum *inflammatoriam*, interdum *continentem* junctam habuit ubi remedium præcipuum erat V. S. Hac vero prætermissa, quamvis optima etiam *medicamenta* propinata fuerint, irrita sæpe fuere omnia. Id ipsum videre licuit in *virgine* quadam juvene. Licet enim in eadem ob *plethoram menses* alias *parciores*, tanto magis V. S. in *continente* febre commendaverim, monito tamen hoc salutari non auscultabat Parens. Unde mirum non est, quod *mensibus* sub *initium* quidem accedentibus, mox tamen iterum cessantibus, *summam lassitudinem*, *dolores spastico-arthriticos*, *cephalalgiam*, *vigilias* sub *principium* jam præsentes, plura secuta sint periculosa symptomata, *dolor dorsi*, *major congestio versus caput*, *acerbior dolor capitis*, *propensio ad somnum profundiorem auditus*, *difficultas*, *hæmorrhagiæ longiores*, *ad debilitates syncopticas usque*, *sudor frigidus*, atque die viij. *motus convulsivi* ipsaque *mors*. *Aprilis*, sicuti sua natura alias *mutabilis* ita & hoc anno Viennæ *incostantiam* suam prodidit. Sub *initium* enim *serenus* comparuit, sed *triduo* elapso alia multum diversa *tempestas* ingruebat, nunc *pluviis*, nunc *nivibus* sese exerens. *Humidam* hanc æque *frigidam* in *progressu tepidior* ac *amœnior* excipiebat, imo & huic *postremis tribus* diebus denuo *horrida* magis, atque *tumultuosa* ob *ventos*, *pluvias*, *nives* succedebat. *Majus* ut plurimum, in primis sub principium, *pluviosus*, hincque *humido-frigidus* oboriebatur, quandoque tamen & *serenior placidior*, tam *prioribus* diebus, quam sigillatim sub *finem* observabatur, ut nec de *tonitribus* & *fulminibus* crebrioribus die viij. atque xx. recurrentibus, nec de *grandine*, quæ x. cadebat, quicquam adducam. Toto *Junio* exoptata habuimus tempora, *calores*, sæpe *pluviæ* nocturnæ amœnissimæ interdum mitis atque lenissimus *ventus* contemperabant. *Vere* toto quanto constitutio aeris eadem fere mansit in aliis *Europæ* regionibus, atque hic locorum erat.

erat. *Aprilis* enim sub introitum *Holmiae*, remittente *frigore* blandior notabatur, deinceps *Upsae*, perque totam *Bohemiam* pluviosus, *humido-frigidus* sentiebatur, tandem *calidior* succedens non modo glaciem *Petripoli* solvebat, verum etiam in *Polonia* perexigua & perminuta *flumina* reddebat. *Majus* & *Junius* alibi quoque magis *pluviosi* fuere cum ille tam ob *nives* junctas *pluviis* Cracoviae, quam ob ingentes *tempestates* cum *fulguribus*, *tonitrubus*, horridis, *grandinibus*, & *ventis* violentis *Coloniae Agrippinae*, *Heudenae*, variis in locis *provinciae Ultrajectinae*, *Dromoriae*, *Vvalvici*, *Bardevici*, in *Saveria*, *Episcopatu Monasteriensi*, *Susati*, *Borolini*, *Halae Saxonum* exortas, *subfrigidus* atque inamoenus permanserit, hic vero posterior tam *turbulenta* tempestate sese exhibuerit, ut modo *fulguribus* gravioribus *Polonis* atque *Barolinensibus*, modo *grandinibus* in *Barcheria*, *Volbynia* degentibus modo *ventis* vehementioribus incolis *circuli Burgundici* damnum intulerint, modo ob frequentes copiosissimasque *pluvias Molybergae* intempestivus fuerit, *Camenecia* atque circa *Halam Magdeburgicam* viventibus disruptis *piscinis* multum molestiae aspserserit, atque in *Valachia* jam *homines*, jam *pecora*, dum circumfluerent aquis, atque in harum abundantia viverent e medio sustulerit. Si *morbos* cum *vere* surgente increbescentes, atque ad *solstitium* aestivum usque infestantes reputemus, ob similem *aeris* constitutionem ubique vigentem eosdem hic regnasse liquet, qui homines adorti sunt alibi. Mense *Aprili*, *Majo*, *Junio* enim cum *intermittentes*, tertianae in *Italia*, tum *continuae*, vel nulla *exanthemata* emittentes, *malignitate* tamen non carentes, atque nunc *catarrhales* anginodes *Lutetiae Parisiorum*, inque *Ducatu Ferrariensi*, nunc *alias* circa *Guardistallum* repraesentantes vel *exanthematicae*, tam sub *vario Moscoviae*, *Holmiae*, *Nemausi*, *Cazallae* sese sistentes, quam sub *pestis* schemate in *Podolia* apparentes, febres grassabantur. In quibusdam locis & *alii* visebantur morbi. Sic lues *pecora* aggrediebatur in *Germania*, *dysentira* in castrorum metatione circa *Molybergam* milites afficiebat *Junio*, *apoplexia* atque *podagra* praeter solitum eodem mense homines *Moscoviae* invadebant, *Viennae* mensibus *vernis* sese offerebant *congestiones* versus *pectus*, *caput* in haemorrhoidariis, sanguineque *spissiori* praeditis, *rheumatismus capitis* ob menses parciores, *lumbago rheumatica*, *cephalaea* cum febre, *ophtalmia*, *odontalgia*, affectus *spastico-arthritici*, arthritis *fixa* post iram, atque excessus rationem potus in haemorrhoidario commissos, *malum ischiadicum* refrigeratione praegressa, *chiragra* post animi excandescentiam, *podagra* mensibus post terrorem disparentibus, febres *intermittentes*, *quotidianae*, etiam *infantibus* familiares, *tertianae*, in aliis *anticipantes*, in aliis *postponentes*, *quartanae* si non solis salibus *digestivis*, atque viscidum incidentibus, tamen pulveri Lentilii ex *cort. fraxin. rad. gentian. rubr.* atque *sale absinthii* concinnato cedentes. Praeter has *continuae* continuarunt, non solum *primariae*, sed & ex *secundariis* inflammatoriis, *peripneumonia* atque *pleuripneumonia*. Posteriori juncto sputo *cruento*, atque graviori *febre* laborabat quidam *Juvenis*, prior vero reperiebatur cum *aphonia* in *ancilla*, utraque V. S. atque *diapnoicis temperatis* sublata. Frequentes erant *malignae*, interdum *simplices*, interdum *compositae* existentes, Quandoque enim *continua* complicabatur cum *continente*, qualem *haemorrhagiis*, atque *sudore* intra *primum* septenarium solutam videre licuit in Illustriss. quadam filia XIII. annorum, quandoque & *intermittentem* habuit comitem, ita, ut aliquando sub *tertianae* schemate incesserit, aliquando etiam mitius tractata in *tertianam* sive *simplicem*, sive *duplicatam*, pulvere ex *fl. chamom. sale absinth.* atque *antim. diaph.* parato, brevi curatam, transierit. Nonnulli horum jam in *principio* haemmorrhagiam *narium*, vel *haemophtysin* perpessi sunt; quaedam tamen foemina & sub *paroxysmo* intermittentis *vomitu cruento* correpta est, unde in iis quoque V. S. cum successu sub *initium* celebrabatur. Saeviit haec *maligna* febris aeque in *gravidas*, atque alias. Rariorem *Leythepenti* habui casum. Etsi enim foemina quaedam juvenis, & sub initium *purgans* assumpserit, & die vij. V. S. in eadem instituta sit, & nimias ob *vigilias* huic pharmacopoeus *narcotica* exhibuerit, & post incongrua haec artificia multa statim enata sint *periculosa* symptomata, *vigiliae continuae*, *deliria* non interrupta, *lipothymiae*, *tremor artuum*, *floccorum lectio*, aliaque; tantum tamen absuit, ut obierit, ut potius *Vesicatoriis* nuchae, pedibusque applicatis denuo ad se redierit, vocatis deinde in usum *confortantibus*, *analepticis*, *bezoardicis* temperatis *pueros geminos* enixa sit, atque praeter omnium spem ex morbo gra-

graviſſimo evaſerit. Neque *exanthematicæ* noſtris ullas dederunt inducias. *Catarrhalis*, licet in infante cum *inflammatione* tonſillarum, *deliriis* IV. die, ſuperveniente *hæmorrhagia narium* largiori *ſudore*, urina *turbida* & inquinata, remiſerit, alterationes tamen *febriles* poſt ſe relinquens, non niſi *purpura alba* ſubpullulante penitus diſparuit. *Petechialis* ægrotis eo plus negotii faceſſebat, quo minus ſtudioſa, minuſque decens adhibita fuerit curatio. *Laxantia* etiam ſub *introitum* morbi noxæ erant, & memini fabrum aurarium, ob propinatum *purgans* atque *refrigerationem* factam, *lypothymiis*, *vigiliis*, *deliriis* tentantum die vij. e medio eſſe ſublatum. Neglectam *petechialem*, hincque *confuſam* animadverti in *tribus* Juvenibus, quorum unus *prioribus* diebus in ſummam *virium* proſtrationem, *gravitatem pectoris*, *vigilias*, *deliria*, *diarrhœam*, die vj. in *ſubſultus tendinum*, *ſingultum*, vij. in *petechias nigras*, viij. in *ſoporem*, ſequente in *purpuram albam*, *motus convulſivos* incidens IX. die mortuus. Cæterorum alter non modo ſub *principium vertiginem*, *dolorem gravativum pectoris*, alterniſque diebus *exacerbationem* percipiens; ſed & in *progreſſu* febris *vigilias*, *deliria*, *manuum tremorem*, *floccorum lectionem*, *torſionem oris*, alvi *involuntariam* excretionem incurrens die XII. fato ſuccubuit; alter *bilioſus*, variis *exceſſibus* deditus, præviis *vigiliis*, *deliriis diarrhœa*, die vij. *ſopore*, *aphonia*, *urinæ ſuppreſſione*, IX. *artuum tremorem*, X. *urinæ involuntaria emiſſione*, *tremore labiorum*, *ſubſultu tendinum*, *aſpectu torvo*, XI. *floccorum lectione*, *torſione oris*, *alvi dejectione involuntaria*, *motibus convulſivis* periit, quamvis ubique nihil non tentatum ſit; imo tardius accerſitus iiſdem *ſanguinis* detractione in *ſtatu* amplius locum non habente, pro re nata *bezoardica temperata*, *confortantia*, *ſubadſtringentia*, *antiſpaſtica*, *veſicatoria* aliaque longo uſu atque experientia probata *remedia* ſuaſerim. Eodem tempore multos occupabat *purpura*, quæ tamen prudenter tractata nulli funeſta fuit. Spargebantur præter febrem *ſcarlatinam in teneriori* ætate cum *vomitu*, *tuſſicula*, *cephalalgia*, *motibus ſpaſticis*, *convulſivis*, *deliriis* præmaturis occurrentem, atque blandis *diapnoicis*, *antiſpamodicis*, *ſudoreque* die vij. victam, & aliæ dum ſpecies, *purpura* nempe *rubra* atque *alba*. Atque hæc quidem etiam *infantes* febre *catarrhali* licet ſuperata vehementer affligebat, quendam vero ex *adultis* ob *refrigerationem* ſummo periculo exponebat. Cum enim proclivior ſit febris hæc materiam morbificam per *poros cutis* proſcribere, mirum non eſt, mutatione *lecti*, atque aeris *frigidioris* admiſſione facta die vj. in ſubjecto noſtro *plethorico*, *cacohymico*, ob *ſudoris* retroceſſionem, majores ſtatim *anxietates*, *inquietitudines*, *vigilias*, *mentis alienationes* uſque ad XI. diem durantes, in conſpectum prodiiſſe. Gravius ſic decumbente ægro in conſilium quoque vocabatur Archiatrorum Cæſareorum Comes, Perill. atque Magnif. *D. de Longobardi*, cujus nomen, dum audio, veneror. Tametſi vero *Lectione* & *experientia* hic Vir Celeberrimus ſerio imperaverit, ut & *continentiam* tranquillam ſibi commendatam haberet, & medicamenta *diapnoica antiſpaſtica* a me præſcripta ſubinde repeteret, & aliis ſalutaribus *monitis* auſcultaret, impedire tamen non potuit, quin *adſtantes* ſuaſu aliorum medicorum, contra *obſtructionem* per *quatriduum* præſentem *clyſterem* applicandum curaſſent, niſi eadem die XII. *purpuram albam* copioſiſſime erumpentem detegiſſem, atque ſic Patientem ab orci faucibus liberaſſem, quem mox clyſtere jugulaſſent. *Julius* ultra dimidium *pluviis* conſpicuus erat, ita tamen, ut tempeſtas *pluvioſa* cum *ſereniori* per totum *menſis* decurſum alternavit. Unde *gratus* atque exoptatus obſervabatur, quamvis & die XIII. *violenta* tempeſtas non tantum *Viennæ* cum frequentiſſimis *tonitrubus*, flammarumque *fulgoribus*, ſed & in *vicinia* cum *grandinibus* inſolitis, maximo *vinearum* damno, oborta, & *poſtremis* diebus ob copioſiores pluvias *horridior* ſecuta ſit. Similes *viciſſitudines* ratione *caloris*, atque *ſiccitatis*, per totum *Auguſtum* ſentiebamus. Calor enim ſemper moderabatur *pluviis*, aliquando *citius*, aliquando *tardius*. Nonnunquam mane *optima* tempeſtas comparuit, *ſpurca* ſuccedente veſperi, nonnunquam *calorem* per *aliquot* dies durantem pluviarum *continuas* excipiebat, imo & ſub *finem* æſtus *diuturnior* imbres *largiores* prægreſſus eſt. Atque ob *pluvias* tam ſub *initium* menſis *ſequentis* ingruentes, quam circa æquinoctium *autumnale* continuantes tempeſtas *frigida* atque *humida* ad *poſtremos* uſque *Septembris* dies perſeverabat, *reliquis*, a *tertia* nempe ad XVII. *Serenis* atque *æqualibus* exiſtentibus. Anni *æſtatem*, cum ineuntem, tum adultam, tum præcipitem *pluvioſam* & alibi deprehendimus. Sive enim *tempeſtates* gra-

viores, atque *numero* non modo spectabiles, verum etiam ob *fulmina* vehementiora, *tonitrua* horrenda, *grandines* immanes, in *Volhynia*, *Leopoli*, circa *Lovitium*, *Uspsalæ* in *Ducatu Bremensi*, *Dresdæ*, *Augustæ Vindelicorum*, *Francofurti*, *Londini*, *Suffolciæ*, *Lutetiæ Parisiorum* in Civitate *Remensi*, *Picardia*, *Genuæ* attendamus, sive *imbres* largiores, atque per copiam, & aquarum *pluvialium* affluentiam vel *animatorum*, vel *oppidorum*, *vicorum*, *vinearum*, *agrorum*, *pratorum*, aliarumque rerum *inanimatarum* jacturam factam in *insula Cituorum minori*, *Cremesiæ*, in *Austria* superiori, *Bohemia*, *Palatinatu*, *Bruxellis*, *Hallæ Saxonum*, circa *Berolinum* consideramus, luce meridiana clarius id ipsum est; utut *Holmiæ*, atque in *Moscovia* major *calor* majorque *siccitas* cum *nebulis* fœtidissimis, quam ab XI. annis sese exeruerit, ut & *pisces* inde in *Suecia* perierint. Hic tamen temperabatur calor *pluviis* adhuc dum *Julio* cadentibus, illinc frangebatur *Augusto* accedente *frigore* quod æquinoctio *autumnali* appropinquante & *Moscoviæ*, & *Ottoniæ* majus incrementum sumpsit. Denique & notatu perdignum ea, quæ ruri a *grandinibus* intacta permanserunt, a *cicadis* turmatim *Poloniam*, *Lusatiam* Superiorem & Inferiorem, atque *Marchiam Brandeburgicam* ingredientibus, intra spatium XXXV. horarum fere omnia fuisse consumpta, irreparabili incolarum damno. His mensibus *æstivis*, præter *apoplexias Hagæ Comitum* ingressas, *arthritidem Londini* infestantem, atque *podagram Romæ*, *Moscoviæque* increbescentem, diversæ *febres* adhuc dum spargebantur, ita ut ex continuis *inflammatoriæ*, quales sunt *pleuritides* atque *peripneumoniæ*, *Gallos* invaserit *malignæ* modo in *Salopia* Anglis intra quatriduum funestæ, modo in *Apulia* militibus Cæsareis lethales, modo *Cazallæ* degentibus periculum minantes grassatæ sint *catarrhales* in Ducatu *Mantuano* regnaverint, *variolæ Romæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, inque *Campinia* viguerint, *dysenteria* in *Italia* hominis adorta sit, *pestis* in *Podolia*, *Volhynia*, *Moldavia* sævierit, imo denique & lues quædam *pecora* circa *Camentiam*, *Chotimiam*, inque *Spirensi Episcopatu* occupaverit. Eodem tempore *Viennæ* commotioni humorum supervenire solebant *hæmorrhagicæ* congestiones, quas pro diversitate loci nunc *hæmorrhagia narium*, nunc *hæmoptysis* comitabatur. Quin etiam ansa hinc arrepta in *mensium* retentione *visus hebetudinem* habuerunt sociam, cedentem non solum *antorgasticis*, atque *antispasmodicis*, verum etiam *fluxu menstruo* redeunte penitus disparentem. Sicuti vero *rheumatismos* hinc inde videre licuit; ita similis *congestio* per totum latus *dextrum* sese extendebat in *sene* plethorico, & *podagrico* alias, & brevi ante morbum de *Stranguria* æque, atque *catarrho* conquesto. In hujus facie periculosa sese sistebant Symptomata, *inflatio*, *opthalmia*, *oris tortura*, partium adfectarum *actio* læsa, ut neque comedere, multo minus fistulare potuerit. Atque hic mihi suppetias præ cæteris ferebant *diapnoica*, *antispasmodica*, *nervina* vel in *infuso*, vel in *decocto* pro oris elutione, vel *linimenti* forma præscripta, quæ post V. S. reiteratam adductis *Symptomatibus* superatis, imo *rheumatismo* circa claviculam subsequentem etiam discusso, successive ægro sanitatem reddebant, licet maturius aeri *frigidiori*, atque *humidiori* se exponens *podagram* tandem incurrerit. Sunt & alii adhuc *morbi*, qui subpullularunt. In ætate graviori *raucedo* sese prodebat, *tussis* vehementior eandem affligebat, in primis *hypochondriaca*, quali Illustriss. quædam *Domina* septuagenaria, juncto dolore *hepatis*, laborabat. In subjecto sanguineo-cholerico, atque podagrico, *nephritidem calcidosam*, cum doloribus acutissimis, *clysteribus*, *digestivo-antispasticis*, *ol. amygd. dulc. balneis* relaxantibus, *unguentis* emollientibus, quæ *calculi* secessum facilitabant, sustuli. Affectibus *Spastico-arthriticis* ex propria fonte erat succurrendum. Sic in *hemicrania* chronica, *malo ischiadico*, *podagra antorgastica*, *digestiva*, *diapnoica*, *antispasmodica* majorem opem ferebam, quam ab ullo alio remedio expectari potest. In arthritide *fixa* cum *tumore* manus hæc quidem non sufficiebant; sed pulvis ex *sale cichor. fecul. ari. pulv. hepat. rubr.* atque *diagryd. Sulphurat.* paratus, laudatis *interpositus* fere punctum tulit, cujus hinc usum, quo usque penitus remisit dolor, continuavimus. Occurrebant etiam in *adulta* virgine plethorica motus *convulsivi* contumaciores, durantes per *triduum*, artusque adeo torquentes, ut in *luxationem* cubiti inciderit. In *causam* mali inquirens animadverti, eosdem sine *manifesta* causa fuisse enatos, neque unquam, si *convulsiones* ob *terrorem* post *morsum* canis in Juventute perceptas excipias, ab eadem antea perpessos. Remedium præcipuum ac præsentissimum fuit pulvisculus ex *matr. perl. præp.* an-

antim. diaph. nitr. dep. lumbric. terr. præp. cinnab. constans, quem aliis non juvantibus exhibui, eumque deinde, applicato quoque *clystere* repetii. Nec defuerunt febres *malignæ*, acutæ, interdum sub *continentis*, interdum sub schemate *continuæ* apparentes. Quam plurimæ fuere *exanthematicæ*. Sæpe complicabatur *purpura rubra*, in primis in *infantibus*, sæpe *petechias* emittebat, hæc febris. Atque *petechialis* denuo duabus personis, quod *purgantia* assumpserint, *a vino* non abstinuerint, *diapnoen* neglexerint, *tremoribus* totius corporis, *vigiliis* perpetuis, *deliriis* furiosis sese repræsentans, funesta erat. Alios affecit sine *exanthematibus*, quod tum *catarrhales*, tum *dysentericæ* sub finem *Septembris* invalescentes satis superque probat. Quædam jam in *principio* dysenteriæ *menses*, expertæ sunt, in quibus *pilulas Sthal.* subjunctis *spec. de hyacinth.* atque *corall. rubr. præp.* cum successu adhibui. Taceo *quotidianam*, *tertianam duplicatam*, *ischuriam* gravissimam V. S. in pede decrescentem, *diarrhœam* torminosam post iram *nitrosis* atque *præcipitantibus* victam, aliosque *morbos* his mensibus sese offerentes. *Octobris* initium *serenum*, utcunque *placidum* fuit, *progressus* ad *finem* usque *nebulis*, *pluviis*, *nivibus*, *grandinibus* conspicuus, *humido frigidus*. Totus *Novembr.* aut *nebulosus*, aut *pluviosus*, aut *ventosus*, aut *nivosus* erat, adeo, ut eodem mense neque *quatuor* dies *tranquilli* & *sereni* numerari potuerint, neque *frigida* atque *humida* tempestas unquam minuta sit. Quamvis autem & *December pluviosus* comparuerit, *tepens* tamen atque æstatis simillima tempestas eidem jungebatur, quam vix per IV. dies flantem excipiebat alia multum *diversa*. Sequebatur enim *ventosa*, *nivosa*, *rigidior*, quam ullo, quod memini tempore, *frigori* acriori die XX. atque XXI. obortis *pluviis* quidem remittente, sed XXIII. majori vehementia cum *Aquilone* atque *nivibus* redeunte. Sicuti vero *priores* Octobris dies, tam ob cœlum *splendore* plenum in *Palatinatu*, quam ob *siccitatem* in Ducatu *Montano*, ac *Dresdæ calidiores* quoque fuisse intelligimus: ita & *sequentes* atque *postremos* jam *venti* rigidiores *Venetiis*, in *Hispania*, jam *pluviæ* non interruptæ circa *Scaphusiam*, in *agro Bononiensi*, Ducatu *Guardistallensi*, insula *Junonis*, aliis provinciis *Hispaniæ*, *Camenecia*, jam *nives Holmiæ*, *Petripoli*, in Ducatu *Nuvogardiæ inferioris*, *Cameneciaque* humido-frigidiores reddebant. Atque hæc, *frigida* scilicet, atque *humida* tempestas, dum ob *ventos* circa *Portum ostium*, *Dublinum* violentiores, tum ob *pluvias* in *Palatinatu*, *Coloniæ*, *Bruxellis*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Romæ*; *Genovæ*, *Calpe* copiosiores; tum ob *glaciem*, *nivesque* in *Moscovia*, *Polonia*, *Suecia*, recurrente *placidiori* aëre solutas per omnem *Novembrem* continuabat. Denique & *Decembr.* aura *temperatiori*, *pluviis* frequentioribus stipata, *Batavis*, *Gallis*, *Germanis*, *Polonis*, aliisque illuxit, tantumque abest, ut talis permanserit, ut potius *turbidus* successerit. Testes sunt non modo *venti* vehementiores *Romæ*, *Liburni*, *Venetiis*, *Neapoli*, in *Lacu Lemano*, *Maclopoli*, *Rupellæ*, *Hanoveræ*, *Coloniæ*, *Agrippinæ* in *Franconia*, *Hafniæ*, in mari *Balthico* sese exerentes, verum etiam *nives* cum acerbissimo *gelu* in *Moscovia*, *Polonia*, *Suecia*, *Holsatia*, *Saxonia*, *Gallia*, *Helvetia*, *Hispania*, *Baviera* invalescentes: Remisit quidem *frigus* in *Bavaria*, *Polonia*, aliisque regionibus per paucos dies, mox tamen rediit *intensissimum*, cum omni tempestatum insolitarum, *nivium* & *ventorum*, genere. *Autumno* nunc *arthritis Londini* increscebat, nunc *podagra Romæ*, *Mediolani*, *Genovæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, in *Batavia*, *Berolini* affligebat. *Romæ* eodem tempore *pleuritides*, *peripneumoniæ*, *anginæ*, aliæque febres *inflammatoriæ* frequentes erant. *Malignæ* & in *Palatinatu* inferiori, & in agro *Lunensi*, & *Genovæ*, & in insula *Junonis* in homines sæviebant. Non defendam easdem vel *classicula Hispanorum præsidiaria* mediante ex *America* in locum posteriorem fuisse delatas, vel ex *fonte* quodam impuriori ortum sumsisse, hoc saltim addam, has modo *continentis* Schema, modo indolem *continuæ* exhibuisse, cutem aliquando *maculis*, aliquando *nullis* fuisse interstinctam ut de *duplicatis* in quibusdam perspectis nil adducam *Variolæ Coloniæ* Ubiorum, *Londini*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Versaliis*, circa *Autricum Carnutum* in *Lunæ Villa*, in *Hispania* regnantes, si morbos reliquos non exuperabant, numero tamen æquabant. Neque *pestis* in *Podolia*, *Volhynia*, *Moldavia* decrescebat, neque lues *pecora* occupans remittebat; sed latius serpendo & eundo tantas acquisivit vires, ut eorum quantitatem maximam in *Bohemia*, circa *Posonium*, *Zamoscii*, in *Lithuania*, *Marchia Brandenburgica*, versus Ducatum *Magdeburgicum*, aliisque in locis *Saxoniæ* e medio sustulerit, cui malo in postremis regionibus mul-

multum favebant miasmata putredinosa a *cicadis* relicta. Cæterum præter *paralyses*, *apoplexias Romæ Mediolani*, *Cernæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Hamburgi* sese sistentes, nil memoratu dignum mihi occurrit. Iisdem mensibus Virgo quædam Viennensis post V. S. ob menses *parciores* in *pede* institutam, *crocique essentiam* adhibitam, fluxum mensium *nimium* incurrit, quem *adstringentibus* ab ordinario præscriptis expugnare per vij. Septimanas, sed frustra erat conata: hic ego ad repetitum *antorgasticorum* usum confugi, neque pœnitenda opera, quandiu enim ista propinarentur, satis recte habuit, sed cum his *moderaretur* tantum fluxus, non *tolleretur*, V. S. in *manu* suasi; qua celebrata sine *antorgasticorum* præsidio omnino convalescebat. In aliis *rheumaticos* decubitus versus *faciem*, in aliis *otalgiam*, in alia post *refrigerationem*, atque aliqualem *lochiorum* suppressionem *ontalgiam* vidimus; in alio *puero* ob neglectam *diapnoen* diu *purpuram* prepesso sese offerebat *cheilocace*, sive labrosulcium, cum exulceratione labii superioris oris gravius, ac quasi *hæreditarium*, alii *coryza*, *angina*, *tussibus* laborabant; in aliis affectibus *spastico-arthritici*, *digestivo-diapnoico-antispasticis* sublati invalescebant. Innumeræ quoque hinc inde spargebantur febres, *inflammatoriæ*; *malignæ*, *catarrhales*, *exanthematicæ*, *intermittentes*, *tertianæ*, aliæ: sed præ omnibus *purpura alba*. Invadebat enim non tantum *infantes*, maturius in febre *scarlatinæ* mense *Junio* aeri liberiori commissos, sed & *adultos*. Sequiorem *sexum* duplo gravius afficiebat. Sic affectum *hysterici*, *animi abjectio*, *ardor* atque *anxietas cordis*, *cephalalgia*, *vigiliæ*, *deliria* usque ad XVI. diem continuantia in Juvene quadam Domina *purpuræ albæ* superveniebant, quibus sese excretio *critica* partim per *sudorem* die vij. apparentem, partim per *hæmorrhagiam narium* largiorem XVI. obortam, sequentibus XVI. etiam *mensibus*, adjunxit, ut & *exanthematum* eruptio XI. & XVII. *secunda* vice cum levamine sese prodens. Duæ ex *puerperis* hac febre laborantes meam implorarunt opem, quarum alteri *camphorata myrrhata*, similiaque interne dederunt, alteri tincturas *spirituosiores* præscripsere Medici. Etsi vero *calidiora* utrique dissuasserim, atque ob vigilias & deliria, *temperatiora* laudaverim, tantum tamen abfuit, ut id ipsum in *priori* observatum fuerit, ut potius massam humorum *commoventia* repetierint, sicque imperite tractata, nulla de *siti*, nullo de *dolore* conquerens, utinam etiam *naturali* fere existente, die XI. sublata sit. Posterior, quæ non modo *spongiosioris* atque *plethorici* habitus erat, verum etiam ante annum cum sub *initium* gestationis menses *continuos*, tum *medio* tempore *fluorem album*, tum vij. mense *abortum* experta est, hoc gravius decumbebat, quod & in *abortum* denuo absque causa *manifesta* inciderit simul *duabus* simul *molis* secedentibus, & ob violentiorem *secundinarum* diutius remanentium extractionem debilitates *syncopticas* senserit, & die viij. *sudore* præsentem aerem *liberiorem* admiserit & viij. *exanthematibus* jam prodeuntibus *enematis* injecto facta fuerit, & ob neglectam *diapnoen*, dum surgeret maturius, atque *purpura* sub blando *udore* sensim evanescente, *rheumatismo* pedis summe dolorifico tentata sit. Serio hinc imperavi, ut sub continentia tranquilla regimen *diapnoicum* sibi commendatum haberet *Variolæ* copiosiores, *ordinariis* quidem *majores*, atque sub initium *pellucidæ*; deinde tamen ad ambitum *inflammatæ*, juncta febre exquisita, vigiliis, deliriis *suppurascentes* æque, ac die XIV. *exiccatæ*, decidentesque cum solutione mali sub blanda *diapnœa*, urinæque *turbatione* visebantur in filia jam adultiori, cujus in fratre mitiorem vim morbi animadverti. Nil dicam de *pleuritide* in Juvene vij. die sudori cedente. Neque vel de *cachexia* cum *nodis* atque *abscessu* mammæ in *puerpera* a *purgantibus* fortioribus, suasu barbitonsoris assumptis aucta, *digestivo*, *diapnoico antispasticis* autem a me ordinatis, sub copiosiori *sudore*, copiosiorique *urinæ* excretione successive penitus disparente, vel de aliis morbis *sporadicis* quicquam adducam. Hoc saltim addam, *mortuorum* numerum, sicuti *Londini* 26761. *Amstelodami* 8911. *Brunsvici* 1233. *Licaoniæ* 400. *Berolini* 2691. *Wirtembergæ* 260. *Dresdæ* 1740. attigerat, ita *Viennæ* ad 8493. sese extendisse. Sufficiat hæc de constitntione *epidemica* hujus *anni* fideliter, prout & in alieno, & in mea praxi occurrebant, annotasse.

Dr.

Dn. D. CAROLI RICHA,

Philos. & Med. Doct.

Constitutio Epidemica Taurinensis Anni 1720.

I. HUmanum Corpus variis passim advenientibus impressionibus excipiendis aptum, variis idem malis affici notum est, quæ quidem modo ab occulta aëris diathesi ortum habent, modo intime profecta a variis fermentationum generibus, vel etiam putrefactionibus humorum, ut ajunt; seu rectius ab alterato fluidarum cum solidis partibus æquilibrio, ad cujus legem mechanicis præceptis illud idem comparatum est, subnascuntur. Hinc multiplex morborum cohors ab omni ævo terris incubuit, seu ab hac, vel illa peculiari corporum particularium anomalia, seu a causa magis generali producantur; Hosce postremos proprie *Epidemicos* dicimus, vel indiscriminatim, nulloque servato ordine homines invadant, vel continua quadam serie, ceu facto circulo se se invicem excipiant, statisque temporibus oriantur.

II. Si quibus autem in morbis *divinum* illud ab Hippocrate proditum elucet; id sane in epidemicis cernere est, quorum causam rectissime venerandus idem senex in anni tempora rejicit, quæ prout constitutionem suam naturalem servaverint, vel ab ea recesserint sanum, vel ægrotum corpus efficiunt, variasque ægritudines producunt. Nihil sane quicquam animum universæ, qua patet, Medicinæ pomœria perlustrantem tanta admiratione percellit, quam discolor, illa, & plane sui dissimilis istiusmodi morborum facies, tum qua varias ejusdem anni tempestates, tum qua discrepantes diversorum ab invicem annorum constitutiones referunt, ab iisque dependent; ut vere *divinum* quid dixeris inesse iis, nec immerito *divino* laudis honore celebrandos, qui occultam illam, atque inexplicabilem aëris influentiam, unaque simul desævientes morbos scite norunt expendere, ac prænunciare.

III. Atque id quidem rite assequi res est multi otii, ac summe ardua; Opus utique vere magnum, cui fortasse unius Medici ætas non suffecerit. Diu nanque, ut ut improbus, exantlandus labor est, antequam nos aliquid memoratu dignum in hocce fodiendo Isthmo, inque tam multifaria horum morborum serie extricanda præstitisse jure possimus gloriari. Neque is ego sum, qui me in his, quæ jam trado, omnem absolvisse numerum credam: Novi enim *quo ex luto mihi finxerit præcordia Titan*; *Quamvo sit mihi curta supellex*. Satis erit ad laudem inchoasse telam quove pacto se res habuit nuper, quod ad hanc scilicet, in qua degimus, Urbem, ejusdem agrum pertinet, enarrare.

IV. Quod ut ego felici calamo assequi pergam, ac dilucide, quantum fieri potest, quotannis prosequi, ac illustrare; consentaneum duxi, quæ propria ac sua sit hujusce Cœli natura, quidve in hoc, quem premimus, Agro laudandum, quid culpandum sit, antequam ad alia progrediar, paucis exponere. Mea etenim immo Hippocratis sententia, id scitu maxime est necessarium, nemoque Cinicorum alicubi esse potest, vel mediocri fama celebratus, quin ante omnia locorum, in quibus se velit exercere, cum positiones, ac ventos, tum aquas, & cæteras aëris, & alimentorum qualitates (quæ Urbium Cœlum constituere videntur) probe cognoverit.

V. Eaque quidem omnia ad commendationem Taurini agri concurrunt. Enim vero Taurinorum Augusta, si modo ejusdem positionem spectemus, mirabili certe vel casu, vel consilio haud longe ab Alpium radicibus in amœna planitie excitata fuit ad lævam Eridani Fluviorum, Regis, *nulli omnium*, ut Plinius ait, *claritate inferioris*. Hinc lætissimi Colles, qua Orientem adspicit, trans Padum nitidissimo prospectu consurgunt oppositam imminentibus Alpium ad occasum Solis fastigiis faciem præbentes; Hinc effusissimus ager, qua Boream, ac Meridiem spectat, protenditur, quem *Taurinates campos* vocat Anonymus in Panegyrico ad Constantinum; *Taurinos* ego potius dixerim elegantiore vocabulo, quo quidem usus est Ptolomæus, Tacitus, Plinius, & alii quam plures. Sic etiam Taurini Populi dicti sunt, qui antiqua Ligurum stirpe huc primi confluxere.

VI. Isque est Urbis, tum Agri conspectus, vere, si fas est ita loqui, *Elisius*; Ecquis enim haud videt ex tot hisce inter se non diversis modo, sed quasi contrariis locis, Collibus nempe Alpiumque cervicibus haud longe ab Urbe impendentibus, amplissimaque interjecta planitie mixtam ve-

veluti quandam ex omnibus, ac libratam Atmosphæram consurgere; fluidumque aëra, quem a Sole potissimum, Luna, ventisque inæqualiter premitur, perenni motu agitatum, minimo illud negotio a finitimis Montibus in patentem planitiem, & vice versa contendere, sursum illud prementibus, urgentibusque partim domorum ignibus, partim æris campani pulsu, & discurrentium Civium miscela.

VII. Sic vero præsertim comparata Urbs est, ut liberum habeat Solis tum ortum, tum occasum; qua nanque parte Orientem intuetur Solem, ita compositi sunt interjecti Colles, ut ejus illa radiis nulla, vel exigua diei parte defraudetur; qua vero Occidentem adspicit, dissitæ Alpes, fere sexto ab ipsa lapide, Occidui morientis Solis aspectum nullimode inhibent; quinimmo radios quoquo modo reflectendo, ac declinando hilarem, lætissimumque vespera incolis ferunt.

VIII. Insuper præstant modo dictæ Alpes, quod excelsis illis, quibus eminent, cervicibus, lenes, mitesque occidentales ventos, quos cæterum impetuosos maxime, ac insalubres potissimum Gallis occidentalibus novimus, lenes inquam, mitesque Subalpinis ferant, ea quidem ratione, quod ubertimam illam, si quid ego hic judico, vaporum aquosorum copiam, quam hi secum ex Oceano Atlantico vehunt, magna ex parte per vastissimum totius Galliæ occidentalis tractum dimiserunt, tum si quid adhuc retinent, antequam alpes pervadant, deponunt, quo scilicet dein lenes ii, ac temperati Subalpinas hasce Regiones benigno afflatu recreent.

IX. Quod vero orientales ventos attinet, hosce libere per universum Agrum Pedemontanum perflare sinunt exarati Colles ad Orientalem Urbis plagam compositi: nec humiles nimis, nec elati; ita tamen dispositi, ut nonnisi purissimum ætherem, leniterque retusum, ac mitigatum ad nos prima luce appellere permittant, perque patentes campos discurrere.

X. Neque diffiteor haud adeo insensum nobis fore Boream, atque illi oppositum Austrum, si quid opportune illis opponeretur, quod medium veluti libramentum eorundem vim frangeret, ac temperaret. Cum vero libere hi tum a Septentrionali nivibus obsita, tum a Meridionali vaporibus aquosis divite plaga, nullo interjecto obice discurrant; furentes inde, ac debacchantes sævissimo plerumque flamine Incolas verberant, vel eo maxime, quod assurgentes utrinque montes, apertum iis campum, ac quendam veluti alveum, quo mare sæviant, præbent. Longe vero Meridionali inferior Boreas est, quod ille inquinamenta, quæ secum vehit, medio quasi in itinere, antequam in obviam illa planitiem illabatur, interjacentibus maritimis Alpibus, quæ a meridie imminent, ac Niciensem ditionem a Pedemontio disterminant, dimittere cogatur aliquando. Boreas vero e Montibus glacie, nivibusque tectis sponte ruens subjectos campos pervadit, libereque furens non modo aërem valde condensatum, & compressum adducit, sed & minuta corpora nitrosa non parum insensa secum advehit, erodendi, irritandique facultate prædita, quod aperte quidem ipsamet ostendunt ædificia, quæ cum maxime inveterascunt, adversa Septentrioni facie, non leves corrosionis notas præ se ferunt. Equidem, ut rem omnem in pauca contraham, ex hisce omnibus ventis, quibus Taurinus Ager perflatur, neminem agnoscimus Orientalibus salubriorem, neminem insuper infensiorem Borea, atque Austro, insensosque denique minus, ac forte etiam salubres, cum maxime moderate flaverint, Occidentales didicimus.

XI. Plures vero fluentes aquæ uberi gurgite hosce campos alluunt, haud exigua incolarum felicitate; Hinc rivulos pene innumeros cernere est per universum agrum longe, lateque eximia, nec unquam satis laudata Colonorum industria disseminatos, qui rursus dein una omnes in unum, alterumque amnem, majoremque alveum excurrunt. Hosce inter amnes aquis, tum munere præclariores sunt Padus, ac Duria; Ille e gremio Vesuli montis celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum, visendo fonte profluens, condensque se se cuniculo, mox in Forobiviensium agro iterum exoriens, placidissimo motu, qua præsertim aprici colles eminent, juxta Urbis mœnia præterlabitur; ultroque dein pergens mutato itinere Orientem versus excurrit, quo tandem aquis dives in Adriaticum mare tergeminis ostiis se se exoneret. Hæc ex Alpibus Cottiis præcipiti tramite decurrens altero sui alveo Pado adfunditur, altero in rivos diviso per Urbis semitas salubriter devolvitur, immundiciarum faciem, impurum spiritum, & caufas gravioris Cœli secum una removens, auferensque.

XII.

XII. Sunt enim Alpes ita dispositæ, ac comparatæ, ut si quo in loco, hic sane admirabilem lusum excelsis earundem cervicibus præbeant, uberesque effundant in subjectam planitiem aquarum latices ex intimo earumdem gremio prosilientium, perque tot amphractus, ac mœandros læto, gratoque murmure decurrrentium. Hinc soli bonitas aliis longe telluribus, quæ clementissimo Cœlo gaudent, profecto non inferioris. Hinc frugum omnium, ac rerum proventus uberrimus, nullo non tempore, parvo etiam pretio copiosa tellure salutarem incolis, ac hospitibus victum largiter subministrante. Hinc benigna aëris nativa indoles, quod caput est maximum, potissimum repetenda; Sicuti enim secundum Theophrasti (1) axioma, *talis est aqua, qualis est terra, per quam ipsa percolatur*. Ita quoque, me judice, plurimum una simul conspirant, atque invicem juvantur, læduntur que, aër, & aqua: nilque adeo magis, quem scilicet ceu immensum quasi spongiam minutissimorum corporum, quæ a terraqueo orbe, perenni tum externo molimine excitantur, concipimus, puritatem, bonitatemque, ac locorum proinde felicitatem, atque incolumitatem conducit, quam dulces, probatæque aquæ suos per alveos, & canales libere excurrentes.

XIII. Ecquis vero lymphas, tum quæ ex intimis Alpium amphractibus scaturiunt, tum quæ sponte ubique in universo agro prosiliunt, tot inquam insontes lymphas crimine, aut malitia culpaverit, quarum bonitatem certissimo argumento, præter spargiricam analysin, longa diu experientia, probatusque apud incolas usus testatur? Quis limpidissimos ubique orientes fontes criminabitur, ad quorum quamplures, tanquam ad sacras Thermas concurrere ægros novimus, eorumque auxilio diuturnis ipso malis evadere? Quis puteales ipsas, quæ tum in Urbe, tum in finitimis Oppidis passim prostant, aquas vitio redarguerit, quas, aut saltem plerasque, longo usu, optimas esse didicimus? Quod enim harum pleræque putidæ alicubi reperiantur, malum hoc acceptum referendum est non lympharum venulis, sed modo corporibus facile putrescentibus, quæ in puteos ipsos præcipitata sunt, modo nimiæ quieti earundem putealium aquarum, modo tandem, quod frequenter accidit, Architectorum imperitiæ, qui puteos cavant juxta latrinas, aut cloacas, quarum sepulta lues insontes aquas contemnerat.

XIV. Scio quidem fluviales maxime, non omnino insontes haberi, utpote quæ exoticis particulis, cum præsertim nives æstivis mensibus liquescunt, inquinatæ sunt. Atqui adventitia hæc labes hujusmodi aquarum est, quam facili ego aliquando marte diluam peculiari quodam, quem mihi olim elaborandum constitui, tractatu, *de morbis endemiis, seu de Medicina domestica Subalpinorum*; In quo quidem tractatu tum nativas, tum adventitias hujusce, in quo degimus Cœli qualitates fusius, ac elaboratius exponam, tum, quæ præcipua res erit, naturalem Pedemontani agri historiam a nemine, quod sciam, tentatam adhuc, atque ab amicis diu expetitam, accurato, quantum fieri poterit, stylo persequar. Hæc interim satis erunt impræsentiarum pro ea, quam modo aggredior, feliciqueomine prosequi in dies cogito, exornanda Provincia. Manus itaque ad Tabulam.

XV. Utque ab ante acti anni 1719. exitu, Hippocratis more, incipiam. Fervidissimam, ac pulverulentam æstatem siccissimi veris, ac hyemis sobolem, pluviosus, ac lutulentus Autumnus excepit. Nulla scilicet visa dies ab autumnali æquinoctio ad hyemale solstitium usque nubibus expers, ac læto Cœlo. Nec diu quidem se se prodere distulit morbosa proles sub febrium larva nullo fere typo suborientium, quæve morbillosarum, ac variolosarum indolem præ se ferebant, delitescens. Et sane morbilli, qui præcedentibus annis totam pene Pedemontanam Regionem, longe, lateque, infestarunt, jam fatiscentes dein, variolis locum cessero, quæ ineunte æstate subortæ, autumno maxime debacchatæ sunt, deploranda tenellæ præsertim ætatis clade. Curiosum sane erat, quo hæ pacto ab uno ad alterum finitimum oppidum migrabant, ac se se invicem excipiebant, perpendere, eundem scilicet quo antea morbilli apparuerant, ordinem servantes, ac morem, ingeniumque. Alpina nanque loca ab hisce primo, mox universus denique Pedemontanus ager funestatus est. Diceres ab Alpibus illas ad Subalpinas Urbes transiisse: unde demum facto velut agmine, ac impetu a fini-

(1) *De cauf. plant. lib. 6. cap. 3.*

finitimis regionibus ad magis dissitas, a Subalpinis ad Insubriam, ad Insubria ad Mutinensem agrum, ab hoc ad Romanum, totamque dein extremam usque Italiam propagatæ sunt. Quodque mirum magis est, ac considerandum maxime; quod lethale esse solet hisce erumpentibus, nigroque propemodum lapillo signandum; id fere proficuum extitit, ac salutare: motus nempe per alvum spontaneus ab ipso variolarum erumpentium exordio ad usque supremum earundem stadium perdurans, cujus beneficio haud paucos memini, jam pene Orco proximos, ex insperato servatos. In quo quidem id ego potissimum didici, variolas nempe, cum maxime symptomatice, ut ajunt, erumpunt, alio utique more curari, tum judicari, ac illas, quæ essentialiter se se produnt.

Variolarum Classi merito adnumerabantur putridæ febres, variolosæ, inflammatoriæ, ut subinnuimus, & hujusmodi aliæ, quæ æstivis mensibus suboriri cœperant, ac tum forte cudebantur, sequenti postmodum Autumno, ac Hyeme erupturæ. Hisce se se addidere comites: Pleuritides spuriæ, Ophtalmiæ, Anginæ, Dysenteriæ Stranguriæ, atque hisce affininm morborum prolixa Cohors, quorum una simul atque eadem omnium origo est, unum, idemque incrementum.

XVI. Atqui desiit tandem, accedente hiberno solstitio, pluviosa Autumni constitutio, lætioremque temporum indolem prænunciare visus est novus oriens Annus (1720.) sereno, mitique adeo Cœlo, ut medio fere Januario Veris exordia præludere jam tum cœperint, Occidentalibus ventis præmature spirantibus, quibus æquo pede identidem præter morem Australes succedebant. Quis ægrorum status in illa vere insolenti conditione temporum fuerit? Quid inde subsequenti æquinoctio pertimescendum maxime, facile is conjicere poterit, qui quod Hippocrates ipse in hujusmodi (1) inordinatis temporum vicibus portendit, plane didicerit? Et sane vix a pluviosa ad siccissimam rursus vergere visa est temporum constitutio, ut illico putridas febres in petechiales, ac male moratas illis affines, ac consanguineas evadere adnotavimus, sensim evanescentibus variolis, nigramque facem exantis petechialibus, ac mali moris febribus, quæ de die in diem invalescebant, tradentibus. In hac postrema variolarum scena adultos maxime correptos vidimus, secus ac cum primitus apparere illæ cœperant, primævos tunc flores tantum, tenellosque infantes adortæ.

XVII. Quæ igitur ineunte Januario exoriri cœperant malignæ febres, eædem, appropinquante Vere, quam immanissime debacchabantur, ac velut rupto aggere torrens longe, lateque per universa quæque Subalpina Oppida crudeli more desæviebant. Addiderant hisce vim, atque robur ingens in illa siccitate temporum, in quam ex pluvioso Autumno inauspicato incidimus, hiscentes ab Australibus oris assidui flatus, infesti quantum! Præluserant hisce quoque denso agmine morbilli, ac succedentes variolæ, quæ superioribus annis, ac præcipue exacta nuper æstate, maximam infantium cladem edidere. Facile hinc conjicere erat iis potissimum vexatos iri labente anno Subalpinos Incolas, ni quæ impendebant mala averterent Superi, miserasque terras defenderent. Auditum tunc quoque est Romæ hujusmodi febres, tum anginas, ac pleuritides desævire, quæ multa hominum millia utriusque sexus, & omnis ætatis, ac dignitatis interfecere. Quod ego quidem non absque ingenti animi dolore meminisse videor, cum præclarissimum, & amicissimum virum *Joannem Mariam Lancisium*, Summi Pontificis nuper quoque dum hæc ego scriberem, in Cœlum elati Archiatrum, & Cubicularium intimum, de re medica, ac litteraria optime meritum, cui ego plurimum debeo, in luctuosissima illa rerum scena e vivis sublatum, & adhuc lugeam, & mecum una lugeat universa Litteratorum Respublica. Mylis quoque in Sicilia, haud absimiles morbos jam tum superiori Æstate, Autumnoque extulisse caput, inque dies ingravescere magis, ingenti militum tum Hispanorum, cum Germanorum, ac Incolarum funere audivimus.

XVIII. Exaratis febribus spasmodici pectoris affectus, sub ipsum Æquinoctium, ac diu adhuc post ipsum consociabantur, sævissimoque inito fœdere, auctis veluti viribus, juniores maxime, ac robustiores ausi sunt lacessere, inque Libitinæ censum deducere. Hisce quoque Comites aderant, absque iis merebantur Ignes sacri, anginæ, arthri-

(1) *Lib. de aëre, locis, & aquis.*

arthritides, erysipelata, & alia id genus mala, quæ quidem eo magis recrudescere, quo parcius sæviebant exaratæ febres, ac spasmodici pectoris affectus, fatiscere rursus, ac cedere, quo immaniter magis illi increbrescebant, ac ita vicissim reciprocantibus imperiis ludere pluries observavimus. Qui vero chronicis, ac tabe potissimum, ne quidquid ad historicam morborum narrationem desit, jam diu conflictabantur, hosce initio Veris ex omni prorsus spe decidere, adque interitum properare celerius forte, quam par erat, adnotavimus; Quin insuper multis de tabe in dubium venientibus, ipsa tunc est confirmata, atque haud scio si quis ex iis etiam modico tempore superfuit.

XIX. Isque fuit Austrinus hyemis flatus. Raro scilicet, aut nunquam *Boreæ penetrabile frigus* persensimus, quin insuper nivali vellere defraudata terra, ea saltem quantitate, quæ nostro huic Cœlo congrueret, metus aderat, ne parum inde frugifera futura messis evaderet. Solabatur tamen annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus provisa sufficerent. Equidem exarati affectus, si modo Arthritides excipias, quæ quoque satis apte ad vernales morbos referri queunt, exarati inquam affectus Veris potius, quam Hyemis ingenium redolebant. Et revera non aliunde excitatas, ac pene dixerim expergefactas, nova veluti prole sobolescere crediderim præfatas affectiones, quibus tunc obruebamur, nisi ab Austrinis sævientibus flatibus, atque hinc præter morem serena, ac Veris speciem referente Hyeme, cui pluviosus Autumnus post ingentem illam temporum siccitatem prægressus fuerat. Hinc enim præludente, præmaturo afflatu, vere, ut vegetantia, quæque in agris, ita & humani corporis liquida intestino motu fermentescere cœperunt magis, ac agitari.

XX. Cum vero impar incœpto absolvendo muneri, ac minus congrua foret liquidorum massa, tum ob alternantium ventorum indolem, qui plerumque humidi, mox sicci iterum perflantes, modo in motum data liquida ciere magis, modo illa cohibere, ac minus apta suscepto muneri reddere videbantur, leviorem modo, mox graviorem aera, ac condensatum magis adducendo; tum ob particularum sanguinis spirituosiorem præconceptam, ante acta potissimum æstate, ac vere, Phlogosim, cujus veluti proludia extiterant desævientes morbilli, atque iis affines variolæ, impendentium jam tum malignarum febrium præsagia, ac incrementa; tum denique ob pluviosam Autumni habitudinem, morborum parentis, omnium Medicorum ore feracissimi; evidens est ad minimum adauctum momentum motus, quod reliquum erat balsamici, ut mea fert opinio, oleosi, aquosi, ac dulcis plus justo, dissipatum iri, tum multigenos dein intra prædisposita civium corpora collectos Sales acres; erodentis, absque Autumni pluviis in fluorem evectos, ac recens ab Austro ulterius fusos, accedente novissima quacunque causa, tum maxime exoticorum quorundam miscela principiorum, vincula quæque discissuros obvia, hinc turbata solidarum partium resistentia, universam humorum massam, forte minus, quam par erat, sibi invicem hærentem, quam citissime fermentativarum particularum præsentia dissolvi. Ea nanque est unius fluidi ad alterum æquilibrii ratio, ut unum veluti ab altero pendeat, eaque vicissim inter se una simul conspirent, ac ludant. Ubi vero quid insensum evenit, tamque pulchre inter se invicem comparatæ partes non eam amplius observant æquilibrii legem, tunc universam penitus massam intestino, ac pene dixerim, civili bello perfractam, ni quam primum periclitanti, ubi forte defecerit, naturæ opem præbeat ars, obeundis functionibus imparem evadere, ac tandem collabi penitus necesse est.

XXI. Quod quidem concessum tum exoticis, tum indigenis fermentativis particulis irascendi imperium, ingeniumque, evidenter, ac præclare satis, tum quæ potissimum grassabatur febris, tum quæ passim sub illius exortu, ac incremento sese prodiderant phœnomena, ostendebant. Enim vero quotquot ægrotare cœperant, hosce, plerosque saltem, febris indesinenter fere, nulla quidem conspicua, & peculiari accessione sævissime divexabat, quousque scilicet maculis purpureis conspersa, ac fœdata cutis emergeret, aut quidquid aliud præludens præsentaneum interitum prænunciaret; afficiebantur autem potissimum Menynges, aut Septum transversum, aut Hepar, iisque finitimæ partes. Multis primo insultu rigor, ac horror supervenit, quemadmodum in febribus intermittentibus videre est; sæpe etiam intermittentis typum mentiebatur, subque illius larva ad septimum fere diem, non nunquam ad undecimum usque nec ultra ludere visa febris; mox in malignam eva-

evadebat, qualis ab ipso initio revera aderat, eo quidem magis lethalis, ac periculosior, quo diutius latens, non juniores tantum, sed senes, ac sapientiores forte fefellit. Nec tamen sese, ita prorsus abscondi noverat illa unquam, quin aliquam subesse fraudem suspicio, aut metus foret, quidve mali moris, ac re ipsa divinum vel intermissionis, vel vexationis die appareret; alii nanque de immani capitis dolore, alii de ingenti æstu, ac totius corporis lassitudine conquerebantur. Quidam siticulosi aderant, ac diu vigiles. Haud paucos gravis adeo sopor, ut vix excitari potuerint, occupaverat; atque horum neminem servatum memini.

XXII. Ubi denique conspergi, ac fœdari maculis cutis, aut principes partes periclitari videbantur, tum mitescere febris, frangi, consternarique vires, squallescere visa facies laborantis, ac pene jam deficientis naturæ præludia, quæ nullo amplius revocari poterat Cardiaco, aut Alexipharmaco, qualicunque. Hæ vero peticulæ, ut plurimum quarta die, & septima erumpebant; primo quidem in dorso, collo, & pectore conspicuæ, mox ad extremos usque pedum ungues sese expandentes; Observatumque paucos evasisse, quibus primis diebus illæ apparuerunt. Miles, cui tertio morbi die maculæ illæ ingenti agmine proruperant, sexto celerrime periit. Puella decennis Olitoris filia vehementissima febri cum horrore, ac frigore correpta fuit; statim per exordia sitis multa aderat, & incontinens corporis jactatio. Postridie peticulis pene lenticularibus tota visa conspergi cutis. Tertio parum synceri sanguinis e naribus stillavit. Urinæ crassæ, mox tenues, postremo nigræ. Dejectiones alvi biliosæ, spumantes. Quarto deliravit. Quinto sincerus iterum sanguis e naribus effluxit. Sexto rigor febrilis rediit, multa, nigra, fœtida vomuit; sub Solis occasum mortua est.

Puellam alteram meminisse non sine lacrymis lubet Uxoris meæ sororem, hujusmodi febri prehensam; cum illi fluerent de more muliebria; eaque ad quartum usque diem perdurarunt. Quinto nauseabunda aderat, insomnis, toto corpore dolens. Multa vomuit biliosa, ac virulenta. Sexto ad meridiem, novus subortus est rigor extemplo; urinæ per initia tenues, postmodum crassæ, rubræ, quæ in matula depositæ non subsidebant. Postridie ejus diei, quo cessarunt menstrua, ingentes maculæ purpureæ in dorso, pectore, & collo conspiciebantur, quæ dein novo exorto rigore febris, penitus evanuerunt. Septimo verba cum delirio; ex alvo dejectiones biliosæ, graveolentes; nox laboriosa, lentor dentium. Octavo remissa sunt omnia. Nono maculæ illæ densiore examine rediere: crebra spiratio, ad Vesperam multum deliravit. Decimo intercisa, & deficiens respiratio, aurum surditas; circa meridiem valde deliravit, confestimque rursus ad mentem rediit. Ex quo alvo irritata nihil successit. Paulo post oborto stertore celeriter expiravit. Ætas erat annorum fere septendecim.

Nec, diverso prorsus more, duo Chirurgiæ studiosi, in Regio SS. Mauritii, & Lazari Nosocomio degentes, quorum alteri ingens macularum examen secundo die, alteri quarto, apparuerat, defuncti sunt; Prior quidem decimo; alter vero decimo quarto: Neutri conturbata alvus; irritata eadem pauca demisit tenuja, biliosa, mordacia; uterque diebus paribus gravius habebat. Alterum memini haud absimili fato demortuum, cui prodire modo, mox regredi visæ peticulæ sunt ad plures vices. Hæ autem statim ab initio confestim eruperant. Robustus erat, ac ætate florens. Universa corporis lassitudine, & fractione, ut ipse ajebat, conquerebatur. Sitibundus valde; Secundum, tertium, ac quartum diem eodem more transegit. Quinto exasperata sunt omnia, pauca, biliosa, tenuia ex alvo reddidit. Urinæ impense rubræ, oculi scintillantes, ac lucidi. Sexto evanuerunt maculæ; nihil ab alvo dejecit, deliravit. Septimo convulsiones. Octavo vox obscure se prodebat, extrema, frigida, livida, stillæ sanguinis e naso. Nono ad intelligentiam rediit, pauca dejecit nigra, graveolentia. Undecimo convulsiones iterum visæ, totaque maculis denuo fœdata cutis. Decimo tertio vox pene defecit, Vespere obiit. Jurisconsultum juxta D. Pauli ædem decumbentem febris acuta continua cum dolore lateris corripuit. Sitibundus admodum aderat, & pervigil; urinas reddidit multas, turbulentas, albas, quæ nec depositæ subsidebant. Alvus commode habebat. Quinto die vehemens æstuatio, & stomachi fastidium adfuit. Potum continere minime valebat. Urinæ eædem, indistinctis, ac pene inconspicuis maculis fœdata cutis. Sexto deliravit. Sub vesperam mitius se habuit, commota sponte alvus, dormivit. Septimo multa ex alvo secesserunt sponte, probæ in-

indolis; urinæ copiosæ, concoctæ, in quibus multum subsidebat, profluxere, sitis desiit. Octavo motus ad alvum intermisit; mens emota. Undecimo conturbata iterum alvo, febre liberatus, atque omnino judicatione absolutus. Huic cum primum conturbari visa fuit alvus, multus ex utraque nare sanguis erupit.

XXIII. Profecto quotquot ab hac febri, fati ope, vel Medici, evasere (haud paucos autem evasisse memini,) hosce utique omnes sponte oborta ventris turbatio, eaque critice ad perfectam usque judicationem recurrens, integre absolvit. Sane neminem, quod sancte profiteor, e vivis sublatum vidi, quotquot is sponte evenit ad alvum motus, cui copiosa plerumque sanguinis e naribus, quandoque etiam ab hæmorrhoidalium venarum osculis effusio præludebat. Sudores, tum cæteræ quæque evacuationes, vel per urinam, vel per alias vias, per quas natura crises suas moliri solet, vel suppressæ penitus, vel irritæ plerumque aderant, ac nihil decernentes; saltem vix quidquam sperandum ab iis: Quodve mirere magis, sub ipsam peticularum eruptionem, earumque per totum corporis habitum effusionem, sæpe oborto ad alvum motu, haud paucos, quos prolixum nimis foret referre, ex insperato, velut ab Orco revocatos vidimus, ac restitutos; Quod jam tum antea desævientibus superiori æstate, Autumnumque variolis observare contigit; haud exiguo ægrorum numero, assidua sponte oborta diarrhæa, mox ab ipso variolarum exortu, aut incremento præter spem servato.

XXIV. Noxia ut plurimum venæ sectio aderat, tum cætera quæque instituta remedia, si modo illa excipias, quæ collabentibus tuendis viribus, ne-ve sanguinis compages penitus dissiliret, inque pejus rueret, opportune occurrebant, cardiaca nempe grata aciditate præstantia, aut acidis consociata. Neque calidiora quæque quidquam quam præstabant, nisi forsan hoc pacto *camino oleum*, ut fertur, addere; Fræno nanque magis, quam stimulo egebant humores jam ad orgasmum proni, ac nescii stare loco. Cunctando potius restituenda erat res, quam velis, & remis occurrendo. Ad humorum impetum compescendum egregie etiam præstitit Peruvianus Cortex opportune adhibitus. Ejus enim præsidio plures vel integre sunt restituti, vel si forte nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convaluere. Cæterum æque ac V. S. minus prospere cessere vesicantia, ut quæ sanguini ad fluorem apto habenas potius mitterent, quam coercerent.

XXV. Quod si ante quartum diem materies turgeret, primæque viæ, ut ajunt, cruditatibus, ac iniquamentis scaterent; Emetico prudenter administrato, ut blanda purgatione tempestive instituta, neque non solum ullam unquam noxam exinde profectam memini, sed felicius inde educta humorum saburra in stomacho contenta, exanthemata apparere, collapsas vires restitui, naturam denique ipsam ad perficiendum opus suum pro massæ sanguineæ a pravo miasmate expurgatione aptiorem consurgere, validioremque effici, ac veluti ab interitu revocari, observavi.

VXVI. Equidem cum primum suboriri cœperant hæ mali moris febres; purgationes passim per exordia, ut mos est, a Medicis adhibebantur; ipseque ego ab hujusmodi methodo minime abhorrebam, vel ob id maxime, quod ventriculum impuritatibus oneratum, in plerisque noveram, minimeque cunctanuum in iis casibus esse sapienter Medicos admoneat (1), Hipocrates in aphorismis. Ubi vero prodire maculæ, totaque illis fœdari cutis videbatur, sacro quodam metu percelli mihi animum, commoveri, perturbari senseram, maximeque extimescere, ne forte retractis ad interna humoribus, omnia in pejus quam celerrime ruerent. Cum autem nihil inde noxæ proficisci, quinimmo mitiora quæque evadere animadverterim, turbatoque leniter plerisque ventre haud paucos hoc more servatos observaverim, secus ac illos, quibus, aut in principio neglectum fuerat, aut parum salutare creditum hujusmodi auxilium, cunctis dein, modo tempestive, ac bono fato accersitus fuerim; blandem purgationem, aut etiam robustioribus leve emeticum præscripsi, læto persæpe eventu; Cardiaci nanque remediis, quibus oppugnanda aderat febris, tum Peruviano Cortici, si forte hunc etiam in subsidium acciri opus erat, reserabantur fores, licebatque iis sanguineam massam minime deturpata facie subire.

XXVII. Atque ob hanc forte causam cele-

(1) 4. *Aphor.* 19.

lebriores Practici suspecta conclamant alexipharmaca per initia febrium malignarum, nisi exonerato ab impuritatibus stomacho, primisque viis ab obstructionibus expeditis. Neque is tamen ego sum, qui indiscriminatim purganda esse corpora statim ab initio contendam. Fieri nanque poterit, ut id genus auxilii, quod modo haud paucos revocavit ad vitam, necem alio tempore ægris inferat; quod maxime observandum esse docebat memoratus Hippocrates lib. 1. de morb. n. 1. & 2. *quæ scilicet bono per fortuitum successum Medici ægrotos curantes faciant*. Sæpe visum est in febribus alvi profluxia noxia fore; mortemque inferre, quæ aliquando salutaria extitisse novimus. Idque est Epidemicorum hujusmodi morborum ingenium, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente forsitan e medio tolles. Sponte oborta hæmorrhagia plerosque servatos refert (1) Diemerbroech in Peste Neomagensi; Secus hanc olim lethalem experti sunt Tolosates, ac Lugdunenses. Ita scilicet ludunt morbi; Ingens proinde adhibenda cautela est, omnibusque animi nervis contendendum Medico quo tandem investigato, ac perspecto morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus procedat.

XXVIII. Cæterum novum minime est per hujusmodi febrium initia purgationes adhiberi; Id quoque olim proficuum experti sunt Ballonius *lib.* 1. *Epid.* Septalius *caut. med. l.* 5. *num.* 47. Manardus Ferrariensis 5. *Epist.* 3. & 13. *Epist.* 1. Victor Trincavellius, Gentilis Fulginas, & plerique alii; Morbosam Constitutionem huic nostræ fere similem describit Galenus, in qua ii facile sanati sunt, quibus (2) *præexsiccatum*, sic ille inquit, *præpurgatumque corpus fuerit; quippe quod*, ait ille, *evomuerint ex iis nonnulli, & omnibus venter produxerit*; Atque hinc quidem didicimus sæpe in primis viis latere hostem, qui nisi *protinus* (3) ejiciatur e sede, evellaturque, *quod alienum a natura est*, frustra tentabit Medicus in fine propellere. Forte etiam Subalpinis ob lautiorem victum major iis necessitas adest purgandi corpora per acutarum initia ægritudinum, quæ omnes præ cæteris ortum potissimum habent a stomaco. Didicimus insuper exanthemata, ac excretiones quascunque, quæ in principio, vel augmento accidunt, nullas fere esse criticas, sed symptomaticas, cujusmodi hæ fuerunt, nil sane decernentes, tum periclitantis naturæ præludia, tum plerumque turgentis, morbumque facientis materiæ hinc inde latæ, ac stare nesciæ, certissimum argumentum. Ubi autem in acutis materiam turgere, ac putridorum, aut malorum humorum copiam (si fas est ita dicere, & antiquissima verba usurpare) subesse animadvertimus, eadem die purgandum esse Hippocrates jubet 4. Aphorism. 10. Turgentem vero materiam subesse, virulentam, vagam, ac certam sedem non habentem ex variis, ac vehementibus, quæ suboriuntur, symptomatibus facile colligi, ac dignosci potest; cum scilicet natura a multa, aut prava qualitate affecta, concitata materia, tentat inter initia eam expellere, excretionibus per alvum, per vomitum, per sudores, per urinas, per cutis efflorescentias, &c. Num id turgere materiam docet? Num evacuanda eadem quam citissime, ac statim ab initio? Ne forte, ut (4) laudatus Septalius ait, *ad princeps aliquod membrum repat*, aut ad terminum eum ducantur humores, de quo locutus est Galenus libro adversus Julianum.

XXIX. Nec me quidem latet paradoxam forte nonnullis videri hanc locutionem, qui omni labore exanthemata, ubi semel apparuerint, per fortiora cardiaca magis promovere, aut retrocedentia eadem expellere iterum ac provocare, omnibus nervis contendunt; rati scilicet ita salvari debere patientiam, quem virus alias jugularet, quem tamen hæc ipsa nimis operosa methodus promptius enecat. Ast vulgaris hæc opinio est longe ab Hippocratica Schola recedens. Distinguendæ nanque sunt quæcunque contingant, excretiones in acutis, num scilicet salutari quadam eveniant crisi, num erroneo potius, ac deleterio naturæ conamine; utque sinere illas, intercipere hasce, aut saltem minime deterreri æquum est. Sic idem ipse Gaianus in famosa Historia Simonis, in quo lata exanthemata erant, minime veritus est purgationem aliquando commendare (5).

XXX.

(1) *Lib.* 1. *de Peste.*
(2) 5. *Meth. Med. cap.* 12.
(3) 4. *de tuenda valet.* 4.
(4) *Sent. Animadversf. Medic. lib.* 5. *num.* 47.
(5) 2. *de morbis vulgaribus* 6.

XXX. Cum vero invaluerit malum, aut primæ criseos periodus præterlapsa, satius aderat ab omni remediorum genere abstinere; exasperari nanque morbum, atque omnia celeriter magis in pejus ruere exinde vidimus, collapsis jam tum viribus, neque amplius vim remedii sustinere apta laborante, ac pene jam deficiente natura: quod si minime amplius prodesse posse novimus, ne saltem remediis noceamus, conclamant omnes, quod & magno, & bono viro dignum inquit Celsus, ne quidquid præcipiamus, quod confirmatam artis auctoritatem malevolentissimorum hominum calumniæ subjicere queat. Neque autem adulto tantum morbo a remediis omnibus abstinere satius fuit; quin id quoque salutare, ac proficuum maxime experti fuerimus, vel in ipso hujusmodi febrium exordio, quæ sola plerumque purgatione, ut subinnuimus, tempestive instituta, felicius cessere, quam repetitis phlebotomiis, purgationibus, aut mille alexipharmicis, quæ pleno gutture, tanquam Deorum munera, receptariorum Chorus adeo celebrat, adhibitis. Equidem ut rerum experientia, ita & remediorum defectu Grecorum Medicinam Arabum scholis longe præstantiorem nemo non videt; ii nanque a mascula illa Græcorum medicina recedentes tantam adeo remediorum farraginem contulerunt, ut iis obrui potius quam ditescere etiamnum videamur. Et vero si illud est, quod maxime cavendum Oratori, & prævidendum putat Antonius apud Marcum Tullium, quodque eum solicitare summe solet, non tam ut prosit causis elaborare solere, quam ut ne quid obsit: non quin enitendum sit in utroque, sed quod multo turpis est Oratori, nocuisse videri causæ, quam non profuisse: id profecto longe æquissimum in salutis causa, atque ubi præsertim de humano corio luditur, videri debet, in qua vel levis offensio non sine magno corporis dispendio suscipi potest.

XXXI. Atque is quidem artibus Sapienti Viro mihi amicissimo, juxta sacram Divæ Virginis Consolatricis ædem decumbenti, graviter hujusce prosapiæ febri, exeunte Februario ægrotanti opem tuli. Is præstanti corpore, atque animo, ac veluti ad Polycleti statuam compositus, simplici tertiana paulo post æquinoctium autumnale superioris anni ad aliquot dies laboraverat. Rediit illa hyeme, aut saltem illius indolem, ac genium primo intuitu referebat, quod horrore, ac frigore suas quasque accessiones metiri consuesceret; Atqui post septimum diem ingravescens magis, atque ex simplici duplex continua evadens, quid revera infensum, ac exitiale præludebat. Urinæ tenues aderant, conatus vomendi inanes, pulsus durus, intermittens, diffusæ ubique maculæ, vixque conspicuæ ad cutem, sub Solis occasum omnino delitescentes. Decimo quarto mitescere visa omnia; dejectiones ex alvo copiosæ, frequentes, spontaneæ, pulsus æquior, urinæ magis coloratæ. Decimo septimo, ac decimo octavo recruduit iterum febris, intermisso ad alvum motu Præcordiorum contentio ad umbiliculum utrinque promissa: ipse animo vacillans, vix bene sui compos, pervigil, sub vesperam delirans. Decimo nono minus lugubris scena; multa ex alvo proba demisit sponte; dormivit. Vigesimo quarto ingravescere iterum visa febris; Genarum rubor, linguæ exarescens, respiratio difficilis, pulsus intermittentior, urinæ subrubræ, turbulentæ, quæ nec depositæ subsederunt. Abdomen inflatum, ac summe tensum. Irritata clystere alvus nihil dejecit. Vigesimo septimo multa rursus ab alvo secesserunt una cum concreto sanguine, fœculento, nigro; mitius se habuit. Vigesimo octavo, vigesimo nono, trigesimo primo idem obortus ad alvum motus, assidue perseveravit ad quadragesimum usque, cui tandem perfecta judicatio successit. Mirum sane, ut tantam adeo concreti, ac nigerrimi sanguinis quantitatem dejecerit, quæ singulis fere diebus ubi dejicere primum ex alvo sanguinem cœpit, ad geminas fere circiter libras accedebat. Hæc illa erat turgens materia, quæ cum nondum ad excretionem comparata foret, ubique errans, ac impetum faciens sæva illa symptomata induxit, quæ in toto hujusce morbi decursu illuxerunt. Hæc illa inquam est, quæ præpurgato statim ab initio corpore, magnam in partem imminuta fuit; unde remissa semel impetus continuitate, recreandis viribus spatium dedit, quæ & pluribus præliis redintegratæ, & plurium dierum decretoriorum opportunitatibus, ceu firmissimis stationibus collocatis, aucta, alioqui animosum hostem matura cunctatione fregerunt. Ecquid autem agendum Medico erat, præterquam vires tueri, tum strenue congredientem naturam passim erigere, quo tandem novo velut delectu habito par illa foret, constitutis, ac velut destinatis ad con-

conflictum diebus, quidquid infensum sibi erat suis e finibus amovere, expellere, eliminare. Ex quibus omibus efficitur, in inveterascentibus morbis excitata ad judicationem natura, intermissum esse, & quodammodo interruptum, minime quidem continuum solutionum impetum; id qnod luculentissimis verbis docet toties laudatus Galenus *cap.* 5. *lib.* 2. *de dieb. decret.* Cæterum haud paucis in hac febrili incursione una cum sponte oborto ad alvum motu multum sanguinis ex hæmorrhoidalibus vasis profluxisse, jam fere inclinatis rebus, ac pene conclamatis adverti, atque eorum neminem interiisse.

XXXII. Nunc de vesicantibus, quorum applicatio minus prospera comperta est, pauca manent attingenda. Sane in febribus malignis, ac pestilentibus, in quibus sanguis ad coagulationem contendit, nihil iis præstantius, nihil aptius itidem, aut proficuum magis. Ast ubi humores ad fluorem proni sunt, ubi acriores iidem, ac effrænes, ubi sufflaminandus potius, quam stimulandus cruor est, nihil iis noxium magis, nihil magis perniciosum. Id olim quoque in Epidemica sui temporis constitutione recte adnotaverat P. a Castro. Vir insignis; ego mehercle multos absque iis perfecte liberatos vidi.

XXXIII. Ex adverso egregiam ægrotantibus opem tulit Corticis Peruviani usus debito tempore, ac arte institutus. Is enim humorum massam coercere, excitatumque in sanguine orgasmum, mea, ac doctissimorum Virorum, inter quos clarissimus Ramazzinus dignus utique est recenseri, mea inquam, ac aliorum, quos ego summopere veneror, sententia sistere, ac cohibere par est, quod unum maxime expetebatur in illa rerum caligine. Equidem quidque de hoc exotico antifebrili, tum de cæteris celebrioribus specificis, quæ huc usque in usum medicum advecta sunt, scripserint magni nominis Viri, præstat adhuc plura admirari magis, quam intelligere; saltem de iis nihil hactenus perspicuum, quodque animum veritatis avidum expleat, allatum est. Si quid vero unquam lucis sperandum, totum lubet ab eventu ediscere. Ab hoc juvat famosi hujus Apyretici, aut cujuscunque specifici naturam, ac vires expendere, metiri, decernere; Hoc dignum Philosopho, hoc dignum Medico Viro institutum; minime vero ratiunculas ad libidinem comparatas, & ipsius imaginationis ludibria effingere. Hinc culpari ab uno, laudari ab altero, modo probrosis titulis, modo magnificentissime vocari passim novimus celebre istud febrifugum. Neque enim tanta adeo opinionum inter se dissensio proficisci aliunde potest, quam quod secus, ac revera attingi debent res, eædem plerumque expendantur, minus forte æqua ingenii statice, aut mente præjudiciis occupatissima. Ego quidem hujusce, quod adeo apud nos invaluit præsidii efficaciam utique veneror, ac si superis placet, ad Astra feram. Ast illud ceu Panaceam e Cœlo delapsam omnibus remediis præferre, atque in omnibus febribus indiscriminatim exhibere, haud parum tutam rem esse judico, nec medentibus decoram; æque ac si quis Opium, quod mirabile, ac magnum est sedativum, sine ullo forte delectu in omnibus morbis, ubi compescere opus est, adhiberet. Nec vero semper ubi fræno humores egent, Cortice coercendos puto; sæpe enim plus periculi timendum est a subito, & intempestivo sufflamine, quam non erat antea. Quamobrem in Corticis exhibitione respiciendum est ad id quod intus molitur natura; humorum status expendendus, num ad fixitatem scilicet, num ad fluorem contendant. Quid cavendum denique, quid experiundum; vivida mentis acie examinandum. Est quid *divinum* in remediorum usu, ut quid (1) *divinum* etiam in morbis inesse prodidit Divinus senex. Atque id quidem ab eorum majori, vel minori efficacia, aut ab secreto, ac pene inexplicabili eorum quorundam agendi modo minime petendum est, sed ab eorum administrationis more, quod caput est maximum, & administrationis tempore; ad quæ duo potissimum capita cautiones Medicæ referendæ sunt. Sepienti pauca.

XXXIV. Ego sane quidquid boni ab hoc præsidio in hac febrili scena ægrotantibus accessisse comperi; id totum illius, qua pollet, efficaciæ, figendi humores, eosque aut a se invicem dissilientes, aut cohærentes minus cogendi una simul, cohibendique tribuendum puto. Hinc sane aliquando minus ex asse voto respondisse Corticem auditum est in quibusdam febribus, quod forte humores minime ad liquationem vergerent, ejus-

(1) 2. *Progn.*

ejusque diathesis essent ii, quæ stimulari potius egeret, quam coerceri. Quinquinam autem potestatem fluida quæque in nostris corporibus figendi, cogendique habere pro re certa suppono. I. Quod motum sanguinis, & spirituum compescat, & alvum ipsam densiorem, obstipatioremque reddat; compertum nanque est iis, qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant. II. Stiptica fere gustu, ac moderate subastringens deprehenditur, ut patet. III. Si quas illa febres fugaverit, halce spiritu salis armoniaci, qui summe potens est humores coactos lacessere, & ad motum ciere prompte revocamus. Atque ob hanc utique causam haud auspicato cessisse nonnullis Peruvianum corticem olim scio, & funestos casus memorari. Vratislaviensibus in constitutiotione quadam anni *1699.* valde funestum illius usum ferunt Acta Eruditorum anni 1701. (1) quod scilicet infarcta crassis humoribus corpora, in frigida illa, & humida prægressa temporum habitudine, remedia expeterent, quæ segnius labentia fluida urgerent potius, quam figerent, aut saltem obortam febrim, quæ forte auspicato contigerat, haud ita cito fugarent. Sæpe non modo utilis res febris est, sed & hanc profuit accendere; Fortasse enim, ut Celsus ait, *curationi opportunior fiet*, ut *humidioribus agris ignis*.

Sive illis omne per ignem excoquitur vitium, atque exsudat, inutilis humor.

Secus res tamen evenit aliquando; Nosque id ipsum salutare experti nuper sumus, ac vere proficuum, quod noxam olim forte, ac detrimentum attulit. Juvat hinc adnotare quantum profutura medentibus sit, quantum artis decori, ægris vero saluti, ac emolumento futura exacta temporum cognitio. Sicuti enim apud Agricolas, *annus est, non terra, quæ fructificat*, ita & nos persæpe videmus, ac fere acu tangere fas est, non a particulari corporum dispositione, sed ab anni temporumve constitutionibus diversos passim morbos exoriri, quos sæpe prodest diverso modo subigere.

XXX. Cum vero ab eventu res nobis expendendæ sint, præstat nunc hujusce corticis usum, quem auspicato nobis cessisse novimus, maxime commendare iis, quibus opus est, aut concitatum orgasmum coercere, aut effrenem impetum sistere, aut tendentes ad liquitationem humores figere; quo saltem, aut remissa impetus continuate, aut coercito orgasmo, aut humoribus, ne a se invicem penitus desilirent, interceptis, aut si qua forte excandesceret nimis, mitigata febri, redintegrata, auctaque viribus natura vincere queat, ac superare hostem. Neque exigua certe res est specificum habere, (liceat mihi eo nomine exoticum istud febrifugum vocare) huic præstando muneri aptum. Cæterum quidquid de hujus usu in morbis afferi unquam poterit, aut excogitari, id lucis quidpiam utique, at parum certe, afferet, *Vincet enim semper latendi natura*, ut olim de Nili origine ajebat Lucanus.

XXXVI. Modo superest de sanguinis missione pauca effari. Profecto nunquam non noxia in hujusmodi febribus comperta hæc est; ab ea namque atteri magis, ac deficere vires, quod unum præ ceteris magis funestum, ac certissimum impendentis jacturæ præsagium observatum fuit, dejici animum, perfrigerari extrema; inque summum discrimen adduci ægros frequenti observatione adnotavimus. Quod mirari utique subest, tum maxime quod nullum aptius, nullum idem in hisce Regionibus (quod sancte testari possum) tutius expertum præsidium sit, quam venæ sectio, sive ob Cœli hujusce nativas qualitates, sive ob Subalpinorum temperamenta huic climati, ac Cœlo congrua. In hac autem Epidemica constitutione totum mutatum ab illo cruorem augurari licebat, & ad fluorem pronum magis, tum ob fervidissimam temporum præcedentium indolem, tum ob exlegem, Austrinam, consuetumque morem minime observantem hyemem; ac proinde nil mirum improspere cessisse venæ sectionem, quinimmo ab illa cane pejus, & angue abstinendum; etiamsi, ut aurea Hippocratis affert sententia, qui in haud absimili anni constitutione sanguinis missionem (2) valde quoque improbat, *morbus magnus sit, vigensque ætate homo*, ne scilicet major fibrarum cruoris dimotio contingeret, a qua non nisi extrema quæque discrimina expectanda sunt.

XXXVII. Ne vero id gratis, aut Dictatorie me pronunciasse quis credat, decet paulo altius hujusce depravatæ sanguinis dia-

(1) *pag. 523. mensis Novembris.*

(2) *l. 5. de rat. victus t. 19.*

diathesis, ejusque ad fluorem potius ad concretionem tendentiæ originem, ac causas inquirere, quæ & eadem hujusmodi febrium eisque affinium affectionum, quæ per ea tempora desæviebant, origo extitit, ac incrementum. Ac primo effingere lubet animo quidquid dissolvere, aut coagulare par est, illud idem agens quoddam esse valde potens, quod prout vel ad acidum, vel ad acre magis accedit, coagulare, aut dissolvere aptum est, protestatemque induit obvia quæque fluida, aut ad concretionem, aut ad colliquationem inducendi. Hæc duo insuper diversa principia perpetuo nostris corporibus inesse fatemur, atqui ita simul æquilibrata, ac æqua invicem proportione instituta, ut quo usque in mutua vicissim actione permanent, nec ab externo quopiam agente alterutrum ad motum urgetur nulla exinde incommoda corporibus inferant, quinimmo tutam, ac firmam servent cruoris massam, tum Vestalis Ignis nativos lares, & focum. Ubi vero a principio quodam extrinseco eorum alterum supra alterum efferri, ac dominatum acquirere contingit; tum obrutam penitus fluidorum massam cernere est, institutas æquilibrii leges minime servari amplius, ad lentorem inde aut ad fluorem liquida vergere: prout acidum illud est, aut acre, quo prædominatur, & vim suam exerit, supra cætera principia elementaria evectum agens. Hinc patet quam diverso telorum ictu, ac diversis pene dixerim artibus occurrendum sit ubi scilicet aut unum, aut alterum horum præpollet sanguinis diathesin immutare aptum, ac diversos proinde effectus inducere.

XXXVIII. Illud autem externum agens, quod intus latentem, ac veluti coercitum ignem lacessere, ac excitare par est, ab iis, quæ nos ambiunt, aut nobis imminent rebus, petendum esse extra omnem controversiæ aleam positum est; nec aliunde quidem profluere posse videbatur, quam ab aere nobis circumfluo, cui quandoque accedunt, atque ad excitandos populares morbos in unum conveniunt modo corruptæ, ac stagnantes aquæ, modo alimenta mali succi, & pleraque alia. Potissima vero, ut incolumitatis, ac salubritatis, ita morborum communis causa aer est, vel rarefactus nimis, vel condensatus, tum particulis heterogeneis, extraneis, ac humanæ naturæ incongruis dives. Hæ nanque sunt, quæ in rarefacto aere, magis, aut minus exaltatæ, inque vitæ hospitia exceptæ variatam in fluidis diathesin inducere queunt, a qua diversa morborum proles enascitur.

XXXIX. Neque autem de aere loquens, eum criminis reum esse contendo; At qui una cum illo miscentur, extraneos, tum exoticos sales, hosce ego alterationum omnium, quæ ab aere profluunt, morborumque parentes agnosco. Aer namque elementum incorruptibile est, ac reliqua elementa tum aqua potissimum conservandæ, ac tuendæ hominum incolumitati illo haud minus necessaria, ac opportuna. Si quam vero alterationem aer concipit aliquando, hanc utique ab extraneis corporibus, tum heterogeneis particulis, quæ una cum illo commiscentur, excipit, iisque inficitur, satis aptus idem easdem a se removere, atque protrudere, cum nullum obvium sibi obicem offendit, quo minus illas a se expellere potens sit. Ut stagnantium, ac putrescentium lympharum in limpidum quempiam amnem irruptio fluminis aquas confundit, ac turbidas reddit, atqui hæ ad pristinam iterum puritatem redeunt perenni aquarum gurgite uberi alveo assidue decurrentibus; Sic aer quandoque ab exoticis ventorum afflatu elatis salibus inquinatus, novo irruente vento iisdem liberatur, ac purus redit; neque enim etsi aliquando majori cum energia iidem agant, diu perdurare queunt, quin aut sensim fatiscant, aut tandem integre abeant, ac dissipentur.

XL. Quæ quidem satis superque evincunt, cur infensos nobis experiamur Boream, & Austrum, atque iis potissimum, quæ hisce præter morem perflantibus, suboriuntur, ægritudinibus obnoxii sint Subalpini Incolæ. Enim vero cum nitrosi, acidique exotici sales a Boreali plaga, secus vero lixiviales, ac urinosi ab Australibus oris continuo profluant; atque hinc perflantes venti libere per universum Agrum Pedemontanum discurrant, nullo, ut innuimus, saltem exiguo, qua sævit Auster, interjecto obice, qui effrænem eorum motum, ac vim compescat; conjicere quisquis potest, quam facili negotio irruentes venti extraneos hujusmodi sales ad nos vehant, iisdemque corpora inficiantur, eo quidem magis, quo diutius perdurant ejusmodi venti, aut alterius sibi oppositi silentio, eos a se protrudere aer minime par est, ac removere. Si quis interim modum scire cupit, quo aer extraneis, atque humanæ naturæ infensis particulis imbuitur, & quomodo is interdum per ventos huc, illucque trans-

transferatur; plene id habebit a Fr. de le Boe Sylvio.

XLI. Ut vero a nitrosis salibus, quos subacidos esse contendimus morbos omnes oriri novimus ab humorum fixitate, ac lentore progenitos, utpote quod fluida quæque cogi ab acidorum præsentia, atque interpici conspicuum est; ita ab lixivialibus, ac urinosis particulis, ab Austro delatis eas potissimum affectiones, ac funestas passim ægritudines enasci experimur, quæ ab humorum colliquatione, ac fluore dependent. Ut enim figendi acida, sic dissolvendi facultatem acria, ac lixivialia præbent. Sic nunquam hiscere audentibus aquilonaribus ventis tum superiori anno, tum labente hyeme. qui Australium assidue perflantium ventorum vim frangerent, aut eorum saltem sævitiem compescerent; Nil mirum, ut hi acria corpuscula summe infensa vehentes secum, sævissimas illas febres induxerint, quæ sese novo oriente anno prodiderunt.

XLII. Hinc enim e salibus acribus præter morem elatis, stimulique vicem agentibus commoveri sanguinis massa, turbari illa, accendi febris, mox sæva quæque symptomata ludere visa sunt, naturalis humorum textura dissolvi, ejus vincula discindi, diffluere serosæ molleculæ, rutilæ, ac gelatinosæ a se invicem secedere celerrimo, præcipitique tramite, ni quam primum, antequam totum illico sanguinem pervadat, fermentum illud acre, irritans, hærens, evellatur, ejus vis, ac sævities maxima infringatur, demulceantur spicula, imminens, aut jam ortus orgasmus coerceatur, temperetur impetus, præbeaturque tantundem natura spatii, quo inire illa pugnam queat, animose congredi, materiam morbi subigere, solvere, movere, secernere, excernere, vere illa *morborum medicatrix*, utque Hippocrates ait, *docta sine magistro* (1).

XLIII. Quæ si quis omnia attente perspiciet, conjiciet equidem, ac facili negotio concipiet, quæ fuerint horum malorum exordia: tum rationem, cur utilis extiterit acidorum usus? cur temperantia, nimium horum impetum infringentia, modice figentia, stiptica opportune adhibita, utilia eadem, ac tuta? cur auspicata minus, funesta, nunquam non noxia venæ sectio, ac vesicantia? cur turgente materia voto ex asse respondens purgatio, primis diebus, ab initio statim instituta? cur excretiones per alvum, per vomitum, per macularum diffusionem ad habitum corporis in principio morbi lethales? cur exeunte ad judicationem morbo motus ad alvum, aut hæmorrhagia superveniens bonum? cur prostratæ initio vires, languidiores eædem, ac pene emortuæ? quæ ratio symptomatum omnium, quæ sese exordio, incremento, ac statu febris prodidere? Insuetus, ac minus frequens Subalpinis, secus ac Boreas, Auster est; neque enim sævissimo adeo flamine illum dæsevisse unquam, ut hisce temporibus diu compertum est, hinc forte ea quæ profuisse olim didicimus, nocuisse nuper, ac funesta deprehendimus. In universum vero Austrum maxime, atque illi affines ventos male passim audiri novimus; quinimmo, quod forte peculiari quarundam regionum temperamento tribuendum est, harum nonnullas is quam immanissime verberare solet.

XLIV. Cur autem nitrosæ ab Aquilone particulæ, lixiviales, ac summe acres ab Austro ferantur, nimis prolixa res foret attingere; Neque id ad institutum nostrum profecto attinet. Equidem nullum ventum per se singulari, & specifica virtute, ac qualitate pollere, nisi quæ a loci, unde oritur, natura, nec non medii, per quod transit, indole derivanda sit, pro re certa habeo. Ex quacumque enim parte nivibus obsita, sive ad Austrum, sive ad Septentrionem, Orientem, vel Occidentem posita illa sit, frigidos perflantes ventos experimur, secus ac illos, qui paludes, terrasque stagnantibus aquis perfusas transeunt, aut qui per arenosa deserta, æstu Solis adusta loca perspirant. Cum vero Boreas ex terris gelu constrictissimis, & a Sole remotis assiduo flamine spiret, & mare glaciale, ac altissimos montes perpetua glacie, nivibusque obsitos pervadat; Tum ex adverso Auster ex percalidis, & arenosis Africæ locis veniat, Zonamque torridam, nec non Mare Mediterraneum percurrat; Facile hinc adiscere est, exoticas ab utroque, ac summe infensas particulas ad nos advehi, nitrosas quidem ab Aquilone; volatiles, acrioresque ab Austro. Norunt id plane, qui hisce magis obnoxii sunt, quam graves iis,

(1) 5. in 6. Epid.

sævosque morbos inferat tum frigoris Promocondus Aquilo, tum plumbeus Auster. Quod enim juxta diversas Epidemicorum morborum habitudines experimur, qui pro diversa temporum conditione, diversis telorum ictibus oppugnantur; præclarum id nobis documentum præbet, cur quæ Septentrioni magis subjecta loca sunt, aut e contra, aut quæ Borealibus] ventis magis infestantur, vel Australibus, peculiaribus illa morbis; ac unicuique regioni propriis divexantur magis; quæve e. g. prosunt Anglis, eadem forte Romanis noceant remedia, ni forte toto mutato Cœlo, nova ingruat morborum proles novo, ac diverso more oppugnanda; adeo verum est illud Celsi (1) *differre pro natura locorum*; addam ego & temporum, *genera medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægipto, aliud in Gallia*; aliud insuper sæviente Austro, aliud flante Borea, aliud Euro. Cur vero Austrina hujusmodi constitutio diu adeo, ac præter consuetudinem desævierit, neque hiscere unquam auserint Aquilonares venti, qui eorundem sævitiem infringerent, quæsita quidam mihi est ratio, num vero reperta fuerint, *mihi hæret aqua*, ut dici consuevit.

XLV. Austrinos ergo flatus, ceu præcipuos in hac Tragœdia Auctores culpare licet, qui in massam sanguineam tales invexerint dispositiones, ut ad excitandam hanc malignam febrim satis virium habuerint, silentibus ut plurimum Borealibus ventis, qui nubila detergent, & aëris impuritates, eo repellerent, unde decesserant, ad Australes scilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum suspicari fas est. Nihil magis ac pene momento temporis aëris statum immutare posse, quam flantem Austrum, ut ex ponderoso levior redatur, jam dudum novimus, docente Barometro. Quod denique præcipua hujusmodi mali moris febrium ratio ab Austrinis flatibus petenda sit, hinc, conjectari licet, quod ea salubriter degerent loca, ac veluti in portu aliorum spectarent naufragium quæ obverso multorum collium dorso protecta sævientes flatus eludebant, dum in hac Urbe, ac toto fere circumjecto agro exaratæ febres grassarentur, ac desævirent.

XLVI. Sed quæ jam innuimus enucleatius reperamus, & clarius. Austrina hyems, quæ pluvioso Autumno successerat, exaratis febribus occasionem præbuit, exoticis, acribus, ac heterogeneis particulis una cum inspirato aëre cruore admixtis, quarum præsentia, & miscela, ceu totidem sævientibus stimulis acriores molleculæ extricatæ magis, suique juris factæ totam invertere humoralis massæ texturam, ejusque vincula tandem discindere ausæ sunt. Equidem liquida ad fluorem potius, quam ad concretionem prona fuisse præter alia multa, quæ talem adfuisse sanguineæ massæ, dispositionem attestabantur, id ipsum conjectari fas erat a manifestis notis, quas eductus e secta vena sanguis præferebat, semper enim roseus, ac purpureus, nihilque glutinosi præferens mihi, aliisque Professoribus apparuit, ac tota Cœlo diversus ad eo, qui solet educi in quibusdam morbis, ut Pleuritide, Peripneumonia, aliisque affectibus interdum popularibus, in quibus manifesta lentoris vestigia cernere est. Quod ad exhanthemata attinet, hæc etsi plausibilis quidem ratiocinio Villisius, aliique coagulationis potius, quam fusionis humorum præludia esse contendant ob fixiores sanguinis particulas venarum extremitatibus hærentes; vero similiter magis crediderim, a fibris illa sanguinis dissolutis, eque sua statione dimotis ob sal acre illud, & volatile sanguinem ad fluorem disponens, ortum ducere, quo pacto similiter effusus ab arteriolarum osculis cruor tenuiores sui partes dimittit, quæ hinc inde diffugientes, ac profugæ sui forte erroris moras in cute designant.

XLVII. Hæc per hyemem gesta. Veris initio Cœlum votis communibus respondit moderatis imbribus delapsis, quos novam lætamque faciem periclitantibus rebus allaturos augurari fas erat, si qui tota pene hyeme hiscere nunquam auserat, sævus Aquilo, silentibus tandem per intervalla Austris, erumpere tunc minime visus foret, insuetumque frigus media inter primordia Veris inducere. Huic quandoque Occidentales Venti mitiore flatu adspirantes succedebant, recurrentibus mox Austris iterum, tanta adeo varietate rerum, ut sæpe unius diei spatio, æstatis, hyemis, veris, atque autumni vices contingerent, modo sereno, pacatoque Cælo, modo torbido, nubilo, pluvioso. Curiosum aderat Mercurii errores in Barometro adnotare, qui elatus modo, mox humi-

(1) *pag. 3. in Proœmio.*

milis, ceu nescius stare loco, incertas temporum, aërisque vices prodebat. Numquam adeo tam infida, ac sibi invicem adversa diu visa aderant tempora, quæve tam longe ab instituto more deflecterent.

XLVIII. Nova hinc diræ indolis acutorum morborum proles sporadice desævientium caput extulit, ac præcipue spasmodicarum ægritudinum, quibus gliscentibus diuturniores ejusmodi aliæ se se prodere ausæ sunt. Inter cæteros vero quam immanissime cruciabatur Podagricorum cohors, tum qui Nephriticis, Scorbuticis, aliisque id genus affectionibus obnoxii passim aderant. Nec hystericæ quidem mulieres immunes visæ; hæ siquidem spasmodicis cruciatibus dirum in modum, ac diu magis, quam unquam consueverant, vexatæ sunt. Apoplecticos quoque plures, quam unquam contigit, enumeravimus, conspirantibus una simul hemicraniis, vertiginosis affectibus, aliisque hisce affinibus, aut consanguineis. Notatu dignum est, vix quempiam ab acuta ægritudine omnino evasisse, quin in diuturniorem, ac inveterascentem morbum incideret. Vestalem novi in Monasterio *del Crocifisso* degentem acuta febri paulo post æquinoctium ægrotantem, quæ superata tandem febri pertinacissimo capitis dolore divexari cœpit, quo & adhuc (dum hæc ego scribo) illa sævissime plectitur. Ipsa superiori solstitio variolis correpta fuerat, quæ tunc temporis longe lateque sæviebant.

XLIX. Hisce vigentibus intercurrentibus morbis febrium malignarum sævities remitti quidem, atqui hæ iterum, velut auctæ viribus statim fere recrudescere visæ, ac magis, magisque debacchari, quibus plures per ea tempora fatis defuncti sunt. Tum præcipue cum aut diuturnis illæ affectionibus succedebant, aut gravioribus aliis stipatæ irascebantur, inito simul fœdere, quo truculentiores evaderent. Harum unum, atque alterum exemplum lubet recensere. Pia mulier tertio febris insultu, spasmodico pectoris affectu correpta, quarto obiit. Sacerdos saniosis pustulis toto corpore diu scatens, quæ statis temporibus magis, aut minus desæviebant, cum amico cuidam sibi obvio occurreret, fallente pedum vestigio, in terram incidit; mox obscurari lumina, sanguis ex utraque nare profluere, ipse veluti oborto rigore contremiscere visus est. Postridie mitiora omnia evasere. Nec ipse lecto sese affigi passus est, amicorum consilia, ac preces eludens. Undecimo febris acuta supervenit caligantibus oculis, deficiente voce, vix mente compos. Latæ maculæ densissimis examinibus totam cutim fœdabant; Urinæ rubræ, per initia tenues, nihil subsidentes. Decimo nono, ingenti oborto sopore, expiravit. Secto cranio pia mater cum vasis solito tumidioribus se nobis præbuit, tum sinistri Hemisphærii amphractus diloricati invicem, ac dimoti; Multum in utroque ventriculo serum: Sinus majores, choroidæus plexus, tum cætera quæque sanguinea vasa copioso dilutoque sanguine tumentia: Diffusæ ad cutim maculæ latiores in cadavere apparebant. Dubium adeo, num a lapsu potius, num vero maligna oborta febri decesserit; an utroque, junctis una viribus, quo citius ægrum perimerent. Frequentiores iis temporibus ephemeras febres, quam intermittentes, observavi.

L. Lubet hinc conjicere magis, ut quæ toties dicta sunt, iterum repetam, quæ fuerit Austri sævientis indoles, quæve sit Austrina vigente constitutione temporum, metuenda morborum proles? Quod si & ultro pergere quis velit, exspiscari fas quoque foret, & magnorum virorum more magnam rerum fiduciam habentium decernere, quid ex adversa, si quæ contigerit forte, constitutione, annique habitudine prænunciandum? Profecto si rem paulo accuratius perpendamus, quilibet Annus semper aliquos affectus secum una infert, qui revera quid Epidemicum redolent, quos, etsi leves aliquando, ac tenuoris momenti, haud ita facile tamen curari cernimus, quin prius a vulgari methodo discedamus, eaque iis præsidia adhibeantur, quæ, expenso ingruentium affectuum genio, profutura magis conjicimus. Lubet hinc etiam ediscere morborum quorundam genesin, qui sporadice passim, nulloque non tempore, quo Epidemici sæviunt, contingunt. Hosce quidem felicius, aliquando cedere novi, eadem methodo, ac iisdem fere remediis, quorum olim eluserant illi vim. Id mihi haud ita pridem adnotandum, cum forte fortuna quidpiam de epidemicorum affectuum indole, a quorum utique studio, ac inquisitione nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse, ab illo sciscitaret, ac expendendum maxime Author adfuit, ac Præceptor idem, Ornatissimus vir, de Medica omni, tum litteraria re meritissimus Joannes Fantonus, Regii Subalpinorum Principis a cubiculo, Medicus, ac Primarius in Tau-

Taurinensi Archigymnasio Theoricæ Medicinæ Antecessor. Recte scilicet perpendenda est annorum constitutio, ut ex illa, tanquam ex fonte, genuinum cujusque morbi genium repetere, tum æquam illi curationem adhibere valeamus.

LI. Equidem ephemeras modo dictas febres, tum spasmodicos affectus, qui ea tempestate percrudescebant, ad Principem effectum reduci posse unaque omnes ab eodem amne ortum ducere satis dilucide innotescit. Atque id quidem recte norit, qui quotquot in sanguine ex doctissimi Gulielmini calculo subeunt variæ, ac diversæ combinationes, quas fere sexcentas olim recensuit Hippocrates, animo expenderit.

LII. Utque ab ephemeris febribus exordiar aliquando; Hasce quidem ab intermittentibus, nec genio tantum, sed re, ac origine toto Cælo differre neminem latet, si quis utriusque indolem, ac genesin attente adnotaverit. Acidi mineram, quam nemo in ephemera febri culpaverit unquam, seu pituitam præter modum viscidam, cui acidum fermentum magis, vel minus irretitum hæret, intermittenti febri præludere, vel stabulantem in stomacho, ut placet (1) Ettmullero, vel ductus laterales Pancreatis obstruentem, ut (2) statuit Sylvius, communis Medicorum sententia est. Quæ quidem pituita, seu materies, in venas effusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta potis est, tot excitare turbas, & febrilem (3), ut ajebat Carthesius, *tempestatem ciere*. Quidquid scilicet ad acidam discrasiam humores disponere par est, id intermittentibus febribus incunabula, ac focum præbet. Quod quam longe ad Ephemeræ genio, ac more discedat, conspicuum est; Hæc nanque continuarum simplicissima, quam habet accensionis febrilis caussam, hanc minime extra vasa hospitantem habet, ast intime in universa liquidorum massa ludentem. Simplex, ac levissima molecularum sanguinis commotio ephemaram febrim inducere apta est, quæ brevi compescitur. Nec ineptum omnino proinde foret coniicere, quas Auster diu sæviens attulerat acriores, volatilioresque particulas, sin minus universam humorum massam in robustioribus corporibus inficere, saltem turbare illam exoticorum salium miscelam potuisse, atque ephemeras febres inducere. Cur vero Peruvianus Cortex, quem ego superius salutarem extitisse in iis febribus, quæ in hac exarata constitutione suboriebantur, adnotaveram, ob figendi illius, cogendique facultatem; cur idem ipse cortex in intermittentibus, quarum quidem indolem ex prædominio acidæ mineræ deduximus, cujus vis est cogere quidquid, ac figere; cur inquam in intermittentibus idem proficuus experiatur, tutissimumque præsidium passim audiat, atque ajunt specificum Antipyreticum magnis adeo laudibus decantatum? Res nimis operosa foret decernere. Num ludere remedia, ut morbi dixerim? Num me potius inanes conjecturas effingentem quis arguet?

LIII. Opus hic esset exotici febrifugi naturam paulo fusius, quam superius attigimus, explicare; Forte, & magnificos titulos, magnaque illa elogia, quibus apud quamplures vocari illud etiamnum solet, excutere; quod tamen nec mei muneris esse scio; nec hujusce utique Spartæ, quam exornandam ego, ac illustrandam suscepi. De illius abusu peculiarem, ac decies legi dignum tractatum edidit Celeberrimus Ramazzinus, minime veritus se quandoque, nec dum cum juvenis adhuc foret, sed cum jam virili Toga incederet, illo familiariter usum fateri, procedente vero ætate experientia edoctum a priori sententia recessisse; Ita scilicet ait Vir doctrina, tum animi candore dignus inter magnos Viros recenseri. Forte alchali illud volatile, acerrimumque ab Austrinis flatibus delatis lixivialibus salibus, atque una cum aëre inspiratis, magis evectum, inque sanguinea massa impetum faciens, quæ potissima fuit febrium, quæ in hacce constitutione desævierunt, causa, alchali fixo Chinæ emendari, aut saltem cohiberi contigit. Nec forte etiam abs re erit suspicari, quæ quoque Clarissimi, atque amicissimi Viri A. M. Reina, Celebriorumque in hac Urbe Medicorum sententia est, ex mixtione Chinæ Chinæ una cum acido prædominante in febribus intermittentibus, inque primis viis obvio, quid emergere febrilis fermenti (sit verbo venia) crasin invertere aptum, ac excitatos motus compescere. Ex solutionis vitrioli permixtione cum solutione Chinæ Chinæ speciem quandam atramenti idem laudatus Ramazzinus, & alii adnotarunt.

LIV.

(1) *De febrib. c.* 17. (2) *Tr.* 10. (3) *P.* 1. *Ep.* 51. *&* 88.

LIV. Nunc cæteros affectus, saltem præcipuos, quorum tam discolor, & ingens sylva ab una radice succreverat, lubet expendere. Horum plerique ab ipso solido male affecto proficiscebantur. Adeo facile est, inducto semel in liquidis vitio, aut iis ab instituto more deffectentibus, solida quoque crimine culpari, quæ una cum illis invicem comparata sunt; Juxta nanque id quod intime latet in sanguine vitium, solida modo tendi, ac summe elastica fieri, modo laxa eadem, ac debilia prorsus, imminuta elasticitate; observamus, utraque dein inveterascentium morborum, diuturniorumque incrementa ægritudinum. Equidem quos potissimum hac tempestate desæviisse adverti spasmodicos affectus, ab eodem illos genio, a quo acutæ febres prodierant, derivasse arbitror, ab illa scilicet acrimonia in fluidis inducta, cujus præsentia solida quæque diversimode pungi, vellicari, ac irritari perspicuum est. Quæ nanque deſævierant diuturnæ ægritudines, hæ utique fibram admodum tensam, crispatam, rigidam nimis, ostendebant, plerumque effrænem.

LV. Mulierem novi hystericis affectibus jam dudum olim per intervalla obnoxiam, iisdem sevissime, toto anno divexatam, ac tandem fato defunctam. Stupendum equidem erat tot, ac tam diversas impetum facientis solidi incursiones, ac pene dixerim explosiones cernere, ceu Protei in morem ludentis. Sæpe visa spasmis tota convelli, præcordiis valde tumentibus, multa evomens biliosa, mordacia. Desinente vere iidem spasmodici affectus assiduo more irascebantur, mox in supremo quoque ventre haud absimilem scenam ab illa, quæ in abdomine jam pridem egerant, ludere cœperant, quæ tandem in certam quandam amentiæ speciem denegaverit, cujus miratus sæpenumero sum nullam ab Authoribus mentionem factam fuisse unquam, cum tamen haud raro diuturniores hystericos affectus illi prolusisse adnotaverim. Sæpe in risum, & lachrymas effusissimas ridicule erumpebat. Aliquando ditiorem quam revera foret, modo alteram e nobilioribus Reginæ asseclis sese jactabant; Frons, oculi, vultus amentem fæminam redolebant. Accedente Autumno, suique compos magis facta, sæviore more hystericis insultibus vexata fuit, qui ab infimo ventre ad Thoracem propagabantur, ut fere suffocationis periculum impenderet. Raro visa febris, quæ nec typum, nec genium prodidit unquam. Sub initium hyemis adstringi sibi adeo fauces persenserat, ut vix quidquam deglutire par foret. Atque tunc temporis ad ipsam vocatus fui, ad illum diem usque ab Agyrta quodam inconsiderate, inclementerque curatam; Cumque facium affectio jam pene desierit, nedum tamen spasmorum causa deerat penitus, quin immo hi ferocius recrudescentes quandoque, tympanitidis in morem abdomen stendebant. Qua de re in consilium quoque advocato Clarissimo, Doctissimoque viro Jacobo Oicoguino Augustæ Regis Matris Medico Primario, & Consil., ejus sententia, & authoritate celebriora quæque antispasmodica expertus sum, eaque omnia, quæ promptiora compescendis, coercendisque insultibus, tum quod magni momenti aderat, emendandæ acrimoniæ humorum aptiora credebantur. Meliuscule habuit; Atqui haud paucis patratis in victu erroribus, tum ob sæva animi pathemata, histerici spasmi pristino iterum more ludere, ac frequentiores suboriri, tumere crura, venter, præcordia, ac denique atrocius sævire omnia cœperant rursus; Ipsaque tandem paulo post hyemale solstitium defuncta est.

LVI. Nec longe ab eodem spasmorum tramite abludebant, ab acrimonia illa scilicet Austrinis flatibus evecta, atque ad activiorem sublimitatem elata, immanes, sævissimique progeniti Podagrici, tum nephritici affectus, quorum ingens visa soboles, ægrorum cohors, quam acerbe ingemiscentium ob sævos, dirosque cruciatus, ac diuturnam, qua immaniter torquebantur, carnificinam, nullo pacto exorabilem. Valde affines inter se geminas hasce ægritudines arbitror; Utrique harum obnoxii valde sunt Subalpini, quod nativis forte Cœli qualitatibus, aut generosioris vini potationi, lautiorique victui referri potest. Utramque vere spasmodicam, absque summe crispato solido profectam, facile erat conjicere, tum ab enormi cruciatu, quo vexabantur ægri, tum a cæteris, quibus utraque comitabatur, Phænomenis; Cernere nanque erat nullum in nodis artuum tumoris vestigium, ut fieri solet, in quo tophacea materies plerumque reperitur iis, qui Podagra laborant, aut quidpiam aliud consimile, præter intensum nonnullis dolentis partis ruborem, adurentemque calorem. Nulla quoque in plerisque nephritide detentis, renibus, aut qua alia cunque parte cal-

calculi impacti suspicio, aut ejusdem futuri proludia in urinis; nihil fere persentientibus ægris aliud, quam tensionem violentam, acerbissimosque dolores fixos plerumque, ac prementes, ac si fibræ quæque nerveæ spasmis rigerent, aut pressuram quandam, & coarctationem, ut ita loquar, experirentur; Utrique parum profuerant remedia quæque adhiberi solita; Quæ solidum affectum demulcere, acrimoniam in fluidis elatam compescere, lixivialia spicula, acerrimosque sales coercere magis apta erant, multis profuere; Diluentia, anodyna, emollientia tum interne, tum externe adhibita utramque paginam, ut ajunt, implebant. Longe tamen in universum miserior nephriticis Podagricorum prosapia est. Hisce namque nec in hac modo constitutione, sed fere semper, & olim adhuc minus efficacia, ac damnosa sæpe comperta sunt universa, quæ passim deprædicantur, medicamenta tam externa, quam interna, quorum, uberrimam segetem videre est apud Lucianum: Elegans est ac mire jucunda, quæ apud illum Podagræ allocutio legitur ad illos, qui secreta quædam remedia se habere jactitant, quibus elidere ejus potentiam queant. Hujus aliquot versus e Græco sic ipsæ ego verteram olim.

Quis invictam me dominam dolorum
Ignorat Podagram in terra mortalium!
Quam neque Thuris vapor placat.
Neque effusus sanguis aras ad incensas,
Non templum divitiarum undique
suspensis ornatum donariis:
Quam neque Apollo Medicamentis expugnare valet,
Omnium Medicus in Cœlo Deorum;
Non filius Apollinis Doctissimus Æsculapius, &c.

Ea scilicet natura Podagræ est, ut omnibus æque plorare illa imperet, eam vero irritantibus occurrere soleat multo iracundior, ditiorque.

LVII. Cæterum qui calculo sive renum, seu vesicæ jam diu laborabant, hi sævius omnes, atrociusque divexabantur; Haud pauci ex iis mortui sunt; Libet hic rarissimum ingentis calculi vesicæ exemplum narrare, quod mihi fere tempore adnotare contigit. Sacerdos quidam Gallus Romam contendens, acerbissimis cruciatibus vesicæ, sævissimaque stranguria correptus, in Nosocomium SS. Mauritii, & Lazari mense Julio se contulit. Fatebatur olim hujusmodi doloribus vexatum fuisse Lutetiæ Parisiorum, cum adolescens adhuc foret, iisdemque liberatum celebris Lithotomi ope, exiguo calculo. Adultior factus iisdem per intervalla recurrentibus affligebatur, nunquam tamen dire adeo crudeliterque. Septimo dein die mille inter conamina, ejulatusque expiravit. Secto cadavere; insignis in vesica repertus est calculus, perpolitus undique, & lævigatus, ponderis tredecim unciarum cum dimidia, durus adeo, ac revera Siliceus, ut vere quid lapideum quis diceret marmore resiliens. Renis dextri substantia pene exesa aderat, alter præter morem grandior, nigerrimus, ac fere putridus; Vesica crassa valde, ac fere carnea; Uterque ureter solito amplior. In horum altero qua in vesicam desinit, sex, vel septem exigui calculi occurrebant taliter invicem impacti, & cuneati, ut præclusa omnino via urinæ, enormiter expansus canalis, alterius veluti idea vesicæ rudiores deluderet, quasi re ipsa, foret vesica duplex. Ac forte in hunc crassum, atque supinum errorem Medicos Casauboni incidisse puto, dum viri tanti vesicam urinariam nobis geminam obtrudunt. In sinistro uretere nullos quidem calculos, at urinæ quantitatem summe olentis, ac fœtidissimæ comperi.

LVIII. Exaratis spasmodicis ægritudinibus merito quoque accensebantur quotquot cætera per ea tempora desæviebantur magis, ut hemicraniæ, vertigines, acutorum illæ morborum reliquiæ, aut diuturniorum affectionum præludia. Unum scilicet harum omnium Parentem Austrum contendimus; Una omnium scena. Unus idem ludendi genius, ac mos, etsi pro diversa solidorum residentia, magisque aut minus adaucta elasticitate eorundem dispares adeo, ac discolores affectus subluderent. Qui Spasmorum doctrinam intime callet, vimque, & potestatem solidorum in corpore viventi sedulo expendit unquam; Is Vates esto. Revera quidem *id morborum genus*, ait Doctissimus Baglivius nulli in hac arena secundus, (1) *ab spasmodica fibrarum oscillatione pendet, totiusque curationis scopus dirigi debet in ea primo tollenda, aut saltem compescenda, deinde fluido peccanti incumbendum*. Diuturna olim hemicrania laboran-

(1) *De fibra motrice specimen pag. mihi* 231.

tantem senem Paralysi dein & artuum contractura correptum memini. Mulierem hystericam novi, cui quoties infultus eminebat, sævissima illi profundebat emierania. Amicus meus diris nephriticis doloribus per intervalla vexatus, hosce sibi impendentes prævia vertigine, oculorum caligine, hebetudine didicit, eo atrocius sævientes, quo dirior Auster perspirat. Novit id unum Magnus Senex, ac quantum solido insensi sint Austrini flatus, compertum Posteris tulit, *illo* (1) inquiens, *auditum hebetari, caliginem visui offundi gravari caput, tarditatem, & languorem induci*. Nec quis putet Hippocr. nisi experientia prius edoctum tam grande effatum, tam fidenter, absolute pronunciasse; In libris enim Epidemior. Constitution. habet Austrinam huic nostræ haud absimilem, cui magna etiam antecedentium temporum siccitas præcesserat, unde postea consimiles affectus hyeme, ac vere apparuerint, Equidem sicuti Aquilonaris tempestas spiritalibus organis infesta est, ob serosam colluviem, quam parum perspirantia corpora abunde cumulant, ita Austrinam capiti, quod Spasmis sedem præbet, ac incrementum, maxime infensam didicimus. (2) *Ut vero in Imperiis, sic in corporibus gravissimum esse morbum qui a capite difunditur*, ajebat Plinius.

LIX. Nec vero rarum adeo, ac incongruum forte quis credat spasmodicas ægritudines ex aëris vitio observari? Quam facile ab aëreo hocce, in quo degimus, Oceano, aut rectius ab exoticis particulis una cum illo exceptis, humani corporis liquida quæque inficiantur, fuse superius attigimus. Hisce autem inquinatis semel, stimulique vicem agentibus, quam facile una invicem conspirantia solida afficiantur, irritentur, convellanturque diuturniore, aut graviore scena juxta individuorum diversitatem ipso quoque fluido hujusce turbationis causa summopere magis affecto, conspicuum est? Insolitum morbum spasmodicum convulsivum variis in locis Electoratus Saxonici, & Marchionatus Lusatiæ superioris nuper Epidemice grassatum legimus apud Gælichium (3). Alterum huic haud absimilem affectum describit Sennertus sub nomine spasmi maligni, & Epidemii cum febre, de quo An. 1596. Facultas Medica Academiæ Marpurgensis consulta consilium Medicum impertita est a Gregorio Horstio, in Operibus Medico-Practicis publicatum, & a Gregorio Leisnero denuo excusum. Simile quid etiam Parisiensibus olim, dum nebuloso existente aëre, qualis revera esse apud nos solet flante Austro, evenisse refert Eruditissimus Fantonus; (4). Id curiosorum ingenia dudum exercuit. Equidem pauci, ac forte vix ullus virus est iis temporibus morbus, qui aliquid spasmodici haud præ se ferret.

LX. Sed ab affectibus spasmodicis divelli nequeo citra istoriam unam, ac alteram. Vestalem vidi e Monasterio Cœlestinarum Sanctissimæ Virginis Annunciationis, Scorbuto, Proteo illo scilicet plurimorum symptomatum sindrome diu olim, tum quam acerbissime hoc anno divexatam, quæ sanato derepente cruris ulcere, quo tota fere hyeme laboraverat, miro quodam spasmo musculorum capitis, & colli correpta, ut os minime aperire potuerit, trium dierum spatio velociter obiit. Altera Historia haud ita recens est, sed Pæonio stylo notanda, ab Adversariis b. m. Venerandi Senis, Avique mei, Archiatrorum Comitis, haud exiguo bonorum, ac doctorum hominum mœrore non ita pridem defuncti, excerpta. „ Vidi ego, ait, Mulierem stupendo convulsionis genere vexatam, in quo se se „ ne per momentum quidem quietam continere poterat, sedens in lecto, & mentis omnino compos. Torquebatur se se „ mire ægrota, & membra cum capite in „ gyrum veluti contorquebat. Si quando „ aquam peteret bibitura, necesse erat poculum ori prudenter admovere, & ipsius „ motui circulari obsequi, poculum elevando circumducere, donec sitis esse sedata. „ Cum autem bibisset, fatebatur liquorem „ non recta descendere, sed in circulum „ circumagi, & veluti per gradus, trochleæ, aut helicis in morem, descendere, „ usque dum in ventriculum delaberetur. Feliciter tamen, quod ab illo audiisse memini, evasit.

LXI. Reliquum est de scorbuto, tum subitaneis necibus pauca dicere. Quod ad illum attinet, veteribus minime prætervisum utique; Licet haud ita Subalpinis familiaris sit, ac gelidiori sub climate viventibus, ubi

(1) 3. *Aph.* 5.
(2) *Lib.* 4. *Epistol.*
(3) *Exercit. sub. feciv. Francof.* T. 2. *sect.* 1.
(4) *Dissertat. Anat.* 13. *de org. respir.* 317.

ubi dire sævit, illo tamen immunes omnino haud esse Italos, cæterosque Meridionales Incolas jam dudum novimus. Neque enim illum semper ab humorum stasi ortum ducere, vel ipsi Septentrionales Incolæ norunt; Quandoque scilicet ab cruosi laticis fluore initium habet, seviusque miseros torquet. Hinc forte tolerabilior audit apud Danos, Norvegos, Batavos, ac toto divisos Orbe Britannos, quod ibidem magis ille ab humorum lentore pendeat, secus ac apud calidiores oras, Austrinis flatibus magis obnoxias salibus cruori affusis dissolvere potius, quam cogere aptis. Utque raro apud Septentrionales cacochymia, seu Scorbutus, (idem nanque esse puto cacochymiam veterum, ac modernorum Scorbutum, saltem æqualia habere fata) ut, inquam, raro apud Septentrionales Scorbutus occurrit ab colliquatione humorum, ita apud nos ab eorundem lentore ortus. Id ego olim tum rerum usu, tum longa apud Anglos, ac Batavos mora didici, haud exiguo ægrorum meorum emolumento.

LXII. Atque hujus potissimum indolis, qui modo anno seviit, Scorbutum fuisse, adverto, tum ob latices ad liquationem pronos, tum ob Austrinam totius Anni constitutionem eo diriorem, quo acriores sales ob defectum humidi in tam ingenti siccitate temporum elati magis aderant, ac sui Juris. Profecto temperantia quæque, leniter refrigerantia, nitrosa, acida acrioribus cæteris fortioribus, abstergentibus, colliquantibus, orgasmum facile inducentibus, quorum tam magna seges, palmam præripuerunt. Ejus quippe genio, non nomini studendum erat, quod si quo in morbo, in hoc præsertim accurate investigandum, & distinguendum monet Clarissimus Boerhaave. (1) Sedum vermiculare, cochlearia, trifolium fibrinum, sempervivum minus acre, Zingiber, acerrima quæque apud Anglos commendata maxime scio; An hæc tuta æque, ac ejusdem sint efficaciæ apud illos, qui sua calidiore climante vivunt, judicent docti? Mihi quidem methodum placidam, successivam, continuam, quæ magis humores compescit, quam stimulat; quæve *nostris nascuntur in horis*, indigenas, plantas minus acri sale præditas, Septentrionalium methodo, ac exoticis celebrioribus præferendas compertum est *exemplo monstrante viam*. Notissima est observatio de memorato sedo vermiculari Actis N. C. inserta, quod scilicet in expeditione Danica multi per illud in formam decocti exhibitum, a Paralysi scorbutica restituti sint, evacuato per vomitum muco admodum viscido; An id hisce in oris proficuum æque, profecto ambigo. Forte etiam nusquam visus est Scorbutus alteri similis, aut quorum eadem essent Phænomena; Sæpe vidi huic hecticam febrim accessisse; Sæpe illum memini in Ascitem, mentiendo tympanitidem degenerasse; Utrique latæ maculæ rubræ ad cutim diffusæ, aut icterus multiplex sæpe prolusit.

LXIII. Exarata sanguinis ad fluorem tendentia subitaneis forte etiam mortibus occasionem dedit, quibus ab hyemali solstitio superioris anni ad æstivum usque, decem circiter intra Urbis mœnia ex tempore sublatos audivimus, tum viros, cum fœminas, puerosque, Illi scilicet toties memorati exotici, acerrimique sales ab pluvioso Autumno, Austrinaque hyeme ulterius fusi ac evecti, inque se ipsis magis existentes, ut Hippocratis verbo utar, occurrente forte, aut prævio pravorum humorum apparatu paulatim collecto, aut peculiari alia quacunque dispositione, promptiores aliquando, ac potentiores tum ad solida irritandum, scindendumque, tum ad fluida dissolvendum redditi fuere, proindeque apti magis, præcipites adeo mortes inducere. Cæterum frequentiores hujusmodi neces, cum maxime sævit Auster satis, quidem evincunt, earum plerasque ab humorum fusione ortum ducere; Quæ vero flante Borea persæpe etiam contingunt, hasce ab humorum lentore potius, aus ab organico vitio pendere.

LXIV. Ver igitur egimus Austrinum insolens. Sub initium Maii æstuosum præter mortem extitit Cœlum, Sole in Occasu apparente, non secus, ac Julio, aut Augusto mense. Huic immoderato calori proluserant,

Ætheris impulsi fremitus, Cœlique fragores.

Remitti mox cœpit æstus, quodve superat Veris satis beate transegimus. Pulchrum erat Mercurii lusus in Barometro, cum magna forte impenderet tempestas, cernere; Is nanque illico ad extremos fines momento temporis descendere, moxque ite-

(1) *Aph. de cognosc. & curand. morbis n.* 1253.

iterum restituta serenitate sursum emergere videbatur. Cæterum cum Austrina extiterit totius fere Anni constitutio, nunquam visus est in subliniora loca illa se recipere, haud ausus unquam ultra vigesimam lineam evadere, quæ illius major excelsitas fuit. Præclare hinc, ac dilucide pleraque explicari queunt Phænomena, tum quæsita quare ad Austrinos flatus difficilis sit respiratio, ut de quadam veluti suffocatione conquerantur omnes? Cur Urinatores quidam, hominesque, pene dixerim, amphibii ad plures horas sub aquis degant? Cur, quod haud præter rationem, etsi paradoxum videatur, scripsit Th. Cornelius, aër crassis vaporibus refertus ad vitalia munera obeunda aptior sit, quam aër tenuior? Cur in Phthysi pulmonari, famosæ, & magnæ Urbes magis commendentur, quam Villæ, aut Oppida, quæ aëre claro, & perflato gaudent? Cur humidus, & minime perflatus aër nulli salubris? quæ sane omnia a majori, aut minori pressione aëris rarefacti, aut condensati magis, perflati rari purioris, aut humidioris pendent, ut palam faciunt experimenta in machina pneumatica circa animalia facta; neque ob aliam causam in editissimis montibus gravem duci anhelitum credendum est, nisi quod inibi minor sit aëris pressio, quam in imis Vallibus. Sed e diverticulo in viam.

LXV. Exacto Vere Æstas succeslit mox ab ingressu turbata ventis lætior dein, amænriorque, blande adspirantibus Etesiis. Sæpe auditum circumfremere Cœlum, ingentes resonare tonitrus, magno misceri murmure Æther, quin vel minimum plueret unquam, *Sole dies referentes siccos*. Post caniculares, varia aëris temperies, Zephyrique, & Austri alternatio; Illo autem circa Septembris initia prævalente, plurima pluvia, & horridiuscula aura per aliquot dies infesta. Æstatis reliquum moderato ventorum flatu tranquille peractum, felicioribus auspiciis arridente Æquinoctio.

LXVI. Fatiscere enim sensim adulta æstate exitiales febres, tum spasmodicæ ægritudines observatæ sunt, facemque tradere intermittentibus febribus, quæ Augusto, & Septembri mense illucescentes, subque ipsum dein Æquinoctium vulgares factæ magis, stativa castra ponere cœperant, palmamque illis eripere, aëris procul dubio ab æstivo fervore in autumnale frigus degenerantis proludia. Scenam quoque ingredi visæ continuæ quædam, aliæque ardentes paroxysmis interpolatæ, catarrhales tussi, & asthmate molestæ, quandoque, & angina, oculorum, ac tonsillorum inflammationibus, quæ dein intermittentes migrabant. Media æstate ob fructuum forte intemperantem ingluviem, & immoderatum aliorum illecebrarum gulæ usum, Diarrhœæ, ac dysenteriæ comparuerunt, quæ difficillime medicamentis compescebantur, Verminosa quoque spectata proles ludere, sævaque symptomata producere in adultis æque, ac in teneriori ætate constitutis; Horum nonnulli etiamsi nulla dysenteria, aut Diarrhœa essent correpti, assidua desidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur. Post frustra adhibita enemata lenia, evacuantia, humorem aerem demulcentia, balnea; tandem cum ab Ascaridibus malum foveri suspicio foret, majori cum successu anthelmintica enematibus addita, perque os data fuerunt.

LXVII. Haud paucos etiam Colica dira corripuit; Nullum iis præstantius auxilii genus, quam fotus ex lacte recenti, addita modica dosi Laudani liquidi. Mirum sane ut concitatum dolorificum, sive is ab violenta abdominalium musculorum contractione, quos ego Principem ludere in hisce diuturnioribus affectibus scenam arbitror; sive ut perperam visum est, a convolutione intestinorum pendeat, unde decantatus ille oritur antiperistalticus motus; mirum inquam, ut illum præfatus illicò fotus temporis momento compescat, contractasque partes pristino genio restituat, moremque ferat clysteribus, aliisque præsidiis opportune institutis, convoluta, si quæ fuerint, intestina explicandi, aut verius in Thoracem illa ultro propulsa, forte in situm naturalem reducendo.

LXVIII. Ego quidem diu mecum animo expendens diros, acerrimosque dolores, quos persæpe advehit hujusmodi affectus, quid altius subesse illi suspicatus sum aliquando; saltem non semper illum, aut sæpius sedem habere, ut vulgo ferunt, in Cœlo. Idem olim a Carolo Pisone, doctissimo sui temporis Medico excogitatum scio, qui forte in hac eadem arena Villisio præluxit. Uterque haud multum a vero aberravit; Quid enim utrique visum est, in nervoso systemate latens, quod nemo unquam expenderat. Sane quidpiam minime vulgare in hoc affectu proludere compertum; Nec opus quidem antiperistalticum motum, aut convoluta intestina effingere. Hujusmodi figmen-

mentum nuper (1) in Regia scientiarum Academia Lutetiæ Parisiorum a præclarissimo Viro strenue explosum est. Equidem ut chylus tot inter molimina, tum ascensus, ac descensus momenta elaboretur, perficiaturque. Ut idem celeriore tramite lactearum oscula subeat; Ut alvinæ fæces, qua data porta, ruant, excernanturque, fibras intestinorum ita compositas adverto, ut oscillantes illæ, ac circumprementes invicem perenni ludant more, exaratis muneribus comparatæ. Isque ille est peristalticus seu circumpressorius motus, rectius forte vermicularis, dictus Anatomicis; Qui vero, cum iisdem abludentibus fibris, ingesta sursum egeruntur, perque os ejici contenta quæque in ventriculo, ac intestinis cernimus, ut in Colicis affectionibus contingit passim, id opposito motu fieri contendunt, quem *Antiperistalticum* vocant, aut fibrarum structuram, ac leges minime norunt, aut festivis appellationibus oblectantur. Si quis Enterocelen expenderit unquam, hujusque phænomena cum illis contulerit, quæ in Colica sæpe subludunt, facile inveniet, quam affinis invicem affectus uterque sit? Quo enim more prolapsa intestina, ni quamprimum docta manu reponantur, convolvulum sæpe, ac mortem inferunt; ita & eadem in Thoracem a violento musculorum abdominalium conatu adacta, perque septum abrepta haud impari ludunt discrimine. Ecquis autem in hernia intestinorum, in qua sæpe etiam Ægri fæces alvi evomunt, antiperistalticum motum effinxit unquam? Quod si atrocissima quæque symptomata ab strangulatione intestinorum ob musculos abdominis valide meatum abstringentes satis illa apte deduci queunt; Quidni & colici dolores ab eorundem intestinorum, quæ ultro in Thoracem adegit nitentium musculorum spasmus, ac vis, strangulatione ob septum transversum meatum, per quod illa forte abrepta fuere, constringens, totam proinde tam sævi, acerbique mali Theoriam, non a convolutione intestinorum, atqui ab violenta contractione musculorum abdominis deducere fas erit, quorum nisu per septum transversum abripiantur intestina, inque Thoracem adigantur, propellanturque? Est altera Herniæ species, quam cruralem vocant, cæteris longe sævior, sæpe colicam mentiens aliquando, in qua intestinorum portio intime infixa reperitur, qua cruralia vasa eminent. In hac & diris cruciatibus affligi miseros, & fæces per superiora ejici, constipatam alvum, tendique ventrem cernimus, immane quantum! Num intestinum etiam aliquod, sive tenue illud fuerit, aut crassum, dilatato forte diaphragmate, obque ingentem contranitentium musculorum tensionem infixum ibidem, adactumque, qua potissimum nervi intercostales emergunt, tum ab eodem diaphragmate pene dixerim, strangulatum eadem inducere haud poterit Phœnomena, nullo præludenti antiperistaltico motu, ut in utraque allata herniæ specie contingit? Colicæ cujusdam memini apud veteres Medicinæ Principes sermonem haberi, in qua nedum intestina tantum una cum Omento, at pancreas ipsum, Mesenterium, Lienem per septum transversum, scissis retinaculis abripi ferunt; Chordapsum hanc vocat Celsus, alii *Volvulum*, aut *Miserere*, cujus prolixam descriptionem, & expositionem egregie tradit Lindanus (2) Hinc intestinorum inflammatio eorumdem sphacelo præludens; hinc affinium viscerum, ac diaphragmati præsertim labes in velocem gangrænam desinens, lethifero proludente singultu. Cæterum colicos hujusmodi dolores, sive illorum phænomena, sive sedem considerem, æstate populariter ingruentes, iis accensendos crediderim, qui vere potissimum sub diversa spasmodicorum specie ludebant, ab eadem scilicet vulgari, communique causa nervoso generi summe infensa productos; cujusmodi exempla videre est apud Æginetam, Zacutum, Cratonem, Ballonium, & alios quamplures.

LXIX. Nec abs re futurum arbitror quædam innuere de Massiliensium Peste, quæ æstatis initio magnam in illa Urbe stragem edere nunciatum est. Illius incrementa hæc fuisse ferunt: Navis oneraria ab Orientalibus Oris profecta, ubi dira Pestis sæviebat, Massiliam appulerat infectis Mercibus dives, quarum contactum mox quidam extemplo e viventium numero sublati sunt; hinc semel orta labes ad miseros Cives propagata. Brevi temporis spatio illustris, copiosa, & florentissima Urbs, ac circumjectus ager ingenti clade deletus pene, ac vastatus magnum finitimis æque, ac dissitis gentibus me-

(1) *Vide Reg. Scient. Acad. Acta Anni* 1713. *p.* 470. *edit. Amstelod.*
(2) *Exercit. IV.*

metum injecerat, ne fœdo afflatu diu, ac longe manaret lues, atque affines ultro pervaderet. Quas ideo præcautiones hisce in casibus humana solertia adhibere solet, eas provido consilio præoccupavit Invictissimus REX NOSTER, Italiæ totius incolumitati, cujus jam dudum ipse Patronus, ac Vindex est, dum suorum bono consuleret, prospiciens. Ubi enim primum de pestilenti lue, quæ Massilienses infestabat, rumor Taurinum pervasit, totum illico ingentem Alpium tractum, quæ Galliam ab Italia disterminant, numeroso milite custodiri jussit, ne cuiquam permitteretur ingressus, ullaque aura pestifera per eos, quos opposuit Natura Montes, ab infestis locis per aliquam secretam viam hasce Regiones adiret, inficeretque. Nec satis cautum existimans, multo post cum externis, atque etiam finitimis Civitatibus commercia intercepit non tanti faciens commoda, & beneficia, quæ ex liberæ Mercaturæ commercio omnibus Civitatibus proveniunt, quanti publicam Subditorum salutem. Institutæ quoque sunt eodem tempore publicæ preces, ac iram Supremi Numinis placandam, magno ad celebriora Urbis Templa Civium confluxu, ut nunquam alias tantus in unum populi conventus, tantaque erga Superos Reverentia, ac Pietas; IPSO AUGUSTISSIMO REGE una cum Piissima Regina, ac Regio Principe magna suis pietatis exempla ferente, vere optimo, adque omnium nostrum felicitatem cœlitus demisso REGE.

LXX. In dies interim magis percrebescere auditum pestiferam luem, adque Aquas Sextias dein totius Provinciæ Caput, Tarasconem, Arelatum, Telonem Martium, ac finitima quæque Oppida longe lateque diffusam. Multi nullo proludente signo, e vestigio interibant. Nonnulli ut ab fide dignis hominibus accepimus; intra paucos dies, prævio vomitu, deliquiis animi, prostratione virium, fævissimoque dolore capitis e vivis migrabant. Haud paucis carbunculi, exanthemata maculæ, fædaque ulcera, apparuerunt, funesta prorsus. Quosdam ferunt, quibus Bubones rite proruperant, ex insperato servatos. Infanda nimis, luctuosaque res est singula quæque recensere; Nec profecto absque lacrymis legi potest sincera malorum Historia accurate fideliterque a Doctissimis Viris Galliarum Regis mandato Massiliam missis, ut Medicam opem Civibus ferrent, inter mortes, ac funera exarata. Hanc recens in Italicum vertit, ac criticis notis erudito calamo illustravit Clarissimus Muratorius Serenissimi Ducis Mutinæ a consiliis, ac Bibliotheca. Quædam enim visa sunt Sapientissimo Viro, quod ad Pestes naturam, ac ingenium spectat, parum verosimilia, saltem congrua minus, nec satis apta, quibus vera, ac genuina Pestis Theoria inniti queat, ac Vir superioribus annis elaboratissimum Tractatum, *Del Governo della Peste*, cum dira Viennæ orta lues, tota Austria serperet. Eundem diversis in locis nuper, Mediolani, Brixiæ, ac Taurini quam elegantissimis Typis editum nunc iterum Mutinæ *apud Solianum* cudi audio a doctissimo Authore magnam in partem adauctum, & locupletum.

LXXI. Hac autem serie fœda adeo lues sese prodere visa est. Principio multis lingua, osque viscido, lentoque humore oppletum aderat. Nonnullis obstipata alvus; Haud pauci oborta Diarrhæa, aut effusione sanguinis celeriter defuncti sunt. Vomitus, deliquia animi, ac sævus capitis dolor in singulis fere præluserant. Plures intra biduum, vel triduum alto sopore, alii Phrenitide correpti e vita migrarunt. Sæpe obvia verminosa soboles perniciosis symptomatibus stipata; Plerisque nihil hujusmodi proludebat. Cadaverum sectionibus maxima intus visa Phlogosis, ac intestinorum sphacæla. Dirius in pueros, ac fœminas sævitum. Cæterum ab æstivo solstitio ad autumnale æquinoctium usque, plusquam quinquaginta hominum millia cujuscunque sexus, ac ætatis una in Massiliæ Urbe, ejusque agro interiere.

LXXII. Hæc funestæ adeo luis indoles. Quæ vero præcipua illius causa extiterit, modeste inquit se illam minime penetrare ausum Clariss. Chicoineau, ex iis, qui Massiliam missi sunt Medicis, alter, (1) ratos utique, ac scite conscius nihil attingi posse verosimile; quodve huc usque quod cujuscunque Pestis genesim, ac naturam proditum est, hypotheticum esse, nilque protsus ad ægrorum curationem conferre. Quamobrem sedulo idem admonet ad res magis evidentes advertendum. Quæ scilicet fuerint pestis initia, quæ illius incunabula, quidve *originis principium*, ut Hippocratis ver-

(1) *Vide opusculum inscriptum*; Relation de la Peste de Marseille, &c.

verbo utar, animo, atque oculis expendendum. Utinam sane Vir Doctissimus moderate adeo de hujusce Pestis propagatione, tum præcautionibus adhiberi solitis effatus foret? Ait enim Pestilentiam sese contactu minime diffundi, ast vero miasmatum, seu corpusculorum ope ex infectis mercibus, Terræque abditis, aut e superiori quopiam fonte exhalantium manare, quæ per æthera inane dispersa dein, ac simul una cum potu, ac cibo suscepta in sanguine ludunt, eumque inficiunt, quo pronus ille magis, aut labem suscipere aptus est, sive ob congestorum humorum colluviem, sive ob terrorem, aut metum animo injectum. Intrepide ideo sese asserit ægris tulisse opem, nulla unquam contracta labe, omnia quæque remedia præservationis, aut præcautionis jure celebrata hactenus noxia potius, quam proficua esse contendens.

LXXIII. Velim ego attentius ad tam fœdæ pestis, quæ Massilienses crudeli flamine etiamnum verberat, initia animum adhibuisset Vir Clarissimus; nec profecto crediderim insontem adeo contactum infectarum rerum ab illo celebrari. Equidem pestifera quæque lues, ut de febribus malignis olim erudite ajebat Præclarissimus Sydenhamus, non omnium morbus est, nec longe illa pergere potest, nisi alias, ac ut ita loquar, pennas illi præbuerint homines. Novimus in recenti luctuosa Boum clade quam utile fuerit rem in tuto ponere, cumque infectis stabulis commercia quæque intercipere. Idem quotquot de hominum Peste scripsere, consilium est; Idem Sapientissimorum Magistratuum institutum; Idem acceptus ubique gentium usus, ac mos. Neque aliud hactenus aptius ad hujusmodi labem præcavendam documentum, aut præsidium scio, quam terra marique ad fines, & loca suspecta idoneos viros mittere, qui solitis cautionibus ad rem tanti momenti assiduo invigilent, nullique, sive exterorum, sive Subditorum sine datis sanitatis vadibus, aut prævia, ubi opus fuerit in designato quopiam loco, constitutis diebus, mora, ingressum concedant. Hisce artibus unius fere sæculi spatio magna Italiæ pars, tum præsertim An. 1656. cum dira lues Romæ, Neapoli, ac Genuæ quam immanissime desævitet, servata est. Iisdem nos tutos, ac Sospites fore beneficentissimi REGIS cura, & studio speramus, foresque Pesti, atque omnem illi aditum ad hasce Regiones præcludere. Intrepidum quidem sese gerere summe laudo; Nihil in Pestibus perniciosius unquam, quam injectus animis timor. Sola sæpe metus, ac terroris imago absque præsentia pestis graves intulit ægritudines. Ast cætera quæque præsidia, ceu noxia potius, contemnere, periculosæ plena aleæ opinio est, absurda prorsus, atque ipsa, prope dixerim, Peste exitiosior. Utque ait laudatus Muratorius (1) *Da cacciarsi via colle pertiche, anche senza esaminarla, non essendo savierza, &c.* E *tanto più poi*, (2) inquit Vir Doctiss. *perchè non si sa intendere, come mai venga nè pure in pensiero a persone, che riflettano alquanto ai passi d' una Peste, ch' ella non si comunichi per Contatto, o Contagio*. Stet quidem suus invicto animo honos; Stet sua illi gloria. Nec tamen æqua laudis pars auferanda est cautionibus cæteris ab Sapientibus Viris summopere commendatis, absque diuturno rerum usu probatis.

LXXIV. Quod vero ad Pestis naturam attinet; Minime reticenda est Doctorum quorundam virorum hujusce ætatis sententia, qui veneficam luem consistere ajunt in verminosa quadam putredine tot tantasque edere strages, seque vel proxime per contactum, vel remote per fomitem de infectis in sana corpora propagari apta. Ingeniosum utique excogitatum, ac forte etiam admodum probabile, neque a recentioribus tantum vindicatum illud, excitatumque Ath. Kircherio, Fabro Chymiatro, Langio, Cogrossio, Vallisnerio, Corte, † ac pluribus conjecturis assertum, sed a priscis etiam gravissimis Authoribus diligenter scriptis commendatum; Et quidem huic ipse opinioni lubens, ut fieri debet, Sententiam meam adjungerem, si quæ omnia occurrunt Phœnomena dilucide explicari, quidve certi de hujusmodi argumento decerni posset. Atqui ut docte advertit Eruditissimus, ac

(1) *Osservazioni intorno alla Relazione della Peste di Marsiglia pag. 24.* (2) *Ibidem.*

(†) *In id etiam strenue incumbit Erudítiss. P. Saguens tot editis operibus celeberrimus, elaboratumque opus brevi se daturum luci, in quo causam pestis ab præfatis animalculis deducere nititur; ipse doctiss. Author nuper pollicitus est in litteris Cl. P. Romano Regium in Taurin. Archi-Gymnasio experimentalis Philosophiæ Antecessorem.*

ac amicissimus Pestalossius, (1) Celeberrimus apud Lugdunenses Medicinæ Professor, suos hujusmodi hypothesis, gravesque patitor Manes, nec dum adhuc extra omnem dubitationis aleam posita est. Enim vero, qui fiat in Urbe quapiam, aut Agro, ubi longo temporum spatio nulla sæviit lues, eaque proinde infecta, aut peculiarium vermiculorum examina haud amplius aërem occuparunt diu, qui fiat inquam, ut horum progenies a remotissima plaga advecta semel tam facile illico multiplicari; Ut brevi dierum intervallo universam Atmosphæram inficere, perque ora, nares, ac patentiores quasque vias intus excepta, tam difficiles morbos efficere, seque ad affines agros, ac regiones propagari possit, anceps hæreo; Equidem ut propriis nondum illa oculis, ita, & mente assequi haud posse unquam tot minuta animalia crediderim, queis propigini semel, ac longe lateque dein manare Pestis queat, tanque sæpe diverso more proludere?

LXXV. Quod autem dicatur ab aliquibus in emisso ab affectis hominibus sanguine, aut etiam microscopio armatis oculis vermes inspectos fuisse? Id minime satis esse ad hujusmodi hypothesin tuendam, vel ex eo deduci potest, quod nedum in affectis Peste, at vel in ipsis etiam sanis hominibus continuo hisce scateat cruor. Dein vero hi soboles potius, quam Parentes, aut Pestilentiarum Authores esse videntur; Neque enim illos adeo minutos repertos unquam memini, cujus revera exiguissimæ esse molis effingi debuerint, aut mente concipi. Cæterum si minuta hæc animalia in sanguine, aut fluido quopiam, ceu in proprio elemento degunt; Ut vivere illa diu, ac latere queunt extra propriam sedem? Ut sese recens excitare dein, explicare illa, ac suopte ingenio e vestigio multiplicari? Crediderim potius (eoque fidenter magis id ego ajo, quod solidioribus rationibus hæc mea sententia innitatur, & Magnorum Virorum nedum inter exteros, sed & inter nostrates, quorum consuetudine, ac judiciis uti in hac Civitate soleo, ac præsertim Illustrissimi, Amplissimique Viri I. A. Manzini Regis Medici Ord. & Cons. Clarissim. Jo. Fantoni, Cicognini, ac Parentis quoque mei Ven. quem silentio præterire nefas foret, Medicorum Regis Primarii, & Consiliarii, suffragio comprobari illam noverim.) Crediderim inquam verosimiliter magis pestiferam quamlibet eo nomine dictam luem, tum quæ præsertim Massilienses tam dire adeo, crudeliterque exagitat, ortam esse a peculiari quodam veneno, cujus inanime perpetuum seminarium in vastis illis Asiæ Regionibus effingere lubet, inque Europam advectum aliquando. Nec forte incongruum erit quandoque veneficam hujusmodi luem hisce ab oris repetere, nostro illam sub Cœlo natam, adultamque concipere, quod medius fidius mirum neutiquam videri poterit reputanti, ut rem magis exemplis illustrem, tot passim morbos contagiosos intra nos ipsos sæpe progenitos, unde postmodum obvia quæque corpora tenerrimo afflatu inficiuntur. Neque vero novum est, ut olim de hydrophobia Cælius (2) Aurelianus tradidit, *in animalium corporibus peculiare venenum innasci, quod postmodum cætera contagione corrumpat*. Quæ ab exotico hujusmodi veneno, aut fermento (nam quo alio usurpato a Medicis nomine clarius nunc referam imaginem pestiferi illius principii, unde lethalis hæc labes exoritur, nequaquam invenio) producitur Pestis, dirius sævit, quam quæ ab nativo alio quopiam, seu indigena oritur.

LXXVI. Possem utrumque venenum illud, tum adventitium, tum nativum cum Arsenico, & Sublimato comparare, nam in solidis partibus revera pares cum erodentibus veniens invehit effectus; Ab instituenda tamen hujusmodi comparatione me lubens cohibeo, minime ignarus innumeras & esse, & excogitari posse veneficorum miasmatum conjunctiones, unde variæ, difficilesque prodeunt nocendi artes. Neque id est hujusce loci exponere, cum præsertim id eos tantum ignorare accidat, qui hospites in chymica, & Anotomica arte non sine ingenti piaculo diversantur. Cur autem, quaque actione fermentum illud, sive adventitium, sive nativum fuerit, sese sano in corpore insinuare, excitatumque semel sedem ibi figere, tum sese in alios homines propagare momento temporis queat, pulveris Pyrii exemplo satis præclare explicatur. Atqui sive animatum in sanguine seminarium, vel ina-

(1) *Avis de precaution contra la Maladie contagieuse de Marseille pag. 31.*
(2) *Lib. 3. acut. morbor. cap. 9.*

tiranime prorsus miasma pro vera Pestis causa statuatur; Lugendum utique est, tum olim, tum nuper apud Massilienses nondum inventum fuisse verum, certumque præsidii genus, quo tam fœda, sævaque lues curari queat.

LXXVII. Ad Subalpinos redeo; Utque rem omnem in pauca contraham: Pluviosus Autumnus extitit: Hyemis Austrina: Ver insolens: Lætior Æstas, temperata, amœna. Bombycum soboles exigua. Tritici, ac frugum ubertas copiosa satis. Puteales aquæ multo cæno refertæ. Inops Flora. Mellis parca perceptio. Vini proventus ingens, quem nemo sperare auserit unquam initio Veris. Adeo forte quæ tritico, ac frugibus haud læta omnino tempestas est, ipsa vinetis, ac orientibus uvis, viribusque secunda magis est, ac felicior. Erucæ, & Bruchi hortos omnes medio Vere depopulati sunt; Redierant hi Æstatis initio, at lenis aura ab Orientalibus oris adspirans cito in fugam illos convertit. Qui Hyeme, ac Vere protulerant vulgares affectus, hosce adulta Æstate satiscere penitus, inque Scenam sese prodere intermittentes febres adverteram. Sævire quoque desierant Æstate, saltem mitiore flamine perflare cœperant Austrini flatus. Numquam amœnioris Autumni lætiora initia extiterant, aut felicioribus auspiciis prope visa splendescere Libra. Iis ego sequentem protinus telam exordiar, cœptumque semel opus pro viribus persequar, non exiguo quidem labore, nec tenui fortassis laude; Si quem Numina sinunt,

Auditque vocatus Apollo.

Constitutio Epidemica Taurinensis Anni 1721.

I. INstituto meo inhærens prægressam Constitutionem, qualiscunque ea fuerit, in fine cujuslibet anni describendi, eo libentius id exequor, quod exacti nuper Constitutio anni ab ea, quam superiori experti fuimus, toto pene cœlo diversa uberem explicet contemplationum segetem, quo nihil in re Medica tractanda utilius inquam, tum rectæ medendi methodo, (quod Venerandi olim Senis, idemque Magni illius Angliæ Cancellarii votum fuit, consiliumque,) appositum nil magis, aut accommodatum: Satque prolixam dicendi materiem suggerat, quod alterum quoque magnam profecto rebus lucem, ac perspicuitatem afferre poterit aliquando. Deinde etiam animosum me effecerant magis, majoresque ad rem sedulo, alacriterque gerendam, ac munus quod mihi persolvendum quotannis constitui, rite, diligenterque perficiendum, addiderant vires, ac velut impulerant Eruditi quotquot in Italia, tum extra Italiam degunt Clarissimi Viri de re omni medica, ac litteraria optime meriti, ad quos prima hujusce Telæ stamina, primaque studiorum meorum incrementa pervenere.

II. Ut igitur, ubi superiore anno desiit Oratio mea, inde initium ducam, blandiores unquam, amœnioresque Autumni dies haud illuxerant diu, hiscentibus per intervalla ab Aquilonaribus Oris, tum ab iis, quæ a gelida Arcto ad Orientem declinant, lætioribus ventis, qui temperato inducto frigore salubriorem temporum conditionem induxere, silentibus omnino dirorum morborum, quos passi sumus, Parentibus Austris. Plurima nanque pluvia Septembris initio delapsa, mox subsequens horridiuscula aura, quæ superiore Autumno, perque hyemem dein, ac ante actam æstatem se se prodiderant, exitiales febres Variolarum, ac Morbillorum, quæ facem illis prætulerant, vestigia insequentes ac morem, heu infandum nimis, in fugam verterat; ortumque dederat intermittentibus febribus, quæ jam tum proludere cœperant, lætioremque, saltem funestam minus, Subalpinis futuram rerum scenam polliceri. Subirascebantur utique ac quandoque remigrare rursus, pedemque referre, ac subludere videbantur nondum deletæ illæ penitus, atque harum affeclæ, comitesque, immanes, immitesque Colicæ, Nephritici, ac Podagrici affectus, tum Spasmodicæ ægritudines cæteræ superiore anno exaratæ. Earum tamen vis nec diu quidem, nec imperiose adeo sævire, nec præterquam ad paucos tantum, unum scilicet atque alterum, extendi visa; Quibus vel familiares jamdiu aderant illæ, vel recrudescentes potius reliquiæ, ac priorum morborum soboles; Ceu prope interitum, ac jam delinquens candelæ, aut ellychnii lumen per intervalla adhuc reviviscens dein omnino deficit, extinguiturque. Forte etiam ob uberrimum vini proventum liberiore pede sibimet unicuique indulgendi concessa facultas, lætissimis Autumni diebus, ortum exaratis recrudescentibus ægritudinibus dedit, sæviendique adhuc imperium. Strenuus Miles, cum vespere cibo, ac recentis meri potationi nimis intemperanter indulserit, dimidia nocte diris ventris cruciatibus angi cœpit, una cum vomitionibus inanibus,

ac irrito desidendi conatu; Summo mane cum jam fere animam agere videretur, elato nimirum, ac tympani in morem protenso ventre, fotu, balneo, anodynis, ac oleosis plerisque opportune adhibitis, feliciter evasit. Minus læta res obtigit Prænobili alteri, ac Præclaro Viro, qui cum una cum amicis ruri degeret, recentioris vini potu, etsi modum, ac sobrietatis limites minime excesserit, Colicis doloribus, quibus obnoxius olim fuerat, extemplo correptus, celeri fato occubuit. Aperto cadavere abdominis musculos, tum obliquos præsertim, transversosque intensos admodum reperimus, atque adeo prærigidos, intentosque, ut perquam acuto cultro difficile adhuc foret illos abscindere. Ventriculus, ac Duodenum intestinum vacuum penitus occurrit, secus Jejunum, ac illi affine Ileum, quod utrumque flatu tumens, ac valde tensum se se intuentibus obtulit, adeo ut obliteratæ fere vix conspicerentur amplius in horum altero valvulæ, quas numerosas plerumque cernere in illo est *conniventes* dictas Anatomicis, rectius forte *rugas*, aut *juga*. Rugarum enim hæ potius instar se habent a pariete interno intestini efformatæ, ceu juga quædam præterlabenti liquido remoram modo eidem per varios anfractus, ac orbes contendenti opem præbentia auxiliatricem. In externa porro Ilei facie ingens visum diverticulum paulo infra illius exordium, duos transversos digitos longum, ceu processus alter vermiformis, eadem qua Ileum figura, latitudine, atque substantia, cumque ejusdem intestini tubo, labe orificio, communicans. Sæpe ego hujusmodi diverticula, seu processus, ut illa vocat *Verhejenius*, in Ileo reperisse, olim memini in cadaveribus præcipue Virorum, quibus colicæ humorales, ut ajunt Practici, frequentes obtigerant. An id quidquam lucis allaturum magis in re medica; An & hinc potius ortus durat peculiaris affectus alter, de quo haud ita pridem meminerant (1) Viri Doctissimi in *Commentariis Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis*, cum nempe haud ipse intestini tubus, sed ea duntaxat diverticula intra herniæ sacculum coercentur, exercitatioribus Medicis decernendum relinquo. Plura quoque de hisce Ilei, tum Recti diverticulis, herniisque, in quibus illa intercipiuntur, verba facit, ubi & suas itidem observationes addidit Clarissimus, ac toto Orbe Celeberrimus *Morgagnius*, Anatomicorum hujusce Ævi facile Princeps, cujus eruditioni, peritiæ, ac Doctrinæ levis nimis hæc est æqua laudis Præfatio. Optandum utique, quod *Bartholinus*, *Diemerbroechius*, *Verhejenius*, *tum* & *Riolanus* ipse (3) audacior æquo criticus, rerum Anatomicarum, ac Medicorum scientia insignis, qui laudatis viris facem tulit, idemque tria nonnunquam hujusmodi diverticula, seu processus adnotasse ait, morborum historiam sincere nobis, fideliterque exarassent illorum, quorum in cadaveribus id observaverant; Forte enim quidquam ex hoc dilucide, ac præclare magis nobis in hac re modo innotesceret. Sed de his alias: Neque enim fas est in ipso Orationis limine diutius extra orbitam divagari.

III. Prodigiorum vero, ut institutam semel Anatomicam cadaveris sectionem prosequar; Prodigiorum maximum, ac celeris necis causa penes Septum transversum latens in conspectum tandem sese prodidit, quod dilatatum aderat, immane quantum! Ibi potissimum quo intercostalis nervus ad imi ventris viscera abit. Per hunc nanque ingentem hiatum, qua data porta viam sibi ultro in Thoracem fecere Colon, Pancreas, tum Epiploi magna pars, Plurimum in sinistro Thoracis claustro effusi sanguinis a disrupta Pancreatis vena conspiciebatur, ac sinister Pulmonis lobus totus pene sub scaleno musculo alte absconditus, actactusque. Quæ quidem omnia eo libentius a me adnotata sunt, diligenterque exarata, quo vera Colici sic dicti affectus Idea nobis elucescant magis, quæve tot sæculorum spatio Arabum mentibus excogitata invaluit, diu Antiperistaltici motus doctrina, ceu fictitia, ac mechanicis legibus adversa omnino, tandem aliquando obsolescat, aboleaturque, facem ferentibus laudatissimis, tum in Anglia, tum in Gallia viris, qui detegendo in dies vero unice, ac gnaviter jamdudum incumbunt. Ad vulgares febres, quæ sub ipsum Æquinoctium, ac diu adhuc post ipsum toto Octobri, ac Novembri mense exeuntis Anni 1720. caput extulerant, me confero.

IV. Hæ quidem utut intermittentium indolem, ac morem toto sui decursu quodammodo prætulerint, ingeniumque; Attamen quid

(1) *Vide Comment. Reg. Scient. Acad. Paris. ann.* 1700.
(2) *Advers. Anat. III. animadvers. V. pag.* 8. (3) *Antrop. lib.* 2. *cap.* 14.

quid insolentis, quodve reipsa vulgare quidpiam, ac revera *Divinum* inesse iis ominabatur, præ se ferebant. Neque enim diuturniores adeo extitere, quas quisque Medicorum jure merito suspicabatur, quasve futuras, vel ipsa quoque Anni temporis conditio suadere poterat. Dolor insuper intensus capitis, idemque assiduus febrilis paroxysmi assecla, eique sæpe proludens; Oculorum rubor; Pulsus parvi, humilesque; Ingens corporis jactatio, quid denique in ipso ægrotantium vultu, ac urinis facile conspicuum intuentibus, quid intime latens, aut superioris forte ludentis adhuc constitutionis residuum, aut illi quæ jam prope impendebat, antecurrens, quid inquam ab consueto intermittentium febrium genio, ac more diversum subludere significabat. Jam tum scilicet credebantur mox eruptura mala, aut prope orientia eadem anteire cœperant, ac elucescere. Atque hæc quidem potissima esse debet solertis, ac diligentis Medici cura, ingruentium nempe morborum excursus sedulo adnotare, vel minutissimas circumstantias, ac occasiones castigatissimo examine expendere, atque uno verbo *primam*, ut ajebat *Hippocrates*, *malorum originem* detegere; Unde futuros rerum eventus magna sui laude prædicere queat, iisque occurrere.

V. Nec equidem omen fefellit exitus. Prope nanque ingens illico, imminente solstitio, Erysipelatum numerosa cohors, tum intra Urbis muros, tum longe, lateque per universum agrum, atque ad finitimas usque regiones propagata est, silentibus tum temporis, aut saltem ferocitate deposita parcius sævientibus, præfatis intermittentibus sic dictis febribus, diviso velut inter alterutrum imperio, ac facultate ludendi. Raræ tunc, ac infensæ minus ægritudines cæteræ quæ appetente hyeme solent potissimum in Subalpinam gentem se se immittere. Omne adeo imperium sibi, potestatemque irascendi erogaverat præfata morborum progenies, infesta initio multis, funesta paucis.

VI. Ejus nanque aderant moris, atque indolis, ut ludere magis quam sævire, lacessere potius, quam vincere velle viderentur. Fabebat ludentibus læta hyems Austris perflata frequentibus, at qui mox subsequenti Subsolano, aut altero quopiam e gelidioribus ventis terga dabant victoribus. Ludere ventos revera quispiam dixerit inter se altero alterius iram coercente, sævitiemque, invicem, se se vicissim excipientibus Australibus modo, modo Orientalibus, immitique Borea, atque ita reciprocantibus imperiis. Præ cæteris vero Orientales maxime a medio circiter Januario ad finem usque Februarii lenissime perflarunt, tranquillo, amœno, & sedato prorsus Cœlo. Atque id quidem observare erat, quod cum primum hi spirare cœperant Septembri mense, fugatis illico Austris, qui heu luctuose nimis sævierant diu, exaratæ statim febres intermittentes prodiere, quæ quidem rursus hiscentibus iterum Australibus ventis imminui, aut saltem mitius ludere videbantur; Recrudescere hæ vero dein, cum silentibus illis prorsus, Orientales perflabant, aut gelidus Boreas, quorum utrique eadem ferme efficacia concessa est, quia eadem, similique ratione condensatum, ac frigidum aera ex vicinis montibus adferunt. Sæpe etiam memini medio Vere, aut impendente prope Æstate in nostris regionibus, iisdem perflantibus, tum Orientalibus præcipue, frigus plerumque recrudescere magis; Quod evenire arbitror, cum nives in toto excelso Alpium, quæ ad Boream imminent, tum abrupto Apennini tractu jacentes, altiori Sole facto liquescant, frigidasque partes in nostrum acrem vehunt. Quantum nanque frigus immittat Atmosphæræ nix, vel glacies soluta præclaro experimento inde demonstrari potest, quod spiritus vini rectificatus nivi adfusus tantum gelu efficiat, ut liquor aqueus in propinquo mox in glaciem convertatur.

VII. Hosce inter ventorum, ac morborum lusus cernere erat modo Erysipelata, modo exaratas febres intra suum se se alveum condere, ac prope extingui; Nullus vero præfatis febribus, etsi ingruente hyeme in fugam verti viderentur prorsus, nullus inquam iis negaverit unquam omnium, qui labente anno erupturi erant, morborum principatum, ac veluti prædominium. Quisquis nanque morborum circa æquinoctium autumnale maximopere furit, is totius anni constitutioni nomen impertit suum; quod a Doctissimis Viris jam diu adnotatum scio: atque ob id forte mos erat *Hippocrati* Constitutiones Epidemicas, quas sermone eleganti adeo, atque ad rei naturam opposito exaratas reliquit, ab Autumnali Æquinoctio inchoare, prope occidentibus Vergiliis. Nec insolita quidem res est Epidemicorum Principem, qui sub Æquinoctio Autumnali præ cæteris invaluit, initio hyemis mitius lacessere aliquando, *cum ex*

adver-

adverso, ut recte advertit *Magni nominis Vir Sydenhamius*, (1) *Epidemici inferioris ordinis, qui sub eo merentur, tunc temporis præsertim ingravescant, & rerum potiantur, donec dictus anni Princeps eorum vires frangat, & deleat nomen*. Hujusmodi aderat memorata Erysipelata, quæ ludentibus vix orta hyeme Austris caput extulerant. Cœperant quidem illa primo paucos tantum invadere; mox vero ceu *rupto aggere torrens* in apertum magis erumpere, hosque atque illos nullo discrimine aggredi, nec Civibus modo, sed & universis pene Subalpinis gentibus infensa, atque illis præsertim, quæ iis in locis degebant, quæ ab Australibus ventis verberari magis consueverant. Quod vel ipsa intra Urbis mœnia advertere erat. Ea nanque parte numerosiore agmine sævire illa visa sunt, quæ meridiem adspicit, *nova Urbs* dicta ab Immortalis memoriæ Principe CAROLO EMMANUELE SECUNDO inchoata, aucta dein, perfectaque ab Piissima, atque ad Magnarum Principum, ac Reginarum exemplar nata MARIA JOANNA BAPTISTA, tum ab AUGUSTISSIMO REGE NOSTRO VICTORIO AMEDEO, præclara Domorum structura, eleganti Viarum amplitudine, editisque Templorum cervicibus nulli pulcherrimæ Urbium secunda. Ea scilicet ventorum indoles est, ut sive leniter, mitique flamine spirent, sive rupto ceu turbine, feraque miscentes murmura præcipites ruant, quidquid in altum tollitur, ac inane per æthera fertur, secum una ferant per mille id ipsum vias, ac itinera mille necem hominibus adferre potens. Uter vere in universum exitialis magis Boreas ne aut sævus ab alto ruens Aquilo, an circa terram serpens illi oppositus Auster? an qui ab ortu incumbunt, aut qui *vespere ab atro* consurgunt, decernere nemo ausus adhuc, cum lethiferos quisque effectus induxerit sæpe; tum maxime cum vel diu nimis, vel minime servata temporum lege dire, crudeliterque desæviunt? Ediscere id quidem, ac prænoscere par ille unice erit, qui locorum positiones, temperiemque Cœli uniuscujusque Urbium propriam recte expenderit, tum plures una invicem observationes, Astronomorum more, ac exemplo, instituerit diu, aut rite contulerit institutas.

VIII. Utque Erysipelatum morem, quo ea scilicet pacto eruperant, fusius, ac propius exponam; Plerisque illa absque ullo proludente signo in hac, aut illa corporis parte inopinato apparebant. Aliis vehementissima febris prodituro Erysipelati facem tulerat, eratque jam prope erumpere impendentis Erysipelatis indicium certissimum, ipsa remissa extemplo febris, deficiensque. Ejusmodi aderant febres, quas revera erysipalatosas dicere fas est, quæ superioribus annis, cum latissime sævientes variolæ cumulatissimam edidere stragem, hisce præire consueverant, ac prope jam eminentes prænunciare. Eruperant autem in vultu potissimum; Nonnullis humeri, aut crura obsidebantur. Statim vero ac detumescere videbatur facies, aut quælibet alia affecta pars; Conturbari hinc cœperat leniter alvus, atque hoc pacto intra paucissimos dies morbus integre absolvebatur. Haud paucis hæmorrhagia primis periodis e naribus prorumpens felici sidere restituit rem. Huic proludebant Hypochondria dura; tumida, dolorosa, aut intensus capitis dolor, aut oculorum rubor, aut tinnitus aurium. Cæteræ quæque Crises, quas sæpe moliri Naturam novimus, iisque morbo exitum dare, aut impares prorsus aderant, aut illas experiri malum. Totum quod erat artis opus, in eo innitebatur, ut ipsa Medicatrix Natura eo libenter contenderet, quo duci annuebat. Quod si oneri ferendo impar foret, haud deerant Medentibus Artes, quibus labentem erigerent, ac sublevarent, quo læta dein crisis per eas, quas ostenderat illa vias, succederet.

IX. Et sane haud paucos memini nullius Artis ope, sola Medicatrice Natura sanatos: Haud exigua saltem spes salutis erat, totum concredere opus Naturæ, aut ejus motibus per opportuna remedia obsequi. Equidem ut in morbis omnibus, ita in acutis potissimum, tum in Erysipelate præsertim, ac morbo omni inflammatorio haud exigua Medico opus est doctrina, prudentia, & sagaci cunctatione, imo religiosa naturæ motuum observatione, aliter perniciosi nascentur errores. Magna utique Sapientiæ pars est mentem a præjudiciis liberam servare, nec dirigentis Naturæ motus per intempestiva Medicamenta prævertere. Novit id unum Magnus *Hippocrates* Jatricæ facultatis Parens, atque ex illo ce-

(1) *Morb. acut. sect. 1. cap. 2.*

lebri *Macrobii* elogio *fallere nescius*, *& falli*, qui diversis passim in locis, tum præcipue in libro de *veteri Medicina*, qua summa incumbendum sit prudentia, & circumspectione in re Sacra tractanda, sic ille vocat medendi Artem, præclare admonet Medicos, quorum plerosque jam tum temporis idem in se admittere noverat, quod imperiti Navigantes; *Etenim*, *qui in tranquillitate*, ait, *navim gubernantes delinquunt*, *manifesti non fiunt*; *At si ventus magnus*, *ac tempestas ipsos deprehenderit*, *tunc conspicui fiunt palam omnibus hominibus*, *quod ignorantiæ*, *& erroris sui culpa navim perdiderint*. Pervenustam, pulcherrimamque de hoc argumento Orationem olim in Paravino Lyceo habuit Clarissimus *Ramazzinus*, quam una cum cæteris ejusdem celeberrimi Viri operibus Genevenses Typographi superioribus annis edidere.

X. Atque hic loci mihi de Erysipelate, tum in universum, tum in specie, ejus scilicet quod tota in Urbe, atque Agro tunc temporis sæviebat maxime, verba facienti, in mentem subit Consilium Medicum, quod Latino Carmine nunquam satis laudatus Vir exaravit ad præclarissimum nostri sæculi Poetam diro hujusmodi in cruribus Erysipelate laborantem. Quam pulchre, quam eleganter, quam docte Divini Senis Oracula elegiacis versibus expressit, ac prope dixerim illustravit! Hos ego haud abs re futurum duxi Orationi meæ adnectere, ceu gemmam, aut monile quodpiam eximii fulgoris.

Ad Illustr. & Rev. Dom. Abbatem

MICHAELEM CAPELLARIUM

Poetam Celeberrimum Erysipelate laborantem Consilium Medicum.

„ CRura Tibi, ut scribis, dirum Erysipelas adurit,
Vir bone, nec reperis qui levet arte malum.
„ Plurima promittunt Medici, nanque id Medicorum est,
Sed Tu ne fidas, nam dare verba solent.
„ A pingui, atque oleo, veluti cane (1) & angue caveto,
Unguina succenso dant alimenta foco.
„ Pinguia quin faciunt, partem (2) putrere perustam,
Nascetur que ulcus, quod cachoetes erit.
„ Nec minus herbarum succos apponere tentes,
Crura nec ut mos est, lacte fovere velis.
„ Talia quippe nocent, coguntque recurrere morbum,
Qui ex imo ad summum proliciendus (3) erat.
„ Quid faciam ergo inquis? Tu sustine, & abstine, talis
Decubitus criseos est, mihi crede, loco.
„ Interea in lecto recuba, & suffusa rubore
Aëre ab externo membra tuere precor.
„ Sic etenim poterit sensim expirare quod urit,
Hæc sat nota Coi sunt documenta Senis.
„ Tute ergo observa ac tristes animo expue curas,
Sitque bene ut valeas unica cura Tibi.
„ Noli dum langues, Musis, Phœboque videri
Tam charus, quin sis charior ipse Tibi.

Aureum itaque hoc maxime præceptum in mentem sæpe revocandum, tum in Erysipelate curando præsertim, quod idem amico Poetæ laboranti consulebat Vir Doctissimus: *Sustine* nempe, *& abstine*; Talis enim decubitus Naturæ victricis conamen est, ac criseo loco, quam si alio avocare contendis, *putredo*, *ac suppuratio* expectanda illico, funesta quantum!

XI. Totum ideo, ut quæ semel dicta sunt, iterum repetam, concredendum aderat Naturæ opus, cum præsertim quod moliebatur, conficiendo muneri par illa foret. nec administram Medici opem efflagitaret. Advocanda utique quandoque erat in auxilium Ars, quæ quidem copiosa celebrata semel, aut etiam repetita, si vires tulerint, Sanguinis missione e cubiti Vena, aut e Saphena, ubi opus adesset, hoc uno plerumque subsidio *utramque*, ut ajunt, *paginam* adimplebat, tum apparente nondum, aut prope jam eminente Erysipelate, tum etiam ipso jam adulto pene, nedum tamen remissa penitus febri, aut alio quopiam adhuc

---

(1) *Hipp. de affect. n. 57.*
(2) *Hipp. 7. aph. 20.*
(3) *Id. 6. Aph. 25.*

adhuc perseverante, quod urgebat magis, fero, immitique Symptomate. Hæc una aderat potior solertis Medici cura; Quod reliquum erat fauste sed celeriterque absolvebatur quiete, victu tenui, liquido, antiphlogistico, potu simili, medicamentis diluentibus, & refrigerantibus simul, vel singulari dote acri specifico opposita præditis.

XII. Hostile nanque acre illud Austrinis flatibus elatum, quod idem superioribus annis diras pepererat ægritudines, id ipsum, si quid ego hic judico, nedum subactum penitus, diversi tamen generis particulis, commixtum, quas gelidus Boreas superiore Autumno præmaturo attulerat, cruoris rubri arteriosi, inque minimis canalibus stagnantis artritum efficere par erat, atque hinc *phlogoses* inducere, vel in finibus arteriosis, vel in vasis lymphaticis arteriosis, dilatatis osculis, admissos globulos rubros per fines transmittere non potentibus. Quidquid enim erodendo, crispando, adurendo vasorum extrema ita arctat in Conicis, Cylindricisve, ut diameter aperituræ fiat diametro Sphæræ Sanguinis minor; Quidquid cruorem aut lympham cogit ut coeat, aut eidem violentum motum præbet, quorum utrumque ab acriorum corporum præsentia explicari sat apte potest; quemcunque ad inflammatorium morbum, Ignem, ut ajebat, *Hippocrates*, aut *phlegmona*, qui omnes ob causæ, & effectuum similitudinem ab Igne nomen habent, gignere satis est in minimis æque arteriis, ac Lymphæ ductibus. Ut enim in cruore rubra, sic in lympha alia est forte pars crassior reliquis.

XIII. Quoties vero inducta semel stagnatio liquidi in vasis est, sive acre illud specificum, sive aliud quodcunque, sit quod lympham aut cruorem cogat, finesque vasorum urat, erodat, aut distrahat; Acti adhuc a superstite vita cruoris vis, eos ipsa effectus inducere par est, erupturi, aut prope jam erumpentis, aut erupti tandem Erysipelatis, aut phlegmonis proludia, ac incrementa: Arteriæ nanque primo minutæ, vixque visibiles obstructæ jam a Sanguine distendente augentur; Hinc tumor ruber, sive prima Erysipelatis Scena. Vasa mox lymphatica arteriosa antea, pellucida, & invisibilia eadem patiuntur; Unde augmentum rubedinis; Distenta dein vascula rupturæ propinquant in fibris minimis, ac valde invicem compinguntur liquida, & solida; Hinc dolor punctorius, durities, renixusque partis adulto jam prope Erysipelate, adauctoque. Cætera hinc repetenda Phænomena, rubedo splendens, calor, æstus, debilitas, molestia, febris, ab atrium partium liquidi inter se in solidum, tum solidi in illas, a rubro accumulato, ab irritatis fibris, a celerius per aperta viarum acto sanguine, Mechanicis hæc eadem omnia legibus præclariora, atque illustriora.

XIV. Exorientis hæc adultique Erysipelatis proludia. Posteriorem illius Scenam exegerat Natura, quod incœperat illa opus, absolvens. Id vero resolvendo potissimum assequebantur, qui idem lætissimus ac tutior modus est, quo morbi inflammatorii exire solent. Obque id præcipue Artis Magistri, ac Principes Viri ab oleosis ac pinguibus, tum topicis, quæcunque ea sint, refrigerantibus, anodynis cavere jubent, ne aut pinguior factus humor, ac spissior, effusus idem, tum glutinosus magis suppurationi præbeat facem, qui alter modus est quo terminatur inflammatio; aut retropulso forte, inque parte affecta hærente adhuc atroque facto magis, *gangræna*, aut *Scirrhus* oriatur, tertius illa, hic quartus abeuntium inflammationum finis. Hinc ubi sæpe occulta manent Erysipelata, atque intima illa obsident delubra, in acutas, aut lentas ægritudines desinunt; Velocis eadem aut lentæ mortis causa, cum scilicet, aut in sphacelum, sive ut ait *Duretus* Subalpinorum Medicinæ decus eximium, *in Systrophen phlegmonicam* abeunt inflammatæ partes ut in lypiria febri, seu, ut illam vocat *Baglivius*, *Erysipelate* alvi: aut coacta eadem forte in glanduloso tuberculo iners materies in Scirrhum tandem degenerat, qui ut Spacelo, gangræna, carcinomati idem, seu cancro a similitudine sic dicto, proludit inevitabili fato, ut in diuturnis obstructionibus glandularum contingere sæpe videmus, post assiduas febres neglectas, aut male curatas, atque earum præsertim glandularum, quæ liquorem facilius inspissandum obtinent, vel ratione loci stagnare plus cogunt.

XV. Mihi equidem numerosam adeo tunc dierum latissime oberrantium Erysipelatum cohortem vix ingruente hyeme extemplo editam adultamque animo reputanti, haud inanis utique metus subiit, ne forte appetente Vere acriora facta spicula, sævientibus maxime atque una invicem assiduo more inter se confligentibus Australibus, ac Borealibus ventis, durioribus malis ortum præberent, ac incunabula, quibus jam tum

tum proludere illa videbantur. Metuendum scilicet ne hujusmodi *Systrophes phlegmonicæ* intra pulmones tandem, ceu in Principe Theatro subluderent aliquando; Statim atque hyberno exacto frigore, ac novo concitato tumultu in liquidis aptior foret præfatis, exoticis particulis aditus, quo intra eademmet liquida ea, qua pollebant diu, crudelitate sævirent; Notum jam tum scilicet erat perspectumque mihi, quam mala cubaret in præcordiis labes. Nec vanum utique, atque inanem prorsus metum effecerat ventorum una ludentium indoles; Utriusque enim flatus sæpenumero Subalpinis potissimum exitiosi extitere, tum maxime, cum se se vicissim excipientes, atque alterno ludentes flamine varias, ac discrepantes inter se invicem alterationes aëris gignunt. Cum vero aereo hocce fluido nobis circumfluo, tum liquida, cum solida æquilibrii perennitatem illius acceptam ferant, quo vita ipsa cœpit semel, ac servatur diu; Sitque inter duo hæc nostri corporis componentia, liquida nempe, & solida ipsa aër veluti libræ *canon*, atque *examen*, cui utraque parent, ac obsequuntur. Conspicua res est alterato libræ *canone* servatura eadem haud amplius esse instituti æquilibrii legem, ac proinde tot inter discrimina rerum jure merito suspicari fas esse imminente propius vere nova oritura mala, quibus nigram facem jam tum præbuerant ludentia passim Erysipelata, tum pronus heu nimius hoc anno ad *Stasin* cruor, tum quæ *Epidemici primi Ordinis*, seu anni Principis Morbi dignitatem sibi comparaverant exortæ paulo ante Arcturum febres, quas etsi intermittentium plerasque morem servasse meminerim, quid tamen *Sacrum* ac re ipsa ingens inesse iis, solertibus Viris jam tum visum aderat, perspectumque.

XVI. Sane ut ab Erysipelatum narratione ad exaratas febres gradum faciam, exercitatioribus utique haud imposuerant illæ, vel primo sui initio, quippe eam, quam prætulerant primo adspectu faciem, facile conjicere erat simulatam esse; subque ea larva, ac simulationis artificio magnum latere aliquid se se manifestius ostensurum aliquando. Enim vero cum nihil hujusmodi unquam superiore anno contigerit, eruere erat statum liquidorum toto jam penitus Cœlo discrepare ab eo, quem ipsamet liquida dudum obtinuerat: Ad *Stasin* scilicet magis illa vergere, eaque proinde præcavenda mala, quæ a prono ad concretionem sanguine ortum ducere novimus. Atque hanc quidem novam rerum Scenam induxerat nova anni Constitutio appetente Libra, statim atque hiscere cœperant a gelido Aquilone Septembri mense flatus, qui diathesin Aëris extemplo prope immutarunt.

XVII. Memini equidem me pluries tum temporis de iis quæ Subalpinis prope impendebant currentis de cursu anni, ægritudinibus, sermonem habuisse cum celebrioribus Artis Magistris, quos eximiæ mihi laudi foret debita honoris præfatione singillatim recensere, si prolixiorem me esse sineret dicendarum rerum magna seges, ac dignitas. Edoctum fecerat anteacta superioris anni Constitutio, quæ a sanguinis fluore, quæ ex adverso ab eodem ad fixitatem ac lentorem properante, quæ rursus ab hac vel illa aëris crasi timenda magis, ac prævidenda sunt. Ecquid autem perspicuum magis, quam a tendente ad concretionem Sanguine ea quidem prænoscere, ac prenunciare, quæ a minus veloci tramite progredientibus liquidis, hinc a consueto eorundem more abludentibus solidis necessario subsequi, atque expectanda esse Mechanicæ nos leges docent, quibus tum liquida, tum solida inter se invicem eleganti ludunt spectaculo? Ut exacto anno prodierant mali ingenii febres, tum quæ sub iis merebantur spasmodicæ ægritudines cæteræ, illæ a sanguinis fluore ortæ, hæ ab exoticarum particularum spiculis, quas una secum invexerant dire, ac diu sævientes Austri; Nova modo rebus inducta facie a priori diversa prorsus, nova quoque morborum proles caput extulit, quos anteire, ac ceu prima acies celeritate vincere visæ fuerant recens enatæ Autumno febres. Tantum scilicet adhuc intra liquida res erat brevibus circumscripta finibus, propagata nondum ad solidas partes labe. Et sane ut parva sæpe scintilla magnum excitavit incendium, novæ hinc, totque ortum duxerant ægritudines, quæ omnes quidem ab uno fonte progerminarunt, una omnes, ac eadem methodo profligandæ, etsi pro diversa, quam indurant, larva inter se invicem differre quodammodo viderentur.

XVIII. Enim vero si præfatas febres attentius expenderit quispiam, si harum ortum, ac incunabula, morem, ingeniumque, otiose singula, & considerate perpendimus, atque hæc omnia in animo vere cogitamus, nullam prorsus illas inter ac febres intermittentes, ita vulgo dicta, origi-

nis

nis affinitatem comperimus. Sic quidem illas vocare lubet ab intervallo paroxysmi interjecto, ut morem Practicis veteribus geram, quibus olim appellationes febrium, quibus dignoscuntur, a qualibet sanguinis alteratione, vel symptomate particulari desumere satius visum fuit, quæ diversæ speciei febribus pari jure possunt competere. Quidquam tamen inesse iis peculiare, arcanæ anni Constitutioni, referenum, nilque penitus cum intermittentibus vulgo dictis commune, aut hisce proprium tum ipsa febris indoles, tum quæ sub illa ludebant per hyemem Erysipelata, ad quorum aspectum sese illa toties abscondere visa est, tum quæ deinceps proximo Vere, ac æstate sese prodiderant ægritudines aperte satis ostenderant. Nec quidquam vetat *Erysipelatosas* nuncupare, aut si mavis dicere *Igneas*, ab urente sensu caloris, inducta in liquidis stasi, *Hemitritæos*, sive *Semitertianas* dixere Veteres, de qua febre doctissimum vide *Duretum*, in Coac. & suum, quem ita bene commentatus est *Divinum Senem 1. Epid. com. 3. aph. 5.* Neque enim abs re erit hasce febres concipere, ceu accensionem quandam erysipelatosam cruoris ad fixitatem vergentis, qui idem statim ac perflantes Austri rarefactum magis aëra effecere, ante acti lentoris vestigia in hac, vel illa externa corporis parte deposuit. Ubi vero denuo hiscente Borea constrictus magis, condensatus ac compressus aër evadebat, docente Barometro, eædem iterum redibant febres, intra ipsamet liquida rursus sese condente igne; Qui idem aut Phrenitides plerumque, aut funestas huc illuc *systrophes* ludens pepererat.

XIX. Ac revera intervallum illud Paroxysmi interjectum larva erat, seu simulationis integumentum, quo incautiores aliquando hujusmodi febres fefellerant. Cernere erat in hoc apyrexiæ statu, si modo ita dicere fas est, ægros, non ut mos est in cæteris febribus, pene omnino sublevatos pleno inter duos quoque paroxysmos intercedente intervallo, ast potius vexatos pene dixerim magis, anxios, pervigiles, siticulosos, ore, oculis, ac fronte turbatos; Pulsus aderat parvus, humilis; urina impense rubra; tensivus capitis dolor, dirus, ac immitis prorsus, æque ac sub ipso febris statu, ac incremento; Nullus quoque tum accensionis initio vomendi conatus, aut ullum vel levioris nauseæ vestigium, quod hærentem in primis viis mali fomitem ostenderet, quam citissime removendum; tum declinante paroxysmo emergens sudor, quo apparente solent intermittentes febres per vices desinere. Summa nanque rerum, ac potissima morbi causa a Phlogistica liquidorum crasi, ac proinde turbato eorundem progressu repetenda erat. Quod quidem probe distinguere, tum probe noscere opus aderat, ut inde curativæ indicationes rite dirigerentur; Aliter exulcerabatur magis res, stupente Medico, ac morbi malignitatem perperam accusante. Neque etiam, ne quis me immemorem prorsus credat, ac rerum, quas sub oculis habuimus nuper, oblitum, eadem aderat singulis æqua rigoris accessio. Quidam enim exiguo orroris vestigio; Plerique valde sensibili rigore corripiebantur. Nonnullis primo tantum accessu, ac febris aditu, haud paucis ad singulas accessiones, ac vices idem rigor, ac horror supervenit. Horum plurimi toto apparentis Apyrexiæ decursu molesto quodam frigoris sensu detinebantur, pulsu vix elato, ceu exquisita tertiana laborantibus aliquot ante accessionem febris horis contingere solet. Quidam etiam properante ad exitum morbo, una cum judicatione majori horrore obriguere. Sæpe id latentis diu vomicæ inopinato disruptæ præludium extitit; Autumno quidem, ac per hyemem omnino pauci: Vere, ac æstate longe plurimi, Vix quenquam novi absque sanguinis e naribus, aut ab hæmorrhoidalibus venis profluvio sanatum. Utrique horum conturbata sæpe alvus prolusit, aut quod inchoaverat opus, absolvit. Quibus nihil hujusmodi obtigit, Phrenitide per hyemem, ac Veris initia correpti sunt, quorum neminem servatum vidi. Orto autem Vere plerisque læta pulmonum suppuratione, dummodo in docti, ac solertis Medici manus inciderent, incolumes evasere. Quæ quidem sequentibus ægrorum recensionibus illustriora effigere pergam.

Æger Primus.

SUtoris Uxorem, propter Regias Archigymnasii Ædes degentem, quas superioribus annis vix confecto bello, Magno ac Rege digno sumptu e fundamentis erexit, atque hoc ipso An. MDCCXX. XIII. Kal. Decembris festissima pompa, omnique lætitiæ apparatu, Musis reservavit INVICTISSIMUS REX, ignis, ut *Hippocratis* verbo utar, hoc est vehementissima febris cum rigore prehendit. Huic inter exordia intensus capi-

capitis dolor contigit, lumborumque, ac præcordiorum dextrorum, quæ quidem mox fluentibus mensibus allevata sunt. Sexto die rursus suborto rigore exasperata sunt omnia. Somnia non aderant, extrema frigida, pulsus parvus, sitibunda erat, adusta alvus pauca demittebat. Septimo pulsus elatior, urinas reddidit impense rubras, levius habuit. Octavo rediit rigor, capitis lumborumque dolores intensi magis, lingua sicca, urens, fuliginosa. Nono quievit. Undecimo sub noctem conturbata est alvus, multaque prodiere cum bilioso affluxu. Decimo quarto perturbata iterum alvo perfecta judicatione absoluta fuit.

Æger Secundus.

MUlierem quandam gemellas laboriose enixam, cum non admodum partus purgamenta processissent, primum quidem febris corripuit horroris sensu haud exiguo; Mox capitis, & cervicis gravitas non sine dolore tenuit. Postridie moleste habuit, non dormivit. Tertio die repetiit una cum rigore febris, pulsu parvo, humili prorsus, abjecto, præcordiorum anxietate magna, siti multa, inordinate quidem, & inconstanter perturbata, rursusque consistente alvo. Septimo paulo elatior pulsus; sub Vesperam febris rediit, exiguo præludente rigore. Octavo lochia repente fluere, atque uno, eodemque temporis momento latis pustulis subrubris fœdari visa cutis, quæ ad tertiam usque vicem sese ostenderant, condebantque vicissim. Capitis mox, ac cervicis dolor remiserat. Quievit. Undecimo copiose adhuc fluentibus lochiis integre convaluit.

Æger Tertius.

PRæsul dignissimus, qui juxta Dianæ Templum, nunc Sacram *Confraternitatis Sancti Spiritus* ædem decumbebat, febri acuta correptus est cum rigore. Lingua resiccata erat, siticulosus, bile abundans, somnum non cœpit. Postridie vix horum vestigium aderat. Tertio, quinto, ac septimo per vices repetiit febris una cum intenso dolore capitis, qui interjecto paroxysmi intervallo augebatur magis, quin etiam vix elatus pulsus toto Apyrexiæ tempore percipiebatur. Nono in sinistro femore splendens rubedo apparere visa in Orbem veluti, ceu lata macula paulo supra femoris articulationem cum Tibia, quæ cito priorem deserens locum in superiori femoris parte sese prodidit, mox in ejusdem lateris Tibia haud longe a malleolo interno, Thaleri Imperialis magnitudinem haud multum superans *Erysipelas volaticum* appellant. Decimo quarto copiosa e naribus hæmorrhagia superveniens morbum feliciter absolvit. Huic alvus ab initio continenter biliosis liquidis multis diffluebat, aut si consisteret, fervida, & cruda dejiciebat, Urinæ per totum morbi decursum rubræ admodum sublime quid in medio suspensum habentes.

Æger Quartus.

NObilissima Mulier, quæ prope Collegium Patrum *Societatis Jesu* habitabat, ut filiam enixa est, nec purgationes irent, eam tertia die acuta febris cum horrore corripuit. Octavo deliravit, statimque ad intelligentiam rediit. Undecimo per intervalla soporis quadam specie detinebatur. Sub noctem extrema paulum perfrixere, sed mox recaluit: Mente nonnihil mota est media nocte. Duodecimo sub tempus matutiuum latenter obiit. Aperto cadavere plurimum grumosi sanguinis in cavo uteri repertum, tum vasa quæque uteri sanguinea distenta valde, ac fere varicosa;) Intestinorum externa facies atro suffusa colore; Hepar prægrande admodum. Potissima vero mortis causa in dextra uteri tuba sese prodidit, ubi disrupti recens tumoris vestigium aderat, ac inundantis adhuc materiæ albæ, fœdæ, teterrimæ. Plura mihi quoad morbi historiam, tum anatomicam cadaveris administrationem scire haud licuit a Medicis, qui tum curationi, tum sectioni intererant. Sane ejusdem, ac reliquæ, quæ tum temporis sæviebant febres, indolis hanc fuisse, qua nobilissima Mulier fato cessit, fidem fecerat indugia *Archigenis* conjectura, tum quæ in cadavere obviam venerat puris copia, disruptus Tubæ abscessus, vasorumque per uteri substantiam repentium varicosa tensio, a lentescente cruore, unde phlogistica primum labes, mox suppuratio ortum tulit,

Æger Quintus.

ADolescens tum illustri stemmate, tum morum candore, ac probitate præclarus, qui prope Templum *B. V. Angelorum*, decumbebat cum ejusmodi Erysipelate, cujus supra memini *ægroto tertio* per Autumnum labo-

laborasset, quo crura modo, modo pubes, ac finitimæ Scroto partes infestabantur; auriginosus extemplo factus, acuta dein febri, extrema hyeme, quæ cum exiguo rigore primum, mox absque ullo rigore per vices repetiit, correptus fuit; Pulsu vix elato, qui idem per totum morbum permanserat, magna capitis gravitate, siti ingenti, adusta alvo. Quod postremum quidem in omnibus fere hujusmodi febribus ægrotantibus adnotare erat. Reliqua, quæ ad morbi decursum pertinebant, cum ea distincte unquam scire mihi concessum haud fuerit, reticere magis lubet, quam exarare. Sexto ingenti oborto stertore celerrime periit, enata forte, ut ego suspicor, ac propagata ad pulmones labe, quæ tum per hyemem simulate incedens proximo mox Vere larvam abjecit.

Æger Sextus.

JUrisconsultum juxta *Theatinorum domum*, qua ad forum itur Olitorium, febris a cœna vehemens prehendit; Noctem laboriosam transegit. Postridie per totum pedem ad talum usque tumor subruber, ac tensus valde apparuit, cujus in centro atrum quid aderat, ac subnigrum. Insania correptus est; Ex alvo mere biliosa plurima processere. Paulo post convulsionibus a capite subortis celeri fato interiit. Ingenii erat tetrici admodum, atroque vultu, absque hominum consortio omnino alienus, ceu *Mysanthropos* alter.

Æger Septimus.

PAri quoque etsi veloci minus fato sublatus est piissimus Sacerdos *Congregationis Oratorii Divi Philippi Nerii*, mihi amicissimus; Is cum initio hyemis diro cruris Erysipelate laborasset, paulo post, medio scilicet Januario desipere leviter cœpit, mox in furorem repente agi una cum febri acuta statis vicibus repente. Urinæ aderant pallidæ, decolores, tenues, atro quodam in iis suspenso, quod in acutis plerumque morbis Phrenitidem præsagire solet; Oculi protuberantes, trucesque; Facies tetra, vultuosa, horrenda aspectu; Lingua, pulsus durus, respiratio rara, & magna, fæces albæ, collectio floccorum. Præcesserant hisce somni turbulenti, Stillicidium narium, oblivio subitanea, alvus suppressà diu, ac mœror ingens tum prope imminentis, tum præsentis mali præludium idem, ac comes. Rogatus ego una cum Parente meo, ut ægrotanti opem præberem, ejus sententia, & auctoritate nihil præsentaneum magis visum fuit, quam ea citissime validissima remedia adhibere, quibus tolli posset inflammatio ad cerebri arterias orta; Missiones nempe sanguinis repetitas, diluentia ex decoctis antiphlogisticis, nitrosis affatim exhibita, pediluvia, Epispastica, Cucurbitas, clysmata, & his similia, quibus ex voto obtigit ferocitatem morbi compescere; apparente iterum ad crura Erysipelate, cujus præsentia, ceu læto enitente sidere exarata symptomata quæque mitius extemplo lacessere, ac dein sese subducere prorsus visa sunt. Hæc una nanque salutis spes erat materiam morbificam, ut cum Practicis loquar, in parte Principe dire ludentem, quam vincere prorsus haud poterat Ars, ad crura revocare, quo illa primum erroris sui notam reliquerat. Atqui evanescens brevi recens ortum Erysipelas, omnemque deinde eludens Artis opem sævioris mali omen tulit. Facta nanque ad pectus indomiti humoris metastasi, inque exili pulmonum membrana, ac tenellis vasorum reticulis oborta phlogosi, lethalis Peripneumonia impedito sanguinis trajectu successit, quæ nullum faciendæ amplius Medicinæ locum reliquit. Nil melius *bona crisi*; Nil pejus, & mortiferum magis, quam prava metastasis, vel egressionis progressus ad pessimam *Epigenesin*. Mala enim orta malis gravissima inferunt mala, quæ sunt veluti soboles quædam tum *Phlegmones*, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum.

XX. Atque hæ sunt selectiores Ægrorum historiæ ea, qua passim in adversariis festinante calamo exaratæ fuerant, styli perspicuitate, ac brevitate, quod in historica narratione potissimum expetitur, conscriptæ. Quæ quidem haud exiguam lucem afferent, tum iis quæ superius attuleram, tum quæ adhuc dicenda manent plura, per Autumnum, ac hyemem gesta, perque totum dein currentis anni decursum. Enim vero, ut de harum postrema tantum eloquar, quantum ab hac una lucis in morborum successionibus dignoscendis, præcavendisque quam sibi illustrandam, exornandamque Spartam constituerat seriore Libitina dignus Illustris *Baglivius*; Quantum inquam lucis, claritatisque eniteat nemo non videt. Equidem magna hæc est Sapientiæ laus morborum conversiones, non leves illas utique, & parvi momenti, quæ frequentissime occurrunt, & suc-

ſuccedendi progreſſum, ac normam conſtantem ſervant, at quæ vel ſolertioribus ſæpe negotium faceſſunt Viris, futuras noſſe, ac velut e ſpecula prævidere: Sæpe hinc novum orientem, aut recens ortum morbum vel ipſa inter exordia reprimere contigit auſpicato.

XXI. Timendas morborum ſucceſſiones ſcite non minus, quam docte admonuit ex *Galeno Ballonius*, ac diu olim, qui utrique præluxit, Magnus Artis Dictator *Hippocrates*; Timendas utique, atque eo magis conſiderandas, quod haſce inter converſiones, ac tranſmutationes morborum multa paſſim ſymptomata contingant, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam perſæpe imponunt, & novi morbi tanquam rediviva ſoboles, ex aliis ſubinde conſequantur, atque repullulent. In univerſum vero calamitoſior eſt morbus, qui alteri ſuccedit per metaſtaſim materiæ morbificæ in Partem Principem fractis jam viribus. Nemo nanque dubitat, quod materia prioris morbi mitior ſit, quam ſecundi per metaſtaſim nati.

XXII. Nec difficile erat conjicere tot inter nova orta mala imparem, ac prope effœtam Naturam haud poſſe amplius diu ludentis impetum eludere, illius vim feritatemque compeſcere. Simile quid olim Panormi obtigiſſe memini Præclaro Equiti Triremium Præfecto, cui ad tertiam uſque vicem enormem Tragœdiam dirum luſerat in crure Eryſipelas, totidemque illud vicibus gravior alter morbus exceperat, quo tandem, num auxiliatricis Artis ope, an Naturæ potius victricis auxilio incertum adhuc, utriuſque ſaltem beneficio, conturbata ſponte alvus, tum copioſa contingens ab hæmorrhoidalibus venis ſanguinis evacuatio, deſperatam jam pene rem opportune reſtituit. Nihil autem hujuſmodi, quidquid molita fuerit Ars, Piiſſimo Viro contigit; Errabunda nanque materies vix erroris monumenta prodidit; Magnum profecto lentoris argumentum, quo ceu compede obſtricta liquida haud poterant amplius in libertatem adigi, ac certanti Naturæ obſequi. Neque enim Criſeos loco erat, aſt imparem potius Naturæ conatum oſtenderat recurrens ad crura Eryſipelas, quod lethali tandem Peripneumoniæ *lampada* præbuit; nil nanque paulum criticum unquam. Pro morbi vero magnitudine impar heu nimis aderat Eryſipelatis in crure veſtigium; Ita *Temeni Nepti* (1) apud Senem Magnum, in acuta, & magna febre metaſtaſi facta eſt ad digitum, & mortua eſt, *cum non ſufficeret ad ſuſpiciendum* exigua adeo pars quidquid expellere Natura tentaverat. Cœperat ipſa quidem, nec potis fuerat inchoatum motum abſolvere, infauſto prorſus judicio, exituque infelici: Ceu cum exhibitum olim venenum poſt multos annos, derepente exorto in parte aliqua externa dolore homines celeriter extinguit. Atque tunc ego quidem cum recurrere vidi Eryſipelas abſque ulla alia manifeſta criſi, dirioris mali omen adſtantibus haud ſine magna Artis laude prænunciavi (2) *Avicennæ* conſilio edoctus, cujus utique fraudis, & inemendabilis doli infinita prope exempla legere eſt apud *Hippocr. & Galenum*, aliosque Medicinæ Principes, atque Anteſignanos (3).

XXIII. Dignaque ſane quæ attentius expendatur, hæc ipſa aderat tot invicem morborum converſio, atque ſucceſſio. Eryſipelati nanque, quod primum in re proluſerat, Phrenitis ſucceſſit, huic altera vice Eryſipelas, atque huic poſtremo Peripneumonia, qua tandem vita defunctus eſt æger. Totidem malorum ſucceſſionibus totidem quoque cernere erat ludentis una tempeſtatis mutationes obſequi. Cum primo enim Eryſipelas præluxerat, Auſtrina Conſtitutio vigebat, quæ ad plures dies prope appetente Solſtitio perduravit. Succeſſerant hinc gelidus mox ab Aquilone flatus, ac tum quidem in Phrenitidem factus eſt tranſitus. Dein vero repetentibus Auſtris, Eryſipelatis iterum in crure veſtigia graviori morbo prælu[ſ]ere; Novo nanque inducto repente frigore, Borealium ventorum afflatu, poſtremum Tragœdiæ actum abſolvit inopinato oborta lethalis ima intra præcordia *Syſtrophe*, qua tunc dierum plures celeriter e vita migrarunt, atque hos inter Senes potiſſimum, tum qui ſeroſa ad pectus colluvie conflictabantur diu. Tot ſcilicet malorum tranſmutationes a diverſa Aeris Diatheſi,

(1) *Sect. 1. lib. 2. Epidem.*
(2) *2. 4. tract. 1. cap. 29.*
(3) *l. 4. Epid. tract. 81.*
Id l. 3. Epid. tract. 2.
Id. l. 1. Prorrhetic. ſect. 2. com. 17.
Petrus a Caſtro ſect. 4. §. 44. & ſeq.
Bagliv. Pract. Med. lib. 1. pag. 51.

thesi, quod *Divinum* illud est, ac revera Sacrum Mortalibus, proficiscebantur, impendentium morborum proludia, ac incrementa.

XXIV. Prope nanque imminebat prævisa diu nova malorum Soboles, quorum præcipua Scena intra Thoracis delubra parabatur. Prodire quidem jam tum per hyemem cœperant exitiales pectoris ægritudines, at errantis potius in morem nedum auferant adhuc sese palam, apertoque Marte prodere. Nondum enim larvam abjecerant penitus exortæ Autumno febres; Quinimo attollere hæ magis caput properante Vere visæ sunt, novo recens, atque acerbissimo oborto frigore, quod luctuosam rerum faciem ipsa inter Veris exordia reddiderat. Denso hinc agmine visæ foras erumpere Arthritides, Hemicraniæ, Anginæ, atque una cum toties exaratis febribus ultro, citroque ludere, quibus illæ ceu ingruente hyeme Erysipelata, ac Epidemici inferioris subsellii famulabantur. Uno in Monialium Cœtu *Divæ Mariæ Magdalenæ* omnes fere Vestales angina correptæ, extremos morituræ hyemis conatus dire pertulerant. Quidam quoque e Civibus, cum magis ingravesceret frigus, repentina morte sublati sunt. Quosdam etiam memini hosce inter tumultus repente insanientes, quibus nil tale unquam contigerat. Plerisque ulcera per hyemem prodiere maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnullis etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri aderat. Haud paucis pustulæ oriebantur, dein exulceratio, Prurigo modica, dolor ingens; Multis humor exibat, sed non admodum, qui referre, vel pus, vel saniem videbatur. Dira æque iis quoque extitit hyems quos diuturniores ægritudines dudum vexaverant; Plerique horum nanque ad interitum justo celerius forte properarunt, atque hi potissimum, qui Scorbuto, Phtysi, aut Hydrope laborabant dudum. Hos inter Scorbuticis præcipue frequentissimæ obtigere hæmorrhagiæ læthales ex ipsa cute externa non apparente vulnere, quod mirabile dictu, observatum fuit in Pictoris filio septenni prope *Collegium Nobilium Patrum Jesuitarum*, In Cauponis uxore ad *Forum Carolinum* jam quinquagenaria prope, tum in Quæstoris famulo haud longe a Foro *Castri* dicto; Potissimum vero ex labiis gingivis, ore, naribus, utero hujusmodi excretiones obtigerunt. Memorandum Mulieris exemplum adhuc subit læthali hujusmodi ex raninis venis hæmorrhagia brevi temporis intervallo peremptæ. Cœperat illa diu olim Scorbuto dire vexari innupta adhuc. Nupta dein sævius per vices recurrere sæpe malum consueverat, quod quidem ingravescere magis, ac *vires acquirere eundo* ostenderat difficilis magis, anhelosa, ad motus vel paucos fere deficiens respiratio; Dolores varii, ac vagi per omnes internas, externasque corporis partes mira producentes tormina Colica, Hysterica, Iliaca; Rubræ modo, modo flavæ, ac violaceæ maculæ in cute apparentes; Crurum tumor accedens, recedensque; Oris fætor, Gingivæ tumentes, adque minimam pressionem evomentes cruorem; Dentium vacillatio, ac nigredo; Quodque funestissimum aderat, varicosi annuli ad raninas venas, quibus inopinato reseratis lethalis oborta est hæmorrhagia, cui obsistere nulla Ars potuit unquam. Huic Soror aderat, quæ atrocibus æque conflictata malis haud absimili prorsus fato biennio ante vitam cum morte commutaverat. Utrique harum cum tenella adhuc ætate forent dira scabies, ac improba ulcera futuri incrementa mali præluserant, quibus sicca dein ac lenis Elephantiasis successit.

XXV. Horum alteri, quos tum temporis repente e vivis sublatos memini, latæ admodum maculæ, ut a Chirurgi ore didici, qui inspiciendo cadaveri accitus fuit, ut quæ celeris adeo, citæque necis causa fuerit ad eos, ad quos id spectat, renunciaret; latæ inquam admodum maculæ in universo corporis ambitu conspiciebantur; colore violaceo, ac fere subnigro, tum quæ præsertim præcordia, cruraque, ac totum vertebrarum tractum occupaverant. Magnæ id quidem inductæ in liquidis stagnationis monumentum. Id nanque est exiguas inter, quas *exanthemata* Græci vocant, ac latas maculas discrimen, quod illæ fusionis, (1) ut superiore anno adnotavimus; hæ coagulationis potius, ut ajunt, præludia sint, quod idem mihi assidua per sexdecim fere annos apud Subalpinos praxis edocuit. Illæ febribus continuis, mali moris, exitialibus morem gerunt, hæ diuturnioribus passim malis, ac Scorbuto potissimum fa-

(1) *Constit. Epid.* 1720. *pag.* 64.

facem præferre visæ, tum persæpe etiam repentinam mortem prosequi, aut illi prodere, ut in repente denatorum Cadaveribus cernere est aliquando. Illæ rursus rubræ magis occurrunt ob tenuiores quas effusus ab arteriarum osculis cruor dimiserat, profugas, ac diffugientes hinc inde partes; Hæ vero subnigræ, ac sublividæ prorsus ob fixiores sanguinis particulas venarum extremitatibus hærentes, ut ait *Villisius*. Illæ sanguinis Phænomena coire amplius haud potentis, hæ futuri, ac prope imminentis lentoris exordia. Hasce inter postremas, quæ sublividæ sunt, prolixioribus illæ malis, quæ nigræ vero subito, aut celeri fato præludere solent. Nuper desideratus omnibus, dum hæc scribo, celeriter obiit Amicus meus, qui ad novum Urbis ambitum *apud portam Secusinam* habitabat, cui perquam latis hujusmodi maculis summo quodam mane, cum alias sanissime degeret, interstincta illico cutis apparuit. Vespere cum ad cœnam lætus accederet, e vivis repente excessit. Nuper etiam diuturno confectus morbo ad plures abiit Piissimus Vir prope Templum *Divi Francisci de Paula*, cui biennio ante sublividæ maculæ Veris initio, mox fœdus Icterus nulla proludente febri inopinato obtigit, præduris diu, ac tensis admodum Hypochondriis; Aperto Cadavere vel minimam bilis copiam in cystide, ac nigerrimam prorsus, atramenti ad instar observavi. Idem olim in mortuis derepente adnotavit *Fernellius*.

XXVI. Atque hoc quidem sensu ajebat *Duretus*, livores pejores esse quam nigredines, in Chronicis nempe affectibus, ubi illæ è malis veniunt per mala; successione veluti, ac conversione unius morbi in alium metuenda quantum. Secus utique in acutis, in quibus *palindromes, ac gangrænæ* prope jam factæ indicio nigredines sunt. Sive vero sublividæ, sive nigræ sint ad cutim maculæ; Utrisque diuturna jecoris ægritudo aut vehementissimus dolor præludere consuevit. Hinc sublividis potissimum Icterus sæpe, aut illæ Ictero fatali prolusere. In hac ego Icteri specie à visciditate, & ab amurcosa bilis qualitate orta tartareis, veluti pro secreto, uti soleo, & aqua Nuceriana Sale admixto prunellæ, repetita per duas, vel tres vices purgatione alternis diebus ex Rhabarbaro, quod olim jure merito *Patrem Hepatis* ob specificam ejusdem ad plerosque Hepatis effectus curandos virtutem dixere *Arabes*; Deinde ad Serum lactis veniendum cum marrubio bullitum, & singulo mane calide dandum; Quod si nimium fuerit amurcosa bilis circa jecur impacta, aut magna ejusdem viscidæ, nigræque prorsus copia, addi poterit cum sero in maceratione drachma una hellebori nigri præparati alternis diebus vel cochlear unum, aut alterum *Syrupi cachectici Fernelli* cum helleboro, qui syrupus magnarum est virium in Chronicis; Et demum omni bile hac methodo expurgata, (hic primus curationis scopus prudentis Medici esse debet) chalybeata, & roborantia usurpanda, nunquam infelici successu.

XXVII. Neque enim raræ omnes Icteri species tantum, quotquot recenseantur à Practicis, tum hujusmodi exarata modo, cui sublividæ sæpe maculæ anteire solent, sed Chronici fere morbi omnes à male affecto Hepate ortum habent. *Tantæ* scilicet *molis* adest hæc una haud immerito Princeps pars inter cæteras, quas præclaro quodam munere in œconomia animali fungi novimus; Ut contabescant hæ sensim necesse sit illa laborante, ac pereant tandem, ni ab imminenti exitio quam citissime tueatur, Hystericis, Calculosis, Colicis, Scorbuticis, Lienosis, Asciticis, Tympaniticis, ac innumeris id genus aliis nunquam observatum incolume hepar, quinimo ab hoc uno malorum fomes, ac origo sæpe repetenda, obstructo scilicet, inflammato, aut scirrhoso, quæ tria duritatis nomine vocat *Hyppocrates*; (1) Quod autem horum aderit, stercorosæ dejectiones ostendent.

XXVIII. In hac perturbatione rerum, totque inter exaratas ægritudines diuturnas, quæ impendente Vere, aut ægros ad interitum celerius forte, quam par foret, ducere, aut exacerbari magis visæ fuerant, obviam veniunt peculiares Virginum affectus, qui, si dire crudeliterque unquam, tum per hyemem maxime erga insontes Puellas tyrannidem sævissime exercuere, a copiosiore liquido ibidem potius stagnante, ac pressis nimium proinde vasis orti, quam ab effœto eodem, pravo, ac vapido, ut etiamnum ferunt exercitatissimi Viri. Proderant hinc iis magis, quam celebriora quæque chalybeata usurpari solita, iterata venæ sectio in pede.

Ipsa

(1) *Coac.* 30.

Ipsâ dein vasa a plethora nimis debilitata adstringentibus opportune roborando, ac confirmando. Quibus confestim ad Martialia properatum est, magna iis repente excitata Phlogosis graviora intulit mala. Ars quippe erat iis consuetam Artis opem haud adhibere, quod quidem ab Constitutione Anni ediscere est, ejusque Principis ingenio Morbi, cujus imaginem sæpe etiam referunt diuturnæ quotquot eo tempore sæviunt ægritudines cæteræ.

XXIX. Haud paucæ quoque Mulieres visæ fluore albo per hyemem laborantes, tum subsequenti potissimum Vere, ac Æstate; Atque illæ quidem præsertim, quæ hystericis olim insultibus vexari consueverant. Ars quoque iis erat non equidem effœto, pravoque cruori suæ restituendo indoli non fermento ulli uterino emendando, aut exaltatæ bili demulcendæ incumbere, aut erodentibus salibus coercendis, inutili remediorum apparatu. Ast potius, ut ego arbitror, profectum ab universali causa malum, antequam radices ageret, aut adhæresceret magis, elidere; Radicatum vero si quod foret, ac missis stirpibus firmatum proprio in solo, ac delubro reprimere. Utor ego frequentissime in hoc morbo, quo potissimum Nostrates Mulieres laborare solent, ter quaterve purgato corpore (si hysterica fuerit bis purgasse suffecerit) injectione alicujus liquoris appropriati.

XXX. Quod ad hujus fluoris scaturigines attinet, in obscuro adhuc res latet. Nemo sane, quod sciam, acu illam tetigit hactenus. Crediderim ego haud aliunde petendas esse illas, quam ab iisdemmet menstruorum fontibus. Nec profecto ab verosimili prorsus aliena hæc hypothesis est. In quotquot enim, quæ hujusmodi profluvio diu laborantes e vita migrarunt, nihil in utero compertum memini, præterquam seri aliquod in ejus fundo effusi, quodve adhuc exigua copia premente digito ab hiantibus forte vasorum orificiis guttatim prosiliebat, ceu in iis quoque intueri est, quæ inchoante fluxu menstruo, aut pene jam peracto, defunctæ sunt. Quamobrem ut satis est ea foramina, per quæ uteri sinus cum hujus cavea communicare Clariss. Viri observarunt, prope imminente menstruo fluxu a vi erumpentis sanguinis tantummodo diduci, quo sanguis subinde effluat periodo nulli ignota, desinens idem fluere, mox ac imminuta vi, tum quantitate liquidi, quæ unica est periodici ejusdem fluxus potissima causa, sese contrahentibus circumjectis fibris, exarata foramina occluduntur, aut saltem tantum patent adhuc, quantum satis est exiguo sero jugiter transmittendo, quo uteri cavea humecta servetur. Ita laxaris forte fibris, aut iisdem a nimio sanguinis affluentis impetu debilitatis seri fluxum contingere puto magis, aut minus diuturnum, quo major, aut minor est fibrarum laxitas, quove magis illæ aut minus sese restituere queunt, inque proprios systalticos nisus consurgere. Raro, ac vix raro quidem puellas, aut virgines hujusmodi affectu correptas memini, sæpe equidem nuptas, tum quas hysterici insultus frequentissime lacessere consuevere; Plerasque etiam novi a difficili partu in hanc ægritudinem incidisse, nonnullas post assiduam uteri hæmorrhagiam; Neminem unquam quinquagenaria majorem, aut quibus menses defecerint. Quam facile vero laxari vasorum uteri fibræ, quam levi de causa foramina diducta semel haud occludi penitus dein, quam celeri tramite per tot implicatissimos uteri sinus affluens liquidum, tum gravitate sua, tum forte etiam copia, uteri vasa distendere, villosque divellere repetitis arietationibus, & gravitatibus queat, neminem latet! Obscurior res est quænam illa sint, quove more se habeant exarata foramina, per quæ ab erumpentis sanguinis impetu diducta leviter, aut diducta semel, nondum penitus occlusa amplius, tum menstrua evacuatione cruor, tum serum diuturno fluxu secedit. Num villi illa forte arteriarum uteri evanescentium seu venarum ejusdem primo nascentium, vel earum limites? Sed de his pro instituto satis. Ad Arthritides modo, Hemicranias, Anginas, quæ ruente ex alto Borea Veris initia præcesserant, mea se convertit Oratio; Ne quid per hyemem gestum prætermittam. Neque enim tantum juvat delibare rem, sed & amplius lubet excurrere, quove illa omine præluxerit, aut obtigerit, expendere.

XXXI. Una eademque aderat harum omnium ægritudinum curationis ratio, si modo ad Principem ludentem affectum mentis acies dirigebatur. Sive enim ad fauces, sive ad artus, sive ad involucra cerebri, sive ad oculos, (Ophtalmiæ nanque plurimæ sub id quoque tempus proluserant,) præcipuam ageret Scenam Morbus; Unus idemque erat vincendus hostis; idem omnino curandi scopus in singulis, idem pariter, si ab hoc quispiam Medicorum tantisper

sper

ſper abluderet ſcopo, expectandum ægrotantibus fatum, *Oſtendit autem ſanatio*. Neque enim purgantia, neque anodyna, neque alia quæque hiſce olim conducentia auxiliorum genera, profuiſſe viſa, præter venæ ſectionem, quæ feliciter ſæpe reſtituit rem, tum ea una ſimul exhibita remedia, quæ aut præſenti Phlogiſtico affectui compeſcendo, aut impendenti liquidorum præcavendæ labi, ex qua hujus, vel alterius Partis Principis imminens aderat Sphacelus, *Natura monſtrante viam*, citius occurrerent. Princeps nanque ad Principis morbi vim reprimendam, coercendamque, cujus imaginem referebant exaratæ omnes ægritudines, Princeps inquam præſidii genus id erat, quod ſtagnationem, ac lentorem liquidi eluderet, hoc uno affecti crimine, nimia ſcilicet ſui copia, ac pondere, quo lenteſcere idem in vaſis opus erat, aut ſaltem ſi non omnino adhuc lenteſcere videretur, ad concretionem, ac fixitatem celeri gradu contenderat; Quodque idem ob prægreſſas Conſtitutiones annorum magna ex parte Auſtralium id amiſerat ſui, quod illud poterat perenni actum in Orbem more tueri, abſque prope impendenti exitio, ac jactura vindicare.

XXXII. Agebatur ſiquidem de ſanguine, qui mole ſua ſibi metipſi erat noxæ, ac detrimenti. Nullus hic proinde cunctationi locus. Timendum enim, *ne dum Romæ conſuleretur, Saguntus expugnaretur*. Si qua in re periculum fecit mora, aut *Præceps* commonente (1) *Hyppocrate*, viſa *occaſio* fuit: In hac equidem illa eluxit maxime. Ipſeque ego quod ſancte aſſero nulli ex iis, qui per ea tempora ægrotaverant, aut Arthritide, aut alio quopiam ex prænarratis affectibus, tum aliis pleriſque diuturnioribus inauſpicato ceſſiſſe hujuſmodi præſidium memini, dummodo opportune adminiſtratum, *dum præſens aderat indicans*, ut Practici ajunt. Ejus nanque erant hujuſmodi omnes affectus indolis, ingeniique, ut liquido gravitate peccanti morem gererent, cui haud lætius unquam, ac feliciore ſidere occurrere Ars novit, quam venæ ſectione repetita, quouſque ita ad ſolidorum libellam ſeſe haberent fluida, ut reſtituta invicem præclara æquilibrii ac conſpirationis lege, ſarta, tectaque res foret, ſupremum heu ſubitura prope diſcrimen! Cur vero lentore peccans cruor meninges modo, modo fauces, oculoſque, ac artus laceſſat inermes, modo inſontes aliquando pulmones, quod ſæpiſſime obtigit, haud ita implicata res eſt, ut Dædali ingenio opus ſit ad id revelandum, demonſtrandumque; Excelſa profecto magis eadem, ac digna Philoſopho *originis principium* harum ægritudinum, quas præſens currentis anni Conſtitutio in Scenam tulit, tum earum genium, ac morem propius inquirere. Cur eædem Arthritides, quæ tam dire adeo crudeliterque ſuperiore anno ſub Principe ludente affectu militaverant diu, diverſum ab iis, quæ modo per hyemem potiſſimum extulerant ſigna, toto cœlo præſidium expeterent? Cur illæ ſpaſmodicis cruciatibus moleſtæ magis, hæ nihil hujuſmodi prætulerant? Cur raræ hoc anno hyſtericæ mulierum affectiones extiterant, quæ olim paucis pepercerant? Cur nullæ prorſus, aut vix paucæ ephemeræ viſæ febres, aut diariæ, ut vocant, quartanæ, ac hujuſmodi aliæ ægritudines cæteræ, quæ nullo non tempore proludere ſolent, tum ultro citroque ire nullius in ſervitutem redactæ?

XXXIII. Cæterum ab lentore ſanguinis, tot omnes etſi diſcrepantes invicem ægritudines prodiiſſe ipſe extractus è vena cruor colore, habituque aperte ſatis manifeſtabat. Quidpiam nanque inſtar pelliculæ, aut exilis membranæ in ejus ſuperficie conſpiciebatur, qua diſrupta, viſcoſus, ac nigerrimus ſanguis in fundo vaſis ſupererat. Sæpe altera, ac tertia vice opus extitit ſanguinem mittere, imperante morbo quantum demendum aderat cruoris, non equidem illius colore, aut habitu, ut adhuc plerique autumnat *Celſi* (2) authoritate ſuffulti, qui ait, *cum ſanguis profluit, colorem habitumque ejus attendere opus eſt; nam ſi is craſſus, & niger eſt, vilioſus eſt, ideoque utiliter effunditur*: Quod quidem idem *Celſus* accepiſſe videtur ab *Hyppocrate*, dum dixit in Pleuritide ſanguinem eſſe mittendum, donec melior, aut ex nigro ruber appareat. Sane hujuſmodi ſententia, utut improbanda omnino non ſit, reticere tamen haud poſſum hinc ſæpe decipi Medicos; eamque nullo unquam in morbo curando ſatis eſſe conſtantem, aut ſufficientem metam, & periculo non vacantem ſuperfluæ evacuationis, aut ſuſpicione diminutæ; Perinde ac vetuſtiſſimam alteram *Galeni* ævo percelebrem ad

(1) I. *Aph. ſect.* I.

(2) *Lib.* 2. *cap.* 10.

ad animi usque deliquium. Habent id quæ à Majoribus tradita nobis oracula sunt cum cæteris rebus commune longa vetustate præclaris, ut illa frequentius in medium afferri soleant, quam recte intelligi, & convenienter usurpari. Non enim quia purus, aut quia mutatio in meliorem non fit, semper continuanda est missio; Neque quia mittitur, supprimendus est: Sed donec aliqua utilitas appareat, aut confertim, aut per vices educendus est, maxime in acutis morbis, & suo initio, quo, (si particulares sunt, ut Pleuritis, Phrenitis, Peripneumonia, Angina, & aliæ inflammationes internæ, quibus suppuratis necessario ut plurimum mors sequitur, aut etiam non raro suppurationem præcedit) dempta in tempore morbi materia, quæ in venis est, mature etiam cesset discrimen à morbo. Quod similiter in ardentibus febribus, & synochis faciendum est. Detrahendus scilicet sanguis non sumpta meta à colore, & substantia ejus, sed à morbi magnitudine, statu, & Patientis viribus. *Leonard. Bottallus de curat. per sang. mission. c.* 27. Nihil sane Artem Medicam æque conjecturalem facit, quam medicamentorum quantitas, *quæ*, ut habet *Galenus* (1) *neque dici, neque scribi, neque definiri omnino potest*.

XXXIV. Detrahendus vero statim aderat sanguis, ac febrilis Scena exordiebatur, aut præfatæ particulares ægritudines proludebant; Ut desistendum illico, ac conjicere erat parem fore Naturam obeundo certamini. Hæc meta, is scopus erat mittendi sanguinis, *servare vires*. Equidem raro ullus gravissimus morbus, ut Cynanche, Peripneumonia, Phrenitis, Febris ardens, cujus forte genium prætulerant exortæ Autumno febres, ne quid de cæteris dicam, non citissime, & felicissime curantur, dummodo *opportune* convenienti remedio illius succurratur. Atque hanc utique opportunitatem, seu *occasionem* aut tempus conveniens *albo signandum lapillo* iidemmet morborum motus indicabant, potissimum quidem per horum initia, sæpe etiam sub eorum decursu, aut illis jam ad exitum properantibus. Nulla nanque expectanda unquam remissio febris, quæ si obtigerat aliquando, haud læti ominis erat; Nullus hic advocandus dierum numerus, aut exoranda Crisis. Ejusmodi quidem aderant exaratæ ægritudines, quas ipse olim *Galenus* (2) tradiderat, in quibus nihil tale quidquam attendendum ajebat, *imo quocumque die mittendi sanguinis scopum in laborante inveneris, in eo auxilium illud adhibendum*.

XXXV. At urget, ajunt hic loci quamplures, urget in hac parte, *Celsi* sententia dicentis (3) *quod si vehemens febris adest, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est*. Fateor id ego quidem, nec quidquam Magni Viri laudi demptum velim unquam, quem ego tam præstantem doctrina fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam: Atque is forte Magnorum Virorum instar multa maluit seris Nepotibus in obscuro relinquere. De his proinde suspicari fas est locutum esse febribus (4) *purissimum Scriptorem*, ac prope dixerim (5) *Medicorum Deum*, quæ certam observant intermissionem, aut saltem per vices impetum remittunt, etsi semper durent. *Intermittentes* illa dicimus, has *continuas remittentes*; Quamvis etiam tunc vel in ipso impetu majore febris nocere unquam, sed potius juvare venæ sectionem compertum sit.

XXXVI. Secus equidem censendum de iis, quas *Causos*, seu *Ardentes* vocant, ob frequentiam, discrimen, sanandique laborem funestas sæpe: Cujusmodi aderant, que Autumno primum se se prodiderant, ac toto fere Anni decursu ultro citroque oberrarunt. Et sane aut *famulante Natura* brevi solvebantur copiosa narium hæmorrhagia, ut plerisque eo tempore obtigit, aut eadem *Natura* Duce, opportune celebrata Phlebotomia quam citissime per initia, atque in ipso earum impetu jugulabantur; Secus aut ultimam rebus jacturam celeri nece attulerant, aut in diuturnos affectus diros admodum, ac graves quanquam minus calamitosos abiere. Quibus postremis quidem nihil præsentaneum magis, aut opportunius unquam, quam sanguinis detractio; Atque hæc quidem per hyemem, Autumnumque. Orto autem jam Vere in Peripneumonias desiere lethales prorsus. Hæ nanque ut mox addam, aut velox inducto Sphacelo fatum, aut lentam ægritudinem facta suppuratione tule-

(1) *Meth. Med.* 7.
(2) *Lib. de cur. rat. per sang. miss.*
(3) *Lib.* 1. *cap.* 10.
(4) *Vossius de Vit. sermon.* 1. *cap.* 16.
(5) *Casaub. ep.* 29.

tulere; Cui imminenti exitio, antequam scilicet sive Sphacelus, sive abscessus prope esset; nil præstantius unquam docuit Ars, quam sanguinem demere lato vulnere, ac repetitis vicibus, dum vires ferant. De febribus loquor, quæ ab *fluxi cruoris* proficiscuntur, cujusmodi potissimum aderant, quæ exarata Constitutione viguerant, iis fere consimiles, quas tum olim *impetuosas* vocaverat memoratus *Galenus* (1), quasve idem prolixa sanguinis missione sæpissime, subque ipso earundem impetu, exortu, ac incremento jugulasse fatetur. Hosce inter, queis copiosa narium hæmorrhagia morbum absolvit, pueros præsertim hac ope servatos vidi. Adulti vero, aut provectiores ætate Viri, quibus id copiose minus contigit, haud pauci in Arthritides, ac Hemicranias incidere graves admodum.

XXXVII. Nec citra operis pretium fore puto, si quod accidit mihi vidisse, hic enarravero, quod ad exaratos affectus, qui una cum ardentibus febribus longe lateque sævierant, præsertim attinet, atque Arthritides potissimum, tum Hemicranias. Anginæ enim, quæ novo repente exorto frigore facem præbuerant cæteris, brevi constitutos sibi fines persolverant; Adque primos mitiore flamine adspirantium ventorum flatus omnino desierant. Utque ab Arthritide initium feram: Ejus hæ aderant moris ut Vertebrarum tractum, tum anteriorem Thoracis partem, ipsasque adeo Costas, earumque interstitia lacesserent magis, quam Ilia, extremosque Artus. Præcipuus namque hic ludebatur Tragœdiæ Actus, cum maxime haud convenienti tempore, aut vana remediorum farragine orientibus malis succurrebatur. Plures fefellerat nempe consuetus hujusmodi ægritudinum mos; stupebantque admodum cum eludere illas cætera quæque usurpari Practicis solita remedia videbant, ac contumaciores effici, delato mox ad universos Artus Malo, quod hanc primo, aut illam tantummodo partem occupaverat; quodque præcavere utique poterant præstantis auxilii genere, quod ludentis morbi indoles initio suaserat, suadebatque adhuc pari securitate, ac fiducia.

XXXVIII. Hisce artibus affini meo, cui dira Arthritis hos modo, ac illos artus crudeliter divexabat, opem attuli, ac incolumen illum citius forte, quam ipse sibi spem fecerat, reddidi. Huic sub finem hyemis febris occurrit, quæ tertio die mitius lacessere statim cœpit: Atqui ferus universam Spinam, imaque occupans præcordia, mox ad omnes fere artus delatus dolor acerbiorem inutilis ægritudinem, cui frustra lenientibus, purgantibus, diureticis usque adhuc opitulabatur. Rogatus ego, malorumque origine, ac successione sedulo explorata, jussi sanguinem, detrahi ad uncias decem; Diætam quod attinet, juscula hordeacea, avenacea, panatellam, atque ejusmodi alia de more præscripsi, tum ptisanam ex hordeo, ac rad. liquiritiæ, acetosæ in aqua fontana incoctis, pro potu, ac denique *Sydenhamii* consilio, ut æger per aliquot horas singulis diebus lecto sese abstineret, præceperam, cum calor jugi decubitu, ut citatus Author ait, morbum sæpe promoveat, intendatque. Die sequenti sanguinis tantundem detrahi jusseram; mox tertio dein, ac ultimo, uno alterove die interjecto. Plerisque memini quarto, ut plurimum, venæ sectionem hujusmodi affectu ægrotantibus nunquam infelici exitu adhibitam; Raro tamen obtigit ultra quartam vicem venam incidisse, nisi vel regimen justo calidius præcesserit, vel medicamina calidiora ægro præter necessitatem fuerint exhibita. Paregorica, sive *anodyna* quæque valere omnino jussi, ut sæviret dolor. Noveram enim illorum usu morbum magis figi, neque tam facile dein venæ sectioni cedere, quæ ideo ob hæc ipsa medicamenta officiose nimis exhibita sæpius quam par erat opus, celebranda fuerat aliquandiu. Neque enim arbitror eam illa, quam titulo pollicentur, *analgesiam* præstare. Mirum equidem, ut his rite peractis, mox potione cathartica è lenitivis exhibita ægri dolores imminuti fuere, quo tandem resarcita, quam fecerat sanguinis detractio, jactura virium, Veris beneficio quod opportune occurrerat, omnino evanuerunt.

XXXIX. Arthriticos alios quamplures novi per ea tempora diris cruciatibus divexatos, quibus ortum, ac incrementum prægressa febris contrario modo, ac postulabat, tractata, hoc ipso more feliciter sanatos. Nec atrociter minus sæviebant Hemicraniæ, quæ modo una cum febri, comite modo etiam absque febri subludere videbantur. Harum magna pars copiosa effusione sangui-

(1) *Meth. Med. cap. 4.*

guinis, sponte è naribus oborta ludere desiit extemplo. Huic prope erupturæ, aut pleno erumpenti alveo prælusit sæpe hærens diu, qua Sagittalis Sutura per capitis longitudinem recta pergens supra coronalem ad angulos æquales incidit, ferus dolor, prosiliente sanguine paulatim desinens. Pluries hinc mihi animo subit, num eligenda forte in hoc affectu curando peculiaris vena tum origine, tum vicinitate præclara, quæ opus feliciter magis absolveret; Occurrebant ejusmodi plures ad Tempora potissimum, media in fronte, secus Aures, ad Nasum, ac *Jugulares* præsertim, quæ iis omnibus ortum præbent. Atque ab hisce quidem tuto fuit auspicia desumere, sive quod pleniore fluento, quod unum expectabatur magis, exitus concedebatur cruori, sive quod ab Jugulari, tum externa, cum interna, citior aderat expectanda *Derivatio*, quam tum Revulsio, ab reliquis memoratis venis, quæ illius propagines sunt. Evicit inquam præ cæteris Jugularium sectio, ac magnum fuit periclitantibus subsidium. Visus namque illico mitescere capitis dolor, ac fere penitus desinere; Nonnullis, quibus id præsidii experiri, horroris erat, etsi nihil omnino fuerit extimescendum, affixæ Temporibus hirudines haud imparem attulere opem, etsi modico velociter minus, ac in ipso præsentis discriminis articulo opus aderat, quod unice sperari poterat ab apertis Jugularibus. Consultius erat huic sanguinis missionem præmittere è Brachii vena, aut si urgeret opus, è longinquiore altera in Pede. Hacque methodo haud paucis quos atroces hujusmodi Hemicraniæ dire vexaverant diu, pene extemplo subventum est.

XXXX. Cæterum ne ultra supraque quam sit æquum in his moram faciam, meminisse lubet peculiaris cujusdam mirum in modum ludentis Hemicraniæ hisce artibus feliciter curatæ. Jurisconsultus, qui in ea Urbis parte habitabat, qua supremum Arcis Propugnaculum eminet ab *Emmanuele Philiberto* olim ad Regni tutelam, defensionemque excitatæ, ac novis subinde munitionibus, cuniculis, aggeribus, operibusque tum à Successoribus Ducibus, tum ab Invictissimo Rege VICTORIO AMEDEO instructæ, quibus obsidentium Gallorum superioribus annis impetum elusit ac vim. Is inquam cum summo quodam mane ad forensis Palestræ negotia obeunda è lecto surgeret, gravi admodum capitis dolore vexari cœpit in sinistra parte ad Tempora usque: Quem quidem haudquam magni fore momenti gratus ad plures dies æquo animo adversam valetudinem invicte sustulit. Quousque tandem cum mihi quadam die forte fortuna haud longe à foro occurrerit, auxilii à me quidquam rogavit lubens omnem mihi referens mali historiam oppido raram. Narraverat enim se hora circiter octava matutina alternis diebus hujusmodi dolore perquam acuto corripi, qui ad quartam usque Pomeridianam perdurabant, quo tempore collecto animo, ac re omni composita sese paulatim recipiebat, adque consueta sibi munera redibat, ceu nihil hujusmodi obtigerit unquam. In ipso autem aditu Paroxysmi, ut ita loquar, magna Capitis gravitas proludebat futuri prænuncia doloris, exeunte vero paroxysmo, quod præcipue etiam adnotandum subit, modico sudore perfusa Tempora aderant, quo doloris Scena terminabatur. Addiderat sibi ab Amico propositum Occipiti admovendum vesicatorium, tum ano Hirudines, quod utrumque præsidii genus experire ait sibi vetitum hactenus à gravi, quo premebatur, rerum onere; Se tamen jam modo negotiis omnibus valedicturum prorsus, nec amplius perpeti diutius posse Mali acerbitatem. Quamobrem omni cunctatione abjecta sanguinem detrahi jubeo è Brachio, mox altera vice intermissionis die lato vulnere è Jugulari sinistra, quibus ac balnei usu, fotus, diluentium, quiete, ac æquiore victus ratione, brevi convaluit. Idem Pistoris uxori contigit, juxta Sacram *Divi Dominici* Ædem, Bibliopolæ filio septenni, propter *Turrim publicam* excelso vertice præclaram. Mercatori ditissimo prope Templum *Divi Rochi*; Adolescenti Juris studioso in vico *Divi Thomæ*; ac plerisque aliis quibus recensendis haud immoror. Neque enim huic persolvendo numeri tempus suppetit.

XXXXI. Sanguinis ex Jugularibus mittendi mos est satis antiquus, utcumque inter paucos obtinuerit, de quo si perbrevis historia præmissa sit, haud illam puto legentibus fore injucunda omnino. Sunt, qui *Galenum* secuisse Jugulares tradunt; Ille tamen, ni fallor, non sectionem ipsam imperare videtur, sed si casu aliquo secentur, curationis modum præscribere. In *vivorum Anatome*, qui sane perridiculus liber est, & ab Arabo quodam, ut videtur, confictus, atque adeo perperam *Galeno* adscriptus, *Jugulares aperiri jubentur in principio Lepræ, & Anginæ, angustique anhelitus, in Asthma-*

te acuto, *in raucedine vocis*, *in abscessu Pulmonis*, *in spirandi difficultate*, *& in Splenis*, *& laterum morbis*. Eadem prope memorat *Sorani Ephesii introductio*: Sed cum hoc itidem opusculum plane commentitium sit, cumque *Cælius Aurelianus*, qui se in omnibus fere *Soranum* sequi profitetur, de hac re omnino sileat; nihil hinc quod ejusmodi Medicinæ antiquitatem probat colligendum est. Sufficiet itaque has venas secandi originem (1) ab *Alexandri Tralliani* temporibus repetere, qui Jugulares à se sectas esse scribit, maximeque profuisse. Hanc ut quibusdam familiarem ævo suo curationem refert (2) *Actuarius*, quam itaque in Catoche, & Phrenitide deprædicat. Eam in omnibus morbis capitis adhiberi jubent Arabes, neque in iis solum, sed in Lepra, acutisque Thoracis affectibus: Unde forte consuetudo illa ad Ægyptios manavit, quem apud eos etiam tum, cum Alexandriæ esset, viguisse perhibet, oculatus Testis *Alpinus*: Post Arabum tempora nisi in *Bertruccio*, *& Arnoldo Villanovano*, qui hoc ex iis ad verbum exprimunt, (uti fere ex Græcis Arabes) vix ulla est de hujusmodi venæ sectione mentio, donec anno circiter 1500. Anatomes studium pene intermortuum revocavit *Jacobus Carpensis*, modumque incidendi Jugulares fuse descripsit. Quo quidem sæculo à pluribus pleno ore laudatur hoc curandi genus; Sed longe abfuit, ut in consuetudine venerit; Quippe *Botallus*, qui circa annum 1570. scripsit, diserte dicit, se neque hoc unquam à Medico præscriptum, neque Chirurgo tentatum vidisse, adeoque aut nunquam in usu fuisse, aut esse tum penitus exoletum: & quanquam ipse primus venæ sectionis usum in Galliam induxerit, venamque quamlibet in quocumque ferè morbo secuerit, fatetur quod in jugularibus id experiri minimè ausus sit, *reformidans* (3) *ne propter illius magnitudinem*, *& magni trunci vicinitatem non satis cito*, *neque tuto sanguis cohiberi possit*. Imo *Riolanus* Pater, qui recens à *Botalli* ætate fuit, de Apoplexia locutus in hæc verba prorumpit, *Jugulares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio*. Etiam *Fabricius Hildanus*, qui Ophtalmiis, Hemicraniis, cerebrique inflammationibus hanc à se Medicinam cum efficacissimo subsidio sæpius adhibitam esse prædicat in Epistola, quam (4) ad Doringium 1614. exaravit, *perpaucos tamen Medicos*, *qui sectionem harum venarum approbarunt*, *sibi innotuisse* scribit, eamque *periculosam* agnoscit, *nisi expertus affuerit Chirurgus*. Quinimo in scriptis eodem anno editis *Julius Guastavinus* Professor Pisanus, has venas non sine periculo secari posse pronunciavit. Ita plerosque ab hoc auxilii genere deterritos fuisse constat, sive quod Jugularium vulnera aliquando lethalia observaverint, perperamque sibi persuaserint idem ex earum sectione eventurum; Sive potius, quod ut sæpe fit, facta hæc à manu imperita sectio, parum feliciter cesserit, notamque infamiæ experimento inusserit. Hoc nimirum usu frequenter venit, ut quod remedii genus ignorantia semel notaverit unius inscitia, dignitati suæ vix restituere queat scientium universa consensio. Utcumque vero ea res se habuerit olim, nullum est in Historia Medica exemplum, ubi rite peracta sectio aliquid attulerit mali: Imo sæpissime usus ostendit morbis compluribus, atque iis præsertim, qui caput attingunt, nullo modo melius succurri.

XXXXII. Quod quidem, cui scilicet fundamento innitatur facta in capitis, ac cerebri potissimum morbis Jugularium sectio, tum hujusmodi venarum, tum arteriarum, quarum ope sanguis per cerebrum, ac caput ultro citroque commeat structuram, ex distributione penitius ex Anatomicis delibanti cuique facili Marte elucescit. Enimvero Jugularis vena vel externa est, vel interna: Quarum hæc multo grandior uti eam post *Nicolaum Massam* (5) accuratissime descripsit *Fallopius* (6) licet in Brutis, à quibus harum venarum figuras apud *Vesallium* (7) expressas habemus, contrarium prorsus reperiatur. *Externa* ramusculi extremi ab ore, à faucibus, à facie, ab oculorum tunicis, ab universa denique capitis cute atque musculis nascuntur. *Interna*, quæ multo altius delitescit, quanquam aliquando partibus jam memoratis surculos aliquos impertiat, ad imum cranii recta assurgit; inque *duræ matris* sinus laterales immergitur.

(1) *Lib.* 4.
(2) *Lib.* 3. *cap.* 1.
(3) *Curat. per V. S. cap.* 40.
(4) *Centur.* 4. 14.
(5) *Introd. Anat.* 63.
(6) *Observ. Anat.*
(7) *Lib.* 3. 7.

tur. Ita ut jugularis externæ propagines extremæ, arteriæ Carotidis externæ ramis inserantur; Interna itidem Jugularis, ac Carotis interna vasculis duræ matris intervenientibus conjungantur, ac confluant. Sepæ etiam vidi utriusque venæ ramos aliquot opposito tramite, externæ scilicet ad ima cranii, internæ ad maxillæ glandulas, ad fauces, atque externas quasque partes deduci; Quod à nemine usque adhuc, præterquam à prælaudato *Fallopio* visum, compertumque ego quidem superioribus annis coram Chirurgis Taurinensibus in Theatro Anatomico, cum ibi jubente, ac annuente Rege Prælectiones Anatomicas, altera vice haberem, attentius hujusmodi venarum distributionem inquirens apertissime ostendi. Jam tum scilicet alte insederat animo hujusmodi auxilii genus ad praxim utiliter revocandum aliquando.

XXXXIII. Equidem Artis cum sit Naturæ ductum sequi; cumque sanguinis è naribus eruptio (ne extra oleas digredi videar) uti maxime naturale, ita præsentissimum nuper visum fuerit vitæ præsidium: Conspicuum erat in hujusmodi rerum angustiis nihil præsentaneum magis fore quam easdemmet venas, aut ex eodem derivatas alveo aperire. Quænam autem scalpello tam opportunæ aderant, quam ipsæ (unde cæteræ omnes per caput dispositæ exoriuntur) *Jugulares*? Sive revellendi, sive derivandi gratia incidi illas opus sit. Utrumque enim horum assequi earundem sectione fas est. Quod sane etsi Paradoxum videri queat nonnullis, docte tamen, ac scite admodum recens persolvit Vir doctissimus (1) *in aureis de Febribus commentariis ad lib. 1. & 3. Epidem. Hippocratis*. Est namque ubi derivationis loco, ut ubi Revulsionis causa hasce aliquando obtingit secare venas. Quæ quidem vocabula, licet satis antiqua sint, tamen nemo unquam intelligere poterit, nec proinde secandi leges in alterutro genere recte statuere, nisi accesserit accurata de vasorum structura, motuque sanguinis cognitio. Hocque verissimum esse facile agnoscet, qui Scriptorem qualemcumque ante ostensam sanguinis circulationem, atque adeo *Harucii* ætate superiorem perlegerit. Neque alia ratione Saphenæ sectio modo Menses deducit, modo eadem inconsultius facta eosdem potenter supprimit: æque ac medicamenta discutientia, quæ tempestivius ahibita tumorem prorsus dissipant, serius admota excitant, atque attollunt, & in Pus demum resolvunt.

XXXXIV. Derivando equidem magis quam revellendo præstitam nuper ab hisce opem novimus; Usus nanque, & ratio ostenderat, prius tundendam fuisse in brachio, aut in alia quapiam parte venam quamlibet, quam Jugulares; Sic enim humorum impetu, atque ardore jam elanguescente enata ad extrema vasorum obstructio revellentibus labefactata leviore tandem negotio derivantibus funditus tolli poterat; Eadem plane ratione ac tumoribus cum inflammatione subortis occurri Practicis mos est, præmissis scilicet ex alia parte longinquiore revellentibus, antequam derivantia adhibeantur. Hinc in illustri illa historia quam de gravi Oculi dextri inflammatione ad hunc modum sanata narrat memoratus *Hildanus*, primo die vena in brachio dextro secta dicitur, proximo exhibitum Catharticum, tertio demum Jugularis aperta. Eodem fundamento nititur consuetudo illa, qua ingravescente Angina post revellentia felicissimo successu Jugularem internam circa inferioris maxillæ angulum incidimus; Neque enim irrisione tam dignum est, quam *Cælio Aureliano* (2) videtur, quod de venis mammariis in eodem morbo secandi scribit *Hippocrates*; (3) Nam & istæ quemadmodum primus docuit *Fallopius* (4) originem aliquando a Jugularibus ducunt.

XXXXV. Sive autem Jugularis interna sive externa sit, sive temporales, sive aliæ quæpiam hisce affines venæ perinde est. Usus quidem edocuit citius, securiusque rem absolvi apertis Jugularibus, in quas tanquam in communem alveum omnes illæ venulæ exonerantur. Tutius forte etiam, ac citius temporalium arteriarum sectio idem persolveret, propter eum, quo sanguis effunditur, impetum, si modo pleno flumine exiliat. Atqui hæc sectio, ut feliciter cedat, non nihil difficultatis habet; Etiam aliquando cum periculo fit; Quare vix ausperim eam in medium afferre, nisi hujus olim *Galenum* meminisse noverim, ejusque absolvendæ modum tradere. Secuisse olim arterias, idque satis frequenter Veteres con-

(1) *Jo Freind. pag. 23. comment. 2.*
(2) *L. 3. 4.*
(3) *De Morbis 3. 11.*
(4) *Observ. Anat.*

suevere; consuetudinemque eam ita apud Ægyptios invaluisse scribit *Alpinus*, ut has illi haud rarius, quam venas scinderent. Nuperrime memini Præclaram Vestalem, cui diuturna Ophtalmia laboranti pleraque passim adhibita fuerant præsidia, nullo aut vix exiguo prorsus levamine, affixis tandem me jubente *Temporibus* hirundinibus mira celeritate restitutam. Harum quippe altera cum se se ita arteriæ Temporum forte fortuna agglutinaverit, ut vix inde auferri posset, plurimum effudit cruoris magno impetu prosilientis, quive ægre admodum cohiberi, nec absque magno labore potuit. Huic revellentia quæquæ, tum cætera Artis subsidia, quorum prolixam seriem ferunt Practici, diu ante usurpata postremo huic præsidio adhibendo illuxere. Nec longe quidem ab hujusmodi auxilii genere abludunt institutæ aliquando in vetustis hujusmodi affectibus scarificationes juxta ima, atque ad eorundemmet oculorum latera, tum prope summitatem Nasi, qua ejusdem vena ignoto plerisque tramite pergit. Antiquissimum id erat præsidii genus, cujus ratio & modus unam habent universalem caussam, nempe ut pars, cui infliguntur, exoneretur. Venulæ quippe plures vix conspicuæ sub universa cute feruntur, quæ hoc more sectæ celerem aliquando opem præstitere, quam vix sperare erat ab alia quapiam majoris venæ sectione; Sive quod illæ arteriarum finibus propiores sint, sive quod arteriolæ pariter, quibus summa instructa refertaque cutis est, una invicem scindantur, incidanturque; sive quod ibidem, in exilibus nempe vasorum meatibus, ac prope eorundem fines lentescere, primo incipit cruor, dirarum hinc sæpe ægritudinum ortus, ac incunabula. Quoad administrandi modum, duplex is est apud *Oribasium*; vel enim *Catà Phlighin* fit, idest verberatim, & punctim, vel *Catà Sirmon* h. e. pertractum, & cæsim, qui postremus modus magis in usu *Italis* est. Atque hæc quidem ad Æquinoctiumsque gesta.

XXXXVI. Haud lætiora minus extiterant initio Veris. Orientales nanque, ac Boreales invicem diu ludentes venti ad aliquot dies adhuc dire perflarunt, silente tum temporis, suaque in claustra recepto Austro. Erupit is tandem leviter, perque totum deinde quod superat Veris reliquum, ac Æstatem mitissimo flamine perspiravit, ruente vicissim per intervalla Borea, cujus gelido afflatu sæpe repente visa recurrere media Æstate hyems. Consuetudo hinc nivali vellere defraudata tellus, inopes aquis fontes, infesta præmaturæ rubiginis vestigia, magna ubique siccitas, ac perturbatio rerum. Rupicapras ipsas, quæ silvestris, & montana Fera est summa Alpium fastigia perpetuo inhabitans specie ac mole vulgaris Capræ, sed paulo celsior cruribus, quam esse solet caprinum genus, per subjectam planitiem excurrere assertum propter inopiam lympharum. In animalis hujus ventriculo reperiuntur sæpenumero globuli quidam adeo cardiaci, & alexicaci, ut lapides Bezoardicos virtutibus longe antecellant, si credimus *Veschio*, qui peculiarem de iis scripsit tractatum titulo de *Ægagropilis*. Sæpe quidem Aprili mense exigua visa pluvia, at quæ vix Colonorum votis sufficeret; Quo usque tandem Majo uberius pluit, novaque, ac lætiora rebus affulsit spes. Kalendis Junii hora quarta circiter pomeridiana, nitido existente Cœlo, Sol visus exemplo coloris fere cuprei, quo usque occiderit penitus; Sequenti die ater idem præluxit ad octavam usque horam circiter; Mox fragores auditi protinus, ac horrendis tonitribus circumfremere, ceu diruptis nubibus Cœlum. Æstas hinc temperata successit, ac lætissima prorsus si procellis commota minus extitisset, aut furentium ventorum immodicis flatibus. Nunquam enim majoribus grumis grandinare perspectum, frequenterque adeo ab omni parte Cœli emicare repente fulgura, nunc intermittente luce, nunc condita. Sæpe etiam fulmina cecidisse visa, hucque ac illuc ludendo prorumpere. Appetente Autumno Grues ingenti exercitu aëra ad plures dies obumbrarunt. Ferri autem hæ videbantur magnis itineribus ab Oriente ad Occidentem, sublime editeque admodum, ac cum silentio volantes, quod serenitatem præsagire ajunt, secus ac si obstreperis vocibus frequentiores susurros excitent. Pulchrum erat integras cohortes cernere modo in cornua divisas, modo in unum collectas triangulum efficere circumeunte Duce, ceu exercitus præside, ac Rectore. Visa & Avis quædam Subalpinis ignota, subnigra rostro, subrubra pectore, subflava alis, subviridis pede, mole Turturis instar, *Garrulus Bohemicus* dicta *Gesnero*, de quo mira scribunt, tam quoad internam viscerum constitutionem, quam quoad ingenium; Rectius forte *Rubicella*, seu *Pyrrhula*, aut *Ampelides Aldrovandi*. Serius quam olim adve-

advenerant Hirundines, tum serius etiam descessere. Insecta quod attinet, horum numerosam adeo extitisse progeniem haud meminimus, unquam, ac eorum præsertim, quæ *Coleoptera*, seu *vaginapennia* nuncupantur, quod alas suas velut in vagina recondant; Hæc inter novum quoddam spectatum animalculum albis nigrisque maculis tam pulchre variegatum, ut Vestem Damascenam Phrygia acu intertextam jurares. Medio Vere, cum florescere primum cœpit frumentum secundarium, (Secale vocant Nostrates,) summo illud mane exoriri perque aëra vehi denso examine visum; Vespere dein sese super spicea serta colligere, ac mori infesto prorsus aculeo; Hæc nanque cernere sequenti mane exusta prorsus, ac fere absumpta. Odore teterrimum aderat; Forte *Scarabæus minimus*, seu *Fullo Charletoni*, si molem, ac vestem vario artificio fulgentem spectamus: *Ephemeri* vero species potius, si vitæ illius brevitatem respicimus. Erucarum ac Bruchorum magna soboles; velox interitus, ut & animalculi cujusdam viribus summe infensi, Italis *Taliadizzo*, Græcis *Ips*, ab *Ipto*, i. e. *Blapto*, *Noceo*; Quia proprium ejus est in vitibus versari easque erodere; Hinc vini proventus modicus, cui tamen tum aëris forte, tum ventorum sævities, ac inclementia haud parum tulit. Vox paucæ per Æstatem obstrepere auditæ Cicadæ. Subdulce mel, & subaquosum. Fœni exigua perceptio; Serici haud ingens; Copiosior Tritici. Hocce in horreis collecto sobolescere visa insecta quædam non alata illius summitates diro spiculo depascentia instar Teredinis. Toto deliquit anno Mercurius, nec unquam visus ultra 20. lineam ascendere, ceu constitutam sibi metam, ultra quam peragere vetitum.

XXXXVII. Ad Morbos venio, qui reliquo hocce anni decursu subluserant. Hos inter Variolæ visæ extemplo, adque primos Ventorum Meridionalium afflatus proludere, perque universum agrum errantis in morem hucilluc divagari, haud exiguo perculsis timore Civibus, eam nempe, quam hæ superioribus annis ediderant cladem, adhuc dum animo expendentibus. Vix auserant illæ tamen Suburbia ipsa, nedum Urbem attingere. Citius etiam quam credebatur, se se subduxerant; Nec diræ adeo, atrocesque, cujusmodi extiterant olim. Insolentius quidem intra Urbis mœnia debacchabantur recens ortæ ægritudines, quæ sane etsi diversæ ab iis primo intuitu viderentur non nullis, quæ exacta hyeme, ac Autumno sævierunt, haud absimile tamen ingenium, irascendique morem præbuere; Quod rem attentius consideranti facile erat decernere. Enim vero vix mitior arriserat Veris Constitutio; Vix leniores perflaverant Venti, ut illico erumpere visæ foras pleno velut agmine Pleuritides, rectius forte *Peripneumoniæ*, atque una simul ruere iis comites assiduæ febres, ardentesque. Sæpe etiam caput attollere videbantur Erysipelata, hosque ac illos indiscriminatim lacessere, at ludentis instar potius: Aut enim præludere hæc exaratis affectibus, aut iis obsequi magis, quam sibi quidquam addicere, perspicuum erat. Lusus illa revera aderant, quibus morbifica huc illuc pergens materies, aut jam forte vitalia claustra obsidens, etiamnum incautiores fefellerat. Præcipue enim hosce inter rerum fluctus metuendum erat de vitali Theatro, ubi dein ceu ablato Siparío postremus plerumque ludebatur Trœgediæ Actus. Id unum solerti prudentique Viro prævidendum erat, ac totis viribus enitendum maxime, ne *fracto aggere* ad pectus illaberetur errabunda materies, vel illabens illa, aut jam fortasse elapsa, quam citissime illinc revocaretur. Hæ Medico erant artes, queis vindicanda, ac servanda erat res.

XXXXVIII. Et sane de iis tuendis potissimum partibus agebatur, a quibus prima vitæ stamina proficiscuntur. Huc tota Belli moles incubuerat; Huc pugnæ locus, huc prælii campus, huc denique rerum summa gerebatur, heu funesto plerumque exitu. Nunquam frequentiores obviæ vomicæ, ac dira pectoris mala. Quodve mirere magis, cernere erat haud paucis vomicam pene ex abruto sese prodere nulla proludente febri, aut alio quopiam signo, quod sæpe latens intra præcordia quidpiam prænunciare solet. Non nullis vis una, ac altera febris accessio præcessit Plerisque anxietas maxima, febris acuta, Tussis, sæpæ etiam dolor lateris punctorius, pulsus mollis, velox, ac inæqualis, præcalidus spiritus, seu ingens inspirando fervor, sputa per initia liquidiora, cruenta, fœtida, lingua urens, turbata alvus, sanguinis stillæ e naribus extremorum frigus. Hæc prior mali Scena, cui nisi initio statim occurrebatur, inevitabile erat inducto velociter Sphacelo fatum; Sæpe hinc congesto in parte aliqua pectoris pure, Vomica tandem in apertum suo tempore

pore

pore prodibat felici plerumque omine. Quamplures hac via per ætatem læta suppuratione evaserunt.

XXXXIX. Atque hinc luce meridiana clarius patet, quam falso Pleuritidi nomine id mali genus tum temporis indigitaretur. Siquidem nec *Tussis* nec *sputorum exscreatio* inter signa, quibus secernitur Pleuritis, recensenda minime veniant, quæ potius ad alium morbum huicque in multis dissimilem *Peripneumoniam* nimirum pertinent. Mirabar ego Celebriores Viros in hunc errorem incidisse, hancque pectoris ægritudinem, quæ nihil commune habebat cum Pleuritico affectu, Pleuritidem nullo discrimine appellitari. Hinc tot auditæ per Urbem sævire Pleuritides, quæ æquiore jure Peripneumoniæ dici debuerunt. Aderat & perennis altera, ac constans harum nota, quæ nullo modo Pleuritidi unquam competit: *Magnus* scilicet *in spirando æstus*, ob turbatiorem ac magis festinatam respirationem, oppressis magno onere Pulmonibus. Scio inventa Practicis vocabula quædam, quibus id ipsum explicant; Ast si fas est, quid ipse sentiam, aperte dicere, asyla hæc potius sunt ignorantiæ Medicorum, atque eorum quidem, qui ut recte olim ajebat *Verulamius*, *fingunt simul*, *creduntque; Neque unquam nobiliores animos erexere*. Quantum vero conferat in re Medica præsertim rem unam ab alia secernere; Quantum inde Artis laudis, ægris emolumenti accedat, nemo non videt? Legitur apud *Dodonæum* historia Peripneumoniæ popularis, quæ tunc temporis, annis nempe 1557., & 1565. grassata est, huic nostræ haud absimilis: Atque is quidem ad extremum narratiunculam suam sic claudi, quod scilicet *morbum hunc non Pleuritidem*, *sed Peripneumoniam fuisse mortuorum corporum dissectiones coram ostenderant;* & hoc utique innuere modeste videtur Vir Doct. Medicorum sui temporis errorem, qui forte eo tanquam de Pleuritico affectu judicium fecerant.

L. Nec difficile quidem erat conjicere, vel ab ipso unice pulsus nihil hujusmodi ægritudinem affine habere prorsus cum ea, quæ a Pleuræ inflammatione oritur etsi Tussis adfuerit, ac dolor lateris punctorius. Nunquam enim aut saltem compertam paucis memini pulsuum duritiem, quod quidem ultimum inter proprietatis notas malim reponere, quæ Pleuritidi conveniunt, quam cum *Galeno* Tussim. Cujus sane sententiam uti sæpius data opera aspernari, & respuere hominis esset valde arrogantis, ita in omnibus sequi velle, superstitiosi est. Neque enim Authores in Medicina facienda, sed rationis momenta quærenda sunt. Confusa hinc ac implicata, & a veteribus, & a recentioribus tradita huc usque est utriusque hujus morbi descriptio. Etenim si veterum scripta perlegimus, hi quidem eos inter se distingui scribunt, sed easdem utique notas affigant; Idque facile animadvertere licet, quod quæ apud illos de Pleuritidis charactere habentur, ad Peripneumonia meliore jure referenda sint. Recentiorum vero plerique vix ullum inter hos morbos discrimen ponunt, gradu tantum dissimiles esse volunt. Nonnulli etiam Pleuritidem dari haud contendunt, quæ Peripneumoniam non habuerit conjunctam, ac vicissim inflammari haud posse pulmones, insonte Pleura; Quod tamen & ratio & historia Medica falsum ostendunt. Multa namque Pleuriticorum cadavera secta sunt, in quibus Pleura corrupta integro Pulmone reperta est; Secus quidem si una cum inflammatione Pleuræ vitium quoque in Pulmonibus, sive quod idem redit, Peripneumonia adsuerunt, cujus utique, ut quæ toties dicta sunt, iterum repetam, cujus inquam propria, minime eminentia signa sunt una cum acuta febri *Pulmonum gravitas*, *Tussis*, *sputorum excreatio*, *atque ingens in spirando fervor*; *Illius vero*, Pleuritidis nempe, *anhelitus difficilis*, *pulsuum durities* (Quod caput est maximum,) *Febris*, *pungensque ac vehemens lateris assiduus dolor*. Equidem nedum magna, sed omnis, ut ita loquar, Medicis lux ab Arte Anatomica petenda est, qua morborum plurimorum, & proprias Sedes eruere, & signa legitima secernere queant. Eam ob causam factum arbitror, ut *Celsus* elegantissimam illam humani corporis descriptionem curandi præceptis inseruerit: Utque eadem vestigia persecutus breve quoddam de partium structura commentariolum morborum Historiis præmiserit *Aretæus*.

LI. Et sane tota hinc, ausim dicere, pendet curandi Ars: Ut enim in Pleuritide liberior sanguinis detractio sola sæpe absque alio quoquiam subsidio morbum absolvit; & hæc quidem, at majori circumspectione instituenda & inflammatione Pulmonum est, cui oleosa omnia, quæve ad sputa elicienda idonea habentur suum & quoque calculum ferunt; potiore, quam in Pleuritide vera. Exemplo est *Anaxion*, cui haud

haud vetus est *Hippocrates* magna sui laude octavo die sanguinem mittere, de remediis, quæ sputa extruderent parum solicitus. Quanquam enim nomen morbi in hac memorabili Historia reticeatur, haud difficile tamen est illum pro germana Pleuritide agnoscere. Est quid utique *Divinum* in Peripneumonia, quod nunquam, ut raro in Pleuritide occurrit. Etenim intra parietes Pleuræ arteriolæ multæ a ramo intercostali deductæ effunduntur, quæ levi sæpe de causa nimium distentæ obstrui solent, inflammationemque pariunt; Ast Peripneumoniam quod attinet, hujus sæpe numero parens extitit, qui idem.

graves morbos mortalibus affert multimode.

LII. *Nec vana loquor*: Eadem nanque, quæ superiore Autumno, ac exacta nuper hyeme eas induxit ægritudines, quas superius, retuli, ipsa eadem adhuc dum vigens causa hujusmodi Peripneumonias Vere ortas, perque Æstatem dein late sævientes intulit, quæ plerisque in Vomicas haud inauspicato desiere. Is nanque unicus aderat mali exitus, in quo nonnulla saltem posita spes erat adhuc. Curiosum erat processum omnem morbi in suppurationem abeuntis adnotare, cum scilicet inflammatoria materies ab ipsamet Natura resolvi non potens, nec Arte emendari, blandior tamen, stagnans eadem, calens, pulsaque, coercentia latera extendendo, vel rodendo abscessum vomicamve formabat. Futurum id clarissimo argumento declarabat ipsa morbi indoles satis quidem acris, nec tamen acerrimi, tum minime superata adhuc fera symptomata, quodve potissimum aderat, sputa liquidiora, nec criticis diebus evacuata per ordinem, qui sanationem doceret. Fieri autem jam prope abscessum ostendebant leves, vagæ, sæpe repetentes, sine manifesta causa horripilationes, stillæ sanguinis e naso, genarum rubor, sitis, pulsus debilis, ac mollis, febricula; Quibus, formato dein tumore, seu abscessu, Tussis una aderat comes pertinax, sicca, ad passum, motumve aucta; respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens; decubitus in affectum latus tolerabilis; sudor nocturnus, maxime circa jugulum, & frontem; urina spumosa; pallor, macies, debilitas summa. Proxime hinc impendebat tumoris disruptio, cui aut imminenti prope, aut sæpe etiam sub ipso disruptionis, puncto, ac temporis articulo, præludebant deliquia, turbationes alvi, stertor, hæmorrhagia narium, suppressa penitus sputa, moxque uberiore eadem copia educta sanie commixta, fœda teterrima. Sæpe purulenta jam facta materies repente intra pulmonales venulas resorpta, ac sanguini permixta alio ferebatur, ceu Præclaro Juveni contigit decubenti ad *Portam Eridani*, quem ortus inopinato ad sinistram aurem abscessus extremo, quod prope aderat, eripuit fato. Quotquot in cava Thoracis, inque Mediastini dilatata vacua abiisse illam, aut ad hepar verti novimus; omnes periere.

LIII. Una scilicet spes salutis erat, si disrupto abscessu sputa bonis avibus eijciebantur, suasque illa Phases, ac mutationes obibant *Practicis* notas. Haud paucos hac via servatos memini, quorum exempla aliquot hoc in loco præscribere haud puto alienum.

Æger Primus.

COmes juxta Templum *Divi Francisci de Paula*, temperamenti atro-sanguinei, habitus strigosi, adque bilem generandam, ut ajebat *Hippocr.*, idoneus, medio Vere acuta febri corripitur cum dolore lateris punctorio, Tussi, *gravitate Pulmonum*, pulsu celeri, elato, valido. Idem superiore hyeme diro in facie Erysipelate laboraverat. Sæpe etiam olim Pleuritide vexari consueverat, initio Veris. Postridie exacerbata sunt omnia; ferus magis doloris sensus, intensior febris, sitis magna, pulsus duriusculus. Quarto stillæ sanguinis e naso; turbata leviter alvus; Urinæ subrubræ, atque suspensum in iis quidpiam; Somnus nullus; Sputa liquida, pauca; Summa corporis per intervalla frigida. Hactenus ad quatuor vices secta in cubito vena. Quinto Clarissimorum Virorum sententia nova imperatur Sanguinis missio, ac dein lenis exhibita potio ex Manna. Vespere calor vehementius excanduit; Parum adhuc Sanguinis e naso profluxit. Spiratio magis difficilis, pulsus velocior. Iterum ex brachio missus est Sanguis ad uncias decem. Sexto lateris quidem dolor cessavit, ac fere ex toto evanuit, ac sævior adfuit Tussis, magisque corporis jactatio; Multa per alvum demisit biliosa. Septimo moleste magis habuit, nam & intendi magis febris, & infestare Tussis, & spiratio ingravescere visa. Conclamata prope res erat gravi præludente stertore; Tum quidem novus repente obortus horror, commo-

motaque sponte alvus, ac pene sub idem tempus copiosus ex utraque nare effusus sanguis spem fecit lætius quidpiam hosce inter tumultus rerum elucescere. Exhibita sunt e vestigio cardiaca, oleosa, sputum moventia, inter quæ ego floribus Belzoin palmam desero; Paulo post multa cœpit, & concocta expuere. Allevatus est. Undecimo sputa faciliore conatu eliciebantur; lenior febris; Turbata adhuc dum alvus ter, quaterque per diem concreta pauca demittebat probæ indolis. Sæpe etiam per vices a disrupto abscessu Sanguis visus e naribus prosilire ad aliquot uncias. Victu tenui utebatur, potu melleo, *hydromeli* vocant Græci, quod liquoris genus est ex purissima aqua, & melle temperatum. Decimo quarto remissa penitus omnia; In urinis alba multa subsidebant; Sine siti erat. Bene spirans. Trigesimo quarto absoluta prorsus suppuratio est felicissime. Sæpe per id temporis accendi iterum visa febris, ac excandescere magis Tussis, at cito id, aut uberiore urinæ profluvio, aut commota alvo, aut sputo liberius elicito omnino evanescebat. Forte id etiam exigui alterius formati tumoris, aut alterius exiguæ vomicæ exemplo disruptæ preludium aderat. Vix paucis obtigit septimo die læto omine prodiisse vomicam, perque totum morbi decursum assiduo lusu Sanguinem e naribus profluxisse, ac una simul turbari repente alvum; quæ quidem omnia amplissimam præbent contemplationum segetem, quo nihil Arti majoris compendii extitit unquam, ac præstantius idem.

Æger Secundus.

SAcerdos *Congregationis Oratorii Divi Phil. Nerii*, cui flaccidi diu pulmones, ac sæpe morbis conflictati, tum prope imminens senectus, ex febri tertiana duplici appetente Æstate decubuit. Comes huic aderant sputa improba, pulmonum gravitas, pulsus intermittens, ac leves animi per intervalla defectiones. Opem illi initio tulerat Pater meus; Atqui cum ipse paucis post diebus ab Urbe abesse coactus foret, gravioribus curis distractus; Ægri tutela mihi relicta est. Cumque omnia sedulo, ac diligenter expenderim, erupturam prope diem vomicam ægrotanti, ac adstantibus detuli. Die sequenti cum summo mane ægrotantem inviserem; disrupti noctu abcessus notam prætulit sputum sanie permixtum, tetrum olens, copiosum. Ipse media circiter nocte quid insolens persenserat sub imo pectore, ac pene animam agere visus; Diu ante incerti doloris vestigia in utroque Thoracis latere occurrerant, quibus una sicca, ac sera admodum Tussis proluserat. Selectioribus balsamicis, Traumaticis, Rhypticis in usum adhibitis ricte peracta res est, ac omnis rescissa penitus mali origo.

Æger Tertius.

REverendissimus Abbas *Congregationis Reformatæ Divi Bernardi*, gravi olim Orthopnæa diu detentus ex aliquot dierum itinere, cum sævius quam unquam perflaret Boreas, in febrim acutam incidit una cum magna spirandi difficultate, Tussi, dolore lateris punctorio, pulsu languido, ac inæquali. Mox intensius adaucta febris; Spiratio ingravescens magis; Facies, oculique, emortui hominis instar; Mens emota; Sputa liquidiora, viscida modo, ac cruentis linteis interstincta; Urinæ per initia tenues, nihil subsidentes, copiosæ. Brevi ad extremum redacta erat res. Decimo quarto subitæ defectiones animi, vacillans pulsus, frigida repente extrema, prope erupturæ Vomicæ præluserant; Prodire mox visa puris instar, graveolentia exiguo conatu, fœda. Septimo & vigesimo obstricta dudum alvus biliosis multis perturbata est, nec pauco tempore talia multa percessere; In totum autem tum febris reliquerat, tum sputorum excreatio lætissime desiit. Cruenti quidpiam ab hæmorroidalibus venis sub morbi decursum effluxit. Secta bis initio in cubito vena, mox altera vice in pede; Hirudines quoque ano affixæ semel; Disrupto tandem apostemate appropriatis remediis opitulatum.

Æger Quartus.

PIstorem propter *Portam Urbis Victoriam*, an potius *Victorialem*? Per illam nanque INVICTISSIMUS REX, una cum EUGENIO PRINCIPE, ac cæteris fœderati Exercitus Ducibus Urbem memoranda illa die ingressus est, qua fractis, & profligatis Hostibus obsessam trium mensium obsidione Civitatem solvit, Italiæ libertatem asseruit, Europæ securitatem restituit; Pistorem inquam febris acuta prehendit cum dolore lateris punctorio ad dextrum usque Hypochondrium, ac Regionem umbilicalem pro-

propagato. Magna abdominis tensio, ac totius corporis lassitudo; Facies mox ab initio subfusca fere, pulsus humilis, mœrentes oculi, respiratio gravis, anhelosa, difficilis. Quarto mitior dolor, pulsus intermittens; commota alvus; Urinæ flagrantes; Sputa pauca, subflava, improba; Nox laboriosa. Septimo deliquens per intervalla e vestigio pulsus, vacillans idem, vix elatus; Paucos sudor circa caput prodiit; Nihil ab alvo dejecit. Nono sudore per totum corpus diffuso læta sputorum excreatio obtigit, quæ ad vigesimum usque diem proba expurgatione perdurarunt. Huic ob virium jacturam, cujus certissimus index erat pulsus humilis prope, deficiensque, semel tantum parca dosi missus fuit sanguis e brachio. Utramque tutius paginam implere Cardiaca, Balsamica, Traumatica. Magnam præstitit opem in principio Morbi Theriaca cum vino exhibita, tum quandoque etiam una cum aqua Scabiosæ, ac Syrupo de Papavere erratico; Hoc enim more cocta magis sputa liberiore via ex pulmone prodierant; Valentior itidem pulsus, ac validiores vires rediere. Vesicantia quoque bina admota humeris, fotus, moxque ab effracto apostemate Rhyptica, abluentia, consolidantia feliciter usurpata, inter quæ Terebinthinata quæque, ac balsamica cætera Principem locum obtinent.

Æger Quintus.

OLitoris Uxor juxta *Hortos Regios* decumbens fœda per hyemem scabie longo intervallo vexata, medio Vere febri acuta ex levi occasione corripitur cum rigore, ac Dolore Capitis, anhelitu difficili, cui postridie sese una comitem addidit Tussis, sitis, ac dextro Pectoris latere per vices repetens. Tertio die febris rediit, mox dirior Tussis, abjectus omnino pulsus, sputa atro colore prædita, pauca eadem, ac summe viscida. Vespere sincerus ex dextra nare exigua copia sanguis effluxit; Alvus autem stercora probe demisit. Quarto rigor repetiit, sopore aliquantulum detinebatur; Biliosa, flava, multa vomitione rejecit, paulumque intermittens, virulenta; Pulsus debilior, ac inæqualis; Facies ab ipso morbi exordio vultuosa; Sputa liquida; Vires abjectæ prorsus. Refici hæ visæ sensim, ac recreari, atque una simul erigi pulsus, sputaque uberius ac probe elici, exhilarari vultus ab exhibita per vices Theriaca in aqua e toto Citro, aut Scabiosæ una cum modica dosi hircini sanguinis. Gemina quoque admota Tibiis vesicantia. Undecimo febris reliquit penitus. Trigesimo quarto exigua iterum proludente febri, ingenti oris salivatione correpta est, magna diu noctuque exundante seri copia, tenuis fœtidi, acescentis. Quod quidem postremum repurgato tempore, tum sero lactis distillato ad aliquot dies præscripto in totum desiit. Huic Genitrix septuagenario major, ac Soror aderat natu minor, occulto utraque cancro pectoris dudum vexata.

Æger Sextus.

ALteram ex abortivo fœtu circiter quintum mensem febris acuta corripuit cum exiguo horroris sensu, lumborum dolore, & gravitate capitis. Tertio inaugebantur magis dolores; Respiratio difficilis aderat, pulsus debilis, extremitates frigidæ, intus exæstuans, jactabunda, urens. Quinto sudor paucus circa caput, ac summum pectus dimanavit: Per vices visa delirare confestimque rursus ad intelligentiam redire; Sputa sublivida; Urinæ paucæ, tenues, nigrescentes. Septimo sub tempus matutinum e vivis migravit. Alvus huic per totum morbum recrementis multis, crudis, ac tenuibus fluxit.

Æger Septimus.

FAber Ferrarius Athletici habitus prope *Xenodochium Charitatis* ex febri assidua decubuit cum dolore lateris gravativo, Tussi, pulsu vix elato inæquali. Sputa per initia liquida, cruenta pauca; Respiratio laboriosa; Oculi micantes; Facies atro colore suffusa; Siticulosus; Insomnis. Tertio extrema livida fere, & frigida; Præcordiorum contensio submollis utrinque; Pulsus prope deficiens. Quarto mens perturbata fuit, aliquantulum insudavit. Multa per alvum dejecit improba. Quinto obiit. Aperto cadavere præduros pulmones Hepati substantia, ac colore consimiles interstincto, e quibus purulentus, atque humor prodibat graveolens. Plures insuper intra cordis delubra exigui Polypi occurrerant, atque horum alter prolixus admodum in pulmonali arteria, perque illius ramificationes, ac majores truncos eleganter dispositus. Mirum sane, (quodque idem maxime lentescentis liquidi, tum solidi haud amplius in pro-

prios systalticos nisus consurgere potentis argumentum extitit;) Ut tam exiguo tempore tanta pulmonibus labes accesserit, tam cito hi suppurari, atque hinc intra horum sinum, ac profundiores recessus tanta congeri potuerit, fœda, ac purulenta materies! Hujusmodi exempla præter multa, quæ a nobis afferri possent, sexto videlicet, septimo, nono die denatorum, in quorum cadaveribus pulmones sanie undique scatentes reperti sunt, legere est apud *Bonetum Anat. Pract. l. 2. c. 4. Bullonium*, *Riolanum*, *Hollerium*, *Zacutum*, *&c.* Idem quoque in cadavere Illustris Viri Ludovici Gonzagæ sexto morbi die defuncti observasse refert *Cardanus* (1), cui nempe omnia vasa *pulmonis ex triplici genere magis tamen asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti; adeo ut nullus adesset prorsus sanguis*. Plerisque horum, qui celeri adeo fato sublati sunt, nigroris una simul vestigia conspiciebantur, imminentis illa, aut forte jam facti Sphaceli proludia. Conjicere autem erat prope adesse id a doloris carentia, aut minus exquisito illius sensu, quod quidem utrumque Sapientes nunquam fefellit.

LIV. Neque id sane arduum conceptu est, ut una simul suppurationis, ac Sphaceli indicia accurrerint. Nec illa iis prorsus habenda fides, qui, ut id ipsum concipi queat, minime edocti, hujusmodi nigroris, seu Sphaceli notas in pulmonibus obvias, cadaveris corruptelæ adscribendas malunt. Cur nanque ejusmodi nigroris vestigia in omnibus passim haud reperiuntur? Cur in pulmonibus illæ potius, quam in intestinis, quæ ob fæcum colluviem citius quam ulla alia pars corrumpi, ac in Sphacelum abire debuerit; Cur denique in uno tantum, aut altero pulmonis lobo, reliqua illius parte insonte penitus, ac integra? Equidem mali hinc potius culpanda sævities, & suppurationem, & Sphacelum inducet celeriter apti, ut præclare idem explicat laudatus *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. p. 165.* Inclytæ Reginæ Joannæ exemplum afferens, quæ sexto die defuncta est, inque illius cadavere pulmones una simul multa sanie plenos, ac Sphacelo obsitos deprehendit.

LV. Isque aderat omnis sævientis morbi processus quem quidem dum mihi adhuc ob oculos pono, ac mecum tacita cogitatione perpendo, præclare video, tum luce meridiana perspicuum magis elucet quam opportunum fuerit labentem hæc inter discrimina Naturam erigere, tueri, vindicare; Quam ex adverso *periculosæ plenum opus aleæ* diversam ab hoc tramite viam insistere. Nullus hic enim sudorificis locus, aut catharticis, cum maxime in præcipiti res erat; Quinimo ipsamet caute adhibenda remedia, quæ recreandis, confirmandisque viribus dirigebantur. Quot quidem recensere ego possem e medio sublatos, quos hisce artibus, atque adminiculis servari posse evidens erat ac plane conspicuum; Si modo in doctum ac prudentem Medicum incidissent? Quot *Orco* dedit præceps unius hominis audacia, qui eo temeritatis evasit, ut indiscriminatim singulis decantatum quoddam sudorificum in ejusmodi pectoris ægritudinibus exhiberet, ceu Polychrestum, ac Divinum prope auxilium? Oh quam perutile foret Reipublicæ hujusmodi pestiferam hominum sobolem de umano Corio impune ludentium proscribere! Oh quam miseris ægrotantibus proficuum in solertis ac probi Viri manus devenire! Quantum vero expediat Medico, quæ exhibenda sunt remedia, mature expendere, eaque pro morborum indole, atque ingenio Exploratoris instar secernere; Ipse Peruvianus Cortex, ut de hoc uno loquar, ostendit. Is nanque, qui superiore anno voto feliciter respondit, *Cane* modo pejor, & *Angue*, fugiendus nedum in exaratis sævientibus pectoris affectibus erat, sed & in cæteris fere, tum potissimum in ipsis, quæ mox Autumno proluserant, quæve dein toto decursu anni sævierant passim, febribus; Evidenti quidem indicio, stimulo magis, quam frœno opus esse, secus ac præterito anno, quo tota humoralis massa ad orgasmum heu prona nimis, ac *nescia stare loco*, coercenda erat potius, ac ceu injecto compede sua intra fines, ac limites, ne diffugeret illa prorsus, compescenda, quod quidem mite utique præstare potens est memoratus Cortex, ut Doct. Viri adnotarunt. Eamdem ob causam pariter vesicantia, quæ superiore Anno noxia valde extiterant, ac nefasta prorsus, haud exiguam hoc labente anno aegrotantibus opem attulere; Ut & sanguinis missio, quam prope dixerim Princeps potissimumque extitisse in hac Constitutione praesidium,

(1) *De providentia ex anni Constit. pag. 1052.*

dium, ut superius ostendit. Equidem ut apud Geometras *curvum* norma saepe est ac regula recti; fas est exinde decernere, quibus in morbis proficua sit, quibus econtra noxia venae sectio, tum vesicantia, ac caetera quaeque consueta Artis praesidia. Profecto si ab *Hippocratis* aevo ad haec usque tempora hisce vestigiis institissent Medici, optatae perfectionis apicem jam dudum attigisset Ars, quae conjecturis & adhuc jure merito fœta illis videtur, qui haud sciunt errores non Artis esse, sed Artificum.

LVI. Omne scilicet, ut ad exaratas pectoris aegritudines me conferam, intra Thoracis claustra intime latebat malum; Quod quidem, si Erysipelatis morem incrementa, exitum, quibus id ipsum sese perspicuum praebet aliquando, ac recens praebuit, attentius expendimus, ac utrumque horum invicem comparamus, nihil omnino diversum, ac discrepans reperimus; Quinimo fateri opus est ejusmodi exaratas pectoris aegritudines nil aliud revera esse, quam *Erysipelata Pulmonum*, quae in gangraenam dein, aut suppurationem, aut in utramque tendebant. Febrim quod attinet, ejusdem haec ipsa erat indolis, ingeniique ac illa, quam jam tum comitem sibi adsciverant Erysipelata superiore Autumno orta. *Crymodem* vocabat *Aetius*, ut eam ab *Thyphode*, ac *Lypiria* secerneret, quae obsesso Erysipelate hepate, aut ventriculo oritur. Ut autem ad pectus potius, quam ad aliam quamlibet partem praecipiti gradu rueret morbifica materies, ibidemque phlegmonis modo Systrophes, aut abscesso more subsideret, totque diras adeo ægritudines gigneret, haud abstrusa res est intellectu. Quandoquidem huc, qui per universum corpus perenni lege fertur cruor, totus pleno alveo pertransit: Huc mitriplicatis generis vasorum textura præclaro invicem ordine ludentium conspicitur; Huc denique aeris alterationes quotquot effingere, aut cogitare animo quispiam potest, vestigia sui relinquunt. Hinc solidis, ac liquidis propagata labes: hinc Phlegmona, hinc Systrophes, hinc enati ad pectus abscessus, quarum ægritudinum parentem causam lubet ab aere ipso deducere.

LVII. Et sane ut is *atrioribus moleculis* dives superioribus annis, cum assidue adeo perflarent Austri, ad fluorem liquida coegit, ac dire admodum si quis unquam, adversus solida se se præbuit, eadem crispando, vellicando, erodendo, ut tot palam fecere spasmodicæ affectiones, quæ tum temporis immaniter populabantur: Ut idem *subacidis, ac nitrosis Salibus* onustus, quas Boreas vehit, eadem sæpe liquida ad fixitatem deducit; nec solidis parcens ea a proprio sui elatere cogit recedere, inque sistalticas reflexiones abripi haud sinit amplius; Num vicissim ruentibus Austro, ac Borea, cujusmodi hæc ipsa extitit labentis anni Constitutio, *neutrum* quidpiam corrumpere aptum, ac figere abs re foret excogitare *salinum principium*; quo *in aere ludens* hasce intulerit ægritudines, tum à fixitate, ac *stasi* liquidorum; tum à putrefactiva eorundem, ac solidorum una invicem conspirantium labe pendentes? Quod enim ludere in mores salia novimus? Quot illa formas induere? In quot se se larvas effingere? Quis omnes horum species recensuit unquam, *quot nec Proteus quidem lusit, nec coloratus spectatur Camæleon*? Quis intimiora hujusmodi Naturæ abdita penetravit? Ut acidum, austerum, acre, & sexcenta alia in Sanguine latent inconspicua, ita in aere innumera ludunt, quæ homines *multimode* afficiunt, ac tot diversa inferunt mala. Equidem in ejusmodi rerum trepidatione, totque inter ventorum oppositos flatus æquum erat internoscere insolitum aliquid *per æthera inane ferri*, quo semel affecta liquida, ac solida fixitatem illa, hæc labem, utraque necrosin, ac gangrænam susciperent.

LVIII. Ejusmodi itaque exoticis salibus imbutus aer obvium quidquid, ac suscipiendæ labi aptum magis inficit, ac lædit. Quæ quidem salia cum diversæ adessent naturæ, diversas quoque affectiones induxerant *Phlegmona*, nempe, *Systrophes*, *Sphacelos*, *Apostemata*, prout figendo, & erodendo apta, aut horum alterum, aut utrumque sæpe pepererant, Nunquam autem Sphacelo obsita ulla visa pars, quin huic inducta in liquidis stasis proluserit, ortumque dederit, ac incrementum. Num vero exitiales ejusmodi moleculæ ab spirantium adverso invicem flamine ventorum concursu, num ab alia quapiam forte causa repetendæ sint, decernere nemo ausus unquam, ac revelare? An Terræ motibus quidquam tribuendum, jure dubitat (1)

 Clar.

(1) *Relazione de' mali di petto dell' anno 1720. p. 33.*

Clar. *Gagliardus* quod idem obſervationibus longa annorum, locorumque intercapedine diſſidentibus inſtitutis, ac collatis invicem comprobare nititur. Aſt & id ipſum gravibus adhuc laborat difficultatibus, quas quidem prævidit laudatus Author, haud tamen pro rei dignitate perſolvit.

LIX. Haſce inter lethiferas particulas liquidis, ac ſolidis æque infenſas, exitioſæ, ac pernicioſe magis erant, quæ gangrænoſam labem inducendo pellebant magis. Hinc enim enato celeriter Sphacelo velox diſcrimen, ut ægroto *ſexto*, *ac ſeptimo* obtigit, aliiſque nonnullis, qui quarto plerumque, quinto, ac ſexto die defuncti ſunt. Noſſe erat hujuſmodi figentis veneni vim, (ſit verbo venia, (vel ab ipſo ore, vultu, oculiſque ægrotantium, perturbati inſtar hominis, attonitique, fero heu, trucique obtutu; Lingua iis urens, ingenſque in ſpirando fervor aderat, ac præcordiorum æſtus, ſitis Tantalea, dejectiones alvi nigreſcentes, extrema frigida, pulſus per totum morbi curſum vix elatus, ac pene delinquens idem deficienſque. Atque iis quidem magni ſubſidii extitit Theriaca recens una cum cardiacis aſſumpta, cujus beneficio haud pauci evaſere. Nec exiguam quoque opem attulere veſicantia initio admota, horum quippe auxilio ad loca remotiora protruſis lethiferis, exoticiſque ſalibus, ſeu, ut Practici ajunt, morbifica materie producta, atque ibidem exonerata, non omnes paſſim enecabantur plurimi etiam ſuperſtites fiebant.

LX. Ne vero quis me forte putet inconſiderate adeo Theriacam in hujuſmodi Phlogiſticis, ac mali moris pectoris affectibus adhibuiſſe. Ecquid enim ex ingenti remediorum ſegete uſu præclarius, ubicumque internæ viſcerum corruptionis, ac Sphaceli metus eſt, quam Theriaca, quæ lethifera ſpicula eludat, putredinem arceat, cruorem ne affractis vinculis in fluorem totus abeat, coerceat, ac mobiliſſimas illius partes retineat? Num in Peſtibus, quarum Natura in tenuiſſima, celerrimaque putredine maxime verſari, vel ex eo clarum fit, quoniam nullus morbus illis æque eſt contagioſus, præſentiſſimum hæc ipſa auxilium eſt, cæteris longe præſtantius? Narrat (1) *Foreſtus pleroſque Hagæ comitum anno* 1580. cum ejuſmodi ægritudines dire ibi crudeliterque ſævirent, *ſe ipſos tum alios abſque Medici præſentia curaſſe aſſumpta Theriaca.* Quod tamen auxilii genus, utpote vulgare, ac comparatu facile haud ipſe omnino probare videtur; ait nanque idem, *præſtare magis ea omnia adhibere, quæ vera methodus curandi docet, quam uno calipodio, ut calcearii, aut uno medicamento omnes curare*. Nunquam enim forte noverat adhuc Vir eximius ſpecificorum uſum in Medicina, aut quod illius ævi mos erat, crediderat ipſe ſanari haud poſſe tuto ægritudines, niſi peregrina, ac pretioſa remedia compararentur, quæ *Lucis in ortu*.

Indus, Arabs, Syrus, diveſque Sabæus Vicino ſub ſole legit, quæ præbet Orontes, Eximia ignoto mittit quæ Nilus ab ortu, vanam ſcilicet ac futilem Medicinam eſſe, quæ remedia proponit, ut *Plinius* loquitur, parata vulgo, inventu facilia. Heu quam miſerabilis aderat illis temporibus Reipublicæ noſtræ facies, quotve nobiliſſimam Artem erroribus implicarunt ingenia Arabum?

LXI. Ubi vero inflammatoria materies in ſuppurationem abierat, perque illa ſputum expurgari cœperat, ſumma erat nitendum ope, ut rite id leniterque prodiret, tutaque dein, ac ſubita ulceroſi loci depuratio contingeret. Subit hic loci, atque in memoriam redit miræ in praeclara Veſtali curationis exemplum, cui hujuſmodi abſceſſus in Pulmone diu latens erupit, tandem, ipſaque una cum ſputo folliculum ipſum (mirabile dictu) quo purulenta materies includebatur, ejecit. Erat is cyſtidis inſtar efformatus inque ejus fundo purulentus humor conſpiciebatur ejuſdem coloris, ac ſubſtantiae, cujuſmodi aderant ſputa, quae jam diu ante prodierant. Veſiculam adfuiſſe crediderim in hunc morem protenſam ex iis, quibus totus undique Pulmo eleganti artificio componitur, in qua ceu in folliculo, aut cyſtide pus continebatur, atque earum quidem, quae majoribus Tracheae ramis proximiores ſunt, quo facilius aſſiduis tuſſiendi conatibus omni, quo adnectebatur, ſoluta compede aëreos tubulos, quorum ad fines exiguae ejuſmodi veſiculae appenduntur, ſubire potuerit, perque os dein protrudi. Equidem folliculatas, ut ajunt Vomicas ſeu hujuſmodi Pulmonum abſceſſus, qui propriam ſibi Cyſtim comparant, nil aliud eſſe arbitror, niſi veſiculam quandam hoc

(1) *Obſerv. 3. de febr. cum morbo Epid. graſſant. p. 152.*

hoc pacto extensam, purulenta in illam materie è finitimis vasis secedente, atque ibidem collecta, quousque tandem ob sui copiam, aut nimiam acrimoniam effracto claustro in asperam arteriam, aut in cava Thoracis effundatur, Anatomica Pulmonum administratio perspicuiorem rem efficit: Quippe sanguifera vasa, quae per totum Pulmonem innumeris propaginibus disseminantur, quaeve admirabilem ibidem contextum explicant, ad universas vesiculas pergunt, juxta quas illa variis amplexibus, ac gyris una invicem ludunt, ac desinunt. Ecquid autem conceptu obvium magis, quam tenellis desinentibus arteriarum, aut venarum orientibus ramulis disruptis, in vesicularum sinus sanguinem sensim effundi, ibidem colligi, ac dein in pus verum abire? Hinc enormes aliquando ejusmodi Vomicae, aut plures una simul eodem tempore, aut successive erumpentes. Videmus in statu praeternaturali aneurismata passim, ac varices, à dilatatis arteriis, aut venis efformari, ac diversas passim glandulas laxiores evadere, intumescere, inque magnam molem consurgere. Num aequa ratione vesiculares pulmonum cellulae extendi magis, ampliores effici, ac dilatari haud poterunt, subque folliculi imagine minus in Anatomicis peritos eludere? Num & eadem forte hæmophtiseos incrementa, ac incunabula, totque dirarum pectoris ægritudinum?

LXII. Altera Vomicæ species recensetur, quam tamen vix ego Vomicam dixerim: Quando scilicet in pulmonibus foveam unicam, aut forte binas efformari quandoque contingit, easque circum circa parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti, expectoretur; Hi satis sani degunt, bene respirant, comedunt, & dormiunt, incolumes, aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt. Hinc nonnulli dicuntur Phtysin per 30. aut 40. annos habuisse. Vivit apud nos Mercatoris Uxor quinquaginta quinque annos prætergressa, plurium liberorum mater, è quibus unus ante biennium Pthysicus obiit: Illa habitu phtysico ab annis plusquam viginti mere purulenta expuit, sceleton referens, & quanquam a catharris in pulmones crebro decumbentibus, præter frequentes ex liene ægritudines, fato sæpe fuerit proxima, nostraque cura liberata, periculo tamen semper defungitur, ut in illam quadrare queat, quod eam mulierem, de qua *Hyppocrates*: *Quinquies mortua est*. Quandam olim secui tabe extinctum, cujus dum pulmones inspicerem binas utrinque cavernulas avellanæ capaces, non tamen exacte rotundas, aut æqualiter cavas reperi, sed quasi laceras, ac si à mustela, vel à glire frustulatim portiuncula avulsa pulmones exesi fuissent. In harum altera ulceris callo recens obducti vestigia adhuc supererant. Sæpe iis sanguinem tussiendo expuerat, tum paucis ante obitum diebus magna copia ejecit atri, spumosique.

LXIII. Utque rem in pauca contraham: Ut nullam absque folliculo, seu cystide vomicam concipio; Ita harum quotquot occurrunt, sedem, ac locum in vesicularibus pulmonum cellulis statuendum autumo. Hinc purulenti, ac puris discrimen; Quæ nanque ab effracto apostemate expuitur materies, verum illa ac genuinum pus est. Quæ vero purulenti instar se habet magis, hæc nullam prægressam, aut præsentem vomicam, ast aut flaccidos natura pulmones, aut eosdem nimio onere oppressos significat. Quod sane rite est secernendum, ne sæpe quamlibet aliam pectoris ægritudinem pro vomica accipiamus. Utriusque, purulenti videlicet ac puris distinctionem præclare assignant *Divinus Senex lib. de alim.*; Enim vero ut haud concipi unquam potest ullum fieri posse pus absque suppuratione, quidquam sane inter hoc, & purulentum intercedere opus est, quod nempe ad purulentum tantummodo sufficiat sanguinis vitium, secus ac in pure generando, cui & solida suum quoque calculum præbent. Adversus *Hippocratem* stare videtur *Galenus* ex sanguine pus fieri ratus, quod in phlegmone in abscessum abeunte sanguis extra vasa effusus in pus vertatur. Atqui haud advertit ipse suppurationem haud fieri unquam posse absque carnis erosione, quod sane indicat sinus post puri evacuationem sæpe relictus; Sanguis enim fusus, & calefactus, ut antiquissima Verba usurpem in hac parte, humidam, & calidam carnem, quam attingit, corrumpit, ex qua carne, si Natura robusta fuerit, verum pus nascitur, cui non raro admiscetur aliquid puriformis ex sanguine, & humoribus extra vasa effusis. Ego quidem totum, quod adest inter pus, ac purulentum discriminis ab ipsis humoribus petendum existimo: Vel enim sanguis est, vel lympha quæ in pus abit. Utrumque enim horum per proprios sibi de-

demandatos ductus uberi gurgite excurrit. Utque ab illius vitio verum pus, sic à lympha pituitam illam putrem, seu purulentum illud, quod à vero pure secernitur, generari puto: Ad utriusque vero generationem solida æque concurrunt; Discindi hæc namque, erodi, aut quocumque alio modo lædi opus est, ut inde à receptaculis suis, per quæ vehitur sanguis, aut lympha secedat, inque pus abeat, aut purulentum. Atque hinc è folliculatis vomicis verum pus, secus vero ab iis, quod foveas duntaxat, aut cavernulas in pulmonibus obtinet, exire cernimus; Quod illæ à sanguine per ima quotquot Delubra pulmonum discurrente, atque in vesiculas exudante enascantur. Hæ vero ut plurimum in extima pulmonum parte conspiciuntur. Lymphatica nanque vasa superficiem tantum pulmonis attingunt, perque illam assiduo lusu feruntur.

LXIV. Cæterum quodcumque illud sit discrimen, quod inter purulentum, ac verum pus intercedit; Idem illud facere videtur, quod & alterum. Utrumque enim sæpe inevitabili fato prolusit. Rursus in hoc etiam differunt, quod pus malum sit ut signum, & ut causa; Ut signum, quoniam abscessum, & inflammationem systrophicam præcessisse declarat; Unde consumptio partis pulmonis sequitur: Ut causa, quia nisi exeat, febrem lentam fovet, rigores inæquales affert, & corrumpit partem, & in qua manet, & contagio vicinam. Pituita vero putris, seu purulentum, malum est ut causa tantum, quoniam afficit Pulmonem ipsum mora, nisi exitum habeat. Sic in tussibus aliquando cum pituita excernitur, & sputum album, & semiputre, atque ut aiebat *Hyppocrates*, simile puri. Quæ huic succedit Phtysis diuturnior, ac propagari aptior altera est, quæ à vomica provenit.

LXV. *Verum illuc, unde cœpi;* Ejusmodi pectoris ægritudines prope comitabantur anhelationes, quas Græci Asthmata vocant, Tusses, raucedines, capitis dolores, ventris tormina; atque è chronicorum classe Hydropes, eæque pectoris potissimum, Tympanitides, Tabes, Arthritis, Scabies, postremaque hæc pueris præsertim, ac fœminis. Quædam etiam per æstatem gliscere visæ febres mali ingenii, eoque illæ pejores, truculentioresque, quo Canis instar rabidi hos, atque illos absque latratu lacessebant; Hisce se se addiderant verminosæ aliæ, hasque inter nonnullæ, quæ incerto plerumque circuitu, miti, placidoque vultu ludebant, quæve diriores, inclementioresque evadebant, si qui illas consueto more expugnare tentaverat. Obesiores in universum, quibus

Pinguis aqualiculus propenso sesqui pede extat,

sævius, crudeliterque magis vexati; Tum qui antiqua in Cruribus, aut Tibiis ulcera, aut peculiarem quampiam ægritudinem diu fovebant. His namque inopinato arescente ulcere, aut vetere sanato malo, pectus illico afficiebatur infausto successu. Hoc pacto sublatum initio veris Romanum Pontificem CLEMENTEM XI. audivimus, delatis mox Ecclesiæ clavibus Generis nobilitate, ac moribus Spectatissimo Viro *Michaeli Angelo* Cardinali *de Comitibus*, qui nomen sibi assumpsit INNOCENTII XIII. maximo totius Christiani Orbis gaudio, ac plausu.

LXVI. Invalescente Æstate frequentiores adhuc, quam unquam vomicæ extitere, quæ quidem, etsi pari felicitate absolverentur, non eadem tamen initia, ac incrementa observabant, ac quæ anteacto Vere prolusserant. Plurimis namque levissima de causa vomica erupit, nullo saepe praevio vestigio doloris, aut horum quopiam, quae sive futurum, sive jam factum abscessum, sive prope impendentem illius disruptionem praenunciare consueverant. Saepe hos inter fluctus ventorum Variolae, ac Erysipelata sese prodere conabantur, vix tam quidquam memoratu dignum edidere. Quidam etiam media Æstate subito fato tum in Urbe, tum in Agro erepti sunt. Desinere tandem, saltem haud ita frequentiores occurrere appetente Autumno cœperant memoratae vomicae, ac tum rursus quidem, direque magis foris prodiere exaratae febres, quarum tamen vix ullam cernere erat absque comite Pectoris labe, sive haec illis praecurret; sive in hanc illac exierint saepe. Vix pauci per Æstatem Dysenteria laborarunt.

LXVII. Primis Augusti diebus magna caloris vis extitit, mox triduum tonitruosum, pluviosum, ac quandoque grandinosum successit. Immotus per id temporis Mercurius constitit diu; Visus hic ima repente petere, ac veluti in Perigaeo degere, cum prope impenderent tonitrus, *Cælique fragores*. Saeva hinc exarata alvi Tormina accessere, quae etsi primo intuitu leniter lacessere viderentur, in contumacissimas

mas dein, periculosas, ac plerisque lethales aegritudines accedente Æquinoctio degenerarunt. Ingens quoque hic loci commemoranda subit Puerperarum clades, quarum plurimae abortivos fœtus edidere. Forte id nedum liquido ad lentorem toties memoratum proclivi, quin, & solido quoque nimis debili, ac laxo maxime tribuendum; Utrumque ab arcana, ac inexplicabili aëris constitutione, unde & caeteri effectus prodierant, repetendum.

LXVIII. Equidem, ut verbo me expediam; Vereor nanque ne in magnam nimium molem excrescat Pagina; Si quotquot hoc anno regnarunt, ac longe lateque saeviere, malorum indolem, ingeniumque, atque originis principium attente perspicimus, nedum video lentoris crimine redarguenda liquida, quin & forte maximam vitii partem solidis tribuam nimia laxitate peccantibus. Ecquid enim tot vomicae, ut unam instar omnium aegritudinem in exemplum afferam, ecquid inquam tot hoc anno vomicae, quot nunquam auditae olim? nisi à solido in crispaturas suas, ac proprios nisus deduci haud potente amplius, ac pene dixerim, deficiente? Anne forte quis adhuc, frustra declamante *Petronio* (1) in eo est, ut totum liquido opus, nihil in œconomia animali solido velit adscribere, ignoratione potius pertinaci, atque inani sectae amore, quam ratione aut consilio? Juvenem nuper secui ex febri acuta vigesimo morbi die defunctum, cui omnes Peripneumoniae notae aderant; Huic universa Pulmonis substantia in strumas veluti composita conspiciebatur, quibus apertis ingens puris copia prosiliebat. Quidam quoque diuturno affectu catarrhali vexatus, qui mox in ascitem degneravit, cum vesci amplius haud potuerit, inedia necatus periit; Aperto Cadavere summe flaccidos Pulmones, ac multa sanie repletos, tum viscera quaeque imi ventris laxa admodum, ac ventriculum praesertim, comperi occluso penitus Pyloro, ut nec Stylum quidem admitteret. Num id fluidis potius, an solidis adscribendum? Num & ultro toti erimus in expendenda *liquidorum intemperie*, Principis illius intemperiei, quae in solidis est, immemores prorsus, earum ignari rerum, *per quas vivimus?*

Constitutio Epidemica Taurinensis

Anni 1722.

ANni Historiam perscribere aggredior à superioribus duobus, qui hunc praecessere, annis parum, ac vix, toto sui decursu, dissimilis, sive adspirantium ventorum indolem, ac morem spectamus, sive ingruentium morborum sobolem, ingeniumque. Venti nanque, ut ab iis ordiar, *qui*, ut verissime ait *Argolus*, *in animantibus salubritatem unice ingenerant*, *suscitantque?* totius anni curriculo, assiduo, nec unquam interrupto flamine diu perspirarunt ab Hyperboreis modo plagis, modo ab Australibus oris erumpentes. Varia hinc, ac incerta omnino tempora; Praematura modo hyems, immitisque; lenis eadem modo, ac Veris potius imaginem referens, ac vicem: Prout nempe aut ruens ab alto Boreas, saevusque Aquilo, aut turbidus Auster perflabat. Recurrere saepe visa media hyeme aestas; Floraque ubique in agris ludere, lætaque prodere initia veris. Lubet autem altius ab autumnali æquinoctio, ubi superiore anno desii, initium ducere, antequam ad hymem ac anni reliquum festinante calamo properet Oratio mea.

II. Autumnus itaque, quae quidem anni tempestas Medico maxime diligenterque expendenda est, utpote quod sub id ferme temporis nova plerumque soleat morborum cohors in scenam prodire, toto deinde anno longe lateque regnatura; Autumnus, inquam, statim ab initio horridiusculus ad plures dies præluxit, præcipiti ruente Borea. Atqui redire protinus auctusque velut viribus perspirare iterum, ac sævire magis visus Octobri Auster, quousque dein validiore impetu erumpere denuo abeunte libra cœperunt ab Orientalibus primo, mox vero ab Aquilonaribus terris horrentes gelidique flatus obscurato æthere, effusisque super Alpium cacumina, perque subjectam Planitiem, finitimosque agros, vix tertio ab Urbe lapide, ubertim nivibus præcocem heu, asperamque hyemem portendentibus. Unius adeo mensis spatio urens modo æstas, modo rigida hyems sævit, extremosque utraque conatus edidit, pugnantibus invicem, ac velut de summa rerum, quis nempe horum prior terga daret victori, palmamque alteri vi-

(1) *Satyr. pag.* 78.

victus cederet, certantibus inter se ventis. Vicit utique, vicit, diuque ludentium australium iram, sævitiemque tandem omnino fregit iis oppositus Aquilo; Novaque extemplo, etsi mitiore quidem imperio, morborum legio se se palma ostendit, inque apertum prodiit, quorum vestigia ac pene dixerim, proludia nosse erat appetente æquinoctio; cum primum scilicet horridiuscula aura, silentibus ad aliquot dies, suaque in claustra illico receptis Austris, dire perflavit.

III. Cernere quidem erat recens ortas novæ indolis febres per id temporis subludere ab iis, quae anteacta aestate, ac superioribus annis ultro citroque debacchabantur, primo aspectu omnino discrepantes, intermittentes videlicet, aut intermittentibus analogas, iisque comites, ac pedissequas veluti, statim ac ruere Boreas cœpit, plerasque passim aegritudines, Asthmata, Lippitudines, Hemoptoes, Paralyses, Dolores vagos abdominis, Pancreatis, Mesenterii, aliarumque per ima ventris latentium utriusque generis glandularum Obstructiones, contumaces quantum, ac consueta hactenus Practicis Methodo invictas prorsus! Utque omnem morborum Iliadem, qui, ceu *a Trojano Equo* denso agmine Milites, ab uno omnes fonte progerminarunt, brevi sermone complectar; Dolores acerbissimos artuum, Nephritides, Apoplexias, quibus diuturnae Hemicraniae, aut suppressa consueta quaepiam de more evacuatio praeluserat. Addere hisce fas est lugendam, ac deplorandam adhuc *Puerperarum cladem*, earumque praesertim, quae abortivos fœtus pepererant. Senes in universum, diuturnisque malis confecti postremum subiere fatum, quamve diu eluserant mortis vim, hanc tandem obire, ac commune omnibus aleam experiri coacti sunt. Phtysici quoque omnes brevi tempore sublati, ii scilicet, quibus aut hæreditaria labes pulmones obsederat dudum, aut adventitia eadem recens obtigerat post praegressam vomicam, aut aliud quidpiam in imo pectore latens, abditumque. Equidem invalescente hyeme, redeuntibus demum in scenam Austris, se se condere haec visa prope; Ac tum quidem Variolae, morbilli, acutaeque febres, quae sub intermittentium larva primo, aut altero accessu delitescebant, moxque dein in subcontinuas mali moris celeri pede migrabant, torrentis in modum hos atque illos nullo discrimine aggrediebantur: Id tamen minime quidquam officit, quin totius anni imperium, potestatemque morborum exaratis intermittentibus febribus, aliisque praefatis aegritudinibus, quae sub illis militare videbantur, dominatum inquam, praecipuamque iis sedem tribuamus.

IV. Totius hinc decursu anni praeter modo dictas febres intermittentes, dolores potissimum abdominis, immanes iidem, saeviere; quodve peculiare aderat, ac notatu dignum, videre erat statis plerumque horis exiguo praeludere rigore, aut nullo quandoque etiam praevio horroris vestigio ejusmodi dolores recurrere, statisque pariter horis evanescere. Nonnullos quidem sine ulla intermissione iis vexatos memini, atqui ceu in febribus subcontinuis observare est, quaedam aderant novae exacerbationis indicia, ac certa veluti proludia novi, ac dolorifici, ut ita loquar, repetentis paroxysmi. Sed de hisce in præsentiarum satis. Præstat modo, quam exorsus sum, tandem absolvere, rectoque dein tramite, quo unusquisque memoratorum affectuum sese prodiderit, vultum, quem servaverit, typum, quamve præ se tulerit, indolem ac genium explicare.

V. Medio circiter Octobris Orientalis aura uno alterove die læto flamine adspiravit. Mitescere hinc non nihil æstus cœperat, quem reviviscentes iterum Australes flatus attulere, insuetumque paulo post frigus erupit, gelido Aquilonis afflatu, cujus vim, feritatemque, nedum Incolis, Arboribusque, ac plantis, sed & ipsis etiam insontibus aquis præmaturo gelu concretis, ceu sub rigidissima hyeme, vix orto Autumno, infensam adnotavimus. Quod quidem nulla hactenus hominum memoria Subalpinis unquam obtigerat. Obscurum hinc sæpe cœlum, varium idem, incertumque; mox serenum, atque præclarum, prout Orientales modo, modo Aquilonares venti perflabant. Sæpe etenim visum, ac diutina experientia compertum, obscurum nubilumque autumno cœlum reddi Orientalibus ventis spirantibus, serenum vero, nitidumque idem evadere inflante Borea. Postremum Octobris diem impetuosus is maxime, præcepsque ruens obsignavit.

VI. Felicioribus auspiciis sese prodidit subsequens Mensis. Lætior nanque ab Occasu adspirans Africus sin minime sævi Aquilonis iram omnino retudit, illi saltem morem imposuit, vimque, ac sævitiem ejus maximam, magnam in partem coercuit. Saluberrimos utique, lætissimosque Subalpinis

nis occidentales ventos jam dudum novimus; quod quidem ego adnotare operæ pretium duxi; cum primum morborum quotannis apud Subalpinos sævientium historiam, quotannis & illam, quandiu vitam mihi, ac vires huic oneri ferendo pares dederit Deus, persolvendam conficiendamque daturus; Augustæ Urbis, quæ totius Regni caput est, Regumque inclyta sedes, agrique ejus, ac universi Subalpini tractus, qui ad Alpium radices insidet, conspectum ac positionem, tum cæteras aeris & alimentorum qualitates, quæ Urbium cœlum constituunt, descripseram. Furere hinc denuo Boreas visus ad aliquot dies, novo tum rigente gelu tellure, concretisque suis in alveis indomito frigore aquis. Quod supererat mensis reliquum, tum Decembris initia Auster iterum funestavit. Observatumque nunquam, sive is, sive alter quispiam ventorum perflaret, perspirare illos cœpisse, quin obscurari è vestigio cœlum videretur, ac inopinato prope tempestas impenderet. Ad Solstitium hæc usque gæsta.

VII. Exordia hyemis tum modicus effusus imber, tum uberi dein copia delapsæ cœlo nives fœdarunt. Veris illa potius, quam hyemis primordia dixisses. Magna hinc temporum subsecuta tranquillitas, lætaque rerum conditio. Mite prorsus, placidumque cœlum, lenibus per intervalla obsecundantibus ventis ab occasu modo, modo à meridionali plaga proficiscentibus. Haud minus læto omine Januarius illuxit, qui & idem ad postremum usque diem permansit, hujusce felicitatis, lætitiæ, ac serenitatis Authoribus unice Occidentalibus flatibus assiduo, lenique flamine è propinquis, atque excelsis Alpium fastigiis perspirantibus, quæ illorum, si quid infensum iis manebat adhuc, coercebant. Mirum utique nos iis plerumque ventis serenitatem debere, cum ex adverso impetuosi hi maxime ac insalubres Galliæ occidentalis regionibus sint. Atqui si vastissimum illum tractum mare inter Atlanticum, ac Alpes, quæ nobis ad occasum imminent, animo metimur, si suprema Alpium fastigia, ac præcelsos harum vertices intuemur, ita quidem compositos comparatosque, ut infensum quidpiam, magnoque impetu ruens compescere queant, ac inhibere; mirum haud videbitur amplius, ut lenes ii ac temperati dein Subalpinas hasce regiones benigno afflatu pervadant. Uberrimam nanque vaporum aquosorum copiam, quam hi secum ex Oceano adferunt, magna ex parte suo in itinere dimittunt, tum si quid adhuc retinent, antequam Alpes attingant, omnino deponunt. Norunt id quidem Allobroges, ac finitimi iis incolæ, qui trans Alpes degunt, quibus secus ac Subalpinis, nubilum ac pluviosum aerem ejusmodi venti adferre solent. Id scilicet beneficii Alpibus debemus acceptum, sic una dispositis, ac collocatis, ut non nisi placidos pacatosque ventos ad nos appellere ab ea parte sinant, perque patentes campos discurrere. Secunda Januarii die cum advesperasceret, prope primoribus nempe noctis tenebris, obscurus quidam auditus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species visa, violentissimo è Boreali claustro ruente turbine meridiem versus, contremiscente veluti, ac commoto Solo: Citissime tamen id desiit, nec ultra horæ quadrantem perduravit. Mane sequenti serenum iterum, ac sedatum cœlum, idemque totius fere mensis spatio præluxit.

VIII. Priores Februarii dies fœdi admodum mœstique extitere, obducto nubibus sole, densoque velut sipario, ac caligine obvelato; Lætiores hisce successerunt ad æquinoctium usque, occidentalibus iterum per intervalla hiscentibus ventis, qui itidem ad austrum modo, modo ad Boream accedentes pulcherrimam modo, modo lætam minus rerum scenam effecere. Ediscere erat, ac veluti prænoscere ejusmodi ventorum aerisque vicissitudines inspecto Barometro; quandiu enim perspirabat ab occasu lenis aura, videbatur in media veluti statione Mercurius detineri, unoque tantum alterove gradu ab illa discedere, humilis ille, aut elatus, prout ad Austrum modo, aut ad Boream venti declinabant. Prope appetente Æquinoctio varium iterum, incertumque cœlum extitit furentibus Austris; Pluviosum mox idem, nubilumque; quo usque tandem nitidus ac lucens Sol in ipso veris limine, è tenebris velut, quibus obvolutus aderat diu, emersit lætus, beatissimosque dies incolis tulit. Beatissimi utique, lætissimique dies, quos præclariores inter, aureoque signandos lapillo, jure merito recensere fas est, quippe qui Regiæ Celsitudinis CAROLI EMMANUELIS Pedemontium Principis Augustam Sponsam ANNAM CHRISTINAM LUDOVICAM, e Regio atque Imperatorio Comitum Palatinorum Rheni Sanguine ortam nobis dedere, magno civium, ac subditorum omnium, exterorumque plausu, lætitiaque. Insonant etiamnum

num auribus meis publicæ voces hilaritatis obstrepentium passim bombardarum tonitru exaggeratæ. Versatur ob oculos festorum ignium splendor. Occurrit animo triumphalis ingressus Majestas, ingens omnium ordinum alacritas, confertissima populi multitudo: dubium ut esset, an hæc una in Pedemontio Civitas, an totum in hac Civitate Pedemontium contineretur. Proh Superi quam festa, quam augusta pompa gaudiorum! Nec exigua quidem laus est Medicos hosce fastos tam bene auspicato, fortunatissimoque connubio, ceu præclara quadam, felicissimaque Epocha obsignare. Annuat Deus populorum votis, ac precibus, Patrique, Avo, Proavisque simillima concessa Prole, omnigena hoc uno collata nobis, quod idem maximum est, præcipuumque, beneficia compleat, æternetque.

IX. Mitem adeo placidamque hyemem, ut è diverticulis in viam redeam, secus ac portendere videbantur autumni initia, transegimus, vix una aut altera vice spirante Borea, sæpe quidem Occidentalibus ventis, quibus australes etiam aliquando, reciprocantibus invicem Imperiis, obsequebantur. Die Martii vigesima sexta, cum Sol ad occasum vergeret, horrendis tonitribus æther circumfremente auditum, abque omni cœli parte emicare visa fulgura, nunc intermittente luce, nunc condita, effusa mox torrentis instar pluvia grandine commixta. Sævissimus hinc, qui diu siluerat, furens Boreas, adque plures dies perdurans luctuosissimam rerum faciem, media inter gaudia, ac jucundissimi veris præludia, quæ amœniora haud extitere diu, reddiderat. Languere enim omnia illico vidimus, prataque, agros, ac nemora sidereo veluti afflatu ustulata, quæ paulo ante virentia undique, lætisque decorata floribus cernebantur. Luctuosum utique ac deplorandum spectaculum omnium oculis erat canentia circumquaque arva intueri, glacialibus usta pruinis, rigidoque horrida gelu.

X. Aprili mense iidem assiduo, ac diro flamine perspirarunt Boreales venti, obscuro plerumque ac procelloso aere, sparsa quoque subinde pluvia nivibus mixta nimbosis, cum potissimum mitius rueret heu tot parens malorum Aquilo. Eadem Majo ac Junio scena si quosdam tantum dies excipias verna serenitate, ac spirantibus quandoque etesiis, quasi æstiva temperie, commendabiles. Sic veris speciem hyems tota Austrina exhibuit, cui postmodum ver successit hyemis naturam veluti mutatis vicibus referens. Eodem modo subsecuta æstas est usque ad caniculares dies, quo tempore satis curiosum fuit luscinias audire pro cicadis arbusta rumpentes.

XI. Nefastum sane, & insalubrem annum nemo non præviderat, tum ob apparentia in mororum foliis signa putredinis, quæ sterilitatis Prodroma est, tum ob pertinacissimam siccitatem telluris, arescentibus ob inopiam humidi plantis, oleribusque. Illarum pleræque media fere æstate honore frondium orbatæ, ceu appetente hyeme, videbantur. Etsi enim ver pluviosum potius signare obtigerit, quam siccum; detrimenti id tamen magis agris fuit, quam utilitatis; Nocturno nanque gelu madens adhuc tellus gelido velut rore inspersa mane conspiciebatur. Intemperatum adeo, ac exlegem omnino annum experti sumus, nulla ex illius partibus legitimam ac propriam temperiem servante, sed una alterius subeunte vices, funesto prorsus discrimine. Æstatis reliquum nunc lenes, placidique anniversarii venti, nunc spirans ex alto Boreas lætum modo, placidumque; perfrigidum modo, ac procellosum, tonitribus intermixtis, cœlique fragoribus tulit.

XII. Antequam vero ad morborum historiam me conferam, lubet pauca delibare leviter, breviterque percurrere, quæ quidem explicandæ illustrandæque morborum indoli, comparandoque eorundem genio accomodata esse videntur. Sic enim recto velut tramite una properamus ad metam, quæve inferius dicenda manent, conspicua eadem magis evadunt, ac præclariora.

XIII. Quæ altera emiserat folia Morus, (ut à Principe arborum exordiar, quæ haud exiguas incolis opes præbet,) exusta, ac veluti absumpta cernere erat, rubigine illa ne, an flavedine potius anceps hæreo; Flavedinis enim vestigia ubique aderant, seu rubiginis minus intensæ, atque ad flavum colorem vergentis. Cæteræ fere arbores, tum frugiferæ, ut Armeniaca Malus, Cerasus, Ficus, Nux, Olea, Pirus; tum steriles, ac infelices, ceu Cornus, Fagus, Oleaster, Salix, Tilia, Pinus, Abies; ipsa dein virgulta, arbustaque, fruges, ac hortensis universa familia haud obscura Epidemicæ hujusce (sit venia verbo) rubiginis indicia præbuere; Uvarum quoque proventus, qui veris initio aureus sperabatur, ob eandem causam nonnisi parcissimus extitit.

XIV. Quoad *insecta*, nunquam adeo exiguus

gnus spectatus horum numerus, tum eorum, quæ primo vere, tum quæ invalescente æstate ludere quotannis cernimus, perque aera denso agmine circumferri; *Noctilucas* præsertim, quæ vespertinis horis quasi tot Phosphori æstate potissimum erumpere solent, vix paucas omnino prælucere observatum. Nec dubium Borealibus id ventis tribuendum maxime, à quibus nitrosas particulas magna copia advehi compertum est. Et sane quo in loco hujusmodi insecta advolant, hæc ipsa sulphuris ibidem, quod aptissimum eorundem pabulum videtur, præsentiam comprobant, quod & insuper fœtidi odores, quales ex sulphure & sale unitis percipiuntur, tum endemii iis in locis, aut per ea tempora morbi ultro confirmant, ac docent. Atque hinc quidem fit, quod in Russiæ, & novæ Angliæ quibusdam partibus, ubi tum hujusmodi animalcula, tum Cantharides, Scarabæi, Locustæ, Formicæ, Scorpiones, ac Pediculi alati; tum alia pleraque hujusce modi insecta raro, aut nunquam visuntur, eæ vix ægritudines sæviant, quæ apud nos solent adulta persæpe æstate caput attollere, ac debacchari magis. Locustas inter nulla frequentior Subalpinis *Gryllo -- Talpa*, horrendo visu Insecto quadruplo maximam superante cantharidem, præcipue ætate si fuerit provectiori. *Gryllum* hanc appellari puto, quia eundem forte cum *Gryllo* stridorem nocte appetente facit; *Talpam* vero, quia terram continuo fodit. Est & altera species Locustæ, cujus præ cæteris magna visa hoc anno soboles, *Italica*, seu *Mantis* dicta, vel quia suo adventu ver præsagit, ut *Anacreon* cecinit: vel famem prædicit, ut *Cœlius* annotavit: vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenet, atque elatos, vatum more, qui eo gestu orationes ad Deum fundere solebant, Tam Divina censetur bestiola, inquit *Rendeletius*, ut puero interroganti de via, altero pede extenso rectam monstret, atque raro vel nunquam fallat. Pulcherrimæ aliæ locustarum species in Apulia, ac Sicilia reperiuntur, quarum altera Italicæ magnitudine, & forma similis, alium tamen ex naturæ locive dono colorem accepit: Habet enim cornicula saturate lutea, hyacinthinum ocellum, alas, ex luteo fatiscentes, corpus reliquum amethistinum. Gracilis altera quinque uncias longa, cucullata, capite pyramidali, e cujus pene vertice duo cornicula latiuscula unciam fere longa sese erigunt, galerumque illum Turcicum biplumen, quali Janisarii utuntur, superbientem repræsentat.

XV. Prolixa esset res ea omnia recensere insecta, quæ hisce in horis sobolescere quot annis solent, quorum quidem alia periisse brevi, alia vero ne in scenam quidem prodiisse hoc anno visa; Hæc inter Erucæ potissimum enumerandæ occurrunt, quæ ceu nocendi artis oblitæ prorsus, ac veluti immemores, inertes passim per agros, ac fere emortuæ ludebant intactis frugibus. Exigua mole animalcula infesto plurimum aculeo, *Erucæ* sic dictæ, vel ab erodendo quod erodant olera, & pampinos: vel ab hærendo, ut *Apulejo* placet, quod pertinaciter adhærescant; vel a rugis quibus se se vicissim corrugant, erugantque. Distinguntur a *Mousseto* in Eterogeneas, sive affines a Papilionibus, & aureliis satas, Antogeneas sua ex tribus profectas; Utriusque innumeræ sunt species, ut innumera extant herbarum genera, quibus vescuntur; quælibet nanque herba peculiarem alit erucam sui vastatricem.

XVI. Ab Erucis ad Bombyces, ac Apes progredior. Præclarum utraque insecti genus, nec exigui incolis emolumenti. Aliquot illud hebdomadarum spatio albæ Mori frondea sagina fartum, idoneaque ad lanificium materia instructum edere deinceps desinit, ramulumque sibi objectum inscendit, ubi ovata figura membranaceum effingat folliculum, circumque eum bombycia stamina ordiatur, factus *Bombilius*. Neque hic prodigiorum finis. Post exhaustam lanificii materiam ejusdem folliculi cavo se abdit, occlusa omni ad exitum via; pauloque post factus *Necydalus*, hoc est, cornutus, & alatus *Papilio*, nisi mature præfocatus fuerit, perfossa membrana, conscissoque stamine sibi exitum molitur. Haud minus exquisito artificio alterum *dulci distendit nectare celas*, *Alpis* sic dictum, vel quod se pedibus invicem alligent apes: vel quod sine pedibus nasci primo videatur. Pro priori ratione facere illud videtur *Virgilii*, 4. Georgicon.

Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent.

Pro posteriori militat illud ejusdem,

Trunca pedum primo, mox & stridentia pennis
Miscentur.

Deplorandum utique utriusque fatum! E bombycibus enim vix pauci *nitidum de pectore*

flore filum, pretiosaque stamina edidere. Haud modica etiam pars imperfectum opus reliquit. Apes vero cernere erat incertis huc illuc erroribus ludere, favos veluti suos despicere, & *frigida tecta relinquere*, feram increpitantes æstatem, *Zephyrosque morantes.*

XVII. Haud minus aquaticis quoque, ac terrestribus insectis infestus annus fuit; (sua etenim aquis animalcula adsunt, ut terestria Solo) sive id ab eadem universali, ac prope inexplicabili aëris constitutione repetendum sit, sive potius ab aquarum inopia, amnibus, fluminibusque, ipsoque etiam Pado fluviorum Rege, exhausto fere aquis, vixque ea superstite quantitate lympharum, quæ ferendis navibus sufficeret. Magna hinc piscium egestas quorum penuriam lacustres affatim compensarunt, tum e vicino advecti littore. Fluviatiles inter frequentiores extans Subalpinis Trotta, Mullus, Timallus, Lucius, Anguilla, Mustella vulgo *Botta*, seu quod utri similis sit, seu quod capite ranas referat ut *Cardanus* deduxit; Lampetra a lambendis petris sic dicta: Nobilissimus semper tum a veteribus, tum a modernis habitus Piscis, & Apiciis esui mire expetitus. E lacustribus principem sibi vindicat locum *Umbla Allobrogum*, quasi umbra, seu quod haud exiguam cum umbra pisce fluviatili similitudinem habeat, seu quod tergus præ multo livore opacum, & veluti umbrosum appareat: *Rondeletio* Salmo lacus lemani, quod corporis specie, pinnarum numero, situque, & partibus internis Salmonem referat *Umble Chevaliere* communiter dicitur, forte ob magnitudinem, præstantiam, & robur.

XVIII. Fabulosa non minus quam ridicula de Anguillarum ortu, ac propagatione nobis tradidere tum veteres, cum recentiores. Incertum diu, saltem nec exploratum satis, an viviparæ forent viperarum ad instar, an revera, ut cæteri pisces, oviparæ: quod postremum haud ita pridem felicissimo conatu detexit Doctissimus ac Præclarissimus *Antonius Vallisnerius*. Comparatum id, ac propium veluti est magnorum Virorum, cum verum retegere se haud posse norunt, fictitium aliquod in scenam promere ac fabulosum. Sic Jovis hasce filias nonnulli olim credidere referente *Athenæo*, ut Deorum munera *fungos* alii, & *tubera* pronuntiarunt; Haud aliter quidem ac Magnates, aut Reges, quibus vel brevi terminata ævo, vel incerta origo est, consecrare illam, adque Deos auctores, aut Heroum quempiam remotissimæ ætatis referre consuevere. Abjecta ex adverso quidam iis incunabula dedere, limoque ac cæno ortas putarunt; *Quid enim fœcundius illo?* Sed hæc, & his similia, ut & ea quoque quæ hac in re ridicula prorsus apposuit *Aristoteles*, ut ut antiquitatis laude præclara, haud in magno equidem ponam discrimine. Mirari id magis subit, ut eruditi alias, ac percelebres fama viri, vel nuperrimis hisce temporibus viviparas illas adhuc decernere auserint, suaque Posteris figmenta commendare. Quodve mireris maxime, exiguam nobis vesicam in abdominis cavo locatam, in qua sæpe vermes latent, quamve in omnibus fere piscibus, avibusque, imo & in canibus aliquando, ac plerisque brutis videre est vermiculis confertam, hanc inquam vesicam pro utero Anguillarum, vermesque ibidem latentes pro anguillarum fœtibus imposuere. Atque hæc libenter etiam concedam; Nec etenim refutandis hisce fabulis tempus suppetit. Danda hæc viro venia, quod præjudiciis occupatas quorundam mentes, *Leeuvenoechio* Duce, ac antecessore, densioribus potuit tenebris obsolvere, vel dum clarius, ac dilucide magis perspici ab illis credebatur. Quod vero quidam asseruerint se in prægnantis anguillæ utero undecim anguillas exsecuisse singulas suis secundinis inclusas, ut *Charletonus* affirmat, sive ut *Elsnerus* ait, in diversis membranis involutas; id ego haud patiar unquam Posteris impune tradi. Aut enim, quod sibi affinxere animo, ceu visum, ac perspectum oculis nobis dederunt; aut si ejusmodi revera anguillulas in abdominis cavo intueri est aliquando, vermiculos eas quidem fore crediderim, minime vero unquam veros fœtus anguillarum. Quod vel ipse quidem *Aristoteles* adnotavit, nec tamen unquam in mentem subit Viro, si illius ævi caliginem, barbariemque maximam perpendimus, vere doctissimo, præfatos vermes pro anguillis agnoscere, quinimo adversus illos, qui hosce veros ac genuinos esse anguillarum fœtus contendebant, acriter admodum insurrexerat; in quo sane haud exiguam promeruisse laudem videtur. Id ipsum quoque eleganter non minus, quam docte adverterat Præclarissimus *Redi* Hetruriæ suæ sidus fulgentissimum in aureo tractatu: *Delle osservazioni intorno agli animali viventi, che si trovano negli animali viventi*.

XIX. Adverterat sane præfatus Author, atque

atque e viviparorum classe rejiciendas anguillas contendit. Earum tamen ovaria nemo ante prælaudatum *Vallisnerium* vidit unquam, aut revelavit. Manebat enim Sapientissimum Virum, ac naturæ arcanorum perscrutatorem solertissimum, Philosophos inter ac Medicos hujusce sæculi celeberrimum, ac jure merito Principem, honos ac laus, quæ ad hæc usque tempora latuerant ovaria Anguillarum, in lucem vindicandi. Manebat inquam doctissimum Virum inventi gloria, eo præclarior illa, quo obscuriora, ac cænosiora, ut ita loquar, adsunt earundem anguillarum primordia, ac incrementa, Cernere est hæc ipsa ovaria secus Spinam porrecta adiposis ubique striis circumtexta, tenuissimaque membrana obvelata, qua detracta ovula occurrunt, ceu totidem exiguissimi, ac lucidissimi Uniones, suo singula annexa pediculo, per quem nutritii roris vestigal suppeditatur. Præclarius id, ac illustriori modo spectatur prægnanti anguilla. Quæ cum rarissime occurrat, quod tum temporis, ut Cl. Vir observavit, ima petat aquarum; haud mirum hinc quod tot hactenus magnorum eluserit ingenia virorum, obscurumque id, abditumque magis obscuritas ipsa originis fecerit. Laudato utique *Vallisnerio* nostro, *Paulinus* præluxit, huic in eadem arena *Severinus*. Is genuinum anguillarum uterum primus vidit. Ille etsi ova haud inspexerit unquam, ex iis tamen illas nasci, naturæ legibus doctus, contendit: *Nos*, sic ille ait, *ut omnia animalia ex ovis, seu seminis suis, sic etiam anguilla.*, *ex iis nasci dicimus*, licet *Plinius*, *Aristoteles*, *Jo. Vossius*, *Scottus*, cum aliis pluribus ova, semenque denegent, clamantes ullam nunquam captam esse, quæ aut semen genitale habuerit, aut ova. Hactenus de Anguillis.

XX. Exacta vix hyeme advenerant Hirundines; citius quoque, quam olim consueverant, eædem discessere. Cæteræ fere aves, tum quæ statis temporibus redire solent, tum quæ totius anni decursu hasce inhabitant, oras, raræ admodum extitere. Rarior præ reliquis visa Ficedula, exigua avis, ficubus, ac uvis victicans, ut pulchre his versibus testatur *Martialis*;

Cum me ficus alat, & pascar dulcibus uvis;
Cur potius nomen non dedit Uva mihi;

Idem pariter canoris fatum avibus, iisque præsertim, quas vocant *insectivoras*. Secus coturnicibus obtigit, turturibusque, quarum ingens omnino copia conspiciebatur, ut & reliquarum fere avium, quæ plantis vescuntur; Has inter postremas, si colorem, pulchritudinem ac elegantiam spectamus, merito superbit *Pavo*; Si Apiciis credimus, Principem sibi comparat locum, ac dignitatem *Urogallus*, seu *Phasidis ales*, sumpto forte a Cholchidis amne nomine, ad cujus ostia illos frequentes convenire a Græcis proditum est; unde mox citatus *Martialis* in Xenis:

Argiva primum tum transportata carina,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

Horum duas habemus species; quarum altera major vulgo dicitur, ac toto fere corpore nigricat; Minor altera nuncupatur, ac cinereis maximam partem plumis vestitur. Majo mense spectata huc illuc obvolare Avis, ignota prorsus incolis, mole Turturis majoris ad instar, fulgentibus plumis, ac prope subflavis. Visa, & altera invisa hactenus properante æstate, rostro contra omnium avium morem ab utraque parte recurvo: colore juxta collum subviridi, reliquo corpore, subobscuro, brevi pede, aliisque, ac cauda exigua: *Loxiam* crediderim *Gesneri*, seu, ut alii vocant, *Curvirostram*. Ignotas ejusmodi aves unusquisque fere annus, ut morbos, producere solet, quæ statim ac se se circumvolando produnt, citissime effugiunt, adque dissitas longe oras emigrant.

XXI. Neve intactum quidquam prætercam, quod ad illustrandam, exornandamque morborum historiam quoquomodo facere videtur; numerosa hic subit haud reticenda Leporum, ac Cuniculorum spectata hoc anno progenies, Glirium itidem, Alpinorumque Murium, Talparumque; Ne scilicet defuisse forte videretur in omnibus Natura; aut quod, idque ego putarim magis, toto existente anno magna sui parte impluvio, dehiscente præ ingenti siccitate solo, ejusmodi animalibus, quæ alias cuniculos sibi fodere in agris, ubi lateant tum æstate, tum hyeme, solent, haud ita facile fuerit cubilia sibi condere; proindeque excurrere illis pro lubitu necessum extiterit, perque arva, *camposque patentes* e propriis velut expulsa sedibus ludere, ac oberrare. 5. Ventriculi janitor liena quadam transversa veluti ligatus atque distinctus. 6. Larynx qualis in testitudine terrestri; Mutum enim animal. 8. Panniculus carnosus

ſus totus, & mire commiſſus cuti. 9. Pro Optico nervo fibrilla, quæ ſecta guttam unam, atque alteram aquei humoris, ceu roris effudit; eaque inſuper, non e conſueto loco, quo exire ſolet Opticus nervus, ſed a perreptantibus per cerebri meatus vaſis, egrediebatur. Atque hæc quidem in *Talpa*. In *Marmota* vero, ſeu mure alpino ſequentia cernere eſt; Cæcum peramplum, interne aſperum, & reticulatum, in quo valvula inſignis introrſum externe; Hepar ſeptenis lobis diſtinctum; Teſtes aliquantulum ſuperiores; Splenem longum hirundinis majoris modo; Ureteres non recto ductu deſcendentes a renibus, ſed dorſo adhærentes, & exiguos. Verum de hiſce ſatis.

XXII. Neve diutius in iis, quam par eſt, recenſendis, immorer, utque omnia in unum recolligam, *velaque*, ut ajunt, *trabam, & terris feſtinem advertere proram;* Lætiſſima, ut adnotavimus, exordia Autumni extitere; lætiſſimus hinc quoque futurus annus, ſi quem, *rupto ceu aggere torrens*, ruens immitis, ac ſævus Aquilo vix orto Autumno haud funeſtaſſet. Præmatura hyems, ac extemporanea prorſus; Mitior eadem, ac Veris temperiem redolens, cum magis ſævire debuerat. Ver illi ſucceſſit imbriferum, perfrigidum, luctuoſum, qua dein furentibus præter morem, appetentem ſolſtitio æſtivo, nunc ab Auſtro, nunc ab Arcto ventis reliquum anni ad æquinoctium uſque, ingens, ac pertinaciſſima diu vigens ſiccitas memorando ac pene infauſto eventu perſolvit. Obſignare hinc licet, *nigroque cortice* adnotare annum præ nimia ſiccitate telluris, ventoſumque ludentium indole exlegem penitus, præbente natura, quod exiguum nobis dedit, indignabunda veluti, ac tanquam dira noverca, quæ rerum olim ſedula Parens dici gaudebat. Quæ ſane haud arduum erit conjicere, ſi quæ allata hactenus ſunt, tum quæ adjiciam deinceps, ſcite diligenterque expendamus.

XXIII. Ad morbos me confero, quo vulgares appellare lubet, non equidem, quod in vulgus ſæviant, ac infimæ tantum ſortis, ac notæ homines laceſſant magis; Sed quia viciſſitudines temporum, ac diſcrepantes invicem annorum tempeſtates referant potius, ab iiſque procedant. Ac primo febres occurrunt, quæ omni depoſita ineunte Autumno larva, intermittentium revera typum, ac morem præ ſe ferebant. Luſerant nanque illæ diu ſuperiore anno ſub intermittentium perſonato vultu, quo tandem omni abjecto fucoſe ſeſe tales jam modo oſtenderant, quarum ingenium olim ſimulaverunt. Quinimo pleroſque horum, quibus acutæ ægritudines in chronicas ſenſim ſatiſcente æſtate deſierant, orta repente Autumno febris e tertianarum genere brevi reſtituit. Lætam hinc augulari fas erat Taurinenſibus rerum ſcenam, ſi hanc extemporaneis flatibus erumpens Boreas, aut huic per intervalla ſuccedens, ac ſeviſſime ludens Auſter haud immutaſſent.

XXIV. Et quidem vix hos, ac illos indiſcriminatim benignis intermittentibus exaratis febribus correptos adnotaveram, vix novam rebus faciem illuceſcere adverteram; Ut mutatam hanc iterum extemplo vidi, ac veteres primo aſpectu reviviſcere morbos, qui recens elapſo anno longe lateque regnarunt. Atque id ſane probe expendendum Medico eſt, antequam quid ſtatuat decernatque ad curationem morborum conducens; Num ſcilicet reviviſcens morbus, aut eandem fere cum iis, qui ſuperiore tempeſtate luſerant, referens imaginem, iiſdem vinendus ſit artibus, eodem ac qui præceſſere, ſubigendus mare; Num vero quidam potius habendus reſpectus ſit ad id ægritudinum genus, quæ noviſſime in apertum prodierunt; quibuſve jure ac merito vulgarium totius anni morborum imperium debetur, ac dominatus. Sæpe ego in hac incertus arena extiti; ac tandem rationem habendam eſſe mecum ipſe decrevi ad novam, quæ in ſcenam emergit, morborum ſobolem, etſi hæc non omnino adhuc ſeſe revelaverit, ſuumque omni relicto ſimulationis artificio vultum haud explicaverit prorſus. Eo quidem conſilio, quod nempe nova orta tempeſtate, quam inter, ac ſuperiorem magnum ineſt diſcrimen, novus hinc quoque fluentibus per abditas corporis ſcaturigines, ac profundiſſimos receſſus liquidis, ſolidiſque una ludentibus, ac conſpirantibus invicem, novus inquam vigor acceſſerit *totus mutatus ab illo*. Ut proinde etſi redire quandoque, ac remeare gradum iidem videantur adoleſcente Autumno morbi, qui exacta æſtate ſæviere, quid tamen latere intus æquum ſuſpicari ſit, quod doctiores ſæpiſſime fallit, ni ea omnia, quæ mutatis invicem tempeſtatibus emergunt, attente expendantur. Quod quidem, quantum interſit Medico noſſe, & obſervare, jam ſuo tempore agnovit, graviterque inculcavit *Hippocrates*: dum ita librum ſuum de

de aëre, aquis, & locis auspicatur: *Quicunque artem Medicam integre assequi velit, primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat. Non enim simile quidquam in illis existit, verum differunt invicem propter varias, quæ in illis fiunt, mutationes.*

XXV. Sane si recta mentis lance ingruentium Autumno ægritudinum indolem perpendimus, facile erit conjicere, quænam harum toto vertente anno regnatura sit, ad quam scilicet cæteræ omnes, quæ subinde vagantur, sese referunt, ac sub illa quodammodo militare videntur, ceu stipendio conducti milites. Ejusmodi aderant affectus ii omnes, qui tum per Autumnum, hyememque, tum vere, ac æstate subluserant, agmen ducentibus, ceu Epidemicis primi ordinis, quasque ob id Epidemicarum hoc anno ægritudinum Principes merito salutare lubet, intermittentibus febribus jam explicatis, tum fuse modo, diligenterque explicandis. Ut enim eas cæteræ omnes, ceu initio inter se invicem pacto referebantur, fecemque hæ tulerant reliquis; Sic hasce primo describere æquum est, ac sub oculos ponere, quo præclarius deinde reliquarum ingenium elucescat.

XXVI. Vix itaque Libram æquis itineribus subierat Sol; ut illico tum qui per ante actam æstatem ægrotaverant diu tum qui ægrotabant adhuc, insertisque passim ac diuturnis morbis conflictabantur, quales superiora tempora attulere, tum qui ægrotare tum cœperant primum, inque morbos incidere; hi omnes fere ejusmodi indolis, ac familiæ febribus decubuere. Visi nanque tum plures quidem inopinato e diuturnis malis, hujusmodi oborta auspicato febri, convalescere, ceu eum Thaumantis, & Electræ filia pulcherrima Itis post diuturnos imbres, nimbosque perennes, præfulgere tandem nubes inter, atrumque cœlum videtur, futuræ serenitatis prænuncia

Mille trahens varios adverso sole colores.

XXVII. Sperare fas erat Itidis instar ejusmodi febres post tot exaratas, quæ superiore anno dire admodum, insolenterque debacchabantur, ægritudines læto omine elucere tandem, pacemque ac tranquillitatem rebus, sedato malorum turbine, allaturas. Nec sane vota omnino fefellit exitus. Etsi enim sese abscondere quandoque viderentur, ac prope extingui; Haud difficile tamen erat, cernere lusum id esse, jocumque, quo sæpe solent vulgares hujusmodi affectus, quibus incunabula præbet Autumnus, ac potissimum horum Princeps, Medicorum artes eludere, ut docte advertit *Sydenhamius* Anglorum Hippocrates. Videbantur siquidem modo Asthmatis larvam præ se ferre modo Arthritida simulare vultu, nunc etiam sæpissime quæ sub ficta doloris Colici imagine dirum in modum ægrotantes divexare; Ut infinitas nocendi artes prætercam, quibus hos atque illos nullo discrimine aggrediebantur, Ars hinc erat Medico occultum hostem, insidiasque struentem, vel ima inter delubra, sanctioresque lates appetere, oppugnare, subigere, iis quidem telis, quibus præfatæ febres subigi consueverunt. Quos nanque simulata illa, ac dolorosa mali facies plerosque fefellerat, ægrotantes hi suos aut inevitabili fato dederunt, aut graviora iis discrimina attulerunt, celerrimamque jacturam, Adeo sæpe *Delirant Reges, plectuntur Achivi.*

XXVIII. Si qua tamen sua larva subludere hasce febres frequentius advertimur, dirioremque in morem miseros ægrotantes exercere, vagus ea quidam, ac incertus dolor abdominis aderat, sævaque tormina, quæ statis sæpe etiam horis, ceu ludere periodicas febres videmus, recurrebant, eundem prope typum servantia, ingeniumque, ac eadem fere tempora, quibus præfatæ febres circumscribuntur. Ac quidem meminisse obiter juvat exarata ventris tormina, quæ dire modo, crudeliterque sæviebant, jam tum *Julio*, & *Augusto* (*ann.* 1721.) mense per æstatem prodiisse in lucem, quibus, tonitruosus cœli status, procellosus idem, ac sæpe etiam grandinosus, subfrigidusque ad plures dies proluserat, qualem deinde appetente *libra*, ac toto passim Autumno experti sumus. Cudebantur scilicet jam tum illa, quæ postmodum sese ostenderant, mala, cœperantque foras erumpere, ceu impatiens moræ hostis præceps ruit ad pugnam, aut nulla vi coercitus torrens oppositas extemplo moles, tum obvia quæque repagula disiicit, atque disturbat. Pagina mihi deficeret, si quotquot ejusmodi ventris cruciatibus divexatos memini, recensere velim, quos tamen facile erat, ac prodigii instar, ab imminenti exitio vindicare, ea adhibendo præsidia, quæ comitem, aut latentem febrim respicerent, Practicis usitata. Hujusmodi ventris dolores hujusce indolis febribus succedentes, aut iisdem complicatos jam pridem adnotaverat Vir Doctissimus *Carolus Piso* pro Coicis habitos, quo-

quorum causam aeris constitutioni *calidæ* impense, & *siccæ*, qualis revera hæc ipsa nostra, Autumno præsertim, ac hyeme, toto proinde anno, si modo ver excipimus, extitit, idem adscribit.

XXIX. Equidem si prægressam tot annorum siccitatem adhuc dum vigentem, constantemque hactenus, tum certantium invicem ventorum, qui tum ante acta æstate, tum Autumno, ac toto deinceps anno aspirarunt, vim feritatemque animo metimur; Coniicimus utique, ac dilucide nobis innotescit, quænam extiterit ejusmodi febrium, ac ægritudinum, tum harum præsertim, quæ abdita imi ventris loca obsidebant, origo, ac incrementum; atque, ut rectius loquar, quodve sedulo inquirendam, adnotandumque Medicis præcipit Magnus senex, *occasionis initium*, a qua omnes hæ ægritudines profluxere; Ecquid enim ab inertibus liquidis, sero utpote fere omni defraudatis, nec libere amplius in orbem agi potentibus, solidisque hinc quoque pari modo labentibus expectandum erat, quam *internæ viscerum Systrophes*, atque in iis locis, per quæ aut inertiosa suæ indolis liquida excurrere solent, aut eadem magis seri præstantiam efflagitant, quo facilius circulum suum, ac munus absolvant? Genuina hæc, ac potissima febrium intermittentium, quæ toto hoc anno ultro citroque progrediebantur, causa, quæ & eadem quoque cæterorum morborum fuit, qui memoratis febribus præluxere, aut hæ illis lampada tradidere.

XXX. Et sane uno omnes ore quotquot hactenus in hac arena insudarunt, febrium periodicarum incunabula in Ventriculo, ac primis viis, Pancreate, Mesenterio, finitimisque, ac per imos quosque recessus discurrentibus vasis posuerunt: Uno verbo mineram febrium intermittentium, sedem, ac *Principem*, pene dixerim, *aram*, ut *Sylvio*, ut *Villisio*, ut *Sacbo*, ut universo fere Medicorum cœtui placitum est, ipsa eadem organa suppeditant, comparant, præbent, quæ conficiendo, ac distribuendo Chylo famulantur. Quandiu enim Ventriculus, Intestina, Hepar, Lien, Mesenterium, Pancreas constitutum sibi quæque munus rite persolvunt, sive excoquendis illa, retinendisque alimentis quo usque; in massam chymaceam abeant, & qua data porta secedant, exprimanturque, dicata sint; sive perficiendo ulterius perque revolutos anfractus, ac *itinera mille* ferendo, devehendoque chylo; sive quosdam peculiares succos elaborando inserviant, quorum effectus varii, ut varia horum indoles est, ac ingenium; Quandiu hæc omnia inquam rite peraguntur in corpore, *sarta tectaque* res est, ac incolumis. Ubi vero, aut exarata organa idonea minus evadunt comparato sibi absolvendo muneri, aut emanantia, perennique alveo influentia in cavum Duodeni liquida, tum quæ ipsa intima superficies intestinorum minutissimis undequaque glandulis obsita jugi fluore extillat, inertiora manet, spissiora eadem, aptaque minus sese una cum præterlabente Chylo commiscere, vias expedire, menstrui adeo, ac vehiculi munere fungi, fibrasque motrices stimulare, acria salina obtundere, coagulata dividere, *fermenti*, sit verbo venia, vicem gerere, cruda coctis assimilare; Quis quæso erit aditus Chylo lactearum oscula subeunti: quis illius per *galaxiam* iter: quæ ejusdem ad *receptaculum Pecqueti*; adque Thoracicum ductum, ac subclaviam tot inter oppositos aggeres, atque obvia passim molimina profectio, excursus, meta? *Chyli* inquam, *Chyli*, si enormem illam temporum siccitatem expendimus a nativa sui qualitate degeneris prorsus, ea nempe orbati portione seri, qua sine nec miscibilis ipse cruori, nec ire, ac remeare vias par est, per quas excurrere debet, ac pergere.

XXXII. Effingat sibi quisque magnum ante oculos amnem, e quo innumerabiles rivuli exoriantur, qui in alios subinde exiguos amnes, mox in unum tandem una omnes, ac majorem alveum coeant, exonerenturque. Ut pulchrum, ut jucundum visu est, purissimos modo, ac limpidissimos latices cernere ingenti flumine præterfluere, suborientes hinc rivos circumjectam planitiem amœno spectaculo irrigare, variisque flexibus, nullo interposito obice, illabi, quo in unum deinde amnem una omnes evadant, ubique fontibus suis similes. Fac cænosum quidpiam leniter labentibus aquis commisceatur, aut aliud quodpiam solidioris naturæ, puta, trabes, ligna, saxa, quod placide manantium lympharum alveum turbet; Ut illico aut exundare aquas in oppositam ripam, aut easdem ad diversa amnium divortia sistere veluti gradum, ac stagnare videbis, exurgente lacu, ubi antea tellus erat, ac viride Solum. Idem prope obtingit Chylo, ubi crassioribus moleculis refertus, deficiente utpote sero, quod crassa diluat, eumque sanguini miscibilem reddat, ineptus, ac impurus idem obvia subit ostiola,

la, ac degener omnino Thoracico ductui sese insinuat. Quot enim concipere est futuras tot inter vasorum plexus, ac angusta viarum præterlabentis liquidi stases; quot res tam prolixo itineri remoras, obicesque.

XXXII. Hæc una quidem, ac præcipua febrium intermittentium causa; Una hæc, ac genuina crudelium adeo ventris cruciatuum, totque passim ægritudinum, quarum sub larva, ac simulato vulto ejusmodi febres ludebant, incunabula, ac incrementa: Uno proinde iis omnibus eodem ense, ac more subigendis, ac edomandis. Ut a probo, ingenuoque Chylo probus, ac ingenuus sanguis efficitur; Sic ab improbo eodem improbus quoque cruor emergit, ineptus scilicet, cum perennando circulo, tum nutritioni partium, quæ summa sane res est, ac reliqua inter œconomiæ animalis munera præclarum magis, & majoris momenti. *Tantæ* adeo *molis erat* tam ingentem instrumentorum apparatum effingere, quæ tanti ponderis opus absolverent! Non hic quippe advocandum ullum in scenam *acidum*, non *pituita* præter modum viscida, non *fermentum* aliquod, aut *duumviratu* humorum, non *Archæus Helmontii*, aut *Lemures* indignati *Dolæi*; Quæ quidem pituita, seu materies in venas effusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta potis sit tot excitare turbas, ac febrilem tempestatem inducere? Hæc & similia aberrantis ingenii somnia *Ettmullero*, *Sylvio*, *Villisio*, *Dolæo*, eorumque asseclis sibi pro lubitu affingenda, ac excogitanda facile concedam, utpote qui ea tantum mihi retinenda dudum constitui, quæ in magno Naturæ libro ediscere est; quæ rationi, & *experientiæ rerum magistræ* consentanea video, minime vero ea, quæ vanæ hominum mentes somniarunt. Veram utique intermittentium febrium, multarumque hinc ægritudinum, quæ aut illis præludere, aut iis obsequi advertimus aliquando, causam, ac genuinum fomitem in ventriculo, ac intestinis tenuibus colloco; tum cæteris, quæ iis prope adjacent, partibus magno Chylificationis negotio inservientibus; Quin acidum, aut fermentum quodpiam mihi effingam ibidem hærens abditumque decantatum adeo, invisum hactenus. Tantum nimius sectæ amor, condendorumque systematum inanis ambitio *potuit suadere malorum*!

XXXIII. Profecto si liquida expendimus in maxima illa siccitate temporum fero orbata, æstuantemque adhuc intra præcordia cruorem animo cogitamus; si memoria recolimus ante actas superiorum annorum ægritudines a præfervido sanguine ortas, si luctuosam illam rerum faciem calidam impense, ac siccam nobis iterum ante oculos ponimus. Si alimenta denique, queis vescebantur incolæ a terræ sinu deprompta, olera, ac fruges, tum ipsas animalium carnes præ ariditate Soli exsuccas veluti, ac pene aridas in mentem revocamus: Liquido constat magnam jam tum impendere liquidis jacturam, majorem longe illam futuram ad primos inclementis Boreæ flatus, statim ac obstipata penetrabili Aquilonio frigore cute captiva intus fluida, adque *concretionem*, ac *stasin* heu prona nimis, hyemis acerbitatem sensissent. Ni forte, quod secus evenit, adproperans Autumnus, madefacto lætis imbribus Solo, mitioreque reddita aeris temperie temperamentum quoddam periclitantibus rebus præbuisset; quominus occurrerent, quas timebamus, seri jam prope inertis, ac viscidi congestiones in vasis lymphaticis, venarumque extremitatibus; Nacta hinc libertatem liquida, ac soluta vinculis, cumque illis vicissim consentientia solida datas æquilibrii leges ad amussim obtinerent, ac observarent.

XXXIV. Secus tamen, ut dicebam, evenit prorsus; Autumnus nanque successit, nunc ingenti inopinato æstu, qualis ne superiore quidem æstate sævierat, præfervidus maxime, nunc repentino extemporaneo frigore pergelidus admodum, quanto heu fluentium per corporis abdita, *cæcosque meatus* dispendio liquidorum! Quanto itidem solidorum conspirantium detrimento! Vestros revocate animos Subalpini Medici ad præteriti nuper anni, tum præcedentium duorum annorum memoriam, quorum ego historiam sin minus eleganter, ac docte, summa saltem fide, ac diligentia, quod in historica potissimum narratione expetitur, conscripsi. Expendite cujusnam indolis aderant tunc temporis liquida, quove eadem more ad Hyperboreas præmaturo flamine erumpentes auras sese habitura forent: Conjiciet hinc nempe vestrum quispiam, quæ aut tum cudebantur eruptura brevi, aut sævire jam tum cœperant per universum Subalpinorum tractum, ægritudines; Atque hinc etiam præsidia facile adinvenire erit, quæ proficua extitisse dein temporis eventu adnotavimus. *Sapientis est* afferre malis remedia; Futura prænoscere, ac velut e specula prævidere, *Divinum*.

XXXV. Æquum est modo ejusmodi febrium expensa intime, ac perlustrata genesi, earundem ulterius genium, ac typum delineare paucis, tum quibus usi sumus, auxiliorum genera ad illas profligandas, abigendasque enarrare; Antequam ad cæterorum affectuum historiam progrediar, quorum ut idem cum exaratis febribus ortus, eadem quoque aderant, saltem vix discrepantia, phænomena, quibus manifestabantur. Statim hæ igitur, ac prima fere accessione, intermittentium morem, ac vultum præ se ferebant, si postremum tantummodo stadium excipias, quo eædem solent, qualibet vice, ingenti oborto sudore, judicari. Nonnullis de tertio in tertium diem; Plerisque ad singulos dies febris recurrebat, plena tamen inter duos quosque paroxysmos intercedente apyrexia. Quandoque etiam continuas æmulari videbantur ob longiores, & duplicatos paroxysmos; Vix paucis per autumnum in acutas periculosas desiisse visæ. Per hyemem vero, & reliquum anni multis, ac potissimum æstate, Lingua omnibus fere alba; Urina turbida, & impense rubens; Dolor capitis ingens, atque assiduus cum inquietudine quadam totius corporis; Pulsus lenis ac obsequens, nec inchoante febri citatus nimis, nec properante ad statum illa elatus magis; Vix exiguus sub finem accessionis sudor; Tormina quibusdam abdominis sæva admodum, dirioremque, ac ipsamet febris, tragœdiam ludentia, nec facile desinentia eadem, quinimo exhibitis anodynis, oleosis, purgantibus invicta magis, atque iracundiora. Nullus initio vomendi conatus, nullum vel levissimum nauseæ vestigium, nulla prorsus oris amarities, consueta olim febrium proludia, earumque comites. Nonnunquam commutabantur invicem quotidiana intermittens, ac tertiana simplex sic dicta, subludebantque vicissim. Atque tum quidem cum hoc illæ pacto errassent dudum, in acutas demum Vere plerumque, ac æstate degenerabant, celeri ægrorum fato, nisi in doctum, prudentemque Medicum bona sorte patiens inciderit.

XXXVI. Sæpe hinc memini hasce, ut malignas, statim, ac omnimodam continuitatem simulare videbantur, a plerisque tractatas fuisse, cujus imaginariæ, & commentitiæ malignitatis de causa, innumera hi præscribentes alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter se pugnantia remedia, quod præcavere crediderant, periculum advocabant. *Quot heu simiola hæc malignitatis*, ut verbis utar Clarissimi *Baglivii*, jugulavit, quos facile erat ab interitu vindicare inspecta mali origine, ad quam, tanquam ad Polum, ac Cœli verticem dirigi omnis debuerat Medentis cura! Naturæ scilicet oraculis, & *Magni senis* præceptis auscultandam, quæ si attentius excolerent Medicorum filii, haud equidem eveniret unquam illos adeo turpiter hallucinari, naturæ morbi tribuendo tot gravia passim symptomata, quæ rectius soboles sunt depravatæ methodi, tracto nimirum in consortium necis, qui idem insons etiamnum erat, sanguine præpostero usu remediorum.

XXXVII. Sane si earundem febrium tum maxime, cum intermittentes esse desierant, inque acutas migrabant, indolem propius spectabamus, & morem; quidquam adhuc observare erat, quod etsi intime latens, occultumque prorsus, prioris morbi ingenium referebat, ut fere idem adhuc oculatioribus videretur alterius larva ludens, cujus ille personam induebat. Videre erat sin minus in oculis, ore, ac vultu ægrotantium, in ipso saltem febris circuitu quidpiam, quod præsentem adhuc veterem febrem significabat, eodem illam confodiendam gladio, quo hactenus subigi ejusmodi febres solent. Quodve mirere magis; nedum exaratæ febres, tum quæ typum intermittentium toto sui decursu observarunt, tum in acutas abiere, aut ejusmodi ab initio extiterant aliqualem adhuc tamen præfatis intermittentibus morem gerentes, iisque quodammodo obsequentes, hac methodo felicissime tractabantur: Sed & ipsæ quoque, in quibus nulla fere intermissionis vestigia unquam, præluxere, hoc eodem more citissime, ac tuto jugulabantur. Citissime quidem, quævis nanque hac in re mora, aut dilatio periculosa, quæ perniciosos sæpe effectus protulit.

XXXVIII. Postremæ hujusce indolis aderant, quæ *Januario*, ac *Februario* mense prodierant, deletis tum pene, saltem delitescentibus hactenus memoratis febribus, quæ ante acto Autumno subluserant. Hisce primo tantum, aut secundo accessu levissimus horror præcesserat. Sæpe etiam nullo, ac exiguo quidem præludente horrore irascebantur, atque ita decurrentes quasdam tantummodo diebus imparibus exacerbationes sustinebant, ut revera quid in iis tertianarum circuitum redolens suspicari fas esset, etsi primo aspectu nihil omnino hujusmodi appareret. Nec difficile quidem erat harum ori-

originem explicare memoria recolenti, foret liquidorum per Autumnum conditio; quis una invicem oscillantium solidorum status? Nil inde mirum, si quæ vigente frigore intermissionis tantum signa protulerant, silente mox Borea, ac præmaturo æstu excandescentibus, intus cohibitis diu obque ingentem resolutionem propriæ humiditatis, ut antiquissimo verbo utar in hac parte, exustis succis, ac bile præsertim, quæ sane in naturalis Oeconomiæ Theatro Principem vicem obtinet; eædem ipsæmet febres in acutas dein abierint, aut tales sese ab initio ostenderint, ceu fieri passim videmus media æstate.

Arida cum sitiens excoquit arva Leo.

Observare erat subcontinuas hasce febres, (sic illas vocare lubet ob continuitatem paroxysmorum) etsi nullo plerumque horroris præunte vestigio subluderent, quidquam tamen præ se ferre molestum ægris, quod quidem citissime evanescebat, ingenti succedente æstu, qui idem & sese celertime expandere videbatur, & intimiores quotquot recessus, atque ipsa adeo præcordia momento temporis pervadere; ceu pici, & resinæ evenire novimus, dum succeduntur, quæ licet crassam habeant compagem ocyssime inflammantur.

XXXIX. Idem erat tum harum, tum quæ iis proluserant, febrium ortus idemque apparatus, etsi pro varia aëris temperatione intermittentium modo indolem æmularentur; modo intermissione paulatim deperdita ad acutas tenderent; modo omni relicta intermissionis effigie subcontinuarum morem præ se ferrent. Utque brevi me expediam; Exaratas succorum crassities, ut focum, ac incunabula intermittentibus febribus, quæ primo in scenam prodierant, præbuit, eadem cæteris incrementa dedit, cum primum remitti frigus hyeme cœpit, verisque hæc potius, quam hyemis speciem referre. Totum adeo quod metuendum erat maxime a crassitie, ac inertia succorum, ac *bilis* potissimum, ut hanc unam pro cunctis afferam, *vitellinæ* ut ajunt, *prassinæ*, *æruginosæ* pendebat, cujus haud obscura vestigia petere erat ab ipsis excretis jam tum quidem, cum coercita hæc adhuc ab ambientis frigore, nec irasci potens, ac suopte ingenio excandescere, febres tantummodo intermittente attulerat. Quantum vero ejusmodi humorum excretio, sive sincera, sive variegata sit, Medicis facessat negotii, norunt Practici; Quotiescunque enim apparuerit illa, dat semper ansam suspicandi aliquam pravitatem subesse, quæ morbum reddit non contemptibilem, etsi alioqui mitem, quod & *Hippocrates* docuit.

XL. Mites utique aderant, quandiu intra intermittentium limites consistere, etsi minime contemptibiles memoratæ febres facili tum Marte superandæ; Ubi vero sævientibus inopinato Austris in subcontinuas eædem degenerabant, aut ab ipso statim sui exortu toto penitus cœlo ab intermittentibus distare videbantur: Quibus hic quæso artibus enitendum, quibus occurrendum præsidiis, vi quorum ægri ab imminenti exitio tuto possent evadere? Nullus hic induciis locus; Nulla hic *Fabio* spes; qua *cunctando* possit *restituere rem*. Talis siquidem adest ejusmodi succorum natura, & conditio, ut nullam ferant, advertente *Mercato* celeberrimo suorum temporum Viro, & duorum Hispaniæ Regum Philippi Secundi & Tertii Protomedico, in exhibendis auxiliis moram, *cum certum sit nullum posse beneficium, gratiam, aut coctionem a natura recipere*, imo, ut inquit *Averrhoes* 3. *collect.* corrumpant *formam specificam illius.* Magna cæterum remedia ex mente laudati Authoris, qui perniciosarum hujusmodi febrim a crassis, adustisque succis originem ducentium descriptionem æque, ac curationem distinctam pro viribus illius sæculi incomparabili sedulitate complexus est, hic nullum fere locum habent; Etenim si de purgatione sit sermo: caute *id facies*, inquit Vir doctissimus, *sive enim purges, sive secus, periculo res non caret*; *Quippe scimus vel levissimis pharmacis gravissimas accersiri dysenterias, quod si has effugias, contabescet laborans*. Quod utrumque nos in diversis passim ægrotantibus nuper adnotavimus, ac speciatim in nobilissimo Fratrum pari ejusmodi ingenii febribus eodem tempore laborantium juxta templum *Divæ Mariæ Consolatricis Patrum Reformatorum Sancti Bernardi*, quorum alter natu major exhibito pharmaco purgante, quod idem horrendas paucis ab illius exhibitione horis secum catastrophes tulit, in habitualem febrem incidit nullo deinceps auxiliorum genere exorabilem; decennis alter gravi ac diuturno alvi fluxu conflictatus est, una cum magnis, sævissimisque ventris cruciatibus, a quibus tandem variis adhibitis remediis, ac præsertim acidularum potu *Juveni* haud procul ab Alpibus limpidissimo fonte emanantium, summæ in hujusmodi

dysentericis, cæterisque alvi affectibus ægrotantibus utilitatis, ad quod etiam ipsa mutatio soli haud parum tulit, incolumis evasit. *In his febribus* (ab hippochondriis ortis, ac Mesenterio) *Barbari etiam, qui cæterequi facile purgantibus utuntur, a purgationibus abstinent*. Matth. *Giorgi* Ration. Med. pag. 141. Idem prælaudatus *Piso*, *Ballonius*, *Duretus*, aliique plures advertebant. Si vero de Sanguinis missione loquamur, *ægrotantes hujusmodi* subdit supra memoratus *Mercatus*, *tale præsidium non innoxie ferunt, & plerumque a sanguinis missione continua evadit febris*. Ego quidem hanc adeo noxiam minime expertus sum in iis præsertim febribus, quæ continuarum morem magis æmulabantur; quinimo larga dosi, plenoque fluento emissus sæpe initio sanguis auspicatissime cessit, nec quempiam novi hoc remedii genere, opportune, cumque illud natura exposceret, celebrato, sublatum. Sæpe etenim parandus hac methodo erat aditus auxiliis cæteris, ac horum Principi, quod mox proferam, si qua anni constitutione, quoque in morbo expetitum magis, in hac sane opportunum maxime, ejusque indolis febribus accomodatum.

XLI. Equidem *uno Peruviano cortice* (Is scilicet erat præstantius auxilii genus) tum quæ primo illuxerant, intermittentes febres, tum ab iis ortas, aut iis analogas cæteras, quæ caput passim extulerant, subigi penitus, nec reviviscere amplius memini, congrua quidem dosi, tum debito more, administrato. Vere *aureus arbore ramus*, qui furente sparsis quaquaversum fluctibus torrente procellæ impetum sisteret, excandescentes succos compesceret, vimque morbi retunderet, ac cohiberet. Vere *Polycrestum*, ac prope dixerim, *Divinum* remedium, cui utinam simile quidpiam ad alios morbos possideremus. Sed paucis demptis, ut ait Vir Clarissimus, ac toto orbe celeberrimus *Franciscus Torti*, Serenissimi Ducis Mutinæ Archiater meritissimus, quorum virtus certa est, & utilitas evidens, ars nostra medicamentis superfluis alioqui ditissima, bonis, certisque, quæ innotuerint, caret, imo forsitan ob hoc ipsum est inops, quia inutilibus superfluit.

XLII. Magnam sane hisce Paginis laudem, ac lucem Præclarissimi Viri nomen impertit, cui & ego, quod peramanter me diligat, measque ab illo primitias studiorum, quæ in lucem edidi, commendari plurimum sciam, ac summa humanitate excipi; & omnis una mecum universa litteratorum Respublica multum debet. Atque eo quidem magis me illi obstrictum profiteor, quod me minus olim docte sentientem de hoc admirabili febrifugo, imo forsan & injuriose nimis de illo locutum, utpote qui *in verba Magistri* omnino jurabam, benignissimis litteris, tum muneribus ignotum ac immeritum hominem prosequi dignatus est, atque omnibus benevolentiæ officiis complecti; Quo tandem, tum propriis observationibus edoctus ipse, tum ingenti rationum pondere convictus, quibus laudatus Vir Corticis innocentiam adversus quosdam meticulosos, vel præjudiciis imbutos, quibus, pauci sint licet, suspectus etiamnum redditur chinæ chinæ usus, tuetur; errorem ipse meum agnoverim, ac ultro fatear modo: Incertus, cujus in laudem potiore jure effundi debeam, corticis ne, an illius Patroni, strenuique propugnatoris. Quædam scilicet laudis pars est, errasse aliquando, confiteri errorem, inque viam reduci magnorum virorum consilio, ac doctrina.

XLIII. Ne vero quis me putet vana loqui, lubet methodum, qua cum ego, tum alii plures præstantissimi hujusce Civitatis Medici in hujusmodi naturæ febribus curandis usi sumus, fusius exponere, eamque nonnullis curationum historiis, ac practicis animadversionibus illustrare. Utque ab iis ordiar, quæ ingruente hyeme perniciosum characterem induerant, utpote quæ nedum securitatem præsidii, sed celeritatem exposcere videbantur magis, quam cæteræ, quæ superiore Autumno proluserant: Consultum iis erat, Corticem ab initio protinus exhibere; febrile hoc more fermentum, ut cum vulgo loquar, quodcunque illud sit, vel exiguum prorsus, ac inconspicuum, vix editum illud edomando statim, ac subigendo penitus, ne elatum magis, evectumque nimis, ac furens ingentes deinde tumultus induceret, quibus compescendis nulla postmodum artis præsidia sufficerent. *Quodcunque* ajo *fermentum illud sit*, tum quove in angulo latens, occultumque. Non enim hic tot inanes conjecturas repetere subit, quas hac in re innumeras excogitatas scio, ac quotidie adhuc excogitari ab iis, qui artem suopte ingenio a vulgi studiis abhorrhentem incertis & plerumque falsis opinionibus fœdarunt. An *stagnans* aliquid, quod egeat moveri; Num *fixum* quidpiam, quod expetat exaltari: An quidquam *exaltatum*, quod exigat deprimi? Num quid intempestive *in-*

fla-

fluens, quod debeat inhiberi; An denique *obstructum* quid, quod indicet referari; An *intra* sanguinem rursus constituendum illud sit, vel *citra* sanguinem, vel *ultra*? Nos hæc linquimus agitanda iis, qui lites amant, nubemque hinc sæpe (Dispereat hic quidem obtrectator ille, cui ea displicent, quæ politioris litteraturæ cultoribus arrident magis) *pro Junone amplectuntur*.

XLIV. Illusit mihi aliquando, cum Icario ausu febrium intermittentium causas exquirerem, illusit inquam mihi Phantasma quoddam (sic ego voco ludentis ingenii aëreos incertosque volatus medio sæpe in itinere collabescentes) quod quidem, utcunque somnium fortasse videbitur nonnullis, referre haud piget hic loci. Num scilicet in toto potius *Mesenterii* ambitu, aut illius centro constituenda foret hujusmodi minera febrium, ubi tanquam in emporio quodam, proprioque delubro delitescant, statis subinde horis erupturæ, magnas secum una afferentes turbas, *catervamque malorum*? Si Cartesio Immortali Viro, ejusque asseclis placuit incorporeum, ac immateriale principium nobis Divino munere concessum, vere *Divinæ auram particulæ*, nullis illud obstrictum corporum legibus carceri mancipare suo, captivum ducere, inque vincula conjicere; Æquiore ne jure haud licebit principium materiale illud, febrium authorem, atque parentem, uno verbo, focum, ac materiam febrilem eo in loco constituere, ac collocare, per quem omnis generis vasa discurrunt, perreptantque, milleque effingunt gyros, *itinera mille*, viarumque flexus innumeros? Num aptior hæc febribus scena, quam alia quæpiam hactenus excogitata? aptior utique illa cæteris, ac convenientior, sive intra sanguinem cum *Vvillisio*, sive extra illum cum *Sylvio*, sive denique in nervoso latice cum *Guil. Cole* earundem sodina contineatur? Huc venæ, huc arteriæ, huc lymphæ ductus, huc lactea, huc insperſæ ubique glandulæ, huc nervei funiculi, aut si mavis dicere, nervorum rivuli eleganti ludunt spectaculo. Num quod de *Pancreate* suo commentus olim est *Sylvius*, idem nobis comparatum de *Mesenterio* effari, longe profecto faciliore, & clariore hic, quam ibi, tum symptomatum omnium, etiam infrequentiorum, tum ipsorum quoque circuitum explicandorum ratione! Haud exiguam sane hisce lucem, si quid ego hic judico, præbere videntur memorata illa ventris tormina, quæ toto fere anno una cum exaratis febribus, quandoque etiam nulla comite febri, quodve mirandum magis, periodicarum febrium instar recurrentia, longe lateque sævierunt, cunctis invicta telorum ictibus, præterquam uno *cortice Peruviano*.

XLV. Videmus ab ulcere, & abscessu *glandularum Mesenterii* febres lentas & continuas fieri, quæ prius glandulis iisdem tumentibus tantum, & obstructis intermittentes extiterant. Videmus suborto in pede tuberculo, & tumefacta subinde glandula in inguine diariam febrim exoriri, quæ dubio procul periodica fieret, si periodice recurreret ejusdem glandulæ tumor: Quidni igitur per analogismum quandam haud licitum erit eruere, aliqua ex glandulis mesentericis insignioribus ita viscido infarcta glutine, ut omnem, vel fere omnem chylo, & lymphæ illac fluentibus ultra se cisternam versus progressum inhibeat, totum vas illud lacteum, quod ab intestinis ad glandulam illam protrahitur, chylo stagnante intumescere, pariterque lymphaticum inferens integrum, quod in eandem inseritur, ab exortu suo usque ad eundem terminum, lympha sic similiter stagnante, utpote exitum non inveniente, repleti; Exoriri hinc febrim, ac statas quasque periodos, ceu ad regulam quandam, emetiri, prout nempe glutinosæ hujusmodi obstrictionis alterna reclusio, atque occlusio contingit, cujus mechanica ratio non est hic loci. Quantum vero visciditatis, glutinis quantum perreptans, cum ubique per abdita corporis, tum in hac potissimum parte lympha, atque hinc cætera quæque fluida humani corporis hac tempestate contraxerint, obvium est animadvertere recogitanti cuipiam, ac recolenti animo, tum superiorum annorum, tum labentis indolem, ingeniumque. Quam facile hinc per dissita locorum, viasque varios in gyros convolutas contendens, influens quicunque humor, si aliquo lentore peccet, iisdem in locis obstructionem producere potest, lentoremque, ac stagnationem mutuam cæteris per eosdem tramites decurrentibus liquidis impertiri? Quot quæso nascentibus morbis hujusmodi glandularum mesentericarum infarctus prolusit, aut eosdem diu latentes, occultosque, idem fovit, condiditque sinu, quo usque, ceu disjecto aggere, foras eruperint, eo vividiore conatu, quo diutius iidem delituere? Num præcipua hæc ipsa sedes hystericorum insultuum, affectionum hypochondriacarum, Phthiseos chy-

chylosæ, cujus exemplum unum atque alterum observare mihi hoc ipso anno contigit; Rachitidis, Scorbuti, Atrophiæ, ac sexcentorum fere morborum; quorum fera Symptomata novimus, incunabula vero nos omnimode laterent adhuc, nisi hæc illustriora, ac præclariora in dies efficeret magister in morborum causis eruendis optimus culter Anatomicus? Nec Indorum morbus a Jac. Bontio descriptus, hicque familiaris omnino reticendus, eos ad atrophiam deducens, in quibus post sectionem aliquando totum mesenterium occurrit absumptum. Referenda & huc quoque fortassis est *tabes Anglorum* a calidiorum, ac spirituosorum nimio abusu, quibus summopere rebus Natio illa tot divisa orbe oblectatur, proficiscens.

XLVI. Equidem, si harum febrium tum intermittentium, tum subcontinuarum minera, ut ajunt in primis viis, ceu plerisque videbatur, extitisset, haud video, cur repetitis illa catharticis haud obsequabatur, educta hinc purgante medicamento materia omni exotica, quæ febrim pepererat. Atque a purgantium usu contumaces hasce magis evasisse compertum, quandoque etiam ex intermittentibus in acutas periculosas migrasse, quas dein aut diuturnus alvi fluxus cruentus, aut diarrhœa sæpe chylosa una cum totius corporis emaciatione subsequebatur, proludentibus passim diris ventris cruciatibus; Qui iidem si diutius perseverabant, *Phthisin* brevi inducebant, de qua superiore paragrapho verba fecimus, præfatæ diarrhœæ, aut alvi fluxus filiam, quo in limine conclamatum erat: ut nos in duobus ægris adnotavimus, quorum alter juxta *novas ædes Fratrum Carmelitarum*, alter prope *forum olitorium* decumbebat, qua fornix viæ antiquissimus spectabatur, cui *rubri coloris* nomen, nuper in triumphali Nuptiarum Regiorum Pedemontii Principum apparatu, ne inter nocturnos festivos ignes Aulæ prospectum Fori, Foro prospectum aulæ invideret, ut in præclaro monumento legitur Posteritati commendato, a Providentissimis Patriæ curatoribus dirutus, ac solo æquatus. *Phthisin* illam voco, quod si ægrotantium habitum, ac faciem inspexeris, vix illos ab iis, qui vere *Phtysici* existunt, aut ne vix quidem distinguas: vera autem morbi causa, ac præcipua sedes in *Mesenterio* potissimum delitescit, infarctis universis lentore glandulis, ac prope jam in strumoso statu degentibus.

XLVII. Elucet hinc Sole meridiano præclarior ejusmodi febrium tum præcipui illarum, quod idem sæpe etiam iis absentibus subludebat, symptomatis, dirorum nempe abdominis cruciatuum fomes primarius, ac prope dixerim, natalis locus. Harum olim meminerat *Ballonius* Vir doctissimus in morborum notis explicandis, eorumque origine, ac *occasionis initio* revelando nulli secundus, quæ in diros ventris cruciatus *colicos dolores mentientes* plerumque desinebant; Nec diffitetur idem procul a mesenterio quærendam haud esse illarum sedem, ac fomitem. Sæpe adeo nosse est prioris morbi indolem a symptomatis natura ac ingenio, quod aut illi præludit, aut una cum illo sævire videmus diviso velut inter utrumque imperio, ac potestate irascendi. Neque inficior sæpe etiam ab aliorum quoque viscerum, Jecoris v. g. Pancreatis, Lignis, glandularumque omnium per imum ventrem, ac universum tractum intestinorum denso agmine delitescentium infarctu intermittentes febres ortum ducere, haud tamen insonte unquam *Mesenterio*, in quo scilicet tanquam in ampliore Theatro ludere suopte Marte queunt ejusmodi febres, ac quam has cumque velint larvam induere. Conspicuum id magis fiet, si quem illi usum, ac munus tribuit præclarissimus, ac amicissimus *Morgagnius*, mente recolimus; videlicet, ut sanguini per mesentericas venas ab intestinis ad hepar ascendenti multas in transitu ex iis, quibus copiose ornatur, adiposis cellulis particulas oleosas pro separatione bilis admisceat. Confirmant assertum cadaverum lustrationes, in quibus plerumque bile atro flava turgida vesicula fellis occurrerat, defectu nempe illius olei, quod in statu naturali una cum sanguine per mesentericas, quæ sese in portam exonerant, venas hepati suppeditatur; Nonnullis totam lapillis refertam invenimus intus forisque ita nigricantibus, potius ut carbones, quam calculi esse viderentur. Hosce quidam ex iis, qui præsentes aderant, aderant autem quam plures rerum Medicarum, ac Anatomicarum studiosi, observationis confirmandæ percupidi, num hi scilicet igni admoti flammam conciperent, adque extremum usque alerent, lucernæ admoverant, sed leves quidem crepitus edidere, flammam autem non servavere, quod peculiari vitio ejus, in qua concreverant, bilis accidisse arbitror. Nos equidem id ipsum olim aliquoties experti sumus, ac pene totos combu-

buri advertimus, quorum plures etiamnum in Musæo inter rariora mea conservo, qui & flammam alunt, & omnia ac olim observanda adhuc post multos annos præbent. Subit hic historia satis curiosa viri cujusdam Religiosi, qui præcedentibus acerbissimis ventris cruciatibus quatuor demum exiguos ejusmodi calculos per alvum dejecit, qua de re, cum varii varia proferrent, quidve essent, & unde essent, haud facile intelligerent, ego illos e choledocho ductu in duodenum delapsos, atque hinc per alvum favente motu peristaltico exturbatos contendi, quod igni admotos comburi illos adnotaverim, teste *Bidloo*, tum aquis immersi iisdem innatarent, docente *Fernelio*, secus ac iis, qui de vesica urinaria extrahuntur, cæterisque, qui passim variis in locis generantur, lapillis contingit. An autem Jecur primo affectum fuerit, an Mesenterium, ipsa morbi indoles, ac ingenium manifestabit; Qui nanque morbus a Mesenterii vitio proficitur, raro Catharticis cedit, sæpe etiam, ut adnotavimus, exacerbatur magis, tum tormina secum una adfert, ac cruciatus ventris immanes, inque atrophiam tandem, ni caveatur, degenerat; Qui vero a Jecore procedit, non nisi catharticis frequenter usurpatis expugnatur, nullo fere, aut vix exiguo ventris cruciatu stipatur, inque colluviem plerumque serosam, si diuturnior extiterit, desinit. Sed tamen fortasse de hac re fusius loqui continget aliquando. Nunc vero ad aliud caput transeat oratio, quæ perquam satis in hisce immorata est.

XXXXVIII. Hos inter rerum fluctus præstantius, ut retulimus supra, subsidii genus, ac sacra, pene dixerim, anchora *cortex* erat, sive intermittentis toto suo decursu typum febris retulerit, sive in acutam migraverit illa, sive eadem subcontinua ab ortu extiterit, sæpeque hinc obscura inter simulati velut circuitus vestigia Medentes eluserit; sive denique nulla præsenti febri toties exarata alvi tormina tantummodo, desævierint. Nulla hic advocanda sui generis materia, quæ catharticum suaderet, aut expectanda Medicorum scriptis celebrata adeo humorum coctio; ne forte, dum hisce totus incumberet Medicus vota ferens *Naturæ*, evacuato purgantibus, quod adhuc reliquum aderat, sero, aut datis inani cunctatione morbo induciis, altioribus actis radicibus malum ingravesceret, ac, ut plerisque obtigit, in lentam febrim, ac in maciem denique infausto exitu transitum faceret; præcluso nempe omni itinere chylo, aut si quis adhuc aditum sibi per oppositos aggeres aperiret, viscido eodem, lento, ac inerti prope sanguini occurrente, nullo prorsus pacto misceri apto cruori, inque nutritium rorem secedere. Duas scilicet ob causas extenuari sensim corpora videmus respectu succi nutritii, cum is nempe aut liquidus minus, quam par est, alendæ parti occurrit, aut exoticis moleculis refertus, quo fit, ut ineptus nutritioni, seu minime assimilabilis idem evadat; defraudatæ hinc æquo alimento partes emacientur sensim, ac contabescant. Etsi enim idem ipse nutricius humor in *rorem*, *gluten*, ac *cambium*, ut veteres ajebant, facessat, opus sit, totque adeo subeat *metamorphoses*, antequam nutriendæ parti assimilietur: glutinosus proinde evadat necesse sit, ut firmiter magis adhærescat, ac solidi vim, ac robur obtineat; Si vero is minus jam natura fluxilis ad partem, cui comparatus est, accedat, conjicere est, non eum amplius acquisiturum glutinositatis gradum, qui necessarius est ad hoc, ut parti similis fiat.

XLIX. Quod si impar idem obvios superare obices, perque infarctas lentore glandulas, obstructasque vias excurrere, regurgitare hinc, ac mutato itinere, revocare gradum coactus erit, perque eadem, quæ jam subierat ostiola, se se in intestinorum cavo recipere, & qua data porta una cum alvinis fæcibus exire, unde diarrhœa plerisque chylosa, mox phthysis inevitabili fato successit. Huc scilicet tandem casura morbi alea, ni periclitantibus rebus opportune cortex subveniret. Ut latens venenosior in herba anguis, ita & majus in mora periculum.

Ægrotus Primus.

EXimius Jurisconsultus initio Autumni corripiebatur tertiana simplici, cum pauco tamen rigore invadente; declinante febri conatus mox ventris acerbissimi subludebant, toto demum Apyrexiæ intervallo perseverantes. Exhibito medicamento purgante tertianæ duplicis typum febris obtinuit, visaque ventris tormina exasperari magis, ac diriora eadem evadere. Fotus adhibiti ex lacte, clysteres emollientes addita theriacha mitiora, & his similia. Monebam ipse, ut statim cortex præscriberetur, quo sine magnam impendere ægrotanti viro

viro jacturam prævidebam. Difficilem tamen assensum præbebat Medicorum alter, qui ægrotationi præerat; Cum vero omnia in pejus ruere cerneret, sponte tandem, cum forte illum sub vesperam inviseret, corticem semel, atque iterum exhibuit modica dosi. Mane eadem, qua consueverat, hora febris repetiit, lenior tamen, tum mitius sævire cœperant alvi tormina, quo dein corticis usu æger perfecte convaluit.

Ægrotus Secundus.

JUdæus post febrem primo validam, mox lentiorem, atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodum in dysenteriam migravit, eadem durante febricula. Demum dysenteria rursus in diarrhœam conversa, cœpit simul febris typum manifestum acquirere tertianæ duplicis intensioris. Hæc autem febris in invasione sua soporem simul adscivit admodum profundum, quo circa declinationem accessionis evanescente stupidus, attonitus, & immemor ad plures horas æger remanebat. Quæ cum ego sedulo animadvertissem, jussi Medico curante annuente admoveri occipiti vesicatorium, ac mox corticem Peruvianum larga dosi exhiberi. Et ecce statim imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam corticis subsequente, alteroque prorsus inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit, quare brevi a febre, a lethargo, & a diarrhœa liberatus est Æger.

Ægrotus Tertius.

SAcerdos jam proxime octogenarius febrem tertianam patiebatur adeo abscónditam, adeoque latentem, ut ea potius ex acerbissimo ventris cruciatu cum obscura quadam extremorum frigiditate, quam ex ullo charactere magis proprio distingueretur. Diu ipse incertus hæsi, an symptoma istud pro vero morbo haberem, eique occurrerem appropriatis remediis, nondum scilicet probe conscius periodi tertianarii. Atqui suspicans simul quicquam aliud latere ob insignem pulsus inæqualitatem, insuperque observans hujuscemodi cruciatus nihil habere commune cum colicis ita dictis doloribus præter doloris sensum, facile deprehendi doloris originem aliam esse ab illa, quam mihi effinxeram. Qua de re ad corticem Peruvianum protinus confugiendum esse existimavi, pro inhibendo dolorifico, ut ita loquar, prope imminente paroxysmo, eo metuendo magis, quo debilis æger, ac senio velut confectus, par haud erat amplius mali sævitiem ferre; Libentissime annuit, qui una mecum aderat Medicus; ac statim propinato Cortice per ebullitionem in aqua Card. Bened. parato, brevi integram ægrotans valetudinem recuperavit. Huic quoddam surditatis, cum jam e morbo convalesceret, vestigium supervenit, quod idem una cum febri evanuit omnino.

Ægrotus Quartus.

PRimarii Regis Architecti famulus ejusmodi ventris doloribus laborare cœpit, una cum febri subcontinua, diarrhœa, siti magna, urinis subrubris, ac velut igneis, pulsu celeri, æstu, ac vigiliis intensis. Contractum manu abdomen percipiebatur, quidve in profundo latens ægri relatu, quod sedem ipse mali vocabat, ac centrum doloris. Ad septimum usque subcontinuæ morem febris obtinuit, quæ nec repetitis sanguinis missionibus cedens, nec diluentibus, fomentis, nec cortici ipsi postremo administrato, quinimo ad omnimodam continuitatem malignanter tendens delirium secum una attulerat, ferocesque artuum convulsiones, quarum haud obscura quidem indicia in carpis observare erat post quartam accessionem, cum adhuc scilicet subcontinuæ genium febris servaret. Adstricta post septimam sponte alvus, irritata eadem vix demisit, variegata, sincera, improba; Urinæ pallidæ, turbatæ, pulsus intermittens. Dimisso Cortice Vesicantia humeris, ac Tibiis admota, diluentia iterum adhibita, camphorata, alexipharmaca, fotus, sectaque iterum vena. Quibus nihil proficientibus medios inter acerbissimos ventris cruciatus, membrorumque subsultus, lecti fimbrias diducens, & floccos vellicans, sæpe etiam per vices singultus correptus e vita decessit.

L. Plerosque hujusmodi casus recensere possem, quibus denegatus cortex, aut dimissus idem, cum adhuc largiore illum dosi exhibere opus erat, rem permisit in deterius abire. Ut ut enim vesicantia, ac sanguinis missio, quæ duo haud diffiteor tutiora extitisse hac constitutione post corticem præsidia, in iis potissimum febribus quæ acutarum indolem æmulabantur; viderentur recta adversus morbi genium pugnare, ut & repetita diluentia, ac fotus, quorum ca-

eadem ferme ratio. Ea tamen nihil, aut vix parum quidem nisi una cortex administraretur, adversus morbi causam profecerant, quæ id nanque præsidii efflagitabat, quo vegetior Chylus, vegetiore hinc quoque facto solido, impervia viarum facili marte pervadere, imosque recessus adire posset, uno verbo, properantia ad stasin, seu ad concretionem liquida, deficientia hinc pariter solida, fluorem illa, hæc vim, ac robur amissum reciperent, ad statas utraque æquilibrii leges redigerentur, vindicarentur ab infarctu glandulæ, expedirentur ab obstructionibus viæ, præcaveretur suprema, quæ imminebat, jactura; quod unum sperandum erat à *Cortice*. Equus indomitus, & effrænis, liceat mihi allatum hic loci a præclarissimo, nec unquam satis laudato Viro exemplum, tum ipsamet illius verba usurpare; Equus indomitus, inquit, quandoque est febris. Ab eo hominis vita trahitur, velut currus, quo fata finunt. Medicus moderator est, Aurigæ instar, lora tenens. Si vulgari utatur hic methodo in curatione febris, id aget tantum, vel studebit agere, ut medium furens Equus teneat iter, ne in foveas hinc inde paratas obliquus feratur. Currumque, vel Hominem perdat; non vero impediet, quin cursum suum Equus expleat, usque quo illi suppetunt vires, & furor, non sine gravi metu, quod dum

Fertur equis Auriga, nec audit currus habenas.

Offendat ille tandem ad obicem aliquem, ad quem allisa, male consistens facile frangatur machina. Quod si china utatur Medicus, id aget, ac si retracto magistra manu convenienter frœno, Equum vi sistat, aut retrogradum faciat, & hoc pacto totius incerti cursus declinet pericula.

LI. Plerosque utique casus recensere possem ægrotantium, quibus male cessit res, sive ludens adhuc tertianario circuitu febris derepente in acutam transierit, sive haud deleto morbi fomite in lentam abierit, diuturniore quidem, at æque infelici exitu, quod utrumque discrimen eludere erat exhibito opportune Cortice. Dixi *haud deleto morbi fomite*; Quotquot enim hoc more lenta ægritudine occubuerunt, secto Cadavere, Mesenterium compertum est summe putridum, plerisque etiam pene totum absumptum; nonnullis sordido ulcere, aut exiguis adhuc abcessibus scatens, ceu totidem latentibus Vomicis, quæ procul dubio diuturnam febrim, ac mortem tandem attulerant. Horum unum, atque alterum exemplum lubet commemorare.

Ægrotus Quintus.

MErcator quidam in *Vico D. Thomæ* florenti adhuc ætate, alvi torminibus exeunte hyeme vexari cœperat; inque dies magis, magisque dolor vim capiebat: tantumque aberat, ut hujuscemodi doloris abditæ causæ comprehendi possent, ut nunquam ullis remediis tolli, aut saltem levari hoc malum potuerit. Comes aderat febris, quæ intermittentis diu vultum retulerat, atque tandem amplius circuitus legem observabat, modo etiam crudelior revivíscere videbatur; Quo urgente magis adhuc, quam ut tolerari posset, dolore, extenuato prope, ac macie confecto corpore e vita discessit. Cadavere secto sana omnia reperta viscera, præterquam Mesenterium, quo præciso, materia multa nigra, fœtensque profluxit, encausto sutorio similis.

Ægrotus Sextus.

HOnesta Virgo hospitalis Puellarum domus, vulgo *dell' albergo*, in dolores Colicis similes, ac pro talibus habitos suprema hyeme incidit, contra quos cum nullum remedii genus valeret, misella, febri quotidie cum rigore insigni repente doloribus jam dictis associata, paucos post menses marasmo consumpta est. Dissecto ventre ingens copia puris, quo totum mesenterium refertum, ac quasi turgidum erat, erupit. Hoc Natura per renes evacuare frustra tentaverat, urinis valde purulentis profluentibus: Cum renes interim integri, omnique labe carentes conspicerentur, quos nonnulli ulceratos suspicabantur, idque non immerito, cum puris mictus diuturnus, teste *Galeno* 4. Aph. 75. renum, aut vesicæ exulceraticnem significet. Verum doloris circa renum regionem absentia suspicioni huic non attestabatur.

LII. Cæterum nec in Mesenterio tantum, etsi præcipua ibi extiterit morbi scena, sed & in finitimis huic quandoque partibus, hujuscemodi infarctus occurrerant, quorum exempla recensere haud vacat. Tentabat siquidem Natura per ejusmodi abscessus in hac, aut illa parte erumpentes morbum solvere; At cum hi in abdito adeo loco, imoque delubro contingerent, seque-

batur hinc ab eorundem disruptione totam una partem putrescere, ac velut absumi. Febris hinc intermittentis incunabula repetenda, nedum facto, aut tentato abscessu; Ejusdem in acutam migrantis proludia, inchoato prope, ac confecto ipso; lentæ itidem, ac una simul sævissimorum alvi cruciatuum incrementa, disrupto tandem, ac finitima quæque loca exundante. Primo in stadio facile erat propinato Cortice ulteriorem morbo progressum inhibere; Haud ita facile in altero, in exiguos foret abscessus, aut glandulosa pars, in qua is delitescebat, haud ita dissita ab intestinorum tramite, ut in eorundem cavo facili negotio posset exundans materies vasorum famulatu exonerari. Difficile omnino, ac pene impossibile in tertio, ac supremo morbi statu; sive hujusmodi concretiones in Mesenterio, ut plerumque obtigit, sive in Pancreate, aut Hepate, sive quod in *Ægroto Sexto* suspicari fas erat, in renibus occurrerint. Renes hoc pacto exulceratos, ac fere absumptos omnino mihi in Viri Cadavere diuturna ægritudine confecti haud ita pridem offenderat solertissimus, ac ingeniosissimus adolescens *Octavius Calastrus* in majori Urbis Nosocomio assistentis Medici munus diligentissime persolvens.

LIII. Morbos abscessu solvi satis vulgare est, qui frequentissime quidem febribus, & variolis supervenit, maxime circa aures, atque inguina; non nunquam & toto corpore diffusa excrescunt tubercula, quæ in pus aliquando resolventur. Idem ubique Naturæ laborantis conatus; etsi impar illa sæpe haud queat, quod tentaverat opus, absolvere, sæpe etiam ob partis longinquitatem, per quam nempe partem, seu emunctorium haud ita facile est congestam materiam evacuari, foras protudi. De abscessibus Hepatis feliciter peractis innumera monumenta habemus apud Scriptores, quod quidem per Choledochum ductum, amplum satis, ac per mille illum rivulos collectam in jecore materiam in Duodeni cavum deferre aptum, si præsertim congruo in loco abscessus fiat, facile is erumpere queat, ac totus exonerari. Præclarum Hepatici hujusmodi abscessus hoc pacto felicissime curati exemplum Parenti olim meo obtigit in Serenissimo Principe N. N. a Sabaudia, cum illius ægrotationi præesset. Ejusmodi ego alterum in Pancreate in nobilissima Muliere hoc more sanatum vidi, diuturnis, dirisque hystericis insultibus divexata, cujus adhuc vestigia, eadem decem ferme post menses defuncta, cum filiam peperisset, inspexi, ac Medicis, qui una mecum curationi aderant, ostendi. Nosse erat abscessus sedem, ac locum a doloris vestigio, absque visibili tumoris in eo situ, quo prope Pancreas latet, præsentia, qui dein evacuato sensim per alvum pure imminuebatur.

LIV. At vero nullum adhuc curationis in Mesenterio abscessus, vix unum aut alterum latentis ejusdem in renibus, aut vesica, perque urinæ meatus suppurati; cujusmodi historia illa *Pithionis* ab *Hippocrate* in principio *tertii Epidemicorum* descripta. Mirum sane, quantum in hujus explanatione hallucinentur interpretes, qui uno omnes ore, ac unanimi consensu morbi liberationem urinæ copiosius effusæ tribuerunt; Neque enim ad urinæ quantitatem, sed ad qualitatem potius, utpote que fuerit purulenta, referri sanitas debet. Neque leve est, quod *Hippocrates* his in libris sæpius observat, urinam quoties materia illa purulenta per vesicam abducta est, cum difficultate dolore reddi consuevisse, ita ut stranguria laboraverit ægrotus. Proferam hic, quod mihi olim adnotare contigit curiosum satis, huic *Hippocratis* exemplo plane respondens: ita tamen, ut hoc intersit, quod utcumque factus abscessus suppurationem obierit, æger tamen sanitati minime restitutus sit. Atque eo lubentius id proferam, quod sub hac plerumque imagines juniores non modo, sed senes aliquando decipiantur, ac si calculus revera adesset, qui tamen nullus postmodum reperitur.

LV. Sacerdos e Capuccinorum familia, & ingenio peracri, & studio flagranti, & doctrina eximia, & memoria singulari excellens, anno ætatis sexagesimo sexto, circa Veris initium valetudinem amisit. Urgebant viscerum dolor, flatus, & quasi quædam convulsio languescebat admodum stomachus. Post autem aliquanto desidendi aderat, mingendique cupiditas, stranguria, dolor juxta inguen, & glandem permolestus, præcipue post extremam mictionem gravissimus; In Perinæo ad vesicæ cervicem pondus; atque hæc omnia, & nova, & repentina. Urina primum difficilis atque intercisa, deinde magno cum impetu, & sonitu quodam, quasi ventus aliquis erumperet, excreta: In qua quidem, color inerat naturalis, nihil tamen subsedit. Dolor aut resupinato, aut inclinato, aut etiam cum distenderetur vesica levior. Atque hæ inter

inter mingendum molestiæ ad vitæ usque finem perdurabant. Accessit interdum sitis. Hoc fere modo ad medium Majum traxit: quo tempore dolores statim exacerbescere sensit, siquid paulo calidius hauserat. Per biduum omnia rejecit vomitu; Cruciari sibi intestina, & abdomen vehementius tendi querebatur. Dolor hinc inter mejendum acerrimus; febris cum siti satis acuta: quæ tamen, die tertio elapso, aliquantulum remiserunt. Arenulæ aliquot asperæ, quæ magnitudine caput aciculæ æquabant ejectæ. Color urinæ saturatior: in qua subsedit plurimum muci glutinosi, & subflavi, sanguine hinc inde, aliquando etiam carunculis, ramentisve respersi. Paucis exinde diebus recruduit dolor; Obortus hinc quoque rigor, totumque horrore corpus intremuit. Pulsus celer & depressus; Lingua arida; Urina sanguine plurimum tincta; quam quidem non nisi in lecto cubans excernere potuit. Postremo tandem dolorum requies, seu potius sensus obtusior. Caput quippe tentari cœpit. Febris, singulis diebus vesperi ingravescere sueta, tandem fere prorsus elanguit. Spiritus paulo difficilior: Urina mordax planeque mali odoris: pus ea largitate profluens, ut urinæ copiam prope excesserit. Huic malorum moli paulatim accessit sensuum stupor. Ita in hoc piissimo Viro ille animi motus, quo nihil celerius, aut acutius esse poterat, veterno tandem obtorpuit. Quis autem non jure beatum illum dixerit, vel quod vitam doloris expers tandiu produxit, vel quod, cum diutius haud sine dolore vivendum esset, vivere desiit? Aperto cadavere urinæ iter accuratius pervestigatum est. Nam ad sectionem ita animo parati accessimus, quasi calculum essemus inventuri. Sed neque in vesica, neque in renibus ipsis, ullum omnino sabuli, nedum calculi apparuit vestigium. Dum ulterius viscera scrutamur, Colon ita pertinaciter vesicæ adhærescere animadversum est, ut ne cultro quidem facili dividi posset. Quaque in parte adhærescebat: in conspectum venit diametri quasi sesquiuncialis ulcus rotundum, quod non modo Coli ipsius tunicas penitus absumpserat, sed etiam vesicæ membranam extimam perederat. Hinc via per tunicam vesicæ mediam, sive musculosam perforata est, quæ pennam anserinam reciperet: Unde continuo pus ab ulcere intra vesicam defluxit, aditusque patuit, quo in urinæ ductum ab intestinis commigrarent flatus; de quibus quidem, dum viveret, ægrotum somniasse perperam credidimus.

LVI. Sed ut ad *Mesenterium* revertar, quod *scenam* constituo sævientium hoc anno malorum; atque ut uno omnia claudam paragapho: Ars medentis erat, præsidium, quod cedebatur præstantius, *cito adhibere*, antequam enatæ hic loci passim concretiones serosæ phlogosin inducendo febrim efficerent intensiorem, aut erumpente abscessu febris inde habitualis emergeret. Sive autem in substantia ad instar electuarii, sive levi ebullitione in aqua appropriata paratus, atque una cum balsamicis commixtus Cortex exhiberetur, perinde erat; Quanquam, & hic maxime quædam sit Medico cura, ac vere dixerim prævidentia, quæ definiri non potest, multo minus edoceri. Equidem cum præcedentium annorum, tum quæ hoc anno seviebant, ægritudines, mihi ante oculos pono; lympham ubique in motu peccantem video; Ut nihil inde mirum videri debeat, quod pulmones modo, lentescens hæc passim, ac sistrophes ubique inducere apta, pectusque, ut superiore anno adnotavimus, modo imi ventris viscera, ac *mesenterium* præcipue occuparit. Quotiescunque vero, in hac siccitate temporum, tot emortuas huc illuc plantas circumspicio, defectu humidi terræ centralis, quod iis pabulum præbet; dilucide mihi occurrit febrium, ac cæterorum affectuum, qui una eruperant, ratio; curve hi potius in *Mesenterio*, quod ager est, campusque patens, insignibus glandulis, rivulisque majoribus refertus, per quem vitalis succus identidem percurrit, ac remeat, cruori aliquando miscendus, quam in alia quacumque parte tentoria castra posuerint.

LVII. Exacta hyeme, eædem visæ febres proludere, novo tamen symptomatis genere distinctæ, ut in *Ægroto* 2. attulimus; sopore scilicet gravi, ac profundo, imbrifero tum, ac summe perfrigido existente cœlo, nocturno etiam sæpe gelu concretis ubique per circumjectam planitiem fluentibus aquis. Cernere novum hoc symptoma easdem, ac febris, phases obire; cum eadem scilicet crescere, statum attingere, ac demum illa declinante, declinare sensim, restitante, ut plurimum, aliqua in soporem propensione, etiam tempore intermissionis, quæ affectum paulatim radicari, & ad Idiopathicum tendere præmonebat. Nonnullis quidem intermedia apyrexia nullum aderat so-

soporis vestigium, ejusque loco cruciatus ventris prodierant, eo more recrudescentes, ac in intermittentibus autumnalibus, apyrexiæ tempore, iidem irasci consuevere, evanescentes hi dein, repente febri, quæ soporosam affectionem secum una comitem afferebat. Sæpe coævus febri sopor, interdum illi posterior, diarrhœa passim, dysenteria, aut memoratis alvi cruciatibus proludentibus. Enim vero etsi in capite agi videbatur Tragœdia, morbi tamen fomes, ac incunabula adhuc in imo ventre delitescebant. Atque hinc quidem, cum accesserat sopor, ex intermittenti tum sæpe in acutam degenerabat febris, eadem protinus & ipsa methodo profliganda, antequam *Palladis Templum*, sacramque aram intime magis morbus pervaderet. Ominosum erat, propinato Cortice febrim intensiorem adhuc evadere; Ut victoriæ signum certissimum eandem denuo in intermittentem desinere, quousque tandem continuato corticis usu omnino profligaretur. Plerisque memini loco soporis cardialgiam in principio accessionis supervenisse, pauca ut plurimum, vel inani vomituritione. Lethale heu prorsus symptoma, atque eo funestum magis, cum febris intermittens adhuc perstiterit, ac vim illa eluserit præsidii, serius forte etiam, quam par foret, administrati. Quæ cum ego memoria recolo, ac versicolorem hujusce imaginem febris Vere potissimum, ac æstate ludentis adverto, animo subit Proteiformis illa, cujus ingenium, ac morem accurato penicillo adumbravit *Mortonus*, vim una simul eximiam Peruviani Corticis pro tanto debellando hoste summe commendans.

LVIII. Nunc ad intercurrentes affectus me confero, quibus curandis, sanandisque, etsi nihil prorsus cum vulgaribus morbis habere viderentur affinitatis, haud exiguam tamen lucem iidem præbuere. Adeo scilicet nedum, quæ sub Epidemicarum Principe ludunt, ægritudines, haud impari, ac illam, methodo vincere tutum est, sed & quæ ab ea toto penitus cœlo discrepare videntur, nullumque omnino cum illis fœdus habent, atque consortium. Has inter recensenda primo loco *Asthmata* veniunt, quæ si olim unquam, hoc potissimum anno, ac tum quidem, cum sæviret ab alto Boreas, frequentissime proluserunt, atque ejus præsertim generis, indolisque, quæ *convulsiva* vocat *Willisius*, seu *sicca*. Plerosque horum memini solo Cortice Peruviano sanatos, anodynis una commixto, quæ aliter per se sola usurpare, perniciosa res erat. Proficua quampluribus venæ sectio, ac quidem *Jugularis*, cujus beneficio haud pauci inopinato evasere. Miræ curationis exemplum hujusce ingenii Asthmatis enarrare juvat, quod lucem fortasse Practicis hac in re feret, quo citius tutiusque idem, sive recens illud extiterit, sive diuturnum, compescatur, evellaturque radicitus. Sartoris cujusdam *Galli* (*de la Rue*) Filius, decennis circiter, in *vico novo*, qui recta ab ædibus Regiis ad Portam, quæ vulgo *nova* dicitur, ducit, diuturno hujusmodi Asthmate flatulento, ut ajunt, seu periodico laborabat. Rogatus ego, ut opem illi præberem, haud libenter, quod ingenue fateor, curam suscepi; Nihil enim sperabam mihi ex ea laudis accessurum, aut ægro emolumenti. Tentaverant siquidem id ipsum plerique alii, sed frustra. Invitus denique, ac precibus Parentum indulgens, jubeo venam in cubito mane sequenti secari, altero die potionem ex Manna obtuli, nullo, vel exiguo fere levamine. Sæpe mihi in mentem venit Corticem exhibere, vel ex eo maxime, quod unum inter, ac alterum Paroxysmum plenissima sæpe intermissio succederet. Quem tamen præscribere distuli, mali diuturnitate perterritus, ne scilicet insons alioqui remedium eventus ambiguitati, ac prope dixerim, sorti subjicerem. Oxymel itaque Asthmaticum *Floyeri*, Viri Doctissimi, ac qui multum gloriæ in hac Provincia sibi comparavit, aureo tractatu de Asthmate, in quo nihil fere desiderandum reliquit. Oxymel inquam Asthmaticum *Floyeri* præscripsi, mane, & vesperi sumendum. Leniri hinc malum visum, saltem paroxysmos haud adeo frequenter occurrere, ac repetere antea consueverunt. Properante hyeme ingravescere illud, ac irasci magis iterum cœpit. Jubeo sanguinem e Jugulari lato vulnere emitti, ipseque locum sectioni aptum Chirurgo designavi; Totum nanque recentibus scrophularum vestigiis obsitum undequaque collum aderat, quibus vel ab incunabulis correptus æger fuerat. Eadem mox die, ac sequenti bene se habuit Puer; Proxima huic nocte, cum Parentes somno placidissime tenerentur, ingenti exaudito strepitu expergefacta Mater filium reperit humi prostratum, ac pene animam efflantem. Me diris increpat, quod inauditam rem, sic nanque vocabat illa recens factam in Jugulari sectionem, in filio-

liolo tentarim, Atqui vanas hujusmodi Muliercularum querelas parvipendit vir Prudens, Parochum extemplo advocat, qui morienti Puero suprema munera administraret. Dum hæc agerentur, sedari visæ sensim convulsiones, altusque sopor ingruere, qui perennem rebus securitatem attulit; Ex eo nanque tempore pacata sunt omnia, nec ullum vel leve mali vestigium superfuit. Incolumis brevi post Puer una cum Parente, domi pares mihi pro munere grates lætissime egit.

LIX. Sæpe ego ejusmodi asthmata in pueris ab obesitate nimia, seu intumescentia Thymi ortum ducere haud inani conjectura suspicatus sum; Sive ejusdemmet Thymi situm, munus, ac habitudinem vivida mentis acie perpenderim, sive enata inde symptomata quæque diligenter ad trutinam revocarim. Pondus addiderat conjecturae meae demortuorum Puerorum sectio, quibus frequens id mali genus extiterat. Cum enim quaedam olim mecum ipse meditabundus cogitarem noxa prope, ad Thymi usum hactenus ignotum prorsus, conducentia, inque lucem edenda aliquando; Quotquot hinc fœtus, tenellique infantes mihi occurrerant quopiam morbo denati, hosce omnes curiose perlustrabam, ac Thymum potissimum, quem obesum, ac inflatum magis, ac ætas postulaverat, in iis omnibus deprehendi, quibus quædam aderat ab ortu anhelitus angustia: Ad fœtus vero quod attinet, cum aër nondum bronchia repleverit, prægrandis utique Thymus in iis conspicitur, qui demum in adultis sensim decrescit, ut in Senibus fere idem vix inveniatur. Suspicabat autem quod cum Thymus nutritium succum, qui a sanguine e magnis, ac proximis vasis affluente, magna copia ibidem derivat in fœtu, non equidem, ut sibi effinxit *Cl. Bellingerus* per excretorios ductus ad oris confinia juxta linguæ radicem deponat; At, ut ego propria observatione edidici, rorem illum nutritium in ipsius œsophagi cavo, exiguis osculis, breviore itinere conferat, unde in ventriculum, ac intestina delabitur, vasaque lactea percurrit, quin fœtus ore assumere alimentum cogatur, quod improprium, ac minime conveniens vel ipse olim *Hippocrates* censuit: Suspicabar, inquam, quod idem Thymus edito jam in lucem fœtu, nimia oppletus seri quantitate, nec exonerare hanc potens in proximo infundibulo, obstructis ab ampliato post nativitatem œsophago hiantibus in illum ostiolis, eam tandiu in sinu suo detineat, quandiu a propioribus vasis absorbeatur; absorpta dein eadem, cum maxime delituerit diu, aut forte hæreditaria labe acorem contraxerit, tot una excitet turbas, totque illa parens sit ægritudinum, quas pueris sæpe contingere videmus, difficili Marte sanandas. Atque ob id sane plerisque usitatum est fonticulum in occipite puerulis utiliter inurere aut setaceum, derivationis gratia, cum maxime ea ætate pueri gravi soleant stertore premi, qui nullimode ab ullo pulmonum infarctu, at potius a nimia Thymi obesitate proficiscitur.

LX. Ab eodem, ac memorata Asthmata, fonte ortum una, ac incrementa susceperant Paralyses, Apoplexiæ, Hemoptoes, improba Scabies, Podagra, Nephritis, Phthisis, ac universi prope affectus, quos præsens constitutio anni in Scenam tulit, quibus & merito accensendi occurrunt fluores albi Mulierum, tum pallidi Virginum colores, affectus Hysterici, infandaque Puerperarum Clades; a liquidis scilicet; aut æqua seri portione defraudatis, quo egent, ut sibi comparata munera obire queant, ac constitutas sibi leges servare. Qui hæc omnia serio mente revolverit præterita, aut tum quidem revolvit, expenditque diligenter, cum impenderent prope; Is vates esto, ac *Magnus Apollo*. Hæc inter peculiares nonnullas historias seligam, quæ Medicinam facientibus haud inutiles omnino erunt, aut injucundæ legentibus. 1. Præclara Vestalis Octobri mense, cum intenso præter morem æstui rigida hyems e vestigio successit; Paralysi dextri lateris una cum insultibus hystericis perculsa, dirum in modum ludentibus, laboriosam vitam tota hyeme duxit: Vere appropriatis remediis pristinum valetudinis statum integre recuperavit, quadam tantummodo superstite tarditate linguæ, per novilunium maxime. Autumno dein sequenti eadem die, ac momento fere temporis, quo superiore anno in Paralysin incidit, pleuritico dolore correpta intra biduum decessit. 2. Vestalis altera, cum, fluentibus menstruis, in aquæ frigidæ balneo diu morata fuerat, internarum partium omnium paralysi extemplo obruta & adhuc luget infelix amissum membrorum usum; Atque hinc sane explicari posset phænomenon illud gravitatis, seu spasmi, quo in aqua diutius morantes plerique corripi solent, ac se se velut a Spectro quodam ad fundum tra-

trahi existimant. 3. Mercatoris filia, cui prægrandis diu in abdomine enatus tumor, qua cæcum intestinum ad dextri renis confinia delitescit, Colicos sæpe dolores, ac sævos admodum inducere consuevit, in paralysin subinde ejusdem lateris desinentes, quæ citissime solvebatur; ab utroque jam modo affectu Thermarum beneficio immunis, atque incolumis degit, remanente antiqui tumoris in eadem parte vestigio, qui malorum author extiterat. 4. Quidam ex hepatis, & vesicæ bilis obstructione in tertianam notam, deinde in colicam passionem incidit; paulo post paralyticus redditus, sex fere menses inermis vixit, ad extremum delirio, ac epilepsia correptus occubuit. Paralysis a principio occupavit brachiorum superiores partes, sensim ad extremitates manuum, ultimo ad crura descendit: Æger atrophia contabescebat, deque ventriculi ardore, siti, appetitus edendi prostratione, alvi difficultate, & dolore Ilii sinistri tensivo, gravique (sentire enim sese ajebat in illo loco pondus aliquod grave, tanquam plumbi massam) conquerebatur. Aperto cadavere Jecur reperimus pro corporis ratione nimis magnum, obstructioneque minime vacans; Vesicam bilis crassa, ac nigra bile turgidam; Ventriculum humore viridi plenum, atque extensum; Colon intestinum male, ac præter naturam conformatum. Siquidem ubi Cœcum situm est, & ubi Colon ventriculo annexum erat, valde laxum, aderat, flatibusque expansum, reliquis in locis ad rectum usque, angustum, fæcibus crassis, durisque in globulos concretis infarctum: Eodem modo conformatum vidi Colon in multis. Reliqua viscera tam naturalia, quam spiritualia erant illæsa, ac integra. Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis, & colore subrubicundo, quod vasorum sanguineorum incisioni adscribendum est; nam aqua, qua omnes ventriculi scatebant, fuit tum tenuissima; tum limpidissima, ac pura, nihil vero pituitæ in ventriculis cerebri vidi. Totum spatium, quod in Sacra fistula inter tenuem, & duram membranam est, ubi nervorum funiculi nervos constricturi a spinali medulla recedunt, simili aqua plenum extitit. Ex qua quidem historia, & symptomatibus, quæ præcurrerunt, conjicere fas est omnium malorum scaturiginem ab Hepatis novi resolutionem ex mœrore, multa solicitudine, & inedia expertum: deinde sumpto Carthartico, adeo læsum, ut totus ipse immobilis fieret, & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus, tum potionibus, tum cibis, & aliis hujusmodi usus fuisset, maxime vero balneis, unctionibus, mutatione aëris temperati, & omni hilaritate. Etenim tristis erat, & ad iram proclivis. 6. Miles ætatis 30. annorum, exeunte Januario, derepente inter prandendum cum suis Commilitonibus, mortem subit. Consuevit longo antea tempore de dolore pressorio in radice frontis, & de perpetua narium, ac faucium siccitate conqueri. In aperto post obitum corpore observata sunt sequentia: Pulmones utrinque cohærentes cum Pleura expansi, & turgidi sanguine, dexter tamen lobus minus sinistro, absque ulla substantiæ labe; Cor flaccidum, Hepar praemagnum. In capite autem propior hærebat hujus inopinati eventus causa; Processui nempe falciformi, ubi intra radicem frontis cum osse Ethmoides firmius connectitur; accreverat conspicua magna portio instar induratæ, scirrhosæ, & conglomeratæ glandulæ, quae fronti in isto, quo hanc respicit, latere firmiter cohaerebat, ut digito violenter separari opus habuerit. Proxima Cerebri substantia erat siderata, putida, & eliquata; Reliqua illaesa. (*) Optandum

(*) *Rariores sunt hi casus, ubi officina Mentis, & Rationis turbatur per talem prægrandem excrescentiam. Placuit* Carolo Fracassato *in Diss. Epistol.* Alphonsum Borellum *tales excrescentias, etiam hic locorum* Polypos medullares *appellare, quam appellationem etiam secutus est* Lancisius *Tract. de mortibus subitaneis; ubi comparem ferme casum recenset lib. 1. cap. 2. §. 6. Quemadmodum enim* Polypi cordis *sanguinis progressivum motum, & omne inde pendens vitæ interesse confundere, imo sufflaminare solent. Ita* Cerebrini medullares *isti* polypi, *quatenus liberum illud ventriculorum spatium, ac vacuum præternaturalem explent, confundunt motus in hoc vacuo existentes, repræsentativos, reflexivos, collectivos, & discretivos, ut maxima inde anomalia redundet quoque in motus vitales. Ita* Lancisius *paralyticæ, & aphonæ mulieris repente mortuæ caput aperuit, & invenit sub cerebello ad internum principium Spinalis medullæ,* Glandulam scirrhosam, *de Mort. subit. l. 1. cap. 11. §. 11.*

dum sane, ut exquisitiorem historiam praegressi morbi, aut adversae saltem valetudinis hujus Viri habere potuissemus, ast nemo aderat, qui talem subministrare potuerit. Analogum huic casum olim a Cl. *Terraneo*, nunc Beato, adnotatum memini in Viri cujusdam capite subita morte interempti, in quo magna occurrerat fungoso glandulosa, ac fibris distincta portio, anteriora versus usque ad os frontis, a dextris ad os temporum, a sinistris vero ad duplicaturam Menyngis usque protensa, tres libræ quartas pendens. 7. Jurisconsulti Uxor, prope Collegium Clericorum Regularium Divi Pauli, diro, ac diuturno capiti dolore vexata, appetente solstitio æstivo, oborta febri acuta, e vivis inter copiosissimos capitis sudores excessit. In hujus capite ingenti seri copia subflavi, viscidique, utrumque ventriculum anteriorem refertum comperimus, ac glandulam juxta pituitariam disrupti recens abscessus vestigia, pure adhuc exundante teterrimo, fœtentique. Tota Cerebri substantia corrupta veluti videbatur, ac coloris subnigri; Nihil econtra in Cerebello a naturali alienum. Biduo ante obitum facies, atque oculi intumuere; Ipsa vero vaporibus sæpe sub somno, obliviositate. lancinationibus per aures, plerumque etiam molesta oculorum caligine, spasmo cynico, ac involuntario salivæ effluxu per intervalla diu ante mortem corripiebatur. 8. Vidua quædam conquerebatur de Cephalalgia singulis auroris tanta cum atrocitate invadente, ut futuræ capitis quasi dehiscerent. Hactenus præsidiis illusit omnibus. Mutato demum consilio suasi pediluvium; Unde factum est, ut aura frigidissima, sic illa ajebat, cum horrore totius corporis a capite ad pedes descenderet, ægraque bis vel ter idem administrando, plane convalesceret. 9. Illustris Mulier recens connubio juncta ex Mensium suppressione; fastidio ciborum, nauseis crebris, & vomitibus, ventris elevatione, aliisque simililibus indiciis cum se gravidam crederet, plaudebat sibi ob felicem hanc conditionem. Quarto circiter mense dolores invadunt parturientium doloribus similes, ac paulo post corpus edidit informe prorsus, duorum pugnorum circiter magnitudinem adæquans, ac vesiculis conflatum, quarum maximæ ovum columbinum mole, ac figura exacte emulabantur; minimæ vero vix pisi magnitudine superabant. Aderant autem centum fere humore limpido, & seroso repletae, ac inter se invicem colligatae, membranosi cujusdam involucri ope, ceu altero quodam peritonaeo, involutae.

LXI. Plerasque alias recensere subit, quae aut abortivos fœtus, aut molares hujusmodi conceptus edidere; Plerasque etiam, quae maturo edito feliciter partu, paucis post diebus, latenter occubuerunt. Cautum iis erat, appropriatis cardiacis laborantem naturam tueri, tum diluentia pleno exhibere, quibus tum sanguinis fervor quodammodo compesceretur, tum fluxilis idem magis redditus per consuetas inde vias faciliori negotio educeretur, obsequentibus a repetito diluentium usu factis fibris, quarum nimia saepe tensio funestos plerisque exitus tulit. Tota scilicet malorum ilias ab una, ac eadem universali causa pendebat, ab ea nempe siccitate temporum, ut quae toties dicta sunt, iterum repetam, qua & fervidior intus cruor, & caetera quaeque liquida, ad stasin heu prona nimis; Crispata hinc, ac tensa praeter modum solida, saepe una Matrem, ac Fœtum inopinato sustulerunt. Huc quoque enumerandi hysterici insultus, huc caetaere quotquot referendae aegritudines, quae hoc potissimum anno sequiorem sexum dirum in morem exercuere.

LXII. Dum haec intra Urbis mœnia agebantur, haud dissimiles passim affectus Colones infestabant. Variolae praesertim, ac morbilli tota hyeme inclementer saeviere, adultosque hae maxime adoriebantur, ac edita magis loca, quam pueros, ac humiliora oppida. Comites iis aderant crurum, ac pedum erysipelata, saepe etiam internae viscerum Phlogoses, Pleurae, Pulmonum, Hepatis, Intestinorum, Menyngum, Oculorum, ac Faucium, Salassos, Canapiciensem Agrum, Vercellas, Lumellinam, Comitatum Alexandrinæ, Universam pene Liguriam, ac Montisferratensem ditionem pertinax alvi fluxus occupavit. Idem Niciensem tractum, Provinciam, ac superatis Alpibus, Delphinatum, Sabaudiam, Lugdunum usque obtinuit, perque aestatem potissimum saeviit. Febres hinc visae e Phlogisticarum censu memoratos affectus comitari, ac ultro citroque ire, suopte marte, ac ingenio. E Chronicis morbi Hydropes in universum, ac Tympanitis maxime, Arthritides, Phtyses, tetraque ulcera Pagos, ac rura fœdarunt. *Alladii*, quod praeclarum oppidum est *Comitum Sanmartinorum*, Febres Januario vagatae sunt mali moris, quarum historiam a Cl. Viro exaratam hic sub-

subnectere aequum duxi, in spem veniens, incitamento id futurum subinde aliis, ut sedulo hinc, diligenterque morborum, quotquot huc illuc per annum saeviunt, seu popularium, sive intercurrentium observationes describant.

Illustrissimo, Doctissimoque Viro

CAROLO RICHA,

Joannes Thomas Guidetus S. P.

Quod annales Morborum Vulgarium processus eruditissimis animadversionibus contextos, & graphico stylo feliciter exaratos, publico juri elargiris, Vir Amplissime, tibi plurimum debet Medicina nostra Subalpina. Hæc enim in te suum videt restauratorem, quæ a Majoribus tuis Archiatris meritissimis decus habet, & gloriam. Ad perutilia isthæc indigenæ praxeos monumenta locupletanda uno corde, unoque pede contendere deberent omnes Medicinam facientes in nostra hac Pedementana ditione, suas quisque appendens observationum schedas, ut olim tabulas Æsculapii templo appendi usitatum. Hujus ego instituti, tuique consilii optime conscius silentio ulterius prætereiri non patiar historiam ægritudinum nonnullarum Epidemicarum, quas ineunte Januario proxime elapso datum est observare in Alladiensi oppido una cum præclarissimis Viris D. D. *Bardesono* Patre, ejusque Filio doctissimo, illic in Patria gloriose Medicinam profitentibus, ac in tota Salassiorum Provincia de re Medica optime meritis. Esto itaque,

Cum Divini Verbi Præcones in præfato oppido prædicationi suæ optimum finem imploraturi sacram instituissent liturgiam, ea fuit hominum accurentium turba, ut horum conventu inter Ecclesiæ Majoris angustias nedum exæstuaverint corpora, sese arcte foventia, sed & ipsi exudarint parietes præ halituum emanantium affluentia. Complures viros, atque mulieres sudore manantes frigidus aer excepit, hinc popularis morbus, haud multo dato intervallo, grassari visus est cum ægrotantium languore, febri, raucedine, nausea, lingua viscida, & amurcosa, pulsu tenui, mentis hebetatione, vaniloquiis &c. Mox accessere deliria, surditates, aphoniæ, gravesque sopores ad lethargum ducentes. Eructabant in aliquibus stillæ sanguinis, ceu levis hæmorrhagia e naribus; in quampluribus petechiæ exiguæ brevi evanescentes, in omnibus borborygmi, & lumbricorum excretiones per superiora, & inferiora cum fæcibus graveolentibus. Febriles exacerbationes, nocturnis horis catarrhalium more, absque intermissione, clanculum repetebant. Nullus succedebat æstus ingens, exigua sitis. Urinæ a naturalibus vix abludebant. Sanguis extractus in principio morbi coccineum servabat colorem, aptamque consistentiam, nullo ægrotantium levamine. Sæpe diarrhœa superveniens commodum tulit, ut & in aliquibus sudores. Interea plerique quinto vel septimo morbi die non sine magno populi terrore migrabat ad plures.

Harum ægritudinum indole, causis, symptomatibus, atque inde eventibus serio consideratis, deduximus unanimes has esse in sua origine febres de genere lymphaticarum cum vermibus, acutas tamen, & male moratas ex coagulatione lymphæ primum, exinde sanguinis. Primariam coagulationem exhibebant raucedines, linguæ viscitidates, membrorum torpor, nocturnæ periodi, aphoniæ, alvus pigra, intestinorum murmura, & inde excreti lumbrici. Posteriorem siderationem elucidabant, reliqua enarrata symptomata perniciem accusantia. Totam denique complebat æthiologiam notitia morbosorum in lympha apparatuum a prægressis tempestatibus, quas tu nobis scite admodum diligenterque comparasti, repetenda; Ob id maxime, quod æstas antecacta, atque Autumnus mites fuerint, ac Borealibus ventis perflati, unde nulla, vel modica facta est sudorum effusio, alioqui nostro sub Cœlo consentanea quot annis. Quod si iis addas pravam alimentorum conditionem, fructuum præcipue corruptelam, nec non aquarum putealium fæculentiam ab inclementia cœli contractas, erues profecto genuinam lymphatici lentoris, & cachochiliæ causam simul, ac genesin lumbricorum.

Cur autem a violenta adeo procatharsi febres hujusmodi, non vero pleuritides, peripneumonia anginæ, erysipelata interna, aliæve hujus farinæ ægritudines emerserint? ex hoc factum puto, quod scilicet hujus Brumæ Constitutio non satis rigida, catarrhales concretiones, stasesque in glandulari systemate, rivulisque lymphaticis congregare apta nata sit potius, quam systrophicas collectiones, ac phlogoses in intimioribus vi-

viſcerum flexibus. Veruntamen ſufflaminata hoc pacto lymphæ lubricantis irrigatione, & intercepto illius ad ſanguinem commercio, reliquum eſt, ut & cætera torpeant fluida in ſuo circulari motu, unde ſecretionum, excretionumque ſuppreſſio, progenieſque malorum. Et ſiquidem levioribus alias de cauſis inter hybernas viciſſitudines viſa ſunt pectoris rheumata in acutas peripneumonias degenerare, ita nec mirum, ſi in datis præ diſpoſitionibus, & momentis, expoſitæ febres a catarrhali exordio in exitiales abierint. Ignotum haud eſt Medicis praxin excolentibus perniciosas ſæpe emergere febres, velut inopinato, a lymphae lentore pedetentim collecto, ut prope advertit Doctiſſimus *Baglivius lib.* 1. *de febribus malignis & meſentericis*, §. 1.

Porro ex centenis aegrotis, quos bidui ſpatio inviſimus, vix paucos evaſuros fore ſperandum erat, niſi opportunis extemplo adhibitis praeſidiis fuiſſet opitulatum; Utque ſingulis indicationibus ſucceſſive ſatisfieret: Statuimus primum alvinas vias ſolemniter expiare, emeticis, clyſteribus, aut catharticis, ſervato aegrorum delectu. Secundo lymphae fluorem promovere, ductuſque obſtructos reſerare diluentibus calide pitiſſatis, non omittendo anthelmiſithica cardiacis mixta, & veſicantia artubus applicita. Tertio viam ſudoribus ſternere, vel ſaltem adiapneuſtian delere frictionibus, & cucurbitulis, ut impoſterum exhibitis diaphoreticis cutanei pori obſequerentur magis. Phlebotomias raro, nec niſi in Plethoricis celebrandas duximus, potius de ſaphena, quam de ſuperioribus venis. Reliqua ſub finem morbi adhibenda problematice ſunt propoſita, juxta opportunitatem, & exigentiam.

Nec noſtra nos fefellit opinio, quandoquidem tali obſervato regimine vix unum, aut alterum ex praeſato aegrotantium numero deinceps interiiſſe retulit per litteras ultimo datas laudatus Doctor, cognatione, & amore mihi devinctiſſimus *Bardeſonus* Junior.

Accipe itaque, Vir Praeclariſſime, breve hoc obſervantiae meae argumentum; Interea Spartam, quam ſuſcepiſti, exornare iterum, iterumque ne deſinas; Meque tibi multis de nominibus obſtrictum pergas amare. Non enim me praeterit, quam multa jam tibi debeam ob munera, dulcemque conſuetudinem, quam me humaniter excipere toties dignatus fuiſti: Nec ulla unquam aetas conticeſcet, quae a Majoribus tuis accepi, honores, ac beneficia. Taurini pridie Nonas Febr. 1722.

LXIII. Sed ut aliquid de Chirurgia dicamus, in qua Magnos olim, ac percelebres Viros, & nunc adhuc Pedemontium, obtinet; Neve quidquam intactum hac quoque in parte relinquatur, aut imperfectum; Pauca manent de *tumoribus* potiſſimum explicanda, qui auxiliatricem Chirurgi dexteram efflagitabant; Hos inter Atheromata præ cæteris, & Meliceridés eminebant, quæ duo quidem tumorum genera vel in eo maxime conveniunt, quod in folliculo fluctuet humor. Deſcripſit ea omnium optime *Aetius*, atque e recentioribus *Severinus*: Atheroma tumor eſt figura oblongus, & ſublatus, qui ad compreſſionem digitorum ob humoris craſſitudinem tarde cedit, tardeque iis ablatis revertitur, a quo Meliceris differt, quod & rotundior ſit, & humoris eſſentia tenuior, & hinc ad digitorum compreſſionem celerius cedat, & celerius etiam revertatur. Non autem hæc ita diſcerni poſſe videntur, ut certo omnia affirmare liceat, quin potius, quid intus habeant, ut conjectura praeſagiri poſſit, ſic ex toto cognoſci, niſi cum ejecta ſunt, non poſſe, *Celſus* monet, quod tamen non propter humorem, ſed alia quaedam ſimul ibi contenta ita fieri apparet: ait enim, in his, quae renituntur, aut lapillis quaedam ſimilia, aut concretos conſertoſque pilos reperiri: Oſſiculorum recens exemplum eſt legere in Ephemeridibus. Nec minus notabile, quod *Petrus Marchettus* in Meliceride ſe vidiſſe, ipſe teſtis eſt: in ejus nempe folliculo alium ejuſdem generis tumorem, ſed minorem delituiſſe, ſua & ipſum membrana incluſum. Ubi quis cum ranis Æſopi apud Phaedrum exclamandum putaverit:

Quid futurum eſt, ſi crearit liberos?

Hujuſmodi tumores articulos praecipue occuparunt, ac inferiores potiſſimum, eo ditiores, quo impliciti magis, ac tendinibus muſculorum, quorum ibi magna ſegetes, intricati. Nobiliſſimi Equitis jacturam univerſa Civitas deflet adhuc, qui, dum inter Chirurgos de ſecando cruse lis ageretur, ob haerentem in rotula ejuſmodi tumorem, omnem curationem, ac artis praeſidia renuentem, febri, lenta in dies ingraveſcente, macie confectus obiit: alte ſepulta, adque tota liquidorum maſſam propagata labe.

LXIV. Multis etiam *Ganglia* hos, ac illos artus obſidebant: Duriſſimum tumorum genus, Nucis avellanae magnitudinem haud ſupe-

superans, doloris expers, manuum juncturas, & tales frequentius occupans, rarius cubitum, & caput. Quo pacto oriatur, non liquet: ex succo nutritio nervosarum partium fieri, *Klopton Havers*, nuperus Scriptor conjectat. Videri posset lymphaticus humor, qui partes nervosas alluit, nescio quo spiritu Gorgonico afflatus, congelari, nisi sensim excresceret; ex quo apparet per appositionem novi liquoris quotidie augeri, ubi sensim cœpit, & subtilioribus evaporatis, indurari. An vasculum lymphaticum supra modum expansum, ubi vel ictu, vel alia violentia illata urgetur humor, qui intus vehitur, non patet. Haud magni caeterum momenti tumor: hoc enim habet beneficium, quod rupta membrana evanescat. Ad hoc expedire *Helvetius* inter Batavos celebris, utebatur malleo ligneo, corio obducto, quo percutiebat tumorem. Hinc etiam forti manus allisione, ut oritur, sic & tollitur. Sive autem ab externa oriatur, potest emolliri primum, deinde vi dissipari externa, a Chirurgo compressus, quam elegantem rationem apud *Aetium* videre licet. In eo resolvendo quod Hydrargyrum valeat, *Jo. Lossius* mirabili eventu expertus est, ut libro de podagra perhibet, ubi emplastrum addit a *Zacuto Lusitano* sibi communicatum, quod nodos podagricos quoque dissolvat, de quibus, si quis sit solicitus (constant autem ex quibus Ganglia, & quasi rasae cartilagini, ut cum *Celso* loquar, simile obtinent) is vel solus optime satisfecerit. Vidi quendam, cui uno, ac altero horum dissipato, unum, ac alterum e vestigio alio loco oriebatur, quo dein improba progenies, meo consilio, Mercurii ope omnino deleretur.

LXV. Ruricolæ, atque ex iis potissimum qui ad Alpium radices degebant, strumis in universum laborarunt. Mulieres præsertim, ac pueri, eo curatu difficilioribus, quo non in collo, ubi hæ prodibant, sed altius forte in ipso Mesenterio earum fomes latebat. Neque novum est tam alte strumas exoriri, quod equidem post alios nuper *Cl. Bartolinus* nepos advertit, ex *Riolano* Sapiens, qui Scrophulas in corpore nunquam erumpere asserit, nisi Mesenterium strumosum fuerit: Hic vere ex *Guidone*, & *Ingrassia* id potest didicisse, qui idem tradidere. Quodve obstupescas; utque anni, ac morborum ingenium ediscas una, adnotare erat, vix paucos *Bronchocele* hoc anno obsignatos, familiari cæterum Subalpinis morbo, ut Polonis Plica, Britannis tabes. Tumor est Thyroidis glandulæ, mollis, ac pendulus, nec molestus modo, & aspecto fœdus, sed etiam si magnus, suffocationis periculum afferens, Vidi ego musculos sternothyroidæos plane emaciatos, membranaceos. Curatio illius haud facilis, nec tuta semper. Ut enim Endemius hic Incolis morbus, ita causas illius removere, a quibus originem habet, difficile prorsus. Laudantur plerisque tabellæ quædam ex alumine, ac spongia marina confectæ una cum radicibus pororum; aliis emplastrum de Galbano crocatum Mynsichti. Nonnullis cataplasma ex foliis, & radice cucumeris asinini cum stercore caprillo, quibus & interna jungi possunt, & quidem pulvis ex ossibus Sæpiæ, Mandibulis Lucii piscis, Lapidibus cancrorum, Pipere, Zingibere, Piretro, Testis ovorum, quorum alia exsiccando, alia dissipando agere credi possunt. Potior sane salutis spes, ac tum quidem, cum in scirrhum abiit, in sectione consistit, etsi metuenda hinc sit quædam colli deformitas, nec exiguum negotium præbeant vasa, quæ ex Carotidibus occurrunt: tum nervi etiam recurrentis viæ, ne accidat, quod narrat *Galenus* de imperito Chirurgo, qui cum eos una evelleret, mutum reddidit ægrum; Ob quod maxime hanc operationem omnium difficillimam puto. Multi *Scrophulas*, ac *Bronchocelen* idem esse putant; Alii, quos inter *Fabritius*, nescio, quod attulit vitium asperæ arteriæ peculiare quod eo nomine appellitat, ut Bronchocelen, exponat nemini Mortalium unquam visam. *Celsus* inter cutem, & asperam arteriam eam ponit. *Aetius* tumorem simpliciter hanc vocat in gutture enatum; Tumoris tamen genus, ac sedem illius principem designare fas erat, quam nec ipse *Severinus*, qui de omnis generis tumoribus disertissime scripsit, attigerat; Unus, quem reperiam, *Schelhammerus* agnovit, recteque in Thyroidea glandula collocavit, visam hanc utique, sed non agnitam *Severino* ostendens, adnotato ab eodem exemplo hominis cujusdam, qui Bronchocelem prævastam multos annos cum angore passus, tandem ab ea strangulatus oppetiit; Quo dissecto grumos ingentes sanguinis undique circumfusos cum adnatis quibusdam caranculis ostendit. Equidem sine dubio hæ caranculæ partes erant Thyroidis glandulæ præ sanguinis copia distentæ, ac divulsæ in partes, aliis sensim & corruptis, & coliquatis in sanguinem. Et hoc ipsum est, quod Doct. *Vvhartonus* dicit: *Si scrophulæ* (sic nanque vocatis *Bron-*

Broncbocelen, quod notandum est) *rubescant*, *colorem floridiorem esse*, *minusque lividum*, quam *strumarum*.

LXVI. Inter glandularum aegritudines refero, verrucas, ac nodos venereos, quibus, si acerbius unquam, hoc potissimum anno, fœdum in morem correpti sunt improbae Veneris milites, quosve vix ipse quidem magnae famae *Mercurius* solvere potis erat, aut decocta quaeque lignorum. Vidi Militem universo corpore verrucosum, avellanae magnitudinem exuperantibus verrucis. Ficosos hosce proprie vocat *Levinus Lemnius* in opere de *naturæ miraculis*: syphilios alii, aut puride gallicosos appellant. Aderant hi utique sagacis Naturae teterrimum hujusmodi, ac virosum fomitem abigentis ac profligantis laudandi conatus, si quae per vasa corporis, caecosque meatus effluebat lympha, crassior illa, ac glutinosa, quam par foret, magis, illi haud obstitisset, verrucas hinc, tubera, ac fungos universo corpore excitans, horrendum visu spectaculum! Ea nanque mira est Naturae providentia, ac summum ejusdem, ut in omni fere, ita, & in hoc praesertim morbo studium, ut per quamprimum loca vitium venit, genitales, inquam & his attiguas partes, per has easdem vias, quasi facto recursu, pellat; Ubi vero altius irasci malum incœpit, & *se funditus abdens corpora depascit misere*; tota conetur adhuc infestum virus, seu exulcerantem intro putrilaginem, per has, ac illas partes, quas in emissaria torquet, expromere; Rem quidem, quam serio advertere debent hi, qui Syphiliorum haec symptomata curant. Ita suis opificiis satagit Natura parens; ita in adversis prospicit; ita nullam viam intentatem relinquit, ut aegrotantes adjuvet.

LXVII. Locus esset hujusmodi eruptiones, tum in morbi inchoantis sive interminati statu, tum in absoluti jam, & late grassati altero susius describendi; ejusque varios, quos passim inducit, characteres,

Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per secula visum
Attulerint,

Enarrandi una, ac explicandi; Si haec omnia possent *brevi oratione* complecti. Satius igitur lepidissimi Poetae *Fracastorii* sit audire rapsodiam,

Ipse ego Gænomanum memini, qua pinguia dives
Pascua Sebina præterfluit Ollius unda:
Vidisse insignem juvenem, quo clarior alter
Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni.
Vix pubescentis florebat vere juventæ,
Divitiis, proavisque potens, & corpore pulchro.
Cui studia, aut pernicis equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
Aut juvenile gravi corpus durare palestra;
Venatuque feras agere, & prævertere cervos.
Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ:
Omnes optatos suspiravere Hymenæos.
Forsan & ultores superos neglecta vocavit
Nonne quidquam aliqua, & votis pia numina movit.
Nam nimium fidentem animis nec tanta timentem
Invasit miserum labes, qua sævior usquam
Nulla fuit; nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille juventæ
Disperiit, vis illa animi: tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & altæ
Grandia turgebant fœdis abscessibus ossa.
Ulcera (proh Divum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis amorem,
Pascebantque acri corrosas vulnere nares;
Quo tandem infelix fato post tempore parvo
Ætheris invisas auras, lucemque reliquit.
Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt;
Illum omnes Olliquæ Deæ, Eridanique puellæ
Fleverunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
Sebinusque alto gemitum lacus edidit amne,

Hi blandæ scilicet voluptatis, hi tenerorum complexuum sunt fructus; heu tragici tantum, & miserabiles, quantum inter multiplices cruciatus amisisse vitæ dulcedinem, & quantum ex humana specie transmigrasse in brutam.

LXVIII. Locus hic etiam esset pauca de altera tumorum specie, qui ad Chirurgiam quoque spectant, proferendi, nempe de Aneurismatibus, occulti morbi genere, quo plures hoc anno misere interemptos adnotavimus; Sed hæc & pleraque alia prætermittere intacta lubet, ne ingentem in molem pagina turgescat, alibi forte prolixius de hisce acturis, novaque in dies meditantibus, quoad eorum originem, ac incrementa, revelanda aliquando. Exempla pariter, ac Schemata exhibebimus magnorum Aneurismatum, quæ nobis occurrerunt, aut ab-

ab Amicis communicata. Quæ quidem alio tempore reservamur. Unum tantummodo, atque alterum superest commemorandum, quod nobis terminus hac vice, & extrema erit linea laboris. Primum est Castrationis historia in puero decenni, pro meliori vocis claritate, atque modulatione ab experientissimo Chirurgo *Andrea Verna* felicissime absolutæ. Febris huic supervenit cum vomitu inani, abdominis inflatione, ac præcipue in regione tota hypogastrica. Alvus ad quartam usque occlusa penitus; Urinæ etiam parca copia effundebantur. Post quartam reserari sponte alvus cœpit, tum urinæ pleno gurgite copiosius effluere, evanescente paulatim, ac omnino tandem desinente febri, adeo ut undecimo die æger incolumis, adque omnia munera obeunda aptus videretur, uno relicto vulneris inflicti vestigio, quod quidem, cicatrice obducta, brevissimo tempore consolidatum apparuit. Alterum est Mammæ, quam fœdus microbus Cancer occuparat diu, extirpatio a memorato *Andrea Verna* in Virgine quadam quadragenaria prope, feliciter peracta. Cœperat hæc de tumore in mamma dextra a viginti & ultro annis conqueri, cui cum varia passim Mulierculárum, Agyrtarumque consilio Medicamenta adhibuisset, incrementa præbuit majora. Augescens is nanque sensim, ac totam pene mammam obsidens, venisque in orbem nigro sanguine turgentibus circumfusus, in ulcerosam demum pravitatem degeneraverat, ultimum postulans in sectione præsidium. Mirum ut generosa Virgo invicto animo, nova velut Amazon, pertulit excisionis acerbitatem. Consolidato vulnere, ruri abiit, confirmandæ valetudinis gratia, ubi brevi post tempore acuta febri prehensa decessit. Tertio denique ac postremo recensendus subit diuturnus Oculorum affectus scarificationibus ad ima Palpebræ inferioris confinia institutis curatus, authoritate, & consilio Cl. Viri *Petri Robaultii* Chirurgi, & Antecessoris Regni. Affectui isti initia, ac facem præbuit exterioris Oculorum membranæ inflammatio, cui cum imperitus quidam topica diu admovisset, nedum ingravescere hinc malum cœpit, sed & una simul intumescere Palpebras visum, ac sensim in scirrhosam velut duritiem inferioris potissimum desinere, quæ repetitis scarificationibus, ac topicis appropriatis, læto omine, cessit.

LXIX. Atque hæc sunt, quæ brevi sermone accurata tamen Morborum temporumque indagatione exarata, pro tertia hacce Constitutione sufficiunt. Haud diffiteor quidem multa iis deesse, saltem haec ipsa politiore calamo delineari potuisse; Quod a me exigi omnino vetant, tum quibus obstrictus, ac occupatus sum praxeos negotia, tum exigua prorsus ingenii acies, ac *curta* admodum *suppellex*. Juvat autem aliquid adhuc sperare tum laudis, tum adjumenti: illius, quod primus Ego in Patria glaciem fregerim, omnesque in hoc animi nervos intenderim, ut si quo modo fieri possit, Morborum medela, post cineres meos, majori cum certitudine administretur: hujus vero, quod nullus dubitem futuros aliquando, ut nonnullos jam enumerare possem, quamplures, qui auxiliatricem mihi dexteram ferent; aut me defuncto fatis, tentatum a me opus feliciore Ævo perficient.

FINIS SUPPLEMENTI.



